

नव-नालन्दा-महाविहार-ग्रन्थमाला

310

समन्तपासादिका नाम विनयद्वकथा

[तृतीयो भागो]

बीरबल शर्मा

नव-नालन्दा-महाविहार-ग्रन्थमाला

बिहाररज्जाणाय पकासिता

विनयपिटके

महावग्ग-चुल्लवग्ग-परिवारपालिया

समन्तपासादिका नाम अट्ठकथा

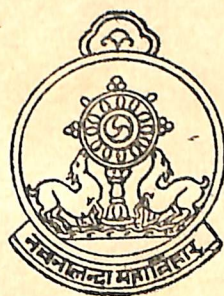
[ततियो भागो]

संसोधको

बीरबल शर्मा, एम. ए., आचार्य

रजिस्ट्रार,

नव नालन्दा महाविहार

नव नालन्दा महाविहार

नालन्दा

पटना

बु० २५११

ई० १९६७

वि० २०२३

वितरकः
चौखम्भा संस्कृत सिरिज,
गोपाल मन्दिर लेन,
पो० बा० नं० ८,
वाराणसी-१.
(यू०पी०)

मूल्य : पन्द्रह रुपये.

Nava Nālandā Mahāvihāra Publication.
Published under the authority of
Government of Bihar.

THE SAMANTA-PĀSĀDIKĀ

THE COMMENTARY ON VINAYA

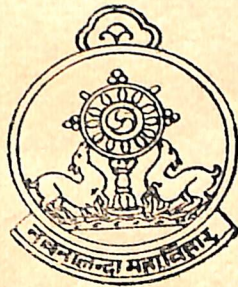
[Vol. III]

Editor

BIRBAL SHARMA, M. A., Acharya.

REGISTRAR,

NAVA NĀLANDĀ MAHĀVIHĀRA

NAVA NĀLANDĀ MAHĀVIHĀRA
NALANDA
PATNA

B. E. 2511

C. E. 1967

V. E. 2023

Sole Agents :
M/s Chowkhambha Sanskrit Series,
Gopal Mandir Lane,
Post Box No. 8,
VARANASI-1.
(U. P.)

२५२.२१
समस्त/ ३

Price Rs. Fifteen only.

Printed at the Tara Printing Works, Kamachha, Varanasi.

The Government of Bihar established the Nalanda Institute of Research and Post-Graduate Studies in Buddhist learning and Pāli (The Nava Nalanda Mahāvihāra) at Nalanda in 1951 with the object, *inter alia*, to promote advanced studies and research in Buddhist learning, and to publish works of permanent value to scholars. This Institute is one of the five others planned by this Government as a token of their homage to the tradition of learning and scholarship for which ancient Bihar was noted. Apart from the Nalanda Institute, four others have been established and have been doing useful work during the last fifteen or sixteen years, viz. Mithila Institute of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning at Darbhanga, K. P. Jayaswal Research Institute at Patna, The Bihar Rashtra Bhasha Parishad for Research and Advanced Studies in Hindi at Patna, and the Vaisali Institute for Post-Graduate Studies in Prakrit and Jainology at Vaisali.

As part of the programme of rehabilitating and reorientating ancient learning and scholarship, the editing and publication of the *Aṭṭhakathās* have been undertaken with the co-operation of the scholars of the Institute. The Government of Bihar hope to continue to sponsor such projects and trust that this humble service of the world of scholarship and learning would bear fruit in the fulness of time.

OPINIONS

I have now gone through a goodly portion of your edition of *Samantapāsādikā*, Buddhaghosa's Commentary on Pali Vinayapiṭaka, and am deeply impressed by your methodical editing. Having successfully handled the Devanāgarī edition of Pali Tripiṭaka, you are best qualified to undertake an edition of Buddhaghosa's Commentaries on it, and I am happy to state that this expectation of mine has been fully justified by the two volumes of *Samantapāsādikā* now before me. I congratulate you most sincerely on this edition, which I hope you would soon complete, and proceed to undertake similar work on the *Suttapiṭaka*.

DR. P. L. VAIDYA.

Dated, the 10th March, 1967.

General Editor, Mahābhārata,
Bhandarkar Oriental Research Institute
Poona-4 (INDIA)

x

x

x

...The whole of this week, I glanced through the two volumes of your edition and I am noting below my impression...The book has made very good impression on mind and I think you deserve all praise for its excellent execution. Your Indexes of quotations and similes are valuable and that shows your industry and meticulous care in tracing the quotations to their original sources...I have nothing but praise for your work, which though voluminous, is edited and printed in an excellent manner with all Indexes. I am eagerly waiting for your third volume.

DR. P. V. BAPAT.

Dated, the 16th March, 1967.

Svādhyāya, 772 Sivajee Nagar,
Poona-4.

GENERAL EDITOR'S PREFACE

It is the responsibility of the General Editor to maintain a uniformity of standard and style in a series of publication throughout. In the present Devanagari Pali Publication Series of ours, our speciality consists in the method of spelling, punctuation, paragraph divisions and supplying our own headings and sub-headings. This important task, in these three volumes of the *Samantapāsādikā*, has been ably performed by the Editor himself, Acharya Birbal Sharma, M. A. In it, he has left nothing for the General Editor to do. It has been but out of courtesy that he, ex-officio being the Director of the Institute, has got the privilege of writing the prefaces to the volumes. I offer my best congratulation to Sharmaji on the success he has accomplished in it. Rather, I wish that these volumes should serve as a model for the publication of the subsequent volumes of the *Aṭṭhakathā*.

It has given me much pleasure to learn that Sharmaji has now taken up editing the books of the sub-commentaries on the same lines. I wish him all success in the endeavour. This will complete the publication of the entire family of a most significant *Piṭaka* of Early Buddhism.

BHIKKHU J. KASHYAP.

PREFACE

While writing a preface to the third volume of the *Samanta-Pāsādikā*, I wish to retrospect that, for preparing our manuscripts, we have been adopting the *chattha-saṅgāyana* edition of Burma as our basic text. The justification for it has already been written in the previous volumes. The present volume has been edited on the basis of the following versions of the text of the book :—

1. Burmese Vols III & IV : Chatṭhasaṅgāyana edition, B. E. 2502.
2. Sinhalese Vol. III : Simon Heva Vitarane Bequest Series, 1946, edited by ven. Weliwitiye Pamaratana Thero and finally revised by ven. Pandit Weliwitiye Sorata Nayaka Thero.
„ Vol. IV : Simon Heva-vitarane Bequest Series, 1948, revised and edited by Ven. Pandit Weliwitiye Sorata Nayaka Thero and Ven. Weliwitiye Pamaratana Thero.
3. Siamese Vol. III : Mahāmakūṭa Rāja Vidyālaya Series B.E., 2494.
4. Roman, Vols. V. VI & VII : Edited by J. Takakusu, Ph.D. (Leipzig), M. A. D. Litt (Tokyo) in the year 1938, 1947 & 1947 respectively.

In this volume, we have followed the same methods of punctuation, providing headings & sub-headings and general arrangements of the text as in the previous ones, in keeping with those used in our Devanāgarī Edition of the *Pali Tipiṭaka*.

The three volumes of the *Samanta-Pāsādikā*, in this present edition, have been completed in as many as 1537 pages. The first two volumes are an *Aṭṭhakathā* on the two Vibhaṅga books—*The Pārājikā* and the *pācittiya*, in 994 pages. The third volume is complete in 543 pages, providing *Aṭṭhakathā* on the two books of the *Khandhaka*—*Mahāvagga* and the

Cullavagga, as also on the fifth book of the Vinaya-piṭaka, the *Parivāra*. In the *Mahāvagga*, there are philosophical sermons of the Buddha, like the *Dhammacakka-pavattana-Sutta* and others. This *Aṭṭhakathā* is very helpful in elucidating the technical intricacies of certain terms.

In the *Cullavagga*, the legal procedures of the *saṅgha* are some times complicated and difficult to understand. The *Aṭṭhakathā* is very helpful in having a grasp of these. The *Aṭṭhakathā* is unavoidably useful in understanding the *Parivāra*, a highly technical treatment of the rules of the Vinaya in full perspective. Thus we can safely assert that the importance of the third volume is of greater advantage. The two Vibhaṅga books are already in the form of an *Aṭṭhakathā* on the *Sikkhāpadās*, the *Samanta-pāsādikā* is useful only in supplying new references and narrations.

For a successful and timely publication of the book, I express my deep obligation to my *alma mater*, the Nava Nalanda Mahavihara and to my most respected teacher, Ven. Bhikkhu J. Kashyap, the General Editor of the series, at whose instance the work was taken up for publication.

Swami Dwarika Das Shastri helped me in preparing the final press copy and in seeing the manuscripts through the press. Shri Jai Kumar Ram, B. A., B. Ed. read the proofs and prepared the Index of it. Shri Paraspati Nath Sinha, M. A., Shri Nandkishore Upadhyaya, M. A., Shri Ram Pd. Singh, M. A., Shri D. K. Banerjee, M.A. (Triple), Shri Mithileshwar Prasad M. A., Librarian of the Mahavihara and his staff were helpful in different ways in bringing out the book, for which, I express my hearty thanks to them.

Last but not the least, my thanks are due to the staff and Proprietor of the Tara Printing Press, Kamachha, Varanasi, for the care and pains they took in printing a technical Pali text like this within a short period of time.

Nalanda,
The 20th March, 1967.

BIRBAL SHARMA.

INTRODUCTION

As the *Bhāṣya* is necessary to understand the Text of the *Vedās*, so the *Aṭṭhakathā* is essentially required to have a full grasp of the intricacies and implications of the Text of the *Tipiṭaka*. To each book of the *Tipiṭaka*, there is a corresponding volume of the *Aṭṭhakathā* that goes on supplying commentaries on significant words, phrases, passages and stanzas. In Ceylon, Burma and the other *Theravādī* Buddhist countries, the traditional method of teaching the *Tipiṭaka* in the monasteries is to give the texts to the pupil, while as the teacher handles the *Aṭṭhakathā* of it and goes on explaining wherever necessary. Thus the importance of the *Aṭṭhakathā* literature is very great in the education of the *Pālī Tipiṭaka*.

1. Origin and Development of *Aṭṭhakathā* or Commentary

There were occasions when the Buddha asked a senior disciple of his to explain to the congregation in full that was spoken by him in brief. At the end, the Buddha used to utter his approval of it. This became as important as the word of the Master, and, later on, it also got included as an integral part of the Texts. This, it seems, was the origin of the tradition of the *Aṭṭhakathā* of commenting upon the texts wherever necessary.

In the *Vinaya-Piṭaka* itself, the two *Vibhaṅgas* are more or less *Aṭṭhakathā* on the rules laid down by the Buddha for the proper disciplinary guidance of the order. It does it in two ways—(i) it narrates the occasions, when the particular rule was laid down and (ii) it gives the meaning of the words contained in them. Here the first is the *Kathā* side of it and the second is the *Aṭṭha* (meaning) side of the same. Both are necessary and are together called *Aṭṭhakathā*.

The *Saṅgīti-suttanta*¹ of the *Dīgha-nikāya*, ascribed to Sāriputta, formed a complete catechism of terms and passages

of exegetical nature. The *Salāyatana-vibhaṅga*¹, the *Arāṇa-vibhaṅga*², the *Dhātu-vibhaṅga*³ and the *Dakkhiṇā-vibhaṅga*⁴ found their places in the *Abhidhamma* literature—the *Vibhaṅga*⁵ and the *Dhātukathā*. *Sacca-vibhaṅga*⁶ of the *Majjhima-nikāya* found its place in the second book of the *Abhidhamma-piṭaka*.

The two important books of the *Khuddaka-nikāya* the *Culla-niddesa* and the *Mahā-niddesa* are full fledged *Aṭṭhakathā* on two chapters of the *Sutta-nipāta*. This proves that the origin of the tradition of *Aṭṭhakathā* goes back to very early days of *Theravāda* Buddhism.

Buddha-ghosa has rightly said, "The Buddha has declared both the *Dhamma* and the *Vinaya*, which his sons came to know likewise. Since, in the past, commentaries were written without ignoring their judgements⁷."

When Arhanta Mahinda, the son of the king Ashoka, carried Buddhism to Ceylon, he might have felt the necessity of supplying elaborate commentaries on all the books of the *Tipitaka* to the new converts over there, to whom everything about it was new and unknown. It is most probable that they had written out the commentaries in their own Sinhalese language. As Buddhism was lost to India and serious studies in the *Tipitaka* were being forgotten, the teacher of Buddha-ghosa felt the necessity of sending him to Ceylon to translate the Sinhalese commentaries in *Pāli* and to bring them back to

1. म० नि० 3-297-304.
2. „ -313-321.
3. „ -322-338.
4. „ -339-344.
5. विभ०-83-88 ; 102-112.
6. म० नि० 3-333-338.
7. बुद्धेन धम्मो विनयो च वुत्तो,
यो तस्स पुत्तेहि तथेव ब्रातो ।
सो येहि तेसं मत्तिमच्चजन्ता,
यस्मा पुरे अट्टकथा अकंसु ॥

India. Today Buddha-ghosa himself is looked upon as the *Atthakathā-cariya*. Later on, other teachers joined him in his efforts and got the same honour. But, in reality, they were not the authors of the *Atthakathā*. They were, we understand, compilers and translators of materials that were handed over to them as a heritage of the monastic tradition.

It seems that there did exist a belief that the *Atthakathās* were also rehearsed at the synods along with the text of the *Tipitaka*. In the *Atthasālinī*, we come across a definite statement of it.¹

In the *Sāratthadīpanītikā* the derivation of the word *Atthakathā* has been given as follows—"because it gives the meaning (of the texts) it is called *Atthakathā* and under the rules of sandhi it has become *Atthakathā*."²

The *Atthakathā* literature, as we have at present, was given the sanction of a *Saṅgīti* for the first time in the fifth sitting at it at Mandaley, when king Mandom got it inscribed on marble slabs and placed them together side by side with the texts of the *Tipitaka*. It is doubtful if this literature had taken a shape during the fourth *Saṅgīti* at Anurādhapura, Ceylon. We have no definite mention of it at any place, but as its tradition had originated and developed in Ceylon itself, we have every reason to presume that they must have made a collection of it in some form or other. During the last sixth *saṅgīti* at Rangoon, the *Atthakathā* literature was actually rehearsed by the *Saṅgha* and was published with its due sanction.

-
1. या महाकस्सपादीहि वसीहट्टकथापुरा,
सङ्गीता अनुसङ्गीता पच्छा पि च इसीहि या ।
आभटा पन थेरेन महिन्देनेधमुत्तमं,
या दीपं दीपवासीनं भासाय अभिसङ्खता ॥

(अ० सा०—2)

2. अथो कथियति एताया ति अत्यकथा, सायेव अत्यकथात्यकारस्स ठकारं कत्वा "दुक्खस्स पीळनट्ठो" ति आदीसु विय—सा० दी० टीका— म०, पृ० 20.

The leinage of commentarial literature was kept alive in the *Theravāda* monasteries, of which several stratas are available to us. On each volume of the *Aṭṭhakathā*, *ṭikā* was written, and they wrote an *Anuṭikā* on the *ṭikā*, and a *Madhuṭikā* on the *Anuṭikā*, *yojanā* on the *Madhuṭikā* and, finally, a *Nissaya* on the *yojanā*. Thus a commentary literature on the *Tipitaka* is very vast, completed in six generations of it. A list of these books is given here below :—

(A) The list of *Aṭṭhakathā* or commentaries.

Text	Commentary	Authors of Commentaries.
1. <i>Vinaya</i>	Visuddhimagga	Buddhaghosa
2. Vinaya-Piṭaka	Samanta-pāsādikā	Do
3. Pātimokkha	Kaṅkhāvitaraṇī	Do
4. <i>Sutta</i>		
4. Dīghanikāya	Sumaṅgala-Vilāsinī	Do
5. Majjhimanikāya	Papañcasūdanī	Do
6. Saṃyuttanikāya	Sāratthappakāsinī	Do
7. Aṅguttaranikāya	Manorathapurāṇī	Do
8. <i>Khuddakanikāya</i> :		
(1) Khuddakapāṭha	Paramatthajotikā	Attributed to Buddhaghosa
(2) Dhammapada	Dhammapadaṭṭhakathā	Do
(3) Udāna	Paramatthadīpanī	Dhammapāla
(4) Itivuttaka	Do	Do
(5) Suttanipāṭa	Paramatthajotikā	Attributed to Buddhaghosa
(6) Vimānavatthu	Paramatthadīpanī	Dhammapāla
(7) Petavatthu	Do	Do
(8) Theragāthā	Do	Do
(9) Therīgāthā	Do	Do
(10) Jātaka	Jātakatṭhakathā	Attributed to Buddhaghosa
(11) Niddesa	Saddhammapajjotikā	Upasena
(12) Paṭisambhidā-magga	Saddhammappakāsinī	Mahānāma
(13) Apadāna	Visuddhajanavilāsinī	Not known
(14) Buddhavaṃsa	Madhuratthavilāsinī	Buddhadatta
(15) Cariyāpīṭaka	Paramatthadīpanī	Dhammapāla

Abhidhamma

9. Dhammasaṅgaṇi	Atthasālinī	Buddhaghosa
10. Vibhaṅga	Sammohavinodanī	Do
11. Kathāvathu	Pañcappakaraṇa- atthakathā	Buddhaghosa
12. Puggalapaññatti		
13. Dhātukathā		
14. Yamaka		
15. Paṭṭhāna		

(B) List of Commentaries and Sub-Commentaries on Vinaya.

1. Samantapāsādikā, a Commentary on the Vinaya by Buddhaghosa.
2. Sāratthadīpanī Tīkā, a Commentary on the Samantapāsādikā (Vinayaṭṭhakathā) by Bhikkhu Sāriputta of Ceylon.
3. Vajirabuddhi Tīkā or Vinayagaṇṭhī by Bhikkhu Mahāvajirabuddhi of Ceylon.
4. Pārājikakaṇḍa Yojanā.
5. Pācīyādi Yojanā.
6. Vimativinodanī Tīkā by Kassapa Thero.
7. Vinayasaṅgaha-atthakathā or Pālimuttaka Vinayasaṅgaha or Mahāvīnayasaṅgahappakaraṇa by Bhikkhu Sāriputta of Ceylon.
8. Vinayālaṅkāra Tīkā or Commentary on Vinayasaṅgaha by Tipitakālaṅkāra of Tiriyapabbata.
9. Vinayavinicchaya } by Buddhaddatta
10. Uttaravinicchaya }
11. Kaṅkhāvitaraṇī Atthakathā or Mātikaṭṭhakathā by Buddhaghosa.
12. Kaṅkhāvitaraṇī Tīkā or Vinayaṭṭhamāṇjūsā by Sthavira Buddhanāga.
13. Kaṅkhāvitaraṇī Abhinavatīkā.
14. Kaṅkhā-Yojanā.
15. Kaṅkhā-Yojana-mahātīkā.
16. Khuddasikkhā by Dhamma-sāmi.
17. „ Tīkā by Mahāyasa.

18. Khuddasikkhā Abhinavatīkā by Saṅgharakkhita Thero.
19. Mūlasikkhā by Mahāsāmī.
20. „ Tikā or Poranatikā by Vimalasāra.
21. „ Abhinavatīkā by Vācissara.
22. Pātimokkhapadatthavaṇṇanā.
23. Simālaṅkārasaṅgaha by Vācissara.
24. Vinayasamutṭhānadīpanī } By disciples of Bhikkhu
25. Simālaṅkārasaṅgahatikā } Sāriputta of Ceylon.
26. Pātimokkhavisodhanī } By disciples of Bhikkhu Sāri-
27. Vinayagūḥhattha-dīpanī } putta of Ceylon.
28. Vinayavinicchayatīkā } by Vācissara.
29. Uttaravinicchayatīkā }
30. Vinayagaṇṭhipada by Bhikkhu Moggallāna of Ceylon.

The chart given above will show the place of the present book the *Samanta-pāsādikā* in the body of the commentary literature. From many points of view the importance of this commentary must be considered as far superior to that of kindred works. We know, a Chinese version of it is also available. The learned Professor, Dr. P. V. Bapat, has been carrying on researches on this subject. I learn that a Tibetan version of it is also available. It would be very profitable if a comparative study is made of the different versions of a book like this.

2. Date and time of Samanta-Pāsādikā.

The name *Samanta-Pāsādikā* is a composite of two words the “Samanta” and the “Pāsādikā”. The literal meaning of the word ‘*Samanta*’ is ‘all sided’ and of ‘*Pāsādikā*’ ‘that which clarifies, elucidates and generates confidence by removing the doubts’ i.e., that which removes all sided doubts and gives full elucidation. The name, however, has no particular bearing on the nature and importance of the commentary. Almost all the commentaries have been given some such names by Bud-dha-ghosa.

In the present edition of the book, it has covered 1537 pages, printed in three volumes.

Buddha-ghosa has himself written this *gāthā* in the body of the book—

“सम्पस्सतं न दिस्सति किञ्च अपासादिकं यतो एत्थ ।
विञ्जूनमयं तस्मा समन्तपासादिका त्वेव¹ ॥”

Or, as nothing is left in it that would cause a doubt to those who have properly understood it, it is rightly called the remover of all sided doubts and the generator of confidence to the wise.

It is also confirmed in the *Sāratthadīpanīkā*.²

The prologue and the colophon of the *Samanta-Pāsādikā* furnish us with a good deal of historical information about the early compilation of the words of the Buddha and the commentary over it. He has stated very clearly that it is by no means an original exegesis of his, but is a restatement of the materials available to him in Sinhala *Aṭṭhakathā*, for, in his own words it is a ‘*navasaṅgahita-vañṇanā*’, a recompiled commentary. (स० पा०—)1534.

As regards the exact date of the book, we are fortunate enough to get a definite statement by Buddha-ghosa himself in it. In the epilogue to the book, he writes that he learnt the Sinhalese commentaries from the Thera Buddhāmitta. In the colophon he writes—“This work was undertaken exactly in the twentieth victorious and peaceful year of the reign of king Siriniwāsa, who enjoyed full sovereignty over the whole of the island of Laṅkā and that it was completed by the opening of the twentyfirst year of his reign.”³ If this colophon is to be accepted, Buddha-ghosa was residing at that time in the city

1. स० पा०—102,272.

2. समन्तपासादिकाया ति समन्ततो सब्बसो पसादं जनेती ति समन्तपासादिका—
म० पृ०—459.

3. पालयन्तस्स सकलं लङ्कादीपं निरब्बुदं,
रञ्जो सिरिनिवासस्स सिरीपालयस्सिस्सिनो ।
संवीसत्तिमे खेमे जयसंवच्छरे अयं,
आरद्धा एकवीसम्हि ।सम्पत्ते परिनिद्धिता ॥ [स० पा०—1536].

of Anurādhapura in a building to the east of the Mahāvihāra, built by the minister Mahanigama. This king has been identified as *Mahānāma* of the *Mahāvamsa*, who reigned from 409 to 431 A.D. It can be said, therefore, that the *Samanta-pāsādikā* was written in the year 429-30 A.D. However, further investigation is necessary to arrive at a more definite conclusion about it.

3. Sources of Samanta-Pāsādikā

The Mahā or Mūla-Aṭṭhakathā is acknowledged as the chief source of the *Samanta-Pāsādikā*. Buddha-ghosa in the opening stanza of *Samanta-Pāsādikā* himself says, "And in commencing the exposition, I shall practically base it on the *Mahā-aṭṭhakathā* as well as the *Mahāpaccariya* without discarding the relevant statements and the rulings given in the recognised commentaries such as *Kurundi*; and thenceforth, I shall proceed with the correct exposition of the Tradition of the Elders embodied therein¹."

Buddhaghosa often refers to other commentaries also, which shows that those were available at that time and he derived materials out of them. In this book also, we find a mention of the following works :

1. Mahā-aṭṭhakathā
2. Mahāpaccariya-aṭṭhakathā
3. Kurundi-aṭṭhakathā
4. Andhakāṭṭhakathā

-
1. संवणनं तं च समारभन्तो,
तस्सा महाअट्ठकथं सरीरं ।
कत्वा महापच्चरियं तथेव,
कुरुन्दिनामादिसु विस्सुतासु ॥
  - विनिच्छयो अट्ठकथासु वुत्तो,
यो युत्तमत्थं अपरिच्चजन्तो ।
ततो पि अन्तो गधयेरवादं,
संवणनं सम्म समारभिस्सं ॥

5. Saṁkhepaṭṭhakathā
6. Dīghaṭṭhakathā
7. Majjhimaṭṭhakathā
8. Sīhalaṭṭhakathā
9. Aṭṭhakathācariyā
10. Ācariyā
11. Ācariyavādā
12. Porāṇā
13. Porāṇakattherā

4. Some Significant references in the Samanta-Pāsādikā

(A) The Samanta-pāsādikā opens with a long introductory called *Bāhira-nidāna-kathā*. It describes the three *Saṅgītis* more or less on the same lines as we find at other places in the *Aṭṭhakathās* and in the *Mahāvamsa* and the *Dīpavamsa*. It states that the *vinaya-piṭaka* consists of *pātimokkhās*, the two *vibhaṅgās*, the two *khandhakās* and the *Parivāra*. This provides clear evidence that the *Pātimokkha* was also looked upon as constituent book of the *Tipiṭaka*. It sets out the exact extent of the *Dīghanikāya*, the *Majjhimanikāya*, the *Saṁyuttanikāya*, the *Aṅguttara-nikāya* & the fifteen books of the *khuddakanikāya*. The books of the *Abhidhamma-piṭaka* have also been enumerated according to the old tradition. Giving the interpretation of the words *Vinaya*, *Sutta* & *Abhidhamma*, it says—

- (i) “‘It contains manifold distinctive modes of practices and restrains both bodily and verbal acts, the *Vinaya* is called so by those who are adept in the purport of the Discipline.’”
- (ii) ‘It points out meanings, express them clearly, fulfils them, flows with meanings, affords perfect protection and shares the properties of thread, *Sutta* is given the name *Sutta*.’”

-
1. विविधविसेसनयत्ता, विनयतो चेव कायवाचनं ।
विनयत्यविदूहि अयं विनयो विनयो ति अक्खातो ॥ (स० पा०-18).
  2. अत्थानं सूचनतो सुवुत्ततो सवनतो च सूदनतो ।
सुत्ताणा सुत्तसभागतो च सुत्तं सुत्तं ति अक्खातं ॥ (स० पा०-18)

- (iii) 'Since here are found conditions which possess growth and their own characteristics, are revered and differentiated and said to be excellent—on account of these it is called *Abhidhamma*.' ”

The *Vinaya-piṭaka* contains, the *Samanta-pāsādikā* says, injunctions laid down by the Buddha, the *Sutta-piṭaka* contains practical sermons of the Buddha, and the *Abhidhamma-piṭaka* contains teachings of the Buddha on the realities.³

The three *Piṭakās* are also called that which deals with ethical discipline (अविशील), that which deals with the discipline of the mind (अवित्त), and that which expounds higher wisdom (अधिपञ्चा).

It gives an account of the transmission of the *Dhamma* to North West borders of the countries, to the other parts of India, as also to countries in the West and on the Himalayas & also to *Suvarṇabhūmi* i.e. Burma. It gives detailed information about the mission of Mahinda to *Tambapaṇṇi-dīpa* i.e. modern Ceylon.

It is important to note that the *Samanta-pāsādikā* gives reference to the stanzas in the *Dīpavaṃsa*. This confirms that it is posterior to this book. It seems that the *Mahāvamsa* took materials from the *Samanta-pāsādikā* in addition to those available in the *Dīpavaṃsa*.

The book gives list of previous names and descriptions of *Lankā* during the times of the previous Buddhas. The previous names were— *Ojadīpa*, *Varadīpa*, *Māṇḍadīpa*-. It also

-
1. यं यत्थं बुद्धिमन्तो सलक्खणा पूजिता परिच्छिन्ना ।
वृत्ताधिका च धम्मा अभिधम्मो तेन अक्खातो ॥

(स० पा०—19)

2. एत्थ हि विनयपिटकं आणारहेन भगवता आणावाहुल्लतो देसितत्ता आणादेसना,
सुत्तपिटकं वोहारकुसलेन भगवता वोहारबाहुल्लतो देसितत्ता वोहारदेसना, अभिधम्मपिटकं परमत्थ-
कुसलेन भगवता परमत्थबाहुल्लतो देसितत्ता परमत्थदेसना ति बुद्धति—स० पा०—20-21.

asserts that the *Buddha* had paid three visits to this island even during his life time.¹

The book has also entered in to discussion in the grammatical formation of a passage in the *Tipiṭaka*. On page 95, we come across an example of it with reference to “एकं समयं भगवा विहरति वेरञ्जायं नळेरुपुचिमन्दमूले ।

An objection is raised how could the *Buddha* dwell at the same time at *verañjā* and at the root of नळेरुपुचिमन्दमूल. The difficulty has been solved by holding that the locative case used in the word *verañjāyam* is समीपत्वे भुम्भवचनं² i.e neighbourhood and vicinity.

On Page 204, it gives an example of *Sandhi* of अकारलोप in the word पुष्पंसा उपपजि = पुष्पं अस्सा उपपजि.

At places, it has exhibited examples of unnecessary elucidation of a very simple word. Thus, on page 97, the word “अस्सोसि” has been explained as “सोतद्वारसम्पत्तवचननिग्घोसानुसारेण अञ्जासि”.

At places, the book gives the grammatical justification of the derivation of a word, as on page 97, it says “वेरञ्जायं भवो ति वेरञ्जो.”

The famous passage used in ‘बुद्धानुस्सति’ has been fully explained in fourteen pages, from pages 98 to 112. There itself it has entered in to an अभिधम्मिक explanation in its own technical manner. The four *sāṅkhepās*, the three *Addhās* and the twenty *Ākārās* have been described precisely called into Abhidhamma (page 100). The four *jhānās*, the supernatural yogika faculties and the attainment of the supramundane Saint-hood have been fully described in twenty seven pages i. e. from pages 131 to 158. On page 162, we get the reference of the *Papañca-sūdanī*, the *Atthakathā* on the *Majjhima-nikāya*. This proves that this book is posterior to that.

It gives the daily routine of the *Buddha* on pages 186 to 188.

---

1. स० पा०—77.

2. „ —95.

On page 205, there is an interesting description of the different ways in which the women folk gets a conception.

The ten purposes with which the *Buddha* framed *vinaya* rules have been fully described in four pages i.e from pages 215 to 218.

It gives evidence of there being big reservoirs of water for irrigational purpose, with their own rules for taking water from it. (Page 139).

For rules regarding realisation of octroi duties, see pages 353 & 354.

It gives a very detailed explanation of the practice of *आनापानस्सति* in thirty pages i.e from pages 403 to 432.

(B) *The Samanta-pāsādikā* is a rich store-house of materials for the reconstruction of the Ancient Cultural History of India. We give here below selected specimens of the same under classified heads :—

(1) Society :—

(i) The society was divided in four castes on the basis of birth—*khattiya*, *Brāhmaṇa*, *Vessa* and *Sudda*. They had further divisions amongs them on the basis of *gotta* or family as *kaccāyana*, *kosiya* etc. There were further sub-castes amongst the *Suddas*, which were regarded as of very low status—*caṇḍāla*, *Veṇa*, *Nesāda*, *Rathakāra* and *Pukkusa*. *Khattiya* and *Brāhmaṇa* castes were looked upon as high.¹

(ii) The book provides examples of different grades of kings and rulers. *Ashoka* has been cited as an Emperor, *Bimbisāra* and *Pasenadi* as kings of different regions. The ruler of *Laṅkā* has been cited as one having sovereignty over an island. There were Governors, who ruled over smaller regions. There were small buffer states between two Governments, consisting of only a limited number of villages.²

1. पाचि०—10, 11, 22; स० पा०—753.

2. स० पा०—303.

(iii) The kings used to have kept wives and concubines. The sons born of them were held in high respect.¹

(iv) There did exist the institution of keeping slaves, four types of which have been enumerated, as—the son born of a slave girl, purchased by giving a price to the parents, captives arrested and brought from enemical countries and persons on whom the Government have pronounced a punishment.²

(v) *Girls* :—Girls were kept under the guardianship of the mother, or father, or the family, or the religious authority, or a person appointed for it, or one under going a punishment.³

(vi) *Concubines* :—Concubines were either purchased by paying a price for her, or obtained with her own wish, or obtained by a gift of some articles, or obtained by presenting clothes. Concubines were also admitted in the house by performing a right of pouring water together in a pot. Concubines were also admitted by covering her head with veil. A maid servant was also kept as a concubine. Girls brought by the conquering army from the country of the vanquished were also kept as concubines.⁴

(vii) There existed burglars and house-breakers in the society and had their own organisation under a recognised leader.⁵

(viii) There existed eunuchs in the society, who indulged in various sexual practices.⁶

1. स० पा०—1052.

2. „ —1053.

3. „ —554.

4. „ —554.

5. कतकम्मा ति कतचोरिककम्मा । सन्धिच्छेदनादीहि परभण्डं हरित्वा ति वुत्तं होति । चोरगामनिको ति चोरजेदुको—स० पा०—699.

6. स० पा०—1068.

(ix) There existed occupational prostitutes, widows, grown-up girls, unmarried girls and eunuchs, who indulged in sex relation in the society.¹

(x) There were robbers, who moved about flying their own banners and carrying on plunder on large scales. There were other robbers of lesser strength, moving about fearlessly.²

(xi) *Occupations and means of Livelihood*:—(a) There are two grades of occupations—Low and High. Basket making, pottery, weaving, shoe-making, etc are occupations of low grade. Cashier, Accountant, Scribe etc. represent occupations of higher grade.³

(b) Attendants were appointed to wait upon and serve a monk in the monastery⁴.

(c) There prevailed the practice of accepting servitude under the rich and powerful man for the sake of livelihood and protection⁵.

(d) Carpenters, sweepers and such other persons were looked down in the society. Contrary to them, cultivators, traders and milkmen and such other persons were looked upon as carrying respectable occupations⁶.

(e) There existed butchers, who maintained shops for selling flesh of cows, birds, rams, pigs & deer. There were also occupational executioners, who executed persons on whom death penalty was pronounced by the court. There were occupational snake-charmers, who lived upon showing different kinds of snakes from place to place⁷.

1. स० पा०—1042.

2. स० पा०—1048-49.

3. पाचि०—11 ; स० पा०—752-53.

4. वेय्यावच्चकरो ति किच्चकरो कप्पियकारको ति अत्थो—स० पा०—680.

5. स० पा०—1053.

6. „ —1068.

7. „ —504-5.

(f) There were traders dealing in wares and utensils both as hawkers moving from place to place, and as shopkeepers, running shops at fixed places¹.

(g) There were four ways of carrying bundles and heavy articles—on head, on shoulder, on waist and by hanging².

(h) There were labourers, who lived on working for others and obtained their wages thereby³.

(i) There were persons, who worked as informers to the thieves and robbers and supplied clues to them about the location of wealth in the houses of rich persons⁴.

(j) There existed a rather useful occupation of running deposit rooms, where travellers could deposit their articles for fixed period against making payment for it, corresponding to the modern *Fixed Deposit Vaults*.⁵

(2) Administration :—

(i) Just as at present, there were two types of ministers (*Mahāmattās*)—the *Senānāyakās* were incharge of the defence and the *Voharikās* were incharge of justice⁶.

(ii) There were four units as constituents in the army—Elephant, accompanied by twelve soldiers ; Horse, accompanied by three soldiers ; Chariot, accompanied by four soldiers ; and Infantry, consisting of four archers.⁷

(iii) Criminals were kept in prison in fetters of wooden devices, under chains and tied by ropes. There was also the practice of passing Government orders inturning a culprit in a limited areas.⁸

---

1. स० ११०—712.

2. „ —330.

3. „ —466.

4. „ —359.

5. „ —360.

6. „ —291.

7. „ —882.

8. „ —1048-49.

(iv) There was the practice of passing Governmental orders against a criminal to be killed at sight¹.

(v) Octroi duties were realised at appointed junctions and stations. Those who tried to avoid paying the duties were punished severely².

(vi) A Labourer was some times paid his wages in advance. There existed the practice of divorce also³.

(vii) *Control System* :—To avoid rush of purchasers a system of making que was practiced in the grain shops.⁴

(viii) The highways were infested with thieves and robbers. On some highways it was thought not safe to travel without being fully armed. On some highways there existed signs of the existence of thieves. There were highways on which sights of men killed and looted by the thieves were commonly found.⁵

(ix) Just as at present, there were two types of cultivatable fields—where grains, rice, wheat etc were grown and those where cereals like *mugga*, *māsa* and even sugar-canes were grown.⁶

(x) There existed different arrangements of irrigation. There were big reservoirs to be used by the people of the locality with equal common rights, but they had limitations in the use of water from it.⁷

(3) Coins and Measurement :—

Coins :—There were different kinds of coins in use of different values. Some were made of gold and silver, some of

1. स० पा०—1050.
2. „ —352-53.
3. पाचि० —108 ; स० पा०—837.
4. स० पा०—165.
5. पाचि० —93.
6. स० पा०—333.
7. „ —339.

copper and iron, some of wood, bamboo-leaves and barks. There were coins made of lac. There were coins made of bones, leather or stones of fruits.¹

The values of different coins in relation to another have been given. There were five *māsakās* in a *pāda*, twenty *masakās* in a *kahāpana*. This, however, differed in different places. It is interesting to note that the *Samanta-pāsādikā* mentions the name of coins of *Rudradāmana*, who was a *Saka King* of Ujjain in the 2nd century A.D.²

The common unit of measurement was *Nāli*. This, however, differed in Magadha, Ceylon and South India. Their mutual relation have been precisely specified as found in the *Mahā-aṭṭhakathā*³.

Pattha was the measurement of grain, sufficient for one meal of a man, similar to the present day one pava (250 grams)⁴.

There were three routes of the journey of the Bhikkhu-saṅgha—*Mahāmaṇḍala* of nine hundred yojana, *Majjhima-maṇḍala* of six hundred yojana and *Antimaṇḍala* of three hundred yojana⁵.

1. स० पा०—398.

2. पञ्चमासको पादो ति तदा राजगहे वीसतिमासको कहापणो होति, तस्मा पञ्चमासको पादो । एतेन लखणेन सब्बजनपदेसु कहापणस्स चतुथो भागो “पादो” ति वेदितव्वो । सो च खो पोराणस्स नीलकहापणस्स वसेन, न इतरेसं रुद्रदामकादीनं—स० पा०—292.

3. नाळिकोदनं ति मगधनाळिया एकाय तण्डुलनाळिया ओदनं । अण्डाळिकोदनं गण्हातौ ति मगधनाळिया द्वित्रं तण्डुलनाळीनं ओदनं गण्हाति । मगधनाळिया द्वित्रं तण्डुलनाळीनं ओदनं गण्हाति । मगधनाळि नाम अण्डुतेरसपला होती ति अन्धकट्टकथायं वुत्तं । सीहलदीपे पकति नाळि महन्ता, दमिळनाळि खुद्दका, मगधनाळि पमाणयुत्ता, ताय मगधनाळिया दियडुनाळि एका सीहलनाळि होती ति महाअट्टकथायं वुत्तं—स० पा०—712.

4. पत्थपत्थपुलकं ति एकमेकस्स भिक्खुनो पत्थपत्थप्पमाणं पुलकं । पत्थो नाम नाळिमत्तं होति, एकस्स पुरिसस्स अलं यापनाय—स० पा०—166; पत्थोदनं ति मगधनाळिया उपड्डनाळिकोदनं—स० पा०—712.

5. स० पा०—187.

(4) Architecture :—

In the *Samanta-Pāsādikā*, we get very few descriptions of the houses of ordinary people or of palaces. Whatever meagre references are scattered here and there do not help us to construct a full picture of civil architecture.

On the other hand, we get so much detailed descriptions of the monastic establishments like *Vihāras*, *Saṅghārāmas*, etc that the types of ordinary dwellings can easily be imagined. The dwellings fit for habitation for a Bhikkhu have been grouped like this :—

Vihāra, *Pāsāda*, *Hammiya*, a special kind of dwelling *Aḍḍhayoga*, *Guhā* and *Leṇa*. Besides these, we get reference to *Avasathāgāra*, *Caṅkamaṇa-sālā*, *kāṭhina-sālā* etc.

Vihāra is dwelling place for a monk. Its original form was only a hut without doors, but during the days of the *Vinaya* it took a definite shape. The history of the evolution of the different types of *Vihāra* throws considerable light on contemporary architecture. The *vihāra* was either plastered or unplastered or partly plastered and partly unplastered.¹

Hammiya was a grand building having open terrace over it. The inner apartment of the building was twenty eight cubics.²

Pāsāda was a grand building.³

Reference is found of there being building having two or three stories. The height of a story was a bit higher than an ordinary man.⁴

---

1. स० पा०—333 to 335, 575, 660, 794, 832, 916, 1298, 1321; पाचि०—72.

2. हम्मियं ति मुण्डच्छदनपासादो ; हम्मियं ति उपरि आकासतले पतिट्ठितकूटागारो पासादोयेव—स० पा०—660, 1298.

3. पासादो ति दीघपासादो—स० पा०—660.

4. उपरिवेहासकुटिया ति उपरि अच्छन्नतलाय द्विभूमिककुटिया वा तिभूमिकादिकुटिया वा—स०पा०—799.

Different types of buildings have been mentioned :—

Udosita was the same as garrage to accommodate a chariot or such other vehicles.¹

Atta was a solid four or five storied high construction to be used as a watch-tower.²

Māla was a quadragular building of a single story.³

The borders of the doors and windows were made strong and decorated with designs of flowers, garlands, creepers, head of a crocodile and multicoloured figures. There is difference of opinion as regards the width of the border in the *Sinhala-Atthakathā*—*Mahā-Paccariya*, *Kurundiya* & *Mahā-Atthakathā*.⁴

A piece of wood was fixed on the door frame to stop the door-leaf banging against the corner of the wall. The windows were made specially strong and beautiful.⁵

Guest rooms were provided in the buildings specially for the accommodation and convenience of visitors and guests.⁶

There were two kinds of plasters used on the wall—of mud and of lime. Ashes and cow-dung were also used for plastering the wall. The plaster was some time coloured white and red and decorated with different kinds of paintings.⁷

The monastery was provided with a separate hall to be used for the dinning of the *Saṅgha*, known as *Upaṭṭhāna-sālā*.⁸

A room in the monastery was allotted having arrangements for keeping fire alive in it, which could be used at any time by the inmates.⁹

1. उदोसितो ति यानादीनं भण्डानं साला—स० पा—660,

2. अट्टो ति पटिराजादीनं पटिबाहृत्यं इट्टकाहि कतो बहलभित्तिको चतुपञ्चभूमिको पतिस्सयविसेसो—स० पा०—660.

3. माळो ति एककूटसङ्गहितो चतुरस्सपासादो—स० पा०—660.

4. स० पा०—800.

5. „ —800—801.

6. „ —764.

7. „ —568.

8. „ —794.

9. „ —792.

The village was sometimes open and sometimes protected by a boundry wall.¹

(5) Games and Sports :—

Different⁴ kinds of gamblings were invogue, as—*Attha-pada*, played on a board havig eight divisions ; *Akāsa*, played by giving signs in the sky ; *Parihārapatha*, played by drawing circles on the ground, showing ways in them for escape ; *Santikā*, played with a number of pebbles, removing one by one with the tip of the finger without touching the other ; *khalikā* played on gamble boards by throwing pieces of dice.²

Different³ games have been mentioned, as—*Ghatikā*, played by striking a small stick with a long one ; *Salāka-hattha*, played by casting liquid dye or colour on the wall and guessing what figures it would make ; *Akkha*, played with pebbles ; *Paṅgacīra*, played by blowing a bugle made of leaves ; *Vaṅkaka*, played with a small plough like articles ; *Mokkhacikā*, played by holding a stick above, putting the head on the ground and moving the body round and round in different manners ; *Ciṅgulaka*, played with a wheel made of palm-leaves moving round and round in the wind ; *Pattāhaka*, played with a device made of leaves for measuring sand ; *Rathakā*, played with a toy of chariot ; *Dhanukā*, played with a toy of bow and arrow ; *Akkharikā*, played by guessing what letters have been written in the sky or on ones back by finger, *Manesikā*, played by guessing what has been thought of in mind ; *Yathāvajja*, played by caricaturing the movements of defective persons.³

1. स० पा०—295.

2-2. अट्ठपदेपि कीळन्ती ति अट्ठपदफलके जूतं कीळन्ति । आकासे पी ति अट्ठपद-दसपदेसु विय आकासेयेव कीळन्ति । परिहारपथे पी ति भूमियं नानापथं मण्डलं कत्वा तस्य परिहरितब्बपथं परिहरन्ता कीळन्ति । सन्तिकायपि कीळन्ती ति सन्तिककीळाय कीळन्ति, एकज्झं ठपिता सारियो वा पासाण-सक्खरायो वा अचालेन्ता नखेनेव अपनेन्ति च उपनेन्ति च । खलिकाया ति जूतफलके पासकीळाय कीळन्ति—स० पा०—624.

3-3. स० पा०—624-25.

(6) Food & Drink :—

In the commentary, we come across both vegetable and animal food. But generally vegetarian diet is praised. Clarified butter, butter, milk, curd etc was considered as food or whole some food. Five kinds of food was allowed, such as—*odano*, *kummāso*, *Maccham*, *Mansam* & *Sattu*.¹

Flesh of man, elephant, horse, dog, serpent, lion, tiger, leopard and bear are not to be used as food. The fat of all animals may be used as food except that of man. Milk of all animals may be taken.²

Meat is allowed to be taken, if it is not seen, heard or doubted that the animal was killed for the *Bhikkhu-Saṅgha*.³

The grains available at that time were—*Sālī*, *Vihī*, *Yava*, *Godhuma* (Wheat), *Kaṅguvaraka* and *Kudrusaka*.

Wines :—Five kinds of wines were used, prepared from flowers, fruits, honey, molasses and cocoanuts. The last one was called *Surā*, which was perhaps prepared by destilation.⁴

Tekaṭulayāgu seems to be a very favourite drink. This was prepared by boiling three cereals—*tila*, *rice* and *mugga*, in water mixed with milk, butter, honey sugar etc.⁵

1. स० पा०—842-43.

2. " —724.

3. " —607.

4. पुष्पासवो नाम मधुकपुष्पादीनं रसेन कतो । फलासवो नाम मुद्गिकफलादीनि महित्वा तेन रसेन कतो । मध्वासवो नाम मुद्गिकानं जातिरसेन कतो ; मक्खिक-मधुना पि कयिरतीति वदन्ति । गुळासवो नाम उच्छुरसादीहि करीयति । सुरा नाम पिट्टकिण्णपक्खित्ता ; नाळिकेरादीनं पि रसेन कता सुरात्वेव सङ्खचं गच्छति, तस्सायेव किण्णपक्खित्ताय मण्डे महिते मेरयोत्वेव सङ्खचं गच्छतीति वदन्ति—स० पा०—884.

5. तेकटुलयागूति तिलतण्डुलमुग्गेहि वा तिलतण्डुलमासेहि वा तिलतण्डुलकुलत्थेहि वा सद्धिं यं किञ्चि एकं अपरण्णं पक्खिपित्वा तीहि कता, एतं किर इमेहि तीहि चतुभाण्डकसम्भिन्ने खीरे सप्पिमधुसक्करादीहि योजेत्वा करोन्ति—स० पा०—385.

There were three apartments in the hotel as—where cooked rice was sold, where meat was sold, and where cakes & sweets were sold.¹

(7) Clothes, Dresses and Furnitures :—

The descriptions of different kinds of clothes are met with in the commentary as—*Khoma*, made of cotton and wool; *Kappāsika*, made of cotton; *Koseyya*, made of silk; *Kambala*, made of pure wool; *Sāna*, made of flax or jute; *Bhaṅga* made of jute and cotton.²

At another place *Kusacīram*, cloth made of kusagrass; *Vākacīram*, cloth made from the bark of trees; *Phalakacīram*, cloth made from the stems of some flowers; *Kesakambalam*, rugs made of hair; *Ajinakkipaṁ*, the skins of deers; and a kind of cloth made from the feathers of owl are also referred to. These kinds of cloths though peculiar according to modern fashion, were evidently invogue in those days.³

Ways of preparing garlands :—There were five ways of it—*Ganthima*, *Goppima*, *Vedhima*, *Vethima* and *Pūrima*. The full process has been described in the commentary.⁴

There were the following fashions of dressing the lock of hair as simple one, twisted and woven, mixed with coloured threads, mixed with flower garlands, mixed with golden beads, mixed with parallel beads and mixed with beads of precious stones.

There were different ways of weaving wreaths, as tieing the flowers together on one side, tieing the flowers on both the

1. ओदनीयघरं नाम विक्रायिकभत्तपचनघरं ; सूतघरं नाम विक्रायिकमंसपचनघरं ;
पूवघरं नाम विक्रायिकखज्जकपचनघरं—स० पा०—375.

2. खोमं ति खोमवाकेहि कतसुत्तं ; कप्पासिकं ति कप्पासतो निब्वत्तं ; कोसेय्यं ति
कोसियंसूहि कन्तित्वा कतसुत्तं ; कम्बलं ति एळकलोमसुत्तं ; साणं ति साणवाक्क-
सुत्तं ; भङ्गं ति पाटेक्कं वाकसुत्तमेवा ति एके । एतेहि पञ्चहि मिस्सेत्वा कतसुत्तं
'भङ्ग' ति वेदित्त्वं—स० पा०—735.

3. स० पा० —267.

4. „ —621-23.

sides, preparing a thickly woven garland, stringing the flower together in a thread, preparing a floral head decoration and preparing garlands covering breast.¹

Foot-wear (upāhana)—The shoes were also made of different colours. Sometimes several colours were used in a single pair of shoes. Shoes also were of Various kinds and types. Shoes reaching upto the knees in the Greek fashion were called *putabaddha*. Shoes covering the feet only was called *gunthima* in Pali. Besides these, there were shoes made of cotton, the feathers of the *tittira* birds (*Tittira-pattika*), shoes combed with ram's horns (*meṇḍavisāṇa Baddhikā*). Similar ones made from goat's horns, pointed shoes, shoes sewn with peacock's feathers. For the manufacturing of shoes, skins of tigers, lions, deers, wildcats, cats, owls etc were used. Besides these, reference is made to slippers made of palm-leaves (*Tālapatta-pādukā*), bamboo leaves, grass and also of rugs. Costly shoes studded with gold, silver, crystal, emerald etc were also in use.²

Ornaments—During the period under review, several kinds of ornaments were in use of which we get the following examples : (1) *Vallikā*—a kind of ear ornament, (2) *Kaṭi-suttaka*—a thread woven with jewels and worn along the waist, (3) *Ovattika*—a kind of bracelet, (4) a kind of necklace, (5) *Haṭṭhābharanam*—a kind of bracelet, (6) *Angulimuddikam*—rings etc.³

The women were used to bathe with perfumed powder or scented mud. In order to beautify the face, ointment, powder, red arsenic, vaselines, or creams were resorted to. Collyrium of several kinds were used for the eyes.⁴

Different kinds of bedsheets and pillows were used in the monastery. There were five kinds of pillows—stuffed with

---

1. स० पा०—620.

2. „ 1146-48.

3. स० पा०—1181-82.

4. „ —1183.

wool, with worn out clothes, with bark, with straw and with leaves. *Koccha* was a mat used in the monastery, which was made of bark of a tree, with *usira* roots, with reeds and with grasses.¹

There were four kinds of chairs or beds—*Masāraka*, a long one which is made by boring a hole in to the feet of the couch and putting a knotted end through there; *Bundikābaddho*, one with slats which is made by holding bedstead together having burnt the feet of the couch with knotted ends; *Kulīrapādaka*, one with carved legs which is made with feet like feet of horses, rams etc whatever has carved feet (literally a curb footer); *Āhaccapādaka*, one with removable legs which is made by piercing the leg. Then having pierced the knotted end putting a knot through there and giving a pin above.²

(8) Diseases and their treatment :—

Five diseases are disqualifying factors for a candidate seeking admission in the order *Kuttha*, leprosy; *Gaṇḍa*, tumer; *Kilāsa*, leucoderma; *Sosa*; and *Apamāra*, epilepsy.³

There existed an epidemic called *Ahivātaka*, which would put an end to the whole family together with its cattles and animals. It was believed that one could escape from it by running away through a hole made in the wall or the roof.⁴

It is interesting to note that diabetis was looked upon as a respectful disease, because perhaps it were only the aristocratic, who suffered from it and did not give any visible trouble.⁵

Setatthika was a disease of the paddy standing in the field, which would destroy the plants and make them lifeless and yellow, and *Mañjitthikā* was a disease of the Sugar-cane.⁶

1. पाचि० —62, 63 ; स० पा०—793.

2. स० पा०—790.

3. स० पा०—1046—47.

4. „ —1055

5. पाचि० —11; स० पा०—753.

6. स० पा०—164, 1382.

Some interesting medical prescriptions are found in the *Samanta-Pāsādikā*, as—

For gout and rheumatism—

(a) To drink gruel of five kinds of roots mixed with the oil of bear and boar.¹

(b) For rheumatism, bronchitis, leprosy, jaundice, festula and many other diseases—

A preparation called *Lona-sovṛaka*, which had to follow a very complicated process. Many fruits of medical value, all kinds of grains and cereals, plantain, cane, date, fish, flesh, honey, sugar, salt and many other herbs were sealed in a jar and buried underground for two or three years, the juice extracted out of it was this wonderful medicine of above diseases.²

Pappatakojan :—A clay found deep under ground that has nutritive value.³

(9) Religious Practices and Superstition :—

There was the practice of organising recital of *Āṭānāṭiya-sutta* by the Bhikkhus in order to ward off a calamity or a disease.⁴

There was the practice of worshipping a tree looked upon as an abode of a God or Deity.⁵

There is also a reference in the *Samanta-pāsādikā* of worshipping the symbol of *Lord Shiva* with flowers.⁶

There existed the practice of witchcraft and sorcery. They used to drive away a ghost taking possession of a man and woman. They made a figure of the ghost with clay on the ground and after due ceremonies cut down its limbs and head.

---

1. स० पा० —725.

2. „ —475-76.

3. „ —172.

4. „ —468.

5. „ —575.

6. „ —630.

It was believed that there by the limbs and the head of the ghost were cut.¹

There existed the practice of offering oblations to the Gods and Deities, in order to please them and make them favourable.²

There is an evidence of offering hospitality to the guests visiting the monastery without any distinction, be he a beggar, a thief or a rich man.³

*

*

*

This was just to introduce the nature and contents of the *Samanta-Pāsādikā*. What is more important in this book is its rich information that would serve as a data for the reconstruction of the Cultural History of our country. As the original Pali Texts of it is being published, I hope, it would be of value for the scholars to understand the society—both religious and secular—of the then India.

BIRBAL SHARMA.

---

1. स० पा०—471.

2. „ —1006.

3. „ —469-70.

LIST OF ABBREVIATIONS

(IN THE TEXT)

अं०नि०१—	अङ्गुत्तरनिकाय (एक-दुक-तिक-निपात)	Nālandā Devanāgarī Pāli Edition.
अं०नि०२—	„ (चतुक्क-पञ्चक-निपात)	„
अं०नि०३—	„ (छक्क-सत्तक-अट्ठक निपात)	„
अं०नि०४—	„ (नवक-दसक-एकादसक निपात)	„
अप०१—	अपदानपालि (प्रथम भाग)	„
क०व०—	कथावत्थु	„
खु०नि०१—	खुट्ठकनिकाय	„
खु०नि०२—	„ (द्वितीय भाग)	„
खु०नि०३—	„ (तृतीय भाग)	„
चु०व०—	चुल्लवग्ग	„
जा०१—	जातक (प्रथम भाग)	„
जा०२—	जातक (द्वितीय भाग)	„
दी०अ०१—	दीधनिकाय-अट्ठकथा (प्रथम भाग)	Chatṭha-Saṅgāyana edition
दी०१, दी०नि१—	दीधनिकाय (सीलक्खम्भवग्ग)	Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
दी०नि०२—	„ (महावग्ग)	„
दी०नि३—	„ (पाथिकवग्ग)	„
दी०वं—	दीपवंश	P. T. S. Edition
ध०स०—	धम्मसङ्गणि	Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
पाचि०—	पाचित्तिय	„
पारा०—	पाराजिक	„
पटि०—	पटिसम्भिमदामग्ग	„
म०अ०१—	मज्झिम निकाय-अट्ठकथा (प्रथम भाग)	Chatṭha-Saṅgāyana Edition
म०नि०१—	मज्झिमनिकाय (मूलपण्णासक)	Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
म०नि०२—	„ (मज्झिमपण्णासक)	„
म०नि०३—	„ (उपरिपण्णासक)	„

मं०व०—	महावग्ग	Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
महानि०—	महानिद्देस	”
चु०नि०—	चुल्लनिद्देस	”
मि०प०—	मिलिन्दपञ्चो	Bombay University Series
सं०नि०१—	संयुक्तनिकाय	(सगाथवग्ग) Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
सं०नि० २—	”	(निदानवग्ग) ”
सं०नि० ३—	”	(सळायतनवग्ग) ”
सं०नि० ४—	”	(महावग्ग) ”
विभ०—	विभङ्ग	”

(In the foot-notes)

- म०—बर्मीज संस्करण (छट्ठसङ्गायन)
 रो०—रोमन ” (पालि टेक्स सोसायटी)
 सी०—सिंहल ” (हेवावित्तरणे)
 स्या०—स्यामीज ” (महामुकुट राजविद्यालय)
 स०पा०—समन्तपासादिका (नालन्दा संस्करण)
 पाचि०—पाचित्तिय (”)
 अ०सा०—अट्टसालिनी (डा. पी. भी. वापट द्वारा सम्पादित)
 सा०दी०—सारत्थदीपनी (छट्ठसङ्गायन)

(In the margin)

- B. Burmese Chatthasāṅgāyana edition.
 R. Roman Edition (Pāli Text Society).

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

a अ   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अं am

VOWELS IN COMBINATION

क ka	का kā	कि ki	की kī	कु ku	कू kū	के ke	को ko
ख kha	खा khā	खि khi	खी khī	खु khu	खू khū	खे khe	खो kho

CONJUNCT CONSONANTS

क kka	ञ्च ñca	द dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्र kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	टट, ट्ट tta	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	टठ, ट्ठ tṭha	न्थ nthā	य्य yya
क्य khya	ड, डड dda	न्द nda	य्ह yha
क्ख khva	डू, डूड dḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट, ण्ठ ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ gggha	ण्ठ ṇṭha	न्न nna	ल्ल lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त str
ङ्क ṅka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्क्ख ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग ṅga	त्य ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tyā	ब्ब bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज jja	द्द, द्द dda	ब्ब bya	ह्य hma
ज्झ, ञ्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ण ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह lha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

१ = ā ;	२ = i ;	३ = 1 ;	४ = u ;	५ = ū ;	६ = e ;	७ = o
१	२	३	४	५	६	७
1	2	3	4	5	6	7

विनयट्ठकथाय
समन्तपासादिकाय
सूची
३. महावग्गो

	पिट्ठका
१. महाखन्धकं	९९७
बोधिकथा	६६७
अजपालकथा	१००२
मुचलिन्दकथा	१००४
राजायतनकथा	१००६
ब्रह्मयाचनकथा	१००७
पञ्चवगियकथा	१०१०
धम्मचक्कप्पवत्तनादि	१०१२
पब्बज्जाकथा	१०१३
मारकथा	१०१४
पब्बज्जूपसम्पदाकथा	१०१४
दुतियमारकथा	१०१९
भद्दवगियकथा	१०१६
उरुवेलपाटिहारियकथा	१०१६
बिम्बिसारसमागमकथा	१०२०
सारिपुत्तमोग्गल्लानपब्बज्जाकथा	१०२२
अभिञ्जातानं पब्बज्जा	१०२५
उपज्झायवत्तकथा	१०२५
सद्धिविहारिकवत्तकथा	१०३१
पणामितकथा	१०३२
वत्तिचतुत्थकम्मउपसम्मदा	१०३३
चत्तारो निस्सया	१०३४
आचरियवत्तकथा	१०३४
पणामना-खमापनाकथा	१०३५
निस्सयपटिप्पस्सद्धिकथा	१०३५
उपसम्पादेतब्बपञ्चकादिकथा	१०३९

अञ्जतिस्थियपुञ्जवत्थुकथा	१०४१
पञ्चावाधवत्थुकथा	१०४६
राजभटवत्थुकथा	१०४७
चोरवत्थुकथा	१०४८
इणायिकवत्थुकथा	१०५०
दासवत्थुकथा	१०५२
कम्मारभण्डुवत्थादिकथा	१०५४
राहुलवत्थुकथा	१०५६
सिक्खापद-दण्डकम्मवत्थुकथा	१०६५
अनापुच्छावरणवत्थु	१०६६
अपलाळनवत्थु	१०६६
कण्डकसामणेरवत्थु	१०६७
पण्डकवत्थुकथा	१०६८
श्रेयसंवासकवत्थुकथा	१०६९
तिस्थियपक्कन्तककथा	१०७४
तिरच्छानगतवत्थुकथा	१०७५
मातुघातकादिवत्थुकथा	१०७६
उभतोव्यञ्जनकवत्थुकथा	१०७८
अनुपञ्ज्ञायकादिवत्थुकथा	१०७९
अपत्तकादिवत्थुकथा	१०७९
नपब्बाजेतब्ब-द्वृत्तिसवारकथा	१०८०
अलज्जीनिस्सयवत्थुकथा	१०८६
गमिकादिनिस्सयवत्थुकथा	१०८७
उपसम्पदाविधिकथा	१०८८
चत्तारोनिस्सयादिकथा	१०८९
२. उपोसथकखन्धकं	१०९०
सन्निपातानुजाननादिकथा	१०९०
सीमानुजाननकथा	१०९१
उपोसथागारादिकथा	११०५
अविप्पवाससीमानुजाननकथा	११०६
गामसीमादिकथा	११०८
उपोसथभेदादिकथा	१११४
पातिमोक्खुद्देसकथा	१११४
विनयपुच्छन-विस्सज्जनकथा	१११७
चोदनाकथा	१११७

अधम्मकम्मपटिकोसनादिकथा	१११७
पातिमोक्खुद्देसकअज्जेसनादिकथा	१११७
पक्खगणनादिउग्गहणानुजाननकथा	१११८
पुब्बकरणानुजाननकथा	१११८
द्विसङ्गमिकादिवत्थुकथा	१११९
पारिसुद्धिदानकथा	११२०
छन्ददानादिकथा	११२१
सङ्घुपोसथादिकथा	११२१
आपत्तिपटिकम्मविधिकथा	११२२
अनापत्तिपन्नरसकादिकथा	११२३
सीमोक्कन्तिपेय्यालकथा	११२४
लिङ्गादिदस्सनकथा	११२५
नानासंवासकादिउपोसथकरणं	११२५
नगन्तव्व-गन्तव्ववारकथा	११२५
वज्जनीयपुग्गलसन्दस्सनकथा	११२६
३. वस्सूपनायिककखन्धकं	११२७
वस्सूपनायिकानुजाननकथा	११२७
वस्सानेचारिकापटिकखेपादिकथा	११२७
सत्ताहकरणीयानुजाननकथा	११२८
पञ्चन्नं अप्पहिते पि अनुजाननकथा	११२८
पहितेयेव अनुजाननकथा	११३०
अन्तराये अनापत्तिवस्सच्छेदकथा	११३०
सङ्खभेदे अनापत्तिवस्सच्छेदकथा	११३१
वजादीसु वस्सूपगमनकथा	११३१
वस्सं अनुपगन्तव्वट्टानानि	११३२
अधम्मिककतिकादिकथा	११३३
४. पवारणाकखन्धकं	११३५
अफासुकविहारकथा	११३५
पवारणाभेदकथा	११३६
पवारणादानानुजाननादिकथा	११३६
अनापत्तिपन्नरसकादिकथा	११३७
द्वेवाचिकादिपवारणादिकथा	११३८
पवारणाठपनकथा	११३९
वत्थुठपनादिकथा	११४०

भण्डनकारकवत्थुकथा	११४१
पवारणासङ्गहकथा	११४२
५. तम्मक्खन्धकं	११४३
सोणकोळिविसवत्थुकथा	११४२
सोणस्स पव्वज्जाकथा	११४४
दिगुणादिउपाहनपटिक्खेपकथा	११४६
सव्वनीलकादिपटिक्खेपकथा	११४६
अज्झारामे उपाहनपटिक्खेपकथा	११४७
यानादिपटिक्खेपकथा	११४८
उच्चासयनमहासयनपटिक्खेपकथा	११४९
सव्वचम्मपटिक्खेपादिकथा	११५०
सोणकुटिकणवत्थुकथा	११५०
महाकच्चानस्स पञ्चवरपरिदस्सनाकथा	११५१
६. भेसज्जक्खन्धकं	११५३
पञ्चभेसज्जकथा	११५३
मूलादिभेसज्जकथा	११५३
गुळादिअनुजाननकथा	११५६
अन्तोवुत्थादिपटिक्खेपकथा	११५६
उग्गहितपटिग्गहणादिकथा	११५७
हत्थिमंसादिपटिक्खेपकथा	११५८
यागुमधुगोळकादिकथा	११५९
पाटलिगामवत्थुआदिकथा	११५९
सीहसेनापतिवत्थुआदिकथा	११६१
कप्पियभूमिअनुजाननादिकथा	११६२
पञ्चगोरसादिअनुजाननकथा	११६६
केणियजटिलवत्थुकथा	११६६
रोजमल्लादिवत्थुकथा	११६८
चतुमहापदेसकथा	११६८
७. कठिनक्खन्धकं	११७१
कठिनानुजाननकथा	११७१
आदायसत्तकादिकथा	११७८
८. चीवरक्खन्धकं	११८१
जीवकवत्थुकथा	११८१
सेट्ठिभरियादिवत्थुकथा	११८३

राजगहसेद्विवत्थुकथा	११८४
पञ्जोतराजवत्थुकथा	११८४
सीवेय्यकदुस्सयुगकथा	११८५
समत्तिसविरेचनकथा	११८६
वरयाचनकथा	११८७
कमबलानाजानादिकथा	११८७
पंसुकूलपरियेसनकथा	११८८
चीवरपटिग्गाहकसम्मुतिकथा	११८८
भण्डागारसम्मुतिआदिकथा	११९०
चीवररजनकथा	११९४
छिन्नकचीवरानुजाननकथा	११९५
तिचीवरानुजाननकथा	११९६
अतिरेकचीवरादिकथा	११९७
पच्छिमविकप्पनुपगचीवरादिकथा	११९८
सङ्घिकचीवरुप्पादकथा	११९९
उपनन्दसक्यपुत्तवत्थुकथा	१२०१
गिलानवत्थुकथा	१२०२
मतसन्तककथा	१२०३
कुसचीरादिपटिक्खेपकथा	१२०४
सङ्घे भिन्ने चीवरुप्पादकथा	१२०५
अट्टचीवरमातिकाकथा	१२०६
९. चम्पेय्यकखन्धकं	१२१७
कस्सपगोत्तभिव्खुवत्थुकथा	१२१७
चतुवग्गकरणादिकथा	१२१८
द्वेनिस्सारणादिकथा	१२१८
उपालिपुच्छाकथा	१२१९
तज्जनीयकम्मकथा	१२२०
१०. कोसम्बकखन्धकं	१२२१
कोसम्बकविवादकथा	१२२१
पालिलेय्यकगमनकथा	१२२५
अट्टारसवत्थुकथा	१२२६

४. चुल्लवग्गो

१. कम्मकखन्धकं	१२३१
तज्जनीयकम्मकथा	१२३१

अधम्मकम्मद्वासककथा	१२३१
नप्पटिप्पस्सम्भेतव्वअट्टारसकादिकथा	१२३३
नियस्सकम्मकथा	१२३३
पव्वाजनीयकम्मकथा	१२३३
पटिसारणीयकम्मकथा	१२३४
अधम्मकम्मादिद्वासककथा	१२३४
आपत्तिया अदस्सने उक्खेपनीयकम्मकथा	१२३५
२. पारिवासिकखन्धकं	१२३६
पारिवासिकवत्तकथा	१२३६
मूलायपटिकस्सनारहवत्तकथा	१२४७
मानत्तचारिकवत्तकथा	१२४७
३. समुच्चयकखन्धकं	१२४८
सुक्कविस्सट्टिकथा	१२४८
परिवासकथा	१२५०
पटिच्छन्नपरिवासकथा	१२६७
समोधानपरिवासकथा	१२६८
अग्घसमोधानपरिवासकथा	१२६९
द्वेमासपरिवासकथा	१२६९
सुद्धन्तपरिवासादिकथा	१२६९
द्वेभिक्खुवारएकादसकादिकथा	१२७०
४. समथकखन्धकं	१२७१
सम्मुखाविनयकथा	१२७१
सतिविनयकथा	१२७१
अमूळ्हविनयकथा	१२७२
येभुय्यसिकाकथा	१२७२
तस्सपापिय्यसिकाकथा	१२७३
तिणवत्थारकादिकथा	१२७३
अधिकरणकथा	१२७४
अधिकरणवूपसमनसमथकथा	१२७७
तिविधसलाकगाहकथा	१२७८
तस्सपापिय्यसिकाविनयकथा	१२७९
५. खुदकवत्थुक्खन्धकं	१२८१
नहानविलेपनादिकथा	१२८१
पिण्डोलभारद्वाजपत्तवत्थुक्खन्धकथा	१२८४

चीवरदण्डसत्थकादिकथा	१२८७
खुदकवत्थुकथा	१२९२
सकनिरुत्तिअनुजाननादिकथा	१२९७
६. सेनासनकखन्धकं	१२९८
विहारानुजाननकथा	१२९८
आसनपटिवाहनादिकथा	१३०५
सेनासनग्गाहापकसम्मुतिकथा	१३०६
उपनन्दवत्थुकथा	१३१६
अविस्सज्जियादिवत्थुकथा	१३२१
नवकम्मदानकथा	१३३०
अञ्जत्रपटिभोगपटिक्खेपादिकथा	१३३३
सङ्गभत्तादिअनुजाननकथा	१३३५
उद्देसभत्तकथा	१३३५
निमन्तनभत्तकथा	१३४४
सलाकभत्तकथा	१३४७
पक्खिकभत्तादिकथा	१३५४
७. सङ्गभेदकखन्धकं	१३६२
छसक्यपव्वज्जाकथा	१३६२
पकासनीयकम्मादिकथा	१३६३
सङ्गभेदककथा	१३६४
उपालिपञ्हाकथा	१३६५
८. वत्तकखन्धकं	१३७०
आगन्तुकवत्तकथा	१३७०
आवासिवत्तकथा	१३७१
गमिकवत्तकथा	१३७२
अनुमोदनवत्तकथा	१३७२
भत्तग्गवत्तकथा	१३७३
पिण्डचारिकवत्तकथा	१३७४
आरज्जिकवत्तकथा	१३७५
सेनासनवत्तकथा	१३७५
जन्ताघरवत्तादिकथा	१३७५
९. पातिमोक्खद्वपनकखन्धकं	१३७७
पातिमोक्खुद्देसयाचनकथा	१३७७
पातिमोक्खसवनारहकथा	१३७७

धम्मिकाधम्मिकपातिमोक्खट्टपनकथा	१३७८
धम्मिकपातिमोक्खट्टपनकथा	१३७८
अत्तादानअङ्गकथा	१३७८
चोदकेनपच्चवेक्खितव्वधम्मकथा	१३७९
चोदकेनउपट्ठापेतव्वकथा	१३८०
चोदकचुदितकपटिसंयुत्तकथा	१३८०
१०. भिक्खुनिक्खन्धकं	१३८२
महापजापतिगोतमीवत्थुकथा	१३८२
भिक्खुनीउपसम्पदानुजाननकथा	१३८३
११. पञ्चसतिकक्खन्धकं	१३८९
खुदानुखुदकसिक्खापदकथा	१३८९
१२. सत्तसतिकक्खन्धकं	१३९०
दसवत्थुकथा	१३९०

५. परिवारो

१-२. सोळसमहायारा	१३९५
पञ्चत्तिवारवण्णना	१३९५
कतापत्तिवारादिवण्णना	१३९८
३. समुट्ठानसीसवण्णना	१४००
समुट्ठानस्सुदानं	१४००
पठमपाराजिकसमुट्ठानवण्णना	१४०१
दुत्तियपाराजिकसमुट्ठानवण्णना	१४०३
सञ्चारित्तसमुट्ठानवण्णना	१४०५
समनुभासनासमुट्ठानवण्णना	१४०६
कठिनसमुट्ठानवण्णना	१४०७
एळकलोमसमुट्ठानवण्णना	१४०९
पदसोधम्मसमुट्ठानवण्णना	१४१०
अट्ठानसमुट्ठानवण्णना	१४१०
थेय्यसत्थसमुट्ठानवण्णना	१४११
धम्मदेसनासमुट्ठानादिवण्णना	१४११
४-५. अन्तरपेय्यालं	१४१२
कतिपुच्छावारवण्णना	१४१२

६. खन्धकपुच्छावारो	१४१७
पुच्छाविस्सज्जनावण्णना	१४१७
७. एकुत्तरिकनया	१४१९
एकवारवण्णना	१४१९
दुक्कवारवण्णना	१४२१
तिक्कवारवण्णना	१४२५
चतुक्कवारवण्णना	१४३०
पञ्चक्कवारवण्णना	१४३६
छक्कवारवण्णना	१४४२
सत्तक्कवारवण्णना	१४४४
अट्ठक्कवारवण्णना	१४४४
नवक्कवारवण्णना	१४४६
दसक्कवारवण्णना	१४४७
एकादसक्कवारवण्णना	१४४८
८. उपोसथादिपुच्छाविस्सज्जना	१४५१
आदिमज्झन्तपुच्छनविस्सज्जनवण्णना	१४५१
९. अत्थवसपकरणवण्णना	१४५२
१०. पठमगाथासङ्गणिकं	१४५३
सत्तनगरेसु पञ्चत्तसिक्खापदवण्णना	१४५३
चतुविपत्तिवण्णना	१४५३
छेदनकादिवण्णना	१४५४
असाधारणादिवण्णना	१४५५
पाराजिकादिआपत्तिवण्णना	१४५७
११. अधिकरणभेदा	१४६१
उक्कोटनभेदादिवण्णना	१४६१
अधिकरणनिदानादिवण्णना	१४६४
सत्तसमथनिदानवण्णना	१४६६
सत्तसमथनानात्थादिवण्णना	१४६७
१२. दुतियगाथासङ्गणिकं	१४६८
चोदनादिपुच्छाविस्सज्जनावण्णना	१४६८
१३. चोदनाकण्डं	१४७१
अनुविज्जककिच्चवण्णना	१४७१

चोदकपुच्छाविस्सज्जनावण्णना	१४७१
१४. चूलसङ्गामो	१४७३
अनुविज्जकस्स पटिपत्तिवण्णना	१४७३
१५. महासङ्गामो	१४७९
वोहरन्तेन जानितब्बादिवण्णना	१४७९
अगति-अगन्तव्ववण्णना	१४७९
१६. कठिनभेदा	१४८१
कठिनअत्थतादिवण्णना	१४८१
पुव्वकरणनिदानादिविभागवण्णना	१४८२
कठिनादिजानितव्वविभागवण्णना	१४८३
१७. उपालिपञ्चकं	१४८४
अनिस्सितवग्गवण्णना	१४८४
नप्पटिप्पस्सम्भनवग्गवण्णना	१४८४
वोहारवग्गवण्णना	१४८६
दिट्ठाविकम्मवग्गादिवण्णना	१४८८
मुसावादवग्गवण्णना	१४८९
भिक्खुनोवादवग्गवण्णना	१४९०
उव्वाहिकवग्गवण्णना	१४९१
अधिकरणवूपसमवग्गवण्णना	१४९१
सङ्खभेदकवग्गद्वयवण्णना	१४९३
आवासिकवग्गवण्णना	१४९३
कठिन्तथारवग्गवण्णना	१४९३
१८. अत्थापत्ति समुद्धानं	१४९५
पाराजिकवण्णना	१४९५
१९. अपरदुत्तियगाथासङ्गणिकं	१४९६
कायिकादिआपत्तिवण्णना	१४९६
देसनागामिनियादिआपत्तिवण्णना	१४९८
पाचित्तियवण्णना	१५०१
अतन्दनीयपुग्गलादिवण्णना	१५०५
सोळसकम्मादिवण्णना	१५०७
२०. सेदमोचनगाथा	१५०८

अविष्पवासपञ्चावण्णना	१५०८
पाराजिकादिपञ्चावण्णना	१५१०
पाचित्तियादिपञ्चावण्णना	१५११
२१. पञ्चवग्गो	१५१४
कम्मवग्गवण्णना	१५१४
अपलोकनकम्मकथा	१५२१
अत्थवसवग्गादिवण्णना	१५३३
२२. निगमनकथा	१५३५
२३. परिसिद्धानि	
१. विसिट्ठिपदानुक्कमणिका	३
२. उद्धरणसूची	८२
३. उपमायो	८३
४. गाथायो	८४

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

[तत्तियो भागो]

१. महावग्गो

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

महावग्गो

महाखन्धकं

उभिन्नं पातिमोक्खानं^१, सङ्गीतिसमनन्तरं ।
सङ्गार्यिसु महाथेरा, खन्धकं खन्धकोविदा ॥
यं तस्स दानि सम्पत्तो, यस्मा संवण्णनाक्कमो ।
तस्मा^२ होति अयं^३ तस्स^३, अनुत्तानत्थवण्णना ॥
पदभाजनिये अत्था, येहि येसं पकासिता ।
ते चे पुन वदेय्याम, परियोसानं कदा भवे ॥
उत्ताना चेव ये अत्था, तेसं संवण्णनाय किं ।
अधिप्पायानुसन्धीहि, व्यञ्जनेन^४ च ये पन ॥
अनुत्ताना न ते यस्मा, सक्का जातुं अवण्णिता ।
तेसंयेव अयं तस्मा, होति संवण्णनानयो ति ॥

BVol.III.233
R.Vol.V, 951

5

10

बोधिकथा

तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति नज्जा नेरञ्जरायतीरे
बोधिरुक्खमूले पठमाभिसम्बुद्धो (म०व०-३.१) ति एत्थ किञ्चा पि “तेन
समयेन बुद्धो भगवा वेरञ्जायं” ति आदीसु^५ विय करणवचने^६ विसेसकारणं
नत्थि, विनयं पत्वा पन करणवचनेनेव अयमभिलापो आरोपितो ति आदितो

१. पाटि०-स्या० । एवमुपरि पि । २. यस्मा-रो० । ३-३. अयन्तस्स-स्या०, रो० ।

४. व्यञ्जनेन-सी०, रो० । ५. आदिसु-सी० । एवमुपरि पि । ६. वचनेन-रो० ।

पट्टाय आरुळ्हाभिलापवसेनेवेतं^१ वुत्तं ति वेदितब्बं । एस नयो अञ्जेसु
पि इतो परेसु एवरूपेसु ।

R. 952

B. 234

किं पनेतस्स वचने पयोजनं ति ? पब्बज्जादीनं विनयकम्मानं
आदितो पट्टाय निदानदस्सनं । या हि भगवता “अनुजानामि, भिक्खवे,
5 इमेहि तीहि सरणगमनेहि^२ पब्बज्जं उपसम्पदं” [म०व०-२४] ति एवं
पब्बज्जा चेव उपसम्पदा च अनुज्जाता, यानि च राजगहादीसु उपज्झाय-
उपज्झायवत्त-आचरिय-आचरियवत्तादीनि^३ अनुज्जातानि, तानि अभि-
सम्बोधिं पत्वा सत्तसत्ताहं बोधिमण्डे वीतिनामेत्वा चाराणसियं धम्मचक्रं
पवत्तेत्वा इमिना^४ अनुक्कमेन इदं चिदं^५ च ठानं पत्वा इमस्मि च इमस्मि
10 च वत्थुस्मि पज्जत्तानी ति एवमेतेसं पब्बज्जादीनं विनयकम्मानं आदितो
पट्टाय निदानदस्सनं एतस्स वचने पयोजनं ति वेदितब्बं ।

तत्थ उरुवेलायं (३.१) ति महावेलायं; महन्ते वालिकरासिम्ही ति
अत्थो । अथ वा “उरु” ति वालिका वुच्चति; “वेला” ति मरियादा;
वेलातिक्रमनहेतु आहटा उरु उरुवेला ति एवम्पेत्य^६ अत्थो दट्ठब्बो । अतीते
15 किर अनुप्पन्ने बुद्धे दससहस्सकुलपुत्ता^७ तापसपब्बज्जं पब्बजित्वा तस्मि पदेसे
विहरन्ता एकदिवसं सन्निपतित्वा कतिकवत्तं अकंसुं—“कायकम्मवचीकम्मानि
नाम परेसं पि पाकटानि होन्ति, मनोकम्मं पन अपाकटं; तस्मा यो
कामवितक्कं वा व्यापादवितक्कं^८ वा विहिंसावितक्कं वा वितक्केति, तस्स
अञ्जो चोदको नाम नत्थि, सो अत्तना व अत्तानं चोदेत्वा पत्तपुटेन^९
20 वालिकं आहरित्वा इमस्मि ठाने आकिरतु,^{१०} इदमस्स दण्डकम्मं” ति ।
ततो पट्टाय यो तादिसं वितक्कं वितक्केति, सो तत्थ पत्तपुटेन वालिकं
आकिरति । एवं तत्थ अनुक्कमेन महावालिकरासि जातो, ततो नं
पच्छिमा जनता परिक्षिपित्वा चेतियट्टानमकासि । तं सन्धाय वुत्तं—
“उरुवेलायं ति महावेलायं; महन्ते वालिकरासिम्ही ति अत्थो” ति ।

१. आरुळ्हा०-सी०, स्या०, रो० । २. सरणा०-सी० । ३. उपज्झाय-आचरिय-
वत्तादीनि-स्या०, रो० । ४. ०च-स्या०, रो० । ५. च इदं-सी०, स्या०, रो० ।
६. एवं चेत्य-स्या०, रो० । ७. ०सहस्सा कुल०-सी०, स्या०, रो० । ८. व्यापाद०-सी० ।
९. ०पुटेन-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १०. आकीरतु-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

तमेव सन्धाय वृत्तं—“अथवा उरु ति वालिका वुच्चति; वेला ति मरियादा; वेलातिक्रमनहेतु आहटा उरु उरुवेला ति एवम्पेत्य अथो ददुब्बो” ति ।

बोधिरुक्खमूले (३.१) ति बोधि वुच्चति चतुसु^१ मग्गेसु जाणं; तं बोधि भगवा एत्थ पत्तो ति रुक्खो पि “बोधिरुक्खो” त्वेव नामं लभि, तस्स बोधिरुक्खस्स मूले बोधिरुक्खमूले । पठमाभिसम्बुद्धो ति पठमं अभि- 5 R. 953 सम्बुद्धो; अभिसम्बुद्धो हुत्वा सब्बपठमंयेवा ति अथो । एकपल्लङ्केना ति सर्कि पि अनुदुहित्वा यथाआभुजितेन एकेनेव पल्लङ्केन । विमुत्तिसुखपटि-संवेदी ति विमुत्तिसुखं फलसमापत्तिसुखं पटिसंवेदियमानो^२ ।

पटिच्चसमुप्पादं ति पच्चयाकारं । पच्चयाकारो हि अञ्जमञ्जं पटिच्च सहिते धम्मे उप्पादेती ति “पटिच्चसमुप्पादो” ति वुच्चति । अयमेत्थ सङ्खेपो । 10 वित्थारो पन सब्बाकारसम्पन्नं^३ विनिच्छयं इच्छन्तेन^३ विमुद्धिमगगतो^४ गहे-तब्बो । अमुल्लोमपटिलोमं ति अनुलोमं च पटिलोमं च^५ । तत्थ “अविज्जा-पच्चया सङ्खारा” ति आदिना नयेन वुत्तो अविज्जादिको पच्चयाकारो अत्तना कत्तब्बकिच्चकरणतो “अनुलोमो” ति वुच्चति । “अविज्जाय त्वेव असेस-विरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो” ति आदिना नयेन वुत्तो स्वेव अनुप्पाद- 15 निरोधेन निरुज्झमानो तं किच्चं न करोती ति तस्स अकरणतो “पटिलोमो” ति वुच्चति । पुरिमनयेन^६ वा वुत्तो पवत्तिया अनुलोमो, इतरो तस्सा पटिलोमो ति एवम्पेत्य^७ अथो ददुब्बो । आदितो पन पट्टाय याव अन्तं, अन्ततो च पट्टाय याव आदि पापेट्वा अवुत्तत्ता इतो अञ्जेनत्थेन^८ अनु-लोमपटिलोमता न युज्जति । 20

मनसाकासी ति मनसि अकासि । तत्थ यथा अनुलोमं मनसि अकासि, इदं ताव दस्सेतुं “अविज्जापच्चया सङ्खारा” ति आदि वृत्तं । तत्थ अविज्जा च सा पच्चयो चा ति अविज्जापच्चयो । तस्मा अविज्जापच्चया सङ्खारा सम्भवन्ती ति इमिना नयेन सब्बपदेसु अथो वेदितब्बो । अयमेत्थ सङ्खेपो ।

१. चतुसु-सी० । एवमुपरि पि । २. ०संवेदय०-म० । ३-३. सी० पोत्थके नत्थि ।

४. ०च महापकरणतो च-स्या०, रो० । ५. च अनुलोमपटिलोमं-स्या०, रो० । ६. ०नयेनेव-स्या०, रो० । ७. एवमेवमेत्थ-स्या०, रो० । ८. अञ्जेनत्थेनेत्थ-स्या०, रो० ।

वित्थारो पन सब्बाकारसम्पन्नं विनिच्छयं इच्छन्तेन विसुद्धिमग्गतो व^१
गहेतव्वो ।

R. 954

- यथा पन पटिलोमं मनसि अकासि, इदं दस्सेतुं अविज्जाय त्वेव
असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो (३.८)ति आदि वुत्तं । तत्थ अविज्जाय
5 त्वेया ति अविज्जाय तु^२ एव^३ । असेसविरागनिरोधा ति विरागसङ्घातेन
मग्गेन असेसनिरोधा । सङ्खारनिरोधो ति सङ्खारानं अनुप्पादनिरोधो
होति । एवं निरुद्धानं पन सङ्खारानं निरोधा विज्जाणं^३ निरुद्धं^३,
विज्जाणादीनं च निरोधा नामरूपादीनि निरुद्धानियेव होन्ती ति दस्सेतुं
सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो ति आदीनि^४ वत्वा एवमेतस्स केवलस्स
10 दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती ति वुत्तं । तत्थ केवलस्सा ति सकलस्स;
सुद्धस्स वा सत्तविरहितस्सा ति अत्थो । दुक्खक्खन्धस्सा ति दुक्ख-
रासिस्स । निरोधो होती ति अनुप्पादो होति ।

B. 236

- एतमत्थं विदित्वा ति ध्वायं “अविज्जादिवसेन सङ्खारादिकस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो च^५ अविज्जानिरोधादिवसेन च निरोधो होती” ति
15 वुत्तो, सब्बाकारेन एतमत्थं विदित्वा । तायं वेलायं ति तायं तस्स अत्थस्स
विदितवेलायं । इमं उदानं उदानेसी ति इमं तस्मिं विदिते अत्थे हेतुनो
च हेतुसमुप्पन्नधम्मस्स^६ च पजाननाय आनुभावदीपकं “यदा हवे पातु-
भवन्ती” ति आदिकं सोमनस्सयुत्तजाणसमुद्धानं उदानं उदानेसि, अत्तमन-
वाचं निच्छारेसी ति वुत्तं होति ।

20

तस्सत्थो – यदा हवे ति यस्मिं भवे काले । पातुभवन्ती ति उप्प-
जन्ति । धम्मा ति अनुलोमपच्चयाकारपटिवेधसाधका बोधिपक्खियधम्मा ।
अथ वा पातुभवन्ती ति पकासन्ति^७; अभिसमयवसेन व्यत्ता^८ पाकटा होन्ति ।
धम्मा ति चतुअरियसच्चधम्मा^९ । आतापो वुच्चति किलेससन्तापनट्टेन
विरियं^{१०}; आतापिनो ति सम्मप्पधानविरियवतो । ज्ञायतो ति आरम्मणूप-

१. च सम्मोहविनोदनिया च महाविभङ्गट्टकथाय-स्या०, रो० । २-२. एवतु-सी० ।
३-३. विज्जाणनिरोधो-स्या०, रो० । ४. आदि-स्या०, रो० । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ६. हेतुसम्पन्नस्स धम्मस्स-सी० । ७. पकासेन्ति-स्या०, रो० । ८. व्यत्ता-सी० ।
९. चतुरारियं-स्या०, रो० । १०. वीरियं-म० । एवमुपरि पि ।

निज्झानलक्खणेन च लक्खणूपनिज्झानलक्खणेन च भानेन^१ भायन्तस्स ।
 ब्राह्मणस्सा (३.१६) ति बाहितपापस्स खीणासवस्स । अथस्स कङ्खा वपयन्ती
 ति अथस्स^२ एवं पातुभूतधम्मस्स कङ्खा वपयन्ति । सब्बा ति या एता^३ “को
 नु खो भन्ते फुसती^४ ति; नो कल्लो पञ्चो ति भगवा अवोचा” ति
 आदिना^५, तथा “कतमं नु खो भन्ते जरामरणं; कस्स च पनिदं जरामरणं 5 R. 9 5
 ति; नो कल्लो पञ्चो ति भगवा अवोचा” ति आदिना च नयेन पच्चयाकारे
 कङ्खा वुत्ता, या च पच्चयाकारस्सेव अप्पटिविद्धता “अहोसि नु खो अहं
 अतीतमद्धानं” ति आदिका सोळस कङ्खा आगता, ता सब्बा वपयन्ति
 अपगच्छन्ति निरुज्झन्ति । कस्मा ? यतो पजानाति सहेतुधम्मं ति यस्मा
 अविज्जादिकेन हेतुना सहेतुकं इमं सङ्खारादि केवलं दुक्खक्खन्धधम्मं पजा- 10
 नाति अज्जाति पटिविज्झती^६ ति^७ ।

२. दुतियवारे — इमं उदानं उदानेसी ति इमं तस्मि विदिते अत्थे
 “अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो” ति एवं पकासितस्स
 निब्बानसङ्खातस्स^८ पच्चयक्खयस्स अवबोधानुभावदीपकं वुत्तप्पकारं उदानं
 उदानेसी ति अत्थो । तत्रायं सङ्खेपत्थो—यस्मा पच्चयानं खयसङ्खातं 15
 निब्बानं अवेदि अज्जासि^९ पटिविज्झि^{१०}, तस्मा यदास्स आतापिनो भायतो
 ब्राह्मणस्स वुत्तप्पकारा धम्मा पातुभवन्ति, अथस्स^{११} या निब्बानस्स अवि-
 दितत्ता उप्पज्जेय्युं, ता सब्बा पि कङ्खा वपयन्ती^{१२} ति^{१३} ।

B. 237

३. ततियवारे — इमं उदानं उदानेसी ति इमं येन मग्गेन सो
 दुक्खक्खन्धस्स समुदयनिरोधसङ्खातो अत्थो किच्चवसेन च आरम्मण- 20
 किरियाय च विदितो, तस्स अरियमग्गस्स अनुभावदीपकं वुत्तप्पकारं
 उदानं उदानेसी ति अत्थो । तत्रापायं^{१४} सङ्खेपत्थो—यदा हवे पातुभवन्ति
 धम्मा आतापिनो ज्ञायतो ब्राह्मणस्स, तदा सो ब्राह्मणो तेहि वा उप्पन्नेहि
 बोधिपक्खयधम्मेहि, यस्स वा अरियमग्गस्स चतुसच्चधम्मा पातुभूता,

१. द्वीहि भानेहि—स्या०, रो० । २. अथ अस्स—स्या०, रो० । ३. एसा—स्या०,
 रो० । ४. फुसती—स्या०; फस्सती—रो० । ५. नयेन—स्या०, रो० । ६. विज्झति—
 स्या०, रो० । ७. निब्बानं—सी० । एवमुपरि पि । ८. अज्जाति—स्या०, रो० । ९. विज्झति—
 स्या०, रो० । १०. अथ—स्या०, रो० । ११-१२. वपयन्ति—स्या०, रो० । १२. तत्रायं—स्या०,
 रो०; तत्र चायं—सी० ।

तेन अरियमग्गेन विधूपयं तिडुति मारसेन^१ (४.१२) “कामा ते पठमा सेना”
ति आदिना नयेन वुत्तप्पकारं मारसेनं विधूपयन्तो विधमन्तो^२ विद्धंसेन्तो
तिडुति । कथं ? सुरियो^३ व ओभासयमन्तलिक्खं^४ ति^५ यथा सुरियो
अब्भुगतो अत्तनो पभाय अन्तलिक्खं ओभासेन्तो^६ व अन्धकारं विधमन्तो
५ तिडुति, एवं सो पि ब्राह्मणो तेहि धम्मेहि तेन वा मग्गेन सच्चानि पटि-
विज्झन्तो व मारसेनं विधूपयन्तो तिडुती ति ।

R. 956

एवमेत्थ पठमं उदानं पच्चयाकारपच्चवेक्खणवसेन^७, दुतियं निब्बान-
पच्चवेक्खणवसेन, ततियं मग्गपच्चवेक्खणवसेन उप्पन्नं ति वेदितब्बं ।
उदाने पन “रत्तिया पठमं यामं पटिच्चसमुप्पादं अनुलोमं, दुतियं यामं
१० पटिलोमं, ततियं यामं अनुलोम-पटिलोमं” ति वुत्तं; तं सत्ताहस्स अच्चयेन
“स्वे आसना वुट्ठहिस्सामी” ति रत्ति उप्पादितमनसिकारं^८ सन्धाय वुत्तं ।
तदा हि भगवा यस्स पच्चयाकारपजाननस्स च पच्चयक्खयाधिगमस्स च
आनुभावदीपिका पुरिमा द्वे उदानगाथा, तस्स वसेन एकेकमेव कोट्ठासं
पठमयामं च मज्झिमयामं च मनसाकासि, इध पन पाटिपदरत्तिया
१५ एवं मनसाकासि । भगवा हि विसाखपुण्णमाय रत्तिया पठमयामे पुब्बे-
निवासं अनुस्सरि, मज्झिमयामे दिब्बचक्खुं^९ विसोधेसि, पच्छिमयामे
पटिच्चसमुप्पादं अनुलोम-पटिलोमं मनसिकत्वा “इदानि अरुणो उग्गमि-
स्सती”^{१०} ति सब्बञ्जुतं पापुणि । सब्बञ्जुतप्पत्तिसमनन्तरमेव^{११} च अरुणो
उग्गच्छि^{१२} । ततो तं दिवसं तेनेव पल्लङ्केन वीतिनामेत्वा सम्पत्ताय
२० पाटिपदरत्तिया तीसु यामेसु एवं मनसिकत्वा इमानि उदानानि उदानेसि ।
इति पाटिपदरत्तिया एवं मनसिकत्वा तं “बोधिस्खमूले सत्ताहं एकपल्लङ्केन
निसीदो” ति एवं वुत्तसत्ताहं^{१३} तत्थेव वीतिनामेसि ।

B. 238

अजपालकथा

४. अथ खो भगवा^{१४} सत्ताहस्स अच्चयेन तम्हा समाधिम्हा वुट्ठहित्वा^{१५}
बोधिस्खमूला येन अजपालनिग्रोधो तेनुपसङ्गमी ति एत्थ न भगवा

१. ०ति-स्या०, रो० । २. विधमेन्तो-म० । एवमुपरि पि । ३. सुरियो-म० ।
४. ०सयं अन्त-सी०, रो० । ५. सी०, म० पोथकेसु नत्थि । ६. ०सयन्तो-स्या०, रो० ।
७. ०वेक्खन-सी० । एवमुपरि पि । ८. उप्पादितं मन-स्या०, रो० । ९. दिब्बं चक्खुं-
सी० । १०. उग्गच्छिस्सती-स्या०, रो० । ११. ०पत्तसम-स्या०, रो० । १२. उग्गच्छि-स्या०,
रो० । १३. वुत्तं सत्ताहं-स्या०, रो० । १४. ०तस्स-स्या०, रो० । १५. उट्ठ-सी० ।

तम्हा समाधिम्हा बुद्धित्वा अनन्तरमेव बोधिरुक्खमूला येन अजपाल-
निग्रोधो तेनुपसङ्कमि । यथा पन “भुत्वा सयती” ति वुत्ते “न हत्थे अधो-
वित्वा मुखं अविकखालेत्वा सयनसमीपं अगन्त्वा अञ्जं किञ्चि अल्लाप-
सल्लापं^१ अकत्वा सयति” इच्चेव^२ वुत्तं होति, भोजनतो पन पच्छा सयति,
न नसयती ति इदमेत्थ^३ दीपितं होति । एवमिधा पि “न तम्हा समा- 5
धिम्हा बुद्धित्वा अनन्तरमेव पक्कामी^४” ति वुत्तं होति, बुट्टानतो^५ पन
पच्छा पक्कामि, न नपक्कामी ति इदमेवेत्थ^६ दीपितं होति । अनन्तरं
पन अपक्कमित्वा भगवा किं अकासी ति ? अपरानि पि तीणि सत्ताहानि
बोधिसमीपे येव वीतिनामेसि । तत्रायं अनुपुब्बिकथा^७ —

R. 957

भगवति किर बुद्धत्तं पत्वा सत्ताहं एकपल्लङ्केन निसिन्ने “न भगवा 10
बुट्टाति; किं नु खो अञ्जे पि बुद्धत्तकरा धम्मा अत्थी” ति एकच्चानं
देवतानं कङ्खा उदपादि । अथ^८ भगवा अट्टमे दिवसे समापत्तितो बुट्टाय
देवतानं कङ्खं गत्वा कङ्खाविधमनत्थं आकासे उप्पतित्वा यमकपाटिहारियं
दस्सेत्वा तासं कङ्खं विधमित्वा पल्लङ्कतो ईसकं पाचीननिस्सिते उत्तर-
दिसाभागे ठत्वा चत्तारि असङ्ख्येय्यानि कप्पसतसहस्सं च उपचितानं 15
पारमीनं बलाधिगमनट्टानं^९ पल्लङ्कं बोधिरुक्खं च अनिमिसेहि अक्खीहि
ओलोकयमानो सत्ताहं वीतिनामेसि, तं ठानं अनिमिसचेतियं नाम जातं ।
अथ पल्लङ्कस्स च ठितट्टानस्स च अन्तरा पुरत्थिमतो च पच्छिमतो च
आयते रतनचङ्कमे चङ्कमन्तो सत्ताहं वीतिनामेसि, तं ठानं रतनचङ्क-
मचेतियं नाम जातं । ततो पच्छिमदिसाभागे देवता रतनघरं मापरियसु । 20
तत्थ पल्लङ्केन निसीदित्वा अभिधम्मपिटकं विसेसतो चेत्थ अनन्तनयं^{१०}
समन्तपट्टानं^{११} विचिनन्तो सत्ताहं वीतिनामेसि, तं ठानं रतनघरचेतियं
नाम जातं ।

B. 239

एवं बोधिसमीपेयेव चत्तारि सत्ताहानि वीतिनामेत्वा पञ्चमे सत्ताहे
बोधिरुक्खमूला येन अजपालनिग्रोधो तेनुपसङ्कमि । तस्स किर निग्रोधस्स 25

१. आलाप०-म० । २. इच्चेवं-स्या०, रो० । ३. इदमेवेत्थ-म० । ४. पक्कमी-
सी० । एवमुपरि पि । ५. ०च-म० । ६. इदमेत्थ-स्या०, रो० । ७. आनुपुब्बी०-सी०;
०पुब्बी०-स्या० । ८. अथ खो-सी० । ९. फलाधिगमनट्टानं-सी०; फलाधि०-स्या०, फलाधिगमन-
नट्टानं-रो० । १०-११. ०नयसमन्त०-स्या०, रो० ।

छायाय अजपालका गन्त्वा निसीदन्ति; तेनस्स अजपालनिग्रोधोत्वेव नामं उदपादि । सत्ताहं विमुत्तिसुखपटिसंवेदी (४.१६) ति तत्रापि धम्मं विचिनन्तो-
येव विमुत्तिसुखं पटिसंवेदेन्तो निसीदि । बोधितो पुरत्थिमदिसाभागे एस
रुक्खो होति । एवं निसिन्नो च पनेत्थ भगवति एको ब्राह्मणो गन्त्वा^१
५ पञ्चं पुच्छ । तेन वुत्तं “अथ खो अञ्जतरो” ति आदि । तत्थ हुंहुङ्क-
जातिको^२ ति सो किर दिट्ठमङ्गलिको नाम, मानवसेन कोधवसेन च
“हुंहुं^३” ति करोन्तो विचरति, तस्मा “हुंहुङ्कजातिको” ति वुच्चति ।
“हुंहुङ्कजातिको^४” ति पि पठन्ति ।

R. 958

एतमत्थं विदित्वा ति एतं तेन वुत्तस्स वचनस्स सिक्खाप्पत्तमत्थं
१० विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि । तस्सत्थो—यो बाहितपाप-
धम्मताय ब्राह्मणो न दिट्ठमङ्गलिकताय, हुंहुङ्कारकभावादिपापधम्मयुत्तो^५
हुत्वा केवलं जातिमत्तकेन ब्रह्मञ्जं पटिजानाति, सो ब्राह्मणो बाहितपाप-
धम्मत्ता^६ हुंहुङ्कारप्पहानेन^७ निहुंहुङ्को, रागादिकसावाभावेन निकसावो,
भावचानुयोगचित्तताय यत्तत्तो, सीलसंवरेण वा सञ्जतचित्तताय यत्तत्तो,
१५ चतुस्रगगणसङ्घातेहि वेदेहि^८ अन्तं, वेदानं^९ वा अन्तं गतत्ता वेदन्तगू,
मग्नब्रह्मचरियस्स वुसितत्ता^{१०} वुसितब्रह्मचरियो । धम्मेन सो^{११} ब्रह्मवादं
वदेय्य^{१२}, “ब्राह्मणो, अहं” ति एतं वादं धम्मेन वदेय्य, यस्स सकले
लोकसन्निवासे कुहिञ्चि एकारम्मणे पि रागुस्सदो दोसुस्सदो मोहुस्सदो
मानुस्सदो इमे उस्सदा^{१३} नत्थी ति ।

मुचलिन्दकथा

20

५. अकालमेवो ति असम्पत्ते वस्सकाले उप्पन्नमेवो । अयं पन
गिम्हानं पच्छिमे मासे उदपादि । सत्ताहवद्दलिका ति तस्मि उप्पन्ने सत्ताहं
B. 240 अविच्छिन्नवुट्टिका अहोसि । सीतवातदुद्धिदनी ति सा च पन सत्ताह-
वद्दलिका उदकफुसितसम्मिस्सेन सीतवातेन समन्ता परिभमन्तेन दूसित-

१. तं आगन्त्वा—स्या०, रो० । २. हुंहुं०—सी० । ३. हुंहुं—सी० । ४. हुंहुं०—
स्या०, रो० । ५. हुंहुंकारकसावादि०—स्या०, रो० । ६. बाहितपापधम्मो—स्या०, रो० ।
७. हुंहुंकारप्पहाने—स्या०; हुंहुंकारप्पहानेन—सी० । ८. वा—रो० । ९. तिण्णं०—स्या०, रो० ।
१०. चतुस्रग०—स्या०, रो० । ११. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १२. वदेय्या ति—स्या०,
रो० । १३. पञ्च उस्सदा—स्या०, रो० ।

दिवसत्ता सीतवातदुहिनी नाम अहोसि । अथ खो मुचलिन्दो नागराजा (५.४) ति तस्सेव मुचलिन्दरुक्खस्स समीपे पोक्खरणिा निब्बत्तो महानुभावो नागराजा । सत्तक्खत्तुं भोगेहि परिकिखपित्वा ति एवं भोगेहि परिकिखपित्वा उपरिमुद्धनि महन्तं फण करित्वा व ठिते^१; तस्मिं तस्स परिकिखेप-
 ५ ष्मन्तरं लोहपासादे भण्डागारगब्भप्पमाणं अहोसि, तस्मा भगवा निवाते पिहितद्वारवातपाने^२ कूटागारे निसिन्नो विय जातो । मा भगवन्तं सीतं ति आदि तस्स तथा करित्वा ठानकारणपरिदीपनं । सो हि “मा भगवन्तं सीतं^३ बाधयित्थ, मा उण्हं, मा डंसादिसम्फस्सो बाधयित्था” ति तथा करित्वा अट्ठासि । तत्थ किञ्चा पि सत्ताहवद्दलिकाय उण्हमेव नत्थि,
 सचे पन अन्तरन्तरा मेघो विगच्छेय्य उण्हं भवेय्य, तं पि नं मा बाध- १० R. 959 यित्था ति एवं तस्स चिन्तेतुं युत्तं । विद्धं ति उब्बिद्धं; मेघविगमेन^४ दूरीभूतं^५ ति अत्थो । विगतवत्ताहकं ति अपगतमेघं । देवं ति आकासं । सकवण्णं ति अत्तनो रूपं ।

सुखो विवेको ति निब्बानसङ्घातो उपधिविवेको सुखो । तुट्ठस्सा ति चतुमग्गजाणसन्तोसेन^६ सन्तुट्ठस्स । सुतधम्मस्सा ति पकासितधम्मस्स । १५ पस्सतो ति तं विवेकं यं वा^७ किञ्चि पस्सितब्बं नाम, तं सब्बं अत्तनो विरियबलाधिगतेन^८ जाणचक्खुना पस्सन्तस्स । अब्बापज्जं^९ ति अकुप्पन-भावो; एतेन मेत्तापुब्बभागो दस्सितो । पाणभूतेसु संयमो ति सत्तेसु च संयमो; अविहिंसनभावो सुखो ति अत्थो । एतेन करुणापुब्बभागो दस्सितो । सुखा विरागता लोकं ति वीतरागता^{१०} पि सुखा ति^{११} दीपेति^{१२} । २० कामानं समतिक्रमो ति या “कामानं समतिक्रमो” ति वुच्चति; सा विरागता पि सुखा ति अत्थो । एतेन अनागामिमग्गो कथितो । अस्मिमानस्स यो^{१३} विनयो ति इमिना पन अरहत्तं कथितं; अरहत्तं हि अस्मिमानस्स “पस्सद्धिविनयो” ति वुच्चति । इतो परं च सुखं नाम नत्थि, तेनाह “एतं वे परमं सुखं” ति । २५

१. ठितो-सी० । २. पिदहित०-स्या०, रो० । ३. सीतञ्च-स्या०, रो० । ४. ०विग-मनेन-सी० । ५. दूरी०-रो० । ६. ०ज्जाण०-म० । ७. वीरिय०-म० । ८. ०पज्झं-सी०, स्या०, रो० । ९. विरागता-स्या०, रो० । १०-११. कीदिसी-सी०, स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

राजायतनकथा

B. 241

६. मुचलिन्दमूला (५.१५) ति महाबोधितो पाचीनकोणे ठितमुच-
लिन्दरुक्खमूला । राजायतनं ति दक्खिणदिसाभागे ठितं राजायतनरुखं
उपसङ्गमि । तेन खो पन समयेना ति कतरेन समयेन । भगवतो किर
राजायतनमूले सत्ताहं एकपल्लङ्केन निसिन्नस्स समाधितो वुट्ठानदिवसे^१
५ अरुणग्गमनवेलायमेव “भोजनकिच्चेन भवितब्बं” ति अत्वा सक्को देवराजा
ओसधहरीतकं^२ उपनेसि । भगवा तं परिभुज्झि, परिभुतमत्तस्सेव सरीरकिच्चं
अहोसि । सक्को मुखोदकं अदासि । भगवा मुखं धोवित्वा तस्मियेव
रुक्खमूले निसीदि । एवं उग्गते अरुणम्हि निसिन्ने भगवति ।

R. 960

तेन खो पन समयेन तपुस्सभल्लिका^३ वाणिजा ति तपुस्सो च
१० भल्लिको चा ति द्वे भातरो वाणिजा । उक्कला ति उक्कलजनपदतो । तं देसं
ति यस्मिं देसे भगवा विहरति^४ । कतरस्मिं च देसे भगवा विहरति^५ ?
मज्झिमदेसे । तस्मा मज्झिमदेसं गन्तुं अट्ठानमग्गप्पटिपन्ना^६ होन्ती ति
अयमेत्थ अत्थो । जातिसालोहिता देवता ति तेसं जातिभूतपुब्बा देवता ।
एतदवोचा ति सा किर नेसं सब्बसकटानि अप्पवत्तीनि^७ अकासि । ततो
१५ ते किं इदं ति मग्गदेवतानं बलिं^८ अकंसु । तेसं बलिकम्मकाले सा देवता
दिस्समानेनेव कायेन एतं^९ अवोच^{१०} । मन्थेन च मधुपिण्डकाय चा ति
अवद्धसत्तुना च सप्पिमधुफाणितादीहि योजेत्वा बद्धसत्तुना च ।
पतिमानेथा^{११} ति उपट्ठहथ । तं वो ति तं पतिमाननं तुम्हाकं भविस्सति
दीघरत्तं हिताय सुखाय । यं अम्हाकं ति यं पटिग्गहणं अम्हाकं अस्स
२० दीघरत्तं हिताय सुखाय । भगवतो एतदहोसी ति यो किरस्स पधानानु-
योगकाले पत्तो अहोसि, सो सुजाताय पायासं दातुं आगच्छन्तिया एव
अन्तरधायि । तेनस्स एतदहोसि—“पत्तो मे नत्थि, पुरिमका पि च न खो
तथागता हत्थेसु पटिग्गण्हन्ति, किम्हि नु खो अहं पटिग्गण्हेय्यं मन्थं च
मधुपिण्डकं चा” ति ।

१. उट्ठान०—सी० ।

२. ओसधहरीतकं—स्या०, रो० ।

३. तपस्सु०—सी० ।

एवमुपरि पि ।

४. सी० पोत्थके नत्थि ।

५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

६. ०मग्गं पटि०—स्या०, रो० ।

७. ०वत्तानि—स्या०, रो० ।

८. बलिकम्मं—स्या०, रो० ।

९-१०. एतदवोच—स्या०, रो० । ११. पटि०—स्या०, रो० ।

परिवितक्कमञ्जाया (६.३) ति इतो पुब्बे भगवतो सुजाताय दिन्न-
 भोजनयेव ओजानुप्पबन्धनवसेन अट्टासि, एत्तकं कालं नेव जिघच्छा न पिपासा
 न कायदुब्बल्यं अहोसि । इदानि पनस्स आहारं पटिग्गहेतुकामताय “न
 खो तथागता” ति आदिना नयेन परिवितक्को उदपादि । तं एवं उप्पन्नं B. 242
 अत्तनो चेतसा भगवतो चेतोपरिवितक्कमञ्जाय । चतुद्दिसा ति चतूहि 5
 दिसाहि । सेलमये पत्ते ति मुग्गवण्णसेलमये^१ पत्ते । इदं येव^२ भगवा
 पटिग्गहेसि, तेयेव सन्धाय वुत्तं । चत्तारो पन महाराजानो पठमं इन्दनील-
 मणिमये पत्ते उपनामेसुं, न ते भगवा अग्गहेसि । ततो इमे चत्तारो पि
 मुग्गवण्णसिलामये पत्ते उपनामेसुं, भगवा चत्तारो पि पत्ते अग्गहेसि तेसं
 पसादानुरक्खणत्थाय, नो महिच्छताय । गहेत्वा च पन चत्तारो पि यथा 10
 एको व पत्तो होति तथा अधिट्ठहि, चतुन्नं पि एकसदिसो व पुञ्ज-
 विपाको अहोसि । एवं एकं कत्वा अधिट्ठिते पटिग्गहेसि भगवा पच्चग्घे
 सेलमये पत्ते मन्थं च मधुपिण्डिकं च । पच्चग्घे ति पच्चग्घस्मि; पाटेक्कं
 महग्घस्मि ति अत्थो । अथ वा पच्चग्घे ति अभिनवे अब्भुण्हे; तद्ध्वणे
 निब्बत्तस्मि ति अत्थो । द्वे वाचा एतेसं अहेसुं ति द्वेवाचिका । अथ वा 15
 द्वीहि वाचाहि उपासकभावं पत्ता ति अत्थो । ते एवं उपासकभावं पटि-
 वेदेत्वा भगवन्तं आहंसु – “कस्स^३ दानि भन्ते अम्हेहि अज्ज^४ पट्टाय अभि-
 वादनपच्चुट्टानं कातब्बं” ति ? अथ^५ भगवा सीसं परामसि, केसा हत्थे
 लग्गिसु । ते तेसं अदासि “इमे तुम्हे परिहरथा” ति । ते केसधातुयो
 लभित्वा अमतेनेव अभिसित्ता हट्ठतुट्ठा भगवन्तं वन्दित्वा पक्कमिसु । 20

ब्रह्मयाचनकथा

७. अथ खो भगवा सत्ताहस्स अच्चयेन तम्हा समाधिम्हा वुट्ठित्वा
 वुत्तप्पकारमेतं^६ सब्बं^७ किच्चं^८ निट्ठापेत्वा राजायतनमूला पुन पि येन अज-
 पालनिग्रोधो तेनुपसङ्गमि । परिवितक्को उदपादी ति तस्मि निसिन्न-
 मत्तस्सेव सब्बबुद्धानं आचिण्णसमाचिण्णो अयं चेतसो परिवितक्को उदपादि ।

१. ०सिलामये—स्या०, रो० । २. ये—म० । ३. कस्सि—स्या०, रो० । ४. अज्जतो—
 स्या०, रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ०कारमेव—स्या०, रो० । ७-७. सब्ब-
 किच्चं—स्या०, रो० ।

कस्मा पनायं सब्बबुद्धानं उप्पज्जती ति ? धम्मस्स महन्तभावं गरुभावं भारियभावं पच्चवेक्खनाय ब्रह्मणा याचिते^१ देसेतुकामताय च । जानन्ति हि बुद्धा “एवं परिवितक्किते^२ ब्रह्मा आगन्त्वा धम्मदेसनं याचिस्सति, ततो सत्ता धम्मे गारवं उप्पादेस्सन्ति, ब्रह्मगरुको हि लोकसन्निवासो” ति ।

५ इति इमेहि द्वीहि कारणेहि अयं वितक्को उप्पज्जती ति ।

B. 243

तत्थ अधिगतो खो म्यायं (६.१२) ति अधिगतो खो मे अयं । आलयरामा ति सत्ता पञ्च कामगुणे^३ अल्लीयन्ति^४, तस्मा ते “आलया” ति वुच्चन्ति । तेहि आलयेहि रमन्ती ति आलयरामा । आलयेसु रता ति आलयरता । आलयेसु सुट्ठमुदिता ति आलयसम्मुदिता । यदिदं ति निपातो । तस्स
१० ठानं सन्धाय “यं इदं” ति पटिच्चसमुप्पादं सन्धाय “यो अयं” ति एवमत्थो दट्ठब्बो । इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पादो ति इमेसं पच्चया इदप्पच्चया, इदप्पच्चया एव^५ इदप्पच्चयता, इद पच्चयता च सा पटिच्चसमुप्पादो चा ति इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पादो । सो ममस्स किलमथो ति या अजानन्तानं देसना नाम, सो मम किलमथो अस्स; सा मम विहेसा
१५ अस्सा ति अत्थो । भगवन्तं ति भगवतो । अनच्छरिया ति अनु अच्छरिया । पटिभंसू ति पटिभानसङ्घातस्स आणस्स गोचरा अहेसुं, परिवितक्कयितव्व-भावं पाप्पणिंसु ।

R. 962

हलं ति एत्थ हकारो निपातमत्तो; अलं ति अत्थो । पकासितुं ति देसितुं^६ । अलं दानि मे इमं किच्छेन अधिगतं धम्मं देसितुं ति वुत्तं होति ।
२० नायं^७ धम्मो सुसम्बुधो ति न अयं सुकरो अभिसम्बुज्झितुं जानितुं न सुकरो ति अत्थो^८ । पटिसोतगामिं ति पटिसोतं वुच्चति निब्बानं; निब्बान-गामिं ति अत्थो । रागरत्ता ति कामराग-भवराग-दिट्ठिरागेन^९ रत्ता^{१०} । न दक्खन्ती ति न पस्सिस्सन्ति^{११} । तमोखन्धेन आवुटा ति अविज्जारासिना अज्झोत्थटा । अप्पोरुसुक्कताया ति निरुस्सुक्कभावेन^{१२}; अदेसेतुकामताया ति
२५ अत्थो ।

१. याचितेन-स्या०, रो० । २. वितक्किते-स्या०, रो० । ३. गुणेषु-स्या०, रो० । ४. अल्ल-स्या०, रो० । ५. व-म० । ६. देसेतुं-म० । एवमुपरि पि । ७-७. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ८. कामरागेन भवरागेन दिट्ठिरागेन च-स्या०, रो० । ९. रत्ता सत्ता-स्या०, रो० । १०. पस्सन्ति-स्या०, रो० । ११. निर-रो० ।

८. यत्र हि नामा (६.२६) ति यस्मि नाम लोके । भगवतो पुरतो पातुर-
होसी ति धम्मदेसनायाचनत्थं दससु चक्रवाळसहस्सेसु महाब्रह्मानो गहेत्वा
आगम्म भगवतो पुरतो पातुरहोसि । अप्परजक्खजातिका* ति पञ्जामये
अक्खिम्मिह अप्पं रागदोसभोहरजं एतेसं एवंसभावा^१ ति अप्परजक्खजातिका ।
भविस्सन्ति धम्मस्स^२ अज्जातारो ति पटिविज्झितारो ।

5

पातुरहोसी ति पातुभवि । समलेहि चिन्तितो ति रागादीहि^३ मलेहि
समलेहि^३ छहि^४ सत्थारेहि^४ चिन्तितो । अपापुरेतं ति विवर एतं ।
अमतस्स द्वारं ति अमतस्स निब्बानस्स द्वारभूतं अरियमग्गं । सुणन्तु
धम्मं विमलेनानुबुद्धं ति इमे सत्ता रागादिमलानं अभावतो विमलेन सम्मा-
सम्बुद्धेन^५ अनुबुद्धं चतुसच्चधम्मं सुणन्तु ।

B. 244

10

सेले यथा पब्बतमुद्धनिट्ठितो ति सेलमये^६ एकग्घने पब्बतमुद्धनि
यथाठितो व^७ यथा चक्खुमा पुरिसो समन्ततो जनकं पस्सेथ्य, त्वं पि
सुमेध सुन्दरपञ्ज-सब्बञ्जुतञ्जाणेन^८ समन्तचक्खु भगवा धम्ममयं पञ्जा-
मयं पासादमारुह सयं अपेतसोको सोकावतिण्णं जातिजराभिभूतं च^९
जनतं अवेक्खस्सु^{१०} उपधारय ।

15

उट्ठेही ति भगवतो धम्मदेसनत्थं चारिकचरणं^{११} याचन्तो भणति ।
वीरा ति आदीसु भगवा विरियवन्तताय^{१२} वीरो । देवपुत्तमच्चुकिलेसाभि-
सङ्खारमारानं विजितत्ता विजितसङ्गामो । जातिकन्तारादिनित्थरणसमत्थ-
ताय सत्थवाहो । कामच्छन्दइणस्स अभावतो अनणो^{१३} ।

R. 963

९. अज्जेसनं ति याचनं । बुद्धचक्खुना ति इन्द्रियपरोपरियत्त- 20
जाणेन^{१४} च आसयानुसयजाणेन च । इमेसं हि द्वित्रं जाणानं बुद्धचक्खु ति
नामं । अप्परजक्खा^{१५} ति^{१६} पञ्जाचक्खुम्मिह रागादिरजं अप्पं येसं^{१७}, ते

-. सी. पोत्थके नत्थि । १. सभावा-स्या०, रो० । २. धम्मस्सा ति चतुसच्च-
धम्मं-स्या०, रो० । ३-३. रागादिसमलेहि-स्या०, रो० । ४-४. छसत्थारेहि-स्या०, रो० ।
५. सम्बुद्धेन स्या०, रो० । ६. सिलामये-स्या०, रो० । ७. सो च-स्या०, रो० ।
८. ञ्जुतजाणेन-स्या०, रो० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. अवेक्खस्सु-स्या०,
रो० । ११. चारिकचरणं-स्या०, रो० । १२. वीरिय०-म० । १३. अनणो-म० ।
१४. परियत्ति०-स्या०, रो० । १५. रजक्खे-स्या०, रो० । १६. ति येसं-स्या०, रो० ।
१७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

अप्परजक्खा (६.२५) । येसं तं^१ महन्तं ते महारजक्खा । येसं सद्धादीनि इन्द्रियाणि तिक्खानि ते तिक्खिन्द्रिया । येसं तानि^२ मुदूनि ते मुदिन्द्रिया । येसं ते^३ येव^३ सद्धादयो आकारा सुन्दरा ते स्वाकारा । येसं ते^३ येव सद्धादयो आकारा^३ असुन्दरा ते द्वाकारा । ये कथितकारणं सल्लवखेन्ति, सुखेन सक्का^५ होन्ति विज्जापेतुं ते सुविज्जापया । ये^५ तथा न होन्ति, ते दुविज्जापया^५ । ये परलोकं च वज्जं च भयतो पस्सन्ति ते परलोकवज्जभयदस्साविनो । उप्पलिनियं ति उप्पलवने । इतरेसु पि एसेव नयो । अन्तोनिमुग्गपोसीनी ति यानि उदकस्स अन्तो निमुग्गानेव पोसयन्ति^७ । समोदकं^७ ठितानी^७ ति उदकेन समं^७ ठितानि^७ । उदकं अच्चुग्गम्म ठितानी^७ ति उदकं अतिक्क-
 १० मित्वा ठितानि^७ ।

अपारुता ति विवटा । अमतस्स द्वारा ति अरियमग्गो । सो हि अमतसङ्गातस्स निब्बानस्स द्वारं । पमुञ्चन्तु सद्धं ति सब्बे अत्तनो सद्धं पमुञ्चन्तु^{१०} । पच्छिमपदद्वये अयमत्थो^{११}, अहं हि अत्तनो पगुणं सुप्पवर्त्ति पि इमं पणीतं उत्तमं धम्मं कायवाचाकिलमथसञ्जी हुत्वा मनुजेषु देवमनुस्सेसु
 १५ न^{१२} भासि^{१२} ति ।

पञ्चवर्गियकथा

१०. पण्डितो ति पण्डित्त्वेन समन्नागतो । व्यत्तो ति वेय्यत्तियेन समन्नागतो । मेधावी ति ठानुप्पत्तिया पञ्जाय समन्नागतो । अप्परजक्खजातिको ति समापत्तिया विक्खम्भितत्ता निक्किलेसजातिको विसुद्धसत्तो । आजानिस्सती ति सल्लवखेस्सति पटिविज्झिस्सति । भगवतो पि खो जाणं
 २० उदपादी ति सब्बञ्जुतञ्जाणं^{१३} उप्पज्झि “इतो सत्तमदिवसमत्थके^{१४} कालङ्कत्वा^{१५} आकिञ्चञ्जायतने निब्बत्तो” ति । महाजानियो ति सत्तदिवस-

१. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २-२. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३-३. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ४-४. म० पोत्यके नत्थि । ५. पोसियन्ति-स्या०, रो० । ६-६. समोदकठितानी-स्या०, रो० । ७-७. समठितानी-स्या०, रो० । ८. तिठन्ती-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. तिठन्ति-स्या०, रो० । १०. ०विस्सज्जन्तु-स्या०, रो० । ११- अयमेवत्थो-स्या०, रो० । १२-१२. नाभासि-स्या०; नाभासि-रो० । १३. ०ञ्जुतजाणं-स्या०, रो० । १४. सत्तदिवस०-स्या०, रो० । १५. ०सो-स्या०, रो० ।

बभन्तरे पत्तब्वमग्गफलतो परिहीनत्ता महती^१ जानि^१ अस्सा ति महा-
जानियो (१०.१८) अक्खगे निब्वत्तत्ता^२ । अभिदोसकालङ्कतो^३ ति हिय्यो^४
कालङ्कतो, सो पि नेवसञ्जानासञ्जायतने निब्वत्तो ति अद्दस । बहूपकारा^५
ति बहू^६ उपकारा^६ । पधानपहितत्तं उपट्ठहिंसू^७ ति पधानत्थाय पेसितत्तभावं^८
मुखोदकदानादिना उपट्ठहिंसु ।

5

११. अन्तरा च गयं^९ अन्तरा च बोधि^{१०} ति उपको बोधिमण्डस्स
च गयाय च अन्तरे भगवन्तं अद्दस । अद्धानमग्गप्पटिपन्नं ति अद्धान-
मग्गं पटिपन्नं ।

सब्बाभिभू ति सब्बं तेभूमकधम्मं^{११} अभिभवित्वा ठितो । सब्ब-
विद् ति सब्बं चतुभूमकधम्मं^{१२} अवेदिं अञ्जासि । सब्बेसु धम्मेषु 10
अनुपलित्तो ति सब्बेसु तेभूमकधम्मेषु किलेसलेपेन^{१३} अलित्तो । सब्बञ्जहो
ति सब्बं तेभूमकधम्मं जहित्वा^{१४} ठितो । तण्हक्खये विमुत्तो ति तण्हक्खये
निब्बाने आरम्मणतो^{१५} विमुत्तो । सयं अभिञ्जाया ति सब्बं चतुभूमक-
धम्मं जानित्वा^{१६} । कमुद्दिदसेय्यं ति कं अञ्जं “अयं मे आचरियो” ति
उद्दिसेय्यं ।

15

न मे आचरियो अत्थी ति लोकुत्तरधम्मं मय्हं आचरियो नाम
नत्थि । नत्थि मे पटिपुग्गलो ति मय्हं पटिभागपुग्गलो नाम नत्थि ।
सीतिभूतो^{१७} ति सब्बकिलेसग्गिनिब्बापनेन सीतिभूतो । किलेसानंयेव
निब्वुत्तत्ता निब्वुत्तो ।

कासीनं पुरं ति कासिरट्ठे नगरं । आहञ्छं^{१८} अमतदुन्दुभिं ति 20 B. 246
धम्मचक्कप्पटिलाभाय^{१९} अमतभेरिं पहरिस्सामी ति गच्छामि ।

१. महाजानि-स्या०, रो० । २. ०च-स्या०, रो० । ३. ०कालकतो-स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ४. हीयो-स्या०, रो० । ५. बहुकारा-सी०, म० । ६-६. बहूपकारा-सी०, म० ।
७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. ०उपट्ठहिंसू ति०-स्या०, रो० । ९. बोधि०-स्या०, रो० ।
१०. गयं-स्या०, रो० । ११. तेभूमिक०-स्या०, रो० । १२. ०भूमिक०-स्या०, रो० ।
१३. ०लेपनेन-स्या०, रो० । १४. उपच्छिन्दित्वा-स्या०, रो० । १५. आरम्मणकरणवसेन-
स्या०, रो० । १६. अत्तना व जानित्वा-स्या०, रो० । १७. सीती०-स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । १८. अहञ्जि-स्या०, रो० । १९. ०चक्कपटि०-स्या०, रो० ।

स० पा० : ३

अरहसि अनन्तजिनो (११.२०) ति अनन्तजिनो भवितुं युत्तो^१ । हुपेय्यावुसो^२ ति आवुसो एवं पि नाम भवेय्य । सीसं ओकम्पेत्वा ति सीसं चालेत्वा ।

R. 965 5 १२. सण्ठपेसुं ति कतिकं अकंसु । बाहुल्लिको ति चीवरबाहुल्ला-
दीनं अत्थाय पटिपत्तो । पधानविब्भन्तो ति पधानतो विब्भन्तो भट्टो
परिहीनो । आवत्तो बाहुल्लाया ति चीवरादिवहुलभावत्थाय^३ आवत्तो ।
ओदहथ भिक्खवे सोतं ति उपनेथ भिक्खवे सोतं; सोतिन्द्रियं धम्मसवनत्थं^४
अभिमुखं करोथा ति अत्थो । अमतमधिगतं ति अमतं निब्बानं मया
अधिगतं ति दस्सेति । चरियाया^५ ति दुक्करचरियाय । पटिपदाया ति दुक्कर-
10 पटिपदाय । अभिजानाथ मे नो ति अभिजानाथ नु^६ मे समनुपस्सथ^७ ।
एवरूपं भासितमेतं ति एतं एवरूपं वाक्यं^८ भासितं^९ ति अत्थो । असक्खि
खो भगवा पञ्चवग्गिये भिक्खू सञ्जापेतुं ति “अहं बुद्धो” ति जानापेतुं
असक्खि ।

धम्मचक्रपवत्तनादि

१३-१७. चक्खुकरणी ति पञ्चाचक्खुं सन्धायाह* । इतो परं
15 सब्बं पदत्थतो उत्तानमेव । अधिप्पायानुसन्धियोजनादिभेदतो पन^१ पपञ्च-
सूदनिया मज्झिमट्टकथायं^२ वुत्तनयेनेव वेदितव्वं । इतो पट्टाय हि अति-
वित्थारभीरुक्स्स महाजनस्स चित्तं अनुरक्खन्ता सुत्तन्तकथं अवण्णयित्वा
विनयकथंयेव वण्णयिस्साम ।

१८. साव तस्स आयस्मतो उपसम्पदा अहोसी ति आसाळ्हिपुण्ण-
20 माय^३ अट्टारसहि देवताकोटीहि सद्धि सोतापत्तिफले पतिट्ठितस्स “एहि
भिक्खू” ति भगवतो वचनेन अभिनिष्फन्ना साव तस्स आयस्मतो एहि-
भिक्खूपसम्पदा^४ अहोसि ।

१. युत्तोसि-स्या०, रो० । २. हुपेय्यावुसो-म० । ३. बाहुल्लाभाव-स्या०,
रो० । ४. स्सवनत्थं-स्या०, रो० । ५. इरियाया-म० । एवमुपरि पि । ६-६. समनुपस्सथ
नु मे-स्या०, रो० । ७-७. वाक्यभेदं-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
९. कथाय-स्या०, रो० । १०. आसाळ्हिपुण्णमार्यं-स्या०, रो०; आसाळ्हि-म० ।
११. भिक्खु-स्या०, रो० ।

१६-२३. अथ खो आयस्मतो च वप्पस्सा (१५.२१) ति आदिम्हि वप्पत्थेरस्स पाटिपददिवसे धम्मचक्खुं उदपादि, भद्दियत्थेरस्स दुतियदिवसे, महानामत्थेरस्स ततियदिवसे, अस्सजित्थेरस्स चतुत्थियं ति । इमेसं च पन भिक्खूनां कम्मट्ठानेषु पि उप्पन्नमलविसोधनत्थं भगवा अन्तोविहारेयेव अहोसि । उप्पन्ने उप्पन्ने कम्मट्ठानमले आकासेन^१ गत्त्वा^२ मलं विनोदेसि । 5 पक्खस्स पन पञ्चमियं सब्बेव^३ ते एकतो सन्निपातेत्वा अनत्तसुत्तेन ओवदि । तेन वुत्तं “अथ खो भगवा पञ्चवग्गिये” ति आदि ।

B. 247

२४. तेन खो पन समयेन छ लोके अरहन्तो होन्ती ति पञ्चमिया पक्खस्स लोक्स्मि छ मनुस्सा अरहन्तो होन्ती ति अत्थो ।

पुब्बज्जाकथा

२५-३१. पुब्बानुपुब्बकानं ति पवेणिवसेन पोराणानुपोराणानं ति 10 अत्थो । तेन खो पन समयेन एकसट्ठि^४ लोके अरहन्तो होन्ती ति पुरिमा छ इमे च पञ्चपञ्चासा ति अन्तोवस्सम्हियेव एकसट्ठि मनुस्सा अरहन्तो होन्ती ति अत्थो । R. 966

तत्र यसआदीनां कुलपुत्तानं अयं पुब्बयोगो—अतीते किर पञ्च-पञ्चासजना सहायका वग्गबन्धेन^५ पुञ्चानि करोन्ता अनाथसरीरानि 15 पटिजग्गन्ता विचरन्ति, ते एकदिवसं गब्भिनि^६ इत्थि कालकत्तं^७ दिस्वा “भापेस्सामा” ति सुसानं हरिसुं^८ । तेषु पञ्च जने “तुम्हे भापेथा” ति सुसाने ठपेत्वा सेसा गामं पविट्ठा । यसो दारको तं सरीरं विज्झित्वा परिवत्तेत्वा च भापयमानो असुभसज्जं पटिलभि । सो इतरेसं पि चतुन्नं जनानं “पस्सथ भो इमं असुचि पटिकूलं” ति दस्सेसि । ते पि तत्थ 20 असुभसज्जं पटिलभिषु । ते पञ्च पि जनां^९ गामं गत्त्वा सेससहायकानं कथयिषु । यसो पन दारको गेहं पि गत्त्वा मातापितुन्नं^{१०} च भरियाय च

१-१. आकेसेनागत्त्वा—स्या०, रो० । २. सब्बे—म० । ३. सट्ठो—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. बन्धनेन—सी० । ५. सगब्भं—स्या०, रो० । ६. कालङ्कत्तं—म० । ७. नोहरिसु—म० । ८. पटिकूलं—सी०, स्या०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । १०. पितुन्नं—म० ।

कथेसि । ते सब्बे पि असुभं^१ भावयिसु । अयमेतेसं पुब्बयोगो । तेनायस्मतो
यसस्स नाटकजनेसु पि सुसानसञ्जायेव उप्पज्जि, तायेव^२ च^३
उपनिस्सयसम्पत्तिया सब्बेसं विसेसाधिगमो निब्बत्ती^४ ति ।

मारकथा

३२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसी (२३.३) ति भगवा
५ याव पच्छिमकत्तिकपुण्णमा^५, ताव वाराणसियं विहरन्तो एकदिवसं ते
खीणासवे सट्ठि भिक्खू आमन्तेसि ।

B. 248

दिब्बा नाम दिब्बेसु विसयेसु लोभपासा । मानुसा नाम मानुसकेसु
विसयेसु लोभपासा । मा एकेन द्वे ति एकेन मग्गेन द्वे मा अगमित्थ ।
अस्सवनता^६ ति अस्सवनताय । परिहायन्ती ति अनधिगतं नाधिगच्छन्ता
१० विसेसाधिगमतो परिहायन्ति ।

३३. अन्तका ति लामक हीनसत्ता^७ । अन्तलिक्खचरो^८ ति रागपासं
सन्धायाह । तं हि सो “अन्तलिक्खचरो” ति मन्त्वा आह ।

पब्बज्जूपसम्पदाकथा

R. 967

३४. नानादिसा नानाजनपदा ति नानादिसतो च^९ नानाजनपदतो च^{१०} ।
अनुजानामि भिक्खवे तुम्हे व दानि तासु तासु दिसासु तेसु तेसु जनपदेसु
१५ पब्बाजेथा ति आदिमिह पब्बज्जापेक्खं कुलपुत्तं पब्बाजेन्तेन ये परतो^{११} “न
भिक्खवे पञ्चहि आबाधेहि फुट्ठो पब्बाजेतब्बो” ति आदि कत्वा याव “न
अन्धमूगबधिरा पब्बाजेतब्बो” ति एवं पटिक्खित्ता पुग्गला, ते वज्जेत्वा
पब्बज्जादोसविरहितो पुग्गलो पब्बाजेतब्बो । सो पि च मातापितृहि
अनुज्जातोयेव । तस्स अनुजाननलक्खणं “न भिक्खवे अननुज्जातो माता-
२० पितृहि पुत्तो पब्बाजेतब्बो, यो पब्बाजेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा” ति एतस्मि
सुत्ते वण्णयिस्साम ।

१. असुभसञ्जं—स्या०, रो० ।

२-३. तायेव—स्या०, रो०; तायेव—सी० ।

४. निब्बत्तती—रो०; निब्बत्तो—सी० । ५. पुण्णमी—स्या०, रो० । ६. वणता—सी० ।

७. हीनसत्ता—सी० । ८. लिक्ख—सी० । एवमुपरि पि । ९. सी० पोत्थके नत्थि ।

१०. स्या०, रो०, पोत्थकेसु नत्थि । ११. पुरतो—रो० ।

एवं पब्बज्जादोसविरहितं मातापितृहि अनुज्जातं पब्बाजेन्तेनापि च सचे अच्छिन्नकेसो होति, एकसीमाय^१ च अज्जे पि भिक्खू अत्थि, केसच्छेदनत्थाय भण्डुकम्मं आपुच्छित्तब्बं । तस्स आपुच्छनाकारं “अनु- जानामि, भिक्खवे, सङ्घं अपलोकेतुं भण्डुकम्माया” ति एत्थ वण्णयिस्साम । सचे ओकासो होति, सयं पब्बाजेतब्बो । सचे उद्देसपरिपुच्छादीहि व्यावटो^२ 5 होति, ओकासं न लभति, एको दहरभिक्खु वत्तब्बो “एतं पब्बाजेही” ति । अवुत्तो पि चे दहरभिक्खु उपज्झायं उद्दिस्स पब्बाजेति, वट्टति । सचे दहर- भिक्खु नत्थि, सामणेरो पि वत्तब्बो “एतं खण्डसीमं नेत्वा पब्बाजेत्वा कासायानि अच्छादेत्वा एही” ति । सरणानि पन सयं दातब्बानि । एवं भिक्खुना व पब्बजितो होति । पुरिसं हि भिक्खुतो अज्जो पब्बाजेतुं न 10 लभति, मातुगामं^३ भिक्खुनितो^४ अज्जो । सामणेरो पन सामणेरी वा आण- त्तिया कासायानि दातुं लभति^५ । केसोरोपनं येन केनचि कतं सुकतं होति^६ ।

सचे पन भब्बरूपो होति सहेतुको जातो यसस्सी कुलपुत्तो, ओकासं कत्वा पि सयमेव पब्बाजेतब्बो । “मत्तिकामुट्ठि गहेत्वा नहायित्वा^७ केसे 15 तेमेत्वा आगच्छाही” ति च^८ पन न^९ विस्सज्जेतब्बो । पब्बजितुकामानं हि पठमं बलवा^{१०} उस्साहो^{११} होति, पच्छा पन कासायानि च केसहरण- सत्थकं च दिस्वा उत्रसन्ति, एत्तोयेव^{१२} पलायन्ति, तस्मा सयमेव नहानतित्थं नेत्वा सचे नातिदहरो होति, “नहाही” ति वत्तब्बो । केसा पनस्स सय- मेव मत्तिकं गहेत्वा धोवितब्बा । दहरकुमारको पन सयं उदकं ओतरित्वा 20 गोमयमत्तिकाहि घंसित्वा नहापेतब्बो । सचे पिस्स कच्छु वा पिळ्का^{१३} वा होन्ति, यथा माता पुत्तं न जिगुच्छति, एवमेव अजिगुच्छन्तेन साधुकं हत्थ- पादसीसानि^{१४} घंसित्वा^{१५} नहापेतब्बो । कस्मा ? एत्तकेन हि उपकारेन कुलपुत्ता आचरियुपज्झायेसु च सासने च बलवसिनेहा तिब्बगारवा अनि-

B. 249

R. 968

25

१. ०सीमायं-स्या०, रो० । २. व्यावटो-सी० । ३. तथा०-स्या०, रो० । ४. भिक्खु-णीतो-सी० । ५. लाभति-रो० । ६. म० पोत्थके नत्थि । ७. न्हायित्वा-म०, रो० । ८-८. न च पन-स्या०, रो० । ९-९. बलवउस्साहो-म० । १०. एतो०-स्या०, रो० । ११. पीळका-स्या०, रो० । १२-१२. ०सीसतो पट्टाय घंसित्वा घंसित्वा-सी०; हप्पपादतो पट्टाय याव सीसा घंसित्वा-स्या०, रो० ।

वत्तिधम्मा होन्ति, उप्पन्नं अनभिरतिं विनोदेत्वा थेरभावं पापुणन्ति, कतञ्जू कतवेदिनो होन्ति ।

एवं नहापनकाले पन केसमस्सुं ओरोपनकाले वा “त्वं आतो यसस्सी, इदानि मयं तं निस्साय पच्चयेहि न किलमिस्सामा” ति न वत्तब्बो, 5 अञ्जा पि अनित्थ्यानिक्कथा^१ न कथेतब्बा । अथ ख्वस्स “आवुसो, सुट्ठु उपधारेहि सर्ति उपट्ठापेही” ति वत्वा तच्चपञ्चककम्मट्ठानं^२ आचिक्खितब्बं, आचिक्खन्तेन च वण्णसण्ठानगन्धासयोकासवसेन असुचिजेगुच्छपटिकूल-भावं^३ निज्जीवनिस्सत्तभावं वा पाकटं करोन्तेन आचिक्खितब्बं । सचे हि सो पुब्बे परिमद्वितसङ्गारो^४ होति भावितभावनो, कण्टकवेधापेक्खो 10 विय परिपक्कगण्डो, सुरियुग्गमनापेक्खं विय परिणतपदुमं^५, अथस्स आरद्ध-मत्ते कम्मट्ठानमनसिकारे इन्दासनि विय पब्बते किलेसपब्बते चुण्णयमानं^६ येव आणं पवत्तति, खुरग्गेयेव अरहत्तं पापुणाति । ये हि केचिं^७ खुरग्गे अरहत्तं पत्ता, सब्बे ते एवरूपं सवणं^८ लभित्वा कल्याणमित्तेन आचरियेन दिन्ननयं^९ निस्साय नो अनिस्साय । तस्मास्स आदितो व एवरूपी कथा 15 कथेतब्बा ति ।

केसेसु पन ओरोपितेसु हलिद्धिचुण्णेन^{१०} वा गन्धचुण्णेन वा सीसं च सरीरं च उब्बट्टेत्वा^{११} गिहिगन्धं अपनेत्वा कासायानि तिक्खत्तुं वा 20 द्विक्खत्तुं वा सर्कि वा पटिग्गाहेतब्बो^{१२} । अथापिस्स हत्थे अदत्त्वा आचरियो वा उपज्झायो वा सयमेव अच्छादेति, वट्टति । सचे पि अञ्जं दहरं वा सामणेरं वा उपासकं वा आणापेति “आवुसो, एतानि कासायानि गहेत्वा एतं अच्छादेही” ति तं येव वा आणापेति “एतानि गहेत्वा अच्छादेही” ति सब्बं^{१३} वट्टति । सब्बं^{१४} तेन भिक्खुना व^{१५} दिन्नं होति ।

यं पन निवासनं^{१६} वा पारुपनं वा अनाणत्तिया निवासेति वा पारु-पति वा, तं अपनेत्वा पुन दातब्बं । भिक्खुना हि सहत्थेन वा आणत्तिया

१. अनोयानिक०—सी० । २. ०पञ्चकं कम्म०—सी० । ३. ०पटिक्कुलभावं—सी०, स्या०, रो० । ४. मद्वित्त०—म० । ५. ०णतं पदुमं—सी० । ६. चुण्णियं—स्या०, रो० । ७. आदितो व केचि—स्या०, रो० । ८. सवणं—सी० । ९. दिन्नं नयं—सी० । १०. हलिद्धि—स्या०, रो० । ११. ०त्तेत्वा—स्या०, रो० । १२. ०ग्गाहेतब्बानि—सी०; ०ग्गाहेतब्बो—स्या०, रो० । १३. ०तं—सी० । १४. सब्बं हेतं—स्या०, रो० । १५. सी० पोत्थके नत्थि । १६. निवासं—स्या०, रो० ।

वा दिन्नमेव कासावं वट्टति, अदिन्नं न वट्टति, सचे पि तस्सेव सन्तकं होति,
को पन वादो उपज्झायमूलके ! अयं “पठमं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासा-
यानि वत्थानि अज्झादापेत्वा^१ एकसं उत्तरासङ्गं कारापेत्वा” ति एत्थ
विनिच्छयो ।

भिक्षू न पादे वन्दापेत्वा (२४.११) ति ये तत्थ सन्निपतिता भिक्षू, ⁵
तेसं पादे वन्दापेत्वा; अथ सरणगगहणत्थं^२ उक्कुटिकं निसीदापेत्वा अज्झलि
पग्गण्हापेत्वा^३ एवं वदेही ति वत्तब्बो^४ । “यमहं वदामि, तं वदेही” ति वत्तब्बो ।
अथस्स उपज्झायेन वा आचरियेन वा “बुद्धं सरणं गच्छामी” ति आदिना
नयेन सरणानि दातब्बानि यथावुत्तप्पटिपाटिया व, न उप्पटिपाटिया । सचे
हि एकपदं पि एकक्खरं पि उप्पटिपाटिया देति, बुद्धं सरणंयेव वा तिक्खत्तुं ¹⁰
दत्वा पुन इतरेसु एकेकं तिक्खत्तुं देति, अदिन्नानि होन्ति सरणानि ।

इमं च पन सरणगमनूपसम्पदं पटिक्खित्वा अनुज्जाता^५ उप-
सम्पदा^६ एकतो सुद्धिया वट्टति । सामणेरपब्बज्जा पन उभतोसुद्धिया
व^७ वट्टति, नो एकतो सुद्धिया । तस्मा उपसम्पदाय सचे आचरियो अत्ति-
दोसं चेव कम्मवाचादोसं च वज्जेत्वा कम्मं करोति, सुकतं होति । पब्बज्जाय ¹⁵
पन इमानि तीणि सरणानि बुकारधकारादीनं^८ व्यञ्जनानं ठानकरणसम्पदं
अहापेत्तेनेव^९ आचरियेन पि अन्तेवासिकेन पि वत्तब्बानि । सचे आचरियो
वत्तुं सक्कोति, अन्तेवासिको न सक्कोति; अन्तेवासिको वा सक्कोति, आचरियो
न सक्कोति; उभो पि वा न सक्कोन्ति, न वट्टति । सचे पन उभो पि
सक्कोन्ति, वट्टति । ²⁰

इमानि च पन ददमानेन “बुद्धं सरणं गच्छामी” ति एवं एक-
सम्बन्धानि^१ अनुनासिकन्तानि वा कत्वा दातब्बानि, “बुद्धम् सरणम्
गच्छामी” ति एवं विच्छिन्दित्वा मकारन्तानि वा कत्वा दातब्बानि ।
अन्धकट्टकथायं नामं सावेत्वा “अहं भन्ते बुद्धरक्खितो यावजीवं बुद्धं सरणं
गच्छामी” ति वुत्तं, तं एकअट्टकथायं पि नत्थि, पालियं पि न वुत्तं, तेसं ²⁵
रुचिमत्तमेव, तस्मा न गहेतब्बं । न हि तथा अवदन्तस्स सरणं कुप्पती ति ।

B. 251

१. अज्झादेत्वा-सी०, स्या०, रो० । २. सरणगगहणत्थं स्या०, रो० । ३. पग्गण्हापेत्वा-
स्या०, रो० । ४. ०ति-सी० । ५-५. अनुज्जातउप०-म० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
७. बुकारादीनं-सी० । ८. ०पेत्तेन-स्या०, रो० । ९. ०सम्बद्धानि-स्या०, रो० ।

R. 970

अनुजानामि भिक्खवे इमेहि तीहि सरणगमनेहि पब्बज्जं उपसम्पदं (२४.१६) ति इमेहि बुद्धं सरणं गच्छामी ति आदीहि एवं तिक्खत्तुं उभतो-सुद्धिया वुत्तेहि तीहि सरणगमनेहि पब्बज्जं चेव उपसम्पदं च अनुजानामी ति अत्थो । तत्थ यस्मा उपसम्पदा परतो पटिक्खत्ता, तस्मा सा एतरहि
 ५ सरणमत्तेनेव न रुहति^१ । पब्बज्जा पन यस्मा परतो “अनुजानामि, भिक्खवे, इमेहि तीहि सरणगमनेहि सामणरेपब्बज्जं” ति अनुज्जाता एव, तस्मा सा एतरहि पि सरणमत्तेनेव रुहति । एत्तावता हि सामणेरभूमियं पतिट्ठितो होति ।

सचे पनेस मतिमा^२ होति पण्डितजातिको, अथस्स तस्मिं येव ठाने सिक्खापदानि उद्दिसितब्बानि । कथं ? यथा भगवता उद्दिट्ठानि ।
 १० वुत्तं हेतं—“अनुजानामि, भिक्खवे, सामणेरानं दससिक्खापदानि, तेसु च सामणरेहि सिक्खत्तुं । पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, अब्रह्मचरिया वेरमणी, मुसावादा वेरमणी, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेर-मणी, विकालभोजना वेरमणी, नच्चगीतवादितविसूकदस्सना वेरमणी, मालागन्धविलेपनधारणविभूसनट्ठाना वेरमणी, उच्चासयनमहासयना वेरमणी,
 १५ जातरूपरजतपटिग्गहणा वेरमणी” [म०व०-८७] ति ।

अन्धकटुकथायं पन “अहं, भन्ते, इत्थन्नामो यावजीवं पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामी” ति एवं सरणदानं विय सिक्खापददानं पि वुत्तं, तं नेव पालियं न अट्टुकथासु अत्थि, तस्मा यथा पालिया व उद्दिसितब्बानि । पब्बज्जाहि सरणगमनेहेव सिद्धा, सिक्खापदानि पन केवलं
 B. 252 २० सिक्खापरिपूरणत्थं जानितब्बानि । तस्मा तानि पालियं आगतनयेन उग्गहेतुं असक्कोन्तस्स याय कायचि भासाय अत्थवसेन पि आचिक्खत्तुं वट्ठति । याव पन अत्तनासिक्खितब्बसिक्खापदानि न जानाति, सज्जाटिपत्तचीवरधारणठान-निसज्जादीसु पानभोजनादिविधिम्हि च न कुसलो होति, ताव भोजनसालं वा सलाकभाजनट्ठानं वा अज्जं वा तथारूपट्ठानं न पेसेतब्बो, सन्तिकावचरो-
 २५ येव कातब्बो, बालदारको विय पटिजग्गितब्बो, सब्बमस्स कप्पिया-कप्पियं आचिक्खितब्बं, निवासनपारुपनादीसु आभिसमाचारिकेसु^३ विने-

१. रुहति-स्या०, रो० । २. गतिमा ति पाठो दिस्सति । ३. अभि०-स्या०, रो० ।
 एवमुपरि पि ।

तब्बो । तेना पि “अनुजानामि, भिक्खवे, दसहज्जेहि समन्नागतं सामणेरं नासेतुं” [म० व०-८६] ति एवं परतो वुत्तानि दस नासनज्ज्ञानि आरका परिवज्जेत्वा आभिसमाचारिकं परिपूरेन्तेन दसविधे सीले साधुकं सिक्खितब्बं ति ।

दुतियमारकथा

३५. मय्हं खो भिक्खवे (२४.१७) ति मया खो ति अत्थो । अथ 5
वा यो मय्हं योनिसो मनसिकारो, तेन हेतुना ति अत्थो । पुन अनुप्पत्ता ति एत्थ विभत्ति विपरिणामेत्वा^१ मया ति वत्तब्बं ।

भद्वग्गियकथा

३६. भद्वग्गिया ति ते किर राजकुमारा रूपेण च चित्तेन च भद्वका वग्गबन्धेन^२ च^३ विचरन्ति, तस्मा “भद्वग्गिया” ति वुच्चन्ति । तेन हि वो ति एत्थ वोकारो निपातमत्तो । धम्मचक्खुं उदपादी ति केसश्चि 10
सोतापत्तिमग्गो, केसश्चि सकदागामिमग्गो, केसश्चि अनागामिमग्गो उदपादि । तयो पि हि एते मग्गा “धम्मचक्खू” ति वुच्चन्ति । ते किर तुण्डिलजातके तिसधुत्ता अहेसुं, अथ तुण्डिलोवादं सुत्वा पञ्चसीलानि रक्खिसु; इदं नेसं पुब्बकम्मं ।

उरुवेलपाटिहारियकथा

३७. पमुखो ति पुब्बज्झमो । पामोक्खो ति उत्तमो विसुद्धपञ्जो । 15
३८. अनुपहञ्चा ति अविनासेत्वा । तेजसा तेजं ति अत्तनो तेजेन नागस्स तेजं । परियादियेय्यं^४ ति अभिभवेय्यं, विनासेय्यं वा ति^५ । मक्खं ति कोधं^६ । नत्वेव च खो अरहा यथा अहं ति अत्तानं “अरहा अहं” ति मञ्जमानो वदति ।

B. 253

३९. नेरञ्जरायं^७ भगवा ति आदिका गाथायो पच्छा पक्खित्ता^८ । 20
[अज्जुण्हो^९ अग्गिसरणम्ही^{१०} ति अज्ज एकदिवसं वसेय्यामा ति अत्थो ।]

१. परिणामेत्वा-म० । २-२. वग्गबन्धेनेव-रो०, ०बन्धनेनेव-सी०; ०बन्धेनेव-स्या० ।
३. ०चक्खुं-स्या०, रो० । ४. ०यादेय्यं-स्या०, रो० । ५. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।
६. कोपं-सी० । ७-७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । [ ] सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।
८. अज्जुण्हे-रो० । ९. अग्गिसालम्ही-म० व० ना० स० ।

[फासुकामो (२७.१) ति हितकामो । सुमानसो^१ ति पीतिसोमनस्सेहि सम्प-
युत्तमनो । न विमनो ति अधिमनो^२; दोसेन अनभिभूतो मनो ति अत्थो ।
अग्यागारं उदिच्चरे ति आदित्तं ति अत्थो । जटिला भणन्ती^३ ति इमिना
सम्बुद्धो । अहिनागस्स अच्चियो न होन्ती ति अविवण्णा विरूपवण्णा ति
5 अत्थो । फलिकवण्णायो ति फलिकमणिवण्णायो । अङ्गिरसस्सा^४ ति अङ्गतो
रंसियो संसरन्ती ति अङ्गिरसो तस्स अङ्गिरसस्स ।

R. 972

४०. अभिकन्ताय रत्तिया ति परिक्खीणाय रत्तिया; अप्पावसिट्ठाया
ति अत्थो । अभिकन्तवण्णा ति अभिरूपवण्णा अभिमनापवण्णा । केवलकप्पं
ति सकलं केवलं ।

10 ४१-४३. पुरिमाहि वण्णनिभाही ति चतुन्नं महाराजानं वण्णनिभं
सन्धायाह । पाणिना ति हत्थेन । ककुब्बे अधिवत्था देवता ति अञ्जुनरुक्खे
अधिवत्था देवता ।]

४४-५०. विस्सज्जेय्यं ति सुक्खापनत्थाय पसारेत्वा ठपेय्यं ति
अत्थो । “भन्ते आहर हत्थं” ति एवं वदन्तो विय ओनतो ति आहर-
15 हत्थो । उय्योजेत्वा ति विस्सज्जेत्वा । मन्दासुखियो ति अग्गिभाजनानि
वुच्चन्ति ।

५१. चिरपटिका ति चिरकालतो पट्टाय ।

५२-५४. केसमिस्सं ति आदीसु केसा एव केसमिस्सं । एस नयो
सब्बत्थ । खारिकाजं ति खारिभारो ।

बिम्बिसारसमागमकथा

20 ५५. लड्डिवने ति तालुय्याने । सुप्पतिट्ठे चेतिये ति अञ्जतरस्मि
वटरुक्खे^५; तस्स किरेतं नामं । द्वादसनहुतेही ति एत्थ एकं नहुतं दस-
सहस्सानि । अप्पेक्कच्चे^६ ति अपि एकच्चे^६ । अज्झभासी ति तेसं कङ्का-
च्छेदनत्थं^७ अभासि । किमेव दिस्वा ति कि एव दिस्वा । उरुवेलावासी
ति उरुवेलायं वासी । अग्गिहुतं पहाय पब्बजितोसि को उपायो^८ ?

१. सुमनमानसो-म०व०ना० स० । २. अधिमनो-म०व० ना० स० । ३. भणन्ती-रो० ।
४. अङ्गी०-म०व० ना० स० । ५. वट्ट०-स्या०, रो० । ६-७. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।
७. कङ्काच्छेद०-सी० । ८-८. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । [ ] सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।

किसकोवदानो^१ (३६.२) ति तापसचरियाय^२ किससरीरत्ता^३
 “किसका^४” ति लद्धनामानं तापसानं ओवादको अनुसासको समानो ति
 अत्थो । अथ वा सयं किसको तापसो समानो^५ वदानो^६ च अञ्जे ओवदन्तो
 अनुसासन्तो ति^७ अत्थो । कथं पहीनं ति केन कारणेन पहीनं । इदं वुत्तं
 होति—“त्वं उरुवेलवासिअग्गिपरिचारकानं^८ तापसानं सयं ओवादाचरियो^९
 समानो किं दिस्वा अग्गि^{१०} पहासि, पुच्छामि तं एतमत्थं केन कारणेन तव
 अग्गिहुत्तं^{११} पहीनं” ति ।

दुतियगाथाय^{१२} अयमत्थो—एते रूपादिके कामे इत्थियो च यञ्जा
 अभिवदन्ति, स्वाहं एतं सब्बं पि रूपादिकं कामप्पभेदं खन्धूपधीसु^{१३} मलं ति
 जत्वा यस्मा इमे यिट्ठुतप्पभेदा यञ्जा मलमेव वदन्ति, तस्मा न यिट्ठे न^{१४}
 हुते अरञ्जिं; यिट्ठे वा हुते वा नाभिरमि ति अत्थो ।

R. 973

ततियगाथाय^{१५}—अथ को चरही ति अथ व्व^{१६} चरहि । सेसं
 उत्तानमेव ।

B. 254

चतुत्थगाथाय^{१७}—पदं ति निब्बानपदं^{१८} । सन्तसभावताय सन्तं ।
 उपधीनं अभावेन अनूपधीकं^{१९} । रागकिञ्चनादीनं अभावेन अकिञ्चनं । तीसु^{२०}
 भवेसु अलग्गताय यं कामभवं यञ्जा वदन्ति, तस्मिं पि कामभवे असत्तं ।
 जातिजरामरणानं अभावेन अनञ्जयाभाविं । अत्तना भावितेन मग्गेनेव
 अधिगन्तब्बं, न अञ्जेन केनचि अधिगमेतब्बं ति अनञ्जनेय्यं । यस्मा
 ईदिसं पदमद्दसं^{२१}, तस्मा न यिट्ठे न हुते अरञ्जिं । तेन किं दस्सेति ?
 यो अहं देवमनुस्सलोकसम्पत्तिसाधके न यिट्ठे न हुते अरञ्जि, सो किं^{२२}
 वक्खामि “एत्थ नाम मे^{२३} देवमनुस्सलोके रतो मनो” ति ।

५६. एवं सब्बलोके अनभिरतिभावं पकासेत्वा अथ खो आयस्मा
 उरुवेलकस्सपो “सावकोहमस्मी” ति एवं भगवतो सावकभावं पकासेसि ।

१. कीसको—रो० । एवमुपरि पि । २. कीस०—स्या०, रो० । ३. कीसका—
 स्या०, रो०; किसको—म० । ४. ०च—स्या०, रो० । ५. ओवदमानो—स्या०, रो० । ६. ति
 पि—म० । ७. ०वासीअग्गि—सी० स्या०, रो० । ८. म० पोत्थके नत्थि । ९. ०हुत्तं—
 म० । १०. ०गाथायं—स्या०, रो० । ११. खन्धु०—म०, १२. ०गाथायं—स्या०,
 रो० । एवमुपरि पि । १३. कुहि०—स्या०, रो० । १४. निब्बाण०—सी० । एवमुपरि पि ।
 १५. अनुपधिकं—सी०, म० । १६. पदं अद्दसं—स्या०, रो० । १७. न मे—स्या०, रो० ।

तं च खो आकासे विविधानि पाटिहारियानि दस्सेत्वा । धम्मचक्खुं (३६.२५) ति सोतापत्तिमग्गजाणं ।

५७. अस्सासका ति आसिसना^१; पत्थना ति अत्थो । एसाहं भन्ते ति एत्थ पन किञ्चा पि मग्गप्पटिवेधेनेवस्स सिद्धं सरणगमनं, तत्थ पन 5 निच्छयगमनमेव गतो, इदानी वाचाय अत्तसन्निय्यातनं करोति । मग्गवसेने-वायं नियतसरणतं^२ पत्तो, तं परेसं वाचाय पाकटं करोन्तो पणिपातगमनं च गच्छन्तो एवं वदति ।

५८. सिङ्गीनिकखसुवण्णो^३ ति सिङ्गीसुवण्णनिकखेन समानवण्णो । दसवासो ति दससु अरियवासेसु वुत्थवासो । दसधम्मविदू ति दसकम्म- 10 पथविदू । दसभि^४ चुपेतो ति दसहि असेक्खेहि^५ अङ्गेहि उपेतो । सब्बधि दन्तो ति सब्बेसु इन्द्रियेसु^६ दन्तो; भगवतो हि चक्खुआदीसु किञ्चि अदन्तं नाम नत्थि ।

R. 974

५९. भगवन्तं भुत्तावि ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदी ति भगवन्तं भुत्तवन्तं पत्ततो च अपनीतपाणिं सल्लक्खेत्वा एक्कस्मि पदेसे 15 निसीदी ति अत्थो । अत्थिकानं^७ ति बुद्धाभिवादनगमनेन^८ च धम्मसवनेन^९ च अत्थिकानं । अभिक्कमनीयं ति अभिगन्तुं सक्कुणेय्यं । अप्पाकिण्णं ति अनाकिण्णं । अप्पसद्दं^{१०} ति वचनसद्देन अप्पसद्दं । अप्पनिग्घोसं ति नगर-निग्घोससद्देन अप्पनिग्घोसं । विजनवातं ति अनुसञ्चरणजनस्स सरीरवातेन विरहितं । “विजनवादं” ति पि पाठो; अन्तो^{११} जनवादेन रहितं ति 20 अत्थो । “विजनपातं” ति पि पाठो; जनसञ्चारविरहितं ति अत्थो । मनुस्सराहसेय्यकं^{१२} ति मनुस्सानं रहस्सकिरियट्टानियं । पटिसल्लानसारुप्पं ति विवेकानुरूपं ।

सारिपुत्तमोग्गल्लानपव्वज्जाकथा

६०-६१. सारिपुत्तमोग्गल्लाना ति सारिपुत्तो च मोग्गल्लानो च । तेहि कतिका कता होति “यो पठमं अमत्तं अधिगच्छति, सो इतरस्स”^{१३}

१. आसी०-म० । २. नियतं सरणगमनं-स्या०, रो० । ३. सिङ्गी०-स्या०, रो०; ०सवण्णो-सी०, म० । एवमुपरि पि । ४. दसहि-म० । ५. असेक्खेहि-सी०, स्या०, रो० । ६. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ७. अट्ठि०-सी० । ८. बुद्धाभिगमनेन-स्या०, रो० । ९. ०सवणेन-सी०; धम्मस्सवनेन-स्या०, रो० । १०. अन्तो पि-स्या०, रो० । ११. ०राहसे-य्यकं-म० । १२. सी०, रो० म० पोत्थकेसु नत्थि ।

आरोचेतु” ति ते किर उभो पि गिहिकाले^१ उपतिस्सो कोलितो ति एवं पञ्चायमाननामा अड्डुतेय्यसतमाणवकपरिवारा गिरगसमज्जं अगमंसु । तत्र नेसं महाजनं दिस्वा एतदहोसि—“अयं नाम एवं महासत्तनिकायो^२ अप्पत्ते वस्ससते मरणमुखे पतिस्सती” ति । अथ उभो पि उट्ठिताय परि-
साय अज्जमज्जं पुच्छित्वा एकज्झासया पच्चुपट्ठितमरणसज्जा मन्तयिंसु^३ 5
“सम्म मरणे सति अमतेना^४ पि भवितब्बं, हन्द मयं अमतं परियेसामा”
ति अमतपरियेसनत्थं सज्जयस्स^५ छन्नपरिब्बाजकस्स सन्तिके सपरिसा
पब्बजित्वा कतिपाहेनेव तस्स जाणविसये पारं गन्त्वा अमतं अपस्सन्ता
पुच्छिंसु “किं नु खो, आचरिय, अज्जोपेत्य सारो अत्थो” ति ? “नत्थावुसो,
एत्तकमेव इदं” ति च सुत्वा “तुच्छं इदं आवुसो निस्सारं, यो दानि अम्हेसु 10
पठमं अमतं अधिगच्छति, सो इतरस्स आरोचेतु” ति कतिकं अकंसु ।
तेन वुत्तं—“तेहि कतिका कता होती” ति आदि ।

पासादिकेन अभिक्कन्तेना(४०.४)ति आदीसु इत्थम्भूतलक्खणे करणवचनं
वेदितब्बं । अत्थिकेहि उपज्जातं^६ मग्गं ति एतं अनुबन्धनस्स कारणवचनं;
इदं हि वुत्तं होति—“यन्नूनाहं इमं भिक्खुं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धेय्यं, 15
कस्मा ? यस्मा इदं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धनं नाम अत्थिकेहि उपज्जातं
मग्गं जातो चेव उपगतो च मग्गो” ति अत्थो । अथ वा अत्थिकेहि अम्हेहि
“मरणे सति अमतेना पि भवितब्बं” ति एवं केवलं अत्थी ति उपज्जातं
निब्बानं नाम, तं मग्गन्तो परियेसन्तो ति एवम्पेत्य^७ अत्थो दट्ठब्बो ।

पिण्डपातं आदाय पटिकमी ति सुदिन्नकण्डे वुत्तप्पकारं अज्जतरं 20
कुड्डमूलं^८ उपसङ्गमित्वा निसीदि । सारिपुत्तो पि खो “अकालो खो ताव
पज्जहं पुच्छितुं” ति कालं आगमयमानो एकमन्तं^९ ठत्वा वत्तपटिपत्तिपूरणत्थं^{१०}
कतभत्तकिच्चस्स थेरस्स अत्तनो कमण्डलुतो^{११} उदकं दत्वा धोतहत्थपादेन
थेरेन सद्धि पटिसन्थारं कत्वा पज्जहं पुच्छि । तेन वुत्तं—“अथ खो सारिपुत्तो
परिब्बाजको” ति आदि । न ताहं^{१२} सक्कोमि ति न ते अहं सक्कोमि । 25

१. गिही०-सी० । २. ०सत्तकायो-सी०; महाजनकायो-स्या०, रो० । ३. सम्मन्तयिंसु-
म० । ४. अमतेन-स्या०, रो० । ५. सज्जयस्स-म० । ६. उपजातं-स्या०, रो० । ७. एव-
मेत्थ-स्या०, रो० । ८. कुट्टं-म० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०पटिवत्तपूर-
सी० । ११. कमण्डलुना-सी० । १२. त्याहं-स्या०, रो० ।

एत्थ च पटिसम्भिदाप्पत्तो^१ थेरो न एत्तकं न सक्कोति । अथ खो इमस्स धम्मगारवं उप्पादेस्सामी ति सब्बाकारेन बुद्धविसये अविसयभावं गहेत्वा एवमाह ।

ये धम्मा हेतुप्पभवा ति (४०.१६) हेतुप्पभवा नाम पञ्चकखन्धा; तेनस्स
 5 दुक्खसच्चं दस्सेति । तेसं हेतुं तथागतो आहा ति तेसं हेतु नाम समुदयसच्चं; तं च तथागतो आहा ति दस्सेति । तेसं च यो निरोधो ति तेसं उभिन्नं पि सच्चानं यो अप्पवत्तिनिरोधो; तं च तथागतो आहा ति अत्थो । तेनस्स निरोधसच्चं दस्सेति । मग्गसच्चं पनेत्थ सरूपतो अदस्सितं पि नयतो दस्सितं होति, निरोधे हि वुत्ते तस्स सम्पापको मग्गो वुत्तो व होति । अथ वा
 10 तेसं च यो निरोधो ति एत्थ तेसं यो निरोधो च निरोधुपायो चा ति एवं द्वे पि सच्चानि दस्सितानि होन्ती ति । इदानि तमेवत्थं पटिपादेन्तो आह—
 “एवंवादी महासमणो” ति ।

एसेव धम्मो यदि तावदेवा ति सचे पि इतो उत्तरि^२ नत्थि, एत्तकमेव इदं सोतापत्तिफलमत्तमेव व पत्तब्बं, तथा पि एसो एव धम्मो ति
 R. 976 15 अत्थो । पच्चव्यथ^३ पदमसोकं ति यं मयं परियेसमाना विचराम, तं पदमसोकं पटिविद्धात्थं^४ तुम्हे^५; पत्तं तं तुम्हेही ति अत्थो । अदिट्ठं अब्भतीतं^६ बहुकेहि कप्पनहुतेही ति अम्हेहि नाम इदं पदं^७ बहुकेहि कप्पनहुतेहि अदिट्ठमेव अब्भतीतं; इति तस्स पदस्स अदिट्ठभावेन दीघरत्तं अत्तनो महाजानिभावं* दीपेति ।

20 ६२. गम्भीरे जाणविसये ति गम्भीरे चेव गम्भीरस्स च जाणस्स विसयभूते । अनुत्तरे उपधिसङ्खये ति निब्बाने । विमुत्ते ति तदारम्मणाय विमुत्तिया विमुत्ते । व्याकासी ति “एतं मे सावकयुगं भविस्सति अगं भद्दयुगं” ति वदन्तो सावकपारमिञ्जाणे^८ व्याकासि । सा व तेसं आयस्मन्तानं उपसम्पदा अहोसी ति सा एहिभिक्खूपसम्पदा^९ येव तेसं^{१०} उपसम्पदा

१. ०सम्भिदप्पत्तो=स्या०, रो०; ०दापत्तो=सी० । २. उत्तरि=म० । ३. ०व्यथा=सी० । ४. ०विद्धात्थ=सी०, स्या०, रो० । ५. तुम्हेव=स्या०, रो० । ६. अब्भुतितं=स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. पदं असोकं=स्या०, रो० । ८. ०पारमिञ्जाणे=स्या०, रो० । ९. ०भिक्खुप०=स्या०, रो० । १०. सी० पोत्थके नत्थि । * ०जानिय=स्या०, रो० ।

अहोसि । एवं उपसम्पन्नेसु च तेषु महामोग्गल्लानत्थेरो सत्तहि दिवसेहि अरहत्ते पतिट्ठितो, सारिपुत्तत्थेरो अड्डुमासेन^१ ।

अतीते किर अनोमदस्सो नाम बुद्धो लोके उदपादि । तस्स सरदो नाम तापसो सके अस्समे नानापुप्फेहि मण्डपं कत्वा पुप्फासनेयेव भगवन्तं निसीदापेत्वा भिक्खुसङ्घस्सा पि तथेव मण्डपं कत्वा पुप्फासनानि 5 पञ्जापेत्वा अग्गसावकभावं पत्थेसि । पत्थयित्वा च सिरिवड्डुस्स^२ नाम सेट्ठिनो पेसेसि “मया अग्गसावकट्ठानं पत्थितं, त्वं पि आगन्त्वा एकं ठानं पत्थेही” ति । सेट्ठी^३ नीलुप्पलमण्डपं कत्वा बुद्धप्पमुखं^४ भिक्खुसङ्घं, तत्थ भोजेत्वा^५ दुतियसावकभावं पत्थेसि । तेषु सरदतापसो सारिपुत्तत्थेरो जातो, सिरिवड्डो महामोग्गल्लानत्थेरो ति इदं तेसं पुब्बकम्मं । 10

अभिज्जातानं पब्बज्जा

६३. अपुत्तकताया (४१.१८) ति आदीसु येसं पुत्ता पब्बजन्ति, तेसं अपुत्तकताय । यासं पती^६ पब्बजन्ति, तासं वेधव्याय विधवाभावाय । उभयेना पि कुलुपच्छेदाय^७ । सञ्जेय्यानी^८ ति सञ्जयस्स अन्तेवासिकानि । मगधानं^९ गिरिब्बजं ति मगधानं जनपदस्स गिरिब्बजं नगरं । महावीरा ति महावीरियवन्तो^{१०} । नीयमानानं^{११} ति नीयमानेसु । भुम्मत्थे सामिवचनं, 15 R. 977 उपयोगत्थे वा । [का उसूया^{१२} विजानतं ति धम्मेन नयन्ती ति एवं विजानन्तानं का इस्सा^{१३} ।]

उपज्झायवत्तकथा

६४. अनुपज्झायका ति वज्जावज्जं उपनिज्झायकेन गरुणा विरहिता । अनाकप्पसम्पन्ना ति न आकप्पेन सम्पन्ना; समणसारुप्पाचार- विरहिता ति अत्थो । उपरिभोजने ति भोजनस्स उपरि । उत्तिट्ठपत्तं ति 20 पिण्डाय चरणकपत्तं । तस्मि हि मनुस्सा उच्छिद्वुसञ्चिनो, तस्मा उत्तिट्ठपत्तं

B 258

१. अद्ध०-सी० । २. सिरि०-म० । ३. सेट्ठि-म० । ४. बुद्धप्पमुखं-सो० । ५. भोजेसि भोजेत्वा-स्या०, रो० । ६. पतिनो-स्या०, रो० । ७. कुलु०-सी० । ८. सञ्जयानी-स्या०, रो०; सञ्जयानी-म० । ९. मगधानं-म० व० ना० स० । एवमुपरि पि । १०. ०विरि०-स्या०, रो० । ११. नयमानानं-सी०, म० । एवमुपरि पि । [ ] सी० पोत्थके नत्थि । १२. उसूया-स्या०, रो० । १३. उसूया-स्या०, रो० ।

ति वुत्तं । अथ वा उट्ठित्वा पत्तं उपनामेन्ती ति एवम्पेत्य अत्थो दट्ठब्बो ।

६५. अनुजानामि भिक्खवे उपज्झायं (४३.२१) ति उपज्झायं गहेतुं अनुजानामी ति अत्थो । पुत्तचित्तं उपट्ठपेस्सती ति पुत्तो मे अयं ति एवं
 5 गेहसितपेमवसेन^१ चित्तं उपट्ठपेस्सति । एस नयो दुतियपदे पि । सगारवा सप्पतिस्सा ति गरुभावं च जेट्ठकभावं च उपट्ठपेत्वा । सभागवुत्तिनो^२ ति सभागजीविका । [साहू ति वा ति आदीनि पञ्च पदानि उपज्झायभावसम्पटि-
 च्छन्नवेवचनानि^३ ।] कायेन विज्जापेती ति एवं सद्धिविहारिकेन “उपज्झायो मे भन्ते होही” ति तिक्खत्तुं वुत्ते सचे उपज्झायो “साहू” ति आदीसु पदेसु
 10 यस्स कस्सचि पदस्स वसेन कायेन वा वाचाय वा कायवाचाहि वा “गहितो तया उपज्झायो” ति उपज्झायग्गहणं^४ विज्जापेति, गहितो होति उपज्झायो । इदमेव हि एत्थ उपज्झायग्गहणं, यदिदं उपज्झायस्स इमेसु पञ्चसु पदेसु यस्स कस्सचि पदस्स वाचाय वा सावणं^५ कायेन वा अत्थ-
 विज्जापनं ति । केचि पन साधू ति सम्पटिच्छन्नं^६ सन्धाय^७ वदन्ति । न
 15 तं पमाणं, आयाचनदानमत्तेन हि गहितो होति उपज्झायो, न एत्थ सम्पटि-
 च्छन्नं अङ्गं । सद्धिविहारिकेना पि न केवलं इमिना मे पदेन उपज्झायो गहितो ति जातुं वट्ठति^८ । “अज्जतग्गे दानि थेरो मय्हं भारो, अहं पि थेरस्स भारो” ति इदं पि जातुं वट्ठति ।

६६. तत्रायं सम्मावत्तना ति यं वुत्तं सम्मा वत्तितब्बं ति, तत्र अयं
 20 सम्मावत्तना । कालस्सेव बुट्ठाय उपाहना ओमुञ्चित्वा (४४.४) ति सचस्स^१ पच्चूसकाले चङ्कमनत्थाय वा धोतपादपरिहरणत्थाय वा पटिमुक्का उपाहना पादगता होन्ति, ता कालस्सेव उट्ठाय अपनेत्वा । दन्तकट्ठं दातब्बं ति महन्तं मज्झिमं खुट्ठकं ति तीणि दन्तकट्ठानि उपनेत्वा ततो यं तीणि दिवसानि गण्हाति, चतुत्थदिवसतो पट्ठाय तादिसमेव दातब्बं । सचे अनियमं
 25 कत्वा यं वा तं वा गण्हाति, अथ यादिसं लभति तादिसं दातब्बं ।

१. गेहस्सित-म० । २. वुत्तिका-स्या०, रो० । [ ] सी० पोत्थके नत्थि ।

३. भावं सम्पटिच्छन्न-स्या०, रो० । ४. भायगहणं-सी०, स्या०, रो० । ५. सावणं-सी० । ६. च्छन्नं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. सन्धाय ति-सी० । ८. वट्ठती ति-सी० । ९. यस्स-सी० ।

मुखोदकं दातव्यं (४४.५)ति सीतं च उण्हं च उदकं उपनेत्वा ततो यं तीणि दिवसानि वलञ्जेति^१, चतुर्थदिवसतो पट्टाय तादिसमेव मुखधोवनकं दातव्यं । सचे अनियमं कत्वा यं वा तं वा गण्हाति, अथ यादिसं लभति तादिसं दातव्यं । सचे दुविधं पि वलञ्जेति, दुविधं पि उपनेतव्यं । उदकं मुखधोवनट्टाने ठपेत्वा वच्चकुटितो पट्टाय सम्मज्जितव्यं । थेरे वच्चकुटिं^५ गते परिवेणं^२ सम्मज्जितव्यं; एवं परिवेणं असुज्जं होति । थेरे वच्चकुटितो अनिक्खन्तेयेव आसनं पञ्जापेतव्यं । सरीरकिच्चं कत्वा आगन्त्वा तस्मिं निसिन्नस्स “सचे यागु होती” ति आदिना नयेन वुत्तवत्तं कातव्यं । उक्कलापो ति केनचि कचवरेण सङ्घिण्णो, सचे पन अञ्जो कचवरो नत्थि, उदक-फुसितानेव होन्ति, हत्थेन पि पमज्जितव्यो ।

10

सगुणं कत्वा ति द्वे चोवरानि एकतो कत्वा, ता एकतो कता^३ द्वे पि सङ्घाटियो दातव्या । सव्वं हि^४ चीवरं सङ्घटितत्ता^५ “सङ्घाटी” ति वुच्चति । तेन वुत्तं—“सङ्घाटियो दातव्या” ति । नातिदूरे गन्तव्यं नाच्चासन्ने ति एत्थ सचे उपज्झायं निवत्तित्वा ओलोकेन्तं एकेन वा द्वीहि वा पदवीति-हारेहि सम्पापुणाति, एत्तावता नातिदूरे नाच्चासन्ने गतो होती ति^{१५} वेदितव्यं । पत्तपरियापन्नं पटिग्गहेतव्यं ति सचे उपज्झायेन भिक्खाचारे यागुया वा भत्ते वा लद्धे पत्तो उण्हो वा भारिको वा होति, अत्तनो पत्तं तस्स दत्वा सो पत्तो गहेतव्यो ति अत्थो । न उपज्झायस्स भणमानस्स अन्तरन्तरा कथा ओपातेतव्या ति अन्तरघरे वा अञ्जत्र वा भणमानस्स अनिट्ठिते तस्स वचने अञ्जा कथा न समुट्ठापेतव्या । इतो पट्टाय च पन^{२०} यत्थ यत्थ नकारेण पटिसेधो करियति^६, सब्बत्थ दुक्कटापत्ति वेदितव्या । अयं हि खन्धकधम्मता । आपत्तिसामन्ता भणमानो ति पदसोधम्मदुट्ठुल्लादिवसेन आपत्तिया आसन्नवाचं^७ भणमानो । निवारेतव्यो ति “किं^८ भन्ते ईदिसं नाम वत्तुं वट्ठति, आपत्ति न होती” ति एवं पुच्छन्तेन विय वारेतव्यो । वारेस्सामी ति पन^९ कत्वा “महल्लक, मा एवं भणा” ति न वत्तव्यो ।^{२५}

R. 979

१. वळं—म० । एवमुपरि पि । २. ०सव्वं—सी० । ३. कत्वा—स्या०, रो० ।

४. पि हि—स्या०, रो० । ५. सङ्घटितत्ता—स्या०, रो० । ६. कयिरति—सी०, स्या०, रो० ।

७. आसन्नं वाचं—सी० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. पन मत्तं—स्या०, रो० ।

B. 260

- पठमतरं आगन्त्वा (४४.१६) ति सचे आसन्ने^१ गामो होति, विहारे वा गिलानो भिक्खु होति, गामतो पठमतरं आगन्तब्बं । सचे दूरे^२ गामो होति, उपज्झायेन सद्धि आगच्छन्तो नत्थि, तेनेव सद्धि गामतो निक्खमित्वा चीवरेन पत्तं वेठेत्वा^३ अन्तरामगतो पठमतरं आगन्तब्बं । एवं निवत्तन्तेन
- 5 पठमतरं आगन्त्वा आसनपञ्जापनादि सब्बं वत्तं^४ कातब्बं । सिन्नं होती ति तित्तं सेदग्गहितं^५ । चतुरङ्गुलं कण्णं उस्सादेत्वा^६ ति कण्णं चतुरङ्गुल-प्पमाणं अतिरेकं कत्वा एवं चीवरं संहरितब्बं । किंकारणा ? मा मज्झे भङ्गो अहोसी ति । समं कत्वा संहरितस्स हि मज्झे भङ्गो होति, ततो निच्चं भिज्जमानं दुब्बलं होति तं निवारणत्थमेतं वुत्तं । तस्मा यथा अज्ज
- 10 भङ्गट्टानेयेव स्वे न भिज्जति, तथा दिवसे दिवसे चतुरङ्गुलं उस्सादेत्वा संहरितब्बं । ओभोगे कायबन्धनं कातब्बं ति कायबन्धनं संहरित्वा^७ चीवरभोगे पक्खपित्वा ठपेतब्बं ।

- सचे पिण्डपातो होती ति एत्थ यो गामेयेव वा अन्तरघरे वा पटिक्कमने वा भुञ्जित्वा आगच्छति, पिण्डं वा न लभति, तस्स पिण्डपातो
- 15 न होति, गामे अभुत्तस्स पन लद्धभिक्खस्स वा होति; तस्मा “सचे पिण्ड-पातो होती” ति आदि वुत्तं । सचे पि तस्स न होति, भुञ्जितुकामो च होति, उदकं दत्वा अत्तना लद्धतो^८ पि पिण्डपातो उपनेतब्बो । पानीयेन पुच्छितब्बो ति भुञ्जमानो तिक्खत्तुं “पांनीयं भन्ते आहरीयतू^९” ति पानी-येन पुच्छितब्बो । सचे कालो अत्थि, उपज्झाये भुत्ते सयं भुञ्जितब्बं । सचे
- 20 उपकट्टो कालो, पानीयं उपज्झायस्स सन्तिके ठपेत्वा सयं पि भुञ्जितब्बं ।

R. 980

अनन्तरहिताया ति तट्टिकचम्मखण्डादीसु येन केनचि अनत्थताय पंसुसक्खरमिस्साय भूमिया पत्तो न ठपेतब्बो ति अत्थो । सचे पन काल-वण्णकता^{१०} वा सुधाबद्धा वा होति नीरजमत्तिका^{११}, तथारूपाय भूमिया ठपेतुं वट्टति । धोतवालिक्काय पि ठपेतुं वट्टति । पंसुरजसक्खरादीसु न

१. ०वा-म० । २. ०वा-सी० । ३. ०अंसे लग्गेत्वा-स्या०, रो० ।
 ४. किच्चं-म० । ५. सेदग्गहितं-सी०, स्या, रो० । ६. ०रेत्वा-म० । ७. सद्धरित्वा-स्या०, रो० ।
 ८. लद्धो-स्या०, रो० । ९. आहरि०-म० । १०. काळ०-स्या०, रो०, म० ।
 ११. निज्ज०-म० ।

वदति । तत्र पन पणं वा आधारकं वा ठपेत्वा तत्र निक्खिपितब्बो । पारतो अन्तं ओरतो भोगं ति इदं चीवरवंसादीनं हेट्ठा हत्थं पवेसेत्वा अभिमुखेन हत्थेन सणिकं^१ निक्खिपनत्थं वुत्तं । अन्ते पन गहेत्वा भोगेन चीवरवंसादीनं उपरि निक्खिपन्तस्स भित्तिं भोगो पटिहज्जति, तस्मा तथा न कातब्बं ।

5

चुणं सन्नेतब्बं (४५.५) ति नहानचुणं^२ उदकेन तेमेत्वा पिण्डं^३ कातब्बा^४ । एकमन्तं निक्खिपितब्बं ति एकस्मि निद्धूमे^५ ठाने ठपेतब्बं । जन्ताघरे परिकम्मं नाम अङ्गारमत्तिकउण्होदकदानादिकं सब्बं किच्चं । उदके पि परिकम्मं ति अङ्गपच्चङ्गघंसनादिकं सब्बं किच्चं । पानीयेन पुच्छितब्बो ति जन्ताघरे उण्हसन्तापेन पिपासा होति, तस्मा पुच्छितब्बो ।

B. 261

10

सचे उस्सहती ति सचे प्होति; न केनचि गेलज्जेन अभिभूतो होति; अगिलानेन हि सट्ठिविहारिकेन सट्ठिवस्सेना पि सब्बं उपज्जायवत्तं कातब्बं, अनादरेन अकरोन्तस्स वत्तभेदे दुक्कटं । नकारपटिसंयुत्तेसु पन पदेसु गिलानस्सा पि पटिक्खित्तकिरियं करोन्तस्स दुक्कटमेव । [अप्पटिघं-सन्तेना^६ ति भूमियं अप्पटिघंसन्तेन । कवाटपिट्ठं ति कवाटं च पिट्ठसंघातं^७ च अच्छुपन्तेन ।] सन्तानकं ति यं किञ्चि कीटकुलावकमक्कटकसुत्तादि^८ । उल्लोका पठमं ओहारेतब्बं ति उल्लोकतो पठमं उल्लोकं आदि कत्वा अवहरितब्बं ति अत्थो । आलोकसन्धिकणभागा ति आलोकसन्धिभागा च कण्णभागा च अन्तरबाहिरवातपानकवाटकानि^९ च गब्भस्स च चत्तारो कोणा पमज्जितब्बा ति अत्थो ।

20

यथापज्जत्तं पज्जापेतब्बं ति यथा पठमं पज्जत्तं अहोसि, तथेव पज्जापेतब्बं । एतदत्थमेव हि यथापज्जत्तं सल्लक्खेत्वा नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितब्बं ति पुरिमवत्तं पज्जत्तं । सचे पन पठमं अजानन्तेन केनचि पज्जत्तं अहोसि, समन्ततो भित्तिं द्रङ्गुलमत्तेन वा तिवङ्गुलमत्तेन वा मोचेत्वा पज्जापेतब्बं । इदं हि पज्जापनवत्तं । सचे कटसारको होति

25

१. सनिकं-सी० । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. पिण्डो-सी० । ४. कातब्बं-स्या०, रो० । ५. निद्धूमे-स्या०, रो० । [ ] सी० पोत्थके नत्थि । ६. अप्परि-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. मक्कट-स्या०; रो० । ८. सन्तरबाहिरानि घात-स्या०, रो० ।

R. 981

अतिमहन्तो च^१, छिन्दित्वा कोटिं निवत्तेत्वा बन्धित्वा पञ्चापेतब्बो । सचे कोटिं निवत्तेत्वा बन्धितुं न जानाति, न छिन्दितब्बो । [पुरत्थिमा वातपाना थकेतब्बा (४६.१३) ति पुरत्थिमाय वातपाना थकेतब्बा । एवं सेसा पि वातपाना थकेतब्बा ।]

5

वूपकासेतब्बो ति अञ्जत्थ नेतब्बो । वूपकासापेतब्बो ति अञ्जो भिक्खु वत्तब्बो “थेरं गहेत्वा अञ्जत्थ गच्छा^२” ति विवेचेतब्बं ति विस्सज्जापेतब्बं^३ । विवेचापेतब्बं ति अञ्जो वत्तब्बो “थेरं दिट्ठिगतं विस्सज्जापेही” ति । उस्सुक्कं कातब्बं ति परिवासदानत्थं सो^४ भिक्खु सङ्घं^५ उपसङ्कमित्वा याचितब्बो । सचे अत्तना पटिवलो होति, अत्तना व

10

दातब्बो^६ । नो चे पटिवलो होति, अञ्जेन दापेतब्बो^७ । किन्ति नु खो ति केन नु खो उपायेन । एस नयो सब्बत्थ । लहुकाय वा परिणामेय्या ति उक्खेपनीयं^८ अकत्वा तज्जनीयं^९ वा नियस्सं^{१०} वा करेय्या^{११} ति अत्थो । तेन हि “उपज्झायस्स^{१२} उक्खेपनीयकम्मं कत्तुकामो सङ्घो” ति जत्वा एकमेकं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा “मा भन्ते अम्हाकं उपज्झायस्स कम्मं करित्था”^{१३} ति याचितब्बा । सचे करोन्तियेव, “तज्जनीयं वा नियस्सं वा^{१४} करोथा” ति याचितब्बा । सचे करोन्तियेव, अथ उपज्झायो “सम्मा वत्तथ भन्ते” ति याचितब्बो । इति तं सम्मा वत्तापेत्वा “पटिप्पस्सम्भेथ भन्ते कम्मं” ति भिक्खु याचितब्बा ।

B. 262

सम्परिवत्तकं सम्परिवत्तकं ति सम्परिवत्तेत्वा सम्परिवत्तेत्वा ।
20 न च अच्छिन्ने थेवे पक्कमित्तब्बं ति यदि अप्पमत्तकं पि रजनं गलति^{१५}, न ताव पक्कमित्तब्बं । न उपज्झायं अनापुच्छा एकच्चस्स पत्तो दातब्बो ति आदि सब्बं उपज्झायस्स विसभागपुगलवसेन^{१६} कथितं । न उपज्झायं अनापुच्छा गामो पविसितब्बो ति पिण्डाय वा अञ्जेन वा करणीयेन पविसितुकामेन आपुच्छित्वा व पविसितब्बो । सचे उपज्झायो कालस्सेव

१. व-स्या०, रो० । [ ] . सी० पोत्थके नत्थि । २. गच्छाही-स्या०, रो० ।

३. विस्सज्जेतब्बं-सी० । ४. सो सो-म० । ५. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ६. दातब्बं-सी० । ७. दापेतब्बं-सी० । ८. ०नियं-सी० । ९. ०नियं-सी० । १०. नियसं-स्या०, रो० । ११. करेय्या-सी० । १२. ०मे-स्या०, रो० । १३. ०तब्बं-स्या०, रो० । १४. वा मा-स्या०, रो० । १५. गळति-म० । १६. ०पुगलानं-स्या०, रो० ।

बुढाय^१ दूरं भिक्षाचारं गन्तुकामो होति, “दहरा पिण्डाय पविसन्तु” ति वत्वा गन्तव्वं । अवत्वा गते परिवेणं गन्त्वा उपज्झायं अपस्सन्तेन गामं पविसितुं वट्टति । सचे गामं पविसन्तो पि पस्सति, दिट्ठानतो पट्टाय आपुच्छित्तुंयेव वट्टति ।

न सुसानं गन्तव्वं (४७.२६) ति वासत्थाय वा दस्सनत्थाय वा न 5 गन्तव्वं । न दिसा पक्कमितव्वं ति एत्थ पक्कमितुकामेन कम्मं आचिक्खित्वा यावततियं याचितव्वो । सचे अनुजानाति, साधु; नो चे अनुजानाति, तं निस्साय वसतो चस्स उद्देसो वा पुरिपुच्छा वा कम्मट्ठानं वा न सम्पज्जति, उपज्झायो बालो होति अब्यत्तो, केवलं अत्तनो सन्तिके वसापेतुकामता एव^२ गन्तुं न देति, एवरूपे निवारन्ते पि गन्तुं वट्टति । बुढानमस्स^३ आगमेतव्वं ति 10 गेलज्जतो बुढानं अस्स^४ आगमेतव्वं; न कत्थचि गन्तव्वं । सचे अज्जो भिक्षु उपट्ठाको अत्थि, भेसज्जं परियेसित्वा तस्स हत्थे दत्त्वा “भन्ते अयं उपट्ठहिस्सती” ति वत्वा गन्तव्वं ।

R. 982

सद्धिविहारिकवचकथा

६७. उपज्झायेन सद्धिविहारिकमिह सम्मावत्तनायं—सङ्गहेतव्वो अनुग्गहेतव्वो ति उद्देसादीहिस्स सङ्गहो च अनुग्गहो च कत्तव्वो । तत्थ 15 उद्देसो ति^१ पालिवाचनं । परिपुच्छा ति पालिया अत्थवण्णना । ओवादो ति अनोतिण्णे वत्थुस्मि “इदं करोहि, इदं मा करित्था” ति वचनं । अनुसासनी ति ओतिण्णे वत्थुस्मि । अपि च ओतिण्णे वा अनोतिण्णे वा पठमवचनं^२ ओवादो; पुनप्पुनवचनं^३ अनुसासनी ति । सचे उपज्झायस्स पत्तो होती ति सचे अतिरेकपत्तो होति । एस नयो सब्बत्थ । परिकखारो 20 ति अज्जो पि समणपरिकखारो । इध उस्सुकं नाम धम्मिकेन नयेन उप्पज्जमानउपायपरियेसनं । इतो परं दन्तकट्टदानं आदि कत्वा आचमन-कुम्भिया उदकासिञ्चनपरियोसानं^४ वत्तं गिलानस्सेव सद्धिविहारिकस्स कातव्वं । अनभिरतिवूपकासनादि पन अगिलानस्सा पि कत्तव्वमेव ।

B. 263

१. उट्ठाया-सी० । २. एवं-स्या०, रो० । ३. बुढानस्स-स्या०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५-५. नाम पालिवाचना-सी०; ०पालि०-म०, रो० । ६. पठमं-म० । ७. ०पुनं-म० ८. उदक०-स्या०, रो० ।

चीवरं रजन्तेना ति “एवं रजेय्यासी” ति उपज्झायतो उपायं सुत्वा रजन्तेन । सेसं वुत्तनयेनेव वेदितब्बं ।

पणामितकथा

(नसम्मावत्तनादिकथा)

६८. न सम्मा वत्तन्ती (५१.१८) ति यथा पञ्जत्तं उपज्झायवत्तं न पूरेन्ति । यो न सम्मा वत्तेय्या ति यो यथापञ्जत्तं वत्तं न पूरेय्य; सो^१ दुक्कटं आपज्जती ति अत्थो । पणामेतब्बो^२ ति अपसादेतब्बो । नाधिमत्तं^३ पेमं होती ति उपज्झायम्हि अधिमत्तं गेहसितं^४ पेमं^५ न होति । नाधिमत्ता भावना होती ति अधिमत्ता मेत्ताभावना न होति; वुत्तपटिपक्खनयेन सुक्कपक्खो वेदितब्बो । अलं पणामेतुं ति युत्तो पणामेतुं ।

R. 983

B. 264

अप्पणामेन्तो^६ उपज्झायो सातिसारो होती ति सदोसो होति, आपत्तिं आपज्जति; तस्मा न सम्मा वत्तन्तो पणामेतब्बो व । न सम्मावत्तनाय च याव चीवररजनं ताव वत्ते अकरियमाने^७ उपज्झायस्स परिहानि होति । तस्मा तं अकरोन्तस्स निस्सयमुत्तकस्सा पि अमुत्तकस्सा पि आपत्तियेव । एकच्चस्स पत्तदानतो पट्टाय अमुत्तकनिस्सयस्सेव^८ आपत्ति ।

सद्धिविहारिका सम्मा वत्तन्ति, उपज्झायो सम्मा^९ न^{१०} वत्तति, उपज्झायस्स आपत्ति । उपज्झायो सम्मा वत्तति, सद्धिविहारिका सम्मा^{११} न^{१२} वत्तन्ति, तेसं आपत्ति । उपज्झाये वत्तं सादियन्ते सद्धिविहारिका बहुका^{१३} पि^{१४} होन्ति, सब्बेसं आपत्ति । सचे उपज्झायो “मय्हं उपट्ठाको अत्थि, तुम्हे अत्तनो सज्झायमनसिकारादीसु योगं करोथा” ति वदति, सद्धिविहारिकानं अनापत्ति । सचे उपज्झायो सादियनं वा असादियनं वा न जानाति, बालो होति, सद्धिविहारिका बहुका^{१५} । तेसु^{१६} एको वत्तसम्पन्नो भिक्खु “उपज्झायस्स किच्चं अहं करिस्सामि, तुम्हे अप्पोस्सुक्का विहरथा” ति एवं चे अत्तनो भारं कत्वा इतरे विस्सज्जेति, तस्स भारकरणतो पट्टाय तेसं अनापत्ति ।

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. पना०-सी० । एवमुपरि पि । ३. न अधि०-म० । ४-४. गेहसितपेमं-स्या०, रो०; गेहस्सितपेमं-म० । ५. अपना०-सी०; अपणा०-स्या०, रो० । ६. अकयिर०-सी० । ७. अमुत्तनिस्स०-स्या०, रो० । ८. न सम्मा-स्या०, रो० । ९-९. बहुकानि-स्या०, रो० । १०-१०. बहुका होन्ति तेसं-स्या०, रो० ।

अत्तिचतुत्थकम्मउपसम्पदा

(राधब्राह्मणवत्थुकथा)

६६-७०. राधब्राह्मणवत्थुस्मिं—किञ्चा पि आयस्मा सारिपुत्तो भगवता बाराणसियं तीहि सरणगमनेहि अनुज्जातं पब्बज्जं चेव उपसम्पदं च जानाति, भगवा पन तं लट्ठकं उपसम्पदं पटिक्खपित्वा अत्तिचतुत्थ-
कम्मेन गरुक्कं कत्वा उपसम्पदं अनुज्जातुकामो । अथस्स थेरो अज्झासयं विदित्वा “कथाहं भन्ते तं ब्राह्मणं पब्बाजेमि उपसम्पादेमी” ति आह । 5
बुद्धानं हि परिसा अज्झासयकुसला होन्ति, अयं च बुद्धपरिसाय अग्गो सेट्ठो^१ ।

व्यत्तेन^२ भिक्खुना पटिबलेना (५३.२६) ति एत्थ व्यत्तो नाम यस्स साट्ठकथं विनयपिटकं वाचुग्गतं पवत्तति, तस्मिं असति यस्स अन्तमसो इदं अत्तिचतुत्थकम्मवाचामत्तं पि सुग्गहितं^३ होति, वाचुग्गतं पवत्तति, अयं पि 10
इमस्मिं अत्थे व्यत्तो^४ । यो पन काससोससेम्हादिना^५ वा गेलज्जेन ओट्ट-
दन्तजिब्हादीनं वा असम्पत्तिया परियत्तियं वा अकतपरिचयत्ता न सक्कोति परिमण्डलेहि पदव्यञ्जनेहि कम्मवाचं सावेतुं, व्यञ्जनं वा पदं वा हापेति,
अज्जथा वा वत्तब्बं अज्जथा वदति, अयं अप्पटिबलो । तब्बिपरीतो^६
इमस्मिं अत्थे “पटिबलो” ति वेदितब्बो । सट्ठो जापेतब्बो ति सट्ठो 15
जानापेतब्बो । ततो परं यं सट्ठो जानापेतब्बो, तं दस्सेतुं “सुणातु मे भन्ते” ति आदिमाह ।

७१-७२. उपसम्पन्नसमनन्तरा ति उपसम्पन्नो हुत्वा^७ समनन्तरा । अनाचारं आचरती ति पण्णत्तिवीतिक्रमं करोति । उल्लुम्पतु मं ति उद्धरतु मं, अकुसला बुट्ठापेत्वा कुसले पतिट्ठापेतु; सामणेरभावा वा उद्धरित्वा 20
भिक्खुभावे पतिट्ठापेतू ति । अनुकम्पं उपादाया ति अनुद्दयं^८ पटिच्च; मयि अनुकप्पं कत्वा ति अत्थो ।

१. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २. व्यत्तेन—सी० । एवमुपरि पि । ३. ०हीतं—सी० ।

४. ०नाम—स्या०, रो० । ५. ०सास०—सी०, स्या०, रो० । ६. ०रितो—स्या०, रो० ।

७. ०व—स्या०, रो० । ८. ०दयं—स्या०, रो० ।

चत्तारो निस्सया

७३. अट्ठिता होती (५५.६) ति निच्चप्पवत्तिनी होति । चत्तारो निस्सये ति चत्तारो पच्चये । यस्मा चत्तारो पच्चये निस्साय अत्तभावो पवत्तति, तस्मा ते निस्सया ति वुच्चन्ति ।

आचरियवत्तकथा

७४-७५. किन्तायं^१ भिक्खु होती ति किं ते अयं भिक्खु होति^२ ।

५ अञ्जेहि ओवदियो अनुसासियो ति अञ्जेहि ओवदितब्बो चेव अनुसासितब्बो च । बाहुल्लाय आवत्तो यदिदं गणबन्धिकं ति गणबन्धो एतस्स बाहुल्लस्स अत्थो ति गणबन्धिकं, बाहुल्लं । यं इदं गणबन्धिकं नाम बाहुल्लं, तदत्थाय अतिलहं त्वं आपन्नो ति वुत्तं होति ।

७६. अव्यत्ता ति पञ्जावेय्यत्तियेन विरहिता । अञ्जत्तरो पि

B. 266 10 अञ्जतित्थियपुब्बो ति पसूरो^३ परिव्वाजको । सो किर “धम्मं थेनेस्सामी^४” ति उदायित्थेरस्स सन्तिके पब्बजित्वा तेन सहधम्मिकं वुच्चमानो तस्स वादं आरोपेसि । अनुजानामि भिक्खवे व्यत्तेन भिक्खुना ति आदिमिह व्यत्तो पुब्बे भिक्खुनोवादकवण्णनायं वुत्तलक्खणोयेव । यो पन अन्तेवासिनो वा सद्धिविहारिकस्स वा गिलानस्स सक्कोति उपट्ठानादीनि कातुं, अयं इध
15 पटिबलो ति अधिप्पेतो । वुत्तं पि चेत्तं—

“पञ्चहि, उपालि, अञ्जेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतब्बं, निस्सयो दातब्बो, सामणेरो उपट्ठापेतब्बो । कतमेहि पञ्चहि ? पटिबलो होति अन्तेवासिं वा सद्धिविहारिं वा गिलानं उपट्ठातुं वा उपट्ठापेतुं वा, अनभिरतं वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा, उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनो-
R. 985 20 देतुं^५, अभिधम्मे विनेतुं, अभिविनये विनेतुं” [परि०-३१७] ति ।

७७-७८. पक्खसङ्कन्तेसू ति तित्थियपक्खसङ्कन्तेसु । अनुजानामि भिक्खवे आचरियं ति आचारसमाचारसिक्खापनकं आचरियं अनुजानामि । आचरियो भिक्खवे अन्तेवासिकम्ही ति आदि सब्बं “उपज्झायो भिक्खवे

१-१. सी० पोत्थके नत्थि । २. पसूरो-स्या०, रो० । ३. थेनि०-स्या०, रो० ।

४. विनोदेतुं वा विनोदापेतुं वा-सी०, स्या०, रो० ।

सद्धिविहारिकम्ही” ति आदिना नयेन वुत्तवसेनेव वेदितब्बं । नाममत्तमेव हि एत्थ नानं ।

पणामना-खमापनाकथा

८०-८२. अन्तेवासिका आचरियेसु न सम्मा वत्तन्ती (६५.२०) ति एत्थ पन यं पुब्बे “न सम्मावत्तनाय च^१ याव चीवररजनं, ताव वत्ते अकरियमाने^२ उपज्झायस्स परिहानि होति, तस्मा तं अकरोन्तस्स निस्सयमुत्त- 5 कस्सा पि अमुत्तकस्सा पि आपत्तियेवा” ति च, “एकच्चस्स पत्तदानतो पट्ठाय अमुत्तकनिस्सयस्सेव^३ आपत्ती” ति च लक्खणं वुत्तं, न^४ तेनेव लक्खणेन निस्सयन्तेवासिकस्स आपत्ति वेदितब्बा । निस्सयन्तेवासिकेन हि याव आचरियं निस्साय वसति, ताव सब्बं आचरियवत्तं कातब्बं । पब्बज्जा- 10 उपसम्पदाधम्मन्तेवासिकेहि पन निस्सयमुत्तकेहि पि आदितो पट्ठाय याव चीवररजनं, ताव वत्तं कातब्बं; अनापुच्छित्वा पत्तदानादिमिह पन एतेसं अनापत्ति । एतेसु च पब्बज्जन्तेवासिको च उपसम्पदन्तेवासिको च आचरियस्स यावजीवं भारो । निस्सयन्तेवासिको च धम्मन्तेवासिको च याव समीपे वसन्ति, तावदेव । तस्मा आचरियेना पि तेसु सम्मा वत्तितब्बं । 15 आचरियन्तेवासिकेसु हि यो यो न सम्मा वत्तति, तस्स तस्स आपत्ति । 15

निस्सयपटिप्पस्सद्धिकथा

८३. उपज्झायम्हा निस्सयपटिप्पस्सद्धीसु—उपज्झायो पक्कन्तो वा ति आदीसु अयं विनिच्छयो—पक्कन्तो ति तम्हा^१ आवासा विप्पवसितु- कामो पक्कन्तो दिसं गतो । एवं गते च पन तस्मि सचे विहारे निस्सय- दायको अत्थि, यस्स सन्तिके अज्झदापि निस्सयो वा गहितपुब्बो होति, यो वा एकसम्भोगपरिभोगो, तस्स सन्तिके निस्सयो गहेतब्बो, एकदिवसं 20 पि परिहारो नत्थि । सचे तादिसो नत्थि, अज्झो लज्जी पेसलो अत्थि, तस्स लज्जिपेसलभावं^२ जानन्तेन तदहेव निस्सयो याचितब्बो । सचे देति, इच्चेतं कुसलं । अथ पन “तुम्हाकं उपज्झायो लहुं आगमिस्सती” ति

१. सी०, म० पोत्यकेसु नत्थि । २. अकयिर०—सी० । ३. अमुत्तनि०—सी०, स्या०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. तस्मा—स्या०, रो० । ६. लज्जी०—म० ।

R. 986

पुच्छति, उपज्झायेन च^१ तथा वुत्तं, “आम, भन्ते” ति वत्तब्बं । सचे^२ वदति “तेन हि उपज्झायस्स आगमनं आगमेथा” ति वट्ठति । अथ पनस्स पकतिया^३ पेसलभावं न जानाति, चत्तारि पञ्च दिवसानि तस्स भिक्खुनो^४ सभागत्तं^५ ओलोकेत्वा ओकासं कारेत्वा निस्सयो गहेत्तब्बो ।

B. 268

5 सचे पन विहारे निस्सयदायको नत्थि, उपज्झायो च “अहं कति-
पाहेन” आगमिस्सामि, मा उक्कण्ठित्था” ति वत्वा गतो, याव आगमना
परिहारो लब्धति । अथा पि नं तत्थ मनुस्सा परिच्छिन्नकालतो उत्तरि^६
पि पञ्च वा दस वा दिवसानि^७ वासेन्तिपेव, तेन विहारं पवत्ति पेसेतब्बा
“दहरा मा उक्कण्ठन्तु, अहं असुकदिवसं नाम आगमिस्सामी” ति । एवं पि
10 परिहारो लब्धति । अथ आगच्छतो अन्तरामग्गे नदीपूरेन वा चोरादीहि
वा उपद्दवो होति, थेरो उदकोसक्कनं वा आगमेति, सहाये वा परियेसति,
तं चे पवत्ति दहरा सुणन्ति, याव आगमना परिहारो लब्धति । सचे पन
सो “इधेवाहं वसिस्सामी” ति पहिणति^८, परिहारो नत्थि । यत्थ निस्सयो
लब्धति, तत्थ गन्तब्बं ।

15 विब्धन्ते पन कालङ्कते^९ वा^{१०} पक्खसङ्कन्ते वा एकदिवसं पि परिहारो
नत्थि । यत्थ निस्सयो लब्धति, तत्थ गन्तब्बं^{११} । आणत्ती (६७.२१)ति पन^{१२}
निस्सयपणामना वुच्चति । तस्मा “पणामेमि तं” ति वा “मा इध पटि-
क्कमी” ति वा “नीहर ते पत्तचीवरं” ति वा “नाहं तया उपट्ठातब्बो”
ति वा ति इमिना पालिनयेन “मा मं गामप्पवेसनं आपुच्छो^{१३}” ति आदिना
20 पालिमुत्तकनयेन वा यो निस्सयपणामनाय पणामितो होति, तेन उपज्झायो
खमापेतब्बो ।

सचे आदितो व न खमति, दण्डकम्मं आहरित्वा तिवखत्तुं ताव
सयमेव खमापेतब्बो । नो चे खमति, तस्मि विहारे महाथेरे गहेत्वा खमा-
पेतब्बो । नो चे खमति, सामन्तविहारे भिक्खू गहेत्वा खमापेतब्बो । सचे

१. चे-सी० । २. सचे पन-स्या०, रा० । ३. पकतियं-सी० । ४-४ भिक्खु-
सभा०-सी० । ५. ०पाहेनेव-स्या०, रो० । ६. उत्तरि-म० । ७. निवसानि-स्या०, रो० ।
८. पहिनाति-सी० । ९. कालकते-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १०. म०
पोत्थके नत्थि । ११. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “विब्धन्तो ति सासनतो चुतो” ति अधिको
पाठो दिस्सति । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. पुच्छो-सी० ।

एवं पि न खमति, अञ्जत्थ गन्त्वा उपज्झायस्स सभागानं सन्तिके वसितब्बं “अप्पेव नाम सभागानं मे सन्तिके वसती ति जत्वा पि खमेय्या” ति । सचे एवं पि न खमति, तत्रेव वसितब्बं । तत्र चे दुब्बिक्खादिदोसेन न सक्का होति वसितुं, तंयेव विहारं आगन्त्वा अञ्जस्स सन्तिके निस्सयं गहेत्वा वसितुं वट्ठति । अयमाणत्तिथं विनिच्छयो ।

5

आचरियम्हा निस्सयपटिप्पस्सद्धीसु आचरियो पक्कन्तो वा होती (६७.२३) ति एत्थ कोचि आचरियो आपुच्छित्वा पक्कमति, कोचि अनापुच्छित्वा । अन्तेवासिको पि एवमेव । तत्र सचे अन्तेवासिको आचरियं आपुच्छति “असुकं नाम भन्ते ठानं गन्तुं इच्छामि केनचिदेव करणीयेना” ति, आचरियेन च “कदा गमिस्ससी” ति वुत्तो “सायन्हे” वा रत्ति वा उट्ठित्वा गमिस्सामी” ति वदति, आचरियो पि “साधू” ति सम्पटिच्छति, तद्धणञ्जेव^३ निस्सयो पटिप्पस्सम्भति ।

R. 987

सचे पन “भन्ते असुकं नाम ठानं गन्तुकामोम्ही” ति वुत्ते आचरियो “असुर्कस्मि नाम गामे पिण्डाय चरित्वा पच्छा जानिस्ससी” ति वदति, सो च^४ “साधू” ति सम्पटिच्छति, ततो चे गतो, सुगतो । सचे पन न गच्छति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति । अथा पि “गच्छामी” ति वुत्ते आचरियेन “मा ताव गच्छ, रत्ति मन्तेत्वा जानिस्सामी” ति वुत्तो मन्तेत्वा गच्छति, सुगतो । नो चे गच्छति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति । आचरियं अनापुच्छा पक्कमन्तस्स पन उपचारसीमातिक्कमे निस्सयो पटिप्पस्सम्भति । अन्तो उपचारसीमतो पटिनिवत्तन्तस्स न पटिप्पस्सम्भति ।

10

15

20

सचे पन आचरियो अन्तेवासिकं आपुच्छति “आवुसो असुकं नाम ठानं गमिस्सामी” ति, अन्तेवासिकेन च “कदा” ति वुत्ते “सायन्हे वा रत्तिभागे वा” ति वदति, अन्तेवासिको पि “साधू” ति सम्पटिच्छति, तद्धणञ्जेव निस्सयो पटिप्पस्सम्भति ।

25

सचे पन आचरियो “स्वे पिण्डाय चरित्वा गमिस्सामी” ति वदति, इतरो च “साधू” ति सम्पटिच्छति, एकदिवसं ताव निस्सयो न पटिप्प-

१. गमिस्सरी-स्या०, रो० । २. सायन्हे-सी०, स्या०, रो० । ३. तं खणं येव-सी० ।

४. चे-सी० ।

स्सम्भति, पुनदिवसे पटिप्पस्सद्धो होति । “असुक्किस्मि नाम गामे पिण्डाय चरित्वा जानिस्सामि मम गमनं वा अगमनं वा” ति वत्वा सचे न गच्छति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति । अथा पि “गच्छामी” ति वुत्ते अन्तेवासिकेन “मा ताव गच्छथ, रत्ति मन्तेत्वा जानिस्सथा” ति वुत्तो मन्तेत्वा पि न
 5 गच्छति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति ।

सचे उभो पि आचरियन्तेवासिका केनचि करणीयेन बहिसीमं गच्छन्ति, ततो चे आचरियो गमियचित्ते उप्पन्ने अनापुच्छा व गन्त्वा द्विन्नं लेड्डुपातानं अन्तोयेव निवत्तति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति । सचे द्वे लेड्डुपाते अतिक्कमित्वा निवत्तति^१, पटिप्पस्सद्धो होति । आचरियु-
 10 पज्जाया द्वे लेड्डुपाते अतिक्कम्म अञ्जस्मि विहारे वसन्ति, निस्सयो पटिप्पस्सम्भति ।

R. 988

आचरिये विव्वन्ते कालङ्कते पक्खसङ्कन्ते च तत्त्वणञ्जेव^२ पटिप्प-
 स्सम्भति । आणत्तियं पन सचे पि आचरियो मुञ्चितुकामो व हुत्वा निस्सय-
 पणामनाय पणामेति, अन्तेवासिको च “किञ्चा पि मं आचरियो पणामेति,

B. 270

15 अथ खो हृदयेन मुदुको” ति सालयो व होति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति
 येव^३ । सचे पि आचरियो सालयो, अन्तेवासिको निरालयो, “न दानि इमं
 निस्साय वसिस्सामी” ति धुरं निक्खपति, एवं पि न पटिप्पस्सम्भति ।
 उभिन्नं सालयभावे पन^४ न पटिप्पस्सम्भतियेव । उभिन्नं धुरनिक्खेपेन
 पटिप्पस्सम्भति । पणामितेन दण्डकम्मं आहरित्वा तिक्खत्तुं खमापेतब्बो ।
 20 नो चे खमति, उपज्जाये वुत्तनयेन पटिपज्जितब्बं ।

उपज्जायेन वा समोधानगतो (६७.२४) ति एत्थ दस्सनसवनवसेन
 समोधानं वेदितब्बं । सचे हि आचरियं निस्साय वसन्तो सद्धिविहारिको
 एकविहारे चेतियं वा वन्दन्तं एकगामे पिण्डाय वा चरन्तं उपज्जायं पस्सति,
 निस्सयो पटिप्पस्सम्भति । उपज्जायो पस्सति, सद्धिविहारिको पन न पस्सति,
 25 न पटिप्पस्सम्भति । मग्गप्पटिपन्नं^५ वा आकासेन वा गच्छन्तं उपज्जायं
 दिस्वा दूरत्ता^६ भिक्खू ति जानाति, उपज्जायो ति न जानाति, न पटिप्पस्स-

१. ० निस्सयो-स्या०, रो० । २. तं खणं येव निस्सयो-स्या०, रो० । ३. स्या०, रो० पोत्थ-
 केसु नत्थि । ४. च-स्या०, रो० । ५. मग्गपटि-सो०, स्या०, रो० । ६. दूरतो-स्या०, रो० ।

म्भति । सचे जानाति, पटिप्पस्सम्भति । उपरिपासादे उपज्झायो वसति, हेट्ठा सद्धिविहारिको, तं अदिस्वा व यागुं पिवित्वा पक्कमति, आसनसालाय वा निसिन्नं अदिस्वा व^१ एकमन्ते भुञ्जित्वा पक्कमति, धम्मसवनमण्डपे वा निसिन्नं पि तं अदिस्वा व धम्मं सुत्वा पक्कमति, निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति । एवं ताव दस्सनवसेन समोधानं वेदितव्वं । 5

सवनवसेन पन सचे उपज्झायस्स विहारे वा^१ अन्तरवरे वा धम्मं^२ कथेन्तस्स अनुमोदनं वा करोन्तस्स सद्दं सुत्वा “उपज्झायस्स मे सद्दो” ति सञ्जानाति, निस्सयो पटिप्पस्सम्भति । असञ्जानन्तस्स न पटिप्पस्सम्भती^३ ति^३ अयं समोधाने विनिच्छयो ।

उपसम्पादेतव्वपञ्चकादिकथा

८४. इदानीं यं पुब्बे “अनुजानामि भिक्खवे व्यत्तेन भिक्खुना 10 पटिबलेन दसवस्सेन वा अतिरेकदसवस्सेन वा उपसम्पादेतुं, निस्सयं दातुं” ति सङ्खेपतो उपज्झायाचरियानं लक्खणं वुत्तं, तं वित्थारतो दस्सेतुं “पञ्चहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतेना” ति आदिमाह । तत्थ पञ्चहि अङ्गेही ति पञ्चहि अगुणङ्गेहि । सो हि सीलक्खन्धादीहि असमन्नागतत्ता व 15 अगुणङ्गेहि समन्नागतो होति । न उपसम्पादेतव्वं (६७.२६) ति उपज्झायेन हुत्वा न उपसम्पादेतव्वं । न निस्सयो दातव्वो ति आचरियेन हुत्वा निस्सयो न दातव्वो^१ । एत्थ च^२ न^३ असेखेन^४ सीलक्खन्धेना ति च अत्तना न असेखेना ति च अस्सद्दो^५ ति च आदीसु तीसु पञ्चकेसु अयुत्तवसेन पटिक्खेपो कतो, न आपत्तिअङ्गवसेन । यो हि असेखेहि सीलक्खन्धादीहि असमन्नागतो परे च तत्थ समादपेतुं असक्कोन्तो अस्सद्वियादिदोससंयुत्तो^६ 20 व हुत्वा परिसं परिहरति, तस्स परिसा सीलादीहि परिहायतियेव, न वड्ढति । तस्मा तेन न उपसम्पादेतव्वं ति आदि अयुत्तवसेन वुत्तं, न

R. 989

B. 271

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०वा-स्या०, रो० । ३-३. ०म्भति-स्या०, रो० । ४. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “एत्थ पन असेखेना ति आदि अरहतो सीलसमाधिपञ्जाफलपच्चवेक्खणजाणानि सन्धाय वुत्तं एते च आदितो तयो पञ्चका अयुत्तवसेन वुत्ता, न आपत्तिअङ्गवसेना” ति आधिको पाठो दिस्सति । ५-५. पन-स्या० । ६. असेखेन-म० । एवमुपरि पि । ७. असद्दो-सी० । ८. ०दोसयुत्तो-म०; ०दोसेहि युत्तो-स्या०, रो० ।

आपत्तिअङ्गवसेन । न हि खीणासवस्सेव उपज्झायाचरियभावो भगवता अनुज्जातो । यदि तस्सेव अनुज्जातो अभविस्स, “सचे उपज्झायस्स अनभिरति उप्पन्ना होती” ति आदि न वदेय्य । यस्मा पन खीणासवस्स परिसा सीलादीहि न परिहायति, तस्मा “पञ्चहि भिक्खवे अङ्गेहि
5 समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतव्वं” ति आदि वुत्तं ।

अधिसीले सीलविपन्नो (६६.६)ति आदीसु पाराजिकं च सङ्घादिसेसं च आपन्नो अधिसीले सीलविपन्नो नाम । इतरे पञ्चापत्तिखन्धे आपन्नो अज्झाचारे आचारविपन्नो नाम । सम्मादिट्ठि पहाय अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया समन्नागतो अतिदिट्ठिया दिट्ठिविपन्नो नाम । यत्तकं सुतं पुरिसं
10 परिहरन्तस्स इच्छितव्वं, तेन विरहितत्ता अप्पस्सुतो^१ । यं तेन जानितव्वं आपत्तादि, तस्स अजाननतो दुष्पञ्जो^२ । इमस्मिं^३ पञ्चके पुरिमानि तीणि पदानि अयुत्तवसेनेव^४ वुत्तानि, पच्छिमानि द्वे आपत्तिअङ्गवसेन ।

आपत्तिं न जानाती ति “इदं नाम मया कतं” ति वुत्ते “इमं नाम आपत्तिं अयं आपन्नो” ति न जानाति । वुट्ठानं न जानाती ति
15 वुट्ठानगामिनितो^५ वा देसनागामिनितो^५ वा आपत्तितो एवं नाम वुट्ठानं होती ति न जानाति । इमस्मिं पञ्चके पुरिमानि द्वे पदानि अयुत्तवसेन वुत्तानि, पच्छिमानि तीणि आपत्तिअङ्गवसेन ।

R 990

अभिसमाचारिकाय^६ सिक्खाया ति खन्धकवत्ते^७ विनेतुं न पटिबलो होती ति अत्थो । आदिब्रह्मचरियकाया ति सेक्खपण्णत्तियं^८ विनेतुं न पटिबलो ति अत्थो । अभिधम्मो ति नामरूपपरिच्छेदे विनेतुं न पटिबलो
20 ति अत्थो । अभिविनये ति सकले विनयपिटके विनेतुं न पटिबलो ति अत्थो । विनेतुं न पटिबलो ति च सब्बत्थ सिक्खापेतुं न सकोती ति अत्थो । धम्मतो विवेचेतुं ति धम्मेन कारणेन विस्सज्जापेतुं । इमस्मिं पञ्चके सब्बपदेसु आपत्ति । आपत्तिं न जानाती ति आदिपञ्चकस्मिं पि

B. 272

१. °नाम-स्या०, रो० । २. °पन-स्या०, रो० । ३. °वसेन-म० । ४. °गामि-
नितो-सी० । ५. °आभि-सी०, म० । ६. °वग्गे-स्या०, रो० । ७. °सेक्ख-सी०,
स्या०, रो० ।

सब्रपदेसु आपत्ति । तत्थ* उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन
न स्वागतानि होन्ती (७०.१०) ति उभतो विभङ्गवसेन न स्वागतानि । न
सुविभत्तानी ति मातिकाविभङ्गवसेन । न सुप्पवत्तीनी ति वाचुग्गतवसेन ।
न सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो ति मातिकातो च विभङ्गतो च
न सुट्ठु विनिच्छित्तानि* । ऊनदसवस्सपरियोसानपञ्चके पि एसेव नयो । इति 5
आदितो तयो पञ्चका, चतुत्थे तीणि पदानि, पञ्चमे द्वे पदानी ति सब्बे पि
चत्तारो पञ्चका अयुत्तवसेन वुत्ता । चतुत्थपञ्चके द्वे पदानि, पञ्चमे तीणि,
छट्ठसत्तमअट्ठमा तयो पञ्चका ति सब्बे पि चत्तारो पञ्चका आपत्तिअङ्ग-
वसेन वुत्ता; सुक्कपक्खे^१ अट्ठसु अनापत्तियेवा ति ।

८५. छक्केसु ऊनदसवस्सपदं विसेसो, तं सब्रत्थ आपत्तिकरं । सेसं 10
वुत्तनयेनेव वेदितब्बं ।

अञ्जतित्थियपुब्बवत्थुकथा

८६. अञ्जतित्थियपुब्बवत्थुस्मिं-यो ताव अयं पसूरो^२, सो तित्थिय-
पक्कन्तकत्ता न उपसम्पादेतब्बो । यो पन अञ्जो पि नयिध पब्बजित-
पुब्बो आगच्छति, तस्मिं यं कत्तब्बं तं दस्सेतुं “यो सो^३ भिक्खवे अञ्जो
पी” ति आदिमाह । तत्थ तस्स चत्तारो मासे परिवासो दातब्बो ति 15
अयं तित्थियपरिवासो नाम; अप्पटिच्छन्नपरिवासो ति पि वुच्चति । अयं
पन नग्गपरिब्बाजकस्सेव आजीवकस्स वा अचेलकस्स वा दातब्बो ।
सचे सो पि साटकं वा वालकम्बलादीनं^४ अञ्जतरं तित्थियधजं वा निवा-
सेत्वा आगच्छति, नास्स परिवासो दातब्बो । अञ्जस्स पन तापसपण्डर-
ङ्गादिकस्स न दातब्बो व ।

B. 273,
R. 991

20

पठमं केसमस्सुं ति आदिना तस्स आदितो व सामणेरपब्बज्जं
दस्सेति । एवं पब्बाजेन्तेहि पन तस्मिं सङ्खमज्जे निसिन्नेयेव “त्वं पब्बा-
जेहि, त्वं आचरियो होहि, त्वं उपज्जायो होही” ति थेरा^५ भिक्खू न
वत्तब्बा । एवं वुत्ता हि सचे तस्स आचरियुपज्जायभावेन जिगुच्छन्ता न

*-# अयं पाठो सी०, म० पोत्थकेसु “वेदितब्बं” ति उपरि दिस्सति । १. सुक्ख०-
सी० । २. पसुरो-स्या०, रो० । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. वाळ०-स्या०, रो०,
म० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

सम्पटिच्छन्ति, अथ खो^१ सो^१ “नयिमे मय्हं सदहन्ती” ति कुज्झित्वा पि गच्छेय्य । तस्मा तं एकमन्तं नेत्वा तस्स आचरियुपज्जाया परियेसितब्बा ।

८७. एवं खो भिक्खवे अञ्जतिथियपुब्बो आराधको होति, एवं अनाराधको (७४.१६) ति अयमस्स परिवासवत्तदस्सनत्थं मातिका^२ । कथं^३ च भिक्खवे ति आदि तस्सेव^३ विभङ्गो । तत्थ^४ अतिकालेन^५ गामं पविसती ति भिक्खूनं वत्तकरणवेलायमेव गामं पिण्डाय पविसति । अतिदिवा पटिकमती ति कुलघरेसु इत्थिपुरिसदारकदारिकादीहि^६ सद्धिं गेहसित-कथं^७ कथेन्तो तत्थेव भुञ्जित्वा भिक्खूसु पत्तचीवरं पटिसामेत्वा उद्देसपरि-पुच्छादीनि वा करोन्तेसु पटिसल्लीनेसु^८ वा आगच्छति; न उपज्जायवत्तं^९ नाचरियवत्तं^{१०} करोति, अञ्जदत्थु^{११} वसनट्टानं पविसित्वा निदायति । एवं पि भिक्खवे अञ्जतिथियपुब्बो अनाराधको होती ति एवं पि करोन्तो परिवासवत्तस्स सम्पादको पूरको न होति ।

वेसियागोचरो^{१२} वा ति आदीसु वेसिया ति आमिसकिञ्चिक्खसम्प-दानादिना सुलभज्जाचारा रूपपजीविका^{१३} इत्थियो । विधवा ति मतपतिका^{१४} वा पवुत्थपतिका^{१५} वा इत्थियो; ता येन केनचि सद्धिं मित्तभावं पत्थेन्ति । थुल्लकुमारिका ति योब्बनप्पत्ता^{१६} योब्बनातीता^{१७} वा कुमारियो; ता पुरिसा-धिप्पाया व विचरन्ति, येन केनचि सद्धिं मित्तभावं पत्थेन्ति । पण्डका ति उस्सन्नकिलेसा अवूपसन्तपरिळाहा नपुंसका; ते परिळाहवेगाभिभूता येन केनचि सद्धिं मित्तभावं पत्थेन्ति । भिक्खुनियो ति समानपब्बज्जा इत्थियो; ताहि सद्धिं खिप्पमेव विस्सासो होति, ततो सीलं भिज्जति ।

तत्थ वेसियानं कुलेसु कुलुपको हुत्वा पिण्डपातचरियादीहि^{१८} वा अपदिसित्वा सिनेहसन्थवजातेन हृदयेन अभिण्हदस्सनसल्लापकामताय तासं

R. 992

B. 274

१-१. सो-म०; स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०ठपिता-स्या०, रो० । ३. तस्सा-स्या०, रो० । ४. तत्थ तिथियपरिवासो निगन्थजातिकानं येव दातब्बो, न अञ्जेसं-स्या०, रो० । ५. ०काले-स्या०, रो० । ६. ०पुरिसदारिकदारकादीहि-स्या०, रो० । ७. गेहसित-म० । ८. पति-सी० । ९. आच-सी० । १०. ०दत्थु-स्या०, रो० । ११. वेसिय-सी०, स्या०, रो० । १२. रूपजीविका-स्या०, रो० । १३. विप्पवुत्थ-स्या०, रो० । १४. योब्बन-म०; ०वा-स्या०, रो० । १५. योब्बना-म० । १६. ०चरियादीनि-स्या०, रो० ।

सन्तिकं उपसङ्क्रमन्तो “वेसियागोचरो” ति वुच्चति, सो न चिरस्सेव “असुक-
वेसिया सद्धि गतो” ति वत्तब्बतं पापुणाति । एस नयो सब्बत्थ । सचे
पन वेसियादयो सलाकभत्तादीनि देन्ति, भिक्खूहि सद्धि गन्त्वा सद्धियेव
भुञ्जित्वा वा गहेत्वा वा आगन्तुं वट्टति । गिलाना भिक्खुनियो ओवदितुं
वा धम्मं वा देसेतुं उद्देसपरिपुच्छादीनि वा दातुं गच्छन्तेहि भिक्खूहि सद्धि 5
गन्तुं वट्टति । यो पन तथा आगन्त्वा मित्तसन्थववसेन गच्छति, अयं
अनाराधको होति ।

उच्चावचानि करणीयानी^१ (७४.२६) ति महन्तखुद्दकानि कम्मानि ।
तत्थ घण्टि^२ पहरित्वा समग्गेन सङ्घेन सन्निपतित्वा कत्तब्बानि चेतियमहा-
पासादपटिसङ्खरणादीनि^३ कम्मानि उच्चानि नाम । चीवरधोवनरजनादीनि 10
खन्धकपरियापन्नानि च अग्निसालवत्तादीनि अभिसमाचारिकानि^४
अवचानि नाम । तत्थ न दक्खो होती ति तेसु कम्मेसु छेको सुसिक्खितो^५
न होति । न^६ अनलसो^७ ति उट्टानविरियसम्पन्नो^८ न होति; “भिक्खु-
सङ्घस्स कम्मं अत्थी” ति सुत्वा पगेव भत्तकिच्चं कत्वा गम्भन्तरं पविसित्वा
यावदत्थं सुपित्वा सायं निक्खमति । तत्तुपायाया^९ ति तेसु कम्मेसु उपाय- 15
भूताय । वीमंसाया ति ठानुप्पत्तिकवोमंसाय^{१०} । “इदमेवं कत्तब्बं, इदमेवं
न कत्तब्बं” ति तस्मिं येव खणे उप्पन्नपञ्चाय समन्नागतो न होति । न
अलं कातुं न अलं संविधातुं ति सहत्था पि कातुं समत्थो न होति; “गण्हथ
भन्ते, गण्ह दहर, गण्ह सामणेर, सचे तुम्हे वा न करिस्सथ, अम्हे वा न
करिस्साम, को दानि इमं^{११} करिस्सती” ति एवं उस्साहं जनेत्वा संविधातुं 20
अञ्जमञ्जं कारेतुं पि समत्थो न होति । भिक्खूहि “कम्मं करिस्सामा”
ति वुत्ते किञ्चि^{१२} रोगं अपदिसति, भिक्खूनं कम्मं करोन्तानं समीपेनेव
विचरति, सीसमेव दस्सेति, अयं पि अनाराधको होति ।

न तिब्बच्छन्दो होती^{१२} ति बलवच्छन्दो न होति । उद्देसे ति
पालिपरियापुणने । परिपुच्छाया ति अत्थसवने^{१३} । अधिसीले ति पाति- 25

R. 993

१. किकर०-सी०, स्या०, रो० । २. गण्ड-सी०, स्या०, रो० । ३. ०णादि-
स्या०, रो० । ४. आभि०-सी०, म० । ५. सिक्खितो-सी० । ६-६. अलसो-स्या०, रो० ।
७. ०वीरिय०-सी०, म० । ८. तत्रू० सी०, म० । ९. ०प्पत्तिकाय वीमंसाय-स्या०, रो० ।
१०. इदं-स्या०, रो० । ११. कञ्चि-सी० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. ०सवणे-
सी०; ०संवण्णने-स्या०, रो० ।

B. 275

मोक्खसीले । अधिचित्ते (७५.१) ति लोकियसमाधिभावनाय । अधिपञ्जाया
 ति लोकोत्तरमगभावनाय । सङ्कन्तो होती ति इधागतो होति । तस्स सत्थुनो
 ति तिथ्यायतनसामिकस्स । तस्स दिट्ठिया ति तस्स सन्तकाय लद्धिया ।
 इदानी सायेव लद्धि^१ यस्मा तस्स तिथ्यकरस्स खमति चेव रुच्चति च “इद-
 ५ मेव सच्चं” ति च दळ्हग्गाहेन^२ गहिता; तस्मा तस्स खन्ति रुचि आदायो
 ति वुच्चति । तेन वुत्तं—“तस्स खन्तिया तस्स रुचिया तस्स आदायस्सा”
 ति । अवण्णे भञ्जमाने ति गरहाय भञ्जमानाय । अनभिरद्धो ति अपरि-
 पुण्णसङ्कप्पो; नो पग्गहितचित्तो । उदग्गो ति अब्भुन्नतकायचित्तो । इदं
 भिक्खवे सङ्घातनिकं^३ अञ्जतिथियपुब्बस्स अनाराधनीयस्मिं^४ ति भिक्खवे
 १० यमिदं^५ तस्स सत्थुनो तस्सेव च लद्धिया अवण्णे भञ्जमाने “किं इमे परं
 गरहन्ती” ति कायवचीविकारनिव्वत्तकं अनत्तमनत्तं, बुद्धादीनं
 च अवण्णे भञ्जमाने अत्तमनत्तं, यं च^६ तस्सेव सत्थुनो^७ तस्सेव च
 लद्धिया^८ वण्णे भञ्जमाने अत्तमनत्तं, बुद्धादीनं च वण्णभणने अनत्तमनत्तं,
 इदं अञ्जतिथियपुब्बस्स अनाराधनीयस्मिं सङ्घातनिकं, अनाराधके
 १५ परिवासवत्तं अपूरके^९ कम्मे^{१०} इदं लिङ्गं, इदं लक्खणं, इदमचलप्पमाणं^{११}
 ति वुत्तं होति । एवं अनाराधको खो भिक्खवे अञ्जतिथियपुब्बो आगतो
 न उपसम्पादेतब्बो ति इतो एकेन पि अङ्गेन समन्नागतो न उपसम्पादे-
 तब्बो । सुक्कपक्खे सब्बं वुत्तविपल्लासेन वेदितब्बं ।

एवं आराधको खो भिक्खवे ति एवं नातिकाले^{१२} गामप्पवेसना*
 २० नातिदिवा^{१२} पटिक्कमनं^{१३}, न^{१३} वेसियादिगोचरता^{१३}, सब्रह्मचारीनं किञ्चेसु
 दक्खतादि, उद्देसादीसु तिब्वच्छन्दता, तिथियानं अवण्णभणने अत्तमनता,
 बुद्धादीनं अवण्णभणने अनत्तमनता, तिथियानं वण्णभणने अनत्तमनता,
 बुद्धादीनं वण्णभणने अत्तमनता ति इमेसं अट्ठन्नं तिथियवत्तानं परिपूरणेन
 आराधको परितोसको भिक्खूनं अञ्जतिथियपुब्बो आगतो उप-
 २५ सम्पादेतब्बो ।

R. 994

१. लद्धि-सी०; सद्धि-स्या०, रो० । २. दळ्हग्गाहेन-सी०, स्या०, रो० । ३. सङ्घात-
 नियं-सी० । ४. ०नियं-सी० । ५. यदिदं-स्या०, रो० । ६. वा-सी० । ७-७. बुद्धादीनं-
 स्या०, रो० । ८-८. अत्तमनत्तानत्तमनत्तं-स्या०, रो० । ९-९. अपूरणकम्मे-सी० । १०. इदं
 अचलं इदं बलं इदं पमाणं-स्या०, रो० । ११. ०कालेन-म० । १२-१२. ०विदाप्पटि०-०स्या०,
 रो० । १३-१३. अवेसिया०-स्या०, रो० । * ०वेसन-सी० ।

सचे पन उपसम्पदमालके^१ पि एकं वत्तं भिन्दति, पुन चत्तारो मासे परिवसितब्बं । यथा पन भिन्नसिक्खाय सिक्खमानाय पुन सिक्खा-पदानि च सिक्खासम्मुति^२ च दिध्यति^३, एवं नयिमस्स किञ्चि पुन दातब्बं अत्थि । पुब्बे दिन्नपरिवासोयेव हि तस्स परिवासो । तस्मा पुन चत्तारो मासे परिवसितब्बं । सचे परिवसन्तो अन्तरा अट्ठ समापत्तियो निब्बत्तेति,^५ लोकियधम्मो नाम कुप्पनसभावो, न^४ उपसम्पादेतब्बो । चत्तारो मासे पूरितवत्तो^५ व उपसम्पादेतब्बो । सचे पन परिवसन्तो चत्तारि महाभूतानि परिगण्हाति^६, उपादारूपानि परिच्छिन्दति, नामरूपं च^७ ववत्थपेति, तिलक्खणं आरोपेत्वा विपस्सनं आरभति, लोकियधम्मो नाम कुप्पनसभावो, नेव उपसम्पादेतब्बो । सचे पन विपस्सनं वड्ढेत्वा सोतापत्तिमगं पटिलभति,^{१०} परिपुण्णयेव होति वत्तं । समूहतानि सब्बदिट्ठिगतानि अब्बुल्लं विचि-किच्छासल्लं तं दिवसमेव उपसम्पादेतब्बो । सचे पि तिथियलिङ्गे ठितो सोतापन्नो होति, परिवसकिच्चं^८ नत्थि, तदहेव पब्बाजेत्वा उपसम्पादेतब्बो ।

B. 276

उपज्झायमूलकं चीवरं परियेसितब्बं (७६.१) ति उपज्झायं इस्सरं कत्वा तस्स चीवरं परियेसितब्बं । पत्तं पि तथेव । तस्मा यदि उपज्झायस्स^{१५} पत्तचीवरं अत्थि, “इमस्स देही” ति वत्तब्बो । अथ नत्थि, अज्जे दातुकामा होन्ति, तेहि पि उपज्झायस्सेव दातब्बं “इदं तुम्हाकं कत्वा इमस्स देथा” ति । कस्मा ? तिथिया नाम विलोमा होन्ति “सङ्खेन मे पत्तचीवरं दिन्नं, किं मय्हं तुम्हेसु आयत्तं^९” ति वत्वा ओवादानुसासनि^{१०} न करेय्युं, उपज्झाये^{११} पन आयत्तजीविकत्ता तस्स वचनकरो भविस्सति । तेनस्स^{२०} “उपज्झायमूलकं चीवरं परियेसितब्बं” ति वुत्तं ।

भण्डुकम्माया^{१२} ति केसोरोपनत्थं^{१२} । भण्डुकम्मकथा^{१३} परतो आगमिस्सति । अग्गिका ति अग्गिपरिचरणका^{१४} । जटिलका ति तापसा ।

१. ०मालके-म० । २. ०सम्मति-स्या०, रो० । ३. दीयति-सी०, स्या०, रो० । ४. नेव-सी०, स्या०, रो० । ५. पूरित-स्या०, रो० । ६. ०गण्हाति-म० । ७. म० पोत्थके नत्थि । ८. ०दान-स्या०, रो० । ९. आयत्तं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १०. ०सासनं-सी० । ११. ०भायेन-म० । १२-१३. सी० पोत्थके नत्थि । १३. भण्डू-सी० । १४. ०चरका-सी० ।

R. 995

एते भिक्खवे किरियवादिनो (७६.४) ति एते किरियं नप्पटिवाहन्ति, “अत्थि^१ कम्म^२, अत्थि कम्मविपाको” ति एवंदिट्ठिका । सब्बबुद्धा हि नेक्खम्म-
पारमिं पूरयमाना एतमेव^३ पब्बज्जं पब्बजित्वा पारमिं^३ पूरेसुं, मया पि
तथेव^४ पूरिता, न एतेसं सासने पब्बज्जा विलोमा, तस्मा उपसम्पादेतब्बा,
५ न तेसं परिवासो दातब्बो^५ । इमाहं भिक्खवे आतीनं आवेणिकं परिहारं
दम्मी ति इमं अहं तेसं पाटेक्कं ओदिस्सकं परिहारं ददामि । कस्मा एव-
मोह ? ते हि तित्थायतने पब्बजिता पि सासनस्स अवण्णकामा न होन्ति,
अम्हाकं जातिसेट्ठस्स सासनं ति वण्णवादिनो व होन्ति, तस्मा एव-
माहा ति ।

पञ्चावाधवत्थुकथा

B. 277 10

८८-८९. मगधेसु पञ्च आवाधा उस्सन्ना होन्ती ति मगधनामके
जनपदे मनुस्सानं च अमनुस्सानं च पञ्च रोगा उस्सन्ना वुद्धिप्पत्ता^६
फातिप्पत्ता होन्ति । जीवककोमारभच्चकथा चीवरक्खन्धके आवि-
भविस्सति^७ । न भिक्खवे पञ्चहि आवाधेहि फुट्ठो पब्बाजेतब्बो ति ये
ते कुट्टादयो पञ्च आवाधा उस्सन्ना, तेहि फुट्ठो अभिभूतो^८ न
१५ पब्बाजेतब्बो ।

तत्थ कुट्ठं ति रत्तकुट्ठं वा होतु कालकुट्ठं^९ वा, यं किञ्चि किटिभदददु-
कच्छुआदिप्पभेदं^{१०} पि सब्बं कुट्ठमेवा ति वुत्तं । तं चे^{११} नखपिट्ठिप्पमाणं पि
वड्डनकपक्खे ठितं होति, न पब्बाजेतब्बो । सचे पन निवासनपारुपनेहि^{१२}
पकतिपटिच्छन्ने^{१३} ठाने^{१३} नखपिट्ठिप्पमाणं अवड्डनकपक्खे ठितं होति, वट्टति ।
२० मुखे पन हत्थपादपिट्ठेसु^{१४} वा सचे पि अवड्डनकपक्खे ठितं नखपिट्ठितो च^{१५}
खुद्दकतरं पि, न वट्टतियेवा ति कुरुन्दियं वुत्तं । तिकिच्छापेत्वा पब्बा-
जेन्तेना पि पकतिवण्णे^{१६} जातेयेव पब्बाजेतब्बो । गोधापिट्ठिसदिसचुण्ण-
ओकिरणकसरीरं^{१७} पि पब्बाजेतुं न वट्टति ।

१-१. सी० पोत्थके नत्थि । २. एतदेव-म० । ३. म० पोत्थके नत्थि । ४. तथेव-
सी० । ५. ०ति-म० । ६. वुद्धि०-म० । ७. आवी०-सी०, स्या०, रो० । ८. अधि०-म० ।
९. काळ०-स्या०, रो० म० । १०. किटिवदददुकण्डुकच्छु०-स्या०, रो० । ११. च-स्या०,
रो० । १२. ०पणेहि-सी० । १३-१३. ०च्छन्नठाने-स्या०, रो० । १४. ०पिट्ठिसु-स्या०, रो० ।
१५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १६. ०वणे-स्या०, रो० । १७. ०ओकीरणक०-स्या०, रो० ।

गण्डो (७६.७) ति मेदगण्डो^१ वा होतु अञ्जो वा यो कोचि कोलट्टि-
मत्तको पि चे वड्डुनकपक्खे ठितो गण्डो होति, न पब्बाजेतब्बो । पटिच्छन्नट्टाने
पन कोलट्टिमत्ते अवड्डुनकपक्खे ठितो^२ वट्टति । मुखादिके अप्पटिच्छन्नट्टाने
अवड्डुनकपक्खे ठितो^३ पि न वट्टति । तिकिच्छापेत्वा पब्बाजेन्तेना पि
सरीरं सञ्छविं कारेत्वा व पब्बाजेतब्बो । उण्णिगण्डा नाम होन्ति गोथना^५
विय अङ्गुलिका विय च तत्थ तत्थ लम्बन्ति, एते पि गण्डायेव । तेसु
सति पब्बाजेतुं न वट्टति । दहरकाले खीरपिळका योब्बनकाले* च मुखे
खरपिळका नाम होन्ति, महल्लकाले नस्सन्ति, न ता गण्डसङ्घं गच्छन्ति,
तासु सति पब्बाजेतुं वट्टति । अञ्जा^४ पन सरीरे खरपिळका नाम अपरा
पदुमकणिका नाम होन्ति, अञ्जा सासपबीजका नाम सासपमत्ता एव^{१०}
सकलसरीरं फरन्ति, ता सब्बा कुट्टजातिका एव । तासु सति न
पब्बाजेतब्बो ।

फिलासो ति न भिज्जनकं न पग्घरणकं पदुमपुण्डरीकपत्तवणं कुट्टं,
येन गुन्नं विय सबलं सरीरं होति, तस्मिं कुट्टे वुत्तनयेनेव विनिच्छयो
वेदितब्बो । सोसो ति सोसव्याधि; तस्मिं सति न पब्बाजेतब्बो । अपमारो^{१५}
ति पित्तुम्मारो^{१६} वा यक्खुम्मारो^{१७} वा; तत्थ पुब्बवेरिकेन अमनुस्सेन गहितो
दुत्तिकिच्छो होति । अप्पमत्तके पि पन अपमारे सति न पब्बाजेतब्बो ।

राजभटवत्थुकथा

६०. राजभटवत्थुस्मि—पच्चन्तं उच्चिनथा ति पच्चन्तं वड्ढेथ । चोरे
पलापेत्वा चोरभयेन वुट्ठिते गामे आवासापेत्वा^१ आरक्खं दत्वा
कसिकम्मादीनि पवत्तापेथा ति वुत्तं होति । राजा पन सोतापन्नत्ता “चोरे^{२०}
घातेथ, हनथा” ति न आणापेति । उपज्झायस्स देव सीसं छेत्तब्बं^३ ति
आदि सब्बं “पब्बज्जाय उपज्झायो सेट्ठो, ततो आचरियो, ततो गणो” ति
चिन्तेत्वा इदं वोहारविनिच्छये^४ आगतं ति आहंसु । न भिक्खवे राजभटो
पब्बाजेतब्बो ति एत्थ अमच्चो वा होतु महामत्तो वा सेवको वा किञ्चि

१. मेदगण्डादिगण्डो—स्या०, रो० । २. ठिते पब्बाजेतुं—स्या०, रो० । ३. ठिते—
स्या०, रो० । ४. अञ्जे—म० । ५. ञ्मादो—सी०, स्या०, रो० । ६. आवासा—सी०, स्या०,
रो० । ७. छेदेतब्बं—स्या०, रो०; छिन्दितब्बं—म० । ८. वोहारे अट्टविनिच्छये—म० ।
*. योब्बन—म० ।

R. 997

ठानन्तरं पत्तो वा अप्पत्तो वा, यो कोचि रञ्जो भत्तवेतनभटो^१, सब्बो राजभटो ति सङ्खचं^२ गच्छति, सो न पब्बाजेतब्बो^३ । तस्स पन पुत्तनत्तभातुका^४ ये राजतो भत्तवेतनं न गण्हन्ति, ते पब्बाजेतुं वट्ठति । यो पन राजतो लद्धं निबद्धभोगं वा माससंवच्छरपरिव्वयं वा रञ्जोयेव^५ निध्यादेति^६, पुत्तभातुके वा तं ठानं सम्पटिच्छापेत्वा राजानं “न दानाहं देवस्स भटो” ति आपुच्छति, येन वा यं कम्मकारणा वेतनं गहितं, तं कम्मं कतं होति, यो वा पब्बजस्सू^७ ति रञ्जा अनुञ्जातो होति, तं पि पब्बाजेतुं वट्ठति ।

चोरवत्थुकथा

B. 279

६१. चोरवत्थुसु—मनुस्सा पस्सित्वा (७८.१४) ति येहि गिहिकाले^{१०} दिट्ठपुब्बो ये च “अयं सो” ति अञ्जेसं सुणन्ति, ते पस्सित्वा उब्बिज्जन्ति पि...पे०...द्वारं पि थकेन्ति । ये पन न जानन्ति, तेसं घरेसु भिक्खं लब्धति* । न भिक्खवे ति भगवा सयं धम्मस्सामी, तस्मा आर्याति अकरणत्थाय भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्जापेन्तो एवमाह । तत्थ धजं बन्धित्वा विय विचरतो^९ ति धजबन्धो । मूलदेवादयो विय लोके पाकटो ति वुत्तं^{१५} होति । तस्मा यो गामघातं वा पन्थदूहनं^४ वा नगरे सन्धिच्छेदादिकम्मं वा करोन्तो विचरति, पञ्जायति च “अमुको नाम इदं इदं करोती” ति, सो न पब्बाजेतब्बो । यो पन राजपुत्तो रज्जं पत्थेन्तो गामघातादीनि^५ करोति, सो पब्बाजेतब्बो । राजानो हि तस्मिं पब्बजिते तुस्सन्ति^९, सचे पन न तुस्सन्ति, न पब्बाजेतब्बो । पुब्बे महाजने पाकटो चोरो पच्छा^{२०} चोरकम्मं पहाय पञ्चसोलादीनि^{१०} समादियति, तं चे मनुस्सा एवं जानन्ति, पब्बाजेतब्बो । ये पन अम्बलबुजादिचोरका सन्धिच्छेदादिचोरा^{११} एव वा अदिस्समाना थेय्यं करोन्ति, पच्छा पि इमिना नाम इदं कतं ति न पञ्जायन्ति, ते पि पब्बाजेतुं वट्ठति ।

१. वेत्तनं—म०; ०भतो—सी० । २. सङ्खं—सी० । ३. ०ति—सी० । ४. पुत्तभातुन-
त्तादयो—स्या०, रो०; पुत्तभातुका—सी० । ५. ०तेति—म० । ६. पब्बजस्सू—सी० । ७. चरती—
स्या०, रो० । ८. ०घातादीनं—स्या०, रो० । ९. तुस्सन्ति—स्या०, रो० । १०. ०सीलानि—
स्या०, रो० । ११. ०चोरो—सी०, स्या०, रो० । *. लभति—म० । †. ०दूहनं—म० ।

६२. कारं^१ भिन्दित्वा (७८.२३) ति अट्टबन्धनादि भिन्दित्वा^१ । अभयू-
 वराति एत्थ भयेन उपरमन्ती ति भयूवरा, एते पन लद्धाभयत्ता न भयूवरा
 ति अभयूवरा; पकारस्स चेत्थ वकारो कतो^२ ति वेदितब्बो । न भिक्खवे
 कारभेदको^३ पब्बाजेतब्बो^४ ति कारो वुच्चति बन्धनागारं । इध पन
 अन्दुबन्धनं वा होतु सङ्खलिकबन्धनं वा रज्जुबन्धनं वा गामबन्धनं वा 5 R. 998
 निगमबन्धनं वा नगरबन्धनं वा पुरिसगुत्ति^५ वा जनपदबन्धनं वा
 दीपबन्धनं वा, यो एतेसु यं किञ्चि बन्धनं भिन्दित्वा वा^६ छिन्दित्वा वा^६
 मुञ्चित्वा वा विवरित्वा वा^७ पस्समानानं वा अपस्समानानं वा पलायति,
 सो कारभेदको ति सङ्खयं गच्छति । तस्मा ईदिसो कारभेदको चोरो
 दीपबन्धनं भिन्दित्वा दीपन्तरं गतो पि न पब्बाजेतब्बो । यो पन न चोरो, 10
 केवलं हत्थकम्मं अकरोन्तो “एवं नो अपलायन्तो करिस्सती^८” ति वा
 राजयुत्तादीहि^९ बद्धो^३, सो कारं भिन्दित्वा पलातो पि पब्बाजेतब्बो ।
 यो पन गामनिगमपट्टनादीनि केणिया गहेत्वा तं असम्पादेन्तो बन्धनागारं
 पवेसितो होति, सो पलायित्वा आगतो न पब्बाजेतब्बो । यो पि
 कसिकम्मादीहि धनं सम्पादेत्वा जीवन्तो “निधानं इमिना लद्धं” ति 15
 पेसुञ्जं उपसंहरित्वा केनचि बन्धापितो होति, तं तत्थेव पब्बाजेतुं न
 वट्टति, पलायित्वा गतं पन गतट्टाने पब्बाजेतुं वट्टति ।

६३. न भिक्खवे लिखितको ति एत्थ लिखितको नाम न केवलं
 “यत्थ पस्सति^{१०} तत्थ हन्तब्बो” ति, अथ खो यो कोचि चोरिकं वा अञ्जं
 वा गरुं^{११} राजापराधं कत्वा पलातो, राजा च नं पण्णे वा पोत्थके वा 20
 “इत्थन्नामो यत्थ दिस्सति, तत्थ गहेत्वा मारेतब्बो” ति वा “हत्थपादा-
 दीनि^{१२} तस्स^{१२} छिन्दितब्बानी” ति वा “एत्तकं नाम दण्डं आहरापेतब्बो”
 ति वा^{१३} लिखापेति, अयं लिखितको नाम, सो न पब्बाजेतब्बो ।

६४. कसाहतो कतदण्डकम्मो ति एत्थ यो वचनपेसनादीनि
 अकरोन्तो हञ्जति, न सो कतदण्डकम्मो । यो पन केणिया वा अञ्जथा 25

१-१. सो० पोत्थके नत्थि । २. कुतोचि-स्या०, रो० । ३. कारा०-सी० ।
 ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. गुत्ति-सी० । ६. सी० पोत्थके नत्थि । ७. कम्मं
 करि०-स्या०, रो० । ८. राजयु०-स्या०, रो० । ९. बन्धो-स्या०, रो० । १०. पस्सितब्बो-
 स्या०, रो० । ११. गरुं-स्या०, रो० । १२-१२. दीनस्स-सी०; पादानिस्स-म० ।
 १३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

R. 999

वा किञ्चि गहेत्वा खादित्वा पुन दातुं असक्कोन्तो “अयमेव ते दण्डो होतु” ति कसाहि हञ्जति, अयं कसाहतो कतदण्डकम्मो । सो च कसाहि वा हतो होतु अद्धदण्डकादीनं वा अञ्जतरेन, याव अल्लवणो होति, ताव न पब्बाजेतब्बो । वणे पन पाकतिके कत्वा पब्बाजेतब्बो । सचे^५ पन जानूहि^१ वा कप्परेहि वा नालिकेरपासाणादीहि^२ वा घातेत्वा मुत्तो होति, सरीरे चस्स गण्ठियो पञ्जायन्ति, न पब्बाजेतब्बो । फासुकं कत्वा एव^३ गण्ठीसु सन्निसिन्नासु पब्बाजेतब्बो ।

६५. लक्खणाहतो कतदण्डकम्मो (७६.१५) ति एत्थ कतदण्डकम्मभावो पुरिमनयेनेव वेदितब्बो । यस्स पन नलाटे^४ वा ऊरु^५ आदीसु^६ वा तत्तेन लोहेन लक्खणं आहतं होति, सो सचे^७ भुजिस्सो याव अल्लवणो होति, ताव न पब्बाजेतब्बो । सचे पिस्स वणा रुल्ला होन्ति, छविया सम्परिच्छेदा, लक्खणं न पञ्जायति, तिमण्डलवत्थस्स^८ उत्तरासङ्गे कते पटिच्छन्नोकासे चे^९ होति, पब्बाजेतुं वट्टति, अप्पटिच्छन्नोकासे चे न वट्टति ।

इणायिकवत्थुकथा

१५ ६६. न भिक्खवे इणायिको ति एत्थ इणायिको नाम यस्स पिति-पितामहेहि^१ वा इणं गहितं होति, सयं वा इणं गहितं होति, यं वा आथपेत्वा^२ मातापितूहि किञ्चि गहितं होति, सो तं इणं परेसं धारेती ति इणायिको । यं पन अञ्जे जातका आथपेत्वा किञ्चि गण्हन्ति, सो न इणायिको । न हि ते तं आथपेतुं इस्सरा, तस्मा तं पब्बाजेतुं वट्टति, इतरं न वट्टति । सचे पनस्स जातिसालोहिता “मयं दस्साम, पब्बाजेथ नं” ति इणं अत्तनो भारं करोन्ति, अञ्जो वा कोचि तस्स आचारसम्पत्ति दिस्वा “पब्बाजेथ नं, अहं इणं दस्सामी” ति वदति, पब्बाजेतुं वट्टति । तेषु असति भिक्खुना तथारूपस्स उपट्ठाकस्सा पि

B. 281

१. जानूहि-सी०, म० । २. नालि०-स्या०, रो०, म० । ३. एवं-स्या०, रो० । ४. ललाटे-सी०; ललाटे-स्या०, रो० । ५-५. उरादीसु-स्या०, रो० । ६. चे-स्या०, रो० । ७. तिमण्डलं निवत्थस्स-सी०; तिमण्डलं पटिच्छादेत्वा निवत्थस्स-स्या०, रो० । ८. येव-स्या०, रो० । ९. पितु०-स्या०, रो० । १०. आठपेत्वा-स्या०, रो०; आवापेत्वा-सी० । एवमुपरि पि ।

आरोचेतब्बं “सहेतुको सत्तो इणपलिबोधेन न पब्बजतो”^१ ति । सचे सो पटिपज्जति, पब्बाजेतब्बो । सचे पि अत्तनो कप्पियभण्डं अत्थि, “एतं दस्सामी” ति पब्बाजेतब्बो । सचे पन नेव आतकादयो पटिपज्जन्ति, न अत्तनो धनं अत्थि, “पब्बाजेत्वा भिक्खाय चरित्वा मोचेस्सामी” ति पब्बाजेतुं न वट्ठति । सचे पब्बाजेति दुक्कटं । पलातो पि आनेत्वा^५ दातब्बो । नो चे देति, सब्बं इणं गीवा होति । अजानित्वा पब्बाज-यतो अनापत्ति । पस्सन्तेन पन आनेत्वा इणसामिकानं दस्सेतब्बो । अप-स्सन्तस्स गीवा न होति ।

सचे इणायिको अज्जं देसं गन्त्वा पुच्छियमानो पि “नाहं कस्सचि किञ्चि धारेमी” ति वत्वा पब्बजति, इणसामिको च तं परियेसन्तो तत्थ^{१०} गच्छति, दहरो तं दिस्वा पलायति, सो च^२ थेरं उपसङ्कमित्वा “अयं भन्ते केन पब्बाजितो, मम एत्तकं नाम धनं गहेत्वा पलातो” ति वदति, थेरेन वत्तब्बं “मया उपासक ‘अनणो’^३ अहं” ति वदन्तो पब्बाजितो, किं दानि करोमि, पस्स मे पत्तचीवरमत्तं” ति अयं तत्थ सामीचि । पलाते पन गीवा न होति ।^{१५}

R. 1000

सचे पन नं थेरस्स सम्मुखा व दिस्वा “अयं मम इणायिको” ति वदति, “तव इणायिकं त्वमेव जानाही” ति वत्तब्बो । एवं पि गीवा न होति । सचे पि सो “पब्बजितो अयं इदानि कुहि गमिस्सती” ति वदति, थेरेन “त्वयेव जानाही” ति वत्तब्बो । एवं पिस्स^४ पलाते गीवा न होति । सचे पन थेरो “कुहि दानि अयं गमिस्सति, इधेव अच्छतू” ति वदति,^{२०} सो^५ चे^६ पलायति, गीवा होति । सचे सो सहेतुकसत्तो होति वत्तसम्पन्नो, थेरेन “ईदिसो अयं” ति वत्तब्बं । इणसामिको चे “साधू” ति विस्सज्जेति, इच्चेतं कुसलं । सचे पन “उपड्डुपड्डुं देथा” ति वदति, दातब्बं । अपरेन समयेन अतिआराधको होति, “सब्बं देथा” ति वुत्ते पि दातब्बमेव । सचे पन उद्देसपरिपुच्छादीसु कुसलो होति बहूपकारो भिक्खूनं, भिक्खा-^{२५}चारवत्तेन परियेसित्वा पि इणं दातब्बमेवा ति ।

B. 282

१. पब्बाजेती-स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. अनणो-म० ।

४. पि तस्स-सी० । ५-५. सचे-सी०, स्या०, रो० ।

दासवत्थुकथा

६७. न भिक्षुवे दासो (८०.५) ति एत्थ चत्तारो दासा—अन्तो-
जातो, धनक्कीतो, करमरानीतो, सामं दासव्यं उपगतो ति । तत्थ अन्तोजातो
नाम जातिदासो^१ घरदासिया पुत्तो । धनक्कीतो नाम मातापितुन्नं^२ सन्तिका
पुत्तो वा सामिकानं सन्तिका दासो वा धनं दत्वा दासचारित्तं आरोपेत्वा
५ कीतो । एते द्वे पि न पब्बाजेतब्बा । पब्बाजेन्तेन तत्थ तत्थ चारित्तवसेन
अदासं कत्वा पब्बाजेतब्बा ।

करमरानीतो नाम तिरोरट्टं विलोपं वा कत्वा उपलापेत्वा वा
तिरोरट्टतो भुजिस्समानुसकानि^३ आहरन्ति, अन्तोर्द्वेयेव वा कतापराधं
किञ्चि गामं राजा “विलुम्पथा” ति आणापेति, ततो मानुसकानि पि
१० आहरन्ति । तत्थ सब्बे पुरिसा दासा, सब्बा^४ इत्थियो दासियो । एवरूपो
करमरानीतो दासो येहि आनीतो, तेसं सन्तिके वसन्तो वा बन्धनागारे
बद्धो^५ वा पुरिसेहि रक्खियमानो वा न पब्बाजेतब्बो । पलायित्वा पन
गतो, गतट्ठाने पब्बाजेतब्बो । रज्जा तुट्ठेन “करमरानीतके मुञ्चथा” ति
वत्वा वा सब्बसाधारणेन वा नयेन बन्धना^६ मोक्खे^७ कते पब्बाजेतब्बो व ।

१५ सामं दासव्यं उपगतो नाम जीवितहेतु वा आरक्खहेतु वा “अहं ते
दासो” ति सयमेव दासभावं उपगतो । राजूनं हत्थिअस्सगोमहिसगोपका-
दयो^८ विय, तादिसो दासो न पब्बाजेतब्बो । रज्जो वण्णदासीनं पुत्ता
होन्ति अमच्चपुत्तसदिसा, ते पि न पब्बाजेतब्बा^९ । भुजिस्सिथियो असं-
यता^{१०} वण्णदासीहि सद्धि विचरन्ति, तासं पुत्ते पब्बाजेतुं वट्ठति । सचे
२० सयमेव पण्णं आरोपेन्ति, न वट्ठति । भट्ठिपुत्तकगणादीनं^{११} दासा पि तेहि
अदिन्ना न पब्बाजेतब्बा । विहारेसु राजूहि आरामिकदासा नाम दिन्ना
होन्ति, ते पि पब्बाजेतुं न वट्ठति । भुजिस्से कत्वा पन पब्बाजेतुं वट्ठति ।
महापच्चरियं “अन्तोजातधनक्कीतके आनेत्वा भिक्षुसङ्घस्स आरामिके

१. जातिया दासो—सी० । २. ०पितूनं—स्या०, रो०, म० । ३. ०पि—स्या०, रो० ।
४. म० पोत्थके नत्थि । ५. बन्धो—स्या०, रो० । ६-६. बन्धनमोक्खे—सी०; बन्धमोक्खे—स्या०,
रो० । ७. ०महीस०—स्या०, रो०; ०महिस०—म० । ८. ०व—स्या०, रो० । ९. ०सज्जता-
स्या०, रो० । १०. भट्ठपुत्तगणा०—सी०; भट्ठि०—स्या०, रो० ।

देमा ति देन्ति, तक्कं सीसे आसित्तकसदिसा व होन्ति, ते पब्बाजेतुं वट्ठती”
 ति वुत्तं । कुरुन्दियं पन “आरामिकं देमा ति कप्पियवोहारेन देन्ति, येन
 केनचि वोहारेन दिन्नो होतु, नेव पब्बाजेतब्बो” ति वुत्तं । दुग्गतमनुस्सा
 सङ्घं निस्साय जीविस्सामा ति विहारे कप्पियकारका होन्ति, एते पि^१
 पब्बाजेतुं वट्ठति । यस्स मातापितरो दासा, माता एव वा दासी, पिता^२
 अदासो, तं पब्बाजेतुं न वट्ठति । यस्स^३ पन माता अदासि, पिता दासो,
 तं पब्बाजेतुं वट्ठति^४ । भिक्खुस्स जातका वा उपट्ठाका वा दासं देन्ति
 “इमं पब्बाजेथ, तुम्हाकं वेय्यावच्चं करिस्सती” ति अत्तनो वास्स^५ दासो
 अत्थि, भुजिस्सो कतो व पब्बाजेतब्बो । सामिका दासं देन्ति “इमं पब्बा-
 जेथ, सचे^६ अभिरमिस्सति, अदासो विब्भमिस्सति चे, अम्हाकं दासो व^{१०}
 भविस्सती ति अयं तावकालिको नाम, तं पब्बाजेतुं न वट्ठती” ति कुरु-
 न्दियं वुत्तं । निस्सामिकदासो होति, सो पि भुजिस्सो कतो व पब्बा-
 जेतब्बो । अजानन्तो पब्बाजेत्वा वा उपसम्पादेत्वा वा पच्छा जानाति,
 भुजिस्सं कातुमेव वट्ठति ।

इमस्स च अत्थस्स पकासनत्थं इदं वत्थुं वदन्ति—

15

एका किर कुलदासी एकेन सद्धि अनुराधपुरा पलायित्वा रोहणे
 वसमाना पुत्तं पटिलभि, सो पब्बजित्वा उपसम्पन्नकाले लज्जी कुक्कुच्चको
 अहोसि । अथेकदिवसं मातरं पुच्छि—“किं उपासिके तुम्हाकं भाता वा
 भगिनी वा नत्थि, न कच्चि जातकं पस्सामी” ति । “तात, अहं अनुराध-
 पुरे कुलदासी, तव पितरा सद्धि पलायित्वा इध वसामी” ति । सीलवा^{२०}
 भिक्खु “असुद्धा किर मे पब्बज्जा” ति संवेगं लभित्वा मातरं तस्स कुलस्स
 नामगोत्तं पुच्छित्वा अनुराधपुरं आगम्म तस्स कुलस्स घरद्वारे अट्ठासि ।
 “अतिच्छथ भन्ते” ति वुत्तो^१ पि नातिक्कमि, ते आगन्त्वा “किं भन्ते” ति
 पुच्छिसु । “तुम्हाकं इत्थन्नामा दासी पलाता अत्थी” ति ? अत्थि भन्ते^२ ।
 अहं तस्सा पुत्तो, सचे मं तुम्हे अनुजानाथ, पब्बज्जं लभामि, तुम्हे मय्हं^{२५}
 सामिका ति । ते हट्ठतुट्ठा^३ हुत्वा “सुद्धा भन्ते तुम्हाकं पब्बज्जा” ति तं

R. 1002

B. 284

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. व
 अस्स—स्या०, रो० । ४. ०सासने—स्या०, रो० । ५. वुत्ते—म० । ६. ०ति—स्या०, रो० ।
 ७. ०तुट्ठो—स्या०, रो० ।

भुजिस्सं कत्वा महाविहारे वसापेसुं चतूहि पच्चयेहि पटिजग्गन्ता । थेरो तं कुलं निस्साय वसमानोयेव अरहत्तं पापुणो ति ।

कम्ममारभण्डवत्थादिकथा

६८-६९. कम्ममारभण्डू (८०.७) ति तुलाधारमुण्डको सुवर्णकारपुत्तो, पञ्चसिखो तरुणदारको ति वुत्तं होति । सङ्घं अपलोकेतुं भण्डुकम्माया^१ ति
 ५ सङ्घं भण्डुकम्मत्थाय आपुच्छित्तुं अनुजानामी ति अत्थो । तत्रायं आपुच्छन-
 विधि-सोमापरियापन्ते भिक्खू सन्निपातेत्वा पब्बज्जापेक्खं तत्थ नेत्वा
 “सङ्घं भन्ते इमस्स दारकस्स भण्डुकम्मं आपुच्छामी” ति तिक्खत्तुं वा
 द्विक्खत्तुं वा सर्कि वा वत्तब्बं । एत्थ च “इमस्स दारकस्स भण्डुकम्मं
 आपुच्छामी” ति पि “इमस्स^२ समणकरणं आपुच्छामी” ति पि “इमस्स
 १० पब्बाजनं आपुच्छामी” ति पि “अयं समणो होतुकामो” ति पि^३ “अयं
 पब्बजितुकामो” ति पि वत्तुं वट्टतियेव ।

सचे सभागट्टानं होति, दस वा वीसं^४ वा तिसं^५ वा भिक्खू वसन्ती
 ति परिच्छेदो पञ्चायति, तेसं ठितोकासं वा निसिन्नोकासं वा गन्त्वा पि
 पुरिमनयेनेव आपुच्छित्तब्बं^६ । पब्बज्जापेक्खं विना व दहरभिक्खू वा
 R. 1003 १५ सामणेरे वा पेसेत्वा पि “एको भन्ते पब्बज्जापेक्खो अत्थि तस्स भण्डुकम्मं
 आपुच्छामी” ति आदिना नयेन आपुच्छापेतुं वट्टति ।

सचे केचि भिक्खू सेनासनं वा गुम्बादीनि वा पविसित्वा निहा-
 यन्ति वा समणधम्मं वा करोन्ति, आपुच्छका च परियेसन्ता पि अदिस्वा
 “सब्बे आपुच्छिता अम्हेही” ति सञ्जिनो होन्ति, पब्बज्जा नाम लहुकं
 २० कम्मं, तस्मा पब्बजितो सुपब्बजितो व पब्बाजेन्तस्सा पि अनापत्ति ।

सचे पन विहारो^७ महा^८ होति अनेकभिक्खुसहस्सावासो, सब्बे
 भिक्खू सन्निपातेतुं पि दुक्करं, पगेव पटिपाटिया आपुच्छित्तुं, खण्डसीमायं
 वा ठत्वा नदी-समुद्वादीनि वा गन्त्वा पब्बाजेतब्बो । यो पन नवमुण्डो वा
 होति विम्भन्तको वा निगण्ठादीसु अञ्जतरो वा द्वाञ्जुलकेसो वा ऊन-
 B. 285 २५ द्वाञ्जुलकेसो^९ वा, तस्स केसच्छेदनकिच्चं नत्थि, तस्मा भण्डुकम्मं अनापुच्छित्वा

१. भण्डू-सी०, रो० । एवमुपरि पि । २-२. स्या०, रो०, पोत्थकेसु नत्थि ।
 ३. वीसति-स्या०, रो० । ४. तिसति-स्या० । ५. पुच्छि-सी० । ६-६. महाविहारो-म० ।
 ७. ऊनक-सी० ।

पि तादिसं पब्बाजेतुं वट्टति । द्वङ्गुलातिरिक्तकेसो पन यो होति अन्तमसो
एकसिखामत्तधरो^१ पि, सो भण्डुकम्मं आपुच्छित्वा व पब्बाजेतब्बो ।

उपालिवत्थु^२ (८०.१७) महाविभङ्गे वुत्तनयमेव ।

१००-१. अहिवातकरोगेना ति मारिव्याधिना^३; यत्र हि सो
रोगो उप्पज्जति, तं कुलं सद्विपदचतुप्पदं^४ सब्बं नस्सति, यो भित्ति वा 5
छददं वा भिन्दित्वा पलायति, तिरोगामादिगतो वा होति, सो मुच्चति ।
तथा चेत्थ पितापुत्ता मुच्चिसु । तेन वुत्तं—“पितापुत्तका”^५ सेसा
होन्ती” ति ।

काकुड्डेपकं ति यो वामहत्थेन लेड्डुं^६ गहेत्वा निसिन्नो सक्कोति
आगतागते काके उड्डापेत्वा पुरतो निक्खित्तं भत्तं भुञ्जितुं, अयं काकुड्डेपको 10
नाम, तं पब्बाजेतुं वट्टति ।

१०२. इत्तरो ति अप्पमत्तको; कतिपाहमेव वासो भविस्सती
ति अत्थो ।

१०३-४. ओगणेना ति परिहीनगणेन; अप्पमत्तकेन^७ भिक्खु-
सङ्घेना ति अत्थो^८ । अव्यत्तेन यावजीवं ति एत्थ सचायं बुद्धतरं आचरियं 15
न लभति, उपसम्पदाय सद्विवस्सो वा सत्ततिवस्सो वा होतुं, नवकतरस्सा
पि व्यत्तस्स सन्तिके उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा “आचरियो
मे आवुसो होति, आयस्मतो निस्साय वच्छामी” ति एवं तिक्खत्तुं वत्वा
निस्सयो गहेतब्बो व । गामप्पवेसनं आपुच्छन्तेना पि उक्कुटिकं निसी-
दित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा गामप्पवेसनं आपुच्छामि आचरिया” ति 20
वत्तब्बं । एसनयो सब्बआपुच्छनेसु^९ । पञ्चकल्लकेसु चेत्थ यत्तकं सुतं^{१०}
निस्सयमुत्तकस्स इच्छितब्बं, तं भिक्खुनोवादकवण्णनायं वुत्तं । तस्स
नत्थिताय च अप्पस्सुतो; अत्थिताय च बहुस्सुतो ति वेदितब्बो । सेसं
वुत्तनयेनेव ।

R. 1004

१. केससिखा-स्या०, रो० । २. वत्थुं-स्या०, रो० । ३. मार-स्या०, रो०;
व्याधिना-सी० । ४. द्विपद-म० । ५. व-सी० । ६. लट्ठि-सी० । ७-९. सी० पोत्थके
नत्थि । ८. होति-स्या०, रो० । ९. सब्बत्थ-स्या०, रो० । १०. सुत्तं-स्या०, रो० ।

राहुलवत्थुकथा

B. 286

१०५. येन कपिलवत्थु तेन चारिकं पक्कामी^१ (८६.३) ति एत्थ अयं अनुपुब्बिकथा^२ । सुद्धोदनमहाराजा किर बोधिसत्तस्स अभिनिक्खमन-
दिवसतो^३ पट्टाय “मम पुत्तो बुद्धो भविस्सामी ति निक्खन्तो, जातो नु खो बुद्धो” ति पवत्तिसवनत्थं ओहितसोतो व विहरति । सो भगवतो पधानचरियं
५ च सम्बोधिं च धम्मचक्कप्पवत्तनादीनि च सुणन्तो “इदानीं किर मे पुत्तो राजगहं उपनिस्साय विहरती” ति सुत्वा एकं अमच्चं आणापेसि—“अहं तात बुद्धो^४ महल्लको, साधु मे जीवन्तस्सेव पुत्तं दस्सेही” ति । सो “साधू” ति पटिस्सुणित्वा पुरिससहस्सपरिवारो राजगहं गन्त्वा भगवतो पादे वन्दित्वा निसीदि । अथस्स भगवा धम्मकथं कथेसि, सो पसीदित्वा पब्बज्जं
१० चैव उपसम्पदं च याचि । ततो नं भगवा एहिभिक्षूपसम्पदाय उपसम्पादेसि, सो सपरिसो अरहत्तं पत्वा तत्थेव फलसमापत्तिमुखं अनुभवमानो विहासि । राजा तेनेव उपायेन अपरे पि अट्ठ दूते पहिणि, ते पि सब्बे सपरिसा तथेव अरहत्तं पत्वा तत्थेव विहरिस्सु । “इमिना नाम कारणेन ते नागच्छन्ती” ति रञ्जो कोचि पवत्तिमत्तं पि आरोचेन्तो नत्थि ।

१५ अथ राजा बोधिसत्तेन सद्धि एकदिवसे^५ जातं^६ काळुदायि नाम अमच्चं पहिणितुकामो पुरिमनयेनेव याचि, सो “सचे अहं पब्बजितुं लभामि, दस्सेस्सामी” ति आह । तं राजा “पब्बजित्वा पि मे पुत्तं दस्सेही” ति पहिणि; सो पि पुरिससहस्सपरिवारो गन्त्वा तथेव सपरिसो^७ अरहत्तं पापुणि । सो एकदिवसं सम्भतेसु सब्बसस्सेसु विस्सट्ठकम्मन्तेसु जनपद-
२० मनुस्सेसु पुप्फितेसु थलजजलजपुप्फेसु^८ पटिपज्जनक्खमे मग्गे भगवन्तं वन्दित्वा सट्ठिमत्ताहि गाथाहि गमनवण्णं वण्णेसि । भगवा “किमेतं” ति पुच्छि । “भन्ते तुम्हाकं पिता सुद्धोदनमहाराजा महल्लकोम्हि, जीवन्तस्सेव मे पुत्तं दस्सेही” ति मं पेसेसि, साधु भन्ते भगवा जातकानं सङ्गहं करोतु, कालो^९ चारिकं पक्कमितुं ति । तेन हि सद्धस्स आरोचेहि, “भिक्षू गमिय-

R. 1005

१. पक्कामी—सी० । २. आनुपुब्बी०—सी०; अनुपुब्ब०—स्या०, रो० । ३. ०निक्खमण०—सी० । ४. बुद्धो—सी० । ५-५. ०दिवसंजातं—म० । ६. सपरिवारो—म० । ७. जलजफलज-पुप्फेसु—सी० । ८. ०दानि—स्या०, रो० ।

वत्तं पूरेस्सन्ती” ति । “साधु भन्ते” ति थेरो तथा अकासि । भगवा अङ्ग-
मगधवासीनं कुलपुत्तानं दसहि सहस्सेहि कपिलवत्थुवासीनं दसही^१ ति
सब्बेहेव वीसतिसहस्सेहि खीणासवेहि परिवुतो राजगहा निक्खमित्वा
राजगहतो सट्ठियोजनिकं कपिलवत्थुं दिवसे दिवसे योजनं गच्छन्तो द्वीहि
मासेहि पापुणिस्सामी ति अतुरितचारिकं पक्कामि । तेन वुत्तं—“येन ⁵
कपिलवत्थु तेन चारिकं पक्कामी” ति ।

एवं पक्कन्ते च भगवति उदायित्थेरो निक्खन्तदिवसतो पट्टाय सुद्धो-
दनमहाराजस्स गेहे भत्तकिच्चं करोति । राजा थेरं परिविसित्वा पत्तं गन्ध-
चुण्णेन उब्बट्टेत्वा उत्तमभोजनस्स पूरेत्वा “भगवतो देही^२” ति थेरस्स
हत्थे ठपेसि^३ । थेरो पि तथेव करोति । इति भगवा अन्तरामग्गे रज्जो- ¹⁰
येव पिण्डपातं परिभुञ्जि । थेरो पि च^४ भत्तकिच्चावसाने दिवसे दिवसे रज्जो
आरोचेति^५ “अज्ज एत्तकं^६ भगवा^७ आगतो” ति, बुद्धगुणपटिसंयुत्ताय च
कथाय साकियानं भगवति सद्धं उप्पादेसि । तेनेव नं भगवा “एतदग्गं,
भिक्खवे, मम सावकानं भिक्खून् कुलप्पसादकानं यदिदं काळुदायी” ति
एतदग्गे ठपेसि । ¹⁵

साकिया पि खो अनुप्पत्ते भगवति “अम्हाकं जातिसेट्ठं पस्सि-
स्सामा” ति सन्निपतित्वा भगवतो वसनट्टानं वीमंसमाना निग्रोधसक्कस्स
आरामो रमणीयो ति सल्लक्खेत्वा तत्थ सब्बं पटिजग्गनविधिं कारेत्वा
गन्धपुप्फादिहत्था^८ पच्चुग्गमनं करोन्ता सब्बालङ्कारपटिमण्डिते^९ दहरदहरे^{१०}
च नागरिकदारके^{११} च दारिकायो^{१२} च पठमं पहिणिंसु, ततो राजकुमारे ²⁰
च राजकुमारिकायो^{१३} च तेसं अनन्तरा सामं गन्त्वा गन्धपुप्फचुण्णादीहि^{१४}
पूजयमाना^{१५} भगवन्तं गहेत्वा निग्रोधाराममेव अगमंसु । तत्र भगवा
वीसतिसहस्सखीणासवपरिवुतो पञ्चत्तपवरबुद्धासने^{१६} निसीदि । साकिया

१. दसहि सहस्सेहि—स्या०, रो० । २. दस्सती—सी०; दस्सथा—स्या०, रो० । ३. ठपेति—
सी० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. आरोचेसि—स्या०, रो० । ६-६. भगवा एत्तकं—
म० । ७. पुप्फहत्था—स्या०, रो० । ८. पति०—सी० । ९. दहरे—स्या०, रो० ।
१०. नागरदारके—सी०, स्या०, रो० । ११. नागरदारि०—सी०, स्या०, रो० । १२. कुमा-
रियो—सी०, स्या०, रो० । १३. पुप्फ०—स्या०, रो० । १४. पूजमाना—स्या०, रो० ।
१५. पब्बत्ते वर०—सी०; पब्बत्तवर०—म० ।

R. 1006

मानजातिका मानथद्धा^१, “ते सिद्धत्थकुमारो अम्हेहि दहरतरो^२ व^३,
अम्हाकं कनिट्ठो^४, भागिनेय्यो, पुत्तो, नत्ता” ति चिन्तेत्वा दहरदहरे राज-
कुमारे आहंसु—“तुम्हे वन्दथ, मयं तुम्हाकं^५ पिट्ठितो निसीदिस्सामा” ति ।

B. 288

तेसु एवं निसिन्नेसु भगवा तेसं अज्झासयं ओलोकेत्वा “न सं जाती
५ वन्दन्ति, हन्द दानि” ते^६ वन्दापयिस्सामी^७” ति अभिञ्जापादकं चतुत्थज्झानं
समापज्जित्वा वुट्ठाय इद्धिया आकासं अब्भुगन्त्वा तेसं सीसे पादपंसुं
ओकिरमानो^८ विय कण्डम्बमूले^९ यमकपाटिहारियसदिसं पाटिहारियं
अकासि । राजा तं अच्छरियं दिस्वा आह—“भगवा तुम्हाकं मङ्गलदिवसे
ब्राह्मणस्स वन्दनत्थं उपनीतानं^{१०} पादे वो परिवत्तित्वा^{११} ब्राह्मणस्स मत्थके
१० पतिट्ठिते दिस्वा पि अहं तुम्हे वन्दि, अयं मे पठमवन्दना^{१२} । वप्पमङ्गल-
दिवसे जम्बुच्छायाय^{१३} सिरिसयने निपन्नानं वो जम्बुच्छायाय अपरिवत्तनं
दिस्वा पि पादे वन्दि, अयं मे दुतियवन्दना^{१४} । इदानि इमं अदिट्ठपुब्बं
पाटिहारियं दिस्वा पि तुम्हाकं पादे वन्दामि, अयं मे ततियवन्दना^{१५}” ति ।

सुद्धोदनमहाराजेन पन वन्दिते भगवति अवन्दित्वा ठितो^{१६} नाम
१५ एकसाकियो पि नाहोसि, सब्बेयेव वन्दिस्सु । इति भगवा जातयो^{१७}
वन्दापेत्वा आकासतो ओरुत्थ पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसिन्ने भग-
वति सिक्खापत्तो जातिसमागमो अहोसि, सब्बे एकग्गा^{१८} सन्निपत्तिस्सु^{१९} ।
ततो महामेघो पोक्खरवस्सं वस्सि, तम्बवण्णमुदकं हेट्ठा विरवन्तं गच्छति ।
कस्सचि सरीरे एकविन्दुमत्तं^{२०} पि न पतति, तं दिस्वा सब्बे अच्छरियब्भुत-
२० जाता^{२१} अहेसुं । भगवा “न इदानेव मय्हं जातिसमागमे पोक्खरवस्सं
वस्सति, अतीते पि वस्सी” ति इमिस्सा^{२२} अट्ठुप्पत्तिया^{२३} वेस्सन्तरजातकं

१. मानथद्धा-म० । २-२. ०धरो-स्या०, रो० । ३. कणिट्ठो-स्या०, रो० ।
४. तुम्हेहि-स्या०, रो० । ५-५. ने-म० । ६. वन्दापेस्सामि-स्या०, रो० । ७. ओकीर०-
स्या०, रो० । ८. गण्ड०-सी०; गण्डाम्बरुखमूले-स्या०, रो० । ९. ०नीतस्स-सी० ।
१०. ०वत्तेत्वा-स्या०, रो० । ११. पठमा०-सी० । १२. जम्बुच्छायाय-स्या०, रो० ।
१३. दुतिया०-सी० । १४. ततिया०-सी० । १५. ठितो-स्या०, रो० । १६. जाती-सी०;
जाति-स्या०, रो० । १७. एकग्गचित्ता-स्या०, रो० । १८. सन्निपत्तिस्सु-सी०; सन्निसिन्ना
निसीदिस्सु-स्या०, रो० । १९. विन्दु०-सी० । २०. ०भूत०-स्या०, रो० । २१. इमस्सा-
सी० । २२. अत्थु०-स्या०, रो० ।

कथेसि । धम्मदेसनं सुत्वा सब्बे उट्ठाय वन्दित्वा पदविखणं कत्वा पक्क-
मिसु । एको पि राजा वा राजमहामत्तो वा “स्वे अम्हाकं भिक्खं
गण्हथा” ति वत्वा गतो नाम नत्थि ।

भगवा दुतियदिवसे वीसत्तिभिक्खुसहस्सपरिवारो कपिलवत्थुं पिण्डाय
पाविसि, न कोचि पच्चुगन्त्वा निमन्तेसि वा पत्तं वा अग्गहेसि । भगवा 5
इन्दखीले ठितो आवज्जेसि—“कथं नु खो पुब्बे बुद्धा कुलनगरे पिण्डाय
चरिसु, किं उप्पट्ठिपाटिया इस्सरजनानं घरानि अगमंसु, उदाहु सपदान-
चारिकं चरिसू” ति । ततो एकबुद्धस्स^१ पि उप्पट्ठिपाटिया गमनं अदिस्वा
“मया पि इदानि^२ अयमेव वंसो अयं^३ पवेणी^४ पग्गहेतब्बा, आयतिं च मे
सावका पि ममेव अनुसिक्खन्ता पिण्डचारियवत्तं पूरेस्सन्ती” ति कोटियं 10
निविट्ठगेहतो पट्ठाय सपदानं पिण्डाय चरति । “अथ्यो किर सिद्धत्थ-
कुमारो पिण्डाय चरती” ति चतुभूमकादीसु^५ पासादेसु सीहपञ्जरं विवरित्वा
महाजनो दस्सनव्यावटो अहोसि । राहुलमाता पि देवी “अथ्यपुत्तो किर
इमस्मियेव नगरे महता राजानुभावेन सुवण्णसिविकादीहि^६ विचरित्वा
इदानि केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायवत्थवसनो कपालहत्थो पिण्डाय चरति, 15
“सोभति नु खो नो वा” ति सीहपञ्जरं विवरित्वा ओलोकयमाना भगवन्तं
नानाविरागसमुज्जलाय सरीरप्पभाय नगरवीथियो ओभासेत्वा बुद्धसिरिया^७
विरोचमानं दिस्वा उण्हीसतो पट्ठाय याव पादतला नरसोहंगाथाहि
नाम अट्ठहि^८ गाथाहि^९ अभित्थवित्वा रज्जो^{१०} सन्तिकं गन्त्वा^{११} “तुम्हाकं
पुत्तो पिण्डाय चरती” ति रज्जो आरोचेसि । राजा^{१२} संविग्गहदयो 20
हत्थेन साटकं सण्ठापयमानो तुरिततुरितं निक्खमित्वा वेगेन गन्त्वा भगवतो
पुरतो ठत्वा आह—“किं भन्ते अम्हे लज्जापेथ, किमत्थं पिण्डाय चरथ,
किमेत्तकानं भिक्खूनं न सक्का भत्तं लद्धुं ति एवं सज्जिनो अहुवत्था” ति ।
वंसचारित्तमेतं^{१३} महाराज अम्हाकं ति । ननु भन्ते अम्हाकं महासम्मत्त-
खत्तियवंसो नाम वंसो, तत्थ च एकखत्तियो पि भिक्खाचारो^{१४} नाम 25

R. 1007

B 289

१. बुद्धस्सा—स्या०, रो० । २. दानि—सी० । ३. अयमेव—सी० । ४. पवेणि—
स्या०, रो० । ५. ०भूमि०—स्या०, रो० । ६. ०सीवि०—स्या०, रो० । ७. ०सिरिका—स्या०,
रो० । ८-८; ९-९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. ०त्तं सुत्वा—स्या०, रो० । ११. चारित्त०—
स्या०, रो० । १२. ०चरो—सी० ।

नत्थी ति । अयं महाराज राजवंसो^१ नाम तव वंसो, अम्हाकं पन बुद्ध-
वंसो नाम, सब्बबुद्धा व* पिण्डचारिका अहेसुं ति अन्तरवीथियं ठितो व—

“उत्तिट्ठे नप्पमज्जेय्य, धम्मं सुचरितं चरे ।

धम्मचारी सुखं सेति, अस्मि लोके परम्हि चा” ति ॥

[ध०प०—३३]

R. 1008 5 इमं गाथमाह । गाथापरियोसाने राजा सोत्तापत्तिफलं सच्छाकासि ।

“धम्मं चरे सुचरितं, न नं^२ दुच्चरितं चरे ।

धम्मचारी सुखं सेति, अस्मि लोके परम्हि चा” ति ॥

[ध०प०—३३]

इमं पन गाथं सुत्वा सकदागामिफले पत्तिट्ठासि, धम्मपालजातकं
सुत्वा अनागामिफले पत्तिट्ठासि, मरणसमये सेतच्छत्तस्स हेट्ठा सिरिसयने
10 निपन्नोयेव अरहत्तं पापुणि । अरञ्जवासेन पधानानुयोगकिच्चं रञ्जो
नाहोसि ।

सोत्तापत्तिफलं^३ सच्छिक्त्वा एव पन भगवतो पत्तं गहेत्वा सपरिसं
भगवन्तं महापासादं आरोपेत्वा^४ पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन परिविसि ।
भत्तकिच्चावसाने सब्बं इत्थागारं आगन्त्वा भगवन्तं वन्दि ठपेत्वा राहुल-
15 मातरं । सा पन “गच्छ अय्यपुत्तं” वन्दाही” ति परिजनेन बुच्चमाना पि
B. 290 “सचे मय्हं गुणो अत्थि, सयमेव अय्यपुत्तो आगमिस्सति, आगतं नं वन्दि-
स्सामी” ति वत्वा न अगमासि । अथ^५ भगवा राजानं पत्तं गाहापेत्वा
द्वीहि अगसावकेहि सद्धि राजधीताय सिरिगब्भं गन्त्वा “राजधीता यथा-
रुचिया वन्दमाना न किञ्चि वत्तब्बा” ति वत्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि ।
20 सा वेगेन आगन्त्वा गोप्फकेसु गहेत्वा पादपिट्ठियं सीसं परिवत्तेत्वा परि-
वत्तेत्वा यथाज्झासयं वन्दि ।

राजा राजधीताय भगवति, सिनेहबहुमानादिगुणसम्पत्तिं कथेसि ।
भगवा “अनच्छरियं महाराज यं इदानि परिपक्के जाणे तथा रक्खियमाना

१. वंसो-म० । २. तं-स्या०, रो० । ३. ०च-म० । ४. ओरो०-स्या०, रो० ।
५. ०पुत्तकं-सी० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. च-म० ।

राजधीता अत्तानं रक्खि^१, सा पुब्बे अनारक्खा पब्बतपादे विचरमाना अपरिपक्के आणे अत्तानं रक्खी^२” ति वत्वा चन्दकिन्नरीजातकं^३ कथेसि ।

तं दिवसमेव च^४ नन्दराजकुमारस्स केसविस्सज्जनं पट्टबन्धो घर-
मङ्गलं आवाहमङ्गलं छत्तमङ्गलं ति पञ्च महामङ्गलानि होन्ति । भगवा
नन्दं पत्तं गाहापेत्वा मङ्गलं वत्वा उट्टायासना पक्कामि । जनपदकल्याणी^५ 5
कुमारं गच्छन्तं दिस्वा “तुवटं खो अय्यपुत्त आगच्छेय्यासी” ति वत्वा गीवं
पसारेत्वा ओलोकेसि । सो पि भगवन्तं “पत्तं गण्हथा” ति वत्तुं अविसह-
मानो विहारयेव अगमासि । तं अनिच्छमानयेव भगवा पब्बाजेसि । इति
भगवा कपिलपुरं आगन्त्वा दुतियदिवसे नन्दं पब्बाजेसि ।

R. 1009

सत्तमे दिवसे राहुलमाता कुमारं अलङ्कुरित्वा भगवतो सन्तिकं 10
पेसेसि—“पस्स तात एतं वीसतिसहस्ससमणपरिवुत्तं सुवण्णवण्णं ब्रह्मरूप-
वण्णं समणं, अयं ते पिता, एतस्स महन्ता निधयो अहेसुं, त्यस्स^६ निक्ख-
मनतो पट्ठाय न पस्साम, गच्छ नं दायज्जं याच, अहं तात कुमारो छत्तं
उस्सापेत्वा चक्कवत्ती^७ भविस्सामि, धनेन मे अत्थो, धनं मे देहि, सामिको
हि पुत्तो पितुसन्तकस्सा” ति । राहुलकुमारो^८ भगवतो सन्तिकं गन्त्वा व 15
पितुसिनेहं पटिलभित्वा हट्टचित्तो^९ “सुखा ते समण छाया” ति वत्वा
अज्जं पि बहुं अत्तनो अनुरूपं वदन्तो अट्टासि । भगवा कतभत्तकिञ्चो
अनुमोदनं कत्वा उट्टायासना पक्कामि । कुमारो पि “दायज्जं मे समण देहि,
दायज्जं मे समण देही” ति भगवन्तं अनुबन्धि । तेन वुत्तं—“अनुपुब्बेन
चारिकं चरमानो येन कपिलवत्थु^{१०}...पे०...दायज्जं मे समण देही” ति । 20

अथ खो भगवा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसी (८६.११) ति भगवा
कुमारं न निवत्तापेसि, परिजनो पि^{११} भगवता सद्धिं गच्छन्तं निवत्तेतुं न विस-
हति । अथ आरामं गन्त्वा “यं अयं पितुसन्तकं धनं इच्छति, तं वट्टानुगतं
सविघातं^{१२}, हन्दस्स बोधिमण्डे पटिलद्धं सत्तविधं अरियधनं देमि, लोकुत्तर-
दायज्जस्स^{१३} नं सामिकं करोमी” ति आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि । 25

B. 291

१. रक्खति-स्या०, रो० । २. रक्खा-स्या०, रो० । ३. ०किन्नर०-सी० । ४. स्या०, रो०
पोत्थकेसु नत्थि । ५. तदा०-स्या०, रो० । ६. तस्स-स्या०, रो०; त्यास्स-सी० । ७. ०वत्ति-
स्या०, रो० । ८. कुमारो-सी०, स्या०, रो० । ९. हट्टतुट्टचित्तो-स्या०, रो० । १०. ०वत्थुं-
स्या०, रो० । ११. कुमारं-स्या०, रो० । १२. सविघातकं-म० । १३. लोकुत्तरस्स०-सी० ।

आमन्तेत्वा च पनाह—“तेन हि त्वं सारिपुत्त राहुलकुमारं पब्बाजेही”
ति । यस्मा अयं दायज्जं याचति, तस्मा नं लोकुत्तरदायज्जपटिलाभाय
पब्बाजेही ति अत्थो ।

इदानी या सा भगवता बाराणसियं तीहि सरणगमनेहि पब्बज्जा
5 च उपसम्पदा च अनुज्जाता, ततो यस्मा उपसम्पदं पटिक्खित्वा
गरुभावे ठपेत्वा अत्तिचतुत्थेन कम्मेन उपसम्पदा अनुज्जाता, पब्बज्जा पन
नेव पटिक्खित्ता, न पुन अनुज्जाता, तस्मा अनागते भिक्खुनं विमति
उप्पज्जिस्सति—“अयं पब्बज्जा नाम पुब्बे उपसम्पदासदिसा^१, किं नु खो
R. 1010 इदानी पि उपसम्पदा विय कम्मवाचाय एव कत्तब्बा, उदाहु सरणगमनेही”
10 ति । इमं च पनत्थं विदित्वा भगवा पुन तीहि सरणगमनेहि सामणेरपब्बज्जं
अनुजानितुकामो, तस्मा धम्मसेनापति तं भगवतो अज्झासयं विदित्वा
भगवन्तं पुन पब्बज्जं अनुजानापेतुकामो आह—“कथाहं भन्ते राहुलकुमारं
पब्बाजेमी” (८६.१२) ति ।

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो राहुलकुमारं पब्बाजेसी ति कुमारस्स
15 महामोग्गल्लानत्थेरो केसे छिन्दित्वा कासायानि दत्त्वा^२ सरणानि अदासि ।
महाकस्सपत्थेरो ओवादाचरियो अहोसि । यस्मा पन उपज्झायमूलका
पब्बज्जा च उपसम्पदा च, उपज्झायो व तत्थ इस्सरो, न आचरियो,
तस्मा वुत्तं—“अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो राहुलकुमारं पब्बाजेसी” ति ।

एवं “कुमारो पब्बजितो” ति सुत्वा उप्पन्नसंवेगेन हृदयेन अथ
20 खो सुद्धोदनो सक्को ति सब्बं वत्तब्बं । तत्थ यस्मा उज्झाचरियाय जीवतो
पब्बजितस्स अविसेसेन “वरं याचामी” ति वुत्ते “याचस्सू” ति वचनं
अप्पतिरूपं, न च बुद्धानं आचिण्णं, तस्मा “अतिक्कन्तवरा खो गोतम
तथागता” ति वुत्तं । यं च भन्ते कप्पति यं च अनवज्जं ति यं तुम्हाकं
चेव दातुं कप्पति, अनवज्जं च होति, मम^३ सम्पटिच्छनपच्चया विज्जूहि
B. 292 25 न गरहितब्बं, तं याचामी ति अत्थो । तथा नन्दे अधिमत्तं राहुले ति
यथेव किर बोधिसत्तं एवं नन्दं पि राहुलं पि मङ्गलदिवसे नेमित्तका
“चक्कवत्ती भविस्सती” ति व्याकर्त्तरि सु । अथ राजा “पुत्तस्स चक्कवत्ति-

सिरि पस्सिस्सामी” ति उस्साहजातो भगवतो पब्बज्जाय महन्तं इच्छा-
विधातं पापुणि । ततो “नन्दस्स चक्कवत्तिसिरि पस्सिस्सामी” ति उस्साहं
जनेसि, तं पि भगवा पब्बाजेसि । इति तं पि दुक्खं अधिवासेत्वा “इदानि
राहुलस्स चक्कवत्तिसिरि पस्सिस्सामी” ति उस्साहं जनेसि, तं पि भगवा
पब्बाजेसि । तेनस्स “इदानि कुलवंसो पि पच्छिन्नो, कुतो चक्कवत्तिसिरो” 5
ति अधिकतरं दुक्खं उप्पज्जि । तेन वुत्तं—“तथा नन्दे अधिमत्तं राहुले”
ति । रज्जो पन इतो पच्छा अनागामिफलप्पत्ति वेदितब्बा ।

साधु भन्ते अय्या (८७.१) ति इदं कस्मा आह ? सो किर
चिन्तेसि—“यत्र हि नाम अहं पि बुद्धमामको धम्ममामको सङ्घमामको
समानो अत्तनो पियतरपुत्ते^१ पब्बाजियमाने जातिविद्योगदुक्खं अधिवासेतुं न 10 R. 1011
सक्कोमि, अज्जे जना पुत्तनत्तकेसु पब्बजन्तेसु^२ कथं अधिवासेस्सन्ति, तस्मा
अज्जेसं पि ताव एवरूपं दुक्खं मा अहोसी” ति आह । भगवा “सासने
निय्यानिककारणं राजा वदती” ति धम्मकथं कत्वा “न भिक्खवे
अननुज्जातो मातापितूहि पुत्तो पब्बाजेतब्बो” ति सिक्खापदं पज्जापेसि ।

तत्थ मातापितूही ति जननिजनके^३ सन्धाय वुत्तं । सचे द्वे अत्थि, 15
द्वे पि आपुच्छित्तब्बा । सचे पिता मतो होति^४ माता वा, यो जीवति सो
आपुच्छित्तब्बो । पब्बजिता पि आपुच्छित्तब्बा व । आपुच्छन्तेन सयं
वा गन्त्वा आपुच्छित्तब्बं, अज्जो वा पेसेतब्बो, सो एव वा पेसेतब्बो
“गच्छ मातापितरो आपुच्छित्त्वा एही” ति । सचे “अनुज्जातोम्ही” ति
वदति, सदहन्तेन पब्बाजेतब्बो । पिता सयं पब्बजितो पुत्तं पि पब्बाजे- 20
तुकामो होति, मातरं आपुच्छित्त्वा व पब्बाजेतु । माता वा धीतरं पब्बा-
जेतुकामा, पितरं आपुच्छित्त्वा व पब्बाजेतु । पिता पुत्तदारेन अनत्थिको
पलायि, माता “इमं पब्बाजेथा” ति पुत्तं भिक्खूनं देति, “पितास्स कुहि”
ति वुत्ते “चित्तकेळियं कीळितुं पलातो” ति वदति, तं पब्बाजेतुं वट्टति ।
माता केनचि पुरिसेन सिद्धि पलाता होति, पिता पन “पब्बाजेथा” ति 25
देति, एत्था पि एसेव नयो । पिता विप्पवुत्थो होति, माता “पुत्तं

१. ०तरा पुत्ते—स्या०, रो० । २. पब्बाजितेसु—म० । ३. जननी०—सी०, स्या०,
रो० । ४. म० पोत्थके नत्थि ।

B. 293

पब्बाजेथा” ति अनुजानाति, “पितास्स* कुहिं” ति वुत्ते “किं तुम्हाकं पितरा, अहं जानिस्सामी” ति वदति, पब्बाजेतुं वट्टती ति कुण्डीयं वुत्तं ।

मातापितरो मता, दारको चूळमातादीनं सन्तिके संवद्धो^१, तस्मिं पब्बाजियमाने^२ जातका कलहं वा करोन्ति, खियन्ति वा, तस्मा विवाद-

^५ पच्छेदनत्थं आपुच्छित्वा व पब्बाजेतब्बो । अनापुच्छा पब्बाजेन्तस्स पन आपत्ति नत्थि । दहरकाले गहेत्वा पोसनका मातापितरो नाम होन्ति, तेषु पि एसेव नयो । पुत्तो अत्तानं निस्साय जीवति, न मातापितरो । सचे पि राजा होति, आपुच्छित्वा व पब्बाजेतब्बो । मातापितृहि अनु-
ज्जातो पब्बजित्वा पुन विब्भमति, सचे पि सतक्खत्तुं पब्बजित्वा

^{१०} विब्भमति, आगतागतकाले पुनप्पुनं आपुच्छित्वा व पब्बाजेतब्बो । सचे एवं वदन्ति—“अयं विब्भमित्वा गेहं आगतो अम्हाकं कम्मं न करोति, पब्बजित्वा तुम्हाकं वत्तं न पूरेति, नत्थि इमस्स आपुच्छनकिच्चं, आगता-
गतं^३ पब्बाजेय्याथा” ति एवं निस्सट्ठं पुन अनापुच्छा पि पब्बाजेतुं वट्टति ।

R. 1012

^{१५} यो पि दहरकालेयेव “अयं तुम्हाकं दिन्नो, यदा इच्छथ, तदा पब्बाजेय्याथा” ति एवं दिन्नो होति, सो पि आगतागतो पुन अनापुच्छा^४ व पब्बाजेतब्बो । यं पन दहरकालेयेव “इमं भन्ते पब्बाजेय्याथा” ति अनुजानित्वा पच्छा वुट्ठिप्पत्तकाले नानुजानन्ति, अयं न अनापुच्छा पब्बाजेतब्बो । एको मातापितृहि सद्धि भण्डित्वा “पब्बाजेथ मं” ति

^{२०} आगच्छति, “आपुच्छित्वा एही” ति च वुत्तो “नाहं गच्छामि, सचे मं न पब्बाजेथ, विहारं वा भापेमि, सत्थेन वा तुम्हे पहरामि, तुम्हाकं जातक-
उपट्टाकानं वा आरामच्छेदनादीहि अनत्थं उप्पादेमि, रुक्खा वा पतित्वा मरामि, चोरमज्झं वा पविसामि, देसन्तरं वा गच्छामी” ति वदति, तं जीवस्सेव^५ रक्खणत्थाय पब्बाजेतुं वट्टति । सचे पनस्स मातापितरो

^{२५} आगत्वा “कस्मा अम्हाकं पुत्तं पब्बाजयित्था” ति वदन्ति, तेषां तमत्थं आरोचेत्वा “रक्खणत्थाय नं पब्बाजयिम्ह^६, पब्बायथ तुम्हे पुत्तेना” ति

१. संवद्धो—स्या०, रो० । २. ०त्तं निस्साय—स्या०, रो० । ३. ०नं—स्या०, रो० ।

४. अनापुच्छित्वा—सी०; आपुच्छित्वा—स्या०, रो० । ५. जीवितस्सेव—स्या०, रो०; तस्सेव—

सी० । ६. ०यिम्हा—सी० । * पिता तस्स—म० ।

वत्तब्बा । “रुक्खा पतिस्सामी”^१ ति आरुहित्वा पन हत्थपादे मुञ्चन्तं पब्बाजेतुं वट्टतियेव ।

एको^२ विदेसं गन्त्वा पब्बज्जं याचति, आपुच्छित्वा चे गतो, पब्बा-
जेतब्बो । नो चे दहरभिक्षुं पेसेत्वा आपुच्छापेत्वा पब्बाजेतब्बो, अतिदूरं
चे होति; पब्बाजेत्वा पि भिक्षूहि सर्द्धि पेसेत्वा दस्सेतुं वट्टति । कुरुन्दियं^५
पन वुत्तं—“सचे दूरं होति मग्गो च महाकन्तारो, ‘गन्त्वा आपुच्छिस्सामी’^३
ति पब्बाजेतुं वट्टती” ति । सचे पन मातापितुन्नं बहू पुत्ता होन्ति, एवं च
वदन्ति—“भन्ते एतेसं दारकानं यं इच्छथ, तं पब्बाजेय्याथा” ति । दारके
वोमंसित्वा यं इच्छति, सो पब्बाजेतब्बो । सचे पि सकलेन वा कुलेन वा
गामेन वा अनुज्जातं होति “भन्ते इमस्मि कुले वा गामे वा यं इच्छथ, तं^{१०}
पब्बाजेय्याथा” ति । यं इच्छति, सो पब्बाजेतब्बो ति ।

B. 294

यावतके वा पन उस्सहती (८७.१५) ति यत्तके सक्कोति ।

सिक्खापद-दण्डकम्मवत्थुकथा

१०६. दससु सिक्खापदेसु पुरिमानं पञ्चन्नं अतिक्रमो नासनवत्थु^४,
पच्छिमानं अतिक्रमो दण्डकम्मवत्थु ।

R. 1013

१०७. अप्पतिस्सा* ति भिक्षू^५ जेटुकट्टाने इस्सरियट्टाने न^{१५}
ठपेन्ति । असभागवुत्तिका ति समानजीविका न भवन्ति, विसभागजीविका
ति अत्थो* । अलाभाय परिसक्कती ति यथा लाभं न लभन्ति; एवं परक्कमति ।
अनत्थाया ति उपट्ठवाय । अनावासाया^६ ति “किन्ति इमस्मि आवासे न
वसेय्यु” ति परक्कमति । अक्कोसति परिभासती ति अक्कोसति चेव भयदस्स-
नेन च तज्जेति । भेदेती ति पेसुज्जं उपसंहरित्वा भेदेति । आवरणं कातुं^{२०}
ति “मा इध^७ पविसा” ति निवारणं कातुं । यत्थ वा वसति यत्थ वा
पटिक्कमती ति यत्थ वसति वा पविसति वा; उभयेना पि अत्तनो परिवेणं
च वस्सगेन पत्तसेनासनं च वुत्तं ।

१. पपतिस्सामी-स्या०, रो० । २. ०पि-म० । ३. ०स्सामी-स्या०, रो० ।

४. नासना-स्या०, रो० । ५. भिक्षुं-स्या०, रो० । ६. अवासाय-सी०, म० ।

-, सी० पोत्थके नत्थि । ७. विध-स्या०, रो० । ८. पविसी-सी० ।

B. 295

- मुखद्वारिकं आहारं आवरणं करोन्ती (८८.११) ति “अज्ज मा खादथ^१, मा भुञ्जथा^२” ति एवं निवारेन्ति । न भिक्खवे मुखद्वारिको आहारो आवरणं कातब्बो ति एत्थ “मा खाद, मा भुञ्जा” ति वदतो पि “आहारं निवारेस्सामी” ति पत्तचीवरं अन्तो निक्खिपतो पि सब्बपयोगेसु दुक्कटं । अना-
 5 चारस्स पन दुब्बचसामणेस्स दण्डकम्मं कत्वा यागुं वा भत्तं वा पत्तचीवरं वा दस्सेत्वा “एत्तके नाम दण्डकम्मे आहटे इदं लच्छसी” ति वत्तुं वट्टति । भगवता हि आवरणमेव दण्डकम्मं वुत्तं । धम्मसङ्गाहकत्थेरेहि पन अपराधानुरूपं उदकदाहवालिकादीनं आहरापनं पि कातब्बं ति वुत्तं, तस्मा तं पि कातब्बं । तं च खो “ओरमिस्सति विरमिस्सती” ति अनुकम्पाय^३, न
 10 “नस्सिस्सति विब्भमिस्सती” ति आदिनयप्पवत्तेन पापज्झासयेन “दण्डकम्मं करोमी” ति च उण्हपासाणे वा निपज्जापेतुं पासाणिट्ठकादीनि वा सीसे निक्खिपापेतुं उदकं वा पवेसेतुं न वट्टति ।

अनापुच्छावरणवत्थु

१०८. न भिक्खवे उपज्झायं अनापुच्छा ति एत्थ “तुम्हाकं सामणेस्स अयं नाम अपराधो, दण्डकम्ममस्स^४ करोथा” ति तिक्खत्तुं वुत्ते,
 15 सचे उपज्झायो दण्डकम्मं न करोति, सयं कातुं वट्टति । सचे पि आदितो व उपज्झायो वदति “मय्हं सामणेरानं दोसे सति तुम्हे दण्डकम्मं करोथा” ति कातुं वट्टतियेव । यथा च सामणेरानं एवं सद्धिविहारिकन्तेवासिकानं पि दण्डकम्मं कातुं वट्टति ।

अपलाळनवत्थु

R. 1014

- अपलाळेन्ती ति “तुम्हाकं पत्तं दस्साम^५, चीवरं दस्सामा^६” ति अत्तनो उपट्ठानकरणत्थं सङ्गहन्ति । न भिक्खवे अज्जस्स परिसा अपलाळे-
 20 तब्बा ति एत्थ सामणेरा वा होन्तु उपसम्पन्ना वा, अन्तमसो दुस्सील-भिक्खुस्सा पि परस्स परिसभूते भिन्दित्वा गण्हितुं न वट्टति, आदीनवं पन वत्तुं वट्टति “तया नहायितुं^७ आगतेन गूथमक्खनं विय कतं दुस्सीलं निस्साय

१. खाद-म० । २. भुञ्जा-म० । ३. ०कम्पाया-रो० । ४. ०कम्मस्स-स्या०, रो० ।
 ५. दस्सामि-रो० । ६. दस्सामी-रो० । ७. न्हायितुं-म०, रो० ।

विहरन्तेना” ति । सचे सो सयमेव जानित्वा उपज्झं वा निस्सयं वा याचति, दातुं वट्टति ।

कण्डकसामणेरवत्थु

अनुजानामि भिक्खवे दसहज्जेहि समन्नागतं सामणेरं नासेतुं (८६.३) ति एत्थ कण्डकसिक्खापदवण्णनायं^१ वुत्तासु तीसु नासनासु लिङ्गनासना व अधिप्पेता, तस्मा यो पाणातिपातादीसु एकं पि कम्मं करोति, सो^५ लिङ्गनासनाय नासेतब्बो । यथा च भिक्खूनं पाणातिपातादीसु नाना- आपत्तियो होन्ति, न तथा सामणेरानं । सामणेरो हि कुन्थकिपिह्विकं पि मारेत्वा मङ्कुण्डकं^२ पि भिन्दित्वा नासेतब्बतयेव पापुणाति, तावदेवस्स सरणगमनानि च उपज्झायग्गहणं^३ च सेनासनग्गाहो च पटिप्पस्सम्भति, सङ्खलाभं न लभति, लिङ्गमत्तमेव एकं अवसिट्ठं होति । सो सचे^४ आकिण्णदोसो व^{१०} होति, आर्याति संवरे न तिट्ठति, निक्कट्ठितब्बो । अथ सहसा विरज्झित्वा “दुट्ठु” मया कतं” ति पुन संवरे ठातुकामो होति, लिङ्गनासनकिच्चं नत्थि । यथानिवत्थपारुतस्सेव सरणानि दातब्बानि, उपज्झायो^५ दातब्बो^६, सिक्खा- पदानि पन सरणगमनेनेव इज्झन्ति । सामणेरानं हि सरणगमनं भिक्खूनं उपसम्पदकम्मवाचासदिसं, तस्मा भिक्खुना^७ विय चतुपारिसुद्धिसीलं,^{१५} इमिना पि दससीलानि समादिन्नानेव होन्ति, एवं सन्ते पि दळ्हीकरणत्थं आर्याति संवरे पतिट्ठापनत्थं पुन दातब्बानि । सचे पुरिमिकाय पुन सरणानि गहितानि, पच्छिमिकाय वस्सावासिकं लच्छति । सचे पच्छिमिकाय गहि- तानि, सङ्खेन अपलोकेत्वा लाभो दातब्बो ।

अदिन्नादाने तिणसलाकमत्तेना पि वत्थुना, अब्रह्मचरिये तीसु^{२०} मग्गेसु यत्थ कत्थचि विप्पटिपत्तिया, मुसावादे हस्साधिप्पायताय पि मुसा- भणिते अस्समणो होति, नासेतब्बतं आपज्जति । मज्जपाने पन भिक्खुनो^{२५} अजानित्वा पि बीजतो पट्टाय मज्जं पिवन्तस्स पाचित्तियं । सामणेरो पन^{३०} जानित्वा व^{३५} पिवन्तो सीलभेदं आपज्जति, न अजानित्वा । यानि पनस्स इतरानि पञ्च सिक्खापदानि, तेसु भिन्नेसु न नासेतब्बो, दण्डकम्मं^{३५}

B. 296

R. 1015

१. कण्टक-म० । २. मङ्गुरण्डकं-म० । ३. उपज्झागहणं-स्या०, रो० । ४. चे- स्या०, रो० । ५. दुट्ठं-स्या०, रो० । ६-६. उपज्झा दातब्बा-स्या०, रो० । ७. भिक्खूनं- म० । ८, ९. म० पोत्थके नत्थि ।

कातब्बं । सिक्खापदे पन पुन दिन्ने पि अदिन्ने पि वट्ठति । दण्डकम्मेन पन पीळेत्वा^१ आर्याति संवरे ठपनत्थाय दातब्बमेव । सामणेरानं^२ मज्जपानं सचित्तकं पाराजिकवत्थु, अयं विसेसो^३ ।

अवण्णभासने पन अरहं सम्मासम्बुद्धो ति आदीनं पटिपक्खवसेन
 ५ बुद्धस्स वा, स्वाक्खातो ति आदीनं पटिपक्खवसेन धम्मस्स वा, सुप्पटिपन्नो^३
 ति आदीनं पटिपक्खवसेन सङ्खस्स वा अवण्णं भासन्तो रतनत्तयं निन्दन्तो
 गरहन्तो आचरियुपज्झायादीहि “मा एवं अवचा” ति अवण्णभासने
 आदीनवं दस्सेत्वा निवारेतब्बो । सचे यावतत्तियं वुच्चमानो न ओरमति,
 कण्डकनासनाय नासेतब्बो ति कुरुन्दियं वुत्तं । महाअट्ठकथायं पन “सचे
 १० एवं वुच्चमानो तं लद्धि निस्सज्जति, दण्डकम्मं कारेत्वा अच्चयं देसापेतब्बो ।
 सचे न निस्सज्जति^४, तथेव आदाय पग्गय्ह तिट्ठति, लिङ्गनासनाय नासेतब्बो”
 ति वुत्तं, तं युत्तं । अयमेव हि नासना इधाधिप्पेता ति ।

B. 297

मिच्छादिट्ठिके पि एसेव नयो । सस्सतुच्छेदानं हि अञ्जतर-
 दिट्ठिको सचे आचरियादीहि ओवदियमानो निस्सज्जति^४, दण्डकम्मं कारेत्वा
 १५ अच्चयं देसापेतब्बो । अप्पटिनिस्सज्जन्तो व नासेतब्बो ति । भिक्खुनी-
 दूसको^५ चेत्थ कामं अब्रह्मचारिग्गहणेन गहितो व, अब्रह्मचारि पन आर्याति
 संवरे ठातुकामं सरणानि^६ दत्वा उपसम्पादेतुं वट्ठति । भिक्खुनीदूसको
 आर्याति संवरे ठातुकामो पि पव्वज्जं पि न लभति, पगेव उपसम्पदं ति
 एतमत्थं दस्सेतुं “भिक्खुनीदूसको” ति इमं^७ विसुं दसमं अङ्गं वुत्तं ति
 २० वेदितब्बं ।

पण्डकवत्थुकथा

१०६. दहरे^८ दहरे (८६.८) ति तरुणे तरुणे^९ । मोलिगल्ले^९ ति
 थूलसरीरे । हत्थिभण्डे अस्सभण्डे ति हत्थिगोपके च अस्सगोपके च ।

पण्डको भिक्खवे ति एत्थ आसित्तपण्डको उसूयपण्डको^{१०} ओपक्क-
 मिकपण्डको^{११} पक्खपण्डको नपुंसकपण्डको ति पञ्च पण्डका । तत्थ यस्स

R. 1016

१. पिळेत्वा—स्या०, रो० । २-२. सी० पोत्थके नत्थि । ३. सुपटि०—सी०, स्या०,
 रो० । ४. निस्सज्जति—सी० । ५. भिक्खुनि०—म० । एवमुपरि पि । ६. सरणादीनि—सी० ।
 ७. इदं—म० । ८-८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. मोलि०—स्या०, रो०; मुनि०—सी० ।
 १०. उसुय०—स्या०, रो० । ११. ०मिय०—स्या०, रो० ।

परेसं अङ्गजातं मुखेन गहेत्वा असुचिना आसित्तस्स परिळाहो वूपसम्मति,
 अयं आसित्तपण्डको । यस्स^१ परेसं अज्झाचारं पस्सतो उसूयाय उप्पन्नाय
 परिळाहो वूपसम्मति, अयं उसूयपण्डको । यस्स उपक्कमेन बीजानि अप-
 नीतानि, अयं^२ ओपक्कमिकपण्डको । एकच्चो पन अकुसलविपाकानुभावेन
 काळपक्खे पण्डको^३ होति, जुण्हपक्खे पनस्स परिळाहो वूपसम्मति, अयं^४
 पक्खपण्डको । यो पन पटिसन्धियंयेव अभावको उप्पन्नो, अयं नपुंसकपण्डको
 ति^५ । तेसु आसित्तपण्डकस्स च उसूयपण्डकस्स च पब्बज्जा न वारिता,
 इतरेसं तिण्णं वारिता । तेसु पि पक्खपण्डकस्स यस्मिं पक्खे पण्डको
 होति, तस्मिंयेवस्स पक्खे पब्बज्जा वारिता ति कुहन्दियं वुत्तं । यस्स
 चेत्थ पब्बज्जा वारिता, तं सन्धाय इदं वुत्तं—“अनुपसम्पन्नो न उपसम्पादे-^{१०}
 तब्बो उपसम्पन्नो नासेतब्बो” ति । सो पि लिङ्गनासनेनेव नासेतब्बो ।
 इतो परं “नासेतब्बो” ति वुत्ते^३ पि एसेव नयो ।

B. 298

थेय्यसंवासकवत्थुकथा

११०. पुराणकुलपुत्तो (८६.१६) ति पुराणस्स अनुक्कमेन पारिजुञ्जं^१
 पत्तस्स कुलस्स पुत्तो । मातिपक्खपितिपक्खतो^२ कोलज्जा खीणा विनट्ठा
 मता अस्सा ति खीणकोलज्जो । अनधिगतं^३ ति अप्पत्तं । फातिं कातुं^४ ति^{१५}
 वड्ढेतुं । इद्धा ति उय्योजनत्थे निपातो^५ । अनुयुञ्जियमानो ति एकमन्तं नेत्वा
 केसमस्सुओरोपन-कासायपटिग्गहण - सरणगमन-उपज्झायग्गहण-कम्मवाचा-
 निस्सयधम्मे पुच्छियमानो । एतमत्थं आरोचेसी ति एतं सयं पब्बजितभावं
 आदितो पट्टाय आचिक्खि ।

थेय्यसंवासको भिक्खवे ति एत्थ तयो थेय्यसंवासका — लिङ्गत्येनको,^{२०}
 संवासत्थेनको, उभयत्थेनको ति । तत्थ यो सयं पब्बजित्वा विहारं गत्त्वा
 न भिक्खुवस्सानि गणेति, न यथावुडुं वन्दनं सादियति, न आसनेन
 पटिबाहति, न उपोसथपवारणादोसु सन्दिस्सति, अयं लिङ्गमत्तस्सेव
 थेनितत्ता लिङ्गत्येनको नाम ।

१. यस्स पन—स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. वुत्तेसु—म० ।

४. ०गुडं—रो० । ५. खीणकोलज्जो ति माति०—स्या०, रो० । ६-३. सो० पोत्थके नत्थि ।

R. 1017

यो पन भिक्खूहि पब्बाजितो सामणेरो समानो^१ विदेसं गत्वा “अहं
दसवस्सो वा वीसतिवस्सो वा” ति मुसा वत्वा भिक्खुवस्सानि गणेति,
यथावुड्डं^२ वन्दनं सादियति, आसनेन पटिवाहति, उपोसथपवारणादीसु
सन्दिस्सति, अयं संवासमत्तस्सेव थेनितत्ता संवासत्थेनको नाम । भिक्खु-
५ वस्सगणनादिको हि सब्बो पि किरियभेदो इमस्मि अत्थे “संवासो” ति
वेदितब्बो । सिक्खं पच्चक्खाय “न मं^३ कोचि जानाती” ति एवं पटिपज्जन्ते
पि एसेव नयो ।

यो पन सयं पब्बजित्वा विहारं गत्वा भिक्खुवस्सानि गणेति,
यथावुड्डं^३ वन्दनं सादियति, आसनेन पटिवाहति, उपोसथ^४-पवारणादीसु
१० सन्दिस्सति, अयं लिङ्गस्स चेव संवासस्स च थेनितत्ता उभयत्थेनको^५
नाम । अयं तिविधो पि थेय्यसंवासको अनुपसम्पन्नो न उपसम्पादेतब्बो,
उपसम्पन्नो नासेतब्बो, पुन पब्बज्जं याचन्तो पि न पब्बाजेतब्बो ।

B. 299

एत्थ च असम्मोहत्थं इदं पकिण्णकं वेदितब्बं—

“राजदुब्बिक्खकन्तार-रोगवेरिभयेहि वा ।
१५ चीवराहरणत्थं वा, लिङ्गं आदियतीध यो ॥
संवासं नाधिवासेति, याव सो सुद्धमानसो ।
थेय्यसंवासको नाम, ताव एस न वुच्चती” ति ॥

तत्रायं^६ वित्थारनयो — इधेकच्चस्स राजा कुद्धो होति, सो “एवं मे
सोत्थि भविस्सती” ति सयमेव लिङ्गं गहेत्वा पलायति । तं दिस्वा रञ्जो
२० आरोचेन्ति । राजा “सचे^७ पब्बजितो, न तं लब्भा किञ्चि कातुं” ति तस्मि
कोधं पटिविनेति, “सो वूपसन्तं मे राजभयं” ति सङ्घमज्झं अनोसरित्वा
व गिहिलिङ्गं^८ गहेत्वा आगतो पब्बाजेतब्बो । अथा पि “सासनं निस्साय
मया जीवितं लद्धं, हन्द दानि अहं पब्बजामी” ति उप्पन्नसंवेगो तेनेव
लिङ्गेन आगत्वा आगन्तुकवत्तं न सादियति, भिक्खूहि पुट्टो वा अपुट्टो वा
२५ यथाभूतमत्तानं आविकत्वा^९ पब्बज्जं याचति, लिङ्गं अपनेत्वा पब्बाजेतब्बो ।

१. ०पि-म० । २. मे-स्या०, रो० । ३-३. सी० पोत्थके...पे०... ग्रन्थि ।
४. उभयत्थेनिको-स्या०, रो० । ५. तत्र-स्या०, रो० । ६. रो० पोत्थके नत्थि । ७. गिही०-
सी० । एवमुपरि पि । ८. आवो०-सी० । एवमुपरि पि ।

सचे पन वत्तं सादियति, पब्बजितालयं दस्सेति, सब्बं पुब्बे वुत्तं वस्सगणनादिभेदं^१ विधिं पटिपज्जति, अयं न पब्बाजेतब्बो ।

इध पनेकच्चो दुब्भिकखे जीवितुं असक्कोन्तो सयमेव लिङ्गं गहेत्वा सब्बपासण्डियभत्तानि भुञ्जन्तो दुब्भिकखे वीतिवत्ते सङ्खमज्झं अनोसरित्वा व गिहिलिङ्गं गहेत्वा आगतो ति सब्बं पुरिमसदिसमेव ।

5 R. 1018

अपरो महाकन्तारं नित्थरितुकामो होति, सत्थवाहो च पब्बजिते गहेत्वा गच्छति । सो “एवं मं सत्थवाहो गहेत्वा गमिस्सती” ति सयमेव लिङ्गं गहेत्वा सत्थवाहेन सद्धि कन्तारं नित्थरित्वा खेमन्तं पत्वा सङ्खमज्झं अनोसरित्वा व गिहिलिङ्गं गहेत्वा आगतो ति सब्बं पुरिमसदिसमेव ।

अपरो रोगभये उप्पन्ने जीवितुं असक्कोन्तो सयमेव लिङ्गं गहेत्वा 10 सब्बपासण्डियभत्तानि भुञ्जन्तो रोगभये वूपसन्ते सङ्खमज्झं अनोसरित्वा व गिहिलिङ्गं गहेत्वा आगतो ति सब्बं पुरिमसदिसमेव ।

B. 300

अपरस्स एको वेरिको कुद्धो होति, घातेतुकामो नं विचरति, सो “एवं मे सोत्थि भविस्सती” ति सयमेव लिङ्गं गहेत्वा पलायति । वेरिको “कुहिं सो” ति परियेसन्तो “पब्बजित्वा पलातो” ति सुत्वा “सचे 15 पब्बजितो, न तं लब्भा किञ्चि कातुं” ति तस्मि कोधं पटिविनेति । सो “वूपसन्तं मे वेरिभयं” ति सङ्खमज्झं अनोसरित्वा व गिहिलिङ्गं गहेत्वा आगतो ति सब्बं पुरिमसदिसमेव ।

अपरो जातिकुलं गन्त्वा सिक्खं पच्चक्खाय गिही^२ हुत्वा “इमानि चीवरानि इध विनस्सिस्सन्ति^३, सचे पि इमानि गहेत्वा विहारं गमिस्सामि, 20 अन्तरामग्गे मं ‘चोरो’ ति गहेस्सन्ति, यन्नूनाहं कायपरिहारियानि कत्वा गच्छेय्यं” ति चीवराहरणत्थं निवासेत्वा च पारुपित्वा च विहारं गच्छति । तं दूरतो व आगच्छन्तं दिस्वा सामणेरा च दहरा च अब्भुगगच्छन्ति, वत्तं दस्सेन्ति । सो न सादियति, यथाभूतमत्तानं आविकरोति । सचे भिक्खु “न दानि मयं तं मुञ्चिस्सामा^४” ति बलक्कारेण पब्बाजेतुकामा होन्ति, 25 कासायानि अपनेत्वा पुन पब्बाजेतब्बो । सचे पन “नयिमे मम

१. ०गणादिभेदं-रो० । २. गिहि-म० । ३. विनस्सन्ति-सो०, स्या०, रो० ।

४. ०स्सामी-रो० ।

हीनायावत्तभावं^१ जानन्ती” ति तं येव भिक्खुभावं पटिजानित्वा सब्बं पुब्बे वुत्तं वस्सगणनादिभेदं विधिं पटिपज्जति, अयं न पब्बाजेतब्बो ।

अपरो महासामणेरो जातिकुलं गन्त्वा उप्पब्बजित्वा कम्मन्तानुट्ठानेन उब्बाळ्हो हुत्वा पुन “दानि अहं समणो व भविस्सामि, थेरो पि मे
 ५ उप्पब्बजितभावं न जानाती” ति तदेव पत्तचीवरं^२ आदाय^३ विहारं आगच्छति, तमत्थं^४ भिक्खूनं नारोचेति^५, सामणेराभावं पटिजानाति, अयं थेय्यसंवासकोयेव पब्बज्जं न लभति । सचे पिस्स लिङ्गगहणकाले^६ एवं होति, “नाहं कस्सचि आरोचेस्सामी” ति विहारं च गतो आरोचेति, गहणेनेव थेय्यसंवासको । अथापिस्स “गहणकाले आचिक्खिस्सामी” ति चित्तं
 १० उप्पन्नं होति, विहारं च गन्त्वा “कुहि त्वं आवुसो गतो” ति वुत्तो “न दानि मं इमे जानन्ती” ति वञ्चेत्वा नाचिक्खति, “नाचिक्खिस्सामी” ति सह धुरनिकखेपेन अयं पि थेय्यसंवासको व । सचे पनस्स गहणकाले पि “आचिक्खिस्सामी” ति चित्तं उप्पन्नं होति^७, विहारं गन्त्वा पि आचिक्खति, अयं पुन पब्बज्जं लभति ।

अपरो दहरसामणेरो महन्तो वा पन अब्यत्तो^८, सो पुरिमनयेनेव उप्पब्बजित्वा घरे वच्छकरक्खणादीनि^९ कम्मनि^{१०} कातुं न^{११} इच्छति, तमेनं जातका तानियेव कासायानि अच्छादापेत्वा^{१२} थालकं वा पत्तं वा हत्थे दत्त्वा “गच्छ समणो व होही” ति घरा नीहरन्ति । सो विहारं गच्छति, नेव नं भिक्खु जानन्ति “अयं उप्पब्बजित्वा पुन सयमेव पब्बजितो” ति, नापि
 २० सयं जानाति, “यो एवं पब्बजति, सो थेय्यसंवासको नाम होती” ति । सचे तं परिपुण्णवस्सं^{१३} उपसम्पादेन्ति, सूपसम्पन्नो । सचे पन अनुपसम्पन्नकालेयेव विनयविनिच्छये वत्तमाने सुणाति, “यो एवं पब्बजति, सो थेय्यसंवासको नाम^{१४} होती” ति । तेन “मया एवं कतं” ति भिक्खूनं आचिक्खितब्बं, एवं पुन पब्बज्जं लभति । सचे “न दानि मं कोचि जानाती”
 २५ ति न आरोचेति, धुरे^{१५} निक्खित्तमत्ते थेय्यसंवासको ।

१. हीनाया-रो० । २-२. चीवरमादाय-सी० । ३. ना पि तमत्थं-म० । ४. आरोचेति-म० । ५. गहण-म० । ६. म० पोत्थके नत्थि । ७. बालो-स्या०, रो० । ८. करणादि-सी० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. सी० पोत्थके नत्थि । ११. अच्छादेत्वा-स्या०, रो०, म० । १२. वीसतिवस्सं-स्या०, रो० । १३. सी० पोत्थके नत्थि । १४. धुरं-म० ।

भिक्षु सिक्खं पच्चक्खाय लिङ्गं अनपनेत्वा^१ दुस्सीलकम्मं कत्वा वा अकत्वा वा पुन सब्बं पुब्बे वुत्तं वस्सगणनादिभेदं विधिं पटिपज्जति, थेय्यसंवासको होति । सिक्खं अप्पच्चक्खाय^२ सलिङ्गे ठितो मेथुनं पटिसेवित्वा वस्सगणनादिभेदं विधिं आपज्जन्तो थेय्यसंवासको न होति, पब्बज्जामत्तं लभति । अन्धकट्टकथायं पन एसो थेय्यसंवासको ति वुत्तं, तं न^५ गहेतब्बं ।

एको भिक्षु कासाये सउस्साहो व ओदातं निवासेत्वा मेथुनं पटिसेवित्वा पुन कासायानि निवासेत्वा वस्सगणनादिभेदं सब्बं^३ विधिं आपज्जति, अयं पि थेय्यसंवासको न होति, पब्बज्जामत्तं लभति । सचे पन कासाये धुरं निक्खिपित्वा ओदातं निवासेत्वा मेथुनं पटिसेवित्वा पुन कासा-^{१०} यानि निवासेत्वा वस्सगणनादिभेदं सब्बं^३ विधिं आपज्जति, थेय्यसंवासको होति ।

R. 1020

सामणेरो सलिङ्गे ठितो मेथुनादि^४ अस्समणकरणधम्मं^५ आपज्जित्वा पि थेय्यसंवासको न होति । सचे पि कासाये सउस्साहो व कासायानि अपनेत्वा मेथुनं पटिसेवित्वा पुन कासायानि निवासेति, नेव थेय्यसंवासको^{१५} होति । सचे पन कासाये धुरं निक्खिपित्वा नग्गो वा ओदातनिवत्थो वा मेथुनसेवनादीहि अस्समणो हुत्वा कासायं^६ निवासेति, थेय्यसंवासको होति । सचे पि^७ गिहिभावं पत्थयमानो कासावं^८ ओवट्टिकं वा कत्वा अञ्जेन वा आकारेन गिहिनिवासनेन निवासेति “सोभति नु खो मे गिहिलिङ्गं, न सोभती” ति वीमंसनत्थं, रक्खति ताव । “सोभती” ति सम्पटिच्छित्वा^{२०} पन पुन लिङ्गं सादियन्तो थेय्यसंवासको होति । ओदातं निवासेत्वा वीमंसनसम्पटिच्छनेसु पि एसेव नयो ।

B. 302

सचे पन निवत्थकासायस्स^९ उपरि ओदातं निवासेत्वा वीमंसति वा सम्पटिच्छति वा, रक्खतियेव । भिक्षुनिया पि एसेव नयो । सा पि^{१०} गिहिभावं पत्थयमाना सचे कासायं^{११} गिहिनिवासनं निवासेति, “सोभति नु^{२५}

१. अपनेत्वा-स्या०, रो० । २. अपच्च०-सी० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४-४. ०नादि०-म०; ०अस्समणकरण०-सी० । ५. कासायानि-सी०, स्या०, रो० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. कासायं-स्या०, रो० । ८. ०कासावस्स-सी० । ९. पि हि-म० । १०. कासावं-सी० ।

खो मे गिहिलिङ्गं, न सोभती” ति वीमंसनत्थं, रक्खति ताव । सचे “सोभती” ति सम्पटिच्छति, न रक्खति । ओदातं निवासेत्वा वीमंसन-सम्पटिच्छनेसु पि एसेव नयो । निवत्थकासायस्स पन उपरि ओदातं निवा-सेत्वा वीमंसनु वा सम्पटिच्छतु वा, रक्खतियेव ।

5 सचे कोचि बुद्धपब्बजितो^१ वस्सानि अगणेत्वा पालियं^२ पि अठत्वा^३ एकपस्सेनागन्त्वा महापेळादीसु कटच्छुना उक्खित्ते भत्तपिण्डे पत्तं उपना-मेत्वा सेनो विय मंसर्पेसि गहेत्वा गच्छति, थेय्यसंवासको न होति । भिक्खु-वस्सानि पन^४ गणेत्वा गणहन्तो थेय्यसंवासको होति ।

सयं सामणेरो व^५ सामणेरपटिपाटिया^६ कूटवस्सानि^७ गणेत्वा
10 गणहन्तो थेय्यसंवासको न होति । भिक्खु भिक्खुपटिपाटिया कूटवस्सानि गणेत्वा गणहन्तो भण्डग्घेन कारेतब्बो ति ।

तिथियपक्कन्तककथा

R. 1021

तिथियपक्कन्तको भिक्खवे (६०.८) ति एत्थ पन^८ तिथियेसु पक्कन्तो पविट्ठो ति तिथियपक्कन्तको । सो न केवलं न उपसम्पादेतब्बो, अथ खो न पब्बाजेतब्बो पि । तत्रायं विनिच्छयो—उपसम्पन्नो भिक्खु तिथियो
15 भविस्सामी ति सलिङ्गेनेव तेसं उपस्सयं गच्छति, पदवारे पदवारे दुक्कटं । तेसं लिङ्गे आदिन्नमत्ते तिथियपक्कन्तको होति । यो पि सयमेव “तिथियो भविस्सामी^९” ति कुसचीरादीनि निवासेति, तिथियपक्कन्तको होति^{१०} येव । यो पन नग्गो नहायन्तो^{११} अत्तानं ओलोकेत्वा “सोभति मे आजीवकभावो, आजीवको भविस्सामी^{१२}” ति कासायानि अनादाय नग्गो
20 व आजीवकानं उपस्सयं गच्छति, पदवारे पदवारे दुक्कटं । सचे पनस्स अन्तरामग्गे हिरोत्तप्पं उप्पज्जति, दुक्कटानि देसेत्वा मुच्चति । तेसं उपस्सयं गन्त्वा पि तेहि वा ओवदितो अत्तना वा “इमेसं पब्बज्जा अतिदुक्खा” ति दिस्वा^{१३} निवत्तन्तो पि मुच्चतियेव ।

B. 303

१. बुद्ध—सो० । २. पाळियं—सी०, रो०, म० । ३. अठत्वा—म० । ४. वा पन—सी० । ५. वा—सी० । ६. सामणेरपाटिया—सी० । ७. कुट—सी०, रो० । एवमुपरि पि । ८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. भविस्सं—सी० । १०. सी० पोत्थके नत्थि । ११. न्हायन्तो—म०, रो० । १२. भविस्सं—सी०, स्या०, रो० । १३. म० पोत्थके नत्थि ।

सचे पन “किं तुम्हाकं पब्बज्जाय उक्कटुं” ति पुच्छित्वा “केसमस्सु-
लुञ्चनादीनो” ति वुत्तो एककेसं पि लुञ्चापेति, उक्कुटिकप्पधानादीनि वा
वतानि^१ आदियति, मोरपिञ्छादीनि वा निवासेति, तेसं लिङ्गं गण्हाति,
“अयं पब्बज्जा सेट्ठा” ति सेट्ठभावं वा^२ उपगच्छति, न मुच्चति, तित्थिय-
पक्कन्तको होति । सचे पन “सोभति नु खो मे तित्थियपब्बज्जा, ननु खो^३
सोभती” ति वोमंसनत्थं कुसचीरादीनि वा^४ निवासेति, जटं वा बन्धति,
खारिकाजं वा आदियति, याव न सम्पटिच्छति, ताव नं लद्धि रक्खति,
सम्पटिच्छित्तमत्ते तित्थियपक्कन्तको होति । अच्छिन्नचीवरो पन कुसची-
रादीनि निवासेन्तो राजभयादीहि वा तित्थियलिङ्गं गण्हन्तो लद्धिया
अभावेन नेव तित्थियपक्कन्तको होति ।

10

अयं च तित्थियपक्कन्तको नाम उपसम्पन्नभिक्षुना कथितो, तस्मा
सामणेरो सलिङ्गेन तित्थायतनं गतो पि पुन पब्बज्जं च उपसम्पदं च
लभती ति कुरुन्दियं वुत्तं । पुरिमो पन थेय्यसंवासको अनुपसम्पन्नेन
कथितो; तस्मा उपसम्पन्नो कूटवस्सं गणन्तो पि अस्समणो न होति ।
लिङ्गे सउस्साहो पाराजिकं आपज्जित्वा भिक्षुवस्सादीनि गणन्तो पि थेय्य-
संवासको न होती ति ।

15

तिरच्छानगतवत्थुकथा

१११. नागयोनिया अट्टीयती^१ (६०.१०) ति एत्थ किञ्चा पि सो
पवत्तियं कुसलविपाकेन देवसम्पत्तिसदिसं इस्सरियसम्पत्तिं अनुभोति, अकुसल-
विपाकपटिसन्धिकस्स पन तस्स^२ सजातिया^३ मेथुनपटिसेवने च विस्सट्ठनिद्दो-
क्कमने च नागसरीरं पातुभवति उदकसञ्चारिकं मण्डूकभक्खं, तस्मा सो^४
ताय नागयोनिया अट्टीयति । हरायती* ति लज्जति^५ । जिगुच्छती ति
अत्तभावं जिगुच्छति* । तस्स भिक्षुनो निक्खन्ते ति तस्मिं भिक्षुस्मि
निक्खन्ते । अथ वा तस्स भिक्षुनो निक्खमने^६ ति अत्थो । विस्सट्ठो^७ निद्दं

R. 1022

B. 304

20

१. लुञ्चनादी-स्या०, रो० । २. वतानि-म० । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
४. अट्टीयती-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५-५ नागस्स सकजातिया-स्या०, रो० । ६. लज्जायति-
स्या०, रो० । *-* सी० पोत्थके नत्थि । ७. निग्गमने-सी० । ८. विस्सट्ठो-सी० ।

ओक्कमी ति तस्मि अनिक्खन्ते विस्सरभयेन सति अविस्सज्जित्वा कपिमिद्ध-
वसेनेव^१ निदायन्तो निक्खन्ते सति विस्सज्जित्वा विस्सट्ठो निरासङ्को
महानिदं पटिपज्जि । विस्सरमकासी (६०.२२) ति भयवसेन समणसञ्जं
पहाय विरूपं महासद्धमकासि ।

- 5 तुम्हे ख्वत्था^२ ति तुम्हे खो अत्थ; अकारस्स लोपं कत्वा^३
वुत्तं । तुम्हे खो नागा भानविपस्सनामग्गफलानं अभव्वत्ता इमस्मि धम्म-
विनये अविखल्लिहधम्मा अत्थ, विखल्लिहधम्मा न भवत्था ति अयमेत्थ सङ्घे-
पत्थो । सजातिया ति नागिया एव । यदा पन मनुस्सिस्थिआदिभेदाय^४
अञ्जजातिया पटिसेवति, तदा देवपुत्तो विय होति । एत्थ च पवत्तियं
10 अभिण्हं सभावपातुकम्मदस्सनवसेन “द्वे पच्चया” ति वुत्तं । नागस्स पन
पञ्चसु कालेसु सभावपातुकम्मं होति—पटिसन्धिकाले, तच्चजहनकाले,
सजातिया मेथुनकाले, विस्सट्ठनिदोक्कमनकाले, चुतिकाले ति ।

- तिरच्छानगतो भिक्खवे ति एत्थ नागो वा होतु सुपण्णमाणवका-
दीनं वा अञ्जतरो, अन्तमसो सक्कं देवराजानं उपादाय यो कोचि
15 अमनुस्सजातियो, सब्बो व इमस्मि अत्थे तिरच्छानगतो ति वेदितब्बो ।
सो नेव उपसम्पादेतब्बो, न पब्बाजेतब्बो, उपसम्पन्नो पि नासेतब्बो ति ।

मातुघातकादिवत्थुकथा

- ११२-१३. मातुघातकादिवत्थूसु—निक्खन्ति करेय्यं ति निक्खमनं
निग्गमनं अपवाहनं करेय्यं ति अत्थो । मातुघातको भिक्खवे ति एत्थ येन
मनुस्सिस्थिभूता^५ जनिका माता^६ सयं पि मनुस्सजातिकेनेव सता सच्चिच्च
20 जीविता वोरोपिता, अयं आनन्तरियेन मातुघातककम्मेन मातुघातको, एतस्स
पब्बज्जा च उपसम्पदा च पटिक्खत्ता । येन पन मनुस्सिस्थिभूता पि
अजनिका पोसावनिका^७ माता^८ वा महामाता वा चुल्लमाता^९ वा जनिका
पि वा न मनुस्सिस्थिभूता माता^{१०} घातिता, तस्स पब्बज्जा न वारिता, न च

B. 305,
R. 1023

१. निदावसेनेव—सी० । २. च०— सी०; खोत्था—म० । ३. अकत्वा—स्या०, रो० ।
४. मनुस्सिस्थि०—स्या०, रो० । ५. मनुस्सिस्थि०—स्या०, रो० । ६. सी० पोत्थके नत्थि ।
७-९. पोसावनिकमाता—सी० । ८. चुल्ल०—स्या०, रो०, म० । ९. पि—सी० ।

आनन्तरिको^१ होति । येन सयं तिरच्छानभूतेन मनुस्सिस्थिभूता माता
घातिता, सो पि आनन्तरिको न होति, तिरच्छानगतत्ता पनस्स पब्बज्जा
पटिक्खित्ता । सेसं उत्तानमेव । पितुघातके पि एसेव नयो । सचे पि हि
वेसिया पुत्तो होति, “अयं मे पिता” ति न जानाति, यस्स सम्भवेन निब्बत्तो,
सो चे^२ अनेन घातितो, पितुघातकोत्वेव सङ्ख्यं^३ गच्छति, आनन्तरियं च ५
फुसति ।

११४. अरहन्तघातको पि मनुस्सअरहन्तवसेनेव वेदितब्बो ।
मनुस्सजातियं हि अन्तमसो अपब्बजितं पि खीणासवं दारकं वा दारिकं वा
सच्चिच्च जीविता वोरपेन्तो अरहन्तघातको व होति, आनन्तरियं च फुसति,
पब्बज्जा चस्स वारिता । अमनुस्सजातिकं पन अरहन्तं मनुस्सजातिकं^४ वा १०
अवसेसं अरियपुग्गलं घातेत्वा आनन्तरियो न होति, पब्बज्जा पिस्स न
वारिता, कम्मं पन बलवं होति । तिरच्छानो मनुस्सअरहन्तं पि घातेत्वा
आनन्तरियो न होति, कम्मं पन भारियं ति अयमेत्थ विनिच्छयो । ते^५ वधाय
ओनीयन्ती (६२.२) ति वधत्थाय ओनीयन्ति, मारेतुं नीयन्ती ति अत्थो^६ ।
यं पन पालियं “सचा च मयं” ति वुत्तं, तस्स सचे मयं ति अयमेव अत्थो । १५
“सचे चे” ति हि वत्तब्बे एत्थ “सचा च” इति अयं निपातो वुत्तो ।
“सचे च” इच्चेव वा पाठो । तत्थ सचे ति सम्भावनत्थे निपातो; च इति
पदपूरणमत्ते । “सचज्ज मयं” ति पि पाठो । तस्स^७ सचे अज्ज मयं ति
अत्थो ।

११५. भिक्खुनीदूसको^८ भिक्खवे ति एत्थ यो पकतत्तं भिक्खुनि २०
तिण्णं मग्गानं अज्जतरस्मिं दूसेति, अयं भिक्खुनीदूसको नाम । एतस्स
पब्बज्जा च उपसम्पदा च वारिता । यो पन कायसंसग्गेन सीलविनासं
पापेति, तस्स पब्बज्जा च उपसम्पदा च न वारिता । बलक्कारेण ओदात-
वत्थवसनं कत्वा अनिच्छमानंयेव दूसेन्तो पि भिक्खुनीदूसकोयेव । बलक्कारेण

R. 1024

१. आनन्तरियो-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. च-स्या०, रो० । ३. सङ्खं-सी०
स्या०, रो० । ४. ०जातियं-स्या०, रो० । ५. ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. तत्थ-सी०
७. भिक्खुनि०-म०; भिक्खुणी०-सी० । एवमुपरि पि ।

B. 306

पन ओदातवत्थवसनं कत्वा इच्छमानं दूसेन्तो भिक्खुनीदूसको न होति । कस्मा ? यस्मा गिहिभावे सम्पटिच्छित्तमत्तेयेव सा अभिक्खुनी होति । सर्कि सीलविपन्नं^१ पन पच्छा दूसेन्तो सिक्खमानसामणेरीसु^२ च विप्पटिपज्जन्तो नेव भिक्खुनीदूसको होति, पब्बज्जं पि उपसम्पदं पि लभति ।

- 5 सङ्गभेदको भिक्खवे (६२.१३) ति एत्थ यो देवदत्तो विय सासनं उद्धम्मं उब्बिनयं कत्वा चतुन्नं कम्मानं अञ्जतरवसेन सङ्गं भिन्दति, अयं सङ्गभेदको नाम । एतस्स पब्बज्जा च उपसम्पदा च वारिता ।

लोहितुप्पादको भिक्खवे ति एत्था पि यो देवदत्तो विय दुट्ठचित्तेन वधकचित्तेन तथागतस्स जीवमानकसरीरे^३ खुद्दकमक्खिकाय पिवनकमत्तं
10 पि लोहितं उप्पादेति, अयं लोहितुप्पादको नाम । एतस्स पब्बज्जा च उपसम्पदा च वारिता । यो पन रोगवूपसमनत्थं जीवको विय सत्थेन फालेत्वा पूतिमंसं च लोहितं च नीहरित्वा फासुं करोति, बहुं सो पुञ्जं पसवती ति ।

उभतोव्यञ्जनकवत्थुकथा

११६. उभतोव्यञ्जनको^४ ति इत्थिनिमित्तुप्पादनकम्मतो^५ च पुरिस-
15 निमित्तुप्पादनकम्मतो च उभतोव्यञ्जनमस्स अत्थी ति उभतोव्यञ्जनको । करोती ति पुरिसनिमित्तेन इत्थीसु मेथुनवीतिक्कमं करोति । कारापेती ति परं समादपेत्वा^६ अत्तनो इत्थिनिमित्ते^७ कारापेति^८, सो दुविधो होति- इत्थीउभतोव्यञ्जनको^९, पुरिसउभतोव्यञ्जनको ति ।

- तत्थ इत्थीउभतोव्यञ्जनकस्स इत्थिनिमित्तं पाकटं होति, पुरिस-
20 निमित्तं पटिच्छन्नं । पुरिसउभतोव्यञ्जनकस्स पुरिसनिमित्तं पाकटं, इत्थि- निमित्तं पटिच्छन्नं । इत्थीउभतोव्यञ्जनकस्स इत्थीसु पुरिसत्तं करोन्तस्स इत्थिनिमित्तं पटिच्छन्नं होति, पुरिसनिमित्तं पाकटं होति^{१०} । पुरिस-

१. विप्पन्नं-स्या०, रो० । २. सिक्खमाना०-म०; ०सामणेरासु-स्या०, रो० ।

३. ०मानसरीरे-सी० । ४. ०भिक्खवे-म० । ५. इत्थी०-स्या०, रो० । ६. समादा०-स्या०, रो० । ७. इत्थी०-स्या०, रो० । ८. कारेति-सी० । ९. इत्थि०-सी०, म० । १०. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

उभतोव्यञ्जनकस्स पुरिसानं इत्थिभावं उपगच्छन्तस्स पुरिसनिमित्तं पटिच्छन्नं
 होति, इत्थिनिमित्तं पाकटं होति । इत्थीउभतोव्यञ्जनको सयं च गब्भं
 गण्हाति, परं च गण्हापेति । पुरिसउभतोव्यञ्जनको पन सयं न गण्हाति,
 परं गण्हापेती ति, इदमेतेसं नानाकरणं । कुरुन्दियं पन वुत्तं—“यदि
 पटिसन्धियं पुरिसलिङ्गं पवत्ते इत्थिलिङ्गं निब्बत्तति, यदि पटिसन्धियं 5 R. 1025
 इत्थिलिङ्गं पवत्ते पुरिसलिङ्गं निब्बत्तती” ति । तत्थ विचारक्कमो वित्था-
 रतो अट्ठसालिनिया^१ धम्मसङ्गहट्ठकथायं^२ वेदितब्बो । इमस्स पन
 दुविधस्सा पि उभतोव्यञ्जनकस्स नेव पब्बज्जा अत्थि, न उपसम्पदा ति
 इदमिध^३ वेदितब्बं ।

अनुपज्झायकादिवत्थुकथा

११७. तेन खो पन समयेना (६२.१८) ति येन समयेन भगवता सिक्खा- 10
 पदं अपज्जत्तं होति, तेन समयेन । अनुपज्झायकं ति उपज्झं अगाहापेत्वा
 सब्बेन सब्बं उपज्झायविरहितं । एवं उपसम्पन्ना नेव धम्मतो न आमि-
 सतो सङ्गहं लभन्ति, ते परिहायन्तियेव, न वड्ढन्ति । न भिक्खवे अनुप-
 ज्झायको ति उपज्झं अगाहापेत्वा निरुपज्झायको न उपसम्पादेतब्बो । यो^४
 उपसम्पादेय्य^५ आपत्तिं दुक्कटस्सा ति सिक्खापदपज्जत्तितो पट्टाय एवं उप- 15
 सम्पादेन्तस्स आपत्तिं होति^६; कम्मं पन न कुप्पति । केचि कुप्पती ति
 वदन्ति, तं न गहेतब्बं । सङ्घेन उपज्झायेना ति आदीसु पि उभतोव्यञ्जन-
 कुपज्झायपरियोसानेसु एसेव नयो ।

अपत्तकादिवत्थुकथा

११८. हत्थेसु^७ पिण्डाय चरन्ती^८ ति यो हत्थेसु पिण्डो लब्धमिति,
 तदत्थाय चरन्ति^९ । सेय्यथापि तित्थिया ति यथा आजीवकनामका 20
 तित्थिया; सुपव्यञ्जनेहि मिस्सेत्वा हत्थेसु ठपितपिण्डमेव^{१०} हि ते भुञ्जन्ति ।
 आपत्तिं दुक्कटस्सा ति एवं उपसम्पादेन्तस्सेव आपत्तिं होति, कम्मं पन न
 कुप्पति । अचोवरकादिवत्थूसु^{११} पि एसेव नयो ।

१. अत्थ-सी०, स्या०, रो० । २. वम्मसङ्गट्ठ-सी० । ३. इदमिध-स्या०, रो० ।
 ४-४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. अपत्तकं... पे०... हत्थेसु-सी०;
 अपत्तका हत्थेसु-स्या०, रो० । ७. चरती-सी० । ८. चरति-सी० । ९. ठपितमेव-सी० ।
 १०. ०काति-स्या०, रो०; वत्थूसु-सी० ।

याचितकेना (६३.२६) ति “याव उपसम्पदं करोम^१, ताव देथा”
ति याचित्वा गहितेन; तावकालिकेना ति अत्थो । ईदिसेन हि पत्तेन वा
चीवरेन वा पत्तचीवरेन वा उपसम्पादेन्तस्सेव आपत्ति होति, कम्मं पन न
कुप्पति, तस्मा परिपुण्णपत्तचीवरो व उपसम्पादेतब्बो । सचे तस्स नत्थि,
5 आचरियुपज्झाया चस्स दातुकामा होन्ति, अज्जे^२ वा भिक्खू^३ निरपेक्खेहि
निस्सज्जित्वा अधिद्वानुपगं पत्तचीवरं दातब्बं । पब्बज्जापेक्खं पन पण्डु-
पलासं याचितकेना पि पत्तचीवरेन पब्बाजेतुं वट्टति, सभागद्वाने विस्सासेन
गहेत्वा पि पब्बाजेतुं वट्टति ।

R. 1026

B. 308

10 सचे पन अपक्कं पत्तं चीवरुपगानि च वत्थानि गहेत्वा आगतो
होति, याव पत्तो पच्चति, चीवरानि च करियन्ति^३, ताव विहारे वसन्तस्स
अनामद्वुपिण्डपातं दातुं वट्टति, थालके भुञ्जितुं वट्टति, पुरेभत्तं सामणे-
र-भागसमको आमिसभागो दातुं वट्टति । सेनासनग्गाहो^४ पन सलाकभत्त-
उद्देसभत्तनिमन्तनादीनि च न वट्टन्ति । पच्छाभत्तं पि सामणे-
र-भागसमो^५ तेलमधुफाणितादिभेसज्जभागो वट्टति । सचे गिलानो होति, भेसज्जमस्स
15 कातुं वट्टति, सामणे-रस्स विय च सब्बं पटिजगगनकम्मं ति ।

न-पब्बाजेतब्ब-द्वत्तिसवारकथा

(हत्थच्छिन्नादिवत्थुकथा)

११६. हत्थच्छिन्नादिवत्थूसु—हत्थच्छिन्नो ति यस्स हत्थतले वा
मणिबन्धे वा कप्परे वा यत्थ कत्थचि एको वा द्वे वा हत्था छिन्ना होन्ति ।
पादच्छिन्नो ति यस्स अगगपादे वा गोप्फकेसु वा जङ्घाय वा यत्थ कत्थचि
एको वा द्वे वा पादा छिन्ना होन्ति । हत्थपादच्छिन्नो ति यस्स वुत्तप्प-
20 कारेनेव चतूसु हत्थपादेसु द्वे वा तयो वा सब्बे वा हत्थपादा छिन्ना होन्ति ।
कण्णच्छिन्नो ति यस्स कण्णमूले वा कण्णसक्खलिकाय वा एको वा द्वे वा
कण्णा छिन्ना होन्ति । यस्स पन कण्णाविद्धे^६ छिज्जन्ति, सक्का च होति
सङ्घाटेतुं, सो कण्णं सङ्घाटेत्वा पब्बाजेतब्बो । नासच्छिन्नो ति यस्स

१. करोमि—स्या०, रो० । २-२. अज्जे वा भिक्खु अज्जे हि वा भिक्खुहि—सी०;
अज्जेहि वा भिक्खुहि—स्या०, रो० । ३. कयिरन्ति—सी०; करो—स्या०, रो० । ४. सेनास-
नगाहो—स्या०, रो० । ५. समको—स्या०, रो० । ६. कण्णबन्धे—रो०; कण्णबुन्धे—स्या० ।

अजपदके वा अग्ने^१ वा एकपुटे^१ वा यत्थ कत्थचि नासा छिन्ना होति ।
 यस्स पन नासिका सक्का होति सन्धेतुं, सो तं फासुकं कत्वा पब्बाजेतब्बो ।
 कण्णनासच्छिन्नो^२ (६५.१) उभयवसेन वेदितब्बो । अङ्गुलिच्छिन्नो ति
 यस्स^३ नखसेसं अदस्सेत्वा एका^४ वा बहू वा अङ्गुलियो छिन्ना होन्ति । यस्स
 पन सुत्ततन्तुमत्तं पि नखसेसं पञ्जायति, तं पब्बाजेतुं वट्टति । अळच्छिन्नो^५
 ति यस्स चतूसु अङ्गुठकेसु अङ्गुलियं वुत्तनयेनेव एको वा बहू वा अङ्गुठका
 छिन्ना होन्ति । कण्डरच्छिन्नो ति यस्स कण्डरनामका महानहारू पुरतो
 वा पच्छतो वा छिन्ना होन्ति; येसु^६ एकस्स पि छिन्नत्ता अग्गपादेन वा
 चङ्कमति^७, मूलेन^८ वा चङ्कमति^८, न वा पादं पतिट्ठापेतुं सक्कोति ।

फणहत्यको ति यस्स वग्गुलिपक्खका^९ विय अङ्गुलियो सम्बद्धा 10 R. 1027
 होन्ति; एतं पब्बाजेतुकामेन अङ्गुलन्तरिकायो फालेत्वा सब्बं अन्तरचम्मं
 अपनेत्वा फासुकं कत्वा पब्बाजेतब्बो । यस्स पि छ अङ्गुलियो होन्ति, तं
 पब्बाजेतुकामेन अधिकं अङ्गुलिं छिन्दित्वा फासुकं कत्वा पब्बाजेतब्बो ।

खुज्जो ति यो उरस्स^{१०} वा पिट्ठिया वा पस्सस्स वा निक्खन्तत्ता
 खुज्जसरीरो । यस्स पन किञ्चि किञ्चि अङ्गपच्चङ्गं ईसकं वड्ढं, तं पब्बाजेतुं 15
 वट्टति । महापुरिसो एव हि ब्रह्मजुगत्तो^{११}, अवसेसो सत्तो अखुज्जो
 नाम नत्थि ।

वामनो ति जङ्घवामनो वा कटिवामनो वा उभयवामनो वा ।
 जङ्घवामनस्स कटितो पट्टाय हेट्ठिमकायो रस्सो होति, उपरिमकायो
 परिपुण्णो । कटिवामनस्स कटितो पट्टाय उपरिमकायो रस्सो होति, 20
 हेट्ठिमकायो परिपुण्णो । उभयवामनस्स उभो पि काया रस्सा होन्ति, येसं
 रस्सत्ता भूतानं विय परिवट्ठमो महाकुच्छिघटसदिसो अत्तभावो होति, तं
 तिविधं पि पब्बाजेतुं न वट्टति ।

गलगण्डी ति यस्स कुम्भण्डं विय गले गण्डो होति । देसनामत्तमेव
 चेतं, यस्मिं किस्मिञ्चि पन पदेसे गण्डे सति न पब्बाजेतब्बो । तत्थ 25

१-१. एकपूटे वा द्वेपूटे-स्या०, रो० । २. ०ति-स्या०, रो० । ३. ०पन-सी० ।
 ४. एको-स्या०, रो० । ५. अल-सी० । ६. तेसु-स्या०, रो० । ७. स्या०, रो०
 पोत्थकेसु नत्थि । ८-८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. ०पक्खा-सी० । १०. उदरस्स-सी० ।
 ११. ०जुगत्तो-स्या०, रो० ।

विनिच्छयो — “न भिक्खवे पञ्चहि आवाधेहि फुट्ठो पब्बाजेतब्बो” ति एत्थ वुत्तनयेनेव वेदितब्बो । लक्खणाहत-कसाहतलिखितकेसु यं वत्तब्बं, तं “न भिक्खवे लक्खणाहतो” ति आदीसु वुत्तमेव ।

सीपदी (६५.७)ति भारपादो वुत्तति । यस्स पादो थूलो होतिसञ्जात-
 5 पिळ्को खरो, सो न पब्बाजेतब्बो । यस्स पन न ताव खरभावं गण्हाति, सक्का होति उपनाहं बन्धित्वा उदकआवाटे पवेसेत्वा उदकवालिकाय पूरेत्वा यथा सिरा पञ्जायन्ति, जङ्घा च तेलनाळिका विय होति, एवं मिलापेतुं सक्का^१, तस्स पादं ईदिसं कत्वा तं पब्बाजेतुं वट्टति । सचे पुन वट्टति, उपसम्पादेन्तेना पि तथा कत्वा व^२ उपसम्पादेतब्बो ।

10 पापरोगी ति अरिसभगन्दरपित्तसेम्हकाससोसादीसु^३ येन केनचि रोगेन निच्चातुरो^४ अतेकिच्छरोगो जेगुच्छो अमनापो; अयं^५ न पब्बाजेतब्बो ।

परिसदूसको ति यो अत्तनो विरूपताय परिसं दूसेति; अतिदीघो वा होति अञ्जेसं सीसप्पमाणनाभिप्पदेसो, अतिरस्सो वा उभयवामनभूतरूपं
 15 विय, अतिकाळो^६ वा झापितखेत्तखानुको^७ विय, अच्चोदातो वा दधितक्कादीहि पमज्जितमट्टतम्बलोहवण्णो^८, अतिकिसो^९ वा मन्दमंसलोहितो अट्टिसिराचम्मसरीरो विय, अतिथूलो वा भारियमंसो, महोदरो वा^{१०} महाभूतसदिसो, अतिमहन्तसीसो वा पर्णिच्छ सीसे कत्वा ठितो विय, अतिखुद्दकसीसो वा सरीरस्स अननुरूपेन अतिखुद्दकेन सीसेन समन्नागतो,
 20 कूटकूटसीसो^{११} वा तालफलपिण्डसदिसेन^{१२} सीसेन समन्नागतो, सिखरसीसो वा उद्धं अनुपुब्बतनुकेन सीसेन समन्नागतो, नाळिसीसो वा महावेळुपब्ब-सदिसेन सीसेन समन्नागतो, कप्पसीसो वा पब्भारसीसो वा चतूसु पस्सेसु येन केनचि पस्सेन ओनतेन^{१३} सीसेन समन्नागतो, वणसीसो वा पूतिसीसो वा कण्णिककेसो वा पाणकेहि खायितकेदारे सस्ससदिसेहि तर्हि तर्हि

B. 310,
R 1028

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०सासादोसु-स्या०, रो० । ३. निच्छा०-रो० । ४. अयम्पि-स्या०, रो० । ५. ०कालो-सो० । ६. ०खेत्ते खानुको-म० । ७. ०पत्तम्ब०-स्या०, रो० । ८. ०कीसो-स्या०, रो० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. कूट०-सी०; कूटकूटसीसो-स्या०, रो० । ११. ०पिण्ड०-स्या०, रो० । १२. ०ओणतेन-म० ।

उट्टितेहि केसेहि समन्नागतो, निल्लोमसीसो वा थूलत्थद्धकेसो^१ वा
 तालहीरसदिसेहि^२ केसेहि समन्नागतो, जातिपलितेहि पण्डरसीसो^३ वा
 पकतितम्बकेसो वा आदित्तेहि विय केसेहि समन्नागतो, आवट्टसीसो^४ वा
 गुन्नं सरीरे आवट्टसदिसेहि उद्धग्गेहि केसावट्टेहि^५ समन्नागतो, सीसलोमेहि
 सद्धि एकावद्धभमुकलोमो वा जालबद्धेन विय नलाटेन समन्नागतो, 5
 सम्बद्धभमुको वा निल्लोमभमुको वा मक्कटभमुको वा अतिमहन्तक्खि वा
 अतिखुट्टकक्खि वा महिसचम्मे^६ वासिकोणेन^७ पहिरित्वा कतच्छिद्दसदिसेहि
 अक्खीहि समन्नागतो, विसमक्खि वा एकेन^८ महन्तेन एकेन खुट्टकेन
 अक्खिना^९ समन्नागतो, विसमचक्कलो^{१०} वा एकेन उद्धं एकेन अधो ति एवं
 विसमजातेहि अक्खिचक्कलेहि समन्नागतो, केकरो वा गम्भीरक्खि वा 10
 यस्स गम्भीरे उदपाने उदकतारका विय अक्खितारका पञ्चायन्ति;
 निक्खन्तक्खि वा यस्स कक्कटकस्सेव अक्खितारका निक्खन्ता होन्ति;
 हत्थिकण्णो वा महतीहि^{१०} कण्णसक्खलिकाहि^{११} समन्नागतो, मूसिककण्णो
 वा जटुककण्णो^{१२} वा खुट्टिकाहि^{१३} कण्णसक्खलिकाहि समन्नागतो, छिद्दमत्त-
 कण्णो वा यस्स विना कण्णसक्खलिकाहि कण्णच्छिद्दमत्तमेव होति; 15
 अविद्धकण्णो वा योनकजातिको पन परिसद्वसको न होति; सभावोयेव
 हि सो तस्स कण्णभगन्दरिको वा निच्चपूतिना कण्णेन समन्नागतो,
 गण्डकण्णो वा सदापग्घरितपुब्बेन कण्णेन समन्नागतो, टट्ठितकण्णो^{१४} वा
 गोभत्तनाळिकाय अगसदिसेहि कण्णेहि समन्नागतो, अतिपिङ्गलक्खि वा
 मधुपिङ्गलं^{१५} पन पब्बाजेतुं वट्टति । निप्पखुमक्खि वा अस्सुपग्घरणक्खि वा 20
 पुप्फितक्खि वा अक्खिपाकेन समन्नागतक्खि वा ।

अतिमहन्तनासिको वा अतिखुट्टकनासिको वा चिपिटनासिको^{१६} वा
 मज्झे अप्पत्तिट्टहित्वा एकपस्से ठितवद्धनासिको वा, दीघनासिको वा

१. थूलत्थद्ध-म० । २. ०हिर०-स्या०, रो० । ३. ०केसो-स्या०, रो० । ४. आवत्त०-
 सी० । एवमुपरि पि । ५. ०वत्तेहि-सी० । ६. महिस-सी०; महोस०-स्या०, रो० ।
 ७. ०कण्णेन-सी० । ८-८. एकेन खुट्टकेन अक्खिना एकेन महन्तेन-सी० । ९. ०चक्कलो-सी० ।
 एवमुपरि पि । १०. महन्तीहि-सी०; महन्ताहि-स्या०, रो० । ११. ०सक्खलीहि-सी० ।
 एवमुपरि पि । १२. जटुक०-सी० । १३. खुट्टिकाहि-स्या०, रो० । १४. वट्ठित०-स्या०,
 रो० । १५. ०पिङ्गलक्खि-स्या०, रो० । १६. विपिट०-स्या०, रो० ।

सुकुण्डसदिसाय^१ जिह्वाय लेहितुं सकुण्येय्याय नासिकाय समन्नागतो,
निचपग्घरितसिङ्घानिकनासो^२ वा ।

महामुखो वा यस्स पटङ्गमण्डूकस्सेव^३ मुखनिमित्तं येव महन्तं होति,
मुखं पन लावुसदिसं अतिखुदकं, भिन्नमुखो वा वङ्कमुखो वा महाओट्टो वा
५ उक्खलिमुखवट्टिसदिसेहि ओट्टेहि समन्नागतो, तनुकओट्टो वा भेरिचम्म-
सदिसेहि दन्ते पिदहितुं असमत्थेहि ओट्टेहि समन्नागतो, महाधरोट्टो वा
तनुकउत्तरोट्टो वा तनुकअधरोट्टो वा महाउत्तरोट्टो वा ओट्टच्छिन्नको^४ वा
एळमुखो वा उप्पक्कमुखो वा सङ्घत्तुण्डको वा बहिसेतेहि अन्तो अतिरत्तेहि
ओट्टेहि समन्नागतो, दुग्गन्धकुणपमुखो वा ।

10 महादन्तो वा अट्टकदन्तसदिसेहि दन्तेहि समन्नागतो असुरदन्तो वा
हेट्टा वा उपरि वा बह्निनिकखन्तदन्तो, यस्स पन सक्का होति ओट्टेहि पिद-
हितुं कथेन्तस्सेव पञ्जायति नो अकथेन्तस्स, तं पब्बाजेतुं वट्टति । पूतिदन्तो
वा निहन्तो वा यस्स पन दन्तन्तरे कलन्दकदन्तो विय सुखुमदन्तो होति,
तं पब्बाजेतुं वट्टति ।

15 महाहनुको वा गोहनुसदिसेन हनुना समन्नागतो, दीघहनुको वा
चिपिटहनुको^५ वा अन्तोपविट्टेन विय अतिरस्सेन हनुकेन समन्नागतो,
भिन्नहनुको वा वङ्कहनुको वा निम्मस्सुदाठिको वा भिक्खुनीसदिसमुखो
दीघगलो वा बकगलसदिसेन गलेन समन्नागतो, रस्सगलो वा अन्तो-
R. 1030 पविट्टेन विय गलेन समन्नागतो, भिन्नगलो वा भट्ट-अंसकूटो वा अहत्थो
B. 312 20 वा एकहत्थो वा अतिरस्सहत्थो वा अतिदीघहत्थो वा भिन्नउरो वा भिन्न-
पिट्ठि वा कच्छुगत्तो वा कण्डुगत्तो वा ददुगत्तो वा गोधागत्तो वा, यस्स
गोधाय^६ विय गत्ततो^७ चुण्णानि पतन्ति, सब्बञ्चेतं विरूपकरणं सन्धाय
वित्थारिकवसेन वृत्तं । विनिच्छयो पनेत्थ “न भिक्खवे पञ्चहि आबाधेही”
ति एत्थ वृत्तनयेनेव वेदितव्वो ।

१. सूकर०-स्या०, रो० । २. सिङ्घानिक०-म० । ३. खरभण्ड०-स्या०, रो० ।
४. छिन्नको-म० । ५. विपिट०-स्या०, रो० । ६. गोधा-स्या०, रो० । ७. गत्तो-स्या०,
रो० । ८. आबाधेहि फुट्टो-स्या०, रो० ।

भट्टकटिको वा महाभानिसदो वा उद्धनकूटसदिसेहि^१ आनिसदमंसेहि
अच्चुगतेहि समन्नागतो, महाऊरुको वा वातण्डिको वा महाजानुको^२ वा
सङ्घट्टनजानुको वा दीघजङ्घो वा यट्टिसदिसजङ्घो^३ विकटो वा पण्हो^४ वा
उब्बद्धपिण्डिको वा, सो दुविधो हेट्ठा ओरुळ्हाहि वा उपरि आरुळ्हाहि वा
महतीहि जङ्घपिण्डिकाहि समन्नागतो, महाजङ्घो वा थूलजङ्घपिण्डिको^५
वा महापादो वा महापण्हि वा पिट्टिकपादो^६ वा पादवेमज्झतो उट्ठित-
जङ्घो वङ्कपादो वा सो दुविधो-अन्तो वा बहि वा परिवत्तपादो गण्ठि-
कङ्गुलि^७ वा सिङ्गिवेरफणसदिसाहि^८ अङ्गुलीहि समन्नागतो, अन्धनखो वा
काळवण्णेहि पूतिनखेहि समन्नागतो, सब्बो पि एस परिसदूसको । एवरूपो
परिसदूसको न पब्बाजेतब्बो ।

10

काणो (६५.८)ति पसन्नन्धो वा होतु पुप्फादीहि वा उपहतपसादो^९ । यो
द्वीहि वा एकेन वा अक्खिना न पस्सति, सो न पब्बाजेतब्बो । महापच्चरियं
पन एकक्खिकाणो काणो ति वुत्तो, द्विअक्खिकाणो अन्धेन सङ्गहितो^{१०} ।
महाअट्टकथायं जच्चन्धो अन्धो ति वुत्तो, तस्मा उभयं पि परियायेन युज्जति ।
कुणी ति हत्थकुणी वा पादकुणी वा अङ्गुलिकुणी वा; यस्स एतेसु हत्था-^{१५}
दोसु यं किञ्चि वङ्कं पञ्जायति, सो^{११} कुणी नाम । खञ्जो ति नतजानुको^{१२}
वा भिन्नजङ्घो वा मज्झे सङ्कुटितपादत्ता कुण्डपादको^{१३} वा पिट्टिपादमज्झेन
चङ्कमन्तो^{१४} अग्रे सङ्कुटितपादत्ता कुण्डपादको वा पिट्टिपादगेन चङ्कमन्तो
अग्नपादेनेव चङ्कमनखञ्जो वा पण्हिकाय चङ्कमनखञ्जो वा पादस्स बाहि-
रन्तेन चङ्कमनखञ्जो वा पादस्स अब्भन्तरन्तेन चङ्कमनखञ्जो वा गोप्फकानं^{२०}
उपरि भग्गत्ता सकलेन पिट्टिपादेन चङ्कमनखञ्जो वा; सब्बोपेस खञ्जोयेव,
सो^{१४} न पब्बाजेतब्बो ।

R. 1031

पक्खहतो ति यस्स एको हत्थो वा पादो वा अट्टसरीरं^{१५} वा सुखं
न वहति^{१६} । छिन्निरियापथो ति पीठसप्पि वुच्चति । जरादुब्बलो ति

B. 313

१. ०कुट०-स्या०, रो० । २. ०जाणुको-म० । ३. ०वा-सी० । ४. सण्डो-स्या०,
रो०; सङ्घटो-सी० । ५. सिट्टिक-स्या०, रो० । ६. ०ङ्गुलिको-स्या०, रो० । ७. सिङ्गो-
स्या०, रो० । ८. ०वा-सी० । ९. ०हीतो-सी० । १०. एसो-स्या०, रो० । ११. ०जाणुको-
सी०, म० । १२. कुटण्डपादको-स्या०, रो० । १३. ०वा-सी० । १४. स्या०, रो० पोत्यकेसु
नत्थि । १५. अट्ट०-स्या०, रो०, म० । १६. भवति-सी० ।

जिण्णभावेन दुब्बलो अत्तनो चोवररजनादिकम्मं कातुं पि असमत्थो । यो पन महल्लको पि^१ बलवा होति, अत्तानं पटिजग्गितुं सक्कोति, सो पब्बाजे-
तब्बो । अन्धो (६५.१२) ति जच्चन्धो वुच्चति । मूगो ति यस्स वचीभेदो
नप्पवत्तति; यस्सा पि पवत्तति, सरणगमनं पन परिपुण्णं भासितुं न सक्कोति,
५ तादिसं मम्मनं पि पब्बाजेतुं न वट्टति । यो पन सरणगमनमत्तं परिपुण्णं
भासितुं सक्कोति, तं पब्बाजेतुं वट्टति ।

बधिरो ति यो सब्बेन सब्बं न सुणाति । यो पन महासद्दं सुणाति,
तं पब्बाजेतुं वट्टति । अन्धमूगादयो उभयदोसवसेन वुत्ता । येसं च
पब्बज्जा पटिक्खत्ता, उपसम्पदा पि तेसं पटिक्खत्ताव । सचे पन ते सङ्घो
१० उपसम्पादेति, सब्बे पि हत्थच्छिन्नादयो सूपसम्पन्ना, कारकसङ्घो पन आच-
रियुपज्झाया च आपत्तितो न मुच्चन्ति । वक्खति च—“अत्थि भिक्खवे
पुगलो अप्पत्तो ओसारणं, तं चे सङ्घो ओसारेति, एकच्चो सुओसारितो,
एकच्चो दुओसारितो” ति तस्सत्थो आगतद्धानेयेव आविभवस्सती^२ ति ।

अलज्जीनिस्सयवत्थुकथा

१२०. अलज्जीनं निस्साय वसन्ती ति उपयोगत्थे सामिवचनं;
१५ अलज्जिपुगले निस्साय वसन्ती ति अत्थो । याव भिक्खुसभागतं जानामी
ति निस्सयदायकस्स भिक्खुनो भिक्खूहि सभागतं लज्जिभावं याव जानामी
ति अत्थो । तस्मा नवं ठानं गतेन “एहि भिक्खु, निस्सयं गण्हाही” ति
वुच्चमानेना पि चतूहपञ्चाहं^३ निस्सयदायकस्स लज्जिभावं उपपरिक्खित्वा
निस्सयो गहेतब्बो ।

२० सचे “थेरो लज्जी” ति भिक्खूनं सन्तिके सुत्वा आगतदिवसेयेव
गहेतुकामो होति, थेरो पन “आगमेहि ताव, वसन्तो जानिस्ससी” ति
कतिपाहं आचारं उपपरिक्खित्वा निस्सयं देति, वट्टति । पकतिया
निस्सयगगहणद्धानं गतेन तदहेव गहेतब्बो, एकदिवसं पि परिहारो नत्थि ।
सचे पठमयामे आचरियस्स ओकासो नत्थि, ओकासं अलभन्तो “पच्चूस-
२५ समये गहेस्सामी” ति सयति, अरुणं उगगतं पि न जानाति, अनापत्ति । सचे

R. 1032,
B. 314

पन “गण्हस्सामी” ति आभोगं अकत्वा सयति, अरुणुगमने दुक्कटं^१ । अगतपुब्बं^२ ठानं^३ गतेन द्वे तीणि दिवसानि वसित्वा गन्तुकामेन अनिस्सितेन वसितब्बं । “सत्ताहं वसिस्सामी” ति आलयं करोन्तेन पन निस्सयो गहेतब्बो । सचे थेरो “किं सत्ताहं वसन्तस्स निस्सयेना” ति वदति, पटिक्खित्तकालतो पट्टाय लद्धपरिहारो होति ।

5

गमिकादिनिस्सयवत्थुकथा

१२१. निस्सयकरणीयो (६६.३) ति करणीयनिस्सयो, करणीयो मया निस्सयो; गहेतब्बो ति अत्थो । निस्सयं अलभमानेना ति अत्तना सद्धि अद्धानमग्गप्पटिपन्नेसु^३ निस्सयदायके असति निस्सयं न लभति नाम । एवं अलभन्तेन अनिस्सितेन बहूनि पि दिवसानि गन्तब्बं । सचे पुब्बे पि निस्सयं गहेत्वा वुत्थपुब्बं कच्चि आवासं पविसति, एकरत्तं वसन्तेना पि निस्सयो गहेतब्बो । अन्तरामग्गे विस्समन्तो वा^४ सत्थं^५ परियेसन्तो वा^६ कतिपाहं वसति, अनापत्ति । अन्तोवस्से पन निबद्धवासं वसितब्बं, निस्सयो च गहेतब्बो । नावाय गच्छन्तस्स पन वस्साने आगते पि निस्सयं अलभन्तस्स अनापत्ति ।

10

याचियमानेना ति तेन गिलानेन याचियमानेन अनिस्सितेन^७ वसितब्बं^८ । सचे “याचाहि मं” ति वुच्चमानो पि गिलानो^९ मानेन न याचति, गन्तब्बं ।

15

फासु होती ति समथविपस्सनानं पटिलाभवसेन फासु होति । इमं हि परिहारं नेव सोतापन्नो न सकदागामि-अनागामि-अरहन्तो^{१०} लभन्ति; न थामगतस्स समाधिनो वा विपस्सनाय वा लाभी, विस्सट्ठकम्मट्टाने पन बालपुथुज्जने कथा व नत्थि । यस्स खो पन समथो वा विपस्सना वा तरुणो^{११} होति, अयं इमं परिहारं लभति, पवारणसङ्गहो पि एतस्सेव अनुज्जातो । तस्मा इमिना पुग्गलेन आचरिये^{१२} पवारेत्वा गते पि “यदा

20

१. ० आपज्जति-सी० । २-२. ० पुब्बट्टानं-सी० । ३. ० मग्गपटिपन्ने-सी०; अद्धानं पटिपन्ने-स्या०, रो० । ४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. सत्थं वा-सी०, स्या०, रो० । ६. सी० स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७-७. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. ० गिलानो-स्या०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. सकदागामी अनागामी-म० । ११. तरुणा-म० । १२. तेमासच्चयेन आचरिये-स्या०, रो० ।

B. 315

R. 1033

पतिरूपो^१ निस्सयदायको आगच्छिस्सति, तस्स निस्साय वसिस्सामी” ति आभोगं कत्वा पुन याव आसाळ्हपुण्णमा^२, ताव अनिस्सितेन वत्थुं वट्टति । सचे पन आसाळ्हमासे^३ आचरियो नागच्छति, यत्थ निस्सयो लब्भति, तत्थ गन्तब्बं ।

५ १२२. गोत्तेन पि अनुस्सावेतुं^४ (६६.२४) ति महाकस्सपस्स उपसम्पदापेक्खो ति एवं गोत्तं वत्वा अनुस्सावेतुं अनुजानामी ति अत्थो ।

१२३-२४. द्वे एकानुस्सावने^५ ति द्वे एकतो अनुस्सावने; एकेन एकस्स अञ्जेन इतरस्सा ति एवं द्वीहि वा आचरियेहि एकेन वा एकक्खणे कम्मवाचं अनुस्सावेत्तेहि उपसम्पादेतुं अनुजानामी ति अत्थो ।

१० द्वे तयो एकानुस्सावने कातुं तं च खो एकेन उपज्झायेना ति द्वे वा तयो वा जने पुरिमनयेनेव एकतो अनुस्सावने कातुं अनुजानामि; तं च खो अनुस्सावनकिरियं एकेन उपज्झायेन अनुजानामी ति अत्थो । तस्मा एकेन आचरियेन द्वे वा तयो वा अनुस्सावेतब्बा । द्वीहि वा तोहि वा आचरियेहि विसुं विसुं एकेन एकस्सा ति एवं एकप्पहारेनेव द्वे तिस्सो वा १५ कम्मवाचा कातब्बा । सचे पन नानाचरिया नानुपज्झाया^६ होन्ति, तिस्स-त्थेरो सुमनत्थेरस्स सद्धिविहारिकं, सुमनत्थेरो तिस्सत्थेरस्स सद्धिविहारिकं अनुस्सावेति, अञ्जमञ्जं च गणपूरका होन्ति, वट्टति । सचे पन नाना-उपज्झाया होन्ति, एको आचरियो होति, “नत्वेव नानुपज्झायेना” ति पटिक्खत्तत्ता न वट्टति । इदं सन्धाय हि एस पटिक्खेपो ।

उपसम्पदाविधिकथा

२० १२५-२७. पठमं उपज्झं गाहापेतब्बो ति एत्थ वज्जावज्जं उप-निज्झायती ति उपज्झा, तं उपज्झं; “उपज्झायो मे भन्ते होही” ति एवं वदापेत्वा गाहापेतब्बो । वित्थायन्ती ति वित्थद्वगत्ता होन्ति । यं^७ जातं ति यं तव सरीरे जातं निब्बत्तं विज्जमानं, तं सद्धमज्जे पुच्छन्ते सन्तं अत्थी ति वत्तब्बं ति आदिं^८ । उल्लुम्पतु मं ति उद्धरतु मं ।

१. पटि०-स्या०, रो० । २. आसाळ्हो०-म०; आसाळ्हपुण्णामी-स्या०, रो० ।

३. आसाळ्हो०-स्या०, रो०; आसाळ्हो०-म० । ४. अनुसावेतुं-सी० । एवमुपरि पि ।

५. ०सावणे-सी० । एवमुपरि पि । ६. ०च-रो० । ७-७. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

चत्तारोनिस्सयादिकथा

१२८. तावदेवा (१००.१) ति उपसम्पन्नसमनन्तरमेव । छाया मेतब्बा ति
 एकपोरिसा वा द्विपोरिसा वा ति छाया मेतब्बा । उतुप्पमाणं^१ आचिक्खितब्बं
 ति “वस्सानो हेमन्तो गिम्हो” ति एवं उतुप्पमाणं आचिक्खितब्बं । एत्थ
 च^२ उतुयेव उतुप्पमाणं । सचे वस्सनादयो अपरिपुण्णा होन्ति, यत्तकेहि
 दिवसेहि यस्स यो उतु अपरिपुण्णो, ते दिवसे सल्लवखेत्वा सो दिवसभागो^३ 5
 आचिक्खितब्बो । अथ वा “अयं नाम उतु, सो च खो परिपुण्णो वा अपरि-
 पुण्णो वा” ति एवं उतुप्पमाणं आचिक्खितब्बं । “पुब्बण्हो वा सायन्हो^४
 वा” ति एवं दिवसभागो आचिक्खितब्बो । सङ्गीती ति इदमेव सब्बं
 एकतो कत्वा “त्वं किं लभसि, का ते छाया, किं उतुप्पमाणं, को दिवस-
 भागो” ति पुट्ठो “इदं नाम लभामि—वस्सं वा हेमन्तं वा गिम्हं वा,^५ 10
 अयं मे छाया, इदं उतुप्पमाणं, अयं दिवसभागो ति वदेय्यासी” ति एवं
 आचिक्खितब्बं ।

B. 316

R. 1034

१२९. ओहाया ति छड्ढेत्वा । दुतियं दातुं ति उपसम्पदमालकतो^६
 परिवेणं गच्छन्तस्स दुतियं^७ दातुं अनुजानामि, चत्तारि च अकरणीयानि
 आचिक्खितुं ति अत्थो । पण्डुपलासो^८ ति पण्डुवण्णो पत्तो । बन्धना^९ 15
 पमुत्तो* ति वण्टतो पतितो । अभब्बो हरितत्ताय+ ति पुन हरितो भवितुं
 अभब्बो । पुथुसिला ति महासिला^{१०} ।

१३०. अलब्भमानाय सामग्गिया अनापत्ति सम्भोगे संवासे ति
 याव तस्स उक्खेपनीयकम्मकरणत्थाय सामग्गी न लब्भति, ताव तेन सद्धि
 सम्भोगे च उपोसथपवारणादिकरणभेदे संवासे च अनापत्ती ति । सेसं^{११} 20
 सब्बत्थ महाविभङ्गे वुत्तानुसारेण सुविञ्जेय्यत्ता पाकटमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय द्वासत्ततिअधिक-
 वत्थुसतपटिमण्डितस्स महाखन्धकस्स
 अत्थवण्णना निट्ठिता ।

१. उतुप्पमाणं—स्या०, रो०, म० । एवमुपरि पि । २. सो० पोत्थके नत्थि ।
 ३. सायण्हो—सी०, स्या०, रो० । ४. ०मालकतो—म०; ०मालतो—स्या०, रो० । ५. दुतियकं—
 म० । ६-६. सो० पोत्थके नत्थि । ७. पवुत्तो—म० । ८. ०तत्थाया—म० ।

२. उपोसथक्खन्धकं

सन्निपातानुजाननादिकथा

B. 317

१-३. उपोसथक्खन्धके—अञ्जतित्थिया (१०५.२) ति एत्थ तित्थं वुच्चति लद्धि; अञ्जं तित्थं अञ्जतित्थं; अञ्जतित्थं^१ एतेसं अत्थी ति अञ्ज-
तित्थिया; इतो अञ्जलद्धिका ति वुत्तं होति । धम्मं भासन्ती ति यं तेसं
कत्तब्बाकत्तब्बं, तं कथेन्ति । ते लभन्ती ति ते मनुस्सा लभन्ति ।

५ मूगसूकरा ति थूलसरीरसूकरा ।

४. अनज्झापन्नो वा होति आपज्जित्वा वा बुद्धितो ति एत्थ
यं आपत्ति भिक्खु अनज्झापन्नो वा होति, आपज्जित्वा वा बुद्धितो, अयं
असन्ती नाम आपत्ती ति एवमत्थो वेदितव्वो । सम्पजानमुसावादे^२ किं
होती ति ध्वायं सम्पजानमुसावादो अस्स होती ति वुत्तो, सो आपत्तितो
१० किं होति, कतरा आपत्ति होती ति अत्थो । दुक्कटं होती ति दुक्कटापत्ति
होति; सा च खो न मुसावादलक्खणेन; भगवतो पन वचनेन वचीद्वारे
R. 1035 अकिरियसमुट्ठाना आपत्ति होती ति वेदितव्वा । वक्खति हि—

“अनालपन्तो मनुजेन केनचि,
वाचागिरं नो च परे भणेत्य ।

15

आपज्जेय्य वाचसिकं न कायिकं,
पण्हा^३ मेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

[परि०—३७९]

अन्तरायिको ति अन्तरायकरो । किस्स फासु होती ति किमत्थाय
फासु होति । पठमस्स ज्ञानस्स अधिगमाया ति पठमस्स भानस्स अधि-
गमनत्थाय^४ तस्स भिक्खुनो फासु होति सुखं^५ होति^६ । एस नयो सब्बत्थ ।
२० इति भगवा उद्देसतो च निद्देसतो च पठमं पातिमोक्खुद्देसं दस्सेसि^७ ।

१. तं-सी० । २. ०वादो-स्या०, रो० । ३. पण्हा-स्या०, रो० । ४. ०गमत्थाय-
सी० । ५-५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. दस्सेति-स्या०, रो० ।

५-६. देवसिकं दिवसे दिवसे । चातुद्दसे वा पन्नरसे^१ वा (१०८.२)
ति एकस्स उतुनो ततिये च सत्तमे च पक्खे द्विक्खत्तुं चातुद्दसे अवसेसे
छक्खत्तुं पन्नरसे; अयं ताव एको अत्थो । अयं पन पकतिचारित्तवसेन वुत्तो
“सकिं पक्खस्स चातुद्दसे वा पन्नरसे वा” ति वचनतो पन तथारूपे
पच्चये सति यस्मिं तस्मिं चातुद्दसे वा पन्नरसे वा उद्दिसितुं वट्टति, आवा- 5
सिकानं भिक्खूनं चातुद्दसो होति, आगन्तुकानं^२ पन्नरसो । सचे आवासिका
बहुतरा होन्ति, आगन्तुकेहि आवासिकानं अनुवत्तितब्बं” ति वचनतो पि
चेतं वेदितब्बं ।

B. 318

सीमानुजाननकथा

७-८. पठमं निमित्ता कित्तेतब्बा ति विनयधरेण पुच्छितब्बं
“पुरत्थिमाय दिसाय किं निमित्तं” ति ? पब्बतो भन्ते ति । पुन विनय- 10
धरेण “एसो पब्बतो निमित्तं” ति एवं^३ निमित्तं कित्तेतब्बं । “एतं पब्बतं
निमित्तं करोम, करिस्साम, निमित्तं कतो, निमित्तं होतु, होति भविस्सती”
ति एवं पन कित्तेतुं न वट्टति । पासाणादीसु पि एसेव नयो । पुरत्थिमाय
दिसाय^४ पुरत्थिमाय^५ अनुदिसाय, दक्खिणाय दिसाय, दक्खिणाय अनुदि-
साय, पच्छिमाय दिसाय, पच्छिमाय अनुदिसाय, उत्तराय दिसाय, उत्तराय 15
अनुदिसाय,, किं निमित्तं^६ ? उदकं भन्ते^७ । एतं उदकं निमित्तं ति
एत्थ पन अट्टत्वा^८ पुन पुरत्थिमाय दिसाय किं निमित्तं^९ । पब्बतो भन्ते^{१०} ।
एसो पब्बतो निमित्तं ति एवं पठमं कित्तितं निमित्तं कित्तेत्वा व ठपेतब्बं ।
एवं हि निमित्तेन निमित्तं घटितं^{११} होति । एवं निमित्तानि कित्तेत्वा
अथान्तरं वुत्ताय कम्मवाचाय सीमा सम्मन्तितब्बा । कम्मवाचापरियोसाने 20
निमित्तानं अन्तो सीमा होति, निमित्तानि सीमतो बहि होन्ति । तत्थ
निमित्तानि सकिं कित्तितानि पि कित्तितानेव^{१२} होन्ति । अन्धकट्टकथायं
पन तिक्खत्तुं सीममण्डलं^{१३} सम्बन्धन्तेन निमित्तं कित्तेतब्बं ति वुत्तं ।
“पब्बतो भन्ते ति...पे०...उदकं भन्ते” ति एवं पन उपसम्पन्नो वा
आचिक्खतु अनुपसम्पन्नो वा वट्टतियेव । 25

R. 1036

१. पण्णरसे-सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खूनं-स्या०, रो० । ३. एवं पठमं-
स्या०, रो० । ४-४. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. ०ति-स्या०, रो० । ६. अठत्वा-स्या०,
रो० । ७. ०नाम-स्या०, रो० । ८. सुकित्तितानं-स्या०, रो० । ९. सीमा-स्या०, रो० ।

B. 319

इदानीं पब्बतनिमित्तादीसु एवं विनिच्छयो वेदितव्वो—तिविधो पब्बतो, सुद्धपंसुपब्बतो, सुद्धपासाणपब्बतो, उभयमिस्सको ति । सो तिविधो पि वट्टति । वालिकरासि पन न वट्टति । इतरो^१ पि हत्थिप्पमाणतो ओमकतरो न वट्टति^२ । हत्थिप्पमाणतो पन पट्ठाय सिनेरुप्पमाणो^३ ५ पि वट्टति । सचे चतूसु दिसासु चत्तारो^४ तीसु वा तयो पब्बता होन्ति, चतूहि वा तीहि वा पब्बतनिमित्तेहेव सम्मन्नितुं पि वट्टति । द्वीहि पन निमित्तेहि एकेन वा सम्मन्नितुं न वट्टति । इतो^५ परेसु पासाणनिमित्तादीसु पि एसेव नयो । तस्मा पब्बतं निमित्तं करोन्तेन पुच्छितव्वं “एकावद्धो न एकावद्धो” ति । सचे एकावद्धो होति, न कातव्वो । तं १० हि चतूसु वा अट्ठसु वा दिसासु कित्तेन्तेना पि एकमेव निमित्तं कित्तितं होति, तस्मा यो एवं चक्कसण्ठानेन विहारं परिविखपित्वा ठितो पब्बतो, तं एकदिसाय कित्तेत्वा अज्जासु दिसासु तं बहिद्धा कत्वा अन्तो अज्जानि निमित्तानि कित्तेतव्वानि ।

सचे पब्बतस्स ततियभागं वा उपडुं^६ वा अन्तोसीमाय कत्तुकामा १५ होन्ति, पब्बतं अकित्तेत्वा यत्तकं पदेसं अन्तो कत्तुकामा, तस्स परतो तस्मियेव पब्बते जातखखवम्मिकादीसु अज्जतरं निमित्तं कित्तेतव्वं । सचे एकयोजन-द्वियोजनप्पमाणं सव्वं पब्बतं अन्तो कत्तुकामा होन्ति, पब्बतस्स परतो भूमियं जातखखवम्मिकादीनि निमित्तानि कित्तेतव्वानि ।

पासाणनिमित्ते(१०६.६)—अयगुळो^७ पि पासाणसङ्ख्यमेव^८ गच्छति, R. 1037 20 तस्मा यो कोचि पासाणो वट्टति । पमाणतो पन हत्थिप्पमाणो पब्बतसङ्ख्यं गतो, तस्मा सो न वट्टति । महागोणमहामहिंसप्पमाणो पन वट्टति । हेट्ठिमपरिच्छेदेन वृत्तिसपलगुळपिण्डपरिमाणो^९ वट्टति । ततो^{१०} खुद्दकतरो इट्ठका वा महन्ती^{११} पि न वट्टति । अनिमित्तुपगपासाणानं^{१२} रासि^{१३} पि न वट्टति, पगेव पंसुवालिकरासि । भूमिसमो खलमण्डलसदिसो

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. वा-रो० । ३. ततो-रो० । ४. उपडुभागं-स्या०, रो० । ५. अयगुळं-स्या०, रो० । ६. सङ्ख्यमेव-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. वृत्तिस-सी० । ८. न ततो-सी० । ९. महन्ता-स्या०, रो० । १०-१०. पासाणरासि-म०; ०निमित्त०-सी० ।

पिट्टिपासाणो वा भूमितो खाणुको विय उट्टितपासाणो वा होति, सो पि पमाणुपगो^१ चे वट्टति । पिट्टिपासाणो अतिमहन्तो पि पासाणसङ्ख्यमेव गच्छति, तस्मा सचे महतो पिट्टिपासाणस्स एकप्पदेसं अन्तोसीमाय कत्तुकामा होन्ति, तं अकित्तेत्वा तस्सुपरि अञ्जो पासाणो कित्तेतब्बो । सचे पिट्टिपासाणुपरि विहारं करोन्ति, विहारमज्जेन वा पिट्टिपासाणो^५ विनिविज्झित्वा गच्छति, एवरूपो पिट्टिपासाणो न वट्टति । सचे हि तं कित्तेन्ति, निमित्तस्स उपरि विहारो होति, निमित्तं च नाम बहिसीमाय होति, विहारो पि बहिसीमायं आपज्जति । विहारं परिक्खपित्वा ठितपिट्टिपासाणो^२ एकत्थ कित्तेत्वा अञ्जत्थ न कित्तेतब्बो^३ ।

वननिमित्ते(१०६.६)—तिणवनं वा तचसारतालनाळिकेरादिरुक्खवनं^{१०} वा न वट्टति । अन्तोसारानं पन साकसालादीनं अन्तोसारमिस्सकानं^४ वा रुक्खानं वनं वट्टति, तं च खो हेट्ठिमपरिच्छेदेन चतुपञ्चरुक्खमत्तं पि ततो ओरं^५ न वट्टति, परं^६ योजनसतिकं पि वट्टति । सचे पन^७ वनमज्जे विहारं करोन्ति, वनं न कित्तेतब्बं । एकदेसं अन्तोसीमाय कत्तुकामेहि^८ पि वनं अकित्तेत्वा तत्थ रुक्खपासाणादयो कित्तेतब्बा । विहारं परिक्खपित्वा ठितवनं^९ एकत्थ^{१५} कित्तेत्वा अञ्जत्थ न कित्तेतब्बं ।

B. 320

रुक्खनिमित्ते—तचसारो तालनाळिकेरादिरुक्खो न वट्टति, अन्तो-सारो जोवमानको अन्तमसो उब्बेधतो अट्ठङ्गुलो परिणाहतो^१ सूचिदण्ड-कप्पमाणो पि वट्टति, ततो ओरं न वट्टति, परं^२ द्वादसयोजनो सुप्पतिट्ठित-निग्रोधो पि वट्टति । वंसनळकसरावादीसु^३ बीजं रोपेत्वा वड्ढापितो^{२०} पमाणुपगो पि न वट्टति । ततो अपनेत्वा पन तं खणं पि भूमियं रोपेत्वा कोट्टकं कत्वा उदकं आसिञ्चित्वा कित्तेतुं वट्टति । नवमूलसाखानिग्गमनं अकारणं । खन्धं छिन्दित्वा रोपिते पन एतं युज्जति । कित्तेन्तेन च “रुक्खो”

R. 1038

१. पमाणुपगो—सी० । २. वा—सी० । ३. कित्तेतब्बं—स्या०, रो० । ४. मिस्सुकानं—रो० । ५. ततो परं—स्या०, रो० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. कातु०—सी०, स्या०, रो० । ८. ठितं वनं—सी० । ९. परिमाणतो—स्या०, रो० । १०. ततो परं—स्या०, रो० । ११. नळसरादिमु—सी० ।

ति पि वक्तुं वट्टति, “साकरुखो ति^१ पि^१ सालरुखो” ति पि । एकाबद्धं पन सुप्पतिट्ठितनिग्रोधसदिसं एकत्थ कित्तेत्वा अञ्जत्थ कित्तेतुं न वट्टति ।

मग्गनिमित्ते (१०६.७)—अरञ्जखेत्तनदीतळाकमग्गादयो न वट्टन्ति, जङ्घमग्गो वा सकटमग्गो वा वट्टति, यो निब्बिज्झित्वा द्वे तीणि
 5 गामन्तरानि गच्छति । यो पन जङ्घमग्गो सकटमग्गतो उक्कमित्वा^२ पुन सकटमग्गमेव ओतरति, ये वा जङ्घमग्गसकटमग्गा अवलज्जा^३, ते न वट्टन्ति । जङ्घसत्थसकटसत्थेहि वलज्जियमानायेव वट्टन्ति । सचे द्वे मग्गा निक्खमित्वा पच्छा सकटधुरमिव एकीभवन्ति, द्विधा भिन्नद्वाने वा सम्बन्धद्वाने वा सर्कि कित्तेत्वा पुन न कित्तेतब्बा^४, एकाबद्धनिमित्तं हेतं होति ।

10 सचे विहारं परिक्षिपित्वा चत्तारो मग्गा चतूसु दिसासु गच्छन्ति, मज्जे एकं कित्तेत्वा अपरं कित्तेतुं न वट्टति । एकाबद्धनिमित्तं हेतं होति^५ । कोणं निब्बिज्झित्वा^६ गतमग्गं^७ पन परभागे कित्तेतुं वट्टति । विहारमज्जेन निब्बिज्झित्वा गतमग्गो पन न कित्तेतब्बो । कित्तिने निमित्तस्स उपरि विहारो होति । सचे सकटमग्गस्स अन्तिमचक्कमग्गं निमित्तं करोन्ति,
 15 मग्गो बहिसीमाय होति । सचे बाहिरचक्कमग्गं निमित्तं^८ करोन्ति, बाहिरचक्कमग्गो व बहिसीमाय होति, सेसं अन्तोसीमं भजति । मग्गं कित्तेन्तेन “मग्गो पन्थो पन्थो पज्जो^९” ति दससु^{१०} येन केनचि नामेन कित्तेतुं वट्टति । परिखासण्ठानेन विहारं परिक्षिपित्वा गतमग्गो एकत्थ कित्तेत्वा अञ्जत्थ कित्तेतुं न वट्टति ।

B. 321

20 वम्मिकनिमित्ते—हेट्ठिमपरिच्छेदेन तं दिवसं जातो अट्ठङ्गुलुब्बेधो गोविसाणप्पमाणो पि वम्मिको वट्टति, ततो ओरं न वट्टति, परं^{११} हिमवन्तपव्वतसदिसो^{१२} पि वट्टति । विहारं^{१३} परिक्षिपित्वा ठितं पन एकाबद्धं एकत्थ कित्तेत्वा अञ्जत्थ कित्तेतुं न वट्टति ।

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ओक्क०-म० । ३. ०ळजा-म० ।
 ४. ०तब्बो-स्या०, रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. विनि०-स्या०, रो० ।
 ७. गतं-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. पक्खो-स्या०, रो० ।
 १०. आदीसु-स्या०, रो० । ११. ततो परं-स्या०, रो० । १२. हिमवन्तसदिसो-सी० ।
 १३. सी० पोत्थके नत्थि ।

नदीनिमित्ते—(१०६.७)यस्सा धम्मिकानं राजूनं काले अन्वद्धमासं^१
 अनुदसाहं अनुपञ्चाहन्ति एवं अनतिक्कमित्वा देवे वस्सन्ते वलाहकेसु^२
 विगतमत्तेसु सोतं पच्छिज्जति, अयं नदिसङ्ख्यं न गच्छति । यस्सा पन
 ईदिसे^३ वुट्टिकाले^३ वस्सानस्स चातुमासे^४ सोतं न पच्छिज्जति, तिमण्डलं
 पटिच्छादेत्वा यत्थ^५ कत्थञ्चि उत्तरन्तिया भिक्खुनिया अन्तरवासको^५
 तेमियति^६, अयं नदीसङ्ख्यं गच्छति, सीमं^७ बन्धन्तानं निमित्तं होति ।
 भिक्खुनिया नदीपारगमने पि उपोसथादिसङ्खकम्मकरणे पि नदीपारसीम-
 सम्मन्नने पि अयमेव नदी ।

या पन मग्गो विय सकटधुरसण्ठानेन वा परिखासण्ठानेन^८ वा
 विहारं परिक्खपित्वा गता, तं एकत्थ कित्तेत्वा अज्जमज्जं कित्तेतुं न^{१०}
 वट्ठति । विहारस्स चतूसु दिसासु अज्जमज्जं विनिब्बिज्झित्वा गते
 नदिचतुक्के पि एसेव नयो । असम्मिस्सनदियो पन चतस्सो पि कित्तेतुं
 वट्ठति । सचे वर्ति करोन्ता^९ विय रुक्खपादे निखणित्वा^{१०} वल्लिपलालादीहि^{११}
 नदिसोतं^{१२} रुम्भन्ति, उदकं च अज्भोत्थरित्वा आवरणं पवत्तित्येव,
 निमित्तं कातुं वट्ठति । यथा पन^{१३} उदकं नप्पवत्तति, एवं सेतुम्हि कते^{१५}
 अप्पवत्तमाना नदी निमित्तं कातुं न वट्ठति । पवत्तनट्टाने नदिनिमित्तं^{१४},
 अप्पवत्तनट्टाने उदकनिमित्तं कातुं वट्ठति ।

या पन दुब्बुट्टिकाले^{१५} वा गिम्हे वा निरुदकभावेन नप्पवत्तति, सा
 वट्ठति । महानदितो उदकमातिकं नीहरन्ति, सा कुत्रदिसदिसा हुत्वा तीणि
 सस्सानि सम्पादेन्ती निच्चं पवत्तति, किञ्चा पि पवत्तति, निमित्तं कातुं न^{२०}
 वट्ठति । या पन मूले महानदितो निग्गता^{१६} पि कालन्तरेन^{१७} तेनेव निग्गत-
 मग्गेन^{१८} नदि भिन्दित्वा सयं च^{१९} गच्छति, गच्छन्ती^{१९} परतो सुंसुमारादि-

१. अन्वद्धं—स्या०, रो० । २. वलाहं—सी० । ३-३. इदिसेसु वुट्टिकालेसु—सी०, स्या०,
 रो० । ४. ०मासे—स्या०, रो० । ५. तत्थ—रो० । ६. तेमियति—स्या०, रो० । ७. नदीसीमं—
 स्या०, रो० । ८. परिक्खा—सी०, स्या०, रो० । ९. करोन्तो—म० । १०. निक्खणित्वा—
 स्या०, रो० । ११. ०पलालादीहि—स्या०, रो० । १२. नदी—स्या०, रो० । १३. स्या०, रो०
 पोत्थकेसु नत्थि । १४. नदी—सी०, स्या०, रो० । १५. दुब्बुट्टि—स्या०, रो० । १६. नीहता—
 स्या०, रो० । १७. कालन्तरे—स्या०, रो० । १८. नीहतं—स्या०, रो० । १९-१९. व
 गच्छन्ती—स्या०, रो० ।

समाकिण्णा^१ नावादीहि सञ्चरितब्बा नदी होति, तं निमित्तं कातुं वट्टति ।

R. 1049

उदकनिमित्ते (१०६.७)—निरुदके ठाने नावाय वा^२ चाटिआदीसु^३ वा उदकं पूरेत्वा उदकनिमित्तं कित्तेतुं न वट्टति, भूमिगतमेव वट्टति । तं च खो
 ५ अप्पवत्तनउदकं आवाटपोक्खरणितळाकजातस्सरलोणिसमुद्दादीसु^४ ठितं, अट्टितं पन ओघनदीउदकवाहकमातिकादीसु^५ उदकं न वट्टति । अन्धकट्ट-
 कथायं पन “गम्भीरेसु आवाटादीसु उक्खेपिमं उदकं निमित्तं न कातब्बं”
 ति वुत्तं, तं दुवुत्तं अत्तनोमतिमत्तमेव । ठितं पन अन्तमसो सूकरखताय पि
 गामदारकानं कीळनवापियं पि तद्ध्वणञ्जेव पठवियं आवाटकं^६ कत्वा कूटेहि^७
 १० आहरित्वा पूरितउदकं पि सचे याव कम्मवाचापरियोसाना^८ तिट्टति, अप्पं
 वा होतु बहु^९ वा, वट्टति । तस्मिं पन ठाने निमित्तसञ्जाकरणत्थं पासाण-
 वालिकापंसुआदिरासि वा पासाणत्थम्भो वा दासत्थम्भो वा कातब्बो । तं
 कातुं च कारेतुं च भिक्खुस्स वट्टति । लाभसीमायं पन न वट्टति । समान-
 संवासकसीमा पन^{१०} कस्सचि पीळनं न करोति, केवलं भिक्खुनं विनयकम्म-
 १५ मेव साधेति, तस्मा एत्थ वट्टति ।

इमेहि च अट्टहि निमित्तेहि असम्मिस्सेहि पि अञ्जमञ्ज^{११} सम्मि-
 स्सेहि^{१२} पि सीमं^{१३} सम्मन्नितुं वट्टतियेव । सा एवं सम्मन्नित्वा बज्जमाना
 एकेन द्वीहि वा निमित्तेहि अबद्धा होति, तीणि पन आदि कत्वा वुत्तप्प-
 कारानं निमित्तानं सतेना पि बद्धा होति । सा तीहि सिङ्घाटकसण्ठाना
 २० होति, चतूहि चतुरस्सा वा सिङ्घाटकअद्धचन्दमुदिङ्गादिसण्ठाना^{१४} वा, ततो
 अधिकेहि नानासण्ठाना । तं बन्धितुकामेहि सामन्तविहारेसु भिक्खु तस्स
 तस्स विहारस्स सीमापरिच्छेदं पुच्छित्वा, बद्धसीमविहारानं सीमाय
 सीमन्तरिकं, अबद्धसीमविहारानं सीमाय उपचारं ठपेत्वा दिसाचारिक-
 भिक्खुनं निस्सञ्चारसमये सचे एक्कस्मि गामक्खेत्ते सीमं बन्धितुकामा,

१. सुसु-म० । २. वा कुम्भियं वा-स्या०, रो० । ३. पाटि०-रो०; पाति०-स्या०;
 ०आदि-सी० । ४. ०पोक्खरणो० आदि-सी० । ५. ०नदि०-म० । ६. आवाटं-स्या०,
 रो० । ७. कुटेहि-म० । ८. ०योसानं-स्या०, रो० । ९. बहु-म० । १०. सी०, म०
 पोत्थकेसु नत्थि । ११-१२. ०मञ्जसम्मि०-स्या०, रो० । १३. सीमा-स्या०, रो० ।
 १४. ०अद्ध०-स्या०, रो०, म० ।

ये तत्थ बद्धसीमा^१ विहारा^१, तेसु भिक्खून् “मयं अज्ज सीमं बन्धिस्साम,
तुम्हे सकसीमापरिच्छेदतो^२ मा^३ निक्खमित्था” ति पेसेतब्बं । ये अबद्ध-
सीमा^४ विहारा^४, तेसु भिक्खू एकज्जं सन्निपातेतब्बा, छन्दारहानं छन्दो
आहरापेतब्बो । सचे अज्जानि पि गामक्खेत्तानि अन्तोकातुकामा, तेसु
गामेसु ये भिक्खू वसन्ति^५, तेहि पि आगन्तब्बं । अनागच्छन्तानं छन्दो
आहरितब्बो ति महासुम्मत्थेरो^६ आह । महापदुमत्थेरो पन “नानागामक्खे-
त्तानि नाम पाटेकं बद्धसीमासदिसानि^७, न ततो छन्दपारिसुद्धि आगच्छति ।
अन्तोनिमित्तगतेहि पन भिक्खूहि आगन्तब्बं” ति वत्वा पुन आह—
“समानसंवासकसीमासम्मन्ननकाले^८ आगमनं^९ पि अनागमनं पि वट्ठति ।
अविप्पवाससीमासम्मन्ननकाले पन अन्तोनिमित्तगतेहि आगन्तब्बं, अना-
गच्छन्तानं छन्दो आहरितब्बो” ति ।

R. 1041,
B. 323

5

10

एवं सन्निपतितेसु पन भिक्खूसु छन्दारहानं छन्दे^{१०} आहटे^{१०} तेसु
तेसु^{११} मग्गेसु नदीतित्थगामद्वारादीसु च आगन्तुकभिक्खून् सीघं^{१२} सीघं^{१२} हत्थ-
पासानयनत्थं च बहिसीमाकरणत्थं^{१३} च आरामिके चेव समणुद्देसे च ठप्पेत्वा
भेरिसज्जं वा सङ्खसज्जं वा कत्वा निमित्तकित्तनानन्तरं वुत्ताय “सुणातु
मे भन्ते सङ्खो” ति आदिकाय कम्मवाचाय सीमा बन्धितब्बा । कम्मवाचा-
परियोसानेयेव निमित्तानि बहि कत्वा हेट्ठा पठविसन्धारकउदकपरियन्तं^{१४}
कत्वा सीमा गता होति ।

15

इमं पन समानसंवासकसीमं सम्मन्नन्तेहि पव्वज्जुपसम्पदादीनं^{१५}
सङ्खकम्मानं सुखकरणत्थं पठमं खण्डसीमा बन्धितब्बा । तं पन बन्धन्तेहि
वत्तं जानितब्बं । सचे हि बोधिचेतियभत्तसालादीनि सब्बवत्थूनि
पतिट्ठापेत्वा कतविहारे बन्धन्ति, विहारमज्जे बहून्^{१६} समोसरणट्ठाने
अबन्धित्वा विहारपच्चन्ते विवित्तोकासे बन्धितब्बा । अकतविहारे बन्धन्तेहि

20

१-१. ०सीमविहारा-सी०, म० । २. सकसक०-स्या०, रो० । ३. मा बहि-सी० ।
४-४. ०सीमविहारा-म० । ५. सन्ति-स्या०, रो० । ६. ०सुमत्थेरो-स्या०, रो०, म० ।
७. ०सीमसदिसा-स्या०, रो० । ८. ०सीमाय०-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. तेसं-स्या०,
रो० । १०-१०. छन्देसु आहतेसु-स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
१२-१२ सीघसीघ-सी० । १३. ०सीम०-स्या०, रो० । १४. पठवी० उदकं परियन्तं-स्या०,
रो०; पथविसन्धारकं उदकं परि-म० । १५. पव्वज्जु-सी०, स्या०, रो० । १६. बहून्-सी० ।

R. 1042

5

बोधिचेतियादीनं सब्बवत्थूनं ठानं सल्लक्खेत्वा यथा पतिट्ठितेसु वत्थूसु विहारपच्चन्ते विवित्तोकासे होति, एवं बन्धितब्बा । सा हेट्ठिमपरिच्छेदेन सचे एकवीसति भिक्खू गण्हाति, वट्टति । ततो ओरं न वट्टति, परं भिक्खुसहस्सं गण्हन्ती पि वट्टति । तं बन्धन्तेहि सीमामालकस्स^१ समन्ता निमित्तुपगा पासाणा ठपेतब्बा, न खण्डसीमाय ठितेहि महासीमा बन्धितब्बा, न महासीमाय ठितेहि खण्डसीमा^२, खण्डसीमायमेव पन ठत्वा खण्डसीमा बन्धितब्बा, महासीमायमेव ठत्वा^३ महासीमा^३ ।

B. 324

10

तत्रायं बन्धनविधि^४—समन्ता “एसो^५ पासाणो निमित्तं” ति एवं निमित्तानि कित्तेत्वा कम्मवाचाय सीमा सम्मन्नितब्बा । अथ तस्सा
 10 एव दळ्हीकम्मत्थं अविप्पवासकम्मवाचा कातब्बा । एवं हि सीमं समूहनिस्सामा ति आगता समूहनितुं न सक्खिस्सन्ति । सीमं सम्मन्नित्वा बहिसीमन्तरिकपासाणा ठपेतब्बा । सीमन्तरिका पच्छिमकोटिया एकरतनप्पमाणा वट्टति । विदत्थिप्पमाणा पि वट्टती ति कुरुन्दियं, चतुरङ्गुलप्पमाणा पि वट्टती ति महापच्चरियं वुत्तं । सचे पन विहारो महा
 15 होति, द्वे पि तिस्सो पि ततुत्तरि^६ पि खण्डसीमायो बन्धितब्बा ।

एवं खण्डसीमं सम्मन्नित्वा महासीमासम्मुतिकाले^७ खण्डसीमतो निक्खमित्वा महासीमाय ठत्वा समन्ता अनुपरियायन्तेहि सीमन्तरिक-पासाणा कित्तेत्वा । ततो अवसेसनिमित्तानि कित्तेत्वा हत्थपासं अविज-हन्तेहि कम्मवाचाय समानसंवासकसीमं सम्मन्नित्वा तस्सा दळ्हीकम्मत्थं
 20 अविप्पवासकम्मवाचा पि कातब्बा^८ । एवं हि “सीमं समूहनिस्सामा” ति आगता समूहनितुं न सक्खिस्सन्ति । सचे पन खण्डसीमाय निमित्तानि कित्तेत्वा ततो सीमन्तरिकाय निमित्तानि कित्तेत्वा महासीमाय निमित्तानि कित्तेन्ति, एवं तीसु ठानेसु निमित्तानि कित्तेत्वा यं सीमं इच्छन्ति, तं पठमं बन्धितुं वट्टति । एवं सन्ते पि यथावुत्तेन^९ नयेन^९ सण्डसीमतो व^{१०} पट्टाय
 25 बन्धितब्बा । एवं बद्धासु पन सीमासु खण्डसीमाय ठिता भिक्खू महासीमाय

१. सीम०—स्या०, रो० । २. ०बन्धितब्बा—स्या०, रो० । ३. ठितेहि स्या०, रो० । ४. बन्धना०—सी० । ५. चेसो—स्या०, रो० । ६. तदुत्तरी स्या०, रो० । ततुत्तरि—सी० । ७. ०सम्मति०—स्या०, रो० । ८. कतब्बा—सी० । ९-९. ०वुत्तनयेन-म० । १०. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

कम्मं करोन्तानं न कोपेन्ति, महासीमाय वा ठिता खण्डसीमाय कम्मं^१ करोन्तानं सीमन्तरिकाय पन ठिता उभिन्नं पि न कोपेन्ति । गामखेत्ते^२ ठत्वा कम्मं करोन्तानं पन सीमन्तरिकाय ठिता कोपेन्ति । सीमन्तरिका हि गामखेत्तं भजति ।

सीमा च नामेसा न केवलं पठवितलेयेव बद्धा बद्धा नाम होति । 5
अथ खो पिट्ठिपासाणे पि कुटिगेहे पि लेणे^३ पि पासादे पि पब्बत-
मत्थके पि बद्धा बद्धायेव होति । तत्थ पिट्ठिपासाणे बन्धन्तेहि पासाण-
पिट्ठियं राजि वा कोट्टेत्वा उदुक्खलं वा खणित्वा निमित्तं न
कातब्बं, निमित्तुपगपासाणे^४ ठपेत्वा निमित्तानि कित्तेतब्बानि^५ । कम्म-
वाचापरियोसाने सीमा पठविसन्धारकं^६ उदकं परियन्तं^७ कत्वा ओतरति । 10
निमित्तपासाणा यथा ठाने न तिट्ठन्ति, तस्मा समन्ततो राजि वा
उट्ठापेतब्बा^८, चतुसु वा कोणेषु पासाणा विज्झितब्बा, “अयं सीमापरि-
च्छेदो” ति वत्वा अक्खरानि वा छिन्दितब्बानि । केचि उसुयकासीमं^९
भापेस्सामा ति अग्गि देन्ति, पासाणा व भायन्ति, न सीमा ।

R. 1043

कुटिगेहे पि बन्धन्तेहि^{१०} भित्ति अकित्तेत्वा एकवीसतिया भिक्खून् 15
ओकासट्ठानं अन्तो करित्वा पासाणनिमित्तानि ठपेत्वा सीमा सम्मन्नितब्बा,
अन्तोकुडुमेव^{१०} सीमा होति । सचे अन्तोकुडुं एकवीसतिया भिक्खून्
ओकासो नत्थि, पमुखे^{११} निमित्तपासाणे ठपेत्वा^{१२} सम्मन्नितब्बा । सचे
एवं^{१३} पि नप्पहोति, बहिनिम्बोदकपतनट्ठाने^{१४} पि निमित्तानि ठपेत्वा सम्म-
न्नितब्बा । एवं सम्मताय पन सब्बं कुटिगेहं सीमट्ठमेव होति । 20

B. 325

चतुभित्तियलेणे पि* कुडुं अकित्तेत्वा पासाणा व कित्तेतब्बा । सचे^{१५}
अन्तो ओकासो^{१६} नत्थि^{१६}, पमुखे पि निमित्तानि ठपेतब्बानि । सचे नप्प-

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. गामखेत्ते-म० । ३. लेने-स्या०, रो० ।
४. ०पगे०-स्या०, रो० । ५. ०कम्मवाचाय सम्मन्नितब्बा-स्या०, रो० । ६-६. पठवीसन्धारक-
उदकं०-स्या०, रो०; पथवि०-म० । ७. उपट्ठा०-स्या०, रो० । ८. उसुयका०-म० ।
९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०कुट्ट०-म० । एवमुपरि पि । ११. ०पि-स्या०,
रो० । १२. ०सीमा-स्या०, रो० । १३. एतं-स्या०, रो० । १४. ०निम्बोदक०-म० ।
१५. सी० स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १६-१६. ओकासे असति-सी०, स्या०, रो० ।
*, पि बन्धन्तेहि म० ।

होति, बहि निम्बोदकपतनद्वाने पि^१ निमित्तपासाणे ठपेत्वा निमित्तानि कित्तेत्वा सीमा सम्मन्नितब्बा । एवं लेणस्स अन्तो च बहि च सीमा होति ।

R. 1044

उपरिपासादे पि भित्ति अकित्तेत्वा अन्तोपासाणे ठपेत्वा सीमा
 5 सम्मन्नितब्बा । सचे नप्पहोति, पमुखे पि पासाणे ठपेत्वा सम्मन्नितब्बा ।
 एवं सम्मता उपरिपासादेयेव होति, हेट्ठा न ओतरति । सचे पन बहूसु
 थम्भेसु तुलानं उपरि कतपासादस्स हेट्ठिमतले कुड्डो यथा निमित्तानं अन्तो
 होति, एवं उट्ठित्वा तुला-रुक्खेहि एकसम्बद्धो^२ ठितो, हेट्ठा^३ पि^३
 ओतरति । एकथम्भपासादस्स^४ पन उपरिमतले^५ बद्धा सीमा सचे
 10 थम्भमत्थके एकवीसतिया भिक्खूनं ओकासो होति, हेट्ठा ओतरति । सचे
 पासादभित्तितो^६ निग्गतेसु निय्युहकादीसु^७ पासाणे ठपेत्वा सीमं बन्धन्ति,
 पासादभित्ति अन्तोसीमायं^८ होति । हेट्ठा पनस्सा ओतरणानोतरणं वुत्त-
 नयेनेव वेदितब्बं । हेट्ठापासादे कित्तेन्तेहि पि भित्ति च रुक्खथम्भा च न
 कित्तेतब्बा । भित्तिलग्गे पन पासाणत्थम्भे कित्तेतुं वट्ठति । एवं कित्तिता
 15 सीमा हेट्ठापासादस्स परियन्तत्थम्भानं अन्तोयेव होति । सचे पन
 हेट्ठापासादस्स कुड्डो उपरिमतलेन^९ सम्बद्धो होति, उपरिपासादं पि
 अभिरूहति । सचे पासादस्स बहि निम्बोदकपतनद्वाने निमित्तानि करोन्ति,
 सब्बो पासादो सीमट्ठो^{१०} होति ।

B. 326

पब्बतमत्थके^{११} तलं होति एकवीसतिया भिक्खूनं ओकासारहं,
 20 तत्थ पिट्ठिपासाणे विय सीमं बन्धन्ति । हेट्ठापब्बते पि तेनेव परिच्छेदेन
 सीमा ओतरति । तालमूलकपब्बते^{१२} पि उपरि सीमा बद्धा हेट्ठा ओतर-
 तेव । यो पन वितानसण्ठानो होति, उपरि एकवीसतिया भिक्खूनं
 ओकासो अत्थि, हेट्ठा नत्थि, तस्स उपरि बद्धा सीमा हेट्ठा न ओतरति ।

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०सम्बन्धो-सी० । एवमुपरि पि । ३-३. हेट्ठिया-
 स्या०, रो० । ४. एकथम्भ-म० । ५. उपरितले-स्या०, रो० । ६. पासादस्स-स्या०,
 रो० । ७. निय्युह-स्या०, रो०; कादिमु-सी० । ८. सीमाया-रो० । ९. ०तले-स्या०,
 रो० । १०. सीमत्थो-सी० । ११. सचे-स्या०, रो० । १२. ०मूलके पब्बते-सी० ।

एवं मुदिङ्गसण्ठानो^१ वा होतु पणवसण्ठानो वा, यस्स हेट्ठा वा मज्झे वा सीमप्पमाणं नत्थि, तस्स^२ उपरि^२ बद्धा सीमा हेट्ठा न^३ ओतरति । यस्स पन द्वे कूटानि आसन्ने ठितानि, एकस्स पि उपरि सीमप्पमाणं नप्पहोति, तस्स कूटन्तरं चिनित्वा वा पूरेत्वा वा एकाबद्धं कत्वा उपरि सीमा सम्मन्नितब्बा ।

5

एको सप्पफणसदिसो पब्बतो, तस्स उपरि सीमप्पमाणस्स अत्थि-
ताय सीमं बन्धन्ति, तस्स चे हेट्ठा आकासपब्भारं होति, सीमा न ओतरति ।
सचे पनस्स वेमज्झे सीमप्पमाणो सुसिरपासाणो होति, ओतरति । सो
च पासाणो सीमद्वोयेव होति । अथा पिस्स हेट्ठा लेणस्स कुड्डो अगगकोटि
आहच्च तिट्ठति, ओतरति, हेट्ठा च उपरि च सीमायेव होति । सचे पन
हेट्ठा उपरिमस्स सीमापरिच्छेदस्स पारतो अन्तो-लेणं होति, बहि सीमा न
ओतरति । अथा पि^४ उपरिमस्स सीमापरिच्छेदस्स ओरतो बहि-
लेणं होति, अन्तो सीमा न ओतरति । अथा पि उपरि सीमापरिच्छेदो^५
खुद्दको, हेट्ठा लेणं महन्तं सीमापरिच्छेदमतिक्कमित्वा ठितं, सीमा उपरि-
येव होति, हेट्ठा न ओतरति । यदि पन लेणं खुद्दकं सब्बपच्छिम-
सीमापरिमाणं, उपरि सीमा महतो तं अज्झोत्थरित्वा ठिता, सीमा
ओतरति । अथ लेणं अतिखुद्दकं सीमप्पमाणं न होति, सीमा उपरियेव
होति, हेट्ठा न ओतरति । सचे ततो उपड्डुं भिज्जित्वा पतति^६, सीमप्पमाणं
चे पि होति, बहिपतितं असोमा । अपतितं पन यदि सीमप्पमाणं,
सीमा होतियेव ।

10 R. 1045

15

20

खण्डसीमा^७ च नीचवत्थुका होति, तं पूरेत्वा उच्चवत्थुकं करोन्ति,
सीमायेव । सीमाय गेहं करोन्ति, सीमट्ठकमेव होति । सीमाय पोक्ख-
रणं खणन्ति, सीमायेव । ओघो सीमामण्डलं^८ ओत्थरित्वा गच्छति,
सीमामालके^९ अट्टं बन्धित्वा कम्मं कातुं वट्ठति । सीमाय हेट्ठा उम्मङ्ग-
नदी^{१०} होति, इद्धिमा भिक्खु तत्थ निसीदति, सचे सा नदी पठमं गता,

25

१. मुदिङ्ग-सी० । २-२. तस्सुपरि-म० । ३. नेव-म० । ४. पिस्स-स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ५. सीमाय परि-म० । ६. सामं पतति-स्या०, । ७. खण्ड-म० ।
८. सीम-स्या०, रो० । ९. सीम-स्या०, रो०; सीमामालके-म० । १०. उम्मङ्ग-सी० ।

B. 327

सीमा पच्छा बद्धा, कम्मं न कोपेति । अथ पठमं सीमा बद्धा, पच्छा नदी गता, कम्मं कोपेति । हेट्ठापठवितले ठितो पन कोपेति येव ।

सीमामालके वट्ठरुक्खो^१ होति, तस्स साखा वा ततो निग्गतपारोहो वा महासीमाय पठवितलं वा तत्थ जातरुक्खादीनि वा आहच्च तिट्ठति,
 5 महासीमं सोधेत्वा वा कम्मं कातब्बं, ते वा साखापारोहा छिन्दित्वा बहि-
 ट्टका कातब्बा । अनाहच्चठितसाखादीसु आरुळ्हभिक्खु हत्थपासं आनेतब्बो ।
 एवं महासीमाय जातरुक्खस्स साखा वा पारोहो^२ वा वुत्तनयेनेव सीमामालके
 पतिट्ठाति, वुत्तनयेनेव सीमं सोधेत्वा वा कम्मं कातब्बं, ते वा साखापारोहा
 छिन्दित्वा बहिट्टका कातब्बा ।

R. 1046

10 सचे सीमामालके कम्मे करियमाने^३ कोचि भिक्खु सीमामालकस्स^४
 अन्तोपविसित्वा वेहासट्ठितसाखाय निसीदति, पादा वास्स भूमिगता होन्ति,
 निवासनपारुपनं^५ वा भूमिं फुसति, कम्मं कातुं न वट्ठति । पादे पन निवा-
 सनपारुपनं च उक्खिपापेत्वा कातुं वट्ठति । इदं च लक्खणं पुरिमनयेनेव^६
 वेदितब्बं । अयं पन विसेसो—तत्र उक्खिपापेत्वा कातुं न वट्ठति, हत्थ-
 15 पासमेव आनेतब्बो । सचे अन्तोसीमतो^७ पब्बतो अब्भुगच्छति^८, तत्रट्ठो
 भिक्खु हत्थपासं आनेतब्बो । इद्धिया अन्तोपब्बतं पविट्ठे पि एसेव नयो ।
 बज्झमाना एव हि सीमा पमाणरहितं पदेसं न ओतरति । बद्धसीमाय^९
 जातं यं किञ्चि यत्थ कत्थचि एकसम्बद्धेन^{१०} गतं सीमासङ्ख्यमेव
 गच्छती ति ।

20

६. तियोजनपरमं(१०६.२१)ति एत्थ तियोजनं परमं पमाणमेतिस्सा
 ति तियोजनपरमा; तं तियोजनपरमं । सम्मन्नन्तेन पन^{११} मज्झे ठत्वा यथा
 चतूसु पि दिसासु दियड्ढ-दियड्ढ-योजनं^{१२} होति, एवं सम्मन्नितब्बा । सचे पन
 मज्झे ठत्वा एकेकदिसतो तियोजनं करोन्ति, छयोजनं^{१३} होती ति^{१३} न

१. पन वट्ठो—स्या०, रो० । २. पारोहा—स्या०, रो० । ३. कयिर०—सी०, स्या०, रो० ।
 ४. मालकस्स—स्या०, रो० । ५. ०पणं—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६. ०नये पि—म०; ०नयेन
 पि—स्या०, रो० । ७. ०सीमट्ठो—स्या०, रो० । ८. अब्भुरग०—म० । ९. बद्धाय०—सी० ।
 १०. ०सम्बन्धेन—स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. दियड्ढं दियड्ढं—
 सी० । १३-१३. छ योजना होति—स्या०, रो० ।

वट्टति । चतुरस्सं वा तिकोणं वा सम्मन्नन्तेन यथा कोणतो कोणं तियोजनं होति, एवं सम्मन्नितब्बा । सचे हि येन केनचि परियन्तेन केसग्गमतं पि तियोजनं अतिकामेति, आपत्तिं च आपज्जति सीमा च असीमा^१ होति ।

नदीपारं (१०६.२२) ति एत्थ पारयती ति पारा । किं पारयति ? नदिं । नदिया पारा नदीपारा, तं नदीपारं; नदिं^२ अज्झोत्थरमानं ति अत्थो ।^५ एत्थ च^३ नदिया लक्खणं नदीनिमित्तं^४ वुत्तनयमेव । यत्थस्स धुवनावा वा ति यत्थ नदिया सीमाबन्धनट्टानगतेसु तित्थेसु निच्चसंचरणनावा अस्स, या सब्बन्तिमेन परिच्छेदेन पाजनपुरिसेन सद्धिं तयो जने वहति । सचे पन सा नावा उद्धं वा अधो वा केनचिदेव करणीयेन पुन आगमनत्थाय नीता^५, थेनेहि^६ वा हटा^७, अवस्सं लब्बनेत्था, या पन वातेन वा छिन्नबन्धना^८ वीचीहि नदीमज्झं नीता अवस्सं आहरितब्बा, पुन^९ धुवनावा व होति । उदके ओगते थलं उस्सादिता^{१०} पि सुधाकसटादीहि पूरेत्वा ठपिता पि धुवनावा व । सचे भिन्ना वा विसङ्खतपदरा वा न वट्टति । महापदु-मत्थेरो पनाह—“सचे पि तावकालिकं नावं आनेत्वा सीमाबन्धनट्टाने ठपेत्वा निमित्तानि कित्तेन्ति, धुवनावा व^{११} होती” ति । तत्र महासुम्मत्थेरो^{१२} आह—“निमित्तं वा सीमा वा कम्मवाचाय गच्छति न नावाय । भगवता च धुवनावा अनुज्जाता, तस्मा निबद्धनावायेव वट्टती” ति ।

B. 328

R. 1047

धुवसेतु वा ति यत्थ रुक्खसङ्घाटमयो वा पदरबद्धो वा जङ्घसत्थसेतु वा हत्थिस्सादीनं संचरणयोगो महासेतु वा अत्थि; अन्तमसो तं खणं येव रुक्खं छिन्दित्वा मनुस्सानं संचरणयोगो एकपदिकसेतु पि^{१३} धुवसेतुत्वेव^{१४} सङ्ख्यं गच्छति । सचे पन उपरिबद्धानि वेत्तलतादीनि हत्थेन गहेत्वा पि न सक्का होति तेन सञ्चरितुं, न वट्टति ।

20

एवरूपं नदीपारं^{१५} सीमं^{१६} सम्मन्नितुं ति यत्थायं वुत्तप्पकारा धुवनावा वा धुवसेतु वा अभिमुखतित्थेयेव अत्थि, एवरूपं नदीपारं सीमं सम्मन्नितुं

१. ०व-स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. पन-स्या०, रो० ।

४. ०निमित्तसु-स्या०, रो० । ५. ०वा-स्या०, रो० । ६. चोरेहि-म० । ७. हटा-स्या०, रो० । ८. म० पोत्थके नत्थि । ९. उस्सारिता-म० । १०. येव-स्या०, रो० । ११. वा-सी० । १२-१२. ०पारसीमं-म०, स्या०, रो० ।

अनुजानामी ति अत्थो । सचे धुवनावा वा धुवसेतु वा अभिमुखतित्थे नत्थि, ईसकं उद्धं अभिरुहित्वा अधो वा ओरोहित्वा अत्थि, एवं पि वट्टति । करवीकतिस्सत्थेरो पन “गावुतमत्तम्भन्तरे” पि वट्टती” ति आह ।

इमं च पन नदीपारसीमं सम्मन्नन्तेन एकस्मि तीरे ठत्वा उपरिसोते
 5 नदीतीरे निमित्तं कित्तेत्वा ततो पट्टाय अत्तानं परिक्षिपन्तेन यत्तकं परि-
 च्छेदं इच्छति, तस्स परियोसाने अधोसोते पि नदीतीरे निमित्तं कित्तेत्वा
 परतोरे सम्मुखट्टाने नदीतीरे निमित्तं कित्तेतब्बं । ततो पट्टाय यत्तकं
 परिच्छेदं इच्छति, तस्स वसेन याव उपरिसोते पठमकित्तितनिमित्तस्स
 सम्मुखा नदीतीरे निमित्तं, ताव कित्तेत्वा पच्चाहरित्वा पठमकित्तितनिमि-
 10 त्तेन सिद्धिं घटेतब्बं । अथ सब्बनिमित्तानं अन्तो ठिते भिक्खू हत्थपासगते
 कत्वा कम्मवाचाय सीमा सम्मन्नितब्बा । नदियं^२ ठिता अनागता पि कम्मं
 न कोपेन्ति । सम्मुतिपरियोसाने^३ ठपेत्वा नदिं^४ निमित्तानं अन्तो पारतीरे^५
 च ओरिमतीरे च एका^६ सीमा^७ होति । नदी पन बद्धसीमासङ्ख्यं न
 गच्छति, विसुं नदीसीमा एव हि सा ।

15 सचे अन्तो नदियं दीपको होति, तं अन्तो सोमाय कातुकामेन पुरि-
 मनयेनेव अत्तना^९ ठिततीरे निमित्तानि कित्तेत्वा दीपकस्स ओरिमन्ते च
 पारिमन्ते च निमित्तं कित्तेतब्बं । अथ परतीरे नदिया ओरिमतीरे
 निमित्तस्स सम्मुखट्टाने निमित्तं कित्तेत्वा ततो पट्टाय पुरिमनयेनेव याव
 उपरिसोते पठमकित्तितनिमित्तस्स सम्मुखा निमित्तं, ताव कित्तेतब्बं ।
 20 अथ दीपकस्स पारिमन्ते च ओरिमन्ते च निमित्तं कित्तेत्वा पच्चाहरित्वा
 पठमकित्तितनिमित्तेन सिद्धिं घटेतब्बं । अथ द्वीसु तीरेसु दीपके च भिक्खू
 सब्बे व हत्थपासगते कत्वा कम्मवाचाय सीमा सम्मन्नितब्बा । नदियं ठिता
 अनागच्छन्ता पि कम्मं न कोपेन्ति । सम्मुतिपरियोसाने ठपेत्वा नदिं
 निमित्तानं अन्तो तीरद्वयं च दीपको च एकसीमा होति, नदी पन
 25 नदीसीमायेव ।

१. गावुतम्भन्तरे-सी० । २. नदिया-सी० । ३. सम्मति०-स्या०, रो० । ४. नदी-
 स्या०, रो० । ५. पर०-सी०, स्या०, रो० । ६-६. एक०-म० । ७. अन्तो-सी० ।

सचे पन दीपको विहारसीमापरिच्छेदतो^१ उद्धं वा अधो वा अधिक-
तरो होति, अथ विहारसीमापरिच्छेदनिमित्तस्स^१ उजुकमेव सम्मुखीभूते
दीपकस्स ओरिमन्ते निमित्तं कित्तेत्वा ततो पट्टाय दीपकसिखरं परिकिख-
पन्तेन पुन दीपकस्स ओरिमन्ते निमित्तस्स^२ सम्मुखे^२ पारिमन्ते निमित्तं
कित्तेतब्बं । ततो परं पुरिमनयेनेव पारतीरे सम्मुखनिमित्तमादि कत्वा^५
पारतीरनिमित्तानि च दीपकस्स पारिमन्तओरिमन्तनिमित्तानि च कित्तेत्वा
पठमकित्तितनिमित्तेन सद्धि घटना कातब्बा । एवं कित्तेत्वा सम्मता सीमा
पब्बतसण्ठाना होति ।

सचे पन दीपको विहारसीमापरिच्छेदतो उद्धं पि अधो पि अधिक-
तरो होति, पुरिमनयेनेव दीपकस्स उभो पि सिखरानि परिकिखपित्वा^{१०}
निमित्तानि कित्तेन्तेन निमित्तघटना कातब्बा । एवं कित्तेत्वा सम्मता सीमा
मुदिङ्गसण्ठाना होति ।

सचे दीपको विहारसीमापरिच्छेदस्स अन्तो खुद्दको होति, सब्बपठ-
मेन^३ नयेन^३ दीपके^४ निमित्तानि कित्तेतब्बानि । एवं कित्तेत्वा सम्मता
सीमापणवसण्ठाना होति ।

B. 330

15

उपोसथागारादिकथा

१०. अनुपरिवेणियं (१०६.२७) ति एकसीममहाविहारे^५ तस्मि
तस्मि परिवेणे । असङ्केतना ति सङ्केतं अक्त्वा । एकं समूहनित्वा ति
कम्मवाचाय समूहनित्वा ।

R. 1049

११. यतो पातिमोक्खं सुणाती ति यत्थ कत्थचि भिक्खूनं हत्थपासे
निसिन्नो यस्मा पातिमोक्खं सुणाति; कतोवस्स उपसथो ति अत्थो । इदं^{२०}
च वत्थुवसेन वुत्तं, हत्थपासे निसिन्नस्स पन असुणन्तस्सा पि कतो व होति
उपोसथो । निमित्ता कित्तेतब्बा ति उपोसथपमुखस्स खुद्दकानि वा महन्तानि
वा पासाणइट्टकदारुखण्डदण्डकादीनि यानि कानिचि निमित्तानि अब्भोकासे
वा मालकादीसु वा यत्थ कत्थचि सज्जं कत्वा कित्तेतुं वट्टति । अथवा^६

१. ०सीम०-सी० । २-२. निमित्तसम्मुखे-म० । ३. ०पठमनयेन-म० । ४. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. एकस्मि विहारे-स्या०, रो० । ६. सी० पोत्थके नत्थि ।

निमित्ता* कित्तेतब्बा ति निमित्तुपगा^१ वा अनिमित्तुपगा^१ वा परिच्छेदजान-
नत्थं कित्तेतब्बा^२ ।*

थेरोहि भिक्खूहि पठमतरं सन्निपतितुं (१११.११) ति एत्थ सचे
महाथेरो पठमतरं न आगच्छति, दुक्कटं । सब्बेहेव^३ एकज्झं सन्निपतित्वा
५ उपोसथो कातब्बो ति एत्थ सचे पोराणको आवासो मज्जे विहारस्स होति,
पहोति चेत्य भिक्खून् निसज्जट्टानं, तत्थ सन्निपतित्वा उपोसथो कातब्बो ।
सचे पोराणको परि-दुब्बलो^४ चेव सम्बाधो च अज्जो पच्छा उट्ठितावासो^५
असम्बाधो, तत्थ उपोसथो कातब्बो ।

यत्थ वा पन थेरो भिक्खु विहरती ति एत्था पि सचे थेरस्स
१० विहारो सब्बेसं पहोति, फासुको होति, तत्थ उपोसथो कातब्बो । सचे पन
सो पच्चन्ते विसमप्पदेसे होति, थेरस्स वत्तब्बं—“भन्ते, तुम्हाकं विहारो
B. 331 अफासुकदेसो, नत्थि एत्थ सब्बेसं ओकासो, असुकस्मि नाम आवासे
ओकासो अत्थि, तत्थ गन्तुं वट्ठती” ति । सचे थेरो नागच्छति, तस्स
छन्दपारिसुद्धि आनेत्वा सब्बेसं पहोनके फासुकट्टाने उपोसथो कातब्बो ।

अविष्पवाससीमानुजाननकथा

१२-१३. अन्धकविन्दा ति राजगहतो गावुत्तये^६ अन्धकविन्दं
१५ नाम, तं उपनिस्साय थेरो वसति; ततो राजगहं उपोसथं आगच्छन्तो^७ ।
राजगहं हि परिक्खपित्वा अट्टारस महाविहारा सब्बे एकसीमा, धम्म-
सेनापतिना नेसं सीमा बद्धा, तस्मा वेळुवने सङ्घस्स सामग्गीदानत्थं^८
आगच्छन्तो ति अत्थो । नदिं तरन्तो ति सिप्पिनियं^९ नाम नदिं अतिक्क-
२० मन्तो । मनं वूळ्हो^{१०} अहोसी ति ईसकं अप्पत्तवूळ्हभावो अहोसि । सा
R. 1050 किर नदी गिज्झकूटतो ओतरित्वा चण्डेन सोतेन वहति । तत्थ वेगेन
आगच्छन्तं उदकं अमनसिकरोन्तो थेरो मनं वूळ्हो^{११} अहोसि, न पन वूळ्हो^{१२},
उदकब्भाहतानिस्स चीवरानि अल्लानि जातानि ।

.. सी० पोत्थके नत्थि । १. ०पगानि-स्या०, रो० । २. निमित्तानि कित्तेतब्बानि-
स्या०, रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. वापि दुब्बलो-सी० । ५. उट्ठितो आवासो-स्या०,
रो० । ६. गावुत्तमत्तमेव-स्या०, रो० । ७. ०ति-सी० । ८. सामग्गी-सी० । ९. सप्पि-
नियं-सी० । १०. वूळ्हो-म०, स्या०; वूळ्हा-रो० । एवमुपरि पि । ११. वूळ्ह-रो० ।

१४-१५. सम्मता सा सीमा सङ्घेन तिचीवरेन अविप्पवासा ठपेत्वा
 गामं च गामूपचारं चा (११२.१८) ति इमिस्सा कम्मवाचाय उप्पन्न-
 कालतो पट्टाय भिक्खूनं पुरिमकम्मवाचा न वट्टति । अयमेव हि^१ थावरा
 होति । भिक्खुनीनं^२ पन अयं न वट्टति, पुरिमायेव वट्टति । कस्मा ?
 भिक्खुनीसङ्घो हि अन्तोगामे वसति । यदि एवं सिया, सो एताय कम्म- 5
 वाचाय तिचीवरपरिहारं न लभेत्थ, अत्थि चस्स परिहारो, तस्मा पुरिमायेव
 वट्टति । भिक्खुनीसङ्घस्स हि द्वे पि सीमायो लब्भन्ति । तत्थ भिक्खूनं सीमं
 अज्झोत्थरित्वा पि तस्सा अन्तो पि भिक्खुनीनं सीमं सम्मन्तितुं वट्टति ।
 भिक्खूनं पि भिक्खुनीसीमाय एसेव नयो । न हि ते अज्झमज्झस्स कम्मे
 गणपूरका होन्ति, न कम्मवाचं^३ वग्गं^३ करोन्ति । एत्थ च निगमनगरानं 10
 पि गामेनेव सङ्गहो वेदितब्बो ।

गामूपचारो ति परिकिखत्तस्स परिकखेपो, अपरिकिखत्तस्स परि-
 कखेपोकासो । तेसु अधिट्ठिततेचीवरिको भिक्खु परिहारं न लभति । इति
 भिक्खूनं अविप्पवाससीमा गामं च गामूपचारं च न ओत्थरति, समान-
 संवासकसीमा व ओत्थरति । समानसंवासकसीमा चेत्थ अत्तनो धम्मताय 15
 गच्छति । अविप्पवाससीमा^४ पन यत्थ समानसंवासकसीमा, तत्थेव गच्छति ।
 न हि तस्सा विसुं निमित्तकित्तनं अत्थि, तत्थ सचे अविप्पवासाय सम्मुति-
 काले^५ गामो अत्थि, तं सा न ओत्थरति । सचे पन सम्मताय सीमाय
 पच्छा गामो निविसति, सो पि सीमासङ्घचमेव गच्छति । यथा च पच्छा
 निविट्ठो, एवं पठमं निविट्ठस्स पच्छा वड्डितप्पदेसो पि सीमासङ्घचमेव 20
 गच्छति । सचे पि सीमासम्मुतिकाले गेहानि कतानि, पविसिस्सामा ति
 आलयो पि अत्थि, मनुस्सा पन अप्पविट्ठा, पोराणकगामं^६ वा सगेहमेव^७
 छट्टेत्वा अज्झत्थ गता, अगामोयेव एस, सीमा ओत्थरति । सचे पन
 एकं पि कुलं पविट्ठं वा आगतं^८ वा अत्थि, गामोयेव सीमा न
 ओत्थरति ।

B. 332

R. 1051

25

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. भिक्खुणीनं-सी० । एवमुपरि पि । ३-३. ०वाचावग्गं-
 स्या०, रो० । ४. अविप्पवासा-स्या०, रो० । ५. सम्मति०-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
 ६. ०गामे-सी० । ७. सचे गेहमेव-सी०, स्या०, रो० । ८. अगतं-म० ।

एवं च पन भिक्खवे तिचीवरेन अविप्पवासो समूहन्तब्बो (११२.२३) ति एत्थ समूहनन्तेन^१ भिक्खुना वत्तं जानितब्बं । तत्रिदं वत्तं—खण्ड-सीमाय^२ ठत्वा अविप्पवाससीमा न समूहन्तब्बा, तथा अविप्पवाससीमाय ठत्वा खण्डसीमा पि । खण्डसीमाय पन ठितेन खण्डसीमा व समूहन्ति-
 5 तब्बा^३, तथा इतराय^४ ठितेन इतरा^५ । सीमं नाम द्वीहि कारणेहि समूहनन्ति पकतिया खुद्दकं पुन आवासवड्डनत्थाय महति वा कातुं; पकतिया^६ महति पुन अज्जेसं विहारोकासदानत्थाय खुद्दकं वा कातुं । तत्थ सचे खण्डसीमं च अविप्पवाससीमं च जानन्ति, समूहनितुं चेव बन्धितुं च सक्खिस्सन्ति । खण्डसीमं पन जानन्ता अविप्पवासं अजानन्ता पि समूहनितुं चेव बन्धितुं च
 10 सक्खिस्सन्ति । खण्डसीमं अजानन्ता अविप्पवासंयेव जानन्ता चेतियङ्गण-बोधियङ्गण-उपोसथागारादीसु निरासङ्कट्टानेसु ठत्वा अप्पेव नाम समूहनितुं सक्खिस्सन्ति, पटिबन्धितुं पन न सक्खिस्सन्तेव । सचे बन्धेय्युं, सीमा-सम्भेदं कत्वा विहारं अविहारं करेय्युं, तस्मा न समूहनितब्बा । ये पन उभो पि न जानन्ति, तेनेव समूहनितुं न बन्धितुं सक्खिस्सन्ति । अयं हि
 15 सीमा नाम कम्मवाचाय वा असोमा होति सासनन्तरधानेन वा, न च सक्का सीमं अजानन्तेहि कम्मवाचं^७ कातुं, तस्मा न समूहनितब्बा । साधुकं पन अत्वायेव समूहनितब्बा च बन्धितब्बा चा ति ।

गामसीमादिकथा

B. 333

१६. एवं बद्धसीमावसेन समानसंवासं च एकूपोसथभावं^८ च दस्सेत्वा इदानी अवद्धसीमेसु पि ओकासेसु तं दस्सेन्तो “असम्मताय,
 20 भिक्खवे, सीमाय अट्टपिताया” ति आदिमाह । तत्थ अट्टपिताया ति अपरिच्छिन्नाय । गामगहणेन^९ चेत्य नगरं पि गहितमेव होति । तत्थ यत्तके पदेसे तस्स गामस्स भोजका बलिं लभन्ति, सो पदेसो अप्पो वा होतु महन्तो वा, गामसीमात्वेव सङ्ख्खं गच्छति । नगरनिगमसीमासु पि एसेव नयो । यं पि एकस्मियेव गामवखेत्ते एकं पदेसं “अयं विसुं

R. 1052

१. समूहनन्तेन—स्या०, रो० । २. सीमायं—म० । एवमुपरि पि । ३. समूहन्तब्बा—सी० । ४-४. इतरा—सी० । ५. पकतिया वा—सी० । ६. वाचा—म० । ७. एकु०—स्या०, रो० । ८. गामगहं—सी०, स्या०, रो० ।

गामो होतू” ति परिच्छिन्दित्वा राजा कस्सचि देति, सो पि विसुं गाम-
सीमा होतियेव । तस्मा सा च इतरा च पकतिगामनगरनिगमसीमा
बद्धसीमासदिसायेव होन्ति, केवलं पन तिचीवरविप्पवासपरिहारं न
लभन्ति ।

एवं गामन्तवासीनं सीमापरिच्छेदं^१ दस्सेत्वा इदानी आरञ्जकानं^२ 5
सीमापरिच्छेदं^३ दस्सेन्तो “अगामके चे” ति आदिमाह । तत्थ अगामके^३
चे (११३.११) ति गामनिगमनगरसीमाहि अपरिच्छिन्ने अटविप्पदेसे ।
अथ वा^४ अगामके चे ति विज्झाटविसदिसे^५ अरञ्जे भिक्खु वसति, अथस्स
ठितोकासतो^६ समन्ता^७ सत्तब्भन्तरा समानसंवासकसीमा ति अत्थो । अयं
सीमा तिचीवरविप्पवासपरिहारं पि लभति । तत्थ^८ एकं अब्भन्तरं^९ 10
अटुवीसतिहत्थप्पमाणं होति । मज्जे^{१०} ठितस्स समन्ता सत्तब्भन्तरा
विनिब्बेधेन^{११} चुट्टस होन्ति । सचे द्वे सङ्घा विसुं विनयकम्मनि करोन्ति,
द्विन्नं सत्तब्भन्तरानं अन्तरे अञ्जं एकं सत्तब्भन्तरं उपचारत्थाय ठपेतब्बं ।
सेसा सत्तब्भन्तरसीमकथा महाविभङ्गे उदोसितसिक्खापदवण्णनायं^{१२}
[स०पा०-६५६] वुत्तनयेन गहेतब्बा ।

15

सब्बा भिक्खवे नदी असीमा ति या काचि नदीलक्खणप्पत्ता
नदीनिमित्तानि कित्तेत्वा “एतं बद्धसीमं करोमा” ति कता पि असीमा व
होति, सा पन अत्तनो सभावेनेव बद्धसीमासदिसा^{१३}, सब्बमेत्थ सङ्घकम्मं
कातुं वट्टति । समुद्जातस्सरेसु^{१४} पि एसेव नयो । एत्थ च जातस्सरो* नाम
येन केनचि खणित्वा अकतो सयंजातसोब्भो समन्ततो आगतेन उदकेन 20
पूरितो तिट्ठति ।

एवं नदीसमुद्जातस्सरानं बद्धसीमाभावं^{१५} पटिक्खपित्वा पुन तत्थ
अबद्धसीमापरिच्छेदं दस्सेन्तो “नदिया वा भिक्खवे” ति आदिमाह । तत्थ

B. 334

१. सीमाय परि०-सी० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३-३. सी० पोत्थके
नत्थि । ४. विज्जाटवि०-म०; ०टवी०-स्या०, रो० । ५. ०कालतो-रो० । ६. सम्मता-
स्या०, रो० । ७. समन्ता सत्तब्भन्तरा ति-रो० । ८-८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. विनिब्बेधेन-
स्या०, रो०, । १०. उदोसित०-स्या०, सी०; उद्देसित०-रो० । १०. ०सीम०-स्या०, रो० ।
११. ०जातसरेसु-स्या०, रो० एवमुपरि पि । १२. ०सीमथावं-रो०; ०सीम०-स्या० ।

R. 1053

यं मज्झिमस्स पुरिसस्स समन्ता उदकुक्खेपा (११३.१३) ति यं ठानं मज्झिमस्स पुरिसस्स समन्ततो उदकुक्खेपेन परिच्छिन्नं । कथं पन उदकं उक्खिपितब्बं^१ ? यथा अक्खधुत्ता दारुगुलं खिपन्ति, एवं उदकं वा वालुकं^२ वा हत्थेन गहेत्वा थाममज्झिमेन पुरिसेन सब्बथामेन खिपितब्बं । यत्थ एवं
 ५ खित्तं उदकं वा वालुका वा पतति, अयमेको उदकुक्खेपो । तस्स अन्तो हत्थपासं विजहित्वा ठितो कम्मं कोपेति । याव परिसा वड्ढति, ताव सीमा^३ पि^३ वड्ढति । परिसपरियन्ततो उदकुक्खेपोयेव पमाणं । जातस्सरसमुद्देशु पि एसेव नयो ।

एत्थ च सचे नदी नातिदीघा होति, पभवतो पट्टाय याव मुखद्वारा
 १० सब्बत्थ सङ्घो निसीदति, उदकुक्खेपसीमाकम्मं नत्थि^४, सकला पि नदी एतेसंयेव भिक्खुनं पहोति । यं पन महासुम्मत्थेरेन वुत्तं “योजनं पवत्तमाना-
 येव नदी, तत्रा पि उपरि अद्ध्योजनं” पहाय हेट्ठा अद्ध्योजने^५ कम्मं कातुं वट्ठती” ति, तं महापदुमत्थेरेनेव पटिक्खित्तं । भगवता हि “तिमण्डलं पटिच्छादेत्वा यत्थकत्थचि उत्तरन्तिया भिक्खुनिया अन्तरवासको
 १५ तेमियती^६” ति इदं नदिया पमाणं वुत्तं, न^७ योजनं वा अद्ध्योजनं वा । तस्मा या इमस्स सुत्तस्स वसेन पुब्बे वुत्तलक्खणा नदी, तस्सा पभवतो पट्टाय सङ्घकम्मं कातुं वट्ठती^८ ति^९ । सचे पनेत्थ बहू भिक्खू विसुं विसुं कम्मं करोन्ति, सब्बेहि अत्तनो च अञ्जेसं च उदकुक्खेपपरिच्छेदस्स अन्तरा अञ्जो उदकुक्खेपो सीमन्तरिकत्थाय ठपेतब्बो । ततो अधिकं
 २० वट्ठतियेव, ऊनकं पन न वट्ठती ति वुत्तं । जातस्सरसमुद्देशु पि एसेव नयो ।

नदिया पन कम्मं^{१०} करिस्सामा ति गतेहि सचे नदी परिपुण्णा होति समतित्तिका, उदकसाटिकं निवासेत्वा पि अन्तो नदियंयेव कम्मं कातब्बं । सचे न सक्कोन्ति, नावाय पि ठत्वा कातब्बं । गच्छन्तिया पन नावाय कातुं न वट्ठति । कस्मा ? उदकुक्खेपमत्तमेव हि सीमा^{११}, तं नावा सीधमेव

१. ०ति-सी० । २. वालिकं-स्या०, रो०, म० । एवमुपरि पि । ३-३. सीमाय-स्या०, रो० । ४. नाम नत्थि-स्या०, रो० । ५. अड्ढु०-स्या०, रो० । ६. अड्ढयोजनं-स्या०, रो० । ७. तेमी०-सी०, स्या०, रो० । ८. न च-स्या०, रो० । ९-९. वट्ठति-सी०, स्या०, रो० । १०. सङ्घकम्मं-स्या०, रो० । ११. सीमापमाणं-स्या०, रो० ।

अतिक्कामेति । एवं सति अज्झिस्सा सीमाय जत्ति अज्झिस्सा अनुसावना^१ होति, तस्मा नावं अरित्तेन वा ठपेत्वा पासाणे वा लम्बित्वा^२ अन्तो नदियं जातरुक्खे वा बन्धित्वा कम्मं कातब्बं । अन्तो नदियं बद्धे^३ अट्टके^३ पि अन्तो नदियं जातरुक्खे पि ठितेहि कातुं वट्टति ।

B. 335

सचे पन रुक्खस्स साखा वा ततो निक्खन्तपारोहो वा बहिनदीतीरे 5 विहारसीमाय वा गामसीमाय वा पतिट्ठितो, सीमं वा सोधेत्वा साखं वा छिन्दित्वा कम्मं कातब्बं । बहिनदीतीरे जातरुक्खस्स अन्तो नदियं पविट्ठ-साखाय वा पारोहे वा नावं^४ बन्धित्वा कम्मं कातुं न वट्टति । करोन्तेहि सीमा वा सोधेतब्बा, छिन्दित्वा वास्स^५ बहिपतिट्ठितभावो नासेतब्बो । नदीतीरे पन खाणुकं कोट्टेत्वा^६ तत्थ बद्धनावाय न वट्टतियेव । 10

R. 1054

नदियं^७ सेतुं करोन्ति, सचे अन्तो नदियं येव सेतु वा सेतुपादा वा, सेतुमिह ठितेहि कम्मं कातुं वट्टति । सचे पन सेतु वा सेतुपादा वा बहितीरे पतिट्ठिता, कम्मं^८ कातुं न वट्टति, सीमं सोधेत्वा कातब्बं । अथ सेतुपादा अन्तो, सेतु पन उभिन्नं पि तीरानं उपरिआकासे ठितो, वट्टति । अन्तो-नदियं पासाणो वा दीपको वा होति, तस्स यत्तकं पदेसं पुब्बे वुत्तप्पकारे 15 पकतिवस्सकाले वस्सानस्स चतूसु मासेसु उदकं ओत्थरति, सो नदीसङ्ख्यमेव गच्छति । अतिवुट्ठिकाले पन ओधेन ओत्थटोकासो न गहेतब्बो, सो हि गामसीमासङ्ख्यमेव गच्छति ।

नदितो मातिकं नीहरन्ता^९ नदियं आवरणं करोन्ति, तं चे^{१०} ओत्थरित्वा वा विनिब्बिज्झित्वा^{११} वा उदकं गच्छति, सब्बत्थ पवत्तनट्टाने कम्मं कातुं 20 वट्टति । सचे पन आवरणेन वा कोट्टकबन्धनेन^{१२} वा सोतं पच्छिज्जति, उदकं नप्पवत्तति, अप्पवत्तनट्टाने कम्मं कातुं न वट्टति । आवरणमत्थके पि कातुं न वट्टति । सचे कोचि आवरणप्पदेसो पुब्बे वुत्तपासाणदीपकप्पदेसो विय उदकेन अज्झोत्थरीयति^{१३}, तत्थ वट्टति । सो हि नदीसङ्ख्यमेव गच्छति ।

१. ०सावणा-सी०; अनुसावना-स्या०, रो० । २. लम्बित्वा-सी० । ३-३. बद्धअट्टके-म० । ४. नावा-सी० । ५. चस्स-सी० । ६. कोट्टेत्वा-स्या०, रो० । ७. नदिया-सी० । ८. तत्थ ठितेहि कम्मं-स्या०, रो० । ९. नीहरन्तो-सी० । १०. च-स्या०, रो० । ११. विनि-ज्झित्वा-सी० । १२. कोट्टक-सी०, स्या०, रो० । १३. ०रियति-म० ।

नर्दि विनासेत्वा तळाकं करोन्ति, हेट्टा पाळि बद्धा, उदकं आगन्त्वा तळाकं पूरेत्वा तिट्ठति, एत्थ कम्मं कातुं न वट्ठति । उपरि पवत्तनट्टाने हेट्टा च छट्ठितमोदकं नर्दि ओत्थरित्वा सन्दनट्टानतो पट्टाय वट्ठति । देवे अवस्सन्ते हेमन्तगिम्हेसु वा सुक्खनदिया पि वट्ठति । नदितो नीहट्टमातिकाय न
 5 वट्ठति ।

B. 336

सचे सा कालन्तरेन भिज्जित्वा नदी होति, वट्ठति । काचि नदी कालन्तरेन उप्पतित्वा गामनिगमसीमं ओत्थरित्वा पवत्तति, नदीयेव होति, कम्मं कातुं वट्ठति । सचे पन विहारसीमं ओत्थरति, विहारसीमात्वेव सङ्खचं गच्छति ।

R. 1055 10

समुद्दे पि (११३.१३) कम्मं करोन्तेहि यं पदेसं उद्धं वड्डुनउदकं वा पकतिवीचि वा वेगेन^१ आगन्त्वा ओत्थरति, तत्थ कातुं न वट्ठति । यस्मिं पन पदेसे पकतिवीचियो ओत्थरित्वा^२ सण्ठहन्ति, सो उदकन्ततो पट्टाय अन्तो-समुद्दो नाम, तत्थ ठितेहि कम्मं कातब्बं । सचे ऊमिवेगो बाधति, नावाय वा अट्टके वा ठत्वा कातब्बं । तेषु विनिच्छयो नदियं वुत्तनयेनेव वेदितब्बो ।
 15 समुद्दे पिट्ठिपासाणो होति, तं कदाचि ऊमियो आगन्त्वा ओत्थरन्ति, कदाचि न ओत्थरन्ति, तत्थ कम्मं कातुं न वट्ठति, सो हि गामसीमा-सङ्खचमेव गच्छति । सचे पन वीचीसु आगतासु पि अनागतासु पि पकति-उदकेनेव ओत्थरीयति, वट्ठति । दीपको वा पब्बतो वा होति, सो चे दूरे होति मच्छबन्धानं अगमनपथे, अरञ्जसीमा सङ्खचमेव गच्छति । तेषं
 20 गमनपरियन्तस्स ओरतो पन गामसीमासङ्खचं गच्छति । तत्थ गामसीमं असोधेत्वा कम्मं कातुं न वट्ठति । समुद्दो गामसीमं वा निगमसीमं वा ओत्थरित्वा तिट्ठति, समुद्दो व होति, तत्थ कम्मं कातुं वट्ठति । सचे पन विहारसीमं ओत्थरति, विहारसीमात्वेव सङ्खचं गच्छति ।

जातस्सरे कम्मं करोन्तेहि पि यत्थ पुब्बे वुत्तप्पकारे वस्सकाले वस्से
 25 पच्छिन्नमत्ते पिवितुं वा^३ हत्थपादे वा धोवितुं उदकं न होति, सुक्खति, अयं न जातस्सरो, गामक्खेत्तसङ्खचमेव गच्छति, तत्थ कम्मं न कातब्बं ।

१. वातवेगेन-स्या०, रो० । २. ओत्तरित्वा-स्या०, रो० । ३. वा न्हायितुं वा-स्या०, रो० ।

यत्थ पन वुत्तप्पकारे वस्सकाले उदकं सन्तिट्ठति, अयमेव जातस्सरो ।
 तस्स यत्तके पदेसे वस्सानं चातुमासे^१ उदकं तिट्ठति, तत्थ कम्मं कातुं
 वट्ठति । सचे गम्भीरं उदकं, अट्ठकं बन्धित्वा तत्थ ठितेहि पि जातस्सरस्स
 अन्तो जातस्सखम्हि बद्धअट्ठके पि कातुं वट्ठति । पिट्ठिपासाणदीपकेसु
 पनेत्थ नदियं वुत्तसदिसो व विनिच्छयो । समवस्सदेवकाले पहोनक- 5
 जातस्सरो पन सचे पि दुब्बुट्ठिकाले^२ वा गिम्हहेमन्तेसु वा सुक्खति, निरुदको
 होति, तत्थ सङ्खकम्मं कातुं वट्ठति । यं अन्धकट्ठकथायं वुत्तं “सब्बो
 जातस्सरो सुक्खो अनोदको, गामक्खेत्तंयेव भजती^३” ति, तं न गहेतब्बं । B. 337
 सचे पनेत्थ उदकत्थाय आवाटं वा पोक्खरणीआदीनि वा खणन्ति, तं ठानं R. 1056
 अजातस्सरो होति, गामसीमासङ्खच्चं गच्छति । लावुतिपुसकादिवप्पे^४ कते पि 10
 एसेव नयो ।

सचे पन तं पूरेत्वा थलं वा करोन्ति, एकस्मिं दिसाभागे पाळि
 बन्धित्वा सब्बमेव तं महातळाकं वा करोन्ति, सब्बो पि अजातस्सरो^५
 होति, गामसीमासङ्खच्चमेव गच्छति । लोणी^६ पि जातस्सरसङ्खच्चमेव
 गच्छति । वस्सिके चत्तारो मासे उदकट्टानोकासे कम्मं कातुं वट्ठती ति । 15

१७. सीमाय सीमं सम्भिन्दन्ती (११३.१५) ति अत्तनो सीमाय
 परेसं बद्धसीमं सम्भिन्दन्ति । सचे हि पोरणकस्स^७ विहारस्स पुरत्थिमाय
 दिसाय अम्बो चेव जम्बू चा ति द्वे स्सखा अञ्जमञ्जं संसट्ठविट्ठा^८ होन्ति,
 तेसु अम्बस्स पच्छिमदिसाभागे जम्बू । विहारसीमा च जम्बू^९ अन्तो कत्वा
 अम्बं कित्तेत्वा बद्धा होति, अथ पच्छा तस्स विहारस्स पुरत्थिमाय दिसाय 20
 विहारं कत्वा सीमं बन्धन्ता तं^{१०} अम्बं अन्तो कत्वा जम्बुं कित्तेत्वा बन्धन्ति,
 सीमाय सीमा सम्भिन्ना होति । एवं छब्बग्गिया^{११} अकंसु, तेनाह—“सीमाय
 सीमं सम्भिन्दन्ती” ति ।

सीमाय सीमं अज्झोत्थरन्ती ति अत्तनो सीमाय परेसं बद्धसीमं
 अज्झोत्थरन्ति; परेसं बद्धसीमं सकलं वा तस्सा पदेसं वा अन्तो कत्वा 25

१. चातुमासे—स्या०, रो० । २. दुब्बुट्ठि—स्या०, रो० । ३. तं—सी० । ४. ०तिम्ब-
 रुसकादिवप्पे—सी० । ५. जातसरो न—स्या०, रो० । ६. लोणि—स्या०, रो० । ७. पोरणस्स-
 सी० । ८. संसत्त—सी० । ९. जम्बु—स्या०, रो० । १०. भिक्खू तं—स्या०, रो० ।
 ११. ०भिक्खू—सी० ।

अत्तनो सीमं बन्धन्ति । सीमन्तरिकं ठपेत्वा सीमं सम्मन्नितुं (११३.२३) ति एत्थ सचे पठमतरं कतस्स विहारस्स सीमा असम्मता होति, सीमाय उपचारो ठपेतब्बो । सचे सम्मता होति, पच्छिमकोटिया हत्थमत्ता^१ सीमन्तरिका ठपेतब्बा । कुरुन्दियं विदत्थिमत्तं^२ पि, महापच्चरियं चतुरङ्गल-
५ मत्तं^३ पि वट्टती ति वुत्तं । एकरुक्खो पि च द्विन्नं सीमानं निमित्तं होति, सो पन वट्टन्तो सीमासङ्करं करोति, तस्मा न कातब्बो ।

उपोसथभेदादिकथा

१८. चातुदसिको च पन्नरसिको^३ चा ति एत्थ चातुदसिकस्स पुब्बकिच्चे “अज्जुपोसथो चातुदसो” ति वत्तब्बं ।

B. 338

R. 1057 10

अधम्मेन वग्गं ति आदीसु सचे एकस्मि विहारे चतूसु भिक्खूसु वसन्तेसु एकस्स छन्दपारिसुद्धि आहरित्वा तयो पारिसुद्धिउपोसथं करोन्ति, तीसु वा वसन्तेसु एकस्स छन्दपारिसुद्धि आहरित्वा द्वे पातिमोक्खं उद्दि-
सन्ति, अधम्मेन वग्गं उपोसथकम्मं होति । सचे पन चत्तारो पि सन्नि-
पतित्वा पारिसुद्धिउपोसथं करोन्ति, तयो वा द्वे वा पातिमोक्खं उद्दि-
सन्ति, अधम्मेन समग्गं नाम होति । सचे चतूसु जनेसु एकस्स पारिसुद्धि आह-
१५ रित्वा तयो पातिमोक्खं^४ उद्दि-
सन्ति, तीसु वा जनेसु एकस्स पारिसुद्धि आह-
रित्वा द्वे पारिसुद्धिउपोसथं करोन्ति, अधम्मेन वग्गं नाम होति । सचे
पन चत्तारो एकत्थ वसन्ता सब्बेव सन्निपतित्वा पातिमोक्खं उद्दि-
सन्ति, तयो पारिसुद्धिउपोसथं करोन्ति, द्वे अज्जमज्जं पारिसुद्धिउपोसथं करोन्ति,
अधम्मेन समग्गं नाम होती^५ ति ।

पातिमोक्खुद्देसकथा

20

१९. निदानं उद्दिसित्वा अवसेमं सुतेन सावेतब्बं ति “सुणातु मे भन्ते सङ्घो...पे०...आविकता हिस्स फासु होती” ति इमं निदानं उद्दिसित्वा “उद्दिट्ठं खो आयस्मन्तो निदानं, तत्थायस्मन्ते पुच्छामि—

१. मत्तं-स्या०, रो० । २. मत्ता-सी० । ३. पण्ण०-सी०, स्या०, रो० ।

४. पारिसुद्धि उपोसथं करोन्ति-स्या०, रो० । ५. होन्ती-रो० ।

कच्चित्थं परिसुद्धा, दुतियं पि पुच्छामि—कच्चित्थं^१ परिसुद्धा, ततियं पि पुच्छामि—कच्चित्थं परिसुद्धा, परिसुद्धेत्थायस्मन्तो; तस्मा तुण्ही^२ एवमेतं धारयामी ति । सुता खो पनायस्मन्तेहि चत्तारो पाराजिका धम्मा...पे०...अविवदमानेहि सिक्खितब्बं” ति एवं अवसेसं सुतेन सावेतब्बं । एतेन नयेन सेसा पि^३ चत्तारो पातिमोक्खुद्देसा वेदितब्बा । 5

सवरभयं^४ (११४.२१) ति अटविमनुस्सभयं^५ । राजन्तरायो ति आदीसु सचे भिक्खूसु “उपोसथं करिस्सामा” ति निसिन्नेसु राजा आगच्छति, अयं राजन्तरायो । चोरा आगच्छन्ति, अयं चोरन्तरायो । दवदाहो^६ वा आगच्छति, आवासे वा अग्नि उट्ठहति, अयं अग्नन्तरायो^७ । मेघो वा उट्ठेति^८, ओघो वा आगच्छति, अयं उदकन्तरायो । बहू मनुस्सा 10 आगच्छन्ति, अयं मनुस्सन्तरायो । भिक्खुं यक्खो गण्हाति, अयं अमनुस्सन्तरायो । व्यग्घादयो^९ चण्डमिगा आगच्छन्ति, अयं वाळन्तरायो । भिक्खुं सप्पादयो डंसन्ति, अयं सरीसपन्तरायो^{१०} । भिक्खु गिलानो वा^{११} होति, कालं वा करोति, वेरिनो वा तं मारेतुकामा गण्हन्ति, अयं जीवितन्तरायो । मनुस्सा एकं वा बहू वा भिक्खू ब्रह्मचरिया चावेतुकामा गण्हन्ति, अयं 15 ब्रह्मचरियन्तरायो । एवरूपेसु अन्तरायेसु सङ्घित्तेन पातिमोक्खो उद्दिसितब्बो, पठमो वा उद्देसो उद्दिसितब्बो, आदिमिह द्वे तयो चत्तारो R. 1058 वा । एत्थ च दुतियादीसु उद्देसेसु यस्मि अपरियोसिते अन्तरायो होति, सो पि सुतेनेव सावेतब्बो ।

अनज्झिद्धा ति अनाणत्ता अयाचिता वा । अज्जेसना चेत्थ सङ्घेन 20 सम्मतधम्मज्जेसकायत्ता वा सङ्घत्थेशयत्ता वा, तस्मि धम्मज्जेसके असति सङ्घत्थेरं आपुच्छित्त्वा वा तेन याचितो वा भासितुं लभति । सङ्घत्थेरेना पि सचे विहारे बहू धम्मकथिका होन्ति, वारपटिपाटिया वत्तब्बा—“त्वं धम्मं भण, धम्मं^{१२} कथेहि^{१३}, धम्मदानं देही” ति वा वुत्तेन तीहि पि विधीहि धम्मो भासितब्बो । “ओसारेही” ति वुत्तो पन ओसारेतुमेव लभति, 25

१-१. ...पे०...—स्या०, रो०, म० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

३. सञ्चरभयं—स्या०, रो० । ४. अटवी०—स्या०, रो० । ५. ०डाहो—सी० । ६. अग्ग०—सी०, म० । ७. उट्ठहति—स्या०, रो० । ८. व्यघा०—सी० । ९. सिदि०—सी०, स्या०, रो० ।

१०. स्या०, रो० नत्थि । ११-११. सी० पोत्थके नत्थि ।

स० पा० : १६

“कथेही” ति वुत्तो कथेतुमेव, “सरभञ्जं भणाही” ति वुत्तो सरभञ्जमेव । सङ्खत्थेरो पि च उच्चतरे आसने निसिन्नो याचितुं न लभति । सचे उपज्झायो चेव सद्धिविहारिको च होन्ति, उपज्झायो च नं^१ उच्चासने निसिन्नो “भणाही” ति वदति, सज्झायं अधिट्ठित्वा भणितब्बं । सचे पन
 5 एत्थ दहरभिक्षु^२ होन्ति, तेसं “भणामी” ति भणितब्बं ।

सचे विहारे सङ्खत्थेरो अत्तनोयेव निस्सितके भणापेति, अञ्जे मधुरभाणके पि नाज्जेस्सति, सो अञ्जेहि वत्तब्बो—“भन्ते असुकं नाम भणापेमा” ति । सचे “भणापेथा” ति वा वदति, तुण्ही वा होति, भणापेतुं वट्ठति । सचे पन पटिबाहति, न भणापेतब्बं । यदि अनागतेयेव सङ्खत्थेरे
 10 धम्मसवनं आरद्धं, पुन आगते ठपेत्वा आपुच्छनकिच्चं नत्थि । ओसारेत्वा पन कथेन्तेन आपुच्छित्वा वा अट्ठपेत्वायेव वा कथेतब्बं, कथेन्तस्स पुन आगते पि एसेव नयो ।

उपनिसिन्नकथाय पि सङ्खत्थेरो व सामी, तस्मा तेन सयं वा कथेतब्बं, अञ्जो वा भिक्षु “कथेही” ति वत्तब्बो, नो च खो उच्चतरे
 15 आसने निसिन्नेन । मनुस्सानं पन “भणाही” ति वत्तुं वट्ठति । मनुस्सा अत्तनो जाननकभिक्षुं आपुच्छन्ति^३, तेन थेरं आपुच्छित्वा कथेतब्बं । सचे सङ्खत्थेरो “भन्ते इमे पञ्च^४ पुच्छन्ती” ति पुट्ठो “कथेही” ति वा भणति, तुण्ही वा होति, कथेतुं वट्ठति । अन्तरघरे अनुमोदनादीसु पि एसेव नयो ।
 B. 340 R. 1059 सचे सङ्खत्थेरो विहारे वा अन्तरघरे वा “मं अनापुच्छित्वा पि कथेय्यासी”
 20 ति अनुजानाति, लद्धकप्पियं होति, सब्बत्थ वत्तुं वट्ठति ।

सज्झायं करोन्तेना पि थेरो आपुच्छित्तब्बोयेव । एकं आपुच्छित्वा सज्झायन्तस्स अपरो आगच्छति, पुन आपुच्छनकिच्चं नत्थि । सचे विस्स-
 मिस्सामी ति ठपितस्स^५ आगच्छति, पुन आरभन्तेना^६ पि^७ आपुच्छित्तब्बं । सङ्खत्थेरे अनागतेयेव आरद्धं सज्झायन्तस्सा पि एसेव नयो । एकेन
 25 सङ्खत्थेरेन “मं अनापुच्छा^८ पि यथासुखं सज्झायाही” ति अनुज्जाते यथा-

१. तं-सी०, स्या०, रो० । २. भणा-सी० । ३. दहरा०-म० । ४. पुच्छन्ति-
 स्या०, रो० । ५. पञ्चं मं-स्या०, रो० । ६. आभोगं कत्वा ठितस्स-स्या०, रो० ।
 ७-७. ०भन्तेन-स्या०, रो० । ८. ०पुच्छित्वा-स्या०, रो० ।

सुखं सज्जायितुं वट्टति । अज्जस्मिं पन आगते तं आपुच्छित्वा व सज्जायितव्वं ।

विनयपुच्छन-विस्सज्जनकथा

२०-२१. अत्तना वा अत्तानं सम्मन्नितव्वं (११५.११०) ति अत्तना वा अत्ता सम्मन्नितव्वो; पुच्छन्तेन पन परिसं ओलोकेत्वा सचे अत्तनो उपद्दवो नत्थि, विनयो पुच्छितव्वो ।

5

चोदनाकथा

२२. कते पि ओकासे पुग्गलं तुलयित्वा ति “अत्थि नु खो मे इतो उपद्दवो, नत्थी” ति एवं उपपरिक्खित्वा । पुरम्हाकं^१ ति पठमं अम्हाकं । पटिकच्चे वा ति पठमतरमेव^२ । पुग्गलं तुलयित्वा ओकासं कातुं ति “भूतमेव नु खो आपर्त्ति वदति, अभूतं” ति एवं उपपरिक्खित्वा ओकासं कातुं अनुजानामी ति अत्थो ।

10

अधम्मकम्मपटिकोसनादिकथा

२३. अधम्मकम्मं वुत्तनयमेव । पटिकोसितुं ति वारेतुं^३ । दिट्ठि पि आविकातुं ति “अधम्मकम्मं इदं न मे^४ खमती” ति एवं अज्जस्स सन्तिके अत्तनो दिट्ठि^५ पकासेतुं । चतूहि पञ्चही ति आदि तेसं अनुपद्दवत्थाय वुत्तं । सञ्चिच्च^६ न सावेन्ती ति यथा न सुणन्ति एवं भणिस्सामा ति सञ्चिच्च सणिकं उद्दिसन्ति^७ ।

15

थेराधिकं ति थेराधीनं; थेरायत्तं^८ भवितुं ति अत्थो । “थेराधेय्यं” ति पि पाठो, तस्मा थेरेन सयं वा उद्दिसितव्वं, अज्जो वा अज्जेसितव्वो । अज्जेसनविधानं चेत्य धम्मज्जेसने वुत्तनयमेव ।

पातिमोक्खुद्देसकअज्जेसनादिकथा

२४. सो न जानाति उपोसथं वा ति आदीसु चातुद्दसिकपन्नरसिक-भेदेन^९ दुविधं^{१०}, सङ्घ-उपोसथादिभेदेन^{११} नवविधं च उपोसथं न जानाति, 20

B. 341

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु अयं पाठो “अत्थो” ति उपरि विज्जति ।
२. निवारेतुं, -स्या०, रो० । ३. मेतं-स्या०, रो० । ४. दिट्ठि-स्या०, रो० । ५-५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. यत्तकं-सी० । ७. पण्णरसिकसामग्गीभेदेन-स्या०, रो० । ८. त्रिविधं च-स्या०, रो० । ९. सङ्घुपोसथादि-स्या०, रो० ।

R. 1060

चतुब्बिधं उपोसथकम्मं न जानाति, दुविधं^१ पातिमोक्खं न जानाति, नवविधं पातिमोक्खुद्देसं न जानाति । यो तत्थ भिक्खु व्यत्तो पटिबलो (११७.२५) ति एत्थ किञ्चा पि दहरस्सा पि व्यत्तस्स पातिमोक्खो अनुज्जातो । अथ खो एत्थ अयमधिप्पायो । सचे थेरस्स पञ्च वा चत्तारो वा^५ तयो वा पातिमोक्खुद्देसा नागच्छन्ति; द्वे पन अखण्डा सुविसदा वाचुग्गता होन्ति, थेरायत्तो व पातिमोक्खो । सचे पन एत्तकं पि विसदं कातुं न सक्कोति, व्यत्तस्स भिक्खुनो आयत्तो^२ होति ।

सामन्ता आवासा ति सामन्तं आवासं । सज्जुकं ति तदहेव आगमन-
त्थाय । नवं^३ भिक्खुं आणापेतुं ति एत्थ यो सक्कोति उग्गहेतुं, एवरूपो^{१०} आणापेतब्बो, न बालो ।

पक्खगणनादिउग्गहणानुजाननकथा

२५-२६. कतिमी^४ भन्ते ति एत्थ कतीनं^५ पूरणो ति^६ कतिमी^७ ।
कालवतो ति कालस्सेव; पगेवा ति अत्थो ।

२७. यं कालं सरती ति एत्थ सायं पि “अज्जुपोसथो समन्नाहरथा”
ति आरोचेतुं वट्टति ।

पुब्बकरणानुजाननकथा

१५ २८-३१. थेरेन भिक्खुना नवं भिक्खुं आणापेतुं ति एत्था पि
किञ्चि कम्मं करोन्तो वा सदाकालमेव एको वा भारनित्थरणको वा सर-
भाणकधम्मकथिकादीसु अज्जतरो वा न उपोसथागारसम्मज्जनत्थं आणा-
पेतब्बो, अवसेसा पन वारेन आणापेतब्बा । सचे आणत्तो सम्मुज्झनि ताव-
कालिकं पि न लभति, साखाभङ्गं कप्पियं कारेत्वा सम्मज्जितब्बं, तं पि^{२०} अलभन्तस्स लद्धकप्पियं होति ।

१. दुब्बिधं-स्या०, रो० । २. ०व-स्या०, रो० । ३. नवकं-स्या०, रो० । ४. कतिमी-
सी०, स्या० । एवमुपरि पि । ५. कतिन्नं-सी० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ७. एत्थ
स्या०, रो० पोत्थकेषु “कतिमी । को दिवसो ति अधिप्पायो । अय्यायत्तं कुसलकम्मं सन्धाय
वदन्ति कित्तका भन्ते भिक्खू ति । सलाकं वा गाहेतुं ति सलाकं गहेत्वा संहरित्वा गणेत्तुं
ति अत्थो” ति अधिको पाठो दिस्सति ।

आसनपञ्चापनाणत्तियं पि वुत्तनयेनेव आणापेतब्बो । आणत्तेन च सचे उपोसथागारे आसनानि नत्थि, सङ्घिकावासतो पि आहरित्वा पञ्चापेत्वा पुन आहरितब्बानि । आसनेसु असति कटसारके पि तट्टिकायो पि पञ्चापेतुं वट्ठति, तट्टिकासु पि असति साखाभङ्गानि कप्पियं कारेत्वा पञ्चापेतब्बानि, कप्पियकारकं अलभन्तस्स लद्धकप्पियं होति ।

B. 342

5

पदीपकरणे पि वुत्तनयेनेव आणापेतब्बो । आणापेत्तेन च “अमुकर्स्मि^१ नाम ओकासे तेलं वा वट्ठि वा कपल्लिका वा अत्थि, तं गहेत्वा करोही” ति वत्तब्बो । सचे तेलादीनि नत्थि, परियेसितब्बानि, परियेसित्वा अलभन्तस्स लद्धकप्पियं होति । अपि च कपाले अग्नि पि जालेतब्बो ।

10

दिसङ्गमिकादिवत्थुकथा

३२. सङ्गहेतब्बो (१२०.३०) ति “साधु भन्ते आगतत्थ^२, इध भिक्खा सुलभा सूपव्यञ्जनं अत्थि, वसथ अनुक्कण्ठमाना” ति एवं पियवचनेन सङ्गहेतब्बो । पुनप्पुनं तथाकरणवसेन^३ अनुगगहेतब्बो । “आम वसिस्सामी” ति पटिवचनदापनेन उपलापेतब्बो । अथवा चतूहि पच्चयेहि सङ्गहेतब्बो चेव अनुगगहेतब्बो च । पियवचनेन उपलापेतब्बो, कण्णमुखं आलपितब्बो ति 15 अत्थो । चुण्णादीहि उपट्ठापेतब्बो । आपत्ति दुक्कटस्सा ति सचे सकलो पि सङ्घो न करोति, सब्बेसं दुक्कटं । इध नेव थेरा न दहरा मुचन्ति, सब्बेहि वारेन उपट्ठापेतब्बो । अत्तनो वारे अनुपट्ठहन्तस्स आपत्ति । तेन पन महाथेरानं परिवेणसम्मज्जनदन्तकट्टदानादीनि न सादितब्बानि । एवं पि सति महाथेरेहि सायं पातं उपट्ठानं आगन्तब्बं । तेन पन तेसं आगमनं 20 अत्वा पठमतरेण महाथेरानं उपट्ठानं गन्तब्बं । सचस्स सद्धिचरा भिक्खु उपट्ठाका अत्थि, “मय्हं उपट्ठाका अत्थि, तुम्हे अप्पोस्सुक्का विहरथा” ति वत्तब्बं । अथापिस्स सद्धिचरा^४ नत्थि, तस्मियेव पन विहारे एको वा द्वे वा वत्तसम्पन्ना वदन्ति “मयं थेरस्स कत्तब्बं^५ करिस्साम, अवसेसा फासु^६ विहरन्तू” ति सब्बेसं अनापत्ति ।

R. 1061

25

१. अमुकर्स्मि-म० । २. आगतात्थ-म० । ३. कथा०-स्या०, रो० । ४. ०भिक्खु-स्या०, रो० । ५. कत्तब्बकिच्चं-स्या०, रो० । ६. फासुं-सी० ।

B. 343

सो आवासो गन्तव्वो (१२१.९) ति उपोसथकरणत्थाय अन्वद्धमासं^१ गन्तव्वो । सो च खो उतुवस्सेयेव, वस्साने पन यं कत्तव्वं, तं दस्सेतुं “वस्सं वसन्ति बाला अब्यत्ता” ति आदिमाह । तत्थ न भिक्खवे तेहि भिक्खूहि तस्मिं आवासे वस्सं वसितव्वं ति पुरिमिकाय पातिमोक्खुद्देसकेन विना न वस्सं उपगन्तव्वं । सचे सो वस्सूपगतानं^२ पक्कमति वा, विब्भमति वा, कालं वा करोति, अज्झस्मि सतियेव पच्छिमिकाय वसितुं वट्ठति, असति अज्झत्थ गन्तव्वं, अगच्छन्तानं दुक्कटं । सचे पन पच्छिमिकाय पक्कमति वा विब्भमति वा कालं वा करोति, मासद्वयं वसितव्वं ।

पारिसुद्धिदानकथा

R. 1062

३३. कायेन विज्जापेती ति पारिसुद्धिदानं येन केनचि अङ्गपच्च-
 10 ज्जेन विज्जापेति जानापेति; वाचं पन निच्छारेतुं सक्कोन्तो वाचाय विज्जापेति; उभयथा सक्कोन्तो कायवाचाही^३ ति^३ । सङ्घेन तत्थ गन्त्वा उपोसथो कातव्वो ति सचे बहू तादिसा गिलाना होन्ति, सङ्घेन पटि-
 पाटिया ठ्वा सब्बे हत्थपासे कातव्वा । सचे दूरे दूरे^४ होन्ति, सङ्घो नप्पहोति, तं दिवसं उपोसथो न कातव्वो, नत्वेव वग्गेन सङ्घेन उपोसथो
 15 कातव्वो ।

तत्थेव पक्कमती ति सङ्घमज्झं अनागन्त्वा ततो व कत्थचि गच्छति । सामणेरो पटिजानाती ति “सामणेरो अहं” ति एवं पटिजानाति; भूतंयेव वा सामणेरभावं आरोचेति, पच्छा वा सामणेरभूमियं तिट्ठती ति अत्थो । एस नयो सब्बत्थ ।

20 सङ्गुप्पत्तो पक्कमती ति सब्बन्तिमेन परिच्छेदेन उपोसथत्थाय सन्नि-
 पतितानं चतुन्नं भिक्खून् हत्थपासं पत्वा पक्कमति । एस नयो सब्बत्थ । एत्थ च एकेन बहून्^५ पि आहटा पारिसुद्धि आहटा व होति । सचे पन सो अन्तरामग्गे अज्झं भिक्खुं दिस्वा येसं तेन^६ पारिसुद्धि गहिता, तेसं च अत्तनो च पारिसुद्धि देति, तस्सेव पारिसुद्धि आगच्छति, इतरा पन
 25 बिलालसङ्गलिकपारिसुद्धि^७ नाम होति । सा न आगच्छति ।

१. अन्वद्धं-स्या०, रो० । २. वस्सुप०-स्या०, रो० । ३-३. वाचाहि-म० ।

४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. बहून्-सी० । ६. अनेन-म० । ७. बिलाल०-म०; बिलाल०-स्या०, रो० ।

मुक्तो न आरोचेती (१२२.१६)ति आगन्त्वा सुपति, “असुकेन भन्ते”^१ पारिसुद्धिं दिन्ता” ति न आरोचेति । पारिसुद्धिहारकस्स अनापत्ती ति एत्थ सचे सञ्चिच्च नारोचेति, दुक्कटं आपज्जति, पारिसुद्धिं पन आहटा व होति । असञ्चिच्च अनारोचितत्ता पनस्स अनापत्ति, उभिन्नं पि च उपोसथो कतोयेव होति ।

5

छन्ददानादिकथा

३४-३५. छन्ददाने पि पारिसुद्धिदाने वुत्तसदिसोयेव विनिच्छियो । पारिसुद्धिं देन्तेन छन्दं पि दातुं ति एत्थ सचे पारिसुद्धिमेव देति न छन्दं, उपोसथो कतो होति । यं पन सङ्खो अञ्जं कम्मं करोति, तं अकतं होति । छन्दमेव देति न पारिसुद्धिं, भिक्खुसङ्खस्स उपोसथो पि कम्मं पि कतमेव होति, छन्ददायकस्स पन उपोसथो अकतो^१ होति । सचे पि 10 कोचि भिक्खु नदिया वा सीमाय वा उपोसथं अधिट्ठित्वा आगच्छति, “कतो मया उपोसथो” ति अच्छित्तुं न लभति, सामग्गी वा छन्दो वा दातब्बो ।

B. 344

३६. सरति पि उपोसथं न पि सरती ति एकदा सरति, एकदा न सरति । अत्थि नेव सरती ति यो एकन्तं नेव सरति, तस्स सम्मुति- 15 दानकिच्च^२ नत्थि । अनागच्छन्तो^३ पि कम्मं न कोपेति^४ ।

सङ्घुपोसथादिकथा

३७. सो देसो सम्मज्जित्वा ति तं देसं सम्मज्जित्वा, उपयोगत्थे पच्चत्तं । पानीयं परिभोजनीयं ति आदि पन^५ उत्तानत्थमेव । कस्मा पनेतं वुत्तं ? उपोसथस्स पुब्बकरणादिदस्सनत्थं । तेनाहु अट्ठकथाचरिया-
“सम्मज्जनी पदीपो च, उदकं आसनेन च ।

R. 1063

20

उपोसथस्स एतानि, पुब्बकरणं ति वुच्चति” ॥

इति इमानि^६ चत्तारि^७ “पुब्बकरणं” ति अक्खातानि ।

१. येव-स्या०, रो० । २. सम्मति-स्या०, रो० । ३-३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. वुच्चतो ति-स्या०, रो० । ६. इमिना-स्या०, रो० । ७. चत्तारि कम्मानि-स्या०, रो० । १. म० पोत्थके नत्थि ।

“छन्दपारिसुद्धिउतुक्खानं, भिक्खुगणना च ओवादो ।

उपोसथस्स एतानि, पुब्बकिच्चं ति वुच्चति ॥

इति^१ इमानि पञ्च पुब्बकरणतो पच्छा कत्तव्वानि^२ “पुब्बकिच्चं” ति अक्खातानि ।

5 “उपोसथो यावतिका च भिक्खू कम्मपत्ता,^३
सभागापत्तियो च न विज्जन्ति ।
वज्जनीया च पुग्गला तस्मि न होन्ति,
पत्तकल्लं ति वुच्चति” ॥

इति^१ इमानि चत्तारि “पत्तकल्लं” ति अक्खातानी^४ ति^५ ।

B. 345 10 तेहि सद्धि (१२६.१६) ति तेहि आगतेहि सद्धि एतानि पुब्बकरणा-
दीनि कत्वा उपोसथो कातव्वो । अज्ज मे उपोसथो ति एत्थ सचे
पन्नरसो होति, “अज्ज मे उपोसथो पन्नरसो” ति पि अधिद्वातुं वट्टति ।
चातुदसिके पि एसेव नयो ।

आपत्तिपटिकम्मविधिकथा

३८-३९. भगवता पञ्जत्तं “न सापत्तिकेन उपोसथो कातव्वो”

15 ति इदं “यस्स सिया आपत्ती” ति आदिवचनेनेव^६ पारिसुद्धिदानपञ्जा-
पनेन च पारिसुद्धिउपोसथपञ्जापनेन च पञ्जत्तं होती ति वेदितव्वं ।
इत्थन्नामं आपत्तिं ति थुल्लच्चयादीसु एकस्सा नामं गहेत्वा “थुल्लच्चयं आपत्तिं
पाचित्तियं आपत्तिं” ति एवं वत्तव्वं । तं पटिदेसेमी ति इदं “तं तुम्हमूले,
तं^७ तुम्हमूले^८ पटिदेसेमी” ति वुत्ते^९ पि सुवुत्तमेव होति । पस्ससी ति
20 इदं च “पस्ससि आवुसो तं आपत्तिं, पस्सथ भन्ते तं आपत्तिं” ति
एवं वत्तव्वं । आम पस्सामी ति इदं पन “आम भन्ते पस्सामि, आम
आवुसो पस्सामी” ति एवं वुत्तं पि सुवुत्तमेव होति । आर्यतिं संवरय्यासी
ति एत्थ पन^{१०} सचे वुड्डतरो “आर्यतिं संवरय्याथा” ति वत्तव्वो । एवं
वुत्तेन पन “साधु सुट्ठु संवरिस्सामी” ति वत्तव्वमेव ।

R. 1064

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. कातव्वत्ता-स्या०, रो० । ३. पत्ता-
म० । ४-४. तानि-स्या०, रो० । ५. वचनेन च-स्या०, रो० । ६-६. स्या०, रो०
पोत्थकेसु नत्थि । ७. वुत्तं-स्या०, रो० । ८. पन आपत्ति पटिग्गाहकेन-स्या०, रो० ।

यदा निब्बेमतिको (१२७.२४) ति एत्थ सचे पनेस^१ निब्बेमतिको^२ न होति, वत्थुं कित्तेत्वा पि^३ देसेतुं वट्टती ति अन्धकट्टकथायं वुत्तं । तत्रायं देसनाविधि—सचे मेघच्छन्ने सुरिये^४ कालो नु खो, विकालो^५ नु खो^६ ति वेमतिको भुञ्जति, तेन भिक्खुना “अहं भन्ते वेमतिको भुञ्जि,” सचे कालो अत्थि, “सम्बहुला दुक्कटा आपत्तियो आपन्नोमिह, नो चे अत्थि, “सम्बहुला 5 पाचित्तिया आपन्नोमिही” ति एवं वत्थुं कित्तेत्वा “अहं भन्ते या तस्मि वत्थुस्मि सम्बहुला दुक्कटा वा पाचित्तिया वा आपत्तियो आपन्नो, ता तुम्हमूले पटिदेसेमी” ति वत्तब्बं^७ । एस^८ नयो सब्बापत्तीसु ।

न भिक्खवे सभागा आपत्ती ति एत्थ यं द्वे पि जना विकालभोजनादिना सभागवत्थुना आपत्ति आपज्जन्ति, एवरूपा वत्थुसभागा ति^९ 10 B. 346 वुच्चति । विकालभोजनप्पच्चया आपन्नं^{१०} पन अनतिरित्तभोजनप्पच्चया आपन्नस्स सन्तिके देसेतुं वट्टति । या पि चायं वत्थुसभागा, सा पि देसिता सुदेसिता व । अञ्जं पन देसनप्पच्या^{११} देसको, पटिग्गहणप्पच्चया पटिग्गहको चा ति उभो पि दुक्कटं आपज्जन्ति, तं नानावत्थुकं होति, तस्मा अञ्जमञ्जं देसेतुं वट्टति । 15

४०. सामन्तो भिक्खु एवमस्स वचनीयो ति एत्थ सभागोयेव वत्तब्बो । विसभागस्स हि वुच्चमाने भण्डनकलहसङ्ख्यभेदादीनि पि होन्ति, तस्मा तस्स अवत्वा “इतो वुट्ठित्वा पटिकरिस्सामी” ति आभोगं कत्वा उपोसथो कातब्बो ति अन्धकट्टकथायं वुत्तं ।

अनापत्तिपन्नरसकादिकथा

४१. अनापत्तिपन्नरसके—ते न जानिंसू ति सीमं ओक्कन्ता ति^{१२} वा 20 ओक्कमन्ती ति वा न जानिंसु । अथञ्जे आवासिका भिक्खू आगच्छन्ती ति गामं वा अरञ्जं वा केनचि करणीयेन गन्त्वा तेसं निसिन्नट्टानं आगच्छन्ति । वग्गा समग्गसज्जिनो ति तेसं सीमं ओक्कन्तत्ता वग्गा; सीमं ओक्कन्तभावस्स अजाननतो समग्गसज्जिनो ।

१. नेव—स्या०, रो० । २. निब्बेन्तिको—रो० । ३. सुरिये—म० । ४-४. नो—म०; विकालो—स्या०, रो० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. एस (एवं देसेतब्बं)—सी० । ७. “सभागा” ति म० । ८. आपन्नो—स्या०, रो० । ९. देसना०—सी०, स्या०, रो० । १०. सी० पोत्थके नत्थि । ११. व—म० ।

४२. वग्गावग्गसञ्जिपन्नरसके^१-ते^२ जानन्ती (१३२.२) ति पब्बते वा थले वा ठिता सीमं ओक्कन्ते वा ओक्कमन्ते वा^३ पस्सन्ति^४ ।

R. 1065

४३. वेमतिकपन्नरसकं उत्तानमेव ।

४४. कुक्कुच्चपकतपन्नरसके-यथा इच्छाय अभिभूतो “इच्छापकतो”
५ ति वुच्चति, एवं पुब्बभागे सन्निट्ठानं कत्वा पि करणक्खणे अकप्पिये
अकप्पियसञ्जितासङ्घातेन^५ कुक्कुच्चेन अभिभूता “कुक्कुच्चपकता” ति
वेदितब्बा ।

४५. भेदपुरेक्खारपन्नरसके —अकुसलबलवताय थुल्लच्चयं वुत्तं ।

सीमोक्तिकपेय्यालकथा

४६. आवासिकेन आगन्तुकपेय्याले-यथा पुरिमे आवासिकेन
१० आवासिकपेय्याले “ते न जानन्ति अत्थञ्जे^६ आवासिका” ति आदि वुत्तं,
B. 347 एवं “ते न जानन्ति अत्थञ्जे^६ आगन्तुका” ति आदिना नयेन सब्बं
वेदितब्बं ।

आगन्तुकेन आवासिकपेय्याले पन—यथा पुरिमपेय्याले “आवासिका
भिक्खू सन्निपतन्ती” ति आगतं, एवं “आगन्तुका भिक्खू सन्निपतन्ती”
१५ ति आनेतब्बं ।

आगन्तुकेन आगन्तुकपेय्याले पन—उभयपदेसु आगन्तुकवसेन
योजेतब्बो ति ।

४७. आवासिकानं भिक्खूनं चातुद्दसो होति, आगन्तुकानं पन्नरसो
ति एत्थ येसं पन्नरसो, ते तिरोरट्ठतो वा आगता, अतीतं वा उपोसथं
२० चातुद्दसिकं अकंसू ति वेदितब्बा । आवासिकानं अनुवत्तितब्बं ति
आवासिकेहि “अज्जुपोसथो चातुद्दसो” ति पुब्बकिच्चे करियमाने^७ अनुवत्ति-
तब्बं, न पटिक्कोसितब्बं । न^८ अकामा^९ दातव्वा ति न अनिच्छाय
दातव्वा ।

१. वग्गासमग्गसञ्जिनो पण्ण०-स्या०, रो०; ०पण्ण०-सी० । २. ते न सी० ।
३. वा न-सी० । ४. एत्थ स्या०, रो० पोट्थकेसु “समग्गसञ्जिनो पन अञ्जेन वा,
आगता भविस्सन्ती ति सब्बाय वा होन्तो” ति अधिको पाठो दिस्सति । ५. तप्पिय०-सी० ।
६. अथञ्जे-म० । ७. कयिर०-सी०, स्या०, रो० । ८-९. नाकामा-स्या०, रो० ।

लिङ्गादिदस्सनकथा

४८. आवासिकाकारं (१३८.१२)ति आवासिकानं आकारं^१ । एस नयो सब्बत्थ । आकारो नाम येन तेसं वत्तसम्पन्ना वा न वा ति आचारसण्ठानं गय्हति । लिङ्गं नाम यं ते तत्थ तत्थ लीने गमयति; अदिस्समाने पि जानापेती ति अत्थो । निमित्तं नाम यं दिस्वा ते अत्थो ति आयन्ति । उद्देसो नाम येन ते एवरूपपरिक्खारा ति उद्दिस्सन्ति; अपदेसं लभन्ती ति अत्थो । 5
सब्बमेतं सुपञ्चत्तमञ्चपीठादीनं चैव पदसद्दादीनं च अधिवचनं, यथायोगं पन योजेतब्बं । आगन्तुकाकारादीसु पि एसेव नयो । तत्थ अज्जातकं ति अज्जेसं सन्तकं । पादानं धोतं उदकनिस्सेकं^२ ति पादानं धोतानं उदकनिस्सेकं । बहुवचनस्स^३ एकवचनं वेदितब्बं^३ । “पादानं धोतउदक-
निस्सेकं” ति वा पाठो; पादानं धोवनउदकनिस्सेकं ति अत्थो । 10

नानासंवासकादिउपोसथकरणं

४९. नानासंवासकादिवत्थूसु—समानसंवासकदिट्ठिं ति “समान-
संवासका एते” ति दिट्ठि । न पुच्छन्ती ति तेसं लद्धि न पुच्छन्ति; अपुच्छित्त्वा
व वत्तपटिवत्तं^४ कत्वा एकतो उपोसथं करोन्ति । नाभिवितरन्ती ति नाना-
संवासकभावं मद्दितुं अभिभवितुं न सक्कोन्ति; तं दिट्ठि न निस्सज्जापेन्ती^५
ति अत्थो । 15

नगन्तब्ब-गन्तब्बवारकथा

५०-५१. सभिक्षुका आवासा ति यस्मि आवासे उपोसथकारका
भिक्षू अत्थि, तम्हा आवासा यं न सक्कोति तदहेव आगन्तुं, सो आवासो
उपोसथं अकत्वा न गन्तब्बो । अज्जत्र सङ्घेना ति सङ्घप्पहोनकेहि
भिक्षूहि विना । अज्जत्र अन्तराया ति पुब्बे वुत्तं दसविधमन्तरायं विना ।
सब्बन्तिमेन पन परिच्छेदेन अत्तचतुत्थेन^६ अन्तराये^७ वा सति गन्तुं वट्ठति । 20
अनावासो ति नवकम्मसालादिको यो कोचि पदेसो । यथा च आवासादयो
न गन्तब्बा; एवं सचे विहारे उपोसथं करोन्ति, उपोसथाधिट्ठानत्थं सीमा

R. 1066

B. 348

१. आकारं आचारं ति अत्थो—स्या०, रो० । २. उदकनिस्सेकं—सी० । ३-३. सी०
पोत्थके नत्थि । ४. ०पटिवत्ति—म० । ५. निस्सजा०—सी० । ६. ०वा अत्तपञ्चमेन वा-
स्या०, रो०; ०वा—सी० । ७. ०पि—स्या०, रो० ।

पि नदी पि न गन्तब्बा । सचे पनेत्थ कोचि भिक्खु होति, तस्स सन्तिकं गन्तुं वट्ठति । विस्सट्ठउपोसथा पि आवासा गन्तुं वट्ठति; एवं गतो अधि-ट्ठतुं पि लभति । आरञ्जकेना^१ पि भिक्खुना उपोसथदिवसे गामे पिण्डाय चरित्वा अत्तनो विहारमेव आगन्तब्बं । सचे अञ्जं विहारं ओक्कमति, तत्थ
 ५ उपोसथं कत्वा व आगन्तब्बं, अकत्वा न वट्ठति ।

यं जञ्जा सक्कोमि अज्जेव गन्तुं (१४१.१३) ति यं जानेय्य अज्जेव तत्थ गन्तुं सक्कोमी ति; एवरूपो आवासो गन्तब्बो । तत्थ भिक्खूहि सद्धि उपोसथं करोन्तेना पि हि इमिना नेव उपोसथन्तरायो कतो भविस्सती ति ।

वज्जनीयपुग्गलसन्दस्सनकथा

५२. भिक्खुनिथा निसिन्नपरिसाया ति आदीसु हत्थपासुपगमनमेव
 १० पमाणं । अञ्जत्र अवुट्ठिताय परिसाया ति इदं हि पारिवासियपारिसुद्धिदानं नाम परिसाय वुट्ठितकालतो पट्टाय न वट्ठति, अवुट्ठिताय पन वट्ठति । तेनाह—“अञ्जत्र अवुट्ठिताय परिसाया” ति । तस्स लक्खणं भिक्खुनी-विभङ्गे पारिवासियच्छन्ददानवण्णनातो^२ गहेतब्बं । अनुपोसथे ति चातुद्दसिको च पन्नरसिको चा ति इमे द्वे उपोसथे ठपेत्वा अञ्जस्मि दिवसे । अञ्जत्र
 १५ सङ्घसामग्गिया ति या कोसम्बकभिक्खुनं विय भिन्ने सङ्घे पुन सङ्घ-सामग्गी^३ करियति^४, तथारूपि सङ्घसामग्गि ठपेत्वा । तदा च “सुणातु मे भन्ते सङ्घो अज्जुपोसथो सामग्गी” ति वत्वा कातब्बो । ये पन किस्मि-ञ्चिदेव^५ अप्पमत्तके^६ उपोसथं ठपेत्वा पुन समग्गा होन्ति, तेहि उपोसथोयेव कातब्बो ति ।

R. 1067

१. अरञ्ज०—स्या०, रो० । २. वण्णनतो—म० । ३. सामग्गि—सी० । ४. करियति—सी०, स्या०, रो० । ५. किस्मिचिदेव—सी० । ६. मत्तके सति—स्या०, रो० ।

३. वस्सूपनायिकखन्धकं

वस्सूपनायिकानुजाननकथा

B. 349

१. वस्सूपनायिकखन्धके—अप्पञ्जत्तो (१४४.२) ति अननुञ्जातो असंविहितो वा । ते^१ इध^२ भिक्खू ति ते भिक्खू, इध सद्दो निपातमत्तो । सङ्कातं आपादेन्ता ति विनासं आपादेन्ता । सङ्कासयिस्सन्ती^३ ति अप्पोस्सुक्का निबद्धवासं वसिस्सन्ति^४ । सक्कुन्तका ति सकुणा । वस्साने वस्सं उपगन्तुं ति वस्साननामके^५ तेमासे^६ वस्सं उपगन्तब्बं ति अत्थो । कति^७ नु खो^८ 5 वस्सूपनायिका^९ ति कति नु खो वस्सुपगमनानि^{१०} । अपरञ्जुगताया^{११} ति एत्थ अपरञ्जुगताय अस्सा ति अपरञ्जुगता, तस्सा अपरञ्जुगताय; अतिकन्ताय अपरस्मि दिवसे ति अत्थो । दुतियनये पि मासो गताय अस्सा ति मासगता, तस्सा मासगताय; अतिकन्ताय मासे परिपुण्णे ति अत्थो । तस्मा आसाळ्हिपुण्णमाय अनन्तरे पाटिपददिवसे, आसाळ्हिपुण्णमितो वा अपराय^{१२} पुण्णमाय अनन्तरे 10 पाटिपददिवसे येव विहारं पटिजग्गित्वा पानीयं परिभोजनीयं उपट्ठपेट्वा सब्बं चेतियवन्दनादिसामीचिकम्मं निट्ठापेट्वा^{१३} “ इमस्मि विहारे इमं तेमासं वस्सं उपेमी” ति सकिं वा द्वत्तिक्खत्तुं^{१४} वा वाचं निच्छारेत्वा वस्सं उपगन्तब्बं ।

वस्सानेचारिकापटिक्खेपादिकथा

२. यो पक्कमेय्या ति एत्थ अनपेक्खगमनेन वा अञ्जत्थ अरुणं उट्ठापनेन वा आपत्ति वेदितब्बा । 15

३. यो अतिकमेय्या ति एत्थ विहारगणनाय आपत्तियो वेदितब्बा । सचे हि तं दिवसं विहारसतस्स उपचारं ओक्कमित्वा अतिकमति, सतं आपत्तियो । सचे पन विहारूपचारं अतिकमित्वा अञ्जस्स विहारस्स उप-

१-१. तेव-सी०, स्या०, रो० । २. सङ्कासयि०-सी०, स्या०, रो० । ३. वसिस्सन्ति । सङ्कातं आपादेन्ता ति विनासं आपादेन्ता-स्या०, रो० । ४-४. वस्साने तेमासं-स्या०, रो० । ५. कि-सी० । ६. वस्सुप०-सी०, स्या०, रो० । ७. वस्सुपगमना-सी०, स्या०, रो० । ८. ०गताय आसाळ्हिया-स्या०, रो० । ९. पराय-सी० । १०. निट्ठ०-सी०, स्या०, रो० । ११. द्विक्खत्तुं-स्या०, रो० ।

R. 1068

B. 350

चारं अनोक्कमित्वा व निवत्तति, एका एव आपत्ति । केनचि अन्तरायेन पुरिमिकं अनुपगतेन पच्छिमिका उपगन्तव्वा । वस्सं* उक्कड्ढितुकामो (१५५.१४) ति वस्सनामकं^१ पठममासं उक्कड्ढितुकामो, सावनमासं^२ अक्त्वा पुन आसाळ्हिमासमेव^३ कत्तुकामो ति अत्थो । आगमे जुण्हे ति आगमे मासे 5 ति अत्थो* । अनुजानामि भिक्खवे राज्ञं अनुवत्तितुं ति एत्थ वस्सुक्कड्ढने भिक्खुनं काचि परिहानि नाम नत्थी ति अनुवत्तितुं अनुज्जातं, तस्मा अज्जस्मि पि^४ धम्मिके कम्मे अनुवत्तितव्वं । अधम्मिके पन न कस्सचि अनुवत्तितव्वं ।

सत्ताहकरणीयानुजाननकथा

४. सत्ताहकरणीयेसु—सत्ताहकरणीयेन^५ गन्तुं ति सत्ताहभन्तरे 10 यं कत्तव्वं तं सत्ताहकरणीयं, तेन सत्ताहकरणीयेन करणभूतेन गन्तुं अनुजानामी ति अत्थो । पहिते गन्तुं ति इमेहि सत्तहि भिक्खुआदीहि द्वेते पहिते-येव गन्तुं अनुजानामी ति अत्थो ।

५. सत्ताहं सन्निवत्तो कातव्वो ति सत्ताहेयेव सन्निवत्तितव्वो, अट्ठमो अरणो तत्थेव न उपट्ठापेतव्वो ति अत्थो^६ । भिक्खुनीसङ्घं उदिरसा 15 ति इतो पट्ठाय वच्चकुटि जन्ताघरं जन्ताघरसाला ति इमानि तीणि परिहीनानि ।

उदोसितादीनि^७ उदोसितसिक्खापदादीसु वुत्तानेव । रसवती ति पनेत्थं^८ भत्तगेहं वुच्चति । वारेय्यं ति^९ सञ्चरित्तसिक्खापदे वुत्तमेव । पुरायं सुत्तन्तो न^{१०} पलुज्जती ति याव अयं सुत्तन्तो न पलुज्जति, याव^{११} अयं 20 सुत्तन्तो न विनस्सति^{१२} । अज्जतरं^{१३} वा पनस्स किच्चं होति करणीयं वा ति एतेन परिसङ्खतं यं किञ्चि करणीयं सज्जहितं होति । सब्बत्थ च “इच्छामि दानं च दातुं धम्मं च सोतुं भिक्खू च पस्सितुं” ति इमिना व कप्पियवचनेन पेसिते गन्तव्वं, एतेसं वा वेवचनेन । पेत्थालक्कमो पन एवं^{१४}

-. सी० पोत्थके नत्थि । १. वस्सं—स्या०, रो० । २. सावण०—म० । ३. आसाव-
मेव—स्या०, रो० । ४. अघिप्पायो—स्या०, रो० । ५. च—स्या०, रो० । ६. ०ति—स्या०, रो० ।
७-९. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ८. उदोसितादीनि—सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
९. म० पोत्थके नत्थि । १०. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ११-११. सी० पोत्थके नत्थि ।
१२-१२. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

वेदितब्बो,^१ यथा “उपासकेन सङ्घं उद्दिस्स विहारादयो कारापिता होन्ति, सम्बहुले भिक्खु उद्दिस्स, एकं भिक्खुं उद्दिस्स, भिक्खुनिसङ्घं उद्दिस्स, सम्बहुला भिक्खुनियो, एकं भिक्खुनि, सम्बहुला सिक्खमानायो, एकं सिक्खमानं, सम्बहुले सामणेरे, एकं सामणेरं, सम्बहुला सामणेरियो, एकं सामणेरि उद्दिस्स अत्तनो अत्थाय निवेसनं कारापितं होती” ति वुत्तं; एव-^५ मेव “उपासिकाय, भिक्खुना, भिक्खुनिया, सिक्खमानाय, सामणेरेन, सामणेरिया सङ्घं उद्दिस्सा” ति सब्बं वत्तब्बं । एतेसु सत्तप्पकारेसु करणी-येसु पहिते गन्तब्बं^१ ।

R. 1069

पञ्चन्नं अप्पहिते पि अनुजाननकथा

१०-१५. पञ्चन्नं सत्ताहकरणीयेना (१४६.२२) ति एतेसं भिक्खु-आदीनं सहधम्मिकानं “गिलानभत्तं वा गिलानुपट्टाकभत्तं वा भेसज्जं वा परि-^{१०} सिस्सामि, पुच्छिस्सामि वा, उपट्ठहिस्सामि वा” ति एवमादिना परतो वित्था-रेत्वा दस्सितेन कारणेन अप्पहिते पि गन्तब्बं, पगेव^२ पहिते । भिक्खु गिलानो होति, अनभिरति उप्पन्ना होति, कुक्कुच्चं उत्पन्नं होति, दिट्ठिगतं उप्पन्नं होति, गहधम्मं अज्झापन्नो होति परिवासारहो, मूलाय पटिकस्सनारहो होति, मानत्तारहो, अब्भानारहो, सङ्घो कम्मं कत्तुकामो होति, कतं वा^{१५} सङ्घेन कम्मं होती ति एतेहि दसहि कारणेहि भिक्खुस्स सन्तिकं गन्तब्बं । भिक्खुनिया सन्तिकं नवहि कारणेहि गन्तब्बं, सिक्खमानाय सन्तिकं छहि-आदितो चतूहि, सिक्खा कुप्पिता होति, उपसम्पज्जितुकामा होती ति । सामणेरस्सा पि छहि-आदितो चतूहि, वस्सं पुच्छितुकामो उपसम्पज्जितु-^{२०} कामो होती ति । सामणेरिया उपसम्पदं अपनेत्वा सिक्खापदं दातुकामो^{२०} होती ति इमिना सद्धि पञ्चहि^३ । परतो मातापितूनं^३ अनुज्जातट्टाने पि एसेव नयो । अन्धकट्टकथायं पन “ये मातापितूनं उपट्टाका^४ जातका वा अज्जातका वा तेसं पि अप्पहिते गन्तुं वट्ठती” ति वुत्तं, तं नेव अट्टकथायं, न पालिया वुत्तं, तस्मा न गहेतब्बं ।

१-१. सो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. सो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ३. पितुन्नं-
सी० । एवमुपरि पि । ४. उपट्टाका-म० ।

पहितेयेवअनुजाननकथा

१६. भिक्खुगतिको^१ (१५५.१) ति एकस्मि विहारे भिक्खूहि
सद्धि वसनकपुरिसो । उद्भियती^२ ति पलुज्जति । भण्डं छेदापितं ति
दब्बसम्भारभण्डं छेदापितं^३ । आवहापेय्युं^४ ति आहरापेय्युं । दज्जाहं ति दज्जे
अहं । सङ्गकरणीयेना ति एत्थ यं किञ्चि उपोसथागारादीसु सेनासनेसु
५ चेतियच्छत्तवेदिकादीसु^५ वा कत्तब्बं, अन्तमसो भिक्खुनो पुग्गलिकसेनासनं
पि, सब्बं सङ्गकरणीयमेव । तस्मा तस्स निप्फादनत्थं दब्बसम्भारादीनि
वा आहरितुं वड्डकिप्पभूतीनं^६ भत्तवेतनादीनि वा दापेतुं गन्तब्बं ।

अयं पनेत्थ पालिमुत्तकरत्तिच्छेदविनिच्छयो—धम्मसवनत्थाय
अनिमन्तितेन गन्तुं न वट्टति । सचे^७ एकस्मि महावासे पठमंयेव कतिका
R. 1070 10 कता होति — “असुकदिवसं नाम सन्निपत्तितब्बं” ति, निमन्तितो येव नाम
B. 352 होति, गन्तुं वट्टति । “भण्डकं धोविस्सामी” ति गन्तुं न वट्टति । सचे पन
आचरियुपज्झाया पहिणन्ति, वट्टति । नातिदूरे विहारो होति, तत्थ
गन्त्वा अज्जेव आगमिस्सामी ति सम्पापुणितुं न सक्कोति, वट्टति ।
उद्देसपरिपुच्छादीनं अत्थाय पि गन्तुं न लभति^८ । “आचरियं पस्सिस्सामी”
15 ति पन गन्तुं लभति । सचे पन नं आचरियो अज्ज मा गच्छा ति वदति, वट्टति ।
उपट्ठाककुलं वा आतिकुलं वा दस्सनाय^९ गन्तुं न लभती^{१०} ति^{१०} ।

अन्तराये अनापत्तिवस्सच्छेदकथा

१७-१८. येन^{११} गामो तेन गन्तुं ति आदीसु सचे गामो अविदूरं^{१२}
गतो^{१२} होति, तत्थ पिण्डाय चरित्वा विहारमेव आगन्त्वा वसितब्बं । सचे
दूरं गतो^{१३}, सत्ताह्वारेन अरुणो उट्ठापेतब्बो । न सक्का चे होति, तत्रेव
20 सभागट्ठाने वसितब्बं । सचे मनुस्सा यथापवत्तानि सलाकभत्तादीनि देन्ति,

१. भतिको-स्या०, रो० । २. उद्भियती-सी०, स्या०, रो० । ३. छिन्दापितं-स्या०,
रो० । ४. अवहा-सो०; अवहरा-स्या०, रो० । ५. च्छत्त-स्या०, रो० । ६. वड्डकी-
पभूतीनं-म० । ७. सचे पन-स्या०, रो० । ८. वट्टति-म० । ९. दस्सनत्थाय-स्या०, रो० ।
१०-१०. लभति-स्या०, रो० । ११. एत्थ स्या०, रो० । १२. पोट्यकेसु “परिपातेन्ति पी ति समन्ततो
आगन्त्वा पलापेन्ति भयं वा जनेन्ति जीवित्वा वोरोपेन्ति । आविसन्ती ति सरीरं अनुपविसन्ती”
ति अधिको पाठो दिस्सति । १२-१२. अविदूरतो-सी० । १३. गतो होति-स्या०, रो० ।

“न मयं तस्मिन् विहारे वसिम्हा” ति वत्तब्बा । “मयं विहारस्स वा पासादस्स वा न देम, तुम्हाकं देम^२, यत्थ कत्थचि वसित्वा भुञ्जथा” ति वुत्ते पन यथासुखं भुञ्जितब्बं, तेसंयेव तं पापुणाति । “तुम्हाकं वसनट्ठाने पापुणापेत्वा भुञ्जथा” ति वुत्ते पन यत्थ वसन्ति, तत्थ नेत्वा वस्सग्गेन पापुणापेत्वा भुञ्जितब्बं ।

5

सचे पवारितकाले वस्सावासिकं देन्ति, यदि सत्ताह्वारेन अरुणं उट्ठारपियसु, गहेतब्बं । छिन्नवस्सेहि पन “न मयं तत्थ वसिम्ह, छिन्नवस्सा मयं” ति वत्तब्बं । यदि “येसं अम्हाकं सेनासनं पापितं, ते गण्हन्तू” ति वदन्ति, गहेतब्बं । यं पन विहारे उपनिक्खित्तकं मा विनस्सी ति इध आहटं चीवरादिवेभङ्गियभण्डं, तं तत्थेव गत्वा अपलोकेत्वा भाजेतब्बं । “इतो अय्यानं चत्तारो पच्चये देथा” ति कप्पियकारकानं दिन्ने खेत्तवत्थु-आदिके तत्तुप्पादे पि एसेव नयो । सङ्घिकं हि वेभङ्गियभण्डं अन्तोविहारे वा बहिसीमाय वा होतु, बहिसीमाय ठितानं अपलोकेत्वा भाजेतुं न वट्ठति । उभयत्थ^३ ठितं पि^३ पन अन्तोसीमाय ठितानं अपलोकेत्वा भाजेतुं वट्ठतियेव ।

R. 1071

15

सङ्गमेदे अनापत्तिवस्सच्छेदकथा

१६. सङ्गो भिन्नो (१५७.२४) ति एत्थ भिन्ने सङ्घे^४ गत्वा करणीयं नत्थि, यो पन “भिज्जिस्सती” ति आसङ्घितो, तं सन्धाय “भिन्नो” ति वुत्तं । सम्महुलाहि भिक्खुनीहि सङ्गो भिन्नो ति एत्थ न भिक्खुनीहि सङ्घो भिन्नो ति दट्ठब्बो । वुत्तं हेतं “न खो उपालि भिक्खुनी सङ्घं भिन्दती” ति । एता पन निस्साय एता अनुबलं कत्वा यं सङ्घं “भिक्खू भिन्देय्युं” ति 20 आसङ्का होति, तं सन्धाय एतं वुत्तं ।

B. 353

वजादीसुवस्सूपगमनकथा

२०. वजो ति गोपालकानं निवासट्ठानं^५ । येन वजो ति एत्थ वजेन सद्धि गतस्स वस्सच्छेदे अनापत्ति ।

१. वसामा-सी०, स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३-३. उभयत्रट्ठितं-स्या०, रो०; उभयत्रठितं-पि-सी० । ४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. निवासन०-स्या०, रो० ।

उपकट्टाया (१५६.१) ति आसन्नाय । सत्थे वस्सं उपगन्तुं ति एत्थ वस्सूपनायिकदिवसे तेन भिक्खुना उपासका वत्तब्बा “कुटिका लद्धुं वट्ठती” ति । सचे करित्वा^१ देन्ति, तत्थ^२ पविसित्वा “इध वस्सं उपेमी” ति तिक्खत्तुं वत्तब्बं । नो चे देन्ति, सालासङ्खेपेन ठितसकटस्स हेट्ठा उपगन्तब्बं । तं पि
 ५ अलभन्तेन आलयो कातब्बो^३ । सत्थे पन वस्सं उपगन्तुं न वट्ठति । आलयो नाम “इध वस्सं वसिस्सामी” ति चित्तुप्पादमत्तं । सचे मग्गप्पटिपन्नेयेव सत्थे पवारणादिवसो^४ होति, तत्थेव पवारेतब्बं । अथ सत्थो अन्तोवस्सेयेव भिक्खुना पत्थितट्ठानं पत्वा अतिक्कमति, पत्थितट्ठाने वसित्वा तत्थ भिक्खूहि सर्द्धि पवारेतब्बं । अथा पि सत्थो अन्तोवस्सेयेव अन्तरा एक्कस्मि गामे
 १० तिट्ठति वा विप्पकिरीयति^५ वा, तस्मिंयेव गामे भिक्खूहि सर्द्धि वसित्वा पवारेतब्बं, अपवारेत्वा^६ ततो परं गन्तुं न वट्ठति ।

नावाय^७ वस्सं उपगच्छन्तेना पि कुटियंयेव उपगन्तब्बं । परियेसित्वा अलभन्तेन आलयो कातब्बो । सचे अन्तो तेमासं नावा समुद्देयेव होति, तत्थेव पवारेतब्बं । अथ^८ नावा कूलं^९ लभति, अयं च परतो गन्तुकामो
 १५ होति, गन्तुं न वट्ठति । नावाय लद्धगामेयेव वसित्वा भिक्खूहि सर्द्धि पवारेतब्बं । सचे पि नावा अनुतीरमेव अञ्जत्थ गच्छति, भिक्खु च पठमं लद्धगामेयेव वसितुकामो, नावा गच्छतु भिक्खुना तत्थेव वसित्वा भिक्खूहि सर्द्धि पवारेतब्बं ।

B. 354

इति वजे सत्थे नावायं ति तीसु ठानेसु नत्थि वस्सच्छेदे आपत्ति,
 २० पवारेतुं च लभति । पुरिमेसु पन “वाळेहि उब्बाळ्हा होन्ती” ति आदीसु सङ्खभेदपरियन्तेसु^{१०} वत्थूसु केवलं अनापत्ति होति, पवारेतुं पन न लभति ।

वस्सं अनुपगन्तब्बट्टानानि

२१. पिसाचिल्लिका^{११} ति पिसाचा येव पिसाचिल्लिका^{१२} । न भिक्खवे रुक्खसुसिरे ति एत्थ सुद्धे रुक्खसुसिरेयेव न वट्ठति; महन्तस्स पन रुक्ख-

१. कत्वा-सी० । २. तत्थेव-स्या०, रो० । ३. कत्तब्बो-सी० । ४. पवारण०-म० । ५. विप्पकिरति-म० । ६. अप्पवा०-स्या०, रो० । ७. नावायं-म० । ८. अथ सचे-स्या०, रो० । ९. कूलं-रो० । १०. परिपोसानेसु-स्या०, रो० । ११-१२. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।

सुसिरस्स^१ अन्तो पदरच्छदनं कुटिकं कत्वा पविसनद्वारं योजेत्वा उपगन्तुं वट्टति । रुक्खं छिन्दित्वा खाणुकमत्थके पदरच्छदनं कुटिकं कत्वा पि वट्टतियेव । रुक्खविट्ठमिया^२ (१५६.१०) ति एत्था पि सुद्धे विट्ठमत्ते^३ न वट्टति । महाविट्ठे पन अट्टकं बन्धित्वा तत्थ पदरच्छदनं कुटिकं कत्वा उपगन्तब्बं । असेनास-
निकेना ति यस्स पञ्चत्तं छदनानं अञ्जतरेन छन्नं योजितद्वारबन्धनं^४ 5
सेनासनं नत्थि, तेन न उपगन्तब्बं । न भिक्खवे छवकुटिकाया^५ ति एत्थ^६
छवकुटिका नाम टङ्कितमञ्चादिभेदा कुटि^७, तत्थ उपगन्तुं न वट्टति । सुसाने
पन अञ्जं कुटिकं कत्वा उपगन्तुं वट्टति । न भिक्खवे छत्ते ति एत्था पि
चत्तसु थम्भेसु छत्तं ठपेत्वा आवरणं कत्वा द्वारं योजेत्वा उपगन्तुं वट्टति,
छत्तकुटिका नामेसा होति । चाट्ठिया ति एत्था पि महन्तेन कपल्लेन छत्ते 10
वुत्तनयेनेव^८ कुटि कत्वा उपगन्तुं वट्टति ।

अधम्मिककतिकादिकथा

२२-२३. एवरूपा कतिका ति एत्थ^९ अञ्जा पि या ईदिसी^{१०}
अधम्मिका कतिका होति, सा न कातब्बा ति अत्थो । तस्सा लक्खणं
महाविभङ्गे वुत्तं ।

२४-२५. वस्सावासो^{११} पटिस्सुतो होति पुरिमिकाया ति तुम्हाकं 15
आवासे पुरिमिकाय वस्सूपनायिकाय वस्सं वसिस्सामी ति पटिञ्जा कता
होति । पुरिमिका च न पञ्जायती ति यत्थ पटिञ्जातं तत्थ वस्सुपगमनं
न दिस्सती ति^{१२} । पटिस्सवे च आपत्ति दुक्कटस्सा ति एत्थ न केवलं “इमं
तेमासं इध वस्सं वसथा” ति एतस्सेव पटिस्सवे आपत्ति, “इमं तेमासं
भिक्खं गण्हथ, उभो पि मयं इध वस्सं^{१३} वसिस्साम, एकतो उद्दिप्पापेस्सामा” 20 R. 1073
ति एवमादिना पि तस्स तस्स पटिस्सवे दुक्कटं । तं च खो पठमं सुद्ध-
चित्तस्स पच्छा विसंवादनपच्चया, पठमं पि असुद्धचित्तस्स पन पटिस्सवे
पाचित्तियं, विसंवादने दुक्कटं ति पाचित्तियेन सद्धि दुक्कटं युज्जति ।

१. सुसिरस्स-स्या०, रो० । २. ०विट्ठमिया-रो० । ३. विट्ठमत्ते-सी० । ४. ०बद्ध-
स्या०, रो० । ५. ०कुटिकायं-सी०, म० । ६. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ७. कुटी-
स्या०, रो० । ८. ०नयेन-स्या०, रो० म० । ९. एत्था पि-स्या०, रो० । १०. ईदिसा-स्या०,
रो० । ११-११. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

B. 355

सो तदहेव अकरणीयो (१६२.२३) ति आदीसु सचे वस्सं अनुपगन्त्वा
 वा पक्कमति, उपगन्त्वा वा सत्ताहं बहिद्धा वीतिनामेति, पुरिमिका च न पञ्जा-
 यति, पटिस्सवे च आपत्ति । वस्सं उपगन्त्वा पन अरुणं अनुट्ठापेत्वा^१ तद-
 हेव सत्ताह-करणीयेन पक्कमन्तस्सा पि अन्तोसत्ताहे निवत्तन्तस्स अना-
^५ पत्ति, को पन वादो द्वीहतीहं^२ वसित्वा अन्तोसत्ताहे निवत्तन्तस्स ।
 द्वीहतीहं* वसित्वा ति एत्था पि निरपेक्खगमनेनेव^३ उपचारातिक्कमे
 वस्सच्छेदो वेदितब्बो* । सचे इध वसिस्सामी ति आलयो अत्थि,
 असतिया पन वस्सं न उपेत्ति, गहितसेनासनं सुगहितं, छिन्नवस्सो न होत्ति,
 पवारेतुं लभतियेव ।

^{१०} सत्ताहं अनागताय पवारणाया ति एत्थ नवमितो पट्ठाय गन्तुं
 वट्ठति, आगच्छतु वा मा वा, अनापत्ति । सेसं उत्तानमेवा ति ।

१. ०ट्ठपेत्वा-सो० । २. द्विहतिहं-रो० । एवमुपरि पि । ** सो० पोत्थके
 नत्थि । ३. निरपेक्खनेव-म० ।

४. पवारणाकखन्धकं

अफासुकविहारकथा

B. 356

१-३. पवारणाकखन्धके—नेव आलपेय्याम न सल्लपेय्यामा (१६५.६)
ति एत्थ आलापो नाम पठमवचनं; सल्लापो^१ पच्छिमवचनं। हत्थविलङ्घकेना
ति हत्थुक्खेपकेन।

४. पसुसंवासं ति पसूनं विय संवासं। पसवो पि हि अत्तनो उप्पन्नं
सुखदुक्खं अञ्जमञ्जस्स न आरोचेन्ति, पटिसन्थारं न करोन्ति, तथा एते 5
पि न^२ अकंसु; तस्मा नेसं संवासो “पसुसंवासो” ति वुच्चति। एस नयो
सब्बत्थ। न भिक्खवे मूगवत्तं^३ तित्थियसमादानं ति “इमं तेमासं न कथे-
तब्बं” ति एवरूपं वतसमादानं न कातब्बं; अधम्मकतिका^४ हि^५ एसा^६।
अञ्जमञ्जानुलोमता ति अञ्जमञ्जं वत्तुं अनुलोमभावो। “वदन्तु मं
आयस्मन्तो” ति हि वदन्तं सक्का होति किञ्चि वत्तुं; न इतरं। आपत्ति 10 R. 1074
बुद्धानता विनयपुरेक्खारता ति आपत्तीहि बुद्धानभावो विनयं पुरतो कत्वा
चरणभावो। “वदन्तु मं आयस्मन्तो” ति हि एवं^७ वदन्तो आपत्तीहि
बुद्दिहिस्सति, विनयं च पुरक्खत्वा विहरती^८ ति वुच्चति।

५. सुणातु मे भन्ते सङ्घो अञ्ज पवारणा, यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं,
सङ्घो पवारेय्या ति अयं सब्बसङ्गाहिका नाम अत्ति; एवं हि वुत्ते तेवाचिकं 15
द्वेवाचिकं^९ एकवाचिकं च पवारेतुं वट्टति। समानवस्सिकं न^{१०} वट्टति।
“तेवाचिकं पवारेय्या” ति वुत्ते पन तेवाचिकमेव वट्टति, अञ्जं न वट्टति।
“द्वेवाचिकं पवारेय्या” ति वुत्ते द्वेवाचिकं च^{११} तेवाचिकं च वट्टति, एक-
वाचिकं च समानवस्सिकं च न वट्टति। “एकवाचिकं पवारेय्या” ति वुत्ते
पन एकवाचिक-द्वेवाचिक-तेवाचिकानि वट्टन्ति, समानवस्सिकमेव न वट्टति। 20
“समानवस्सिकं” ति वुत्ते सब्बं वट्टति।

१. ०नाम-स्या०, रो०। २. स्या०, रो० पात्थकेसु नत्थि। ३. मूगवत्तं-स्या०,
रो०। ४. अधम्मिककतिका-स्या०; अधम्मिककथिका-रो०। ५-५. हेसा-म०। ६. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि। ७. विहरिस्सती-म०। ८. ०च-स्या०, रो०। ९. एव न-स्या०,
रो०। १०. सी० पोत्थके नत्थि।

६. अच्छन्ती (१६८.६) ति निसिन्ना व होन्ति, न उट्टुहन्ति ।
तदमन्तरा^१ ति तदन्तरा^२; तावत्तकं^३ कालं ति अत्थो ।

पवारणाभेदकथा

B. 357

७. चातुदसिका च पन्नरसिका^४ चा ति एत्थ चातुदसिकाय “अज्ज
पवारणा चातुदसी” ति एवं पुब्बकिच्चं कातब्बं, पन्नरसिकाय “अज्ज पवा-
५ रणा पन्नरसी” ति ।

पवारणकम्मेसु सचे एकस्मि विहारे पञ्चसु भिक्खूसु वसन्तेसु एकस्स
पवारणं आहरित्वा चत्तारो गणञ्जत्ति ठपेत्वा पवारेन्ति, चतूसु^५ तीसु वा
वसन्तेसु एकस्स पवारणं आहरित्वा तयो वा द्वे वा सङ्खञ्जत्ति ठपेत्वा
पवारेन्ति, सब्बमेतं^६ अधम्मेन वग्गं पवारणकम्मं^७ ।

१० सचे पन सब्बे पि पञ्च जना एकतो सन्निपत्तित्वा गणञ्जत्ति ठपेत्वा
पवारेन्ति, चत्तारो^८ तयो वा^९ द्वे वा वसन्ता एकतो सन्निपत्तित्वा सङ्खञ्जत्ति
ठपेत्वा पवारेन्ति, सब्बमेतं अधम्मेन समग्गं पवारणकम्मं ।

सचे पञ्चसु जनेसु एकस्स पवारणं आहरित्वा चत्तारो सङ्खञ्जत्ति
ठपेत्वा पवारेन्ति, चतूसु^{१०} तीसु वा एकस्स पवारणं आहरित्वा तयो वा द्वे
R. 1075 15 वा गणञ्जत्ति ठपेत्वा पवारेन्ति, सब्बमेतं धम्मेन वग्गं पवारणकम्मं ।

सचे पन सब्बे पि पञ्च जना एकतो सन्निपत्तित्वा सङ्खञ्जत्ति
ठपेत्वा पवारेन्ति, चत्तारो वा तयो वा एकतो सन्निपत्तित्वा गणञ्जत्ति
ठपेत्वा पवारेन्ति, द्वे अज्जमज्जं पवारेन्ति, एकको^{११} वसन्तो अधिद्वान-
पवारणं करोति, सब्बमेतं धम्मेन समग्गं नाम^{१२} पवारणकम्मं ति ।

पवारणादानानुजाननादिकथा

20

८-१२. दिन्ना होति पवारणा ति एत्थ एवं दिन्नाय पवारणाय
पवारणाहारकेन सङ्खं उपसङ्कमित्वा एवं पवारेतब्बं—“तिस्सो भन्ते
भिक्खु सङ्खं पवारेति दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदतु तं भन्ते

१. तदनन्तरा-सी०, स्या०, रो० । २. तदनन्तरं-सी०, स्या०, रो० । ३. तावत्तकं-
स्या०, रो० । ४. पण्ण-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. ०वा-स्या०, रो० ।
६. सब्बमेतं-सी० । एवमुपरि पि । ७. पवारणा-स्या०, रो० । ८. सी० पोत्थके नत्थि ।
९. ०वा-स्या०, रो० । १०. एको-स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

सङ्खो अनुकम्पं उपादाय, पस्सन्तो पटिकरिस्सन्ति । दुतियं पि...पे०...
ततियं पि भन्ते तिस्सो भिक्खु सङ्खं पवारेति...पे०...पटिकरिस्सती”
ति । सचे पन वुड्डतरो होति, “आयस्मा भन्ते तिस्सो” ति वत्तब्बं; एवं
हि तेन तस्सत्थाय पवारितं होती ति ।

पवारणं देन्तेन छन्दं पि दातुं (१७०.२६) ति एत्थ छन्ददानं^१ उपो- 5 B. 358
सथक्खन्धके वुत्तनयेनेव वेदितब्बं । इधा पि च^२ छन्ददानं अवसेसकम्मत्थाय^३ ।
तस्मा सचे पवारणं देन्तो छन्दं देति, वुत्तनयेन^३ आहटाय पवारणाय तेन^४ च
भिक्खुना सङ्खेन च पवारितमेव होति । अथ पवारणमेव देति, न छन्दं,
तस्स च पवारणाय आरोचिताय सङ्खेन च पवारिते सब्बेसं सुप्पवारितं
होति, अज्जं पन कम्मं कुप्पति । सचे^५ छन्दमेव देति न पवारणं, सङ्खस्स 10
पवारणा च सेसकम्मानि च न कुप्पन्ति, तेन पन भिक्खुना अप्पवारितं
होति । पवारणदिवसे पन बहिस्सीमायं पवारणं अधिट्ठित्वा आगतेन पि
छन्दो दातब्बो, तेन सङ्खस्स पवारणकम्मं न कुप्पति ।

१३. अज्ज^६ मे पवारणा ति एत्थ सचे चातुद्दसिका होति, “अज्ज
मे पवारणा चातुद्दसी” ति^७ सचे पन्नरसिका “अज्ज मे पवारणा पन्नरसी” 15
ति एवं अधिट्ठातब्बं ।

१४-१६. तदहुपवारणाय आपत्तिं ति आदि वुत्तनयमेव ।

अनापत्तिपन्नरसकादिकथा

१७-२२. पुन पवारेतब्बं ति पुन पुब्बकिच्चं कत्वा अत्तिं ठपेत्वा
सङ्खत्थेरतो पट्टाय पवारेतब्बं । सेसं उपोसथक्खन्धकवण्णनायं वुत्तनयेनेव
वेदितब्बं । 20

२३-२७. आगन्तुकेहि आवासिकानं अनुवत्तितब्बं ति “अज्ज
पवारणा चातुद्दसी” ति एतदेव पुब्बकिच्चं कातब्बं । पन्नरसिकवारे^८ पि
एसेव नयो । आवासिकेहि निस्सीमं गन्त्वा पवारेतब्बं ति अस्सावसाने^९
अयं पालिमुत्तकविनिच्छयो—सचे पुरिमिकाय पञ्च भिक्खू वस्सं उपगता,
R. 1076

१-१. सी० पोत्थके नत्थि । २. अवसेससङ्खकम्मत्थाय-स्या०, रो० । ३. नयेनेव-
स्या०, रो० । ४. आरोचिताय तेन-स्या०, रो० । ५. पन-स्या०, रो० । ६. अज्ज-स्या०,
रो० । ७. स्या०, रो० नत्थि । ८. रसिकपवारणाय-स्या०, रो० । ९. वस्सा-रो० ।

पच्छिमिकाय^१ पि पञ्च, पुरिमेहि अत्ति ठपेत्वा पवारिते पच्छिमेहि तेसं सन्तिके पारिसुद्धिउपोसथो कातब्बो, न एकस्मि उपोसथगो द्वे अत्तियो ठपेतब्बा । सचे पि पच्छिमिकाय उपगता चत्तारो तयो द्वे एको वा होति, एसेव नयो । अथ पुरिमिकाय^२ चत्तारो पच्छिमिकाय पि चत्तारो तयो द्वे
 5 एको वा एसेव नयो । अथा पि पुरिमिकाय तयो, पच्छिमिकाय पि तयो द्वे वा^३, एसेव नयो । इदं हेत्थ लक्खणं—सचे पुरिमिकाय उपगतेहि पच्छिमिकाय उपगता थोकतरा चेव होन्ति समसमा च^४, सङ्खपवारणाय^५ गणं पूरेन्ति, सङ्खपवारणावसेन अत्ति^६ ठपेतब्बा ति ।

B. 359

सचे पन पुरिमिकाय तयो, पच्छिमिकाय एको होति, तेन सद्धि
 10 ते चत्तारो होन्ति, चतुन्नं सङ्खअत्ति ठपेत्वा पवारेतुं न वट्टति । गणअत्तिया पन सो गणपूरको होति, तस्मा गणवसेन अत्ति ठपेत्वा पुरिमेहि पवारेतब्बं । इतरेन तेसं सन्तिके पारिसुद्धिउपोसथो कातब्बो । सचे^७ पुरिमिकाय द्वे पच्छिमिकाय द्वे वा एको वा होति, एसेव नयो । सचे^८ पुरिमिकाय एको, पच्छिमिकाय एको ति^९, एकेन एकस्स सन्तिके पवारेतब्बं,
 15 एकेन पारिसुद्धिउपोसथो कातब्बो । सचे पन^{१०} पुरिमवस्सूपगतेहि पच्छिमवस्सूपगता^{११} एकेन पि अधिकतरा होन्ति, पठमं पातिमोक्खं उद्दिस्सित्वा पच्छा थोकतरेहि तेसं सन्तिके पवारेतब्बं ।

कत्तिकचातुमासिनिया^{१२} पवारणाय पन सचे पठमं वस्सूपगतेहि महापवारणाय पवारितेहि पच्छा उपगता अधिकतरा वा समसमा
 20 वा होन्ति, पवारणाअत्ति ठपेत्वा पवारेतब्बं । तेहि पवारिते पच्छा इतरेहि^{१३} पारिसुद्धिउपोसथो कातब्बो । अथ महापवारणाय पवारिता बहू भिक्खू^{१४} होन्ति, पच्छिमवस्सूपगता^{१५} थोकतरा^{१६} वा एको वा, पातिमोक्खे उद्दिट्ठे पच्छा तेसं सन्तिके तेन पवारेतब्बं ।

R. 1077

१. पच्छिम०—सी० । एवमुपरि पि । २. पुरिम०—सी०; पुरिमिका—रो० । ३. एको वा—स्या०, रो० । ४. वा—स्या०, रो० । ५. च—सी०, स्या०, रो० । ६. अत्ति—स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० नत्थि । ८. होति—स्या०, रो०, म० । ९. पच्छा०—सी० । १०. ंष्मासि०—स्या०, रो० । ११. नेसं—स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० नत्थि । १३. पच्छा वस्सू०—सी०, स्या०, रो० । १४. थोका—स्या०, रो० ।

२८. न च भिक्षवे अप्पवारणाय^१ पवारेतब्बं, अञ्जत्र सङ्गसाम-
ग्गिया (१८७.२४) ति एत्थ कोसम्बकसामग्गीसदिसा^२ व सामग्गी
वेदितब्बा । “अञ्ज पवारणा सामग्गी” ति एवं चेत्थ पुब्बकिच्चं कातब्बं । ये
पन किस्मिञ्चिदेव अप्पमत्तके पवारणं ठपेत्वा समग्गा होन्ति, तेहि पवा-
रणायमेव पवारणा कातब्बा । सामग्गीपवारणं करोन्तेहि च पठमपवारणं^३
ठपेत्वा पाटिपदतो^४ पट्टाय याव कत्तिकचातुमासिनी^५ पुण्णमा^६, एत्थन्तरे
कातब्बा, ततो पच्छा वा पुरे वा न वट्ठति ।

द्वेवाचिकादिपवारणाकथा

२९. द्वेवाचिकं पवारेतुं ति एत्थ जत्ति ठपेन्तेना पि “यदि सङ्घस्स
पत्तकल्लं सङ्घो द्वेवाचिकं पवारेय्या” ति वत्तब्बं, एकवाचिके “एकवाचिकं
पवारेय्या” ति, समानवस्सिके पि “समानवस्सिकं पवारेय्या” ति वत्तब्बं,^{१०}
एत्थ च बहू पि समानवस्सा एकतो पवारेतुं लभन्ति ।

B. 360

पवारणाठपनकथा

३०-३१. भासिताय लपिताय अपरियोसिताया ति एत्थ सब्ब-
सङ्गाहिकं च पुग्गलिकं चा ति दुविधं^७ पवारणाठपनं^८ । तत्थ सब्बसङ्गाहिके
“सुणातु मे भन्ते सङ्घो...पे०...सङ्घो तेवाचिकं पवारे” इति सुकारतो
याव रेकारो, ताव भासिता लपिता अपरियोसिता व होति पवारणा ।^{१५}
एत्थन्तरे एकपदे पि ठपेन्तेन ठपिता होति पवारणा । ‘थ्य’कारे^९ पन पत्ते
परियोसिता होति, तस्मा ततो पट्टाय ठपेन्तेन ठपिता^{१०} पि^{११} अट्ठपिता होति ।
पुग्गलिकठपने पन—“सङ्घं भन्ते पवारेमि...पे०...ततियं^{१२} पि भन्ते सङ्घं
पवारेमि दिट्ठेन वा^{१३}...पे०...पस्सन्तो पटी” ति सङ्कारतो^{१४} याव अयं
सब्बपच्छिमो ‘टि’कारो ताव भासिता लपिता अपरियोसिता व होति^{१५}
पवारणा, एत्थन्तरे एकपदे पि ठपेन्तेन ठपिता होति पवारणा, “करिस्सामी”^{२०}

१. अपवा०-सी० । २. कोसम्बिक०-स्या०, रो०; ०सामग्गि०-सी० । ३. पटि०-
रो० । ४-४. ०चातुम्मासिपुण्णमा-स्या०, रो० । ५. दुब्बिधं-स्या०, रो० । ६. पवारणाट्ठ०-
स्या०, रो०; पवारणट्ठपनं-सी० । ७. यकारे-स्या०, रो० । ८-८. स्या०, रो० नत्थि ।
९. दुतियं पि...ततियं-स्या०, रो० । १०. वा सुतेन वा परिसङ्काय वा-स्या०, रो० ।
११. सकारतो-सी० । १२. स्या०, रो० नत्थि ।

R. 1078

ति वुत्ते पन परियोसिता^१ होति, तस्मा “करिस्सामी” ति एतस्मि^२ पदे पत्ते ठपिता पि^३ अट्ठपिता^४ होति । एस नयो द्वेवाचिकएकवाचिकसमान-
वस्सिकासु पि^५ । एतासु पि हि^६ टिकारा वसानंयेव ठपनक्खेतं ति ।

३२. अनुयुञ्जियमानो (१६०.१८) ति^७ “किम्हि नं ठपेसी” ति
५ परतो वुत्तनयेन पुच्छियमानो । ओमद्दिदत्वा ति एतानि “अलं भिक्खु मा
भण्डनं” ति आदीनि वचनानि वत्वा, वचनोमदना हि इध ओमदना ति
अधिप्पेता । अनुद्धंसितं पटिजानाती ति “अमूलकेन पाराजिकेन अनुद्धंसितो
अयं मया” ति एवं पटिजानाति । यथाधम्मं ति सङ्घादिसेसेन अनुद्धंसने
पाचित्तियं; इतरेहि दुक्कटं । नासेत्वा ति लिङ्गनासनाय नासेत्वा ।

१० ३३. सास्स यथाधम्मं पटिकता ति एतकमेव वत्वा पवारेथा ति
वत्तब्बा^८, असुका नाम आपत्तो ति इदं पन न वत्तब्बं, एतं हि कलहस्स
मुखं होति ।

वत्थुठपनादिकथा

B. 361

३४. इदं वत्थु पञ्जायति न पुग्गलो ति एत्थ चोरा किर अरञ्ज-
विहारे पोक्खरणितो मच्छे गहेत्वा पचित्वा खादित्वा अगमंसु । सो तं
१५ विप्पकारं दिस्वा आरामे^९ वा किञ्चि धुत्तेन कतं विप्पकारं दिस्वा^{१०}
“भिक्खुस्स इमिना कम्मेन भवितब्बं” ति सल्लक्खेत्वा एवमाह । वत्थुं
ठपेत्वा सङ्घो पवारेय्या ति “यदा तं पुग्गलं जानिस्साम, तदा नं^{११} चोदे-
स्साम । इदानि पन सङ्घो पवारेतू” ति अयमेत्थ अत्थो । इदानेव नं
वदेही ति सचे इमिना वत्थुना कञ्चि पुग्गलं परिसङ्कसि, इदानेव नं अप-
२० दिसाही ति अत्थो । सचे अपदिसति, तं पुग्गलं अनुविज्जित्वा पवारेतब्बं;
नो चे अपदिसति, उपपरिक्खित्वा जानिस्सामा ति पवारेतब्बं ।

अयं पुग्गलो पञ्जायति न वत्थू^{१२} ति एत्थ एको भिक्खु मालागन्ध-
विलेपनेहि चेतियं वा पूजेसि, अरिट्ठं वा पिवि, तस्स तदनुरूपो सरीरगन्धो

१. ०व-स्या०, रो० । २. एकास्मि-स्या०, रो० । ३. ति-स्या०, रो० । ४. ०व-
स्या०, रो० । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. हि पवारणासु सङ्कारतो-स्या०, रो० ।
७. ति अनुयोगं कत्वा-स्या०, रो० । ८. वत्तब्बो-स्या०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । १०. तं-स्या०, रो० । ११. वत्थुं-स्या०, रो० ।

अहोसि^१; सो तं गन्धं सन्धाय “इमस्स भिक्खुनो एवरूपो^२ सरीरगन्धो^३”
ति वत्थुं पकासेन्तो एवमाह । पुग्गलं ठपेत्वा सङ्घो पवारेय्या (१६३.२७) ति
एतं पुग्गलं ठपेत्वा सङ्घो पवारेतू^४ ति^५ । इदानीव नं वदेही ति^६ यं त्वं पुग्गलं
ठपेसि^७, तस्स पुग्गलस्स इदानीव दोसं वद^८ । सचे अयमस्स दोसो ति
वदति, तं पुग्गलं सोधेत्वा पवारेतब्बं । अथ नाहं जानामी ति वदति, उप- 5 R. 1079
परिक्खित्वा जानिस्सामा ति पवारेतब्बं ।

इदं वत्थुं च पुग्गलो च पञ्जायती ति पुरिमनयेनेव चोरेहि मच्छे
गहेत्वा पचित्वा परिभुत्तट्ठानं च गन्धादीहि नहानट्ठानं च दिस्वा “पब्बजि-
तस्सेतं^९ कम्मं” ति मञ्जमानो सो एवमाह । इदानीव नं वदेही ति इदा-
नेव तेन वत्थुना परिसङ्कितपुग्गलं^{१०} वदेहि; इदं पन उभयं पि^{११} दिस्वा 10
दिट्ठकालतो पट्ठाय विनिच्छित्त्वा व पवारेतब्बं । कल्लं वचनाया ति कल्लं^{१२}
चोदनाय^{१३}; चोदेतुं वट्ठती ति अत्थो । कस्मा ? पवारणतो पुब्बे अविनिच्छि-
तत्ता पच्छा च दिस्वा चोदितत्ता ति । उक्कोटनकं पाचित्तियं ति इदं हि
उभयं पुब्बे पवारणाय दिस्वा विनिच्छित्त्वा व भिक्खू पवारेन्ति, तस्मा
पुन तं उक्कोटेन्तस्स आपत्ति ।

15

भण्डनकारकवत्थुकथा

३५. द्वे तयो उपोसथे चातुद्दसिके कातुं ति एत्थ चतुत्थपञ्चमा
द्वे^{१४}, ततियो पन पकतिया पि चातुद्दसिकोयेवा^{१५} ति । तस्मा ततियचतुत्था
वा ततियचतुत्थपञ्चमा वा द्वे तयो चातुद्दसिका कातब्बा । अथ चतुत्थे
कते सुणन्ति, पञ्चमो चातुद्दसिको कातब्बो । एवं पि द्वे चातुद्दसिका होन्ति ।
एवं करोन्ता भण्डनकारकानं तेरसे वा चातुद्दसे वा इमे पन्नरसीपवारणं 20
पवारेस्सन्ति । एवं पवारेन्तेहि च वहिसीमाय सामणेरे ठपेत्वा “ते
आगच्छन्ती” ति सुत्वा लहुं लहुं सन्निपत्तिवा पवारेतब्बं । एतमत्थं दस्सेतुं
“ते चे भिक्खवे...पे०...तथा करोन्तू” ति वुत्तं ।

B. 362

१. होति-स्या०, रो० । २. स्या०, रो० नत्थि । ३. गन्धो-सी०, स्या०, रो० ।
४. पवारेतु-म० । ५. ति सचे इमिना वत्थुना कञ्चि पुग्गलं परिसङ्कसि-सी० । ६. ठपापेसि-
सी०, स्या०, रो० । ७. वदेहि-स्या०, रो० । ८. वत्थुं-स्या०, रो० । ९. ०स्सेदं-स्या०, रो०;
०जितस्स-म० । १०. ०सङ्कितं पुग्गलं-म० । ११. सी, स्या०, रो० नत्थि ।
१२-१३. कल्ल-स्या०, रो० । १४. द्वे चातुद्दसिका-स्या०, रो० । १५. चतु०-म० ।

असंविहिता (१६४.२५) ति संविदहनरहिता^१ आगमनजाननत्थाय
 अकतसंविदहिता^२; अविज्जाता व हुत्वा ति अत्थो । ते^३ संविक्खित्वा^३ ति
 “किलन्तत्थ मुहुत्तं विस्समथा” ति आदिना नयेन सम्मोहं कत्वा ति अत्थो । नो
 चे लभेथा ति नो चे वहिसीमं गन्तुं लभेय्युं; भण्डनकारकानं सामणेरेहि च^४
 ५ दहरभिक्षूहि च निरन्तरं अनुवद्धा व होन्ति । आगमे जुण्हे ति यं सन्धाय
 आगमे जुण्हे पवारेय्यामा ति अत्ति ठपेसुं, तस्मिं आगमे जुण्हे कोमुदिया
 चातुमासिनिया अकामा पवारेतब्बं, अवस्सं पवारेतब्बं, न हि तं अतिक्र-
 मित्वा पवारेतुं लब्धति । तेहि चे भिक्षवे भिक्षूहि पवारियमाने ति एवं
 चातुमासिनिया पवारियमाने ।

R. 1080

पवारणासङ्गहकथा

१० ३६. अज्जतरो फासुविहारो ति तरुणसमथो वा तरुणविपस्सना
 वा । परिव्राहिरा भविस्सामा ति अनिबद्धरत्तिट्टानदिवाट्टानादिभावेन^५
 भावनानुयोगं सम्पादेतुं असक्कोन्ता ब्राहिरा भविस्साम । सब्बेहेव एकज्जं
 सन्निपत्तितब्बं ति इमिना छन्ददानं पटिक्खपति । भिन्नस्स हि^६ सङ्घस्स^६
 समगकरणकाले तिणवत्थारकसमथे इमस्मिं च पवारणासङ्गहे^७ ति इमेसु
 १५ तीसु ठानेसु छन्दं दातुं न वट्टति । पवारणासङ्गहे च नामायं विस्सट्ठकम्म-
 ट्टानानं थामगतसमथविपस्सनानं सोतापन्नादीनं च न दातब्बो । तरुणसमथ-
 विपस्सनालाभिनो पन सब्बे वा होन्तू, उपट्ठा वा, एकपुग्गलो वा एकस्स
 पि वसेन दातब्बोयेव । दिन्ने पवारणासङ्गहे अन्तोवस्से^८ परिहारो व होति,
 आगन्तुका तेसं सेनासनं गहेतुं न लभन्ति । तेहि पि छिन्नवस्सेहि न भवि-
 २० तब्बं, पवारेत्वा पन अन्तरा पि चारिकं पक्कमितुं लभन्ती ति दस्सनत्थं
 “तेहि चे भिक्षवे” ति आदिमाह । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

B. 363

१. असंविदहिता—स्या०, रो० । २. संविदहना—सी०, स्या०, रो०, । ३-३. तेसं
 विक्खित्वा—स्या०, रो०, म० । ४. चेव—स्या०, रो० । ५. विभेदेन—स्या०, रो० । ६-६. भिक्षु-
 सङ्घस्स—सी० । ७. पवारण०—सी० । एवमुपरि पि । ८. वस्सं—स्या०, रो० ।

५. चम्मवखन्धकं

सोणकोळिविसवत्थुकथा

१. चम्मवखन्धके^१—इस्सरियाधिपच्चं^२ (१६६.२)ति इस्सरभावेन च अधिपतिभावेन च समन्नागतं । रज्जं ति राजभावं, रज्जा कत्तब्बकिच्चं वा । सोणो नाम कोळिविसो^३ ति एत्थ सोणो ति तस्स नामं; कोळिविसो ति गोत्तं । पादतलेसु लोमानी ति^४ रत्तेसु पादतलेसु सुखुमानि^५ अञ्जनवण्णानि कम्मचित्तीकतानि^६ लोमानि जातानि होन्ति । सो किर पुब्बे असोति- 5 सहस्सानं पुरिसानं जेट्ठपुरिसो हुत्वा तेहि सद्धि पच्चेकबुद्धस्स वसनट्टाने पण्णसालं कत्वा अत्तनो सस्सरिकं उण्णपावारकं^७ पच्चेकबुद्धस्स पादेहि अक्कमनट्टाने पादपुञ्छनिकं^८ कत्वा ठपेसि । तेमासं पन सब्बेव पच्चेकबुद्धं उपट्ठहिंसु । अयं तस्स च तेसं च असोतिया^९ गामिकसहस्सानं^{१०} पुब्बयोगो ।

B. 364

R. 1081

असीतिगामिकसहस्सानी ति तेसु गामेसु वसन्तानं कुलपुत्तानं 10 असोतिसहस्सानि । केनचि देव करणीयेना ति केनचि करणीयेन विय; न पनस्स किञ्चि करणीयं अत्थि अञ्जत्र तस्स दस्सना^{११} । राजा किर तानि पि असोतिकुलपुत्तसहस्सानि^{१२} सन्निपातापेन्तो^{१३} “एवं अपरिसङ्कन्तो सोणो आगमिस्सती” ति सन्निपातापेसि । दिट्ठधम्मिके अत्थे ति “कसिवणिज्जा- 15 दीनि धम्मेन कत्तब्बानि, मातापितरो धम्मेन पोसितब्बा” ति एवमादिना नयेन इध लोकहिते अत्थे अनुसासित्वा । सो नो भगवा ति सो अम्हाकं भगवा तुम्हे सम्परायिके अत्थे अनुसासिस्सतो ति अत्थो ।

२-३. भगवन्तं पटिवेदमी ति भगवन्तं जानापेमि । पाटिकाय निम्मुज्जित्वा^{१४} ति सोपाणस्स हेट्ठा अड्डचन्दपासाणे^{१५} निमुज्जित्वा । यस्स

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. इस्सरयाधि०-स्या०, रो० । ३. कोलि०-रो० । ४. ति उभोसु-स्या०, रो० । ५. सुखमानं-स्या०, रो० । ६. चित्त०-स्या०, रो० । ७. उण्णा०-सी०; पावारणं-म० । ८. पुञ्छनकं-सी० । ९-१०. असीतिगामि०-स्या०, रो० । १०. दस्सनत्थाय-स्या०, रो० । ११. कुलपुत्तानं सहस्सानि-सी० । १२. सन्निपातेन्तो-स्या०, रो० । १३. निम्मुज्जित्वा-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १४. म्रद्ध०-सी० । १५. सी० पोत्थके नत्थि ।

दानि* भन्ते भगवा कालं मज्जती (१६६.२४) ति यस्स तेसं हितकिरिय-
 त्यस्स भगवा कालं जानाति । विहारपच्छायायं ति विहारपच्चन्ते छायायं ।
 समन्नाहरन्ती ति पसादवसेन पुनप्पुनं मनसिकरोन्ति । भिय्योसोमत्ताया
 ति भिय्योसोमत्ताय पुन विसिट्ठतरं दस्सेही ति अत्थो । अन्तरधायती
 5 ति अदस्सनं होति ।

B. 365

सोणस्स पब्बज्जाकथा

४. लोहितेन फुटो होती ति लोहितेन मक्खितो होति । गवाघातनं
 ति यत्थ गावो हज्जन्ति, तादिसो ति अत्थो ।

५. कुसलो नाम^१ वीणाय वादनकुसलो । वीणाय तन्तिस्सरे ति
 वीणाय तन्तिया सरे । अच्चायता^२ ति अतिआयता खरमुच्छिता । सरवती
 10 ति सरसम्पन्ना । कम्मज्जा ति कम्मक्खमा । अतिसेथिला ति मन्दमुच्छिता^३ ।
 समे गुणे पटिट्ठिता ति मज्झिमे सरे ठपेत्वा मुच्छिता । वीरियसमतं^४
 अधिट्ठा^५ ति वीरियसम्पयुत्तसमतं अधिट्ठाहि, वीरियं समथेन योजेही ति
 अत्थो । इन्द्रियानं च समतं पटिविज्झा ति सद्धादीनं इन्द्रियानं समतं
 समभावं । तत्थ सद्धं पज्जाय, पज्जं च सद्धाय, वीरियं समाधिना, समधि
 15 च वीरियेन योजयमानो^६ इन्द्रियानं समतं पटिविज्झ । तत्थ च निमित्तं
 गण्हाही ति तस्मिं समथे सति, येन आदासे मुखबिम्बेनेव^७ निमित्तेन^८
 R. 1082 उप्पज्जितब्बं, तं समथनिमित्तं विपस्सनानिमित्तं मग्गनिमित्तं फलनिमित्तं
 च^९ गण्हाहि, निब्बत्तेही ति अत्थो ।

६. अज्जं व्याकरेय्यं ति अरहा अहं ति जानापेय्यं । छ^{१०} ठानानी^{११}
 20 ति छ कारणानि । अधिमुत्तो होती^{१२} ति पटिविज्झित्वा पच्चक्खं कत्वा ठितो
 होति । नेक्खम्माधिमुत्तो ति आदि^{१३} सब्बं अरहत्तवसेन वुत्तं । अरहत्तं हि
 सब्बकिलेसेहि निक्खन्तत्ता नेक्खम्मं, तेहेव^{१४} पविवित्तत्ता^{१५} पविवेको,
 व्यापज्जाभावतो^{१६} अब्यापज्जं^{१७}, उपादानस्स खयन्ते उप्पन्नत्ता उपादानक्खयो,*

१. ति-स्या०, रो० । २. अच्चायिका-स्या०, रो० । ३. ०मुच्छिता-स्या०, रो० ।
 ४-४. विरियसमथं अधिट्ठाही-स्या०, रो० । ५. योजयमानं-स्या०, रो० । ६-६. मुखनिमित्तेन-
 स्या०, रो० । ७. स्या० रो० नत्थि । ८-८. छठानानी-स्या०, रो० । ९. होही-रो० ।
 १०. स्या०, रो० नत्थि । ११. ०वित्तता-रो० । १२. व्यापज्जाभावतो-स्या०, रो० । १३. ०पज्जं-
 स्या०, रो० । *-* सी० पोत्यके नत्थि ।

तण्हाक्खयन्ते^{१*} उप्पन्नत्ता तण्हक्खयो^२, (२०२.२६) सम्मोहाभावतो असम्मोहो ति च^३ वुच्चति ।

केवलं सद्धामत्तकं ति पटिवेधरहितं केवलं पटिवेधपञ्जाय असम्मिस्सं सद्धामत्तकं । पटिचयं ति पुनप्पुनं करणेन वुड्ढि^४ । वीतरागत्ता ति मग्गपटिवेधेन रागस्स विगतत्तायेव नेक्खम्मसद्धातं अरहत्तं पटि-^५ विज्झित्वा ठितो होति । फलसमापत्तिविहारेनेव^६ विहरति, तन्निन्नमानसो-येव होती ति अत्थो । सेसपदेसु पि एसेव नयो ।

लाभसकारसिलोकं ति चतुपच्चयलाभं च तेसंयेव सुकतभावं च वण्णभणनं च । निकामयमानो ति इच्छमानो^७ पत्थयमानो । पविवेक्काधि-मुत्तो ति विवेके^८ अधिमुत्तो अहं ति एवं अरहत्तं व्याकरोती ति अत्थो ।^{१०}

सीलब्बतपरामासं ति सीलं च वतं च परामसित्वा गहितगहण-मत्तं । सारतो पच्चागच्छन्तो ति सारभावेन जानन्तो । अब्यापज्जा-धिमुत्तो ति अब्यापज्जं अरहत्तं व्याकरोती ति अत्थो । इमिना व^९ नयेन सब्बवारेसु अत्थो वेदितब्बो ।

भुसा ति बलवन्तो । नेवस्स चित्तं परियादियन्ती^९ ति एतस्स^{१५} खीणासवस्स चित्तं गहेत्वा ठातुं न सक्कोन्ति । अमिस्सीकतं ति अमिस्सकतं । किलेसाहि^{१०} आरम्मणेन^{११} सद्धि चित्तं मिस्सं करोन्ति, तेसं अभावा अमिस्सीकतं । ठितं ति पतिट्ठितं । आनेज्जप्पत्तं ति अचलनप्पत्तं । वयश्चस्सानुपस्सती ति तस्स चित्तस्स उप्पादं पि वयं पि पस्सति ।

नेक्खम्मं अधिमुत्तस्सा ति अरहत्तं पटिविज्झित्वा ठितस्स ।^{२०} सेसपदेहि पि अरहत्तमेव कथितं । उपादानक्खयस्सा ति उपयोगत्थे सामिवचनं^{१२} । असम्मोहं च चेतसो ति चित्तस्स च असम्मोहं^{१३} अधिमु-त्तस्स^{१३} । दिस्वा आयतनुप्पादं ति आयतनानं उप्पादं च वयं च दिस्वा* ।

१. तण्हाय खयन्ते-स्या०, रो० । २. तण्हाक्खयो-म० । ३. स्या०, रो० नत्थि । ४. वड्ढि-म० । ५. ०विहारेन-स्या०, रो० । ६. इच्छय०-स्या०, रो० । ७. पविवेके-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० नत्थि । ९. ०दयन्ती-स्या०, रो० । १०. किलेसेहि-स्या०, रो० । ११. आरम्मणानि-स्या०, रो० । १२. सामी०-रो० । १३-१३. असम्मोहो अधिमुत्तो-स्या०, रो० । *.*. सो० पोत्थके नत्थि ।

सम्मा* चित्तं विमुच्चती (२०४.७)ति सम्मा हेतुना नयेन इमाय विपस्सनाय पटिपत्तिया फलसमापत्तिवसेन चित्तं विमुच्चति, निब्बानारम्मणे अधिमुच्चति । सन्तचित्तस्सा ति निब्बुतचित्तस्स । तादिनो ति इट्ठानिट्ठे^१ अनुनयपटिघेहि अकम्पयत्ता^२ तादी, तस्स^३ तादिनो ।

दिगुणादिउपाहनपटिक्खेपकथा

5 ७. अञ्जं व्याकरोन्ती ति अरहत्तं व्याकरोन्ति । अत्थो च वुत्तो ति येन अरहा ति जायति, सो अत्थो^३ वुत्तो* । सुत्तत्थो पन सुत्तवण्णनतो-येव गहेतब्बो । अत्ता च अनुपनीतो ति अहं अरहा ति एवं व्यञ्जनवसेन अत्ता^३ न उपनीतो । अथ च पणिधेकच्चे मोघपुरिसा ति अञ्जे पन तुच्छपुरिसा हसमाना विय असन्तमेव अञ्जं वचनमत्तेन सन्तं कत्वा B. 367 10 व्याकरोन्ति । एकपलासिकं ति एकपटलं । असीतिसकटवाहे ति एत्थ द्वे सकटभारा एको वाहो ति वेदितब्बो^५ । सत्तहत्थिकं च अनीकं^६ ति एत्थ छ हत्थिनियो एको च हत्थी ति इदमेकं अनीकं । ईदिसानि सत्त अनीकानि सत्तहत्थिकं अनीकं नाम । दिगुणा^६ ति द्विपटला । तिगुणा ति तिपटला । गणङ्गणुपाहना^७ ति चतुपटलतो पट्टाय वुच्चति ।

सब्बनीलकादिपटिक्खेपकथा

15 ८. सब्बनीलिका^८ ति सब्बा व नीलिका । एस^९ नयो सब्बपीतिका-दीसु पि । तत्थ च नीलिका उमापुप्फवण्णा^{१०} होति, पीतिका^{११} कणिकारपुप्फवण्णा^{१२}, लोहितिका जयसुमनपुप्फवण्णा^{१३}, मञ्जिट्टिका^{१४} मञ्जिट्टु-वण्णा^{१५} एव, कण्हा अट्ठारिट्टकवण्णा^{१६}, महारङ्गरत्ता सतपदीपिट्ठिवण्णा^{१७}, महानामरत्ता सम्भिन्नवण्णा होति पण्डुपलासवण्णा । कुरुन्दियं पन "पटुस-

R. 1084

१. ०निट्ठेसु-स्या०, रो० । २-२. अकम्पयत्ता-स्या०, रो० । ३. ०च-स्या०, रो० । ४. ०तब्बा-स्या०, रो० । ५. अणोकं-सी० । एवमुपरि पि । ६. द्विगुणा-सी० । ७. गणङ्गणु-सी०, म० । ८. ०नीलका-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. एसेव-स्या०, रो० । १०. उम्मा-सी०; उम्मार-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११. पीतिका-स्या०, रो० । १२. कणि-स्या०, रो० । १३. जयकुसुम-स्या०, रो० । १४. मञ्जेट्टिका-स्या०, रो० । १५. मञ्जिट्टिक-सी०; मञ्जेट्टक-स्या०, रो० । १६. अट्ठारिट्टिक-स्या०, रो० । १७. ०पटिपि-म०; ०पिट्टिक-सी० । *-* सी० पोत्थके नत्थि ।

पुष्कवण्णा” ति वुत्तं^१ । एतासु या^२ काचि^३ लभित्वा रजनं चोळकेन पुञ्छित्वा वण्णं भिन्दित्वा धारेतुं वट्टति । अप्पमत्तके पि भिन्ने वट्टति येव ।

६. नीलकवट्टिका^४ (२०५.६) ति यासं^५ वट्ठा येव नीला । एसेव^६ नयो सब्बत्थ । एतायो^७ पि वण्णभेदं कत्वा धारेतब्बा ।

१०. खल्लकवट्ठा ति पण्हिपिधानत्थं^८ तले खल्लकं बन्धित्वा कता ।^५ पुटवट्ठा^९ ति योनकउपाहना वुच्चति, या^१ यावज्जुतो सब्बपादं पटिच्छादेति । पालिगुण्ठिमा^{१०} ति पलिगुण्ठित्वा^{११} कता; या^{१२} उपरिपादमत्तमेव पटिच्छादेति, न जद्धं । तूलपुण्णिक्का ति तूलपिचुना पूरेत्वा कता । तित्तिरपत्तिका ति तित्तिरपत्तसदिसा विचित्तवट्ठा । मेण्डविसाणवट्टिका ति कण्णिकट्टाने मेण्डकसिङ्गसण्ठाने वट्ठे योजेत्वा कता । अजविसाणवट्टिकादीसु^{१३} १० पि एसेव नयो । विच्छिकाळिका पि तत्थेव विच्छिकनङ्गुट्टसण्ठाने^{१४} वट्ठे योजेत्वा कता । मोरपिञ्छपरिसिब्बिता^{१५} ति तलेसु वा वट्ठेसु वा मोरपिञ्छेहि सुत्तकसदिसेहि परिसिब्बिता । चित्रा ति विचित्रा; एतासु या काचि लभित्वा, सचे तानि^{१६} खल्लकादीनि अपनेत्वा^{१७} सक्का होन्ति^{१८} १५ वलञ्जितुं^{१९}, वलञ्जेतब्बा । तेसु पन सति वलञ्जन्तस्स दुक्कटं ।

११. सीहचम्मपरिक्खटा नाम परियन्तेसु चीवरे अनुवातं विय सीहचम्मं योजेत्वा कता । उल्लूकचम्मपरिक्खटा^{२०} ति पक्खिबिळालचम्मपरिक्खटा । एतासु पि या काचि लभित्वा^{२१} तं चम्मं अपनेत्वा धारेतब्बा ।

१२. ओमुक्कं ति पटिमुञ्चित्वा अपनीतं । नवा ति अपरिभुत्ता ।^{२०}

अज्झारामे उपाहनपटिक्खेपकथा

१३-१६. अभिजीवनिकस्सा ति येन सिप्पेन अभिजीवन्ति, जीविकं कप्पेन्ति, तस्स कारणा ति अत्थो । इध खो तं भिक्खवे ति एत्थ

१. वुत्ता-म० । २-२. यं किञ्चि-म०; ०कञ्चि-स्या० रो० । ३. वट्टिका-सी० । ४. ०च-सी० । ५. एस-म० । ६. एता-म० । ७. पण्हि-स्या०, रो० । ८. पुट-स्या०, रो० । ९. स्या०, रो० नत्थि । १०. पालि-सी० । ११. पालि-स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० नत्थि । १३. विच्छिकनं नङ्गु-स्या०, रो० । १४. ०पिञ्ज-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १५. सी० पोत्थके नत्थि । १६. ०नेतुं-स्या०, रो० । १७-१८. होति-स्या०, रो०; ०वळ-म०; ०लञ्जेतुं-सी० । १९. लुक्कचम्म-म० । २०. स्या०, रो० नत्थि ।

R. 1085

तं ति निपातमत्तं, इध खो भिक्खवे सोभेय्याथा^१ ति अत्थो । यं तुम्हे (२०७.४)
 ति ये तुम्हे । अथ वा यदि तुम्हे ति वुत्तं होति । यदिसद्दस्स हि अत्थे अयं^२
 निपातो । आचरियेसू ति आदिमिह पव्वज्जाचरियो, उपसम्पदाचरियो,
 निस्सयाचारियो, उद्देसाचरियो ति इमे चत्तारो पि इध आचरिया एव ।
 5 अवस्सिकस्स छव्वस्सो आचरियमत्तो । सो हि चतुवस्सकाले तं निस्साय
 वच्छति; एवं एकवस्सस्स सत्तवस्सो, दुवस्सस्स अट्ठवस्सो, तिवस्सस्स नव-
 वस्सो, चतुवस्सस्स दसवस्सो ति^३ । इमे पि आचरियमत्ता एव । उपज्झा-
 यस्स सन्दिट्ठसम्भत्ता पन सहायभिक्खू^४, ये वा पन केचि दसहि वस्सेहि
 महन्ततरा ते सब्बे पि उपज्झायमत्ता नाम । एत्तकेसु भिक्खूसु अनुपाहनेसु
 10 चङ्कमन्तेसु सउपाहनस्स चङ्कमतो आपत्ति । पादखीलायाधो नाम पादतो
 खीलसदिसं मंसं निक्खन्तं होति ।

१७. तिणपादुका ति येन केनचि तिणेन कता^५ पादुका^६ । हिन्ताल-
 पादुका ति खज्जूरिपत्तेहि^७ कता पादुका; हिन्तालपत्तेहि पि न वट्ठितियेव ।
 कमलपादुका ति कमलतिणं^८ नाम अत्थि, तेन कतपादुका; उसीरपादुका ति
 15 पि वदन्ति । कम्बलपादुका ति उण्णाहि कतपादुका । असङ्कमनीयायो^९
 ति भूमियं सुप्पतिट्ठिता निच्चला असंहारिया ।

१८. अङ्गजातं छुपन्ती ति अङ्गजातेनेव अङ्गजातं छुपन्ति ।
 ओगाहेत्वा मारेन्ती ति अन्तो उदके दळ्हं गहेत्वा मारेन्ति ।

यानादिपटिकखेपकथा

B. 369

१९. इत्थियुत्तेना ति धेनुयुत्तेन । पुरिसन्तरेना ति पुरिससारथिना ।
 20 पुरिसयुत्तेना ति गोणयुत्तेन । इत्थन्तरेना ति इत्थिसारथिना । गङ्गा-
 महियाया ति गङ्गामहकीळिकाय^{१०} । पुरिसयुत्तं हत्थवट्ठकं ति एत्थ पुरिसयुत्तं
 इत्थिसारथि^{११} वा होतु, पुरिससारथि वा वट्ठति । हत्थवट्ठकं पन इत्थियो

१. सोभेय्या-स्या०, रो० । २. यं-स्या०, रो० । ३. म० पोत्थके नत्थि । ४. सहा-
 यका०-स्या०, रो० । ५-५. कतपादुका-म० । एवमुपरि पि । ६. खज्जुरी०-म० । ७. कमल-
 वण्णं-स्या०, रो० । ८. नीया-म० । ९. महिकीळिका-स्या०, रो० । १०. इत्थी०-
 स्या०, रो०; सारथी-सी० । एवमुपरि पि ।

वा वट्टेन्तु पुरिसा वा, वट्टतियेव । यानुग्घातेना* ति यानं^१ अभिरुहन्तस्स^१
सब्बो कायो चलति तप्पच्चया^२* । सिविकं (२११.६) ति पीठकसिविकं^३ ।
पाटङ्गि ति वंसे लग्गेत्वा कतं पटपोट्टलिकं^४ ।

उच्चासयनमहासयनपटिकखेपकथा

२०. उच्चासयनमहासयननानी^५ ति एत्थ उच्चासयनं ति पमाणा-
तिक्कन्तं मत्थं । महासयनं ति अकप्पियत्थरणं^६, आसन्दीआदीसु^७ आसन्दी ति 5
पमाणातिक्कन्तासनं । पल्लङ्को ति पादेसु^८ वाळरूपानि ठपेत्वा कतो । गोणको^९
ति दीघलोमको महाकोजवो; चतुरङ्गुलाधिकानि किर तस्स लोमानि ।
चित्तको^{१०} ति वानचित्रो^{११} उण्णामयत्थरणो^{१२} । पटिका ति उण्णामयो सेतत्थ-
रणो^{१३} । पटलिका ति घनपुप्फको उण्णामयलोहितत्थरणो^{१४}; यो^{१५} आमलक-
पटो^{१६} ति पि वुच्चति । तूलिका ति पकतितूलिकायेव । विकतिका ति सीह- 10
व्यग्घादिरूपविचित्रो^{१७} उण्णामयत्थरणो । उद्धलोमी^{१८} ति एकतो उग्गतलोमं
उण्णामयत्थरणं; “उद्धलोमं^{१९}” ति पि पाठो । एकन्तलोमी ति उभतो उग्गत-
लोमं उण्णामयत्थरणं । कट्टिस्सं^{२०} ति रतनपरिसिब्बितं कोसेय्यकट्टिस्समयं
पच्चत्थरणं । कोसेय्यं ति रतनपरिसिब्बितं कोसियसुत्तमयं^{२१} पच्चत्थरणं;
सुद्धकोसेय्यं पन वट्टति । 15

R. 1086

कुत्तकं ति सोळसन्नं नाटकित्थीनं ठत्वा नच्चनयोगं^{२२} उण्णामय-
त्थरणं^{२३} । हत्थत्थरअस्सत्थरा ति^{२४} हत्थिअस्सपिट्ठोसु^{२५} अत्थरणक-
अत्थरणा^{२६} एव । रथत्थरे पि एसेव नयो । अजिनप्पवेणी ति अजिनचम्मेहि

-. सी० पोत्थके नत्थि । १-१. यानपटिघंसस्स-स्या०, रो० । २. ०रुज्जति-
रो० । ३. पिटक०-स्या०, रो० । ४. ०पोतलिकं-म० । ५. ०सयना-रो० । ६. ०त्थरणत्थतं-
सी०; ०पच्चत्थरणं-स्या०, रो० । ७. आसन्दि०-स्या०, रो० । ८. ०वा-स्या०, रो० ।
९. गोणको-सी०, स्या०, रो० । १०. चित्तका-म० । ११-११. वाळचित्तउण्णामयत्थरको-
स्या०, रो० । १२. ०त्थरको-स्या०, रो० । १३. ०त्थरको-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
१४-१४. योनकदमिळपटो-स्या०, रो० । १५. ०विचित्तो-स्या०, रो० । १६. उद्ध०-सी०,
म० । १७. उद्धलोमी-स्या०, रो०; उद्धलोमी-म० । १८. कट्टिस्सं-स्या०, रो० । एवमुपरि
पि । १९. कोसेय्य०-स्या०, रो० । २०. नच्चनयोगं-स्या०, रो० । २१. ०पच्चत्थरणं-स्या०,
रो० । २२. म०, स्या०, रो० नत्थि । २३. हत्थो०-रो० । २४. ०अत्थरका-स्या०, रो० ।

R. 1087

B.370

मञ्चप्पमाणेन सिब्बित्वा कता पवेणि^१ । कदलिमिगपवरपच्चत्थरणं^२ (२११.११)
ति कदलिमिगचम्मं नाम अत्थि, तेन कतं पवरपच्चत्थरणं, उत्तमपच्चत्थरणं^३
ति अत्थो । तं किर सेतवत्थस्स उपरि कदलिमिगचम्मं पत्थरित्वा
सिब्बित्वा^४ करोन्ति । सउत्तरच्छदं ति सह उत्तरच्छदनेन^५; उपरिवद्धेन रत्त-
वित्तानेन सद्धि ति अत्थो । सेतवित्तानं पि हेट्ठा अकप्पियपच्चत्थरणे सति न
वट्ठति, असति पन^६ वट्ठति । उभतोलोहितकूपधानं^७ ति सीसूपधानं^८ च
पादूपधानं^९ चा ति मञ्चस्स उभतोलोहितकूपधानं^{१०}, एतं न कप्पति^{११} ।
यं पन एकमेव उपधानं उभोसु पस्सेसु रत्तं वा होति^{१२}, पदुमवण्णं वा चित्रं
वा, सचे पमाणयुत्तं, वट्ठति । महाउपधानं पन पटिक्खित्तं ।

सब्बचम्मपटिकखेपादिकथा

10

२१. दीपिच्छापो^{१३} ति दीपिपोतको ।

२२. ओगुम्फियन्ती^{१४} ति भित्तिदण्डकादीसु वेठेत्वा बन्धन्ति ।
अभिनिसीदितुं ति अभिनिस्साय निसीदितुं; अपस्सयं^{१५} कत्वा निसीदितुं ति
अत्थो^{१६} । गिलानेन भिक्खूना सउपाहनेना ति एत्थ गिलानो नाम यो न
सक्कोति अनुपाहनो गामं पविसितुं ।

सोणकुटिकणवत्थुकथा

15

२३. कुररघरे^{१६} ति एवंनामके नगरे; एतेनस्स गोचरगामो वुत्तो ।
पपाते^{१७} पब्बते ति पपातनामके^{१८} पब्बते; एतेनस्स निवासनट्टानं वुत्तं । सोणो
ति तस्स नामं । कोटिअघनकं पन कण्णपिलन्धनकं^{१९} धारेति, तस्मा
“कुटिकणो” ति वुच्चति; कोटिकणो ति अत्थो^{२०} ।

१. पवेणी-म० । २. कदली०-म०, स्या० । एवमुपरि पि । ३. सी० पोत्थके नत्थि ।
४. सिब्बित्वा-म० । ५. ०च्छदेन-सी० । ६. सी० पोत्थके नत्थि । ७. ०कूपधानं-
स्या०, रो० । ८. सोसुपधानं-स्या०; सोसु०-रो० । ९. पादु०-स्या०, रो० । १०. ०लोहित-
कउप०-सी०; ०कूप-स्या०, रो० । ११. वट्ठति-स्या०, रो० । १२. होतु-स्या०, रो० ।
१३. दीपिच्छापो-स्या० । १४. ओगुम्बी०-सी०; ओगुम्बि०-स्या०; ओगुम्फि०-रो०
१५-१६. सी०, स्या०, रो० नत्थि । १६. कुरर०-क० । १७. पपतके-म० । १८. पपत०-
म० । १९. ०पिलन्धनं-सी०; ०पिळ०-म० । २०. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “एकसेयं
ति एकस्स सेयं अनुयुञ्जकालयुत्तं ति (उपोसथकालयुत्तं उपोसथकालं ति-क०) अत्थो”
ति अधिको पाठो दिस्सति ।

महाकचानस्स पञ्चवरपरिदस्सनाकथा

२४. पासादिकं (२१४.१५) ति पसादजनकं^१ । पसादनीयं^२ ति इदं
 तस्सेव अत्थवेवचनं । उत्तमदमथसमथं ति उत्तमं दमथं च समथं च पञ्जं च
 समाधिं च कायूपसमं^३ च चित्तूपसमं^४ चा ति पि अत्थो । दन्तं ति सब्बेसं
 विसूकायिकविप्फन्दितानं^५ उपच्छिन्नत्ता दन्तं; खीणकिलेसं ति अत्थो ।
 गुत्तं ति संवरगुत्तिया गुत्तं । सन्तिन्द्रियं^६ ति जित्तिन्द्रियं^७ । नागं ति^८
 आगुविरहितं । तिण्णं मे वस्सानं अच्चयेना ति मम पब्बज्जादिवसतो^९ पट्टाय
 तिण्णं वस्सानं अच्चयेन । उपसम्पदं अलत्थं ति अहं उपसम्पदं लभिं^{१०} ।
 कण्हुत्तरा ति कण्हमत्तिकुत्तरा; उपरिवद्धितकण्हमत्तिका ति अत्थो ।
 गोकण्ठकहता ति गुन्नं खुरेहि अक्कन्तभूमितो समुद्धितेहि गोकण्ठकेहि
 उपहता । ते किर गोकण्ठके एकपटलिका उपाहना रक्खितुं न सक्कोन्ति;
 एवं खरा होन्ति । एरगु, मोरगु, मज्जारु, जन्तू ति इमा चतस्सो पि
 तिणजातियो; एतेहि कटसारके च तट्टिकायो च करोन्ति । एत्थ^{११} एरगू
 ति एरकतिणं; तं ओळारिकं । मोरगूतिणं तम्बसोसं सुखुमं^{१२} मुदुकं
 सुखसम्पस्सं, तेन कता^{१३} तट्टिका^{१३} निपज्जित्वा बुद्धितमत्ते पुन उद्धुमाता^{१४}
 हुत्वा तिद्धति । मज्जारुना^{१५} साटके पि करोन्ति । जन्तुस्स मणिसदिसो^{१५}
 वण्णो होति । सेनासनं पञ्जापेसी^{१६} ति भिसिं वा कटसारकं वा
 पञ्जापेसि; पञ्जापेत्वा च पन सोणस्स आरोचेसि^{१७}—“आवुसो सत्था तया
 सद्धि एकावासे वसितुकामो, गन्धकुटियंयेव ते सेनासनं पञ्जत्तं” ति ।

R. 1088

B. 371

२५. अयं^{१८} खवस्स कालो ति अयं खो कालो भवेय्य । परिदस्सी
 ति परिदस्सेसि । “इदञ्चिदञ्च वदेय्यासी ति यं मे उपज्झायो जानापेसि,^{२०}

१. पासाद०-रो० । २. पासाद०-सी० । ३. कायु०-स्या०, रो० । ४. चित्तु०-
 स्या०, रो० । ५. कायितविच्छन्दिकानं-सी० । ६. यत्तिन्द्रियं-स्या०, रो० । ७. यत्ति०-
 म० । ८. किलेसविरहितं ति अत्थो-स्या०, रो० । ९. पब्बजित०-सी० । १०. अलभि-म० ।
 ११. तत्थ-स्या०, रो० । १२. म० पोत्थके नत्थि । १३-१३. कत०-म० । १४. माना-
 स्या०, रो० । १५. मज्जावुना-रो० । १६. पञ्ज०-म० । एवमुपरि पि । १७. आरोचेति-म० ।
 १८. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “पटिभातु तं भिक्खु घम्भो भासितुं ति पटिभाणसङ्घातस्स बाणस्स
 भासितुं अभिमुखो होतु । अटुकवगिगकानी ति तानि अकासि (अभासि-स्या०) । विस्सट्टाया
 ति विस्सट्टुक्खराय । अनेल्लगलाया ति एल्लभायो न होति । अरियो न रमती पापे, पापे न
 रमती सुची ति यो हि कायवाचा मनोसोचेय्येन समज्जागतो, सो पापे न रमति, तस्मा अरियो पि
 पापे न रमती ति विसेसदस्सनत्थं पापे न रमति सुचो ति वुत्तं” ति अधिको पाठो दिस्सति ।

तस्स अयं कालो भवेय्य, हन्द दानि आरोचेमि तं सासनं” ति अथमेत्थ अधिप्पायो ।

२६. विनयधरपञ्चमेना (२१६.१७) ति अनुस्सावनाचरियपञ्चमेन^१ ।

अनुजानामि भिक्खवे सब्बपच्चन्तिमेसु जनपदेसु गणङ्गणुपाहनं^२ ति एत्थ

५ मनुस्सचम्मं ठपेत्वा येन केनचि चम्मेन उपाहना वट्टति । उपाहनकोसकसत्थ-
कोसककुञ्चिककोसकेसु पि एसेव नयो । चम्मानि अत्थरणानी ति एत्थ पन यं
किञ्चि एलकचम्मं च अजचम्मं च अत्थरित्वा निपब्भितुं वा निसीदितुं वा
वट्टति । मिगचम्मे एणिमिगो^३ वातमिगो पसदमिगो कुरुङ्गमिगो^४
मिगमातुको रोहितमिगो ति एतेसं येव चम्मानि वट्टन्ति । अञ्जेसं पन —

R. 1089

10

मक्कटो कालसीहो च, सरभो कदलीमिगो ।

ये च वालमिगा केचि, तेसं चम्मं न वट्टति ॥

तत्थ वालमिगा ति सीहव्यग्घअच्छतरच्छा^५; न केवलं च एतेसं
येव, येसं पन चम्मं^६ वट्टती ति वुत्तं, ते ठपेत्वा अवसेसा अन्तमसो
गो-महिस-सस-विळारादयो^७ पि सब्बे इमस्मि अत्थे वालमिगात्वेव वेदितब्बा ।

१५ एतेसं हि सब्बेसं चम्मं न वट्टति^८ । न ताव तं गणनूपगं याव न हत्थं
गच्छती ति याव आहरित्वा वा न दिन्नं, तुम्हाकं भन्ते चीवरं उप्पन्नं ति
पहिणित्वा वा नारोचितं, ताव गणनं न उपेति । सचे^९ अनधिद्वितं,
वट्टति; अधिद्वितं^{१०} च गणनं^{११} न उपेती ति अत्थो । यदा पन आनेत्वा वा
दिन्नं होति^{१२}, उप्पन्नं ति वा सुत्तं, ततो पट्ठाय दसाहमेव परिहारं

२० लभती ति ।

१. अनुस्सावनकआचरियं-स्या०, रो०; अनुसावणआचरियं-सी० । २. गुणङ्गणु०-म० ।
३. एणी०-म० । ४. कुरुङ्ग०-म० । ५. व्यग्घदीपिअच्छ०-स्या०, रो० । ६. ०न-स्या०,
रो० । ७. ०महिस०-म० । ८. वट्टती ति-सी० । ९. स्या०, रो० नत्थि । १०-१०. अधिद्वि-
तब्बगहणं-स्या०, रो० । ११. होति पहिणित्वा वा आरोचितं-स्या०, रो० ।

६. भेसज्जखन्धकं

पञ्चभेसज्जकथा

१. भेसज्जखन्धके—सारदिकेन आवाधेना (२१८.२)ति सरदकाले उप्पन्नेन पित्तावाधेन, तस्मिं हि काले वस्सोदकेन पि तेमेन्ति, कद्दमं पि मद्दन्ति, अन्तरन्तरा आतपो पि खरो होति, तेन तेसं पित्तं कोट्ठभन्तरगतं होति । आहारत्थञ्च फरेय्या ति आहारत्थं साधेय्य ।

B. 372

२. नच्छादेन्ती^१ ति न जीरन्ति,^२ न वातरोगं पटिप्पस्सम्भेतुं^३ 5 सक्रोन्ति^४ । सेनेसिकानी^५ ति सिनिद्धानि । भत्ताच्छादकेना^६ ति भत्तं अरोचिकेन^७ ।

३. अच्छवसं^८ ति आदीसु निस्सग्गियवण्णनायं [स०पा०-७२४] वुत्तनयेनेव विनिच्छयो वेदितब्बो^९ । काले* पटिग्गहितं ति आदीसु मज्झन्तिके^{१०} अवीतिवत्ते पटिग्गहेत्वा पचित्वा परिस्सावेत्वा ति^{११} अत्थो । 10 तेलपरिभोगेन परिभुञ्जितुं ति सत्ताहकालिकतेलपरिभोगेन परिभुञ्जितुं* । R. 1090

मूलादिभेसज्जकथा

४. मूलभेसज्जादिविनिच्छयो^{१२} पि खुद्दकवण्णनायं वुत्तोयेव । तस्मा इध यं यं पुब्बे अवुत्तं तं तदेव वण्णयिस्साम^{१३} । वचत्थं^{१४} ति सेतवचं^{१५} । निसदं* निसदपोतकं ति पिसनसिला^{१६} च पिसनपोतो^{१७} च । पग्गवं^{१८} ति लताजाति । नत्तमालं ति करञ्जं* । हिङ्गु-हिङ्गुजतु-हिङ्गुसिपाटिका हिङ्गुजातियोयेव । 15 तक्र-तक्रपत्ति-तक्रपण्णियो लाखाजातियोयेव^{१९} ।

१-१. सी० पोत्थके नत्थि । १. जिरन्ति-म० । २. सिनेसि०-स्या०, रो०; ०सितानि-म० । ३-३. भत्ताच्छादकेना ति भत्तस्स अना०-स्या०, रो०; सी० पोत्थके नत्थि । ४-४. अयं पाठो स्या०, रो० पोत्थकेसु 'करञ्ज' ति उपरि दिस्सति । *-५. सी० पोत्थके नत्थि । ५. मज्झन्तिके-स्या०, रो० । ६. चा ति-म० । ७-७. अयं पाठो स्या०, रो० पोत्थकेसु 'करञ्ज' ति उपरि अत्थि । ८-८. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि; ०सेसवचं-रो०; वचत्तं ति०-म० । ९-९. पिसन०-स्या०; पिसन० पोतको-रो० । १०. पग्गवं-म० । ११. ०जातियो-म० ।

*सामुद्दं^१ (२२०.२१) ति समुद्दतीरे वालुका विय सन्तिट्ठति । काळलोणं ति पकतिलोणं । सिन्धवं ति सेतवणं पब्बते उट्ठति । उब्भिदं ति भूमितो अङ्कुरं उट्ठति । विलं ति दब्बसम्भारेहि^२ सद्धि पचितं, तं रत्तवणं ।^३

५. कायो वा दुग्गन्धो ति कस्सचि अस्सादीनं विय कायगन्धो
 ५ होति, तस्सा पि सिरोसकोसुम्बादिचुण्णानि^४ वा गन्धचुण्णानि वा सब्बानि
 वट्ठन्ति । छकणं^५ ति गोमयं^६ । रजननिप्पक्कं ति रजनकसटं । पाकतिक-
 चुण्णं पि कोट्टेत्वा उदकेन तेमेत्वा नहायितुं वट्ठति; एतं पि रजननिप्पक्क-
 सङ्खेपमेव^७ गच्छति ।

B. 373

आमकमंसं च खादि आमकलोहितं च पिवी ति न तं भिक्खु खादि
 १० न पिवि, अमनुस्सो खादित्वा च पिवित्वा च पक्कन्तो, तेन वुत्तं—“तस्स
 सो अमनुस्सिकाबाधो पटिप्पस्सम्भी” ति ।

R. 1091

६. अञ्जनं ति सब्बसङ्गाहिकवचनमेतं । काळञ्जनं ति एका अञ्जन-
 जाति^८ । रसञ्जनं नानासम्भारेहि कतं । सौतञ्जनं ति नदीसोतादीसु उप्पज्जनकं
 अञ्जनं । गेरुको नाम सुवण्णगेरुको । कपल्लं^९ ति दोपसिखतो^{१०} गहितमसि ।
 १५ चन्दनं ति लोहितचन्दनादिकं यं किञ्चि । तगरादीनि पाकटानि, अञ्जानि
 पि नीलुप्पलादीनि वट्ठन्तियेव । *अञ्जनूपपिसनेही^{११} ति अञ्जनेन सद्धि एकतो
 पिसितब्बेहि,* न हि किञ्चि अञ्जनूपपिसनं न वट्ठति ।

अट्ठिमयं ति मनुस्सट्ठि ठपेत्वा अवसेसअट्ठिमयं । दन्तमयं ति
 हत्थिदन्तादि सब्बदन्तमयं । विसाणमये पि अकप्पियं नाम नत्थि, नळमया-
 २० दयो एकन्तकप्पियायेव । सलाकोधानियं^{१२} ति यत्थ सलाकं ओदहन्ति, तं
 सुसिरदण्डकं वा थविकं वा अनुजानामी ति अत्थो । अंसवद्धको^{१३} ति अञ्ज-
 नित्थविकाय^{१४} अंसवद्धको ।

१. सामुद्दिका-स्या०, रो० । २. सब्ब०-स्या०, रो० । ३-३. सी० पोत्थके नत्थि ।
 ४. ०कोसम्बादि०-स्या०, रो० । ४-४. सी० पोत्थके नत्थि; छकनं०-रो० । ५. ०सङ्खेपमेव-
 स्या०, रो० । ६. ०सब्बसम्भारपक्कं वा-स्या०, रो० । ७. कपिल्लं-रो० । ८. ०सिखातो-
 स्या०, रो० । ९-९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. अञ्जनुप०-स्या०, रो०; ०पिसनेहि-म० ।
 एवमुपरि पि । १०. सलाकट्टानियं-म० । ११. ०वट्ठको-सी० । १२. अञ्जन०-स्या०, रो० ।

७. यमकनत्थुकरणि^१ (२२३.१) ति समसोताहि द्वीहि पि^२ नाळि-
काहि^३ एकं नत्थुकरणि ।

८. अनुजानामि भिक्खवे तेलपाकं ति यं किञ्चि भेसज्जपक्खित्तं^४
सब्बं अनुज्जातमेव होति । अतिपक्खित्तमज्जानी ति अतिविय खित्तमज्जानि;
बहुं मज्जं पक्खित्वा योजितानी ति अत्थो । 5

अङ्गवातो^५ ति हत्थपादे वातो^६ । सम्भारसेदं ति नानाविधपण्ण-
भङ्गसेदं । महासेदं ति महन्तं सेदं; पोरिसप्पमाणं आवाटं अङ्गारानं
पूरेत्वा पंसुवालिकादीहि पिदहित्वा तत्थ नानाविधानि वातहरणपण्णानि
सन्थरित्वा तेलमक्खितेन गत्तेन तत्थ निपज्जित्वा सम्परिवत्तन्तेन^७ सरीरं
सेदेतुं अनुजानामी ति अत्थो । भङ्गोदकं ति नानापण्णभङ्गकुथितं^८ उदकं; 10
तेहि पण्णेहि च उदकेन च सिञ्चित्वा सिञ्चित्वा^९ सेदेतब्बो । उदककोट्टकं^{१०}
ति उदककोट्टके^{११} चाटि^{१२} वा दोणि वा उण्होदकस्स पूरेत्वा तत्थ पविसित्वा
सेदकम्मकरणं अनुजानामी ति अत्थो ।

पब्बवातो होती ति पब्बे पब्बे वातो विज्झति । लोहितं मोचेतुं ति
सत्थकेन लोहितं मोचेतुं । पज्जं^{१०} अभिसङ्खरितुं ति येन फालितपादो पाक- 15 R. 1092
तिका होन्ति; तं नाळिकेरादीसु नानाभेसज्जानि पक्खित्वा पज्जं अभिसङ्ख-
रितुं; पादानं सप्पायभेसज्जं पचितुं ति अत्थो । तिलकक्केन^{११} अत्थो ति
पिट्ठेहि तिलेहि अत्थो । कक्कळिकं ति वणमुखे सत्तुपिण्डं पक्खित्वा^{१२} ।
सासपकुट्टेना^{१३} ति सासपपिट्ठेन । वड्ढमंसं ति अधिकमंसं आणि विय
उट्ठहति । लोणसक्खरिकाय^{१४} छिन्दितुं ति खुरेन छिन्दितुं^{१५} । विकासिकं 20
ति तेलरुन्धनपिलोतिकं । सब्बं वणपटिकम्मं ति यं किञ्चि वणपटिकम्मं^{१६}
नाम अत्थि; सब्बं अनुजानामी ति अत्थो ।

१. यमकं०-सी०, स्या०, रो० । २. २. पणाळि०-सी०; पनाळि०-म० । ३. भेसज्जं
पक्खित्वा-स्या०, रो० । ४. ४. सी० पोत्थके नत्थि; ०ति अङ्गमङ्गेषु वातो-स्या०, रो० ।
५. ०वत्तनेन-स्या०, रो० । ६. ०भङ्गे हिक्कुट्ठितं-स्या०, रो० । ७. सी० पोत्थके नत्थि ।
८. ८. उदकोट्टकं ति उदककोट्टकं-स्या०, रो०; ०कोट्टे-म० । ९. पाति-स्या०; पाटि-रो० ।
१०. मज्जं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११-११ सी० पोत्थके नत्थि । १२. ०कुट्टेन-म० ।
१३-१३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. ०परिकम्मं-म० ।

६. सामं गहेत्वा (२२४.२७) ति इदं न केवलं सप्पदट्टस्सेव, अञ्जस्मि
पि दट्टविसे सति सामं गहेत्वा परिभुञ्जितब्बं; अञ्जेसु पन कारणेसु पटि-
ग्गहितमेव वट्टति । कतो^१ न पुन पटिग्गहेतब्बो^२ ति सचे भूमिप्पत्तो, पटि-
ग्गहेतब्बो; अप्पत्तं पन गहेतुं वट्टति ।

5 १०-१२. घरदिन्नकायाधो ति वसीकरणपानकसमुद्धितरोगो^३ ।
सीतालोलिं^४ ति नङ्गलेन कसन्तस्स फाले लग्गमत्तिकं उदकेन आलोळेत्वा^५
पायेतुं अनुजानामी ति अत्थो ।

दुड्डगहणिको ति विपन्नगहणिको; किच्चेन^६ उच्चारो निक्खमती ति
अत्थो^७ । आमिसखारं ति सुक्खोदनं भापेत्वा ताय छारिकाय पग्घरितं
10 खारोदकं । मुत्तहरीतकं^८ ति गोमुत्तपरिभावितं हरीतकं । अभिस्सन्नकायो^९
ति उस्सन्नदोसकायो । अञ्जकञ्जियं^{१०} * ति तण्डुलोदकमण्डो^{११} । अकटयूसं^{१२} ति
असिनिद्धो मुग्गपचित्तपानियो^{१३} । कटाकटं ति सोव धोतसिनिद्धो^{१४} * । पटि-
च्छादनीयेना ति मंसरसेन ।

गुळादिअनुजाननकथा

१३-१४. सचे भिक्खवे पक्का पि मुग्गा जायन्ती ति पक्का मुग्गा
15 सचे पि जायन्ति, यथासुखं परिभुञ्जितब्बा । पक्कत्ता हि ते कप्पिया
एव ।

अन्तोवुत्थादिपटिकलेपकथा

१५. अन्तोवुत्थं^{१५} ति अकप्पियकुटियं वुत्थं^{१६} । सामं पक्कं ति एत्थ
यं किञ्चि आमिसं भिक्खुनो^{१७} पचित्तुं न वट्टति^{१८} । सचे पिस्स उण्हयागुया
सुलसिपण्णानि^{१९} वा सिङ्गिवेरं^{२०} वा लोणं वा पक्खिपन्ति, तं पि चालेतुं न
20 वट्टति, “यागुं निब्बापेमी” ति पन चालेतुं वट्टति । उत्तण्डुलभत्तं लभित्वा

R. 1093;
B. 375

१-१. कतो होति न पुन पटिग्गाहापेतब्बो-सी०; न पटिग्गाहापेतब्बो-स्या०, रो० ।
२. वसि०-स्या०, रो० । ३. लोलि-स्या०, रो० । ४. आलोलेत्वा-स्या०, रो० । ५-५. सी०
पोत्थके नत्थि । ६. हरीतकं-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. अभिस्सन्नं-सी० ।
.. सी० पोत्थके नत्थि । ८. कञ्जिकं-स्या०, रो० । ९. तण्डुलकमन्दा-स्या०,
रो० । १०. युसं-म० । ११. पानियो-म० । १२. थोकं सिनिद्धो-स्या०, रो० ।
१३-१३. सी० पोत्थके नत्थि । १४. भिक्खुना-स्या०, रो० । १५. वट्टति, पक्कमेव पचित्तुं
वट्टति-स्या०, रो० । १६. गुलसि०-स्या०, रो० । १७. सिङ्गि०-स्या०, रो० ।

पि पिदहितुं न वट्टति । सचे पन मनुस्सा पिदहित्वा व देन्ति, वट्टति;
 “भत्तं वा मा निब्बायतू” ति पिदहितुं वट्टति । खीरतक्कादीसु पन सर्कि
 कुथितेसु^१ अग्गि दातुं^२ वट्टति, पुन पाकस्स अनुञ्जातत्ता । उक्कपिण्डका
 पि खादन्ती (२२६.२८) ति विळालमूसिका^३ गोधा मङ्गुसा^४ खादन्ति ।
 दमका ति विघासादा ।

5

उग्गहितपटिग्गहणादिकथा

१६-१८. ततो नीहटं ति यत्थ निमन्तिता भुञ्जन्ति, ततो नीहटं ।

१९. वनट्ठं पोक्खरट्ठं ति वने चेव पटुमिनिगच्छे^५ च जातं ।
 अवीजं ति तरुणफलं, यस्स बीजं न अङ्कुरं जनेति । निब्बत्तबीजं^६ ति बीजं
 निब्बत्तेत्वा अपनेत्वा परिभुञ्जितव्वकं^७ अम्बपनसादि^८ ।

२०. दुरोपयो* वणो ति दुक्खेन रुहति^९, दुक्खेन पाकतिको होती 10
 ति अत्थो । दुप्परिहारं सत्थं ति सम्बाधे दुक्खेन सत्थं परिहरेय्यं^{१०}* ।
 सत्थकम्मं वा वत्थिकम्मं वा ति यथापरिच्छिन्ने ओकासे येन केनचि सत्थेन
 वा सूचिया वा कण्टकेन वा सत्तिकाय^{११} वा पासाणसकलिकाय^{१२} वा नखेन
 वा छिन्दनं वा फालनं वा विज्झनं वा लेखनं वा न कातव्वं; सब्बं हेतं
 सत्थकम्ममेव होति । येन केनचि पन चम्मेन वा वत्थेन वा वत्थिपीळनं पि^{१३} 15
 न कातव्वं; सब्बं हेतं वत्थिकम्ममेव होति । एत्थ च सम्बाधस्स
 सामन्ता^{१४} द्ढङ्गुला ति इदं सत्थकम्ममेव^{१५} सन्धाय वुत्तं । वत्थिकम्मं पन
 सम्बाधेयेव पटिक्खत्तं । तत्थ पन खारं आदातुं^{१६} येन केनचि रज्जुकेन वा
 बन्धितुं वट्टति । यदि तेन छिज्जति, सुच्छिन्नं । अण्डवुद्धिरोगे^{१७} पि सत्थकम्मं
 न वट्टति, तस्मा अण्डं फालेत्वा बीजानि उद्धरित्वा “अरोगं करिस्सामी” 20
 ति न कत्तव्वं । अग्गितापनभेसज्जालिम्पनेसु^{१८} पन पटिक्खेपो नत्थि । वच्च-

R. 1094

१. कुट्टितेसु-स्या०, रो० । २. कातुं-सी०, स्या०, रो० । ३. विळार-स्या०, रो० ।
 ४. मुङ्गुसा-सी० । ५. ०मिनी०-सी० । ६. निब्बट्ट-सी०, म०; निब्बट-स्या०, रो० ।
 एवमुपरि पि । ७. ०तव्वं-स्या०, रो० । ८. ०फलं-स्या०, रो० । *-* सी० पोत्थके नत्थि ।
 ९. रुहति-स्या०, रो० । १०. पहेरेय्य-स्या०, रो० । ११. सत्थि-सी०; सन्ति-स्या०,
 रो० । १२. ०सकलिकाय-म० । १३. म० पोत्थके नत्थि । १४. सामन्ता-स्या०, रो० ।
 १५. ०कम्ममेव-स्या०, रो० । १६. वा दातुं-सी०, स्या०, रो० । १७. ०वुद्धि-सी० ।
 १८. ०भेसज्जलेपनेसु-स्या०, रो० ।

मग्गे भेसज्जमक्खिता आदानवट्ठि वा वेळुनाळिका वा वट्ठति, याय खार-
कम्मं वा करोन्ति, तेलं वा पवेसेन्ति ।

B. 376

२१. पवत्तमंसं^१ (२३४.८) ति मतस्स* मंसं । माघातो ति तं दिवसं
न लब्भा केनचि किञ्चि जीविता वोरपेतुं^२ । पोत्थनिकं ति मंसच्छेदनसत्थकं
५ वृत्ति । किम्पिमाया^३ ति किं पि इमाय । न भगवा उस्सहती ति न भगवा
सक्कोति । यत्र हि नामा ति यस्मा नाम । पटिवेक्खी ति वीमंसि; पटि-
पुच्छी ति वुत्तं होति । अप्पटिवेक्खित्वा ति अप्पटिपुच्छित्वा । सचे पन
असुकमंसं ति जानाति, पटिपुच्छनकिच्चं नत्थि, अजानन्तेन पन
पुच्छित्वा व खादितब्बं ।

हत्थिमंसादिपटिकखेपकथा

१० २२. सुनखमंसं ति एत्थ अरञ्जकोका नाम सुनखसदिसा होन्ति,
तेसं मंसं वट्ठति । यो पन गामसुनखिया वा कोकेन कोकसुनखिया वा गाम-
सुनखेन संयोगा^४ उप्पन्नो, तस्स मंसं न वट्ठति, सो हि उभयं भजती ति ।
अहिमंसं ति यस्स कस्सचि अपादकस्स दीघजातिकस्स मंसं न वट्ठति ।
सीहमंसादीनि पाकटानेव ।

१५ एत्थ च मनुस्समंसं सजातिताय^५ पटिक्खित्तं, हत्थि-अस्समंसं राजङ्ग-
ताय, सुनखमंसं च अहिमंसं च पटिकूलताय^६, सीहमंसादीनि पञ्च अत्तनो
अनुपद्दवत्थाया ति । इति^७ इमेसं मनुस्सादीनं दसन्नं मंसं पि अट्ठि पि
लोहितं पि चम्मं पि लोमं पि सब्बं न वट्ठति, यं किञ्चि जत्वा वा अजत्वा^८
वा खादन्तस्स आपत्तियेव । यदा जानाति, तदा देसेतब्बा । “अपुच्छित्वा
२० खादिस्सामी” ति गण्हतो पटिग्गहणे पि दुक्कटं, “पुच्छित्वा खादिस्सामी”
ति गण्हतो अनापत्ति । उद्दिस्स कतं पन जानित्वा खादन्तस्सेव आपत्ति,
पच्छा जानन्तो आपत्तिया न कारेतब्बो ति^९ ।

१-१. सी० पोत्थके नत्थि । २. मतस्सेव—स्या०, रो० । ३. किम्पी०—स्या०, रो०; किं
पनिमाय—ना० सं० म० व० । ४. संयोगेन—स्या०, रो० । ५. सजातिकताय—स्या०, रो० ।
६. ०कुलताय—सी०, स्या०, रो० । ७. म० पोत्थके नत्थि । ८. अजत्वा—सी० । ९. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

यागुमधुगोळकादिकथा

२३. एकको^१ (२३७.६) ति^२ नत्थि मे दुतियो ति अत्थो । पडूतं यागुं
च मधुगोळकं^३ च पटियादापेत्वा ति सो किर सतसहस्सं वयं कत्वा पटिया-
दापेसि । अनुमोदनागाथापरियोसाने^४ “पत्थयतं इच्छतं” ति पदानं “अल-
मेव दातुं” ति इमिना सम्बन्धो । सचे पन “पत्थयता इच्छता^५” ति पाठो
अत्थि, सोयेव गहेतब्बो ।

R. 1095

5

२४. भोज्जयागुं* ति या पवारणं जनेति । यदग्गेना ति यं आदि
कत्वा । सग्गा ते आरद्धा ति सगगनिव्वत्तकपुञ्जं^६ उपचितं ति अत्थो* ।
यथाधम्मो कारेतब्बो ति परम्परभोजनेन कारेतब्बो, भोज्जयागुया हि
पवारणा होती ति ।

B. 377

२५. नाहं^७ तं^८ कच्चाना ति तस्मिं किर अवसिट्ठगुळे देवता 10
सुखुमोजं पक्खिपिसु, सा^९ अञ्जेसं परिणामं न गच्छति, तस्मा एवमाह ।
गिलानस्स^{१०} गुळं ति तथारूपेन व्याधिना गिलानस्स पच्छाभत्तं गुळं
अनुजानामी ति अत्थो ।

पाटलिगामवत्थुआदिकथा

२६. [सब्बसन्थरिं ति यथा सब्बं^{११} सन्थतं होति, एवं^{१२} ।

२७. सुनीधवस्सकारा^{१३} ति सुनीधो च वस्सकारो च द्वे ब्राह्मणा 15
मगधरञ्जो महामत्ता^{१४} महामच्चा । वज्जीनं पटिवाहाया ति वज्जिराजकुलानं
आयमुखपच्छिन्दनत्थं^{१५} । वत्थूनी ति घरवत्थूनि । चित्तानि नमन्ति
निवेसनानि मापेतुं ति ता किर देवता वत्थुविज्जापाठकानं सरीरे
अधिमुच्चित्वा एवं चित्तानि नामेन्ति । कस्मा ? अम्हाकं यथानुरूपं सक्कारं
करिस्सन्ती ति अत्थो । तावतिंसेही ति लोके किर सक्कं देवराजानं 20
विस्सकम्मं^{१६} च उपादाय तावतिसा पण्डिता ति सहो अब्भुगगतो, तेनेवाह

१-१. एकत्तको ति एकको-म० । २. ०गोळिकं-स्या०, रो० । ३. गाथाय परि०-
स्या०, रो० । ४. अच्छता-रो० । ५. *-*। सी० पोत्थके नत्थि । ५. ०निवत्तनकं पुञ्जं-स्या०,
रो० । ६-६. नाहन्तं-स्या०, रो० । ७. सो-स्या०, रो० । ८. गिलानस्स-स्या०, रो० । [ ]
सी० पोत्थके नत्थि । ९. सब्बत्थ-स्या०, रो० । १०. एवं सन्थरित्वा-स्या०, रो० ।
११. सुनिध०-म०, रो० । एवमुपरि पि । १२. स्या०, रो० नत्थि । १३. आयमुखानं
पच्छिन्दनत्थाय-स्या०, रो० । १४. विस्सु०-स्या०, रो० ।

R. 1096

तावर्तिसेही ति, तार्वर्तिसेहि सद्धि मन्तेत्वा विय मापेन्ती ति अत्थो ।
 यावता अरियं^१ आयतनं (२४४.१६) ति यत्तकं अरियमनुस्सानं ओसरणट्टानं
 नाम अत्थि । यावता वणिप्पथो^२ ति यत्तकं वाणिजानं आभतभण्डस्स^३
 रासिवसेनेव कयविक्रयट्टानं नाम अत्थि । इदं अग्गनगरं ति तेसं
 ५ अरियायतनवणिप्पथानं^४ इदं अग्गनगरं भविस्सति । पुटभेदनं ति
 पुटभेदनट्टानं^५ मोचनट्टानं^६ ति वुत्तं होति ।] अग्गितो वा ति आदीसु
 समुच्चयत्थो^७ वा सद्दो । तत्र हि एकस्स कोट्टासस्स अग्गितो, एकस्स
 उदकतो, एकस्स अब्भन्तरतो, अञ्जमञ्जस्स^८ भेदा^९ अन्तरायो
 भविस्सति । उल्लम्पं^{१०} ति पारगमनत्थाय आणियो आकोटेत्वा कतं । कुल्लं ति
 १० वल्लिआदीहि बन्धित्वा कतं^{११} ।

B. 378

अण्णवं ति सब्बन्तिमेन परिच्छेदेन योजनमत्तं गम्भीरस्स च
 पुथुल्लस्स च उदकट्टानस्सेतं अधिवचनं । सरं ति इध नदी अधिप्पेता । इदं
 वुत्तं होति—ये गम्भीरवित्थतं तण्हासरं तरन्ति, ते अरियमग्गसङ्खातं
 सेतुं कत्वान विसज्ज पल्ललानि अनामसित्वा व उदकभरितानि निन्नट्टानानि;
 १५ अयं पन इदं अप्पमत्तकं उदकं उत्तरितुकामो पि कुल्लं हि जनो^{१२} पबन्धति^{१३},
 बुद्धा पन बुद्धसावका च विना एव कुल्लेन तिण्णा मेधाविनो जना ति ।

२८-२९. [अननुबोधा ति अबुज्झनेन । सन्धावितं ति भवतो
 भवं गमनवसेन सन्धावितं । संसरितं ति पुनप्पुनं गमनवसेन संसरितं ।
 ममं चेव तुम्हाकं चा ति मया च तुम्हेहि च । अथ वा सन्धावितं संसरितं
 २० ति सन्धावनं^{१४} संसरणं^{१५} ममं चेव तुम्हाकं च अहोसी ति एवमेत्थ अत्थो
 दट्ठब्बो । संसितं ति संसरितं । भवनेत्ति समूहता ति भवतो भवगमना^{१६}
 सन्धावना तण्हारज्जु सुट्ठु हता छिन्ना अप्पवत्तिकता ।

१. अरियानं-स्या०, रो० । २. वणिजपथो-स्या०, रो० । ३. आहट०-स्या०, रो० ।
 ४. अत्थो ति अत्थो-स्या०, रो० । ५. यतनं वणिजट्टानं-स्या०, रो० । ६. भण्डपुट०-
 स्या०, रो० । ७. भण्डगण्डकानं मोचन०-स्या०, रो० । ८. यत्थे-सी०, स्या०, रो० ।
 ९-९. मग्गभेदा-म० । १०-१०. सी० पोत्थके नत्थि । ११-११. परिजनो बन्धति-
 म० । [ ] सी० पोत्थके नत्थि । १२-१२. सन्धावितं संसरितं-स्या०, रो० । १३. गमना-
 स्या०, रो० ।

३०. नीला^१ (२४६.२४) ति इदं सब्बसङ्गाहकं^२ । नीलवण्णा ति आदि तस्सेव विभागदस्सनत्थं । तत्थ न तेसं पकतिवण्णा नीला, नीलविलेपनानं विचित्तावसेनेतं वुत्तं । पटिवट्टेसी ति पहारेसि ।] साहारं दज्जेय्याथा ति सजनपदं ददेय्याथ । अङ्गुलिं^३ पोठेसुं^४ ति अङ्गुलिं चालेसुं । अम्बकाया ति इत्थिकाय । ओलोकेथा ति पस्सथ । अपलोकेथा ति पुनप्पुनं पस्सथ । 5 उपसंहरथा ति उपनेथ । इमं लिच्छविपरिसं तुम्हाकं चित्तेन तावतिसपरिसं हरथ, तावतिसस्स समकं कत्वा पस्सथा ति अत्थो ।

R. 1097

सीहसेनापतिवत्थुआदिकथा

३१-३३. धम्मस्स च अनुधम्मं व्याकरोन्ती ति भगवता^५ वुत्तकारणस्स अनुकारणं कथेन्ति । सहधम्मिको वादानुवादो ति अपरेहि वुत्तकारणेन^६ सकारणो^७ हुत्वा तुम्हाकं वादो^८ विञ्जुगरहितब्बं^९ कारणं^{१०} 10 कोचि अप्पमत्तको पि किं न आगच्छति । इदं वुत्तं होति “किं सब्बकारेणा^{११} पि तुम्हाकं वादो^{१२} गारय्हकारणं नत्थी” ति । अनब्भक्खा-तुकामा ति अभिभवित्वा न^{१३} आचिक्खितुकामा^{१४} ।

३४. अनुविच्चकारं ति अनुविदित्वा चिन्तेत्वा तुलयित्वा कातब्बं करोही ति वुत्तं होति । जातमनुस्सानं ति लोके पाकटानं । साधु होती ति सुन्दरं होति । पटाकं परिहरेय्युं ति पटाकं उक्खिपित्वा नगरे घोसन्ता आहिण्डेय्युं । कस्मा ? एवं नो^{१५} अम्हाकं महन्तभावो भविस्सती ति । ओपानभूतं ति पटियत्तउदपानो विय ठितं^{१६} । कुलं ति निवेसनं । दातब्बं मज्जेय्यासी ति मा इमेसं देय्यधम्मं उपच्छिन्दित्थ, सम्पत्तानं हि दातब्बमेवा ति ओवदति । ओकारो ति अवकारो लामकभावो । 20 सामुक्कंसिका ति अत्तनायेव उद्धरित्वा गहिता; असाधारणं^{१७} अज्जेसं ति अत्थो । उद्दिस्स क्तं ति उद्दिसित्वा क्तं^{१८} ।

B. 379

१. नीलं-स्या०, रो० । २. ०सङ्गाहिकं-स्या०, रो० । ३-४. सो० पोत्थके नत्थि । ३. फोटेसुं-म० । ४. भगवतो-स्या०, रो० । ५-६. वुत्तकारणो स्या०, रो० । ६. वादो हि-स्या०, रो० । ७-८. विञ्जुगरहितब्बकारणं-स्या०, रो० । ९. ०कारणेन-स्या०, रो० । १०. पवादो-स्या०, रो० । ११-१२. अचिक्खितुकामा-स्या०, रो० । १३. स्या०, रो० नत्थि । १४. पतीतं-स्या०, रो० । १५. असाधारणा-स्या०, रो० ।

३५. पटिच्चकम्मं (२५२.१६) ति अत्तानं पटिच्च कतं ति अत्थो । अथ वा पटिच्चकम्मं ति निमित्तकम्मस्सेतं अधिवचनं, तं पटिच्चकम्मं एत्थ अत्थो ति मंसं पि पटिच्चकम्मं ति वुत्तं । [यो हि एवरूपं मंसं परिभुञ्जति^१, सो पि तस्स कम्मस्स दायादो होति, वधकस्स विय तस्सा पि पाणघातकम्मं होती ति अधिप्पायो ।] न^२ जीरन्ती ति^३ अब्भाचिक्खन्ता न जीरन्ति, अब्भक्खानस्स अन्तं न गच्छन्ती ति अत्थो । तिकोटिपरिसुद्धकथा सङ्खभेदसिक्खापदवण्णनायं वुत्ता ।

कप्पियभूमिअनुजाननादिकथा

३६-४०. सकटपरिवङ्गु^३ ति सकटेहि परिकखेपं विय कत्वा अच्छन्ति^३ । पञ्चन्तिमं ति अभिलापमत्तमेतं “यं सङ्घो आकङ्खती” ति वुत्तत्ता पन धुरविहारो पि सम्मन्नितुं वट्टति, कम्मवाचं अवत्वा अपलोकनेना पि वट्टतियेव । काकोरवसद्दं ति तत्थ तत्थ पविट्ठानं^४ आमिसखादनत्थाय^५ अनुप्पगेयेव^५ सन्निपतितानं काकानं ओरवसद्दं ।

यसोजो नाम कपिलसुत्तपरियोसाने पब्बजितानं पञ्चन्नं सतानं अगगपुरिसो । उस्सावनन्तिकं ति आदीसु उस्सावनन्तिका ताव एवं कत्तब्बा^६ । यो थम्भानं वा उपरि भित्तिपादे वा निखनित्वा विहारो करियति^७, तस्स हेट्ठा थम्भपटिच्छका पासाणा भूमिगतिका एव । पठमथम्भं पन पठमभित्तिपादं वा पतिट्ठापेन्तेहि बहू हि सम्परिवारेत्वा “कप्पियकुटि^८ करोम^८, कप्पियकुटि करोमा” ति वाचं निच्छारेन्तेहि मनुस्सेसु उक्खिपित्वा पतिट्ठापेन्तेसु आमसित्वा वा सयं उक्खिपित्वा वा थम्भे^९ वा भित्तिपादो^{१०} वा पतिट्ठापेतब्बो । कुरुन्दिमहापच्चरीसु^{११} पन “कप्पियकुटि^{१२} कप्पियकुटी” ति वत्वा पतिट्ठापेतब्बं ति वुत्तं । अन्धकट्टकथायं “सङ्खस्स कप्पियकुटि अधिट्ठामी” ति वुत्तं । तं पन अवत्वा पि अट्टकथासु वुत्तनयेन^{१३} वुत्ते दोसो नत्थि । इदं पनेत्थ

B. 380

[ ] सी० पोत्थके नत्थि । १. भुञ्जति-स्या०, रो० । २-२. जिरिदन्ती ति जिरन्ति-म० । ३-३. सी० पोत्थके नत्थि । ४-४. अपविट्ठामिस०-स्या०, रो० । ५. अनुप्पगे-स्या० रो० । ६. कातब्बा- स्या०, रो० । ७. करी०-सी०; कयिरति-स्या०, रो० । ८-८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. थम्भो-सी०, स्या०, रो० । १०. ०पादे-रो० । ११. कुरुन्दो:-स्या०, रो० । १२. ०कुटी-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १३. ०नयेनेव-स्या०, रो० ।

साधारणलक्खणं, थम्भपतिट्ठानं च वचनपरियोसानं च समकालं वट्ठति । सचे हि अनिट्ठिते वचने थम्भो पतिट्ठति, अप्पतिट्ठिते वा तस्मिं वचनं निट्ठति, अकता होति कप्पियकुटि । तेनेव महापच्चरियं वुत्तं—“बहूहि सम्परिवारेत्वा वत्तब्बं, अवस्सं हि एत्थ एकस्स^१ पि वचननिट्ठानं च थम्भपतिट्ठानं च एकतो भविस्सती” ति ।

5

इट्ठकसिलामत्तिकाकुटिकासु^२ पन कुटीसु हेट्ठा चयं बन्धित्वा वा अबन्धित्वा वा करोन्नु, यतो पट्ठाय भित्ति उट्ठापेतुकामा होन्ति, तं सब्ब-पठमं इट्ठकं वा सिलं वा मत्तिकापिण्डं वा गहेत्वा वुत्तनयेनेव कप्पियकुटि कातब्बा । इट्ठकादयो हि भित्तिया पठमिट्ठकादीनं हेट्ठा न वट्ठन्ति, थम्भा पन उपरि उग्गच्छन्ति, तस्मा वट्ठन्ति । अन्धकट्ठकथायं “थम्भेहि करिय-माने चतूसु^३ कोणेषु चत्तारो थम्भा इट्ठकादिकुट्टे चतूसु कोणेषु द्वे तिस्सो इट्ठका अधिट्ठातब्बा” ति वुत्तं । तथा पन अकताय पि दोसो नत्थि, अट्ठ-कथासु हि वुत्तमेव पमाणं । गोणिसादिका (२५४.१६) दुविधा—आराम-गोणिसादिका, विहारगोणिसादिका ति । तासु यत्थ नेव आरामो न सेना-सनानि परिकिखत्तानि होन्ति, अयं “आरामगोणिसादिका” नाम । यत्थ सेनासनानि सब्बानि वा एकच्चानि वा परिकिखत्तानि, आरामो अपरिकिखत्तो, अयं “विहारगोणिसादिका” नाम । इति उभयत्रा पि आरामस्स अपरिकिखत्तभावोयेव पमाणं । आरामो पन उपट्ठपरिकिखत्तो पि बहुतरं^४ परिकिखत्तो^५ पि परिकिखत्तोयेव नामा ति कुरुन्दिमहापच्चरीसु^६ वुत्तं । एत्थ कप्पियकुटि^६ लद्धं वट्ठति ।

R. 1099

10

15

20

गहपती ति मनुस्सा आवासं कत्वा “कप्पियकुटि देम, परिभुञ्जथा” ति वदन्ति, एसा गहपति नाम । “कप्पियकुटिं कातुं देमा” ति वुत्ते पि वट्ठतियेव । अन्धकट्ठकथायं पन “यस्मा भिक्खुं ठपेत्वा सेससहधम्मिकानं सब्बेसं च देवमनुस्सानं हत्थतो पटिग्गहो च सन्निधि च अन्तोवुत्थं च तेसं सन्तकं भिक्खुस्स वट्ठति, तस्मा तेसं गेहानि वा तेहि दिन्ना कप्पियकुटि

25

१. एकस्सा—स्या०, रो० । २. ०मत्तिक०—स्या०, रो० । ३. चतूसु—सी० ।

४-४. बहुतरपरि०—स्या०, रो० । ५. कुरुन्दी०—स्या०, रो०; ०पच्चरियादीसु—म० ।

६. ०कुटि—म० ।

B. 381

वा गहपती ति वुच्चती” ति वुत्तं । पुन पि वुत्तं—“भिक्षुसङ्घस्स विहारं
 ठपेत्वा भिक्षुनीनं^१ उअस्सयो^२ वा^३ आरामिकानं वा तिथियानं वा देव-
 तानं वा नागानं वा अपि ब्रह्मानं वा विमानं कप्पियकुटि होती” ति, तं
 सुवुत्तं; सङ्घसन्तकमेव हि भिक्षुसन्तकं वा गेहं गहपतिकुटिका^४ न होति ।
 5 सम्मत्तिका^५ (२५४.१६) नाम कम्मवाचं^६ सावेत्वा कता ति ।

R. 1100

यं इमासु चतुसु कप्पियभूमीसु वुत्थं आमिसं, तं सब्बं अन्तोवुत्थ-
 सङ्घं^७ न गच्छति । भिक्षूनं च^८ भिक्षुनीनं च अन्तोवुत्थअन्तोपक्कमोच-
 नत्थं^९ हि^{१०} कप्पियकुटियो अनुञ्जाता । यं पन अकप्पियभूमियं सहसेय-
 प्पहोनेके^{११} गेहे वुत्थं सङ्घिकं वा पुग्गलिकं वा भिक्षुस्स भिक्षुनिया वा
 10 सन्तकं एकरत्तं पि ठपितं, तं अन्तोवुत्थं; तत्थ पक्कं च अन्तोपक्कं नाम
 होति, एतं न कप्पति । सत्ताहकालिकं पन यावजीविकं च वट्टति ।

तत्रायं विनिच्छयो—सामणोरो भिक्षुस्स तण्डुलादिकं आमिसं
 आहरित्वा कप्पियकुटियं निक्खपित्वा पुनदिवसे पचित्वा देति, अन्तोवुत्थं
 न होति । तत्थ अकप्पियकुटियं निक्खत्तसप्पिआदीसु यं किञ्चि पक्खपित्वा
 15 देति, मुखसन्निधि नाम होति । महापच्चरियं पन “अन्तोवुत्थं होती” ति
 वुत्तं । तत्थ नाममत्तमेव नानाकरणं^{१२} । भिक्षु अकप्पियकुटियं ठपितसप्पि
 च यावजीविकपण्णं च एकतो पचित्वा परिभुञ्जति, सत्ताहं निरामिसं
 वट्टति । सचे आमिससंसट्ठं कत्वा परिभुञ्जति, अन्तोवुत्थं चेव सामंपाकं^{१३}
 च होति । एतेनुपायेन सब्बसंसग्गा वेदितव्वा ।

20

इमा पन कप्पियकुटियो कदा जहितवत्थुका होन्ति^{१४} ?
 उस्सावनन्तिका ताव या थम्भानं उपरि भित्तिपादे वा निखनित्वा कता,
 सा सब्बेसु थम्भेसु च भित्तिपादेसु च अपनीतेसु जहितवत्थुका होति । सचे

१-१. भिक्षुनी उअ-सी०; भिक्षुनुपस्सयो-म० । २. स्या०, रो० नत्थि । ३. ०पति-
 कुटी-स्या०, रो० । ४. सम्मत्तिका-स्या०, रो० । ५. कम्मवाचायो-स्या०, रो० । ६. ०सङ्घ-
 सी०, स्या०, रो० । ७. व-रो० । ८. ०अन्तोपाक-सी० । ९. सी० पोत्थके नत्थि ।
 १०. ०सेय्यापहो-सी०, स्या०, रो० । ११. नामकरणं-रो० । १२. सामपक्कं-सी०, स्या०,
 रो० । १३. होन्ती ति-स्या०, रो० ।

पन थम्भे वा भित्तिपादे वा परिवर्त्तेन्ति^१, यो यो ठितो तत्थ तत्थ पतिट्ठाति, सब्बेसु पि परिवर्त्तितेसु अजहितवत्थुका^२ व होति । इट्ठकादीहि कता च यस्स उपरिभित्तिअत्थाय ठपितं इट्ठकं वा सिलं वा मत्तिकापिण्डं वा आदि कत्वा विनासितकाले जहितवत्थुका होति । येहि पन इट्ठकादीहि अधिट्ठिता, तेसु अपनीतेसु पि तदञ्जासु^३ पतिट्ठितासु^३ अजहितवत्थुका 5 व होति ।

गोनिसादिका पाकारादीहि परिकखेपे कते जहितवत्थुका होति । पुन तस्मिं आरामे कप्पियकुटि^४ लद्धं वट्ठति । सचे पन पुन पि पाकारादयो तत्थ तत्थ खण्डा होन्ति, ततो ततो गावो पविसन्ति, पुन कप्पियकुटि होति । इतरा पन द्वे गोपानसीमत्तं^५ ठपेत्वा सब्बस्मिं छदने विनट्ठे 10 जहितवत्थुका होन्ति । सचे गोपानसीनं उपरि एकं पि पक्खपासकमण्डलं अत्थि, रक्खति ।

यत्र^६ पनिमा चतस्सो पि कप्पियभूमियो नत्थि, तत्थ किं कातब्बं^७ ? अनुपसम्पन्नस्स दत्त्वा तस्स सन्तकं कत्वा परिभुञ्जितब्बं । R. 1101

तत्रिदं वत्थु—करविकतस्सत्थेरो^८ किर विनयधरपामोक्खो 15 महासोवत्थेरस्स सन्तिकं अगमासि । सो दीपालोकेन सप्पिकुम्भं पस्सित्वा “भन्ते किमेतं” ति पुच्छि । थेरो “आवुसो गामतो सप्पिकुम्भो आभतो, लूखदिवसे सप्पिना भुञ्जनत्थाया” ति आह । ततो नं तस्सत्थेरो “न वट्ठति भन्ते” ति आह । थेरो पुनदिवसे पमुखे निक्खिपापेसि । तस्सत्थेरो पुन एकदिवसे^९ आगतो तं दिस्वा तथेव पुच्छित्वा “भन्ते सहसेय्यप्पहोनकट्टाने 20 ठपेतुं न वट्ठती” ति आह । थेरो पुनदिवसे बहि नीहरापेत्वा निक्खिपापेसि, तं चोरा हरिसु । सो पुन एकदिवसं आगतं तस्सत्थेर-माह—“आवुसो तया ‘न वट्ठती’ ति वुत्ते^{१०} सो कुम्भो बहि निक्खित्तो चोरेहि अवहटो^{११}” ति । ततो नं तस्सत्थेरो आह—“ननु भन्ते

१. ०वत्तन्ति—स्या०, रो० । २. जहित—स्या०, रो० । ३-३. तदब्बेसु पतिट्ठितेसु—स्या०, रो० । ४. ०कुटि—स्या०, रो० । ५. ०सिमत्तं—सी० । ६. तत्र—रो० । ७. ०ति—स्या०, रो० । ८. ०वोक्—सी० । ९. ०दिवसं—सी०, स्या०, रो० । १०. वुत्तो—म० । ११. हटो—सी०; आव०—रो०; अवहतो—म० ।

अनुपसम्पन्नस्स दातब्बो अस्स, अनुपसम्पन्नस्स हि दत्त्वा तस्स सन्तकं कत्वा परिभुञ्जितुं वट्ठती” ति ।

३७-४०. मेण्डकवत्थु उत्तानमेव ।

पञ्चगोरसादिअनुजाननकथा

४१. अपि चेत्थ अनुजानामि भिक्खवे पञ्च गोरसे (२५ ८.२६) ति इमे
 5 पञ्च गोरसे विसुं परिभोगेन परिभुञ्जितुं पि अनुजानामी ति अत्थो । पाथेय्यं
 परियेसितुं ति एत्थ सचे केचि सयमेव अत्वा देन्ति, इच्चेतं कुसलं; नो चे
 देन्ति, जातिपवारितट्टानतो वा भिक्खाचारवत्तेन वा परियेसितब्बं । तथा
 अलभन्तेन अञ्जातिकअपवारितट्टानतो^१ याचित्वा पि गहेतब्बं ।
 एकदिवसेन गमनीये मग्गे एकभत्तत्थाय परियेसितब्बं । दीघे अद्धाने
 10 यत्तकेन कन्तारं नित्थरति, तत्तकं परियेसितब्बं^२ ।

केणियजटिलवत्थुकथा

४२. काजेहि गाहापेत्वा ति पञ्चहि काजसतेहि सुसङ्खतस्स बदर-
 पानस्स कुटसहस्सं गाहापेत्वा । एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं
 B. 383 कत्वा ति “साधु भिक्खवे पानं अपिवन्ता समणस्स गोतमस्स सावका
 पच्चयबाहुल्लिका^३ ति वादं न उप्पादयित्थ, मयि च गारवं अकत्थ, मम च
 15 तुम्हेसु^४ गारवं जनयित्थ, इति वो अहं इमिना कारणेन सुट्ठु पसन्नो”
 ति आदिना नयेन धम्मिं कथं कत्वा अनुजानामि भिक्खवे अट्ठ पानानी
 ति आदिमाह ।

R. 1102

- तत्थ अम्भपानं ति आमेहि वा पक्केहि वा अम्बेहि कतपानं । तत्थ
 आमेहि करोन्तेन अम्बतरुणानि भिन्दित्वा उदके पक्खपित्वा आतपे
 20 आदिच्चपाकेन पचित्वा परिस्सावेत्वा तदहुपटिग्गहितेहि^५ मधुसक्करकप्पूरा-
 दीहि^६ योजेत्वा कातब्बं । एवं कतं पुरेभत्तमेव कप्पति । अनुपसम्पन्नेहि
 कतं लभित्वा पन पुरेभत्तं पटिग्गहितं पुरेभत्तं सामिसपरिभोगेना पि वट्ठति,

१. ०अपवारित०—सी० । २. ०ति—सी० । ३. ०बाहुल्लिका—सी० । ४. तुम्हे-
 स्या०, रो० । ५. ०गहीतेहि—सी०; ०पाटि—रो० । ६. ०सक्खर०—सी०; ०सक्खराकप्पुरा०—
 रो०; ०कप्पुरा०—स्या० ।

पच्छाभत्तं निरामिसपरिभोगेन याव अरुणुग्गमना वट्टतियेव^१ । एस नयो सब्बपानेसु ।

तेसु पन जम्बुपानं (२६०.८) ति जम्बुफलेहि कतपानं । चोचपानं ति अट्टिकेहि^२ कदलिफलेहि^३ कतपानं । मोचपानं ति अनट्टिकेहि कदलिफलेहि कतपानं । मधुपानं^४ ति मधुकानं जातिरसेन कतपानं; तं पन उदकसम्भिन्नं^५ वट्टति, सुद्धं न वट्टति । मुद्दिकपानं ति मुद्दिका उदके मद्दित्वा अम्बपानं विय कतपानं । सालुकपानं^६ ति रत्तुप्पलनीलुप्पलादीनं सालुके मद्दित्वा कतपानं । फारुसकपानं^७ ति फारुसकेहि अम्बपानं विय कतपानं । इमानि अट्ट पानानि सीतानि पि आदिच्चपाकानि पि वट्टन्ति, अग्गिपाकानि न वट्टन्ति ।

धञ्जफलरसं ति सत्तन्नं धञ्जानं फलरसं । डाकरसं ति पक्कडाकरसं ।^{१०} यावकालिकपत्तानं हि पुरेभत्तंयेव^८ रसो कप्पति । यावजीविकानं पटिग्गहेत्वा ठपितसप्पिआदीहि सद्धि पक्कानं सत्ताहं कप्पति । सचे पन सुद्धउदकेन पचति^९, यावजोवं पि वट्टति । खीरादीहि पन^{१०} सद्धि पचितुं न वट्टति । अञ्जेहि पक्कं पि डाकरससङ्ख्यमेव^{११} गच्छति । कुरुन्दियं पन “यावकालिकपत्तानं पि सीतोदकेन^{१२} मद्दित्वा कतरसो वा आदिच्चपाको वा वट्टती”^{१५} ति वृत्तं । ठपेत्वा मधुकपुप्फरसं ति एत्थ मधुकपुप्फरसो अग्गिपाको वा होतु आदिच्चपाको वा, पच्छाभत्तं न वट्टति । पुरेभत्तं पि यं पानं^{१३} गहेत्वा मज्जं करोन्ति, सो आदितो पट्टाय न वट्टति । मधुकपुप्फं पन अल्लं वा सुक्खं वा भज्जितं वा तेन कतफाणितं वा यतो पट्टाय मज्जं न करोन्ति^{१४}, तं सब्बं पुरेभत्तं वट्टति । उच्छुरसो निक्कसटो पच्छाभत्तं वट्टति । इति^{२०} पानानि अनुजानन्तेन इमे पि चत्तारो रसा अनुञ्जाता ति । अग्गिहुत्त-मुखा^{१३} यञ्जा ति आदीसु अग्गिहुत्तं सेट्ठं, अग्गिहुत्तं मुखं ति वृत्तं होति^{१३} ।

R. 1103

B. 384

१. वट्टति-स्या०, रो० । २-२. अट्टिककदलि०-सी० । ३. मधुकपानं-स्या०, म० । ४. सालुक०-सी०, म० । एवमुपरि पि । ५. फारुसकत०-रो० । ६. ०भत्तमेव-स्या०, रो० । ७. पचति-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० नत्थि । ९. ०सङ्ख्यं-स्या०, रो०; ०सङ्ख्यमेव-सी० । १०. सीतोदके-स्या०, रो० । ११. पाकं-स्या०, रो० । १२. करोति-स्या०, रो० । १३-१३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

रोजमल्लादिवत्थुकथा

४३-४४. रोजवत्थु^१ उत्तानत्थमेव^२ । तत्थ^३ सङ्गरं^४ अकंसू(२६०.२७)
ति कतिकं अकंसु । उळारं खो ते इदं ति सुन्दरं खो ते इदं । नाहं भन्ते
आनन्द बहुकतो ति नाहं बुद्धादिगतपसादबहुमानेन इधागतो ति
दस्सेति ।^५ सव्वं च डाकं ति सप्पिआदीहि पक्कं वा अपक्कं वा यं
किञ्चि डाकं । पिट्टुखादनीयं ति पिट्टुमयं खादनीयं; रोजो किर इदं उभयं
पि सत्तसहस्सं वयं कत्वा पटियादापेसि ।

४५. मञ्जुका ति मधुरवचना । पटिभानेय्यका^३ ति सके सिप्पे
पटिभाणसम्पन्ना । दक्खा ति छेका, अनलसा वा । परियोदात्तसिप्पा ति
निद्दोससिप्पा । नाळियावापकेना ति नाळिया च आवापकेन च । आवा-
१० पको नाम यत्थ लद्धं लद्धं आवपन्ति, पक्खिपन्तो ति वुत्तं होति । न च
भिक्षवे नहापितपुब्बेन खुरभण्डं ति एत्थ गहेत्वा परिहरितुमेव न वट्ठति,
अञ्जस्स सन्तकेन पन केसे छेदेतुं^४ वट्ठति । सचे वेतनं गहेत्वा छिन्दति,
न वट्ठति । यो अनहापितपुब्बो तस्स परिहरितुं पि वट्ठति, तं वा अञ्जं
वा गहेत्वा केसे छेदेतुं पि वट्ठति ।

४६-४७. भागं दत्त्वा ति दसमं भागं दत्त्वा; इदं किर जम्बुदीपे
१५ पोरानकचारित्तं, तस्मा दसकोट्टासे कत्वा एको कोट्टासो भूमिसामिकानं
दातव्वो ।

चतुमहापदेसकथा

४८. यं भिक्षवे मया इदं न कप्पती ति इमे चत्तारो महापदेसे
भगवा भिक्षूनं नयग्गहणत्थाय आह । तत्थ धम्मसङ्गाहकत्थेरा सुत्तं गहेत्वा
२० परिमद्दन्ता इदं अद्दंसु । ठपेत्वा धञ्जफलरसं ति सत्तधञ्जरसानि^१
पच्छाभत्तं न कप्पन्ती ति पटिक्खित्तानि । ताळ-नाळिकेर-पनस-लबुज-
अलावु-कुम्भण्ड-पुस्सफल-तिपुसफल-एळालुकानि^२, नव महाफलानि^३ सव्वं

R. 1104

१-१. °वत्थु उत्तानमेव-स्या०, रो० । १-१. सी० पोत्थके नत्थि; स्या०, रो० पोत्थकेसु अयं
पाठो "पिट्टुखादनीयं" ति उपरि दिस्सति । २. सङ्गरं-म० । ३. °भानेय्यका-स्या०, रो० ।
४. छेत्तुं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. सत्तधञ्जानि-सी०, स्या०, रो० । ६-६. °पुस्स-
फलतिपुसएळालुकानि-सी०; अलावु °पुसफल-तिपुसएळालुकानि-स्या०, रो०; °एळालु-म० ।

च अपरण्णं, धञ्जगतिकमेव । तं किञ्चा पि न पटिक्खत्तं, अथ खो अकप्पियं अनुलोमेति, तस्मा पच्छाभत्तं न कप्पती^१ ति^१ । अट्ट पानानि अनुञ्जातानि । अवसेसानि वेत्त-तिन्तिणिक-मातुलुङ्ग-कपित्थ-कोसम्ब-कर-मन्दादि-खुद्दकफलपानानि^२ अट्टपानगतिकानेव, तानि किञ्चा पि न अनुञ्जातानि, अथ खो कप्पियं अनुलोमेन्ति, तस्मा कप्पन्ति । ठपेत्वा हि सानुलोमं^५ धञ्जफलरसं अञ्जं^३ फलपानं^३ नाम अकप्पियं नत्थि, सब्बं यामकालिकं येवा ति कुरुन्दियं वुत्तं ।

भगवता छ चीवरानि अनुञ्जातानि । धम्मसङ्गाहकत्थेरेहि^४ तेसं अनुलोमानि दुकूलं^५, पत्तुण्णं^६, चीनपट्टं^७, सोमारपट्टं^८, इद्धिमयिकं, देव-दत्तियं ति अपरानि छ अनुञ्जातानि । तत्थ “पत्तुण्णं” ति पत्तुण्णदेसे पाण-^{१०} केहि सङ्कातवत्थं । द्वे पटा^९ देसनामेनेव वुत्ता^{१०} । तानि तीणि कोसेत्थ-स्सानुलोमानि । दुकूलं साणस्स, इतरानि द्वे कप्पासिकस्स वा सब्बेसं वा ।

भगवता एकादसपत्ते पटिक्खित्वा द्वे पत्ता अनुञ्जाता—लोह-पत्तो चेव मत्तिकापत्तो च । लोहथालकं, मत्तिकाथालकं, तम्बलोहथालकं ति तेसंयेव अनुलोमानि । भगवता तयो तुम्बा अनुञ्जाता—लोहतुम्बो, कट्ट-^{१५} तुम्बो, फलतुम्बो ति । कुण्डिका, कञ्चनको, उदकतुम्बो ति तेसंयेव अनुलो-मानि^{११} । कुरुन्दियं पन “पानीयसङ्खपानीयसरावकानि एतेसं अनुलोमानी” ति वुत्तं । पट्टिका, सूकरन्तं ति द्वे कायबन्धनानि अनुञ्जातानि, दुस्सपट्टेन रज्जुकेन च कतकायबन्धनानि तेसं अनुलोमानि । सेतच्छत्तं, किलञ्जच्छत्तं, पण्णच्छत्तं ति तीणि छत्तानि अनुञ्जातानि । एकपण्णच्छत्तं तेसंयेव अनुलोमं^{२०} ति इमिना नयेन पालि च अट्टकथं च अनुपेक्खित्वा अञ्जानि पि कप्पिया-कप्पियानं अनुलोमानि वेदितव्वानि ।

तद्दुपटिग्गहितं^{१२} काले कप्पती (२६४.१४) ति आदि^{१३} सब्बं सम्भिन्न-रसं सन्धाय वुत्तं । सचे हि छल्लि^{१४} पि अपनेत्वा सकलेनेव नाळिकेरफलेन

१-१. कप्पति-म० । २. ०तिन्तिनिक०-स्या०, रो० । ३-३. अञ्जफल०-सी० ।

४. ०हकथेरेहि-सी० । ५. दुकूलं-स्या०, रो० । ६. पत्तुण्णं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

७. चीनपट्टं-रो०; चीनपट्टं-स्या० । ८. ०पट्टं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. पट्टानि-सी० ।

१०. वुत्तानि-सी० । ११. ०लोमा-सी० । १२. ०हीतं-सी० । १३. आदिसु-सी० ।

१४. जल्लि-सी० ।

R. 1105

सर्द्धि पानकं पटिगहितं होति, नाळिकेरं अपनेत्वा तं विकाले पि कप्पति^१ । उपरि सप्पिपिण्डं ठपेत्वा सीतलपायासं देन्ति, यं पायासेन असंसट्ठं सप्पि, तं अपनेत्वा सत्ताहं परिभुञ्जितुं वट्टति । बद्धमधुफाणितादीसु^२ पि एसेव नयो । तक्कोलजातिफलादीहि अलङ्कुरित्वा पिण्डपातं देन्ति, तानि उद्ध-

5 रित्वा धोवित्वा यावजीवं परिभुञ्जितव्वानि । यागुयं पक्खिपित्वा दिन्न-
सिङ्गिवेरादीसु^३ पि तेलादीसु^४ पक्खिपित्वा दिन्नलट्ठिमधुकादीसु पि एसेव
B. 386 नयो । एवं यं यं असम्भन्नरसं होति, तं तं एकतो पटिगहितं पि यथा
सुद्धं होति, तथा धोवित्वा वा तच्छेत्वा वा तस्स तस्स कालवसेन परि-
भुञ्जितुं वट्टति ।

10 सचे पन सम्भन्नरसं होति संसट्ठं, न वट्टति । यावकालिकं हि
अत्तना सर्द्धि सम्भन्नरसानि तीणि पि यामकालिकादीनि अत्तनो सभावं
उपनेति, यामकालिकं^५ द्वे पि सत्ताहकालिकादीनि अत्तनो सभावं उपनेति,
सत्ताहकालिकं पि अत्तना सर्द्धि संसट्ठयावजीविकं अत्तनो सभावञ्जेव
उपनेति; तस्मा तेन तदहुपटिगहितेन सर्द्धि तदहुपटिगहितं वा पुरेपटिग-
15 हितं वा यावजीविकं सत्ताहं कप्पति द्दोहपटिगहितेन छाहं, तीहपटिगहितेन
पञ्चाहं^६ पे^६ सत्ताहपटिगहितेन तदहेव कप्पती ति वेदितव्वं । तस्मा-
येव हि “सत्ताहकालिकेन भिक्खवे यावजीविकं तदहुपटिगहितं” ति
अवत्वा “पटिगहितं सत्ताहं कप्पती” ति वुत्तं ।

कालयामसत्ताहातिक्रमेसु चेत्य विकालभोजनसन्निधिभेसज्जसिक्खा-
20 पदानं वसेन आपत्तियो वेदितव्वा । इमेसु च पन चतूसु कालिकेसु याव-
कालिकं यामकालिकं ति इदमेव द्वयं अन्तोवुत्थकं चैव सन्निधिकारकं च
होति, सत्ताहकालिकं च यावजीविकं च अकप्पियकुटियं निक्खिपितुं पि
वट्टति, सन्निधिं पि न जनेती ति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

भेसज्जक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. ०वट्टति-स्या०, रो० । २. थट्ठ०-स्या०, रो० । ३. ०सिङ्ग०-रो० । ४. ०पि-
स्या०, रो० । ५. ०पि-स्या०, रो० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

७. कठिनखन्धकं

कठिनानुजाननकथा

१. कठिनखन्धके^१—पावेय्यका^२ (२६६.२)ति पावेय्यरट्टवासिनो^३ ।
पावेय्यं नाम कोसलेसु पच्छिमदिसाभागे रट्टं; तत्थ वासिनो ति वुत्तं होति ।
कोसलरज्जो एकपितुकभातूनं^४ भद्दवगियत्थेरानं^५ एतं अधिवचनं । तेसु
सब्बजेट्टको अनागामी^६, सब्बपच्छिमको सोतापन्नो, एको पि अरहा वा
पुथुज्जनो वा नत्थि । आरज्जका^७ ति धुतङ्गसमादानवसेन आरज्जका; 5
न अरज्जवासमत्तेन । पिण्डपातिकादिभावे पि तेसं एसेव नयो । सीसवसेन
चेतं वुत्तं । इमे पन तेरसा^८ पि धुतङ्गानि समादायेव^९ वत्तन्ति ।
उदकसङ्गहे ति उदकेन सङ्गहिते^{१०} घटिते संसट्टे; थले च निन्ने च
एकोदकीभूते ति अत्थो । उदकचिक्खल्ले ति अक्कन्तक्कन्तट्टाने^{११} उदकचिक्खल्लो
उट्टुहित्वा याव आनिसदा पहरति, ईदिसे चिक्खल्ले ति अत्थो । ओकपुण्णेही 10
ति उदकपुण्णेहि । तेसं किर चीवरानि घनानि, तेसु पतितं उदकं न
पघरति घनत्ता पुटबद्धं विय तिट्ठति । तेन वुत्तं—“ओकपुण्णेहि चीवरेही”
ति । “ओघपुण्णेही” ति पि पाठो ।

अविवदमाना वस्सं वसिम्हा ति एत्थ आगन्तुकट्टाने सेनासनफासु-
ताय अभावेन च भगवतो दस्सनालाभेन उक्कण्ठितताय च ते भिक्खू फासुं 15
न वसिसु, तस्मा “अविवदमाना फासुकं वस्सं वसिम्हा” ति नावोचुं^{१२} । धम्मि
कथं कत्वा ति भगवा तेसं भिक्खूनं अनमतगियकथं कथेसि । ते सब्बेव^{१३}
कथापरियोसाने अरहत्तं पापुणित्वा निसिन्नट्टानतोयेव आकासे उप्पतित्वा
अगमंसु, तं सन्धाय वुत्तं—“धम्मि कथं कत्वा” ति । ततो भगवा “सचे

१. कठिन०—म० । एवमुपरि पि । २. पाठेय्यका—सी०, स्या०, रो० । ३. पठेय्य०—
रो० । एवमुपरि पि । ४. ०पितुभातूनं—स्या०, रो० । ५. ०वगियत्थेरानं—सी०, म० ।
६. ०गामि—स्या०, रो० । ७. आरज्जिका—म० । एवमुपरि पि । ८. तेरसानि—सी० ।
९. समादाय येव—स्या०, रो० । १०. सङ्गहिते—सी० । ११. ०अक्कन्त०—म० । १२. न
अवोचुं—स्या०, रो० । १३. सब्बे पि—म० ।

कठिनत्थारो पञ्चत्तो अभविस्स, एते भिक्खू एकचीवरं ठपेत्वा सन्तरुत्तरेन आगच्छन्ता न एवं किलन्ता अस्सु, कठिनत्थारो च नामेस सब्बबुद्धेहि अनुज्जातो” ति चिन्तेत्वा कठिनत्थारं अनुजानितुकामो भिक्खू आमन्तेसि, आमन्तेत्वा च पन “अनुजानामि भिक्खवे” ति आदिमाह ।

B. 388

5

तत्थ अत्थत्तकठिनानं वो (२६६.२१)ति^१ निपातमत्तं वोकारो; अत्थत्त-कठिनानं ति अत्थो । एवं हि सति परतो “सो नेसं भविस्सती” ति युज्जति । अथ वा वो ति सामिवचनमेवेत्तं^२ । सो नेसं ति एत्थ पन सो चीवरुप्पादो ये^३ अत्थत्तकठिना, तेसं^४ भविस्सती ति अत्थो । तत्थ अनामन्तचारो ति याव

R. 1107

कठिनं न उद्धरीयति^५, ताव अनामन्तेत्वा चरणं कप्पिस्सति, चारित्त-
 10 सिक्खापदेन^६ अनापत्ति भविस्सती ति अत्थो । असमादानचारो ति तिचीवरं असमादाय चरणं; चीवरविप्पवासो कप्पिस्सती ति अत्थो । गणभोजनं ति गणभोजनं पि कप्पिस्सति । यावदत्थचीवरं ति यावत्केन^७ चीवरेन अत्थो, तावत्तकं^८ अनधिद्रुतं अविकप्पितं कप्पिस्सती ति अत्थो । यो च तत्थ चीवरुप्पादो ति तत्थ कठिनत्थत्तसीमायं मतकचीवरं वा होतु सङ्घं उद्दिस्स
 15 दिन्नं वा सङ्घिकेन तत्रुप्पादेन आभत्तं वा, येन केनचि आकारेन यं सङ्घिकचीवरं^९ उप्पज्जति, तं तेसं भविस्सती ति अत्थो ।

२. एवं च पन भिक्खवे कठिनं अत्थरितब्धं ति एत्थ कठिनत्थारं के लभन्ति, के न लभन्ती ति ? गणनवसेन^{१०} ताव पच्छिमकोटिया पञ्च जना लभन्ति, उद्धं सत्तसहस्सं पि, पञ्चन्नं हेट्ठा न लभन्ति । वुत्थवस्सवसेन
 20 पुरिमिकाय वस्सं उपगन्त्वा पठमपवारणाय पवारिता लभन्ति, छिन्नवस्सा वा पच्छिमिकाय उपगता वा न लभन्ति, अञ्जस्मि विहारे वुत्थवस्सा पि न लभन्ती ति महापच्चरियं वुत्तं । पुरिमिकाय उपगतानं पन सब्बे^{११} गणपूरका होन्ति, आनिसंसं न लभन्ति, आनिसंसो इतरेसंयेव होति । सचे पुरिमिकाय उपगता चत्तारो वा होन्ति तयो वा द्वे वा एको वा, इतरे

१. ति एत्थ-स्या०, रो० । २. सामी०-स्या०, रो० । ३. येव-स्या०, रो० ।
 ४. नेसं-स्या०, रो० । ५. ०रियति-म० । ६. ०पदे-स्या०, रो० । ७. यावत्तकेन-म० ।
 ८. तावत्तकं-म० । ९. सङ्घिकं-सी०, स्या०, रो० । १०. गणवसेन-सी० । ११. ०पच्छि-
 मिका-स्या०, रो० ।

गणपूरके कत्वा कठिनं अत्थरितब्बं । अथ चत्तारो भिक्खू उपगता, एको परिपुण्णवस्सो सामणेरो, सो चे पच्छिमिकाय उपसम्पज्जति^१, गणपूरको चेव होति, आनिसंसं च लभति । तयो भिक्खू द्वे सामणेरा, द्वे भिक्खू तयो सामणेरा, एको भिक्खू चत्तारो सामणेरा ति एत्था पि एसेव नयो । सचे पुरिमिकाय उपगता कठिनत्थारकुसला न होन्ति, अत्थारकुसला खन्धक-^५ भाणकत्थेरा परियेसित्वा आनेतब्बा । कम्मवाचं सावेत्वा कठिनं अत्थरा-
पेत्वा दानं च भुञ्जित्वा गमिस्सन्ति । आनिसंसो पन इतरेसंयेव होति ।

कठिनं केन दिन्नं वट्टति ? येन केनचि देवेन वा मनुस्सेन वा पञ्चन्नं वा सहधम्मिकानं अञ्जतरेन दिन्नं वट्टति । कठिनदायकस्स वत्तं अत्थि, सचे सो तं अजानन्तो पुच्छति — “भन्ते कथं कठिनं दातब्बं” ति^{१०} तस्स एवं आचिक्खितब्बं—“तिण्णं चीवरानं अञ्जतरप्पहोनकं सुरियुग्गमन-समये^२ वत्थं ‘कठिनचीवरं देमा’ ति दातुं वट्टति, तस्स परिकम्मत्थं एत्तका नाम सूचियो, एत्तकं सुत्तं, एत्तकं रजनं, परिकम्मं करोन्तानं एत्तकानं भिक्खूनं यागुभत्तं च दातुं वट्टती” ति ।

कठिनत्थारकेना पि धम्मेन समेन उप्पन्नं कठिनं^३ अत्थरन्तेन वत्तं^{१५} जानितब्बं । तन्तवायगेहतो हि आभतसन्तानेनेव खलिमक्खितसाटको^४ न वट्टति, मलिनसाटको^५ पि न वट्टति, तस्मा कठिनत्थारसाटकं लभित्वा सुट्ठु धोवित्वा सूचिआदीनि चीवरकम्मूपकरणानि^६ सज्जेत्वा बहूहि भिक्खूहि सिद्धिं तदहेव सिब्बेत्वा^७ निट्ठितसूचिकम्मं रजित्वा कप्पबिन्दुं दत्वा कठिनं अत्थरितब्बं । सचे तस्मि अनत्थतेयेव अञ्जं^८ कठिनसाटकं आहरति,^{२०} अञ्जानि च बहूनि कठिनानिसंसवत्थानि देति, यो आनिसंसं बहुं देति, तस्स सन्तकेनेव अत्थरितब्बं । इतरो यथा तथा ओवदित्वा सञ्जापेतब्बो ।

कठिनं पन केन अत्थरितब्बं ? यस्स सङ्खो कठिनचीवरं देति । सङ्खेन पन कस्स दातब्बं ? यो जिण्णचीवरो होति । सचे बहू जिण्णचीवरा होन्ति^९, वुड्डस्स दातब्बं । वुड्डेसु पि यो महापरिसो^{१०} तदहेव चीवरं कत्वा^{२५}

१. ०सम्पजिस्सति—सी० । २. सुरियु०—म० । ३. कठिनं अत्थरितब्बं—स्या०, रो० । ४. ०पि—सी०, स्या०, रो० । ५. मलीन०—म० । ६. ०कम्मप०—स्या०, रो० । ७. सिब्बित्वा—म० । ८. अञ्जो—सी०, स्या०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०पुरिसो—स्या०, रो० ।

अत्थरितुं सक्कोति, तस्स दातब्बं । सचे वुड्डो न सक्कोति नवकतरो
 सक्कोति, तस्स दातब्बं । अपि च सङ्घेन महाथेरस्स सङ्गहं कातुं वट्ठति,
 तस्मा “तुम्हे भन्ते गण्हथ, मयं कत्वा दस्सामी” ति वत्तब्बं । तीसु चीव-
 रेसु यं जिण्णं होति, तदत्थाय दातब्बं । पकतिया दुपट्टचीवरस्स दुपट्टत्था-
 5 येव दातब्बं । सचे पिस्स एकपट्टचीवरं घनं होति, कठिनसाटको^१ च पेलवो^१,
 सारुप्पत्थाय दुपट्टपहोनकमेव दातब्बं, “अहं अलभन्तो एकपट्टं पारुपामी”
 ति वदन्तस्सा पि दुपट्टं दातुं वट्ठति । यो पन लोभपकतिको होति, तस्स
 न दातब्बं । तेना पि “कठिनं अत्थरित्वा पच्छा विसिब्बेत्वा^२ द्वे चीवरानि
 करिस्सामी” ति न गहेतब्बं । यस्स पन दीयति^३, तस्स येन विधिना
 B. 390 10 दातब्बं, तं दस्सेतुं “एवं च पन भिक्खवे कठिनं अत्थरितब्बं” ति आर-
 भित्वा सुणातु मे भन्ते (२६६.२६)ति आदिका दानकम्मवाचा ताव वुत्ता ।

R. 1109

एवं दिन्ने पन कठिने सचे तं कठिनदुस्सं निट्ठितपरिकम्ममेव होति,
 इच्चेतं कुसलं । नो चे निट्ठितपरिकम्मं होति, “अहं थेरो” ति वा
 “बहुस्सुतो” ति वा एकेना पि अकातुं न लब्भति, सब्बेहेव सन्निपतित्वा
 15 धोवनसिब्बनरजनानि निट्ठापेतब्बानि^४ । इदं हि कठिनवत्तं नाम बुद्धप्प-
 सत्थं । अतीते पदुमुत्तरो पि^५ भगवा कठिनवत्तं अकासि । तस्स किर
 अगसावको सुजातथेरो नाम कठिनं गण्हि, तं सत्था अट्ठसट्ठिया भिक्खु-
 सतसहस्सेहि सद्धिं निसीदित्वा अकासि ।

कतपरियोसितं पन कठिनं गहेत्वा अत्थारकेन भिक्खुना “सचे
 20 सङ्घाटिया कठिनं अत्थरितुकामो होति, पोरणिक्का सङ्घाटि पच्चुद्ध-
 रितब्बा, नवा सङ्घाटि अधिट्ठातब्बा । ‘इमाय सङ्घाटिया कठिनं अत्थ-
 रामी’ ति वाचा भिन्दितब्बा” ति आदिना परिवारे वुत्तविधानेन कठिनं
 अत्थरितब्बं । अत्थरित्वा च पन “तेन कठिनत्थारकेन भिक्खुना सङ्घं
 उपसङ्क्रमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स
 25 वचनीयो—‘अत्थतं भन्ते सङ्घस्स कठिनं, धम्मिको कठिनत्थारो, अनु-
 मोदथा’ ति तेहि अनुमोदकेहि भिक्खूहि एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा

१-१. ०साटका च पेलवा-स्या०, रो० । २. सिब्बित्वा-म० । ३. दीयति-स्या०,
 रो० । ४. निट्ठ-स्या०, रो० । ५. हि-स्या०, रो० ।

अञ्जलिं पगगहेत्वा एवमस्स वचनीयो — ‘अत्थतं आवुसो सङ्खस्स कठिनं,
धम्मिको कठिनत्थारो, अनुमोदामा”’ ति एवमादिना परिवारे वुत्तविधाने-
नेव अनुमोदापेतब्बं, इतरेहि च अनुमोदितब्बं । एवं सब्बेसं अत्थतं होति
कठिनं । वुत्तं हेतं परिवारे [३०५] “द्विन्नं पुगलानं अत्थतं होति कठिनं—
अत्थारकस्स च अनुमोदकस्स चा” ति । पुन पि वुत्तं—“न सङ्खो कठिनं ⁵
अत्थरति, न गणो कठिनं अत्थरति, पुगलो कठिनं अत्थरति, सङ्खस्स
अनुमोदनाय^१ गणस्स अनुमोदनाय^१ पुगलस्स अत्थारा सङ्खस्स अत्थतं
होति कठिनं, गणस्स अत्थतं होति कठिनं, पुगलस्स अत्थतं होति कठिनं”
[परि०—३१३] ति ।

एवं अत्थते पन कठिने सचे^२ कठिनचीवरेण सद्धिं आभतं ¹⁰
आनिसंसं दायका “येन अम्हाकं कठिनं गहितं, तस्सेव देमा” ति देन्ति,
भिक्षुसङ्खो अनिस्सरो । अथ अविचारेत्वा व दत्त्वा गच्छन्ति, भिक्षु-
सङ्खो इस्सरो । तस्मा सचे कठिनत्थारकस्स सेसचीवरानि पि दुब्बलानि
होन्ति, सङ्खेन अपलोकेत्वा तेसं पि अत्थाय वत्थानि दातब्बानि ।
कम्मवाचा पन एकायेव वट्ठति । अवसेसे^३ कठिनानिसंसं बलववत्थानि^३ ¹⁵ R 1110
वस्सावासिकट्टितिकाय दातब्बानि, ठितिकाय अभावे^४ थेरासनतो पट्ठाय
दातब्बानि, गरुभण्डं न भाजेतब्बं । सचे पन एकसीमाय बहू विहारा
होन्ति, सब्बे भिक्षू सन्निपातेत्वा एकत्थ कठिनं अत्थरित्तब्बं, विसुं विसुं
अत्थरित्तुं न वट्ठति ।

३. इदानीं यथा च कठिनं अत्थतं होति, यथा च अनत्थतं, तं ²⁰
विधिं वित्थारतो दस्सेतुं एवं च पन भिक्षवे अत्थतं होति कठिनं एवं
अनत्थतं (२६७.६) ति वत्त्वा अकरणीयं चेव महाभूमिकं च अनत्थत-
लक्खणं ताव दस्सेन्तो न उल्लिखितमत्तेना ति आदिके चतुवीसति आकारे
दस्सेसि^५ । ततो परं अत्थतलक्खणं दस्सेन्तो अहतेन अत्थतं ति आदिके सत्त-
रस आकारे दस्सेसि^५ । परिवारे पि हि “चतुवीसतिया आकारेहि अनत्थतं ²⁵

१. ०मोदना-म० । २. सचे पन-स्या०, रो० । ३-३. अवसेसकठिनानिसंसंवत्थानि-
स्या०, रो० । ४. अभावेन-स्या०, रो० । ५. दस्सेति-स्या०, रो० ।

होति कठिनं, सत्तरसहि आकारेहि अत्थतं होति कठिनं” ति इदमेव लक्षणं वुत्तं ।

तत्थ उल्लिखितमत्तेना (२६७.७) ति दीघतो च पुथुलतो च पमा-
णगगहणमत्तेन^१ । पमाणं हि गणहन्तो तस्स तस्स पदेसस्स सञ्ज्ञाननत्थं नखा-
५ दीहि वा^२ परिच्छेदं दस्सेन्तो उल्लिखति, नलाटादीसु वा घंसति, तस्मा तं
पमाणगगहणं “उल्लिखितमत्तं” ति वुच्चति । धोवनमत्तेना ति कठिनदुस्स-
धोवनमत्तेन । चीवरविचारणमत्तेना ति “पञ्चकं वा सत्तकं वा नवकं वा
एकादसकं वा होतु” ति एवं विचारितमत्तेन^३ । छेदनमत्तेना ति यथा
विचारितस्स वत्थस्स छेदनमत्तेन । बन्धनमत्तेना ति मोघसुत्तकारोपन-
१० मत्तेन^४ । ओवट्टिकरणमत्तेना^५ ति मोघसुत्तकानुसारेण दीघसिब्वितमत्तेन^६ ।
कण्डुकसरणमत्तेना^७ ति मुद्धियपत्तबन्धनमत्तेन^८ । दळ्हीकम्मकरणमत्तेना^९
ति द्वे चिमिलिकायो^{१०} एकतो कत्वा सिब्वितमत्तेन । अथ वा पठमचिमि-
लिका घटेत्वा ठपिता होति, कठिनसाटकं तस्सा कुच्छिस्मि चिमिलिकं
कत्वा सिब्वितमत्तेना ति पि अत्थो । महापच्चरियं “पकतिचीवरस्स
१५ उपस्सयदानेना” ति वुत्तं । कुरुन्दियं पन “पकतिपत्तबद्धचीवरं^{११} दुपट्टं कातुं
कुच्छिचिमिलिकं अल्लियापनमत्तेना” ति वुत्तं । अनुवातकरणमत्तेना ति
पिट्ठिअनुवातारोपनमत्तेन । परिभण्डकरणमत्तेना ति कुच्छिअनुवातारोपन-
मत्तेन^{१२} । ओवट्टेय्यकरणमत्तेना^{१३} ति आगन्तुकपत्तारोपनमत्तेन^{१४} । कठिन-
चीवरतो वा पत्तं^{१५} गहेत्वा अज्झस्मि अकठिनचीवरे^{१६} पत्तारोपनमत्तेन ।

२० कम्बलमदनमत्तेना ति एकवारंयेव रजने पक्खित्तेन दन्तवण्णेन
पण्डुपलासवण्णेन वा । सचे पन सर्कि वा द्विक्खत्तुं वा रत्तं पि सारुप्पं

१. पमाणगहणं-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. वा तं-स्या०, रो० ।
३. विचारणमत्तेन-स्या०, रो० । ४. ०कारोपणं-सी० । ५. ओवट्टी०-सी०; ओवट्टिय-
करणं-स्या०, रो०, म० । ६. दीघसिब्विनि सिब्वितं-सी० । ७. कण्डूस०-स्या०,
रो०, म० । ८. ०पटं-स्या०, रो०; मुद्धियं-सी० । ९. दळ्ही-म० व० ना० सं० ।
१०. चिलिमि०-सी० । एवमुपरि पि । ११. ०पट्टं-स्या०, रो०; ०बन्धं-म० । १२. ०वात-
आरोपणं-सी० । १३. ओवट्टेय्यं-सी०, स्या०, रो० । १४. ०पटा०-स्या०, रो०;
०रोपणं-सी० । एवमुपरि पि । १५. पटं-स्या०, रो० । १६. कठिन०-स्या०, रो०;
अकठिन०-म० ।

होति, वट्टति । निमित्तकतेना (२६७.१२) ति “इमिना दुस्सेन कठिनं
अत्थरिस्सामी” ति एवं निमित्तकतेन । एत्तकमेव हि परिवारे वुत्तं । अट्ट-
कथासु पन “अयं साटको सुन्दरो, सक्का इमिना कठिनं अत्थरितुं” ति एवं
निमित्तकम्मं कत्वा लद्धेना” ति वुत्तं । परिकथाकतेना ति “कठिनं नाम
दातुं वट्टति, कठिनदायको बहुं पुञ्जं पसवती” ति एवं परिकथाय उप्पादि- 5
तेन । कठिनं नाम अतिउक्कट्टं वट्टति^१, मातरं पि विञ्जापेतुं न वट्टति,
आकासतो^२ ओतिण्णसदिसमेव वट्टती^३ ति^३ । कुक्कुक्कतेना ति तावकालिकेन ।
सन्निधिकतेना ति एत्थ दुविधो सन्निधि करणसन्निधि च निचयसन्निधि च ।
तत्थ तदहेव अकत्वा ठपेत्वा करणं करणसन्निधि^४ । सङ्खौ अज्ज
कठिनदुस्सं लभित्वा पुनदिवसे देति, अयं निचयसन्निधि^५ ।

10

निस्सग्गियेना ति रत्तिनिस्सग्गियेन । परिवारे पि वुत्तं—“निस्स-
ग्गियं नाम करियमाने^६ अरुणं^६ उट्टहती^७” ति । अकप्पकतेना ति अना-
दिन्नकप्पबिन्दुना । अज्जत्र सङ्घाटिया ति आदीसु ठपेत्वा सङ्घाटिउत्तरा-
सङ्गअन्तरवासके अज्जेन पच्चत्थरणादिना अत्थतं अनत्थतं होती ति ।
अज्जत्र पञ्चकेन वा अतिरेकपञ्चकेन वा ति पञ्च^८ वा अतिरेकानि^९ वा खण्डानि 15
कत्वा महामण्डलअद्धमण्डलानि^{१०} दस्सेत्वा कतेनेव वट्टति । एवं हि
समण्डलीकतं^{११} होति, तं ठपेत्वा अज्जेन अच्छिन्नकेन वा द्वित्तिचतुखण्डेन^{१२}
वा न वट्टति । अज्जत्र पुग्गलस्स अत्थारा ति पुग्गलस्स अत्थारं ठपेत्वा
न अज्जेन सङ्खस्स वा गणस्स वा अत्थारेन अत्थतं होति । निस्सीमट्टो
अनुमोदती ति बहिउपचारसीमाय^{१३} ठितो अनुमोदति ।

20

४. अहतेना ति अपरिभुत्तेन । अहतकप्पेना ति अहतसदिसेन
एकवारं वा द्विखत्तुं वा धोतेन । पिलोत्तिकाया ति हतवत्थकसाटकेन^{१४} ।
पंसुकूलेना ति तेवीसतिया खेत्तेसु उप्पन्नपंसुकूलेन । पंसुकूलिकभिकखुना^{१५}

B. 393

R. 1112

१. वट्टती ति-सो० । २. आकासा-सो० । ३-३. वट्टति-स्या०, रो० । ४. नाम-
स्या०, रो० । ५. कयिरं-स्या०, रो०; करीयं-सो० । ६. अरुणो-स्या०, रो० । ७. उट्टियती-
स्या०, रो० । ८. पञ्चकानि-स्या०, रो० । ९. अतिरेकपञ्चकानि-स्या०, रो० । १०. अद्धं-
स्या०, रो०, म० । ११. समण्डलीकतं-म० । १२. द्वित्तिचतुखण्डं-स्या०, रो० ।
१३. बहुं-स्या०, रो० । १४. गतवत्थुकसाटकेन-स्या०, रो० । १५. पंसुकूलियं-सो०,
स्या०, रो० ।

चोळकभिक्षुं^१ आहिण्डित्वा लद्धचोळकेहि कतचीवरेना ति पि^२ कुहन्दी-
महापच्चरीसु^३ वुत्तं । पापणिकेना^४ (२६७.२२) ति आपणद्वारे पतितपिलो-
तिकं गहेत्वा कठिनत्थाय देति, तेना पि वट्टती ति अत्थो । सेसं वुत्तविपल्ला-
सेनेव^५ वेदितब्बं । इमस्मि पन ठाने “सह कठिनस्स अत्थारा कति धम्मा
५ जायन्ती” ति आदि बहुअट्ठकथासु^६ वुत्तं, तं सब्बं परिवारे पालिआरूळह-
मेव^७, तस्मा तत्थ आगतनयेनेव वेदितब्बं । न हि तेन इध अवुच्चमानेन
कठिनत्थारकस्स^८ किञ्चि परिहायति ।

५. एवं कठिनत्थारं दस्सेत्वा इदानी उब्भारं दस्सेतुं कथं च
भिक्षवे उब्भतं होति कठिनं ति आदिमाह । तत्थ मात्तिका ति मातरो;
१० जनेत्तियो ति अत्थो । कठिनुब्भारं^९ हि एता अट्ठ जनेत्तियो । तासु
पक्कमनं अन्तो अस्सा ति पक्कमनन्तिका । एवं सेसा पि वेदितब्बा ।

आदायसत्तकादिकथा

६. न पच्चेस्सं ति न पुन आगमिस्सं । एतस्मि पन पक्कमनन्तिके
कठिनुद्वारे पठमं चीवरपलिबोधो^{१०} छिज्जति, पच्छा आवासपलिबोधो ।
एवं पक्कमतो हि चीवरपलिबोधो अन्तोसीमायमेव छिज्जति, आवासपलि-
१५ बोधो सीमातिकमे । वुत्तं पि चेतं परिवारे [३१३]—

“पक्कमनन्तिको कठिनुद्वारो^{११}, वुत्तो आदिच्चबन्धुना ।

एतं च ताहं विस्सज्जिस्सं, चीवरपलिबोधो पठमं छिज्जति ।

पच्छा आवासपलिबोधो छिज्जतो” ति ॥

चीवरं आदाया ति अकतचीवरं आदाय । बहिसीमगतस्सा ति
२० अञ्जं सामन्तविहारं^{१२} गतस्स । एवं होती ति तस्मि विहारे सेनासनफासुकं
वा सहायसम्पत्ति वा दिस्वा एवं होति । एतस्मि पन निट्ठानन्तिके

१. चोळक०—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

३. कुहन्दि०—म० । ४. पापणि०—सी०; आपणि०—स्या०, रो० । ५. ०ल्लासवसेन—सी०;

०ल्लासेन—स्या०, रो० । ६. बहुसु अट्ठ०—स्या०, रो०; बहुं—सी० । ७. पाळि०—सी०,

म०; पाळि०—रो० । ८. ०त्थारस्स—सी०, स्या०, रो०; कथिन०—म० । ९. कथिनुब्भारं—म० ।

१०. ०पळिबोधो—सी०, म० । एवमुपरि पि । ११. कठिनुब्भारो—सी० । एवमुपरि पि ।

१२. सामन्तं—स्या०, रो० ।

कठिनुद्वारे आवासपलिबोधो पठमं छिज्जति, सो हि “न पच्चेस्सं” ति चित्ते उप्पन्नमत्तेव^१ छिज्जति । वुत्तं पि चेत्तं—

“निट्ठानन्तिको कठिनुद्वारो, वुत्तो आदिच्चबन्धुना ।

एतं च ताहं विस्सज्जिस्सं, आवासपलिबोधो पठमं छिज्जति ।

चीवरे निट्ठिते चीवरपलिबोधो छिज्जती” ति ॥

B. 394

5

[परि०—३१३]

एतेन नयेन सेसमातिकाविभजने^२ पि अत्थो वेदितब्बो । अयं पन विसेसो—“सन्निट्ठानन्तिके द्वे पि पलिबोधा नेविमं चीवरं कारेस्सं, न पच्चेस्सं (२६८.६) ति चित्ते उप्पन्नमत्तेयेव एकतो छिज्जन्ती^३ ति^३ । वुत्तं हेतं—

R. 1113

“सन्निट्ठानन्तिको कठिनुद्वारो, वुत्तो आदिच्चबन्धुना ।

एतं च^४ ताहं^५ विस्सज्जिस्सं,

10

द्वे पलिबोधा अपुब्बं अचरिमं छिज्जन्ती” ति ॥ [परि०—३१४]

एवं सब्बकठिनुद्वारेसु पलिबोधुपच्छेदो^६ वेदितब्बो । सो पन यस्मा इमिना च वुत्तनयेन परिवारे च आगतभावेन सक्का जानितुं, तस्मा वित्थारतो न वुत्तो । अयं पनेत्थ सङ्खेपो—नासनन्तिके आवासपलिबोधो पठमं छिज्जति, चीवरे नट्टे चीवरपलिबोधो छिज्जति । यस्मा चीवरे नट्टे 15 चीवरपलिबोधो छिज्जति, तस्मा “नासनन्तिको” ति वुत्तं^७ ।

सवनन्तिके^८ चीवरपलिबोधो पठमं छिज्जति, तस्मा^९ तस्स सह सवनेन आवासपलिबोधो छिज्जति ।

आसावच्छेदिके आवासपलिबोधो पठमं छिज्जति । चीवरासाय उपच्छिन्नाय चीवरपलिबोधो छिज्जति । अयं पन यस्मा “अनासाय लभति; 20 आसाय न लभति; तस्स एवं होति ‘इधेविमं चीवरं कारेस्सं, न पच्चेस्सं’” ति आदिना नयेन इतरेहि उद्वारेहि सद्धि वोमिस्सकदेसनो^{१०} अनेकप्पभेदो^{११} होति, तस्मा परतो विसुं वित्थारेत्वा वुत्तो, इध न वुत्तो । इध पन सवनन्तिकस्स अनन्तरं सीमातिक्रान्तिको वुत्तो । तत्थ चीवरपलिबोधो पठमं छिज्जति,

१. ०येव—म० । २. ०विभजने—स्या०, रो० । ३-३. छिज्जन्ति—स्या०, रो० ।

४-४. चाहं—स्या०, रो० । ५. पलिबोधच्छेदो—सी० । ६. वुच्चति—सी० । ७. सवनन्तिके—सी० ।

एवमुपरि पि । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९-९. वोमिस्सदेसनो—म०; ०देसनानेकप्पभेदो—स्या०, रो० ।

तस्स बहिंसीमे आवासपलिबोधो छिज्जति । सहुब्भारे द्वे पलिबोधा अपुब्बं अचरिमं छिज्जन्ति^१ ।

B. 395

७-२०. एवं आदायवारे सत्त कठिनुद्वारे दस्सेत्वा पुन समादाय-
वारे पि विप्पकतचीवरस्स आदायसमादायवारेसु पि यथासम्भवं तेयेव
५ दस्सिता । ततो परं अन्तोसीमायं “पच्चेस्सं न पच्चेस्सं” ति इमं विधिं
अनामसित्वा व “न पच्चेस्सं” ति इममेव आमसित्वा अनधिद्वितेना” ति
आदिना नयेन च ये ये युज्जन्ति, ते ते दस्सिता । ततो परं “चीवरासाय
पक्कमती” ति आदिना नयेन इतरेहि सद्धि वोमिस्सकनयेन अनेकक्खत्तुं
आसावच्छेदिकं दस्सेत्वा पुन दिसङ्गमियवसेन च फासुविहारिकवसेन च
R. 1114 10 निट्टानन्तिकेसु^२ युज्जमाना कठिनुद्वारा दस्सिता । एवं पभेदतो कठिनुद्वारं
दस्सेत्वा इदानीं ये^३ तेन तेन कठिनुद्वारेन पलिबोधा छिज्जन्ती ति वुत्ता, तेसं
पटिपक्खे दस्सेन्तो द्वे मे भिक्खवे कठिनस्स पलिबोधा (२८२.१८) ति आदि-
माह । तत्थ चत्तेना ति येन चित्तेन^४ सो आवासो चत्तो होति, तं चत्तं नाम,
तेन चत्तेन । वन्तमुत्तेसु पि एसेव नयो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

कठिनक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. छिज्जन्ती ति-म० । २. ०नन्तिकादीसु-स्या०, रो० । ३. ये ते-सो०; ये ये-
स्या०, रो० । ४. चत्तेन-स्या०, रो० ।

८. चीवरखन्धकं

जीवकवत्थुकथा

१. चीवरखन्धके-पदक्खा^१ (२८६.७) ति छेका कुसला । अभिसटा ति अभिगता । केहि अभिगता ति^२ ? अत्थिकेहि^३ अत्थिकेहि मनुस्सेहि; करणत्थे पन सामिवचनं कत्वा “अत्थिकानं अत्थिकानं मनुस्सानं” ति वुत्तं । पञ्जासाय च रत्तिं गच्छती ति पञ्जासकहापणे गहेत्वा^४ रत्तिं^५ गच्छति । नेगमो ति कुटुम्बियगणो^६ ।

B. 396

5

२. सालवतिं कुमारिं गणिकं बुढापेसी ति नागरा द्वे सतसहस्सानि, राजा सतसहस्सं^७ ति^८ तीणि सतसहस्सानि, अञ्जं च आरामुत्थानवाहनादि-परिच्छेदं दत्वा बुढापेसुं^९; गणिकद्वाने ठपेसुं ति अत्थो । पटिसतेन च रत्तिं गच्छती ति रत्तिं^{१०} रत्तिं^{११} पटिसतेन^{१२} गच्छति । गिलानं पटिवेदेय्यं ति गिलानभावं जानापेय्यं । कत्तरसुप्पे ति जिणसुप्पे^{१३} ।

10

३. का मे देव माता, को^{१४} पिता^{१५} ति कस्मा पुच्छि ? तं किर अञ्जे राजदारका कीळन्ता कलहे उट्टिते^{१६} “निम्मातिको निप्पतिको^{१७}” ति वदन्ति । यथा च अञ्जेसं दारकानं छणादीसु चुल्लमातामहामातादयो^{१८} किञ्चि पण्णाकारं पेसेन्ति, तथा तस्स न कोचि किञ्चि पेसेति^{१९} । इति सो तं सब्बं चिन्तेत्वा “निम्मातिकोयेव नु खो अहं” ति जाननत्थं “का मे देव माता, को पिता” ति पुच्छि ।

15

यन्नूनाहं सिप्पं सिक्खेय्यं^{२०} ति यन्नूनं^{२१} अहं^{२२} वेज्जसिप्पं सिक्खेय्यं ति चिन्तेसि । तस्स किर एतदहोसि—“इमानि खो हत्थिअस्ससिप्पादीनि

१. पदक्खिणा-सी०, म० । २-२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३-३. ० च रत्ति रत्ति-स्या०, रो० । ४. कुटुम्बिक०-स्या०, रो० । ५-५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. बुढापेसुं-स्या०, रो० । ७. म० पोत्थके नत्थि । ८. पति०-सी० । ९. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “दिसापामोक्खो ति सब्बदिसासु विदितो पाकटो पधानो वा ति अत्थो” ति अधिको पाठो दिस्सति । १०-१०. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. ० को तो पिता-सी० । १२. निप्पतिको०-स्या०, रो० । १३. चुल्लमाता०-स्या०, रो०, म० । १४. पेसेसि-स्या०, रो० । १५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १६-१६. यन्नूनाहं- स्या०, रो० ।

R. 1115

परुपघातपटिसंयुत्तानि, वेज्जसिप्पं मेत्तापुब्बभागं सत्तानं हितपटिसंयुत्तं”
ति । तस्मा वेज्जसिप्पमेव सन्धाय “यन्नूनाहं सिप्पं सिक्खेय्यं” ति
चिन्तेसि । अपिचायं इतो कप्पसतसहस्सस्स उपरि षडुमुत्तरस्स भगवतो
उपट्टाकं “बुद्धुपट्टाको अयं” ति चतुपरिसन्तरे^१ पत्थतगुणं^२ वेज्जं दिस्वा
5 “अहो वताहं पि एवरूपं ठानन्तरं पापुणेय्यं” ति चिन्तेत्वा सत्ताहं
बुद्धप्पमुखस्स सङ्खस्स दानं दत्वा भगवन्तं वन्दित्वा “अहं पि भगवा
तुम्हाकं उपट्टाको असुकवेज्जो विय अनागते बुद्धुपट्टाको भवेय्यं” ति
पत्थनमकासि । ताय पुरिमपत्थनाय चौदियमानोपेस वेज्जसिप्पमेव सन्धाय
“यन्नूनाहं सिप्पं सिक्खेय्यं” ति चिन्तेसि ।

B. 397

- 10 ४. दिसापामोक्खो^३ (२८७.२३)ति सब्बदिसासु विदितो पाकटो पधानो*
वा ति अत्थो^३ । तस्मिं च समये तक्कसिलतो^४ वाणिजा अभयराजकुमारं^५
दस्सनाय अगमंसु^६ । ते जीवको “कुतो तुम्हे आगता” ति पुच्छि ।
“तक्कसिलतो” ति वुत्ते^७ “अत्थि तत्थ वेज्जसिप्पाचरियो” ति पुच्छि^८ ।
“आम कुमार, तक्कसिलायं^९ दिसापामोक्खो वेज्जो पटिवसती” ति सुत्वा
15 “तेन हि यदा गच्छथ, मय्हं आरोचेय्याथा^{१०}” ति आह । ते तथा अकंसु^{११} ।
सो पितरं अनापुच्छा^{१२} तेहि सद्धि तक्कसिलं अगमासि । तेन वुत्तं—
“अभयं राजकुमारं अनापुच्छा” ति आदि ।

- इच्छामहं आचरियसिप्पं सिक्खितुं ति तं किर उपसङ्कमन्तं^{१३}
दिस्वा सो वेज्जो “कोसि त्वं ताता” ति पुच्छि । सो “बिम्बिसारमहा-
20 राजस्स नत्ता अभयकुमारस्स पुत्तोम्ही” ति आह । “कस्मा पन^{१४} त्वमसि^{१५}
तात इधागतो” ति, ततो सो “तुम्हाकं सन्तिके सिप्पं सिक्खितुं” ति वत्वा
इच्छामहं आचरियसिप्पं सिक्खितुं ति आह । बहू च गण्हाती ति यथा
अज्जे खत्तियकुमारादयो^{१६} आचरियस्स धनं दत्वा किञ्चि कम्मं अकत्वा
सिक्खन्ति येव, न सो एवं^{१६} । सो पन किञ्चि धनं अदत्वा धम्मन्तेवासिको

१. ०परिसम्भन्तरे—स्या०, रो० । २. पत्थट०—सी० । ३-३. सी० पोत्थके नत्थि ।
४. पट्टानो—स्या०, रो० । ४. ०सिलका—सी०, स्या०, रो० । ५. अभयं—सी० । ६. आगमंसु—
म० । ७. वुत्तो—स्या०, रो० । ८. पुच्छित्वा—स्या०, रो० । ९. ०सिलाय—सी० । १०. आरो-
चेया—सी० । ११. करिसु—स्या०, रो० । १२. ०पुच्छित्वा—स्या०, रो० । १३. ०सङ्कमन्तं—
सी० । १४-१४. पनासि—सी० । १५. खत्तियराज०—स्या०, रो० । १६. एव—सी० ।

व हुत्वा एकं कालं उपज्जायस्स कम्मं करोति, एकं कालं सिक्खति ।
एवं सन्ते पि अभिनीहारसम्पन्नो^१ कुलपुत्तो अत्तनो मेधाविताय बहं च
गण्हाति, लहं च गण्हाति, सुट्ठु च उपधारेति, गहितं चस्स न सम्मुस्सति^२ ।

सत्त च मे वस्सानि अधीयन्तस्स नयिमस्स सिप्पस्स अन्तो पज्जायती
(२८७.२९)ति एत्थ अयं किर जीवको यत्तकं आचरियो जानाति, यं अज्जे 5
सोळसहि वस्सेहि उग्गण्हन्ति, तं सब्बं सत्तहि वस्सेहि^३ उग्गहेसि । सक्कस्स
पन देवरज्जो एतदहोसि—“अयं बृद्धानं उपट्ठाको अग्गविस्सासको^४
भविस्सति, हन्द नं भेसज्जयोजनं सिक्खापेमी” ति आचरियस्स सरीरे
अज्भावसित्वा यथा ठपेट्वा कम्मविपाकं अवसेसरोगं एकेनेव भेसज्जयोगेन
तिकिच्छित्तुं सक्कोति, तथा नं भेसज्जयोजनं सिक्खापेसि । सो पन 10
“आचरियस्स सन्तिके सिक्खामी” ति मज्जति, तस्मा “समत्थो इदानी
जीवको तिकिच्छित्तुं” ति सक्केन विस्सट्ठमत्ते^५ एवं चिन्तेत्वा आचरियं
पुच्छि । आचरियो पन “न इमिना ममानुभावेन उग्गहितं, देवतानुभावेन
उग्गहितं” ति अत्वा व तेन हि भणे ति आदिमाह । समन्ता योजनं
आहिण्डन्तो ति दिवसे दिवसे एकेकेन द्वारेन निक्खमित्वा चत्तारो दिवसे 15
आहिण्डन्तो । परित्तं पाथेय्यं पादासी^६ ति अप्पमत्तकं अदासि । कस्मा ?
तस्स किर एतदहोसि—“अयं महाकुलस्स पुत्तो गतमत्तोयेव^७
पितिपितामहानं^८ सन्तिका महासक्कारं लभिस्सति, ततो मय्हं वा सिप्पस्स
वा गुणं न जानिस्सति, अन्तरामग्गे पन खीणपाथेय्यो सिप्पं पयोजेत्वा
अवस्सं मय्हं च सिप्पस्स च गुणं जानिस्सती” ति परित्तं दापेसि । 20

R. 1116

B. 398

सेट्ठिभरियादिवत्थुकथा

५. पसत्तेना ति एकहत्थपुटेन^९ । पिचुना ति कप्पासपटलेन । यत्र
हि नामा ति या नाम । किं^{१०} पि मायं^{१०} ति कि पि मे अयं । उपजानामेतस्स^{११}
संयमस्सा ति कतस्स च रोगूपसमस्स च उपकारं जानामा ति अधिप्पायो^{११} ।

१. ०निहार०—स्या०, रो० । २. पमुस्सति—सो०, स्या०, रो० । ३. मासेही ति
पि पाठो । ४. ०विस्सासिको—स्या०, रो० । ५. ०मत्तो—स्या०, रो० । ६. अदासी—स्या०,
रो० । ७. ०मत्ते०—सी० । ८. पितु पिता०—स्या०, रो० । ९. ०पूरेन—सी०; पूटेन—स्या०,
रो० । १०-११. किम्पिमायं—स्या०, रो०, म० । ११-११. सी० पोत्थके नत्थि ।

६. सब्बालङ्कारं तुय्हं होतू (२६०.२५) ति राजा किर “सचे इमं गण्हिस्सति, पमाणयुत्ते ठाने नं ठपेस्सामि । सचे न गण्हिस्सति, अब्भन्तरिकं नं विस्सासकं^१ करिस्सामी” ति चिन्तेत्वा एवमाह । अभयकुमारस्सा^२ पि नाटकानं^३ पि चित्तं उप्पज्जि “अहो वत न गण्हेय्या” ति । सो पि तेसं^४ चित्तं अत्वा विय “इदं मे देव अय्यिकानं आभरणं, नयिदं^५ मय्हं गण्हितुं पतिरूपं” ति वत्वा अलं देवा ति आदिमाह । अधिकारं^६ मे देवो^{*} सरतू ति कतस्स उपकारं मे^x देवो^x सरतू ति अत्थो^७ । राजा पसन्नो सब्बाकारसम्पन्नं^८ गेहं च अम्बवनुय्यानं च अनुसंवच्छरं सतसहस्सउट्टानकं गामं च महासक्कारं च दत्वा तेन हि भणे ति आदिमाह^९ ।

राजगहसेट्ठिवत्थुकथा

R. 1117 10

B. 399

७. सक्खिस्ससि पन त्वं गहपती ति कस्मा आह ? इरियापथसम्परिवत्तनेन^{१०} किर मत्थलुङ्गं न सण्ठाति, अस्स^{११} च तीहि सत्ताहेहि निच्चलस्स निपन्नस्स मत्थलुङ्गं सण्ठहिस्सती ति अत्वा अप्पेव नाम सत्त सत्त-मासे पटिजानित्वा सत्त-सत्त-दिवसे पि निपज्जेय्या ति नं^{१२} एवमाह । तेनेव परतो वुत्तं “अपि च पटिकच्चेव^{१३} मया जातो” ति । सीसच्छर्वि^{१४} उप्पाटेत्वा ति सीसचम्मं अपनेत्वा । सिब्बिनिं विनामेत्वा ति सिब्बिनिं विवरित्वा^{१५} । नाहं आचरिय सक्कोमी ति तस्स किर सरीरे महाडाहो उप्पज्जि, तस्मा एवमाह । तीहि सत्ताहेही^{१६} ति तीहि पस्सेहि एकेकेन सत्ताहेन ।

८. जनं उस्सारेत्वा ति जनं नीहरापेत्वा ।

पञ्जोतराजवत्थुकथा

९. जेगुच्छं मे सप्पी ति अयं किर राजा विच्छिक्कस्स जातो,
२० विच्छिक्कविसपटिघाताय च सप्पि भेसज्जं होति विच्छिक्कानं पटिक्कूलं,^{१७}
तस्मा एवमाह । उद्देकं^{१८} दस्सती ति उग्गारं दस्सति । पञ्जास

१. विस्सासिकं-सी०, स्या०, रो० । २. ०राजकुमार०-स्या०, रो० । ३. नाटिकानं-सी० । ४. न पनिदं-स्या०, रो० । ५. पटि०-स्या०, रो० । ६-६. सी० पोत्थके नत्थि । ७. देव-स्या०, रो० । x-x. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. ०लङ्कार०-स्या०, रो० । ९. ०सिब्बिनिं विनामेत्वा ति सिब्बिनिं विवरित्वा-सी० । १०. ०वत्तने-सी० । ११. तस्स-स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. ०गच्चेव-सी० । १४-१५. सी० पोत्थके नत्थि । १६. सत्ताहेना-स्या०, रो० । १७. पटिक्कूलं-म० । १८. उद्देकं-सी० ।

योजनिका होती (२६४.२२) ति पञ्चास योजनानि गन्तुं समत्था होति । न केवलं चस्स रञ्जो हत्थिनीयेव, नाळागिरि^१ नाम हत्थी^२ योजनसतं गच्छति, चेलकण्णो^३ च^४ मुञ्जकेसो चा ति द्वे अस्सा वीसयोजनसतं^५ गच्छन्ति, काको दासो सद्वियोजनानि गच्छति ।

एकस्स किर कुलपुत्तस्स अनुप्पन्ने बुद्धे एकदिवसं भुञ्जितुं^५ निसिन्नस्स पच्चेकबुद्धो द्वारे ठत्वा अगमासि, तस्सेको पुरिसो “पच्चेकबुद्धो आगन्त्वा गतो” ति आरोचेसि । सो सुत्वा “गच्छ, वेगेन पत्तं आहरा” ति आहरापेत्वा अत्तनो सज्जितभत्तं^६ सब्बं दत्वा पेसेसि । इतरो तं आहरित्वा^७ पच्चेकबुद्धस्स हत्थे ठपेत्वा “अहं भन्ते तुम्हाकं कतेन इमिना कायवेय्यावति-केन^८ यत्थ यत्थ निब्बत्तो^९ पि^{१०} वाहनसम्पन्नो होमी” ति पत्थनं अकासि ।^{१०} सो अयं एतरहि पज्जोतो नाम राजा जातो, ताय पत्थनाय अयं वाहनसम्पत्ति ।

सप्पि पायेत्वा ति सप्पि च पायेत्वा; परिचारिकानं^{१०} च आहारा-चारे^{११} विधिं^{११} आचिक्खित्वा । नखेन^{१२} भेसज्जं ओलुम्पेत्वा ति नखेन भेसज्जं ओदहित्वा; पक्खिपित्वा ति अत्थो^{१२} । निच्छारेसी ति विरेचेसि ।^{१५}

सीवेय्यकदुस्सयुगकथा

१०. सीवेय्यकं^{१३} नाम उत्तरकुरूसु सीवथिकं^{१४} अवमङ्गलवत्थं । तत्थ किर मनुस्सा मतं तेन वत्थेन वेठेत्वा निक्खिपन्ति, तं “मंसपेसी” ति सल्लक्खेत्वा हत्थिसोण्डकसकुणा^{१५} उक्खिपित्वा^{१६} हिमवन्तकूटे ठपेत्वा वत्थं अपनेत्वा खादन्ति । अथ वनचरका वत्थं दिस्वा रञ्जो आहरन्ति । एवमिदं पज्जोतेन लद्धं होति^{१७} । सिविरट्ठे कुसला इत्थियो तीहि अंसूहि^{२०} सुत्तं कन्तन्ति, तेन सुत्तेन वायितवत्थं एतं ति पि वदन्ति^{१८} ।

१. नाळ०-सी० । २. हत्थि-सी० । ३. वेलुकण्णो-स्या०, रो० । ४. सो० पोत्थके नत्थि । ५. वीसं०-सी० । ६. सज्जितं०-म० । ७. हरित्वा-सी०; नीहरित्वा-स्या०, रो० । ८. वटि०-स्या०, रो० । ९-९. निब्बत्तामी-स्या०, रो० । १०. वारिकानं-सी० । ११-११. आहराविधि-स्या०, रो० । १२-१२. सी० पोत्थके नत्थि । १३. सिवेय्यकं-स्या०, रो०, म० । १४. सीवथिकं-स्या०, रो०; सिव०-म० । १५. हत्थी०-रो० । १६. नीहरित्वा-स्या०, रो० । १७. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १८. वदन्ति । तेन आह सिवेय्यकं ति उत्तरकुरूसु सिवत्थिकवत्थं । सिविरट्ठे उप्पन्नवत्थं ति पि वदन्ति-रो० ।

समत्तिसविरेचनकथा

११. सिनेहेथा (२६६.६) ति किं पन भगवतो कायो लूखो ति^१
 न लूखो^१? भगवतो हि आहारे सदा देवता दिब्बोजं पक्खिपन्ति, सिनेहपानं
 पन सब्बत्थ दोसे तेमेति, सिरा मुदुका करोति, तेनायं एवमाह । तीणि
 उप्पलहत्थानी ति एकं^२ ओळारिकदोसहरणत्थं, एकं मज्झिमदोसहरणत्थं,
 ५ एकं सुखुमदोसहरणत्थं । नचिरस्सेव^३ पकतत्तो अहोसी ति एवं पकतत्ते पन
 काये नागरा दानं सम्पादेसुं । जीवको आगन्त्वा भगवन्तं एतदवोच—
 “भगवा अज्ज नागरा तुम्हाकं दानं दातुकामा, मा^४ अन्तोगामं पिण्डाय पवि-
 सथा” ति । महामोग्गल्लानत्थेरो चिन्तेसि—“कुतो नु खो अज्ज भगवतो
 पठमं^५ पिण्डपातो^६ लद्धं वट्ठती” ति । ततो चिन्तेसि—“सोणो सेट्ठिपुत्तो
 १० खेत्तपरिकम्मतो पट्टाय अज्जेहि असाधारणानं खीरोदकसेचनसंवद्धानं^७
 गन्धसालीनं ओदनं भुञ्जति, ततो भगवतो पिण्डपातं आहरिस्सामी” ति
 इट्ठियागन्त्वा तस्स पासादतले अत्तानं दस्सेसि । सो थेरस्स पत्तं गहेत्वा
 पणीतं पिण्डपातं अदासि । थेरस्स च गमनाकारं दिस्वा “भुञ्जथ भन्ते” ति
 आह । थेरो तमत्थं आरोचेसि “भुञ्जथ भन्ते, अहं अज्जं भगवतो
 १५ दस्सामी” ति थेरं भोजेत्वा गन्धेहि पत्तं उब्बट्ठेत्वा^८ पिण्डपातस्स पूरेत्वा
 अदासि, तं थेरो आहरित्वा भगवतो अदासि ।

राजा पि खो बिम्बिसारो “अज्ज भगवा किं भुञ्जिस्सती” ति
 विहारं आगन्त्वा पविसमानो व पिण्डपातगन्धं घायित्वा भुञ्जितुकामो
 अहोसि । भगवतो द्वीसुयेव पिण्डपातेसु भाजनगतेसु देवता ओजं
 २० पक्खिपिसु—यं च सुजाता अदासि; यं च परिनिब्बानकाले^९ चुन्दो
 कम्मरपुत्तो; अज्जेसु कबळे^{१०} कबळे पक्खिपिसु, तस्मा भगवा रज्जो इच्छं
 जानित्वा अपक्खितोजमेव थोकं पिण्डपातं रज्जो दापेसि । सो
 परिभुञ्जित्वा पुच्छि—“किं भन्ते, उत्तरकुरुतो आभतं भोजनं” ति ? “न

R. 1119,
B. 401

१-१. न लूखो ति०-सी० । २. एकं उप्पलहत्थं-स्या०, रो० । ३. न चिर०-सी०,
 स्या०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५-५. पठम०-स्या०, रो० । ६. खीरो-
 दका०-सी०; संवद्धानं-स्या०, रो० । ७. ०ट्ठित्वा-स्या०, रो० । ८. ०निब्बान०-सी० ।
 एवमुपरि पि । ९. कबळे-सी०; कबळे-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

महाराज, उत्तरकुरुतो; अपि च खो तवेव रट्टवासिनो गहपतिपुत्तस्स भोजनं
एतं” ति वत्वा सोणस्स सम्पत्तिं आचिक्खि । तं सुत्वा राजा सोणं दट्ठु-
कामो हुत्वा चम्मक्खन्धके वुत्तनयेन असीतिया कुलपुत्तसहस्सेहि सद्धिं
सोणस्स आगमनं अकासि । ते भगवतो धम्मदेसनं सुत्वा सोतापन्ना जाता ।
सोणो पन पब्बजित्वा अरहत्ते पतिट्ठितो । भगवा पि एतदत्थमेव रञ्जो 5
पिण्डपातं दापेसि ।

वरयाचनकथा

१२. एवं कत्तभत्तकिच्चे भगवति अथ खो जीवको कोमारभच्चो तं
सीवेय्यकं दुस्सयुगं आदाय...पे०...एतदवोच । अतिक्रन्तवरा (२६७.१४)
ति एत्थ विनिच्छयो महाखन्धके वुत्तनयेनेव वेदितब्बो । भगवा भन्ते
पंसुकूलिको भिक्खुसङ्घो चा ति भगवतो हि बुद्धत्तप्पत्तितो^१ पट्ठाया याव इदं 10
वत्थं^२, एत्थन्तरे वीसति वस्सानि न कोचि^३ गहपतिचीवरं सादियि, सब्बे
पंसुकूलिका व अहेसुं । तेनायं^४ एवमाह^५ । गहपतिचीवरं ति गहपतीहि
दिन्नचीवरं । धम्मिया कथाया ति वत्थदानानिसंसपटिसंयुत्ताय कथाय ।
इतरतीतरेना^६ पी ति अप्पग्घेन पि महग्घेन पि; येन केनची ति अत्थो ।
पावारो* ति सलोमको कप्पासादिभेदो^७* । अनुजानामि भिक्खवे कोजवं ति 15
यत्थ पकतिकोजवमेव वट्ठति, महापिट्ठियकोजवं न वट्ठति । महापिट्ठिय-
कोजवं^८ ति उण्णामयो पावारसदिसो कोजवो^९ ।

कम्बलानुजानादिकथा

१३. कासिराजा ति कासीनं राजा; पसेनदिस्स एकपितिकभाता
एस । अड्ढकासियं ति एत्थ कासी ति सहस्सं वुच्चति तं अग्घनको
कासियो । अयं पन पञ्चसतानि अग्वति, तस्मा “अड्ढकासियो” ति वुत्तो । 20 B. 402
तेनेवाह—“उपड्ढकासीनं खममानं” ति ।

१४. उच्चावचानी^१ ति सुन्दरानि च असुन्दरानि च^२ । भङ्गं नाम R. 1120
खोमादीहि^३ पञ्चहि सुत्तेहि मिस्सेत्वा कतं; वाकमयमेवा ति पि वदन्ति ।

१. बुद्धत्तं पत्ततो—म० । २. वत्थुं—स्या०, रो० । ३. कोचि भिक्खु—स्या०, रो० ।
४-४. तेनायमेवमाह—सी० । ५. इतरि०—स्या०, रो० । *.*. सी० पोत्थके नत्थि । ६. कप्पा-
सिकपावारो—स्या०, रो० । ७. ०कोजवो—सी०; कोजवं—स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ९-९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. सी० पोत्थके नत्थि; खोमादीहि—स्या०, रो० ।

१५. एकं येव भगवता चीवरं अनुञ्जातं न द्वे (२६८.२५) ति ते किर इतरीतरेन^१ चीवरेना ति^२ एतस्स^३ “गहपतिकेन वा पंसुकूलेन वा” ति एवं अत्थं सल्लव्खयिसु^४ ।

पंसुकूलपरियेसनकथा

१६. नागमेसुं ति याव ते सुसानतो^५ आगच्छन्ति, ताव ते^६ न अर्च्छिसु^७; पक्कमिसुयेव । नाकामा^८ भागं दातुं ति न अनिच्छाय दातुं; यदि पन इच्छन्ति, दातव्वो । आगमेसुं ति उपचारे अर्च्छिसु । तेन^९ भगवा आह^{१०}—“अनुजानामि भिक्खवे आगमेन्तानं अकामा भागं दातुं” ति । यदि पन मनुस्सा “इधागता एव गण्हन्तू” ति देन्ति, सञ्जाणं वा कत्वा गच्छन्ति “सम्पत्ता गण्हन्तू” ति सम्पत्तानं^{११} सब्बेसं पि पापुणन्ति^{१२} । सवे छड्ढेत्वा गता, येन गहितं, सो एव सामी^{१३} । सदिसा सुसानं^{१४} ओक्कमिसू ति सब्बे समं ओक्कमिसु; एकदिसाय वा ओक्कमिसू ति पि^{१५} अत्थो । ते^{१६} कतिकं कत्वा ति लद्धं पंसुकूलं सब्बे भाजेत्वा गण्हिस्सामा ति बहिमेव कतिकं कत्वा ।

चीवरपटिग्गाहकसम्भुतिकथा

१७. चीवरपटिग्गाहकं^{१७} ति यो गहपतिकेहि सङ्घस्स दीयमानं चीवरं गण्हाति^{१८} । यो न छन्दागतिं गच्छेय्या^{१९} ति आदीसु चीवरपटिग्गाहकेसु^{२०} पच्छा आगतानं पि अत्तनो जातकादीनं पठमतरं पटिग्गण्हन्तो वा एकस्मिं^{२१} पेमं दस्सेत्वा गण्हन्तो वा लोभपकतिताय^{२२} अत्तनो परिणामेन्तो वा छन्दागतिं गच्छति नाम । यो^{२३} पठमतरं आगतस्सा पि कोधवसेन पच्छा गण्हन्तो वा दुग्गतमनुस्सेसु अवमज्जं^{२४} कत्वा गण्हन्तो वा “किं वो घरे ठपनोकासो^{२५} नत्थि, तुम्हाकं सन्तकं गहेत्वा गच्छथा” ति एवं सङ्घस्स

१-१. इतरीतरेना ति-सी० । २. एकस्स-स्या०, रो० । ३. सल्लव्खयिसु-म० । ४,५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. इच्छिसु-रो० । ७. न अकामा-सी० । ८-८. तेनाह भगवा-म० । ९. सम्पत्तकानं-सी० । १०. पापुणाति-सी० । ११. सामि-सी० । १२. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. तेन-सी० । १५-१५. सी० पोत्थके नत्थि । १६. गच्छतो-स्या०, रो० । १७. ँग्गाहकङ्गेसु-सी० । १८. एकस्मि-सी० । १९. ०पकतिकताय-म० । २०. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २१. अवज्जं-सी०; अवण्णं-स्या०, रो० । २२. ठपितोकासो-स्या०, रो० ।

लाभन्तरायं करोन्तो वा दोसागतिं गच्छति (३००.८) नाम । यो पन
मुट्टस्सति असम्पजानो, अयं मोहागतिं गच्छति नाम । पच्छा आगतानं पि
इस्सरानं^१ भयेन पठमतरं पटिगणहन्तो^२ वा “चीवरपटिगाहकट्टानं^३ नामेतं^३
भारियं” ति सन्तसन्तो वा भयागतिं गच्छति नाम । “मया इदञ्चिदं^४
च गहितं, इदञ्चिदं^५ च न गहितं” ति एवं^६ जानन्तो गहितागहितं च^७ 5
जानाति नाम । तस्मा यो न छन्दागतिआदिवसेन गच्छति, जातकअञ्जा-
तकअड्डुगुगतेसु विसेसं अक्त्वा आगतपटिपाटिया गण्हाति, सीलाचारपटि-
पत्तियुत्तो^८ होति, सतिमा मेधावी बहुस्सुतो, सक्कोति दायकानं विस्सट्ठाय^९
वाचाय^{१०} परिमण्डलेहि पदव्यञ्जनेहि अनुमोदनं करोन्तो पसादं जनेतुं,
एवरूपो सम्मन्नितब्बो । 10

R. 1121

B. 403

एवं च पन भिक्खवे सम्मन्नितब्बो ति एत्थ पन एताय यथावुत्ताय
कम्मवाचाय पि अपलोकनेना पि अन्तोविहारे सब्बसङ्खमज्जे पि
खण्डसीमाय पि सम्मन्नितुं वट्ठतियेव । एवं सम्मतेन च विहारपच्चन्ते वा
पधानधरे वा न अच्छितब्बं । यत्थ पन आगतागता^{१०} मनुस्सा सुखं
पस्सन्ति, तादिसे धुरविहारट्टाने बीजर्णि^{११} पस्से ठपेत्वा सुनिवत्थेन सुपास्तेन 15
निसीदितब्बं ति ।

तत्थेव उज्झित्वा ति “पटिगणहणमेव अम्हाकं भारो” ति वत्वा
गहितट्टानेयेव छड्ढेत्वा गच्छन्ति^{१२} । चीवरनिदहकं^{१३} ति चीवरपटिसामनकं^{१४} ।
यो न छन्दागतिं गच्छेय्या^{१५} ति आदीसु चेत्थ इतो परं^{१६} सब्बत्थ
वुत्तनयेनेव विनिच्छयो वेदितब्बो । सम्मुतिविनिच्छयो^{१७} पि कथितानुसारेनेव 20
जानितब्बो ।

१. ०पि-म० । २. पति-सी० । ३-३. ०ट्टानन्तरमेतं-स्या०, रो० । ४. इदं
च इदं-सी० । ५. इदं-सी०, स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. सी०,
म० पोत्थकेसु नत्थि । ८. ०संयुतो-स्या०, रो० । ९-९. विस्सट्ठ-म० । १०. आगता-
स्या०, रो० । ११. बीजर्णि-स्या०, रो० । १२. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “चीवर-
पटिगणहकं ति यो गहपतिकेहि सङ्खस्स दीयमानं चीवरं गण्हाती” ति अधिको पाठो दिस्सति ।
१३. ०निदाहकं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १४. ०सामकं-म० । १५. सी०, स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । १६. परं च-म० । १७. सम्मति-स्या०, रो० ।

भण्डागारसम्पुतिआदिकथा

१८. विहारं वा (३०१.१) ति आदीसु यो आराममज्जे आरामिक-
सामणेरादीहि अविवित्तो सब्बेसं समोसरणट्ठाने विहारो वा अङ्गुयोगो वा
होति, सो^१ सम्मन्नितब्बो । पच्चन्तसेनासनं पन न सम्मन्नितब्बं । इदं पन
भण्डागारं खण्डसीमं गत्वा खण्डसीमाय^२ निसिन्नेहि सम्मन्नितुं न वट्ठति,
५ विहारमज्जेयेव सम्मन्नितब्बं ।

R. 1122

गुत्तागुत्तं च जानेय्या ति एत्थ यस्स ताव छदनादीसु^३ कोचि दोसो
नत्थि, तं गुत्तं नाम^४ । यस्स पन छदनतिणं वा छदनिट्ठका^५ वा यत्थ^६
कत्थचि पतिता, येन ओवस्सति वा, मूसिकादीनं वा पवेसो होति,
भित्तिआदीसु वा कत्थचि छिद्दं होति, उपचिका वा उट्ठहन्ति, तं सब्बं
१० अगुत्तं नाम । तं सल्लक्खेत्वा पटिसङ्खरितब्बं । सीतसमये द्वारं च वातपानं
च सुपिहितं^७ कातब्बं, सीतेन हि चीवरानि कण्णकितानि होन्ति ।
उण्हसमये अन्तरन्तरा वातप्पवेसनत्थं^८ विवरितब्बं । एवं करोन्तो हि
गुत्तागुत्तं जानाति नाम ।

B. 404

इमेहि पन चीवरपटिग्गाहकादीहि तीहि पि अत्तनो वत्तं
१५ जानितब्बं । तत्थ चीवरपटिग्गाहकेन ताव यं यं मनुस्सा “कालचीवरं” ति
वा “अकालचीवरं” ति वा “अच्चेकचीवरं” ति वा “वस्सिकसाटिकं” ति
वा “निसीदनं” ति वा “पच्चत्थरणं” ति वा “मुखपुञ्छनचोळं^९” ति वा
देन्ति, तं सब्बं एकरासि कत्वा मिस्सेत्वा न गण्हितब्बं, विसुं विसुं कत्वा
व गण्हित्वा चीवरनिदहकस्स तथेव^{१०} आचिक्खित्वा दातब्बं । चीवरनिद-
२० हकेना पि भण्डागारिकस्स ददमानेन इदं कालचीवरं...पे०...इदं मुख-
पुञ्छनचोळं^{११} ति आचिक्खित्वा व दातब्बं । भण्डागारिकेना पि तथेव
विसुं विसुं सञ्जानं कत्वा ठपेतब्बं । ततो सङ्घेन “कालचीवरं आहरा” ति
वुत्ते कालचीवरमेव दातब्बं...पे०...मुखपुञ्छनचोळकं^{१२} आहरा ति
वुत्ते तदेव दातब्बं ।

१. सो न-स्या०, रो० । २. ०सीमार्यं-स्या०, रो० । ३. छन्दादीसु-रो० । ४. सी०,
म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. ०निट्ठिका-सी० । ६. कत्थचि-सी० । ७. ०पिदहितं-स्या०, रो० ।
८. वातपवे-सी०, स्या०, रो० । ९. ०चोळं-स्या०, रो० । १०. तथेव-स्या०, रो० । एव-
मुपरि पि । ११. ०चोळकं-सी०; ०चोळं-स्या०, रो० । १२. ०चोळकं-स्या०, रो० ।

इति भगवता चीवरपटिग्गाहको अनुञ्जातो, चीवरनिदहको अनु-
ञ्जातो, भण्डागारं^१ अनुञ्जातं^१, भण्डागारिको अनुञ्जातो, न बाहुलि-
कताय^२ न असन्तुष्टिया; अपि च खो सङ्घस्सानुगहाय^३ । सचे हि आहटा-
हटं गहेत्वा भिक्खु भाजेय्युं, नेव आहटं न अनाहटं न दिन्नं नादिन्नं न
लद्धं नालद्धं जानेय्युं, आहटाहटं थेरासने वा ददेय्युं, खण्डाखण्डं वा छिन्दित्वा^४
गण्हेय्युं; एवं सति अयुत्तपरिभोगो च होति, न च सब्बेसं सङ्गहो कतो
होति । भण्डागारे पन चीवरं ठपेत्वा उस्सन्नकाले एकेकस्स भिक्खुनो
तिचीवरं वा द्वे द्वे वा एकेकं वा चीवरं दस्सन्ति, लद्धालद्धं जानिस्सन्ति,
अलद्धभावं गत्वा^५ सङ्गहं कातुं मज्झिस्सन्ती ति ।

न भिक्खवे भण्डागारिको बुद्धापेतब्बो (३०१.२०)ति एत्थ अञ्जे पि^{१०}
अवुट्ठापनीया जानितब्बा^६ । चत्तारो^७ हि न बुद्धापेतब्बा—बुद्धतरो, भण्डा-
गारिको, गिलानो, सङ्घतो लद्धसेनासनो ति । तत्थ बुद्धतरो अत्तनो बुद्धताय
नवकतरेन न बुद्धापेतब्बो, भण्डागारिको सङ्घेन सम्मन्नित्वा भण्डागारस्स
दिन्नताय, गिलानो अत्तनो गिलानताय, सङ्घो पन बहुस्सुतस्स उद्देसपरि-
पुच्छादीहि बहुपकारस्स^८ भारनित्थारकस्स फासुकं आवासं अनुट्ठापनीयं कत्वा^{१५}
देति, तस्मा सो उपकारताय च सङ्घतो लद्धताय च न बुद्धापेतब्बो^९ ति ।

R. 1123

उस्सन्नं होती ति बहुं^{१०} रासिकतं^{११} होति, भण्डागारं न गण्हाति ।
सम्मुखीभूतेना ति अन्तोउपचारसीमायं ठितेन ! भाजेतुं ति कालं घोसेत्वा^{१२}
पटिपाटिया भाजेतुं । कोलाहलं अकासी ति “अम्हाकं आचरियस्स
देथ, उपज्झायस्स देथा” ति एवं महासद्दमकासि । चीवरभाजनकङ्गेषु^{१३}
सभागानं भिक्खूनं अपापुणन्तं पि महग्घचीवरं^{१४} देन्तो छन्दागतिं गच्छति
नाम । अञ्जेसं बुद्धतरानं पापुणन्तं पि महग्घचीवरं अदत्वा अप्पग्घं देन्तो
दोसागतिं गच्छति नाम । मोहमूळ्हो चीवरदानवत्तं अजानन्तो मोहागतिं
गच्छति नाम । मुखरानं नवकानं पि भयेन अपापुणन्तमेव महग्घचीवरं

B. 405

१-१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. बाहुलि०—स्या०, रो० । ३. सङ्घानु०—सी० ।
४. जानित्वा—स्या०, रो० । ५. ०वेद—सी० । ६. अवत्तारो—सी० । ७. बहुपकारस्स—सी०;
बहुपकारस्स—स्या०, रो० । ८. उट्ठा०—सी० । ९. बहुं—म० । १०. रासी०—सी० ।
११. घोसापेत्वा—स्या०, रो० । १२. ०भाजकङ्गेषु—स्या०, रो० । १३. महग्घं चीवरं—म० ।
एवमुपरि पि ।

देन्तो भयार्गतिं गच्छति नाम । यो एवं न गच्छति, सब्बेसं तुलाभूतो पमाणभूतो मज्झतो होति, सो^१ सम्मन्नितब्बो । भाजिताभाजितं (३०१.२६) ति “एत्तकानि वत्थानि भाजितानि, एत्तकानि अभाजितानी” ति जानन्तो “भाजिताभाजितं च जानेय्या” ति वुच्चति ।

- 5 उच्चिनित्वा ति “इदं थूलं, इदं सण्हं, इदं घनं, इदं तनुकं, इदं परिभुत्तं, इदं अपरिभुत्तं, इदं दीघतो एत्तकं पुथुलतो एत्तकं” ति एवं वत्थानि विचिनित्वा । तुलयित्वा ति “इदं एत्तकं अगघति, इदं एत्तकं” ति एवं अगघपरिच्छेदं कत्वा । वण्णावण्णं कत्वा ति सचे सब्बेसं एकेकमेव दस-
दसग्वनकं^२ पापुणाति, इच्चेतं कुसलं; नो चे पापुणाति, यं नव वा अट्ठ वा
10 अगघति, तं अञ्जेन एकअग्वनकेन च द्विअग्वनकेन च सद्धिं बन्धित्वा एतेन उपायेन समे पटिवीसे^३ ठपेत्वा ति अत्थो । भिक्खू गणेत्वा वग्गं बन्धित्वा
ति सचे एकेकस्स दीयमाने^४ दिवसो नप्पहोति, दस दस भिक्खू गणेत्वा
दस दस चीवरपटिवीसे एकं^५ वग्गं^६ बन्धित्वा एकं भण्डिकं कत्वा एवं^७
चीवरपटिवीसं ठपेतुं अनुजानामी ति अत्थो । एवं ठपितेसु चीवरपटि-
15 वीसेसु कुसो पातेतब्बो । तेहि पि भिक्खूहि पुन कुसपातं कत्वा भाजेतब्बं ।

R. 1124

- सामणेरां उपड्ढपटिवीसं ति एत्थ ये सामणेरा अत्तिस्सरा
भिक्खुसङ्घस्स कत्तब्बकम्मं न करोन्ति, उद्देसपरिपुच्छासु युत्ता आचरियु-
पज्झायानयेव वत्तपटिपत्तिं^८ करोन्ति, अञ्जेसं^९ न^{१०} करोन्ति, एतेसंयेव
उपड्ढभागो दातब्बो । ये पन पुरेभत्तं च पच्छाभत्तं च भिक्खुसङ्घस्सेव
B. 406 20 कत्तब्बकिच्चं करोन्ति, तेसं समको दातब्बो । इदं च पिट्ठि समये उप्पन्नेन
भण्डागारे ठपितेन अकालचीवरेनेव कथितं । कालचीवरं पन समकमेव
दातब्बं । तत्रुप्पादवस्सावासिकं सम्मुज्जनीबन्धनादि^{११} सङ्घस्स फात्तिकम्मं
कत्वा गहेतब्बं । एतं हेत्थ सब्बेसं वत्तं । भण्डागारिकचीवरे^{१२} पि सचे
सामणेरा आगन्त्वा “भन्ते मयं यागुं पचाम, भत्तं पचाम, खज्जकं पचाम,
25 अप्पहरितकं^{१३} करोम, दन्तकट्ठं आहराम, रङ्गछल्लि कप्पियं कत्वा देम, किं

१. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. ०विसे-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

३. दिट्ठय०-म० । ४-४. एकेकं०-स्या०, रो०; एकवग्गं-म० । ५. एकं-स्या०, रो० ।

६. ०वत्तं-सी० । ७-७. न अञ्जेसं-स्या०, रो० । ८. ०ज्जनि०-सी०; ०नादि-स्या०, रो० ।

९. ०गारचीवरे-सी० । १०. अप्पहरितं-सी०; अपहरितं-स्या०, रो० । ११. दसग्वनकं-म० ।

अम्हेहि न कतं नामा” ति उक्कुट्टि^१ करोन्ति, समभागो व दातब्बो । एतं ये च विरज्झित्वा करोन्ति, येसं च करणभावो न पञ्जायति, ते सन्धाय वुत्तं । कुहन्दियं पन “सचे सामणेरा^२ ‘कस्मा मयं भन्ते सङ्खकम्मं न करोम, करिस्सामा’ ति याचन्ति, समपटिवीसो^३ दातब्बो” ति वुत्तं ।

उत्तरितुकामो (३०२.६) ति नदि वा कन्तारं वा उत्तरितुकामो; ⁵ सत्थं लभित्वा दिसा पक्कमितुकामो ति अत्थो । सकं भागं दातुं ति इदं भण्डागारतो चीवरानि नीहरित्वा पुञ्जे कते घण्टिया^४ पहटाय^५ भिक्खुसङ्घे सन्निपतिते सत्थं लभित्वा गन्तुकामो “सत्थतो मा परिहायी” ति एतमत्थं सन्धाय वुत्तं । तस्मा अनीहतेसु वा चीवरेसु अप्पहटाय वा घण्टिया असन्निपतिते वा सङ्घे दातुं न वट्टति । चीवरेसु पन नीहतेसु^६ घण्टि ¹⁰ R. 1125 पहरित्वा भिक्खुसङ्घे सन्निपतिते चीवरभाजकेन “इमस्स भिक्खुनो कोट्ठासेन एत्तकेन भवितब्बं” ति तक्केत्वा नयग्गाहेन चीवरं दातब्बं । तुलाय तुलितमिव हि समसमं दातुं न सक्का^७, तस्मा ऊनं वा होतु अधिकं वा, एवं तक्केन नयेन दिन्नं सुदिन्नं^८ । नेव ऊनकं पुन दातब्बं, नातिरित्तं पटिग्गण्हितब्बं ति ।

अतिरेकभागेना ति दस भिक्खू होन्ति, साटका पि दसेव, तेसु एको द्वादस अग्घति, सेसा दसग्घनका । सब्बेसु दसग्घनकवसेन कुसे पातिते यस्स भिक्खुनो द्वादसग्घनको^९ कुसो पातितो^{१०}, सो “एत्तकेन मम चीवरं पहोती” ति तेन अतिरेकभागेन गन्तुकामो होति । भिक्खू “अतिरेकं आवुसो सङ्घस्स सन्तकं” ति वदन्ति, तं सुत्वा भगवा “सङ्घिके च ²⁰ गणसन्तके च अप्पकं नाम नत्थि, सब्बत्थ संयमो कातब्बो, गण्हन्तेना पि कुक्कुच्चायितब्बं” ति दस्सेतुं “अनुजानामि भिक्खवे अनुक्खेपे दिन्ने” ति आह । तत्थ अनुक्खेपो नाम यं किञ्चि अनुक्खपितब्बं अनुप्पदातब्बं कप्पियभण्डं; यत्तकं तस्स पटिवीसे अधिकं, तत्तके अग्घनके यस्मि किस्मिञ्चि कप्पियभण्डे दिन्ने ति अत्थो ।

B. 407

25

१. उक्कुट्टि—स्या०, रो० । २. सामणेरा अगह एव—सी० । ३. विसो—सी०, स्या०, रो० । ४. गण्डिया—सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. ण्टाय—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६. निहटेसु—सी० । ७. सक्कोति—स्या०, रो० । ८. सुदिन्नमेव—स्या०, रो० । ९. ण्घनके—सी०, स्या०, रो० । १०. पतितो—सी० ।

विकलके तोसेत्वा (३०२.१५)ति एत्थ चीवरविकलकं पुग्गलविकलकं
ति द्वे विकलका । चीवरविकलकं नाम सब्बेसं पञ्च पञ्च वत्थानि पत्तानि,
सेसानि पि अत्थि, एकेकं पन न पापुणाति, छिन्दित्वा दातब्बानि । छिन्दन्तेहि
च अद्धमण्डलादोनं^१ वा उपाहनत्थविकादीनं वा पहोनकानि खण्डानि कत्वा
५ दातब्बानि, हेट्ठिमपरिच्छेदेन चतुरङ्गुलवित्थारं पि अनुवातप्पहोनकायामं
खण्डं कत्वा दातुं वट्ठति, अपरिभोगं पन न कातब्बं ति एवमेत्थ चीवरस्स
अप्पहोनकभावो चीवरविकलकं । छिन्दित्वा दिन्ने पन तं तोसितं होति,
अथ कुसपातो कातब्बो । सचे पि एकस्स भिक्खुनो कोट्ठासे एकं वा द्वे वा
वत्थानि नप्पहोन्ति, तत्थ अज्जं^२ सामणकं परिकखारं^३ ठपेत्वा यो तेन
१० तुस्सति, तस्स तं भागं दत्वा पच्छा कुसपातो कातब्बो । इदं पि
चीवरविकलकं ति अन्धकट्टकथायं वुत्तं ।

R. 1126

पुग्गलविकलकं नाम दस दस भिक्खू गणेत्वा वग्गं करोन्तानं एको
वग्गो न पूरति, अट्ठ वा नव वा होन्ति^४, तेसं अट्ठ वा नव वा कोट्ठासा
“तुम्हे इमे गहेत्वा^५ विसुं भाजेथा” ति दातब्बा । एवमयं पुग्गलानं
१५ अप्पहोनकभावो पुग्गलविकलकं । विसुं दिन्ने पन तं तोसितं होति, एवं
तोसेत्वा कुसपातो कातब्बो ति । [अथ वा विकलके तोसेत्वा ति यो
चीवरविभागो^६ ऊनको, तं अज्जेन परिकखारेन समं कत्वा कुसपातो
कातब्बो ।

चीवररजनकथा

१६. छकणेना ति गोमयेन ।] पण्डुमत्तिकाया ति तम्बमत्तिकाय ।
२० मूलरजनादीसु हलिदिं ठपेत्वा सब्बं मूलरजनं वट्ठति । मज्झिदिं^७ च तुङ्गहारं
च ठपेत्वा सब्बं खन्धरजनं वट्ठति । तुङ्गहारो नाम एको कण्टकरुक्खो^८,
तस्स हरितालवण्णं खन्धरजनं होति । लोहं च कण्डुलं^९ च ठपेत्वा सब्बं
तचरजनं वट्ठति । अल्लिपत्तं च निल्लिपत्तं^{१०} च ठपेत्वा सब्बं पत्तरजनं
वट्ठति । गिहिपरिभुत्तं^{११} पन अल्लिपत्तेन एकवारं रजितुं वट्ठति । किसुक-

१. अड्ढं-स्या०, रो०, म० । २-२. अज्जं-सी०; अज्जं समणपरि०-स्या०, रो० ।

३. होति-स्या०, रो० । ४. भागे गणेत्वा-स्या०, रो० । [ ]। सी० पोत्थके नत्थि । ५. चीवर-
भागो-स्या०, रो० । ६. मज्जेदुं-स्या०, रो० । ७. सकण्टक०-स्या०, रो०, म० । ८. कण्डलं-
स्या०, रो० । ९. नीलि०-म०; निलि०-स्या०, रो० । १०. गिहीपरिभुत्तकं-सी० ।

पुष्पं च कुसुम्भपुष्पं च ठपेत्वा सब्बं पुष्परजनं वट्टति । फलरजने पन न किञ्चि न वट्टति ।

सीतुदका^१ (३०२.१६) ति अपक्करजनं वुच्चति । उत्तराळुम्प^२ ति वट्टाधारकं, रजनकुम्भिया मज्जे ठपेत्वा तं आधारकं परिक्षिपित्वा रजनं पक्खिपितुं अनुजानामी ति अत्थो । एवं हि कते रजनं न उत्तरति । उदके^३ वा नखपिट्टिकाय वा ति सचे हि^३ पक्कं^३ होति, उदकपातिया दिन्नो थेवो सहसा न विसरति, नखपिट्टियं पि अविसरन्तो तिट्ठति । रजनुळुङ्कं^४ ति रजनउळुङ्कं । दण्डकथालकं^५ ति तमेव सदण्डकं । रजनकोलम्बं^६ ति रजनकुण्डं । [ओमदन्ती^७ ति सम्मदन्ति^७ । न च अञ्चिन्ने थेवे पक्कमितुं ति याव रजनबिन्दु गलितं^८ न छिज्जति, ताव न^९ अञ्जत्रं^९ गन्तब्बं]^{१०} पत्थिन्नं ति अतिरजितत्ता^{१०} थद्धं^{११} । उदके ओसारेतुं^{१२} ति उदके पक्खिपित्वा ठपेतुं । रजने पन निक्खन्ते तं उदकं छड्ढेत्वा चीवरं मद्दितब्बं । दन्तकासा-
वानी ति एकं वा द्वे वा वारे रजित्वा दन्तवण्णानि धारेन्ति ।

B. 408

R. 1127

छिन्नकचीवरानुजाननकथा

२०. अञ्चिबद्धं^{१३} ति चतुरस्सकेदारकबद्धं । पालिबद्धं^{१४} ति आया-
मतो च वित्थारतो च दीघमरियादबद्धं । मरियादबद्धं ति अन्तरन्तरा^{१५}
रस्समरियादबद्धं^{१५} । सिङ्घाटकबद्धं ति मरियादाय मरियादं विनिविज्झित्वा
गतट्टाने^{१६} सिङ्घाटकबद्धं; चतुक्कसण्ठानं ति अत्थो । संविदहितुं^{१७} ति कातुं^{१७} ।
उस्सहसि त्वं आनन्दा ति सक्कोसि त्वं आनन्द । उस्सहामि भगवा ति
तुम्हेहि दिन्ननयेन सक्कोमी ति दस्सेति । यत्र हि नामा ति यो नाम ।
कुसिं पि नामा ति आदीसु कुसी ति आयामतो च वित्थारतो च अनुवाता-^{२०}
दीनं दीघपत्तानमेतं^{१८} अधिवचनं । अड्ढकुसिं^{१९} ति अन्तरन्तरा रस्सपत्तानं

१. सीतुन्दिका-सी० । २. ०ळुवं-स्या०, रो० । ३-३. परिपक्कं-म० । ४. ०थालिकं-
स्या०, रो० । [ ]। सी० पोत्थके नत्थि । ५. ०कोळम्बं-सी० । ६. मद्दन्ती-स्या०, रो० ।
७. ओमदन्ति-स्या०, रो० । ८. गलितं-स्या०, रो० । ९-९. अञ्जत्र न-स्या०, रो० ।
१०. ०रजितत्ता-सी० । ११. थद्धं अतिभरितं ति अत्थो-स्या०, रो० । १२. ओसादेतुं-सी० ।
१३. अञ्चि०-सी०, स्या० । १४. पालि०-म० । १५. रस्समरियादाय मरियादबद्धं-स्या०,
रो० । १६. ०ट्टानेन-स्या०, रो० । १७-१७. सी० पोत्थके नत्थि । १८. ०पटान०-स्या०,
रो० । एवमुपरि पि । १९. ०कुसो-रो०, म० ।

नामं । मण्डलं (३०४.६) ति पञ्चखण्डिकचीवरस्स एकेकस्मिं खण्डे महामण्डलं ।
अड्ढमण्डलं^१ ति खुद्दकमण्डलं । विवट्टं ति मण्डलं च अड्ढमण्डलं च एकतो
कत्वा सिब्वितं मज्झिमखण्डं ।

अनुविवट्टं ति तस्स उभोसु पस्सेसु द्वे खण्डानि । गीवेय्यकं ति
5 गीवावेठनट्टाने^२ दळ्हीकरणत्थं^३ अञ्जं सुत्तसंसिब्वितं आगन्तुकपत्तं^४ ।
जड्धेय्यकं ति जङ्घपापुणट्टाने^५ तथेव^६ संसिब्वितं^७ पत्तं^८ । गीवट्टाने च^९
जङ्घट्टाने च पत्तानमेवेतं^{१०} नामं ति पि वदन्ति । बाहन्तं ति अनुविवट्टानं
बहि एकेकं खण्डं । इति पञ्चखण्डिकचीवरेनेतं विचारितं ति । अथ वा
B. 409 अनुविवट्टं ति विवट्टस्स एकपस्सतो द्विन्नं एकपस्सतो द्विन्नं^{११} ति^{१२} चतुन्नं
10 पि खण्डानमेतं नामं । बाहन्तं ति सुप्पमाणचीवरं^{१३} पारुपन्तेन संहरित्वा
बाहाय उपरि ठपिता उभो अन्ता बहिमुखा तिट्ठन्ति, तेसं एतं नामं ।
अयमेव हि नयो महाअट्ठकथायं वुत्तो ति^{१४} ।

तिचीवरानुजाननकथा

२१. चीवरेहि उब्भण्डिते^{१५} ति चीवरेहि उब्भण्डे^{१६} कते^{१७}; यथा
R. 1128 उक्खित्तभण्डा होन्ति एवं कते; उक्खित्तभण्डिकभावं आपादिते ति अत्थो ।
15 चीवरभिसिं^{१८} ति एत्थ भिसी ति द्वे तीणि एकतो कत्वा भिसिसङ्खेपेन
संहरितचीवरानि वुत्तानि । ते किर भिक्खू “दक्खिणागिरितो भगवा लहुं
पटिनिवत्तिस्सती” ति तत्थ गच्छन्ता जीवकवत्थुस्मिं लद्धचीवरानि ठपेत्वा
अगमंसु । इदानि पन चिरेन^{१९} आगमिस्सती ति मञ्जमाना आदाय पक्क-
मिसु । अन्तरट्ठकासू ति माघस्स च फग्गुणस्स च अन्तरा अट्ठसु^{२०} । न
20 भगवन्तं सीतं अहोसी ति भगवतो सीतं नाहोसि । एतदहोसि ये पि खो ते
कुलपुत्ता ति न भगवा अज्झोकासे अनिसीदित्वा एतमत्थं न जानाति,

१. अड्ढ०-सी० । २. गीव०-स्या०, रो० । ३. दळ्ह०-सी० । ४. ०पटं-स्या०,
रो० । ५. जङ्घपापुणन०-सी० । ६. तथेव-स्या०, रो० । ७-७. संसिब्वितं पटं-स्या०, रो० ।
८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. ठपितपटानमेतं-स्या०, रो० । १०-१०. तिणं पि-स्या०,
रो० । ११. ०माणं चीवरं-म० । १२. सी० पोत्थके नत्थि । १३. उब्भण्डिके-म०;
उब्भण्डिकते-स्या०, रो० । १४-१४. उब्भण्डिकते-स्या०, रो० । १५. ०भिसी-कत्थचि ।
१६. चीवरेन-स्या०, रो० । १७. अट्ठसु-स्या०, रो० ।

महाजनसञ्ज्ञापनत्थं^१ पन एवमकासि । सीतालुका (३०४.२४) ति सीत-
पकतिका; ये पकतिया व सीतेन किलमन्ति । दिगुणं^२ सङ्घाटिं^३ ति दुपट्टं^३
सङ्घाटिं^३ । एकच्चियं^३ ति एकपट्टं । इति “भगवा अत्तना चतूहि चीवरेहि यापेति,
अम्हाकं पन तिचीवरं अनुजानाती” ति वचनस्स ओकासं उपच्छिन्दितुं
दिगुणं सङ्घाटिं अनुजानाति, एकच्चिके इतरे । एवं हि नेसं चत्तारि^५
भविस्सन्ती ति ।

अतिरेकचीवरादिकथा

२२-२३. [अग्गळं अच्छुपेय्यं ति छिद्दट्टाने^४ पिलोतिकखण्डं
लग्गापेय्यं^५ ।] अहतकप्पानं ति एकवारं^६ धोतानं । उतुद्धट्टानं^७ ति उतुतो
दीघकालतो उद्धट्टानं हतवत्थकानं^८, पिलोतिकानं ति वुत्तं होति । पापणिके
ति अन्तरापणतो पतितपिलोतिकचीवरे । उस्साहो करणीयो ति परियेसना^{१०}
कातब्बा । परिच्छेदो पन^९ नत्थि, पट्टसतं पि वट्टति । सब्बमिदं
सादियन्तस्स भिक्खुनोवसेन^{१०} वुत्तं । अग्गळं^{११} तुन्नं ति एत्थ उद्धरित्वा
अल्लियापनखण्डं^{१२} अग्गळं, सुत्तकेन^{१३} संसिब्बितं तुन्नं; विज्झित्वा^{१४} करणं
ओवट्टिकं^{१५} । कण्डुसकं^{१६} वुच्चति मुट्टिका । दळ्हीकम्मं ति अनुद्धरित्वा व
उपस्सयं कत्वा अल्लियापनकं वत्थखण्डं ।

B. 410

15

२४-२७. विसाखावत्थु^{१७} उत्तानत्थं । ततो परं पुब्बे विनिच्छित्त-
मेव । सोवग्गिकं* ति सग्गप्पत्तहेतुकं^{१८} । तेनेवाह “सोवग्गिकं^{१९}” ति ।
सोकं अपनेती ति सोकनुदं । अनामया ति अरोगा । सग्गम्हि कायम्ही
ति सग्गोपपन्ना ।

R. 1129

२८-३०. पुथुज्जना कामेसु वीतरागा ति भानलाभिनो ।

20

३१-३३. संदिट्ठो ति दिट्ठमत्तकमित्तो । सम्भत्तो ति एकसम्भोगो
दळ्हमित्तो । आलपितो ति “मम सन्तकं यं इच्छेय्यासि, तं गण्हाही^{२०}” ति*

१. महाजनस्स सञ्ज्ञा-स्या०, रो० । २. द्विगुणं-स्या०, रो० । ३-३. दुपट्टं-सी० ।
[ ] सी० पोत्थके नत्थि । ४. छिन्नट्टाने-स्या०, रो० । ५. ठपेय्युं-स्या०, रो० । ६. एक-
वारं-स्या०, रो० । ७. ०तानं-स्या०, रो० । ८. ०वत्थुकानं-स्या०, रो० । ९. पनेत्थ-
म० । १०. भिक्खुनो-स्या०, रो० । ११. अग्गळं-सी० । एवमुपरि पि । १२. अल्लिया-
म० । एवमुपरि पि । १३. सुत्तेन-म० । १४. वट्टेत्वा-म० । १५. ओवट्टिका-सी० ।
१६. कण्डू-सी० । १७. ०वत्थुं-स्या०, रो० । *-*. सी० पोत्थके नत्थि । १८. सग्गहेतु-
कं-स्या०, रो० । १९. सग्गसंवत्तनिकं-स्या०, रो० । २०. गण्हेय्यासी-स्या०, रो० ।

एवं* वुत्तो । एतेसु तीसु अञ्जतरनामेन सद्धिं जीवति, गहिते अत्तमनो
होती ति इमेहि गहितविस्सासो रुहति* ।

पच्छिमविकप्पनुपगचीवरादिकथा

३४. पंसुकूलकतो^१ (३१२.२४) ति कतपंसुकूलो । गरुको होती ति
जिण्णजिण्णट्टाने अगळारोपनेन गरुको होति । सुत्तल्लखं कातुं ति सुत्तेनेव
५ अगळं कातुं^२ ति अत्थो । विकण्णो होती^३ ति सुत्तं अच्छेत्वा^४ सिब्बन्तानं^५
एको सङ्घाटिकोणो^६ दीघो होति । विकण्णं^७ उद्धरितुं ति दीघकोणं
छिन्दितुं^८ । ओकिरियन्ती^९ ति छिन्नकोणतो गलति^{१०} । अनुवातं परिभण्डं
ति अनुवातं चैव परिभण्डं च ।

३५. पत्ता लुज्जन्ती ति महन्तेसु पत्तमुखेसु दिन्नानि सुत्तानि
१० गलन्ति, ततो पत्ता^{११} लुज्जन्ति । अट्ठपदकं^{१२} कातुं ति अट्ठपदकच्छेदेन^{१३}
पत्तमुखं सिब्बितुं । अन्वाधिकं पि आरोपेतुं ति आगन्तुकपत्तं पि^{१४} दातुं ।
इदं पन अप्पहोने आरोपेतब्बं । सचे प्होति, आगन्तुकपत्तं^{१५} न वट्ठति,
छिन्दितब्बमेव ।

३६. न च^{१६} भिक्खवे सद्धादेय्यं ति एत्थ सेसजातीनं देन्तो
१५ विनिपातेतियेव । मातापितरो पन सचे रब्जे ठिता^{१७} पत्थयन्ति^{१८}, दातब्बं ।

B. 411

३७. गिलानो ति गिलानताय गहेत्वा गन्तुं^{१९} असमत्थो^{२०} ।
वस्सिकसङ्केतं^{२१} ति वस्सिके चत्तारो मासे । नदीपारं ति नदिया पारे भत्तं
भुञ्जितब्बं होति । अगळगुत्तिविहारो ति^{२२} सब्बेस्वेव^{२३} चेतेसु^{२४} गिलानवस्सिक-
सङ्केतेनदीपारगमनअत्थतकठिनभावेसु अगळगुत्तियेव पमाणं । गुत्ते एव
२० हि विहारे एतेसु^{२५} कारणेसु^{२६} निक्खिपित्वा बहि गन्तुं वट्ठति, न^{२७} अगुत्ते^{२८} ।

१. ०कूलिकतो-स्या०, रो० । २. दातुं-सी० । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
४. अच्छेत्वा अच्छेत्वा-म० । ५. सिब्बितानं-स्या०, रो० । ६. ०करणो-स्या०, रो० ।
७-७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. ओकिरोयती-सी० । ९. गळति-म० । १०. पत्ता च-
सी० । ११. अट्ठा०-सी० । १२. ०पदकच्छन्नेन-स्या०, रो०; ०पदकच्छन्नेन-म० ।
१३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. ०पटं-स्या०, रो० । १५. ०पि-स्या०,
रो० । १६. पत्थेयन्ति-स्या०, रो० । १७-१७. गन्तुमसमत्थो-सी० । १८-१८. सी० पोत्थके
नत्थि । १९-१९. सब्बेस्वेवेतेसु-सी० । २०-२०. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
२१-२१. नागुत्ते-सी० । २२-२२. सी० पोत्थके नत्थि ।

आरञ्जकस्स^१ पन विहारो न सुगुत्तो होति, तेन भण्डुक्खलिकाय^२ पक्खिपित्वा पासाणसुसिरक्खसुसिरादीसु सुप्पटिच्छन्नेसु^३ ठपेत्वा गन्तब्बं ।

R. 1130

सङ्घिकचीवरुप्पादकथा

३८. तुय्हेव भिक्खु तानि चीवरानो (३१४.१२) ति अञ्जत्थ^४ गहेत्वा हटानि^५ पि तुय्हेव; न तेसं अञ्जो कोचि इस्सरो ति । एवं च पन वत्वा 5 अनागते पि निक्कुक्कुच्चा गण्हस्सन्ती ति दस्सेतुं इध पना ति आदिमाह । तस्सेव तानि चीवरानि याव कठिनस्स उब्भाराया^६ ति सचे गणपूरके भिक्खु लभित्वा कठिनं अत्थतं होति, पञ्चमासे; नो चे अत्थतं होति, एकं चीवरमासमेव । यं यं^७ “सङ्घस्स देमा” ति वा देन्ति, “सङ्घं उद्दिस्स देमा” ति वा देन्ति, “वस्सं वुत्थसङ्घस्स^८ देमा” ति वा देन्ति, 10 “वस्सावासिकं देमा” ति वा देन्ति, सचे पि मतकचीवरं अविभजित्वा तं विहारं पविसन्ति, तं^९ सब्बं तस्सेव भिक्खुनो होति । यं पि सो वस्सा- वासत्थाय वड्ढि पयोजेत्वा ठपितउपनिक्खेपतो वा तत्रुप्पादतो वा वस्सावासिकं गण्हाति, सब्बं सुगहितमेव^{१०} होति । इदं^{११} हि एत्थ^{१२} लक्खणं, येन तेनाकारेन सङ्घस्स उप्पन्नवत्थं^{१३} अत्थतकठिनस्स पञ्चमासे, अनत्थत- 15 कठिनस्स एकं चीवरमासं पापुणाति । यं पन “इदं इध वस्सं वुत्थसङ्घस्स देमा” ति वा “वस्सावासिकं देमा” ति वा वत्वा दिन्नं, तं अनत्थत- कठिनस्सा पि पञ्चमासे पापुणाति । ततो परं^{१४} पन उप्पन्नं वस्सावासिकं पुच्छित्तब्बं—“किं अतीतवस्से इदं वस्सावासिकं, उदाहु अनागतवस्से” ति ! कस्मा ? पिट्टिसमये उप्पन्नत्ता ।

20

उतुकालं ति वस्सानतो अञ्जं कालं । तानि चीवरानि आदाय सावत्थि गन्त्वा ति एत्थ तानि चीवरानि गतगतट्टाने सङ्घिकानेव होन्ति, भिक्खूहि दिट्ठमत्तमेवेत्थ पमाणं । तस्मा सचे केचि^{१५} पटिपथं आगच्छन्ता^{१६}

१. अरञ्जक-स्या०, रो० । २. ०क्खलियं-स्या०, रो० । ३. सुपटि०-स्या०, रो० । ४. अञ्जत्र-स्या०, रो० । ५. नीतानि-सी० । ६. उब्भारा-म० । ७. म० पोत्थके नत्थि । ८. वस्सं वुत्थं-म० सी०, रो० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. सुगहितं-सी० । ११-११. इदं देत्थ-म० । १२. उप्पन्नं वत्थं-म० । १३. परमं-सी०, रो० । १४. कोचि-सी० । १५. आगच्छन्तो-सी० ।

B. 412

“कुहि आवुसो गच्छसी” ति पुच्छित्वा तमत्थं सुत्वा “किं आवुसो मयं सङ्घो न होमा” ति तत्थेव भाजेत्वा गण्हन्ति^२, सुग्गहितानि । सचे पि एस मग्गा ओक्कमित्वा कच्चि^३ विहारं वा आसनसालं वा पिण्डाय चरन्तो एकं गेहेमेव वा^४ पविसति, तत्र च नं भिक्खू दिस्वा तमत्थं पुच्छित्वा भाजेत्वा^५ गण्हन्ति, सुग्गहितानेव ।

R. 1131

अधिद्धातुं (३१४.२३) ति एत्थ अधिद्धन्तेन वत्तं जानितब्बं । तेन हि भिक्खुना घण्टि^६ पहरित्वा कालं घोसेत्वा थोकं आगमेत्वा सचे घण्टिसञ्जाय वा कालसञ्जाय वा भिक्खू आगच्छन्ति, तेहि सद्धि भाजेतब्बानि । नो चे आगच्छन्ति, “मय्हिमानि चीवरानि पापुणन्ती” ति अधिद्धातब्बानि । एवं^{१०} अधिद्धिते सब्बानि तस्सेव होन्ति, ठितिका पन न तिट्ठति ।

सचे एकेकं उद्धरित्वा “अयं पठमभागो मय्हं पापुणाति, अयं दुतिय-भागो” ति एवं गण्हाति, गहितानि च सुग्गहितानि होन्ति, ठितिका च तिट्ठति । एवं पापेत्वा गण्हन्तेना पि अधिद्धितमेव होति । सचे पन घण्टि पहरित्वा वा अप्पहरित्वा^७ वा कालं पि घोसेत्वा वा अघोसेत्वा वा^{१५} “अहमेवेत्थ मय्हमेव इमानि चीवरानी” ति गण्हाति, दुग्गहितानि होन्ति । अथ “अञ्जो कोचि इध नत्थि, मय्हं एतानि पापुणन्ती” ति गण्हाति, सुग्गहितानि ।

पातिते कुसे ति एकोट्ठासे कुसदण्डके पातितमत्ते सचे पि भिक्खु-सहस्सं होति, गहितमेव नाम चीवरं । नाकामा^८ भागो दातब्बो ति^९ । सचे^{२०} पन अत्तनो रुचिया दातुकामा होन्ति, देन्तु । अनुभागे पि एसेव नयो ।

सचीवरानी ति “कालचीवरं पि सङ्घस्स इतो व दस्साम, विसुं सज्जियमाने अतिचिरं^१ होती” ति खिप्पंयेव^{१०} सचीवरानि भत्तानि अकंसु । थेरे आगम्म उप्पन्नानी ति तुम्हेसु पसादेन खिप्पं उप्पन्नानि ।

१. गच्छती-रो० । २. गण्हाति-सी० । ३. किञ्चि-स्या०, रो० । ४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. गण्ड-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ६. अपहरित्वा-सी० । ७. न अकामा-सी० । ८. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ९. चीवरं-स्या०, रो० । १०. खिप्पमेव-स्या०, रो० ।

सङ्घस्स देमा ति चीवरानि देन्ती (३१५.६) ति सकलं पि चीवरकालं सनिकं^१ सनिकं देन्तियेव । पुरिमेसु पन द्वीसु वत्थूसु पच्छिन्नदानत्ता^२ अदंसू ति वुत्तं । सम्बहुला थेरा ति विनयधरा^३ पामोक्खा थेरा^३ । इदं पन वत्थुं^४ सद्धि पुरिमेन द्वे^५ भातिकवत्थुना^६ परिनिब्बुते भगवति उप्पन्नं, इमे च थेरा दिट्ठपुब्बा तथागतं, तस्मा पुरिमेसु वत्थूसु तथागतेन पञ्चत्तनयेनेव कथेसु । 5

उपनन्दसक्यपुत्तवत्थुकथा

३६. गामकावासं अगमासी ति अप्पेव नाम चीवरानि भाजेन्ता मय्हं पि सङ्गहं करेय्युं ति चीवरभाजनकालं सल्लक्खेत्वा व अगमासि । सादियिस्ससी ति गण्हिस्ससि । एत्थ च किञ्चा पि तस्स भागो न पापुणाति । अथ खो “नगरवासिको अयं मुखरो धम्मकथिको” ति ते भिक्खू “सादियिस्ससी” ति आहंसु । यो सादियेय्य आपत्ति दुक्कटस्सा ति 10 एत्थ पन किञ्चा पि लहुका आपत्ति, अथ खो गहितानि गहितट्टाने दातब्बानि । सचे पि नट्टानि वा जिण्णानि वा होन्ति, तस्सेव गीवा । देही ति वुत्ते अदेन्तो धुरनिक्खेपे भण्डग्घेन कारेतब्बो । R. 1132

एकाधिप्पायं ति एकं अधिप्पायं; एकं पुग्गलपटिवीसमेव^६ देथा ति अत्थो । इदानि यथा सो दातब्बो, तं दस्सेतुं तन्ति ठपेन्तो इध पना ति 15 आदिमाह । तत्थ सचे अमुत्र उपड्डं अमुत्र उपड्डं ति एकेकस्मि एकाहमेकाहं वा^७ सत्ताहं सत्ताहं वा सचे वसति, एकेकस्मि विहारे यं एको पुग्गलो लभति, ततो ततो उपड्डं उपड्डं दातब्बं । एवं एकाधिप्पायो दिन्नो^८ होति । यत्थ वा पन बहुतरं ति सचे एकस्मि विहारे वसन्तो इतरस्मि सत्ताहवारेन अरुणमेव उट्ठापेति, एवं पुरिमस्मि बहुतरं वसति 20 नाम । तस्मा ततो बहुतरं^९ वसितविहारतो^{१०} तस्स पटिवीसो दातब्बो । एवं पि एकाधिप्पायो दिन्नो होति । इदं च नानालाभेहि नानूपचारेहि एकसीमविहारेहि कथितं, नानासीमविहारे पन सेनासनग्गाहो पटिप्पस्स-

१. सणिकं-स्या०, रो०, म० । २. परिच्छिन्न०-स्या०, रो० । ३-३. विनयधर-पामोक्खथेरा-स्या०, रो०, म० । ४. वत्थु-म० । ५-५. ०भातुक०-सी०; द्विभातिक०-स्या०, रो० । ६. ०विसमेव-सी०, स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८-८. सत्ताह-सत्ताहं-स्या०, रो० । ९. दिन्नो नाम-स्या०, रो० । १०-१०. बहुतरवसित०-स्या०, रो० ।

म्भति । तस्मा तत्थ चीवरपटिवीसो न पापुणाति । सेसं पन आमिस-
भेसज्जादि सब्बं सब्बत्थ अन्तोसीमगतस्स पापुणाति ।

गिलानवत्थुकथा

४०. मञ्चके निपातेसुं (३१७.४) ति एवं धोवित्वा अञ्जं कासावं निवा-
सेत्वा मञ्चके निपज्जापेसुं; निपज्जापेत्वा च^१ पनायस्मा आनन्दो मुत्तकरीसकिलिट्ठं
5 कासावं धोवित्वा भूमियं परिभण्डं अकासि । यो भिक्खवे मं उपट्ठहेय्य,
सो गिलानं उपट्ठहेय्या ति यो मं ओवादानुसासनीकरणे^२ उपट्ठहेय्य, सो
गिलानं उपट्ठहेय्य; मम ओवादकारकेन गिलानो उपट्ठातब्बो ति अयमेवेत्थ
अत्थो । भगवतो च गिलानस्स च उपट्ठानं एकसदिसं ति एवं पनेत्थ अत्थो
B. 414 न गहेतब्बो । सङ्घेन उपट्ठातब्बो^३ ति यस्सेते^४ उपज्झायादयो^५ तस्मि
10 विहारे नत्थि, आगन्तुको होति एकचारिकभिक्खु^६, सो^७ सङ्घस्स^८ भारो,
तस्मा सङ्घेन उपट्ठातब्बो । नो चे उपट्ठहेय्य, सकलस्स सङ्घस्स आपत्ति ।
वारं ठपेत्वा जग्गन्तेसु पन यो अत्तनो वारे न जग्गति, तस्सेव आपत्ति ।
सङ्घत्थेरो पि वारको न मुच्चति । सचे सकलो सङ्घो एकस्स भारं करोति,
R. 1133 एको वा वत्तसम्पन्नो भिक्खु अहमेव जग्गिस्सामी ति पटिजग्गति^९, सङ्घो
15 आपत्तितो मुच्चति ।

४१. अभिक्कमन्तं^{१०} वा अभिक्कमती ति आदीसु वड्ढन्तं वा आबाधं
“इदं नाम मे परिभुञ्जन्तस्स वड्ढति, इदं^{११} परिभुञ्जन्तस्स परिहायति, इदं
परिभुञ्जन्तस्स तिट्ठती” ति यथाभूतं नाविकरोती ति एवमत्थो दट्ठब्बो ।
नालं ति न^{१२} पतिरूपो^{१२}, न युत्तो उपट्ठातुं । भेसज्जं संविधातुं ति भेसज्जं
20 योजेतुं असमत्थो होति । आमिसन्तरो ति आमिसं अस्स अन्तरं ति
आमिसन्तरो । अन्तरं ति कारणं वुच्चति; आमिसकारणा^{१३} यागुभत्तपत्त-
चीवरानि पत्थेन्तो उपट्ठाती ति अत्थो ।

१. व-स्या०; रो० पोत्थके नत्थि । २. ०सासनि०-सी० । ३. उपट्ठापेतब्बो-स्या०,
रो० । ४. यस्स ते-सी० । ५. उपज्झादयो-म० । ६. ०चारिको भिक्खु-म०; ०चारिको-
स्या०, रो० । ७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. भिक्खुसङ्घस्स-स्या०, रो० । ९. पटिपज्जति-
स्या०, रो० । १०. ०कन्तं-स्या०, रो० । ११. इदं नाम मे-स्या०, रो० । १२-१२. नप्पटि०-
स्या०, रो० । १३. ०कारणो-स्या०, रो० ।

मतसन्तककथा

४२-४३. कालङ्कते^१ (३१८.२०) ति कालकिरियाय । गिलानुपट्टाकानं दातुं ति एत्थ अनन्तरं वुत्ताय कम्मवाचाय दिन्नं पि अपलोकेत्वा दिन्नं पि दिन्नमेव होति, वट्टति ।

४४-४५. यं तत्थ लहुभण्डं यं तत्थ गरुभण्डं ति एत्थ लहुभण्ड-गरुभण्डानं नानाकरणं परतो वण्णयिस्साम । गिलानुपट्टाकलाभे पन अयं^५ आदितो पट्टाय विनिच्छयो—

सचे सकले भिक्खुसङ्घे उपट्ठहन्ते कालं करोति, सब्बे पि सामिका । अथ एकच्चेहि वारे कते एकच्चेहि अकतेयेव^२ कालं करोति, तत्थ^३ एकच्चे आचरिया वदन्ति—“सब्बे पि अत्तनो वारे सम्पत्ते करेय्युं, तस्मा सब्बे पि सामिनो” ति । एकच्चे वदन्ति—“येहि जग्गितो तेयेव लभन्ति, इतरे न लभन्ती” ति । सामणेरे कालङ्कते सचे^४ चीवरं अत्थि, गिलानुपट्टाकानं दातब्बं । नो चे अत्थि यं अत्थि, तं दातब्बं । अञ्जस्मि परिकखारे सत्ति चीवरभागं^५ कत्वा दातब्बं ।

भिक्खु च सामणेरो च सचे समं उपट्ठहिंसु, समको भागो दातब्बो । अथ सामणेरो व उपट्ठहति, भिक्खुस्स संविदहनमत्तमेव होति, सामणेरस्स जेट्ठकभागो^६ दातब्बो । सचे सामणेरो भिक्खुना आनीतउदकेन यागुं पचित्वा पटिग्गाहापनमत्तमेव करोति, भिक्खु उपट्ठहति, भिक्खुस्स जेट्ठक-भागो^७ दातब्बो ।

बहू भिक्खू सब्बे^८ समग्गा हुत्वा उपट्ठहन्ति, सब्बेसं समको भागो दातब्बो । यो पनेत्थ विसेसेन उपट्ठहति, तस्स विसेसो कातब्बो । येन पन एकदिवसं पि^९ गिलानुपट्टाकवसेन यागुभत्तं वा पचित्वा दिन्नं, नहानं वा पटियादितं, सो पि गिलानुपट्टाको व । यो समीपं अनागन्त्वा भेसज्जतण्डुला-

१. कालकते-स्या०, रो० । २. वारे अकते०-स्या०, रो० । ३. तत्र-सी० । ४. पिस्स-स्या०, रो० । ५. चीवरं भागं-सी० । ६. जेट्ठकोट्ठसी-सी०; जेट्ठको भागो-स्या०, रो० । ७. जेट्ठभागो-सी०; जेट्ठको भागो-स्या०, रो० । ८. म० पोत्थके नत्थि । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

दीनि^१ पेसेति, अयं गिलानुपट्टाको न होति । यो^२ परियेसित्वा गाहापेत्वा आगच्छति, अयं गिलानुपट्टाको^३ व^४ ।

एको वत्तसीसेन जग्गति; एको पच्चासाय, मतकाले उभो पि पच्चा-
सिसन्ति^५, उभिन्नं पि दातब्बं । एको उपट्ठित्वा गिलानस्स वा कम्मेन
अत्तनो वा कम्मेन कत्थचि गतो “पुन आगन्त्वा जग्गिस्सामी” ति, एतस्स^६
पि दातब्बं । एको चिरं उपट्ठित्वा “इदानि न सक्कोमी” ति धुरं निक्खि-
पित्वा गच्छति, सचे पि तं दिवसमेव गिलानो कालं करोति, उपट्टाकभागो
न दातब्बो ।

गिलानुपट्टाको नाम गिहि^७ वा होतु पब्बजितो वा, अन्तमसो मातु-
१० गामो पि, सब्बे भागं लभन्ति । सचे तस्स भिक्खुनो पत्तचीवरमत्तमेव
होति, अञ्जं नत्थि; सब्बं गिलानुपट्टाकानयेव दातब्बं । सचे पि सहस्सं
अग्घति, अञ्जं पन बहुं पि परिक्खारं ते न लभन्ति; सङ्खस्सेव होति ।
अवसेसं^८ भण्डं बहुकं^९ चेव महग्घं च, तिचीवरं अप्पग्घं; ततो गहेत्वा
तिचीवरपरिक्खारो दातब्बो । सब्बं चेतं सङ्घिकतो व^{१०} लब्धति ।

११ सचे पन सो जीवमानोयेव सब्बं अत्तनो परिक्खारं निस्सज्जित्वा^{१२}
कस्सचि अदासि, कोचि वा विस्सासं^{१३} अग्गहेसि, यस्स दिन्नं, येन च गहितं,
तस्सेव होति । तस्स रुचिया एव गिलानुपट्टाका लभन्ति, अञ्जेसं अदत्त्वा
दूरे ठपितपरिक्खारा पि तत्थ तत्थ सङ्खस्सेव होन्ति । द्विन्नं^{१४} सन्तकं होति
अविभत्तं, एकस्मिं कालङ्कते इतरो सामी^{१५} । बहुन्नं पि सन्तके एसेव नयो ।
२० सब्बेसु मतेसु सङ्घिकं होति । सचे पि अविभजित्वा सद्विविहारिकादीनं
देन्ति^{१६} अदिन्नमेव होति । विभजित्वा^{१७} दिन्नं पन सुदिन्नं । तं तेसु मतेसु
पि सद्विविहारिकादीनयेव होति, न सङ्खस्स ।

कुसचीरादिपटिकलेपकथा

४६-४८. कुसचीरादीसु^{१८} अकनाळं^{१९} (३२०.२२) ति अक्कनाळमयं ।

पोत्थको ति मकचिमयो वुच्चति । सेसानि पठमपाराजिकवण्णनायं वुत्तानि । तेसु

१. ०पि-स्या०, रो० । २. यो पन-स्या०, रो० । ३. ०पट्टाका-स्या०, रो० ।
४. व एतस्सा पि दातब्बो-स्या०, रो० । ५. ०सोमन्ति-म० । ६. एतस्सा-स्या०, रो० ।
७. गिही-सी० । ८-८. अवसेसभण्डं बहुं-स्या०, रो० । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. ०जित्वा-
सी० । ११. विस्सासा-सी० । १२. सचे द्विन्नं-स्या०, रो० । १३. सामि-सी० । १४. देति-
सी० । १५. विस्सज्जित्वा-स्या०, रो० । १६. ०चीरादिसु-सी० । १७. ०नालं-स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि ।

पोत्थके एव^१ दुक्कटं । सेसेसु थुल्लच्चयानी^२ ति^३ । अक्कदुस्स-कदलिदुस्स-एरक-
दुस्सानि पन पोत्थकगतिकानेव ।

सब्बनीलकादीनि रजनं धोवित्वा^४ पुन रजित्वा धारेतब्बानि । न
सक्का चे होन्ति धोवितुं^५, पच्चत्थरणानि वा कातब्बानि^६ । दुपट्टचीवरस्स^७
वा मज्जे दातब्बानि । तेसं वण्णनानत्तं उपाहनासु वुत्तनयमेव । अच्छन्न- 5
दसदीघदसानि दसा^८ छिन्दित्वा धारेतब्बानि । कञ्चुकं लभित्वा फालेत्वा
रजित्वा परिभुञ्जितुं वट्ठति^९ । वेठने पि एसेव नयो । तिरीटकं^{१०} पन
रुक्खच्छल्लिमयं^{११}; तं पादपुञ्छनं कातुं वट्ठति ।

४६-५०. पतिरूपे^{१२} गाहके (३२२.४) तिसचे कोचि भिक्खु “अहं तस्स
गण्हामो” ति गण्हाति, दातब्बं ति अत्थो । एवमेतेसु^{१३} तेवीसतिया पुग्गलेसु 10
सोळस जना न लभन्ति, सत्त जना लभन्ती ति ।

सङ्घे भिन्ने चीवररूपादकथा

५१-५३. सङ्घो भिज्जती ति भिज्जित्वा कोसम्बकभिक्खु^{१४} विय
द्वे कोट्टासा होन्ति । एकस्मि पक्खे ति एकस्मि कोट्टासे दक्खिणोदकं च
गन्धादीनि च देन्ति, एकस्मि चीवरानि । सङ्घस्सेवेतं^{१५} ति सकलस्स सङ्घस्स
द्विन्नं पि कोट्टासानं एतं होति, घण्टि^{१६} पहरित्वा द्वीहि पि पक्खेहि एकतो 15
भाजेतब्बं । पक्खस्सेवेतं ति एवं दिन्ने यस्स कोट्टासस्स उदकं दिन्नं, तस्स
उदकमेव होति; यस्स चीवरं दिन्नं, तस्सेव चीवरं । यत्थ पन दक्खिणोदकं
पमाणं होति, तत्थ एको पक्खो दक्खिणोदकस्स लद्धत्ता चीवरानि
लभति, एको चीवरानमेव लद्धत्ता ति उभोहि^{१७} एकतो हुत्वा यथावुडुं
भाजेतब्बं । इदं किर परसमुद्दे लक्खणं ति महाअट्ठकथायं वुत्तं । तस्मिंयेव 20
पक्खे ति एत्थ पन इतरो पक्खो अनिस्सरोयेव । चीवरपैसनवत्थूनि
पाकटानेव ।

B. 417

१. येव-स्या०, रो० । २-२. ०च्चयानि-स्या०, रो०; ०च्चयादीनि-सी० । ३. वामेत्वा-
सी०; वमेत्वा-स्या०, रो० । ४. वामेतुं-सी०; वमेत्वा-स्या०, रो० । ५. कारेतब्बानि-स्या०,
रो० । ६. द्विपट्ट०-स्या०, रो०; तिपट्ट० पाठो दिस्सति । ७. दुस्सानि दसानि-स्या०, रो० ।
८. वट्ठतियेव-सी० । ९. तिरीटं-सी० । १०. रुक्खच्छल्लि-सी० । ११. पटि०-स्या०,
रो० । १२. एवमेव तेसु-स्या०, रो० । १३. कोसम्बिक-स्या०, रो० । १४. सङ्घस्सेव
तं-स्या०, रो० । १५. गण्डि-सी०, स्या०, रो० । १६. ०पि-म० ।

अट्टचीवरमातिकाकथा

R. 1136

५४. इदानी आदितो पट्टाय वुत्तचीवरानं पटिलाभखेत्तं^१ दस्सेत्तुं “अट्टिमा भिक्खवे मातिका” (३२४.२५) ति आदिमाह । सीमाय देती ति आदि पुग्गलाधिट्टाननयेन वुत्तं । एत्थ^२ पन सीमाय दानं एका^३ मातिका^३, कतिकाय दानं दुतिया...पे०...पुग्गलस्स दानं अट्टमा । तत्थ सीमाय^५ दम्मी ति एवं सीमं परामसित्वा देन्तो सीमाय देति नाम । एसेव नयो सब्बत्थ ।

सीमाय देति, यावतिका भिक्खू अन्तोसीमगता तेहि भाजेतब्बं ति आदिमिह पन मातिकानिद्देसे सीमाय देती ति एत्थ ताव खण्डसीमा, उपचारसीमा, समानसंवाससीमा, अविप्पवाससीमा, लाभसीमा, गामसीमा, 10 निगमसीमा, नगरसीमा, अब्भन्तरसीमा, उदकुवखेपसीमा^४, जनपदसीमा, रट्टसीमा, रज्जसीमा, दीपसीमा, चक्कवाळसीमा ति पन्नरससीमा वेदितब्बा ।

तत्थ खण्डसीमा सीमाकथाय वुत्ता व । उपचारसीमा परिक्खित्तस्स विहारस्स परिक्खेपेन अपरिक्खित्तस्स परिक्खेपारहट्टानेन परिच्छिन्ना होति । अपि च भिक्खूनां धुवसन्निपातट्टानतो वा परियन्ते ठितभोजन- 15 सालतो वा निबद्धवसनकआवासतो^५ वा थाममज्झिमस्स पुरिसस्स द्विन्नं लेड्डुपातानं अन्तो उपचारसीमा वेदितब्बा, सा पन आवासेसु वड्डन्तेसु वड्डति, परिहायन्तेसु परिहायति । महापच्चरियं पन “भिक्खूसु^६ पि वड्डन्तेसु वड्डती” ति वुत्तं । तस्मा^७ सचे विहारे सन्निपतितभिक्खूहि सद्धि एकाबद्धा हुत्वा योजनसतं पि पूरेत्वा निसीदन्ति, योजनसतं पि उपचारसीमा व 20 होति, सब्बेसं लाभो पाप्पुणाति । समानसंवासअविप्पवाससीमा द्वयं पि वुत्तमेव ।

L. 418

लाभसीमा नाम नेव सम्मासम्बुद्धेन अनुज्जाता, न धम्मसङ्गाहक-
त्थेरेहि ठपिता; अपि च खो राजराजमहामत्ता विहारं कारापेत्वा^८ गावुत्तं
वा अट्टयोजनं वा योजनं वा समन्ततो परिच्छिन्दित्वा “अयं अम्हाकं

१. वखेत्तं-सी० । २. ०च-स्या०, रो० । ३-३. पठममातिका-स्या०, रो० ।

४. उदकुवखेप-रो० । ५. निबद्धं वस-सी० । ६. सा लाभसेन भिक्खूसु-स्या०, रो० ।

७. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ८. कारेत्वा-सी०, म० ।

विहारस्स लाभसीमा” ति नामलिखितके^१ थम्भे^२ निखणित्वा “यं एत्थन्तरे
उप्पज्जति, सब्बं तं अम्हाकं विहारस्स देमा” ति सीमं ठपेन्ति, अयं लाभ-
सीमा नाम । गामनिगमनगरअब्भन्तरउदकुक्खेपसीमा पि वुत्ता एव^३ ।
जनपदसीमा नाम—कासिकोसलरट्टादीनं अन्तो बहू जनपदा होन्ति, तत्थ
एकेको जनपदपरिच्छेदो जनपदसीमा^४ । रट्टसीमा नाम कासिकोसलादिरट्ट- 5
परिच्छेदो । रज्जसीमा नाम “चोळभोगो^५ केरलभोगो^६” ति एवं एकेकस्स
रज्जो आणापवत्तिट्ठानं । दीपसीमा नाम समुद्दन्तेन परिच्छिन्नमहादीपा^७
च अन्तरदीपा च । चक्कवाळसीमा नाम चक्कवाळपब्बतेनेव परिच्छिन्ना ।

R. 1137

एवमेतासु सीमासु खण्डसीमाय केनचि कम्मेन सन्नपतितं सङ्घं
दिस्वा “एत्थेव सीमाय सङ्घस्स देमी^८” ति वुत्ते यावतिका भिक्खू अन्तो- 10
खण्डसीमगता, तेहि भाजेतब्बं । तेसंयेव हि तं पापुणाति । अज्जेसं
सीमन्तरिकाय वा उपचारसीमाय वा ठितानं पि न पापुणाति । खण्ड-
सीमाय ठिते^९ पन रुक्खे वा पब्बते वा ठितस्स हेट्ठा वा पठवीवेमज्ज-
गतस्स^{१०} पापुणातियेव । “इमिस्सा उपचारसीमाय सङ्घस्स दम्मी” ति
दिन्नं पन खण्डसीमासीमन्तरिकासु^{११} ठितानं पि पापुणाति^{१२} । “समानसंवास- 15
सीमाय दम्मी” ति दिन्नं पन खण्डसीमासीमन्तरिकासु ठितानं न^{१३} पापु-
णाति । अविप्पवाससीमालाभसीमासु दिन्नं तासु सीमासु अन्तोगतानं
पापुणाति । गामसीमादीसु दिन्नं^{१४} तासं सीमानं अब्भन्तरे बद्धसीमाय
ठितानं पि पापुणाति । अब्भन्तरसीमाउदकुक्खेपसीमासु दिन्नं तत्थ अन्तो-
गतानंयेव पापुणाति । जनपदरट्टरज्जदीपचक्कवाळसीमासु पि गामसीमा- 20
दीसु वुत्तसदिसोयेव विनिच्छयो ।

सचे पन जम्बुदीपे ठितो “तम्बपणिदीपे सङ्घस्स दम्मी” ति देति^{१५},
तम्बपणिदीपतो एको^{१६} पि गन्त्वा सब्बेसं गण्हितुं लभति । सचे पि तत्रेव

१-१. लिखितथम्भे-स्या०, रो० । २. येव-स्या०, रो० । ३. नाम-स्या०, रो० ।
४. बहिभोगो चोल-स्या०, रो० । ५. केरळ-म०; केरट्ट-स्या०, रो० । ६. चिच्छिन्ना-
स्या०, रो० । ७. देमा-स्या०, रो० । ८. उट्ठिते-स्या०, रो० । ९. पथवी-म०;
पठवीवेमज्जं वा गतस्स-सी० । १०. सीमसीमन्तरिकासु-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि
पि । ११. न पापुणाति-सी० । १२. सी० पोत्थके नत्थि । १३. पन-स्या०, रो० ।
१४. वदति-स्या०, रो० । १५. एकतो-सी० ।

एको सभागभिक्षु सभागानं भागं गण्हाति, न वारेतब्बो । एवं ताव यो सीमं परामसित्वा देति, तस्स दाने विनिच्छयो वेदितब्बो ।

B. 419

R. 1138

यो पन असुकसीमाया^१ ति वत्तुं न जानाति, केवलं सीमा ति वचनमत्तमेव जानन्तो विहारं आगत्वा “सीमाय दम्मी” ति वा “सीमट्टक-
 ५ सङ्खस्स दम्मी” ति वा भणति, सो पुच्छितब्बो—“सीमा नाम बहुविधा, कतरसीमं सन्धाय भणसी” ति ? सचे वदति—“अहं असुकसीमा ति न जानामि, सीमट्टकसङ्खो भाजेत्वा गण्हातू” ति कतरसीमाय भाजेतब्बं ? महासीवत्थेरो किराह—“अविप्पवाससीमाया” ति । ततो तं आहंसु—
 “अविप्पवाससीमा नाम तियोजना पि होति, एवं सन्ते तियोजने ठिता
 १० लाभं गण्हस्सन्ति, तियोजने ठत्वा आगन्तुकवत्तं पूरेत्वा आरामं पविसि- तब्बं भविस्सति, गमिको तियोजनं गत्वा सेनासनं आपुच्छिस्सति, निस्सयपटिपन्नस्स तियोजनातिक्रमे निस्सयो पटिप्पस्सम्भस्सति, पारिवासिकेन तियोजनं अतिक्रमित्वा अरुणं उट्ठापेतब्बं भविस्सति, भिक्षुनिया तियोजने ठत्वा आरामप्पवेसनं आपुच्छितब्बं भविस्सति, सब्बं^२ पेतं^३ उपचारसीमाय^४
 १५ परिच्छेदवसेनेव^५ कातुं^६ वट्ठति । तस्मा उपचारसीमायमेव भाजेतब्बं” ति ।

कतिकया (३२४.२५) ति समानलाभकतिकाय । तेनेवाह—“सम्बहुला आवासा समानलाभा होन्ती” ति । तत्रेवं^७ कतिका कातब्बा, एकस्मि विहारे सन्निपतितेहि भिक्षूहि यं विहारं सङ्गण्हितुकामा समानलाभं कातुं इच्छन्ति, तस्स नामं गहेत्वा असुको नाम विहारो पोराणको ति वा बुद्धाधिवुत्थो ति
 २० वा अप्पलाभो ति वा यं किञ्चि कारणं वत्वा तं विहारं इमिना^८ विहारेन सिद्धिं एकलाभं कातुं सङ्खस्स रुच्चती ति तिवत्तुं सावेतब्बं । एत्तावता तस्मि विहारे निसिन्नो पि इध निसिन्नो व होति, तस्मि विहारे पि सङ्खेन एवमेव कातब्बं । एत्तावता इध निसिन्नो पि तस्मि निसिन्नो व होति । एकस्मि लाभे^९ भाजियमाने इतरस्मि ठितस्स लाभं गहेतुं वट्ठति । एवं
 २५ एकेन विहारेन सिद्धिं बहू पि आवासा एकलाभा कातब्बा ।

१. ०सीमायं-सी०, स्या०, रो० । २. सब्बमेतं-स्या०, रो० । ३-३. उपचारसीमा-परिच्छेदेनेव-सी० । ४. कतुं-सी० । ५. तत्थेवं-सी० । ६. ०पि-स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

भिक्षुपञ्जत्तिया (३२४.२६) ति अत्तनो परिच्चागपञ्जापनट्टाने ।
तेनेवाह—“यत्थ सङ्घस्स धुवकारा करीयन्ती” ति । तस्सत्थो—यस्मिं विहारे
इमस्स चीवरदायकस्स सन्तकं सङ्घस्स पाकवट्टं वा वत्तति, यस्मिं वा
विहारे भिक्खू अत्तनो भारं कत्वा सदा गेहे भोजेति, यत्थ वा तेन^१ आवासो
कारितो, सलाकभत्तादीनि वा निबद्धानि, येन पन सकलो पि विहारो 5
पतिट्ठापितो, तत्थ वत्तब्बमेव नत्थि, इमे धुवकारा नाम । तस्मा सचे सो
“यत्थ मय्हं धुवकारा करीयन्ति, तत्थ दम्मी” ति वा “तत्थ देथा” ति वा
भणति, बहू सु चे पि ठाने सु धुवकारा होन्ति, सब्बत्थ दिन्नमेव होति ।

B. 420

R. 1139

सचे पन एकस्मिं विहारे भिक्खू बहुतरा होन्ति, तेहि वत्तब्बं—
“तुम्हाकं धुवकारे एकत्थ भिक्खू बहू एकत्थ अप्पका” ति । सचे “भिक्खु- 10
गणनाय गण्हथा” ति भणति, तथा भाजेत्वा गण्हितुं वट्टति । एत्थ च
वत्थभेसज्जादि अप्पकं पि सुखेन भाजियति^२ । यदि पन मञ्चो वा पीठकं
वा एकमेव होति, तं पुच्छित्वा यस्स वा विहारस्स एकविहारे पि वा यस्स
सेनासनस्स सो विचारेति, तत्थ दातब्बं । सचे^३ “असुकभिक्खु गणहातू”
ति वदति, वट्टति । अथ “मय्हं धुवकारे देथा” ति वत्वा अविचारेत्वा 15
व गच्छति, सङ्घस्सा पि विचारेतुं वट्टति । एवं पन विचारेतब्बं—“सङ्घ-
त्थेरस्स वसनट्टाने देथा” ति वत्तब्बं । सचे तस्स^४ सेनासनं परिपुण्णं होति,
यत्थ नप्पहोति, तत्थ दातब्बं । सचे एको भिक्खु “मय्हं वसनट्टाने सेनासन-
परिभोगभण्डं नत्थी” ति वदति, तत्थ दातब्बं ।

सङ्घस्स देती ति विहारं पविसित्वा “इमानि चीवरानि सङ्घस्स 20
दम्मी” ति देति^५ । सम्मुखीभूतेना ति उपचारसीमाय ठितेन सङ्घेन^६
घण्टि^७ पहरित्वा कालं घोसेत्वा^८ भाजेतब्बं । सीमट्टस्स असम्पत्तस्सा पि
भागं गण्हन्तो न वारेतब्बो । विहारो महा होति, थेरासनतो पट्टाय वत्थे सु
दीयमाने सु^९ अलसजातिका महाथेरा पच्छा आगच्छन्ति, “भन्ते
वीसतिवस्सानं दीयति, तुम्हाकं ठितिका अतिकन्ता” ति न वत्तब्बा, 25
ठितिकं ठपेत्वा तेसं दत्त्वा पच्छा ठितिकाय दातब्बं ।

१. करि०—स्या०, रो०, म० । २. अनेन—म० । ३. भाजो०—सी० । ४. ०पि—सी० ।
५. तत्थ—सी०, स्या०, रो० । ६. वदति—स्या०, रो० । ७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. गण्डि-
सी०, स्या०, रो० । ९. घोसापेत्वा—स्या०, रो० । १०. दिट्ठ्य०—म० ।

असुकविहारे किर बहुं चीवरं उप्पन्नं ति सुत्वा योजनन्तरिक-
विहारतो पि भिक्खू आगच्छन्ति, सम्पत्तसम्पत्तानं ठितट्टानतो पट्टाय
दातब्बं । असम्पत्तानं पि उपचारसीमं पविट्टानं अन्तेवासिकादीसु गण्हन्तेसु
दातब्बमेव । “बहिउपचारसीमाय ठितानं देथा” ति वदन्ति, न दातब्बं ।
5 सचे पन उपचारसीमं ओक्कन्तेहि^१ एकावद्धा हुत्वा अत्तनो विहारद्वारे वा
अन्तोविहारेयेव वा होन्ति, परिसवसेन वड्डिता नाम होति सीमा, तस्मा
दातब्बं । सङ्घनवकस्स दिन्ने पि पच्छा आगतानं^२ दातब्बमेव । दुतियभागे
पन थेरासनं आरुळ्हे आगतानं पठमभागो न पापुणाति, दुतियभागतो
वस्सग्गेन दातब्बं ।

B. 421

R. 1140

10 एकस्मि^३ विहारे दस भिक्खू होन्ति, “दस वत्थानि सङ्घस्स देमा”
ति देन्ति, पाटेक्कं भाजेतब्बानि^४ । सचे “सब्बानेव^५ अम्हाकं^६ पापुणन्ती”
ति गहेत्वा गच्छन्ति, दुप्पापितानि चैव दुग्गहितानि च गतगतट्टाने
सङ्घिकानेव होन्ति । एकं पन उद्धरित्वा “इदं तुम्हाकं पापुणाती” ति
सङ्घत्थेरस्स दत्त्वा “सेसानि इमानि^७ अम्हाकं पापुणन्ती” ति गहेतुं वट्टति ।

15 एकमेव वत्थं सङ्घस्स देमा ति आहरन्ति, अभाजेत्वा व अम्हाकं
पापुणन्ती^८ ति गण्हन्ति, दुप्पापितं चैव दुग्गहितं च । सत्थकेन पन^९
हलिदिआदिना वा लेखं कत्वा एकं कोट्टासं “इदं^{१०} ठानं तुम्हाकं पापुणाती”
ति सङ्घत्थेरस्स पापेत्वा “सेसं अम्हाकं पापुणाती” ति गहेतुं वट्टति । यं
पन वत्थस्सेव पुप्फं वा वलि^{११} वा, तेन परिच्छेदं कातुं न वट्टति । सचे एकं
20 तन्तं उद्धरित्वा “इदं ठानं तुम्हाकं पापुणाती” ति सङ्घत्थेरस्स^{१२} दत्त्वा
“सेसं अम्हाकं पापुणाती” ति गण्हन्ति, वट्टति । खण्डं^{१३} खण्डं^{१४} छिन्दित्वा
भाजियमानं^{१५} वट्टतियेव ।

एकभिक्खुके विहारे सङ्घस्स चीवरेसु उप्पन्नेसु सचे पुब्बे
वुत्तनयेनेव सो भिक्खु “सब्बानि मय्हं पापुणन्ती” ति गण्हाति, सुग्गहि-

१. ओक्कन्तेहि-स्या०, रो० । २. ०थेरानं-स्या०, रो० । ३. सचे एकस्मि-
स्या०, रो० । ४. भाजेतब्बं-स्या०, रो० । ५-५. ०नेवम्हाकं-म० । ६. म० पोत्थके
नत्थि । ७. ०णाती-स्या०, रो० । ८. व-स्या०, रो० । ९. इमं-म० । १०. फलं वा
वलि-स्या०, रो० । ११. थेरस्स-स्या०, रो० । १२-१२. खण्डाखण्डं-सी०, स्या०, रो० ।
१३. भाजय०-सी० ।

तानि, ठितिका पन न तिट्ठति । सचे एकेकं उद्धरित्वा “इदं मय्हं पापुणाती” ति गण्हाति, ठितिका तिट्ठति । तत्थ अट्ठिताय ठितिकाय पुन अञ्जस्मि चीवरे उप्पन्ने सचे एको भिक्खु आगच्छति, मज्जे छिन्दित्वा द्वीहि पि गहेतब्बं । ठिताय ठितिकाय पुन अञ्जस्मि चीवरे उप्पन्ने सचे नवकतरो आगच्छति, ठितिका हेट्ठा ओरोहति^१ । सचे बुद्धतरो आगच्छति, 5 ठितिका उद्धं आरोहति । अथञ्जो^२ नत्थि, पुन अत्तनो पापेत्वा गहेतब्बं ।

“सङ्खस्स देमा” ति वा “भिक्खुसङ्खस्स देमा” ति वा येन केनचि आकारेण सङ्खं आमसित्वा दिन्नं पन पंसुकूलिकानं न वट्ठति, “गहपति-चीवरं पटिक्खिपामि पंसुकूलिकङ्गं समादियामी” ति वुत्तत्ता, न पन अकप्पियत्ता । भिक्खुसङ्खेण अपलोकेत्वा दिन्नं पि न गहेतब्बं । यं पन भिक्खु 10 अत्तनो सन्तकं देति, तं भिक्खुदत्तियं नाम वट्ठति, पंसुकूलं पन न होति । एवं सन्ते पि धुतङ्गं न भिज्जति । “भिक्खूनं देम, थेरानं देमा” ति वुत्ते पन पंसुकूलिकानं पि वट्ठति । “इदं वत्थं सङ्खस्स देम, इमिना उपाहनत्थविक-पत्तत्थविक-आयोगअंसवट्ठकादीनि^३ करोन्तू” ति दिन्नं पि वट्ठति । 15

पत्तत्थविकादीनं अत्थाय दिन्नानि बहूनि पि^४ होन्ति, चीवरत्थाय पि प्पहोन्ति, ततो चीवरं कत्वा पारुपितुं वट्ठति । सचे पन सङ्खो भाजितातिरित्तानि वत्थानि छिन्दित्वा उपाहनत्थविकादीनं अत्थाय भाजेति, ततो गहेतुं न वट्ठति । सामिकेहि विचारितमेव हि वट्ठति, न इतरं । 20

“पंसुकूलिकसङ्खस्स धम्मकरकपटादीनं” अत्थाय देमा” ति वुत्ते^५ पि^६ गहेतुं वट्ठति, परिक्खारो नाम पंसुकूलिकानं पि इच्छितब्बो । यं तत्थ अतिरेकं होति, तं चीवरे पि उपनेतुं वट्ठति । सुत्तं सङ्खस्स देन्ति, पंसुकूलिकेहि पि गहेतब्बं । अयं ताव विहारं पविसित्वा “इमानि चीवरानि सङ्खस्स दम्मो” ति दिन्नेसु विनिच्छयो । 25

१. गच्छति-सी०, स्या०, रो० । २. अथ अञ्जो-सी० । ३. ०त्थवियं पत्तत्थवियं आयोगअंसवट्ठका०-सी० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. ०पट्ठा०-सी०; ०करण०-म० । ६-६. वुत्तेन-सी० ।

सचे पन बहिउपचारसीमाय अद्धानपटिपन्ने भिक्खू दिस्वा “सङ्खस्स दम्मी” ति सङ्खत्थेरस्स वा सङ्खनवकस्स वा आरोचेति, सचे पि योजनं फरित्वा परिसा ठिता होति, एकवट्ठा^१ चे^२, सब्बेसं पापुणाति । ये पन द्वादसहि हत्थेहि परिसं असम्पत्ता, तेसं न पापुणाति ।

- 5 उभतोसङ्खस्स देती (३२४.२६) ति एत्थ “उभतोसङ्खस्स दम्मी” ति वुत्ते पि “द्विधा^३ सङ्खस्स दम्मि^४, द्वित्रं सङ्खानं दम्मि^५, भिक्खुसङ्खस्स च भिक्खुनिसङ्खस्स^६ च दम्मी” ति वुत्ते पि उभतोसङ्खस्स दिन्नमेव^७ होति । उपड्ढं दातब्बं ति द्वे भागे समे कत्वा एको दातब्बो । “उभतोसङ्खस्स च तुय्हं च दम्मी” ति वुत्ते सचे दस दसं^८ भिक्खू च^९ भिक्खुनियो च होन्ति,
- 10 एकवीसति पटिवीसे^{१०} कत्वा एको पुग्गलस्स दातब्बो, दस भिक्खुसङ्खस्स, दस भिक्खुनिसङ्खस्स येन पुग्गलिको लद्धो सो सङ्खतो पि अत्तनो वस्सग्गेन गहेतुं लभति । कस्मा ? उभतोसङ्खगहणेन^{११} गहितत्ता ।

B. 423

R. 1142

- “उभतोसङ्खस्स च चेतियस्स च दम्मी” ति वुत्ते पि एसेव नयो । इध पन चेतियस्स सङ्खतो पापुणककोट्टासो^{१२} नाम नत्थि, एकपुग्गलस्स
- 15 पत्तकोट्टाससमो व कोट्टासो होति ।

“उभतोसङ्खस्स च तुय्हं च चेतियस्स चा” ति वुत्ते पन द्वावीसति कोट्टासे कत्वा दस भिक्खून्, दस भिक्खुनीन्, एको पुग्गलस्स, एको चेतियस्स दातब्बो । तत्थ पुग्गलो सङ्खतो पि अत्तनो वस्सग्गेन पुन गहेतुं लभति, चेतियस्स एकोयेव ।

- 20 “भिक्खुसङ्खस्स च भिक्खुनीन् च दम्मी” ति वुत्ते पन न मज्जे भिन्दित्वा दातब्बं, भिक्खू च भिक्खुनियो च गणत्वा दातब्बं । “भिक्खुसङ्खस्स च भिक्खुनीन् च तुय्हं चा” ति वुत्ते पन पुग्गलो विसुं न लभति, पापुणनट्टानतो एकमेव लभति । कस्मा ? भिक्खुसङ्खगहणेन गहितत्ता । “भिक्खुसङ्खस्स च भिक्खुनीन् च तुय्हं च चेतियस्स चा” ति वुत्ते पि

१. एका०—सी० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. द्वेधा—सी०, स्या०, रो० । ४. दम्मी ति—सी० । ५. भिक्खुनी०—सी०, स्या०, रो० । ६. द्वित्रं पि—सी० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. च दस—स्या०, रो० । ९. ०विसे—सी०, स्या०, रो० । १०. ०सङ्खगहणेन—म० । ११. पापुणन०—म० ।

चेतियस्स एकपुगलपटिवीसो लब्भति, पुगलस्स विसुं न लब्भति, तस्मा एकं चेतियस्स दत्त्वा अवसेसं भिक्खू च भिक्खुनियो च गणत्वा भाजेतब्बं ।

“भिक्खूनं च भिक्खुनीनं च दम्मी” ति वुत्ते पि मज्झे^१ भिन्दित्वा न^१ दातब्बं, पुगलगणनाय एव विभजितब्बं । “भिक्खूनं^२ च ५ भिक्खुनीनं च तुय्हं च चेतियस्स चा” ति एवं वुत्ते पि चेतियस्स एक-पुगलपटिवीसो लब्भति, पुगलस्स विसुं नत्थि, भिक्खू च भिक्खुनियो च गणत्वा एव भाजेतब्बं । यथा च भिक्खुसङ्घं आदि कत्वा नयो नीतो, एवं भिक्खुनिसङ्घं आदि कत्वा पि नेतब्बो । “भिक्खुसङ्घस्स च तुय्हं चा” ति वुत्ते पुगलस्स विसुं न लब्भति, वस्सग्गेनेव गहेतब्बं । “भिक्खुसङ्घस्स च १० चेतियस्स चा” ति वुत्ते पन चेतियस्स विसुं पटिवीसो लब्भति । “भिक्खु-सङ्घस्स च तुय्हं च चेतियस्स चा” ति वुत्ते पि चेतियस्सेव लब्भति, न पुगलस्स ।

“भिक्खूनं च तुय्हं चा” ति वुत्ते पि विसुं न लब्भति^३ । “भिक्खूनं च चेतियस्स चा” ति वुत्ते पन चेतियस्स लब्भति । “भिक्खूनं च तुय्हं च १५ चेतियस्स चा” ति वुत्ते पि चेतियस्सेव विसुं लब्भति, न पुगलस्स । भिक्खुनिसङ्घं आदि कत्वा पि एवमेव योजेतब्बं ।

पुब्बे बुद्धप्पमुखस्स उभतोसङ्घस्स दानं देन्ति, भगवा मज्झे निसीदति, दक्खिणतो भिक्खू वामतो भिक्खुनियो निसीदन्ति, भगवा उभिन्नं सङ्घत्थेरो, तदा भगवा अत्तना लद्धपच्चये अत्तना पि परिभुञ्जति, भिक्खूनं पि दापेति । २० R. 1143 B. 424 एतरहि पन पण्डितमनुस्सा सधातुकं पटिमं वा चेतियं वा ठपेत्वा बुद्धप्पमुखस्स उभतोसङ्घस्स दानं देन्ति । पटिमाय वा चेतियस्स वा पुरत्तो आधारके पत्तं ठपेत्वा दक्खिणोदकं दत्त्वा बुद्धानं देमा ति, तत्थ यं^४ पठमं खादनीयं भोजनीयं देन्ति, विहारं वा आहरित्वा इदं चेतियस्स देमा ति पिण्डपातं च मालागन्धादीनि च देन्ति, तत्थ कथं पटिपज्जितब्बं ति ? २५

१-१. न मज्झे भिन्दित्वा—सी० । २. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “भिक्खूनं च भिक्खु-नीनं च तुय्हं च, भिक्खूनं च भिक्खुनीनं च चेतियस्स चा” ति अधिको पाठो दिस्सति । ३. लब्भतियेव—सी० । ४. सी० पोत्थके नत्थि ।

मालागन्धादीनि ताव चेति ये आरोपेतब्बानि, वत्थेहि पटाका, तेलेन पदीपा कातब्बा, पिण्डपातमधुफाणितादीनि पन यो निबद्धचेतियजग्गको^१ होति पब्बजितो वा गहट्ठो वा, तस्स^२ दातब्बानि । निबद्धजग्गके असति आहट-
भत्तं^३ ठपेत्वा वत्तं कत्वा परिभुञ्जितुं वट्ठति । उपकट्ठे काले भुञ्जित्वा पच्छा
५ पि वत्तं कातुं वट्ठतियेव ।

मालागन्धादीसु च यं किञ्चि “इदं हरित्वा चेतियपूजं^४ करोथा”
ति वुत्ते दूरं^५ पि हरित्वा पूजेतब्बं । “भिक्षुं^६ सङ्खस्स^७ हरा” ति वुत्ते पि
हरितब्बं । सचे पन “अहं पिण्डाय चरामि, आसनसालाय भिक्षू अत्थि,
ते आहरिस्सन्ती”^८ ति वुत्ते “भन्ते तुय्हंयेव दम्मी” ति वदति, भुञ्जितुं
१० वट्ठति । अथ पन “भिक्षुसङ्खस्स दस्सामी” ति हरन्तस्स गच्छतो अन्तरा
व कालो उपकट्ठो होति, अत्तनो पापेत्वा भुञ्जितुं वट्ठति ।

वस्संवुट्ठसङ्खस्स^९ देती (३२४.२६) ति विहारं पविसित्वा “इमानि
चीवरानि वस्संवुट्ठसङ्खस्स दम्मी” ति देति । यावतिक्का भिक्षू तस्मि आवासे
वस्संवुट्ठा ति यत्तका वस्सच्छेदं अक्त्वा पुरिमवस्संवुट्ठा, तेहि भाजेतब्बं,
१५ अञ्जेसं न पापुणाति । दिसापक्कन्तस्सा^{१०} पि सति पटिग्गाहके^{११} याव कठिनस्स
उब्भारा दातब्बं, अनत्थते पन कठिने अन्तोहेमन्ते एवं च वत्वा दिन्नं,
पच्छिमवस्संवुट्ठानं पि पापुणाती ति लक्खणञ्जू वदन्ति । अट्ठकथासु पनेतं
न विचारितं ।

सचे पन बहिउपचारसीमायं ठितो “वस्संवुट्ठसङ्खस्स दम्मी” ति
२० वदति, सम्पत्तानं सब्बेसं पापुणाति । अथ “असुकविहारे वस्संवुट्ठसङ्खस्सा”
ति वदति, तत्र वस्संवुट्ठानमेव याव कठिनस्सुब्भारा पापुणाति । सचे पन
गिम्हानं पठमदिवसतो पट्ठाय एवं वदति, तत्र सम्मुखीभूतानं सब्बेसं पापु-
णाति । कस्मा ? पिट्ठिसमये उप्पन्नत्ता । अन्तोवस्सेयेव “वस्सं वसन्तानं
दम्मी” ति वुत्ते छिन्नवस्सा न लभन्ति, वस्सं वसन्ता व लभन्ति । चीवर-

R. 1144

B. 425

१. निबद्धं चेतियपटि०-स्या०, रो०; निबद्धं०-सी० । २. तस्सेव-म० । ३. ०पत्तं-
सी० । ४. चेतियस्स पूजं-म० । ५. दूरे-स्या०, रो० । ६-७. भिक्षुसङ्खस्स-सी०, स्या०,
रो० । ८. हरिस्सन्ती-सी०, स्या०, रो० । ९. वस्सं वुत्थं-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि
पि । १०. दिसा पक्कं-सी०, स्या०, रो० । ११. गाहके-सी०, स्या०, रो० ।

मासे पन “वस्सं वसन्तानं दम्मी” ति वुत्ते पच्छिमिकाय वस्सूपगतानंयेव पापुणाति, पुरिमिकाय वस्सूपगतानं च छिन्नवस्सानं च न पापुणाति ।

चीवरमासतो पट्ठाय याव हेमन्तस्स पच्छिमो दिवसो, ताव वस्सावासिकं देमा ति वुत्ते कठिनं अत्थतं वा होतु अनत्थतं वा अतीत-
वस्संवुट्ठानमेव पापुणाति । गिम्हानं पठमदिवसतो पट्ठाय वुत्ते पन मातिका 5
आरोपेतब्बा—“अतीतवस्सावासस्स पञ्च मासा अतिकन्ता, अनागतो
चतुमासच्चयेन भविस्सति, कतरवस्सावासस्स देती ” ति ? सचे “अतीत-
वस्संवुट्ठानं^१ दम्मी” ति वदति, तं अन्तोवस्संवुट्ठानमेव पापुणाति, दिसा-
पक्कन्तानं पि सभागा गण्हितुं लभन्ति ।

सचे “अनागते वस्सावासिकं^२ दम्मी” ति वदति^३, तं ठपेत्वा 10
वस्सूपनायिकदिवसे गहेतब्बं । अथ “अगुत्तो विहारो, चोरभयं अत्थि, न
सक्का ठपेतुं, गण्हित्वा वा आहिण्डितुं” ति वुत्ते “सम्पत्तानं दम्मी” ति
वदति, भाजेत्वा गहेतब्बं । सचे वदति “इतो मे भन्ते ततिये वस्से
वस्सावासिकं^४ न दिन्नं, तं दम्मी” ति, तस्मि अन्तोवस्से वुट्ठभिक्षून्
पापुणाति । सचे ते दिसा पक्कन्ता, अञ्जो विस्सासिको गण्हाति, 15
दातब्बं । अथ एकोयेव अवसिट्ठो, सेसा कालङ्कता, सब्बं एकस्सेव
पापुणाति । सचे एको पि नत्थि, सङ्घिकं होति^५, सम्मुखीभूतेहि
भाजेतब्बं ।

आदिस्स देती (३२४.२७) ति आदिसित्वा परिच्छिन्दित्वा देति;
यागुया वा^६ ति आदीसु अयमत्थो—यागुया वा...पे०...भेसज्जे वा 20
आदिस्स देति । तत्रायं योजना—भिक्षू अज्जतनाय वा स्वातनाय वा यागुया
निमन्तेत्वा तेसं घरं पविट्ठानं यागुं देति, यागुं दत्वा पीताय यागुया “इमानि
चीवरानि, येहि मय्हं यागु पीता, तेसं दम्मी” ति देति, येहि निमन्तितेहि
यागु पीता, तेसंयेव पापुणाति । येहि पन भिक्षाचारवत्तेन घरद्वारेन
गच्छन्तेहि वा घरं पविट्ठेहि वा यागु लद्धा, येसं वा आसनसालतो पत्तं 25

१. देसी—सी०, स्या०, रो० । २. अतीते वस्सवुट्ठानं—सी० । ३. वस्सावासीनं—स्या०,
रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. वासीनं यं—स्या०, रो० । ६. होति तं—
स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

R. 1145

B. 426

आहरित्वा मनुस्सेहि नीता, येसं वा थेरेहि पेसिता, तेसं न पापुणाति । सचे पन निमन्तितभिक्षूहि सद्धि अञ्जे पि^१ बहू आगत्वा अन्तोगेहं च बहिगेहं च पूरेत्वा निसिन्ना^२, दायको च एवं वदति—“निमन्तिता वा होन्तु अनिमन्तिता वा, येसं मया यागु दिन्ना, सब्बेसं इमानि वत्थानि होन्तू” ति सब्बेसं पापुणन्ति । येहि पन थेरानं हत्थतो यागु लद्धा, तेसं न पापुणन्ति । अथ सो “येहि मय्हं यागु पीता, सब्बेसं होन्तू^३” ति वदति, सब्बेसं पापुणन्ति । भत्तखादनीयेसु पि एसेव नयो ।

चीवरे वा (३२५.५) ति पुब्बे पि येन वस्सं वासेत्वा भिक्खूनं चीवरं दिन्नपुब्बं होति, सो चे भिक्खू भोजेत्वा वदति—“येसं मया पुब्बे चीवरं 10 दिन्नं, तेसंयेव इमं चीवरं वा सुत्तं वा सप्पिमधुफाणितादीनि^४ वा होन्तू” ति, सब्बं तेसंयेव पापुणाति । सेनासने वा ति यो मया कारिते विहारे वा परिवेणे वा वसति, तस्सिदं होतू” ति वुत्ते तस्सेव होति । भैसज्जे वा ति “मयं कालेन कालं थेरानं सप्पिआदीनि भैसज्जानि देम, येहि तानि लद्धानि, तेसंयेविदं होतू” ति वुत्ते तेसंयेव होति ।

15 पुग्गलस्स देती ति “इमं चीवरं इत्थन्नामस्स दम्मी” ति एवं परम्मुखा वा पादमूले ठपेत्वा “इमं” भन्ते तुम्हाकं दम्मी” ति एवं सम्मुखा वा देति । सचे पन “इदं तुम्हाकं च तुम्हाकं अन्तेवासिकानं च दम्मी” ति एवं वदति, थेरस्स च अन्तेवासिकानं च पापुणाति । उद्देसं गहेतुं आगतो गहेत्वा गच्छन्तो च अत्थि, तस्सा पि पापुणाति । “तुम्हेहि सद्धि 20 निबद्धचारिकभिक्खूनं^५ दम्मी” ति वुत्ते उद्देसन्तेवासिकानं वत्तं कत्वा उद्देसपरिपुच्छादीनि गहेत्वा विचरन्तानं सब्बेसं पापुणाति । अयं पुग्गलस्स देती ति इमस्मि पदे विनिच्छयो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

चीवरक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. पि भिक्खू—स्या०, रो० । २. होन्ति—स्या०, रो० । ३. होतू—सी० । ४. सप्पि वा मधु०—सी० । ५. इदं—सी० । ६. वासिक०—सी० ।

६. चम्पेय्यक्खन्धकं

कस्सपगोत्तभिकखुवत्थुकथा

१-२. चम्पेय्यक्खन्धके—गग्गराय पोक्खरणिya तीरे (३२७.१)ति गग्गरानामिकाय इत्थिया कारितपोक्खरणिya तीरे । तन्तिबद्धो ति तस्मि आवासे कत्तब्बतातन्तिपटिबद्धो^२ । उस्सुकं पि अकासि यागुया ति आदीसु मनुस्सेहि आगन्तुकेसु आगतेसु आचिक्खेय्याथा ति वुत्तट्टानेयेव उस्सुकं कातुं वट्ठति; न अवुत्तट्टाने^३ । गच्छ त्वं भिक्खू ति सत्था तस्स भिक्खुनो^४ तत्थेव सेनासनं सप्पायं ति अद्दस, तेनेवमाह—“तत्थेव^५ वासभगामे निवासं कप्पेही” ति^६ ।

B. 427

R. 1146

३-७. अधम्मेन वग्गकम्मं करोन्ती ति आदीनं परतो पालियंयेव^७ नानाकरणं आगमिस्सति । अज्जत्रा पि धम्मा^८ कम्मं^९ करोन्ती ति अज्जत्रा पि धम्मं^{१०} कम्मं करोन्ति, अयमेव वा पाठो । भूतेन वत्थुना^{११} कतं धम्मेन कतं नाम होति, तथा न करोन्ती ति अत्थो । अज्जत्रा पि विनया^{१२} कम्मं^{१३}, अज्जत्रा पि सत्थुसासना^{१४} कम्मं^{१५} ति एतेसु पि एसेव नयो । एत्थ पन विनयो ति चोदना च^{१६} सारणा च । सत्थुसासनं ति जत्तिसम्पदा अनुस्सावनसम्पदा^{१७} च; ताहि विना कम्मं करोन्ती ति अत्थो । पटिकुट्टकतं^{१८} ति पटिकुट्टं चेव कतं च; यं अज्जेसु पटिकोसन्तेसु कतं तं^{१९} पटिकुट्टं चेव होति कतं च; तादिसं पि कम्मं करोन्ती ति अत्थो ।

८. छयिमानि^{२०} भिक्खवे कम्मानि अधम्मकम्मं ति आदीसु^{२१} पन^{२२} “धम्मो” ति पालिया अधिवचनं । तस्मा यं यथावुत्ताय पालिया न

१. कारिताय पोक्खरणिya—स्या०, रो० । २. कत्तब्बता तन्ति०—स्या०, रो० ।
३. अवुत्ते ठाने—सी० । ४-४. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पाळियं०—म०, रो० ।
६-६. धम्मकम्मं—सी०, रो० । ७. धम्मा—स्या०, रो० । ८-८. विनयकम्मं—रो० ।
९-९. सासनकम्मं—रो० । १०. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. सावण०—सी० ।
१२. पटिकुट्टं—स्या०, रो०; कटं—सी० । १३. छ इमानि—सी० ।
१४-१४. आदिसु—सी० ।

करियति^१, तं अधम्मकम्मं^२ ति वेदितव्वं । अयमेत्थ सङ्खेपो, वित्थारो पन पालियंयेव आगतो । सो च खो अत्तिदुत्तियअत्तिचतुत्थकम्मानंयेव वसेन । यस्मा पन अत्तिकम्मे अत्तिदुत्तियअत्तिचतुत्थेसु विय हापनं वा अञ्जथा करणं वा नत्थि, अपलोकनकम्मं च सावेत्वा^३ व करियति, तस्मा तानि
 ५ पालियं न दस्सितानि, तेसं सब्बेसं पि कम्मानं विनिच्छयं परतो वण्णयिस्साम ।

चतुवग्गकरणादिकथा

B. 428

९. इदानि यदिदं छट्ठं धम्मेन^४ समग्गकम्मं नाम, तं येहि सङ्खेहि कातव्वं, तेसं पभेदं दस्सेतुं “पञ्च सङ्का” (३३४.२८) ति आदि वुत्तं । कम्मप्पत्तो ति कम्मं पत्तो, कम्मयुत्तो कम्मारहो; न किञ्चि कम्मं कातुं
 १० नारहती ति अत्थो ।

१०-१३. चतुवग्गकरणं चे भिक्खवे कम्मं भिक्खुनिचतुत्थो^५ ति आदि परिसतो कम्मविपत्तिदस्सनत्थं वुत्तं । तत्थ उक्खित्तकग्गहणेन कम्मनानासंवासको गहितो, नानासंवासकग्गहणेन लद्धिनानासंवासको । नानासीमाय ठितचतुत्थो ति सीमन्तरिकाय वा बहिसीमाय वा हत्थपासे
 १५ ठितेना पि सद्धि चतुवग्गो हुत्वा ति अत्थो ।

R. 1147

१४. पारिवासिकचतुत्थो ति आदि परिवासादिकम्मानंयेव परिसतो विपत्तिदस्सनत्थं वुत्तं, तेसं विनिच्छयं परतो वण्णयिस्साम ।

१५. एकच्चस्स भिक्खवे सङ्गमज्जे^६ पटिकोसना रुहती^७ ति आदि पटिकुट्टकतकम्मस्स कुप्पाकुप्पभावदस्सनत्थं वुत्तं । पकतत्तस्सा ति अविपन्न-
 २० सीलस्स पाराजिकं अनज्जापन्नस्स । आनन्तरिकस्सा^८ ति अत्तनो अनन्तरं निसिन्नस्स ।

द्वे-निस्सारणादिकथा

१६. द्वेमा भिक्खवे निस्सारणा ति आदि वत्थुतो कम्मानं कुप्पा-
 कुप्पभावदस्सनत्थं वुत्तं । तत्थ “अप्पत्तो निस्सारणं, तं चे सङ्को निस्सारेति,

१. करो-सी०, स्या०, रो० । २. अधम्म-सी० । ३. सारेत्वा-सी० । ४. छम्मेन-रो० । ५. भिक्खुनी-सी०, स्या०, रो० । ६. सङ्गस्स मज्जे-स्या०, रो० । ७. रुहती-स्या०, रो० । ८. अनन्तरि-सी०, स्या०, रो० ।

सुनिस्सारितो” (३३७.२६) ति इदं पब्बाजनीयकम्मं सन्धाय वुत्तं । पब्बाजनीयकम्मेन हि विहारतो निस्सारेन्ति^१, तस्मा तं “निस्सारणा” ति वुच्चति । तं चेस^२ यस्मा कुलदूसको न होति, तस्मा आवेणिकेन लक्खणेन अप्पत्तो । यस्मा पनस्स आकङ्खमानो सङ्घो पब्बाजनीयकम्मं करेय्या ति वुत्तं, तस्मा सुनिस्सारितो होति । तं चे सङ्घो निस्सारेती ति सचे सङ्घो तज्जनीय-^५ कम्मादिवसेन निस्सारेति, सो यस्मा तत्थ “तिण्णं भिक्खवे भिक्खुनं आकङ्खमानो सङ्घो तज्जनीयकम्मं करेय्य—एको भण्डनकारको होति कलहकारको विवादकारको भस्सकारको सङ्घे अधिकरणकारको, एको बालो^३ होति अव्यत्तो^४ आपत्तिबहुलो अनपदानो, एको गिहिंससङ्घो^५ विहारति अननुलोमिकेहि गिहिंससङ्घो^६” [चु० व०—६] ति एवं एकेकेन पि^{१०} अङ्गेन निस्सारणा अनुज्जाता, तस्मा सुनिस्सारितो ।

B. 429

१७. ओसारणा ति पवेसना । तत्थ तं^७ चे^८ सङ्घो ओसारेती ति उपसम्पदकम्मवसेन पवेसेति । दोसारितो ति दुओसारितो^९ । सहस्सक्खत्तुं पि उपसम्पादितो अनुपसम्पन्नो व होति आचरियुपज्झाया च सातिसारा, तथा सेसो कारकसङ्घो, न कोचि आपत्तितो मुच्चति । इति इमे^{१०} एकादस^{१५} अभव्वपुग्गला दोसारिता^१ । हत्थच्छिन्नादयो पन द्वत्तिस सुओसारिता, उपसम्पादिता उपसम्पन्ना व होन्ति, न ते लब्भा किञ्चि वत्तुं । आचरियुपज्झाया पन कारकसङ्घो च सातिसारा, न कोचि आपत्तितो मुच्चति ।

१८-२०. इध पन भिक्खवे भिक्खुस्स न होति आपत्ति दट्ठव्वा ति आदि अभूतवत्थुवसेन अधम्मकम्मं, भूतवत्थुवसेन धम्मकम्मं च^० दस्सेतुं वुत्तं । तत्थ पटिनिस्सज्जेता^{१०} ति पटिनिस्सज्जितव्वा^{११} ।

उपालिपुच्छाकथा

२१-२७. उपालिपञ्हेसु पि वत्थुवसेनेव धम्माधम्मकम्मं विभत्तं । तत्थ द्वे नया—एकमूलको च द्विमूलको च । एकमूलको उत्तानोयेव ।

R. 1148

१. निस्सारेति—स्या०, रो० । २. च—सी० । ३. बालो—सी० । ४. अव्यत्तो—सी० । ५. गिहोहि संसङ्घो—सी०; गिहो०—स्या०, रो० । ६-६. सचे—सी० । ७. स्या०, रो० पोट्थकेसु नत्थि । ८. इमेसु—सी० । ९. दोसारित्वा व—रो०; दोसारिता व—स्या० । १०. निस्सज्जेता—सी०; निस्सज्जिता—म० । ११. निस्सज्जितव्वा—सी० ।

द्विमूलके यथा सतिविनयो^१ अमूळ्हविनयेन सद्धिं एका पुच्छा कता, एवं अमूळ्हविनयादयो पि तस्सपापियसिकादीहि^२ । अवसाने पन उपसम्पदारहं उपसम्पादेती (३४२.२७) ति एकमेव पदं होति । परतो भिक्खुनं पि सतिविनयं आदिं कत्वा एकेकेन सद्धिं सेसपदानि योजितानि^३ ।

तज्जनीयकम्मकथा

- 5 २८. इध पन भिक्खवे भिक्खु भण्डनकारको ति आदि “अधम्मेन वग्गं, अधम्मेन समग्गं; धम्मेन वग्गं, धम्मपतिरूपकेन वग्गं, धम्मपतिरूपकेन समग्गं” ति इमेसं वसेन चक्कं बन्धित्वा तज्जनीयादीसु सत्तसु कम्मेसु पटिप्पस्सद्धीसु^४ च^५ विपत्तिदस्सनत्थं वुत्तं । तत्थ अनपदानो ति अपदान-विरहितो । अपदानं वुच्चति परिच्छेदो; आपत्तिपरिच्छेदविरहितो ति अत्थो ।
- 10 ततो परं पटिकुट्टकतकम्मप्पभेदं दस्सेतुं सायेव पालि “अकतं कम्मं” ति आदीहि संसन्देत्वा^६ वुत्ता । तत्थ न किञ्चि पालिअनुसारेण न सक्का विदितुं^७, तस्मा वण्णनं न वित्थारयिम्हा ति ।

चम्पेय्यक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. ०विनयेन-सी० । २. ०पापियसिकादीहि-स्या०, रो० । ३. योजेतब्बानि-म० ।
४. सपटि०-स्या०, रो० । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. संसन्दित्वा-म० ।
७. वेदितुं-सी०, स्या०, रो० ।

१०. कोसम्बकखन्धकं

कोसम्बकविवादकथा

१-२. कोसम्बकखन्धके^१—तं भिक्षुं आपत्तिया अदस्सने उक्खि-
पिंसू (३६६.५) ति एत्थ अयमनुपुब्बिकथा^२—द्वे किर भिक्षू एकस्मि आवासे
वसन्ति विनयधरो च^३ सुत्तन्तिको च । तेसु सुत्तन्तिको भिक्षु एकदिवसं
वच्चकुटि पविट्ठो आचमनउदकावसेसं भाजने ठपेट्वा व^४ निक्खमि ।
विनयधरो पच्छा पविट्ठो तं उदकं दिस्वा निक्खमित्वा तं भिक्षुं पुच्छि— 5
“आवुसो, तया इदं उदकं ठपितं” ति ? “आम, आवुसो” ति^५ । “किं^६ त्वं
एत्थ आपत्तिभावं न जानासी” ति ? “आम, न जानामी” ति । “होति,
आवुसो एत्थ आपत्ती” ति ? “सचे होति, देसिस्सामी^७” ति । “सचे पन
ते, आवुसो, असच्चिच्च असत्तिया कतं, नत्थि आपत्ती” ति । सो तस्सा
आपत्तिया अनापत्तिदिट्ठि अहोसि ।

B. 431

R. 1149

10

विनयधरो पि अत्तनो निस्सितकानं “अयं सुत्तन्तिको आपत्ति
आपज्जमानो पि न जानाती” ति आरोचेसि । ते तस्स निस्सितके दिस्वा
“तुम्हाकं उपज्जायो आपत्ति आपज्जित्वा पि आपत्तिभावं न जानाती” ति
आहंसु । ते गत्वा^८ अत्तनो^९ उपज्जायस्स आरोचेसु । सो एवमाह—“अयं
विनयधरो पुब्बे अनापत्ती” ति वत्वा “इदानि आपत्ती” ति वदति । 15
मुसावादी एसो ति । ते गत्वा “तुम्हाकं उपज्जायो मुसावादी” ति एवं
अज्जमज्जं कलहं वड्डियिंसु । ततो विनयधरो ओकासं लभित्वा तस्स
आपत्तिया अदस्सने उक्खेपनीयकम्मं अकासि । तेन वुत्तं—“तं भिक्षुं
आपत्तिया अदस्सने उक्खिपिंसू” ति ।

१. कोसम्बक-स्या०, रो० । २. अयं अनुपुब्बो-स्या०; ०पुब्बो-सी० ।

३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सी० पोत्थके नत्थि ।

६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. देसेस्सामी-म । ८. आगत्वा-स्या०, रो० ।

९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

३. भिन्नो भिक्खुसङ्घो भिन्नो भिक्खुसङ्घो (३६६.२४) ति एत्थ न ताव
भिन्नो; अपि च खो यथा देवे वुट्ठे^१ “इदानीं सस्सं निष्फन्नं” ति वुच्चति, अवस्सं
हि तं निष्फज्जिस्सति^२, एवमेव इमिना कारणेन आर्याति अवस्सं भिज्जिस्सति,
सो च खो कलहवसेन न सङ्घभेदवसेन, तस्मा “भिन्नो” ति वुत्तं ।
5 सम्भमअथवसेन^३ चेत्य आमिण्डितं^४ वेदितब्बं ।

B. 432

४. एतमत्थं भासित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति कस्मा एवं भासित्वा
पक्कामि ? सचे हि भगवा उक्खेपके वा “अकारणे” तुम्हेहि सो भिक्खु
उक्खित्तो” ति वदेय्य, उक्खित्तानुवत्तके वा “तुम्हे^५ आपात्ति आपन्ना” ति
वदेय्य, “एतेसं भगवा पक्खो, एतेसं भगवा पक्खो” ति वत्वा आघातं
10 बन्धेय्युं, तस्मा तन्तिमेव ठपेत्वा एतमत्थं भासित्वा उट्ठायासना
पक्कामि ।

५. अत्तना वा^६ अत्तानं ति एत्थ यो सङ्घेन उक्खेपनीयकम्मकतानं^७
अधम्मवादीनं पक्खे निसिन्नो “तुम्हे किं भणथा” ति तेसं च इतरेसं च
लद्धि सुत्वा “इमे अधम्मवादिनो, इतरे धम्मवादिनो” ति चित्तं उप्पादेति,
15 अयं तेसं मज्जे निसिन्नो व तेसं^८ नानासंवासको होति, कम्मं कोपेति,
इतरेसं पि हत्थपासं अनागतत्ता कोपेति । एवं अत्तना वा अत्तानं
नानासंवासकं करोति । समानसंवासकं ति एत्था पि यो अधम्मवादीनं
पक्खे निसिन्नो “अधम्मवादिनो इमे, इतरे धम्मवादिनो” ति तेसं मज्जे^९
R. 1150 पविसति, यत्थ वा^{११} तत्थ वा पन पक्खे^{१२} निसिन्नो “इमे धम्मवादिनो”
20 ति गण्हाति, अयं अत्तना वा अत्तानं समानसंवासकं करोती ति
वेदितब्बो ।

६. कायकम्मं वचीकम्मं ति एत्थ कायेन पहरन्ता कायकम्मं
उपदंसेन्ति, फरुसं वदन्ता वचीकम्मं उपदंसेन्ती ति वेदितब्बा ।
हत्थपरामासं करोन्ती ति कोधवसेन हत्थेहि अज्जमज्जं परामासं

१. वुट्ठे-सी० । २. ०स्सती ति-सी० । ३. सम्भव०-स्या०, रो० । ४. आमिण्डितं-
म० । ५. अकारणेन-स्या०, रो० । ६. तुम्हेहि-स्या०, रो० । ७. व-सी०, स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ८. ०कम्मनं-स्या०, रो०; ०नोयकतानं-म० । ९. एतेसं-सी० । १०. मज्जे-
स्या०, रो० । ११. सी० पोत्थके नत्थि । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

करोन्ति । अधम्मियायमाने^१ (३७२.२०) ति अधम्मियानि किच्चानि कुह्माने ।
 असम्मोदिकाय^२ वत्तमानाया ति सम्मोदिकाय^३ अवत्तमानाय^३ । अयमेव
 वा पाठो । सम्मोदनकथाय^४ अवत्तमानाया ति अत्थो । एत्तावता न
 अञ्जमञ्जं ति एत्थ द्वे पन्तियो कत्वा उपचारं मुञ्चित्वा निसीदितब्बं,
 धम्मियायमाने^५ पन^६ सम्मोदिकाय वत्तमानाय आसनन्तरिकाय 5
 निसीदितब्बं, एकेकं आसनं अन्तरं कत्वा निसीदितब्बं ।

७-१३. मा भण्डनं ति आदीसु “अकत्था” ति पाठसेसं गहेत्वा
 “मा भण्डनं अकत्था” ति एवं अत्थो दट्ठब्बो । अधम्मवादी ति उक्खित्ता-
 नुवत्तकेसु अञ्जतरो । अयं पन भिक्खु भगवतो अत्थकामो, अयं किरस्स
 अधिप्पायो “इमे भिक्खू कोधाभिभूता सत्थुवचनं न गण्हन्ति, मा भगवा 10 B. 433
 एते ओवदन्तो किलमित्था” ति तस्मा एवमाह । भगवा पन “पच्छा पि
 सञ्जं लभित्वा ओरमिस्सन्ती” ति तेसं अनुकम्पाय अतीतवत्थुं आहरित्वा
 कथेसि । तत्थ^७ अनत्थतो ति अनत्थो अतो; एतस्मा मे^८ पुरिसा अनत्थो
 ति वुत्तं होति । अथ वा अनत्थतो ति अनत्थदो । सेसं पाकटमेव ।

१४-१६. पुथुसद्दो ति आदिगाथासु पन पुथु महा सद्दो अस्सा ति 15
 पुथुसद्दो । समजनो ति समानो^९ एकसदिसो जनो; सब्बो चायं भण्डनकारक-
 जनो^{१०} समन्ततो सद्दनिच्छारणेन पुथुसद्दो चेव सदिसो चा ति वुत्तं होति ।
 न बालो कोचि मञ्जथा ति तत्थ कोचि एको पि “अहं बालो” ति न
 मञ्जित्थ; सब्बे पि पण्डितमानिनोयेव । नाञ्जं भित्थो^{११} अमञ्जरुं ति
 कोचि एको पि “अहं बालो” ति च न मञ्जित्थ; भित्थो च सद्धस्मि 20
 भिज्जमाने अञ्जं पि एकं “मय्हं कारणा सद्धो भिज्जती” ति इदं कारणं न
 मञ्जित्था ति अत्थो ।

परिमृट्ठा ति परिमुट्ठस्सतिनो^{१२} । वाचागोचरभाणिनो ति राका-
 रस्स^{१३} रस्सादेसो कतो, वाचागोचरा न सतिपट्टानादिगोचरा । भाणिनो च

R. 1151

१. अधम्मियायमाने-सी०, स्या०, रो० । २. असम्मोदिका-सी०, म० ।

३-३. असम्मोदिकाय वत्तमानाय-सी०, म० । ४. सम्मोदना-सी० । ५. धम्मियायमाने-

सी०, स्या०, रो० । ६. पन पक्खे-स्या०, रो० । ७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. मय-सी० ।

९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. कारको जनो-म० । ११. भियो-सी० ।

१२. मुट्ठ-सी०, स्या०, रो० । १३. कारस्स-स्या०, रो० ।

कथं भाणिनो ? याविच्छन्ति मृखायामं, (३८०.७) ति^१ याव मुखं पसारेतुं इच्छन्ति, ताव पसारेत्वा भाणिनो, एको पि सङ्घगारवेन मुखसङ्कोचनं^२ न करोती ति अत्थो । येन नीता ति येन कलहेन इमं निल्लज्जभावं^३ नीता । न तं विदू ति न तं जानन्ति, “एवं सादीनवो अयं” ति ।

5 ये च तं उपनयहन्ती ति तं “अक्कोच्छि मं”, अवधि मं” ति आदिकं आकारं ये च^४ उपनयहन्ति । सनन्तनो ति पोराणो ।

परे ति पण्डिते ठपेत्वा ततो अज्जे भण्डनकारका परे नाम । ते एत्थ सङ्घमज्जे कलहं करोन्ता “मयं यमामसे^५ उपयमाम^६ नस्साम^७”; सततं समितं मच्चुसन्तिकं^८ गच्छामा” ति न जानन्ति^९ । ये च तत्थ विजानन्ती
10 ति ये च^{१०} तत्थ पण्डिता “मयं मच्चुसमीपं गच्छामा” ति विजानन्ति ।
B. 434 ततो सम्मन्ति मेधगा ति एवं हि ते जानन्ता योनिसोमनसिकारं उप्पादेत्वा मेधगानं कलहानं वूपसमाय पटिपज्जन्ति ।

अट्टिच्छिन्ना^{११} ति अयं गाथा ब्रह्मदत्तं च दीघावुकुमारं च सन्धाय वुत्ता । तेसं पि होति सङ्गति, कस्मा तुम्हाकं न होति, येसं वो नेव माता-
15 पितुन्नं^{१२} अट्टीनि छिन्नानि, न पाणा^{१३} हता^{१३}, न गवास्सधनानि हटानी ति ।

सचे लभेथा ति आदिगाथा पण्डितसहायस्स च बालसहायस्स च वण्णावण्णदीपनत्थं वुत्ता । अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानी ति पाकट-
परिस्सये च पटिच्छन्नपरिस्सये च अभिभवित्वा तेन सद्धि अत्तमनो^{१४}
20 सतिमा चरेय्य^{१५} ।

राजा व रट्ठं विजितं ति यथा अत्तनो विजितं रट्ठं महाजनकराजा च अरिन्दममहाराजा च पहाय एकका चरिंसु; एवं चरेय्या ति अत्थो ।

१. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०सङ्कोचं-म० । ३. निलज्ज०-स्या०, रो० ।
४. अयं मं-स्या०, रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. यमाम्हसे-स्या०, रो० ।
७-७. उपयमाम-म०; उपरमाम०-स्या०, रो० । ८. मच्चुस्स सन्तिकं-सी० । ९. ०येव-स्या०, रो० । १०. म० पोत्थके नत्थि । ११. ०च्छिदा-स्या०, रो० । १२. ०पितुन्नं-स्या० रो०, म० ।
१३-१३. पाणानि हतानि-स्या०, रो० । १४. ०व-स्या०, रो० । १५. चरेय्या ति-सी० ।

मातङ्गरञ्जे व नागो (३८०.२६) ति मातङ्गो अरञ्जे^१ नागो व^२ । मातङ्गो
ति हत्थी वुच्चति; नागो ति महन्ताधिवचनमेतं । यथा^३ हि मातुपोसको
मातङ्गनागो^३ अरञ्जे एको* चरि, न च पापानि अकासि । यथा च पालि-
लेय्यको^४, एवं एको चरे, न च पापानि कयिरा ति वुत्तं होति ।

R. 1152

पालिलेय्यकगमनकथा

१७. पालिलेय्यके विहरति रक्खितवनसण्डे ति पालिलेय्यकं उप- 5
निस्साय रक्खितवनसण्डे विहरति । हत्थिनागो ति महाहत्थी^५ । हत्थि-
कलभेही^६ ति हत्थिपोतकेहि । हत्थिच्छापेही ति खीरूपकेहि^७ दहरपोत-
केहि । छिन्नगगानी ति तेहि पुरतो पुरतो गच्छन्तेहि छिन्नगगानि खायिता-
वसेसानि खाणुसदिसानि तिणानि खादति । ओभग्गोभग्गं ति तेन हत्थि-
नागेन उच्चट्टानतो भञ्जित्वा भञ्जित्वा^८ पातितं । अस्स साखाभङ्गं ति 10
एतस्स सन्तकं साखाभङ्गं ते खादन्ति । आविलानी ति तेहि पठमतरं
ओतरित्वा पिवन्तेहि आलुलितानि कद्दमोदकानि पिवति । ओगाहा ति
तित्थतो ।

नागस्स नागेना ति हत्थिनागस्स बुद्धनागेन । ईसादन्तस्सा ति
रथईसासदिसदन्तस्स । यदेको रमती वने ति यस्मा बुद्धनागो विय अयं 15
पि हत्थिनागो एको पविवित्तो वने रमति; तस्मास्स नागस्स नागेन चित्तं
समेति, एकीभावरतिया एकसदिसं होती ति अत्थो ।

B. 435

यथाभिरन्तं^९ विहरित्वा ति एत्थ तेमासं भगवा तत्थ विहासी ति
वेदितब्बो । एत्तावता कोसम्बकेहि किर उब्बाळ्हो भगवा तेमासं अरञ्जं
पविसित्वा वसती^{१०} ति सब्बत्थ कथा पत्थटा अहोसि ।

20

अथ खो कोसम्बका^{११} उपासका ति अथ खो इमं कथासल्लापं सुत्वा
कोसम्बवासिनो^{१२} उपासका ।

१. अरञ्जेव नागो-स्या०, रो० । २. यथा च-सी० । ३. मातङ्गो नागो-स्या०, रो० ।
* एको-स्या०, रो० । ४. पारि०-सी०, स्या०, रो० । ५. हत्थि-सी० । ६. कल-
भेही-म० । ७. खीरूपकेहि-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. यथाभिरन्तं-
रो० । १०. वसी-म० । ११. कोसम्बका-स्या०, रो० । १२. कोसम्बि०-सी० ।

अट्टारसवत्थुकथा

१८-२४. अधम्मं धम्मो (३८५.४) ति आदीनि अट्टारस भेदकर-
वत्थूनि सङ्घभेदकखन्धके वण्णयिस्साम । आदाय^१ ति लद्धिपारं । विवित्तं
ति सुञ्जं^२ ।

२५. तं उक्खित्तकं भिक्खुं ओसारेत्वा ति तं गहेत्वा सीमं^३ गन्त्वा
५ आपत्तिं देसापेत्वा कम्मवाचाय ओसारेत्वा । तावदेव उपोसथो ति तं दिवस-
मेव उपोसथखन्धके वुत्तनयेनेव^४ सामग्गीउपोसथो^५ कातब्बो ।

२६. अमूला मूलं गन्त्वा ति न मूला मूलं गन्त्वा; तं वत्थुं अवि-
निच्छिनित्वा^६ ति अत्थो । अयं वुच्चति उपालि सङ्घसामग्गी अत्थापेता
व्यञ्जनूपेता ति अत्थतो अपगता, सङ्घसामग्गी ति इमं पन व्यञ्जनमत्तं
१० उपेता ।

R. 1153

२७. सङ्घस्स किच्चेसू ति सङ्घस्स करणीयेसु उप्पन्नेसु । मन्तनासू
ति विनयमन्तनासु । अत्थेसु जातेसू ति विनयअत्थेसु उप्पन्नेसु ।
विनिच्छयेसू ति तेसंयेव अत्थानं विनिच्छयेसु । महत्थिको ति महाउपकारो ।
पग्गहारहो ति पग्गण्हितुं^७ वुत्तो ।

15

अनानुवज्जो पठमेन सीलतो ति आदिम्हिहेव ताव सीलतो न
उपवज्जो । अवेक्खिताचारो ति अपेक्खिताचारो; आलोकिते विलोकिते
सम्पजानकारी ति आदिना नयेन उपपरिक्खिताचारो । अट्ठकथासु पन
“अप्पटिच्छन्नाचारो” ति वुत्तं ।

B. 436

विसय्हा ति अभिभवित्वा । अनुय्युतं^८ भणं ति अनुञ्जातं^९ अनपगतं^{१०}
२० भणन्तो । यस्मा हि सो अनुय्युतं भणति, उसुय्याय^{११} वा अगतिगमन-
वसेन वा कारणापगतं^{१२} न भणति, तस्मा अत्थं न हापेति । उसुय्याय पन
अगतिगमनवसेन वा भणन्तो अत्थं हापेति, कारणं न वदति^{१३}, तस्मा^{१४} सो^{१५}

१-१. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २. निस्सीमं-स्या०, रो० । ३. नयेन-स्या०,
रो० । ४. सामग्गी-सी० । ५. अविनिच्छिनी-स्या०, रो० । ६. पग्गण्हितुं-स्या०, रो० ।
७. उय्युतं-स्या०, रो० । ८. अनुय्युतं-स्या०, रो० । ९. अनुप-स्या०, रो० ।
१०. उसुय्याय-म० एवमुपरि । ११. कारणा अप-स्या०, रो० । १२. देति-म० ।
१३-१४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

परिसगतो छम्भति चेव वेधति च । यो ईदिसो न होति, अयं पग्गहा-
रहो ति दस्सेति ।

किञ्च^१ भिय्यो^२ “तथेव पञ्हं” ति गाथा, तस्सत्थो—यथा^३ च^३
अनुय्युतं भणन्तो अत्थं न हापेति, तथेव परिसाय मज्झे पञ्हं पुच्छितो
समानो न चेव पज्जायति, न च^४ मङ्कु होति । यो हि अत्थं न जानाति, ^५
सो पज्जायति । यो वत्तुं न सक्कोति, सो मङ्कु^५ होति । यो पन अत्थं च
जानाति, वत्तुं^६ च सक्कोति; सो न पज्जायति, न मङ्कु होति । काला-
गतं (३६१.७) ति कथेतब्बयुत्तकाले आगतं । व्याकरणारहं ति पञ्हस्स
अत्थानुलोमताय^७ व्याकरणानुच्छविकं^८ । वचो ति वदन्तो; एवरूपं वचनं
भणन्तो ति अत्थो । रञ्जेती ति तोसेति । विञ्जूपरिसं ति विञ्जूनं परिसं । ^{१०}

आवेरकम्हि च सके ति अत्तनो आचरियवादे । अलं पमेतुं ति
वीमंसितुं तं तं कारणं पञ्जाय तुलयितुं समत्थो । पगुणो ति कतपरिचयो
लद्धासेवनो । कथेतवे ति कथेतब्बे । विरद्धिकोविदो^९ ति विरद्धट्टान-
कुसलो^९ ।

पच्चत्थिका येन वजन्ती ति अयं गाथा यादिसे कथेतब्बे पगुणो, ^{१५}
तं दस्सेतुं वुत्ता । अयं हेत्थ अत्थो—यादिसेन कथितेन पच्चत्थिका च
निग्गहं गच्छन्ति, महाजनो च सञ्जपनं गच्छति; सञ्जत्ति अवबोधनं
गच्छती ति अत्थो । यं^{१०} च कथेन्तो सकं आदायं अत्तनो आचरियवादं न
हापेति, यस्मिं वत्थुस्मि अधिकरणं उप्पन्नं, तदनुरूपं अनुषघातकरं पञ्हं
व्याकरमानो तादिसे कथेतब्बे पगुणो होती^{११} ति^{११} । ^{२०}

दूतेय्यकम्मेसु अलं ति अट्ठहि दूतङ्गेहि समन्नागतत्ता सङ्खस्स
दूतेय्यकम्मेसु समत्थो । सुट्ठु^{१२} उग्गण्हाती ति समुग्गहो । इदं वुत्तं होति—
यथा नाम आहुनं आहुतिपिण्डं^{१३} समुग्गण्हन्ति, एवं पीतिसोमनस्सजातेनेव
चेतसा सङ्खस्स किच्चेसु समुग्गहो, सङ्खकिच्चेसु^{१४} तस्स तस्स^{१५} किच्चेस्स

R. 1154

B. 437

१. किञ्चि—स्या०, रो० । २. भियो—सी० । ३-३. यथेव—स्या०, रो० । ४. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. मङ्कु—स्या०, रो० । ६ वत्तं—रो० । ७-७. ०लोमव्याकरणा०—
सी० । ८. विसन्धि०—सी० । ९. विरद्ध०—स्या०, रो० । १०. अयं—स्या०, रो० ।
११-११. होति—स्या०, रो० । १२. संसुट्ठु—स्या०, रो० । १३. आहू ति पिण्डं—सी०, स्या०,
रो० । १४. सङ्खस्स किच्चेसु—म० । १५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

पटिग्गाहको ति अत्थो । करं वचो ति वचनं करोन्तो । न तेन मञ्जती
ति तेन वचनकरणेन^१ “अहं करोमि, सङ्खभारं नित्थरामी” ति न
मानातिमानं^२ जप्पेति ।

आपज्जति यावतकेसु वत्थूसू (३६१.१५) ति यत्तकेसु वत्थूसु आपत्ति
५ आपज्जमानो आपज्जति^३ । होति यथा च बुद्धिती^४ ति तस्सा च आपत्तिया
यथा बुद्धानं होति । एते विभङ्गा ति येसु^५ वत्थूसु आपज्जति, यथा च
बुद्धानं होति, इमेसं अत्थानं जोतका एते विभङ्गा । उभयस्सा ति उभये^६
अस्स । स्वागता^७ ति सुट्ठु आगता । आपत्तिबुद्धानपदस्स कोविदो ति
आपत्तिबुद्धानकारणकुसलो ।

१० यानि चाचरं ति यानि च भण्डनकारणादीनि^८ आचरन्तो
तज्जनीयकम्मादिवसेन निस्सारणं गच्छति । ओसारणं तंवुसितस्स जन्तुनो
ति तं वत्तं वुसितस्स जन्तुनो, या ओसारणा कातब्बा, एतं पि जानाति ।
सेसं सब्बत्थ उतानमेवा ति ।

कोसम्बककखन्धकवण्णना निट्ठिता ।

समन्तपासादिकाय^९ विनयसंवण्णनाय

महावग्गवण्णना समत्ता^{१०} ।

१५ [यथा च वण्णना एसा, समत्ता निरुपद्वा ।
एवं सब्बे जना सन्ति, पप्पोन्तु निरुपद्वं ति ॥]

महावग्गअट्ठकथा निट्ठिता ।

१. °कारकेन-सी० । २. नामातिमानं-स्या०; नानाति०-रो० । ३. आपज्जिता-
सी० । ४. बुद्धिती-सी० । ५. °च-स्या०, रो० । ६. उभयो-स्या०, रो० । ७. सागता-स्या०,
रो० । ८. °कारकादीनि-स्या०, रो० । ९. इति समन्त०-रो० । १०. °ति-सी० । [ ] म०
पोत्थके नट्ठि ।

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

४. चुल्लवग्गो

1891. 12. 13

1891. 12. 13

1891. 12. 13

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

चुल्लवग्गो

१. कम्मवखन्धकं

तज्जनीयकम्मकथा

१. चुल्लवग्गस्स^१ पठमे कम्मवखन्धके ताव पण्डुकलोहितका (चु० व०—
३.२) ति पण्डुको चेव लोहितको चा ति छब्बग्गियेसु द्वे जना; तेसं
निस्सितका पि पण्डुकलोहितका त्वेव पञ्चायन्ति । बलवावलवं पटिमन्तेथा^२
ति सुट्ठु बलवं पटिवदथ । अलमत्ततरा^३ ति समत्थतरा ।

B. Vol. IV, 1
R. Vol. VI
1155

अधम्मकम्मद्वादसककथा

४. असम्मूखा* कतं ति आदीसु^४ सङ्खधम्मविनयपुग्गलसम्मूखानं^५
विना कतं, चुदितकं अप्पटिपुच्छित्वा^६ कतं, तस्सेव अप्पटिञ्जाय कतं* ।
अदेसनागामिनिया ति पाराजिकापत्तिया वा सङ्खादिसेसापत्तिया वा ।
एत्थ पुरिमकेसु^७ तीसु तिकेसु नव पदा अधम्मेनकतं वग्गेनकतं ति इमेहि
सद्धि एकेकं गहेत्वा^८ नव तिका वुत्ता, एवं सब्बे पि द्वादस तिका
होन्ति । पटिपक्खवसेन सुक्कपक्खेसु पि एतेयेव द्वादस तिका वुत्ता ।

10

६. अननुलोमिकेहि गिहिसंसग्गेही^९ ति पब्बजितानं अननुच्छविकेहि
सहसोकितादीहि गिहिसंसग्गेहि^९ ।

B. 2

१. चुल्ल०—म०, रो० । २. पति०—सी० । ३. ०मत्थ०—म०; अलमत्थतरा चा—स्या०,
रो० । *—* सी० पोत्थके नत्थि । ४. आदीसु—रो० । ५. अप्पति०—रो० । ६. पुरिमेषु—
स्या०, रो० । ७. कत्वा—स्या०, रो० । ८. गिही०—सी० । ९. एत्थ स्या०, रो० पोत्थ-
केसु “न उपसम्पादेतब्बं ति उपज्झायेन हुत्वा न उपसम्पादेतब्बं, आगन्तुकानं निस्सयो न
दातब्बो, अब्बो सामणेरो न गहेतब्बो । अञ्जा वा तादिसका ति आपत्ति सभागा । पापिट्ट-

R. 1156

- तिण्णं भिक्खवे भिक्खूनं (६.१७) ति आदि एकेकेना^१ पि अङ्गेन तज्जनीयकम्मं कातुं वट्टती ति दस्सनत्थं वुत्तं । तज्जनीयस्स हि विसेसेन भण्डनकारकत्तं अङ्गं, नियस्सस्स^२ अभिण्हापत्तिकत्तं, पब्बाजनीयस्स कुलद्वसकत्तं वुत्तं । इमेसु पन तीसु अङ्गेषु^३ येन केनचि सब्बाणि पि कातुं वट्टति^४ ।
- ५ यदि एवं यं चम्पेय्यक्खन्धके वुत्तं—“तज्जनीयकम्ममारहस्स नियस्सकम्मं” करोति...पे०...उपसम्पदारहं अब्भेति; एवं खो उपालि अधम्मकम्मं होति अविनयकम्मं^५, एवं च पन सङ्घो सातिसारो होती” ति इदं विरुज्झती ति^६ । इदं च न विरुज्झति । कस्मा ? वचनत्थनानत्ततो^७, “तज्जनीयकम्ममारहस्सा” ति इमस्स हि वचनस्स कम्मसन्निट्ठानं अत्थो ।
- १० “तिण्णं भिक्खवे” ति आदिवचनस्स अङ्गसम्भवो^८, तस्मा यदा सङ्घेन सन्निपतित्वा “इदं नाम इमस्स भिक्खुनो कम्मं करोमा” ति सन्निट्ठानं कत्तं होति, तदा^९ कम्ममारहो नाम होति । तस्स^{१०} इमिना लक्खणेन तज्जनीयादिकम्ममारहस्स नियस्सकम्मादिकरणं^{११} अधम्मकम्मं चेव अविनयकम्मं चा ति वेदितव्वं । यस्स पन भण्डनकारकादीसु अङ्गेषु अञ्जतरं अङ्गं
- १५ अत्थि, तस्स^{१२} आकङ्खमानो सङ्घो यथानुज्जातेसु^{१३} अङ्गेषु च कम्मेसु च येन केनचि अङ्गेन यं किञ्चि कम्मं ववत्थपेत्वा तं भिक्खुं कम्ममारहं कत्वा कम्मं करेय्य । अयमेत्थ विनिच्छयो । एवं पुब्बेनापरं समेति ।

R. 1157

तरा ति गहकतरा । कम्मं ति तज्जनीयकम्मं । कम्मिका ति येहि भिक्खूहि कम्मं कत्तं । न सवचनीयं कातव्वं ति अहं आयस्मन्तं इमस्मि वत्थुस्मि सवचनीयं करोमि, इमम्हा आवासा एकपदं पि मा पटिक्कमि, याव न च तं अधिकरणं वृपसन्तं होती ति एवं येन चोदितो सो सवचनीयो (सवनीयो-रो०) न कातव्वो । न अनुवादो ति विहारजेदुकट्टानं न कातव्वं । न ओकासो ति करोतु मे आयस्मा ओकासं, अहन्तं वत्तुकामोम्हो ति एवं ओकासो न कारेतव्वो । नो चोदेतव्वो ति वत्थुना वा आपत्तिया वा न चोदेतव्वो, अयन्ते दोसो ति न सारेतव्वो । न सम्पयोजेतव्वं ति अब्भमव्वं योजेत्वा कलहो न कातव्वो” ति अधिका वण्णना दिस्सति, सा पन पारिवासिकक्खन्धवण्णनायं परिपुण्णाकारेण आगमिस्सति । १. एकेना-सी०; एकेनेकेना-स्या०, रो० । २. नियस्स-स्या०, रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. वट्टन्ति-सी० । ५. नियसकम्मं-स्या०, निस्सय०-रो० । ६. ०च-स्या०, रो० । ७. चे-स्या०, रो० । ८. वचनत्थनानानत्ततो-म०; वचनत्थानत्ततो-रो० । ९. भिक्खवे भिक्खूनं-स्या०, रो० । १०. ०सभावो-स्या०, रो० । ११. तदा सो-स्या०, रो० । १२. तस्मा-स्या०, रो० । १३. नियस०-स्या०, रो० । १४. ०कातुं-स्या०, रो० । १५. यथा अनु०-सी० ।

तत्थ किञ्चा पि तज्जनीयकम्मे भण्डनकारकवसेन कम्मवाचा वुत्ता,
अथ खो बालस्स अब्यत्तस्स^१ आपत्तिबहुलस्स तज्जनीयकम्मं करोन्तेन
बालअव्यत्तवसेनेव कम्मवाचा कातब्बा । एवं हि भूतेन वत्थुना कतं
कम्मं होति, न च अञ्जस्स कम्मस्स वत्थुना । कस्मा ? यस्मा इदं
पि अनुञ्जातं ति । एस^२ नयो सब्बत्थ । अट्टारस सम्मावत्तनवत्थूनि^३
पारिवासिकवखन्धके वण्णयिस्साम ।

नप्पटिप्पस्सम्भेतव्वअट्टारसकादिकथा

८. लोमं पातेन्ती (१०.६) ति पन्नलोमा होन्ति; भिक्खू अनुवत्तन्ती
ति अत्थो । नेत्थारं वत्तन्ती ति नित्थरन्तानं एतं ति नेत्थारं; येन सक्का
निस्सारणा नित्थरितुं, तं अट्टारसविधं सम्मावत्तनं^३ वत्तन्ती ति अत्थो ।
कित्तकं कालं वत्तं पूरेतव्वं ति ? दस वा पञ्च^४ वा दिवसानि । इमस्मि^{१०}
हि कम्मवखन्धके एत्तकेन वत्तं पूरितमेव^५ होति ।

B. 3

नियस्सकम्मकथा

११. सेय्यसकवत्थुस्मि-अपिस्सु भिक्खू पक्ता^६ ति अपिस्सु भिक्खू
निच्चं व्यावटा होन्ति । सेसं तज्जनीये^७ वुत्तसदिसमेव ।

पञ्चाजनीयकम्मकथा

२१. अस्सजिपुनव्वसुकवत्थु^८ सङ्घादिसेसवण्णनायं वुत्तं ।

२७. कायिकेन दवेना ति आदीसु पनेत्थ कायिको दवो नाम^{१५}
कायकीळा वुच्चति । सेसपदद्वये पि एसेव नयो । कायिको अनाचारो
नाम कायद्वारे पञ्जत्तसिक्खापदवीतिक्रमो वुच्चति । सेसपदद्वये^९ पि
एसेव नयो । कायिकं उपधातिकं नाम कायद्वारे पञ्जत्तसिक्खापदस्स
असिक्खनभावेन^{१०} उपाहननं वुच्चति; नासनं विनासनं ति अत्थो । सेस-
पदद्वये^{११} पि एसेव नयो । कायिको मिच्छाजीवो नाम पटिक्खित्तवेज्ज-^{१०}

R. 1158

१. अव्यत्तस्स-सी० । एवमुपरि पि । २. एसेव-स्या०, रो० । ३. सम्मावत्तं-सी०;
सम्मा-स्या०, रो० । ४. वीसं-स्या०, रो० । ५. पूरेतव्वमेव-स्या, रो० । ६. पक्कत्ता-
स्या०, रो० । ७. नीयकम्मे-स्या०, रो० । ८. वत्थु-स्या०, रो० । ९. सेसद्वये-
सी० । एवमुपरि पि । १०. असिक्खाभावेन-स्या०, रो० । ११. सेसद्वये-सी०, म० ।

कम्मादिवसेन तेलपचनअरिट्ठपचनादीनि^१ । वाचसिको मिच्छाजीवो(२९.१४)
नाम गिहीनं सासनसम्पटिच्छनारोचनादीनि^२ । कायिकवाचसिको नाम
तदुभयं । सेसं तज्जनीये वुत्तनयमेव ।

पटिसारणीयकम्मकथा

३३. सुधम्मवत्थुस्मि पन^३—अनपलोकेत्वा ति न आपुच्छित्वा^४ ।
५ एतदवोचा^५ ति किं^६ ते^७ गहपति थेरानं पटियत्तं ति सब्बं विवरापेत्वा
दिस्वा एतं अवोच ।

३४. एका च खो इध नत्थि यदिदं तिलसङ्गुल्लिका ति या
अयं तिलसखलिका^८ नाम वुच्चति, सा नत्थी ति अत्थो । तस्स किर
गहपतिनो वंसे आदिमिह एको^९ पूवियो^{१०} अहोसि । तेन तं^{११} थेरो जातिया
१० खुंसेतुकामो एवमाह । यदेव किञ्ची ति एवं बहुं^{१२} बुद्धवचनं रतनं^{१३} पहाय
यं^{१४} किञ्चिदेव तिलसङ्गुल्लिकवचनं^{१५} भासितं । कुक्कुटपोतकउदाहरणेन इदं
दस्सेति “यथा सो नेव काकवस्सितं न कुक्कुटवस्सितं अकासि, एवं तथा
पि^{१६} नेव भिक्खुवचनं न गिहिवचनं^{१७} वुत्तं” ति ।

अधम्मकम्मादिद्वादसककथा

३७. असम्मुखा क्तं ति आदयो तिका वुत्तप्पकारा एव^{१८} ।
१५ ३८. अङ्गसमन्नागमो^{१९} पुरिमेहि असदिसो । तत्थ^{२०} यथा लाभं न
लभन्ति; एवं परिसक्कन्तो परक्कमन्तो अलाभाय परिसक्कति नाम । एस
नयो अनत्थादीसु । तत्थ अनत्थो ति अत्थभङ्गो । अनावासो^{२१} ति तस्मि
ठाने अवसनं । गिहीनं बुद्धस्स अवण्णं ति गिहीनं सन्तिके बुद्धस्स
अवण्णं भासति । धम्मिकं पटिस्सवं न सच्चापेती ति यथा सच्चो होति,

१. पचनारिट्ठो—स्या, रो० । २. ०च्छन्ना—स्या०, रो० । ३. सी० पोत्थके
नत्थि । ४. अनापुच्छित्वा—स्या०, रो० । ५. ते—म० । ६-६. कित्ते तं—स्या०, रो० ।
७. ०सङ्गुल्लिका—स्या०, रो० । ८. एका—स्या०, रो० । ९. पूवविकति—स्या०, रो० ।
१०. नं—म० । ११-११. बहुबुद्धवचनं रतनं स्या०, रो०; वचनरतनं—सी० । १२. म० पोत्थके
नत्थि । १३. सङ्गुल्लिका—म० । १४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १५. गिही०—सी० ।
१६. वेव—स्या०, रो० । १७. ०गतो—स्या०, रो० । १८. गिहीनं अलाभायातिआदीसु—स्या०,
रो० । १९. अवासो—सी० ।

एवं न करोति; वस्सावासं पटिस्सुणित्वा न गच्छति, अञ्जं वा एवरूपं करोति । पञ्चन्नं भिक्खवे (३७.६) ति आदि एकङ्गेन पि कम्मरहभाव-दस्सनत्थं वुत्तं । सेसमेत्थ उत्तानत्थञ्चेव^२, तज्जनीये च वुत्तनयमेव ।

आपत्तिया अदस्सने उक्खेपनीयकम्मकथा

४६. छन्नवत्थुस्मि—आवासपरम्परं च भिक्खवे संस्था ति सब्बावासेसु^३ आरोचेथ ।

R. 1159

5

५०. भण्डनकारको ति आदीसु^४ भण्डनादिपच्चया आपन्नं आपत्ति रोपेत्वा^५ तस्सा^६ अदस्सनेयेव कम्मं कातब्बं । तिका वुत्तप्पकारा एव ।

५१. सम्मावत्तनायं पनेत्थ तेचत्तालीसं^७ वत्तानि । तत्थ न अनुद्धं-सेतब्बो ति न चोदेतब्बो । न भिक्खु भिक्खूही ति अञ्जो भिक्खु अञ्जेहि भिक्खूहि न भिन्दितब्बो । न गिहिद्धजो^८ ति ओदातवत्थानि 10 अच्छिन्नदसपुप्फदसानि^९ च न धारेतब्बानि । न तित्थियद्धजो^{१०} ति कुस-चीरादीनि न धारेतब्बानि । न आसादेतब्बो ति न अपसादेतब्बो । अन्तो वा बहि वा ति विहारस्स अन्तो वा बहि वा । न तित्थियादि-पदत्तयं^{११} उत्तानमेव । सेसं सब्बं पारिवासिककखन्धके वण्णयिस्साम् । 15 सेसं तज्जनीये वुत्तनयमेव । आपत्तिया अप्पटिकम्मे उक्खेपनीयकम्मं^{१२} इमिना सदिसमेव ।

B. 5

15

६५. अरिट्ठवत्थु^{१३} खुद्दकवण्णनायं वुत्तं । भण्डनकारको ति आदीसु यं दिट्ठि निस्साय भण्डनादीनि करोति, तस्सा^{१४} अप्पटिनिस्सग्गेयेव कम्मं कातब्बं । सेसं तज्जनीये वुत्तनयमेव । सम्मावत्तनायं पि हि इध तेचत्ता-लीसंयेव^{१५} वत्तानी ति

20

कम्मकखन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. ०न-स्या०, रो० । २. ०नत्थमेव-सी० । ३. ०च-स्या०, रो० । ४. आदीसु-सी० । एवमुपरि पि । ५. आरोपेत्वा-स्या०, रो० । ६. तस्स-सी० । ७. ०रीस-सी०; ०लीस-स्या०, रो० । ८. गिहीधजो-सी०; गिहिधजो-स्या०, रो० । ९. ०दसानि पुप्फ०-स्या०, रो० । १०. ०धजो-सी०, स्या०, रो० । ११. तित्थिया ति०-रो० । १२. उक्खेपन०-रो० । १३. ०वत्थुं-स्या०, रो० । १४. तस्स-सी० । १५. ०लीसयेव०-स्या, रो० ।

२. पारिवासिकवखन्धकं

पारिवासिकवत्तकथा

B. 6

R. 1160

१. पारिवासिकवखन्धके—पारिवासिका (६७.२) ति परिव्रासं
परिवसन्ता । तत्थ चतुर्विधो परिव्रासो—अपटिच्छन्नपरिव्रासो^१,
पटिच्छन्नपरिव्रासो, सुद्धन्तपरिव्रासो, समोधानपरिव्रासो ति^२ । तेसु “यो^३
भिक्षवे अञ्जो पि अञ्जतिथियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकङ्खति पब्बज्जं,
५ आकङ्खति उपसम्पदं, तस्स चत्तारो मासे परिव्रासो दातब्बो”[म०व०—७३]
ति एवं महाखन्धके^४ वुत्तो तिथियपरिव्रासो अप्पटिच्छन्नपरिव्रासो नाम ।
तत्थ यं वत्तब्बं तं वुत्तमेव^५ । अयं पन इध अनधिप्पेतो^६ । सेसा तयो^७
येन सङ्घादिसेसापत्ति^८ आपन्ना चेव होति पटिच्छादिता च, तस्स
दातब्बा । तेसु यं वत्तब्बं तं समुच्चयवखन्धके वक्खाम^९ । एते पन इध
१० अधिप्पेता । तस्मा एतेसु यं किञ्चि परिव्रासं परिवसन्ता “पारिवासिका”
ति वेदितब्बा ।

पक्कतत्तानं भिक्षून् ति ठप्पेत्वा नवकतरं^{१०} पारिवासिकं^{११} अवसेसानं
अन्तमसो मूलायपटिकस्सनारहादीनं पि । अभिवादनं^{१२} पच्चुट्ठानं^{१३} ति यं
ते अभिवादनार्दि^{१४} करोन्ति, तं सादियन्ति, सम्पटिच्छन्ति; न पटिक्खपन्ती
१५ ति अत्थो । तत्थ सामीचिकम्मं ति ठप्पेत्वा अभिवादनादीनि अञ्जस्स
अनुच्छविकस्स वीजनवातदानादीनो^{१५} आभिसमाचारिकस्सेतं^{१६} अधिवचनं ।
आसनाभिहारं ति आसनस्स अभिहरणं, आसनं गहेत्वा अभिगमनं पञ्जा-
पनमेव वा^{१७} । सेय्याभिहारे पि एसेव नयो । पादोदकं ति पादधोवनउदकं ।
पादपीठं ति धोतपादट्टपनकं^{१८} । पादकथलिकं ति अधोतपादट्टपनकं^{१९}

१. अपटि०—सी० । २. चा ति—स्या०, रो० । ३. यो सो—सी०, म० । ४. महाख-
न्धके—सी० । ५. सुवुत्त०—स्या०, रो० । ६. न अधि०—सी० । ७. नयो—रो० । ८. ०पत्तियो—
स्या०, रो० । ९. वण्णयिस्साम—स्या०, रो० । १०-१०. ०तरवारि—सी० । ११-११. ०वादन-
पच्चु०—म०; ०पट्ठानं—स्या०, रो० । १२. ०वादनार्दि—स्या०, रो० । १३. वीजन०—म० ।
१४. अभि०—स्या०, रो० । १५. स्या०, रो० पोश्यकेषु नत्थि । १६. ०ठपनकं—सी०, स्या०,
रो० । १७. ०ठपनकं वा—सी० ।

पादघंसनं वा । आपत्तिं दुक्कटस्सा (६७.२५) ति सद्धिविहारिकानं^१ पि सादियन्तस्स दुक्कटमेव । तस्मा ते^२ वत्तब्बा—“अहं विनयकम्मं करोमि, मय्हं वत्तं मा करोथ, मा मं गामप्पवेसनं आपुच्छथा” ति । सचे सद्धापब्बजिता कुलपुत्ता “तुम्हे भन्ते तुम्हाकं विनयकम्मं करोथा” ति वत्त्वा वत्तं करोन्ति^३, गामप्पवेसनं पि आपुच्छन्ति येव, वारितकालतो पट्टाय अनापत्ति । मिथु^४ ५ यथाबुद्धं^५ ति पारिवासिकभिक्षूनां^६ अञ्जमञ्जं यो यो बुद्धो तेन तेन नवकतरस्स सादितुं ।

पञ्च यथाबुद्धं ति पकतत्तेहि पि सद्धिं बुद्धपटिपाटिया एव^७ । तस्मा पातिमोक्खे उद्दिस्समाने हत्थपासे निसीदितुं वट्टति । महापच्चरियं पन “पालिया” अनिसीदित्वा पालिं विहाय^८ हत्थपासं अमुञ्चन्तेन^९ १० निसीदितब्बं” ति वुत्तं । पारिसुद्धिउपोसथे करीयमाने^{१०} सद्धनवकट्टाने निसीदित्वा तत्थेव निसिन्नेन अत्तनो पालिया पारिसुद्धिउपोसथो ११ कातब्बो^{११} । पवारणाय पि सङ्घनवकट्टाने निसीदित्वा तत्थेव निसिन्नेन अत्तनो पालिया पवारेतब्बं, सङ्घेन घण्टि^{१२} पहरित्वा भाजियमानं^{१२} वस्सिकसाटिकं पि अत्तनो पत्तट्टाने गहेतुं वट्टति । १५

B. 7

R. 1161

ओणोजनं^{१३} ति विस्सज्जनं वुच्चति । सचे हि पारिवासिकस्स द्वे तीणि उद्देसभत्तादीनि पापुणन्ति, अञ्जा^{१४} चस्स^{१४} पुग्गलिकभत्तपच्चासा होति, तानि पटिपाटिया गहेत्वा “भन्ते हेट्ठा गाहेथ, अञ्ज मय्हं भत्तपच्चासा अत्थि, स्वे गण्हिस्सामी” ति वत्त्वा विस्सज्जेतब्बानि । एवं तानि पुनदिवसेसु^{१५} गण्हितुं लभति^{१६} । पुनदिवसे सब्बपठमं एतस्स दातब्बं ति कुरुन्दियं वुत्तं । २० यदि पन न गण्हाति न विस्सज्जेति, पुनदिवसे न लभति, इदं ओणोजनं

१. विहारिकादीनां-स्या०, रो० । २. ते तेन-स्या०, रो० । ३. येव-स्या०, रो० । ४. बुद्धं-सी० । एवमुपरि पि । ५. सी० पोत्थके नत्थि; पारिवासिकेषु-स्या०, रो० । ६. एव पञ्च-स्या०, रो० । ७. पाळिया-सी०, रो०, म० । ८. पहाय-स्या०, रो० । ९. कयिरं-सी०, स्या०, रो० । १०. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “महापच्चरियं पन पाळिया (पालिया-स्या०) पारिसुद्धिउपोसथो कातब्बो ति वुत्तं” ति अधिको पाठो दिस्सति । ११. गण्हि-सी० स्या०, रो० । १२. भाजियं-म० । १३. ओनो-मी० । १४-१४. अञ्जातस्स-स्या०, रो० । १५. पुनप्पुनं-सी० । १६. लभति-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

नाम पारिवासिकस्सेव ओदिस्स^१ अनुञ्जातं । कस्मा ? तस्स हि सङ्घनवकट्टाने निसिन्नस्स भत्तगो यागुखज्जकादीनि पापुणन्ति वा न वा, तस्मा सो “भिक्षाहारेन^२ मा किलमित्था” ति इदमस्स सङ्गहकरणत्थाय^३ ओदिस्स अनुञ्जातं ।

- ५ भत्तं (६८.२)ति आगतागते हि बुद्धपटिपाटिया गहेत्वा गन्तब्बं विहारे सङ्घस्स चतुस्सालभत्तं^४, एतं यथाबुद्धं लभति । पालिया पन गन्तुं वा ठातुं वा न लभति, तस्मा पालितो ओसक्त्वा हत्थपासे ठितेन हत्थं पसारेत्वा यथा सेनो निपतित्वा गण्हाति, एवं गण्हितब्बं । आरामिकसमणुद्देसेहि आहरापेतुं न लभति । सचे सयमेव आहरन्ति^५, वट्टति । रञ्जो १० महापेळभत्ते^६ पि एसेव नयो । चतुस्सालभत्ते पन सचे ओणोजनं कत्तुकामो होति, अत्तनो अत्थाय उक्खित्ते^७ पिण्डे “अज्ज मे भत्तं अत्थि, स्वे गण्हिस्सामी” ति वत्तब्बं । पुनदिवसे द्वे पिण्डे लभती ति महापच्चरियं वुत्तं । उद्देसभत्तादीनि पि पालितो ओसक्त्वा व गहेत्तब्बानि । यत्थ पन निसीदापेत्वा परिविसन्ति, तत्थ सामणेरानं जेट्टकेन भिक्खूनं सङ्घनवकेन १५ हुत्वा निसीदितब्बं ।

B. 8,
R. 1162

२. इदानी या अयं सम्मावत्तना वुत्ता, तत्थ न उपसम्पादेतब्बं ति उपज्झायेन हुत्वा न उपसम्पादेतब्बं; वत्तं निक्खिपित्वा पन उपसम्पादेतुं वट्टति । आचरियेन हुत्वा पि^८ कम्मवाचा^९ न सावेत्तब्बा, अञ्जस्मि असति वत्तं निक्खिपित्वा सावेतुं वट्टति । न निस्सयो दातब्बो^{१०} २० ति आगन्तुकानं निस्सयो न दातब्बो । येहि पि पकतिया व निस्सयो गहितो, ते वत्तब्बा—“अहं विनयकम्मं करोमि, असुकत्थेरस्स नाम सन्तिके निस्सयं गण्हथ, मत्थं वत्तं मा करोथ, मा मं गामप्पवेसनं आपुच्छथा” ति । सचे एवं वुत्ते पि करोन्तियेव, वारितकालतो पट्टाय करोन्तेसु पि^{११} अनापत्ति ।

१. उदिस्स-स्या०, रो० । २. ०चारेन-स्या०, रो० । ३. ०करणत्थं-स्या०, रो० । ४. चतुसाल-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. ०तं-स्या०, रो० । ६. ०पेळ-सी० । ७. उक्खिते-स्या०, रो० । ८-८. कम्मवाचा पि-स्या०, रो० । ९. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १०. पिस्स-स्या०, रो० ।

न सामणेरो (६८.५) ति अञ्जो सामणेरो न गहेतब्बो । उपज्झं
दत्त्वा गहितसामणेरो पि वत्तब्बा—“अहं विनयकम्मं करोमि, मय्हं वत्तं मा
करोथ, मा मं गामप्पवेसनं आपुच्छथा” ति । सचे एवं वुत्ते पि करोन्ति-
येव, वारितकालतो पट्ठाय करोन्तेसु पि^१ अनापत्ति । भिक्खुनोवादक-
सम्मति^२ नाम आधिपच्चट्ठानभूता^३ ति^४ पटिक्खित्ता, तस्मा भिक्खुसङ्घस्स^५
वत्तब्बं—“भन्ते अहं विनयकम्मं करोमि, भिक्खुनोवादकं जानाथा” ति,
पटिबलस्स वा भिक्खुस्स^६ भारो कातब्बो । आगता^७ भिक्खुनियो “सङ्घ-
सन्तिकं^८ गच्छथ, सङ्घो वो ओवाददायकं जानिस्सती” ति वा “अहं
विनयकम्मं करोमि, असुकभिक्खुस्स नाम सन्तिकं गच्छथ, सो वो ओवादं
दस्सती” ति वा वत्तब्बा ।

10

सा आपत्ती ति सुक्कविस्सट्ठिया^९ परिवासे दिन्ने^{१०} सुक्कविस्सट्ठि नापज्जि-
तब्बा । अञ्जा वा तादिसिका ति कायसंसग्गादिगरुकापत्ति । ततो
वा पापिट्ठतरा ति पाराजिकापत्ति; सत्तसु हि^{११} आपत्तीसु^{१२} दुब्भासितापत्ति
पापिट्ठा; दुक्कटापत्ति पापिट्ठतरा; दुक्कटापत्ति पापिट्ठा, पाटिदेसनीयापत्ति
पापिट्ठतरा ति^{१३} एवं पाचित्तिथयुल्लच्चयसङ्घादिसेसपाराजिकापत्तीसु नयो^{१४}
नेतब्बो^{१५} । तासं वत्थूसु पि दुब्भासितवत्थु पापिट्ठं, दुक्कटवत्थु पापिट्ठतरं
ति पुरिमनयेनेव भेदो वेदितब्बो । पण्णत्तिवज्जसिक्खापदे^{१६} पन वत्थु पि
आपत्ति पि पापिट्ठा । लोकवज्जे पन^{१७} उभयं पि पापिट्ठतरं ।

R. 1163

कम्मं ति परिवासकम्मवाचा^{१८} वुच्चति; तं कम्मं “अकतं दुक्कटं^{१९}” ति
आदीहि वा “किं इदं कम्मं नाम कसिकम्मं गोरक्खकम्मं” ति आदीहि^{२०}
वा वचनेहि न गरहितब्बं । कम्मिका ति येहि भिक्खूहि कम्मं कतं,
ते^{२१} वुच्चन्ति, ते “बाला अब्यत्ता” ति आदीहि वचनेहि न गरहितब्बा ।

१. पिस्स—स्या०, रो० । २. भिक्खुणो—सी०; ०सम्मति—स्या०, रो० । ३. अधि—
स्या०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. भिक्खुनो—स्या०, रो० । ६. ०च—
स्या०, रो० । ७. सङ्घस्स सन्तिकं—स्या०, रो० । ८. ०विसट्ठिया—सी०, स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ९. ०पुन—स्या०, रो० । १०. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. आपत्तिसु—
स्या०, रो० । १२. वेदितब्बो—स्या०, रो० । १३. ०वज्जे—स्या०, रो० । १४. स्या०, रो०,
म० पोत्थकेसु नत्थि । १५. पारिवासिककम्म—सी० । १६. दुक्कतं—सी० । १७. ते कम्मिका
ति—स्या०, रो० ।

B. 9

न सवचनीयं कातब्बं (६८.६) ति पलिवोधत्थाय^१ वा पक्कोसनत्थाय वा सवचनीयं न कातब्बं, पलिवोधत्थाय हि करोन्तो “अहं आयस्मन्तं इमस्मि वत्थुस्मि सवचनीयं करोमि, इमम्हा आवासा एकपदं पि मा पक्कामि^२, याव न तं अधिकरणं वूपसन्तं होती” ति एवं करोति । पक्कोसनत्थाय करोन्तो^३ 5 “अहं ते सवचनीयं करोमि, एहि मया सद्धिं विनयधरानं सम्मुखीभावं गच्छामा^४” ति एवं करोति; तदुभयं पि न कातब्बं ।

न^५ अनुवादो ति विहारे^६ जेटुकट्टानं^७ न कातब्बं; पातिमोक्खुद्देस-केन^८ वा धम्मज्जेसकेन वा न भवितब्बं । ना^९ पि^{१०} तेरससु सम्मुतीसु^{११} एकसम्मुतिवसेना पि इस्सरियकम्मं कातब्बं^{१२} । न ओकासो ति “करोतु 10 मे आयस्मा ओकासं, अहं तं वत्तुकामो” ति एवं पकतत्तस्स ओकासो न कारेतब्बो^{१३}, वत्थुना वा आपत्तिया वा न चोदेतब्बो, “अयं पुब्बे^{१४} ते दोसो” ति न सारेतब्बो । न भिक्खूहि^{१५} सम्पयोजेतब्बं ति अञ्जमञ्जं योजेत्वा^{१६} कलहो न कारेतब्बो ।

R. 1164

पुरतो ति सङ्घत्थेरेन हुत्वा पुरतो न गन्तब्बं, द्वादसहत्थं उपचारं 15 मुञ्चित्वा एककेन गन्तब्बं । निसीदने पि एसेव नयो । आसनपरियन्तो ति भत्तगादीसु सङ्घनवकासनं^{१७} वुच्चति^{१८}; स्वास्स दातब्बो, तत्थ निसी-दितब्बं । सेय्यापरियन्तो ति सेय्यानं परियन्तो, सब्बलामकं मञ्चपीठं । अयं हि वस्सगेन अत्तनो पत्तट्टाने सेय्यं गहेतुं न लभति । सब्बभिक्खूहि^{१९} 20 विचिन्तिवा गहितावसेसा^{२०} मङ्कुणगूथभरिता^{२१} वेत्तलतादिविन्द्धा^{२२} लामक-सेय्या अस्स^{२३} दातब्बा । विहारपरियन्तो ति यथा च सेय्या, एवं वसन-आवासो^{२४} पि^{२५} वस्सगेन अत्तनो पत्तट्टाने तस्स न वट्ठति । सब्बभिक्खूहि

१. बोधनत्थाय-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. पक्कमि-सी०, स्या०, रो० । ३. गच्छाही-स्या०, रो० । ४. सी० पोत्थके नत्थि । ५-५. विहारजेटु०-स्या०, रो० । ६. पाटि०-स्या० । ७-७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. सम्मतीसु-स्या०, रो० । ९. ना-स्या०, रो० । १०. कातब्बो-स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. भिक्खू भिक्खूहि-रो०; भिक्खूहि भिक्खूहि-स्या० । १३. पयोजेत्वा-स्या०, रो० । १४-१४. ओकासन-परियन्तो नाम-स्या०, रो० । १५. सब्बेहि भिक्खूहि-सी० । एवमुपरि पि । १६. पन-स्या०, रो० । १७. मङ्कुल०-म० । १८. वेत्तवाकादि०-स्या०, रो० । १९. वास्स-सी० । २०. वसनं-स्या०, रो० । २१. पि वा-स्या०, रो० ।

विचिन्तिवा गहितावसेसा पन रजोहतभूमिजतुकमूसिकभरिता पण्णसाला
अस्स दातब्बा । सचे पकतत्ता सब्बे रुक्खमूलिका अब्भोकासिका च^१
होन्ति, छन्नं न उपेन्ति, सब्बे पि एतेहि विस्सट्ठावासा नाम होन्ति । तेसु
यं इच्छति, तं लभति । वस्सूपनायिकदिवसे^२ पच्चयं एकपस्से ठत्वा वस्स-
ग्गेन गण्हितुं लभति । सेनासनं^३ न लभति, निवद्धवस्सावासिकं^३ सेनासनं 5
गण्हितुकामेन वत्तं निक्खिपित्वा गहेतब्बं ।

तेन च सो सादितब्बो (६८.१३) ति यं अस्स आसनादिपरियन्तं
भिक्षू देन्ति, सो एव सादितब्बो । पुरेसमणेन वा पच्छासमणेन वा ति
जातिपवारितट्ठाने “एत्तके भिक्षू गहेत्वा आगच्छथा” ति निमन्तितेन
“भन्ते असुकं नाम कुलं भिक्षू निमन्तेसि”, एथ तत्थ गच्छामा” ति एवं 10
संविधाय भिक्षू पुरेसमणे^४ वा पच्छासमणे^५ वा कत्वा न गन्तब्बं ।
“भन्ते असुकस्मि नाम गामे मनुस्सा भिक्षूनं आगमनं इच्छन्ति, साधु
वतस्स^६ सचे तेसं सङ्गहं करेय्याथा” ति एवं^७ पन परियायेन कथेतुं
वट्ठति ।

B. 10

न आरब्धकङ्कं^८ ति आगतागतानं आरोचेतुं हरायमानेन 15
आरब्धकधुतङ्गं न समादातब्बं । येना^९ पि पकतिया समादिन्नं, तेन दुतियं
भिक्षुं गहेत्वा अरब्धे अरुणं उट्ठापेतब्बं, न च एककेन वत्थब्बं^{१०} । तथा
भत्तगादीसु आसनपरियन्ते निसज्जाय हरायमानेन पिण्डपातिकधुतङ्गं पि
न समादातब्बं । यो पन पकतिया व^{११} पिण्डपातिको तस्स पटिसेधो
नत्थि ।

R. 1165

20

न^{१२} च^{१२} तप्पच्चया ति “नीहटभत्तो^{१३} हुत्वा विहारेयेव निसीदित्वा
भुञ्जन्तो रत्तियो गणयिस्सामि^{१४}, गच्छतो मे^{१५} भिक्षुं^{१६} दिस्वा अनारोचेन्तस्स
रत्तिच्छेदो सिया” ति इमिना कारणेन पिण्डपातो न नीहरापेतब्बो । मा मं

१. वा-स्या०, रो० । २. ०पन-स्या०, रो० । ३. निवद्ध०-स्या०, रो० । ४. निमन्तेति-
स्या०, रो० । ५. ०समणेन-स्या०, रो० । ६. वत-स्या०, रो० । ७. ०च-स्या०, रो० ।
८. आरब्धकङ्कं-रो० । एवमुपरि पि । ९. येन-स्या०, रो० । १०. गन्तब्बं-स्या०, रो० ।
११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२-१२. सो० पोत्थके नत्थि । १३. निहत०-स्या०,
रो० । १४. गणयिस्सामो ति-स्या०, रो० । १५-१५. गामे भिक्षू-स्या०, रो० ।

जानिंस् (६८.१६)ति “मा मं एकभिक्षु पि जानात्” ति च^१ इमिना अज्झा-
सयेन विहारे सामणेरेहि पचापेत्वा भुञ्जितुं पि न लभति । गामं पिण्डाय
पविसितब्बमेव । गिलानस्स पन नवकम्मआचरियुपज्झायकिच्चादिपसुतस्स^२ वा
विहारेयेव अच्छितुं वट्टति । सचे पि^३ गामे अनेकसता भिक्षू विचरन्ति, न
५ सक्का होति आरोचेतुं, गामकावासं गन्त्वा सभागट्टाने वसितुं वट्टति ।

३. आगन्तुकेना ति^४ कञ्चि^५ विहारं गतेन^६ तत्थ भिक्षूनं आरोचे-
तब्बं । सचे सब्बे एकट्टाने ठिते पस्सति, एकट्टाने ठितेनेव आरोचेतब्बं ।
अथ रुक्खमूलादीसु विसुं विसुं ठिता होन्ति, तत्थ तत्थ गन्त्वा आरोचे-
तब्बं । सञ्चिच्च अनारोचेन्तस्स रत्तिच्छेदो च होति, वत्तभेदे च दुक्कटं ।
१० अथ विचिनन्तो एकच्चे न पस्सति, रत्तिच्छेदो व होति, न वत्तभेददुक्कटं^७ ।

B. 11

आगन्तुक्कस्सा ति अत्तनो वसनविहारं आगतस्सा पि एकस्स वा
बहुन्नं^८ वा वुत्तनयेनेव आरोचेतब्बं । रत्तिच्छेदवत्तभेदा पि चेत्थ वुत्तनये-
नेव वेदितब्बा । सचे आगन्तुका मुहुत्तं विस्समित्वा वा अविस्समित्वा एव^९
वा^{१०} विहारमज्जेन गच्छन्ति, तेसं पि आरोचेतब्बं । सचे तस्स अजानन्त-
१५ स्सेव गच्छन्ति, अयं च पन गतकाले जानाति, गन्त्वा आरोचेतब्बं ।
सम्पापुणितुं असक्कोन्तस्स रत्तिच्छेदो^{११} व होति, न वत्तभेददुक्कटं । ये पि
अन्तोविहारं अप्पविसित्वा^{१२} उपचारसीमं ओक्कमित्वा गच्छन्ति, अयं च
नेसं छत्तसहं वा उक्कासितसहं^{१३} वा खिपितसहं वा सुत्वा व^{१४} आगन्तुक-
भावं जानाति, गन्त्वा आरोचेतब्बं । गतकाले जानन्तेन पि अनुबन्धित्वा
R. 1166
२० आरोचेतब्बमेव । सम्पापुणितुं असक्कोन्तस्स रत्तिच्छेदो व होति, न वत्तभेद-
दुक्कटं । यो पि रत्तियेव आगन्त्वा रत्तियेव गच्छति, सो पिस्स रत्तिच्छेदं
करोति, अज्झातत्ता पन वत्तभेददुक्कटं नत्थि । सचे^{१५} अजानित्वा व
अब्भानं करोति, अकतमेव होती ति कुहन्दियं वुत्तं । तस्मा अधिका
रत्तियो गहेत्वा^{१६} कातब्बं, अयं अपण्णकपटिपदा ।

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०किच्चादीसु पसुतस्स-स्या०, रो० । ३. स्या०,
रो० नत्थि । ४. पि-स्या०, रो० । ५. किञ्चि-स्या०, रो० । ६. आगतेन-स्या०, रो० ।
७. ०भेदे-स्या०, रो० । ८. बहून्नं-म० । ९-१०. वा एव-स्या०, रो० । १० रत्त-स्या०,
रो० । ११. अपवि-स्या०, रो० । १२. उकासित-स्या०, रो० । १३. स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । १४. ०पि-सी० । १५. गणेत्वा-स्या०, रो० ।

नदीआदीसु नावाय गच्छन्तं पि परतीरे ठितं पि आकासेन^१
 गच्छन्तं पि पब्रततलअरञ्जादीसु^२ द्वेरे ठितं पि भिक्खुं दिस्वा सचे
 “भिक्खू” ति ववत्थानं अत्थि, नावादीहि वा^३ गन्त्वा महासद्वं कत्वा वा
 वेगेन अनुबन्धित्वा वा आरोचेतब्बं, अनारोचेन्तस्स रत्तिच्छेदो चेव वत्तभेद-
 दुक्कटं^४ च^५ । सचे वायमन्तो पि सम्पापुणितुं वा सावेतुं वा न सक्कोति,^६
 रत्तिच्छेदो व होति, न वत्तभेददुक्कटं । सङ्घसेनाभयत्थेरो पन विसया-
 विसयेन^७ कथेति—“विसये किर अनारोचेन्तस्स रत्तिच्छेदो चेव वत्तभेद-
 दुक्कटं च होति, अविसये पन उभयं पि नत्थी” ति । करवीकतिस्सत्थेरो^८
 “समणो अयं ति ववत्थानमेव^९ पमाणं, सचे पि अविसयो होति, वत्तभेद-
 दुक्कटमेव नत्थि, रत्तिच्छेदो पन होतियेवा” ति आह ।

10

उपोसथे (६८.१८) ति “उपोसथं सम्पापुणिस्सामा” ति आगन्तुका^{१०}
 भिक्खू आगच्छन्ति, इद्धिया गच्छन्ता^{११} पि उपोसथभावं जत्वा ओतरित्वा
 उपोसथं^{१२} करोन्ति, तस्मा आगन्तुकसोधनत्थं उपोसथदिवसे आरोचेतब्बं ।
 पवारणाय पि एसेव नयो । गिलानो ति गन्तुं^{१३} असमत्थो^{१४} । दूतेना
 ति एत्थ^{१५} अनुपसम्पन्नं पेसेतुं न वट्टति, भिक्खुं पेसेत्वा आरोचापेतब्बं ।

15

अभिक्खुको आवासो ति सुञ्जो^{१६} विहारो^{१७}; यत्थ एको पि भिक्खु
 नत्थि, तत्थ वासत्थाय न गन्तब्बं । न हि तत्थ वुत्थरत्तियो^{१८} गणनूपिका^{१९}
 होन्ति, पकतत्तेन पन सिद्धि वट्टति । दसविधन्तराये पन सचे पि रत्तियो
 गणनूपिका न होन्ति, अन्तरायतो परिमुच्चनत्थाय गन्तब्बमेव । तेन वुत्तं—
 “अञ्जत्र अन्तराया” ति । नानासंवासकेहि सिद्धि विनयकम्मं कातुं न
 वट्टति । तेसं अनारोचने पि रत्तिच्छेदो नत्थि, अभिक्खुकावाससदिसमेव
 होति । तेन वुत्तं—“यत्थस्सु भिक्खू नानासंवासका” ति । सेसं उपो-
 सथखण्डके वुत्तनयमेव ।

B. 12

R. 1167

20

१. आकासे—स्या०, रो० । २. थल०— स्या०, रो०; ०दिसु—सी० । ३. स्या०,
 रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४-४. वत्तभेदे दुक्कटं च होति—स्या०, रो० । ५. ०विसयवसेन—स्या०,
 रो० । ६. ०पन—स्या०, रो० । ७. ववत्थानं येव—स्या०, रो० । ८. ०हि—स्या०, रो० ।
 ९. गन्त्वा—स्या०, रो० । १०. उपोसथकम्मं—स्या०, रो० । ११-११. गन्तुमसमत्थो—सी० ।
 १२. एत्था पि—स्या०, रो० । १३-१३. सुञ्जविहारो—म० । १४. वुट्ठा०—रो० । १५. गणनूपगा—
 स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

५. एकच्छन्ने आवासे (७०.१९) ति आदीसु आवासो नाम वसन-
 त्थाय कतसेनासनं^१। अनावासो नाम चेतियघरं बोधिघरं सम्मज्जनीअट्टको^२
 दासअट्टको^३ पानीयमाळो^४ वच्चकुटि^५ द्वारकोट्टको ति एवमादि । ततियपदेन
 तदुभयं पि^६ गहितं । एतेसु यत्थ कत्थचि एकच्छन्ने छदनतो उदकपतन-
 ५ ट्टानपरिच्छन्ने ओकासे उक्खित्तको वसितुं न लभति । “पारिवासिको
 पन अन्तोआवासेयेव न लभती” ति महापच्चरियं वुत्तं । महाअट्टकथायं
 पन “अविसेसेन उदकपातेन वारितं” ति वुत्तं । कुरुन्दियं “एतेसु एत्तकेसु^७
 पञ्चवण्णच्छदनबद्धट्टानेसु^८ पारिवासिकस्स च उक्खित्तकस्स^९ च पकतत्तेन
 सद्धि^{१०} उदकपातेन वारितं” ति वुत्तं । तस्मा नानूपचारे पि एकच्छन्ने
 १० न वट्टति । सचे पनेत्थ तदहुपसम्पन्ने पि पकतत्ते पठमं पविसित्वा निपन्ने
 सट्ठिवस्सो^{११} पि पारिवासिको पच्छा पविसित्वा जानन्तो निपज्जति, रत्ति-
 च्छेदो चेव वत्तभेददुक्कटं च । अजानन्तस्स रत्तिच्छेदो व, न वत्तभेददुक्कटं ।
 सचे पन तस्मिं पठमं निपन्ने पच्छा पकतत्तो पविसित्वा निपज्जति,
 पारिवासिको च जानाति, रत्तिच्छेदो चेव वत्तभेददुक्कटं च । नो चे
 १५ जानाति, रत्तिच्छेदो व, न वत्तभेददुक्कटं ।

वुट्ठातब्बं निमन्तेतब्बो ति तदहुपसम्पन्नं पि दिस्वा वुट्ठातब्बमेव;
 वुट्ठाप च “अहं इमिना सुखनिसिन्नो वुट्ठापितो” ति परम्मुखेन न गन्तब्बं,
 “इदं आचरिय आसनं, एत्थ निसीदथा” ति एवं निमन्तेतब्बोयेव । नवकेन
 पन “महाथेरं ओबद्धं करोमी” ति पारिवासिकत्थेरस्स सन्तिकं न गन्तब्बं ।
 R. 1168 20 एकासने ति समानवस्सिकासने मञ्चे वा पीठे वा । न^{१२} छमायं^{१२} निसिन्ने
 ति पकतत्ते भूमियं निसिन्ने इतरेन अन्तमसो तिणसन्थारे पि उच्चतरे
 B. 13 वालिकातले^{१३} पि वा न निसीदितब्बं, द्वादसहत्थं पन उपचारं मुञ्चित्वा
 निसीदितुं वट्टति ।

१. कतं-स्या०, रो० । २. सम्मज्जनी-सी०, म० । ३. अवट्टको-सी० ।
 ४. मालो-सी० । ५. कुटी-स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. स्या०,
 रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. बन्धन-सी० । ९. उक्खित्तस्स-रो० । १०. वसनं-स्या०, रो० ।
 ११. लट्ठिवस्सो-स्या०, रो० । १२-१३. छमाय-सी० । १३. वालिकथले-सी०, स्या०, रो० ।

एकचङ्कमे^१ (७०.२२) ति सहायेन विय सद्धि चङ्कमन्तो^२ एकस्मि
चङ्कमे^३ । छमायं^४ चङ्कमन्तं^५ ति छमायं चङ्कमन्ते; अयमेव वा पाठो । अयं
पनेत्थ अत्थो—अकतपरिच्छेदाय भूमिया चङ्कमन्ते परिच्छेदं कत्वा वालिकं
आकिरित्वा आलम्बनं योजेत्वा कतचङ्कमे नीचे पि न चङ्कमितब्बं, को
पन वादो इट्ठकाचयसम्पन्ने^६ वेदिकापरिक्खित्ते^७ ति^८ ! सचे पन पाकार- 5
परिक्खित्तो होति द्वारकोट्टकयुत्तो पब्बतन्तरवनन्तरगुम्बन्तरेसु वा सुप्प-
टिच्छन्नो^९, तादिसे चङ्कमे चङ्कमितुं वट्ठति । अप्पटिच्छन्ने^{१०} पि उपचारं^{११}
मुञ्चित्वा वट्ठति ।

६. बुड्ढतरेना^{१२} ति एत्थ सचे बुड्ढतरे पारिवासिके पठमं निपन्ने
इतरो जानन्तो पच्छा निपज्जति, रत्तिच्छेदो चस्स होति वत्तभेदे च दुक्कटं । 10
बुड्ढतरस्स पन रत्तिच्छेदो व न वत्तभेददुक्कटं । अजानित्वा निपज्जति,
द्विन्नं पि वत्तभेदो नत्थि, रत्तिच्छेदो पन होति । अथ नवकपारि-
वासिके^{१३} पठमं निपन्ने बुड्ढतरो पच्छा^{१४} निपज्जति, नवको च जानाति, रत्ति^{१५}
चस्स छिज्जति, वत्तभेदे च दुक्कटं होति । बुड्ढतरस्स रत्तिच्छेदो व न
वत्तभेदो । नो चे जानाति, द्विन्नं पि वत्तभेदो नत्थि, रत्तिच्छेदो 15
पन होति । सचे द्वे पि अपच्छा^{१६} अपुरिमं^{१७} निपज्जन्ति, बुड्ढतरस्स
रत्तिच्छेदो व, इतरस्स वत्तभेदो पो ति कुण्णन्दियं वुत्तं । द्वे पारि-
वासिका समवस्सा, एको पठमं निपन्तो^{१८}, एको जानन्तो व पच्छा
निपज्जति, रत्ति च छिज्जति, वत्तभेदे च दुक्कटं । पठमं निपन्तस्स
रत्तिच्छेदो व, न वत्तभेदो । सचे पच्छा निपज्जन्तो पि न जानाति, 20
द्विन्नं पि वत्तभेदो नत्थि, रत्तिच्छेदो पन होति । सचे द्वे पि अपच्छा
अपुरिमं निपज्जन्ति, द्विन्नं पि^{१९} रत्तिच्छेदोयेव, न वत्तभेदो । सचे हि द्वे
पारिवासिका एकतो वसेय्युं, ते अञ्जमञ्जस्स अज्झाचारं जत्वा अगारवा
वा^{२०} विप्पटिसारिनो वा हुत्वा पापिट्ठतरं वा आपत्ति आपज्जेय्युं विव्वभमेय्युं

R. 1169

१. न०-स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. चङ्कमे न चङ्कमितब्बं-स्या०;
चङ्कमेन चङ्कमितब्बं-रो० । ४. छमायं-सी० । ५. चङ्कमन्तो-सी०; चङ्कमन्तो-स्या०, रो० ।
६. ०चयेन सम्पन्ने-स्या०, रो० । ७. वेदिक०-स्या०, रो० । ८. पि-स्या०, रो० ।
९. सुप्पटि०-रो० । १०. अपटि०-रो० । ११. उपचारं-रो० । १२. बुड्ढ०-सी० । १३. नवके०-
स्या०, रो० । १४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १५. रत्ति-रो० । १६-१७. अपच्छापु-
रिमं-म० । १७. निपन्तो-सी० । १८. रो० पोत्थके नत्थि । १९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

वा, तस्मा नेसं सहसेय्या सब्बप्पकारेन पटिक्खित्ता^१ । सेसं वुत्तनयेनेव वेदितब्बं । मूलायपटिकस्सनारहादयो चेत्थ पारिवासिकानं^२ पकतत्तट्ठाने ठिता ति वेदितब्बा ।

B. 14

पारिवासिकचतुत्थो चे भिक्खवे परिवासं (७१.१)ति एत्थ पारिवासिकं
 5 चतुत्थं कत्वा अञ्जस्स^३ परिवासदानादीनि कातुं न वट्ठति^४ । एतेस्वेवायं गणपूरको न होति, सेससङ्घकम्मेसु होति । गणे पन अप्पहोन्ते वत्तं निक्खिपापेत्वा गणपूरको कातब्बो ति^५ ।

७. इमं पन वत्तकथं सुत्वा विनयधर-उपालित्थेरस्स रहोगतस्स^६
 एवं परिवित्तको उपपादि—“भगवता बहुं^७ पारिवासिकवत्तं पञ्चत्तं,
 10 कतीहि नु खो एत्थ कारणेहि रत्तिच्छेदो होती” ति, सो भगवन्तं उपसङ्ग-
 मित्वा तमत्थं^८ पुच्छि । भगवा चस्स^९ व्याकासि । तेन वुत्तं—“अथ खो आयस्मा उपालि...पे०...रत्तिच्छेदा” ति । तत्थ सहवासो ति ध्वायं पकतत्तेन भिक्खुना सद्धि एकच्छन्ते ति आदिना नयेन वुत्तो एकतो वासो । विप्पवासो ति एककस्सेव वासो । अनारोचना ति आगन्तुका-
 15 दीनं अनारोचना । एतेसु तीसु एकेकेन कारणेन रत्तिच्छेदो होति ।

८-९. न सक्कोन्ती ति सङ्घस्स महन्तताय तत्थ^{१०} तत्थ^{११} गन्त्वा सब्बेसं आरोचेतुं असक्कोन्ता सोधेतुं न सक्कोन्ति । परिवासं निक्खि-
 पामि, वत्तं निक्खिपामी ति इमेसु द्वीसु पदेषु एकेना^{१२} पि निक्खित्तो व^{१३}
 होति परिवासो; द्वीहि^{१४} सुनिक्खित्तोयेव । समादाने पि एसेव नयो ।
 R. 1170 20 एवं वत्तं समादियित्वा परिवुत्थपरिवासस्स^{१५} मानत्तं गण्हतो पुन वत्तसमा-
 दानकिच्चं^{१६} नत्थि, समादिन्नवत्तोयेव हेस^{१७} तस्मास्स छारत्तं मानत्तं दातब्बं,
 चिण्णमानत्तो^{१८} अब्भेतब्बो । एवं अनापत्तिको हुत्वा सुद्धन्ते पतिट्ठितो
 तिस्सो सिक्खा पूरेत्वा दुक्खस्सन्तं करिस्सती ति ।

१. ०ति-स्या०, रो० । २. ०वासिकादीनं-स्या०, रो० । ३. अञ्जमञ्जस्स-स्या०, रो० ।
 ४. वट्ठति येव-स्या०, रो० । ५. एत्थ रो० पोत्थके “परिवासिकवत्तकथा निट्ठिता” ति पाठो
 दिस्सति । ६. सो० पोत्थके नत्थि । ७. बहु-म० । ८. भगवन्तं एतमत्थं-स्या०, रो० ।
 ९. पिस्स-स्या०, रो० । १०-१०. तत्र तत्र-स्या०, रो० । ११. एकेकेना-स्या०, रो० ।
 १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. ०पि-स्या०, रो० । १४. परिवुट्ठ-स्या०, रो० ।
 १५. समादानवत्तकिच्चं-स्या०, रो० । १६. हि एस-स्या०, रो० । १७. ०वा-स्या०, रो० ।

मूलायपटिकस्सनारहवत्तकथा

१०. मूलायपटिकस्सनारहा भिक्खु सादियन्ति पकतत्तानं (७१.२०)
ति ठपेत्वा नवकतरं मूलायपटिकस्सनारहं अवसेसानं अन्तमसो पारिवासि-
कादीनं पि । इमेसं हि पारिवासिकमूलायपटिकस्सनारह-मानत्तारह-
मानत्तचारिक-अब्भानारहानं^१ पञ्चन्नं ठपेत्वा अत्तनो अत्तनो नवकतरं,
सेसा सब्बे पकतत्ता एव । कस्मा ? मिथु यथावुड्डं अभिवादनादीनं^२ 5
अनुज्जातत्ता । तेन वुत्तं—“अवसेसानं अन्तमसो पारिवासिकादीनं पी”
ति । मूलायपटिकस्सनारहादिलक्खणं^३ पन नेस^४ परतो आविभविस्सति^५ ।
सेसमेत्थ इतो परेसु च^६ मानत्तारहादिवत्तेसु^७ पारिवासिकवत्ते^८ वुत्तनयेनेव
वेदितब्बं ।

B. 15

१३. मूलायपटिकस्सनारहचतुत्थो चे ति आदीसु पि यथेव 10
पारिवासिको; एवं एते पि एतेसु विनयकम्मेसु गणपूरका^९ न^{१०} होन्ति,
सेससङ्घकम्मेसु होन्ति ।

मानत्तचारिकवत्तकथा

१६. मानत्तचारिकस्स वत्तेसु “देवसिकं आरोचेतब्बं” ति विसेसो ।
२२. रत्तिच्छेदेसु ऊने गणे ति एत्थ गणो ति चत्तारो वा
अतिरेका वा; तस्मा सचे पि तीहि भिक्खूहि सद्धि वसति, रत्तिच्छेदो 15
होतियेव । मानत्तनिक्खेपसमादानेसु वुत्तसदिसो व विनिच्छयो । सेसं
सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

पारिवासिकखण्डकवण्णना निवृत्ता ।

१. मानत्ताचारिकः—म० । २. ०रहादीनं लक्खणं—स्या०, रो० । ३. तेसं—स्या०,
रो० । ४. आवी—सी० । ५. पि—स्या०, रो० । ६. ०च—स्या०, रो० । ७. ०वत्तेसु—स्या०,
रो० । ८. न गण—स्या०, रो० ।

३. समुच्चयकखन्धकं

सुकविस्सट्टिकथा

B. 16

R 1171

२. समुच्चयकखन्धके—छारत्तं मानत्तं (८६.६) ति एत्थ चतुब्बिधं मानत्तं—अप्पटिच्छन्नमानत्तं, पटिच्छन्नमानत्तं, पक्खमानत्तं, समोधानमानत्तं ति । तत्थ अप्पटिच्छन्नमानत्तं नाम—यं अप्पटिच्छन्नाय आपत्तिया परिवासं अदत्त्वा केवलं आपत्तिं^१ आपन्नभावेनेव मानत्तारहस्स मानत्तं दिथ्यति^२ ।
 ५ पटिच्छन्नमानत्तं नाम—यं पटिच्छन्नाय आपत्तिया परिवुत्थपरिवासस्स दिथ्यति । पक्खमानत्तं नाम—यं पटिच्छन्नाय वा अप्पटिच्छन्नाय वा आपत्तिया अद्धमासं भिक्खुनीनं^३ दिथ्यति । समोधानमानत्तं नाम—यं ओधाय एकतो कत्वा दिथ्यति । तेसु इदं “अप्पटिच्छन्नाय आपत्तिया छारत्तं मानत्तं” ति वचनतो “अप्पटिच्छन्नमानत्तं” ति वेदितब्बं । तं देन्तेन सचे
 १० एकं आपत्तिं आपन्नो होति, इध वुत्तनयेन^४ दातब्बं । सचे द्वे वा तिस्सो वा तनुत्तरि^५ वा आपन्नो, यथेव “एकं आपत्तिं” ति वुत्तं; एवं “द्वे आपत्तियो, तिस्सो आपत्तियो” ति वत्तब्बं । तनुत्तरि पन सचे पि सतं वा सहस्सं वा होति, “सम्बहुला” ति वत्तब्बं । नानावत्थुकायो पि एकतो कत्वा दातब्बा^६, तासं दानविधिं परिवासदाने कथयिस्साम ।

15

एवं आपत्तिवसेन कम्मवाचं कत्वा दिन्ने मानत्ते “एवमेतं धारयामी” ति कम्मवाचापरियोसाने माळकसीमायमेव “मानत्तं समादियामि, वत्तं समादियामी” ति वुत्तनयेन वत्तं समादातब्बं । वत्तं^७ समादियित्वा तत्थेव सङ्घस्स आरोचेतब्बं, आरोचेन्तेन च एवं आरोचेतब्बं—

20

“अहं भन्ते एकं आपत्तिं आपज्झि सञ्चेतनिकं सुक्कविस्सट्ठि^८ अप्पटिच्छन्नं, सोहं सङ्घं एकिस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया

१. आपत्ति—सी० । २. दीयति—सी० । एवमुपरि पि । ३. भिक्खुणीनं—सी० । एवमुपरि पि । ४. नयेनेव—स्या०, रो० । ५. तनुत्तरि—स्या०, रो० । ६. दातब्बं—स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. विसट्ठि—सी०, स्या० रो० । एवमुपरि पि ।

अप्पटिच्छन्नाय छारत्तं मानत्तं याचि, तस्स मे सङ्घो एकस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्खविस्सट्ठिया अप्पटिच्छन्नाय छारत्तं मानत्तं अदासि । सोहं मानत्तं चरामि, वेदयामहं^१ भन्ते 'वेदयती' ति मं सङ्घो धारेतू" ति ।

इमं च पन अत्थं गहेत्वा याय कायचि भासाय^२ आरोचेतुं 5
वट्ठितियेव । आरोचेत्वा सचे निक्खपितुकामो^३, वुत्तनयेनेव सङ्घमज्जे
निक्खपितब्बं । माळकतो^४ भिक्खूसु निक्खन्तेसु एकस्स पि^५ सन्तिके
निक्खपितुं वट्ठति । माळकतो निक्खमित्वा सति पटिलभन्तेन सह-
गच्छन्तस्स सन्तिके निक्खपितब्बं । सचे सो पि पक्कन्तो, अज्जस्स यस्स
माळके नारोचितं, तस्स आरोचेत्वा निक्खपितब्बं । आरोचेन्तेन पन 10
अवसाने "वेदयती' ति मं आयस्मा धारेतू" ति वत्तब्बं । द्विन्नं आरोचेन्तेन
"आयस्मन्ता धारेन्तू" ति^६, तिण्णं आरोचेन्तेन "आयस्मन्तो धारेन्तू" ति
वत्तब्बं । निक्खित्तकालतो पट्टाय पकत्तत्तट्टाने तिट्ठति ।

B. 17

R. 1172

सचे अप्पभिक्खुको विहारो होति, सभागा^७ भिक्खू^८ वसन्ति, वत्तं
अनिक्खपित्वा अन्तोविहारेयेव रत्तियो गणेतब्बा । अथ न सक्का सोधेतुं, 15
वुत्तनयेनेव वत्तं निक्खपित्वा पच्चूससमये^९ चतुहिं^{१०} पञ्चहिं वा भिक्खूहिं
सद्धिं परिक्वित्तस्स विहारस्स परिक्वेपतो, अपरिक्वित्तस्स परिक्वेपा-
रहट्टानतो द्वे लेड्डुपाते अतिक्कमित्वा महामगतो ओक्कम्म गुम्बेन वा वत्तिया
वा पटिच्छन्नट्टाने निसीदितब्बं । अन्तोअरुणेयेव वुत्तनयेन^{११} वत्तं समादियित्वा
आरोचेतब्बं । सचे अज्जो कोचि भिक्खु केनचिदेव करणीयेन तं ठानं 20
आगच्छति, सचे एस तं पस्सति, सहं वास्स सुणाति, आरोचेतब्बं ।
अनारोचेन्तस्स रत्तिच्छेदो चेव वत्तभेदो च ।

अथ द्वादसहत्थं उपचारं ओक्कमित्वा अजानन्तस्सेव गच्छति,
रत्तिच्छेदो होति^{११} एव^{११}, वत्तभेदो पन नत्थि । आरोचितकालतो पट्टाय

१. वेदिया-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. वाचाय-सी०, स्या०, रो० ।
३. कामेन-स्या०, रो० । ४. माळकसोमतो-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ति वत्तब्बं-स्या०, रो० । ७-७. सभागभिक्खु-सी० । ८. व-स्या०,
रो० । ९. चतुहिं-सी० । १०. नयेनेव-स्या०, रो० । ११-११. एव होति-सी०; होति येव-
स्या०, रो० ।

च एकं भिक्खुं ठपेत्वा सेसेहि सति करणीये गन्तुं पि वट्ठति । अरुणे उट्ठिते तस्स भिक्खुस्स सन्तिके वत्तं निक्खिपितब्बं । सचे सो पि केनचि कम्मेन पुरेअरुणेयेव गच्छति, अज्झं विहारतो निक्खन्तं वा आगन्तुकं वा यं पठमं पस्सति, तस्स सन्तिके आरोचेत्वा वत्तं निक्खिपितब्बं । अयं च यस्मा गणस्स 5 आरोचेत्वा भिक्खुं च अत्थिभावं सल्लक्खेत्वा व वसि, तेनस्स ऊने गणे चरण-दोसो वा विप्पवासो^१ वा न होति । सचे न^२ कच्चि^३ पस्सति, विहारं गन्त्वा अत्तना^४ सद्धि गतभिक्खूसु एकस्स सन्तिके निक्खिपितब्बं ति महासुम्मत्थेरो आह । महापदुमत्थेरो पन “यं पठमं पस्सति, तस्स आरोचेत्वा निक्खि-पितब्बं; अयं निक्खित्तवत्तस्स परिहारो” ति आह ।

R. 1173 10

B 18

एवं छारत्तं मानत्तं अखण्डं चरित्वा यत्थ सिया वीसतिगणो भिक्खुसङ्घो, तत्थ सो भिक्खु अब्भेतब्बो । अब्भन्तेहि^५ च पठमं अब्भाना-रहो कातब्बो । अयं हि निक्खित्तवत्तत्ता पकतत्तट्ठाने ठितो, पकतत्तस्स च अब्भानं कातुं न वट्ठति, तस्मा वत्तं समादापेतब्बो^६ । वत्ते समादिन्ने अब्भानारहो होति । तेना पि वत्तं समादियित्वा आरोचेत्वा अब्भानं 15 याचितब्बं । अनिक्खित्तवत्तस्स पुन वत्तसमादानकिच्चं नत्थि । सो हि छारत्तातिक्रमेनेव अब्भानारहो होति, तस्मा सो अब्भेतब्बो । तत्र^७ ध्वायं^८ “एवं च पन भिक्खवे अब्भेतब्बो” ति पालियंयेव^९ अब्भानविधि वुत्तो, अयं च एकापत्तिवसेन वुत्तो । सचे पन द्वे तिस्रो सम्बहुला वा एकवत्थुका वा नानावत्थुका वा आपत्तियो होन्ति, तासं वसेन कम्मवाचा कातब्बा । एवं 20 अप्पटिच्छन्नमानत्तं दातब्बं । पटिच्छन्नमानत्तं पन यस्मा पटिच्छन्नाय आपत्तिया परिवुत्थपरिवासस्स दातब्बं होति, तस्मा नं^{१०} परिवासकथायंयेव^{११} कथयिस्साम—

परिवासकथा

६. “तेन हि भिक्खवे सङ्घो उदायिस्स भिक्खुनो एकस्सा आप-त्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया एकाहपटिच्छन्नाय एकाहपरिवासं देतु”

१. वासदोसो-स्या०, रो० । २-२. किञ्चि न-स्या०, रो० । ३. अत्तनि-रो० । ४. अब्भन्तेहि-रो० । ५. समादपेतब्बं-स्या०, रो० । ६-६. तत्रायं-स्या०, रो० । ७. पाळियं एव-रो० । ८. तं-स्या०, रो० । ९. कथायं-सी०; वासकथं कथयित्वा व-स्या०, रो० ।

ति आदिना^१ नयेन पालियं अनेकेहि आकारेहि परिवासो च मानत्तं च वुत्तं । तस्स^२ यस्मा आगतागतद्वाने विनिच्छयो वुच्चमानो पालि^३ विय अतिवित्थारं आपज्जति, न च सक्का होति सुखेन परिगहेतुं, तस्मा नं^४ समोधानेत्वा इधेव दस्सयिस्साम ।

अयं हि इध अधिप्पेतो परिवासो नाम—पटिच्छन्नपरिवासो, ⁵ सुद्वन्तपरिवासो, समोधानपरिवासो ति तिविधो होति । तत्थ पटिच्छन्नपरिवासो ताव यथापटिच्छन्नाय आपत्तिया दातब्बो । कस्सचि हि एकाहपटिच्छन्ना आपत्ति होति यथा अयं उदायित्थेरस्स, कस्सचि द्वीहादिपटिच्छन्ना यथा परतो आगता उदायित्थेरस्सेव, कस्सचि एका आपत्ति होति यथा अयं, कस्सचि द्वे तिस्सो ततुत्तरि^५ वा यथा परतो आगता, ¹⁰ तस्मा पटिच्छन्नपरिवासं देन्तेन पठमं ताव पटिच्छन्नभावो जानितब्बो ।

अयं हि आपत्ति नाम दसहाकारेहि पटिच्छन्ना होति । तत्रायं^६ मातिका—आपत्ति च होति आपत्तिसञ्जी च, पकतत्तो च होति पकतत्तसञ्जी च, अनन्तरायिको च होति अनन्तरायिकसञ्जी च, पटु च होति पटुसञ्जी^७ च, छादेतुकामो च होति छादेति चा ति । ¹⁵

R. 1174

B. 19

“तत्थ आपत्ति च होति आपत्तिसञ्जी चा” ति यं आपन्नो, सा आपत्तियेव होति । सो पि च तत्थ आपत्तिसञ्जीयेव । इति जानन्तो छादेति, छन्ना^८ व होति । अथ पनायं तत्थ अनापत्तिसञ्जी, अच्छन्ना होति, अनापत्ति पन आपत्तिसञ्जाय पि अनापत्तिसञ्जाय पि छादेन्तेना^९ पि अच्छादिता व होति । लहुकं वा गरुका ति गरुकं वा लहुका ति ²⁰ छादेति, अलज्जिपक्खे^{१०} तिट्ठति, आपत्ति पन अच्छन्ना होति । गरुकं लहुका ति मञ्जमानो देसेति, नेव देसिता होति, नच्छन्ना^{११} । गरुकं गरुका ति अत्वा छादेति, छन्ना होति । गरुकलहुकभावं न जानाति, आपत्ति छादेमी ति छादेति, छन्ना व होति ।

१. ०हि-सी० । २. तस्स तस्स-स्या०, रो० । ३. पालियं-स्या०; पाळियं-रो०; पाळि-म० । ४. तं-स्या०, रो० । ५. तदुत्तरि-स्या०, रो० । ६. तत्थायं-म० । ७. पटुत्त०-स्या०, रो० । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. छादेन्तेन-स्या०, रो० । १०. अलज्जी०-स्या० । ११. न छन्ना-म० ।

“पकतत्तो” ति तिविधं उक्खेपनीयकम्मं अकतो—सो चे पकतत्त-
सञ्जी हुत्वा छादेति, छन्ना^१ होति । अथ “मय्हं सच्च्हेन कम्मं कतं” ति
अपकतत्तसञ्जी हुत्वा छादेति, अच्छन्ना^२ होति । अपकतत्तेन पकतत्त-
सञ्जिना वा अपकतत्तसञ्जिना वा छादिता पि अच्छन्ना व होति । वुत्तं
५ पि चेत्तं—

“आपज्जति गरुक्कं सावसेसं,
छादेति अनादरियं पटिच्च ।
न भिक्खुनी नो च फुसेय्य वज्जं,
पञ्हामेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥ [परि०-३८४]

१० अयं हि पञ्हो^३ उक्खित्तकेन कथितो^४ ।

“अनन्तरायिको” ति यस्स दससु अन्तरायेसु एको पि नत्थि, सो
चे अनन्तरायिकसञ्जी हुत्वा छादेति, छन्ना^५ होति । सचे पि सो भीरु-
जातिकताय^६ अन्धकारे अमनुस्सचण्डमिगभयेन अन्तरायिकसञ्जी हुत्वा
छादेति, अच्छन्ना व होति । यस्स हि^७ पब्बतविहारे वसन्तस्स कन्दरं वा^८
R. 1175 15 नदि वा अतिक्रमित्वा आरोचेत्तब्बं होति, अन्तरामग्गे च^९ चण्डवाळ-
अमनुस्सादिभयं^{१०} अत्थि, मग्गे अजगरा निपज्जन्ति, नदी पूरा होति, एकस्मि^{११}
B. 20 पन सतियेव अन्तराये^{१२} अन्तरायिकसञ्जी हुत्वा^{१३} छादेति, अच्छन्ना व
होति । अन्तरायिकस्स पन अन्तरायिकसञ्जाय वा^{१४} अनन्तरायिकसञ्जाय
वा^{१५} छादयतो अच्छन्ना व होति ।

२० “पहू” ति यो सक्कोति भिक्खुनो सन्तिकं गन्तुं चेव आरोचेत्तुं^{१६} च;
सो चे पहुसञ्जी^{१७} हुत्वा छादेति, छन्ना^{१८} होति । सचस्स मुखे अप्पमत्तको
गण्डो वा होति, हनुकवातो^{१९} वा विज्झति, दन्तो वा रुज्जति^{२०}, भिक्खा

१. छन्ना व-स्या०, रो० । २. ०व-स्या०, रो० । ३. पञ्हा-स्या०, रो० ।
४. कथिता-स्या०, रो० । ५. ०व-स्या०, रो० । ६. ०जातिकता-स्या०, रो० । ७. पि-
सो० । ८. वा अटवि वा-स्या०, रो० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०वाल०-
सो०; ०वाळामनुस्सा०-स्या०, रो० । ११. एतस्मि-सी०, स्या०, रो० । १२. स्या०, रो०
पोत्थकेसु नत्थि । १३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४-१५. सी०, रो० नत्थि ।
१५. आरोचितुं-स्या०, रो० । १६. पहुत्तसञ्जी-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १७. ०व-स्या०,
रो० । १८. हनुकं वातो-स्या०, रो० । १९. रुज्जति-सी०; रुज्झति-स्या०, रो० ।

वा मन्दा लद्धा होति, तावत्केन^१ पन नेव वत्तुं न सक्कोति न गन्तुं; अपि च खो न सक्कोमी ति सञ्जी होति, अयं पडु हुत्वा अप्पहुसञ्जी^२ नाम । इमिना छादिता पि अच्छादिता । अप्पहुना पन वत्तुं वा गन्तुं वा असमत्थेन पडुसञ्जिना वा अप्पहुसञ्जिना वा छादिता होतु^३, अच्छादिता व ।

5

“छादेतुकामो च होति छादेति चा” ति इदं उत्तानत्थमेव^४ । सचे पन छादेस्सामी ति धुरनिक्खेपं कत्वा पुरेभत्ते वा पच्छाभत्ते वा पठम-यामादीसु वा लज्जिधम्मं ओक्कमित्वा अन्तोअरुणेयेव आरोचेति^५, अयं छादेतुकामो न छादेति नाम ।

यस्स पन अभिक्खुके ठाने वसन्तस्स आपर्त्ति आपज्जित्वा सभागस्स^६ 10 भिक्खुनो आगमनं आगमेन्तस्स सभागसन्तिकं^७ वा गच्छन्तस्स अद्धमासो^८ पि मासो पि अतिक्रमति, अयं न छादेतुकामो^९ छादेति नाम, अयं पि अच्छन्ता व होति ।

यो पन आपन्नमत्तो व अर्गि अक्कन्तपुरिसो^{१०} विय सहसा अपक्क-मित्वा सभागट्ठानं गन्त्वा आविकरोति^{११}, अयं न छादेतुकामो व न^{१२} छादेति 15 नाम । सचे पन सभागं दिस्वा पि “अयं मे उपज्झायो वा आचरियो वा” ति लज्जाय नारोचेति, छन्ता व होति आपत्ति । उपज्झायादिभावो हि इध अप्पमाणं अवेरिसभागमत्तमेव^{१३} पमाणं, तस्मा अवेरिसभागस्स सन्तिके आरोचेतब्बा ।

यो पन विसभागो होति सुत्वा पकासेतुकामो, एवरूपस्स उपज्झा- 20 यस्सा पि सन्तिके न^{१४} आरोचेतब्बा^{१५} । तत्थ पुरेभत्तं वा आपर्त्ति आपन्नो होतु^{१६} पच्छाभत्तं वा, दिवा वा रत्ति वा याव अरुणं न उगगच्छति ताव आरोचेतब्बं^{१७} । उद्धस्ते अरुणे पटिच्छन्ना^{१८} होति, पटिच्छादनपच्चया च

R. 1176

१. तावत्तकेन—स्या०, रो० । २. ०हुत्तसञ्जी—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. होति—स्या०, रो० । ४. उत्तानमेव—स्या०, रो० । ५. आरोचेसि—स्या०, रो० । ६. सभागस्स सन्तिकं—स्या०, रो० । ७. अड्ड—स्या०, रो० । ८. ०पि—स्या०, रो० । ९. अक्कमनपुरिसो—स्या०, रो० । १०. आवी०—सो० । ११. नेव—स्या०, रो० । १२. अवेरो०—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १३-१३. नारोचे०—म० । १४. होति—स्या०, रो० । १५. ०तब्बा—सो०, स्या०, रो० । १६. ०व—स्या०, रो० ।

B. 21

दुक्कटं आपज्जति । सभागसङ्घादिसेसं आपन्नस्स पन^१ सन्तिके आविकातुं न वट्ठति । सचे आविकरोति, आपत्ति आविकता होति, दुक्कटा^२ पन न मुच्चति, तस्मा सुद्धस्स सन्तिके आविकातब्बा । आविकरोन्तो च “तुय्हं सन्तिके एकं आपत्ति आविकरोमी” ति वा “आचिक्खामी” ति वा
 5 “आरोचेमी” ति वा “मम एकं आपत्ति आपन्नभावं जानाही^३” ति वा वदतु, “एकं गरुकार्पत्ति आविकरोमी” ति आदिना वा^४ नयेन वदतु, सब्बेहि पि आकारेहि अप्पटिच्छन्ना व होती ति कुरुन्दियं वुत्तं । सचे पन लहुकार्पत्ति आविकरोमी ति आदिना^५ नयेन वदति, पटिच्छन्ना^६ होति, वत्थुं^७ आरोचेति, आपत्ति^८ आरोचेति, उभयं^९ आरोचेति, तिविधेना पि
 10 आरोचिता व होति । इति इमानि दस कारणानि उपलक्खेत्वा^{१०} पटिच्छन्न-परिवासं देन्तेन पठममेव पटिच्छन्नभावो जानितब्बो ।

ततो पटिच्छन्नदिवसे च आपत्तियो च सल्लक्खेत्वा सचे एकाह-पटिच्छन्ना^{११} होति, “अहं भन्ते एकं आपत्ति आपज्जि सञ्चेतनिकं सुक्क-विस्सट्ठि एकाहपटिच्छन्नं” ति एवं याचापेत्वा इध वुत्तनयेनेव कम्मवाचं
 15 वत्वा परिवासो दातब्बो । अथ द्वीहतीहादिपटिच्छन्ना होति, द्वीहपटि-च्छन्नं तीहपटिच्छन्नं चतूहपटिच्छन्नं पञ्चाहपटिच्छन्नं छाहपटिच्छन्नं सत्ताहपटिच्छन्नं अट्ठाहपटिच्छन्नं नवाहपटिच्छन्नं दसाहपटिच्छन्नं एकादसाहपटिच्छन्नं द्वादसाहपटिच्छन्नं तेरसाहपटिच्छन्नं चुद्दसाह-पटिच्छन्नं ति एवं याव चुद्दसदिवसानि दिवसवसेन^{१२} योजना कातब्बा ।
 20 पञ्चदसदिवसानि पटिच्छन्नाय पक्खपटिच्छन्नं ति वत्वा योजना कातब्बा । ततो याव एकूनतिसतिमो^{१३} दिवसो, ताव अतिरेकपक्खपटिच्छन्नं ति^{१४} ।

R. 1177

ततो मासपटिच्छन्नं अतिरेकमासपटिच्छन्नं द्वेमासपटिच्छन्नं^{१५} अतिरेकद्वेमासपटिच्छन्नं तेमास...अतिरेकतेमास...चतुमास...अतिरेक-

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. ०पत्तिया-स्या०, रो० । ३. जानाती-रो० । ४. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. ०वा-सी० । ६. ०व-स्या०, रो० । ७. ०पि-स्या०, रो० । ८. ०चेती ति-स्या०, रो० । ९. सल्लक्खेत्वा-स्या०, रो० । १०. ०व-स्या०, रो० । ११. दिवसगणनेन-स्या०, रो० । १२. ०तिसमो-स्या०, रो० । १३. ति वत्वा-स्या०, रो० । १४. द्विमास०-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

चतुर्मास... पञ्चमास ... अतिरेकपञ्चमास... छमास^१...अतिरेकछमास...
 सप्तमास...अतिरेकसप्तमास...अष्टमास... अतिरेकअष्टमास...नवमास...
 अतिरेकनवमास... दसमास...अतिरेकदसमास...एकादसमास...अतिरेक-
 एकादसमासपटिच्छन्नं ति एवं योजना कातब्बा । संवच्छरे परिपुण्णे^२
 एकसंवच्छरपटिच्छन्नं ति^३ । ततो परं अतिरेकएकसंवच्छर...द्वेसंवच्छर... 5
 अतिरेकद्वेसंवच्छर... तिसंवच्छर...अतिरेकेतिसंवच्छर... चतुसंवच्छर...
 अतिरेकचतुसंवच्छर... पञ्चसंवच्छर...अतिरेकपञ्चसंवच्छरपटिच्छन्नं ति
 एवं याव सट्ठिसंवच्छर...अतिरेकसट्ठिसंवच्छरपटिच्छन्नं ति वा ततो वा
 भिथ्यो^४ पि वत्वा योजना कातब्बा ।

B. 22

सचे पन द्वे तिस्सो वा तनुत्तरि^५ वा आपत्तियो होन्ति, यथा इध 10
 एकं आपत्ति ति वुत्तं; एवं द्वे आपत्तियो तिस्सो आपत्तियो ति वत्तब्बं ।
 ततो परं पन सतं वा होतु सहस्सं वा, सम्बहुला ति वत्तुं वट्ठति ।
 नानावत्थुकासु पि “अहं भन्ते सम्बहुला सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपर्णि—
 एकं सुक्कविस्सट्ठि, एकं कायसंसग्गं, एकं दुट्ठुल्लवाचं^६, एकं अत्तकामं^७,
 एकं सञ्चरित्तं^८, एकाहपटिच्छन्नायो” ति एवं गणनवसेन वा “अहं भन्ते 15
 सम्बहुला सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपर्णि नानावत्थुकायो एकाहपटिच्छ-
 न्नायो” ति एवं वत्थुकित्तनवसेन वा, “अहं भन्ते सम्बहुला सङ्घादिसेसा
 आपत्तियो आपर्णि एकाहपटिच्छन्नायो” ति एवं नाममत्तवसेन^९ वा
 योजना कातब्बा ।

तत्थ नामं दुविधं—सजातिसाधारणं^{१०} च सब्बसाधारणं च । तत्थ 20
 सङ्घादिसेसो ति सजातिसाधारणं, आपत्ती ति सब्बसाधारणं; तस्मा
 “सम्बहुला आपत्तियो आपर्णि एकाहपटिच्छन्नायो” ति एवं सब्बसाधारण-
 नामवसेना^{११} पि वत्तुं^{१२} वट्ठति । इदं हि सब्बं पि परिवासादिकं विनयकम्मं
 वत्थुवसेन गोत्तवसेन नामवसेन आपत्तिवसेन च कातुं वट्ठतियेव ।

R. 1178

१. छमास—सी० । एवमुपरि पि । २. पुण्णे—स्या०, रो० । ३. ति वत्वा—स्या०,
 रो० । ४. भोयो—सी० । ५. तनुत्तरि—सी०; उत्तरि—स्या०, रो० । ६. दुट्ठुल्लं वाचं—
 स्या०, रो० । ७. अत्तकामपारिचरियं—स्या०, रो० । ८. सञ्चरित्तं—स्या०, रो० । ९. नाम-
 कित्तनवसेन—स्या०, रो० । १०. सजाति—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११. वसेन—
 म० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

तत्थ “सुक्कविस्सट्ठि” ति वत्थु चेव गोत्तं च । “सङ्घादिसेसो” ति नामं चेव आपत्ति च । “कायसंसग्गो” ति वत्थु चेव गोत्तं च । “सङ्घादिसेसो” ति नामं चेव आपत्ति च, तत्थ “सुक्कविस्सट्ठि^१ कायसंसग्ग^२” ति आदिना^३ वचनेना^३ पि “नानावत्थुकायो” ति वचनेना पि वत्थु चेव गोत्तं च गहितं होति । “सङ्घादिसेसो” ति वचनेना पि “आपत्तियो” ति वचनेना पि नामं चेव आपत्ति च गहिता होति^३ । इध पन एकं आपत्ति आपाज्जि सञ्चेतनिकं “सुक्कविस्सट्ठि” ति नामं पि वत्थुगोत्तानि पि गहितानेव । यथा च इध^४ “अयं उदायि भिक्खू” ति वुत्तं; एवं यो यो आपन्नो होति, तस्स तस्स नामं गहेत्वा “अयं इत्थन्नामो भिक्खू” ति कम्मवाचा कातब्बा ।

B. 23-

कम्मवाचापरियोसाने च^५ तेन भिक्खुना माळकसीमायमेव “परिवासं समादियामि, वत्तं समादियामी” ति वुत्तनयेनेव वत्तं समादातब्बं । समादियित्वा तत्थेव सङ्घस्स^६ आरोचेतब्बं, आरोचेन्तेन च एवं आरोचेतब्बं—

“अहं भन्ते एकं आपत्ति आपाज्जि सञ्चेतनिकं सुक्कविस्सट्ठि एकाहपटिच्छन्नं, सोहं सङ्घं एकस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया एकाहपटिच्छन्नाय एकाहपरिवासं याचि, तस्स मे सङ्घो एकस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया एकाहपटिच्छन्नाय एकाहपरिवासं अदासि, सोहं परिवसामि—‘वेदयामहं भन्ते वेदयती’ ति मं सङ्घो धारेतू” ति ।

इमं च पनत्थं गहेत्वा याय कायचि भासाय^७ आरोचेतुं वट्ठितियेव । आरोचेत्वा सचे निक्खिपितुकामो^८, वुत्तनयेनेव सङ्घमज्जे निक्खिपितब्बं । माळकतो भिक्खूसु निक्खन्तेसु एकस्स^९ पि सन्तिके निक्खिपितुं वट्ठति । माळकतो निक्खमित्वा सति पटिलभन्तेन सहगच्छन्तस्स सन्तिके निक्खिपितब्बं । सचे सो पि पक्कन्तो^{१०}, अज्जस्स यस्स माळके नारोचितं, तस्स आरोचेत्वा निक्खिपितब्बं । आरोचेन्तेन च अवसाने “वेदयती ति मं

१-१. ०विस्सट्ठिकाय संसग्गो—स्या०, रो० । २-२. आदिवचनेना—स्या०, रो० ।
 ३. होन्ति—स्या०, रो० । ४. इध पन—स्या०, रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
 ६. सङ्घमज्जे—स्या०, रो० । ७. वाचाय—सी० । ८. ०कामेन—स्या०, रो० । ९. एकस्सा—म० । १०. पक्कन्तो—रो० ।

आयस्मा धारेतू” ति वत्तब्बं । द्विन्नं आरोचेन्तेन “आयस्मन्ता धारेन्तू” ति^१, तिण्णं^२ आरोचेन्तेन “आयस्मन्तो धारेन्तू” ति^३ वत्तब्बं । निक्खित्त-कालतो पट्टाय पकतत्तट्टाने तिट्ठति ।

सचे अप्पभिक्षुको^४ विहारो होति, सभागा भिक्षू वसन्ति, वत्तं अनिक्खपित्वा विहारेयेव रत्तिपरिग्गहो कातब्बो । अथ न सक्का^५ सोधेतुं, वुत्तनयेनेव वत्तं निक्खपित्वा पच्चूससमये एकेन भिक्षुना सद्धिमानत्तवण्णनायं वुत्तनयेनेव^६ उपचारसीमं अतिक्कमित्वा महामग्गा ओक्कम्म^७ पटिच्छन्नट्टाने^८ निसीदित्वा अन्तोअरुणेयेव वुत्तनयेनेव वत्तं समादियित्वा तस्स भिक्षुनो परिवासो आरोचेतब्बो । आरोचेन्तेन सचे नवकतरो होति, “आवुसो” ति वत्तब्बं । सचे वुड्डुतरो, “भन्ते” ति^{१०} वत्तब्बं । सचे अज्जो कोचि भिक्षु केनचिदेव करणीयेन तं ठानं आगच्छति, सचे एस तं^९ पस्सति, सद्धं वास्स सुणाति, आरोचेतब्बं; अनारोचेन्तस्स रत्तिच्छेदो च^{११} होति^{१२} वत्तभेदो च । अथ द्वादसहत्थं उपचारं ओक्कमित्वा अजानन्तस्सेव गच्छति, रत्तिच्छेदोयेव^{१३} होति^{१४}, वत्तभेदो पन नत्थि ।

15

उग्गते अरुणे वत्तं निक्खपितब्बं । सचे सो भिक्षु केनचिदेव करणीयेन पक्कन्तो होति, यं अज्जं सब्बपठमं पस्सति, तस्स आरोचेत्वा^{१५} निक्खपितब्बं । सचे पन^{१६} कच्चि^{१७} न^{१८} पस्सति, विहारं गत्त्वा अत्तना सद्धि गतभिक्षुस्स सन्तिके निक्खपितब्बं ति महासुम्मत्थेरो^{१९} आह । महापदुमत्थेरो पन “यं पठमं पस्सति, तस्स आरोचेत्वा निक्खपितब्बं,^{२०} अयं निक्खित्तवत्तस्स परिहारो” ति आह ।

B. 24

एवं यत्तकानि दिवसानि आपत्ति पटिच्छन्ना होति, तत्तकानि ततो अधिकतरानि वा कुक्कुच्चविनोदनत्थाय परिवसित्वा सद्धं उपसङ्गमित्वा

१. ति वत्तब्बं-स्या०, रो० । २. ०वा अतिरेकानं वा-स्या०, रो० । ३. ति वा सद्धो धारेतू ति वा-स्या०, रो० । ४. ०भिक्षुको-रो० । ५. ०नयेन-सी० । ६. ओक्कमित्वा-स्या०, रो० । ७. ०च्छन्ने ठाने-म० । ८. नं-स्या०, रो० । ९-९. सी० पोत्थके नत्थि; चेव-म० । १०-१०. ०च्छेदो होति येव-स्या०, रो० । ११. ०व-स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३-१३. न किञ्चि-स्या०, रो० । १४. ०सुमत्थेरो-स्या०, रो०, म० ।

R. 1180

5

वत्तं समादियित्वा मानत्तं याचितब्बं । अयं हि वत्ते समादिन्ने एव^१
मानत्तारहो होति निक्खित्तवत्तेन परिवुत्थत्ता^२ । अनिक्खित्तवत्तस्स पन
पुन समादानकिच्चं^३ नत्थि, सो हि पटिच्छन्नदिवसातिक्कमेनेव मानत्तारहो
होति, तस्मा तस्स मानत्तं दातब्बमेव । इदं पटिच्छन्नमानत्तं नाम ।
तं देन्तेन सचे एकापत्ति होति, पालियं वुत्तनयेनेव दातब्बं । अथ द्वे
वा तिस्सो वा “सोहं परिवुत्थपरिवासो सङ्घं द्विन्नं आपत्तीनं^४ तिस्सन्नं
आपत्तीनं एकाहपटिच्छन्नानं छारत्तं मानत्तं याचामी” ति परिवासे वुत्त-
नयेनेव आपत्तियो च दिवसे च सल्लक्खेत्वा योजना कातब्बा ।

अप्पटिच्छन्नार्पत्ति^५ पटिच्छन्नापत्तिया^६ समोधानेत्वा पि दातुं
10 वट्ठति । कथं ? पटिच्छन्नाय एकाहपरिवासं^७ वसित्वा—

“अहं भन्ते एकं आपत्ति आपज्जि सञ्चेतनिकं सुक्कविस्सट्ठि एकाह-
पटिच्छन्नं, सोहं सङ्घं एकस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया
एकाहपटिच्छन्नाय एकाहपरिवासं याचि, तस्स मे सङ्घो एकस्सा
आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया एकाहपटिच्छन्नाय एकाहपरिवासं
15 अदासि, सोहं परिवुत्थपरिवासो । अहं भन्ते एकं आपत्ति आपज्जि सञ्चे-
तनिकं सुक्कविस्सट्ठि अप्पटिच्छन्नं । सोहं भन्ते सङ्घं तासं आपत्तीनं
सञ्चेतनिकानं सुक्कविस्सट्ठीनं पटिच्छन्नाय च अप्पटिच्छन्नाय च छारत्तं
मानत्तं याचामी” ति ।

B. 25

अथस्स तदनुरूपं कम्मवाचं कत्वा मानत्तं दातब्बं । सचे पटि-
20 च्छन्ना द्वे^८, अप्पटिच्छन्ना एका “पटिच्छन्नानं च अप्पटिच्छन्नाय चा”
ति वत्तब्बं । अथ पटिच्छन्ना एका, अप्पटिच्छन्ना द्वे, “पटिच्छन्नाय च
अप्पटिच्छन्नानं चा” ति वत्तब्बं । सचे पटिच्छन्ना पि द्वे, अप्पटिच्छन्ना
पि द्वे, “पटिच्छन्नानं च अप्पटिच्छन्नानं चा” ति वत्तब्बं । सब्बत्थ
अनुरूपं कम्मवाचं कत्वा मानत्तं दातब्बं । चिण्णमानत्तस्स च तदनुरूप-
25 मेव कम्मवाचं कत्वा अब्भानं कातब्बं । इध पन एकापत्तिवसेन वुत्तं ।

१. येव—स्या०, रो० । २. ०वुत्थत्ता—स्या०, रो० । ३. वत्तसमा०—रो० । ४. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५-५. ०च्छन्नं आपत्ति पटिच्छन्नाय आपत्तिया—स्या०, रो० ।
६. परिवासं—स्या०, रो० । ७. द्वे आपत्तियो—स्या०, रो० ।

इति यं पटिच्छन्नाय आपत्तिया परिवासावसाने मानत्तं दिव्यति, इदं पटिच्छन्नमानत्तं नाम । एवमेत्थ एकेनेव योजनामुखेन पटिच्छन्नपरिवासो च पटिच्छन्नमानत्तं च वुत्तं ति वेदितब्बं । पक्खमानत्तं समोधानमानत्तं च अवसेसपरिवासकथावसाने कथयिस्साम ।

सुद्धन्तपरिवासो समोधानपरिवासो ति हि द्वे परिवासा अवसेसा । 5
तत्थ “सुद्धन्तपरिवासो” नाम परतो अधम्मिकमानत्तचारावसाने^१ “तेन खो पन समयेन अञ्जतरो भिक्खु सम्बहुला सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपन्नो होति, आपत्तिपरियन्तं न जानाति, रत्तिपरियन्तं न जानाती” ति इमस्मि वत्थुस्मि अनुञ्जातपरिवासो । सो दुविधो—चुल्लसुद्धन्तो^२, महासुद्धन्तो ति । दुविधो पि चेस रत्तिपरिच्छेदं सकलं वा एकच्चं वा 10
अजानन्तस्स च असरन्तस्स^३ च तत्थ वेमतिकस्स च दातब्बो । आपत्तिपरियन्तं पन एत्तका^४ अहं आपत्तियो आपन्नो^५ ति जानातु वा मा वा, अकारणमेतं^६ ।

R. 1181

तत्थ यो उपसम्पदतो पट्टाय अनुलोमक्कमेन वा आरोचितदिवसतो पट्टाय पटिलोमक्कमेन वा “असुकं च असुकं च दिवसं वा पक्खं वा मासं 15
वा संवच्छरं वा तव सुद्धभावं जानासी” ति पुच्छियमानो^७ “आम भन्ते जानामि, एत्तकं नाम कालं अहं सुद्धो” ति वदति, तस्स दिन्नो सुद्धन्तपरिवासो “चुल्लसुद्धन्तो” ति वुच्चति ।

तं गहेत्वा परिवसन्तेन यत्तकं कालं अत्तनो सुद्धिं^८ जानाति, तत्तकं अपनेत्वा अवसेसं मासं वा द्वेमासं वा परिवसितब्बं । सचे मासमत्तं 20
असुद्धोम्ही ति सल्लक्खेत्वा अग्गहेसि^९, वरिवसन्तो च^{१०} पुन अञ्जं मासं सरति, तं पि मासं परिवसितब्बमेव । पुन परिवासदानकिच्चं नत्थि । अथ द्वेमासं असुद्धोम्ही ति सल्लक्खेत्वा अग्गहेसि^९, परिवसन्तो च मासमत्तमेवाहं^{११} असुद्धोम्ही ति सन्निट्ठानं करोति, मासमेव परिवसितब्बं । पुन

B. 26

१. ०मानत्तावसाने—सी० । २. वृळं—स्या०, रो०, म० । एवमुपरि पि । ३. अस्सर०—म०; असवन्तस्स—रो० । ४. एत्तिका—सी० । ५. ०होमी—स्या०, रो० । ६. ०अप्पमाणं—स्या०, रो० । ७. ०पि—स्या०, रो० । ८. सुद्धभावं—स्या०, रो० । ९. परिवासं अग्गहेसि—स्या०, रो० । १०. व—स्या०, रो० । ११. मासमत्तमेव—स्या०, रो० ।

R. 1182

परिवासदानकिञ्चं नत्थि । अयं हि सुद्धन्तपरिवासो नाम उद्धं पि आरोहति, हेट्ठा पि ओरोहति, इदमस्स लक्खणं । अञ्जस्मि पन आपत्तिवुट्ठाने इदं लक्खणं—यो अप्पटिच्छन्नं आपत्तिं पटिच्छन्ना ति विनयकम्मं करोति, तस्स आपत्तिं वुट्ठाति । यो^१ पटिच्छन्नं^२ अप्पटिच्छन्ना ति विनयकम्मं^५ करोति, तस्स^३ न वुट्ठाति । अचिरपटिच्छन्नं चिरपटिच्छन्ना ति करोन्तस्स^४ वुट्ठाति । चिरपटिच्छन्नं अचिरपटिच्छन्ना ति करोन्तस्स न वुट्ठाति । एकं आपत्तिं^५ आपजित्वा सम्बहुला ति करोन्तस्सा पि वुट्ठाति, एकं विना सम्बहुलानं अभावतो । सम्बहुला पन आपजित्वा एकं आपत्तिं ति करोन्तस्स न वुट्ठाति ।

१० यो पन यथावुत्तेन अनुलोमपटिलोमनयेन पुच्छियमानो पि रत्तिपरियन्तं न जानाति नेव^६ सरति वेमतिको वा होति, तस्स दिन्नो सुद्धन्तपरिवासो “महासुद्धन्तो” ति वुच्चति । तं गहेत्वा^७ गहितदिवसतो पट्ठाय^८ याव उपसम्पददिवसो^९, ताव रत्तियो गणेत्वा परिवसितब्बं । अयं उद्धं नारोहति, हेट्ठा पन ओरोहति । तस्मा सचे परिवसन्तो रत्तिपरिच्छेदे^{१०} सन्निट्ठानं करोति, मासो वा संवच्छरो वा मय्हं आपन्नस्सा ति मासं वा संवच्छरं वा परिवसितब्बं । परिवासयाचनदानलक्खणं पनेत्थ परतो पालियं आगतनयेनेव वेदितब्बं । कम्मवाचापरियोसाने^{१०} वत्तसमादानमानत्त-अब्भानानि वुत्तनयानेव । अयं सुद्धन्तपरिवासो नाम ।

“समोधानपरिवासो” नाम तिविधो होति—ओधानसमोधानो, २० अग्घसमोधानो, मिस्सकसमोधानो ति । तत्थ “ओधानसमोधानो” नाम—अन्तरापत्तिं^{११} आपजित्वा पटिच्छादेन्तस्स परिवुत्थदिवसे ओधुनित्वा मक्खेत्वा पुरिमाय आपत्तिया मूलदिवसपरिच्छेदे पच्छा आपन्नं^{१२} आपत्तिं^{१३} समोदहित्वा दातव्वपरिवासो वुच्चति । सो परतो “तेन हि भिक्खवे सङ्घो उदारियं भिक्खुं अन्तरा एकिस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया

१. यो पन—स्या०, रो० । २. ०आपत्ति—स्या०, रो० । ३. तस्सापत्ति—स्या०, रो० । ४. करोति तस्सा पि—स्या०, रो०; ०तस्सा पि—म० । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. न—सी०, स्या०, रो० । ७. परिवासं गहेत्वा—स्या०, रो० । ८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. उपसम्पदा०—म० । १०. ०च—पो० । ११. अन्तरा आपत्ति—स्या०, रो० । १२-१३. आपन्नापत्ति—स्या०, रो० ।

पश्चाहपटिच्छन्नाय मूलाय पटिकस्सित्वा पुरिमाय आपत्तिया समोधान-
परिवासं देतू” ति इतो पट्टाय वित्थारतो पालियंयेव आगतो ।

अयं पनेत्थ विनिच्छयो—यो पटिच्छन्नाय आपत्तिया परिवासं
गहेत्वा परिवसन्तो वा मानत्तारहो वा मानत्तं चरन्तो वा अब्भानारहो वा
अञ्जं आपत्तिं आपजित्वा पुरिमाय आपत्तिया समा वा ऊनतरा^१ वा 5
रत्तियो पटिच्छादेति, तस्स मूलायपटिकस्सनेन ते परिवुत्थदिवसे च मानत्त-
चिण्णदिवसे^२ च सब्बे ओधुनित्वा अदिवसे कत्वा पच्छा आपन्नार्पत्तिं
मूलापत्तियं समोधाय परिवासो दातब्बो । तेन सचे मूलापत्तिं पक्खपटि-
च्छन्ना, अन्तरापत्तिं ऊनकपक्खपटिच्छन्ना^३, पुन पक्खमेव परिवासो
परिवसितब्बो । अथा पि अन्तरापत्तिं पक्खपटिच्छन्ना व^४, पक्खमेव 10
परिवसितब्बं । एतेनुपायेन याव सट्ठिवस्सपटिच्छन्ना मूलापत्तिं, ताव विनि-
च्छयो वेदितब्बो । सट्ठिवस्सानि परिवसित्वा मानत्तारहो हुत्वा पि हि एक-
दिवसं अन्तरापत्तिं पटिच्छादेत्वा पुन पि सट्ठिवस्सानि परिवासारहो होति ।

B. 27

R. 1183

सचे पन अन्तरापत्तिं मूलायपत्तितो अतिरेकपटिच्छन्ना होति,
तत्थ किं कातब्बं ति बुत्ते महासुम्मत्थेरो आह—“अतेकिच्छो अयं पुगलो, 15
अतेकिच्छो नाम आविकारापेत्वा विस्सज्जेतब्बो” ति । महापदुमत्थेरो
पनाह—“कस्मा अतेकिच्छो नाम, ननु अयं समुच्चयकखन्धको नाम बुद्धानं
ठितकालसदिसो, आपत्तिं नाम पटिच्छन्ना वा होतु अप्पटिच्छन्ना वा^५
समकऊनकतरअतिरेकपटिच्छन्ना^६ वा^७ विनयधरस्स कम्मवाचं योजेतुं^८
समत्थभावोयेवेत्थ पमाणं, तस्मा या^९ अतिरेकपटिच्छन्ना होति, तं मूला- 20
पत्तिं कत्वा तत्थ इतरं समोधाय परिवासो दातब्बो” ति । अयं “ओधान-
समोधानो” नाम ।

“अग्वसमोधानो” नाम सम्बहुलासु आपत्तीसु^{१०} या एका वा द्वे वा
तिस्सो वा सम्बहुला वा आपत्तियो सब्बचिरपटिच्छन्नायो, तासं अग्वेन
समोधाय तासं रत्तिपरिच्छेदवसेन अवसेसानं ऊनकतरपटिच्छन्नानं^{११} 25

१. ऊनकतरा—सी० । २. मानत्तं चिण्ण०—सी० । ३. ऊनपक्ख०—स्या०, रो० ।

४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. वा होतु—सी० । ६. समा वा ऊनकतरा वा अतिरेक०—

स्या०, रो०; ०ऊनतर०—म० । ७. वा पि—स्या०, रो० । ८. योजितुं—स्या०, रो० ।

९. या अन्तरापत्ति—स्या०, रो० । १०. आपत्तिसु—रो० । ११. ऊनतर०—सी० ।

आपत्तीनं परिवासो दिव्यति । अयं वुच्चति अग्घसमोधानो^१ । सो पि^२ परतो “तेन खो पन समयेन अञ्जतरो भिक्खु सम्बहुला सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपन्नो होति, एका आपत्ति एकाहपटिच्छन्ना एका आपत्ति द्वीहपटिच्छन्ना” ति आदिना नयेन पालियं आगतौयेव ।

5 यस्स पन सतं आपत्तियो दसाहपटिच्छन्ना, अपरं^३ पि सतं आपत्तियो दसाहपटिच्छन्ना ति एवं दसक्खत्तुं कत्वा आपत्तिसहस्सं दिवससतपटिच्छन्नं^४ होति, तेन किं कातब्बं ति ? सब्बं^५ समोदहित्वा दस दिवसे परिवसितब्बं । एवं एकेनेव दसाहेन दिवससतं पि परिवसितमेव^६ होति । वुत्तं पि चेतं—

R. 1184

B. 28 10

“दससतं^७ रत्तिसतं, आपत्तियो छादयित्वान ।
दस रत्तियो वसित्वान, मुच्च्येयं^८ पारिवासिको” ति^९ ॥

[परि०-३७३]

अयं अग्घसमोधानो नाम ।

“मिस्सकसमोधानो” नाम—यो नानावत्थुका^{१०} आपत्तियो एकतो कत्वा दिव्यति । तत्रायं नयो—

15 “अहं भन्ते सम्बहुला सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपर्णि एकं सुक्कविस्सट्ठि, एकं कायसंसगं, एकं दुट्ठुल्लवाचं, एकं अत्तकामं, एकं सञ्चरित्तं, एकं कुटिकारं, एकं विहारकारं^{११}, एकं दुट्ठदोसं, एकं अञ्ज-
भागियं, एकं सङ्घभेदं^{१२}, एकं भेदानुवत्तकं, एकं दुब्बचं, एकं कुलदूसकं, सोहं भन्ते सङ्घं तासं आपत्तीनं समोधानपरिवासं याचामी” ति
20 तिक्खत्तुं याचापेत्वा तदनुरूपाय कम्मवाचाय परिवासो दातब्बो ।

एत्थ च सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपर्णि नानावत्थुकायो ति पि सङ्घादिसेसा आपत्तियो आपर्णि इति पि एवं पुब्बे वुत्तनयेनेव^{१३} वत्थुवसेन

१. ०नाम-स्या०, रो० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. धपरा-स्या०, रो० । ४. ०सतं पटि०-स्या०, रो० । ५. सब्बा-स्या०, रो० । ६. ०वसितब्बमेव-स्या०, रो० । ७. दससतं दससतं-रो० । ८. मुच्च्येय-स्या०, रो० । ९. पब्बा मेसा कुसलेहि चिन्तिता ति-सी०, स्या०, रो० । १०. ०वत्थुकायो-स्या०, रो० । ११. विहारकारं-रो० । १२. ०भेदकं-स्या०, रो० । १३. ०नयेन-म० ।

पि गोत्तवसेन पि नामवसेन पि आपत्तिवसेन पि योजेत्वा कम्मवाचं^१ कातुं वट्टितियेवा^२ ति^३ अयं मिस्सकसमोधानो^३ । सब्बपरिवासकम्मवाचावसाने पन निक्खित्तानिक्खित्तवत्तादिकथा पुरिमनयेनेव वेदितब्बा ति^४ ।

परिवासकथा निट्ठिता ।

इदानीं यं वुत्तं “पक्खमानत्तं च समोधानमानत्तं च अवसेसपरि-
वासकथावसाने कथयिस्सामा” ति, तस्सोकासो सम्पत्तो, तस्मा वुच्चति— 5
“पक्खमानत्तं” ति भिक्खुनिया दातब्बमानत्तं । तं पन पटिच्छन्नाय पि
अप्पटिच्छन्नाय पि आपत्तिया अद्धमासमेव^५ दातब्बं । वुत्तं हेतं—
“गरुधम्मं^६ अज्झापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्खमानत्तं चरितब्बं”
ति । तं पन भिक्खुनीहि अत्तनो सीमं सोधेत्वा विहारसीमाय वा R. 1185
विहारसीमं सोधेतुं असक्कोन्तीहि खण्डसीमाय वा सब्बन्तिमेन परिच्छेदेन 10 B. 29
चतुवगं गणं सन्निपातापेत्वा दातब्बं । सचे एका आपत्ति होति एकिस्सा
वसेन, सचे द्वे वा तिस्सो वा सम्बहुला वा एकवत्थुका वा नानावत्थुका वा
तासं तासं वसेन वत्थुगोत्तनामआपत्तीसु यं यं इच्छति तं तं आदाय
योजना कातब्बा ।

तत्रिदं एकापत्तिवसेन मुखमत्तदस्सनं, ताय आपन्नाय भिक्खुनिया 15
भिक्खुनीसङ्घं^७ उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खुनीनं
पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स
वचनीयो^८—“अहं अय्ये एकं आपत्तिं आपज्जिं गामन्तरं, साहं अय्ये^९
एकिस्सा आपत्तिया गामन्तराय पक्खमानत्तं याचामी” ति ।

एवं तिक्खत्तुं याचापेत्वा ब्यत्ताय भिक्खुनिया पटिबलाय सङ्घो 20
आपेतब्बो—

“सुणातु मे अय्ये सङ्घो, अयं इत्थन्नामा भिक्खुनी एकं आपत्तिं
आपज्जिं^{१०} गामन्तरं, सा सङ्घं एकिस्सा आपत्तिया गामन्तराय पक्खमानत्तं

१. कम्मं—स्या०, रो० । २-२. ०वेव—स्या०, रो० । ३. ०नाम—स्या०, रो० ।
४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. अद्धं—स्या०, रो०, म० । ६. भगवता गरु—स्या०,
रो० । ७. भिक्खुनिसङ्घं—म० । ८. वचनीया—स्या०, रो० । ९. ०सङ्घं—स्या०, रो० ।
१०. आपज्जो—सी० ।

याचति, यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामाय भिक्खुनिया एकस्सा आपत्तिया गामन्तराय पक्खमानत्तं ददेय्य, एसा अत्ति ।

सुणातु मे अय्ये सङ्घो अयं...पे०...दुतियं पि...ततियं पि एतमत्थं वदामि । सुणातु मे अय्ये सङ्घो...पे०...देति ... दिन्नं सङ्घेन
5 इत्थन्नामाय भिक्खुनिया एकस्सा आपत्तिया गामन्तराय पक्खमानत्तं, खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही; एवमेतं धारयामी” ति ।

कम्मवाचापरियोसाने^१ वत्तं समादियित्वा भिक्खुमानत्तकथाय वुत्तनयेनेव सङ्घस्स आरोचेत्वा निक्खित्तवत्तं वसितुकामाय तत्थेव सङ्घमज्जे वा पक्कन्तासु भिक्खुनीसु एकभिक्खुनिया^२ वा दुतियिकाय वा
10 सन्तिके वुत्तनयेनेव निक्खित्तवत्तं । अज्झिस्सा पन आगन्तुकाय सन्तिके आरोचेत्वा निक्खित्तवत्तं । निक्खित्तकालतो पट्टाय पकत्तट्टाने तिट्ठति । पुन समादियित्वा अरुणं उट्ठापेन्तिया पन भिक्खुनीनयेव सन्तिके वसितुं न लभति^३ । “उभतोसङ्घे पक्खमानत्तं चरितव्वं” ति हि वुत्तं । तस्मा अस्सा आचरियुपज्झायाहि विहारं गन्त्वा सङ्गाहकपक्खे ठितो एको
15 महाथेरो वा धम्मकथिको वा भिक्खु वत्तव्वो—“एकस्सा भिक्खुनिया विनयकम्मं कत्तव्वमत्थि^४, तत्र नो अय्या^५, चत्तारो भिक्खू पेसेथा” ति । सङ्गहं अकातुं न लब्धमि, पेसेस्सामी^६ ति वत्तव्वं । चतूहि पकत्त-भिक्खुनीहि मानत्तचारिणिं^७ भिक्खुनिं^८ गहेत्वा अन्तोअरुणेयेव निक्खमित्वा गामूपचारतो द्वे लेड्डुपाते अतिक्रमित्वा मग्गा^९ ओक्कम्म गुम्बवति-
20 आदीहि^{१०} पटिच्छन्नट्टाने निसीदितव्वं । विहारूपचारतो पि द्वे लेड्डुपाता अतिक्रमितव्वा चतूहि पकत्तभिक्खूहि पि तत्थ गन्तव्वं । गन्त्वा^{१०} पन भिक्खुनीहि सद्धिं न एकट्टाने निसीदितव्वं, पटिक्कमित्वा अविदूरट्टाने^{११} निसीदितव्वं^{१२} । कुरुन्दि-महापच्चरीसु^{१३} पन “भिक्खुनीहि पि व्यत्तं एकं

R. 1186

B. 30

१. वाचाय परि०-स्या०, रो० । २. एकाय भिक्खुनिया-स्या०, रो० । ३. लब्धमि-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. कात्तव्वं अत्थि-स्या०; कत्तव्वं अत्थि-रो० । ५. अय्ये-स्या०; अय्ये-रो० । ६. पेसेय्यामा-सो० । ७-७. चारिणिं भिक्खुणि-सो०; मानत्तचारिणि-रो० । ८. महामग्गा-स्या०, रो० । ९. गुम्बा ति आदीहि-रो० । १०. ओक्क-स्या०, रो० । ११. अविदूरे ठाने-स्या०, रो० । १२. अति कुरुन्दियं वुत्तं-स्या०, रो० । १३. महापच्चरियादोसु-स्या०, रो०; कुरुन्दियमहा०-सो० ।

वा द्वे वा उपासिकायो भिक्खूहि पि एकं वा द्वे वा उपासके अत्तरक्ख-
णत्थाय^१ गहेत्वा गन्तब्बं” ति वुत्तं । कुशुन्दियंयेव च^२ भिक्खुनुपस्स-
यस्स^३ च विहारस्स^४ च उपचारं मुञ्चितुं वट्टती” ति वुत्तं, गामस्सा
ति न वुत्तं ।

एवं निसिन्नेसु पन^५ भिक्खूसु च भिक्खुनीसु च ताय भिक्खुनिया 5
“मानत्तं समादियामि, वत्तं समादियामी” ति वत्तं समादियित्वा
भिक्खुनीसङ्घस्स ताव एवं आरोचेतब्बं—

“अहं अय्ये एकं आपत्ति आपज्जि गामन्तरं, साहं सङ्घं एकस्सा
आपत्तिया गामन्तराय पक्खमानत्तं याचि, तस्स^६ मे सङ्घो एकस्सा
आपत्तिया गामन्तराय पक्खमानत्तं अदासि, साहं पक्खमानत्तं चरामि, 10
‘वेदयामहं अय्ये, वेदयती’ ति मं सङ्घो धारेतू” ति ।

ततो भिक्खुसङ्घस्स सन्तिकं^७ गन्त्वा एवं आरोचेतब्बं—“अहं
अय्या एकं आपत्ति आपज्जि...पे०...वेदयामहं अय्या, वेदयती ति मं
सङ्घो धारेतू” ति । इधा पि याय कायचि भासाय आरोचेतुं वट्टति ।

R. 1187

आरोचेत्वा च^८ भिक्खुनीसङ्घस्सेव सन्तिके निसीदितब्बं, आरो- 15
चित्तकालतो पट्ठाय भिक्खूनं गन्तुं वट्टति । सचे सासङ्घं होति, भिक्खु-
नियो तत्थेव ठानं पच्चासि सन्ति^९, ठातब्बं । सचे अञ्जो भिक्खु वा
भिक्खुनी वा तं ठानं एति, पस्सन्तिया आरोचेतब्बं । नो चे आरोचेति,
रत्तिच्छेदो चेव^{१०} वत्तभेददुक्कटं^{११} च । सचे अजानन्तिया एव^{१२} उपचारं
ओक्कमित्वा गच्छति, रत्तिच्छेदो व होति, न वत्तभेददुक्कटं । सचे 20
भिक्खुनियो उपज्झायादीनं वत्तकरणत्थं पगेव^{१३} गन्तुकामा होन्ति, रत्ति-
विप्पवासगणओहीयनगामन्तरापत्तिरक्खणत्थं^{१४} एकं भिक्खुनिं ठपेत्वा

B. 31

१. आरक्खत्थाय—सी०; अत्तरक्खनत्थाय—स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ३. भिक्खुणूप०—सी०; भिक्खुनि उपस्सयस्स—स्या०, रो० । ४. भिक्खुविहारस्स—स्या०,
रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. तस्सा—सी०, स्या०, रो० । ७. सन्तिके—स्या०,
रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. ०सीसन्ति—म० । १०. च—स्या०, रो० ।
११. वत्तभेदे दुक्कटं—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १२. एवं—स्या०, रो० । १३. ०वा—स्या०,
रो० । १४. ०गणओह्यायनगामन्तरापत्तिरक्खणत्थं—स्या०, रो० ।

गन्तब्बं । ताय अरुणे उट्ठिते तस्सा सन्तिके वत्तं निक्खिपितब्बं । एतेनु-
पायेन अखण्डा पञ्चदस रत्तियो मानत्तं चरितब्बं ।

- अनिक्खित्तवत्ताय पन पारिवासिकक्खन्धके^१ वुत्तनयेनेव सम्मा
वर्तितब्बं । अयं पन विसेसो—“आगन्तुकस्स आरोचेतब्बं” ति एत्थ
५ यत्तका पुरेभत्तं वा पच्छाभत्तं वा तं गामं भिक्खू वा भिक्खुनियो वा आग-
च्छन्ति, सब्बेसं आरोचेतब्बं । अनारोचेन्तिया रत्तिच्छेदो चेव^२ वत्तभेद-
दुक्कटं च । सचे पि रत्ति कोचि भिक्खु तं गामूपचारं ओक्कमित्वा
गच्छति, रत्तिच्छेदो होतियेव, अजाननपच्चया पन वत्तभेदतो मुच्चति ।
कुरुन्दिआदीसु^३ पन अनिक्खित्तवत्तभिक्खूनं^४ वुत्तनयेनेव कथेतब्बं ति वुत्तं ।
१० तं पारिवासिकवत्तादीनं^५ उपचारसीमाय परिच्छिन्नत्ता युत्ततरं दिस्सति ।
उपोसथे आरोचेतब्बं, पवारणाय आरोचेतब्बं, चतुन्नं भिक्खूनं च
भिक्खुनीनं च देवसिकं आरोचेतब्बं । सचे भिक्खूनं तस्मिं गामे भिक्खा-
चारो सम्पज्जति, तत्थेव^६ गन्तब्बं । नो चे सम्पज्जति, अञ्जत्र चरित्वा
पि तत्र आगन्त्वा अत्तानं दस्सेत्वा गन्तब्बं^७ । बहिगामे वा सङ्केतट्टानं
१५ कातब्बं—“असुर्कस्मि नाम^८ ठाने^९ अम्हे पस्सिस्ससी^{१०}” ति । ताय
सङ्केतट्टानं गन्त्वा आरोचेतब्बं । सङ्केतट्टाने अदिस्वा विहारं गन्त्वा
आरोचेतब्बं । विहारे सब्बभिक्खूनं आरोचेतब्बं । सचे सब्बेसं सक्का न
होति आरोचेतुं, बहिउपचारसीमाय ठत्वा भिक्खुनियो पेसेतब्बा । ताहि
आनीतानं चतुन्नं भिक्खूनं आरोचेतब्बं । सचे विहारो दूरो होति
२० सासङ्को^{११}, उपासके च उपासिकायो च गहेत्वा गन्तब्बं । सचे पन अयं
एका वसति, रत्तिविप्पवासं आपज्जति, तस्मास्सा^{१२} एका पकतत्ता भिक्खुनी
सम्मन्नित्वा दातब्बा एकच्छन्ने वसनत्थाय ।

एवं अखण्डं मानत्तं चरित्वा वीसतिगणे भिक्खुनीसङ्घे^{१३} वुत्तनयेनेव
अब्भानं कातब्बं । सचे मानत्तं चरमाना अन्तरापत्तिं आपज्जति, मूलाय

१. परिवासक्खन्धके-स्या०, रो० । २. च-म० । ३. ०आदिसु-सी०; कुरुन्दि०-
स्या०; कुरुन्दियादीसु-रो० । ४. ०वत्तं भिक्खूनं-स्या०, रो० । ५. परिवासवत्ता०-सी०,
स्या०, रो० । ६. तेहि चतूहि भिक्खूहि तत्थेव-स्या०, रो० । ७. आगन्तब्बं-रो० ।
८-८. नामट्टाने-स्या०, रो० । ९. पस्सिस्सन्ती-सी०; पस्ससी-स्या०, रो० । १०. ०च-
स्या०, रो० । ११. तस्मा या-सी०; तस्मा तस्सा-स्या०, रो० । १२. भिक्खुसङ्घे-स्या०, रो० ।

पटिकस्सित्वा तस्सा आपत्तिया मानत्तं दातब्बं ति कुरुन्दियं वुत्तं । इदं
“पक्खमानत्तं” नाम ।

“समोधानमानत्तं” पन तिविधं होति—ओधानसमोधानं, अग्घ-
समोधानं, मिस्सकसमोधानं ति । तत्थ यदेतं परतो उदायित्थेरस्स
पञ्चाहपटिच्छन्नाय आपत्तिया परिवासं परिवसन्तस्स परिवासे च 5
मानत्तारहट्टाने च अन्तरापत्ति आपजित्वा मूलाय पटिकस्सितस्स “तेन
हि भिक्खवे सङ्घो उदायिस्स भिक्खुनो तिस्सन्नं आपत्तीनं छारत्तं मानत्तं
देतू” ति मानत्तं अनुञ्जातं, इदं “ओधानसमोधानं” नाम । इदं हि
पुनप्पुनं मूलाय पटिकस्सनेन परिवुत्थदिवसे ओधुनित्वा पुरिमापत्तीहि
सिद्धि समोधाय दिन्नं, तस्मा ओधानसमोधानं ति वुच्चति । कुरुन्दियं पन 10
“समोधानपरिवासं वुत्थस्स^१ दातब्बं^२ मानत्तं^३ समोधानमानत्तं” ति वुत्तं ।
तं पि तेन परियायेन युज्जति ।

“अग्घसमोधानं पन मिस्सकसमोधानं च” अग्घसमोधानमिस्सकसमो-
धानपरिवासावसाने दातब्बमानत्तमेव वुच्चति, तं परिवासकम्मवाचानुसारेण
योजेत्वा दातब्बं । एत्तावता यं वुत्तं “तेन हि भिक्खवे सङ्घो उदायिस्स 15
भिक्खुनो एकस्सा आपत्तिया सञ्चेतनिकाय सुक्खविस्सट्ठिया एकाहपटिच्छ-
न्नाय एकाहपरिवासं देतू ति आदिना नयेन पालियं अनेकेहि आकारेहि
परिवासो च मानत्तं च वुत्तं, तस्स यस्मा आगतागतट्टाने^३ विनिच्छयो^४
वुच्चमानो पालि^५ विय अतिवित्थारं आपज्जति, न च सक्का होति सुखेन
परिगगहेतुं, तस्मा नं^६ समोधानेत्वा इधेव दस्सेस्सामा” ति, तदिदं^७ अत्थतो 20
सम्पादितं होति ।

R. 1189

पटिच्छन्नपरिवासकथा

१०. इदानी या ताव अयं पटिच्छन्नाय^८ एकस्सा आपत्तिया वसेन
पालि वुत्ता, सा उत्तानत्था व ।

१२. ततो परं द्वीहतीहचतूहपञ्चाहपटिच्छन्नानं वसेन^९ पालि
वत्वा पञ्चाहपटिच्छन्नाय परिवासतो पट्टाय अन्तरापत्ति दस्सिता । यस्मा 25

१. वुट्ठस्स—स्या०, रो० । २-२. दातब्बमानत्तं—सी०, स्या०, रो० । ३. ०ठाने—म० ।

४. एवं०—स्या०, रो० । ५. पालियं—रो०; पालि—म० । ६. तं—स्या०, रो० । ७. तयिदं—
सी० । ८. अप्पटि०—स्या०, रो० । ९. वसेनेव—स्या०, रो० ।

B. 33

- पन तं आपत्तिं आपन्नो मूलायपटिकस्सनारहो नाम होति, तस्मास्स तत्थ मूलायपटिकस्सनं अनुञ्जातं । सचे पन निक्खित्तवत्तो आपज्जति, मूलायपटिकस्सनारहो न होति । कस्मा ? यस्मा न सो परिवसन्तो आपन्नो, पकतत्तट्ठाने ठितो आपन्नो, तस्मा तस्सा आपत्तिया विसुं मानत्तं
- 5 चरितब्बं । सचे पटिच्छन्ना होति परिवासो पि वसितब्बो । यञ्चेत्तं मूलायपटिकस्सनं वुत्तं, तस्मिं पन^१ कते परिवुत्थदिवसा मक्खिता^२ होन्ति । इति परिवासे अन्तरापत्तिं दस्सेत्वा पुन मानत्तारहस्स अन्तरापत्तिं दस्सेत्वा मूलायपटिकस्सनं वुत्तं, तस्मिं पि^३ कते परिवुत्थदिवसा मक्खिता व होन्ति । ततो परिवुत्थपरिवासस्स तासं तिस्सनं पि आपत्तीनं
- 10 समोधानमानत्तं दस्सितं । ततो मानत्तचारिकस्स अन्तरापत्तिं दस्सेत्वा मूलाय पटिकस्सनं वुत्तं । तस्मिं पन पटिकस्सने कते मानत्तचिण्णदिवसा^४ पि परिवुत्थदिवसा पि मक्खिता व^५ होन्ति । ततो अब्भानारहस्स अन्तरापत्तिं दस्सेत्वा मूलायपटिकस्सनं वुत्तं । तस्मिं पि कते सब्बे ते^६ मक्खिता व होन्ति । ततो परं सब्बा अन्तरापत्तियो योजेत्वा
- 15 अब्भानकम्मं दस्सितं । एवं पटिच्छन्नवारे एकाहपटिच्छन्ना दिवसेन पञ्च^७, अन्तरापत्तिवसेन^८ चतस्सो ति नव कम्मवाचा दस्सिता होन्ति ।

समोधानपरिवासकथा

R. 1190

२६. ततो परं पक्खपटिच्छन्नाय आपत्तिया अन्तो परिवासतो पट्टाय पञ्चाहपटिच्छन्नाय अन्तरापत्तिया वसेन समोधानपरिवासो च, समोधानमानत्तं च दस्सितं । एत्थ च मानत्तचारिकमानत्तारहकाले पि
- 20 आपन्नाय आपत्तिया मूलायपटिकस्सने कते मानत्तचिण्णदिवसा पि परिवासपरिवुत्थदिवसा पि सब्बे मक्खिता व^१ होन्ति । कस्मा ? यस्मा पटिच्छन्ना अन्तरापत्ति । तेनेव वुत्तं—“मूलाय पटिकस्सित्वा पुरिमाय आपत्तिया समोधानपरिवासं दत्वा छारत्तं मानत्तं देतु” ति । ततो परं सब्बा अन्तरापत्तियो योजेत्वा अब्भानकम्मं दस्सेत्वा^२ सुक्कविस्सट्ठिवत्थु^३ निट्ठापितं ।

१. पि-म०; स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०व-स्या०, रो० । ३. हि-स्या०, रो० । ४. मानत्तं-सी० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. ते परिवसमानत्तचिण्णदिवसा-स्या०, रो० । ७-७. पञ्चन्तरापत्तीनं वसेन-स्या०, रो० । ८. सी० पोत्थके नत्थि । ९-९. दस्सेत्वा सञ्चेतनिकाय सुक्कविस्सट्ठिया वत्थु-स्या०, रो०; ०विस्सट्ठि-सी० ।

अग्निसमोधानपरिवासकथा

३८. ततो एकापत्तिमूलकं च आपत्तिवङ्कनकं चा ति द्वे नये दस्सेत्वा अग्निसमोधानपरिवासो दस्सितो ।

ततो सञ्चिच्च अनारोचितापत्तिवत्थुं दस्सेत्वा सञ्चिच्च^१ अजानन-
असरणवेमतिकभावेहि^२ अनारोचिताय आपत्तिया पच्छा लज्जिधम्मे वा
जाणसरणनिब्बेमतिकभावेसु^३ वा उप्पन्नेसु^४ यं कातब्बं, तं दस्सेतुं “इध^५
पन भिक्खवे” ति आदिना नयेन पालि ठपिता । ततो अजाननअसरण-
वेमतिकपटिच्छन्नानं अप्पटिच्छन्नभावं दस्सेतुं तथेव पालि ठपिता ।

B 34

द्वेमासपरिवासकथा

४२. ततो द्विन्नं आपत्तीनं द्वेमासपटिच्छन्नानं एकमासपरिवास-
याचनवत्थुं दस्सेत्वा असञ्चिच्च अजाननअसरणवेमतिकभावेहि अनारोचिते
इतरस्मि मासे पच्छा लज्जिधम्मादीसु उप्पन्नेसु यं कातब्बं, तं दस्सेतुं^{१०}
अजाननअसरणवेमतिकपटिच्छन्नस्स च आपन्नभावं^{११} दस्सेतुं पुरिमनयेनेव
पालि ठपिता ।

सुद्धन्तपरिवासादिकथा

६०. ततो “आपत्तिपरियन्तं न जानाति, रत्तिपरियन्तं न जानाती”
ति आदिना नयेन सुद्धन्तपरिवासो दस्सितो ।

६४. ततो परं पारिवासिकं आदि कत्वा विब्भमित्वा पुनउप-^{१५}
सम्पन्नादीसु^{१६} पटिपत्तिदस्सनत्थं पालि ठपिता ।

६६. तत्थ “अन्तरा सम्बहुला सङ्घादिसेसा^{१७} आपत्तियो आपन्नति
परिमाणा^{१८} अप्पटिच्छन्नायो^{१९}” ति आदीसु आपत्तिपरिच्छेदवसेन परि-
माणायो चेव अप्पटिच्छन्नायो^{२०} चा ति अत्थो ।

७०. पच्छिमस्मि आपत्तिक्खन्धे (१२८.३) ति एको व सो^{२० R. 1191}
आपत्तिक्खन्धो, पच्छा छादितत्ता पन “पच्छिमस्मि आपत्तिक्खन्धे” ति
वुत्तं । पुरिमस्मि ति एत्था पि एसेव नयो ।

१. असञ्चिच्च—स्या०, रो० । २. ०असरण०—म० । एवमुपरि पि । ३. जाननसरण०—
स्या०, रो० । ४. ०पि—स्या०, रो० । ५. अप्पटिच्छन्नभावं—स्या०, रो० । ६. ०सम्पन्ना ति
आदीसु—स्या०, रो० । ७. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ८-८. परिमाणायो०—स्या०, रो०;
परिमाणपटिच्छन्नायो—सी० । ९. पटि०—सी० ।

८४. ववत्थिता सम्भिन्ना (१३७.२२) ति सभागविसभागानमेवेतं परियायवचनं ।

द्वेभिक्षुवारएकादसकादिकथा

B. 35

८५. ततो परं यो पटिच्छादेति, तस्मिं पटिपत्तिदस्सनत्थं “द्वे भिक्षू” ति आदि वुत्तं । तत्थ मिस्सकं ति थुल्लच्चयादीहि मिस्सकं ।
 ५ सुद्धकं ति सङ्घादिसेसं विना लहुकापत्तिक्खन्धमेव ।

८६. ततो परं अविमुद्धविमुद्धभावदस्सनत्थं “इध पन भिक्षवे भिक्षु सम्बहुला सङ्घादिसेसा” ति आदि वुत्तं । तत्थ व्यञ्जनतो वा अधिप्पायतो वा अनुत्तानं नाम किञ्चि नत्थि, तस्मा तं च इतो पुब्बे अवुत्तं च सब्बं पालिअनुसारेनेव^१ वेदितब्बं ति ।

समुच्चयक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

४. समथक्खन्धकं

सम्मुखाविनयकथा

१-३. समथक्खन्धके—अधम्मवादी पुग्गलो(१५०.२२)ति आदीनि
छ मातिकापदानि निक्खिपित्वा “अधम्मवादी पुग्गलो धम्मवादिं^१ पुग्गलं^२
सञ्जापेती” ति आदिना नयेन वित्थारो वुत्तो । तत्थ सञ्जापेती ति
कारणपटिरूपकानि^३ वत्वा परितोसेत्वा जानापेति । निज्झापेती ति यथा
सो^३ तं^३ अत्थं निज्झायति^४, ओलोकेति; एवं करोति । पेक्खेति^५ अनुपेक्खेती^६ 5
ति यथा सो^३ तं^३ अत्थं पेक्खेति चेव पुनप्पुनं च पेक्खेति; एवं करोति ।
दस्सेति अनुदस्सेती ति तेसंयेव^७ परियायवचनानि । अधम्मेन वूपसम्मती^८
ति यस्मा सो अधम्ममेव “अयं धम्मो” ति आदिना नयेन^९ मोहेत्वा दस्सेति,
तस्मा अधम्मेन वूपसम्मति नाम ।

B. 36

४. धम्मेन वूपसम्मती ति यस्मा धम्मवादी धम्ममेव “अयं 10
धम्मो” ति आदिना नयेन अमोहेत्वा दस्सेति, तस्मा धम्मेन वूपसम्मति
नाम ।

सतिविनयकथा

११. पञ्चिमानि भिक्खवे धम्मिकानि सतिविनयस्स दानानी
ति एत्थ सुद्धस्स अनापत्तिकस्स दानं एकं, अनुवदितस्स दानं^१ एकं, याचि-
तस्स दानं^२ एकं, सङ्घेन दानं एकं, धम्मेन समग्गदानं^३ एकं ति एवं पञ्च । 15
एतानि पन एकेकअङ्गवसेन न लब्भन्ति, तस्मा देसनामत्तमेवेतं, पञ्चङ्ग-
समन्नागतं पन सतिविनयदानं धम्मिकं ति अयमेत्थ अत्थो । तत्थ च
अनुवदन्ती ति चोदेन्ति । सेसं उत्तानमेव । अयं पन सतिविनयो खीणा-
सवस्सेव दातब्बो न^४ अञ्जस्स^५, अन्तमसो अनागामिनो पि । सो च खो

R. 1192

१-१. ०वादिपुग्गलं—सी०; ०वादी पुग्गलं—रो० । २. ०वचनानि—स्या०, रो०; ०पत्ति०—
सी०, म० । ३-३. योगं—सी० । एवमुपरि पि । ४. निज्झापेति—स्या०, रो० । ५-५. पेक्खति
अनुपेक्खति—सी०, म० । एवमुपरि पि । ६. तेसब्बो एव—रो०; तेसब्बेव—स्या०, म० ।
७. वूपसमती—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ८. ०तं—स्या०, रो० । ९. सी० पोत्थके नत्थि ।
१०. समग्गेन दानं—स्या०, रो० । ११-११. नाञ्जस्स—सी० ।

अञ्जेन चोदियमानस्सेव, न अचोदियमानस्स । दिन्ने च पन तस्मिं चोद-
कस्स कथा न रुहति । चोदेन्तो पि “अयं खीणासवो सतिविनयलद्धो”, को
तुय्हं कथं गहेस्सती” ति अपसादेतब्बतं आपज्जति ।

अमूलहविनयकथा

B. 37

१२. भासितपरिक्कन्तं^१ (१५९.४) ति वाचाय भासितं कायेन^३
५ परिक्कन्तं; परिक्कमित्वा^५ कतं ति अत्थो । सरतायस्सा एवरूपि^६ आपत्तिं
आपज्जिता ति एत्थ सरतु^७ आयस्सा एवरूपि आपत्तिं आपज्जिता; आयस्सा
एवरूपिया आपत्तिया ति अयमत्थो । “आपज्जित्वा” ति वा पाठो,
तस्सत्थो—पठमं आपज्जित्वा पच्छा तं आपत्तिं सरतु आयस्सा ति ।

येभ्यसिकाकथा

१८. येभ्यसिकाय वृपसमेतुं ति एत्थ यस्सा किरियाय धम्म-
१० वादिनो बहुतरा, एसा येभ्यसिका नाम ।

२०. अधम्मिकसलाकगाहेसु^९ ओरमत्तकं ति परित्तं अप्पमत्तकं
भण्डनमत्तमेव । न च गतिगतं ति द्वे तयो आवासे न गतं, तत्थ^{१०} तत्थेव
वा द्वत्तिक्खत्तुं अविनिच्छित्तं^{११} । न च सरितसारितं ति द्वत्तिक्खत्तुं तेहि
भिक्षूहि सयं सरितं वा अञ्जेहि सारितं वा न होति । जानाती ति
१५ सलाकं गाहेन्तो जानाति “अधम्मवादी^{१०} बहुतरा” ति । अप्पेव नामा
ति इमिना नीहारेन सलाकाय गाहियमानाय “अपि^{११} नाम अधम्मवादिनो
बहुतरा अस्सू” ति अयमस्स अज्झासयो होति । अपरेसु पि द्वीसु^{१२}
एसेव नयो ।

R. 1193

अधम्मेन गण्हन्ती ति अधम्मवादिनो “एवं मयं बहू^{१३} भविस्सामा”
२० ति द्वे द्वे सलाकायो गण्हन्ति । वग्गा गण्हन्ती ति द्वे धम्मवादिनो एकं
धम्मवादिसलाकं^{१४} गण्हन्ति “एवं धम्मवादिनो न बहू भविस्सन्ती” ति

१. ०विनयं लद्धो—सी० । २. ०परिक्कन्तं—सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
३. कायेनेव—स्या०, रो० । ४. परक्क०—स्या० । ५. एवरूपं—रो० । एवमुपरि पि । ६. सरति—
सी० । एवमुपरि पि । ७. ०सलाकगाहेसु—सी०, स्या०, रो० । ८. सी० पोत्थके नत्थि ।
९. अविनिच्छित्तं—सी० । १०. ०वादिनो—स्या०, रो० । ११. अप्पेव—स्या०, रो० । १२. ०पदेसु—
स्या०, रो० । १३. बहुतरा—स्या०, रो० । १४. ०वादीसलाकं—सी० ।

मञ्जमाना । न च यथादिद्विधा गणहन्ती (१६४.२०) ति धम्मवादिनो
हुत्वा “बलवपक्खं भजिस्सामा” ति अधम्मवादिसलाकं गणहन्ति ।
धम्मिकसलाकगाहेसु अयमेवत्थो परिवत्तेत्वा वेदितब्बो । एवं सलाकं
गाहेत्वा^१ सचे बहुतरा धम्मवादिनो होन्ति; यथा ते वदन्ति, एवं तं
अधिकरणं वूपसमेतब्बं, एवं येभुय्यसिकाय वूपसन्तं होति । अयमेत्थ 5
सङ्खेपो । वित्थारो पन परतो पि आगमिस्सति ।

तस्सपापिय्यसिकाकथा

२३. असूची ति असुचीहि कायवचीकम्मेहि समन्नागतो । अलज्जी
ति सञ्चिच्च आपज्जनादिना अलज्जिलक्खणेन^३ समन्नागतो । सानुवादो ति
सउपवादो । इति इमेसं च तिण्णं अज्झानं वसेन तीणि करणानि^४,
सङ्खेने करणं, धम्मेन समग्गेन करणं ति इमानि च द्वे ति पञ्च तस्स- 10
पापिय्यसिकाकम्मस्स^५ करणानि नाम होन्ति । सेसमेत्थ तज्जनीयादीसु
वुत्तनयमेव । अयं पनेत्थ वचनत्थो—इदं हि यो पापुस्सन्नताय पापियो
पुग्गलो, तस्स कत्तब्बतो “तस्सपापिय्यसिका कम्मं” ति वुच्चति ।

तिणवत्थारकादिकथा

२८. कक्खलत्ताय^६ वाळत्ताया^६ ति कक्खलभावाय चैव वाळभावाय
च । भेदाया ति सङ्खभेदाय । सब्बेहेव एकज्झं ति कस्सचि छन्दं अनाह- 15
रित्वा गिलाने पि तत्थेव आनेत्वा एकतो सन्निपतितब्बं । तिणवत्थारकेन
वूपसमेत्थ्या ति एत्थ इदं कम्मं तिणवत्थारकसदिसत्ता “तिणवत्थारको”
ति वुत्तं । यथा हि गूथं वा मुत्तं वा घट्टियमानं^७ दुग्गन्धताय बाधति,
तिणेहि अवत्थरित्वा सुप्पटिच्छादितस्स^८ पनस्स सो गन्धो न बाधति;
एवमेव यं अधिकरणं मूलानुमूलं गन्त्वा वूपसमियमानं कक्खलत्ताय वाळ- 20
त्ताय भेदाय संवत्तति, तं इमिना कम्मेन वूपसन्तं गूथं विय तिणवत्था-
रकेन पटिच्छन्नं सुवूपसन्तं होती ति इदं कम्मं तिणवत्थारकसदिसत्ता
“तिणवत्थारको” ति वुत्तं ।

१. भविस्सामा—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. गहेत्वा—स्या० । ३. अलज्जी०—
रो० । ४. कारणानि—रो० । ५. ०पापिय्यसिका०—म०, स्या०, रो० । ६-६. कक्खलताय
वाळताय—स्या०, रो० । ७. घट्टिय०—स्या०, रो० । ८. सुपटि०—स्या०, रो० ।

२६. शुल्लवज्जं (१६६.६)ति पाराजिकं चेव सङ्घादिसेसं च । गिहिपट्टि-
संयुत्तं^१ ति गिहीनं हीनेन खुंसनवम्भनधम्मिकपटिस्सवेसु आपन्नं आपत्तिं^२ ।

३०. एवं च पन भिक्खवे ते भिक्खू ताहि आपत्तीहि वुट्ठिता
होन्ती ति एवं तिणवत्थारककम्मवाचाय कताय कम्मवाचापरियोसाने
५ यत्तका तत्थ सन्निपतिता अन्तमसो सुत्ता पि समापन्ना पि अञ्ज-
विहिता पि सब्बे ते भिक्खू याव उपसम्पदमण्डलतो^३ पट्ठाय शुल्लवज्जं च
गिहिपट्टिसंयुत्तं च ठपेत्वा अवसेसा आपत्तियो आपन्ना, सब्बाहि ताहि
आपत्तीहि वुट्ठिता होन्ति । ये^४ पन “न मेतं खमती” ति अञ्जमञ्जं
दिट्ठाविकम्मं^५ करोन्ति, तेहि वा सद्धि आपत्ति आपजित्वा पि तत्थ
१० अनागता, आगन्त्वा वा छन्दं दत्वा परिवेणादीसु निसिन्ना, ते आपत्तीहि^६
न वुट्ठहन्ति^७ । तेन वुत्तं—“ठपेत्वा दिट्ठाविकम्मं ठपेत्वा ये न तत्थ
होन्ती” ति ।

अधिकरणकथा

३१. भिक्खुनीनं अनुपखज्जा^८ ति भिक्खुनीनं अन्तो पविसित्वा ।
विवादाधिकरणादीनं वचनत्थो दुट्ठदोसवण्णनायं^९ वुत्तोयेव । विपच्चताय
१५ वोहारो ति चित्तदुक्खत्थं वोहारो; फरसवचनं ति अत्थो । यो तत्थ अनु-
वादो ति यो तेसु अनुवदन्तेसु उपवादो । अनुवदना ति आकारनिदस्सन-
मेतं^{१०}; उपवदना ति अत्थो । अनुल्लपना अनुभणना ति उभयं अनुवदन-
वेवचनमत्तमेव^{११} । अनुसम्पवङ्कता ति पुनप्पुनं कायचित्तवाचाहि तत्थेव
सम्पवङ्कता; अनुवदनभावो^{१२} ति अत्थो । अब्भुस्सहनता ति “कस्मा एवं
२० न उपवदिस्सामि^{१३}, उपवदिस्सामियेवा” ति उस्साहं कत्वा अनुवदना ।
अनुबलप्पदानं ति पुरिमवचनस्स कारणं दस्सेत्वा पच्छिमवचनेन
बलप्पदानं ।

१. गिही०—सी० । एवमुपरि पि । २. ठपेत्वा—स्या०, रो० । ३. माळकतो—
सी० । ४. दिट्ठाविकम्मं ति ये—स्या०, रो० । ५. दिट्ठावी०—सी० । एवमुपरि पि । ६. ताहि०—
स्या०, रो० । ७. वुट्ठिता होन्ति—स्या०, रो० । ८. अनूप०—स्या०, रो० । ९. संवण्णनायं—
स्या०, रो० । १०. आकारदस्सन०—सी०, स्या०, रो० । ११. अनुवदनाय वेवचन०—स्या०,
रो० । १२. अवनतभावो—सी०; अनुवङ्कतभावो—स्या०, रो० । १३. सी०, स्या०, रो०
पोत्यकेसु नत्थि ।

किञ्चयता करणीयता (१७१.६) ति एत्थ किञ्चमेव किञ्चयं, किञ्चयस्स भावो किञ्चयता, करणीयस्स भावो करणीयता; उभयम्पेतं^१ सङ्खकम्मस्सेव अधिवचनं । अपलोकनकम्मं ति आदि पन तस्सेव पभेददस्सनत्थं^२ । तत्थ अपलोकनकम्मं नाम सीमट्ठकसङ्खं सोधेत्वा छन्दारहानं छन्दं आहरित्वा समग्गस्स सङ्खस्स अनुमतिया तिकखत्तुं सावेत्वा कत्तब्बकम्मं । अत्तिकम्मं^३ 5 नाम वुत्तनयेनेव समग्गस्स सङ्खस्स अनुमतिया एकाय अत्तिया कत्तब्बकम्मं^४ । अत्तिदुत्तिकम्मं नाम वुत्तनयेनेव समग्गस्स सङ्खस्स अनुमतिया एकाय अत्तिया एकाय च अनुस्सावनाया^५ ति एवं अत्तिदुत्तियाय अनुस्सावनाय कत्तब्बकम्मं । अत्तिचतुत्थकम्मं नाम वुत्तनयेनेव समग्गस्स सङ्खस्स अनुमतिया एकाय अत्तिया तीहि च अनुस्सावनाही ति एवं अत्तिचतुत्थाहि 10 तीहि अनुस्सावनाहि कत्तब्बकम्मं ।

R. 1195

तत्थ अपलोकनकम्मं अपलोकेत्वा व कातब्बं, अत्तिकम्मादिवसेन न कातब्बं । अत्तिकम्मं पि एकं अत्ति ठपेत्वा व^६ कातब्बं, अपलोकनकम्मादिवसेन न कातब्बं । अत्तिदुत्तिकम्मं पन अपलोकेत्वा कत्तब्बं पि अत्थि, अकत्तब्बं पि अत्थि । तत्थ सीमासम्मुति^७ सीमासमूहननं कठिनदानं^८ 15 कठिनुब्भारो कुटिवत्थुदेसना विहारवत्थुदेसना ति इमानि छ कम्मनि गहकानि, अपलोकेत्वा कातुं न वट्टन्ति^९ । अत्तिदुत्तिकम्मवाचं सावेत्वा व कातब्बानि । अवसेसा तेरस सम्मुतियो सेनासनग्गाहकमतकचीवरदानादिसम्मुतियो चा ति एवरूपानि लहुककम्मनि अपलोकेत्वा पि कातुं वट्टन्ति^९ । अत्तिकम्म-अत्तिचतुत्थकम्मवसेन पन न कातब्बमेव । अत्ति- 20 चतुत्थकम्मं अत्ति च तिस्सो च कम्मवाचायो सावेत्वा व कातब्बं, अपलोकनकम्मादिवसेन न कातब्बं ति अयमेत्थ सङ्खेपो ।

B. 40

वित्थारतो पन “इमानि चत्तारि कम्मनि कतिहाकारेहि विपज्जन्ती” ति आदिना नयेन परिवारावसाने कम्मवग्गे एतेसं विनिच्छयो

१. उभयमेतं-स्या०, रो० । २. ०दस्सनं-सी०; ०वचनं-म० । ३. कातब्ब०-सी० ।

४. अनुसावणाया-सी०; अनुसावनाया-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ०सम्मति-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. कथिन०-म० । एवमुपरि पि ।

८. वट्टति-स्या०, रो० ।

R. 1196

आगतोयेव । यं पन तत्थ अनुत्तानं, तं कम्मवग्गेयेव वण्णयिस्साम । एवं हि सत्ति न अट्टाने वण्णना भविस्सत्ति, आदितो पट्टाय च तस्स तस्स कम्मस्स विञ्जातत्ता^१ सुविञ्जेय्यो भविस्सत्ति^२ ।

३२. विवादाधिकरणस्स किं मूलं (१७१.११) ति आदीनि
५ पालिवसेनेव^३ वेदितब्बानि ।

३६. “विवादाधिकरणं सिया कुसलं” ति आदीसु येन विवदन्ति, सो चित्तुप्पादो विवादो, समथेहि^४ च अधिकरणीयताय अधिकरणं ति एवमादिना नयेन अत्थो दट्ठब्बो^५ ।

३८. “आपत्ताधिकरणं सिया अकुसलं सिया अब्याकतं, नत्थि
१० आपत्ताधिकरणं कुसलं” ति एत्थ सन्धाय^६ भासितवसेन अत्थो वेदितब्बो ।
यस्मिं हि पठविखणनादिके आपत्ताधिकरणे कुसलचित्तं अङ्गं होति, तस्मिं
सत्ति न सक्का वत्तुं “नत्थि आपत्ताधिकरणं कुसलं” ति, तस्मा नयिदं
अङ्गप्पहोनकचित्तं^७ सन्धाय वुत्तं । इदं पन सन्धाय वुत्तं । यं ताव आपत्ता-
धिकरणं लोकवज्जं, तं एकन्ततो अकुसलमेव, तत्थ “सिया अकुसलं” ति
१५ विकप्पो नत्थि । यं पन पण्णत्तिवज्जं, तं यस्मा “सञ्चिच्च इमं^८ आपत्ति
वीतिक्कमामी” ति वीतिक्कमन्तस्सेव अकुसलं होति, असञ्चिच्च पन किञ्चि
अजानन्तस्स सहसेय्यादिवसेन आपज्जतो^९ अब्याकतं होति, तस्मा तत्थ
सञ्चिच्चासञ्चिच्चवसेन इमं विकप्पभावं सन्धाय इदं वुत्तं—“आपत्ताधिकरणं
सिया अकुसलं, सिया अब्याकतं, नत्थि आपत्ताधिकरणं कुसलं” ति ।

B. 41

२० सचे पन “यं कुसलचित्तो आपज्जति, इदं वुच्चति आपत्ताधिकरणं
कुसलं” ति वदेय्य, अचित्तकानं पन^{१०} एळकलोम-पदसोधम्मदिसमुट्ठानानं^{१२}
पि कुसलचित्तं^{१३} आपजेय्य, न च तत्थ विज्जमानं पि कुसलचित्तं आपत्तिया

१. वीञ्जा०-सो० । २. भविस्सती ति-सी० । ३. पाळिया वसेनेव-रो०; पाळि०-
म० । ४. समथेति-रो० । ५. वेदितब्बो-स्या०, रो० । ६. सन्धायो-रो० । ७. अङ्ग-
पहोनक०-सी०, स्या०, रो० । ८. कुसलं-स्या०, रो० । ९. इदं-स्या०, रो० । १०. आपज्ज-
नतो-सी०, स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । १२. ०धम्मदेसनादि०-
स्या०, रो० । १३. कुसलत्तं-सी० ।

अङ्गं । कायवचीविञ्जत्तिवसेन पन चलितप्पवत्तानं^१ कायवाचानं अञ्ज-
तरमेव अङ्गं, तं च रूपक्खन्धपरियापन्नत्ता अब्याकतं ति ।

यं^२ जानन्तो^३ (१७५.१७) ति आदिमिह पन अयमत्थो—यं चित्तं आपत्तिया
अङ्गं होति, तेन वत्थुं जानन्तो इदं वीतिक्रमामी^३ ति च^४ वीतिक्रमाकारेण
सद्धिं जानन्तो सञ्जानन्तो वीतिक्रमचेतनावसेन चेतेत्वा पक्कप्पेत्वा उपक्कम- 5
वसेन मद्दन्तो अभिवितरित्वा निरासङ्कचित्तं पेसेत्वा यं आपत्ताधिकरणं
वीतिक्रमं^५ आपज्जति, तस्स एवं वीतिक्रमतो यो वीतिक्रमो, इदं R. 1197
वुच्चति “आपत्ताधिकरणं अकुसलं” ति^६ ।

अव्याकतवारे पि यं चित्तं आपत्तिया अङ्गं होति, तस्स अभावेन
अजानन्तो वीतिक्रमाकारेण च सद्धिं अजानन्तो असञ्जानन्तो आपत्ति- 10
अङ्गभूताय वीतिक्रमचेतनाय अभावेन अचेतेत्वा सच्चिच्च मद्दन्तस्स अभा-
वेन अनभिवितरित्वा निरासङ्कचित्तं अपेसेत्वा यं आपत्ताधिकरणं वीति-
क्कमं आपज्जति, तस्स एवं वीतिक्रमतो यो वीतिक्रमो, इदं वुच्चति
“आपत्ताधिकरणं अब्याकतं” ति ।

४०. अयं विवादो नो अधिकरणं ति आदीसु समथेहि अधिकर- 15
णीयताय अभावतो “नो अधिकरणं” ति एवमत्थो वेदितब्बो ।

अधिकरणवृषसमनसमथकथा

४४. यावत्तिका भिक्खू^७ कम्मप्पत्ता ति एत्थ चतुवग्गकरणे कम्मे
चत्तारो, पञ्चवग्गकरणे पञ्च, दसवग्गकरणे दस, वीसतिवग्गकरणे वीसति
भिक्खू कम्मप्पत्ता ति वेदितब्बा ।

४६. सुपरिग्गहितं ति सुट्ठु परिग्गहितं कत्वा सम्पटिच्छित्तब्बं^८ । 20 B. 42
सम्पटिच्छित्त्वा च पन “अज्ज भण्डकं धोवाम, अज्ज पत्तं पचाम, अज्जेको
पलिबोधो अत्थी” ति माननिग्गहत्थाय कतिपाहं अतिक्रामेतब्बं^९ ।

४७-४८. अनन्तानि चेव भस्सानि जायन्ती ति अपरिमाणानि
इतो चित्तो च वचनानि उप्पज्जन्ति । “भासानो” ति पि पाठो, अयमे-

१. चलितपव०—सी०, स्या०, रो० । २-२. सञ्जानन्तो—सी० । ३. विति०—रो० ।
४. म० पोत्थके नत्थि । ५. वीतिक्रमति—सी०, स्या०; वितिक्रमति—रो० । एवमुपरि पि ।
६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. च०—म० । ८. पटिच्छि०—सी०, स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ९. अतिक्र०—सी०, स्या०, रो० ।

वत्थो । उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो (१८०.१४) ति अपलोकेत्वा वा सम्मन्नितब्बो परतो वुत्ताय अत्तिदुतियाय वा कम्मवाचाय । एवं सम्मतेहि पन भिक्खूहि विसुं वा निसीदित्वा तस्सायेव वा परिसाय “अञ्जेहि असम्मतेहि^१ न किञ्चि कथेतब्बं” ति सावेत्वा तं अधिकरणं विनिच्छित्तब्बं^२ ।

5 ४९. तत्रास्सा^३ ति तस्सं परिसति^४ भवेत्थ । नेव सुत्तं आगतं ति न मातिका आगता । नो सुत्तविमङ्गो ति विनयो पि न पगुणो । व्यञ्जनच्छायाय^५ अत्थं पटिवाहती ति व्यञ्जनमत्तमेव गहेत्वा अत्थं पटिसे-
धेति । जातरूपरजतखेत्तवत्थुपटिगहणादीसु विनयधरेहि भिक्खूहि आप-
त्तिया कारियमाने दिस्वा “किं इमे आपत्तिया कारेथ, ‘ननु जातरूप-

10 रजतपटिगहणा पटिविरतो^६ होती^७” ति एवं सुत्ते पटिविरतिमत्तमेव
R. 1198 वुत्तं, नत्थि एत्थ आपत्ती” ति वदति । अपरो धम्मकथिको सुत्तस्स
आगतत्ता ओलम्बेत्वा निवासेन्तानं आपत्तिया आरोपियमानाय “किं इमेसं
आपत्तिं रोपेथ, ‘ननु परिमण्डलं निवासेस्सामी ति सिक्खा करणीया’ ति
एवं सिक्खाकरणमत्तमेवेत्थ वुत्तं, नत्थि एत्थ आपत्ती” ति वदति ।

15 ५०. यथा बहुतरा भिक्खू ति एत्थ एकेन पि अधिका बहुतरा व,
को पन वादो द्वीहि तीही ति^८ ।

तिविधसलाकगाहकथा

५१. सञ्जत्तिया ति सञ्जापनत्थाय । गूळहकं ति आदीसु अलज्जु-
स्सन्नाय परिसाय गूळहको सलाकगाहो कातब्बो, लज्जुस्सन्नाय^{१०} परिसाय^{११}
विवटको, बालुस्सन्नाय सकणजप्पको । वण्णावण्णायो कत्वाति धम्मवादीनं
20 च अधम्मवादीनं च सलाकायो निमित्तसञ्जं आरोपेत्वा^{१२} अञ्जमञ्जं
B. 43 विसभागा कातब्बा । ततो ता^{१३} सब्बा पि चीवरभोगे कत्वा वुत्तनयेन^{१४}
गाहेतब्बा^{१५} । दुग्गहो ति पञ्चुकडिट्तब्बं ति दुग्गहिता सलाकायो ति वत्वा

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. विनिच्छित्तितब्बं-सी० । ३. तत्रास्सा-सी० ।
४. ०सति-सी० । ५. व्यञ्जनच्छायाय-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६. ०विरता-
स्या०, रो० । ७. होन्तो-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. लज्जुस्सन्नाय-सी० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
१२. आरोचेत्वा-स्या०, रो० । १३. सी० पोत्थके नत्थि । १४. ०नयेनेव-स्या०, रो० ।
१५. गहेतब्बा-रो० ।

पुन गहेत्वा^१ यावततियं गाहेतब्बा । सुग्गहो ति सावेतब्बं (१८४.६) ति
एकस्मिं पि धम्मवादिस्मि^२ अतिरेकजाते^३ “सुग्गहिता^४ सलाकायो” ति
सावेतब्बं । यथा च ते^५ धम्मवादिनो वदन्ति तथा तं अधिकरणं वूपसमे-
तब्बं ति । अथ यावततियं^६ पि अधम्मवादिनो व^७ बहुतरा^८ होन्ति, अज्ज
“अकालो, स्वे जानिस्सामा” ति वृद्धित्वा अलज्जीनं^९ पक्खभेदत्थाय^{१०} धम्म- 5
वादिपक्खं^{११} परियेसित्वा पुनदिवसे सलाकग्गाहो^{१२} कातब्बो । अयं गूळ्हको
सलाकग्गाहो ।

सकण्णजप्पके पन गहिते वत्तब्बो ति एत्थ सचे सङ्घत्थेरो
अधम्मवादिसलाकं^{१३} गण्हाति, सो एवं अवबोधेतब्बो—“भन्ते, तुम्हे महल्लका
वयो अनुप्पत्ता, तुम्हाकं एतं न युत्तं, अयं पन धम्मवादिसलाका^{१४}” 10
ति अस्स^{१५} इतरा सलाका दस्सेतब्बा । सचे सो तं गण्हाति, दातब्बा ।
अथ नेव अवबुज्झति, ततो “मा कस्सचि आरोचेही” ति वत्तब्बो । सेसं
वुत्तनयमेव । विवटको^{१६} विवटत्थोयेव ।

तस्सपापिग्यसिकाविनयकथा

५४. पाराजिकसामन्तं वा ति एत्थ मेथुनधम्मे पाराजिकसामन्तं
नाम दुक्कटं होति । अदिन्नादानादीसु^{१७} थुल्लच्चयं । निब्बेठेन्तं^{१८} ति “न 15
सरामी” ति वचनेन निब्बेठयमानं^{१९} । अतिवेठेती ति “इङ्घायस्मा” ति
आदिवचनेहि अतिवेठयति^{२०} । सरामि खो अहं आवुसो ति पाराजिक-
पटिच्छादनत्थाय^{२१} एवं पटिजानाति । पुन तेन अतिवेठयमानो “सरामि

R. 1199

15

१. गाहेत्वा—स्या०, रो० । २. ०वादिस्मि—सी०, स्या०, रो० । ३. अतिरेके
जाते—स्या०, रो० । ४. सुग्गहिता—सी० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. यावततियं—रो० ।
७. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. ०व—स्या०, रो० । ९. अलज्जीनं—सी० ।
१०. पक्खं विभेदत्थाय—स्या०, रो० । ११. ०वादी०—रो० । १२. सलाकग्गाहो—सी०, स्या०,
रो० । १३. ०वादी सलाकं—रो०; ०वादिनो सलाकं—सी० । १४. अधम्मवादी०—रो० ।
१५. तस्स—सी०, स्या०, रो० । १६. ०ति—स्या०, रो० । १७. सेसेसु अदिन्ना०—स्या०, रो० ।
१८. निवेठेन्तं—स्या०, रो० । १९. निब्बेठयि०—स्या०, रो० । २०. ०वेठयति—सी० ।
२१. पाराजिकं—स्या०, रो० ।

खो” ति पटिञ्जं दत्वा “इदानीं मं नासेस्सन्ती” ति भयेन “दवाय^१ मे”
 (१८८.३) ति आदिमाह । एतस्स^२ तस्सपापिथ्यसिकाकम्मं कातब्बं । सचे
 सीलवा भविस्सति, वत्तं परिपूरेत्वा^३ पटिप्पस्सद्धि^४ लभिस्सति^५, नो
 चे तथा नासितको व भविस्सति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा^६ ति ।

समथक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. दवा-सी० । २. एवं तस्स-सी० । ३. पूरेत्वा-सी०, स्या०, रो० । ४. पटिप०-
 सी०, स्या०, रो० । ५. लभति-म० । ६. उत्तानत्थ०-म० ।

५. खुद्दकवत्थुक्खन्धकं

नहानविलेपनादिकथा

१. खुद्दकवत्थुक्खन्धके—मल्लमुट्टिका (१६३.४) ति मुट्टिकमल्ला^१ ।
गाममोद्वा^२ ति छविरागमण्डनानुयुत्ता नागरिकमनुस्सा । गाममुद्वा^३ ति पि
पाठो; एसेवत्थो । थम्भे ति नहानतित्थे^४ निखणित्वा^५ ठपितत्थम्भे^६ ।

R. 44

कुट्टे^७ ति इट्टकसिलादारुकुट्टानं^८ अञ्जतरस्मि । अट्टाने^९ नहायन्ती
ति एत्थ अट्टानं नाम रुक्खं फलकं विय तच्छेत्वा अट्टपदाकारेण राजियो
छिन्दित्वा नहानतित्थे निखणन्ति, तत्थ चुण्णानि आकिरित्वा मनुस्सा कायं
घंसन्ति । गन्धब्बहत्थकेना ति नहानतित्थे ठपितेन दारुमयहत्थेन, तेन
किर चुण्णानि गहेत्वा मनुस्सा सरीरं घंसन्ति । कुरुविन्दकसुत्तिया ति
कुरुविन्दकपासाणचुण्णानि लाखाय बन्धित्वा^{१०} कतशुल्लिककलापको वुच्चति,
तं उभोसु^{११} अन्तेसु गहेत्वा सरीरं घंसन्ति । विग्गह परिकम्मं कारापेन्ती
ति अञ्जमञ्जं सरीरेण सरीरं घंसन्ति । मल्लकं नाम मकरदन्तके छिन्दित्वा
मल्लकमूलसण्ठानेन कतं^{१२} मल्लकं^{१३} वुच्चति, इदं गिलानस्सा पि न वट्टति ।

R. 1200

२. अकतमल्लकं नाम दन्ते^{१४} अच्छिन्दित्वा^{१५} कतं, इदं अगिला-
नस्स^{१६} न वट्टति; इट्टकखण्डं पन कपालखण्डं वा वट्टति । उक्कासिकं ति
वत्थवट्ठि^{१७}; तस्मा नहायन्तस्स यस्स कस्सचि नहानसाटकवट्ठिया^{१८} पिट्ठि
घंसितुं वट्टति । पुथुपाणिकं ति हत्थपरिकम्मं वुच्चति, तस्मा सब्बेसं
हत्थेण पिट्ठिपरिकम्मं कातुं वट्टति ।

15

३. वल्लिका ति कण्णतो निक्खन्तमुत्तोलम्बकादीनं^{१९} एतं अधिवचनं;
न केवलं च वल्लिका एव^{२०}, यं किञ्चि कण्णपिलन्धनं^{२१} अन्तमसो तालपण्णं

१. मुट्टिमल्ला-स्या० । २. ०मुद्वा-सी०, म०; ०पुट्वा-स्या०, रो० । ३. ०मोद्वा-
सी०, म०; ०पोतका-स्या०, रो० । ४. ०तिट्ठे-स्या०; न्हान०-म० । ५. निक्खणित्वा-स्या०,
रो० । ६. ठपितत्थम्भे-सी० । ७. कुट्टे-म० । ८. इट्टकसिलादारुकुट्टानं-म० । ९. अट्टाने-सी०,
स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १०. मट्ठित्वा-स्या०, रो० । ११. उभेसु-सी० । १२-१३. कत-
मल्लकं-स्या०, रो०; ०ति-म० । १४. मकर०-स्या०, रो० । १५. अछिन्दित्वा-स्या०, रो० ।
१६. अगिलानस्सेव-म० । १७. ०वट्ठि-सी० । १८. ०साटिक०-सी० । १९. ०लम्बिकादीनं-
स्या०, रो० । २०. येव-स्या०, रो० । २१. ०पिलन्धनं-म० ।

पि न वट्टति । पामङ्गं (१६५.५) ति यं किञ्चि पलम्बकसुत्तं^१ । कण्ठसुत्तकं ति यं किञ्चि गोवूपगं^२ आभरणं^३ । कटिसुत्तकं ति यं किञ्चि कटिपिलन्धनं अन्तमसो सुत्ततन्तुमत्तं पि । ओवट्टिकं^४ ति वलयं । कायूरादीनि^५ पाकटानेव, अक्खकानं^६ हेट्टा बाहाभरणं^७ यं किञ्चि आभरणं न वट्टति ।

B. 45

5

४. दुमासिकं वा दुवङ्गुलं वा ति एत्थं सचे केसा अन्तोद्वेमासे द्दङ्गुलं पापुणन्ति, अन्तोद्वेमासे वं^८ छिन्दितब्बा । द्दङ्गुलेहि^९ अतिकामेतुं न वट्टति । सचे पि न दीघा, द्वेमासतो^{१०} एकदिवसं पि अतिकामेतुं न लभतियेव^{११}; एवमयं उभयेन^{१२} पि उक्कट्टपरिच्छेदो व वुत्तो, ततो ओरं पन न वट्टनभावो नाम नत्थि ।

10

R. 1201

कोच्छेन ओसण्हेन्ती^{१३} ति कोच्छेन ओलिखित्वा^{१४} सन्निसीदापेन्ति । फणकेना^{१५} ति दन्तमयादीसु येन केनचि । हत्थफणकेना ति हत्थेनेव फणकिच्चं करोन्ता अङ्गुलीहि ओसण्हेन्ति । सित्थतेलकेना ति मधुसित्थक-निथ्यासादीसु येन केनचि चिक्कलेन^{१६} । उदकतेलकेना ति उदकमिस्सकेन तेलेन । मण्डनत्थाय सब्बत्थ दुक्कटं, उद्धलोमेन^{१७} पन^{१८} अनुलोमनिपातनत्थं हत्थं तेमेत्वा सीसं पुञ्छितब्बं । उण्हाभितत्तरजस्सिरानं^{१९} पि अल्लहत्थेन^{२०} पुञ्छितुं वट्टति ।

15

५. न भिक्खवे आदासे वा उदकपत्ते वा ति एत्थं कंसपत्तादीनि पि येषु मुखनिमित्तं पञ्चायति, सब्बानि आदाससङ्गमेव गच्छन्ति । कज्जियादीनि पि च^{२१} उदकपत्तसङ्गमेव । तस्मा यत्थ कत्थचि ओलो-
केन्तस्स दुक्कटं । आवाधपच्चया ति “सञ्छवि^{२२} नु खो मे वणो, उदाहु न तावा” ति जाननत्थं; “जिण्णो नु खोमिह नो” ति एवं आयुसङ्गारं ओलो-कनत्थं पि वट्टती ति वुत्तं ।

20

१. पलम्बसुत्तं-सी०; पामङ्गसुत्तं-स्या०, रो० । २-२. ०पकं०-सी०; ०पगआभरणां-म० । ३. ओवट्टिकं-रो० । ४. केयूरा०-स्या०, रो० । ५-५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. येव-स्या०, रो० । ८. द्दङ्गुलं-स्या०, रो० । ९. अतिक्क०-सी०, स्या०, रो० । १०. द्वि०-रो० । ११. लभति०-सी०; वट्टति०-म० । १२. उभयेना-स्या०, रो० । १३. ओसण्हेन्ती-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १४. ओलिखित्वा-स्या०, रो० । १५. फणेना-सी० । एवमुपरि पि । १६. चिक्कणेन-सी० । १७-१७. उद्धगानि पन लोमानि-स्या०, रो० । १८. ०रजसिरानं-म० । १९. अह०-सी० । २०. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २१. सञ्छवि-सी० ।

मुखं आलिम्पन्ती^१ (१६६.६)ति विप्पसन्नच्छविरागकरेहि^२ मुखालेप-
नेहि^३ आलिम्पन्ति । उम्महेन्ती ति नानाउम्महेनेहि उम्महेन्ति । चुण्णेन्ती ति
मुखचुण्णकेन मक्खेन्ति । मनोमिलिकाय^४ मुखं लञ्छेन्ती ति मनोसिलाय
तिलकादीनि^५ लञ्छनानि करोन्ति, तानि हरितालादीहि पि न वट्टन्ति-
येव । अङ्गरागादयो पाकटायेव । सब्बत्थ दुक्कटं । 5

६. न भिक्खवे नच्चं वा ति आदीसु यं किञ्चि नच्चं अन्तमसो
मोरनच्चं पि दस्सनाय गच्छन्तस्स दुक्कटं । सयं पि नच्चन्तस्स वा नच्चा-
पेन्तस्स वा दुक्कटमेव । गीतं पि यं^६ किञ्चि नटगीतं^७ वा साधुगीतं वा
अन्तमसो दन्तगीतं पि “यं गायिस्सामा” ति पुब्बभागे ओकूजन्ता^८
करोन्ति, एतं पि न वट्टति । सयं गायन्तस्सा^९ पि गायापेन्तस्सा^{१०} पि 10
दुक्कटमेव । वादितं पि यं किञ्चि न वट्टति । यं पन निट्ठुभन्तो^{११} वा
सासङ्के वा ठितो अच्छरिकं^{१२} वा फोटेति^{१३}, पाणि वा पहरति, तत्थ अना-
पत्ति । सब्बं अन्तरारामे ठितस्स पस्सतो अनापत्ति । “पस्सिस्सामी” ति
विहारतो विहारं गच्छन्तस्स आपत्तियेव । आसनसालाय^{१४} निसिन्नो
पस्सति, अनापत्ति । “पस्सिस्सामी” ति उट्ठित्वा^{१५} गच्छतो आपत्ति । 15
वीथियं ठत्वा गीवं परिवत्तेत्वा पस्सतो पि आपत्तियेव ।

B. 46

R. 1202

७-८. सरकुत्ति ति सरकिरियं । भङ्गो होती ति अलद्धं उप्पादेतुं^{१६}
न सक्कोति; लद्धं समापज्जितुं । पच्छिमा जनता ति अम्हाकं आचरिया
पि उपज्झाया पि एवं गायिसू ति पच्छिमो^{१७} जनो^{१८} दिट्ठानुगति आपज्जति;
तथेव^{१९} गायति । न भिक्खवे आयतकेना ति एत्थ आयतको नाम तं तं 20
वत्तं भिन्दित्वा अक्खरानि विनासेत्वा पवत्तो । धम्मे पन सुत्तन्तवत्तं
नाम अत्थि, जातकवत्तं नाम अत्थि, गाथावत्तं नाम अत्थि, तं विनासेत्वा

२. आलिम्पेन्ती-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. ०च्छविभावकरेहि-स्या०, रो० ।
३. मुखलेपनेहि-स्या०, रो० । ४. ०सिलकाय-स्या०, रो० । ५. सिलकादीनि-रो० ।
६. रो० पोत्थके नत्थि । ७. नटक०-सी० । ८. मयं-स्या०, रो० । ९. ओकु०- रो० ।
१०. गायन्तस्स-सी० । ११. ०पेन्तस्स-सी० । १२. निट्ठुभन्तो-स्या०, रो० । १३. अच्छरं-
सी०, स्या०, रो० । १४. पोठेति-सी०; पोथेति-स्या०, रो० । १५. ०सालायं-स्या०, रो० ।
१६. वुट्ठु०-सी० । १७. समाधि उप्पा०-स्या०, रो० । १८-१९. पच्छिमा जनता-स्या०,
रो० । १९. तथेव-स्या०, रो० ।

अतिदीघं कातुं न वट्टति । चतुरस्सेन वत्तेन परिमण्डलानि पदव्यञ्जनानि दस्सेतब्बानि । सरभञ्जं (१६७.८) ति सरेन भणनं । सरभञ्जे किर तरङ्गवत्तधोतकवत्तगलितवत्तादीनि^१ द्वत्तिस वत्तानि अत्थि । तेषु यं इच्छति, तं कातुं लभति । सब्बेसं पदव्यञ्जनानं^२ अविनासेत्वा विकारं^५ अकत्वा समणसारुप्पेन चतुरस्सेन नयेन पवत्तनयेव लक्खणं ।

बाहिरलोमिं उण्णिं ति उण्णलोमानि बहि कत्वा उण्णपावारं पारुपन्ति; तथा धारेन्तस्स दुक्कटं । लोमानि अन्तो कत्वा पारुपितुं वट्टति । समणक्कप्पकथा भूतगामसिक्खापदवण्णनायं [स०पा०-७७४] वुत्ता ।

६. न भिक्खवे अत्तनो अङ्गजातं ति अङ्गजातं छिन्दन्तस्सेव^{१०} थुल्लच्चयं । अञ्जं पन कण्णनासङ्गुलिआदीनं^३ यं किञ्चि छिन्दन्तस्स तादिसं वा दुक्खं उप्पादेन्तस्स दुक्कटं । अहिकीटदट्ठादीसु पन अञ्जआबाधपच्चया^४ वा लोहितं वा मोचेन्तस्स छिन्दन्तस्स वा^५ अनापत्ति ।

पिण्डोलभारद्वाजपत्तवत्थुकथा

१०. चन्दनगण्ठि^६ उप्पन्ना होती ति चन्दनघटिका उप्पन्ना होति ।
R. 1203 सो किर उद्धं च अधो च जालानि परिक्खिपापेत्वा गङ्गाय नदिया
15 कीळति, तस्स^७ नदीसोतेन^८ वुट्ठमाना चन्दनगण्ठि आगन्त्वा जाले लग्गा^९,
तमस्स पुरिसा^{१०} आहरित्वा अदंसु; एवं सा उप्पन्ना होति । इद्धिपाटिहारियं
B. 47 ति एत्थ विकुब्बनिद्धिपाटिहारियं^{११} पटिक्खत्तं, अधिट्ठानिद्धि पन
अप्पटिक्खत्ता ति वेदितब्बा ।

न भिक्खवे सोवण्णमयो^{१२} पत्तो ति आदीसु सचे पि^{१३} गिही भत्तग्गे^{१४}
20 सुवण्णतट्टिकादीसु^{१५} व्यञ्जनं कत्वा उपनामेन्ति, आमसितुं पि न वट्टति ।
फलिकमय-काचमय-कंसमयानि^{१६} पन तट्टिकादीनि भाजनानि पुग्गलिक-

१. तरङ्गवत्त-तरङ्गभेदवत्तगलित०-सी०; ०दोहकवत्तगलित०-स्या०, रो० । २. व्यञ्जनं-सी०, म० । ३. नासा अङ्गुलिआदि-म०; ०आदि-सी० । ४. अञ्जाबाधपच्चया-सी० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. गण्ठो-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७-९. तस्सा नदिया सोतेन-स्या०, रो० । ८. लग्गि-स्या०, रो० । ९. पुरिसा-स्या०, रो० । १०. विकुब्बनिद्धि०-सी०; विकुब्बनिद्धि०-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११. सुवण्ण०-सी० । १२. हि-स्या०, रो० । १३. भत्तग्गेसु-स्या०, रो० । १४. तट्टिकादीसु-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १५. फलिक०-सी० ।

परिभोगेनेव न वट्टन्ति, सङ्घिकपरिभोगेन वा गिहिविकटानि वा वट्टन्ति ।
“तम्बलोहमयो पि^१ पत्तो व^२ न वट्टति, थालकं पन वट्टती” ति इदं सब्बं
कुरुन्दियं वुत्तं । मणिमयो (२०१.१३) ति एत्थ पन इन्दनीलादिमणिमयो
वुत्तो । कंसमयो ति एत्थ वट्टलोहमयो पि सङ्गहितो^३ ।

११. लिखितुं ति तनुकरणत्थायेतं^४ वुत्तं । पकतिमण्डलं ति^५
मकरदन्तच्छिन्नकमण्डलमेव^६ ।

१२. आवट्टित्वा^७ ति अञ्जमञ्जं पहरित्वा । पत्ताधारकं ति एत्थ
“दन्तवल्लिवेत्तादीहि^८ कते भूमिआधारके तयो, दारुआधारके द्वे पत्ते
उपरुपरि^९ ठपेतुं वट्टती” ति कुरुन्दियं वुत्तं । महाअट्टकथायं पन वुत्तं—
“भूमिआधारके तिण्णं पत्तानं अनोकासो^{१०}, द्वे ठपेतुं वट्टति ।^{१०}
दारुआधारकदण्डाधारकेसु पि सुसज्जितेसु एसेव नयो । भमकोटिसदिसो
पन दारुआधारको तीहि दण्डकेहि बद्धो दण्डकाधारको^{११} च एकस्स पि
पत्तस्स अनोकासो, तत्थ ठपेत्वा पि हत्थेन गहेत्वा एव^{१२} निसीदितब्बं ।
भूमियं पन निक्कुज्जित्वा एकमेव ठपेतब्बं” ति ।

मिड्ढन्ते^{१३} ति आलिन्दकमिड्डिकादीनं^{१३} अन्ते । सचे पन^{१५}
परिवत्तेत्वा^{१४} तत्थेव पतिट्ठाति, एवरूपाय वित्थिण्णाय मिड्डिया^{१५} ठपेतुं
वट्टति । परिभण्डन्ते ति बाहिरपस्से कताय तनुकमिड्डिकाय अन्ते^{१६} ।
मिड्डियं^{१६} वुत्तनयेनेव^{१७} एत्था^{१७} पि विनिच्छयो वेदितब्बो ।

R. 1204

चोळकं ति यं पत्थरित्वा पत्तो ठपीयति; तस्मिं पन असति^{२०}
कटसारके वा तट्टिकाय वा मत्तिकापरिभण्डकताय^{१८} भूमिया वा यत्थ न
दुस्सति, तथारूपाय^{१९} वालिकाय वा ठपेतुं वट्टति । पंसुरजादीसु पन
खरभूमियं वा ठपेन्तस्स दुक्कटं । पत्तमाळकं इट्टकाहि वा दारुहि वा कातुं

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. सङ्गहीतो-
सी० । ४. तनुकरनत्थायेतं-रो० । ५. छिन्दकं-स्या०, रो०; मकरदन्ते छिन्नकं-सी० ।
६. आवट्टित्वा-स्या०, रो० । ७. वलो-स्या०, रो० । ८. उपरु-स्या०, रो० ।
९. कासे-स्या०, रो० । १०. दण्डकाधारो-म० । ११. व-सी०; एवं-स्या०, रो० ।
१२. मिड्ढन्ते-सी०; मिड्ढन्ते-स्या०, रो० । १३. मिड्डिकादीनं-स्या०, रो०; मिड्डिकादीनं-
सी० । १४. वट्टित्वा-सी० । १५. मिड्डिया व-स्या०, रो० । १६-१७. अन्तोमिड्डियं-सी० ।
१७-१७. नेवेत्था-म० । १८. मत्तिकपरि-स्या०, रो० । १९. वा-स्या०, रो० ।

B. 48

वट्टति । पत्तकुण्डोलिका^१ (२०२.२७) ति महामुखकुण्डसण्ठाना^२ भण्डकुवख-
लिका^३ वुच्चति । यो लगेय्या^४ ति यत्थ कत्थचिलगोन्तस्स दुक्कटमेव । चीवरवंसे
पि बन्धित्वा ठपेतुं न वट्टति । भण्डकट्टपनत्थमेव^५ कतं होतु निसीदन-
सयनत्थं वा यत्थ कत्थचि मञ्चे वा पीठे वा ठपेन्तस्स दुक्कटं, अञ्जेन पन
५ भण्डकेन सद्धि बन्धित्वा ठपेतुं वट्टति^६ । अटनियं^७ बन्धित्वा ओलम्बेतुं वा
वट्टति, बन्धित्वा पि^८ उपरि ठपेतुं न वट्टति येव । सचे पन मञ्चो^९ वा पीठं
वा उक्खिपित्वा चीवरवंसादीसु अट्टकच्छन्नेन^{१०} ठपितं होति, तत्थ ठपेतुं
वट्टति । अंसवद्धकेन^{११} अंसकूटे लगेवा^{१२} अद्धे ठपेतुं वट्टति । छत्ते भत्तपूरो
पि अंसकूटे लगितपत्तो^{१३} पि ठपेतुं न वट्टति, भण्डकेन पन सद्धि बन्धित्वा
१० वा^{१४} अट्टकं कत्वा^{१५} वा^{१६} ठपिते^{१६} यो कोचि ठपेतुं वट्टति ।

१३. पत्तहत्थेना ति एत्थ न केवलं यस्स पत्तो हत्थे, सो एव
पत्तहत्थो, न केवलं च कवाटमेव पणामेतुं^{१७} न लभति; अपि च खो पन
हत्थे वा पिट्ठिपादे वा यत्थ कत्थचि सरीरावयवे पत्तास्मि सति हत्थेन वा
पादेन^{१८} वा सीसेन वा येन^{१९} केनचि सरीरावयवेन कवाटं वा पणामेतुं
१५ घटिकं वा उक्खिपितुं सूचि वा कुञ्चिकाय अपापुरितुं^{२०} न लभति ।
अंसकूटे पन पत्तं लगेत्वा यथासुखं अपापुरितुं^{२१} लभति^{२२} ।

R. 1205

तुम्बकटाहं ति लावुकटाहं^{२३} वुच्चति, तं परिहरितुं न वट्टति ।
लभित्वा पन तावकालिकं परिभुञ्जितुं वट्टति । घटिकटाहे पि एसेव
नयो । घटिकटाहं^{२४} ति घटिकपालं^{२४} । अब्भुं^{२५} मे ति उत्रासवचनमेतं ।
२० सब्बपंसुकूलिकेना^{२६} ति एत्थ चीवरं च मञ्चपीठं च पंसुकूलं वट्टति,
अज्झोहरणोयं पन दिन्नकमेव गहेतब्बं ।

१. पत्तकण्डोलिकं-सी०, रो० । २. ०मुखकुण्ड०-सी०; ०कुण्डल०-स्या०, रो० ।
३. ०कुक्खुलिका-रो०; ०कुक्खल्लिका-सी० । ४. लगेय्या-सी० । एवमुपरि पि । ५. ०कट्टु०-
रो० । ६. सी० पोत्थके नत्थि । ७. अट्टनियं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ८. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. मञ्चं-स्या०, रो० । १०. ०च्छन्नेन-स्या०, रो० । ११. ०वद्धनकेन-
म० । १२. लगेत्वा-सी० । १३. लकितं-सी० । १४. व-सी० । १५. बन्धित्वा-स्या०,
रो० । १६-१६. ठपिते वा-सी० । १७. पणामेतुं-सी० । १८. पिट्ठिपादेन-स्या०, रो० ।
१९. ०वा-स्या०, रो० । २०. अवा-सी०, म० । एवमुपरि पि । २१. कवाटं अपा-
स्या०, रो० । २२. ०येव-स्या०, रो० । २३. अलावु०-स्या०, रो० । २४-२४. सी० पोत्थके
नत्थि । २५. अब्भुं-म०; अब्भुम्मे-सी०, स्या०, रो० । २६. ०पंसुकुलि०-रो० ।

चलकानी (२०४.५) ति चब्बेत्वा^१ अपविट्ठामिसानि^१ । अट्टिकानी
ति मच्छमंसअट्टिकानि । उच्छिद्वोदकं^२ ति मुखविक्खालनोदकं^३ । एतेसु यं
किञ्चि पत्तेन नीहरन्तस्स दुक्कटं । पत्तं पटिग्गहं^४ कत्वा हत्थं धोवितुं
पि न लभति^५ । हत्थधोतपादधोतउदकं^६ पि पत्ते आकिरित्वा नीहरितुं
न वट्टति । अनुच्छिद्वं^७ सुद्धपत्तं^८ उच्छिद्वहत्थेन^९ गण्हितुं न वट्टति, वाम-^५
हत्थेन पनेत्थ उदकं आसिञ्चित्वा एकं उदकगण्डुसं^{१०} गहेत्वा उच्छिद्वहत्थेन
गण्हितुं वट्टति । एत्तावता पि हि सो उच्छिद्वपत्तो होति, हत्थं^{११} पन
बहि उदकेन विक्खालेत्वा गहेत्तुं वट्टति । मच्छमंसफलाफलादीनि खादन्तो
यं तत्थ अट्ठि वा चलकं^{१२} वा छड्डेतुकामो होति, तं पत्ते ठपेतुं न लभति^{१३} ।
यं पन पटिखादितुकामो होति, तं पत्ते ठपेतुं लभति । अट्टिककण्टका-^{१०}
दीनि^{१४} तत्थेव कत्वा हत्थेन लुञ्चित्वा खादितुं वट्टति । मुखतो नीहटं^{१५}
पन यं किञ्चि पुन^{१६} खादितुकामो होति^{१७}, तं पत्ते ठपेतुं न लभति ।
सिञ्जिवेरनाळिकेरखण्डानि^{१८} डंसित्वा^{१९} पुन ठपेतुं लभति ।

B. 49

चीवरदण्डसत्थकादिकथा

१४. नमतकं ति सत्थकवेठनकं^{२०} पिलोतिकखण्डं^{२०} । दण्डसत्थकं
ति पिप्फलकं वा अञ्जं पि वा यं किञ्चि दण्डं योजेत्वा कतसत्थकं ।^{१५}
कण्णकितायो^{२१} होन्ती ति मलग्गहिता^{२२} होन्ति । किण्णेन पूरेतुं ति किण्ण-
चुण्णेन पूरेतुं । सत्तुया ति हलिद्दिमिस्सकेन^{२३} पिट्टचुण्णेन^{२४} । सरित्तकं
ति पासाणचुण्णं^{२५} वुच्चति; तेन पूरेतुं अनुजानामी ति अत्थो । मधु-
सित्थकेन सारेतुं ति मधुसित्थकेन मक्खेतुं । सरित्तकं^{२६} परिभिज्जती ति तं

R. 1206

- १-१. छड्डेत्वा वम्भेत्वा अपविट्ठामिसानि-स्या०, रो० । २. उच्चि-सी० ।
३. ०विक्खालि-सी० । ४. पटिग्गहणं-स्या०, रो० । ५. लभति-म० । ६. हत्थधोवन-
पादधोवनउदकं-स्या०, रो० । ७. अनुच्चिद्वं-सी० । एवमुपरि पि । ८. विमुद्ध-स्या०,
रो० । ९. उच्चिद्व-सी० । एवमुपरि पि । १०. ०गण्डूसं-सी०; ०गण्डसं-स्या०, रो० ।
११. उच्छिद्वहत्थं-स्या०, रो० । १२. फलकं-सी० । १३. लभति-सी० । एवमुपरि पि ।
१४. ०कण्टकादीनि-रो० । १५. नीहटं-स्या०, रो० । १६. पुन न-सी० । १७. सी० पोत्थके
नत्थि । १८. सिञ्जिवेर०खण्डादीनि-स्या०, रो० । १९. डंसित्वा-सी०, रो०; डंसित्वा-म० ।
२०-२०. ०वेठनकपिलोतिक-स्या०, रो० । २१. ०किता-सी०, म० । २२. मलग्गहिता-
स्या०, रो० । २३. हलिद्दि-स्या०, रो० । २४. ०पूरेतुं-स्या०, रो० । २५. ०पि-स्या०, रो० ।

मक्खितमधुसित्थकं भिज्जति । सरित्सिपाटिकं (२०४.२६) ति मधु-
सित्थकपिलोतिकं; सत्थकोसकसिपाटिका^१ पन सरित्सिपाटिकाय अनुलोमा
ति कुरुन्दियं वुत्तं ।

कठिनं^२ ति निस्सेणि पि तत्थ अत्थरितब्बकटसारककिलञ्जानं^३
५ अञ्जतरं पि । कठिनरज्जुं^४ ति याय दुपट्टचीवरं^५ सिब्बन्ता कठिने
चीवरं^६ बन्धन्ति । कठिनं नप्पहोती ति दीघस्स भिक्खुनो पमाणेन कतं
कठिनं; तत्थ रस्सस्स भिक्खुनो चीवरं पत्थरियमानं^७ नप्पहोति, अन्तो-
येव होति; दण्डके^८ न पापुणाती ति अत्थो । दण्डकठिनं ति तस्स मज्जे
इतरस्स भिक्खुनो पमाणेन अञ्जं निस्सेणि बन्धितुं अनुजानामी ति अत्थो ।

१० विदलकं ति दण्डकठिनप्पमाणेन कटसारकस्स परियन्ते पटिसंह-
रित्वा दुगुणकरणं^९ । सलाकं ति दुपट्टचीवरस्स अन्तरे पवेसनसलाकं ।
विनन्धनरज्जुं^{१०} ति^{११} महानिस्सेणिया सद्धि खुद्दकं^{१२} निस्सेणि^{१२} विनन्धितुं^{१३}
रज्जुं^{१३} । विनन्धनसुत्तं^{१४} ति खुद्दकनिस्सेणिया चीवरं विनन्धितुं सुत्तकं^{१५} ।
विनन्धित्वा चीवरं^{१६} सिब्बेतुं^{१७} ति तेन सुत्तकेन तत्थ चीवरं विनन्धित्वा
१५ सिब्बेतुं^{१७} । विसमा होन्ती ति काचि खुद्दका होन्ति, काचि महन्ता ।
कळिम्भकं^{१८} ति पमाणसञ्जाकरणं यं किञ्चि तालपण्णादि^{१९} । मोघसुत्तकं
ति वड्डकीनं दारुसु काळसुत्तेन^{२०} विय हलिदिसुत्तेन सञ्जाकरणं ।
अङ्गुलिया पटिग्गणहन्ती^{२१} ति सूचिमुखं अङ्गुलिया पटिच्छन्ति । पटिग्गह^{२२}
ति अङ्गुलिकोसकं^{२२} ।

२० १५. आवेसनवित्थकं नाम यं किञ्चि पातिचङ्कोटकादि^{२३} । उच्च-
वत्थुकं ति पंसुं^{२४} आकिरित्वा उच्चवत्थुकं कातुं अनुजानामी ति अत्थो ।

१. कोसकं-स्या०, रो०; सिपाटिया-म० । २. कठिनं-म० । एवमुपरि पि ।
३. कटसारकिल-सी०; तब्बं कट-स्या०, रो० । ४. रज्जं-रो० । ५. दुपट्टचीवरं-
रो०; दुपट्ट-स्या० । एवमुपरि पि । ६. पि-म० । ७. अत्थरिय-स्या०, रो० ।
८. दण्डकेन-रो० । ९. दिगुण-सी०; दुगुण-स्या०, रो० । १०. विनन्धन-स्या०,
रो० । ११. ति तत्थ-स्या०, रो० । १२-१३. खुद्दक-स्या०, रो० । १३-१४. विनन्धितरज्जु-
स्या०, रो० । १४. विनन्धनसुत्तकं-स्या०, रो०; सुत्तकं-सी० । १५. सुत्तं-सी० ।
१६. सी० पोत्थके नत्थि । १७. सिब्बेतुं-म० । १८. कळिम्भकं-सी०, स्या०, रो० ।
१९. पण्णादि-सी० । २०. काल-सी० । २१. पति-सी० । २२-२३. सी० पोत्थके
नत्थि । २३. चङ्कोटकादि-सी०, पाटिचङ्कोटकादि-स्या०, रो० । २४. पंसुं-रो० ।

ओगुम्फेत्वा^१ उल्लिप्तावलितं कातुं (२०६.१४) ति छदनं^२ ओधुनित्वा घनदण्डकं कत्वा अन्तो चेव^३ बहि च मत्तिकाय लिम्पितुं^४ ति अत्थो । गोघंसिकाया ति वेळुं^५ वा रुक्खदण्डकं^६ वा अन्तो कत्वा तेन सद्धि सङ्घरितुं ति अत्थो । बन्धनरज्जुं ति तथा सङ्घरितस्स बन्धनरज्जुं ।

१६. कटच्छुपरिस्सावनं नाम तीसु दण्डकेसु विनन्धित्वा कतं । 5

१७. यो न ददेय्या ति अपरिस्सावनकस्सेव यो न ददाति, तस्स^७ आपत्ति । यो पन अत्तनो हत्थे परिस्सावने^८ विज्जमाने पि याचति, तस्स न अकामा दातब्बं । दण्डपरिस्सावनं^९ ति रजकानं खारपरिस्सावनं विय चतूसु पादेसु बद्धनिस्सेणिकाय^{१०} साटकं बन्धित्वा मज्जे दण्डके उदकं आसिञ्चितब्बं, तं उभो पि कोट्ठासे पूरेत्वा परिस्सवति^{११} । ओत्थरकं^{१२} 10 नाम यं उदके ओत्थरित्वा घटकेन^{१३} उदकं गण्हन्ति, तं हि चतूसु दण्डकेसु वत्थं बन्धित्वा उदके चत्तारो खानुके^{१४} निखणित्वा^{१५} तेसु बन्धित्वा सब्बपरियन्ते^{१६} उदकतो मोचेत्वा मज्जे ओत्थरित्वा घटेन उदकं गण्हन्ति । मकसकुटिका ति चीवरकुटिका वुच्चति ।

१८. अभिसन्नकाया^{१७} ति सेम्हादिदोसुस्सनकाया^{१८} । अगगळवट्ठि 15 नाम द्वारबाहाय^{१९} समप्पमाणोयेव अगगळत्थम्भो^{२०} वुच्चति, यत्थ तीणि चत्तारि छिद्धानि कत्वा सूचियो योजेन्ति^{२१} । कपिसीसकं नाम द्वारबाहं विज्झित्वा तत्थ पवेसितो अगगळपासको वुच्चति । सूचिका ति तत्थ मज्जे छिद्दं कत्वा पवेसिता । घटिका ति उपरि योजिता । मण्डलिकं कातुं ति नीचवत्युक्कं चिनिंतुं । धूमनेत्तं ति धूमनिक्खमनछिद्दं । वासेतुं 20

१. ओगुम्फेत्वा-सी०, स्या०, रो० । २. छदना-सी० । ३. च सी०, स्या० रो० । ४. लिम्पेतुं-स्या०, रो० । ५. वेत्थं-सी० । ६. दण्डं-म० । ७. तस्सेव-स्या०, रो० । ८. परिस्सानेव-रो० । ९. दण्डकं-रो० । १०. बन्धनिस्सेणिकाय-रो०; वन्ध-स्या० । ११. परिस्सावति-स्या०, रो० । १२. ओत्थरिकं-स्या०, रो० । १३. घटेन-स्या०, रो० । १४. खानुके-रो० । १५. निखणित्वा-सी०; निक्खणित्वा-रो०; निक्खणित्वा-स्या० । १६. सब्बे-सी०, स्या०, रो० । १७-१८. सी० पोत्थके नत्थि । १९. बाहाय-सी० । २०. अगगळ-सी० । २१. देन्ति-स्या०, रो०, म० ।

R. 1208

B. 51

ति गन्धेन^१ वासेतुं । उदकाधानं^२ (२१०.३)ति उदकटुपनट्टानं^३ । तत्थ घटेन उदकं ठपेट्वा सरावकेन वलञ्जेतब्बं^४ । कोट्टको ति द्वारकोट्टको ।

१६. तिस्सो पटिच्छादियो ति एत्थ जन्ताघरपटिच्छादि^५ च उदक-पटिच्छादि^६ च परिकम्मं करोन्तस्सेव वट्ठति, सेसेसु अभिवादनादीसु न
५ वट्ठति । वत्थपटिच्छादि सब्बकम्मेसु वट्ठति । उदकं न होती ति न्हान-उदकं^७ न होति ।

२०. तुलं ति पण्णिकानं विय उदकउब्बाहनकतुलं^८ । करकटको^९ वुच्चति गोणे वा^{१०} योजेत्वा हत्थेहि वा गहेत्वा दीघवरत्तादीहि^{११} आकड्ड-नयन्तं । चक्कवट्टकं ति अरहट्टघटियन्तं^{१२} । चम्मखण्डं नाम तुलाय वा
१० करकटके^{१३} वा योजेतब्बकं चम्मभाजनं । पाकटा^{१४} होती ति अपरिक्खित्ता होति । उदकपुञ्छनी ति^{१५} दण्डमया^{१६} पि विसाणमया पि दारुमया पि वट्ठति, तस्सा असति चोळकेना^{१७} पि^{१८} उदकं पच्चुद्धरितुं वट्ठति ।

२१. उदकमातिकं ति उदकस्स आगमनमातिकं । निल्लेखं^{१९} जन्ताघरं^{२०} नाम आविद्धपक्खपासकं वुच्चति, गोपानसीनं उपरिमण्डले पक्ख-
१५ पासके ठपेट्वा कतकूटच्छदनस्सेतं नामं । चातुमासं^{२१} निसीदनेना ति निसीदनेन चत्तारो मासे न विप्पवसितब्बं^{२२} ति अत्थो ।

२२. पुप्फाभिकिण्णेषू ति पुप्फेहि सन्थतेसु^{२३} । नमतकं नाम^{२४} एळकलोमेहि कतं अवायिमं^{२५} चम्मखण्डपरिहारेन^{२६} परिभुञ्जितब्बं । आसित्तकूपधानं नाम तम्बलोहेन वा रजतेन वा कताय पेळाय^{२७} एतं
२० अधिवचनं, पटिक्खित्तत्ता एन दारुमया पि न वट्ठति । मळोरिकं^{२८} ति

१. गन्धेहि-स्या०, रो० । २. उदकनिधानं-स्या०, रो०; उदकट्टानं-म० । ३. उदकत्थ-पन०-म० । ४. वल०-म० । ५. पटिच्छादि-सी० । ६. न्हानोदकं-म० । ७. उब्बा-हनतुलं-स्या०, रो० । ८. वत्ति-स्या०, रो० । ९. रो० पोत्थके नत्थि । १०. वरत्तादि-स्या०, रो० । ११. अरघट्टघटियन्तं-सी० । १२. करकटकेन-स्या०, रो० । १३. अपारुता-सी० । १४. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १५. दन्तमया-सी०, स्या०, रो० । १६-१७. चोळकेन पि-सी०; चोळकेन-स्या०, रो० । १७-१८. निल्लेख०-म० । १८. चतु०-सी० । १९. वासितब्बं-स्या०, रो० । २०. सण्ठितेसु-स्या०, रो० । २१. ति-स्या०, रो० । २२. आवा०-रो० । २३. च-म० । २४. पेलाय-सी०, स्या०, रो० । २५. मळोरिका-सी०, म० ।

दण्डाधारको^१ वृत्ति । यद्विआधारकपण्णाधारकपच्छिकपिट्टानि^२ पि एत्थेव पविट्टानि । आधारकसङ्खेपगमनतो हि पट्टाय छिद्दं विद्धं पि अविद्धं^३ पि वट्टतियेव । एकभाजने (२१३.२०) ति एत्थ सचे एको भिक्खु भाजनतो फलं वा पूर्वं वा गहेत्वा गच्छति, तस्मिं^४ अपगते इतरस्स सेसकं भुञ्जितुं वट्टति । इतरस्सा पि तस्मिं खीणे^५ पुन गहेतुं वट्टति ।

R. 1209

5

२३-२५. अट्टहङ्गेही^६ ति एत्थ एकेकेन पि अङ्गेन समन्नागतस्स अन्तोसीमाय वा निस्सीमं^७ गन्त्वा नदीआदीसु वा निक्कुञ्जितुं वट्टतियेव । एवं निक्कुञ्जिते पन पत्ते तस्स गेहे कोचि देय्यधम्मो न गहेतब्बो— “असुकस्स गेहे भिक्खं मा गण्हित्था^८” ति अञ्जविहारेसु^९ पि पेसेतब्बं । उक्कुञ्जनकाले पन यावततियं याचापेत्वा हत्थपासं विजहापेत्वा जत्ति- 10 दुतियकम्मेन उक्कुञ्जितब्बो ।

B. 52

२६. पुरक्खत्वा^{१०} ति अगगतो कत्वा^{११} । संहरन्तू ति संहरियन्तु^{१२} । चेलपट्टिकं^{१३} ति चेलसन्थरं । सो किर “सचे अहं पुत्तं लच्छामि, अक्क- मिस्सति मे भगवा चेलपट्टिकं” ति इमिना अज्झासयेन सन्थरि, अभब्बो चेस पुत्तलाभाय^{१४}; तस्मा भगवा न अक्कमि । यदि अक्कमेय्य, 15 पच्छा पुत्तं अलभन्तो “नायं सब्बञ्जू” ति दिट्ठि गण्हेय्य । इदं ताव भग- वतो अनक्कमने कारणं । यस्मा पन भिक्खू पि ये अजानन्ता अक्कमेय्युं, ते गिहीनं परिभूता भवेय्युं^{१५}; तस्मा भिक्खू परिभवतो मोचेतुं सिक्खापदं पञ्जापेसि^{१६} । इदं सिक्खापदपञ्जापने कारणं ।

मङ्गलत्थाय याचियमानेना ति अपगतगब्भा वा होतु गरुगब्भा 20 वा, एवरूपेसु ठानेसु मङ्गलत्थाय याचियमानेन अक्कमितुं वट्टति । धोत-

१. दण्डो-म । २. ०पत्ता०-स्या०, रो० । ३. अविद्धं-स्या०, रो० । ४. तस्मिं भिक्खुग्धि-स्या०, रो० । ५. खणे-स्या०, रो० । ६. अट्टहङ्गेहि-रो० । ७. निसीमं-रो० । ८. गण्हित्था-स्या०, रो० । ९. अङ्गेसु पि विहारेसु-स्या०, रो०; अङ्गेसु-म० । १०-१०. सी० पोत्थके नत्थि; पुरक्खत्वा०-स्या०, रो० । ११. संहरी०-सी० । १२. ०पत्तिकं-सी०; चेलपट्टिकं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १३. ०पट्टिलाभस्स-स्या०, रो०; ०लाभस्स-सी० । १४. भवेय्यं-स्या०, रो० । १५. पञ्ज०-सी०, म० ।

पादकं (२१८.१६) नाम पादधोवनट्टाने धोतेहि पादेहि अक्कमनत्थाय^१
पच्चत्थरणं अत्थतं होति, तं अक्कमितुं वट्टति ।

खुदकवत्थुकथा

२७. कतकं नाम पदुमकण्णिकाकारं पादघंसनत्थं कण्टके उट्टापेत्वा
कतं । तं वट्ट^२ वा होतु चतुरस्सादिभेदं वा, बाहुलिकानुयोगत्ता पटिक्खित्त-
५ मेव, नेव पटिग्गहेतुं न परिभुञ्जितुं वट्टति । सक्खरा ति पासाणो वुच्चति;
R. 1210 पासाणफेणको पि वट्टति । विधूपनं ति बीजनी वुच्चति । तालवण्टं पन
तालपण्णेहि वा कतं होतु वेळुदन्तविलीवेहि^३ वा मोरपिञ्छेहि^४ वा चम्म-
विकतीहि वा सब्बं वट्टति । मक्कसवीजनी^५ दन्तमयविसाणमयदण्डका
पि वट्टति, वाकमयबीजनिया केतकपारोहकुन्तालपण्णादिमया^६ पि
10 सङ्गहिता ।

२८-३०. गिलानस्स छत्तं ति एत्थ यस्स कायडाहो^७ वा पित्त-
कोपो^८ वा होति, चक्खु^९ वा दुब्बलं, अञ्जो वा कोचि आबाधो विना
छत्तेन उप्पज्जति, तस्स गामे वा अरञ्जे वा छत्तं वट्टति । वस्से पन
चीवरगुत्तत्थं वाळमिगचोरभयेसु^{१०} च अत्तगुत्तत्थं पि वट्टति । एकपण-
15 च्छत्तं^{११} पन सब्बत्थेव वट्टति ।

B. 53

असिस्सा ति असि अस्स । विज्जोतलती^{१२} ति विज्जोतति^{१३} ।
दण्डसम्मृत्तिं^{१४} ति एत्थ पमाणयुत्तो चतुहत्थोयेव दण्डो सम्मन्नित्वा दातब्बो ।
ततो ऊनातिरित्तो^{१५} विना पि सम्मुत्तिया सब्बेसं वट्टति । सिक्का पन
अगिलानस्स न वट्टति, गिलानस्सा पि सम्मन्नित्वा व दातब्बा ।

20 ३१. रोमन्थकस्सा^{१६} ति एत्थ ठपेत्वा रोमन्थकं सेसानं आगतं^{१७}
उम्मारं मुखे सन्धारेत्वा^{१८} गिलन्तानं आपत्ति । सचे पन असन्धारितमेव
परगलं गच्छति, वट्टति ।

१. अक्कमण-सी० । २. वत्तं-स्या०, रो० । ३. वेत्थ-सी०; विलिवेहि-स्या० ।
४. पिञ्जेहि-स्या०, रो० । ५. बीजनी-म० । ६. कन्दल-सी०; कण्डाल-स्या०,
रो । ७. दाहो-सी०, स्या०, रो० । ८. चित्त-स्या०, रो० । ९. चक्खुं-स्या०, रो० ।
१०. मिगचर-स्या०, रो० । ११. पण्णच्छत्तं-स्या०, रो० । १२. विजो-स्या०, रो० ।
१३. विजोतेति-स्या०, रो० । १४. सम्मति-स्या०, रो० । १५. ऊनाति-स्या०, रो० ।
१६. रोमट्ट-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
१८. सन्धारेत्वा-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

यं दिव्यमानं^१ (२२३.८) ति यं^२ दायकेहि दिव्यमानं पटिग्गहित-
भाजनतो बहि पतितं, तं भिक्खुना सामं गहेत्वा परिभुञ्जितुं अनुजानामी
ति अत्थो^३ । इदं भोजनवग्गे [स०पा०-८२६] वण्णितमेव ।

३२. कुप्पं करिस्सामी ति सद्दं करिस्सामि । नखादीहि नख-
च्छेदने आपत्ति नत्थि, अनुरक्खणत्थं^४ पन नखच्छेदनं अनुञ्जातं । वीसति-^५
मट्ठं^६ ति वीसति^७ पि नखे लिखितमट्ठे कारापेन्ति । मलमत्तं ति नखतो
मलमत्तं अपकट्ठितुं^८ अनुजानामी ति अत्थो ।

३३-३४. खुरसिपाटिकं ति खुरकोसकं । मस्सुं^९ कप्पापेन्तो ति
कत्तरिया मस्सुं छेदापेन्ति^{१०} । मस्सुं वड्ढापेन्ती ति मस्सुं दीघं कारेन्ति^{११} ।
गोलोमिकं ति हनुकम्हि दीघं कत्वा ठपितं एल्लकमस्सुं^{१२} वुच्चति । चतु-^{१०}
रस्सकं ति चतुकोणं । परिमुखं ति उरे लोमसंहरणं^{१३} । अड्ढदुक्कं^{१४} ति उदरे
लोमराजिट्ठपनं^{१५} । आपत्ति दुक्कटस्सा ति मस्सुकप्पापनादीसु^{१६} सब्बत्थ
आपत्ति दुक्कटस्स । आवाधप्पच्चया सम्भाधे लोमं ति गण्डवणरुधिआदि-
आवाधप्पच्चया^{१७} । कत्तरिकाया ति गण्डवणरुधिसीसरोगावाधप्पच्चया ।
सक्खरादीहि नासिकालोमगाहापने^{१८} आपत्ति नत्थि । अनुरक्खणत्थं पन^{१५}
सण्डासो अनुञ्जातो । न भिक्खवे पलितं गाहापेतब्बं ति एत्थ यं
भमुकाय^{१९} वा ललाटे^{२०} वा दाठिकाय वा उग्गन्त्वा बीभच्छं^{२१} ठितं, तादिसं
लोमं^{२२} पलितं वा अपलितं वा गाहापेतुं^{२३} वट्ठति ।

३५. कंसपत्थरिका ति कंसभण्डवाणिजा^{२४} । बन्धनमत्तं ति वासि-
कत्तरयट्ठिआदीनं^{२५} बन्धनमत्तं ।

R. 1211

20

१. दीयमानं-स्या०, रो० । २-२. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. अत्तानु-
रक्खणत्थं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. मट्ठं-सी० । ५. वीसति-सी० । ६. अप-
कट्ठितुं-रो० । ७-७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. कारापेन्ति-स्या०, रो० । ९. मस्सुकं-स्या०,
रो० । १०. लोमराजिसंहरणं-स्या०, रो० । ११. अड्ढदुक्कं-सी०; अड्ढदुक्कं-स्या०, रो० ।
१२. ठपनं-सी०, स्या०, रो० । १३. प्पापनादीसु-स्या०, रो० । १४. वनं-म०; रुचिं-
स्या०, रो० । १५. नासिकालोमगाहा-स्या०, रो०; लोमगाहा-सी० । १६. कायं-
स्या०, रो० । १७. ललाटे-सी०, म० । १८. विभच्छं-स्या०, रो० । १९. वा-स्या०, रो० ।
२०. गाहेतुं-स्या०, रो० । २१. वाणिजा-स्या०, रो० । २२. यट्ठिकादीनं-स्या०, रो०;
आदिना-सी० ।

B. 54

३६-३७. न भिक्खवे अकायबन्धनेना (२२६.४) ति एत्थ
 अबन्धित्वा निक्खमन्तेन यत्थ सरति, तत्थ बन्धितब्बं । आसनसालाय बन्धि-
 स्सामी ति गन्तुं वट्ठति । सरित्वा याव न बन्धति, न ताव पिण्डाय चरितब्बं ।
 कलावुकं नाम बहुरज्जुकं । देड्डुभकं नाम उदकसप्पसीससदिसं । मुरजं^१
 ५ नाम मुरजवट्टिसण्ठानं^२ वेठेत्वा कतं । मद्दवीणं^३ नाम पामङ्गसण्ठानं ।
 ईदिसं हि एकं पि न वट्ठति, पगेव बहूनि । पट्टिकं सूकरन्तकं ति एत्थ
 पकतिवीता^४ वा मच्छकण्टकवायिमा^५ वा पट्टिका वट्ठति, सेसा कुञ्जर-
 च्छिकादिभेदा न वट्ठन्ति । सूकरन्तकं नाम कुञ्जिकाकोसकसण्ठानं^६ होति ।
 एकरज्जुकं पन मुद्दिकायबन्धनं^७ च सूकरन्तकं अनुलोमेति । अनुजानामि
 R. 1212 10 भिक्खवे मुरजं मद्दवीणं ति इदं दसासुयेव अनुज्जातं । पामङ्गदसा
 चेत्थ चतुन्नं उपरि न वट्ठति । सोभणं^८ नाम वेठेत्वा मुखवट्टिसिब्बनं ।
 गुणकं नाम मुद्दिङ्गसण्ठानेन^९ सिब्बनं; एवं सिब्बिता^{१०} हि अन्ता थिरा
 होन्ति । पवनन्तो ति पासन्तो वुच्चति ।

३८. हत्थिसोण्डकं^{११} नाम नाभिमूलतो हत्थिसोण्डसण्ठानं ओलम्बकं
 15 कत्वा निवत्थं चोलकित्थिनिवासनं^{१२} विय । मच्छवाळकं^{१३} नाम एकतो दसन्तं
 एकतो पासन्तं ओलम्बेत्वा^{१४} निवत्थं । चतुक्कणकं नाम उपरि द्वे, हेट्ठतो
 द्वे ति एवं चत्तारो कण्णे दस्सेत्वा निवत्थं । तालवण्टकं नाम तालवण्टका-
 कारेन^{१५} साटकं ओलम्बेत्वा निवासनं । सतवलिकं^{१६} नाम दीघसाटकं
 अनेकवत्तुं ओभञ्जित्वा ओवट्टिकं करोन्तेन निवत्थं, वामदक्खिणपस्सेसु
 20 वा निरन्तरं वलियो^{१७} दस्सेत्वा निवत्थं । सचे पन जाणुतो^{१८} पट्ठाया एका
 वा द्वे वा वलियो पञ्जायन्ति, वट्ठति ।

१. मुरजं-स्या०, रो० । २. मुरजवट्ठं-स्या०, रो० । ३. ०वाणं-रो० । ४. ०विता-
 रो० । ५. ०कण्टकं-रो० । ६. कुञ्जिकं-सी०; सूकरवट्टिकुञ्जिककोसं-स्या०; सूकर-
 वट्टिकुञ्जिककोसं-रो० । ७. मुद्दिकां-सी० । ८. सोभकं-सी०, स्या०, रो० । ९. मुद्दिकं-
 सी०, स्या०, रो० । १०. सिब्बिता-स्या०, रो० । ११. ०सोण्डकं-स्या०, रो० ।
 १२. चोलकइत्थीनं निवासनं-स्या०, रो०; चोलिकइत्थीनं निवासनं-म० । १३. ०वालकं-सी०,
 रो० । १४. ओलम्बेत्वा-स्या०, रो० । १५. ०वण्टाकारेन-स्या०, रो०, म० । १६. ०वल्लिकं-
 सी०, स्या०, रो० । १७. वल्लियो-स्या०, रो० । १८. जानुतो-सी०, स्या०, रो० ।

संवेल्लियं^१ निवासेन्ती (२२७.१३)ति मल्लकम्मकारादयो^२ विय कच्छं
बन्धित्वा निवासेन्ति; एवं निवासेतुं गिलानस्सा^३ पि मग्गप्पटिपन्नस्सा पि न
वट्टति । यं पि मग्गं गच्छन्ता एकं वा द्वे वा कोणे उक्खिपित्वा अन्तरवास-
कस्स उपरि लग्गेन्ति^४, अन्तो वा एकं कासावं तथा निवासेत्वा बहि अपरं
निवासेन्ति, सब्बं न वट्टति । गिलानो^५ पन अन्तो कासावस्स ओवट्टिकं^६
दस्सेत्वा अपरं^७ उपरि निवासेतुं लभति । अगिलानेन द्वे निवासेन्तेन
सगुणं^८ कत्वा निवासेतब्बानि । इति यं च इध पटिक्खित्तं, यं च
सेखियवण्णनायं; तं सब्बं वज्जेत्वा निब्बिकारं तिमण्डलं पटिच्छादेन्तेन
परिमण्डलं निवासेतब्बं । यं किञ्चि विकारं करोन्तो दुक्कटा न मुच्चति ।
न भिक्खवे गिहिपारुतं पारुपितब्बं ति एवं पटिक्खित्तं^९ गिहिपारुतं^{१०}
अपारुपित्वा, उभो कण्णे समं कत्वा पारुपनं परिमण्डलपारुपनं नाम,
तं पारुपितब्बं ।

B. 55

तत्थ यं किञ्चि सेतपटपारुतं परिब्बाजकपारुतं एकसाटकपारुतं
सोण्डपारुतं अन्तेपुरिकपारुतं महाजेट्टकपारुतं कुटिप्पवेसकपारुतं ब्राह्मण-
पारुतं पालिकारकपारुतं ति एवमादि परिमण्डललक्खणतो अञ्जथा पारुतं,
सब्बमेतं गिहिपारुतं नाम । तस्मा यथा सेतपटा अट्टपालकनिगण्ठा^{११}
पारुपन्ति, यथा च एकच्चे परिब्बाजका उरं विवरित्वा द्वीसु अंसकूटेसु
पावुरणं^{१२} ठपेन्ति, यथा च एकसाटका मनुस्सा निवत्थसाटकस्स एकेन
अन्तेन पिट्ठि पारुपित्वा उभो कण्णे उभोसु^{१३} अंसकूटेसु ठपेन्ति, यथा च
सुरासोण्डादयो साटकेन गीवं परिकिखपन्ता उभो अन्ते उदरे वा
ओलम्बेन्ति^{१४}; पिट्ठियं वा खिपन्ति, यथा च अन्तेपुरिकायो^{१५} अक्खितारक-
मत्तं^{१६} दस्सेत्वा ओगुण्ठिकं^{१७} पारुपन्ति, यथा च महाजेट्टा^{१८} दीघसाटकं
निवासेत्वा तस्सेव एकेनन्तेन सकलसरोरं पारुपन्ति, यथा च कस्सका^{१९}

R. 1213

१. संवेल्लियं-स्या०, रो० । २. ंकरादयो-सी०, स्या०, रो० । ३. गिलानस्स-
म० । ४. लग्गेन्ति-सी० । ५. गिलानेन-सी० । ६. ंपि-स्या०, रो० । ७. ंपि-स्या०,
रो० । ८. सो यं-स्या०, रो० । ९. ंक्खित्तुं-रो० । १०. ंपारुपनं-स्या०, रो० । एवमुपरि
पि । ११. अट्ट०-म०; अट्टपालिका निगण्ठा-स्या०, रो० । १२. पावु०-सी०; पारुपनं-
स्या०, रो० । १३. उभेसु-सी० । १४. ओलम्बन्ति-स्या०, रो० । १५. अन्तो-सी०;
०पुरिकादयो-स्या०, रो० । १६. ंतारका-सी० । १७. ओगुण्ठिकं-रो० । १८. ०जेट्टका-
स्या०, रो० । १९. कसका-स्या०, रो० ।

खेत्तकुटि पविसन्ता साटकं पलिवेठेत्वा उपकच्छके पक्खिपित्वा तस्सेव
एकेनन्तेन सरीरं पारुपन्ति, यथा च ब्राह्मणा उभिन्नं उपकच्छकानं
अन्तरेण साटकं पवेसेत्वा अंसकूटेसु पक्खिपन्ति, यथा च पालिकारको
भिक्षु एकंसपारुपनेन पारुतं वामबाहुं^१ विवरित्वा चीवरं अंसकूटं
५ आरोपेति; एवं^२ अपारुपित्वा सब्बे पि एते अज्जे च एवरूपे पारुपनदोसे
वज्जेत्वा निब्बिकारं परिमण्डलं पारुपितब्बं । तथा अपारुपित्वा^३ आरामे
वा अन्तरघरे वा अनादरेण यं किञ्चि विकारं करोन्तस्स दुक्कटं ।

३९. मुण्डवट्ठी^४ (२२७.१७) ति यथा रज्जो कुहिञ्चि गच्छतो
परिक्खारभण्डवहनमनुस्सा* ति अधिप्पायो । अन्तराकाजं ति मज्जे लगेत्वा
१० द्वीहि वहितब्बभारं^५ ।

B. 56

R. 1214

४०. अचक्खुस्सं ति चक्खुनं हितं न होति; परिहानि जनेति ।
नच्छादेती ति न रुच्चति । अट्टङ्गुलपरमं ति मनुस्सानं पमाणङ्गुलेन
अट्टङ्गुलपरमं । अतिमटाहकं^६ ति अतिखुदकं ।

४१. दायं आलिम्पेन्ती ति तिणवनादीसु अग्गि देन्ति^७ । पटग्गि
१५ ति पटिअग्गि^८ । परित्तं ति अप्पहरितकरणेन वा परिखाखणनेन वा
परित्ताणं^९ । एत्थ पन अनुपसम्पन्ने सति सयं अग्गि दातुं न लभति,
असति अग्गि पि दातुं लभति^{१०}, भूमि तच्छेत्वा तिणानि पि हरितुं, परिखं
पि खणितुं, अल्लसाखं भञ्जित्वा पि^{११} अग्गि निब्बापेतुं लभति, सेनासनं पत्तं
वा अप्पत्तं वा तथा निब्बापेतुं लभतियेव । उदकेन पन कप्पियेनेव लभति,
२० न इतरेण ।

४२. सति करणीये ति सुक्खकट्टादिग्गहणकिञ्चे सति । पोरिसियं
ति पुरिसप्पमाणं । आपदासू ति वाळमिगादयो वा दिस्वा मग्गमूळहो^{१२} वा
दिसा ओलोकेतुकामो^{१३} हुत्वा दवडाहं^{१४} वा उदकोघं^{१५} वा आगच्छन्तं^{१६}
दिस्वा एवरूपासु आपदासु अतिउच्चं पि रुक्खं आरोहितुं वट्टति ।

१. ०बाहुं-म० । २. एवमेव-स्या०, रो० । ३. अपारुपेत्वा-स्या०, रो० ।
४-४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. ०भण्डवहनमनुस्सा-स्या०, रो० । ६-६. सी० पोत्थके नत्थि ।
७. ०दातुं-स्या०, रो० । ८. परित्तानं-सी०, स्या०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । १०. सी० पोत्थके नत्थि । ११. सी० पोत्थके नत्थि । १२. ०वा-सी० । १३. ०दाहुं-
स्या०, रो० । १४-१४. ०कोघं आगच्छन्तं वा-स्या०, रो० ।

सकनिरुत्तिअनुजाननादिकथा

४३. कल्याणवाकरणा (२२८.२५)ति मधुरसद्दा । छन्दसो आरोपेमा
ति वेदं विय सक्कतभासाय वाचनामगं आरोपेम । सकाय निरुत्तिया ति
एत्थ सका निरुत्ति नाम सम्मासम्बुद्धेन वुत्तप्पकारो मागधिको^१ वोहारो^१ ।

४४-४५. लोकायतं नाम “सब्बं उच्छिट्ठं,^२ सब्बं अनुच्छिट्ठं,
सेतो काको, काळो बको; इमिना च इमिना च कारणेना” ति एवमादि- 5
निरत्थककारणपटिसंयुत्तं^३ तित्थियसत्थं ।

४६. अन्तरा अहोसी ति अन्तरिता^४ अहोसि पटिच्छन्ना ।

४७. आवाधप्पच्चया ति यस्स आवाधस्स लसुणं^५ भेसज्जं; तप्पच्चया
ति अत्थो ।

४८-५०. पस्सावपादुकं ति एत्थ पादुका इट्ठकाहि पि सिलाहि पि 10
दारुहि पि कातुं वट्टति । वच्चपादुकाय पि एसेव नयो । परिवेणं ति
वच्चकुटिपरिक्खेपब्भन्तरं ।

५१. यथाधम्मो कारेतब्बो ति दुक्कटवत्थुम्हि दुक्कटेन पाचित्तिय-
वत्थुम्हि पाचित्तियेन कारेतब्बो ।

B. 57

५२. पहरणत्थं^६ कतं पहरणी ति वुच्चति, यस्स कस्सचि आवुव- 15 R. 1215
सङ्घातस्सेतं अधिवचनं, तं ठपेत्वा अज्जं सब्बं लोहभण्डं अनुजानामी
ति अत्थो^७ । कतकं^८ च कुम्भकारिकं चा ति एत्थ कतकं^९ वुत्तमेव ।
कुम्भकारिकं^९ चा^{१०} ति धनियस्सेव सब्बमत्तिकामयकुटि^{१०} वुच्चति । सेसं
सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

खुदकवत्थुक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१-१. मागधिको-सी०; मागधिकवोहारो-स्या०, रो० । २. उच्छिट्ठं-सी० ।
एवमुपरि पि । ३. ०कारणसंयुत्तं-सी० । ४. अन्तरिका-स्या०, रो० । ५. लसुणं-सी० ।
६-६. सी० पोत्थके नत्थि । ७. कतं-रो० । ८. कतहं-रो० । ९-९. ०कारिका-सी०, स्या०,
रो० । १०. ०कुटी-स्या०; कुटी ति-रो० ।

६. सेनासनवखन्धकं

विहारानुजाननकथा

B. 58

१. सेनासनवखन्धके—अपञ्जत्त^१ होती (२३६.२) ति अननुञ्जातं
होति । विहारो नाम अङ्गयोगादिमुत्तको अवसेसावासो । अङ्गयोगो ति
सुपण्णवङ्कगेहं^२ । पासादो ति दीघपासादो । हम्मियं ति उपरि आकासतले
पतिट्ठितकूटागारो पासादोयेव । गुहा ति इट्ठकगुहा^३ सिलागुहा दारुगुहा
५ पंसुगुहा । आगतानागतस्स चातुद्दिसस्स सङ्खस्सा ति आगतस्स च अनागतस्स
च चतूसु^४ दिसासु अप्पटिहतचारस्स^५ चातुद्दिसस्स सङ्खस्स ।

२. अनुमोदनगाथासु—सीतं उण्हं^६ ति उत्तुविसभागवसेन वुत्तं ।
सिसिरे चा पि बुद्धियो ति एत्थ सिसिरो ति संपुसितकवातो वुच्चति ।
बुद्धियो ति उजुकमेघबुद्धियो^७ एव । एतानि सब्बानि “पटिहन्ती” ति
१० इमिना व पदेन योजेतब्बानि ।

पटिहञ्जती ति विहारेन पटिहञ्जति । लेणत्थं ति निलीयनत्थं ।
सुखत्थं ति सीतादिपरिस्सयाभावेन^८ सुखविहारत्थं । ज्ञायितुं च विपस्सितुं
ति इदं पि पदद्वयं “सुखत्थञ्चा” ति इमिना व^९ पदेन योजेतब्बं । इदं हि
वुत्तं होति—सुखत्थं च विहारदानं, कतमं^{१०} सुखत्थं ? भायितुं विपस्सितुं च
१५ यं सुखं, तदत्थं । अथ वा परपदेन पि योजेतब्बं—भायितुं च विपस्सितुं
च विहारदानं; इध भायिस्सन्ति विपस्सिस्सन्ती ति ददतो विहारदानं
सङ्खस्स अगं बुद्धेन^{११} वणिणत्तं । वुत्तं हेतं—“सो च सब्बददो होति, यो
ददाति उपस्सयं” [सं नि० १-३०] ति ।

R. 1216

यस्मा च अगं^{१२} वणिणत्तं, “तस्मा हि पण्डितो पोसो” ति गाथा ।
२० वासयेत्थ बहुस्सुते ति एत्थ विहारे परियत्तिबहुस्सुते च पटिवेधबहुस्सुते

१. अप्पञ्जत्तं—सी० । २. वङ्कं गेहं—स्या०, रो० । ३. इट्ठका०—म० । ४-५. सी०, स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. उण्णं—रो० । ६. उजुका०—सी० । ७. सितादि०—सी० । ८. सी०
पोत्थके नत्थि । ९-९. कतमसुखत्थं—सी० । १०. बुद्धेहि—स्या०, रो० । ११. ०ति—सी० ।

च वासेय्य^१ । तेसं अन्नं चा (२४०.२२) ति यं तेसं अनुच्छविकं^२ अन्नं^३ च पानं
च वत्थानि^४ च मञ्चपीठादिसेनासनानि^५ च, तं सब्बं तेसु उज्जुभूतेसु अकुटिल-
चित्तेसु । ददेय्या ति निदहेय्य । तं च खो विप्पसन्नेन चेतसा न
चित्तप्पसादं विराधेत्वा, एवं विप्पसन्नचित्तस्स हि ते तस्स धम्मं देसेन्ति
...पे०...परिनिब्बाति अनासवो ति ।

B. 59

5

३. आविञ्छनच्छिद्दं^६ आविञ्छनरज्जुं ति एत्थ रज्जु नाम सचे
पि दीपिनङ्गुत्तेन कता होति, वट्टतियेव; न काचि न वट्टति । तीणि ताळानी
ति तिस्सो कुञ्चिकायो । यन्तकं सूचिकं ति एत्थ यं यं जानाति तं तं
यन्तकं, तस्स विवरणसूचिकं^७ च कातुं वट्टति । वेदिकावातपानं नाम
चेतिये^८ वेदिकासदिसं^९ । जालवातपानं नाम जालकबद्धं^{१०} । सलाकवातपानं
नाम थम्भकवातपानं । चक्कलिकं ति एत्थ चोळकपादपुञ्छनं^{११} बन्धितुं
अनुजानामी ति अत्थो । वातपानभिसिकं^{१२} ति वातपानप्पमाणेन भिसि
कत्वा बन्धितुं अनुजानामी ति अत्थो ।

10

मिड्ढि^{१३} ति मिड्डकं^{१४} । विदलमञ्चकं^{१५} ति वेत्तमञ्चं^{१६}; वेळुविलो-
वेहि^{१७} वा वीतं^{१८} ।

15

४. आसन्दिको^{१९} ति चतुरस्सपीठं^{२०} वुच्चति । उच्चकं पि आसन्दिकं
ति वचनतो एकतोभागेन दीघपीठमेव हि अट्टङ्गुलपादकं वट्टति, चतुरस्स-
आसन्दिको पन पमाणातिक्कन्तो पि वट्टती ति वेदितब्बो । सत्तङ्गो नाम तीसु
दिसासु अपस्सयं कत्वा कतमञ्चो, अयं पि पमाणातिक्कन्तो^{२१} वट्टति । भट्टपीठं
ति वेत्तमयं^{२२} पीठं वुच्चति । पीठिका^{२३} ति पिलोतिकाबद्धपीठमेव^{२४} । एलक-
पादकपीठं^{२५} नाम दारुपट्टिकाय^{२६} उपरि पादे ठपेत्वा भोजनफलकं विय

20

R. 1217

१. वासये-सी० । २. ०च्छवियं-सी० । ३. रो- पोत्थके नत्थि । ४. वत्थुं-रो०; वत्थं-
स्या० । ५. ०पीठादीनि सेना०-स्या०, रो० । ६. ०छिद्दं-म०, स्या०, रो० । ७. विवरणं०-
स्या०, रो० । ८-८. चेतियवेदिका०-स्या०, रो० । ९. ०बन्धं-स्या०, रो० । १०. चोलक०-
स्या०, रो० । ११. ०भिसी-सी०, म० । १२-१२. मोढं ति मोढिकं-सी०, मिड्ढि ति पीठ-
फलकं-स्या०, रो० । १३. विदलमञ्चं-सी०, स्या०, रो० । १४. वेळु०-सी०, स्या०, रो० ।
१५. वेत्थ०-सी० । १६. वितं-रो० । १७. आसन्धिको-रो० । एवमुपरि पि । १८. चतुरस्स-
रपीठं-सी० । १९. ०पि-स्या०, रो० । २०. सब्बवेत्त०-स्या०, रो० । २१. पीठका-
स्या०, रो० । २२. पिलोतिकबद्धं पीठमेव-स्या०, रो० । २३. ०पादपीठं-सी०, म० ।
२४. ०वट्टि०-सी०; ०पट्टिकाय-स्या०, रो० ।

कतपीठं^१ वुच्चति । आमलकवट्टि^२ पीठं^३ (२४२.२४) नाम आमलकाकारेण योजितं बहुपादकपीठं^४ । इमानि ताव पालियं आगतपीठानि । दारुमयं पन सब्बं पि^५ पीठं वट्टती ति अयमेत्थ विनिच्छयो । कोच्छं ति उसीरमयं^६ वा मुञ्जबब्बजमयं^७ वा ।

- 5 अट्टङ्गुलपरमं मश्वपट्टिपादकं ति एत्थ मनुस्सानं पमाणङ्गुलमेव अट्टङ्गुलं । चिमिलिका^८ नाम परिकम्मकताय भूमिया छविसंरक्खणत्थाय अत्थरणं वुच्चति । रुक्खतूलं ति सिम्बलिरुक्खादीनं^९ येसं केसश्चि रुक्खानं तूलं । लतातूलं ति खीरवल्लीआदीनं^{१०} यासं कासश्चि वल्लीनं^{११} तूलं । पोट-
कितूलं^{१२} ति पोटकितिणादीनं येसं केसश्चि तिणजातिकानं अन्तमसो उच्छु-
10 नळादीनं पि तूलं । एतेहि तीहि सब्बभूतगामा सङ्गहिता^{१३} होन्ति । रुक्खवल्ली-
तिणजातियो हि मुश्वित्वा अञ्जो भूतगामो नाम नत्थि, तस्मा यस्स कस्सचि भूतगामस्स तूलं बिम्बोहने वट्टति, भिसि पन पापुणित्वा सब्बम्पेतं
अकप्पियतूलं ति वुच्चति । न केवलं च बिम्बोहने एतं तूलमेव, हंस-
मोरादीनं सब्बसकुणानं सीहादीनं सब्बचतुप्पदानं च लोमं पि वट्टति ।
15 पियङ्गुपुप्फबकुलपुप्फादि^{१४} पन यं किश्चि पुप्फं न वट्टति । तमालपत्तं^{१५}
सुद्धमेव न वट्टति, मिस्सकं पन वट्टति । भिसीनं अनुञ्जातं पञ्चविधं
उण्णादितूलं पि वट्टति ।

B. 60

- अड्ढकायिकानी^{१६} ति उपड्डकायप्पमाणानि, येसु कटितो पट्टाय याव सीसं उपदहन्ति । सीसप्पमाणं नाम यस्स वित्थारतो तीसु कण्णेषु^{१७}
20 द्विन्नं कण्णानं अन्तरं मिनीयमानं^{१८} विदत्थि चेव चतुरङ्गुलं च होति, मज्झट्टानं मुट्ठिरतनं होति । दीघतो पन दियड्डुरतनं वा द्विरतनं वा ति कुरुन्दियं वुत्तं । अयं सीसप्पमाणस्स उक्कट्टपरिच्छेदो । इतो उद्धं न

१. कतं पीठं-सी० । २. वण्टिक०-स्या०, रो० । ३. पादपीठं-म० । ४. म० पोत्थके नत्थि । ५. उसिर० स्या०, रो०, म० । ६. मुञ्जपब्बज०-म०; मुञ्जमयं वा पब्बजमयं-स्या०; पुञ्जमयं वा पब्बजमयं-रो० । ७. चिलिमिका-सी०, रो० । ८. सिम्बली०-सी० । ९-११. खीरवल्लीनं-सी० । १०. पोटकी०-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११. सङ्गहिता-सी० । १२. वकुळ०-म०; पुप्फादीनं-स्या०, रो० । १३. पत्तमेव-स्या०, रो० । १४. अड्ढ०-सी०, म० । १५. कण्णेषु एकं ठपेत्वा-स्या०, रो० । १६. मिनीय०-स्या०, रो० ।

वट्टति, हेट्टा पन^१ वट्टति । अगिलानस्स सीसुपधानं^२ च पादुपधानं^३ चा
ति द्वयमेव वट्टति । गिलानस्स बिम्बोहनानि सन्थरित्वा उपरि पच्चत्थ-
रणं कत्वा निपज्जितुं पि^४ वट्टति । “यानि पन भिसीनं अनुज्जातानि पञ्च
कप्पियतूलानि, तेहि बिम्बोहनं महन्तं पि वट्टती” ति फुस्सदेवत्थेरो^५
आह । विनयधरउपतिस्सत्थेरो पन “बिम्बोहनं करिस्सामी” ति कप्पिय- 5
तूलं वा अकप्पियतूलं वा पक्खिपित्वा करोन्तस्स पमाणमेव वट्टती” ति
आह ।

एञ्च भिसियो (२४४.१) ति पञ्चहि उण्णादीहि पूरितभिसियो । तूल-
गणनाय हि एतासं गणना वुत्ता । तत्थ उण्णगहणेन^६ न केवलं एळकलोममेव
गहितं, ठपेत्वा^७ मनुस्सलोमं यं किञ्चि कप्पियाकप्पियमंसजातीनं^८ पक्खि- 10
चतुप्पदानं लोमं, सब्बं इध उण्णगहणेनेव^९ गहितं । तस्मा छन्नं चीव-
रानं छन्नं अनुलोमचीवरानं च अञ्जतरेन भिसिच्छवि^{१०} कत्वा तं सब्बं
पक्खिपित्वा भिसि कातुं वट्टति । एळकलोमानि पन अपक्खिपित्वा
कम्बलमेव चतुगुणं^{११} वा पञ्चगुणं वा पक्खिपित्वा कता पि उण्णभिसि-
सङ्गमेव^{१२} गच्छति । 15

चोळभिसिआदीसु यं किञ्चि नवचोळं वा पुराणचोळं वा संहरित्वा^{१३}
वा अन्तो पक्खिपित्वा वा कता चोळभिसि, यं किञ्चि वाकं पक्खिपित्वा
कता वाकभिसि, यं किञ्चि तिणं पक्खिपित्वा कता तिणभिसि, अञ्जत्र
सुद्धतमालपत्तं^{१४} यं किञ्चि पण्णं पक्खिपित्वा कता पण्णभीसी ति वेदितब्बा ।
तमालपत्तं पन अञ्जेन^{१५} मिस्समेव वट्टति, सुद्धं न वट्टति । भिसिया 20
पमाणनियमो नत्थि, मञ्चभिसि^{१६} पीठभिसि भुम्मत्थरणभिसि चङ्कमनभिसि^{१७}
पादपुञ्छनभिसी ति एतासं अनुरूपतो सल्लक्खेत्वा अत्तनो रुचिवसेन पमाणं
कातब्बं । यं पनेतं उण्णादिपञ्चविधतूलं^{१८} पि^{१९} भिसियं वट्टति, तं

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. सीसू०-सी० । ३. पादू०-सी० ।
४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पुस्स०-स्या०, रो० । ६. उण्णगहणेन-सी०, स्या०,
रो० । एवमुपरि पि । ७. ०पन-स्या०, रो० । ८. कप्पियं कप्पिय०-सी० । ९. उण्णागह०-
सी०; उण्णगह०-स्या०, रो० । १०. भिसिच्छवि-सी०, स्या०, रो० । ११. चतुगुणं-रो० ।
१२. उण्णाभिसिसङ्गमेव-सी० । १३. सन्थरित्वा-सी० । १४. ०पत्ता-स्या०, रो० ।
१५. अञ्जेहि-स्या०, रो० । १६. ०भिसी-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १७. चङ्कमण०-
सी० । १८-१९. उण्णादि पञ्चविधं तूलं-स्या०, रो० ।

“मसूरके^१ पि वट्टती” ति कुरुन्दियं वुत्तं । एतेन “मसूरकं परिभुञ्जितुं वट्टती” ति सिद्धं होति ।

मञ्चभिर्सिं पीठे सन्थरन्ती^२ (२४४.५) ति मञ्चभिर्सिं पीठे अत्थरन्ति;
अत्थरणत्थाय हरन्ती ति^३ युज्जति ।

R. 1219 5 उल्लोकं अकरित्वा ति हेट्ठा चिमिलिकं अदत्त्वा । फोसितुं^४ ति रज-
नेन^५ वा हलिद्विया^६ वा उपरि फुसितानि दातुं^७ । भत्तिकम्मं^८ ति
भिसिच्छविद्या उपरि भत्तिकम्मं । हत्थभत्तिं ति पञ्चङ्गुलिभत्तिं^९ ।

५. इकासं ति खखनिय्यासं^{१०} वा सिलेसं वा । पिट्टमद्दं ति पिट्ट-
खलि । कुण्डकमत्तिकं ति कुण्डकमिस्सकमत्तिकं । सासपकुट्टं^{११} ति सासप-
10 पिट्टं । सित्थतेलकं^{१२} ति विलीनमधुसित्थकं^{१३} । अच्चुस्सन्नं होती^{१४} ति
बिन्दु^{१५} बिन्दु^{१६} हुत्वा तिट्ठति । पच्चुद्धरितुं ति पुञ्छितुं । गण्डुमत्तिकं^{१७}
ति गण्डुप्पादगूथमत्तिकं । कसावं ति आमलकहरीतकानं कसावं^{१८} ।

६. न भिक्खवे पटिभानचित्तं ति एत्थ न केवलं इत्थिपुरिसरूपमेव,
तिरच्छानरूपं पि^{१९} अन्तमसो गण्डुप्पादरूपं पि^{२०} भिक्खुनो स यं कातुं वा
15 “करोही” ति वत्तुं वा न वट्टति, “उपासक द्वारपालं करोही” ति^{२१} वत्तुं
पि न लब्भति । जातकप्पकरणअसदिसदानादीनि पन पसादनीयानि
निब्बिदापटिसंयुत्तानि वा वत्थूनि परेहि कारापेतुं लब्भति । मालाकम्मा-
दीनि सयं पि कातुं लब्भति ।

७. आळकमन्दा ति एकङ्गणा मनुस्साभिकिण्णा । तयो गब्भे
20 ति एत्थ सिविकागब्भो ति चतुरस्सगब्भो । नाळिकागब्भो ति वित्था-

१. मसूरके-स्या०, रो० । २-२. सञ्चरन्ती ति-रो०; संहरन्ती ति-सी०, स्या० ।
३. ति पि-सी०, स्या० । ४. फुसितुं-सी० । ५-५. रजने (वा-स्या०) हलिद्वया-सी०,
स्या०; ०हलिद्वया-रो० । ६. दातुं लभति-सी० । ७. भत्ति०-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
८. पञ्चङ्गुलिभत्तिं-स्या०, रो० । ९. ०नियासं-स्या०, रो० । १०. ०कुण्डं-सी०; ०कुटं-
स्या०, रो० । ११. सिट्ठं-रो० । एवमुपरि पि । १२. विलिनमधुसिट्ठकं-रो०; विलिन०-
स्या० । १३. होन्ती-स्या०, रो० । १४-१४. बिन्दुं-स्या०, रो० । १५. लण्ड०-सी०; लण्डु०-
स्या०; तण्ड०-रो० । १६. ०हरितकानं-स्या०, रो० । १७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
१८. सी० पोत्थके नत्थि । १९. ति वा-सी० ।

रतो दिगुणतिगुणायामो^१ दीघगम्भो । हम्मियगम्भो (२४५.२१) ति
आकासतले कूटागारगम्भो वा^२ मुण्डच्छदनगम्भो^३ वा ।

कलङ्कपादकं^४ ति रुक्खं विज्झित्वा तत्थ खाणुके आकोटेत्वा^५ कतं,
तं^६ आहरिमं^७ भित्तिपादं जिण्णकुडुपादस्स^८ उपत्थम्भनत्थं भूमियं पतिट्ठापेतुं
अनुजानामी ति अत्थो । परित्ताणकिटिकं ति वस्सपरित्ताणत्थं किटिकं । 5
उद्दसुधं^९ ति वच्छकगोमयेन^{१०} चेव छारिकाय च सद्धि मद्दितमत्तिकं ।

B. 62

आलिन्दं^{११} नाम पमुखं वुच्चति । पघनं^{१२} नाम यं निक्खमन्ता च
पविसन्ता च पादेहि हनन्ति, तस्स विहारद्वारे उभतो कुड्डं नोहरित्वा
कतपदेसस्सेतं अधिवचनं, “पघानं” ति पि वुच्चति । पकुट्टं^{१३} ति मज्जे
गम्भस्स समन्ता परियागारो वुच्चति । “पकुटं^{१४}” ति पि पाठो । ओसारकं^{१५} 10
ति अनालिन्दके^{१६} विहारे वंसं दत्वा ततो दण्डके ओसारेत्वा कतच्छदन-
पमुखं^{१७} । संसरणकिटिको^{१८} नाम चक्कलयुत्तो^{१९} किटिको ।

R. 1220

८-९. पानीयभाजनं ति पिवन्तानं पानीयदानभाजनं । उलुङ्को
च थालकं च पानीयसङ्घस्स अनुलोमानि ।

१०-११. अपेसी^{२०} ति दीघदारुम्हि खाणुके पवेसेत्वा कण्टक- 15
साखाहि विनन्धित्वा^{२१} कतद्वारत्थकनकं^{२२} । पलिघो ति गामद्वारेसु विय
चक्कयुत्तं द्वारत्थकनकं ।

१२-१३. [अस्सतरोहि युत्ता रथा अस्सतरीरथा] । आमुत्तमणि-
कुण्डला ति आमुत्तमणिकुण्डलानि । [परिनिब्बुतो* ति किलेसपरि-

१. द्विगुण-सी०, स्या०, रो० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. मुद्ध-
सी० । ४. कुलुङ्क-सी० । ५. आकोटेत्वा-स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ७. असंहारिम-स्या०, रो० । ८. कुट्ट-म०; कूट-स्या०, रो० । ९. उद्दसुध-
सी०; उद्दसुध-स्या०, रो० । १०. वच्छगोमयेन-स्या०, रो० । ११. आलिन्दो-सी०, म० ।
१२. पलिघनं-रो० । १३. पकुट्टं-सी०, स्या० । १४. पकुटं-स्या०, रो० । १५. ओसारको-
सी०; ओसारकिं-स्या०; ओसारिकं-रो० । १६. अनालिन्दके-सी०, स्या०, रो० । १७. कतं
छदनमुखं-सी०; कतं-स्या०, रो० । १८. संसरण-म० । १९. चक्कलक-सी० ।
२०. अपेसी-सी० । २१. विनन्धित्वा-स्या०, रो० । २२. कतं द्वारत्थक-म०; कतं द्वार-
सी० । [ ] सी० पोत्थके नत्थि । *-* किलेसुपधिखन्धूपघोनं अभावेन सीतिभूतो
निरूपघो-स्या०, रो० ।

निब्वानेन परिनिब्वुतो । सीतिभूतो (२५०.२५) ति किलेसातपाभावेन सीतिभूतो । निरूपधी ति किलेसुपधिअभावेन निरूपधी^१ ति वुच्चति ।

सब्बा आसत्तियो छेत्वा ति रूपादीसु वा विसयेसु सब्बभवेसु वा पत्थनायो छिन्दित्वा । हृदये^२ दरं ति चित्ते किलेसदरथं विनेत्वा ।] वेय्या-
 5 यिकं ति वयकरणं वुच्चति ।

१४. [आदेय्यवाचो ति तस्स वचनं बहू^३ जना आदियितब्बं सोतब्बं मञ्जन्ती^४ ति अत्थो ।] आरामे अकंसू ति ये सधना, ते अत्तनो धनेन अकंसु । ये मन्दधना चेव अधना च, तेसं धनं अदासि । इति सो सतसहस्सकहापणे सतसहस्सग्घनकं च भण्डं दत्वा पञ्चचत्तालीसयोजनिके^५
 10 अद्धाने^६ योजने योजने विहारपतिट्ठानं कत्वा सावत्थिं अगमासि ।

B. 63

कोटिसन्थरं सन्थरापेसी ति कहापणकोटिया कोटि^७ पटिपादेत्वा सन्थरि^८ । ये तत्थ रुक्खा वा पोक्खरणियो वा तेसं परिक्खेप्पमाणं गहेत्वा अञ्जस्मि^९ ठाने सन्थरित्वा^{१०} अदासि । एवमस्स अट्टारसकोटिकं निधानं^{११} परिक्खयं अगमासि ।

R. 1221 15

कुमारस्स एतदहोसी ति गहपतिनो एवं बहुधनं चजन्तस्सा^{१२} पि मुखस्स विप्पसन्नाकारं दिस्वा एतं अहोसि । कोट्टकं मापेसी ति सत्तभूमिकं^{१३} द्वारकोट्टकपासादं मापेसि ।

अथ खो अनाथपिण्डको गहपति जेतवने विहारे कारा-
 पेसि...पे०...मण्डपे कारापेसी ति अपराहि पि अट्टारसहि कोटीहि एते
 20 विहारादयो कारापेसि अट्टकरीसप्पमाणाय भूमिया । विपस्सिस्स हि भगवतो पुनब्बसुमित्तो गहपति योजनप्पमाणं भूमि सुवणिण्टुकसन्थरेन^{१४} किणित्वा^{१५}
 विहारं कारापेसि । सिखिस्स पन^{१६} सिरिवड्डो गहपति तिगावुत्तप्पमाणं

१ विनेय्य हृदये-स्या०, रो० । २-२. बहुजनेहि आदातब्बं सोतब्बं मञ्जन्ती-स्या०, रो० । ३-३. ०योजनिकेसु अद्धानेसु-स्या०, रो० । ४. कहापणकोटि-म०; कोटी रो० । ५. सन्थरित्वा-स्या०, रो० । ६. अञ्जतरस्मि-स्या०, रो० । ७. सन्थरेत्वा-स्या०, रो० । ८. एकं निधानं-सी०, स्या०, रो० । ९. चजन्तस्सा-रो० । १०. ०भूमिकं-सी० । ११. सुवणिण्टुका-म० । एवमुपरि पि । १२. किणित्वा-रो० । १३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । [ ]. सी० पोत्थके नत्थि ।

सुवण्णयट्ठिसन्थरेन, वेस्सभुस्स सोत्थिजो गहपति अड्डयोजनप्पमाणं
सुवण्णफालसन्थरेन, ककुसन्धस्स पन^१ अच्चुतो गहपति गावुतप्पमाणं
सुवण्णहत्थिपदसन्थरेन, कोणागमनस्स उग्गो गहपति अड्डगावुतप्पमाणं
सुवण्णिगट्ठकसन्थरेन, कस्सपस्स सुमङ्गलो गहपति वीसत्तिउसभप्पमाणं
सुवण्णकच्छपसन्थरेन, अम्हाकं भगवतो सुदत्तो गहपति अट्ठकरीसप्पमाणं ५
भूमि कहापणसन्थरेन किणित्वा विहारं कारापेसी ति; एवं अनुपुब्बेन
परिहायन्ति सम्पत्तियो ति अलमेव^२ सब्बसम्पत्तीसु विरज्जितुं अलं
विमुच्चितुं ति ।

१५-१६. खण्डं (२५४.१२) ति भिन्नोकासो । फुल्लं ति फलितोकासो ।
पटिसङ्खरिस्सती ति पाकतिकं करिस्सति । लद्धनवकम्मेन पन भिक्खुना १०
वासिफरसुनिखादनादीनि^३ गहेत्वा सयं न कातब्बं, कताकतं जानितब्बं ।

१७-२१. पिट्ठितो पिट्ठितो गन्त्वा ति थेरो किर गिलाने
पटिजग्गन्तो जिण्णे वुड्ढे^४ सङ्गण्हन्तो सब्बपच्छतो आगच्छति । इदमस्स
चारित्तं । तेन वुत्तं—“पिट्ठितो पिट्ठितो गन्त्वा” ति । अग्गासनं ति
थेरासनं । अग्गोदकं ति दक्खिणोदकं । अग्गपिण्डं ति सङ्खत्थेरपिण्डं । १५
अन्तरा^५ सत्थीनं करित्वा ति चतुन्नं पादानं अन्तरे करित्वा^६ ।

२२. पटिट्ठापेसी ति अट्टारसकोटिपरिच्चागं कत्वा पटिट्ठापेसि ।
एवं सब्बा पि चतुपण्णासकोटियो परिच्चाजि ।

B. 64

आसनपटिवाहनादिकथा

२३. विप्पकतभोजने^७ ति अन्तरघरे वा विहारे वा अरञ्जे वा
यत्थ कत्थचि भुञ्जमानो भिक्खु अनिट्ठिते भोजने न वुट्ठापेतब्बो । अन्तरघरे २०
पच्छा आगतेन भिक्खुं गहेत्वा^८ गन्तब्बं । सचे मनुस्सा वा भिक्खु वा
“पविसथा” ति वदन्ति, “मयि पविसन्ते भिक्खू उट्ठहिस्सन्तो” ति वत्तब्बं ।
“एथ भन्ते आसनं अत्थी” ति वुत्तेन पन^९ पविसितब्बं । सचे कोचि किञ्चि
न वदति, आसनसालं^{१०} गन्त्वा अतिसमीपं आगन्त्वा^{११} सभागट्टाने ठातब्बं ।

R. 1222

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. एवमेव-रो० । ३. वासी०-स्या०, रो० ।
४. ०ति कुण्ठिदयं वुत्तं-स्या०, रो० । ५. वुड्ढे-सी० । एवमुपरि पि । ६-६. सी०, स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. ०भोजनो-सी०, म० । ८. ०सभागट्टानं-स्या०, रो० । ९. सी०,
स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०सालाय-स्या०, रो० । ११. अगन्त्वा-सी०, म० ।

ओकासे कते “पविसथा” ति वुत्तेन पन पविसितब्बं । सचे पन यं आसनं तस्स पापुणाति, तत्थ अभुञ्जन्तो भिक्खु निसिन्नो होति, तं उट्ठापेतुं वट्ठति । यागुखज्जकादीसु पन यं किञ्चि पिवित्वा वा खादित्वा वा याव अञ्जो आगच्छति, ताव निसिन्नं रिक्तहत्थं पि वुट्ठापेतुं न वट्ठति ।
 5 विप्पकतभोजनोयेव हि सो होति ।

सचे वुट्ठापेती^३ (२६०.१६) ति सचे सञ्चिच्च^४ आपत्ति अतिक्रमित्वा पि वुट्ठापेतियेव । पवारितो च होती ति यं सो वुट्ठापेति, अयं चे^५ भिक्खु पवारितो^६ होति, तेन वत्तब्बो—“गच्छ उदकं आहराही^७” ति । वुट्ठतरं हि भिक्खुं आणापेतुं इदमेव एकं^८ ठानं^९ ति । सचे सो उदकं पि न^{१०}
 10 आहरति, ततो यं च^{११} नवकतरेन कत्तब्बं^{१२}, तं दस्सेन्तो “साधुकं सित्थानी^{१३}” ति आदिमाह ।

गिलानस्स पतिरूपं^{१४} सेय्यं ति एत्थ यो कासभगन्दरातिसारादीहि^{१५} गिलानो होति, खेळमल्लकवच्चकपालादीनि ठपेतब्बानि होन्ति^{१६} । कुट्टि^{१७} वा होति, सेनासनं दूसेति; एवरूपस्स हेट्ठापासादपण्णसालादीसु^{१८} अञ्जतरं
 15 एकमन्तं सेनासनं दातब्बं । यस्मि वसन्ते सेनासनं न^{१९} दुस्सति^{२०}, तस्स वरसेय्या पि^{२१} दातब्बा व । यो पि सिनेहपानविरेचननत्थुकम्मादीसु यं किञ्चि भेसज्जं करोति, सब्बो सो गिलानोयेव, तस्सा^{२२} पि सल्लक्खेत्वा पति-
 रूपं सेनासनं दातब्बं । लेसकप्पेना ति अप्पकेन सीसाबाधादिमत्तेन ।

सेनासनग्गाहापकसम्भुतिकथा

R. 1223

२४-२५. भिक्खू गणेत्वा ति “एत्तका नाम भिक्खू” ति विहारे

B. 65

20 भिक्खूनं परिच्छेदं अत्वा^{२३} । सेय्या ति मञ्चट्टानानि वुच्चन्ति । सेय्यग्गेना

१. उट्ठापेतुं-सी०, स्या०, रो० । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. उट्ठापेती-सी० ।
 ४. म० पोत्थके नत्थि । ५. च-म० । ६. ०च-म० । ७. आहरा-स्या०, रो० ।
 ८. एकट्ठानं-स्या०, रो० । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. कातब्बं-सी० ।
 ११. सित्थानि गिलित्वा-स्या०, रो० । १२. पटि०-स्या०, रो० । १३. कासगण्डसातिसारा-
 दीहि-स्या०, रो० । १४. सी० पोत्थके नत्थि । १५. कुट्टी-स्या०, रो० । १६. ०पासाद-
 मण्डपसालादीसु-स्या०, रो० । १७. सी० पोत्थके नत्थि । १८. दूसेति-स्या०, रो० ।
 १९. न-सी० । २०. तस्स-सी० । २१. कत्वा-सी० ।

ति सेय्यापरिच्छेदेन, वस्सूपनायिकदिवसे कालं घोसेत्वा एकमश्वद्वानं^१ एकस्स भिक्खुनो गाहेतुं अनुजानामी ति अत्थो । सेय्यग्गेन गाहेन्ता (२६२.१६) ति सेय्यापरिच्छेदेन गाहियमाना । सेय्या उस्सारयिंसू^२ ति मश्वद्वानानि अतिरेकानि अहेसुं । विहारग्गादीसु^३ पि एसेव नयो^४ । अनुभागं ति पुन अपरं 5 पि भागं दातुं । अतिमन्देसु हि भिक्खूसु एकेकस्स भिक्खुनो द्वे तीणि परि- वेणानि दातव्वानि । न अकामा दातव्वो ति अनिच्छायं^५ न^६ दातव्वो । तत्थ^७ वस्सूपनायिकदिवसे गहिते अनुभागे पच्छा आगतानं न अत्तनो अरुचिया सो अनुभागो दातव्वो । सचे पन येन^८ गहितो, सो च^९ अत्तनो रुचिया तं अनुभागं वा पठमभागं वा देति, वट्ठति ।

निस्सीमे ठितस्सा ति उपचारसीमतो बहिठितस्स । अन्तो उपचार- 10 सीमाय पन दूरे ठितस्सा पि लब्धतियेव । सेनासनं गहेत्वा ति वस्सूपनायिकदिवसे गहेत्वा । सब्बकालं पटिवाहन्ती ति चतुमासच्चयेन^{१०} उतुकाले पि पटिवाहन्ति ।

तीसु सेनासनग्गाहेसु पुरिमको च पच्छिमको चा ति इमे द्वे गाहा^{१०} थावरा । अन्तरामुत्तके^{११} अयं विनिच्छयो—एकस्मि विहारे महालाभसेना- 15 सन^{१२} होति । सेनासनसामिका वस्सूपगतं भिक्खुं सब्बपच्चयेहि सक्कच्चं उपट्ट- हित्वा पवारेत्वा गमनकाले बहूं समणपरिक्खारं देन्ति । महाथेरा दूरतो पि आगन्त्वा वस्सूपनायिकदिवसे तं गहेत्वा फासुं वसित्वा वुत्थवस्सा^{१३} लाभं गणित्वा पक्कमन्ति । आवासिका “मयं एत्थुप्पन्नं लाभं न लभाम, निच्चं आगन्तुकमहाथेरा व लभन्ति, तेयेव नं^{१४} आगन्त्वा पटिजग्गिस्सन्ती” ति 20 पलुज्जन्तं पि न ओलोकेन्ति । भगवा तस्स पटिजग्गनत्थं “अपरज्जुगताय पवारणाय^{१५} आर्याति वस्सावासत्थाय अन्तरामुत्तको गाहेतव्वो” ति आह ।

R. 1224

१. एकं—सी०, स्या०, रो० । २. उस्सादयिंसू—सी०; उस्सादयिंसू ति एवं—स्या०, रो० । ३. विहारग्गाहादीसु—म० । ४. ०सोपचारगम्भो अधिप्पेतो—स्या०, रो० । ५-५. न अनि०—स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. नयेन—स्या०, रो० । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. चातु०—सी० । १०. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. ०मुत्तको—रो० । १२. ०लाभं सेना०—म० । १३. वुट्ठ०—रो० । १४. तं—म० । १५. महा-पवारणाय—स्या०, रो० ।

B. 66

तं गाहेन्तेन सङ्घत्थेरो वत्तब्बो—“भन्ते अन्तरामुत्तकसेनासनं^१
गण्हा” ति । सचे गण्हाति, दातब्बं; नो चे एतेनेव उपायेन अनुत्थेरं आदि
कत्वा यो गण्हाति, तस्स अन्तमसो सामणेरस्सा पि दातब्बं । तेन^२ तं
सेनासनं अट्टमासे पटिजग्गतब्बं । छदनभित्तिभूमीसु यं किञ्चि खण्डं वा
५ फुल्लं वा होति, तं^३ सब्बं पटिसङ्घरितब्बं । उद्देसपरिपुच्छादीहि दिवसं
खेपेत्वा रत्तिं तत्थ वसितुं पि वट्टति । रत्तिं परिवेगे वसित्वा तत्थ दिवसं
खेपेत्तुं पि^४ वट्टति । रत्तिन्दिवं तत्थेव वसितुं पि वट्टति । उतुकाले आग-
तानं वुड्ढानं न पटिवाहितब्बं । वस्सूपनायिकदिवसे पन सम्पत्ते सचे^५
सङ्घत्थेरो “मय्हं इदं सेनासनं देथा” ति वदति, न लब्भति । “भन्ते इदं
१० अन्तरामुत्तकं गहेत्वा अट्टमासे एकेन भिक्खुना पटिजग्गतं” ति वत्वा न
दातब्बं । अट्टमासे पटिजग्गकभिक्खुस्सेव^६ गहितं^७ होति ।

यस्मिं पन सेनासने एकसंवच्छरे द्विक्खत्तुं पच्चये देन्ति^८ छमासच्चयेन^९
छमासच्चयेन, तं^{१०} अन्तरामुत्तकं न गाहेतब्बं । यस्मिं वा त्रिक्खत्तुं देन्ति^{११}
चतुमासच्चयेन चतुमासच्चयेन, यस्मिं वा चतुक्खत्तुं देन्ति^{१२} तेमासच्चयेन
१५ तेमासच्चयेन, तं^{१३} अन्तरामुत्तकं न गाहेतब्बं । पच्चयेनेव हि तं पटिजग्गनं
लभिस्सति । यस्मिं पन एकसंवच्छरे सकिदेव बहुपच्चये^{१४} देन्ति, एतं अन्तरा-
मुत्तकं गाहेतब्बं ति । अयं ताव अन्तोवस्से वस्सूपनायिकदिवसेन पालियं
आगतसेनासनग्गाहकथा ।

अयं पन सेनासनग्गाहो नाम दुविधो होति—उतुकाले^{१५} च वस्सा-
२० वासे च । तत्थ उतुकाले ताव केचि आगन्तुका भिक्खू पुरेभत्तं आग-
च्छन्ति^{१६}, केचि पच्छाभत्तं^{१७} पठमं यामं वा^{१८} मज्झिमं यामं वा^{१९} पच्छिमं यामं
वा ये यदा आगच्छन्ति, तेसं तदा व भिक्खू उट्ठापेत्वा सेनासनं दातब्बं ।
अकालो नाम नत्थि । सेनासनपञ्जापकेन पन पण्डितेन भवितब्बं, एकं

१. ०मुत्तकं सेना०-स्या०, रो० । २. ०पि-स्या०, रो० । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पटिजग्गतभिक्खु०-सी०, रो० । ६. हि तं-सी० ।
७. ०तं-स्या०, रो० । ८. छमास०-सी० । एवमुपरि पि । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
१०. ०तं-स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. बहुं पच्चयं-सी०; बहु पच्चये-
स्या०, रो० । १३. ०कालं ति पि पाठो दिस्सति । १४-१४ सी० पोत्थके नत्थि । १५. सी०
पोत्थके नत्थि ।

वा द्वे वा मञ्चट्टानानि ठपेतब्बानि । सचे विकाले एको वा द्वे वा थेरा^१ आगच्छन्ति, ते वत्तब्बा—“भन्ते आदितो पट्टाय वुट्ठापियमाने^२ सब्बे पि भिक्खू उब्भण्डिका भविस्सन्ति, तुम्हे^३ अम्हाकं^३ वसनट्टानेयेव वसथा” ति ।

बहूसु पन आगतेसु वुट्ठापेत्वा पटिपाटिया दातब्बं । सचे एकेकं^५ परिवेणं प्होति, एकेकं परिवेणं दातब्बं । तत्थ अगिसालदीघसाल-मण्डलमालादयो^४ सब्बे पि तस्सेव पापुणन्ति । एवं अप्पहोन्ते^५ पासाद-ग्गेन दातब्बं । पासादेसु अप्पहोन्तेसु ओवरकग्गेन दातब्बं । ओवरकेसु^६ अप्पहोन्तेसु सेय्यग्गेन दातब्बं । सेय्यग्गेसु^७ अप्पहोन्तेसु मञ्चट्टानेन दातब्बं^८ । मञ्चट्टाने अप्पहोन्ते एकपीठकट्टानवसेन दातब्बं । भिक्खुनो पन ठितो-^{१०} कासमत्तं न गाहेतब्बं । एतं हि सेनासनं नाम न होति । पीठकट्टाने पन अप्पहोन्ते एकं मञ्चट्टानं वा^९ पीठकट्टानं वा “वारेन वारेन गहेत्वा^{१०} भन्ते विस्समथा” ति तिण्णं जनानं दातब्बं, न हि सक्का सीतसमये सब्बरत्ति^{११} अज्झोकासे वसितुं । महाथेरेन पठमयामं विस्समित्वा निक्ख-मित्वा दुतियत्थेरेस्स वत्तब्बं—“आवुसो इध पविसाही” ति । सचे^{१५} महाथेरो निद्दागरुको होति, कालं न जानाति, उक्कासित्वा द्वारं आको-टेत्वा^{१२} “भन्ते कालो जातो, सीतं अनुदहती” ति वत्तब्बं । तेन निक्ख-मित्वा ओकासो दातब्बो, अदातुं न लभति । दुतियत्थेरेन^{१३} पि मज्झिम-यामं विस्समित्वा पुरिमनयेनेव इतरस्स दातब्बं । निद्दागरुको वुत्तनयेनेव वुट्ठापेतब्बो । एवं एकरत्ति एकमञ्चट्टानं तिण्णं दातब्बं । जम्बुदीपे पन^{२०} एकच्चे भिक्खू “सेनासनं नाम मञ्चट्टानं^{१३} वा पीठट्टानं^{१३} वा किञ्चिदेव कस्सचि सप्पायं होति, कस्सचि असप्पायं” ति आगन्तुका^{१४} होन्तु वा^{१४} मा वा, देवसिकं सेनासनं गाहेन्ति । अयं उतुकाले सेनासनग्गाहो नाम ।

१. महाथेरा—स्या०, रो० ।

२. उट्ठापियमाने—सी०; उट्ठापियमाना—स्या०, रो० ।

३-३. तुम्हाकं—सी० । ४. ०साला दीघसाला०—स्या०, रो० । ५. ०होन्तेसु—स्या०, रो० ।

६. ओवरकग्गेसु—स्या०, रो० । ७-७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. सी० पोत्थके

नत्थि । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०रत्ति—रो० । ११. आकोटेत्वा—

रो० । १२. ०त्थेरेना रो० । १३-१३. मञ्चपीठट्टानं रो० । १४-१४. आगन्तुका वा होन्तु—

स्या०, रो० ।

R 1226

वस्सावासे पन अत्थि आगन्तुकवत्तं, अत्थि आवासिकवत्तं, आग-
न्तुकेन^१ ताव सकट्टानं मुञ्चित्वा अञ्जत्थ गत्वा वसितुकामेन वस्सूपनायिक-
दिवसमेव तत्थ न गन्तब्बं । वसनट्टानं वा हि तत्र^२ सम्बाधं भवेय्य,
भिक्षाचारो वा न सम्पज्जेय्य, तेन न फासुं^३ विहरेय्य । तस्मा “इदानी
5 मासमत्तेन वस्सूपनायिका^४ भविस्सती” ति तं विहारं पविसितब्बं ।
तत्थ मासमत्तं वसन्तो सचे उद्देसत्थिको उद्देससम्पत्तिं सल्लक्खेत्वा, सचे
कम्मट्टानिको कम्मट्टानसप्पायतं^५ सल्लक्खेत्वा, सचे पच्चयत्थिको पच्चयलाभं
सल्लक्खेत्वा अन्तोवस्से सुखं वसिस्सति ।

सकट्टानतो च तत्थ गच्छन्तेन न गोचरगामो घट्टेतब्बो^६, न तत्थ
10 मनुस्सा वत्तब्बा—“तुम्हे निस्साय सलाकभत्तादीनि वा यागुखज्जकादीनि
वा वस्सावासिकं^७ वा नत्थि, अयं चेतियस्स परिक्खारो, अयं उपोसथा-
गारस्स, इदं ताळं चेव सूचिं^८ च सम्पटिच्छथ तुम्हाकं विहारं” ति ।
सेनासनं पन जग्गित्वा^९ दारुभण्डमत्तिकाभण्डानि पटिसामेत्वा गमियवत्तं
पूरेत्वा गन्तब्बं । एवं गच्छन्तेना पि दहरेहि पत्तचीवरभण्डिकायो^{१०}
B. 68 15 उक्खिपापेत्वा तेलनाळिकत्तरदण्डादीनि गाहापेत्वा छत्तं पग्गय्ह अत्तानं
दस्सेन्तेन गामद्वारेनेव न गन्तब्बं, पटिच्छन्तेन अटविमग्गेन गन्तब्बं ।
अटविमग्गे असति गुम्बादीनि मद्दन्तेन न गन्तब्बं, गमियवत्तं पन पूरेत्वा
वितक्कं छिन्दित्वा सुद्धचित्तेन गमनवत्तेनेव गन्तब्बं । सचे पन गाम-
द्वारेन मग्गो होति, गच्छन्तं च^{११} नं^{१२} सपरिवारं दिस्वा मनुस्सा “अम्हाकं
20 थेरो विया” ति उपधावित्वा “कुहि भन्ते सब्बपरिक्खारे^{१३} गहेत्वा गच्छथा”
ति वदन्ति, तेसु चे एको एवं वदति—“वस्सूपनायिककालो नामायं,
यत्थ अन्तोवस्से निबद्धभिक्षाचारो भण्डपटिच्छादनं च लब्भति, तत्थ
भिक्षू गच्छन्ती” ति । तस्स चे सुत्वा ते मनुस्सा “भन्ते इमस्मि पि
R. 1227 गामे जनो भुञ्जति चेव निवासेति च, मा अञ्जत्थ गच्छथा” ति वत्वा

१. तत्थ आगन्तुकेन—स्या०, रो० । २. तत्थ—स्या०, रो० । ३. फासुकं—स्या०, रो० ।

४. ०नायिको—स्या०, रो० । ५. ०सप्पायं—स्या०, रो० । ६. घट्टे—स्या०, रो० ।

७. ०वासियं—सी० । एवमुपरि पि । ८. सूचि—रो० । ९. पटिजग्गित्वा—स्या०, रो० ।

१०. ०भण्डकादयो—स्या०, रो० । ११. सी० पोत्थके नत्थि । १२. पन—स्या०, रो० ।

१३. सब्बे परि—स्या०, रो० ।

मित्तामच्चे पक्कोसापेत्वा सब्बे सम्मन्तयित्वा^१ विहारे निबद्धवत्तं^२ च सलाकभत्तादीनि च वस्सावासिकं च पट्टपेत्वा^३ “इधेव भन्ते वसथा” ति याचन्ति, सब्बं सादितुं वट्टति । सब्बं हेतं^४ कप्पियं चेव अनवज्जं च । कुरुन्दियं पन “कुहि गच्छथा” ति वुत्ते ‘असुकट्टानं’ ति वत्वा, ‘कस्मा तत्थ गच्छथा’ ति वुत्ते^५ कारणं आचिक्खितब्बं” ति वुत्तं । उभयं^६ पि 5 पनेत्थं^७ सुद्धचित्तत्ता व अनवज्जं । इदं आगन्तुकवत्तं नाम ।

इदं पन आवासिकवत्तं—पटिकच्चेव^८ हि आवासिकेहि विहारो जग्गितब्बो^९ । खण्डफुल्लपटिसङ्खरणपरिभण्डानि^{१०} कातब्बानि । रत्तिट्टान-दिवाट्टानवच्चकुटिपस्सावट्टानानि पधानवरविहारमग्गो ति इमानि सब्बानि पटिजग्गितब्बानि, चेतिये सुधाकम्मं मुद्देवेदिकाय^{११} तेलमक्खनं मञ्चपीठ- 10 पटिजग्गनं^{१२} ति इदं पि सब्बं कातब्बं—“वस्सं^{१३} वसितुकामा^{१४} आगन्त्वा उद्देसपरिपुच्छाकम्मट्टानानुयोगादीनि करोन्ता सुखं वसिस्सन्ती” ति । कतपरिकम्मेहि आसाळ्हजुण्हपञ्चमितो^{१५} पट्टाय वस्सावासिकं पुच्छितब्बं । कत्थ पुच्छितब्बं ? यतो पकतिया लब्भति । येहि पन न दिन्नपुब्बं, ते पुच्छितुं न वट्टति । कस्मा पुच्छितब्बं ? कदाचि हि मनुस्सा देन्ति, कदाचि 15 दुब्भिक्खादीहि उपदट्टता^{१६} न देन्ति । तत्थ ये न दस्सन्ति, ते अपुच्छित्वा वस्सावासिके गाहिते गाहितभिक्खूनं^{१७} लाभन्तरायो होति, तस्मा पुच्छित्वा व गाहेतब्बं, पुच्छन्तेन “तुम्हाकं वस्सावासिकग्गाहककालो^{१८} उपकट्टो” ति वत्तब्बं । सचे वदन्ति “भन्ते इमं संवच्छरं छातकादीहि उपदट्टतम्ह^{१९}, न सक्कोम दातुं” ति वा “यं मयं^{२०} पुब्बे देम, ततो ऊनतरं दस्सामा” ति 20 वा “इदानी^{२१} कप्पासो सुलभो, यं पुब्बे देम, ततो बहुतरं दस्सामा” ति

B. 69,
R. 1228

१. समन्त०—स्या०, रो० । २. ०भत्तं—स्या०, रो० । ३. ठपेत्वा—सी०, स्या०, रो० । ४. पेतं—स्या०, रो० । ५. वुत्तेन—स्या०, रो० । ६-६. उभयं पनेतं—स्या०; उब्भयं पनेतं—रो०; ०पनेतं—सी० । ७. ०गच्चेव—सी० । एवमुपरि पि । ८. पटिजग्गितब्बो—स्या०, रो० । ९. ०परिभण्डानि—रो० । १०. मुद्ध०—सी०; खुद्ध०—स्या०, रो० । ११. ०पीठजग्गनं—सी०, रो० । १२-१२. वस्सवसितु०—रो० । १३. आसाळ्ह०—स्या०, रो० । १४. उपदट्टता—रो० । १५. गहित०—सी० । १६. ०वासिकं गाहणकालो—सी०; ०वासिकगहणकालो—स्या०, रो० । १७. ०तम्हा—सी०; उपदट्टतम्हा—स्या०, रो० । १८. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । १९. इमानि—रो० ।

वा वदन्ति^१, तं सल्लक्खेत्वा तदनुरूपेण नयेन तेसं^२ तेसं^२ सेनासने भिक्खून् वस्सावासिकं गाहेतब्बं ।

सचे मनुस्सा वदन्ति—“यस्स अम्हाकं वस्सावासिकं पापुणाति, सो तेमासं पानीयं उपट्ठापेतु^३, विहारमगं जग्गतु, चेतियङ्गणबोधिय-
^५ ङ्गणानि जग्गतु, बोधिरुक्खे उदकं आसिञ्चतु” ति, यस्स तं^४ पापुणाति, तस्स आचिक्खितब्बं । यो पन गामो पटिक्कम्म योजनद्वियोजनन्तरे होति, तत्र चे कुलानि उपनिक्खेपं ठपेत्वा विहारे वस्सावासिकं देन्तियेव, तानि कुलानि अपुच्छित्वा पि तेसं सेनासने वत्तं कत्वा वसन्तस्स^५ वस्सावासिकं गाहेतब्बं । सचे पन तेसं सेनासने पंसुकूलिको वसति, आगतं च तं^६ दिस्वा
^{१०} “तुम्हाकं वस्सावासिकं देमा” ति वदन्ति, तेन सङ्घस्स आचिक्खितब्बं । सचे तानि कुलानि सङ्घस्स दातुं न^७ इच्छन्ति, “तुम्हाकंयेव देमा” ति वदन्ति, सभागो भिक्खु “वत्तं कत्वा गण्हाही” ति वत्तब्बो । पंसुकूलिकस्स पनेतं न वट्ठति, इति सद्धादेय्ये^८ दायकमनुस्सा^९ पुच्छितब्बा ।

तत्रुप्पादे पन कप्पियकारका पुच्छितब्बा । कथं पुच्छितब्बा ?
^{१५} “किं आवुसो सङ्घस्स भण्डपटिच्छादनं भविस्सती” ति । सचे वदन्ति—
 “भविस्सति भन्ते, एकेकस्स नवहत्थं^{१०} साटकं^{११} दस्साम, वस्सावासिकं गाहेथा” ति, गाहेतब्बं । सचे पि वदन्ति—“साटकं^{१२} नत्थि; वत्थु^{१३} पन अत्थि, गाहेथ भन्ते” ति, वत्थुम्हि सन्ते पि गाहेतुं वट्ठतियेव । कप्पियकारकानं हि हत्थे “कप्पियभण्डं परिभुञ्जथा” ति दिन्नवत्थुतो यं यं
^{२०} कप्पं^{१४}, तं तं^{१५} सब्बं परिभुञ्जितुं अनुञ्जातं ।

यं पनेत्थ^{१६} पिण्डपातत्थाय गिलानपच्चयत्थाय वा^{१७} उद्दिस्स दिन्नं, तं चीवरे उपनामेन्तेहि^{१८} सङ्घसुद्धुताय अपलोकेत्वा उपनामेतब्बं । सेनासनत्थाय उद्दिस्स दिन्नं गरुभण्डं होति, चीवरवसेनेव^{१९} पन^{२०} चतुपच्चयवसेन वा दिन्नं

१. सी०, स्या, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. तेसं-स्या०, रो० । ३. उपट्ठ०-स्या०, रो० । ४. वस्सावासिकं-स्या०, रो० । ५. भिक्खुतो-स्या०, रो० । ६. नं-सी०, स्या०, रो० । ७. रो० पोत्थके नत्थि । ८-८. देय्यदायक०-स्या०, रो० । ९-९. हत्थसाटकं-सी० । १०. साटका-सी०, स्या०, रो० । ११. वत्थुं-स्या०, रो० । १२-१२. कप्पियं-सी०; कप्पियं तं तं-स्या०, रो० । १३. पि तत्थ-सी० । १४. च-सी०; वा भिक्खून्-स्या०, रो० । १५. उपणा०-रो० । १६-१६. वसेन-म० ।

चीवरे उपनामेन्तानं अपलोकनकम्मकिञ्चं नत्थि, अपलोकनकम्मं करोन्तेहि च^१ पुग्गलवसेनेव कातब्बं, सङ्खवसेन न कातब्बं । जातरूपरजतवसेना पि आमकधञ्जवसेन वा अपलोकनकम्मं न वट्टति । कप्पियभण्डवसेन^२ चीवरतण्डुलादिवसेन^३ च वट्टति । तं पन एवं कत्तब्बं—“इदानीं सुभिक्षं सुलभपिण्डं, भिक्खू चीवरेण किलमन्ति, एत्तकं नाम तण्डुलभागं भिक्खून् ५ चीवरं कातुं रुच्चती^४” ति^५ । गिलानपच्चयो सुलभो गिलानो वा नत्थि, एत्तकं नाम तण्डुलभागं भिक्खून् चीवरं कातुं रुच्चती” ति ।

R. 1229

B. 70

एवं चीवरपच्चयं सल्लक्खेत्वा सेनासनस्स काले घोसिते सन्निपतिते सङ्खे सेनासनग्गाहको सम्मन्नितब्बो । सम्मन्नन्तेन^६ च^७ द्वे सम्मन्नितब्बा ति वुत्तं । एवं हि नवको वुड्डतरस्स^८, वुड्डो च नवकस्स गाहेस्सति^९ । 10 महन्ते पन महाविहारसदिसे विहारे तयो चत्तारो जना सम्मन्नितब्बा । कुण्दिदयं पन “अट्ठ पि सोळ्ळस पि जने सम्मन्नितुं वट्टती” ति वुत्तं । तेसं सम्मति^{१०} कम्मवाचाय^{११} पि अपलोकेनेन पि^{१२} वट्टतियेव ।

तेहि सम्मतेहि भिक्खूहि सेनासनं सल्लक्खेतब्बं, चेति यवरं बोधिघरं आसनवरं सम्मुज्जनिअट्ठो^{१३} दारुअट्ठो वच्चकुटि^{१४} इट्ठकसाला वड्डकिसाला^{१५} 15 द्वारकोट्टको पानीयमाळो मग्गो पोक्खरणी ति एतानि हि असेनासनानि, विहारो अड्डयोगो पासादो हम्मियं गुहा मण्डपो रुक्खमूलं वेळुगुम्बो ति इमानि सेनासनानि^{१६}, तानि गाहेतब्बानि । गाहेन्तेन च “पठमं भिक्खू गणेतुं, भिक्खू गणेत्वा सेय्या गणेतुं” ति एत्थ वुत्तनयेन गाहेतब्बानि^{१७} । सचे सङ्घिको च सद्धादेय्यो^{१८} चा ति द्वे चीवरपच्चया होन्ति, तेसु यं भिक्खू 20 पठमं गणितुं इच्छन्ति, तं गाहेत्वा तस्स^{१९} ठितिकतो पट्ठाय इतरो गाहेतब्बो ।

१. पन-स्या०, रो० । २. वसेनेव-स्या०, रो०, म० । ३. रुच्चति-म्या०, रो० । ४. सम्मन्नन्तेहि-सी०, स्या०, रो० । ५. च एकं सम्मन्नितुं न वट्टति-स्या०, रो० । ६. वुड्डस्स-सी०; वुड्डस्स-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. च गाहेस्सती ति-स्या०, रो० । ८. सम्मति-स्या०, रो० । ९. वाचा-रो० । १०. लोकनकम्मेन-स्या०, रो० । ११. उज्जनि०-सी०, रो०, म० । १२. कुट्टी-स्या०, रो० । १३. वड्डकी०-स्या०, रो० । १४. सनानो ति-रो० । १५. गाहापेतब्बानि-सी० । १६. देय्या-रो० । १७. पि-स्या०, रो० ।

R. 1230

सचे पन^१ भिक्खूनं अप्पताय परिवेणग्गेन सेनासने गाहियमाने एकं परिवेणं महालाभं होति, दस वा द्वादस वा चीवरानि^२ लभन्ति, तं विज-
 टेत्वा अञ्जेसु अलाभकेसु^३ आवासेसु पक्खिपित्वा अञ्जेसं पि भिक्खूनं
 गाहेतब्बं ति महासुम्मत्थेरो^४ आह । महापदुमत्थेरो पनाह—“न एवं
 5 कातब्बं, मनुस्सा हि अत्तनो आवासजग्गनत्थाय पच्चयं देन्ति, तस्मा अञ्जेहि
 भिक्खूहि तत्थ पविसितब्बं” ति । सचे पनेत्थ महाथेरो पटिकोसति—
 “मा आवुसो एवं गाहेथ, भगवतो अनुसिद्धिं^५ करोथ, वुत्तं हेतं भगवता—
 ‘अनुजानामि, भिक्खवे, परिवेणग्गेन गाहेतुं’” ति तस्स पटिकोसनाय अट्टत्वा
 “भन्ते भिक्खू बहू, पच्चयो मन्दो, सङ्गहं कातुं वट्टती” ति तं सञ्जापेत्वा
 10 गाहेतब्बमेव ।

B. 71

गाहेन्तेन च सम्मतेन भिक्खुना महाथेरस्स सन्तिकं गन्त्वा एवं
 वत्तब्बं—“भन्ते तुम्हाकं सेनासनं पापुणाति, गण्हथ^६ पच्चयं धारेथा^७” ति ।
 “असुककुलस्स^८ पच्चयो असुकसेनासनं च मय्हं पापुणाति आवुसो” ति,
 “पापुणाति भन्ते, गण्हथ नं” ति, “गण्हामि आवुसो” ति, गहितं होति ।
 15 सचे पन “गहितं वो भन्ते” ति वुत्ते “गहितं मे” ति वा “गण्हिस्सथ
 भन्ते” ति वुत्ते “गण्हिस्सामी” ति वा वदति, “अगहितं होती” ति महा-
 सुम्मत्थेरो आह । महापदुमत्थेरो पनाह—“अतीतानागतवचनं वा होतु,
 वत्तमानवचनं वा, सतुप्पादमत्तं आलयकरणमत्तमेव चेत्य पमाणं, तस्मा
 गहितमेव होती” ति ।

20 यो पि पंसुकूलिको भिक्खु सेनासनं गहेत्वा पच्चयं विस्सज्जेति, अयं
 पि न अञ्जस्मि आवासे पक्खिपितब्बो । तस्मियेव^९ परिवेणे अग्गिसालाय
 वा दीघसालाय वा रुक्खमूले वा अञ्जस्स गाहेतुं वट्टति । पंसुकूलिको
 “वसामी” ति सेनासनं जग्गिस्सति, इतरो “पच्चयं गण्हामी” ति, एवं द्वीहि
 कारणेहि सेनासनं सुजग्गिततरं भविस्सति । महापच्चरियं पन वुत्तं—
 25 “पंसुकूलिके वासत्थाय सेनासनं गण्हन्ते सेनासनगाहापकेन^{१०} वत्तब्बं—

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. तिचीवरानि—सी०, स्या०, रो० । ३. अलाभेसु—
 स्या०, रो० । ४. ०सुम्मत्थेरो—रो० । एवमुपरि पि । ५. ०सिद्धिं—रो० । ६-६. पच्चयं वा गण्हथा—
 स्या०, रो० । ७. ०च—स्या०, रो० । ८. ते—स्या०, रो० । ९. तस्मियेव आवासे निक्खिपितब्बो,
 तस्मियेव—रो० । १०. ०सनगाहकेन—सी०; सनगाहा०—स्या०, रो० ।

‘इध भन्ते पच्चयो अत्थि, सो किं कातब्बो’ ति । तेन ‘हेट्ठा अज्जं गाहापेही’ ति वत्तब्बो । सचे पन किञ्चि अवत्वा व वसति, वुत्थवस्सस्स^१ च^२ पादमूले ठपेत्वा साटकं देन्ति, वट्ठति । अथ वस्सावासिकं देमा ति वदन्ति, तस्मिं सेनासने वस्संवुत्थभिक्षूनं पापुणाती” ति । येसं पन सेनासनं नत्थि; केवलं पच्चयमेव देन्ति, तेसं पच्चयं अवस्सावासिके सेनासने गाहेतुं वट्ठति ।

R. 1231

मनुस्सा थूपं कत्वा वस्सावासिकं गाहापेन्ति, थूपो नाम असेनासनं, तस्स समीपे रुक्खे वा मण्डपे वा उपनिबन्धित्वा गाहापेतब्बं^३ । तेन भिक्षुना चेतियं पटिजग्गतब्बं । बोधिरुक्ख-बोधिघर-आसनघर-सम्मज्जनि-अट्ट-दारुअट्ट-वच्चकुटि-द्वारकोट्टक-पानीयकुटि-पानीयमाळक-दन्तकट्टमाळकेसु^४ पि एसेव नयो । भोजनसाला पन सेनासनमेव, तस्मा तं एकस्स वा बहुन्नं^५ वा परिच्छिन्दित्वा गाहेतुं वट्ठती ति^६ सब्बमिदं वित्थारेन महा-पच्चरियं वुत्तं ।

सेनासनग्गाहापकेन^७ पन पाटिपदअरुणतो पट्टाय याव पुन अरुणं न भिज्जति ताव गाहेतब्बं, इदं हि सेनासनग्गाहस्स खेत्तं । सचे पातो व गाहिते सेनासने अज्जो वितक्कचारिको भिक्षु आगन्त्वा सेनासनं याचति, “गाहितं भन्ते सेनासनं, वस्सूपगतो सङ्घो, रमणीयो^८ विहारो, रुक्खमूला-दीसु यत्थ इच्छथ तत्थ वसथा” ति वत्तब्बो । वस्सूपगतेहि अन्तोवस्से निबद्धवत्तं ठपेत्वा वस्सूपगता भिक्षु “सम्मज्जनियो बन्धथा” ति वत्तब्बा । सुलभा चे दण्डका चेव सलाकायो च होन्ति, एकेकेन छ^९ पञ्च^{१०} मुट्ठि-सम्मज्जनियो, द्वे तिस्सो यट्ठिसम्मज्जनियो वा बन्धितब्बा । दुल्लभा चे होन्ति, द्वे तिस्सो मुट्ठिसम्मज्जनियो एका यट्ठिसम्मज्जनी^{११} बन्धितब्बा । सामणेरेहि पञ्च^{१२} पञ्च उक्का कोट्टेतब्बा । वसनट्टाने^{१३} कसावपरिभण्डं कातब्बं ।

B. 72

वत्तं करोन्तेहि पन^{१४} “न उद्दिसितब्बं, न उद्दिसापेतब्बं, न सज्जायो कातब्बो, न पब्बाजेतब्बं, न उपसम्पादेतब्बं, न निस्सयो दातब्बो, न धम्मस्सवनं कातब्बं, सब्बेव हि एते पपञ्चा^{१५} । निप्पपञ्चा हुत्वा समणधम्ममेव

R. 1232

१-१. तत्थ (वुत्थ०-स्या०) वुत्थवस्सस्स चस्स-स्या०, रो० । २. गाहेतब्बं-सी० । ३. म० पोत्थके “पानीयकुटी” ति नत्थि । ४. बहून्नं-म० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ०सन-गाहकेन-सी०; ०सनगाहा०-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. रमणीयो-रो० । ८-८. छप्पञ्च-सी० । ९. ०वा-स्या०, रो० । १०. छ-स्या०, रो० । ११. ०ट्टानेसु-सी०, स्या०, रो० । १२. च-सी०, स्या०, रो० । १३. सपपञ्चा-स्या०, रो० ।

- करिस्सामा” ति वा “सब्बे तेरस धुतङ्गानि समादियन्तु, सेय्यं अकप्पेत्वा ठानचङ्कमेहि वीतिनामेन्तु, मूगवत्तं^१ गण्हन्तु, सत्ताहकरणीयेन गता पि भाजनीयभण्डं^२ लभन्तू” ति वा एवरूपं अधम्मिकवत्तं न कातब्बं । एवं पन कातब्बं—परियत्तिधम्मो नाम तिविधं पि सद्धम्मं पत्तिट्ठापेति; तस्मा
- ५ सक्कच्चं उद्दिसथ, उद्दिसापेथ, सज्झायं करोथ, पधानघरे वसन्तानं सङ्घट्टनं^३ अक्त्वा अन्तोविहारे निसीदित्वा उद्दिसथ, उद्दिसापेथ, सज्झायं करोथ, धम्मस्सवनं समिद्धं करोथ, पब्बाजेन्ता सोधेत्वा पब्बाजेथ^४, सोधेत्वा उपसम्पादेथ^५, सोधेत्वा निस्सयं देथ, एको पि हि कुलपुत्तो पब्बज्जं च उपसम्पदं च लभित्वा सकलसासनं^६ पत्तिट्ठापेति^७, अत्तनो थामेन यत्तकानि
- १० सक्कोथ तत्तकानि धुतङ्गानि समादियथ^८ । अन्तोवस्सं नामेतं सकलदिवसं रत्तिया च पठमपच्छिमयामेसु^९ अप्पमत्तेहि भवितब्बं, विरियं^{१०} आरभितब्बं । पोरणका^{११} महाथेरा^{१२} पि सब्बपलिबोधे छिन्दित्वा अन्तोवस्से एकचारिक-वत्तं^{१३} पूरयिसु^{१४}, भस्से मत्तं जानित्वा दसवत्थुककथं^{१५} दसअसुभदसानुस्सति-अट्ठतिसारम्मणकथं^{१६} च कातुं वट्ठति, आगन्तुकानं वत्तं कातुं सत्ताह-
- १५ करणीयेन गतानं अपलोकेत्वा दातुं वट्ठती ति एवरूपं वत्तं कातब्बं ।

B. 73

R. 1233

- अपि च भिक्खू ओवदितब्बा—“विग्गाहिकपिसुणफहसवचनानि मा वदथ^{१७}, दिवसे दिवसे सीलानि आवज्जेन्ता चतुरारक्खं अहापेन्ता^{१८} मनसि-कारवहुला विहरथा” ति । दन्तकट्ठुखादनवत्तं आचिक्खितब्बं^{१९}, चेत्तियं वा बोधि वा वन्दन्तेन गन्धमालं वा पूजेन्तेन पत्तं वा थविकाय पक्खि-
- २० पन्तेन न कथेतब्बं, भिक्खाचारवत्तं आचिक्खितब्बं—“अन्तोगामे मनुस्सेहि सिद्धिं पच्चयसञ्जुत्तकथा वा विसभागकथा वा न कथेतब्बा, रक्खितिन्द्रियेहि

१. मूगवत्तं—स्या०, रो० । २. भण्डं मा—रो० । ३. सङ्घट्टनं—स्या०, रो० ।

४-४. पब्बज्जं देथ उपसम्पादेन्ता सोधेत्वा उपसम्पदं देथ निस्सयं ददन्ता—स्या०, रो० । ५. सकलं सासनं—सी०, स्या०, रो० । ६. पत्तिट्ठापेस्सति—स्या०, रो० । ७. समादियत्थ—स्या०, रो० ।

८. मज्झिमपच्छिम—स्या०, रो० । ९. विरियं—म० । १०-१०. पोरणक—म० ।

११. चारियं वत्तं—स्या०, रो० । १२. येव—सी० । १३-१३. दसवत्थुककथा दसअसुभानु-

स्सतियो अट्ठतिसा—स्या०, रो० । १४. वदेथ—स्या०, रो० । १५. पेन्तो—सी० ।

१६. आचारवत्तं आचिक्खितब्बं—स्या०, रो० ।

भवितब्बं, खन्धकवत्तं च सेखियवत्तं च पूरेतब्बं” ति एवरूपा^१ बहुका पि^२ निथ्यानिककथा^३ आचिक्खितब्बा ति ।

पच्छिमवस्सूपनायिकदिवसे पन सचे कालं घोसेत्वा सन्निपतिते सङ्घे कोचि दसहत्थं वत्थं आहरित्वा वस्सावासिकं देति, आगन्तुको सचे^४ भिक्खु सङ्घत्थेरो होति, तस्स दातब्बं । नवको चे होति, सम्मतेन भिक्खुना^५ सङ्घत्थेरो वत्तब्बो—“सचे भन्ते इच्छथ”, पठमभागं मुञ्चित्वा इदं वत्थं गण्हथा” ति, अमुञ्चन्तस्स न दातब्बं । सचे पन पुब्बे गाहितं मुञ्चित्वा गण्हाति, दातब्बं^६ । एतेनेव उपायेन दुतियत्थेरतो पट्टाय परिवत्तेत्वा^७ पत्त-ट्टाने^८ आगन्तुकस्स दातब्बं । सचे पठमवस्सूपगता द्वे तीणि चत्तारि पञ्च वा वत्थानि अलत्थुं, लद्धं लद्धं एतेनेव उपायेन विस्सज्जापेत्वा याव आगन्तुकस्स^{१०} समकं होति, ताव दातब्बं । तेन पन समके लद्धे अवसिट्ठो अनुभागो थेरा-सने दातब्बो । [पञ्चुप्पन्ने लाभे सति^९ ठितिकायं^{१०} गाहेतुं कतिकं^{१०} कानुं वट्ठति ।]

सचे दुब्भिकखं होति, द्वीसु पि वस्सूपनायिकासु^{११} वस्सूपगता भिक्खु भिक्खाय किलमन्ता “आवुसो इध वसन्ता^{१२} सब्बेव किलमाम, साधु वत द्वे^{१५} भागा होम, येसं आतिपवारितट्टानानि अत्थि, ते तत्थ वसित्वा पवारणाय आगन्त्वा अत्तनो पत्तं वस्सावासिकं गण्हन्तू” ति वदन्ति, तेसु ये तत्थ वसित्वा पवारणाय आगच्छन्ति, तेसं अपलोकेत्वा^{१३} वस्सावासिकं दातब्बं । सादियन्ता पि हि ते^{१४} नेव वस्सावासिकस्स सामिनो, खीयन्ता पि च आवासिका नेव अदातुं लभन्ति । कुरुन्दियं पन वुत्तं—“कतिकवत्तं^{१५} 20 R. 1234 कातब्बं—‘सब्बेसं^{१६} नो इध यागुभत्तं नप्पहोति, सभागट्टाने वसित्वा आगच्छथ, तुम्हाकं पत्तं वस्सावासिकं लभिस्सथा’ ति । तं चे एको पटि-बाहति, सुप्पटिबाहितं; नो चे पटिबाहति, कतिका सुकता । पच्छा तेसं

B. 74

१. ०पि-स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. नीय्यानिक०-सी० । ४. चे-सी०, रो० । ५. इच्छति सी० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. ०वत्तित्वा-सी० । ८. ०व-सी० । [ ] सी० पोत्थके नत्थि । ९-९. सतिट्ठितिकाय-स्या०, रो० । १०. रुच्चती ति कतिकं-स्या०, रो० । ११. ०नायिकेसु-स्या०, रो० । १२. ०हि-स्या०, रो० । १३. अपलोकनकम्मं कत्वा-स्या०; अपलोकनकम्मं कस्मा-रो० । १४. ते भिक्खु-स्या०, रो० । १५. कतिक०-रो० । १६. सचे सब्बेसं-स्या०, रो० ।

तत्थ वसित्वा आगतानं अपलोकेत्वा दातब्बं, अपलोकनकाले पटिबाहितुं न लब्भती” ति । पुन पि वुत्तं—“सचे^१ वस्सूपगतेसु एकच्चानं वस्सावासिके अपापुणन्ते भिक्खू कतिकं करोन्ति—“छिन्नवस्सानं वस्सावासिकं च इदानी उप्पज्जनकवस्सावासिकं^२ च इमेसं दातुं रुच्चती” ति एवं कतिकाय कताय
 5 गाहितसदिसमेव होति, उप्पन्नुप्पन्नं^३ तेसमेव दातब्बं” ति ।

तेमासं पानीयं उपट्ठापेत्वा^४ विहारमग्गचेतियङ्गणबोधियङ्गणानि^५ जग्गित्वा बोधिरुक्खे उदकं सिञ्चित्वा पक्कन्तो पि विब्भन्तो^६ पि वस्सावासिकं लभतियेव । भतिनिविट्ठं^७ हि तेन कर्त्तं । सङ्घिकं पन अपलोकनकम्मं कत्वा गाहितं अन्तोवस्से विब्भन्तो पि लभतेव ।
 10 पच्चयवसेन^८ गाहितं^९ पन^{१०} न लभती ति वदन्ति ।

सचे वुत्थवस्सो दिसङ्गमिको^{११} भिक्खु आवासिकस्स हत्थतो किञ्चिदेव कप्पियभण्डं गहेत्वा “असुककुले मय्हं वस्सावासिकं पत्तं, तं गण्हथा” ति वत्वा गतट्ठाने विब्भमति, वस्सावासिकं सङ्घिकं होति । सचे पन मनुस्से सम्मुखा सम्पटिच्छापेत्वा गच्छति, लभति । “इदं वस्सावासिकं
 15 अम्हाकं सेनासने वुत्थभिक्खुनो^{१२} देमा” ति वुत्ते, यस्स गाहितं तस्सेव होति । सचे पन सेनासनसामिकस्स पियकम्यताय पुत्तधीतादयो बहूनि वत्थानि आहरित्वा “अम्हाकं सेनासने देमा” ति वदन्ति^{१३}, तत्थ वस्सूपगतस्स एकमेव वत्थं दातब्बं, सेसानि सङ्घिकानि होन्ति, वस्सावासिकद्वितिकाय गाहेतब्बानि । ठितिकाय असति थेरासनतो पट्ठाय
 R. 1235 20 गाहेतब्बानि । सेनासने^{१४} वस्सूपगतं भिक्खुं निस्साय उप्पन्नेन चित्तप्पसादेन बहूनि वत्थानि आहरित्वा “सेनासनस्स देमा” ति दिन्नेसु पि एसेव नयो । सचे पन पादमूले ठपेत्वा “एतस्स भिक्खुनो देमा” ति वदन्ति, तस्सेव होन्ति ।

१. सचे पन—स्या०, रो० । २. ०ज्जनकं वस्सा०—स्या०, रो० । ३. ०च—स्या०, रो० । ४. उपट्ठपेत्वा—सी०, स्या०, रो० । ५. ०बोधियङ्गणादीनि—स्या०, रो० । ६. विब्भ-
 मन्तो—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. भतिनिविट्ठं—रो० । ८. तं—सी०, स्या०, रो० ।
 ९. ०वसेनेव—रो० । १०-१०. पन गाहितं—सी०; गाहितुं पन—स्या०, रो० । ११. दिसंगमिको—
 स्या०, रो० । १२. वुत्थवस्सस्स भिक्खुनो—स्या०, रो० । १३. वेन्ति—सी०, ष० । १४. ०सनेव—
 स्या०, रो० ।

एकस्स गेहे द्वे वस्सावासिकानि—पठमभागो सामणेस्स गाहितो होति, दुतियो थेरासने । सो एकं दसहत्थं, एकं अट्ठहत्थं साटकं पेसेति^१ “वस्सावासिकं पत्तभिक्षूनं^२ देथा” ति विचिन्नित्वा वरभागं सामणेस्स दत्त्वा अनुभागो थेरासने दातब्बो । सचे पन उभो पि घरं नेत्वा भोजेत्वा सयमेव पादमूले ठपेति^३, यं यस्स दिन्नं, तदेव तस्स होति । 5

इतो परं महापच्चरियं आगतनयो होति—“एकस्स घरे दहर-सामणेस्स वस्सावासिकं पापुणाति, सो चे पुच्छति—‘अम्हाकं वस्सावासिकं कस्स पत्तं’ ति, ‘सामणेस्सा’ ति अवत्वा ‘दानकाले जानिस्ससी’ ति वत्वा दानदिवसे एकं महाथेरं पेसेत्वा नीहरापेतब्बं । सचे यस्स वस्सावासिकं पत्तं, सो विब्भमति वा कालं वा करोति, मनुस्सा चे^४ पुच्छन्ति—‘कस्स 10 अम्हाकं वस्सावासिकं पत्तं’ ति, तेसं यथाभूतं आचिक्खितब्बं । सचे ते वदन्ति—‘तुम्हाकं देमा’ ति, तस्स भिक्षुनो पापुणाति । अथ सङ्घस्स वा गणस्स वा देन्ति, सङ्घस्स वा गणस्स वा पापुणाति । सचे वस्सूपगता सुद्धपंसुकूलिकायेव होन्ति, आनेत्वा दिन्नं वस्सावासिकं सेनासनपरिक्खारं वा कत्वा ठपेतब्बं, बिम्बोहनादीनि वा कातब्बानी” ति । इदं 15 नेवासिकवत्तं ।*

B. 75

उपनन्दवत्थुकथा

२६. उपनन्दवत्थुस्मि—तत्थ तया मोघपुरिस गहितं इध मुत्तं^५, इध^६ गहितं^७ तत्र मुत्तं (२६३.२०) ति एत्थ अयमत्थो—यं तया तत्थ सेनासनं गहितं, तं^८ ते^९ गणहन्तेनेव इध मुत्तं होति । “इध दानाहं आवुसो मुश्चामी” ति वदन्तेन पन तं तत्रा पि मुत्तं । एवं त्वं उभयत्थ परिबाहिरो ति^{१०} । 20

अयं पनेत्थ विनिच्छयो—गहणेन गहणं पटिप्पस्सम्भति^{११}, गहणेन आलयो पटिप्पस्सम्भति, आलयेन गहणं पटिप्पस्सम्भति, आलयेन आलयो

R. 1236

१. पेसेसि—स्या०, रो० । २. पत्तं भिक्षूनं—स्या०, रो० । ३. ठपेसि—सी०, स्या०, रो० । ४. च—स्या० । ५. सेनासनगाहकविनिच्छयो निद्रितो—सी०, स्या०, रो०; सेनासनगाहक-कथा निद्रितो—म० । ६. मुक्कं—सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६-६. सी० पोत्थके नत्थि; इध तया गहितं—म० । ७-७. ततो—सी० । ८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. पटिप०—स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

B. 76

पटिप्पस्सम्भति । कथं ? इधेकच्चो वस्सूपनायिकदिवसे एकस्मि विहारे सेनासनं गहेत्वा सामन्तविहारं गन्त्वा तत्रा पि गण्हाति^१, तस्स इमिना गहणेन पुरिमं^२ गहणं^३ पटिप्पस्सम्भति । अपरो “इध वसिस्सामी” ति आलयमत्तं कत्वा सामन्तविहारं गन्त्वा तत्थ^४ सेनासनं गण्हाति, तस्स
 5 इमिना गहणेन पुरिमो आलयो पटिप्पस्सम्भति । एको “इध वसिस्सामी” ति सेनासनं वा गहेत्वा आलयं वा कत्वा सामन्तविहारं गन्त्वा “इधेव^५ दानि^६ वसिस्सामी” ति आलयं^७ करोति, इच्चस्स आलयेन वा गहणं आलयेन वा आलयो पटिप्पस्सम्भति, सब्बत्थ पच्छिमे^८ गहणे^९ आलये वा तिट्ठति । यो पन “एकस्मि विहारे सेनासनं गहेत्वा अञ्जस्मि विहारे
 10 वसिस्सामी” ति गच्छति, तस्स उपचारसीमातिक्कमे सेनासनग्गाहो पटिप्पस्सम्भति । यदि पन^{१०} “तत्थ फासु^{११} भविस्सति, वसिस्सामि; नो चे, आगमिस्सामी” ति गन्त्वा अफासुभावं^{१२} जत्वा पच्चागच्छति^{१३}, वट्ठति ।

२७. तिवस्सन्तरेना (२६४.२०) ति एत्थ तिवस्सन्तरो नाम यो द्वोहि वस्सेहि महन्ततरो वा दहरतरो वा होति । यो पन एकेन वस्सेन महन्ततरो
 15 वा दहरतरो वा होति^{१४}, यो वा^{१५} समानवस्सो, तत्थ वत्तब्बमेव नत्थि । इमे^{१६} सब्बे एकस्मि मञ्चे वा पीठे वा द्वे द्वे हुत्वा निसीदितुं लभन्ति । यं तिण्णं^{१७} पहोति^{१८}, तं संहारिमं वा होतु असंहारिमं वा, तथारूपे अपि फलकखण्डे अनुपसम्पन्नेना पि सिद्धिं निसीदितुं वट्ठति ।

हत्थिनखकं^{१९} ति हत्थिकुम्भे^{२०} पतिट्ठितं; एवं कतस्स किरेतं नामं ।
 20 सब्बं पासादपरिभोगं^{२१} ति सुवण्णरजतादिविचित्रानि^{२२} कवाटानि मञ्चपीठानि तालवण्टानि सुवण्णरजतमयपानीयघटपानीयसरावानि^{२३} यं किञ्चि चित्तकम्मकतं, सब्बं वट्ठति । “पासादस्स दासिदासं^{२४} खेत्तवत्थुं गोमहिंसं^{२५}

१. गएहति-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २-२. पुरिमगहणं-सी० । ३. तत्थेव-स्या०, रो० । ४-४. तत्थ सेनासनं गण्हाति इधेव इदानी-स्या०, रो० । ५. वा-स्या०, रो० । ६. पच्छिमे पच्छिमे-स्या०, रो० । ७. वा-स्या०, रो० । ८. पन सचे-स्या०, रो० । ९. फासु-स्या०, रो० । १०. अफासुकभावं-स्या०, रो० । ११. पच्छा गच्छति-स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. वा पन-स्या०, रो० । १४. च-स्या०, रो० । १५. तिण्णं-स्या०, रो० । १६. नप्पहोति-सी० । १७. नखं-सी० । १८. हत्थीनं हत्थि-स्या०, रो० । १९. पासादं परि-रो० । २०. पि-स्या०, रो० । २१. रजतमयानि पानीयघटानि पानीयसरावकानि-स्या०, रो०; पानीयघटसरावानि-सी० । २२-२२. दासीदास-खेत्तवत्थुगोमहिंसं-स्या०, रो० ।

देमा" ति वदन्ति, पाटेक्कं गहणकिच्चं नत्थि, पासादे पटिग्गहिते^१ पटिग्गहितमेव होति । गोणकादीनि सङ्घिकविहारे वा पुग्गलिकविहारे वा मञ्चपीठकेसु^२ अत्थरित्वा परिभुञ्जितुं न वट्टन्ति^३ । धम्मासने पन गिहिविकटनीहारेन^४ लब्धन्ति^५, तत्रा पि निपज्जितुं न वट्टति ।

R. 1237

अविस्सज्जियादिवत्थुकथा

२८-२९. पश्चिमान्नी (२६६.८) ति रासिवसेन पञ्च, सरूपवसेन^६ 5
पनेतानि बहूनि होन्ति । तत्थ आरामो नाम पुष्कारामो वा फलारामो वा ।
आरामवत्थु नाम तेसंयेव आरामानं अत्थाय परिच्छिन्दित्वा ठपितोकासो;
तेसु वा आरामेसु विनट्टेसु तेसं पोराणकभूमिभागो^७ । विहारो नाम यं
किञ्च पासादादिसेनासनं । विहारवत्थु^८ नाम तस्स पतिट्ठानोकासो ।
मञ्चो नाम—मसारको, वुन्दिकावट्ठो^९, कुलीरपादको^{१०} आहच्चपादको ति 10
इमेसं पुब्बे वुत्तानं चतुन्नं मञ्चानं अञ्जतरो । पीठं नाम मसारकादीनयेव
चतुन्नं पीठानं अञ्जतरं । भिसि^{११} नाम उण्णभिसिआदीनं पञ्चन्नं
अञ्जतरा । बिम्बोहनं नाम वुत्तप्पकारानं बिम्बोहनानं अञ्जतरं ।
लोहकुम्भी^{१२} नाम काळलोहेन^{१३} वा तम्बलोहेन वा येन केनचि लोहेन कता^{१४}
कुम्भी^{१५} । लोहभागकादीसु^{१६} पि एसेव नयो । एत्थ पन भाणकं ति अरञ्जरो 15
वुच्चति । वारको ति घटो । कटाहं^{१७} कटाहमेव । वासिआदीसु^{१८} वल्लि-
आदीसु^{१९} च दुविञ्जेय्यं नाम नत्थि । एवं—

B. 77

द्विसङ्गहानि द्वे होन्ति, ततियं चतुसङ्गहं ।

चतुत्थं नवकोट्टासं, पञ्चमं अट्ठभेदनं ॥

इति पञ्चहि रासीहि, पञ्चनिम्मललोचनो ।

20

पञ्चवीसविधं नाथो, गरुभण्डं पकासयि^{१९} ॥

१. पटिग्गहिते—सी० । एवमुपरि पि । २. पीठकेसु—रो० । ३. वट्टति—स्या०,
रो० । ४. गिही०—सी०; निहारेन—म० । ५. लब्धति—स्या०, रो० । ६. रूपवसेन—
सी० । ७. पोराणभूमि०—सी०, स्या०, रो० । ८. वत्थुं—रो० । ९. मुद्दिका०—स्या०,
रो० । १०. कुलीर०—सी०, म० । ११. भिसि—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १२. कुम्भि-
सी० । १३. काललोहेन—सी० । १४-१५. कतकुम्भि—सी०; कुम्भा—रो० । १५. लोहभागा-
कादीसु—रो० । १६. ति—स्या०, रो० । १७. वासी०—स्या०, रो० । १८. वल्लो०—स्या०,
रो० । १९. पकासयी—सी० ।

तत्रायं विनिच्छयकथा—इदं हि सब्बं पि गरुभण्डं इध अविस्सज्जियं^१, कीटागिरिवत्थुस्मि “अवेभज्जियं” ति वुत्तं । परिवारे [३७८] पन—

“अविस्सज्जियं अवेभज्जियं ।

5

पञ्च वुत्ता महेसिना ॥

विस्सज्जेन्तस्स परिभुञ्जन्तस्स अनापत्ति ।

पञ्चामेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥—

आगतं । तस्मा मूलच्छेज्जवसेन अविस्सज्जियं अवेभज्जियं च^२ परिवत्तनवसेन^३ पन विस्सज्जेन्तस्स परिभुञ्जन्तस्स च अनापत्ती ति एवमेत्थ अधिप्पायो वेदितव्वो ।

R. 1238

तत्रायं अनुपुब्बिकथा^४—इदं ताव पञ्चविधं पि चीवरपिण्डपात-भेसज्जत्थाय उपनेतुं न वट्टति । थावरेन च थावरं गरुभण्डेन च गरुभण्डं परिवत्तेतुं वट्टति । थावरे पन खेत्तं वत्थु तळाकं मातिका ति एवरूपं भिक्खुसङ्घस्स विचारेतुं वा सम्पटिच्छित्तुं वा अधिवासेतुं वा न वट्टति, कप्पियकारकेहेव विचारिततो^५ कप्पियभण्डं वट्टति । आरामेन पन आरामं आरामवत्थुं विहारं विहारवत्थुं ति इमानि चत्तारि पि परिवत्तेतुं वट्टति ।

तत्रायं परिवत्तननयो—सङ्घस्स नाळिकेरारामो दूरे होति, कप्पियकारका वा बहुतरं खादन्ति । यं पि न खादन्ति, ततो सकटवेतनं^६ दत्वा अप्पमेव आहरन्ति^७ । अञ्जेसं पन तस्स आरामस्स अविदूरेगाम-वासीनं^८ मनुस्सानं विहारस्स समीपे आरामो होति, ते सङ्घं उपसङ्गमित्वा सकेन आरामेन तं आरामं याचन्ति, सङ्घेन “रुच्चति सङ्घस्सा” ति अपलोकेत्वा सम्पटिच्छित्तव्वो । सचे पि^९ भिक्खूनां रुक्खसहस्रं होति, मनुस्सानं पञ्च सतानि, “तुम्हाकं आरामो खुद्दको” ति न वत्तव्वं । किञ्चा पि हि अयं खुद्दको, अथ खो इतरतो बहुतरं आयं^{१०} देति । सचे पि समकमेव देति; एवं पि इच्छित्तिच्छित्तकखणे परिभुञ्जितुं सक्का ति

B. 78

25

१. अविस्सज्जनीयं—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. ति—स्या०, रो० । ३. परिवट्टनं—रो० । ४. आनुपुब्बिकथा—सी०; ०पुब्बिकथा—स्या०, रो० । ५. विचारितं ततो—स्या०, रो० । ६. ०वेत्तनं—स्या०, रो० । ७. हरन्ति—म० । ८. अविदूरे गामं—रो० । ९. हि—सी० । १०. अयं—स्या०, रो० ।

गहेतब्बमेव । सचे पन मनुस्सानं बहुतरा रुक्खा होन्ति, “ननु तुम्हाकं बहुतरा रुक्खा” ति वत्तब्बं । सचे “अतिरेकं अम्हाकं पुञ्ञं होतु, सङ्खस्स देमा” ति वदन्ति, जानापेत्वा सम्पटिच्छित्तुं वट्टति । भिक्खूनं रुक्खा फलधारिनो, मनुस्सानं रुक्खा न ताव फलं गण्हन्ति, किञ्चा पि न गण्हन्ति, न चिरेन गण्हिस्सन्ती ति सम्पटिच्छित्तब्बमेव । मनुस्सानं रुक्खा 5 फलधारिनो, भिक्खूनं न ताव फलं गण्हन्ति, “ननु तुम्हाकं रुक्खा फलधारिनो” ति वत्तब्बं । सचे “गण्हथ भन्ते, अम्हाकं पुञ्ञं भविस्सती” ति देन्ति, जानापेत्वा सम्पटिच्छित्तुं वट्टति; एवं आरामेन आरामो परिवत्तेतब्बो । एतेनेव नयेन आरामवत्थु पि विहारो पि विहारवत्थु पि आरामेन परिवत्तेतब्बं । आरामवत्थुना च महन्तेन वा खुद्दकेन वा 10 आराम-आरामवत्थु-विहार-विहारवत्थूनि^१ ।

R. 1239

कथं विहारेण विहारो परिवत्तेतब्बो ? सङ्खस्स अन्तोगामे गेहं होति, मनुस्सानं विहारमज्झे पासादो, उभो पि अग्घेण समका, सचे मनुस्सा तेन पासादेन तं गेहं याचन्ति, सम्पटिच्छित्तुं वट्टति । भिक्खूनं^२ चे^३ महग्घतरं गेहं होति, “महग्घतरं अम्हाकं गेहं” ति वुत्ते^३ “किञ्चा पि महग्घतरं, 15 पब्बजितानं असारुप्पं, न सक्का तत्थ पब्बजितेहि वसितुं, इदं पन सारुप्पं गण्हथा” ति वदन्ति; एवं पि सम्पटिच्छित्तुं वट्टति । सचे पन^४ मनुस्सानं महग्घं होति, “ननु तुम्हाकं गेहं महग्घं” ति वत्तब्बं । “होतु भन्ते, अम्हाकं पुञ्ञं भविस्सति, गण्हथा” ति वुत्ते पन सम्पटिच्छित्तुं वट्टति । एवं विहारेण विहारो परिवत्तेतब्बो । एतेनेव नयेन विहारवत्थु^५ पि आरामो पि आराम- 20 वत्थु^६ पि विहारेण परिवत्तेतब्बं । विहारवत्थुना च महग्घेन वा अप्पग्घेन वा विहार-विहारवत्थु-आराम-आरामवत्थूनि । एवं ताव थावरेण थावर-परिवत्तनं वेदितब्बं ।

गरुभण्डेन^७ गरुभण्डपरिवत्तने पन मञ्चपीठं महन्तं वा होतु खुद्दकं वा, अन्तमसो चतुरङ्गुलपादकं वा^८ गामदारकेहि पंस्वागारकेसु^९ कीळन्तेहि 25

B. 79

१. आरामं आरामवत्थुं विहारं विहारवत्थुन्ति-सी०; ०वत्थुन्ति-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २-२. भिक्खुनञ्जेव-सी०; भिक्खूनं येव-स्या०, रो० । ३. ०च-सी०, स्या०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. ०वत्थुं-सी०, स्या०, रो० । ६. सरुभण्डेन-रो० । ७. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ८. पंसुआगारकेसु-रो० ।

- कतं पि सङ्खस्स दिन्नकालतो पट्टाय गरुभण्डं होति । सचे पि राजराजमहा-
मत्तादयो एकप्पहारेनेव मञ्चसतं वा मञ्चसहस्सं वा देन्ति, सब्बे कप्पिय-
मञ्चा सम्पटिच्छित्त्वा, सम्पटिच्छित्त्वा वुड्डुपटिपाटिया “सङ्घिकपरिभोगेन
परिभुञ्जथा” ति दातब्बा, पुग्गलिकवसेन न दातब्बा । अतिरेकमञ्चे^१
5 भण्डागारादीसु^२ पञ्चापेत्वा पत्तचीवरं निक्खिपितुं पि वट्टति । बहिसीमाय
“सङ्खस्स देमा” ति दिन्नमञ्चो सङ्खत्थेरस्स वसनट्टाने दातब्बो । तत्थ चे^३
बहू^४ मञ्चा होन्ति, मञ्चेन कम्मं नत्थि; यस्स वसनट्टाने कम्मं अत्थि, तत्थ
“सङ्घिकपरिभोगेन परिभुञ्जथा”^५ ति दातब्बो । महग्घेन सतग्घनकेन वा
सहस्सग्घनकेन वा सतसहस्सग्घनकेन^६ वा^७ मञ्चेन अञ्जं मञ्चसतं लब्धति,
10 परिवत्तेत्वा गहेतब्बं । न केवलं मञ्चेन मञ्चोयेव, आराम-आरामवत्थु-
विहार-विहारवत्थु-पीठभिसिबिम्बोहनानि पि परिवत्तेतुं वट्टति । एस नयो
पीठभिसिबिम्बोहनेसु पि । एतेसु हि^८ कप्पियाकप्पियं वुत्तनयमेव । तत्थ
अकप्पियं न परिभुञ्जितब्बं, कप्पियं सङ्घिकपरिभोगेन परिभुञ्जितब्बं ।
अकप्पियं वा महग्घं^९ कप्पियं^{१०} वा परिवत्तेत्वा वुत्तवत्थूनि गहेतब्बानि ।
15 अगरुभण्डुपगं पन^{११} भिसिबिम्बोहनं नाम नत्थि ।

लोहकुम्भी लोहमाणकं लोहकटाहं (२६६.१६) ति इमानि तीणि
महन्तानि वा होन्तु खुद्दकानि वा अन्तमसो पसतमत्तउदकगण्हनकानि पि
गरुभण्डानियेव । लोहवारको पन काळलोह-तम्बलोह-वट्टलोह-कंसलोहानं
येन केनचि कतो सीहलदीपे^{१२} पादगण्हनको भाजेतब्बो । पादो च नाम
20 मगधनाळिया पञ्चनाळिमत्तं गण्हाति^{१३}, ततो अधिकगण्हनको^{१४} गरुभण्डं ।
इमानि ताव पालिआगतानि^{१५} लोहभाजनानि ।

पालियं पन अनागतानि^{१६} भिङ्गार^{१७}-पटिगह-उळुङ्क^{१८}-दब्बि-कटच्छु-
पाति-तट्टक-सरावक^{१९}-समुग्ग-अङ्गारकपल्ल-धूमकटच्छुआदीनि खुद्दकानि वा

१-१. अतिरेकमञ्चभण्डागारादिमु-सी० । २-२. बहू चे-स्या०, रो० । ३. परिभुञ्जा-
स्या०, रो० । ४-४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पि-स्या०, रो० । ६-६. महग्घ-
कप्पियं-स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. सीहलदीपे-सी०, म० ।
९. गण्हति-स्या० । १०. अतिरेकगण्हनको-स्या०, रो० । ११. पाळियं आगतानि-सी०, म०;
पाळिआगतानि-रो० । १२. ०पि-स्या०, रो०, म० । १३. भिङ्गार-सी०, स्या०, रो० ।
१४. उळुङ्क-सी० । १५. सरक-सी०, म० ।

महन्तानि वा सब्बानि^१ गरुभण्डानि । पत्तो^२, अयथालकं, तम्बलोहथालकं
ति इमानि पन भाजनीयानि^३ । कंसलोहवट्टलोहभाजनविकति सङ्घिक-
परिभोगेन वा गिहिविकटा^४ वा वट्टति, पुग्गलिकपरिभोगेन न वट्टति ।
कंसलोहादिभाजनं सङ्घस्स दिन्नं पि^५ हि^६ पारिहारियं न वट्टति । “गिहि-
विकटनीहारेनेव^७ परिभुञ्जितब्बं” ति महापच्चरियं वुत्तं ।

B. 80

5

ठपेत्वा पन भाजनविकति^८ अञ्जस्मि पि कप्पियलोहभण्डे^९—
अञ्जनी, अञ्जनिसलाका^{१०}, कण्णमलहरणी^{११}, सूचि^{१२}, पण्णसूचि, खुद्दको^{१३},
पिप्पलको^{१४}, खुद्दकं^{१५}, आरकण्टकं, कुञ्चिका, ताळं, कत्तरयट्ठि वेधको^{१६},
नत्थुदानं, भिन्दिवालो^{१७}, लोहकूटो^{१८}, लोहकुट्टि^{१९}, लोहगुळो, लोहपिण्ड,
लोहचक्कलिकं^{२०}, अञ्जं पि विप्पकतलोहभण्डं भाजनीयं । धूमनेत्तफालदीप-
रुक्खदीपकपल्लकओलम्बकदीपइत्थिपुरिसतिरच्छानगतरूपकानि^{२१} पन
अञ्जानि वा भित्तिच्छदनकवाटादीसु^{२२} उपनेतब्बानि, अन्तमसो लोहखीलकं^{२३}
उपादाय सब्बानि लोहभण्डानि^{२४} गरुभण्डानियेव होन्ति, अत्तना लद्धानि पि
परिहरित्वा पुग्गलिकपरिभोगेन न परिभुञ्जितब्बानि, सङ्घिकपरिभोगेन
वा गिहिविकटानि वा वट्टन्ति । तिपुभण्डे पि एसेव नयो । खीरपासाण-
मयानि तट्टकसरकादीनि गरुभण्डानियेव ।

10 R. 1241

15

घटको^{२५} पन तेलभाजनं वा पादगण्हनकतो^{२६} अतिरेकमेव गरुभण्डं ।
सुवण्णरजतहारकूटजातिफलिकभाजनानि^{२७} गिहिविकटानि पि न वट्टन्ति,
पगेव सङ्घिकपरिभोगेन वा पुग्गलिकपरिभोगेन वा । सेनासनपरिभोगे^{२८} पन
आमासं पि अनामासं पि सब्बं वट्टति ।

20

१. सब्बानेव—स्या०, रो० । २. अयपत्तो—स्या०, रो० । ३. ०नियानि—रो० ।
४. गिहोविकटानि—सी० । ५-५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ०निहारेनेव—म० ।
७. ०वोर्कति—सी० । ८. ०पन—रो० । ९-९. अञ्जनीसलाका—स्या०; अञ्जनीसलाककण्ण—
रो० । १०. सी० पोत्थके नत्थि । ११-११. खुद्दकपिप्पलिको—स्या०, रो० । १२-१२. खुद्दक-
आरकण्टककुञ्चिका ताळकत्तरयट्ठिवेधको—स्या०, रो० । १३. भेण्डिवालो—सी० । १४. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । १५. लोहकूटो—सी०; लोहकुट्टि—स्या०, रो० । १६. लोहचक्कलिकं—
स्या०, रो० । १७. धूमनेत्तलोहथालदीपकरुक्खदीपकपल्लकओलम्बकदीपक (इत्थी०—स्या०)
इत्थि०—स्या०, रो० । १८. भित्तिच्छदन०—स्या०; भित्तिच्छदन—रो० । १९. ०खीलकं—रो० ।
२०. सी० पोत्थके नत्थि । २१. घटकं—स्या०, रो० । २२. पादकगण्ह०—स्या०, रो० ।
२३. ०रजतआरकूट०—स्या०, रो० । २४. ०परिभोगेन—स्या०, रो० ।

वासिआदीसु (२६६.१६) याय वासिया ठपेत्वा दण्डकट्टच्छेदनं वा उच्छ्रुतच्छन्नं वा अञ्जं महाकम्मं कातुं न सक्का, अयं भाजनीया । ततो महत्तरी^१ येन^२ केनचि आकारेन कता वासि गरुभण्डमेव^३ । फरसु पन अन्तमसो वेज्जानं सिरावेधनफरसु पि गरुभण्डमेव । कुठारियं^४ फरसुसदिसो^५ एव विनिच्छयो । या पन आवुधसङ्घेपेन कता, अयं अनामासा । कुदालो^६ अन्तमसो चतुरङ्गुलमत्तो पि गरुभण्डमेव । निखादनं चतुरस्समुखं वा होतु^७ दोणिमुखं^८ वा वड्ढं वा उजुकं वा, अन्तमसो सम्मुज्जनिदण्डकवेधनं^९ पि दण्ड-
वड्ढं^{१०} चे^{११}, गरुभण्डमेव । सम्मुज्जनिदण्डखणनकं पन अदण्डकं फलमत्तमेव^{१२}, यं सक्का^{१३} सिपाटिकाय^{१४} पक्खपित्वा परिहरितुं, तं भाजनीयं । सिखरं पि
१० निखादनेनेव सङ्गहितं । येहि मनुस्सेहि विहारे वासिआदीनि दिन्नानि होन्ति, ते च घरे दड्ढे वा चोरेहि वा^{१५} विलुत्ते^{१६} “देथ नो भन्ते उपकरणे^{१७}”, पुन पाकतिके^{१८} करिस्सामा” ति वदन्ति, दातब्बा । सचे आहरन्ति^{१९}, न वारे-
तब्बा; अनाहरन्ता पि न चोदेतब्बा ।

कम्मार-तट्टकार-चुन्दकार-नळकार-मणिकार-पत्तबन्धकानं अधिकरणी-
१५ मुट्टिकसण्डासतुलादीनि^{२०} सब्बानि लोहमयउपकरणानि सङ्घे दिन्नकालतो पट्टाय गरुभण्डानि । तिपुकोट्टक-सुवण्णकार-चम्मकारउपकरणेसु पि एसेव नयो । अयं पन विसेसो—तिपुकोट्टकउपकरणेसु पि तिपुच्छेदनसत्थकं, सुवण्णकारउपकरणेसु सुवण्णच्छेदनसत्थकं, चम्मकारउपकरणेसु कतपरि-
कम्मचम्मच्छिदनकं^{२१} खुदकसत्थकं^{२२} ति इमानि भाजनीयभण्डानि । नहापित-
२० तुत्तकारउपकरणेसु पि ठपेत्वा महाकत्तरि महासण्डासं महापिप्फलकं च सब्बं भाजनीयं । महाकत्तरिआदीनि गरुभण्डानि ।

वल्लीआदीसु वेत्तवल्लीआदिका या काचि अड्डुबाहुप्पमाणा^{२३} वल्ली सङ्घस्स दिन्ना वा तत्थजातका वा रक्खितगोपिता^{२४} गरुभण्डं होति, सा

१-१. महत्तरा-सो०; महत्तरि-स्या०; महत्तरियेन-रो० । २. गरुभण्ड-सो० ।
३. कुठारियं-स्या०, रो० । ४. कुदालो-सी०, स्या०, रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ६. दोनि-रो० । ७. सम्मुज्जनि-सी०, म०; सम्मुज्जनी-रो०; सम्मुज्जनी-स्या० ।
८-८. दण्डकवेधनं चेव-रो० । ९. तलमत्तमेव-सी० । १०-१०. सक्कोसि पट्टिकाय-रो० ।
११-११. विलुत्ते वा-स्या०, रो० । १२. उपक्खरे-सी० । १३. पाकटिके-रो० । १४. हरन्ति-
सी० । १५. अधिकरणि-म० । १६-१६. चम्मच्छिदनिका खुदकसत्थी-सी०; चम्मच्छेदनकं
खुदकसत्थं-स्या०, रो० । १७. अड्डु-सी० । १८. व-स्या०, रो० ।

सङ्घकम्मे च चेतियकम्मे च कते सचे^१ अतिरेका होति, पुग्गलिककम्मे पि उपनेतुं वट्टति; अरक्खिता पन गरुभण्डमेव न होति । सुत्तमकचिवाक-
नाल्लिकेरहीरचम्ममया रज्जुका वा योत्तानि वा वाके^२ च नाल्लिकेरहीरे^३
च वट्टेत्वा कता एकवट्टा^४ वा द्विवट्टा^५ वा सङ्घस्स दिन्नकालतो पट्टाय गरु-
भण्डं । सुत्तं पन अवट्टेत्वा दिन्नं मकचिवाकनाल्लिकेरहीरा च भाजनीया । 5
येहि पनेतानि रज्जुकयोत्तादीनि दिन्नानि होन्ति, ते अत्तनो करणीयेन
हरन्ता न वारेतब्बा ।

यो कोचि अन्तमसो अट्ठङ्गुलसूचिदण्डमतो^६ पि वेळु सङ्घस्स दिन्नो वा
तत्थजातको वा रक्खितगोपितो^७ गरुभण्डं, सो पि सङ्घकम्मे च चेतियकम्मे
च कते अतिरेको पुग्गलिककम्मे दातुं वट्टति । पादगण्हनकतेलनाल्लि^८ पन 10
कत्तरयट्ठि, उपाहनदण्डको^९, छत्तदण्डो, छत्तसलाका ति इदमेत्थ भाजनीय-
भण्डं । दड्डुगेहमनुस्सा^{१०} गण्हित्वा गच्छन्ता न वारेतब्बा । रक्खितगोपितो^{११}
वेळु^{१२} गण्हन्तेन समकं वा अतिरेकं वा थावरं अन्तमसो तंअगघनकवालिक्काय^{१३}
पि फातिकम्मं कत्वा गहेतब्बो^{१४} । फातिकम्मं अकत्वा गण्हन्तेन तत्थेव
वळ्झेतब्बो, गमनकाले सङ्घिके^{१५} आवासे^{१६} ठपेत्वा^{१७} गन्तब्बं । असतिया 15 R. 1243
गहेत्वा गतेन पहिणित्वा दातब्बो । देसन्तरं गतेन सम्पत्तविहारे सङ्घिका-
वासे ठपेतब्बो ।

B. 82

15 R. 1243

तिणं (२६६.२२) ति मुञ्जं च पब्बजं च ठपेत्वा अवसेसं यं किञ्चि
तिणं । यत्थ पन तिणं नत्थि, तत्थ पण्णेहि छादेन्ति; तस्मा पण्णं पि तिणेनेव
सङ्गहितं । इति मुञ्जादीसु यं किञ्चि मुट्ठिप्पमाणं पि तिणं तालपण्णादीसु 20
च^{१८} एकं पण्णं पि सङ्घस्स दिन्नं वा तत्थजातकं वा बहारामे सङ्घस्स
तिणवत्थुतो^{१९} जाततिणं वा रक्खितगोपितं गरुभण्डं होति, तं पि सङ्घकम्मे
च चेतियकम्मे च कते अतिरेकं पुग्गलिककम्मे दातुं वट्टति । दड्डुगेहमनुस्सा

१. चे-स्या०, रो० । २. वाकेन-सी० । ३. ०हीरेन-सी० । ४-४. एकपटा वा
द्विपटा-सी० । ५. अट्ठङ्गुलि०-स्या०, रो० । ६. ०व-सी० । ७. ०नाल्लि-सी० ।
८. उपाहनदण्डो-स्या०, रो० । ९. ०गेहा मनुस्सा-सी० । १०-१०. ०गोपितवेळु-स्या०, रो०;
०वेत्थं-सी० । ११. तंअगघनकं-म०; ०वालिक्काय-स्या० । १२. गहेतब्बं-सी० । १३-१३. सङ्घि-
कावासे-म० । १४. ०व-स्या०, रो० । १५. पि-स्या०, रो० । १६. तिणवत्थुस्मि-सी० ।

गहेत्वा गच्छन्ता न वारेतब्बा । अट्टङ्गुलप्पमाणो पि रित्तपोत्थको^१
गरुभण्डमेव^२ ।

मत्तिका (२६६.२२) पकतिमत्तिका वा होतु पञ्चवण्णा वा सुद्धा^३ वा
सज्जुरसकुट्टुसिलेसादीसु^४ वा यं किञ्चि, दुल्लभट्टाने आनेत्वा वा दिन्नं
५ तत्थजातकं वा रक्खितगोपितं तालफलपक्कमत्तं^५ गरुभण्डं होति । तं पि
सङ्घकम्मे च चेतियकम्मे च निट्ठिते^६ अतिरेकं पुग्गलिककम्मे दातुं वट्टति ।
हिङ्गुहिङ्गुलक-हरिताल-मनोसिलाञ्जनानि^७ पन भाजनीयभण्डानि ।

दारुभण्डे यो कोचि अट्टङ्गुलसूचिदण्डमत्तो पि दारुभण्डको
दारुदुल्लभट्टाने सङ्घस्स दिन्नो वा तत्थजातको वा रक्खितगोपितो, अयं
१० गरुभण्डं होती ति कुरुन्दियं वुत्तं । महाअट्टकथायं पन सब्बं पि दारुवेळु-
चम्मपासाणादिविकर्त्ति दारुभण्डेन सङ्गणित्वा “तेन खो पन समयेन
सङ्घस्स आसन्दिको^८ उप्पन्नो होती” ति इतो पट्टाय दारुभण्डविनिच्छयो
वुत्तो । तत्रायं अत्थुद्धारो—

आसन्दिको, सत्तङ्गो, भट्ठी, पीठिका, एलकपादकपीठं^९, आमलक-
B. 83 15 वट्टकपीठं^{१०}, फलकं^{११}, कोच्छं, पलालपीठं^{१२} ति इमेसु ताव यं किञ्चि खुट्ठकं
R. 1244 वा होतु महन्तं वा, सङ्घस्स दिन्नं गरुभण्डं होति । पलालपीठेन चेत्य
कदलिपत्तादिपीठानि^{१३} पि सङ्गहितानि । व्यग्घचम्मओनद्धं पि वाळरूप-
परिक्खितं^{१४}, रतनपरिसिम्बितं^{१५}, कोच्छं^{१६} गरुभण्डमेव ।

वड्ढफलकं^{१७}, दीघफलकं^{१८}, चीवरधोवनफलकं^{१९}, *घट्टनफलकं^{२०},
20 घट्टनमुग्गरो^{२१}, दन्तकट्टुच्छेदनगण्ठिका^{२२}, दण्डमुग्गरो^{२३}, अम्ब्रणं^{२४}, रजनदोणि^{२५},

१. रित्तपोत्थको-स्या०, रो० । २. भण्डकमेव-सी० । ३. सुद्धा-सी०, म० ।
४. सज्जुरसकुट्टुसिलेसादीसु-सी०; सज्जुरसकुट्टु-म० । ५. तालपक्कमत्तं-सी०, स्या०,
रो० । ६. कते निट्ठिते-स्या०, रो० । ७. सिलजनानि-सी०, म० । ८. आसन्दिको-
रो० । एवमुपरि पि । ९. एलक०-सी०; पादपीठं-स्या०, रो० । १०. आमण्डकवण्टिक-
पीठं-सी०; आमलकवण्टिकपीठं-स्या०, रो० । ११. परिणकपीठं फलकं-स्या०, रो० ।
१२. पलासपीठं-स्या०, रो०; पलालपीठकं-म० । एवमुपरि पि । १३. पत्तादीनि पि
पीठानि-स्या०, रो० । १४. परिक्खितं-रो० । १५. रतनपरिसिम्बितं-स्या०, रो० ।
१६. कोच्छकं-म० । १७. चङ्गुमफलकं-स्या०, रो० । १८. वा-स्या०, रो० । १९. घट्टन-
स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २०. च्छेदनगण्ठिका-स्या०, रो० । २१. मुग्गरो नावा-
सी०; वा-स्या०, रो० । २२. अम्ब्रणं-सी० । २३. दोणी-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

उदकपटिच्छको, दारुमयो वा दन्तमयो वा वेळुमयो वा सपादको पि अपादको पि समुग्गो, मञ्जुसा, पादगण्हनकतो अतिरेकप्पमाणो करण्डो, उदकदोणि, उदककटाहं, उळुङ्को^१, कटच्छु, पानीयसरावकं^२, पानीयसङ्खो ति एतेसु पि^३ यं किञ्चि सङ्खे दिन्नं गरुभण्डं । सङ्खथालकं पन भाजनीयं, तथा दारुमयो उदकतुम्बो^४ ।

5

पादकथलिकमण्डलं दारुमयं वा होतु चोळपण्णादिमयं^५ वा सब्बं गरुभण्डं । आधारको पत्तपिधानं, तालवण्टं, वीजनो^६, चङ्कोटकं, पच्छि, यट्टिसम्मज्जनी मुट्टिसम्मज्जनी ति एतेसु पि^७ यं किञ्चि खुद्दकं वा महन्तं वा दारु-वेळु-पण्णचम्मादीसु येन केनचि कतं गरुभण्डमेव ।

थम्भतुलासोपानफलकादीसु दारुमयं वा पासाणमयं वा यं^८ किञ्चि 10
गेहसम्भाररूपं^९, यो कोचि कटसारको, यं किञ्चि भुम्मत्थरणं^{१०}, यं किञ्चि अकप्पियचम्मं, सब्बं^{११} सङ्खे दिन्नं गरुभण्डं, भुम्मत्थरणं कातुं वट्टति । एळकचम्मं^{१२} पन पच्चत्थरणगतिकं होति^{१३}, तं^{१३} पि गरुभण्डमेव । कप्पिय-चम्मानि भाजनीयानि । कुरुन्दियं पन “सब्बं मञ्चप्पमाणं^{१४} चम्मं गरुभण्डं” ति वुत्तं ।

15

उदुक्खलं, मुसलं, सुप्पं, निसदं, निसदपोतो^{१५}, पासाणदोणि^{१६}, पासाणकटाहं, तुरिवेमभस्तादि सब्बं पेसकारादिभण्डं, सब्बं कसिभण्डं, सब्बं चक्रयुत्तकयानं गरुभण्डमेव । मञ्चपादो, मञ्चअटनी, पीठपादो, पीठअटनी, वासि-फरसुआदीनं^{१७} दण्डा ति^{१८} एतेसु यं किञ्चि विप्पकततच्छनकम्मं अनिट्ठितमेव भाजनीयं, तच्छित्तमट्टं^{१९} पन गरुभण्डं होति । अनुञ्जात- 20
वासिया पन दण्डो छत्तमुट्ठिपण्णं कत्तरयट्ठि उपाहना अरणिसहितं धम्मकरको^{२०} पादगण्हनकतो अनतिरित्तं आमलकतुम्बं आमलकघटो

R. 1245

१. उळुङ्को-सी० । २. ०सराव-सी०, म० । ३. स्या०, रो० नत्थि । ४. उदक-कुम्भो-स्या०, रो० । ५. तालपण्णादि०-स्या०, रो० । ६. वीजनो-म०; वीजनं-सी० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. सी० पोत्थके नत्थि । ९. ०सम्भाररूपं-स्या०, रो० । १०. भुम्मत्थरणं-म० । एवमुपरि पि । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. तेलचम्मं-सी० । १३-१३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. पञ्चप्पमाणं-रो० । १५. ०पोतकं-स्या०, रो० । १६. ०दोणो-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १७. वासी फरसु०-स्या०, रो० । १८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १९. ०करणो-म० ।

B. 84

अलाबुकतुम्बं^१ अलाबुघटो^२ विसाणकतुम्बं ति सब्बमेतं भाजनीयं, ततो महन्ततरं गरुभण्डं । हत्थिदन्तो वा यं किञ्चि विसाणं वा अतच्छित्तं^३ यथाजातमेव^४ भाजनीयं, तेहि कतमञ्चपादादीसु पुरिमसदिसोयेव विनिच्छयो । तच्छित्तनिद्रितो पि हिङ्गुकरण्डको अञ्जनकरण्डको^५ गण्ठिका^६ विधो^७ अञ्जनी अञ्जनिसलाका^८ उदकपुञ्छनी^९ ति इदं^{१०} सब्बं^{११} भाजनीयमेव ।

मत्तिकाभण्डे सब्बं^{११} मनुस्सानं^{१२} उपभोगपरिभोगं घटपिधानादि^{१३} कुलालभाजनं पत्तकटाहं अङ्गारकटाहं धूमदानकं^{१४} दीपखण्डको^{१५} दीपकपल्लिका चयनिद्रिका छदनिद्रिका थूपिका ति सङ्खस्स दिन्नकालतो पट्टाय गरुभण्डं, पादगणहनकतो अनतिरित्तप्पमाणो पन घटको पत्तं थालकं^{१६} कञ्चनको^{१७} कुण्डिका ति इदमेत्थ भाजनीयभण्डं । यथा च मत्तिकाभण्डे; एवं च^{१८} लोहभण्डे पि कुण्डिका भाजनीयकोट्टासमेव भजती ति अयमेत्थ अनुपुब्बिकथा^{१९} ।

नवकम्मदानकथा

३०. भण्डिकाट्टपनमत्तेना^{२०} (२६८.२०) ति द्वारबाहानं उपरि^{२१} कपोत-भण्डिकयोजनमत्तेन^{२२} । परिभण्डकरणमत्तेना ति गोमयपरिभण्डकसावपरि-^{१५} भण्डकरणमत्तेन । धूमकालिकं ति इदं यावस्स चित्तकधूमो^{२३} न पञ्जायति, ताव अयं विहारो एतस्सेवा ति एवं धूमकाले अपलोकेत्वा कतपरियोसितं विहारं देन्ति । विप्पकतं ति एत्थ विप्पकतो नाम याव गोपानसियो न आरोहन्ति । गोपानसीसु पन आरुळ्हासु बहुकतो नाम होति, तस्मा ततो पट्टाय न दातब्बो^{२४}, किञ्चिदेव^{२५} समादपेत्वा कारेस्सति । खुद्दके विहारे कम्मं

R. 1246

१. लाबुक-सी०, म० । २. चम्मघटो अलाबु-स्या०, रो०; लाबुघटो-म० । ३. अतच्छित्तं-सी० । ४. यथाभतमेव-सी०; यथाभतं एव-स्या०, रो० । ५. अञ्जनिको-सी०; अञ्जनीकरण्डको-स्या०, रो० । ६. करण्डगण्ठिको-सी०; गण्ठिको-स्या०, रो० । ७. पीठो-सी०; गण्ठीवेठनो-स्या०, रो० । ८. अञ्जनी-सी०, स्या०, रो० । ९. ०मुञ्जनी-रो० । १०-१०. सब्बं इदं-सी० । ११-११. सब्बमनुस्सानं-स्या०, रो० । १२. घटपिठारादि सी०, म० । १३-१३. धूमदानकं दीपखण्डो-स्या०, रो० । १४. कञ्चुको-स्या०, रो० । १५. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १६. ०पुब्बिकथा-सी०; ०पुब्बिकथा-स्या० । १७. भणिकाधानमत्तेन-सी०, स्या०, रो० । १८. उपरि कतेन-स्या०, रो० । १९. कपोतकगण्डिकायोजन-सी० । २०. चित्तक-रो० । २१. ०ति-स्या०, रो० । २२. कञ्चिदेव-सी० ।

ओलोकेत्वा छप्पञ्चवस्सिकं (२६६.४) ति कम्मं ओलोकेत्वा चतुहत्थविहारे^१
चतुवस्सिकं, पञ्चहत्थे पञ्चवस्सिकं, छहत्थे छवस्सिकं दातब्बं । अड्ढयोगो
पन यस्मा सत्तट्ठहत्थो होति, तस्मा एत्थ “सत्तट्ठवस्सिकं” ति वुत्तं । सचे
पन सो नवहत्थो^२ होति “नववस्सिकं” पि दातब्बं । महल्लके पन दसहत्थे
एकादसहत्थे विहारे वा पासादे वा दसवस्सिकं वा एकादसवस्सिकं वा^३
दातब्बं । द्वादसहत्थे पन ततो अधिके वा लोहपासादसदिसे पि
द्वादसवस्सिकमेव दातब्बं, न ततो उत्तरि^३ ।

नवकम्मिको भिक्खु अन्तोवस्से तं आवासं लभति, उतुकाले
पटिबाहितुं न लभति । सचे सो आवासो जीरति, आवाससामिकस्स वा
तस्स वंसे उप्पन्नस्स वा कस्सचि कथेतब्बं—“आवासो ते^४ नस्सति, जग्गथ^५
एतं आवासं” ति । सचे सो न सक्कोति, भिक्खूहि जाती^६ वा उपट्ठाके वा
समादपेत्वा जग्गितब्बो । सचे ते पि न सक्कोन्ति, सङ्घिकेन पच्चयेन
जग्गितब्बो । तस्मिं पि असति एकं आवासं विस्सज्जेत्वा अवसेसा
जग्गितब्बा । बहू विस्सज्जेत्वा एकं सण्ठापेतुं^७ पि वट्ठतियेव ।

B. 85

दुब्भिकखे भिक्खूसु पक्कन्तेसु सब्बे आवासा नस्सन्ति, तस्मा एकं^८
वा द्वे वा तयो वा आवासे विस्सज्जेत्वा ततो यागुभत्तचीवरादीनि
परिभुञ्जन्तेहि सेसा आवासा जग्गितब्बायेव । कुरुन्दियं पन^९ “सङ्घिके पच्चये
असति एको भिक्खु ‘तुय्हं एकं मञ्चट्टानं गहेत्वा जग्गाही’ ति वत्तब्बो ।
सचे बहुतरं इच्छति, तिभागं^{१०} वा उपड्डुभागं वा दत्त्वा पि जग्गापेतब्बं^{१०} ।
अथ ‘थम्भमत्तमेवेत्थ अवसिट्ठं, बहुकम्मं कातब्बं^{११}’ ति न इच्छति, ‘तुय्हं^{१२}
पुग्गलिकमेव कत्वा जग्ग; एवं पि हि^{१२} सङ्घस्स भण्डकट्ठपनट्टानं^{१३} नवकानं
च वसनट्टानं लभिस्सती^{१४}’ ति जग्गापेतब्बो^{१५} । एवं जग्गतो पन तस्मिं
जीवन्ते पुग्गलिको होति, मते सङ्घिकोयेव । सचे सद्धिविहारिकानं

R. 1247

१. ०हत्थे विहारे—स्या०, रो० । २. नवहत्थको—सी० । ३. उत्तरि—सी०, स्या०,
रो० । ४. वो—सी०, स्या०, रो० । ५. जातके—स्या०, रो० । ६. सण्ठापेतुं—सी० ।
७. एक—रो० । ८. पन वुत्तं—स्या०, रो०, म० । ९. भागं—सी० । १०. ०पेतब्बो—स्या०, रो० ।
११. कत्तब्बं—स्या०, रो० । १२. सी० पोत्थके नत्थि । १३. ०च—स्या०, रो० ।
१४. भविस्सती—स्या०, रो० । १५. ०पेतब्बा—सी० ।

दातुकामो होति, कम्मं ओलोकेत्वा ततियभागं^१ वा उपडुभागं^२ वा पुग्गलिकं कत्वा जग्गापेतब्बो । एवञ्चिह^३ सद्धिविहारिकानं दातुं लभति । एवं जग्गनके पन असति 'एकं आवासं विस्सज्जेत्वा' ति आदिना नयेन जग्गापेतब्बो" ति वुत्तं^४ । इदं पि च अज्जं तत्थेव^५ वुत्तं—

- 5 द्वे भिक्खू सद्धिकं भूमिं गहेत्वा सोधेत्वा सद्धिकं सेनासनं करोन्ति । येन सा भूमि पठमं गहिता, सो सामी^६ । उभो पि पुग्गलिकं करोन्ति, सोयेव सामी । सो सद्धिकं करोति, इतरो पुग्गलिकं करोति, अज्जं चे बहुं^७ सेनासनद्वानं अत्थि, पुग्गलिकं करोन्तो पि न वारेतब्बो । अज्जस्मि पन तादिसे पटिरूपे^८ ठाने असति तं पटिवाहित्वा सद्धिकं
- 10 करोन्तेनेव कातब्बं । यं पन तस्स तत्थ वयकम्मं कतं, तं दातब्बं । सचे पन कतावासे वा आवासकरणद्वाने वा छायूपगफलूपगख्खा^९ होन्ति, अपलोकेत्वा हारेतब्बा । पुग्गलिका चे होन्ति, सामिका आपुच्छित्तब्बा; नो चे देन्ति, याव ततियं आपुच्छित्त्वा "ख्खअग्घनकमूलं"^{१०} दस्सामा" ति हारेतब्बा ।
- 15 यो पन सद्धिकवल्लीमत्तं^{११} पि अगहेत्वा^{१२} आहरिमेन^{१३} उपकरणेन सद्धिकाय भूमिया पुग्गलिकविहारं^{१४} कारेति, उपडुं सद्धिकं होति; उपडुं पुग्गलिकं । पासादो चे होति, हेट्टापासादो सद्धिको; उपरि पुग्गलिको । सचे^{१५} सो^{१६} हेट्टापासादं इच्छति, तस्स होति । अथ हेट्टा च उपरि च इच्छति, उभयत्थ उपडुं लभति । द्वे सेनासनानि कारेति—एकं सद्धिकं,
- 20 एकं पुग्गलिकं । सचे विहारे उट्टितेन^{१७} दब्बसम्भारेन कारेति, ततियभागं^{१८} लभति । सचे अकतद्वाने चयं^{१९} वा पमुखं वा करोति, बहिकुट्टे^{२०} उपडुं

B. 86

१. तिभागं-म० । २. उपडुं-सो०, म० । ३. एतम्हि-सो०, स्या०, रो० । ४. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. तथेव-सो० । ६. सामि-सो०, रो० । एवमुपरि पि । ७. बहु-म० । ८. पति०-सो०, म० । ९. छायूपगफलूपका ख्खा-सो०, स्या०, रो० । १०. अग्घनकं मूलं-सो०, स्या०, रो० । ११. सद्धिकं-सो०; सद्धिकं वल्लीमत्तं-स्या०, रो० । १२. अगहेत्वा-सो०, स्या०, रो० । १३. आहरि एव-रो० । १४. पुग्गलिकं विहारं-सो०, स्या०, रो० । १५-१५. सचे यो-स्या०; सचे पन यो-रो० । १६. तेन सद्धिकेन स्या०, रो० । १७. ततियं भागं-सो०; ततियं-स्या०, रो० । १८. च यं-रो० । १९. बहिकुट्टे-म०; बहु-कुट्टे-रो०; बहि कुट्टे-सो० ।

सङ्घस्स, उपड्डं तस्स । अथ महन्तं विसमं^१ पूरेत्वा अपदे पदं दस्सेत्वा कतं होति, अनिस्सरो तत्थ सङ्घो ।

एकं वरसेय्यं (२६६.१७) ति एत्थ^२ नवकम्मदानट्टाने वा वस्सग्गेन पत्तट्टाने वा यं इच्छति^३, तं एकं वरसेय्यं अनुजानामी ति अत्थो ।

R. 1248

परियोसिते पक्कमति तस्सेवेतं ति पुन आगन्त्वा वस्सं^४ वसन्तस्स 5 अन्तोवस्सं तस्सेव तं; अनागच्छन्तस्स पन सद्धिविहारिकादयो गहेतुं न लभन्ति ।

अञ्जत्रपटिभोगपटिकखेपादिकथा

३१. नाति हरन्ती^५ ति अञ्जत्र हरित्वा न परिभुञ्जन्ति । गुत्तत्थाया ति यं तत्थ मञ्चपीठादि^६, तस्स गुत्तत्थाय, तं अञ्जत्र^७ हरितुं अनुजानामी ति अत्थो । तस्मा तं^८ अञ्जत्र हरित्वा सद्धिकपरिभोगेन 10 परिभुञ्जन्तस्स नट्टं सुनट्टं, जिण्णं सुजिण्णं । सचे अरोगं तस्मि विहारे पटिसङ्घते पुन पाकतिकं कातब्बं । पुगलिकपरिभोगेन परिभुञ्जतो नट्टं वा जिण्णं वा गोवा होति, तस्मि पटिसङ्घते दातब्बमेव । सचे ततो गोपानसिआदीनि गहेत्वा अञ्जस्मि सद्धिकावासे योजेन्ति, योजितानि^९ सुयोजितानि । पुगलिकावासे योजेन्तेहि पन मूलं वा दातब्बं, 15 पटिपाकतिकं^{१०} वा कातब्बं छट्ठितविहारतो^{११} मञ्चपीठादीनि^{१२} थेय्यचित्तेन गणहन्तो उद्धारेयेव भण्डग्घेन कारेतब्बो । पुन आवासिककाले दस्सामी ति गहेत्वा सद्धिकपरिभोगेन परिभुञ्जन्तस्स नट्टं सुनट्टं, जिण्णं सुजिण्णं । अरोगं चे^{१३} पाकतिकं कातब्बं । पुगलिकपरिभोगेन परिभुञ्जन्तस्स नट्टं 20 गोवा होति । ततो द्वारवातपानादीनि सद्धिकावासे वा पुगलिकावासे वा योजितानि^{१४} पटिदातब्बानियेव ।

B. 87

फातिकम्मत्थाया ति वड्डिकम्मत्थाय^{१५} । फातिकम्मं चेत्थ समकं वा अतिरेकं वा अगघनकं मञ्चपीठादिसेनासनमेव वट्टति ।

१. विसमं समं-स्या०, रो० । २. तत्थ-सी० । ३. इच्छति लभति-स्या०, रो० । ४. म० पोत्थके नत्थि । ५. नाभिहरन्ती-स्या०, रो० । ६. ०पीठादिकं-स्या०, रो० । ७. अञ्जत्र-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १०. पाकतिकं स्या०, रो० । ११. छट्ठित-म० । १२. पीठादीनि-सी० । १३. चेव-सी० । १४. योजितं-रो० । १५. वुड्डि-स्या०, रो० ।

चकलिकं^१ (२७१.२०) ति कम्बलादीहि वेठेत्वा कतचकलिकं ।

R. 1249

अल्लेहि पादेही ति येहि अकन्तट्टाने उदकं पञ्जायति, एवरूपेहि पादेहि परिभण्डकतभूमि^२ वा सेनासनं वा न^३ अकमितब्बं^३ । सचे पन उदकसिनेहमतमेव पञ्जायति, न उदकं, वट्टति । पादपुञ्छानि पन
5 अल्लपादेहि पि अकमितुं वट्टतियेव । सउपाहनेन धोतपादेहि अकमितट्टाने-
येव न वट्टति ।

चौलकेन पलिवेठेतुं^४ ति सुधाभूमियं वा परिभण्डभूमियं वा सचे तट्टिका वा कटसारको^५ वा नत्थि, चौलकेन पादा वेठेतब्बा, तस्मिं असति पण्णं पि अत्थरितुं वट्टति । किञ्चि अनत्थरित्वा ठपेन्तस्स पन दुक्कटं ।
10 यदि पन तत्थ नेवासिका अनत्थताय^६ पि भूमिया ठपेन्ति, अधोतपादेहि पि^७ वल्लजेन्ति,^८ तथेव वल्लजेतुं वट्टति ।

न भिक्खवे परिकम्मकता भिच्ची ति सेतभित्ति वा चित्तकम्मकता वा । न केवलं च भित्तिमेव^९, द्वारं पि वातपानं पि अपस्सेनफलकं^{१०} पि पासाणत्थम्भं^{११} पि रुक्खत्थम्भं^{१२} पि चीवरेन वा केनचि वा अप्पटिच्छादेत्वा
15 अपस्सयितुं^{१३} न लब्भतियेव^{१४} ।

धोतपादका ति धोतपादका हुत्वा धोतेहि पादेहि अकमितब्बट्टाने निपज्जितुं कुक्कुच्चायन्ति । “धोतपादके” ति पि^{१५} पाठो । धोतेहि पादेहि अकमितब्बट्टानस्सेतं^{१६} अधिवचनं । पञ्चत्थरित्वा ति परिभण्डकतं^{१७} भूमि^{१८} वा भुम्मत्थरणसेनासनं वा सङ्घिकमञ्चपीठं^{१९} वा अत्तनो सन्तकेन
20 पञ्चत्थरणेन पञ्चत्थरित्वा व निपज्जितब्बं । सचे निहायतो पि पञ्चत्थरणे सङ्कुटिते^{२०} कोचि सरोरावयवो मञ्चं वा पीठं वा फुसति, आपत्तियेव ।

१. चकली-स्या०, रो० । २. कता भूमि-स्या०, रो० । ३-३. अनकमितब्बं-स्या०, रो० । ४. पल्लि-सी० । ५. कत-रो० । ६. अत्थताय-स्या०, रो० । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. वल्लजेन्ति-सी०, रो० । ९. भित्तियेव-स्या०, रो० । १०. अपस्सेन फलकं-रो० । ११. पासाणत्थम्भं-रो० । १२. रुक्खत्थम्भं-रो० । १३. अपस्सयितुं-रो० । १४. लभति-स्या०, रो० । १५. पि वा-सी० । १६. ट्टानस्वेतं-सी० । १७-१७. कत-भूमि-स्या०, रो० । १८. पि वा-सी० । १९. सङ्घिकं मञ्च-स्या०, रो० । २०. सङ्कुचिते-सी०; सङ्कुटिके-स्या०, रो० ।

लोमेषु पन लोमगणनाय आपत्तियेव^१ । परिभोगसीसेन अपस्सयन्तस्सा
पि एसेव नयो । हत्थतलपादतलेहि पन फुसितुं वा अक्कमितुं वा वट्टति ।
मञ्चपीठं नीहरन्तस्स काये पटिहञ्जति, अनापत्ति ।

सङ्गभत्तादिअनुजाननकथा

३२. न सक्कोन्ति सङ्गभत्तं कातुं (२७२.२१) ति सकलस्स^२ सङ्गस्स
भत्तं कातुं न सक्कोन्ति । उद्देसभत्तं^३ ति आदीसु “एकं वा द्वे वा...पे०... 5
दस वा भिक्खू सङ्गतो उद्दिसित्वा देथा” ति एवं उद्देसेन लद्धभिक्खूनं भत्तं
कातुं इच्छन्ति । अपरे तथेव भिक्खू परिच्छिन्दित्वा निमन्तेत्वा तेसं भत्तं
कातुं इच्छन्ति । अपरे सलाकायो छिन्दित्वा^४, अपरे पक्खिकं उपोसथिकं
पाटिपदिकं ति एवं नियामेत्वा^५, एकस्स वा द्विन्नं वा...पे०...दसन्नं वा
भिक्खूनं भत्तं कातुं इच्छन्ति । इति एतानि^६ भत्तानि “उद्देसभत्तं निमन्तनं” 10
ति इमं^७ वोहारं पत्तानि । यस्मा पन ते सचे^८ पि दुब्भिक्खे न सक्कोन्ति,
सुभिक्खे जाते^९ पन पुन सङ्गभत्तं कातुं सक्खिस्सन्ति, तस्मा भगवा तं पि
अन्तो कत्वा “अनुजानामि भिक्खवे सङ्गभत्तं उद्देसभत्तं” ति
आदिमाह ।

B. 88

R. 1250

तत्थ सङ्गभत्ते ठितिका नाम नत्थि, तस्मा “अम्हाकं^{१०} अज्ज दस 15
द्वादस दिवसा^{११} भुञ्जन्तानं इदानि अज्जतो भिक्खू आनेथा” ति न एवं तत्थ
वत्तब्बं । “पुरिमदिवसेसु अम्हेहि न लद्धं, इदानि तं अम्हाकं गाहेथा” ति
एवं पि वत्तुं न लब्धति । तं हि आगतागतानं पापुणांतियेव ।

उद्देसभत्तकथा

उद्देसभत्तादीसु पन अयं नयो—रज्जा वा राजमहामत्तेन वा
“सङ्गतो उद्दिसित्वा एत्तके भिक्खू आनेथा” ति पहिते कालं घोसेत्वा 20
ठितिका पुच्छितब्बा । सचे अत्थि, ततो पट्टाय गाहेतब्बं; नो चे, थेरासनतो
पट्टाय गाहेतब्बं । उद्देसकेन पिण्डपातिकानं पि न अतिकामेतब्बं । ते पन

१. आपत्तियो—स्या०, रो० । २. सकलस्स च—स्या०; सकलस्स स—रो० ।

३. इच्छन्ति उद्देसभत्तं—स्या०, रो० । ४. परिच्छिन्दित्वा—स्या०, रो० । ५. नियामेत्वा—

स्या० । ६. एतानि एत्तकानि—स्या०, रो० । ७. इदं—स्या०, रो० । ८-८. तेसञ्चे—सी० ।

९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. अपि—स्या०, रो० । ११. दिवसानि—स्या०, रो० ।

B. 89

R. 1251 10

धुतङ्गं रक्खन्ता सयमेव अतिक्रमिस्सन्ति^१; एवं गाहियमाने अलसजातिका महाथेरा पच्छा आगच्छन्ति, “भन्ते वीसतिवस्सानं गाहियति^२, तुम्हाकं ठितिका अतिक्रन्ता” ति न वत्तब्बा, ठितिकं ठपेट्वा तेसं गाहेत्वा^३ पच्छा ठितिकाय गाहेतब्बं । “असुकविहारे बहुं^४ उद्देसभत्तं उप्पन्नं” ति सुत्वा
 5 योजनन्तरिकविहारतो पि भिक्खू आगच्छन्ति, सम्पत्तसम्पत्तानं ठितट्ठानतो पट्टाय गाहेतब्बं । असम्पत्तानं पि उपचारसीमं पविट्ठानं अन्तेवासिकादीसु गण्हन्तेसु गाहेतब्बमेव । बहिउपचारसीमाय ठितानं गाहेत्वा^५ ति वदन्ति, न गाहेतब्बं । सचे पन उपचारसीमं ओक्कन्तेहि एकाबद्धा हुत्वा अत्तनो विहार-
 द्वारे वा अन्तोविहारेयेव वा होन्ति, परिसावसेन^६ वड्डिता नाम सीमा
 होति, तस्मा गाहेतब्बं । सङ्घनवकस्स दिन्ने^७ पि पच्छा आगतानं गाहे-
 तब्बमेव । दुतियभागे पन थेरासनं आरूढहे पुन आगतानं पठमभागो न पापुणाति, दुतियभागतो वस्सग्गेन गाहेतब्बं ।

एकस्मि विहारे एकं भत्तुद्देसट्ठानं परिच्छिन्दित्वा गावुत्पमाणाय
 पि उपचारसीमाय यत्थ कत्थचि आरोचितं उद्देसभत्तं, तस्मिंयेव भत्तुद्दे-
 15 सट्ठाने गाहेतब्बं । एको एकस्स भिक्खुनो पहिणाति^८ “स्वे पि^९ सङ्घतो उद्दिसित्वा दस भिक्खू पहिणथा” ति, तेन सो अत्थो भत्तुद्देसकस्स आरोचेतब्बो । सचे तं दिवसं पमुस्सति^{१०}, दुतियदिवसे पातो व आरो-
 चेतब्बो^{११} । अथ पमुस्सित्वा व^{१२} पिण्डाय पविसन्तो सरति, याव उपचार-
 सीमं नातिक्रमति, ताव या भोजनसालाय पकतिट्ठितिका^{१३}, तस्सायेव वसेन
 20 गाहेतब्बं । सचे पि उपचारसीमं अतिक्रन्ता भिक्खू च उपचारसीमट्ठकेहि एकाबद्धा होन्ति, अञ्जमञ्जं द्वादसहत्थन्तरं अविजहित्वा^{१४} गच्छन्ति,
 पकतिट्ठितिकाय वसेन गाहेतब्बं । भिक्खूनं पन तादिसे एकाबद्धे असति बहि उपचारसीमाय यस्मि ठाने सरति, तत्थ नवं ठितिकं कत्वा गाहेतब्बं ।
 अन्तोगामे आसनसालाय सरन्तेन आसनसालाय ठितिकाय गाहेतब्बं ।

१. ०मेस्सन्ति-स्या०, रो० । २. गाहीयति-सी० । ३. गाहापेट्वा-सी० । ४. बहु-
 म० । ५. गाहेतब्बा-सी० । ६. परिसवसेन-सी०, स्या०, रो० । ७. दिन्नं-स्या०, रो० ।
 ८. पहिणि-स्या०, रो० । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. पमुस्सति-रो० । एवमुपरि पि ।
 ११. ०तब्बं-सी०, स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. पकति ठितिका-
 सी० । एवमुपरि पि । १४. अविज्जहित्वा-रो० । एवमुपरि पि ।

यत्थ कत्थचि सरित्वा गाहेतब्बमेव, अगाहेतुं न वट्ठति । न हि एतं दुतिय-
दिवसे लब्धती^१ ति ।

सचे सकविहारतो अञ्जं विहारं गच्छन्ते भिक्खू दिस्वा कोचि उद्देसभत्तं
उद्दिसापेति, याव अन्तोउपचारे वा उपचारसीमट्टकेहि^२ सद्धि वुत्तनयेन^३
एकाबद्धा वा^४ होन्ति, ताव सकविहारे ठितिकावसेनेव^५ गाहेतब्बं । बहिउपचारे 5
ठितानं^६ दिन्नं^७ पन^८ “सङ्घतो भन्ते एत्तके नाम भिक्खू उद्दिसथा” ति
वुत्ते सम्पत्तसम्पत्तानं^९ गाहेतब्बं । तत्थ द्वादसहत्थन्तरं अविजहित्वा एका-
बद्धनयेन^{१०} दूरे ठिता पि सम्पत्तायेवा ति वेदितब्बा^{११} । सचे यं विहारं
गच्छन्ति, तत्थ पविट्ठानं आरोचेन्ति, तस्स विहारस्स ठितिकावसेन
गाहेतब्बं ।

10

सचे पि गामद्वारे वा वीथियं वा चतुक्के वा अन्तरधरे वा भिक्खू^{१२}
दिस्वा कोचि^{१३} सङ्घुद्देसं आरोचेति, तस्मि^{१४} तस्मि ठाने अन्तो उपचार-
गतानं गाहेतब्बं ।

B. 90,
R. 1252

घरूपचारो^{१५} चेत्थ “एकं घरं एकूपचारं^{१६}, एकं घरं नानूपचारं,
नानाघरं एकूपचारं, नानाघरं नानूपचारं” ति इमेसं वसेन वेदितब्बो । 15
तत्थ^{१७} यं एककुलस्स घरं एकवळ्ळं^{१८} होति, तं सुप्पपातपरिच्छेदस्स अन्तो
एकूपचारं नाम । तत्थुप्पन्नो उद्देसलाभो तस्मि^{१९} उपचारे भिक्खाचारवत्तेन
पि ठितानं सब्बेसं पापुणाति, एतं “एकं घरं एकूपचारं” नाम ।

यं पन एकं घरं द्विन्नं भरियानं सुखविहारत्थाय मज्झे भित्ति
उट्ठापेत्वा नानाद्वारवळ्ळं कतं, तत्थुप्पन्नो उद्देसलाभो भित्तिअन्तरिकस्स 20
न पापुणाति, तस्मि तस्मि ठाने निसिन्नस्सेव पापुणाति, एतं “एकं घरं
नानूपचारं” नाम ।

१. पटिलब्धतो-सी०; लब्धती-स्या०, रो० । २. ०वा-सी० । ३. ०नयेनेव-स्या०,
रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. ठितिकाव वसेनेव-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
६. ठितिकानं-सी० । ७-७. पन दिन्नं-स्या०, रो० । ८. सम्पत्तानं-म० । ९. ०नयेनेव-
स्या०, रो० । १०. ०तब्बं-म० । ११. भिक्खुं-सी०, स्या०, रो० । १२. यो कोचि-स्या०,
रो० । १३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. घरूपचारो-रो० । एवमुपरि पि । १५. एकूप-
रो० । १६. तत्र-स्या०, रो० । १७. ०वलळ्ळं-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
१८. एतस्मि-सी० ।

यस्मिं पन घरे बहू भिक्खू निमन्तेत्वा अन्तो गेहतो पट्टाय एकाबद्धे कत्वा पटिविस्सकघरानि पि पूरेत्वा निसीदापेन्ति, तत्थुप्पन्नो उद्देसलाभो सब्बेसं पापुणाति । यं पि नानाकुलस्स निवेसनं मज्जे भित्ति अकत्वा एकद्वारेनेव वळ्ळेन्ति, तत्रा पि एसेव नयो । एतं “नानाघरं एकूपचारं”

5 नाम ।

यो पन नानानिवेसनेसु निसिन्नानं भिक्खून्^१ उद्देसलाभो उप्पज्जति, किञ्चा पि भित्तिच्छिद्देन^२ भिक्खू दिस्सन्ति, तस्मिं तस्मिं निवेसने निसिन्नानं-येव पापुणाति, एतं “नानाघरं नानूपचारं” नाम ।

यो पन गामद्वारवीथिचतुक्केसु अज्जतरस्मिं ठाने उद्देसभत्तं
10 लभित्वा अज्जस्मिं भिक्खुस्मिं असति अत्तनो व पापुणापेत्वा^३ दुतियदिवसे पि तस्मिंयेव ठाने अज्जं लभति, तेन यं अज्जं नवकं वा वुड्डं वा भिक्खुं पस्सति^४, तस्स गाहेतब्बं । सचे कोचि नत्थि, अत्तनो व पापेत्वा भुञ्जितब्बं ।

सचे आसनसालाय निसीदित्वा कालं पटिमानेन्तेसु भिक्खूसु कोचि
R. 1253 15 आगन्त्वा “सङ्घुद्देसपत्तं देथ, उद्देसपत्तं देथ, सङ्घतो उद्दिसित्वा पत्तं देथ, सङ्घिकं पत्तं देथा” ति वा^५ वदति, उद्देसपत्तं^६ ठितिकाय गाहेत्वा दातब्बं । “सङ्घुद्देसभिक्खुं^७ देथ, सङ्घतो उद्दिसित्वा भिक्खुं देथ, सङ्घिकं भिक्खुं देथा” ति वुत्ते पि एसेव नयो ।

B. 91 उद्देसको पनेत्थ पेसलो लज्जी मेधावी इच्छितब्बो, तेन तिवक्खत्तुं
20 ठितिकं पुच्छित्वा सचे कोचि ठितिकं जानन्तो नत्थि, थेरासनतो^८ गाहेतब्बं । सचे पन “अहं जानामि, दसवस्सेन लद्धं” ति कोचि भणति, “अत्थावुसो दसवस्सा^९ भिक्खू” ति पुच्छितब्बं । सचे तस्स सुत्वा “दसवस्सम्हा^{१०} दसवस्सम्हा” ति बहू आगच्छन्ति, “तुय्हं पापुणाति, तुय्हं

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. भित्तिच्छिद्देन-स्या०, रो० । ३. पापेत्वा-स्या०, रो० । ४. पस्सित्वा-रो० । ५. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ०भत्तं-रो० । ७. ०द्देसं भिक्खुं-सी० । ८. थेरासने-सी०, स्या०, रो० । ९. ०वस्सो-स्या०, रो० । १०. ०वस्सम्हा-म० ।

पापुणाती" ति अवत्वा^१ "सब्बे अप्पसद्दा होथा" ति वत्वा पटिपाटिया
ठपेतब्बा । ठपेत्वा^२ "कति भिक्खू^३ इच्छथा" ति उपासको पुच्छितब्बो ।
"एत्तके नाम भन्ते भिक्खू^४" ति वुत्ते "तुय्हं पापुणाति", तुय्हं पापुणाती"
ति अवत्वा सब्बनवकस्स वस्सगं च उतु^५ च दिवसभागो च छाया च
पुच्छितब्बा । सचे छायाय पि पुच्छियमानाय अज्जो वुड्डतरो आगच्छति, 5
तस्स दातब्बं । अथ छायां पुच्छित्वा "तुय्हं^६ पापुणाती" ति वुत्ते वुड्डतरो
आगच्छति, न लभति । कथापपञ्चेन हि निसिन्नस्सा पि निदायन्तस्सा
पि गाहितं सुग्गाहितं, अतिकन्तं सुअतिकन्तं, भाजनीयभण्डं हि नामेतं
सम्पत्तस्सेव पापुणाति, तत्थ सम्पत्तभावो उपचारेण परिच्छिन्दितब्बो ।
आसनसालाय च अन्तोपरिक्खेपो उपचारो, तस्मिं ठितस्स लाभो 10
पापुणाती ति ।

कोचि आसनसालतो अट्ठ उद्देसपत्ते आहरापेत्वा सत्तपत्ते^७
पणीतभोजनानं^८ एकं उदकस्स पूरेत्वा आसनसालायं^९ पहिणाति^{१०}, गहेत्वा
आगता किञ्चि अवत्वा भिक्खू^{११} न हत्थेसु^{१२} पतिट्ठापेत्वा^{१३} पक्कमन्ति । येन यं
लद्धं, तस्सेव तं होति । येन पन उदकं लद्धं, तस्स^{१४} अतिकन्तं पि ठितिकं 15
ठपेत्वा अज्जं उद्देसभत्तं गाहेतब्बं । तं च लूखं वा लभतु^{१५} पणीतं वा
तिचीवरपरिवारं वा, तस्सेवेतं^{१६} । ईदिसो हिस्स पुञ्जविसेसो ।
उदकं पन यस्मा आमिसं न होति, तस्मा^{१७} अज्जं उद्देसभत्तं लभति ।

R. 1254

सचे पन ते^{१८} गहेत्वा आगता "इदं किर भन्ते सब्बं भाजेत्वा
भुञ्जथा" ति वत्वा गच्छन्ति, सब्बेहि भाजेत्वा भुञ्जित्वा^{१९} उदकं पातब्बं । 20
"सङ्घतो उद्दिसित्वा अट्ठ महाथेरे देथ, मज्झिमे देथ, नवके देथ, परिपुण्ण-
वस्ससामणेरे^{२०} देथ, मज्झिमभाणकादयो देथ, मय्हं आतिभिक्खू देथा" ति
वदन्तस्स पन "उपासक त्वं एवं वदसि, ठितिकाय^{२१} पन तेसं न पापुणाती"

१. अवत्वा तुय्हं-स्या०, रो० । २. ठपापेत्वा-सी० । ३. म० पोत्थके नत्थि ।
४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. उतु-रो० ।
७. ०पि-स्या०, रो० । ८-८. सत्तपणीतभोजनानं-स्या०, रो० । ९. ०सालं-सी०, स्या०, रो० ।
१०. पहिणति-स्या०, रो० । ११-११. हत्थे सुपतिट्ठापेत्वा-स्या०, रो० । १२. तस्सेव-स्या०,
रो० । १३. होतु-सी० । १४. तस्सेव तं-स्या०, रो० । १५. तस्मा सी-स्या०, रो० ।
१६. सी० पोत्थके नत्थि । १७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १८. ०वस्से सामणेरे-स्या०,
रो० । १९. ठितिका-सी०, स्या०, रो० ।

B. 92

ति वत्वा ठितिकावसेनेव दातव्वा । दहरसामणेरेहि पन उद्देसभत्तेसु लद्धेसु सचे दायकानं घरे मङ्गलं होति, “तुम्हाकं आचरियुपज्झाये पेसेथा” ति वत्तव्वं ।

यस्मि पन उद्देसभत्ते पठमभागो सामणेरानं पापुणाति, अनुभागो
 5 महाथेरानं, न^१ तत्थ सामणेरा “मयं पठमभागं^२ लभिम्हा” ति पुरतो गन्तुं^३ लभन्ति, यथा पटिपाटिया एव गन्तव्वं । “सङ्घतो उद्दिसित्वा ‘तुम्हे एथा’ ति वुत्ते ‘मय्हं अज्जदा’ पि जानिस्ससि, ठितिका पन एवं गच्छती” ति ठितिकावसेनेव गाहेतव्वं । अथ “सङ्घुद्देसपत्तं देथा” ति वत्वा अगाहिते-
 10 काय एव गाहेतव्वं ।

एको “सङ्घुद्देसपत्तं आहरा” ति पेसितो “भन्ते एकं पत्तं देथ, निमन्तनभत्तं आहरिस्सामी” ति वदति, सो चे “उद्देसभत्तवरतो अयं आगतो” ति वत्वा भिक्खूहि “ननु त्वं असुकवरतो आगतो” ति वुत्तो “आम भन्ते, न^४ निमन्तनभत्तं, उद्देसभत्तं” ति भणति, ठितिकाय गहे-
 15 तव्वं^५ । यो पन “एकं पत्तं आहरा” ति वुत्तो “‘किं’ ति^६ वत्वा^७ आह-रामी” ति वत्वा “यथा ते रुच्चती” ति वुत्तो^८ आगच्छति, अयं विस्सट्ठुतो नाम । उद्देसपत्तं वा पटिपाटिपत्तं^९ वा पुग्गलिकपत्तं वा यं इच्छति, तं तस्स दातव्वं । एको बालो अव्यत्तो “उद्देसपत्तं आहरा” ति पेसितो वत्तु न जानाति, तुण्हीभूतो तिट्ठति, सो “कस्स सन्तिकं आगतोसी” ति
 20 वा “कस्स पत्तं हरिस्ससी” ति वा न वत्तव्वो । एवं हि वुत्तो^{१०} पुच्छासभागेन^{११} “तुम्हाकं सन्तिकं आगतोम्हो^{१२}” ति^{१२} वा^{१३} “तुम्हाकं पत्तं हरिस्सामी” ति वा वदेय्य, ततो तं भिक्खुं अज्जे भिक्खुं जिगुच्छन्ता न ओलोकेय्युं^{१४} पि^{१५} । “कुहि गच्छसि^{१६}, किं करोन्तो आहिण्डसी” ति पन

R. 1255

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. पठमं भागं—सी० । ३. गन्तुं न—स्या०, रो० ।
 ४. अज्जया—स्या०, रो० । ५. ति—सी० । ६. गाहे—सी०, स्या०, रो० । ७-७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. वुत्ते—सी० । ९. पटिपाटि—रो० । १०. वुत्ते—सी० ।
 ११. पुच्छाभागेन—रो० । १२-१२. आगतोम्ह—सी० । १३. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।
 १४. ओलोकेय्युं—रो० । १५. म० पोत्थके नत्थि । १६. गच्छसी ति—स्या०, रो० ।

वत्तब्बो । तस्स “उद्देसपत्तत्थाय आगतोम्ही” ति वदन्तस्स गाहेत्वा पत्तो दातब्बो ।

एका “कूटठितिका”^१ नाम होति । रज्जो वा^२ हि राजमहामत्तस्स वा गेहे अतिपणीतानि अट्ठ उद्देसभत्तानि निच्चं दिव्यन्ति^३, तानि एकचारिकभत्तानि^४ कत्वा भिक्खू विसुं ठितिकाय परिभुञ्जन्ति । एकच्चे^५ भिक्खू “स्वे दानि अम्हाकं पापुणस्सन्ती” ति अत्तनो ठितिकं सल्लक्खेत्वा गता, तेसु अनागतेसुयेव अज्जे आगन्तुका भिक्खू आगन्त्वा आसनसालाय निसीदन्ति; तद्धणज्जेव^६ राजपुरिसा आगन्त्वा “पणीतभत्तपत्ते देथा” ति वदन्ति । आगन्तुका ठितिकं अजानन्ता गाहेन्ति । तद्धणज्जेव च^७ ठितिकं जाननकभिक्खू^८ आगन्त्वा “किं गाहेथा” ति वदन्ति । राजगेहे^{१०} पणीतभत्तं ति । “कतिवस्सतो पट्ठाया” ति ? “एत्तकवस्सतो नामा” ति । “मा गाहेथा” ति निवारेत्वा ठितिकाय गाहेतब्बं । गाहिते आगतेहि पि पत्तदानकाले आगतेहि पि दिन्नकाले आगतेहि पि राजगेहतो पत्ते पूरेत्वा आहटकाले आगतेहि पि “राजा अज्ज भिक्खूयेव आगच्छन्तू” ति पेसेत्वा भिक्खूनंयेव हत्थे पिण्डपातं देति; एवं दिन्नपिण्डपातं गहेत्वा^{१५} आगतकाले आगतेहि पि ठितिकं जाननकभिक्खूहि^९ “मा भुञ्जित्था”^{१०} ति वारेत्वा^{११} ठितिकायमेव गाहेतब्बं ।

B. 93

अथ ने राजा भोजेत्वा पत्ते पि नेसं पूरेत्वा देति, यं आहटं तं ठितिकाय गाहेतब्बं । सचे पन “मा तुच्छहत्था गच्छन्तू” ति थोकमेव पत्तेसु पक्खित्तं होति, तं न गाहेतब्बं । अथ भुञ्जित्वा तुच्छपत्ता व^{२०} आगच्छन्ति, यं तेहि भुत्तं, तं नेसं^{१२} गीवा होती^{१३} ति महासुम्मत्थेरो आह । महापदुमत्थेरो पनाह—“गीवाक्किच्चं एत्थ नत्थि, ठितिकं पन^{१४} अजानन्तेहि

R. 1256

१. कूटठितिका-सी०, रो०; कूटठितिका-स्या० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. दीयन्ति-सी०, स्या०, रो० । ४. एकवारिक०-स्या०, रो० । ५. ते खणंयेव-सी० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. जाननका पि भिक्खू-स्या०, रो० । ८. दिन्नं पिण्ड०-स्या०, रो० । ९. जाननभिक्खूहि-स्या० । १०. भुज्जया-स्या०, रो० । ११. निवारेत्वा-स्या०, रो० । १२. तेसं-स्या०, रो० । १३. होती-रो० । १४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

याव जाननका आगच्छन्ति, ताव निसीदितब्बं सिया; एवं सन्ते पि भुत्तं सुभुत्तं, इदानि पत्तद्धानेन गाहेतब्बं^१” ति ।

एको तिचीवरपरिवारो सतग्घनको^२ पिण्डपातो अवस्सिकस्स भिक्खुनो पत्तो^३, विहारै च “एवरूपो पिण्डपातो अवस्सिकस्स पत्तो” ति
 5 लिखित्वा ठपेसुं । अथ सट्ठिवस्सच्चयेन अज्जो तथारूपो पिण्डपातो^४ उप्पन्नो, अयं किं अवस्सिकट्ठितिकाया गाहेतब्बो, उदाहु सट्ठिवस्सिकट्ठितिकाया^५ ति । सट्ठिवस्सिकट्ठितिकाया ति वुत्तं, अयं हि भिक्खु ठितिकं गहेत्वायेव वड्ढितो^६ ति ।

एको उद्देसभत्तं भुञ्जित्वा सामणेरो जातो, पुन तं भत्तं सामणेरट्ठिति-
 10 काय पत्तं गण्हितुं लभति । अयं किर “अन्तराभट्ठको” नाम । यो पन परिपुण्णवस्सो सामणेरो “स्वे उद्देसभत्तं लभिस्सती^७” ति^८ अज्जेव उपसम्प-
 ज्जति, अतिक्कन्ता तस्स ठितिका । एकस्स^९ भिक्खुनो उद्देसभत्तं पत्तं, पत्तो चस्स न तुच्छो होति, सो अज्जस्स समीपे निसिन्नस्स पत्तं दापेति, तं चे
 B. 94 ते^{१०} थेय्याय हरन्ति, गीवा होति । सचे पन सो भिक्खु “मय्हं पत्तं तुय्हं^{११}
 15 दम्मो” ति सयमेव च^{१२} देति, अयं^{१३} गीवा न होति । अथा पि तेन भत्तेन अनत्थिको हुत्वा “अलं मय्हं^{१४}, तवेत्तं भत्तं दम्मि, पत्तं पेसेत्वा आहरापेही”
 ति अज्जं वदति, यं ततो आहरीयति तं^{१५} सब्बं पत्तसामिकस्स होति । पत्तं चे थेय्याय हरन्ति, सुहटो^{१६}; भत्तस्स दिन्नत्ता गीवा न होति ।

विहारै दस भिक्खू होन्ति, तेसु नव पिण्डपातिका, एको सादि-
 20 यनको । “दस उद्देसपत्ते देथा” ति वुत्ते पिण्डपातिका गाहेतुं^{१७} न इच्छन्ति । इतरो भिक्खु “सब्बानि मय्हं पापुणन्ती” ति गण्हाति^{१८}, ठितिका न होति । एकेकं चे पापेत्वा गण्हाति, ठितिका तिट्ठति । एवं गाहेत्वा^{१९} दसहि पि पत्तेहि आहरापेत्वा “भन्ते मय्हं सङ्गहं करोथा” ति नव पत्ते पिण्डपाति-
 R. 1257 कानं देति, भिक्खुदत्तियं नामेतं, गण्हितुं वट्ठति ।

१. गाहापेतब्बं-स्या०, रो० । २. सतं अग्घनको-सी० । ३. सम्पत्तो-स्या०, रो० । ४. पुन-स्या०, रो० । ५. सट्ठिवस्सठितिकाया-सी०, स्या०, रो० । ६. वुड्ढितो-स्या०, रो० । ७-७. लभिस्सति-स्या०, रो० । ८. एतस्स-स्या०, रो० । ९. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १०. अस्स-म० । ११. मय्हं भत्तं-स्या०, रो० । १२. सुहटो-स्या०, रो० । १३. गहेतुं-म० । १४. गण्हति-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १५. गहेत्वा-स्या०, रो० ।

सचे सो उपासको “भन्ते घरं आगन्तब्बं”^१ ति वदति, सो च^२ भिक्खु ते भिक्खु “एथ भन्ते मय्हं सहाया होथा” ति तस्स घरं गच्छति । यं तत्थ लभति, सब्बं तस्सेव होति । इतरे तेन दिन्नं लभन्ति । अथ नेसं^३ घरेयेव निसीदापेत्वा दक्खिणोदकं दत्वा यागुखज्जकादीनि देन्ति, “भन्ते यं मनुस्सा देन्ति, तं गण्हथा” ति तस्स भिक्खुनो वचनेनेव इतरेसं^४ 5 वट्ठति । भुत्तावीनं^५ पत्ते पूरेत्वा गण्हित्वा गमनत्थाय देन्ति, सब्बं तस्सेव भिक्खुनो होति, तेन दिन्नं इतरेसं वट्ठति ।

यदि पन ते विहारेयेव तेन भिक्खुना “भन्ते मय्हं भिक्खं गण्हथ, मनुस्सानं च वचनं कातुं वट्ठती” ति वुत्ता गच्छन्ति, यं तत्थ भुञ्जन्ति चेव नोहरन्ति च, सब्बं तं तस्सेव^६ सन्तकं । अथा पि “मय्हं भिक्खं 10 गण्हथा” ति अवुत्ता^७ “मनुस्सानं वचनं कातुं वट्ठती” ति गच्छन्ति, तत्र चे एकस्स मधुरेन सरेन अनुमोदनं करोन्तस्स सुत्वा थेरानं च उपसमे पसी-दित्वा बहू समणपरिक्खारं देन्ति, अयं थेरेसु पसादेन उप्पन्नो “अकत-भागो” नाम, तस्मा सब्बेसं पापुणाति ।

एको सङ्घतो उद्दिसापेत्वा ठितिकाय गाहितं पत्तं हरित्वा पणीतस्स 15 खादनीयभोजनीयस्स पत्तं^८ पूरेत्वा आहरित्वा “इमं भन्ते सब्बो सङ्घो परिभुञ्जतू” ति देति, सब्बेहि भाजेत्वा परिभुञ्जितब्बं^९ । पत्तसामिकस्स पन अतिक्कन्तं पि ठितिकं ठपेत्वा अञ्जं उद्देसभत्तं दातब्बं । अथ^{१०} “पठमं-येव सब्बं सङ्घिकं^{११} पत्तं^{१२} देथा” ति वदति, एकस्स लज्जिभिक्खुनो सन्तको पत्तो दातब्बो । आहरित्वा च “सब्बो सङ्घो परिभुञ्जतू” ति वुत्ते भाजेत्वा 20 परिभुञ्जितब्बं ।

एको^{१३} पातिया भत्तं आहरित्वा “सङ्घुद्देसं दम्मी” ति वदति, एकेकं आलोपं अदत्वा ठितिकाय एकस्स यापनमत्तं कत्वा दातब्बं । अथ सो भत्तं आहरित्वा किञ्चि वत्तुं अजानन्तो तुण्हीभूतो अच्छति, “कस्स ते

B. 95

१. गन्तब्बं-स्या०, रो० । २. चे-सी० । ३. तेसं-स्या०, रो० । ४. भत्तानं-स्या०, रो० । ५. तेसमेव-सी०, स्या०, रो० । ६. ०पन-स्या०, रो० । ७. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ८. भुञ्जितब्बं-सी०, स्या०, रो० । ९. अथ पन-सी० । १०-१०. सङ्घिकपत्तं-स्या०, रो० । ११. एको च-स्या०, रो० ।

R. 1258

आनीतं, कस्स दातुकामोसी” ति न वत्तब्बं^१ । पुच्छासभागेन हि “तुम्हाकं आनीतं, तुम्हाकं^२ दातुकामोम्ही” ति वदेय्य, ततो तं भिक्खुं अञ्जे भिक्खू जिगुच्छन्ता गीवं परिवत्तेत्वा ओलोकेतब्बं पि न मञ्जेय्युं । सचे पन “कुहि यासि, किं करोन्तो आहिण्डसी” ति वुत्ते “उद्देसभत्तं गहेत्वा आगतोम्ही”^५ ति वदति, एकेन लज्जिभिक्खुना ठितिकाय गाहेतब्बं । सचे आभत्तं बहुं^३ होति, सब्बेसं^४ च भिक्खून्^५ प्होति, ठितिकाकिच्चं^६ नत्थि, थेरासनतो पट्टाय पत्तं पूरेत्वा दातब्बं ।

“सङ्घुद्देसपत्तं देथा” ति वुत्ते “किं आहरिस्ससी” ति अवत्वा पकतिट्ठितिकाय एव गाहेतब्बं । यो पन पायासो वा रसपिण्डपातो वा^{१०} निच्चं लब्धमति; एवरूपानं पणीतभोजनानं आवेणिका^९ ठितिका^९ कातब्बा, तथा सपरिवाराय यागुया महग्धानं फलानं^७ पणीतानं च खज्जकानं । पकति-भत्तयागुफलखज्जकानं पन एका व ठितिका कातब्बा । “सर्पि आहरिस्सामी” ति वुत्ते सब्बसप्पीनं एका व ठितिका वट्टति, तथा सब्बतेलानं । “मधुं^८ आहरिस्सामी” ति वुत्ते पन मधुनो एका व ठितिका वट्टति, तथा फाणि-^{१५} तस्स लट्ठिमधुकादीनं च भेसज्जानं । सचे पन गन्धमालं सङ्घुद्देसं देन्ति, पिण्डपातिकस्स वट्टति, न वट्टती ति । आमिसस्सेव पटिक्खित्तत्ता^{१०} वट्टति, सङ्घं उद्दिस्स दिन्नत्ता पन न गहेतब्बं ति वदन्ति ।

निमन्तनभक्तकथा

B. 96

निमन्तनं^{११} (२७२.२३) पुग्गलिकं चे^{१२}, सयमेव इस्सरो । सङ्घिकं पन उद्देसभत्ते वुत्तनयेनेव गाहेतब्बं । सचे पनेत्थ दूतो व्यत्तो होति, “भन्ते राजगेहे^{२०} भिक्खुसङ्घस्स भत्तं गण्हथा” ति अवत्वा “भिक्खं गण्हथा” ति वदति, पिण्डपातिकानं पि वट्टति । अथ दूतो अव्यत्तो “भत्तं गण्हथा” ति वदति, भत्तुद्देसको व्यत्तो “भत्तं” ति अवत्वा “भन्ते तुम्हे^{१३} याथ^{१३} तुम्हे याथा” ति वदति; एवं पि पिण्डपातिकानं^{१४} वट्टति । तुम्हाकं पटिपाटिया “भत्तं पापुणाती” ति वुत्ते पन न वट्टति । सचे निमन्तेतुं आगतमनुस्सो^{१५}

R. 1259

१. वत्तब्बो-स्या०, रो० । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. बहु-म० । ४-४. सब्बेसं-सी०, म० । ५. ठितिकाय किच्चं-स्या०, रो० । ६. अहरियती-सी०, स्या०, रो० । ७-७. आवेणिक०-स्या०, रो० । ८. ०च-सी० । ९. मधु-सी० । १०. पटिक्खित्तत्ता-रो० । ११. निमन्तणं-सी० । एवमुपरि पि । १२. च-रो० । १३-१३. म० पोत्थके नत्थि । १४. ०पि-म० । १५. आगता मनुस्सा-स्या०, रो० ।

आसनसालं पविसित्वा “अट्ट भिक्खु देथा” ति वा “अट्ट पत्ते देथा” ति वा वदति^१; एवं पि पिण्डपातिकानं वट्टति, “तुम्हे च तुम्हे च गच्छथा” ति वत्तब्बं । सचे पन “अट्ट भिक्खु देथ; भत्तं गण्हथ, अट्ट पत्ते देथ; भत्तं गण्हथा” ति वा^२ वदति^३, पटिपाटिया गाहेतब्बं । गाहेन्तेन पन^४ विच्छिन्दित्वा “भत्तं” ति अवदन्तेन “तुम्हे च तुम्हे च गच्छथा” ति वुत्ते^५ पिण्डपातिकानं वट्टति । “भन्ते तुम्हाकं पत्तं देथ, तुम्हे एथा” ति वुत्ते पन “साधु उपासका” ति गन्तब्बं । सञ्चतो उद्दिसित्वा “तुम्हे एथा” ति वुत्ते पि^६ यथाठितिकाय^७ गाहेतब्बं ।

निमन्तनभत्तघरतो पन पत्तत्थाय आगतस्स उद्देसभत्ते वुत्तनयेनेव ठितिकाय पत्तो दातब्बो । एको “सञ्चतो पटिपाटिया पत्तं” ति अवत्वा^{१०} केवलं “एकं पत्तं देथा” ति वत्वा अगाहितेयेव पत्ते यस्स कस्सचि पत्तं गहेत्वा पूरेत्वा आहरति, तं पत्तसामिकस्सेव होति, उद्देसभत्ते विय ठितिकाय^८ न^९ गाहेतब्बं । इधा पि यो आगन्त्वा तुण्हीभूतो तिट्ठति, सो “कस्स सन्तिकं आगतोसी” ति वा “कस्स पत्तं हरिस्ससी” ति वा न वत्तब्बो ।

15

पुच्छासभागेन हि^{१०} “तुम्हाकं सन्तिकं आगतो^{१०}, तुम्हाकं पत्तं हरिस्सामी” ति वदेय्य, ततो सो^{११} भिक्खु भिक्खूहि जिगुच्छनियो अस्स^{११} । सचे^{१२} पन^{१२} “कुहि गच्छसि, किं करोन्तो आहिण्डसी” ति पन वुत्ते “तस्स पत्तत्थाय आगतोम्ही” ति वदन्तस्स पटिपाटिया भत्तट्ठितिकाय^{१३} गाहेत्वा^{१४} पत्तो दातब्बो । “भत्ताहरणकपत्तं देथा” ति वुत्ते पि पटिपाटिया^{२०} भत्तट्ठितिकाय^{१३} एव दातब्बो । सचे आहरित्वा “सब्बो सञ्चो भुञ्जतू” ति वदति, भाजेत्वा भुञ्जितब्बं । पत्तसामिकस्स अतिकन्तं पि ठितिकं ठपेत्वा अञ्जं पटिपाटिभत्तं गाहेतब्बं ।

१. वदन्ति-स्या०, रो० । २. म० पोत्थके नत्थि । ३. वदन्ति-स्या०, रो० । ४. च-स्या०, रो० । ५. ०पि-स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. न ठितिकाय-सी० । ८. न ठितिकाय-सी० । ९. पि-सी० । १०. आगतोम्हि-स्या०, रो० । ११-११. तं भिक्खु जिगुच्छन्ति-सी० । १२-१२. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १३. पत्तठितिकाय-स्या०, रो० । १४. गहेत्वा-सी०, स्या०, रो० ।

B. 97

R. 1260

एको पातिया^१ भत्तं आहरित्वा “सङ्घस्स दम्मी” ति वदति, आलोपभत्तट्टितिकतो पट्टाय आलोपसङ्घेपेन भाजेतब्बं । सचे पन तुण्हीभूतो अच्छति, “कस्स ते आभत्तं, कस्स दातुकामोसी” ति न वत्तब्बो । सचे पन “कुहिं गच्छसि, किं करोन्तो आहिण्डसो” ति वुत्ते “सङ्घस्स मे भत्तं आभत्तं,
 ५ थेरानं मे भत्तं आभत्तं” ति वदति, गहेत्वा आलोपभत्तट्टितिकाय भाजेतब्बं^२ । सचे पन एत्वं आभत्तं बहु^३ होति, सकलस्स^४ सङ्घस्स बहु होति^५, अभिहट्ठभिक्षा नाम पिण्डपातिकानं पि वट्टति, ठितिकापुच्छनकिच्चं नत्थि, थेरासनतो पट्टाय पत्तं पूरेत्वा दातब्बं ।

उपासको सङ्घत्थेरस्स^६ वा गन्थधुतङ्गवसेन अभिञ्जातस्स वा
 १० भत्तुद्देसकस्स वा पहिणाति “अम्हाकं भत्तगहणत्थाय^७ अट्ठ भिक्खू गहेत्वा आगच्छथा” ति, सचे पि जातिउपट्टाकेहि पेसितं होति, इमे तयो जना पुच्छितुं न लभन्ति, आरूळहायेव मातिकं^८, सङ्घतो अट्ठ भिक्खू उद्दिशा-
 पेत्वा^९ अत्तनवमेहि गन्तब्बं । कस्मा ? भिक्खुसङ्घस्स हि एते भिक्खू निस्साय लाभो उप्पज्जती ति । गन्थधुतङ्गादीहि पन अनभिञ्जातो
 १५ आवासिकभिक्खू पुच्छितुं लभति, तस्मा तेन “किं सङ्घतो गण्हामि, उदाहु ये जानामि, तेहि सद्धि आगच्छामी” ति मातिकं आरोपेत्वा यथा दायका वदन्ति, तथा पटिपज्जितब्बं । “तुम्हाकं निस्सितके वा ये वा जानाथ, ते गहेत्वा एथा” ति वुत्ते पन ये^{१०} इच्छन्ति, तेहि सद्धि गन्तुं लभति । सचे “अट्ठ भिक्खू पहिणथा” ति पेसेन्ति, सङ्घतो व पेसेतब्बा । अत्तना सचे
 २० अञ्जस्मि गामे सक्का होति भिक्खा^{११} लभितुं, अञ्जो गामो गन्तब्बो । न सक्का चे होति लभितुं, सोयेव गामो पिण्डाय पविसितब्बो ।

निमन्तितभिक्खू^{१२} आसनसालाय निसिन्ना होन्ति, तत्र चे मनुस्सा “पत्ते देथा” ति आगच्छन्ति, अनिमन्तितेहि न दातब्बा । “एते निमन्तित-
 भिक्खू” ति वत्तब्बं । “तुम्हे पि^{१३} देथा” ति वुत्ते पन दातुं वट्टति । उस्स-

१. पाटिया-रो० । २. भाजेत्वा दातब्बं-स्या०, रो० । ३. बहु-म० । एवमुपरि पि । ४-४. सकलसङ्घस्स पहेति-सी०, स्या०, रो० । ५. सङ्घत्थेरस्स-स्या०, रो० । ६. भत्तं-स्या०, रो० । ७. मातिका-स्या०, रो० । ८. उद्दिशापेत्वा-स्या०, रो० । ९. ये चे-स्या०, रो० । १०. भिक्खं-स्या०, रो० । ११. निमन्तिता भिक्खू-सी० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

वादोसु मनुस्सा सयमेव परिवेणानि च पधानघरानि च गत्वा तिपिटके च धम्मकथिके च भिक्खुसतेन पि^१ सद्धिं निमन्तेन्ति । तदा तेहि^२ ये^३ जानन्ति, ते गहेत्वा गन्तुं वट्ठति । कस्मा ? न हि महाभिक्खुसङ्घेन अत्थिका मनुस्सा परिवेणपधानघरानि^३ गच्छन्ति, सन्निपातट्टानतो व यथासत्ति^४ यथाबलं भिक्खू^५ गणिहत्वा^६ गच्छन्ती ति ।

5 R. 1261

B. 98

सचे पन सङ्घत्थेरो वा गन्थधुतङ्गवसेन अभिञ्जातको वा भत्तुद्दे-सको^७ वा अञ्जत्र वा वस्सं वसित्वा कत्थचि वा गत्वा पुन सकट्टानं आगच्छन्ति, मनुस्सा च^८ आगन्तुकसक्कारं^९ करोन्ति, एकवारं ये जानन्ति, ते गहेत्वा गन्तब्बं । पटिबद्धकालतो पन^८ पट्टाय दुतियवारे आरद्धे सङ्घतो-येव गहेत्वा गन्तब्बं । अभिनवआगन्तुका व^{१०} हुत्वा जाती^{११} वा उपट्टाके वा^{१०} पस्सिस्सामा ति गच्छन्ति, तत्र तेसं^{१२} जाती^{१२} च उपट्टाका च सक्कारं करोन्ति । एत्थ^{१३} पन ये जानन्ति, ते गहेत्वा गन्तुं^{१४} वट्ठति^{१४} ।

यो पन अतिलाभी होति, सकट्टानं च आगन्तुकट्टानं च एकसदिसं, सब्बत्थ मनुस्सा सङ्घभत्तं सज्जेत्वा व निसीदन्ति^{१५}, तेन सङ्घतो व गहेत्वा गन्तब्बं ति अयं निमन्तने विसेसो । अवसेसो सब्बपञ्चो उद्देसभत्ते वुत्तनये-नेव वेदितब्बो । कुरुन्दियं पन “अट्ठ महाथेरे देथा” ति वुत्ते “अट्ठ महाथेरा व दातब्बा” ति वुत्तं । एस नयो मज्झिमादोसु । सचे पन अविसेसेत्वा “अट्ठ भिक्खू देथा” ति वदति, सङ्घतो दातब्बा^{१६} ।

सलाकभत्तकथा

सलाकभत्ते^{१७} पन “अनुजानामि भिक्खवे सलाकाय वा पट्टिकाय^{१८} वा उप-निबन्धित्वा ओपुञ्चित्वा^{१९} उद्दिदसितुं” (२७३.१४) ति वचनतो रुक्खसारमयाय^{२०} सलाकाय वा वेळुविलीवतालपण्णादिमयाय^{२०} पट्टिकाय^{१८} वा “असुकस्स नाम

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. ये पि-म० । ३. परिवेणानि च पधानघरानि च-म० । ४. यथासत्ति-रो० । ५. भिक्खु-रो० । ६. गहेत्वा-स्या०, रो० । ७. भिक्खुउद्दे-सको-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. आगन्तुकस्स सक्कारं-म०, रो० । १०. वा-स्या०, रो० । ११. जातके-स्या०, रो० । १२-१२. नेसं जातका-स्या०, रो० । १३ तत्थ-स्या०, रो० । १४-१४. गन्तब्बं-स्या०, रो० । १५. निसीदेन्ति-म० । १६. ०ति-सी०; दातब्बो ति-स्या०, रो० । १७. ०भत्तं-सी० । १८. पत्तिकाय-स्या०, रो० । १९. ओपुञ्चित्वा ओपुञ्चित्वा-सी०; ओपुञ्चित्वा-स्या०; ओपुञ्चित्वा-रो० । एवमुपरि पि । २०. वेळु-सी०; ०विलिव०-स्या० ।

स० पा० : ४५

R. 1262

सलाकभत्तं” ति एवं अक्खरानि उपनिबन्धित्वा पच्छियं वा चीवरभोगे वा कत्वा सब्बा^१ सलाकायो^१ ओपुञ्जित्वा पुनप्पुनं^२ हेट्ठपरिवसेनेव^३ आलोळा-
पेत्वा^४ पञ्चङ्गसमन्नागतेन भत्तुद्देसकेन सचे^५ ठितिका^६ अत्थि, ठितिकतो
पट्ठाय; नो चे अत्थि, थेरासनतो पट्ठाय सलाका दातब्बा । पच्छा आगतानं
५ पि एकाबद्धवसेन च^७ दूरे ठितानं पि^८ उद्देसभत्ते वुत्तनयेनेव दातब्बा ।

B. 99

सचे विहारस्स समन्ततो बहू गोचरगामा, भिक्खु पन न बहुका,
गामवसेन पि सलाकायो^९ पापुणन्ति, “तुम्हाकं असुकगामे सलाकभत्तं”
पापुणाती^{१०}” ति गामवसेनेव गाहेतब्बा^{११} । एवं गाहेन्तेन सचे पि एकेकस्मि^{१२}
गामे नानप्पकारानि सट्ठि सलाकभत्तानि, सब्बानि गाहितानेव होन्ति,
१० तस्स पत्तगामसमीपे अञ्जानि पि^{१३} द्वेतीणिसलाकभत्तानि होन्ति, तानि
पि तस्सेव दातब्बानि । न हि सक्का तेसं^{१४} कारणा अञ्जं भिक्खुं
पहिणितुं ति ।

सचे एकच्चेसु गामेसु बहूनि सलाकभत्तानि सल्लक्खेत्वा सत्तन्नं पि
अट्ठन्नं पि भिक्खून्^{१५} दातब्बानि । ददन्तेन पन चतुन्नं पञ्चन्नं भत्तानं^{१६}
१५ सलाकायो एकतो बन्धित्वा दातब्बा । सचे तं गामं अतिक्रमित्वा अञ्जो
गामो होति, तस्मि च एकमेव सलाकभत्तं, तं पन पातो व देन्ति, तं पि
एतेसु^{१७} भिक्खूसु एकस्स निग्गहेन दत्त्वा “पातो व तं गहेत्वा पच्छा
ओरिमगामे इतरानि भत्तानि गण्हाही” ति वत्तब्बो । सचे ओरिमगामे
सलाकभत्तेसु अगाहितेस्वेव गाहितसञ्जाय गच्छति, परभागगामे सलाकभत्तं
२० गाहेत्वा^{१८} पुन विहारं आगन्त्वा इतरानि गाहेत्वा ओरिमगामो गन्तब्बो ।
“न हि बहिसीमाय सङ्खलाभो गाहेतुं लब्धती” ति अयं नयो
कुरुन्दियं वुत्तो ।

१-१. सब्बसलाका-सी० । २. पुनप्पुन-सी० । ३. ०परिवसेन-सी० ।

४. आलोलेत्वा-स्या०, रो०; आलोळेत्वा-म० । ५. ०पि-सी० । ६. ठितिकाय-स्या० ।

७. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. सलाका-सी०,

स्या०, रो० । १०. सलाकभत्तानि-सी०, स्या०, रो० । ११. पापुणन्ती-स्या०, रो० ।

१२. गाहेतब्बं-सी०; गाहेतब्बा-स्या०; दातब्बा-रो० । १३. एकमेकस्मि-सी० । १४. सी०

पोत्थके नत्थि । १५. नेसं-स्या०, रो० । १६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १७. गच्छ-

न्तानं-स्या०, रो० । १८. तेसु-सी०, स्या०, रो० । १९. गहेत्वा-सी० ।

सचे पन भिक्खू बहू होन्ति, गामवसेन सलाका न पापुणन्ति,
वीथिवसेन वा वीथियं एकगेहवसेन^१ वा कुलवसेन वा गाहेतब्बा ।
वीथिआदीसु च यत्थ बहूनि भत्तानि, तत्थ गामे वुत्तनयेनेव बहुन्नं^२
भिक्खून् गाहेतब्बानि । सलाकासु असति उद्दिसित्वा पि गाहेतब्बानि ।

सलाकदायकेन पन वत्तं जानितब्बं । तेन हि कालस्सेव वुट्ठाय^५
पत्तचीवरं गहेत्वा भोजनसालं गन्त्वा असम्मट्टट्ठानं^३ सम्मज्जित्वा पानीयं
परिभोजनीयं उपट्ठापेत्वा “इदानीं भिक्खूहि वत्तं कतं भविस्सती” ति
कालं सल्लखेत्वा घण्टि^४ पहरित्वा भिक्खूसु सन्निपतितेसु पठममेव वार-
गामे सलाकभत्तं गाहेतब्बं । “तुय्हं असुकरिस्मि नाम वारगामे सलाका
पापुणाति तत्र गच्छा” ति वत्तब्बं ।

R. 1263

10

सचे अतिरेकगावुते गामो होति, तं दिवसं गच्छन्ता किलमन्ति,
“स्वे तुय्हं वारगामे पापुणाती” ति अज्जेव गाहेतब्बं । यो वारगामं
पेसियमानो न गच्छति, अज्जं सलाकं मग्गति, न दातब्बा । सद्धानं हि
मनुस्सानं पुज्जहानि सद्धस्स च लाभच्छेदो होति, तस्मा तस्स दुतिये पि
ततिये पि दिवसे अज्जा सलाका न दातब्बा, “अत्तनो पत्तट्ठानं गन्त्वा^{१५}
भुञ्जाही” ति वत्तब्बो, तीणि पन दिवसानि अगच्छन्तस्स वारगामतो ओरि-
मवारगामे^५ सलाका गाहेतब्बा । तं चे न गण्हाति, ततो पट्ठाय तस्स अज्जं
सलाकं दातुं^६ न^७ वट्ठति, दण्डकम्मं पन गाळ्हं कातब्बं, सट्ठितो वा पण्णा-
सतो^८ वा^९ न परिहपेत्तब्बं । वारगामे गाहेत्वा विहारवारो गाहेतब्बो,
“तुय्हं विहारवारो पापुणाती” ति वत्तब्बं । विहारवारिकस्स^{१०} द्वे तिस्सो^{२०}
यागुसलाकायो तिस्सो वा^{११} चतस्सो वा भत्तसलाकायो च दातब्बा, निबद्धं
कत्वा पन न दातब्बा । यागुभत्तदायका हि “अम्हाकं यागुभत्तं विहार-
गोपका व भुञ्जन्ती” ति अज्जथत्तं आपज्जेय्युं, तस्मा अज्जेसु कुलेसु
दातब्बा ।

B. 100

१. एकबाहवसेन-सी०; एकबाहवसेन-स्या०, रो० । २. बहून्-म० । एवमुपरि
पि । ३. असम्मज्जट्ठानं-स्या०, रो० । ४. गरिड-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
५. ओरिमतीरे गामे-स्या०, रो० । ६-६ न दातुं-स्या०, रो० । ७. पण्णासतो-स्या०,
रो० । ८. वा उदकघटस्स वा दाम्कलापस्स वा वालिकाय वा-स्या०, रो० । ९. विहार-
वारिकस्स-सी० । १०. सी०, म० पोत्यकेसु नत्थि ।

सचे विहारवारिकानं^१ सभागा आहरित्वा देन्ति, इच्चेतं कुसलं; नो चे, वारं गाहेत्वा तेसं यागुभत्तं आहरापेतब्बं । ताव^२ नेसं^३ सलाका फाति-
कम्ममेव भवन्ति^४, वस्सगेन पत्तट्टाने पन अज्जं पि पणीतभत्तसलाकं
गण्हितुं लभन्तियेव । अतिरेकउत्तरिभङ्गस्स एकचारिकभत्तस्स^५ विसुं ठितिकं

५ कत्वा सलाका दातब्बा ।

सचे^६ येन सलाका लद्धा, सो तं दिवसं तं भत्तं न लभति, पुन
दिवसे गाहेतब्बं । भत्तमेव लभति, न उत्तरिभङ्गं; एवं पि पुन गाहेतब्बं ।
खीरभत्तसलाकाय^७ पि एसेव नयो । सचे पन खीरमेव लभति, न भत्तं;
खीरलाभतो पट्टाय पुन न गाहेतब्बं । द्वे तीणि एकचारिकभत्तानि एकस्सेव
१० पापुणन्ति, दुब्भिकखसमये सङ्खनवकेन लद्धकाले विजटेत्वा विसुं विसुं^८
गाहेतब्बानि, पाकतिकसलाकभत्तं अलद्धस्सा पि पुनदिवसे गाहेतब्बं ।

R. 1264

सचे खुद्दको विहारो होति, सब्बे भिक्खू एकसम्भोगा, उच्छुसलाकं
गाहेन्तेन यस्स कस्सचि सम्मुखीभूतस्स पापेत्वा महाथेरादीनं दिवा तच्छेत्वा
दातुं वट्टति । रससलाकं पापेत्वा पच्छाभत्तं पि परिस्सावेत्वा^९ वा^{१०}
B. 101 १५ फाणितं वा कारेत्वा पिण्डपातिकादीनं पि दातब्बं । आगन्तुकानं आगता-
नागतभावं अत्वा गाहेतब्बा, महाआवासे ठितिकं^{११} कत्वा गाहेतब्बा ।

तक्कसलाकं पि सभागट्टाने पापेत्वा वा पचापेत्वा^{१२} वा धूमापेत्वा^{१३}
वा थेरानं दातुं वट्टति । महाआवासे^{१४} वुत्तनयेनेव पटिपज्जितब्बं । फल-
सलाक-पूवसलाक-भेसज्जगन्धमालासलाकायो^{१५} पि विसुं ठितिकाय गाहेतब्बा ।
२० भेसज्जादिसलाकायो चेत्थ किञ्चा पि पिण्डपातिकानं पि^{१६} वट्टन्ति, सलाक-
वसेन गाहितत्ता पन न सादितब्बा । अग्गभिक्खामत्तं^{१७} सलाकभत्तं देन्ति,
ठितिकं पुच्छित्वा गाहेतब्बं । असतिया ठितिकाय थेरासनतो पट्टाय
गाहेतब्बं^{१८} । सचे तादिसानि भत्तानि बहूनि होन्ति, एकेकस्स भिक्खुनो द्वे

१. विहारवासिकानं-सी० । २-२. ताव तेसं-सी०; ता च नेसं-स्या०, रो० ।
३. लभन्ति-सी० । ४. एकचारियभत्तस्स-सी०; एकवारियभत्तस्स-स्या०, रो० । एवमुपरि
पि । ५. ०पन-रो० । ६. खीरभत्तस्स सलाकाय-म० । ७. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।
८-८. परिस्सावेत्वा-सी० । ९. ठितिका-सी० । १०-१०. दिवा धूपेत्वा वा पचापेत्वा-
सी०; धूपेत्वा वा पचापेत्वा-स्या०, रो० । ११. महावासे-सी० । १२. ०सलाकादयो-स्या०,
रो०; ०माल०-म० । १३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. ०पि-स्या०, रो० ।
१५. दातब्बं-स्या०, रो० ।

तीणि दातब्बानि; नो चे, एकेकमेव दत्त्वा पटिपाटिया गताय^१ पुन थेश-
सनतो पट्टाय दातब्बं । सचे^२ अन्तरा व उपच्छिज्जति, ठितिका सल्लक्खेतब्बा ।
यदि पन तादिसं भत्तं निबद्धमेव होति, यस्स पापुणाति, सो वत्तब्बो
“लद्धा वा अलद्धा वा स्वे पि गण्हेय्यासी” ति । एकं अनिवद्धं^३ होति,
लभनदिवसे पन यावदत्थं लभति, अलभनदिवसा बहुतरा होन्ति, तं यस्स^४
न^५ पापुणाति, सो अलभित्वा “स्वेव” गण्हेय्यासी” ति वत्तब्बो ।

यो सलाकासु गाहितासु पच्छा आगच्छति, तस्स अतिक्कन्ता व
सलाका न उपट्टापेत्वा^६ दातब्बा । सलाकं^७ नाम घण्टिप्पहरणतो^८ पट्टाय
आगन्त्वा हत्थं पसारेन्तो व लभति । अञ्जस्स आगन्त्वा समीपे ठितस्सा
पि अतिक्कन्ता^९ अतिक्कन्ता व होति । सचे पनस्स अञ्जो गण्हन्तो अत्थि,^{१०}
सयं अनागतो पि लभति । सभागट्टाने^{११} असुको अनागतो ति अत्वा “अयं
तस्स सलाका” ति ठपेतुं वट्टति । सचे “अनागतस्स^{१२} न दातब्बा” ति
कतिकं करोन्ति, अधम्मिका^{१३} होति । अन्तोउपचारेन^{१४} ठितस्स हि
भाजनीयं^{१५} भण्डं^{१६} पापुणाति । सचे पन “अनागतस्स देथा^{१७}” ति महासदं
करोन्ति, दण्डकम्मं पट्टपेतब्बं^{१८}, “आगन्त्वा गण्हन्तु” ति वत्तब्बं^{१९} ।^{१५}

छप्पञ्चसलाका^{२०} नट्टा होन्ति, भत्तुद्देसको दायकानं नामं नस्सरति^{२१},
सो चे नट्टसलाका^{२२} महाथेरस्स वा अत्तनो वा पापेत्वा भिक्खू वदेय्य,
“मया असुकगामे सलाकभत्तं मय्हं पापितं, तुम्हे तत्थ लद्धं सलाकभत्तं
भुज्जेय्याथा” ति, वट्टति । विहारे अपापितं पन आसनसालाय तं भत्तं
लभित्वा तत्थेव पापेत्वा भुञ्जितुं न वट्टति । “अज्ज^{२३} पट्टाय मय्हं सलाकभत्तं^{२४}
गण्हथा” ति बुत्ते तत्र आसनसालाय^{२५} गाहेतुं न वट्टति, विहारं आनेत्वा^{२६}

R. 1265

15

20 B. 102

१. गताय ठितिकाय-स्या०, रो० । २. अथ-स्या०, रो० । ३. अनिवद्धं-रो० ।
४. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. स्वे-म० । ६. उट्टापेत्वा-सी० । ७. सलाकलाभं-
स्या०, रो० । ८. गरिडपहरणतो-सी०; गण्डि पहरणतो-स्या०, रो० । ९. स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. भागट्टाने-सी० । ११. अपि-स्या०, रो० । १२. अवम्मिकं-
सी० । १३. ०चारे-सी०, स्या०, रो० । १४-१५. ०नीयभण्डं-म० । १५. देथ देथा-सी० ।
१६. ठपेतब्बं-म० । १७. वत्तब्बा-सी० । १८. छप्पञ्च सलाका-सी०, स्या०, रो० ।
१९. न सरति-सी० । २०. नट्टा सलाका-सी०, स्या०, रो० । २१. अजतो-स्या०,
रो० । एवमुपरि पि । २२. ०सालायं-स्या०, रो० ।

गाहेतब्बं । “स्वे पट्टाया” ति वुत्ते पन भत्तुद्देसकस्स आचिक्खितब्बं “स्वे पट्टाय असुककुलं नाम सलाकभत्तं देति, सलाकग्गाहनकाले^१ सरेय्यासी” ति । दुब्भिकखे सलाकभत्तं पच्छिन्दित्वा सुभिकखे जाते किञ्चि^२ भिक्खुं^३ दिस्वा “अज्ज पट्टाय अम्हाकं सलाकभत्तं गण्हथा” ति पुन पट्टपेन्ति,
 ५ अन्तोगामे अगाहेत्वा विहारं आनेत्वा व गाहेतब्बं । इदं हि^४ “सलाकभत्तं” नाम । उद्देसभत्तसदिसं न होति, विहारमेव सन्धाय दिव्यति, तस्मा बहिउपचारे गाहेतुं न वट्टति । “स्वे पट्टाया” ति वुत्ते पन विहारे गाहेतब्बमेव ।

गमिको भिक्खु यं दिसाभागं गन्तुकामो, तत्थ अञ्जेन
 १० वारगामसलाका^५ लद्धा होति, तं गहेत्वा इतरं भिक्खुं “मय्हं पत्तसलाकं त्वं गण्हाही” ति वत्वा गन्तुं वट्टति । तेन पन^६ उपचारसीमं अनतिकन्तेयेव तस्मिं तस्स सलाका गाहेतब्बा^७ ।

R. 1266

छट्ठितविहारे मनुस्सा^८ बोधिचेतियादीनि जग्गित्वा भुञ्जन्तू ति सलाकभत्तं पट्टपेन्ति, भिक्खू सकट्टानेसु^९ वसित्वा कालस्सेव गन्त्वा तत्थ
 १५ वत्तं करित्वा^{१०} तं भत्तं भुञ्जन्ति, वट्टति । सचे तेसु स्वातनाय अत्तनो पापेत्वा गतेसु आगन्तुको भिक्खु छट्ठितविहारे वसित्वा कालस्सेव वत्तं कत्वा घण्टि पहरित्वा सलाकभत्तं अत्तनो पापेत्वा आसनसालं गच्छति, सो व तस्स भत्तस्स इस्सरो । यो पन भिक्खूसु वत्तं करोन्तेसुयेव भूमियं द्वे तयो सम्मज्जनिप्पहारे^{११} दत्वा घण्टि पहरित्वा “धुरगामे सलाकभत्तं मय्हं
 २० पापुणाती” ति गच्छति, तस्स तं चोरिकाय गहितत्ता^{१२} न पापुणाति, वत्तं कत्वा पापेत्वा पच्छागतभिक्खूनंयेव होति ।

एको गामो अतिदूरे^{१३} होति, भिक्खू निच्चं गन्तुं न इच्छन्ति, मनुस्सा “मयं पुञ्जेन परिवाहिरा होमा” ति वदन्ति, ये^{१४} तस्स गामस्स

१. ०ग्गहनकाले-रो० । २. कञ्चि-सी०, स्या० । ३. म० पोत्थके नत्थि ।
 ४. च-सी० । ५. वारगामे सलाका-स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
 ७. गहेतब्बा-स्या०, रो० । ८. ०वसित्वा-स्या०, रो० । ९. सभागट्टाने-स्या०, रो० ।
 १०. कत्वा-सी०, रो० । ११. सम्मुज्जनि-सी०, रो०, म० । १२. गाहितत्ता-रो० ।
 १३. ०दूरो-सी० । १४. ये च-स्या०, रो० ।

आसन्नविहारे सभागभिक्षू, ते वत्तब्बा “इमेसं भिक्षूनं अनागतदिवसे तुम्हे भुञ्जथा” ति । सलाका पन देवसिकं पापेतब्बा, ता च खो पन^१ घण्टिप्प-हरणमत्तेन वा पच्छिचालनमत्तेन वा पापिता^२ न^३ होन्ति, पच्छि पन गहेत्वा सलाका^३ पीठके^४ आकिरितब्बा, पच्छि पन मुखवट्टियं न गहेत्तब्बा । सचे हि तत्थ अहि वा विच्छिको वा भवेय्य, दुक्खं उप्पादेय्य; तस्मा हेट्ठा^५ गहेत्वा पच्छि परम्ममुखं कत्वा पच्छि^६ पन गहेत्वा^७ सलाका आकिरितब्बा “सचे पि सप्पो भविस्सति, एत्तो^८ व पलायिस्सती” ति । एवं सलाका आकिरित्वा^९ गामादिवसेन पुब्बे वुत्तनयेनेव गाहेत्तब्बा । अपि च एकं महाथेरस्स पापेत्वा “अवसेसा मय्हं पापुणन्ती” ति अत्तनो पापेत्वा वत्तं कत्वा चेतियं वन्दित्वा वितक्कमालके^{१०} ठितेहि भिक्षूहि “पापिता आवुसो^{११} सलाका” ति वुत्ते “आम भन्ते तुम्हे गतगतगामे सलाकभत्तं गण्हथा” ति वत्तब्बं; एवं पापिता पि हि सुपापिता व होन्ति ।

B. 103

भिक्षू सब्बरत्ति धम्मसवनत्थं^{१२} अञ्जं विहारं गच्छन्ता “मयं तत्थ दानं अगहेत्वा^{१३} व अम्हाकं गोचरगामे^{१४} पिण्डाय चरित्वा आगमिस्सामा” ति सलाका^{१५} अगहेत्वा व गता, विहारे थेरस्स पत्तसलाकभत्तं भुञ्जितुं^{१६} आगच्छन्ति, वट्ठति । अथ महाथेरो पि “अहं इध किं करोमी” ति तेहि-येव सद्धि गच्छति, तेहि गतविहारे अभुञ्जित्वा^{१७} व गोचरगामं अनुप्पत्तेहि “देथ भन्ते पत्ते सलाकयागुआदीनि आहरिस्सामा” ति वुत्ते पत्ता न दातब्बा । “कस्मा भन्ते न देथा” ति “विहारट्ठकं भत्तं विहारे वुत्थानं^{१८} पापुणाति, मयं अञ्जस्मि^{१९} विहारे वुत्था” ति । “देथ भन्ते न^{२०} मयं विहारे^{२१} पालिकाय^{२२} देम, तुम्हाकं देम, गण्हथ अम्हाकं भिक्षं” ति वुत्ते पन वट्ठति^{२३} ।

R. 1267

१. पन तेन-स्या०, रो० । २-२. न पापिता-स्या०, रो० । ३. सलाकायो-स्या०, रो० । ४. पीठके-स्या०, रो० । ५-५. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ६. एत्तो-स्या०, रो० । ७. आकिरितब्बा-स्या०, रो० । ८. ०मालके-सी० । ९. धम्मस्सवणत्थं-स्या०, रो० । १०. अगहेत्वा-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११. ०व-म० । १२. सलाकायो-स्या०, रो० । १३. भुञ्जित्वा-सी० । १४. वुत्थानं-स्या०, रो० । १५. अञ्जे-रो० । १६. नं-रो० । १७-१७. विहारसीमाय-स्या०, रो० । १८. वट्ठती ति-रो० ।

पक्खिकभक्तादिकथा

- पक्खिकादीसु पन यं अभिलक्खितेसु चातुद्दसी पञ्चदसी पञ्चमी
अट्ठमी ति इमेसु पक्खेसु कम्मप्पसुतेहि^१ उपोसथं कातुं सतिकरणत्थाय दिव्यति,
तं पक्खिकं^२ (२७२.२३) नाम । तं सलाकभत्तगतिकमेव होति, गाहेत्वा^३
भुञ्जितब्बं । सचे सलाकभत्तं पि पक्खिकभत्तं पि बहुं^४ सब्बेसं विनिविज्झित्वा
5 गच्छति, द्वे पि भत्तानि विसुं विसुं गाहेतब्बानि । सचे भिक्खुसङ्घो महा^५,
पक्खिकं^६ गाहेत्वा तस्स ठितिकाय सलाकभत्तं^७ गाहेतब्बं^८, सलाकभत्तं वा
गाहापेत्वा^९ तस्स ठितिकाय पक्खिकं गाहेतब्बं । येसं न पापुणाति, ते
पिण्डाय चरिस्सन्ति । सचे^{१०} द्वे पि भत्तानि बहूनि, भिक्खू मन्दा; सलाक-
भत्तं नाम^{११} देवसिकं लब्धति, तस्मा तं ठपेत्वा “पक्खिकं आवुसो भुञ्जथा”
10 ति पक्खिकमेव गाहेतब्बं । पक्खिकं पणीतं देन्ति, विसुं ठितिका कातब्बा ।
R. 1268 “स्वे पक्खो” ति अज्ज पक्खिकं न गाहेतब्बं । सचे पन दायका वदन्ति
“स्वे”^{१२} अम्हाकं घरे लूखभत्तं^{१३} भविस्सति, अज्जेव पक्खिकभत्तं उट्ठिसथा”
ति, एवं वट्ठति ।

- उपोसथिकं नाम अन्वड्डुमासे^{१४} उपोसथदिवसे^{१५} उपोसथङ्गानि
15 समादियित्वा यं अत्तना भुञ्जति^{१६}, तदेव दिव्यति । पाटिपदिकं नाम
“उपोसथे बहू सद्धा पसन्ना भिक्खूनां सक्कारं करोन्ति, पाटिपदे पन भिक्खू
किलमन्ति, पाटिपदे दिन्नं दुब्भिकखदानसदिसं महप्फलं होति, उपोसथ-
कम्मेन वा परिसुद्धसीलानं दुतियदिवसे दिन्नं महप्फलं होती” ति सङ्ग-
क्खेत्वा पाटिपदे दिव्यनकदानं^{१७}, तं पि उभयं सलाकभत्तगतिकमेव । इति
20 इमानि सत्त पि भत्तानि पिण्डपातिकानं न वट्ठन्ति, धुतङ्गभेदं करोन्तियेव ।

अपरानि पि चीवरक्खन्धके विसाखाय वरं याचित्वा दिन्नानि
आगन्तुकभत्तं गमियभत्तं गिलानभत्तं गिलानुपट्टाकभत्तं ति चत्तारि भत्तानि

१. कम्मप्पसुतेहि जनेहि-स्या०, रो० । २. पक्खिकं-सी०, स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ३. गहेत्वा-सी० । एवमुपरि पि । ४. बहु-सी०, म० । ५-५. महापक्खिकं-
रो० । ६-६. रो० पोत्थके नत्थि । ७. गाहेत्वा-सी०, रो० । ८. ०पि-स्या०, रो० ।
९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. स्वेव-स्या०, रो० । ११. सलाकभत्तं-सी० ।
१२. अन्वड्डु-सी०; ०मासं-स्या०, रो० । १३. म० पोत्थके नत्थि । १४. भुञ्जन्ति-सी० ।
१५. दीयनक-सी०; दिव्यमानकदानं-स्या०, रो० ।

पालियं आगतानेव^१, तत्थ^२ आगन्तुकानं दिन्नं भत्तं “आगन्तुकभत्तं” । एस नयो सेसेसु । सचे पनेत्थ आगन्तुकभत्तानि पि आगन्तुका पि बहू होन्ति, सब्बेसं एकेकं गाहेतब्बं, भत्तेसु अप्पहोन्तेसु ठितिकाय गाहेतब्बं । एको आगन्तुको पठममेव आगन्त्वा सब्बं आगन्तुकभत्तं अत्तनो गाहेत्वा निसीदति, सब्बं तस्सेव होति, पच्छा आगतेहि आगन्तुकेहि तेन दिन्नानि 5 परिभुञ्जितब्बानि । तेन पि एकं अत्तनो गहेत्वा^३ सेसानि दातब्बानि । अयं उळारो^४ ।

सचे पन यो^५ पठमं^६ आगन्त्वा पि अत्तनो अगहेत्वा तुण्हीभूतो निसीदति^७, पच्छा आगतेहि सद्धिं पटिपाटिया गण्हितब्बं । सचे निच्चं आगन्तुका आगच्छन्ति, आगतदिवसेयेव भुञ्जितब्बं, अन्तरन्तरा चे 10 आगच्छन्ति, द्वे तीणि दिवसानि भुञ्जितब्बं^८ । महापच्चरियं पन “सत्त दिवसानि भुञ्जितुं वट्टती” ति वुत्तं ।

आवासिको कत्थचि गन्त्वा आगतो^९, तेना पि आगन्तुकभत्तं 15 B. 105 भुञ्जितब्बं । सचे पन तं विहारे निबन्धापितं^{१०} होति^{११}, विहारे गाहेतब्बं । अथ विहारो दूरे^{१२} होति^{१३}, आसनसालाय निबन्धापितं आसनसालाय 15 R. 1269 गाहेतब्बं । सचे पन दायका “आगन्तुकेसु असति आवासिका पि परिभुञ्जन्तु^{१३}” ति वदन्ति, वट्टति; अबुत्ते^{१४} न वट्टति^{१५} ।

गमियभत्ते पि अयमेव कथामगो । अयं पन विसेसो—आगन्तुको आगन्तुकभत्तमेव लभति, गमिको आगन्तुकभत्तं पि गमियभत्तं पि लभति^{१६} । आवासिको पि पक्कमितुकामो गमिको होति; गमियभत्तं पि^{१६} लभति । यथा 20 पन आगन्तुकभत्तं^{१७}; एवमिदं द्वे वा^{१८} तीणि वा^{१८} सत्त वा दिवसानि न^{१९}

१. आगतानियेव—स्या०, रो० । २. तत्र—सी० । ३. गाहेत्वा—सी० । ४. ओलारता—स्या०, रो० । ५. सो—स्या०, रो० । ६. णि—स्या० । ७. निसीदि—स्या०, रो० । ८. भुञ्जितब्बानि—सी० । ९. णि—स्या०, रो० । १०. निबद्धापितं—स्या०; निबद्धा पि तं—रो० । ११. वा होति—सी० । १२-१३. दूरे ति—सी० । १३. भुञ्जन्तु—सी०, स्या०, रो० । १४-१५. म० पोत्थके नत्थि । १५. सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १६. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १७. लभति—स्या०, रो० । १८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १९. सी० पोत्थके नत्थि ।

लब्धति । “गमिस्सामी” ति भुत्तो तं-दिवसं केनचिदेव कारणेन^१ न गतो, पुन-दिवसे पि भुञ्जितुं^२ वट्टति, सउस्साहत्ता । “गमिस्सामी” ति भुत्तस्स चोरा वा पन्थ^३ रुन्धन्ति उदकं वा, देवो वा वस्सति, सत्थो वा न गच्छति, सउस्साहेन भुञ्जितब्बं । एते उपद्दवे ओलोकेन्तेन “द्वे तयो दिवसे भुञ्जितुं
 5 वट्टतो” ति महापच्चरियं वुत्तं । “गमिस्सामि” गमिस्सामी” ति पन लेसं ओट्टेत्वा^४ भुञ्जितुं न लभति^५ ।

गिलानभत्तं पि सचे सब्बेसं गिलानानं पहोति, सब्बेसं दातब्बं; नो चे, ठितिकं कत्वा गाहेतब्बं । एको गिलानो अरोगरूपो सक्कोति अन्तोगामं गन्तुं, एको न सक्कोति, अयं “महागिलानो” नाम । एतस्स गिलानभत्तं^६
 10 दातब्बं । द्वे महागिलाना—एको लाभी अभिञ्जातो बहू खादनीयं भोजनीयं लभति, एको अनाथो अप्पलाभताय अन्तोगामं पविसति—एतस्स गिलानभत्तं दातब्बं । गिलानभत्ते पन^७ दिवसपरिच्छेदो नत्थि । याव रोगो न वूपसम्मति, सप्पायभोजनं अभुञ्जन्तो न यापेति, ताव भुञ्जितब्बं । यदा पन मिस्सकयागुं वा मिस्सकभत्तं वा भुत्तस्सा^८ पि रोगो न कुप्पति,
 15 ततो पट्टाय न भुञ्जितब्बं ।

गिलानुपट्टाकभत्तं पि यं^९ सब्बेसं पहोति, तं सब्बेसं दातब्बं; नो चे पहोति, ठितिकं कत्वा गाहेतब्बं । इदं पि द्वीसु गिलानेसु
 R. 1270 महागिलानुपट्टाकस्स गाहेतब्बं, द्वीसु महागिलानेसु अनाथगिलानुपट्टाकस्स ।
 B. 106 यं कुलं गिलानभत्तं पि देति गिलानुपट्टाकभत्तं पि, तत्थ यस्स गिलानस्स^{१०}
 20 भत्तं^{११} पापुणाति तदुपट्टाकस्सा ति तत्थेव गाहेतब्बं । गिलानुपट्टाकभत्ते पि दिवसपरिच्छेदो^{१२} नत्थि, याव गिलानो लभति, तावस्स उपट्टाको पि लभती ति । इमानि चत्तारि भत्तानि सचे एवं दिन्नानि होन्ति “आगन्तुक-गमिक^{१३}-गिलान^{१४}-गिलानुपट्टाका मम भिक्खं गण्हन्तू” ति,

१. करणीयेन—स्या०, रो० । २. परिभुञ्जितुं—सी० । एवमुपरि पि । ३. पन्थ—सी०, स्या०, रो० । ४. म० पोत्थके नत्थि । ५. ओट्टेत्वा—म० । ६. लब्धति—म० । ७. ०पि—स्या०, रो० । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. भुञ्जन्तस्सा—स्या०, रो० । १०. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११-११. गिलानभत्तं—सी० । १२. निवासपरि०—स्या०, रो० । १३. गमिय—स्या०, रो० । १४. म० पोत्थके नत्थि ।

पिण्डपातिकानं पि वट्टति । सचे पन आगन्तुकादीनं भत्तं निबन्धापेमि^१,
“मम भत्तं गण्हन्तू” ति एवं दिन्नानि होन्ति, पिण्डपातिकानं न वट्टति^२ ।

अपरानि पि “धुरभत्तं^३, कुटिभत्तं, वारकभत्तं” ति तीणि^४
भत्तानि । तत्थ “धुरभत्तं” ति निच्चभत्तं वुच्चति, तं दुविधं—सङ्घिकं च^५
पुग्गलिकं च । तत्थ यं “सङ्घस्स धुरभत्तं देमा” ति निबन्धापितं,
तं सलाकभत्तगतिकं^६ । “मम निबद्धं^७ भिक्खं^८ गण्हन्तू” ति^९ वत्वा दिन्नं
पन पिण्डपातिकानं पि वट्टति । पुग्गलिके पि “तुम्हाकं धुरभत्तं दम्मी”
ति वुत्ते पिण्डपातिको^{१०} चे^{११}, न वट्टति । “मम निबद्धं भिक्खं गण्हथा” ति
वुत्ते पन वट्टति, सादितब्बं । सचे पि पच्छा कतिपाहे वीतिवत्ते “धुरभत्तं
गण्हथा” ति वदति, मूले सुट्ठुसम्पटिच्छित्ता^{१२} वट्टति । 10

“कुटिभत्तं” नाम यं^{१३} सङ्घस्स आवासं कारेत्वा “अम्हाकं
सेनासनवासिनो अम्हाकंयेव भत्तं गण्हन्तू” ति एवं निबन्धापितं, तं
सलाकभत्तगतिकमेव होति, गहेत्वा भुञ्जितब्बं । “अम्हाकं सेनासनवासिनो
अम्हाकंयेव भिक्खं गण्हन्तू” ति वुत्ते पन पिण्डपातिकानं पि वट्टति । यं
पन पुग्गले पसीदित्वा तस्स वा आवासं कत्वा “तुम्हाकं देमा” ति दिन्नं, तं 15
तस्सेव होति, तस्मिं कत्थचि गते निस्सितकेहि भुञ्जितब्बं ।

“वारकभत्तं^{१४}” नाम दुब्भिवक्खसमये “वारेन भिक्खु जग्गिस्सामा”
ति धुरगेहतो^{१५} पट्ठाय दिन्नं, तं पि भिक्खावचनेन दिन्नं पिण्डपातिकानं
वट्टति । “वारकभत्तं” ति वुत्ते पन सलाकभत्तगतिकं होति । सचे^{१६}
तण्डुलादीनि पेसेन्ति, “सामणेरा पचित्वा देन्तू” ति, पिण्डपातिकानं 20
वट्टति । इति इमानि च तीणि आगन्तुकभत्तादीनि च चत्तारी ति सत्त,
तानि सङ्घभत्तादीहि सह चुट्ठस भत्तानि होन्ति ।

R. 1271

१. निबद्धं पेसेमि-सी०; निबद्धापेमि-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. वट्टन्ति-
सी० । ३. धुरभत्तं-रो० । एवमुपरि पि । ४. तीणिमानि-स्या०, रो० । ५. म० पोत्थके
नत्थि । ६. ०गतिकं एव होति । तं-स्या०, रो० । ७-७. निबद्धभिक्खं-सी० । एवमुपरि
पि । ८. पि-रो० । ९-९. पिण्डपातिकानंयेव-स्या०, रो० । १०. सुट्ठुसम्पटिच्छित्ता-सी०,
स्या०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. वारभत्तं-म० । १३. धुरगेहतो-रो० ।
१४. सचे पन-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

अट्टकथायं पन विहारभत्तं, अट्टकभत्तं, चतुक्कभत्तं^१, गुळकभत्तं^२ ति अञ्जानि पि चत्तारि भत्तानि वुत्तानि । तत्थ “विहारभत्तं” नाम विहारे तत्रुप्पादकभत्तं^३, तं सङ्घभत्तेन सङ्गहितं^४ । तं पन तिस्समहाविहार-चित्तलपब्बतादीसु पटिसम्भिदापत्तेहि^५ खीणासवेहि यथा पिण्डपातिकानं

B. 107 5 पि सक्का होति परिभुञ्जितुं, तथा पटिग्गहितत्ता तादिसेसु ठानेसु पिण्डपातिकानं पि वट्टति । “अट्टन्नं भिक्खूनं देम, चतुन्नं देमा” ति एवं दिन्नं पन “अट्टकभत्तं चेव चतुक्कभत्तं” च; तं पि भिक्खावचनेन दिन्नं पिण्डपातिकानं वट्टति । महाभिसङ्गारिकेन^६ अतिरसकपूवेन पत्तं पूरेत्वा^७ थकेत्वा दिन्नं “गुळकभत्तं” नाम । इमानि तीणि सलाकभत्तगतिकानेव ।

10 अपरं पि गुळकभत्तं नाम अत्थि, इधेकच्चे मनुस्सा महाधम्मस्सवनं च विहारपूजं^८ च कारेत्वा सकल-सङ्घस्स^९ दातुं न सक्कोम^{१०}, “द्वे तीणि भिक्खुसतानि अम्हाकं भिक्खं गण्हन्तु” ति भिक्खुपरिच्छेदजाननत्थं^{११} गुळके देन्ति, इदं पिण्डपातिकानं पि^{१२} वट्टति । इति चीवरक्खन्धके चीवरभाजनीयं, इमस्मि पन सेनासनक्खन्धके सेनासनभाजनीयं चेव पिण्डपातभाजनीयं च

15 वुत्तं ।

गिलानपच्चयभाजनीयं पन एवं वेदितब्बं—सप्पिआदीसु भेसज्जेसु राजराजमहामत्ता सप्पिस्स ताव कुम्भसतं पि कुम्भसहस्सं पि विहारं पेसेन्ति, घण्टि पहरित्वा थेरासनतो पट्टाय गहितभाजनं पूरेत्वा पूरेत्वा^{१३} दातब्बं, पिण्डपातिकानं पि वट्टति । सचे अलसजातिका महाथेरा पच्छा

R. 1272 20 आगच्छन्ति, “भन्ते वीसतिवस्सानं दिथ्यति, तुम्हाकं ठितिका अतिक्कन्ता” ति न वत्तब्बा, ठितिकं ठपेत्वा तेसं दत्त्वा पच्छा ठितिकाय दातब्बं ।

“असुकविहारे बहु सप्पि उप्पन्नं” ति सुत्वा योजनन्तरविहारतो पि भिक्खू आगच्छन्ति, सम्पत्तसम्पत्तानं ठितट्ठानतो पट्टाय दातब्बं । असम्पत्तानं पि उपचारसीमं पविट्ठानं^{१४} अन्तेवासिकादीसु गण्हन्तेसु

१. चतुक्कभत्तं—रो० । २. गुळक०—म० । एवमुपरि पि । ३. तत्रुप्पादकभत्तं—म० । ४. सङ्ग-हितं—सी०; गहितं—म० । ५. ०सम्भिदप्पत्तेहि—सी०, स्या०, रो० । ६. ०सङ्गारितेन—स्या०, रो० । ७. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. ०पूजनं—स्या०, रो० । ९. सकलस्स सङ्घस्स—सी० । १०. सक्कोमाति—म० । ११. भिक्खूनं परि०—स्या०, रो० । १२. पि च—सी० । १३. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १४. पतिट्ठानं—रो० ।

दातब्बमेव । “बहिउपचारसीमाय ठितानं देथा” ति वदन्ति, न दातब्बं । सचे पन^१ उपचारसीमं ओक्कन्तेहि^२ एकावद्धा हुत्वा अत्तनो विहारद्वारे वा अन्तोविहारेयेव वा होन्ति, परिसावसेन^३ वड्डिता नाम सीमा होति, तस्मा दातब्बं^४ । सङ्घनवकस्स दिन्ने पि पच्छा आगतानं दातब्बमेव । दुतियभागे पन थेरासनं आरुह्णे^५ पच्छा आगतानं^६ पठमभागो न पापुणाति, 5 दुतियभागतो वस्सग्गेन दातब्बं । उपचारसीमं पविसित्वा यत्थ कत्थचि दिन्नं होति, सब्बसन्निपातट्टानेयेव^७ भाजेतब्बं ।

यस्मिं विहारे दस भिक्खू, दसेव^८ च^९ सप्पिकुम्भा^{१०} दिव्यन्ति, एकेककुम्भवसेन^{११} भाजेतब्बं । एको सप्पिकुम्भो होति, दस भिक्खूहि^{१२} भाजेत्वा गहेतब्बं । सचे यथा ठितंयेव “अम्हाकं पापुणाती” ति गणहन्ति, 10 B. 108 दुग्गहितं^{१३}; गतगतट्टाने सङ्घिकमेव होति । कुम्भं पन आवज्जेत्वा^{१४} थालके थोकं सप्पि कत्वा “इदं महाथेरस्स पापुणाति, अवसेसं अम्हाकं पापुणाती” ति वत्वा तं पि^{१५} कुम्भेयेव^{१६} आकिरित्वा यथिच्छिकं गहेत्वा गन्तुं वट्टति । सचे थिनं सप्पि होति, लेखं कत्वा लेखतो परभागो महाथेरस्स पापुणाति, “अवसेसं अम्हाकं” ति गहितं पि सुग्गहितं, वुत्तपरिच्छेदतो ऊनाधिकेसु^{१७} 15 पि भिक्खूसु च सप्पिकुम्भेसु च एतेनेव उपायेन भाजेतब्बं ।

सचे पनेको भिक्खु, एको पि^{१८} कुम्भो होति, घण्टि पहरित्वा “अयं मय्हं पापुणाती” ति पि गहेतुं वट्टति । “अयं पठमभागो मय्हं पापुणाति, अयं दुतियभागो” ति एवं थोकं^{१९} थोकं^{२०} पि^{२१} पापेतुं^{२२} वट्टति । एस नयो नवनीतादीसु पि^{२३} । यस्मिं पन विप्पसन्ने तिलतेलादिमिह लेखा न सन्तिट्टति, 20 तं उद्धरित्वा^{२४} भाजेतब्बं । सिङ्गिवेरमरिचादिभेसज्जं पि अवसेसपत्तथाल-

R. 1273

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ओक्कमन्तेहि-स्या०, रो० । ३. परिसवसेन-
सी०, स्या०, रो० । ४. दातब्बा-सी० । ५. पुन-स्या०, रो० । ६. पि-सी० ।
७. सब्बं सन्नि-स्या०, रो० । ८. दस चेव-सी० । ९. कुम्भादीनि-स्या०, रो० ।
१०. वसेनेव-म० । ११. भिक्खु-सी०, स्या०, रो० । १२. दुग्गहीतं-सी० । १३. आव-
ट्टत्वा-स्या०, रो० । १४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १५. पट्टिकुम्भे-स्या०, रो० ।
१६. ऊनाधिकेसु-स्या०, रो० । १७. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १८-१९. थोकथोकं-
सी० । १९-१९. पापेतुं पि-सी०, स्या०, रो० । २०. सी० पोत्थके नत्थि । २१. व-सी० ।

कादि समणपरिक्खारो पि सब्बो वुत्तानुरूपेनेव नयेन सुट्ठु सल्लक्खेत्वा भाजेतब्बो ति ।

पालि अट्ठकथञ्चेव, ओलोकेत्वा विचक्खणो ।

सङ्घिके पच्चये एवं, अप्पमत्तो विभाजये^१ ति^१ ॥

इति सब्बाकारेण पच्चयभाजनीयकथा निद्विता ।

- 5 सम्मानित्वा ठपितयागुभाजकादीहि^२ भाजनीयद्वानं आगतमनुस्सानं अनापुच्छित्वा^३ व उपड्डुभागो दातब्बो, असम्मतेहि पन अपलोकेत्वा दातब्बो । सम्मतेन^४ अप्पमत्तकविस्सज्जनकेन भिक्खुना^५ चीवरकम्मं करोन्तस्स “सूचि देही” ति वदतो एका दीघा, एका रस्सा ति द्वे सूचियो दातब्बा । “अविभत्तं सङ्घिकं भण्डं” ति पुच्छित्तब्बकिच्चं नत्थि ।
- 10 पिप्फलकत्थिकस्स एको पिप्फलको, अद्धानकन्तारं^६ पटिपज्जितुकामस्स उपाहनयुगलं^७, कायबन्धनत्थिकस्स कायबन्धनं, “अंसबद्धको मे जिण्णो” ति आगतस्स अंसबद्धको, परिस्सावनत्थिकस्स परिस्सावनं दातब्बं । धम्मकरकत्थिकस्स^८ धम्मकरको^९ । सचे पटको^{१०} न होति, धम्मकरको^{११} पटकेन सद्धि दातब्बो । “आगन्तुकपत्तं”^{१२} आरोपेस्सामी” ति याचन्तस्स
- 15 कुसिया च अड्डुकुसिया च पहोनकं दातब्बं । “मण्डलं नप्पहोती” ति आगतस्स मण्डलं एकं दातब्बं, अड्डुमण्डलानि द्वे दातब्बानि । द्वे मण्डलानि याचन्तस्स न^{१३} दातब्बानि । अनुवातपरिभण्डत्थिकस्स एकस्स चीवरस्स पहोनकं दातब्बं । सप्पिनवनीतादीहि^{१४} अत्थिकस्स^{१५} गिलानस्स एकं भेसज्जं नाळिमत्तं कत्वा ततो ततियकोट्टासो दातब्बो । एवं तीणि दिवसानि
- 20 दत्त्वा नाळिया परिपुण्णाय चतुत्थदिवसतो पट्टाय सङ्घं पुच्छित्वा

B. 109

R. 1274

१-१. व भाजयेति-म०; विभाजये-स्या०, रो० । २. ०भाजकादिहि-रो० ।
 ३. अपुच्छित्वा-स्या०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्थिकेसु नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो०
 पोत्थिकेसु नत्थि । ६. कन्तारं-स्या०, रो० । ७. ०युगलं-म० । ८. ०करणत्थि०-म०,
 रो० । ९. धम्मकरणो-म० । १०. पट्टको-सी० । एवमुपरि पि । ११. ०करणो-म० ।
 १२. ०पट्टं-म० । एवमुपरि पि । १३. न द्वे-स्या०, रो० । १४-१५. ०नवनीतादि०-
 स्या०, म० ।

दातब्बं । गुळपिण्डे पि एकदिवसं ततियभागो दातब्बो । एवं तीहि दिवसेहि निट्ठिते पिण्डे ततो परं सद्धं पुच्छित्वा दातब्बं । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

सेनासनक्खन्धकवण्णना^१ निट्ठिता ।

७. सङ्घभेदकखन्धकं

छसक्यपव्वज्जाकथा

B. 110

१. सङ्घभेदकखन्धके अभिज्जाता अभिज्जाता (२७६.२) ति^२ पाकटा
पाकटा^३ । सक्क्यकुमारा नाम काळुदायिप्पभूतयो दस दूता^३ सद्धि परिवारेहि
अज्जे च बहू जना । अम्हाकं ति अम्हेसु; अम्हाकं कुलतो ति वा वुत्तं
होति । [घरावासत्थं अनुसासिस्सामी^५ ति घरावासे यं कत्तब्बं, तं
५ जानापेस्सामि^५ । उदकं^६ निन्नेतब्बं ति यथा उदकं सब्बट्टाने समं होति,
एवं कातब्बं । निद्धापेतब्बं^७ ति तिणानि उद्धरितब्बानि । भुसिका
उद्धरापेतब्बा ति सुखुमपलालमिस्सधज्जा पलालिका^८ पलापेतब्बा^८ ।
ओपुनापेतब्बं ति सुखुमपलालं^९ अपनेतब्बं^९ ।] तेन^{१०} हि^{१०} त्वज्जेव घरावासत्थेन
उपजानाही^{११} ति त्वज्जेव घरावासत्थं जानाहि^{१२} । अहं तथा यथासुखं
१० पव्वजाही ति एत्थ अहं तथा सद्धि पव्वजिस्सामी ति सहायकसिनेहेन^{१३}
सहसा वत्तुकामो हुत्वा पुन रज्जसिरिलोभेन परिकङ्खियमानहृदयो “अहं तथा”
ति एत्तकमेव वत्त्वा सेसं वत्तुं नासक्खी ति एवमत्थो वेदितब्बो ।

R. 1275

२. निप्पातिता ति निक्खमिता^{१४} । मानस्सिनो^{१५} ति मानस्सयिनो;
माननिस्सिता ति वुत्तं होति ।

15

३. परदत्तवुत्तो^{१६} ति एत्थ परदवुत्तता परदत्तवुत्तो^{१६} । यस्सन्तरतो न
सन्ति कोपा ति ततियमग्गेन समूहतत्ता यस्स चित्ते कोपा न सन्ति ।

१. खन्धकवण्णना-स्या०, रो० । २-२. सी० पोत्थके नत्थि । ३. भूता-रो० ।
[ ] सी० पोत्थके न दिस्सति । ४. अनुसिस्सामी-स्या०, रो० । ५. अतिनेतब्बं ति
उदकं पविसेतब्बं-स्या०, रो० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. निद्धा-रो० ।
८-८. पलालका पि अपनेतब्बा-स्या०, रो० । ९-९. सुखुमतिणपलालका पवाहनत्थं वा तं
गाहेतब्बं-स्या०, रो० । १०-१०. म० पोत्थके नत्थि । ११. उपजाना-सी० । १२. पजा-
नाहि-स्या०, रो० । १३. सहायसिनेहेन-म०, स्या०, रो० । १४. निक्खमिता-स्या०, रो० ।
१५. मानस्सियमाना-स्या०, रो० । १६-१६. परदवुत्तो ति एत्थ परदवुत्तता परदवुत्तो-रो०;
सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।

यस्मा पन भवो ति सम्पत्ति, विभवो ति विपत्ति; तथा भवो ति बुद्धि^१,
विभवो ति हानि; भवो ति सस्सतो^२, विभवो ति उच्छेदो; भवो ति पुञ्जं,
विभवो ति पापं; विभवो ति^३ च^३ अभवो ति च अत्थतो एकमेवेतं, तस्मा
इतिभवाभवतं च वीतिवत्तो (२८३.४) ति एत्थ^४ या एसा सम्पत्ति-विपत्ति-
बुद्धि-हानि-सस्सतुच्छेद-पुञ्ज-पापवसेन इति अनेकप्पकारा भवाभवता 5
वुच्चति; चतूहि पि मग्गेहि यथासम्भवं तेन तेन नयेन तं इतिभवाभवतं च
वीतिवत्तो ति एवमत्थो दट्ठवो । नानुभवन्ती ति न सम्पापुणन्ति; तस्स
दस्सनं देवानं पि दुल्लभं ति अधिप्पायो ।

४. अहिमेखलिका^५ ति अहिं कटियं बन्धित्वा । उच्छङ्गे ति
अङ्गे । 10

५. सम्मन्नती ति सम्मानेति । यं तुमो करिस्सती ति यं सो
करिस्सति । B. 111

पकासनीयकम्मादिकथा

७. *खेळासकस्सा^६ ति एत्थ मिच्छाजीवेन उप्पन्नपच्चया अरियेहि
वन्तब्बा खेळसदिसा, तथारूपे पच्चये अयं अज्झोहरती ति कत्वा खेळासको
ति भगवता वुत्तो । 15

११. पत्थद्वेन कायेना ति पोत्थकरूपसदिसेन^७ निच्चलेन कायेन ।

१३. मयं खो भणे राजजातका नामा ति राजा अम्हे जानाती ति
राजजातकस्स^८ भावेन^८ अत्तानं उक्कंसन्तो आह । पढट्ठकण्णवालो ति
बन्धने^९ निच्चले कत्वा* ।

दुक्खं हि कुञ्जर नागमासदो ति भो कुञ्जर बुद्धनागं आसादनं^{१०} 20
वधकचित्तेन उपगमनं नाम दुक्खं । नागहतस्सा ति बुद्धनागं घातकस्स ।

[पटिकुटितो^{११} पटिसक्की^{११} ति तथागताभिमुखोयेव पिट्ठिमेहि^{१२}
पादेहि अवसक्कि । अलक्खिको ति एत्थ न लक्खेती ति अलक्खिको; न

१. बुद्धि-सी० । २. सस्सतं-सी०, म० । ३-३-सी० पोत्थके नत्थि । ४. ०च-स्या०,
रो० । ५-५. सी० पोत्थके नत्थि; अहिमेखलिकाया०-स्या०, रो० । ६-६. सी० पोत्थके न
दिस्सति । ६. खेळासको-स्या०, रो० । ७. पोडकसदिसेन-स्या०, रो० । ८-८. राजजातक-
सभावेन-स्या०, रो० । ९. द्वे गन्धे-स्या०, रो० । १०. असादनं-स्या०, रो० । ११-११. पटि-
कुटियो व धोसक्की-म० । १२. पठ्ठमेहि-स्या०, रो० । [ ] . सी० पोत्थके न दिस्सति ।

R. 1276

जानाती ति अत्थो, अहं पापकम्मं करोमी ति न जानाति । न लक्खितब्बो^१ ति वा अलक्खिको; न पस्सितब्बो ति अत्थो ।

१४. तिकभोजनं (२६७.२४) ति एत्थतीहि जनेहि भुञ्जितब्बभोजनं । तं पञ्जापेस्सामी ति तं अनुजानिस्सामि । गणभोजने पन यथाधम्मो कारे-
५ तब्बो ति^२ ।] पञ्चवत्थुयाचनकथा^३ सङ्खादिसेसवण्णनायं वुत्ता^४ । कप्पं ति आयुकप्पं । ब्रह्मपुञ्जं^५ ति सेट्ठं पुञ्जं । कप्पं सग्गम्ही ति आयुकप्पमेव ।

सङ्क्षेपभेदककथा

१५. अथ खो देवदत्तो सङ्घं भिन्दित्वा ति सो किर एवं सलाकं गाहेत्वा तत्थेव आवेणिकं^६ उपोसथं कत्वा गतो, तेनेतं वुत्तं ।

B. 112

१६. [पिट्ठि मे आगिलायती ति चिरनिसज्जाय वेदनाभिभूता^७
१० बाधति । तमहं आयमिस्सामी ति तं अहं पसारेस्सामि^८ । आदेसनापाटि-
हारियानुसासनी नाम “एवं पि ते मनो, तथा पि ते मनो” ति एवं परस्स
चित्तं जानित्वा तदनुरूपा धम्मदेसना ।

१७. ममानुकुब्बं ति ममानुकिरियं कुरुमानो । कपणो ति
दुक्खितो] । महावराहस्सा ति महानागस्स । [महिं विकुब्बतो ति
१५ पठवि पदालेन्तस्स] । भिसं^९ घसानस्सा^{१०} ति भिसं खादन्तस्स । [नदीसु
जग्गतो ति एत्थ सो किर हत्थिनागो सायन्हसमयं तं नदिनामकं पोक्खरणि
ओगाहेत्वा किलन्तो सब्बरत्ति वीतिनामेसि, जालिकं^{११} करोति, तेन वुत्तं
“नदीसु जग्गतो” ति] ।

१८. सुता ति सोता । असन्दिद्धो च अक्खाती ति निस्सन्देहो हुत्वा
२० अक्खाति^{१२} अनुसन्धिवसेन योजेत्वा योजेत्वा^{१३} ।

२१. अपाये निब्बत्तिस्सती ति आपायिको । एवं नेरयिको ।
कप्पं ठस्सती ति कप्पट्ठो । इदानि बुद्धसहस्सेना पि तिकिञ्छितुं न सक्का
ति अतेकिञ्छो ।

१. सल्लक्खेतब्बो-स्या०, रो० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३-३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. ब्रह्मं पुञ्जं-म० । ५. आवेणि-सी० । ६. वेदनातिक्खत्ता-स्या०, रो० । ७. पसारिस्सामि-स्या०, रो० । [ ]। सी० पोत्थके न दिस्सति । ८. भिसं-स्या०, रो० । ९. घसमानस्सा-सी०, म० । १०. जागरिकं-स्या०, रो० । ११. अक्खाता-स्या०, रो० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

[मा जातु कोचि लोकस्मिं (३०४.१५) ति मा कदाचि पि कोचि सत्तो लोकस्मिं । उदपज्जथा^१ ति उपपज्जथ] । जलं व यससा अट्ठा ति यससा जलन्तो विय ठितो । देवदत्तो ति मे सुतं ति ईदिसो देवदत्तो ति भगवता सुतं पि अत्थि, तदेव गहेत्वा इदं वुत्तं । [सो पमादमनुचिण्णो ति एत्थ पमादं अनुचिनाती ति अनुचिण्णो, पमादो अप्पहीनो ति अत्थो ।] आसज्ज 5 R. 1277 नं ति पापकेन चित्तेन पत्वा, विहेसेत्वा^२ ति वा अत्थो । अवीचिनिरयं पत्तो ति इदं पन आसिसाय^३ अतीतवचनं । भेस्मा ति भयानको ।

उपालिपञ्चाकथा

२२. एकतो उपालि एको ति धम्मवादिपक्खे एको । एकतो द्वे ति अधम्मवादिपक्खे द्वे । चतुत्थो अनुस्सावेति^४ सलाकं^५ गाहेती^६ ति सङ्खं भिन्दिस्सामी ति अधम्मवादिचतुत्थो हुत्वा अनुस्सावेति^७; अनुनयन्तो 10 B. 113 सावेति “न तुम्हाकंयेव नरकभयं अत्थि, अम्हाकं पि अत्थि, न अम्हाकं^८ अवीचिमग्गो पिहितो^९, न मयं अकुसला^{१०} न^{११} भायाम । यदि हि अयं अधम्मो अविनयो^{१२} असत्थुसासनं वा भवेत्थ, न मयं गण्हेय्यामा” ति आदिना नयेन “अधम्मं धम्मो” ति एवं अट्ठारस भेदकरवत्थूनि बोधेती^{१३} ति अत्थो । सलाकं गाहेती ति एवं अनुस्सावेत्वा पन “इदं गण्हथ, इदं 15 रोचेथा” ति वदन्तो सलाकं गाहेति ।

एकतो उपालि द्वे होन्ती ति आदीसु पि एसेव नयो । एवं खो उपालि सङ्खराजि चेव होति सङ्खभेदो चा ति एवं होति; न पन एत्तावता सङ्खो भिन्नो होति ।

भिक्षु खो उपालि पकतत्तो समानसंवासको समानसीमायं ठितो 20 सङ्खं भिन्दती ति एत्थ सिया एवं “देवदत्तो कथं पकतत्तो” ति । कथं

१. उपपज्जथा-स्या०, रो० । २. विहेसेत्वा-म०; विहेठेत्वा-स्या०, रो० । ३. आसी-सायं-म०; आसिसायं-स्या०, रो० । [ ]। सी० पोत्थके नत्थि । ४. अनुस्सावेति-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५-५. म० पोत्थके नत्थि । ६. अनुस्सावेती ति-स्या०, रो० । ७. ०पि-रो० । ८. पिदहितो-स्या०, रो० । ९-९. अकुसलानं-स्या०, रो० । १०. अयं अविनयो इदं-स्या०, रो० । ११. सावेती-स्या०, रो० ।

ताव न पकतत्तो, रञ्जो घातापितत्ता रुहिरुप्पादस्स च कतत्ता ति ?
तत्थ^१ वदाम^१—आणत्तिया ताव विरद्धत्ता^२ रञ्जो घातापनं नत्थि । “तेन
हि त्वं कुमार पितरं हन्त्वा राजा होहि, अहं भगवन्तं हन्त्वा बुद्धो
भविस्सामी” ति एवं हि तस्स आणत्ति । कुमारो पन राजा हुत्वा पच्छा
5 पितरं मारेसि; एवं ताव आणत्तिया विरद्धत्ता रञ्जो घातापनं नत्थि ।
रुहिरुप्पादे पन कतमत्तेयेव रुहिरुप्पादपच्चया^३ भगवता अभव्वता न वुत्ता,
न च सक्का भगवतो वचनं विनायेव तस्स अभव्वता आरोपेतुं ।

R. 1278

“रुहिरुप्पादको भिक्खवे अनुपसम्पन्नो न उपसम्पादेतब्बो, उप-
सम्पन्नो नासेतब्बो” ति इदं पन भगवता सङ्खभेदतो पच्छा वुत्तं, तस्मा
10 पकतत्तेनेव^४ तेन^५ सङ्खो भिन्नो ति ।

B. 114

२३-२४. अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ती (३०६.३) ति आदीसु अट्टा-
रससु भेदकरवत्थूसु सुत्तन्तपरियायेन ताव दस कुसलकम्मपथा धम्मो^६, दस
अकुसलकम्मपथा अधम्मो । तथा चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना,
चत्तारो इद्धिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो
15 अट्टङ्गिको मग्गो ति सत्तर्तिस बोधिपक्खियधम्मा^७ धम्मो नाम^८; तयो
सतिपट्टाना, तयो सम्मप्पधाना, तयो इद्धिपादा, छ इन्द्रियानि, छ बलानि,
अट्ट बोज्झङ्गा, नवङ्गिको मग्गो ति^९ च^{१०} चत्तारो उपादाना, पञ्च नीवरणा,
सत्त अनुसया^{११}, अट्ट मिच्छत्ता ति च^{१२} अयं अधम्मो ।

तत्थ यं किञ्चि एकं अधम्मकोट्टासं गहेत्वा “इमं अधम्मं धम्मो ति
20 करिस्साम; एवं अम्हाकं आचरियकुलं निस्साय^{१३}” निथ्यानिकं भविस्सति,
मयं च लोके पाकटा भविस्सामा” ति तं अधम्मं “धम्मो अयं” ति कथ-
यन्ता अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति नाम । तथेव धम्मकोट्टासेसु च^{१४} एकं

१-१. एत्थ वदामि—स्या०, रो० । २. विरद्धत्ता—स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
३. ०प्पादपच्चया—स्या०, रो० । ४-४. पकतत्तेन देवदत्तेन—स्या०, रो० । ५. सी०, स्या०, रो०
पोत्थकेसु नत्थि । ६-६. बोधिपक्खिया धम्मा धम्मो—सी० । ७. ति अयं अधम्मो नाम—स्या०,
रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. अनुसया—स्या०, रो० । १०. अयं धम्मो ।
तयो उपादाना चत्तारो नीवरणा छ अनुसया सत्त मिच्छत्ता ति—स्या०, रो० । ११. सी०,
स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

गहेत्वा अयं अधम्मो ति कथेन्ता धम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति (३०६.३) नाम । विनयपरियायेन पन भूतेन वत्थुना चोदेत्वा सारेत्वा यथापटिञ्जाय कातब्बं^१ कम्मं^२ धम्मो नाम, अभूतेन वत्थुना अचोदेत्वा असारेत्वा अपटिञ्जाय कातब्बं कम्मं अधम्मो नाम ।

सुत्तन्तपरियायेन रागविनयो दोसविनयो मोहविनयो संवरो पहानं^५ पटिसङ्घा ति अयं विनयो नाम, रागादीनं अविनयो असंवरो अप्पहानं^२ अप्पटिसङ्घा ति अयं अविनयो नाम । विनयपरियायेन वत्थुसम्पत्ति अत्ति-सम्पत्ति अनुस्सावनसम्पत्ति सीमासम्पत्ति परिसासम्पत्ती^३ ति अयं विनयो नाम, वत्थुविपत्ति...पे०...परिसाविपत्ती^३ ति अयं अविनयो नाम ।

सुत्तन्तपरियायेन चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो^४ सम्मप्पधाना^५...पे०... 10
अट्ठङ्गिको मग्गो ति इदं भासितं लपितं तथागतेन; तयो सतिपट्टाना, R. 1279
तयो^६ सम्मप्पधाना, तयो^७ इद्धिपादा, छ इन्द्रियाणि, छ बलानि, अट्ठ बोज्झङ्गा, नवङ्गिको मग्गो ति इदं अभासितं अलपितं तथागतेन । विनयपरियायेन चत्तारो पाराजिका, तेरस सङ्घादिसेसा, द्वे अनियता, तिस निस्सग्गिया पाचित्तिया ति इदं भासितं लपितं तथागतेन; तयो पाराजिका, चुट्स 15
सङ्घादिसेसा, तयो अनियता, एकात्तिस निस्सग्गिया पाचित्तिया ति इदं अभासितं अलपितं तथागतेन ।

सुत्तन्तपरियायेन देवसिकं फलसमापत्तिसमापन्नं, महाकरुणा-समापत्तिसमापन्नं, बुद्धचक्खुना लोकवलोकनं^६, अट्ठप्पत्तिवसेन^७ सुत्तन्त-देसना, जातककथा ति इदं आचिण्णं; न देवसिकं फलसमापत्तिसमापन्नं 20
...पे०...न जातककथा ति इदं अनाचिण्णं । विनयपरियायेन निमन्ति-तस्स वस्सावासं वसित्वा अपलोकेत्वा चारियपक्कमनं, पवारित्वा चारिय-पक्कमनं, आगन्तुकेहि सद्धि पठमं पटिसन्धारकरणं ति इदं आचिण्णं; तस्सेव आचिण्णस्स^८ अकरणं अनाचिण्णं नाम ।

B. 115

१-१. कातब्बकम्मं—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. परिस०—सी०, स्या०, रो० । ४-४. स्था०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. लोकं वोलोकनं—सी०; लोकं वोलोकनं—स्या०, रो० । ७. अत्थु०—स्या०, रो० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

सुत्तन्तपरियायेन चत्तारो सतिपट्टाना...पे०...अट्ठङ्गिको मग्गो
ति इदं पञ्जत्तं (३०६.७) नाम; तयो सतिपट्टाना...पे०...नवङ्गिको
मग्गो ति इदं अपञ्जत्तं नाम । विनयपरियायेन चत्तारो पाराजिका
...पे०...तिस निस्सग्गिया पाचित्तिया ति इदं पञ्जत्तं नाम; तयो पारा-
5 जिका...पे०...एकत्तिस निस्सग्गिया पाचित्तिया ति इदं अपञ्जत्तं नाम ।

“अनापत्ति अजानन्तस्स, अथेय्यचित्तस्स, न मरणाधिप्पायस्स,
अनुल्लपनाधिप्पायस्स, न मोचनाधिप्पायस्सा” ति तत्थ तत्थ^१ वुत्ता
अनापत्ति अनापत्ति नाम । “जानन्तस्स, थेय्यचित्तस्सा” ति आदिना
नयेन वुत्ता आपत्ति आपत्ति नाम । पञ्चापत्तिकखन्धा लहुकापत्ति नाम, द्वे
10 आपत्तिकखन्धा गरुकापत्ति नाम । छ आपत्तिकखन्धा सावसेसापत्ति नाम,
एको पाराजिकापत्तिकखन्धो अनवसेसापत्ति नाम । द्वे आपत्तिकखन्धा
दुट्ठुल्लापत्ति नाम, पञ्चापत्तिकखन्धा अदुट्ठुल्लापत्ति नाम ।

R. 1280

पुरिमनयेनेव पनेत्थ वुत्तप्पकारं^२ धम्मं^२ “अधम्मो अयं” ति कथयन्ता
“धम्मं अधम्मो” ति दीपेन्ति नाम । अविनयं “विनयो अयं” ति...पे०...
15 अदुट्ठुल्लापत्ति^३ “दुट्ठुल्लापत्ति अयं” ति कथयन्ता “अदुट्ठुल्लापत्ति दुट्ठुल्लापत्ती”
ति दीपेन्ति नाम । एवं “अधम्मं धम्मो” ति वा...पे०...“अदुट्ठुल्लापत्ति
दुट्ठुल्लापत्ती” ति वा दीपेत्वा पक्खं लभित्वा चतुन्नं सङ्घकम्मानं अञ्जतरं
सङ्घकम्मं एकसीमायं विसुं करोन्तेहि सङ्घो भिन्नो नाम होति । तेन
वुत्तं—“ते^४ इमेहि अट्ठारसहि वत्थुहि^५ अपकस्सन्ती^६” ति आदि ।

20

तत्थ अपकस्सन्ती^६ ति परिसं आकड्ढन्ति, विजटेन्ति, एकमन्तं
उस्सारेन्ति^७ च^८ । अवपकासन्ती^९ ति अति विय पकासेन्ति^९ यथा विसंसट्ठा
व^{१०} होन्ति, एवं करोन्ति । आवेणी^{११} ति विसुं । एत्तावता खो उपालि सङ्घो
भिन्नो होती ति एवं अट्ठारससु भेदकरवत्थूसु^{१२} यं किञ्चि एकं पि वत्थुं

१. सी० पोत्थके नत्थि । २-२. ०कारधम्मं-सी० । ३. दुट्ठुल्लं आपत्ति-सी० ।
४. ते भिक्खू-स्या०, रो० । ५. भेदकरवत्थुहि-स्या०, रो० । ६. अपकासन्ती-सी० ।
७-७. उस्सादेन्ति-सी०, स्या०, रो० । ८. विपकासन्ती-सी० । ९. पकासन्ति-स्या०,
रो० । १०. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. आवेनिन्ति-म०; आवेणिकं-स्या०, रो० ।
१२. वत्थूसु-सी० ।

दीपेत्वा तेन तेन कारणेन “इमं गण्हथ, इमं रोचेथा”^१ ति सञ्जापेत्वा
सलाकं गाहेत्वा^२ विसुं सङ्घकम्मे कते सङ्घो भिन्नो होति । परिवारे पन
“पञ्चहि उपालि आकारेहि सङ्घो भिज्जती” ति आदि वुत्तं, तस्स इमिना
इध वुत्तेन सङ्घभेदलक्खणेन अत्थतो नानाकरणं नत्थि । तं पनस्स
नानाकरणभावं^३ तत्थेव पकासयिस्साम । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।^५

सङ्घभेदकवखन्धकवण्णना^४ निट्ठिता ।

१. आरोचेथा-रो० । २. गाहापेत्वा-म० । ३. ०करणाभावं-म० । ४. ०भेद-
वखन्धक०-रो० ।

८. वत्तखन्धकं

आगन्तुकवत्तकथा

B. 117

R. 1281

२. वत्तखन्धके इदानीं आरामं पविसिस्सामी (३१२.१) ति इमिना उपचारसीमसमीपं^१ दस्सेति; तस्मा उपचारसीमं पत्वा उपाहनाओमुञ्चनादि^२ सव्वं कातव्वं । गहेत्वा ति उपाहनदण्डकेन^३ गहेत्वा । पटिक्कमन्ती ति सन्निपतन्ति^४ । विस्सज्जेतव्वं ति पत्थरितव्वं^५ । गोचरो पुच्छितव्वो ति^६ “गोचरगामो आसन्ने उदाहु दूरे, कालस्सेव पिण्डाय चरितव्वं उदाहु दिवा” ति एवं भिक्खाचारो पुच्छितव्वो । अगोचरो नाम मिच्छादिट्टिकानं वा गामो परिच्छिन्नभिक्खो वा गामो; यत्थ एकस्स वा द्विन्नं वा भिक्खा दिव्यति^७, सो पि पुच्छितव्वो । पानीयं पुच्छितव्वं^८ ति “किं इमिस्सा पोक्खरणिया पानीयंयेव पिवन्ति, नहानादिपरिभोगं पि करोन्ती” ति एवं^९ पानीयं चेव परिभोजनीयं च पुच्छितव्वं । केसुचि ठानेसु वाळमिगा वा अमनुस्सा वा होन्ति, तस्मा “कं कालं पविसितव्वं, कं कालं निक्खमितव्वं” ति पुच्छितव्वं ।

बहि ठितेना ति बहि^{१०} निक्खमन्तस्स अहिनो वा अमनुस्सस्स वा मगं दत्वा^{११} ठितेन निल्लोकेतव्वो^{१२} । सचे उस्सहति सोधेतव्वो ति यदि^{१३} सक्कोति, सव्वो विहारो सोधेतव्वो । असक्कोन्तेन अत्तनो वसनोकासो जगितव्वो । सव्वं सोधेतुं सक्कोन्तस्स पन दस्सिते विहारसोधनवत्ते विनिच्छयो महाखन्धके वुत्तनयेनेव वेदितव्वो ।

१. ०सीमस्मीपं-रो० । २. उपाहन०-सो०, स्या०, रो० । ३. ०दण्डेन-सी०; उपाहना कत्तरदण्डेन-स्या०, रो० । ४. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “उपाहनपुञ्छनचोळकं पुच्छित्वा उपाहना पुच्छितव्वो ति कत्तरस्मि ठाने उपाहना पुञ्छनचोळकं ति आवासिके भिक्खू पुच्छितव्वो” ति अधिको पाठो दिस्सति । ५. अत्थरितव्वं-स्या०, रो० । ६. दीयति-स्या०, रो०; दीयति-सी० । ७. ०परिभोजनीयं पुच्छितव्वं-स्या०, रो० । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. दिस्वा-स्या०, रो० । १०. ओलोकेतव्वो-स्या०, रो० ।

आवासिकवत्तकथा

४. आवासिकवत्ते—आसनं पञ्चापेतब्बं (३१४.१८) ति एवमादि
 सब्बं वुड्डतरे आगते चीवरकम्मं वा नवकम्मं वा ठपेट्वा पि कातब्बं ।
 चेतियङ्गणं सम्मज्जन्तेन सम्मज्जनि^१ निक्खिपित्वा तस्स वत्तं कातुं
 आरभितब्बं । पण्डितो हि^२ आगन्तुको “सम्मज्जाहि ताव^३ चेतियङ्गणं”
 ति वक्खति । गिलानभेसज्जं करोन्तेन पन सचे नातिआतुरो^४ गिलानो^५ 5
 होति, भेसज्जं अकत्वा वत्तमेव कातब्बं । महागिलानस्सु पन भेसज्जमेव
 कातब्बं । पण्डितो हि आगन्तुको “करोहि ताव भेसज्जं” ति वक्खति ।
 पानीयेन पुच्छन्तेन सचे सकिं आनीतं पानीयं सब्बं पिवति, “पुन
 आनेमी^६” ति पुच्छितब्बोयेव । अपि च वीजनेन^७ पि^८ वीजितब्बो,
 वीजन्तेन सकिं पादपिट्ठियं वीजित्वा सकिं मज्जे सकिं सीसे वीजितब्बं,
 “अलं होतू” ति वुत्तेन ततो^९ मन्दतरं वीजितब्बं । पुन “अलं” ति वुत्तेन
 ततो मन्दतरं वीजितब्बं । ततियवारं वुत्तेन वीजनी^{१०} ठपेटब्बा^१ ।
 पादापिस्स धोवितब्बा, धोवित्वा सचे अत्तनो तेलं अत्थि, तेन मक्खेतब्बा ।
 नो चे अत्थि, तस्स सन्तकेन मक्खेतब्बा । उपाहनपुच्छनं^{१०} पन अत्तनो
 रुचिवसेन कातब्बं । तेनेव हेत्थ^{११} “सचे उस्सहती” ति वुत्तं । तस्मा^{१२}
 उपाहना अपुच्छन्तस्सा पि अनापत्ति । “कत्थ मय्हं सेनासनं पापुणाती”
 ति पुच्छितेन सेनासनं पञ्चापेतब्बं, “एतं तुम्हाकं सेनासनं पापुणाती”
 ति एवं आचिक्खितब्बं ति अत्थो । पप्फोटेत्वा हि पत्थरितुं पन वट्टतियेव ।

B. 118

R. 1282

नवकस्स वत्ते—पानीयं आचिक्खितब्बं ति “एतं पानीयं गहेत्वा
 पिवाही” ति आचिक्खितब्बं । परिभोजनीये पि^{१२} एसेव नयो । सेसं पुरिम-^{२०}
 सदिसमेव । महाआवासे पि^{१३} अत्तनो सन्तिकं सम्पत्तस्स आगन्तुकस्स वत्तं
 अकातुं न लभति^{१४} ।

१. सम्मज्जनि—सी०, रो०; सम्पु०—स्या० । २. चे होति—स्या०, रो० । एवमुपरि
 पि । ३. ०आवुसो—स्या०, रो० । ४-४. आतुरो नातिगिलानो—सी० । ५. आनेस्सामी—
 स्या०, रो० । ६. वीजनेन—म० । एवमुपरि पि । ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. सी०,
 स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९-९. वीजनि ठपेटब्बं—स्या०, रो०; वीजनी—म० ।
 १०. उपाहना—म० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १२. सी० पोत्थके नत्थि ।
 १३. पि हि—स्या०, रो० । १४. लभति—सी० ।

गमिकवत्तकथा

५-६. गमिकवत्ते^१ दारुभण्डं (३१५.१३) ति सेनासनवखन्धके वुत्तं मञ्चपीठादि । मत्तिकाभण्डं पि रजनभाजनादि सब्बं तत्थ वुत्तप्पभेदमेव । तं सब्बं अगिसालाय वा अञ्जतरस्मि^२ वा गुत्तट्टाने पटिसामेत्वा गन्तव्वं । अनोवस्सके पब्भारे पि ठपेतुं वट्ठति । सेनासनं आपुच्छितव्वं ति एत्थ यं
 5 पासाणपिट्ठियं वा पासाणत्थम्भेसु^३ वा कतसेनासनं, यत्थ उपचिका नारो-
 हन्ति, तं अनापुच्छन्तस्सा पि अनापत्ति । चतूसु पासाणकेसू ति आदि
 उपचिकानं उपत्तिट्टाने पण्णसालादिसेनासने कत्तव्वाकारदस्सनत्थं^४ वुत्तं ।
 अप्पेव नाम अङ्गानि पि सेसेय्युं^५ ति अयं अञ्जोकासे ठपितम्हि आनिसंसो ।
 ओवस्सकगेहे पन तिणेसु च मत्तिकापिण्डेसु च उपरि पतन्तेसु मञ्चपीठानं
 10 अङ्गानि पि विनस्सन्ति ।

R. 1283

अनुमोदनवत्तकथा

B. 119

७. अनुमोदनवत्थुस्मि^६ इद्धं अहोसी ति सम्पन्नं अहोसि । चतूहि^७
 पञ्चही ति सङ्घत्थेरेन अनुमोदनत्थाय निसिन्ने हेट्ठा पटिपाटिया चतूहि
 निसीदितव्वं । अनुत्थेरे निसिन्ने महात्थेरेन च^८ हेट्ठा च तीहि निसीदितव्वं ।
 पञ्चमे निसिन्ने उपरि चतूहि निसीदितव्वं । सङ्घत्थेरेन^९ हेट्ठा दहर-
 15 भिक्खुस्मि अज्झिट्ठे पि सङ्घत्थेरतो पट्टाय चतूहि निसीदितव्वमेव । सचे
 पन अनुमोदको भिक्खु “गच्छथ भन्ते, आगमेतव्वकिच्चं नत्थी” ति वदति,
 गन्तुं वट्ठति । महात्थेरेन “गच्छाम आवुसो^{१०}” ति वुत्ते “गच्छथा” ति वदति,
 एवं पि वट्ठति । “बहिगामे आगमेस्सामा^{११}” ति आभोगं कत्वा पि बहिगामं
 गत्वा अत्तनो निस्सीतके “तुम्हे तस्स^{१२} आगमनं^{१२} आगमेथा” ति वत्वा पि
 20 गन्तुं वट्ठतियेव । सचे पन मनुस्सा अत्तनो^{१३} रुचिकेन^{१३} एकेन अनुमोदनं
 कारेन्ति, नेव तस्स अनुमोदतो आपत्ति, न महात्थेरस्स भारो होति ।

१. गमिकवत्तेसु-म० । २. अञ्जतरस्मि-सी०, स्या०, रो० । ३. पासाणयम्भेसु-स्या०,
 रो० । ४. कत्तव्वाकारदस्स-सी० । ५. सेसेय्युं-स्या०, रो० । ६. सी० पोत्थके नत्थि ।
 ७. अनुमोदनवत्थुस्मि चतूहि-सी० । ८. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. सङ्घत्थेरेन-
 रो० । एवमुपरि पि । १०. अच्छामा-स्या०, रो० । ११. आगमिस्सामा-स्या०, रो० ।
 १२-१३. तस्सागमनं-स्या०, रो० । १३-१३. चित्तरुचिकेन-सी०; अत्तना रुचितेन-स्या०,
 रो० ।

उपनिसिन्नकथायमेव हि मनुस्सेसु कथापेन्तेसु महाथेरो^१ आपुच्छितब्बो, महाथेरेन च अनुमोदनाय अज्झट्ठो व^२ आगमेतब्बो ति इदमेत्थ लक्खणं । वच्चितो (३१७.१) ति सज्जातवच्चो^३; वच्चपीळितो तिअधिप्पायो ।

भत्तग्गवत्तकथा

९. भत्तग्गवत्ते “अन्तोगामो^४ वा होतु विहारो^५ वा, मनुस्सानं परिवेसनट्ठानं^६ गच्छन्तेन चीवरं पारुपित्वा कायबन्धनं^७ बन्धनमेव^८ वट्टती”^५ ति अट्ठकथासु वुत्तं । न थेरे भिक्खू अनुपखज्जा ति थेरे भिक्खू अतिअल्ली-यित्वा न निसीदितब्बं । सचे महाथेरस्स निसिन्नासनेन समकं आसनं होति, बहूसु आसनेसु सति एकं द्वे आसनानि ठपेत्वा निसीदितब्बं । भिक्खू गणेत्वा पञ्जत्तासनेसु अनिसीदित्वा महाथेरेन निसीदा^९ ति वुत्तेन निसीदितब्बं । नो चे महाथेरो वदति, “इदं भन्ते आसनं उच्चं” ति^{१०} वत्तब्बं । “निसीदा^९” ति वुत्ते निसीदितब्बं । सचे पन एवं आपुच्छिते पि^{११} न वदति, निसीदन्तस्स अनापत्ति; महाथेरस्सेव आपत्ति । नवको हि एवरूपे आसने अनापुच्छा निसीदन्तो आपज्जति, थेरो^९ आपुच्छिते^{१०} अननुजानन्तो । न सङ्घाटिं ओत्थरित्वा ति न सङ्घाटिं^{११} अवत्थरित्वा निसीदितब्बं ।

R. 1284

15

उभोहि हत्थेही ति पत्तधोवनउदकं सन्धाय वुत्तं । दक्खिणोदकं पन पुरतो आधारके पत्तं ठपेत्वा गहेतब्बं । साधुकं ति उदकसद्वं अकरोन्तेन ।

B. 120

सूपस्स ओकासो ति यथा सूपस्स ओकासो होति; एवं मत्ताय ओदनो गण्हितब्बो^{१२} ति अत्थो । समकं सम्पादेही ति इदं न केवलं सप्पि-^{२०} आदीसु येव^{१३} ओदने^{१४} पि वत्तब्बं । सप्पिआदीसु पन यं अप्पं होति एकस्स वा द्विन्नं वा अनुरूपकं^{१५}, तं^{१६} सब्बेसं समकं सम्पादेही ति वुत्ते मनुस्सानं

१. थेरो-स्या०, रो० । २. च-रो० । ३. सिज्जातवच्चो-रो० । ४. ०गामे-स्या०, रो० । ५. विहारे-स्या०, रो० । ६. ०विसनट्ठानं-म० । ७-७. ०बद्धमेव-सी०; कायबन्धनमेव-स्या०, रो० । ८. निसीदाही-स्या०, रो० । ९. यथा थेरो-स्या०, रो० । १०. आपुच्छितो-स्या०, रो० । ११. सङ्घाटिकं-सी० । १२. गहेतब्बो-स्या०, रो० । १३. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । १४. ओदनेसु-सी० । १५. अनुरूपं-स्या०, रो० । १६. म० पोत्थके नत्थि ।

विहसा होति, तस्मा तादिसं सर्कि वा द्विक्खत्तुं वा गहेत्वा सेसं न गहेतब्बं ।

न ताव थेरेन भुञ्जितब्बं (३१८.१८) ति इदं यं परिच्छिन्नभिक्षुकं भत्तगं, यत्थ मनुस्सा सब्बेसं पापेत्वा दातुकामा^१ होन्ति, तं सन्धाय वुत्तं ।
 ५ यं पन महाभत्तगं होति, यत्थ एकस्मि पदेसे भुञ्जन्ति, एकस्मि पदेसे उदकं दिव्यति, तत्थ यथासुखं भुञ्जितब्बं ।

न ताव^२ उदकं ति इदं हत्थधोवनउदकं सन्धाय वुत्तं । अन्तरा पिपासितेन पन^३ गले विलग्गामिसेन वा पानीयं पिवित्वा हत्था न धोवितब्बा । सचे मनुस्सा “धोवथ भन्ते पत्तं च हत्थे चा” ति वदन्ति,
 १० भिक्षू वा “तुम्हे उदकं गण्हथा” ति वदन्ति, वट्ठति ।

निवत्तन्तेना ति भत्तगतो उट्ठाय^४ निवत्तन्तेन सङ्घेन एवं निवत्तितब्बं ति दस्सेति । कथं ? “नवकेही” ति सब्बं दट्ठब्बं । सम्बाधेसु हि घरेसु महाथेरानं निक्खमनोकासो^५ न होति, तस्मा^६ एवं वुत्तं^६ । एवं निवत्तन्तेहि पन नवकेहि गेहद्वारे ठत्वा थेरेसु निक्खन्तेसु^७ पटिपाटिया
 R. 1285 15 गन्तब्बं । सचे पन महाथेरा दूरे^८ निसिन्ना होन्ति, नवका अन्तोगेहे, थेरा-
 सनतो पट्ठाय पटिपाटिया^९ एव निक्खमित्तब्बं । कायेन कायं अघट्टेन्तेहि^{१०}
 यथा अन्तरेन^{११} मनुस्सा गन्तुं सक्कोन्ति, एवं विरळाय^{१२} पटिपाटिया गन्तब्बं^{१३} ।

पिण्डचारिकवत्तकथा

११. पिण्डचारिकवत्ते—कम्मं वा^{१४} निक्खिपती^{१५} ति कप्पासं वा सुप्पं वा मुसलं वा यं गहेत्वा कम्मं करोन्ति, ठिता वा निसिन्ना वा होन्ति,
 B. 121 20 तं निक्खिपति । न च भिक्षा दायिकाया ति इत्थी वा होतु पुरिसो वा, भिक्षादानसमये मुखं न उल्लोकेतब्बं^{१६} ।

१. वन्दितुकामा—स्या०, रो० । २. ताव थेरेन—स्या०, रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. पट्ठाय—सी० । ५. निक्खमन्तोकासो—रो० । ६-६. वुत्तं । तस्मा एवं—सी० । ७. निक्ख-
 मन्तेसु—स्या०, रो० । ८. थुरे—म० । ९. पालिया—सी०, स्या०; पाळिया—रो० । एवमुपरि पि । १०. अघट्टेन्तेन—म०; अघट्टन्तेहि—स्या०, रो० । ११. अन्तरे—स्या०, रो० । १२. विरलाय—
 स्या०, रो० । १३. गन्तब्बा—सी० । १४. सी० पोत्थके नत्थि । १५. निक्खिपन्ती—
 स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १६. ओलोकेतब्बं—स्या०, रो० ।

आरञ्जिकवत्तकथा

१३. आरञ्जिकवत्ते^१—सेनासना ओतरितब्बं (३२२.८) ति वसनट्टानतो निक्खमितब्बं ।

पत्तं थविकाय पक्खित्वा ति एत्थ सचे बहिगामे उदकं नत्थि, अन्तोगामेयेव भत्तकिच्चं कत्वा अथ बहिगामे अत्थि, बहिगामे भत्तकिच्चं कत्वा पत्तो धोवित्वा वोदको^२ कत्वा थविकाय पक्खित्वा 5

परिभोजनीयं उपट्ठापेतब्बं ति सचे भाजनानि नप्पहोन्ति, पानीयमेव परिभोजनीयं पि कत्वा उपट्ठापेतब्बं । भाजनं अलभन्तेन वेळुनाल्लिकाय^३ पि उपट्ठापेतब्बं । तं पि अलभन्तस्स यथा समीपे उदकआवाटो होति, एवं कातब्बं । अरणिसहिते^४ सति अग्गि अकातुं पि वट्टति । यथा च आरञ्जिकस्स, एवं कन्तारप्पटिपन्नस्सा^५ पि अरणिसहितं 10 इच्छितब्बं । गणवासिनो पन तेन विना पि वट्टति । नक्खत्तानेव नक्खत्तपदानि ।

सेनासनवत्तकथा

१५. सेनासनवत्ते—द्वारं नाम यस्मा महावळ्ळं^६, तस्मा तत्थ आपुच्छनकिच्चं नत्थि, सेसानि पन उद्देसदानादीनि आपुच्छित्वा व कातब्बानि । देवसिकं पि^७ आपुच्छितुं वट्टति । अथा पि “भन्ते 15 आपुच्छितमेव होतु” ति वुत्ते वुड्डतरो “साधू” ति सम्पटिच्छति, सयमेव वा “त्वं यथासुखं विहराही” ति वदति; एवं पि वट्टति । सभागस्स विस्सासेना पि वट्टतियेव । येन वुड्डो तेन परिवत्तितब्बं ति वुड्डाभिमुखेन परिवत्तितब्बं । भोजनसलादीसु पि^८ एवमेव पटिपज्जितब्बं ।

जन्ताघरवत्तादिकथा

१७. जन्ताघरवत्ते—परिभण्डं ति बहि जगति^९ ।

20 R. 1286

१८. आचमनवत्थुस्मि—सति उदके ति एत्थ सचे उदकं अत्थि, पटिच्छन्नट्टानं पन नत्थि, भाजनेन^{१०} नीहरित्वा आचमितब्बं । भाजने असति

B. 122

१. आरञ्जिक—सी०, स्या०, रो० । २. निरोदकं—स्या०, रो० । ३. वेत्थ—सी० ।

४. अरणीसहिते हि—सी० । ५. कन्तारं पटि—स्या०, रो० । ६. वल्लं—सी०, स्या०, रो० ।

७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. हि—सी० । ९. जगति—स्या०, रो० । १०. उदकं—

स्या०, रो० ।

पत्तेन नीहरितब्बं । पत्ते पि असति असन्तं नाम होति । “इदं अतिविवटं पुरतो अञ्जं उदकं भविस्सती” ति गतस्स उदकं अलभन्तस्सेव भिक्खाचारवेला होति, कट्टेन वा केनचि वा पुञ्छित्वा^१ गन्तब्बं, भुञ्जितुं पि अनुमोदनं पि कातुं वट्टति । आगतपटिपाटिया (३२६.२०)ति वच्चकुटियं
 5 पस्सावट्टाने नहानतित्थे^२ ति तीसु पि आगतपटिपाटियेव पमाणं ।

१९. वच्चकुटिवत्ते—न दन्तकट्टं खादन्तेना ति अयं वच्चकुटिया पि अवच्चकुटिया पि सब्बत्थेव पटिकखेपो । न फरुसेन कट्टेना ति फालितकट्टेन^३ वा खरेन वा गण्ठिकेन वा कण्ठकेन वा सुसिरेन वा पूतिना वा न अवलेखितब्बं । अवलेखनकट्टं पन अगगहेत्वा^४ पविट्टस्स आपत्ति
 10 नत्थि ।

न^५ आचमनसरावके ति सब्बसाधारणट्टानं सन्धायेतं वुत्तं । तत्र हि अञ्जे^६ अञ्जे आगच्छन्ति^७, तस्मा उदकं न सेसेतब्बं^८ । यं पन सङ्घिके पि विहारे एकदेसे निबद्धगमनत्थाय कतं^९ ठानं^{१०} होति पुग्गलिकट्टानं वा, तस्मि वट्टति । विरेचनं पिवित्वा पुनप्पुनं पविसन्तस्सा पि वट्टतियेव ।

१५ ऊहता ति ऊहदिता^{११}; बहि वच्चमक्खिता ति अत्थो । धोवितब्बा ति उदकं आहरित्वा धोवितब्बा । उदकं अत्थि, भाजनं नत्थि, असन्तं^{१२} नाम होति । भाजनं अत्थि, उदकं नत्थि^{१३}, एतं पि असन्तं । उभये पन^{१४} असति असन्तमेव, कट्टेन वा केनचि वा पुञ्छित्वा गन्तब्बं । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

वत्तकखन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. पुञ्छित्वा—स्या०, रो० । २. न्हानं—म० । ३. फालित०—सी०; फालितट्टेन—रो० । ४. अगगहेत्वा—सी०, स्या०, रो० । ५. न च—सी० । ६-६. अञ्जो अञ्जो आगच्छन्ति—सी० । ७. सेसितब्बं—स्या०, रो० । ८-८. कतट्टानं—स्या०, रो० । ९. ओहनिता—स्या०, रो० । १०-१०. सी० पोत्थके नत्थि । ११. सी० पोत्थके नत्थि ।

६. पातिमोक्खट्टपनक्खन्धकं

पातिमोक्खट्टेसयाचनकथा

B. 123,
R. 1287

१. पातिमोक्खट्टपनक्खन्धके—[नन्दिमुखिया रत्तिया (३५३.११)ति अरुणुट्टितकाले पि^१ हि नन्दिमुखा^१ विय रत्ति खायति । तेनाह “नन्दि-मुखिया रत्तिया” ति । अन्तोपूतिं^२ ति अत्तचित्तसन्ताने^३ किलेसपूतिभावेन^३ अन्तोपूतिं^४ । अवस्सुतं ति किलेसवस्सनवसेन अवस्सुतं । कसम्बुजातं^५ ति आकिण्णदोसताय सङ्किलिट्टजातं ।] याव वाहागहणा पि नामा ति^६ 5
“अपरिसुद्धा आनन्द परिसा” ति वचनं सुत्वायेव हि तेन पक्कमितब्बं सिया, एवं अपक्कमित्वा याव वाहागहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमेस्सति^७, अच्छरियमिदं ति दस्सेति ।

२. [न आयतकेनेव पपातो ति^८ न पठममेव गम्भीरो; अनुपुब्बेन गम्भीरो ति अत्थो । ठितधम्मो वेलं नातिवत्तती ति वीचीनं^९ 10
ओसक्कनकन्दरं^{१०} मरियादवेलं^{११} नातिकमति । तीरं वाहेती ति तीरतो^{१०} अप्पेति; उस्सारेती^{११} ति अत्थो । अञ्जापटिवेधो ति अरहत्तप्पत्तिं^{१२} ।]

३. छन्नमतिवस्सती ति आपर्त्ति आपज्जित्वा पटिच्छादेन्तो अञ्जं नवं आपर्त्ति आपज्जती^{१३} ति^{१३} इदमेतं सन्धाय वुत्तं । विवटं नातिवस्सती ति आपर्त्ति आपज्जित्वा विवरन्तो अञ्जं^{१४} नापज्जती^{१५} ति^{१५} इदमेतं सन्धाय वुत्तं । 15

पातिमोक्खसवनारहकथा

४. ठपितं होति पातिमोक्खं ति एत्थ पुरे वा पच्छा वा ठपितं पि अट्ठपितं^{१६} होति, खेत्ते ठपितमेव पन ठपितं नाम^{१७} होति । तस्मा “सुणातु

[ ] सो० पोत्थके नत्थि । १-१. पीतिमुखा-स्या०, रो० । २. अन्तोचित्तं-स्या०, रो० । ३. ०पूतिसभावेन-स्या०, रो० । ४. ०पूति-स्या०, रो० । ५. कसम्बुजातं-म० । ६. आगमिस्सति-स्या०, रो० । ७. होती ति-स्या०, रो० । ८. विचीनं-रो० । ९-९. ओसक्कनवड्डुनमरियादं-स्या०, रो० । १०. तीरं-स्या०, रो० । ११. उस्सादेती-स्या०, रो० । १२. अरहत्तपटिवेधो-स्या०, रो० । १३-१३. आपज्जति-म० । १४. अञ्जं आपर्त्ति-स्या०, रो० । १५-१५. नापज्जति-म० । १६. अठपितं पि-स्या०, रो० । १७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

मे भन्ते सङ्घो, अज्जुपोसथो पन्नरसो^१, यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो उपो-
सथं करेय्या” ति एत्थ याव “रे” कारं भर्णाति, ताव ठपेतब्बं, इदं हि
खेत्तं । थ्य-कारे पन वुत्ते ठपेन्तेन पच्छा ठपितं नाम होति । “सुणातु मे”
ति अनारद्धेयेव^२ ठपेन्तेन पुरे ठपितं होति ।

धम्मिकाधम्मिकपातिमोक्खट्टपनकथा

B. 124,
R. 1288

5

५. अमूलिकाय सीलविपत्तिया^३ पातिमोक्खं ठपेति अकताया
(३६१.४) ति तेन पुग्गलेन सा विपत्ति कता वा होतु अकता वा,
पातिमोक्खट्टपनकस्स^४ सञ्जाअमूलिकवसेन^५ अमूलिका^६ होति । कताकताया
ति कतं च अकतं च उभयं गहेत्वा वुत्तं ।

१० धम्मिकं सामग्गिं न उपेती ति कम्मं कोपेतुकामताय सङ्घकम्मे^७
करीयमाने नेव आगच्छति, न छन्दं देति, सम्मुखीभूतो व^८ पटिकोसति,
तेन दुक्कटं आपज्जति । इच्चस्सा^९ पि^{१०} सापत्तिकस्सेव पातिमोक्खं ठपितं
होति । पच्चादियती ति “पुन कातब्बं कम्मं” ति पच्चादियति, तेन उक्को-
टनकेन पाचित्तियं आपज्जति । इच्चस्सा पि सापत्तिकस्सेव पातिमोक्खं
ठपितं होति ।

धम्मिकपातिमोक्खट्टपनकथा

15

६. येहि आकारेहि येहि लिङ्गेहि येहि निमित्तेही ति एत्थ मग्गेन
मग्गपटिपादनादीसु आकारादिसञ्जा^{१०} वेदितव्वा । तेन दिट्ठेन तेन सुतेन
ताय परिसङ्काया ति एत्थ दिट्ठं च सुतं च पालियं आगतमेव । सचे पन
तेहि दिट्ठसुतेहि परिसङ्कं उप्पादेय्य, तं सन्धाय वुत्तं “ताय परि-
सङ्काया” ति ।

अत्तादानअङ्गकथा

20

१६. अत्तादानं आदातुकामेना ति एत्थ सासनं सोधेतुकामो भिक्खु
यं अधिकरणं अत्तना^{११} आदियति^{११}, तं अत्तादानं ति वुच्चति । अकालो इमं

१. पण्ण-सी०, स्या०, रो० । २. ०रद्धे व-स्या०, रो० । ३. दिट्ठि-स्या०,
रो० । ४. ०ट्टपनस्स-रो० । ५. ०अमूलक-स्या०, रो० । ६. अमूलका-स्या०, रो० ।
७. सङ्घस्स कम्मे-म० । ८. च-स्या०, रो० । ९-९. इच्चस्स-सी०, स्या०, रो० । १०. ०ति-
सी० । ११-११. अत्तना दीयति-सी० । एवमुपरि पि ।

अत्तादानं आदातुं (३६७.७) ति एत्थ राजभयं चोरभयं दुब्भिक्खभयं वस्सारत्तो ति अयं अकालो, विपरीतो कालो ।

अभूतं^१ इदं अत्तादानं ति असन्तमिदं, मया अधम्मो वा धम्मो ति, धम्मो वा अधम्मो ति, अविनयो वा विनयो ति, विनयो वा अविनयो ति, दुस्सीलो वा पुग्गलो सीलवा ति, सीलवा वा^२ दुस्सीलो ति गहितो ति^५ अत्थो; विपरियायेन भूतं वेदितव्वं । अनत्थसंहितं इदं अत्तादानं ति एत्थ यं जीवितन्तरायाय वा ब्रह्मचरियन्तरायाय वा संवत्तति, इदं अनत्थसंहितं^३, विपरीतं अत्थसंहितं नाम ।

B. 125

न लभिस्सामि संदिट्ठे सम्भत्ते भिक्खू ति अप्पेकदा हि राजभयादीसु एवरूपा अत्तनो पक्खस्स उपत्थम्भका भिक्खू लद्धं न सक्का होन्ति,^{१०} तं सन्धाय वुत्तं “न लभिस्सामी” ति । अप्पेकदा पन खेमसुभिक्खादीसु लद्धं सक्का होन्ति, तं सन्धाय “लभिस्सामी” ति वुत्तं ।

R. 1289

भविस्सति सङ्गस्स ततोनिदानं भण्डनं ति कोसम्बकानं^४ विय भण्डनं कलहो विग्गहो विवादो सङ्गभेदो च भविस्सति^५ । पच्छा पि अविप्पटि-सारकरं भविस्सती ति सुभदं^६ वुड्डपब्बजितं^७ निग्गहेत्वा पञ्चसतिक-^{१५} सङ्गीतिं^८ करोन्तस्स महाकस्सपत्थेरस्सेव, दसवत्थुके अधिकरणे दस भिक्खुसहस्सानि निग्गहेत्वा सत्तसतिकसङ्गीतिं^९ करोन्तस्स आयस्मतो यसस्सेव, सट्ठिभिक्खुसहस्सानि^{१०} निग्गहेत्वा सहस्सिकसङ्गीतिं^{११} करोन्तस्स मोग्गलिपुत्ततिस्सत्थेरस्सेव च पच्छा समनुस्सरणकरणं^{१२} होति, सासनस्स च विगतुपक्किलेसचन्दिमसुरियसस्सिरिकताय^{१३} संवत्तति ।

२०

चोदकेनपच्चवेक्खितव्वधम्मकथा

१७. अञ्छिद्देन अप्पटिमंसेना ति आदीसु येन गहट्टपब्बजितेसु यो कोचि प्हटो^{१३} वा होति, गिहीनं गण्डफालनादीनि वेज्जकम्मानी वा कतानि,

१. अभूतं-सी० । २. पुग्गलो-स्या०, रो० । ३. अत्तादानं-स्या०, रो० । ४. कोसम्बिकानं-स्या०, रो० । ५. भविस्सती ति-म० । ६-६. सुभद्वुड्ड-स्या०, रो० । ७. सतिकं सङ्गीति-सी० । ८-८. सतिकं सङ्गीति-सी०; सङ्गीतिकरोन्तस्स-रो० । ९. सट्ठि भिक्खु-रो० । १०. सहस्सिकं सङ्गीति-सी० । ११. समनुस्सरणं अविप्पटिसारकरं-स्या०, रो०; करं-सी० । १२. विगतुपक्किलेस-सी०; सस्सिरिकताय-स्या०; सुरिय-म० । १३. प्हटो-स्या०, रो० ।

तस्स कायसमाचारो उपचिकाहि खायिततालपणमिव^१ छिद्दो च पटि-
मासितुं^२ यत्थ कत्थचि गहेत्वा आकड्डितुं सक्कुणेय्यताय सप्पटिमंसो च होति,
विपरीतो अच्छिद्दो अप्पटिमंसो ति वेदितब्बो ति^३ । वचीसमाचारो पन
मुसावादभोमसवादपेसुञ्जअमूलकानुद्धंसनादीहि छिद्दो च सप्पटिमंसो च
५ होति, विपरीतो अच्छिद्दो^४ अप्पटिमंसो^५ ।

मेत्तं नु खो मे चित्तं (३६८.२३) ति पलिबोधे छिन्दित्वा
कम्मट्ठानभावनानुयोगेन अधिगतं मेत्तचित्तं^६ । अनाघातं^७ ति आघातविरहितं,
विक्खम्भनवसेन विहताघातं^८ ति अत्थो । इदं पनावुसो कत्थ वुत्तं भगवता
ति इदं सिक्खापदं कतरस्मि नगरे वुत्तं ति अत्थो ।

चोदकेन उपट्ठापेतव्यकथा

B. 126 10

१८. कालेन वक्खापी ति आदीसु एको भिक्खु^९ एकं ओकासं
कारेत्वा चोदेन्तो कालेन वदति नाम । सङ्खमज्झ-गणमज्झ-सलाकग-यागु-
अग-वितक्कमाळकभिक्खाचारमग-आसनसालादीसु^{१०} उपट्ठाकेहि परिवारि-

R. 1290

तक्खणे वा चोदेन्तो अकालेन वदति नाम । तच्चेन वदन्तो भूतेन वदति
नाम । “अम्भो महल्लक, परिसावचर, पंसुकूलिक, धम्मकथिक-पतिरूपं^{११}
१५ तव इदं” ति वदन्तो फरुसेन वदति नाम । कारणनिससितं पन^{१२} कत्वा^{१३}
“भन्ते महल्लकत्थ, परिसावचरा^{१४}, पंसुकूलिका^{१५}, धम्मकथिकत्थ, पतिरूपं
तुम्हाकं इदं” ति वदन्तो सण्हेन वदति नाम । कारणनिससितं कत्वा
वदन्तो^{१६} अत्थसंहितेन वदति नाम । मेत्तचित्तो वक्खामि नो दोसन्तरो ति
मेत्तचित्तं उपट्ठपेत्वा वक्खामि, न दुट्ठचित्तो हुत्वा ।

चोदकचुदितकपटिसंयुतकथा

20

१९. अज्झत्तं मनसिकरित्वा ति अत्तनो चित्ते^{१७} उप्पादेत्वा ।
कारुञ्जता ति कण्णाभावो । इमिना कण्णं च कण्णापुब्बभागं च दस्सेति ।

१. खायित०-स्या०, रो० । २. पति०-सी० । एवमुपरि पि । ३. स्या०, रो०
पोत्यकेसु नत्थि । ४-४. ०च०च-स्या०, रो० । ५. मेत्तं चित्तं-स्या०, रो० । ६. ०घाती-
सी० । ७. विगता०-स्या०, रो० । ८. सी०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ९. ०मज्झे गणमज्झे
०यागग०-सी०; ०माळभिक्खा०-स्या०, रो० । १०. ०पटि०-स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ११-११. कत्वा पन-सी० । १२-१२. ०वचर ०कूलिक-रो० । १३. वदन्तो-
सी० । १४. चित्तं-स्या०, रो० ।

हितेसिता (३७०.२८) ति हितगवेसनता^१ । अनुकम्पिता ति तेन हितेन^२
 संयोजनता । द्वीहि पि मेत्तं च मेत्तापुब्बभागं^३ च दस्सेति । आपत्ति-
 बुद्धानता ति आपत्तितो वृट्ठापेत्वा सुद्धन्ते पतिट्ठापना^४ । वत्थुं चोदेत्वा
 सारेत्वा पटिञ्जं आरोपेत्वा यथा पटिञ्जाय कम्मकरणं विनयपुरेक्खारता
 नाम । इमे पञ्च धम्मो ति ये एते कारुञ्जता ति आदिना नयेन वुत्ता, ^५
 इमे पञ्च धम्मो अज्झत्तं मनसिकरित्वा परो चोदेतब्बो ति ।

सच्चे^५ च अकुप्पे चा ति वचीसच्चे च अकुप्पनताय च । चुदितकेन
 हि सच्चं च वत्तब्बं^६, कोपो च न कातब्बो^७ । नेव अत्तना कुज्झितब्बो^८, न
 परो घट्टेतब्बो^९ ति अत्थो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

पातिमोक्खट्टपनक्खन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. ँगवेसन्ता-रो० । २. हि तेन-रो० । ३. मेत्त०-रो० । ४. ०पनं-स्या०, रो० ।
 ५. सच्च-रो० । ६. वुत्तब्बं-रो० । ७. ०ति-रो० । ८. ०तब्बं-सी०, स्या०, रो० ।
 ९. घटे०-स्या०, रो० ।

१०. भिक्खुनिक्खन्धकं

महापजापतिगोतमीवत्थुकथा

B. 127

१. भिक्खुनिक्खन्धके—अलं गोतमि मा ते रुच्ची^१ (३७३.८) ति कस्मा पटिक्खपति, ननु सब्बेसं पि^२ बुद्धानं चतस्सो परिसा होन्ती ति ? कामं होन्ति, किलमेत्वा^३ पन अनेकक्खत्तुं याचितेन^४ अनुज्जातं पब्बज्जं

R. 1291

“दुक्खेन” लद्धा अयं अम्हेही” ति सम्मा परिपालेस्सन्ती ति भद्दकं^५ कत्वा
५ अनुजानितुकामो पटिक्खपति । अट्ठगरुधम्मकथा महाविभङ्गेयेव कथिता ।

२. कुम्भत्थेनकेही^६ ति कुम्भे दीपं जालेत्वा^७ तेन आलोकेन परघरे भण्डं विचिनित्वा थेनकचोरेहि ।

सेतट्टिका^८ नाम रोगजाती ति एको पाणको^९ नाळिमज्झगतं^{१०} कण्डं विज्झति, येन विद्धत्ता निक्खन्तं पि सालिसीसं खीरं गहेतुं न सक्कोति ।

१० मज्झिट्टिका^{१२} नाम रोगजाती ति उच्छूनं अन्तोरत्तभावो । महतो तळाकस्स पटिक्खेव^{१३} आळि^{१४} ति इमिना पन एतमत्थं दस्सेति—यथा महतो तळाकस्स आळिया^{१५} अबद्धाय^{१६} पि किञ्चि उदकं तिट्ठेय्य^{१७}, पठममेव बद्धाय पन यं^{१८} अबद्धपच्चया^{१९} न तिट्ठेय्य, तं पि तिट्ठेय्य; एवमेव^{२०} ये इमे अनुप्पन्ने वत्थुस्मि पटिक्खेव अवीतिक्कमनत्थाय गरुधम्मा पज्जत्ता^{२१} ।

१५ तेसु अपज्जत्तेसु पि मातुगामस्स पब्बजितत्ता पञ्चवे^{२२} वस्ससतानि सद्धम्मो तिट्ठेय्य । पटिक्खेव पज्जत्तत्ता पन अपरानि पि पञ्च वस्ससतानि ठस्सती ति एवं पठमं वुत्तं वस्ससहस्समेव ठस्सती ति । वस्ससहस्सं ति चेतं

१. रुच्ची—स्या०, रो० । २. हि—सी० । ३. ०मित्वा—म० । ४. याचिते—सी० ।
५. दुक्खं—स्या०, रो० । ६. गरुं—सी०; गरुक्—स्या०, रो० । ७. कुम्भत्थेनकेही—स्या०, रो०, म० । ८. जलेत्वा—रो० । ९. सेतट्टिका—म० । १०. ०नाम—स्या०, रो० । ११. नाळो—सी०; सो नाळिमज्झे गतं—स्या०, रो० । १२. मज्जेट्टिका—सी०, स्या०, रो० ।
१३. पटिक्खेव—सी० । एवमुपरि पि । १४. आळि—सी०; पालि—स्या०; पालि—रो० ।
१५. पालिया—सी०, स्या०; पालिया—रो० । १६. अबद्धाया—सी० । १७. तिट्ठेय्य—सी० ।
१८. यं उदकं—स्या०, रो० । १९. ०पच्चया—सी० । २०. ०मेवं—सी०, रो० ।
२१. ०भगवता—स्या०, रो० । २२. पञ्च—सी०, स्या०, रो० ।

पटिसम्भिदापभेदप्पत्तखीणासववसेनेव^१ वुत्तं । ततो पन उत्तरि^२ पि सुखविपस्सकखीणासववसेन वस्ससहस्सं, अनागामिवसेन वस्ससहस्सं, सकदागामिवसेन वस्ससहस्सं, सोतापन्नवसेन वस्ससहस्सं ति एवं पञ्चवस्ससहस्सानि पटिवेधसद्धम्मो ठस्सति । परियत्तिधम्मो पि तानियेव । न हि परियत्तिया असति पटिवेधो अत्थि, ना पि परियत्तिया सति 5 B. 128 पटिवेधो न होति; लिङ्गं पन परियत्तिया^३ अन्तरहिताय पि चिरं पवत्तिस्सती ति ।

भिक्षुनीउपसम्पदानुजाननकथा

३. अनुजानामि भिक्षवे भिक्षूहि भिक्षुनियो उपसम्पादेतुं (३७७.२१) ति इमाय अनुपञ्चत्तिया^४ भिक्षू पञ्चसता साकियानियो महापजापतिया सद्धिविहारिनियो^५ कत्वा उपसम्पादेसुं । इति ता सब्बा पि 10 एकतो उपसम्पन्ना नाम अहेसुं । ये खो त्वं गोतमी ति इमिना ओवादेन गोतमी अरहत्तं पत्ता ।

R. 1292

८. कम्मं न करियती^६ ति तज्जनीयादि सत्तविधं पि कम्मं न करियति । खमापेन्ती ति न पुन एवरूपं करिस्सामी^७ ति खमापेन्ति ।

९. अनुजानामि भिक्षवे भिक्षूहि भिक्षुनीनं कम्मं आरोपेत्वा^८ 15 भिक्षुनीनं^९ निथ्यादेतुं ति एत्थ तज्जनीयादीसु “इदं नाम कम्मं एतिस्सा कातब्बं^{१०}” ति एवं आरोपेत्वा “तं दानि तुम्हेव करोथा” ति निथ्यादेतब्बं^{११} । सचे पन अञ्जस्मि आरोपिते^{१२} अञ्जं करोन्ति, “तज्जनीयकम्मरहस्स नियस्सकम्मं^{१३} करोन्तो^{१४}” ति एत्थ वुत्तनयेन^{१५} कारेतब्बतं आपज्जन्ति ।

20

१०. कद्दमोदकेना ति एत्थ न केवलं कद्दमोदकेन, विप्पसन्नउदकरजनकद्दमादीसु पि येन केनचि ओसिञ्चन्तस्स दुक्कटमेव । अवन्दियो सो

१. ०सम्भिद०-स्या०, रो० । २. उत्तरि-म० । ३. पटिपत्तिया-सी० । ४. अनुपप०-सी०; अनुपत्तिया-स्या०, रो० । ५. सद्धि विहारिनियो-स्या०, रो०; विहारिणियो-सी० । ६. करियती-म० । एवमुपरि पि । ७. करिस्सामी-सी०, स्या०, रो० । ८. रोपेत्वा-सी०, म० । एवमुपरि पि । ९. म० पोत्थके नत्थि; भिक्षुणीनं-सी० । एवमुपरि पि । १०. कतब्बं-सी० । ११. नीयादे०-सी० । १२. रोपिते-सी०, म० । १३. नियस०-स्या०, रो० । १४. करोती-म० । १५. नयेनेव-स्या०, रो० ।

- भिक्षवे भिक्षु भिक्षुनीसङ्घेन^१ कातब्बो (३८२.८) ति भिक्षुनुपस्सये^२
 सन्निपत्तिवा “असुको नाम अय्यो भिक्षुनीनं अपसादनीयं^३ दस्सेति, एतस्स
 अय्यस्स अवन्दियकरणं रुच्चती” ति एवं तिक्खत्तुं सावेतब्बं । एत्तावता
 अवन्दियो कतो होति । ततो पट्ठा यथा सामणेरे^४ दिस्वा न वन्दन्ति;
 5 एवमेव दिस्वा पि न वन्दितब्बो । तेन भिक्षुना सम्मा वत्तन्तेन
 भिक्षुनुपस्सयं आगन्त्वा विहारयेव सङ्घं वा गणं^५ वा^६ एकपुग्गलं वा
 उपसङ्कमित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा “भिक्षुनीसङ्घो
 मय्हं खमतू” ति खमापेतब्बं । तेन भिक्षुना भिक्षुनीनं सन्तिकं आगन्त्वा^७
 “एसो भिक्षु तुम्हे खमापेती” ति वत्तब्बं । ततो पट्ठा सो वन्दितब्बो ।
 10 अयमेत्थ सङ्घेपो, वित्थारं पन कम्मविभङ्गे वक्खाम ।

B. 129

R. 1293

- ओभासेन्ती^८ ति असद्धम्मेन ओभासेन्ति । भिक्षुनीहि सद्धिं
 सम्पयोजेन्ती ति भिक्षुनीहि सद्धिं पुरिसे असद्धम्मेन सम्पयोजेन्ति ।
 अवन्दियकरणं वुत्तनयमेव । आवरणं ति विहारप्पवेसने^९ निवारणं^{१०} ।
 ओवादं ठपेतुं^{११} ति एत्थ न^{१२} भिक्षुनुपस्सयं गन्त्वा ठपेतब्बो । ओवादत्थाय^{१३}
 15 पनागता भिक्षुनियो वत्तब्बा “असुका नाम भिक्षुनी सापत्तिका, तस्सा^{१४}
 ओवादं ठपेमि, मा ताय सद्धिं उपोसथं करित्था” ति । कायविवरणादीसु
 पि दण्डकम्मं^{१५} वुत्तनयमेव ।

१२. न भिक्षवे भिक्षुनिया ओवादो न गन्तब्बो ति आदि^{१६}
 भिक्षुनिविभङ्गवण्णनायं वुत्तमेव^{१७} ।

- 20 १५. फासुका^{१८} नमेन्ती ति गिहिदारिकायो विय घनपट्टकेन^{१९} काय-
 बन्धनेन^{२०} फासुका नमनत्थाय बन्धन्ति । एकपरियाकतं^{२१} ति एकवारं
 परिक्षिपनकं ।

१. भिक्षुणि०-सी०; भिक्षुनि०-म० । २. भिक्षुणीउपस्सये-सी०; भिक्षुनीउप०-
 स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. अपसादियं-सी०; ०सादियं-रो० । ४. सामणेरे-सी०,
 स्या०, रो० । ५-५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. गन्त्वा-सी०, स्या०, रो० ।
 ७. ओभासेन्ती-सी० । एवमुपरि पि । ८-८. विहारप्पवेसननिवारणं-सी०; विहारप्पवेसन-
 निवारणत्तादिकं प्रावरणं । न आदियन्ती ति न सम्मा सम्पटिच्छन्ति-स्या०, रो० । ९. ठपे-
 तब्बं-सी० । १०. न हि-सी० । ११. ओवादनत्थाय-स्या०, रो० । १२. अस्सा-स्या०, रो० ।
 १३. प्रादीनि-सी० । १४. वुत्तनयानेव-सी० । १५. फासुके-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि
 पि । १६. घनपट्टकेन-स्या०, रो० । १७. कायबन्धनेन-रो० । १८. ०परियाय०-स्या०, रो० ।

विलीवेन पट्टेना (३८६.११) ति सण्हेहि वेळुविलीवेहि कतपट्टेन ।
दुस्सपट्टेना ति सेतवत्थपट्टेन । दुस्सवेणिया ति दुस्सेन कतवेणिया । दुस्सवट्टिया
ति दुस्सेन कतवट्टिया । चोळपट्टादीसु^१ चोळकासावं चोळं ति वेदितब्बं ।

अट्टिल्लेना ति गोजङ्घट्टिकेन । जघनं^२ ति कटिप्पदेसो वुच्चति ।
हत्थं कोट्टापेन्ती ति अग्गबाहं कोट्टापेत्वा मोरपत्तादीहि चित्तालङ्कारं^३ 5
करोन्ति । हत्थकोच्छं ति पिट्ठिहत्थं । पादं ति जङ्घं । पादकोच्छं ति
पिट्ठिपादं ।

१६. मुखलिम्पनादीनि वुत्तनयानेव^४ । अङ्गरागं^५ करोन्ती ति
अक्खी^६ अञ्जनियो^७ अवज्झदेसे अधोमुखं लेखं करोन्ति । विसेसकं ति
गण्डप्पदेसे विचित्रसण्ठानं विसेसकं करोन्ति । ओलोकेन्ती^८ ति वातपानं 10
विवरित्वा वीथि ओलोकेन्ति । सालोके तिट्ठन्ती ति द्वारं विवरित्वा
उपड्डुकायं दस्सेन्तियो तिट्ठन्ति । सनच्चं^९ ति नटसमञ्जं कारेन्ति^{१०} । वेसिं
बुट्टापेन्ती ति गणिकं बुट्टापेन्ति । पानागारं ठपेन्ती ति सुरं विक्किणन्ति^{११} ।
सूनं ठपेन्ती ति मंसं विक्किणन्ति । आपणं ति नानाभण्डानं अनेकविधं
आपणं पसारन्ति । दासं उपड्डापेन्ती ति दासं गहेत्वा तेन अत्तनो वेय्यावच्चं 15
कारेन्ति । दासीआदीसु^{१२} पि एसेव नयो^{१३} । हरीतकपक्किं^{१४} पक्किणन्ती ति
हरीतकं चेव पक्कं च पक्किणन्ति; पक्किणकापणं पसारन्ती ति वुत्तं होति ।

B. 130,

R. 1294

१७. सब्बनीलकादिकथा कथितायेव ।

१८. भिक्षुनी चे भिक्षवे कालं करोन्ती ति आदीसु अयं
पालिमुत्तकविनिच्छयो—सवे हि पञ्चसु सहधम्मिकेसु^{१५} यो कोचि कालं 20
करोन्तो “ममच्चयेन मय्हं परिकखारो उपज्जायस्स होतु, आचरियस्स होतु,
सद्धिविहारिकस्स होतु, अन्तेवासिकस्स होतु, मातु होतु, पितु होतु,
अञ्जस्स वा यस्स^{१६} कस्सचि होतु” ति वदति तेसं न होति, सङ्खस्सेव

१. ०पत्तादीसु—रो० । २. जङ्घं—सी० । ३. चित्तकं—सी०, स्या०, रो० । ४. ०नपेनेव—
रो० । ५. अवज्झं—स्या०, रो०, म० । ६-६. अक्खी—स्या०, रो०; अक्खो अञ्जन्तियो—सी०,
म० । ७. ओलोक्कनकेना—स्या०, रो० । ८. नच्चं—सी०, म० । ९. करोन्ति—सी० ।
१०. विक्कीणन्ति स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११-११. सी० पोत्थके नत्थि । १२. हरितक-
पत्तिकं—स्या०; हरितकपत्तियं—रो० । १३. सहधम्मिकेसु—सी० । १४. सी०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि ।

होति । न हि पञ्चन्नं सहधम्मिकानं अचयदानं रुहति, गिहीनं पन रुहति । भिक्षु हि^१ भिक्षुनीविहारे कालं करोति, तस्स परिकारो भिक्षूनंयेव होति । भिक्षुनी भिक्षुविहारे कालं करोति, तस्सा परिकारो भिक्षुनीनंयेव होति ।

- ५ १६. पुराणमल्ली (३८८.१८)ति पुराणे गिहिकाले मल्लस्स^२ भरिया । पुरिसव्यञ्जनं ति पुरिसनिमित्तं, छिन्नं वा होतु अच्छिन्नं वा, पटिच्छन्नं वा अप्पटिच्छन्नं वा । सचे एतस्मि^३ ठाने पुरिसव्यञ्जनं ति चित्तं उप्पादेत्वा उपनिज्जायति, दुक्कटं ।

२०. अत्तनो परिभोगत्थाय दिन्नं नाम यं “तुम्हेयेव^४ परिभुञ्जथा” ति वत्वा दिन्नं, तं अञ्जस्स ददतो दुक्कटं । अग्गं^५ गहेत्वा पन दातुं वट्टति । सचे असप्पायं, सब्बं पि^६ अपनेतुं वट्टति । चीवरं एकाहं वा द्वीहं वा परिभुञ्जित्वा दातुं वट्टति । पत्तादीसु पि एसेव नयो ।

- भिक्षूनं^७ सन्निधिं^८ भिक्षुनीहि भिक्षूहि^९ पटिग्गाहापेत्वा ति हिय्यो^{१०} पटिग्गहेत्वा ठपितामिसं^{११} अञ्ज अञ्जस्मि अनुपसम्पन्ने असति १५ भिक्षूहि पटिग्गाहापेत्वा भिक्षुनीहि परिभुञ्जितब्बं^{१२} । भिक्षूहि पटिग्गहितं हि भिक्षुनीनं अप्पटिग्गहितकट्टाने^{१३} तिट्ठति, भिक्षुनीनं^{१४} पटिग्गहितं^{१५} पि भिक्षूसु^{१६} एसेव नयो ।

२५. आसनं सङ्गायन्तियो^{१७} ति^{१८} आसनं गाहेन्तियो^{१९} । कालं वीतिनामेसुं ति अञ्जं^{२०} वुट्ठापेत्वा^{२१} अञ्जं निसीदापेन्तियो भोजनकालं २० अतिक्कामेसुं ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. मल्लकस्स-म० । ३. ०येव-सो० । ४. ०एव-सी०, स्या०, रो० । ५. अग्गं-सी० । ६. म० पोत्थके नत्थि । ७-७. भिक्षूहि-स्या०, रो० । ८. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ९. हीय्यो-सी० । १०. ठपितमंसं-म० । ११. भुञ्जि-सी० । १२. अपटिग्गहितकट्टाने-स्या०, रो०; अपटि-सी० । १३. भिक्षूनं पि-स्या०, रो० । १४-१४. भिक्षुनीसु-स्या०, रो० । १५. सङ्गायन्तियो-स्या०, रो०; संक-सायन्तियो-म० । १६-१६. म० पोत्थके नत्थि; ०सङ्गाहेन्तियो-स्या०, रो० । १७. ०पि-स्या०, रो० । १८. उट्ठापेत्वा-सी० ।

अट्टन्नं भिक्षुनीनं यथाबुद्धं (३६५.६) ति एत्थ सचे पुरे^१ अट्टसु
निसिन्नासु तासं अब्भन्तरिमा अज्जा आगच्छति, सा^२ अत्तनो नवकं^३ उट्ठा-
पेत्वा निसीदितुं लभति । या पन अट्टहि पि नवकतरा, सा सचे पि सट्ठिवस्सा
होति, आगतपटिपाटिया व निसीदितुं लभति । अज्जत्थ सब्बत्थं^४
यथाबुद्धं न पटिवाहितब्बं ति ठपेत्वा भत्तगं अज्जस्मि चतुपच्चयभाज-^५
नीयद्वाने “अहं पुब्बे आगता” ति बुद्धं^६ पटिवाहेत्वा^७ किञ्चि न गहेतब्बं;
यथा बुद्धमेव वट्टति । पवारणाकथा कथितायेव ।

२८. इत्थियुत्तं ति आदीहि^८ सब्बयानानि अनुज्जातानि । पाटङ्गि
ति पटपोटलिकं^९ ।

२९. दूतेन उपसम्पदा दसन्नं अन्तरायानं येन केनचि वट्टति ।^{१०}
कम्मवाचापरियोसाने सा भिक्षुनी भिक्षुनुपस्सये ठिता वा होतु निसिन्ना^१
वा जागरा वा निदं ओक्कन्ता वा, उपसम्पन्ना व होति । तावदेव छाया^{१०}
ति आदीनि^{१०} आगताय दूतभिक्षुनिया आचिक्खितब्बानि ।

३०. उदोसितो^{११} ति भण्डसाला । न सम्मती ति नप्पहोति ।
उपस्सयं ति घरं । नवकम्मं ति सङ्खस्सत्थाय भिक्षुनिया नवकम्मं पि^{१२} 15
कातुं अनुजानामी ति अत्थो ।

३१. तस्सा पब्बजिताया^{१३} ति तस्सा पब्बजितकाले । याव सो
दारको विज्जुत्तं पापुणाती ति याव खादितुं भुञ्जितुं नहायितुं च मण्डितुं^{१४}
च^{१४} अत्तनो धम्मताय सक्कोती ति अत्थो ।

ठपेत्वा सागारं ति सहगारसेय्यमत्तं^{१५} ठपेत्वा । यथा अज्जस्मि 20
पुरिसे; एवं दुत्तियिकाय भिक्षुनिया तस्मि दारके पटिपब्बितब्बं
ति दस्सेति । माता^{१६} पन^{१६} नहापेतुं पायेतुं^{१७} भोजेतुं मण्डेतुं^{१८} उरे कत्वा
सयितुं च लभति ।

१. घुरे-स्या०, रो० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. नवकतरं-स्या०, रो० ।

४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. बुद्धं-सी० । एवमुपरि पि । ६. वाहेत्वा-

स्या०, रो०, म० । ७. आदीनि-सी० । ८. पोटलिकं-म० । ९. निपन्ना-म० । १०-१०. छाया-

दीनि-सी०, म० । ११. उदोसितो-म० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. पब्बजिते-

सी० । १४-१४. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १५. सहा०-स्या०, रो० । १६-१६. तं

माता-स्या०, रो० । १७. पायेतुं-रो० । १८. मण्डितुं-स्या०, रो० ।

स० पा० : ५०

३३. यदेव सा विवभन्ता (४०१.३) ति यस्मा सा विवभन्ता अत्तनो रुचिया खन्तिया ओदातानि वत्थानि निवत्था^१, तस्मायेव सा अभिक्षुनी, न सिक्खापच्चखानेना ति दस्सेति । सा पुन उपसम्पदं न लभति ।

B. 132

सा आगता न उपसम्पादेतब्बा ति^२ न केवलं^३ न उपसम्पादेतब्बा,
५ पब्बज्जं पि न लभति । ओदातानि गहेत्वा विवभन्ता पन पब्बज्जामत्तं लभति ।

R. 1296

अभिवादनं ति आदीसु पुरिसा पादे सम्बाहन्ता वन्दन्ति, केसे छिन्दन्ति, नखे छिन्दन्ति, वणपटिकम्मं करोन्ति, तं सब्बं कुक्कुचायन्ता न सादियन्ती ति अत्थो । तत्र एके^४ आचरिया “सचे एकतो वा उभतो वा
१० अवस्सुता^५ होन्ति सारत्ता, यथावत्थुकमेव” । एके आचरिया “नत्थि एत्थ आपत्ती” ति वदन्ति^६ । एवं आचरियवादं दस्सेत्वा इदं ओदिस्स^७ अनुज्जातं वट्टती ति अट्टकथासु वुत्तं । तं पमाणं । “अनुजानामि भिक्षवे सादितुं^८” ति हि^९ वचनेनेव तं^{१०} कप्पियं ।

३४. पल्लङ्केन^{११} निसीदन्ती^{१२} ति पल्लङ्कं आभुजित्वा^{१३} निसीदन्ति^{१४} ।
१५ अड्ढपल्लङ्कं ति एकं पादं आभुजित्वा कतपल्लङ्कं । हेट्ठा विवटे उपरि पटिच्छन्ने ति एत्थ सचे कूपो खतो^{१५} होति^{१६}, उपरि पन पदरमत्तमेव सब्बदिसासु पञ्जायति, एवरूपे पि वट्टति ।

३५. कुक्कुसं मत्तिकं ति कुण्डकं चेव मत्तिकं च । सेसं^{१७} सब्बत्थ^{१८} उत्तानमेवा ति ।

भिक्षुनिकखन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. निवासेति-स्या०, रो० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. ०च-स्या०, रो० ।
४. केचि-स्या०, रो० । ५. ०व-सी० । ६. वदन्ती ति-सी० । ७. उदिस्स-स्या०, रो० ।
८. सादियितुं-स्या०, रो० । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. म० पोत्थके नत्थि ।
११. पल्लङ्कं-सी० । १२. निसीदितुं-सी० । १३. आभुजित्वा-रो० । एवमुपरि पि ।
१४. निसीदितुं ति-सी० । १५-१६. खणितो-स्या०, रो० । १६-१६. सेसमेत्थ-म० ।

११. पञ्चसतिकवखन्धकं

खुदानुखुदकसिक्खापदकथा

B 133

६. पञ्चसतिकवखन्धके^१—चत्तारि पाराजिकानि ठपेत्वा अवसेसानि खुदानुखुदकानी (४०६.२२) ति एवमादि एकसिक्खापदं^२ पि अपरिच्च-जित्वा सब्बेसं सङ्गहेतव्वभावदस्सनत्थं परियायेन वुत्तं । इदं वो समणानं ति इदं समणानं । पदपूरणमत्ते वोकारो^३ ।

८. इदं पि ते आवुसो आनन्द दुक्कटं ति इदं तथा दुट्ठु कतं ति 5
केवलं गरहन्तेहि थेरेहि वुत्तं, न आपत्ति सन्धाय वुत्तं^४ । न हि ते
आपत्तानापत्ति न जानन्ति । इदानीव चेत्तं^५ अनुस्सावितं^६—“सङ्खो
अपञ्चत्तं न पञ्चापेत्ति^७, पञ्चत्तं न समुच्छिन्दती” ति । देसेहि तं
आवुसो^८ दुक्कटं ति इदं पि च “आम भन्ते, दुट्ठु मया^९ कतं” ति एवं
पटिजानाहि, तं दुक्कटं ति इदं सन्धाय वुत्तं, न आपत्तिदेसनं । थेरो पन 10
यस्मा असतिया न पुच्छि न अनादरेन, तस्मा तत्थं^{१०} दुट्ठुकत्तभावं पि
असल्लक्खेन्तो “नाहं तं दुक्कटं पस्सामी” ति वत्वा थेरेसु गारवं दस्सेन्तो
“अपि च आयस्मन्तानं सन्धाय देसेमि तं दुक्कटं” ति आह । यथा तुम्हे
वदथ, तथा पटिजानामी ति वुत्तं होति । एसेव नयो अवसेसेसु पि^{११}
चतूसु ठानेसु^{१२} । सेसमेत्थ यं वत्तव्वं सिया, तं निदानवण्णनायमेव वुत्तं^{१३} । 15

पञ्चसतिकवखन्धकवण्णना निट्ठिता ।

१. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “पञ्चनिकाये पुच्छो ति दीघनिकायं, मज्झिमनिकायं, अङ्गुत्तरनिकायं, संयुत्तनिकायं, खुदकनिकायं” ति अधिको पाठो दिस्सति । २. एकं सिक्खा०—स्या०, रो० । ३. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “धूमकालिकं ति याव समणस्स परिनिब्बानचित्तक-धूमो पञ्जायति ताव कालो ती” ति अधिको पाठो दिस्सति । ४. सो० पोत्थके नत्थि । ५. हेत्तं—स्या०, रो० । ६. अनुसावितं—सी०, रो० । ७. पञ्च०—म० । ८. म० पोत्थके नत्थि । ९. मया तं—सी० । १०. तत्थ तत्थ—स्या०, रो० । ११. म० पोत्थके नत्थि । १२. एत्थ स्या०, रो० पोत्थकेसु “मा यिमा विकाले अहेसुं ति मा इमासं विकाले गमनानि अहेसुं ति अधिप्पा-येनाह । रजोहरणं करिस्सामा ति उदकेन तेमेत्वा पोछेत्वा परिकम्मकतभूमी (०भूमि—स्या०) पुब्बिस्साम । न कुलवं गमेन्ती ति न कोट्टुके गोपेन्ती ति अधिप्पायो । यदग्गेन तथा ति यदि अग्गकालमेव तथा ती” ति अधिको पाठो दिस्सति । १३. वुत्तं ति—सी० ।

१२. सत्तसतिकखन्धकं

दसवत्थुकथा

B. 134

१. सत्तसतिकखन्धके—[भिक्षुगणेना^१ (४१६.१६) ति भिक्षु-
अग्गेन, भिक्षू गणेत्वा तत्तके पटिवीसे^२ ठपेसुं ति अत्थो । महिया^३ ति
हिमपातसमये हिमवलाहका ।

R. 1298

३. अविज्जानिबुटा^४ ति अविज्जापटिच्छन्ना । पोसा ति पुरिसा ।
५ पियरूपं अभिनन्दन्ति^५ पत्थेन्ती^६ ति पियरूपाभिनन्दिनो । अविद्दसू ति
अविजानन्ता^७ । रागरजेहि सरजा । मगसदिसा^८ ति मगा^९ । सह
नेत्तिया^{१०} ति सनेत्तिका ।] वड्ढेन्ति कटसिं^{११} ति पुनप्पुनं कळेवरं^{१२}
निक्खिपमाना भूमिं^{१३} वड्ढेन्ति । एवं वड्ढेन्ता व^{१४} घोरं^{१५} आदियन्ति
पुनब्भवं^{१६} ।

10

७. पापिकं^{१७} नो आवुसो कतं ति आवुसो अम्हेहि पापकम्मं^{१८} कतं
ति अत्थो ।

१८. कतमेन त्वं भूमिं^{१९} विहारेना ति एत्थ भूमी ति पियवचन-
मेतं । पियं वत्तुकामो किर आयस्मा सब्बकामी नवके भिक्षू एवं
आमन्तेति^{२०} । कुल्लविहारेना^{२१} ति उत्तानविहारेन ।

15

२१. सावत्थिया सुत्तविभङ्गे ति कथं सुत्तविभङ्गे पटिक्खत्तं
होति ? तत्र हि “सन्निधि नाम अज्ज पटिग्गहितं अपरज्जू^{२२}” ति वत्वा पुन
“सन्निधिकारके असन्निधिकारकसज्जो खादनीयं वा भोजनीयं वा खादति

[ ]. सी० पोत्थके नत्थि । १. भिक्षुगणेन—स्या०, रो० । २. ०विसे—स्या०; ०विसे-
रो० । ३. महिका—स्या०, रो० । ४. ०निबुता—स्या०, रो० । ५. ०पिहयन्ति—स्या०, रो० ।
६. पट्ठेन्ती—स्या०, रो० । ७. अजानन्ता—स्या०, रो० । ८. मगस—स्या०, रो० । ९. मगा-
स्या०, रो० । १०. नेत्तिकाया—स्या०, रो० । ११. ०घोरं—स्या०, रो० । १२-१३. कळेवरं-
सी०; कळेवरनिक्खिपमानभूमि—स्या०, रो० । १३. च—स्या०, रो० । १४. ०पुन—स्या०, रो० ।
१५. ०ति—स्या०, रो० । १६. पापकं—सी०, म० । १७. पापकं—सी०, म० । १८. भुम्मि-
सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १९. आमन्तेसि—सी०, स्या०, रो० । २०. कुल्लविहारेना-
म० । २१. अपरज्जू वट्ठो—स्या०, रो० ।

वा भुञ्जति वा आपत्ति पाचित्तियस्सा” ति आपत्ति वदन्तेन पटिक्खत्तं^१ होति । तत्रेके मञ्जन्ति “यो पन भिक्खु सन्निधिकारकं खादनीयं वा भोजनीयं वा ति हि वुत्तं, इदं च लोणं^२ नाम यावजीविकता सन्निधिभावं नापज्जति । यं पि तेन^३ अलोणकं^४ आमिसं पटिग्गहेत्वा तेन सद्धि परि- भुञ्जति, तं तदहुपटिग्गहितमेव, तस्मा “यावकालिकेन भिक्खवे यावजीविकं 5 तदहुपटिग्गहितं काले कप्पति, विकाले न कप्पती” ति वचनतो दुक्कटे- नेत्थ^५ भवितब्बं” ति । ते वत्तब्बा—“तुम्हाकं मतेन^६ दुक्कटेन^७ पि न भवितब्बं, न हि एत्थ यावजीविकं तदहुपटिग्गहितं, यावकालिकमेव तदहु- पटिग्गहितं^८, न च तं^९ विकाले परिभुत्तं । यदि वा^{१०} “विकाले न कप्पती” ति वचनेन तुम्हे दुक्कटं मञ्जेथ^{११}, यावजीविकमिस्सं^{१२} यावकालिकं विकाले 10 भुञ्जन्तस्स^{१३} विकालभोजनपाचित्तियं^{१४} पि^{१५} न भवेय्य । तस्मा न व्यञ्जनमत्तं गहेतब्बं, अत्थो उपपरिक्खितब्बो^{१६} ।

B. 135,
R. 1299

अयं हेत्थ अत्थो—यावकालिकेन यावजीविकं तदहुपटिग्गहितं यदि सम्भिन्नरसं होति, यावकालिकगतिकमेव होति । तस्मा “यो पन भिक्खु विकाले खादनीयं वा भोजनीयं वा” ति इमिना सिक्खापदेन काले कप्पति, 15 विकाले न कप्पति^{१७} । न इध^{१८} “न कप्पती” ति वचनमत्तेनेत्थ दुक्कटं होति । यथेव^{१९} यावजीविकं तदहुपटिग्गहितं यावकालिकेन सम्भिन्नरसं विकाले न कप्पति, विकालभोजनपाचित्तियावहं होति । एवं अज्ज पटिग्गहितं पि अपरज्जु यावकालिकेन सम्भिन्नरसं न कप्पति, सन्निधिभोजनपाचित्तिया- वहं होति । तं “सन्निधिकतं इदं” ति अजानन्तो पि न मुच्चति^{२०} । वुत्तं 20 हेतं—“सन्निधिकारके असन्निधिकारकसञ्जी खादनीयं वा भोजनीयं वा खादति वा भुञ्जति वा आपत्ति पाचित्तियस्सा” ति । तस्मा “कत्थ पटि- क्खत्तं” ति इमिस्सा पुच्छाय “सुपरिसुद्धमिदं^{२१} व्याकरणं सावत्थिया सुत्त- विभङ्गे” ति ।

१. पटिक्खत्तं—रो० । २. लोणकं—स्या०, रो० । ३. म० पोत्थके नत्थि । ४. अलो-
णिकं—सी० । ५. दुक्कटेन पनेत्थ—स्या०, रो० । ६. मत्तिया—स्या०, रो० । ७. दुक्कटेना—स्या०,
रो० । ८. तं—स्या०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. तं—सी० ।
११. मञ्जेथ—सी० । १२. मिस्सकं—स्या०, रो० । १३. परिभुञ्जन्तस्स—स्या०, रो० ।
१४. विकाले—सी० । १५. म० पोत्थके नत्थि । १६. त्ति—स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
१७. कप्पती ति—स्या०, रो० । १८. इध पन—स्या०, रो० । १९. च—सी० । २०. मुच्चती
ति—सी० । २१. सुद्धं इदं—रो०; परि—म० ।

राजगहे उपोसथसंयुक्ते (४२६.७) ति इदं “न भिक्खवे एकस्मि
आवासे द्वे उपोसथागारानि सम्मन्नितब्बानि; यो सम्मन्नेय्य, आपत्ति दुक्क-
टस्सा” ति एतं सन्धाय वुत्तं । विनयातिसारे दुक्कटं ति “न भिक्खवे एकस्मि
आवासे द्वे उपोसथागारानि सम्मन्नितब्बानी” ति एतस्स^१ विनयस्स
5 अतिसारे दुक्कटं । चम्पेय्यके विनयवत्थुस्मिं ति इदं “अधम्मेन चे भिक्खवे
वग्गकम्मं, अकम्मं न च करणीयं” ति एवमादि कत्वा चम्पेय्यवखन्धके
आगतं विनयवत्थुं सन्धाय वुत्तं ।

R. 1300

एकच्चो कप्पती ति इदं धम्मिकं आचिण्णं सन्धाय वुत्तं । छेदनके
पाचित्तियं ति सुत्तविभङ्गे हि “निसीदनं नाम सदसं^२ वुच्चती” ति आगतं,
10 तस्मा द्विन्नं सुगतविदत्थीनं उपरि दसायेव विदत्थिमत्ता लब्धति । दसाय
विना तं पमाणं करोन्तस्स इदं आगतमेव होति—“तं अतिक्रामयतो
छेदनकं पाचित्तियं” ति । तस्मा “किं आपज्जती” ति पुट्ठो “छेदनके
पाचित्तियं” ति आह । छेदनकसिक्खापदे वुत्तपाचित्तियं आपज्जती ति
अत्थो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

B. 136

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय^३

सत्तसतिकखन्धकवण्णना

निट्ठिता ।

15

द्विवग्गसङ्गहा वुत्ता, द्वावीसतिपभेदना^४ ।
खन्धका सासने पञ्चखन्धदुक्खप्पहायिनो^५ ॥
या तेसं वण्णना एसा, अन्तरायं विना यथा ।
सद्धा^६ सिज्झन्तु कल्याणा, एवं आसा पि पाणिनं ति^७ ॥

चुल्लवग्गअट्ठकथा निट्ठिता ।

१. एतस्सेव—स्या०, रो० ।

२. सदिसं—रो० ।

३. संवण्ण०—स्या०, रो० ।

४. त्रावीसतिपभेदका—स्या०, रो० ।

५. ०हायिना—स्या०, रो० ।

६. सिद्धा—स्या०,

रो०, म० ।

७. एत्थ “कम्मखन्धपरिवासा*, समुच्चयसमथका ।

*. ०परिवासा—स्या० ।)

खुदकवत्थुखन्धञ्च, सेनासनञ्च खन्धकं ॥

सङ्खभेदवत्तखन्धा, पातिमोक्खञ्च खन्धकं ।

भिक्खुनी पञ्चसतिका, सत्तसतिकखन्धकं” ॥ इति स्या०, रो० अधिको पाठो दिस्सति ।

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

५. परिवारो

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्ठकथा

परिवारो

१-२. सोळसमहावारा

पञ्चत्तिवारवण्णना

विमुद्धपरिवारस्स, परिवारो ति सासने ।

धम्मवखन्धसरीरस्स, खन्धकानं अनन्तरा ॥

सङ्गहं यो समारुहो, तस्स पुब्बागतं नयं ।

हित्वा दानि करिस्सामि, अनुत्तानत्थवण्णनं ॥

B. Vol. 1V,
137;
R. Vol. VII,
1301

१. तत्थ यं तेन भगवता...पे०...पञ्चत्तं [परि०-३.१] ति 5

आदिनयप्पवत्ताय ताव पुच्छाय अयं सङ्खेपत्थो—यो सो भगवा सासनस्स
चिरट्ठितिकत्थं धम्मसेनापतिना सद्धम्मगारवबहुमानवेगसमुस्सितं अञ्जलि
सिरस्मि^१ पतिट्ठापेत्वा^२ याचितो दस अत्थवसे पटिच्च विनयपञ्चत्ति पञ्चा-
पेसि^३, तेन भगवता तस्स तस्स सिक्खापदस्स पञ्चत्तिकालं जानता, तस्सा
तस्सा सिक्खापदपञ्चत्तिया दस अत्थवसे पस्सता; अपि च पुब्बेनिवासा- 10
दीहि जानता, दिब्बेन चक्खुना पस्सता, तीहि विज्जाहि छहि वा पन
अभिज्जाहि जानता, सब्बत्थ अप्पटिहतेन समन्तचक्खुना पस्सता, सब्ब-
धम्मजाननसमत्थाय पञ्चाय जानता, सब्बसत्तानं चक्खुविसयातीतानि
तिरोकुट्टादिगतानि^४ चा पि रूपानि अतिविमुद्धेन मंसचक्खुना च पस्सता,
अत्तहितसाधिकाय समाधिपदट्ठानाय पटिवेधपञ्चाय जानता, परहितसाधि- 15

१. सिरसा—सी०, स्या० । २. पतिट्ठपेत्वा—सी०, स्या०, रो० । ३. पञ्चपेसि—स्या०,
म०; पञ्चपेति—रो० । ४. तिरोकुट्टादि०—म०, रो० ।

R. 1302

B. 138

काय करुणापदद्वानाय देसनापञ्चाय पस्सता, अरहता सम्मासम्बुद्धेन “यं पठमं पाराजिकं पञ्जत्तं, तं कत्थं पञ्जत्तं, कं आरब्भ पञ्जत्तं, किस्मिं वत्थुस्मिं पञ्जत्तं, अत्थि तत्थ पञ्जत्ति...पे०...केनाभतं” ति पुच्छा-
 विस्सज्जने पन^१ “यं तेन^१ भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन
 ५ पठमं पाराजिकं” (३.१५) ति इदं केवलं पुच्छाय आगतस्स आदिपदस्स पच्चुद्धरणमत्तमेव, “कत्थं पञ्जत्तं ति वेसालियं^२ पञ्जत्तं; कं आरब्भा ति सुदिन्नं कलन्दपुत्तं आरब्भा” ति एवमादिना पन नयेन पुन पि एत्थ एकेकं पदं पुच्छित्वा व विस्सज्जितं ।

२. एका पञ्जत्ती ति “यो पन भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य
 १० पाराजिको होति असंवासो” ति अयं एका पञ्जत्ति । द्वे अनुपञ्जत्तियो ति “अन्तमसो तिरच्छानगताय पी” ति च, “सिक्खं अपच्चक्खाया^३” ति च मक्कटिवज्जिपुत्तकवत्थूनं^४ वसेन वृत्ता—इमा द्वे अनुपञ्जत्तियो । एत्ता-
 वता “अत्थि तत्थ पञ्जत्ति अनुपञ्जत्ति अनुप्पन्नपञ्जत्ती” ति इमिस्सा पुच्छाय द्वे कोट्टासा विस्सज्जिता होन्ति । ततियं विस्सज्जेतुं पन “अनुप्पन्न-
 १५ पञ्जत्ति तस्मिं नत्थी” ति वृत्तं । अयं हि अनुप्पन्नपञ्जत्ति नाम अनुप्पन्ने दोसे पञ्जत्ता; सा अट्ठगरुधम्मवसेन भिक्खुनीनयेव आगता, अञ्जत्र^५ नत्थि । तस्मा वृत्तं “अनुप्पन्नपञ्जत्ति तस्मिं नत्थी” ति । सब्बत्थ पञ्जत्ती ति मज्झिमदेसे चैव पच्चन्तिमजनपदेसु^६ च सब्बत्थ पञ्जत्ति । विनयधरपञ्चमेन गणेन “उपसम्पदा, गणङ्गणूपाहना^७, धुवनहानं, चम्मत्थरणं” ति इमानि
 २० हि^८ चत्तारि^९ सिक्खापदानि मज्झिमदेसेयेव पञ्जत्ति । एत्थेव^९ एतेहि आपत्ति होति, न पच्चन्तिमजनपदेसु । सेसानि सब्बानि एव सब्बत्थ-
 पञ्जत्ति नाम ।

साधारणपञ्जत्ती ति भिक्खूनं चैव भिक्खुनीनं च साधारणपञ्जत्ति;
 सुद्धभिक्खूनमेव हि सुद्धभिक्खुनीनं वा पञ्जत्तं सिक्खापदं असाधारण-
 २५ पञ्जत्ति नाम होति । इदं पन भिक्खुं आरब्भ उप्पन्ने वत्थुस्मिं “या पन

१-१. पयन्तेन-रो० । २. वेसालिया-स्या०, रो०, म० । ३. अप्पच्च०-रो० ।
 ४. मक्कटिवज्जी०-स्या०; मक्कटो०-रो० । ५. अञ्जत्थ-सी० । ६. पच्चन्तजन०-रो० ।
 ७. गणङ्गणूपाहना-स्या०; गणङ्गणूपाहना-रो०; गुणङ्गणू०-म० । ८-८. चत्तारि हि-
 सी० । ९. एत्थेव हि-सी० ।

भिक्षुनी छन्दसो मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, अन्तमसो तिरच्छानगतेन पि पाराजिका होति असंवासा” ति भिक्षुनीनं पि पञ्जत्तं, विनीतकथामत्तमेव हि तासं नत्थि, सिक्खापदं पन अत्थि, तेन वुत्तं “साधारणपञ्जत्ती” ति । उभतोपञ्जत्तियं (८.५) पि एसेव नयो । व्यञ्जनमत्तमेव हि एत्थ नानं, भिक्षुनं भिक्षुनीनं पि साधारणत्ता साधारणपञ्जत्ति, उभिन्नं पि पञ्जत्तत्ता 5 उभतोपञ्जत्ती ति । अत्थे पन भेदो नत्थि ।

R. 1303

निदानोगधं ति “यस्स सिया आपत्ति सो आविकरेय्या” ति एत्थ सब्बापत्तीनं अनुपविट्ठत्ता निदानोगधं; निदाने अनुपविट्ठं ति अत्थो । दुतियेन उद्देसेना ति निदानोगधं निदानपरियापन्नं पि समानं “तन्निमे चत्तारो पाराजिका धम्मा” ति आदिना दुतियेनेव उद्देसेन उद्देसं आगच्छति । 10 चतुन्नं विपत्तीनं ति सीलविपत्तिआदीनं । पठमा हि द्वे आपत्तिकखन्धा सीलविपत्ति नाम, अवसेसा पञ्च आचारविपत्ति नाम । मिच्छादिट्ठि च अन्तग्गाहिकदिट्ठि^२ च^३ दिट्ठिविपत्ति नाम, आजीवहेतु पञ्जत्तानि छ सिक्खापदानि आजीवविपत्ति नाम । इति इमासं चतुन्नं विपत्तीनं इदं पाराजिकं सीलविपत्ति नाम होति । 15

एकेन समुट्ठानेना ति द्वज्जिकेन एकेन समुट्ठानेन । एत्थ हि चित्तं अङ्गं होति, कायेन पन आपत्ति आपज्जति । तेन वुत्तं “कायतो च चित्ततो च समुट्ठाती” ति । द्वीहि समथेहि सम्मती^३ ति “आपन्नोसी” ति सम्मुखा पुच्छियमानो “आम आपन्नोम्ही” ति पटिजानाति, तावदेव भण्डनकलह-विगगहा वूपसन्ता होन्ति, सक्का च होति तं पुग्गलं अपनेत्वा उपोसथो^४ 20 वा पवारणा^५ वा कातुं^६ । इति सम्मुखाविनयेन च पटिञ्जातकरणेन चा ति द्वीहि समथेहि सम्मति, न च तप्पच्चया कोचि उपद्दवो होति । यं पन उपरि पञ्जत्तिवग्गेन^७ “कतमेन समथेन सम्मती” ति वुत्तं, तं समथं ओता-रेत्वा अनापत्ति^८ कातुं न सक्का ति इममत्थं सन्धाय वुत्तं ।

पञ्जत्तिविनयो ति “यो पन भिक्षू” ति आदिना नयेन वुत्त- 25 मातिका “पञ्जत्तिविनयो” ति अत्थो । विभत्ती ति पदभाजनं^९ वुच्चति;

१. आवा-सी० । एवमुपरि पि । २-२. ंग्गाहिका च दिट्ठि-सी० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. उपोसथं-सी० । ५. पवारणं-सी० । ६. ंति-रो० । ७. वग्गे-स्या०; वग्गे न-म० । ८. ंपत्ति-सी० । ९. पदभाजनियं-रो० ।

R. 1304

विभत्ती ति हि^१ विभङ्गस्सेवेतं नामं । असंवरो (८.१८) ति वीतिक्कमो ।
संवरो ति अवीतिक्कमो । येसं वत्तती ति येसं विनयपिटकं च अट्ठकथा च
सब्बा पगुणा ति अत्थो । ते^२ धारेन्ती ति ते^३ एतं पठमपाराजिकं^३ पालितो^४
च अत्थतो च धारेन्ति; न हि सक्का सब्बं विनयपिटकं अजानन्तेन एतस्स
५ अत्थो जानितुं ति । केनाभत्तं^५ ति इदं^६ पठमपाराजिकं पालिवसेन च अत्थ-
वसेन च याव अज्जतनकालं^७ केन आनीतं ति^८ । परम्पराभत्तं^९ ति परम्पराय
आनीतं ।

B. 140

३. इदानी याय परम्पराय आनीतं, तं दस्सेतुं “उपालि दासको
चेवा^{१०}” ति आदिना नयेन पोराणकेहि महाथेरेहि गाथायो ठपिता । तत्थ
१० यं वत्तब्बं, तं निदानवण्णनायमेव वुत्तं । इमिना नयेन दुतियपाराजिकादि-
पुच्छाविस्सज्जनेसु पि विनिच्छयो वेदितब्बो ति ।

महाविभङ्गे पञ्चत्तिवारवण्णना निट्ठिता ।

कतापत्तिवारादिवण्णना

१. इतो परं “मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो कति आपत्तियो आपज्जती”
ति आदिप्पभेदो कतापत्तिवारो, (५५.५) “मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तस्स आपत्तियो
चतुन्नं विपत्तीनं कति विपत्तियो भजन्ती” ति आदिप्पभेदो विपत्तिवारो,
१५ “मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तस्स आपत्तियो सत्तन्नं आपत्तिक्खन्धानं कतीहि^{११}
आपत्तिक्खन्धेहि सङ्गहिता” ति आदिप्पभेदो सङ्गहवारो, “मेथुनं धम्मं
पटिसेवन्तस्स आपत्तियो छन्नं आपत्तिसमुट्ठानानं कतीहि समुट्ठानेहि समुट्ठ-
हन्ती” ति आदिप्पभेदो समुट्ठानवारो, “मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तस्स आपत्तियो
चतुन्नं अधिकरणानं कतमं अधिकरणं” ति आदिप्पभेदो अधिकरणवारो,
२० “मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तस्स आपत्तियो सत्तन्नं समथानं कतीहि समथेहि
सम्मन्ती” ति आदिप्पभेदो समथवारो, तदनन्तरो समुच्चयवारो चा^{१२} ति इमे
सत्त वारा उत्तानत्था एव ।

१. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. के-सी०, रो० । ३. पठमं पारा०-सी० ।
४. पालितो-सी०, रो०, म० । ५. केनाभटं-स्या० । ६. इमं-सी० । ७. अज्जतनं कालं-
सी०, रो० । ८. सो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ९. ०भटं-स्या० । १०. चा-सी०, रो० ।
११. कतिहि-म०, रो० । एवमुपरि पि । १२. रो० पोत्थके नत्थि ।

ततो परं “मेथुनं धम्मं पटिसेवनपच्चया पाराजिकं कथं पञ्जत्तं”
ति आदिना नयेन पुन पच्चयवसेन एको पञ्जत्तिवारो, (८२.१) तस्स
वसेन पुरिमसदिसा एव कतापत्तिवारादयो सत्त वारा ति एवं अपरे पि
अट्ठ वारा बुत्ता, ते पि उत्तानत्था एव । इति इमे^१ अट्ठ, पुरिमा अट्ठा^१
ति महाविभङ्गे सोळस वारा दस्सिता ।

5

ततो परं तेनेव नयेन भिक्खुनिविभङ्गे^२ पि सोळस वारा आगता
ति एवमिमे उभतोविभङ्गे द्वत्तिस वारा पालिनयेनेव वेदितब्बा । न हेत्थ
किञ्चि पुब्बे अविनिच्छित्तं नाम अत्थि ।

R. 1305

महाविभङ्गे च भिक्खुनिविभङ्गे च
सोळसमहावारवर्णना
निद्धिता ।

१-१. पुरिमा अट्ठ इमे अट्ठा ति—सी०, स्या० । २. भिक्खुणी०—सी० । एवमुपरि पि ।

३. समुद्धानसोसवण्णना

समुद्धानस्सुदानं

B. 141

१. तदनन्तराय पन समुद्धानकथाय अनत्ता इति निच्छया (१६०.२)ति अनत्ता इति विनिच्छिता^१ । सभागधम्मानं ति अनिच्चाकारादीहि सभागानं सङ्गतधम्मानं । नाममत्तं न नायती ति नाममत्तं पि न पञ्जायति । दुक्खहानिं ति दुक्खघातनं । खन्धका^२ या^३ च मातिका ति खन्धका या च मातिका ति अत्थो । अयमेव वा पाठो । समुद्धानं^३ नियतो^३ कतं ति समुद्धानं नियतोकतं नियतकतं; नियतसमुद्धानं ति अत्थो । एतेन भूता-रोचन-चोरीवुद्वापन-अननुज्जातसिक्खापदत्तयस्स^४ सङ्गहो पच्चेतब्बो । एतानेव हि तीणि सिक्खापदानि नियतसमुद्धानानि, अज्जेहि सद्धि असम्भन्न-समुद्धानानि ।

१० सम्भेदं^५ निदानं^६ चञ्जं ति अञ्जं पि सम्भेदं च निदानं च । तत्थ सम्भेदवचनेन समुद्धानसम्भेदस्स गहणं पच्चेतब्बं, तानि हि तीणि सिक्खापदानि ठपेत्वा सेसानि सम्भन्नसमुद्धानानि । निदानवचनेन सिक्खापदानं पञ्जत्तिदेससङ्घातं निदानं पच्चेतब्बं । सुत्ते दिस्सन्ति उपरी ति सिक्खापदानं समुद्धाननियमो सम्भेदो निदानं ति इमानि तीणि सुत्तम्हि एव
१५ दिस्सन्ति; पञ्जायन्ती ति अत्थो । तत्थ “एकेन समुद्धानेन समुद्वाति, कायतो च चित्ततो चा” ति आदिम्हि ताव पुरिमनयेनेव^७ समुद्धाननियमो^८ च सम्भेदो च दिस्सन्ति । इतरं पन निदानं नाम—

“वेसालिया राजगहे, सावत्थिया च आळवी ।

कोसम्बिया च सक्केसु, भग्गेसु च^९ पञ्जत्ता” ति ॥

२०

एवं उपरि दिस्सति, परतो आगते सुत्ते दिस्सती ति वेदितब्बं ।

१. निच्छिता-म०, रो० । २-२. खन्धकाय-रो०, म० । ३-३. समुद्धाननियतो-सी०, स्या०, रो० । ४. ०चोरि०-म० । ५-५. सम्भेदनिदानं-सी०, स्या० । ६. ०नये-स्या०, म० । ७. सम्मुद्धानेन नियमो-सी० । ८. चैव-म० ।

“विभङ्गे द्वीसू” (१६०.१७) ति गाथाय अयमत्थो—यं सिक्खापदं द्वीसु विभङ्गेसु पञ्चतं उपोसथदिवसे भिक्खु च भिक्खुनियो च उद्दिशन्ति, तस्स यथा आयं समुद्धानं पवक्खामि, तं मे सुणाथा ति ।

सञ्चरिचानुभासनं चा ति सञ्चरित्तं च समनुभासनं च । अतिरेकं च चीवरं ति अतिरेकचीवरं; कठिनं ति अत्थो । लोमानि पदसोधम्मो ति 5 R. 1306 एलकलोमानि च पदसोधम्मो च । भूतं^१ संविधानेन^२ चा ति भूतारोचनं B. 142 च संविदहित्वा अद्धानप्पटिपज्जनं^३ च । थेय्यदेसनचोरिं^४ चा ति थेय्य-सत्थो च छत्तपाणिस्स अगिलानस्स धम्मदेसना च चोरिखुट्ठापनं च । अननुज्जाताय तेरसा ति मातापितुसामिकेहि अननुज्जाताय सद्धि इमानि तेरस समुद्धानानि होन्ति । सदिसा इध दिस्सरे ति इध उभतो विभङ्गे 10 एतेसु तेरससु^५ समुद्धानसीसेसु^६ एकेकस्मि अज्जानि पि सदिसानि समुद्धानानि दिस्सन्ति ।

पठमपाराजिकसमुद्धानवर्णना

२. इदानी तानि दस्सेतुं “मेथुनं सुक्कसंसग्गो” ति आदि वुत्तं । तत्थ मेथुनं ति इदं ताव पठमपाराजिकं नाम एकं समुद्धानसीसं, सेसानि तेन सदिसानि । तत्थ सुक्कसंसग्गो ति^७ सुक्कविस्सट्ठिं^८ चेव कायसंसग्गो 15 च । अनियता पठमिका ति पठमं अनियतसिक्खापदं । पुब्बूपपरिपाचिता ति “जानं पुब्बूपगतं भिक्खुं” ति सिक्खापदं च भिक्खुनिपरिपाचितपिण्ड-पातसिक्खापदं^९ च । रहो भिक्खुनिया सहा ति भिक्खुनिया सद्धि रहो निसज्जसिक्खापदं च ।

सभोजने रहो द्वे चा ति सभोजने कुले अनुपखज्जनिसज्जसिक्खापदं 20 च द्वे रहोनिसज्जसिक्खापदानि च । अङ्गुलि उदके हसं ति अङ्गुलिपतोदकं च उदके हसधम्मसिक्खापदं^{१०} च । पहारे उग्गिरे चेवा^{११} ति पहारदान-सिक्खापदं च तलसत्तिकउग्गिरणसिक्खापदं च । तेपज्जासा च सेखिया

१-१. भूतसंवि०—स्या० । २. अद्धानपटि०—सी०, स्या० । ३. ०देसना चोरि—सी०, म० । ४. तेरस—रो० । ५. समुद्धानेसु—सी०, स्या० । ६. चा ति—रो० । ७. ०विस्सट्ठि—सी०, स्या० । ८. भिक्खुणीपरिपाचितसिक्खापदं—सी०; भिक्खुनी०—स्या०, रो० । ९. हस्स०—सी०, स्या० । १०. द्वे—सी० ।

ति परिमण्डलनिवासनादीनि खुद्दकवण्णनावसाने वुत्तानि तेपञ्चास^१
सेखियसिक्खापदानि च^१ ।

अधक्खगामावस्सुता^२ (१६१.६)ति भिक्खुनीनं अधक्खकसिक्खापदं
च गामन्तरगमनं अवस्सुता अवस्सुतस्स हत्थतो खादनीयभोजनीयगहण-
५ सिक्खापदं^३ च । तलमट्ठं च सुद्धिकाति तलघातकं जनुमट्ठं उदकसुद्धिकादियनं
च । वस्सं वुत्था^४ च ओवाद्दं ति “वस्सं वुत्था छप्पञ्चयोजनानी^५” ति^६
सिक्खापदं च ओवादाय अगमनसिक्खापदं^७ च । [नानुबन्धे पवत्तिनिं ति या
पन भिक्खुनी वुट्ठापितं^८ पवत्तिनिं द्वे वस्सानि नानुबन्धेय्या ति
वुत्तसिक्खापदं^९ ।]

B. 143 10

इमे सिक्खा ति इमा सिक्खायो; लिङ्गविपरियायो कतो ।
कायमानसिका कता ति कायचित्तसमुद्धाना कता ।

१-१. एत्थ स्या० पोत्थके इमा गाथायो दिस्सन्ति—

परिमण्डलका द्वे पि, सुप्पटिच्छन्नका दुवे ।
सुसंवुता दुवे चेव, द्वे च ओक्खित्तचक्खुका ॥
उक्खित्तकायका दुवे, द्वे च कायप्पचालिका ।
बाहुप्पचालिका द्वे च, द्वे च सीसप्पचालिका ॥
खम्भया दुवे वुत्ता च, द्वे च ओगुण्ठिता पि च ।
उक्कुटिका च पल्लत्थि, सक्कच्चं पत्तसञ्जिता ॥
समसुपसमतित्तञ्च, सक्कच्चं पि च भुञ्जिस्स ।
भुञ्जिस्स पत्तसञ्जी च, सपदानञ्च भुञ्जिस्स ॥
भुञ्जिस्स समसुपकं, थूपिकतो व्यञ्जनानि च ।
न च उज्झा न कवळं, मण्डलञ्च अनाहतं ॥
सब्बहत्थउक्खेपञ्च, अवच्छेदावगण्डकं ।
निधूनं सित्थकारञ्च, निच्छारञ्च चपुचपु ॥
सुरुञ्च हत्थनिल्लेहं, पत्तनिल्लेह ओट्ठकं ।
सामिसेन ससित्थेन, ठितो च हरिते पि च ॥
उदके चापि निसीदित्वा, तयो पण्णासका इमे ।
इति इमानि तेपञ्चास, सेखियसिक्खापदानि च ॥

२. अधक्खं गामा०-सी० । ३. खादनीयगहण०-सी०, स्या०; ०भोजनीयगहण०-रो० ।
४. वुट्ठा-म० । ५-५. ०योजनानि-म०, रो०; छ पञ्च योजनानी ति-स्या० । ६. आगमन०-
रो० । [ ] सी० पोत्थके नत्थि । ७. ०द्वे-रो० । ८. ०ति-रो० ।

दुतियपाराजिकसमुद्धानवण्णना

R. 1307

३. अदिन्नं (१६१.१३) ति इदं ताव अदिन्नादानं ति वा दुतिय-
पाराजिकं ति वा एकं समुद्धानसीसं, सेसानि तेन सदिसानि । तत्थ
विग्गहुत्तरी^१ ति मनुस्सविग्गह-उत्तरिमनुस्सधम्मसिक्खापदानि । दुट्ठुल्ला^२
अत्तकामिनं^३ ति दुट्ठुल्लावाचा-अत्तकामपारिचरियसिक्खापदानि । अमूला^४
अञ्जभागिया^५ ति द्वे दुट्ठदोससिक्खापदानि । अनियता दुतियिका ति^५
दुतियं अनियतसिक्खापदं ।

अच्छिन्दे^६ परिणामने^७ ति सामं चीवरं दत्त्वा अच्छिन्दनं च
सङ्घिकलाभस्स अत्तनो परिणामनं च । मुसा ओमसपेसुणा ति मुसावादो
च ओमसवादो च भिक्खुपेसुञ्जं च । दुट्ठुल्ला पठवी^८ खणे ति
दुट्ठुल्लापत्तिआरोचनं च पठवीखणनं च । भूतं अञ्जाय^९ उज्झापे^{१०} ति^{१०}
भूतगाम-अञ्जवादक-उज्झापनकसिक्खापदानि ।

निकड्डनं सिञ्चनं चा ति विहारतो निकड्डनं^{११} च उदकेन^{१२}
तिणादिसिञ्चनं^{१३} च । आमिसहेतु भुत्तावी^{१४} ति “आमिसहेतु भिक्खुनियो
ओवदन्ती” ति सिक्खापदं च, भुत्तावि^{१५} अनतिरित्तेन खादनीयादिना
पवारणासिक्खापदं च । एहि अनादरि^{१६} भिसा ति “एहावुसो गामं वा”^{१५}
ति सिक्खापदं च, अनादरियं च भिक्खुभिसापनकं^{१७} च । अपनिधे च
जीवितं ति^{१८} पत्तादीनं अपनिधानसिक्खापदं च, सञ्चिचपाणं जीविता
वोरोपनं^{१९} च ।

जानं सप्पाणकं कम्मं ति जानं सप्पाणकउदकसिक्खापदं च पुन-
कम्माय उक्कोटनं च । ऊनसंवासनासना ति ऊनवीसतिवस्ससिक्खापदं च^{२०}
उक्खित्तकेन^{२१} सद्धि संवाससिक्खापदं च नासितकसामणेरसम्भोगसिक्खापदं
च^{२२} । सहधम्मिकं विलेखा ति सहधम्मिकं वुच्चमानसिक्खापदं च, विलेखाय

१. ०हुत्तरि-सी०, स्या०, रो० । २. दुट्ठुल्लं-सी० । ३. ०कामिनि-रो० ।
४-४. अमूलग्रञ्ज-सी० । ५-५. अच्छिन्दनपरि०-सी० । ६. पठवि-सी० । ७-७. ग्रञ्जञ्च
उज्झपे-सी० । ८. निकड्डं-सी० । ९-९. उदकतिणादि०-सी० । १०. भुत्तावि-सी० ।
११. भुत्तावी-सी०, स्या०, रो० । १२. ०दरियं-सी० । १३. ०पनं-सी० । १४. चा ति-
सी० । १५. वोरोपणं-सी० । १६. उक्खीत्त०-सी० । १७. सी० पोत्थके नत्थि ।

संवत्तन्ती ति आगतसिक्खापदं च^१ । मोहो अमूलकेन चा (१६१.२०) ति मोहनके पाचित्तियसिक्खापदं च, अमूलकेन सङ्घादिसेसेन अनुद्धंसन-सिक्खापदं च ।

कुक्कुच्चं^२ धम्मिकं^२ चीवरं दत्त्वा ति कुक्कुच्चउप्पादनं^३ च, धम्मि-

5 कानं कम्मनं छन्दं दत्त्वा खीयनं च, चीवरं दत्त्वा खीयनं च । परिणामेय्य पुग्गले ति सङ्घिकं लाभं पुग्गलस्स परिणामनसिक्खापदं । किं ते अकालं अच्छिन्दे ति “किं ते अय्ये एसो^४ पुरिसपुग्गलो करिस्सती” ति आगत-सिक्खापदं च, “अकालचीवरं कालचीवरं” ति अधिट्ठित्वा भाजनसिक्खा-पदं^५ च, भिक्खुनिया सङ्घि चीवरं परिवत्तेत्वा अच्छिन्दनसिक्खापदं च ।

B. 144

R. 1308

10 दुग्गही^६ निरयेन चा ति दुग्गहितेन दुप्पधारितेन^७ परं उज्झापनसिक्खापदं च, निरयेन वा ब्रह्मचरियेन वा अभिसपनसिक्खापदं च ।

गणं विभङ्गं दुब्बलं ति “गणस्स चीवरलाभं अन्तरायं करेय्या” ति च “धम्मिकं चीवरविभङ्गं पटिवाहेय्या” ति च “दुब्बलचीवरपच्चासाय^८ चीवरकालसमयं अतिक्रामेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदानि । कथिनाफासु-
15 पस्सयं^९ ति “धम्मिकं कठिनुद्वारं पटिवाहेय्य, भिक्खुनिया सञ्चिच्च अफासुं^{१०} करेय्य, भिक्खुनिया उपस्सयं दत्त्वा कुपिता अनत्तमना निक्कट्ठेय्य वा” ति वुत्तसिक्खापदानि । अक्कोसचण्डी मच्छरी ति “भिक्खुं अक्कोसेय्य वा परि-भासेय्य वा, चण्डिकता गणं परिभासेय्य, कुलमच्छरिनी^{११} अस्सा” ति वुत्त-सिक्खापदानि । गब्भिनिं च पायन्तिया ति “गब्भिनिं वुट्ठापेय्य, पायन्ति
20 वुट्ठापेय्या” ति वुत्तसिक्खापदानि ।

द्वेवस्सं^{१३} सिक्खा सङ्घेना ति “द्वे वस्सानि छसु धम्मेसु असिक्खित-सिक्खं सिक्खमानं वुट्ठापेय्य, सिक्खितसिक्खं सिक्खमानं सङ्घेन असम्मत्तं वुट्ठापेय्या” ति वुत्तसिक्खापदानि । तयो चेव गिहीगता^{१४} ति ऊनद्वादसवस्सं गिहीगतं, परिपुण्णद्वादसवस्सं गिहीगतं “द्वे वस्सानि छसु धम्मेसु

१. सी० पोथ्यके नस्थि ।

२-२. कुक्कुच्चधम्मिकं-सी०, रो०; कुक्कुच्चं-स्या० ।

३. उप्पदहनं-म०, रो० । ४. एको-रो० । ५. भाजापनसिक्खा-सी०, स्या० । ६. दुग्ग-

हीत-सी०; दुग्गहि-स्या० । ७. दूप्प-सी० । ८. चीवरं पच्चासाय-सी० । ९. अतिकक-

सी०, स्या०, रो० । १०. कठिना-सी०, स्या० । ११. अफासु-सी० । १२. कुले-म०,

रो० । १३. द्वेवस्सा-सी०, स्या०, रो० । १४. गिहि-म०, रो० । एवमुपरि पि ।

असिक्खितसिक्खं द्वे वस्सानि सिक्खितसिक्खं सङ्घेन असम्मत्तं” ति वुत्त-
सिक्खापदानि । कुमारिभूता तिस्सो (१६२.४)ति “ऊनवीसतिवस्सं कुमारि-
भूतं” ति आदिना नयेन वुत्ता तिस्सो । ऊनद्वादससम्मता ति “ऊनद्वादस-
वस्सा वुट्ठापेय्य, परिपुण्णद्वादसवस्सा सङ्घेन असम्मता वुट्ठापेय्या” ति वुत्त-
सिक्खापदद्वयं ।

5

अलं ताव सोकावासं^१ ति “अलं ताव ते अथ्ये वुट्ठापितेना” ति च^२,
“चर्ण्ड सोकावासं सिक्खमानं वुट्ठापेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।
छन्दा अनुवस्सा च द्वे ति “पारिवासिकछन्ददानेन सिक्खमानं वुट्ठापेय्य,
अनुवस्सं वुट्ठापेय्य, एकं वस्सं द्वे वुट्ठापेय्या” ति वुत्तसिक्खापदत्तयं ।
समुद्धाना तिका कता ति तिकसमुद्धाना^३ कता^३ ।

10

सञ्चरित्तसमुद्धानवण्णना

४. सञ्चरी कुटि विहारो ति सञ्चरित्तं सञ्जाचिकाय कुटिकरणं
महल्लकविहारकरणं च । धोवनं च पटिग्गहो ति अञ्जातिकाय भिक्खुनिया
पुराणचीवरधोवापनं च चीवरपटिग्गहणं च । विञ्जत्तुत्तरि अभिहट्ठुं ति
अञ्जातकं गहर्पति^४ चीवरविञ्जापनं तत्तुत्तरि^५ सादियनसिक्खापदं च ।
उभिन्नं दूतकेन चा ति “चीवरचेतापन्नं उपक्खटं होती” ति आगत- 15
सिक्खापदद्वयं च दूतेन चीवरचेतापन्नपहितसिक्खापदं^६ च ।

B. 145

R. 1309

कोसिया^७ सुद्धद्वेभागा^७, छब्बस्सानि निसीदनं ति “कोसियमिस्सकं
सन्थत्तं” ति आदीनि पञ्चसिक्खापदानि । रिञ्चन्ति रूपिका चेवा ति विभङ्गे
“रिञ्चन्ति उद्देसं” ति आगतं एळकलोमधोवापनं^८ रूपियप्पटिग्गहणसिक्खा-
पदं च । उभो नानप्पकारका ति रूपियसंवोहारकयविक्रयसिक्खापदद्वयं । 20

ऊनबन्धनवस्सिका ति ऊनपञ्चबन्धनपत्तसिक्खापदं च वस्सिक-
साटिकसिक्खापदं च । सुत्तं विकप्पनेन चा ति सुत्तं विञ्जापेत्वा चीवर-
वायापनं च तन्तवाये उपसङ्गमित्वा चीवरे विकप्पापज्जनं च । द्वारदान-

१. ०वस्सं-सी०, स्या० । एवमुपरि पि । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३-३. ०द्धानकता-
रो० । ४. ०पति-रो० । ५. तत्तुत्तरि-म० । ६. ०पन्नं पहित०-सी० । ७-७. कोसिका०-
सी०; कोसियसुद्धद्वेभागा-रो० । ८. ०धोवापन-म०, रो० ।

सिब्बानि^१ चा (१६२.१४)ति याव द्वारकोसा अगलट्टपनाय^२, “अञ्जाति-
काय भिक्खुनिया चीवरं ददेय्य, चीवरं सिब्बेय्या” ति वुत्तसिक्खापदत्तयं ।
पूर्वपच्चयजोति चा ति पूवेहि वा मन्येहि वा अभिहट्ठं पवारणसिक्खापदं^३
चातुमासपच्चयप्पवारणजोतिसमादहनसिक्खापदानि च ।

- 5 रतनं सूचि मञ्चो च, तूलं निसीदनकण्डु च, वस्सिका च सुगतेना
ति रतनसिक्खापदं चेव सूचिघरसिक्खापदादीनि च सत्त सिक्खापदानि ।
विज्जति अञ्जं चेतापना^४, द्वे सङ्घिका महाजनिका^५, द्वे पुग्गललहुका^६
गरू ति “या पन भिक्खुनो अञ्जं विज्जापेत्वा अञ्जं विज्जापेय्या” ति
आदीनि नव सिक्खापदानि । द्वे विघासा साटिका चा ति “उच्चारं वा
10 पस्सावं वा सङ्कारं वा विघासं वा तिरोकुट्टे^७ वा तिरोपाकारे वा छड्ढेय्य
वा छड्ढापेय्य वा, हरिते छड्ढेय्य वा छड्ढापेय्य वा” ति एवं वुत्तानि द्वे
विघाससिक्खापदानि च उदकसाटिकसिक्खापदं^८ च । समणचीवरेण चा ति
“समणचीवरं ददेय्या^९” ति इदमेतं सन्धाय वुत्तं ।

समनुभासनासमुद्धानवण्णना

B. 146

५. भेदानुवत्तदुब्बचदूसदुट्ठुल्लदिट्ठि^{१०} चा ति सङ्घभेदानुवत्तक-

R. 1310

- 15 दुब्बच-कुलदूसक-दुट्ठुल्लपटिच्छादनदिट्ठिअप्पटिनिस्सञ्जनसिक्खापदानि । छन्दं^{११}
उज्जग्घिका^{१२} द्वे चा ति छन्दं अदत्वा गमनसिक्खापदं उज्जग्घिकाय
अन्तरघरे गमननिसीदनसिक्खापद्वयं च । द्वे च सद्दा ति “अप्पसद्दो
अन्तरघरे गमिस्सामि, निसीदिस्सामी” ति सिक्खापदद्वयं च^{१३} । न ब्याहरे
ति “न सकवलेन^{१४} मुखेन ब्याहरिस्सामी” ति सिक्खापदं ।

- 20 छमा नीचासने ठानं, पच्छतो उप्पथेन चा ति छमायं^{१५} निसीदित्वा,
नीचे आसने निसीदित्वा; ठितेन निसिन्नस्स, पच्छतो गच्छन्तेन पुरतो
गच्छन्तस्स, उप्पथेन गच्छन्तेन पथेन गच्छन्तस्स धम्मदेसनसिक्खापदानि^{१६} ।

१. ०सिब्बानि-सी०; ०सिब्बिनी-स्या० । २. अगल०-सी०, स्या० । ३. पवारणा०-
म० । एवमुपरि पि । ४. ०च-सी० । ५. महाजनी-सी० । ६. पुग्गला०-सी०, स्या०, रो० ।
७. ०कुट्टे-म०, रो० । एवमुपरि पि । ८. ०साटिका०-म०, रो० । ९. ददेया-सी० ।
१०. ०दुब्बचा०-रो० । ११. छन्द-सी० । १२. उज्जग्घिका-रो० । १३. सी० पोत्थके
वत्थि । १४. ०वलेन-म०, रो० । १५. छमाय-सी० । १६. ०देसना०-म० ।

वज्जानुवत्तिगहणा (१६३.४)ति वज्जप्पटिच्छादन-उक्खित्तानुवत्तक^१-हत्थग्ग-
हणादिसङ्खातानि तीणि पाराजिकानि । ओसारे पच्चाचिक्खना^२ ति
“अनपलोकेत्वा कारकसङ्घं अनञ्जाय^३ गणस्स छन्दं ओसारेय्या” ति
च “बुद्धं पच्चक्खामी” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

किस्मि संसट्ठा द्वे वधी ति “किस्मिञ्चिदेव अधिकरणे पच्चाकता” 5
ति च “भिक्षुनियो पनेव संसट्ठा विहरन्ती” ति च “या पन भिक्षुनी
एवं वदेय्य संसट्ठा व अय्ये तुम्हे विहरथा” ति च “अत्तानं वधित्वा
वधित्वा रोदेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदानि । विसिब्बे दुक्खिताय चा ति
“भिक्षुनिया चीवरं विसिब्बेत्वा वा विसिब्बापेत्वा वा” ति च “दुक्खितं
सहजीविनि” 10 ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं । पुन संसट्ठा न वूपसमे ति “संसट्ठा
विहरेय्य गहपतिना वा गहपतिपुत्तेन वा” ति एवं पुन वुत्तसंसट्ठसिक्खापदं
च “एहय्ये इमं अधिकरणं वूपसमेही” ति बुच्चमाना, “साधू” ति
पटिस्सुणित्वा “सा” पच्छा अनन्तरायिकिनी नेव वूपसमेय्या” ति
वुत्तसिक्खापदं च । आरामं च पवारणा ति “जानं सभिक्षुकं आरामं
अनापुच्छा पविसेय्या” ति च “उभतो सङ्घे तीहि ठानेहि न पवारेय्या” 15
ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

अन्वद्धं^४ सहजीविनि^५ द्वे ति “अन्वद्धमासं भिक्षुनिया भिक्षुसङ्घतो
द्वे धम्मा पच्चासिसितब्बा” ति वुत्तसिक्खापदं च, “सहजीविनि वुट्ठापेत्वा
द्वे वस्सानि नेव अनुगणहेय्य, सहजीविनि वुट्ठापेत्वा नेव वूपकासेय्या” ति
वुत्तसिक्खापदद्वयं च । चीवरं अनुबन्धना ति “सचे मे त्वं अय्ये चीवरं 20
दस्ससि, एवाहं तं वुट्ठापेस्सामी” ति च “सचे मं त्वं अय्ये द्वे वस्सानि
अनुबन्धिस्ससि, एवाहं तं वुट्ठापेस्सामी” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

B. 147

कठिनसमुद्धानवण्णना

६. उब्भतं कठिनं तीणी ति “निट्ठितचीवरस्मि भिक्षुना उब्भतस्मि
कठिने” ति वुत्तानि आदितो व तीणि सिक्खापदानि । पठमं पत्तमेसज्जं^६

R. 1311

१. वत्तन-सी०, स्या० । २. चिक्खणा-सी० । ३. अञ्जाय-रो० । ४. जीवनी-
सी० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६-६. अन्वद्धमासं सहजीवी-सी०; अन्वद्धसह-रो०;
अन्वद्धमासं-स्या० । ७. सीसि०-म० । ८. मे-सी० । ९. पत्तं भेसजं-सी० ।

ति “दसाहपरमं अतिरेकपत्तो” ति वुत्तं पठमपत्तसिक्खापदं च “पटिसाय-
नीयानि भेसज्जानी” ति वुत्तसिक्खापदं च । अच्चेकं चा पि सासङ्कं
(१६३.११) ति अच्चेकचीवरसिक्खापदं च तदनन्तरमेव सासङ्कसिक्खापदं
च । पक्कमन्तेन वा दुवे ति “तं पक्कमन्तो नेव उद्धरेय्या” ति भूतगामवग्गे
5 वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

उपस्सयं परम्परा ति “भिक्षुनुपस्सयं गन्त्वा भिक्षुनियो
ओवदेय्या” ति च “परम्परभोजने पाचित्तियं” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।
अनतिरित्तं निमन्तना^१ ति “अनतिरित्तं खादनीयं वा भोजनीयं^२ वा^३”
ति च “निमन्तितो सभत्तो समानो” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं^४ । विकप्पं^५
10 रज्जो^६ विकाले ति “सामं चीवरं विकप्पेत्वा” ति च “रज्जो खत्तियस्सा”
ति च “विकाले गामं पविसेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।
वोसासारज्जकेन चा ति “वोसासमानरूपा ठिता” ति च “तथारूपेसु
आरज्जकेसु सेनासनेसु पुब्बे अप्पटिसंविदितं” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

उस्सया^७ सन्निचयं^८ चा ति “उस्सयवादिका” ति च “पत्तसन्निचयं
15 करेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं । पुरे पच्छा विकाले चा ति “या पन
भिक्षुनी^९ पुरेभत्तं कुलानि उपसङ्कमित्वा” ति च, “पच्छाभत्तं कुलानि
उपसङ्कमित्वा” ति च^{१०}, विकाले कुलानि उपसङ्कमित्वा” ति च^{११} वुत्त-
सिक्खापदद्वयं । पञ्चाहिका सङ्कमनी ति “पञ्चाहिका^{१२} सङ्घाटिचारं अतिक-
मेय्या” ति च^{१३} “चीवरसङ्कमनियं धारेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।
20 द्वे पि^{१४} आवसथेन चा ति “आवसथचीवरं अनिस्सज्जित्वा”^{१५} परिभुञ्जेय्य,
आवसथं अनिस्सज्जित्वा चारिकं पक्कमेय्या” ति च एवं आवसथेन सद्धि
वुत्तसिक्खापदानि च द्वे ।

पसाखे आसने चेवा ति “पसाखे जातं गण्डं वा” ति च “भिक्षुस्स
पुरतो अनापुच्छा आसने निसीदेय्या” ति च वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

१. निमन्तणं-सी० । २-२. रो० पोत्थके नत्थि । ३. ०च-सी० । ४-४. विकप्परज्जो-
रो० । ५-५. उस्सय०-सी०; उसुया०-स्या० । ६. भिक्षुणी-सी० । एवमुपरि पि ।
७-७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. ०हिकं-सी०, स्या० । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. सी०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. अनिस्सज्जित्वा-सी० ।

एळकलोमसमुद्रानवणना

७. एळकलोमा द्वे सेय्या (१६३.१६) ति एळकलोमसिक्खापदं चेव
 द्वे च सहसेय्यसिक्खापदानि । आहच्च पिण्डभोजनं ति आहच्चपादकसिक्खापदं
 च आवसथपिण्डभोजनसिक्खापदं च । गणविकालसन्निधी ति गणभोजन-
 विकालभोजन-सन्निधिकारकसिक्खापदत्तयं । दन्तपोनेन चेलका ति दन्त-
 पोनेसिक्खापदं च अचेलकसिक्खापदं च । उय्युत्तं सेनं उय्योधी ति “उय्युत्तं 5
 सेनं दस्सनाय गच्छेय्य, सेनाय वसेय्य, उय्योधिकं वा...पे०...अनीकदस्सनं^१
 वा गच्छेय्या” ति वुत्तसिक्खापदत्तयं । सुरा ओरेन नहायना^२ ति सुरापान-
 सिक्खापदं च ओरेनद्धमासनहानसिक्खापदं च । दुब्बण्णे^३ द्वे^३ देसनिका ति
 “तिण्णं दुब्बण्णकरणानं” ति वुत्तसिक्खापदं च वुत्तावसेसपाटिदेसनीयद्वयं^४
 च । लसुणुपतिट्ठे^५ नच्चना ति लसुणसिक्खापदं, “भिक्खुस्स भुज्जन्तस्स 10
 पानीयेन वा विधूपनेन वा उपतिट्ठेय्या” ति वुत्तसिक्खापदं, “नच्चं वा गीतं
 वा वादितं वा दस्सनाय गच्छेय्या” ति वुत्तसिक्खापदं च । इतो परं पालि
 विरज्झित्वा लिखन्ति । यथा पन अत्थं वण्णयिस्साम^६; एवमेत्थ अनुक्कमो
 वेदितब्बो ।

B. 148

R. 1312

नहानमत्थरणं^७ सेय्या ति “नग्गा नहायेय्य, एकत्थरणपावुरणा 15
 तुवट्ठेय्युं, एकमश्चे तुवट्ठेय्युं” ति वुत्तसिक्खापदत्तयं । अन्तोरेट्ठे तथा बही
 ति “अन्तोरेट्ठे सासङ्कसम्मते, तिरोरेट्ठे सासङ्कसम्मते” ति वुत्तसिक्खापद-
 द्वयं । अन्तोवस्सं चित्तागारं ति “अन्तोवस्सं चारिकं पक्कमेय्य, राजागारं
 वा चित्तागारं वा...पे०...पोक्खरणिं वा दस्सनाय गच्छेय्या” ति
 च^८ वुत्तसिक्खापदद्वयं । आसन्दिं सुत्तकन्तना ति “आसन्दिं वा^९ पल्लङ्कं वा 20
 परिभुज्जेय्य, सुत्तं कन्तेय्या” ति वुत्तसिक्खापदद्वयं ।

वेय्यावच्चं सहत्था चा ति “गिहिवेय्यावच्चं^{१०} करेय्य, अगारिकस्स
 वा परिब्बाजकस्स वा परिब्बाजिकाय वा सहत्था खादनीयं वा भोजनीयं
 वा ददेय्या” ति वुत्तसिक्खापदद्वयं । अभिक्खुकावासेन चा ति “अभिक्खुके

१. अणीक०-सी० । २. न्हायना-म०, रो० । ३-३. दुब्बण्णा चे-सी० । ४. ० सेसं
 पाटि०-सी० । ५. लसुणू०-सी० । ६. वण्णयाम-सी०, स्या० । ७. नहानं अत्थरणं-सी०,
 स्या०, रो० । ८. सी०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. गिहो०-सी० ।

B. 149

R. 1313

आवासे वस्सं वसेय्या” ति इदमेतं सन्धाय वुत्तं । छत्तं यानं च सङ्घाणि
 (१६४.६) ति^१ “छत्तुपाहनं^२ धारेय्य, यानेन यायेय्य, सङ्घाणि धारेय्या” ति
 वुत्तसिक्खापदत्तयं । अलङ्कारगन्धवासितं^३ ति “इत्थालङ्कारं धारेय्य, गन्ध-
 चुण्णकेन नहायेय्य, वासितकेन पिञ्जाकेन नहायेय्या” ति वुत्तसिक्खापदत्तयं ।
 5 भिक्खुनी ति आदिना “भिक्खुनिया उम्मद्वापेय्या” ति^४ आदीनि चत्तारि
 सिक्खापदानि वुत्तानि । असङ्गच्छिका आपत्ती ति “असङ्गच्छिका गामं पवि-
 सेय्य पाचित्तियं” ति एवं वुत्तआपत्ति^५ च । चत्तारीसा चतुत्तरी ति एतानि
 सब्बानि पि चतुचत्तालीस सिक्खापदानि वुत्तानि^६ ।

कायेन न वाचाचित्तेन, कायचित्तेन न वाचतो ति कायेन चेव
 10 कायचित्तेन च समुदुहन्ति; न वाचाचित्तेन न वाचतो ति अत्थो ।
 द्विसमुट्ठानिका^७ सब्बे, समा एलकलोमिका ति इदं उत्तानत्थमेव ।

पदसोधम्मसमुद्धानवण्णना

८. पदञ्जत्र असम्मता ति “पदसो धम्मं, मातुगामस्स उत्तरि-
 छप्पञ्चवाचाहि^८ धम्मं देसेय्य, अञ्जत्र विञ्जुना पुरिसविग्गहेन, असम्मतो
 भिक्खुनियो ओवदेय्या” ति^९ वुत्तसिक्खापदत्तयं । तथा अत्थङ्गतेन चा ति
 15 “अत्थङ्गते सुरिये^{१०} ओवदेय्या” ति इदमेतं सन्धाय वुत्तं । तिरच्छानविज्जा
 द्वे ति “तिरच्छानविज्जं परियापुणेय्य, वाचेय्या” ति एवं वुत्तसिक्खापदद्वयं ।
 अनोकासो^{११} च पुच्छना ति “अनोकासकतं भिक्खुं पञ्चं पुच्छेय्या” ति
 इदमेतं सन्धाय वुत्तं ।

अद्धानसमुद्धानवण्णना

९. अद्धाननावं^{१२} पणीतं ति “भिक्खुनिया सद्धि संविधाय
 20 एकद्धानमगं पटिपज्जेय्य, एकं नावं अभिरुहेय्य, पणीतभोजनानि अगिलानो
 अत्तनो अत्थाय विञ्जापेत्वा भुञ्जेय्या” ति वुत्तसिक्खापदत्तयं । मातुगामेन

१. ति च-सी० । २. छत्तू-सी० । ३. ०कारं गन्ध-सी० । ४. ति च-सी० ।
 ५. वुत्ता-सी० । ६. सी० पोत्थके नत्थि । ७. द्वे-सी०, रो० । ८. उत्तरि-सी०;
 रो० पोत्थके नत्थि । ९. ति च-सी० । १०. सुरिये-म०, रो० । ११. ०कासे-सी०, स्या० ।
 १२. अद्धानं नावं-सी०, रो० ।

संहरे (१६४.१६) ति मातुगामेन सद्धि संविधाय गमनं च “सम्बाधे लोमं संहरापेय्या”^१ ति वुत्तसिक्खापदं च । धञ्जं निमन्तिता चेवा ति “धञ्जं विञ्जापेत्वा वा” ति च “निमन्तिता वा पवारिता वा खादनीयं वा भोजनीयं वा खादेय्य वा भुञ्जेय्य वा” ति^२ वुत्तसिक्खापदं च । अट्ट चा ति भिक्खुनीनं वुत्ता अट्ट पाटिदेसनीया वा^३ ।

5

थेय्यसत्थसमुद्धानवण्णना

१०. थेय्यसत्थं उपस्सुती ति थेय्यसत्थेन सद्धि संविधाय एकद्धान-मग्गगमनं च उपस्सुतितिट्ठनं^४ च^५ । सूपविञ्जापनेन^६ चा ति इदं सूपोदनविञ्जान्ति सन्धाय वुत्तं । रत्तिच्छन्नं च ओकासं ति “रत्तन्धकारे अप्पदीपे, पटिच्छन्ने ओकासे, अज्झोकासे पुरिसेन सद्धि” ति एवं वुत्तसिक्खापदत्तयं । ब्यूहेन सत्तमा ति इदं तदन्तरमेव “रथिकाय वा ब्यूहे वा सिङ्घाटके वा पुरिसेन सद्धि” ति आगतसिक्खापदं सन्धाय वुत्तं ।

B. 150

10

धम्मदेसनासमुद्धानादिवण्णना

११-१३. धम्मदेसनासमुद्धानानि^७ एकादस उत्तानानेव । एवं ताव सम्भिन्नसमुद्धानं वेदितव्वं । नियतसमुद्धानं पन तिविधं, तं एकेकस्सेव सिक्खापदस्स होति, तं विसुंयेव दस्सेतुं “भूतं कायेन जायती” ति आदि वुत्तं, तं उत्तानमेव ।

R. 1314

15

१४. नेत्तिधम्मालोमिकं ति विनयपालिधम्मस्स^८ अनुलोमं ति^९ ।

समुद्धानसीसवण्णना निह्तिता ।

१. संहरेय्या-सी०, स्या०, रो० । २. ति च-रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४-४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. सूपं-सी० । ६. एत्थ रो० पोत्थके “छत्त-दण्ड-सत्थ-आवुध-पादुक-उपाहन-यान-सयन-पल्लत्थिक-वेठित-ओगुएठता” ति अधिको पाठो दिस्सति । ७. ०पालिया धम्मस्स-सी०; ०पाळि०-म०, रो० । ८. सी० पोत्थके नत्थि ।

४-५. अन्तरपेय्यालं

कतिपुच्छावारवण्णना

B. 151

१-७. इदानीं आपत्तिआदिकोट्टासेसु कोसल्लजननत्थं “कति आपत्तियो” ति आदिना नयेन मातिकं ठपेत्वा निद्देसप्पटिनिद्देसवसेन विभङ्गो वुत्तो ।

तत्थ कति आपत्तियो (१६७.१)ति मातिकाय च विभङ्गे च आगता-
 5 पत्तिपुच्छा । एस नयो दुतियपदे पि । केवलं^१ हेत्थ^१ आपत्तियो एव रासिवसेन
 खन्धा ति वुत्ता । विनीतवत्थूनी^२ ति तासं आपत्तीनं विनयपुच्छा; “विनीतं
 विनयो वूपसमो” ति इदं^३ हि^३ अत्थतो एकं, विनीतानियेव विनीतवत्थूनी
 ति अयमेत्थ पदत्थो । इदानीं येषु सति आपत्तियो होन्ति, असति न होन्ति,
 ते दस्सेतुं “कति अगारवा” ति पुच्छाद्वयं । विनीतवत्थूनी ति अयं पन
 10 तेसं अगारवानं विनयपुच्छा । यस्मा पन ता आपत्तियो विपत्ति आपत्ता
 नाम नत्थि, तस्मा “कति विपत्तियो” ति अयं आपत्तीनं विपत्तिभावपुच्छा ।
 कति आपत्तिसमुट्ठानानी ति तासंयेव आपत्तीनं समुट्ठानपुच्छा । विवाद-
 मूलानि अनुवादमूलानी ति इमां^४ “विवादाधिकरणं अनुवादाधिकरणं” ति
 आगतानं विवादानुवादानं मूलपुच्छा । सारणीया^५ धम्मा ति विवादानुवाद-
 15 मूलानं अभावकरधम्मपुच्छा । भेदकरवत्थूनी ति अयं “भेदनसंवत्तनिकं वा
 अधिकरणं” ति आदीसु वुत्तभेदकरणपुच्छा^६ । अधिकरणानी ति भेदकर-
 वत्थूसु सति उप्पज्जनधम्मपुच्छा । समथा ति तेसंयेव वूपसमनधम्मपुच्छा ।
 पञ्च आपत्तियो ति मातिकाय आगतवसेन वुत्ता । सत्ता ति विभङ्गे
 आगतवसेन ।

20 ८. आरका एतेहि रमती ति आरति; भुसा^७ वा रति^७ आरति ।
 विना एतेहि रमती ति विरति । पच्चेकं पच्चेकं विरमती^८ ति पटिविरति ।

१-१. केवलम्हेत्थ-स्या०, रो०, म० । २. वत्थू-सी० । ३-३. इदम्हि-म०, रो० ।
 ४. इमानि-सी० । ५. सारा-सी० । ६. वुत्तकारण-सी० । ७. आवुसो-रो० । ८. रती
 ति-रो० । ९. विरती-स्या०, रो० ।

वेरं मणति विनासेतीति वेरमणी (१६८.४) । न एताय एते आपत्तिक्खन्धा करीयन्तीति अक्रिरिया^१ । यं एताय असति आपत्तिक्खन्धकरणं उपपज्जेय्य, तस्स पटिपक्खतो अकरणं । आपत्तिक्खन्धअज्झापत्तिया पटिपक्खतो अनज्झापत्ति । वेलनतो वेला; चलयनतो^२ विनासनतोति अत्थो । निय्यानं^३ सिनोति बन्धति निवारेतीति सेतु । आपत्तिक्खन्धानमेतं अधिवचनं । 5 सो सेतु एताय पज्जत्तिया हज्जती^४ति सेतुघातो । सेसविनीतवत्थुनिहेसेसु पि एसेव नयो ।

R. 1315

B. 152

६-१०. बुद्धे अगारवादीसु यो बुद्धे धरमाने उपट्ठानं न गच्छति, परिनिब्बुते चेतियट्ठानं बोधिट्ठानं न गच्छति, चेतियं वा बोधिं वा न वन्दति, चेतियङ्गणे सद्धत्तो सउपाहनो चरति, नत्थेतस्स बुद्धे 10 गारवोति वेदितब्बो । यो पन सक्कोन्तोयेव धम्मस्सवनं न गच्छति, सरभज्जं न भणति, धम्मकथं न कथेति, धम्मस्सवनगं भिन्दित्वा गच्छति, विक्खित्तो वा अनादरो वा निसीदति, नत्थेतस्स धम्मे^५ गारवो । यो थेरनवमज्झिमेसु चित्तीकारं न पच्चुपट्ठापेति, उपोसथा- गारवितक्कमाळकादीसु कायप्पागब्भियं दस्सेति, यथावुद्धं न वन्दति, नत्थे- 15 तस्स सद्धे गारवो । तिस्सो सिक्खा समादाय असिक्खमानोयेव पन सिक्खाय अगारवोति वेदितब्बो । पमादे च सतिविप्पवासे तिट्ठमानोयेव अप्पमादलक्खणं अब्रूह्यमानो अप्पमादे अगारवोति वेदितब्बो । तथा आमिसपटिसन्थारं^६ धम्मपटिसन्थारंति इमं दुविधं पटिसन्थारं अकरोन्तो- येव पटिसन्थारे अगारवोति वेदितब्बो^७ । गारवनिहेसे वुत्तविपरियायेन 20 अत्थो वेदितब्बो ।

१४. विवादमूलनिहेसे “सत्थरि पि अगारवो”ति आदीनं बुद्धे अगारवादीसु वुत्तनयेनेव अत्थो वेदितब्बो । अप्पतिस्सोति अनीचवुत्ति; न सत्थारं जेट्ठकं कत्वा विहरति । अज्झत्तं वाति अत्तनो सन्ताने वा अत्ततो पक्खे वा; सकाय परिसायाति अत्थो । बहिद्धा वा^८ति परसन्ताने 25 वा परपक्खे वा । तत्र तुम्हेति तस्मिं अज्झत्तबहिद्धाभेदे सपरसन्ताने वा

१. अक्रिया-रो० । २. वेलनतो-सी०, रो० । ३. निय्याणं-सी० । ४. हनती-रो० । ५. धम्म-सी० । ६. सन्थारं-रो० । एवमुपरि पि । ७. ०ति-सी० । ८. सी० पोत्यके नत्थि ।

सपरपरिसाय वा । पहानाय वायमेय्याथा (१६६.३) ति मेत्ताभावनादीहि नयेहि पहानत्थं वायमेय्याथ; मेत्ताभावनादिनयेन हि तं अञ्जत्तं पि बहिद्धा पि पहीयति । अनवस्सवाया ति अप्पवत्तिभावाय^१ ।

R. 1316 5 सन्दिट्ठपरामासी ति सकमेव दिट्ठि परामसति; यं अत्तना^२ दिट्ठिगतं गहितं, इदमेव सच्चं ति गण्हाति । आधानग्गाही^३ ति दळ्हग्गाही ।

B. 153 १५. अनुवादमूलनिद्देसो किञ्चा पि विवादमूलनिद्देसेनेव समानो^४, अथ खो अट्टारस भेदकरवत्थुनि निस्साय विवदन्तानं कोधूपनाहादयो विवादमूलानि । तथा विवदन्ता पन सीलविपत्तिआदीसु अञ्जतर-विपत्ति^५ आपजित्वा “असुको भिक्खु असुकं नाम विपत्ति आपन्नो” ति वा, “पारा-
10 जिकं आपन्नोसि, सङ्खादिसेसं आपन्नोसी” ति वा अनुवदन्ति । एवं अनु-
वदन्तानं कोधूपनाहादयो अनुवादमूलानी ति अयमेत्थ विसेसो ।

१६. सारणीयधम्मनिद्देसे^६ मेत्तचित्तेन^७ कतं कायकम्मं मेत्तं काय-
कम्मं नाम । आवि^८ चैव रहो चा ति सम्मुखा च परम्मुखा च । तत्थ नवकानं चीवरकम्मादीसु सहायभावगमनं सम्मुखा मेत्तं^९ कायकम्मं नाम ।
15 थेरानं पन पादधोवनवीजनवातदानादिभेद^{१०} पि सब्बं सामीचिकम्मं सम्मुखा मेत्तं^{११} कायकम्मं नाम । उभयेहि पि दुन्निक्खित्तानं दारुभण्डादीनं तेसु अवमञ्ज^{१२} अक्त्वा अत्तना दुन्निक्खित्तानं विय पटिसामनं परम्मुखा मेत्तं^{१३} कायकम्मं नाम । अयं पि धम्मो सारणीयो ति अयं मेत्ताकायकम्म-
सङ्घातो धम्मो सरितब्बो सतिजनको; यो नं करोति, तं पुग्गलं; येसं कतो
20 होति, ते पसन्नचित्ता “अहो सप्पुरिसो” ति अनुस्सरन्ती ति अधिप्पायो । पियकरणो ति तं पुग्गलं सब्रह्मचारीनं पियं करोति । गरुकरणो ति तं पुग्गलं सब्रह्मचारीनं गरुं करोति । सङ्गहाया ति आदीसु सब्रह्मचारीहि^{१४} सङ्गहेतव्वभावाय । तेहि सद्धि अविवादाय समग्गभावाय एकीभावाय च संवत्तति ।

१. अप्पवत्त०-सी० । २. अत्तनो-सी० । ३. आधानग्गाही-सी० । एवमुपरि पि ।
४. ०व-सी० । ५. अञ्जतरं-सी० । ६. सारा०-सी० । ७. मेत्ता०-रो० । ८. आवी-
सी० । ९. सी० पोत्थके नत्थि । १०. ०वीजन०-म०, रो० । ११. सी० पोत्थके नत्थि ।
१२. अवमञ्ज-सी० । १३. मेत्ता-रो० । १४. ब्रह्म०-सी० ।

मेत्तं वचीकम्मं (१७१.१) ति आदीसु देवत्थेरो तिससत्थेरो ति एवं पग्गय्ह वचनं सम्मुखा मेत्तं वचीकम्मं नाम । विहारे असन्ते पन तं पटि-
पुच्छन्तस्स “कुहि अम्हाकं देवत्थेरो, कुहि अम्हाकं तिससत्थेरो, कदा नु खो
आगमिस्सती” ति एवं ममायनवचनं परम्मुखा मेत्तं वचीकम्मं नाम ।
मेत्तासिनेहसिनिद्धानि पन नयनानि उम्मीलेत्वा^१ पसन्नेन मुखेन ^५
ओलोकनं सम्मुखा मेत्तं मनोकम्मं नाम । “देवत्थेरो तिससत्थेरो अरोगो
होतु, अप्पाबाधो^२” ति समन्नाहरणं परम्मुखा मेत्तं मनोकम्मं नाम ।

अप्पटिविभत्तभोगी ति नेव आमिसं पटिविभजित्वा भुञ्जति,
न पुगलं । यो हि “एत्तकं परेसं दस्सामि, एत्तकं अत्तना भुञ्जिस्सामि,
एत्तकं वा असुकस्स च असुकस्स च दस्सामि, एत्तकं अत्तना भुञ्जिस्सामी” ^{१०} R. 1317 B. 154
ति विभजित्वा^३ भुञ्जति, अयं पटिविभत्तभोगी नाम । अयं पन एवं अक्त्वा
आभतं पिण्डपातं थेरांसनतो पट्टाय दत्त्वा गहितावसेसं भुञ्जति ।
“सीलवन्तेही” ति वचनतो दुस्सीलस्स अदातुं पि वट्टति, सारणीयधम्म-
पूरकेन^४ पन सब्बेसं दातब्बमेवा ति वुत्तं । गिलानगिलानुपट्टाकआगन्तुक-
गमिकचीवरकम्मादिपसुतानं विचेय्य दातुं^५ पि वट्टति । न हि एते ^{१५}
विचिनित्वा देन्तेन पुगलविभागो कतो होति, ईदिसानं हि किच्छलाभत्ता
विसेसो कातब्बोयेवा ति अयं करोति ।

अखण्डानी ति आदीसु यस्स सत्तसु आपत्तिक्खन्धेसु आदिमिह वा
अन्ते वा सिक्खापदं भिन्नं होति, तस्स सीलं परियन्ते छिन्नसाटको विय
खण्डं नाम । यस्स पन वेमज्जे भिन्नं, तस्स मज्जे^६ छिद्दसाटको विय छिद्दं ^{२०}
नाम होति । यस्स पटिपाटिया द्वे तीणि भिन्नानि, तस्स पिट्ठियं वा
कुच्छियं वा उट्ठितेन विसभागवण्णेन काळरत्तादीनं अञ्जतरसरीरवण्णा^७
गावी^८ विय सबलं नाम होति । यस्स अन्तरन्तरा भिन्नानि, तस्स अन्त-
रन्तरा विसभागवण्णबिन्दुविचित्रा गावी विय कम्मासं नाम होति । यस्स
पन सब्बेन सब्बं अभिन्नानि सीलानि, तस्स तानि सीलानि अखण्डानि ^{२५}

१. उम्मीलेत्वा-स्या०, रो० । २. अब्याबाधो-रो० । ३. पटिविभजित्वा-सी० ।

४. सारा०-सी०; ०पूरनेन-रो० । ५. दानं-सी० । ६. सी० पोत्थके नत्थि । ७-७. ०वरण-
गावी-सी०; ०गावा-रो० ।

अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि (१७१.११) नाम होन्ति । तानि पनेतानि भुजिस्सभावकरणतो^१ भुजिस्सानि । विञ्जूहि पसत्थत्ता विञ्जुप्प-
सत्थानि^२ । तण्हादिट्ठीहि अपरामट्टत्ता अपरामट्टानि । उपचारसमार्धि वा^३
अप्पनासमार्धि^४ वा संवत्तयन्ती ति समाधिसंवत्तनिकानी ति वुच्चन्ति ।
^५ सीलसामञ्जगतो विहरती ति तेषु तेषु दिसाभागेषु विहरन्तेहि
कल्याणसीलेहि भिक्खूहि सद्धि समानभावूपगतसीलो विहरति ।

यायं दिट्ठी ति मग्गसम्पयुत्ता सम्मादिट्ठि । अरिया ति निद्दोसा ।
निय्याती^५ ति निय्यानिका । तक्करस्सा ति यो तथाकारी होति, तस्स^६ ।
दुक्खक्खयाया ति सब्बदुक्खस्स खयत्थं । सेसं याव समथभेदपरियोसाना
^{१०} उत्तानत्थमेव ।

कतिपुच्छावारवण्णना^७ निट्ठिता^८ ।

१. भुजिस्स०—सी०; भुजिस्स०—रो० । एवमुपरि पि । २. विञ्जुप्प०—स्या०;
विञ्जुप्पसट्टानि—रो० । ३. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. अप्पणा०—सी० । ५. नीयाति—
सी० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७—८. रो० पोत्थके नत्थि ।

६. खन्धकपुच्छावारो

पुच्छाविस्सज्जनावण्णना

१. उपसम्पदं पुच्छिस्सं (२०७.१)ति उपसम्पदखन्धकं पुच्छिस्सं ।
 सनिदानं सनिद्देसं ति निदानेन च निद्देसेन च सद्धिं पुच्छिस्सामि ।
 समुक्कट्टपदानं कति आपत्तियो ति यानि तत्थ समुक्कट्टानि उत्तमानि पदानि
 वुत्तानि, तेसं समुक्कट्टपदानं उत्तमपदानं सद्धेपतो कति आपत्तियो होन्ती
 ति । येन येन^१ हि^१ पदेन या या आपत्ति पञ्चत्ता, सा सा^२ तस्स तस्स^३ 5
 पदस्स आपत्ती ति वुच्चति । तेन वुत्तं “समुक्कट्टपदानं कति आपत्तियो”
 ति । द्वे आपत्तियो ति ऊनवीसतिवस्सं उपसम्पादेन्तस्स पाचित्तियं,
 सेसेसु सब्बपदेसु दुक्कटं ।

B. 155

R. 1318

तिस्सो ति “नस्सन्तेते विनस्सन्तेते, को तेहि अत्थो” ति वदतो^३
 भेदपुरेक्खारानं उपोसथकरणे थुल्लच्चयं, उक्खित्तकेन^४ सद्धिं उपोसथकरणे 10
 पाचित्तियं, सेसेसु दुक्कटं ति एवं उपोसथखन्धके तिस्सो आपत्तियो ।
 एका ति वस्सूपनायिकखन्धके एका दुक्कटापत्तियेव ।

तिस्सो ति भेदपुरेक्खारस्स पवारयतो थुल्लच्चयं, उक्खित्तकेन सद्धिं
 पाचित्तियं, सेसेसु दुक्कटं ति एवं पवारणखन्धके पि तिस्सो आपत्तियो ।

तिस्सो ति वच्छतरि उग्गहेत्वा मारेन्तानं पाचित्तियं, रत्तेन चित्तेन 15
 अङ्गजातल्लुपने^५ थुल्लच्चयं, सेसेसु दुक्कटं ति एवं चम्मसंयुत्ते पि तिस्सो
 आपत्तियो । भेसज्जखन्धके पि समन्ता द्वङ्गुले थुल्लच्चयं, भोज्जयागुया पाचि-
 त्तियं, सेसेसु दुक्कटं ति एवं तिस्सो आपत्तियो ।

कठिनं^६ केवलं पञ्चत्तिमेव, नत्थि तत्थ आपत्ति । चीवरसंयुत्ते
 कुसचीवरवाकचीरेसु थुल्लच्चयं, अतिरेकचीवरे निस्सगियं पाचित्तियं,^७ सेसेसु 20
 दुक्कटं ति इमा तिस्सो आपत्तियो ।

१-१. हि येन-सी०, रो०; येन-स्या० । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. म० पोत्थके
 नत्थि । ४. उक्खित्तेन-सी० । एवमुपरि पि । ५. ०जातं-रो० । ६. कथिनं-म०, रो० ।
 ७. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

चम्पेय्यके एका दुक्कटापत्तियेव । कोसम्बक-कम्मक्खन्धक-पारि-
वासिक-समुच्चयक्खन्धकेसु पि एका दुक्कटापत्तियेव ।

B. 156

समथक्खन्धके छन्ददायको खिथ्यति^१, खिथ्यनकं पाचित्तियं, सेसेसु
दुक्कटं पि इमा द्वे आपत्तियो । खुद्वकवत्थुके अत्तनो अङ्गजातं छिन्दति,
^५ थुल्लच्चयं, रोमद्वे^२ पाचित्तियं, सेसेसु दुक्कटं ति इमा तिस्सो आपत्तियो ।
सेनासनक्खन्धके गरुभण्डविस्सज्जने थुल्लच्चयं, सङ्घिका विहारा निक्कड्डुने
पाचित्तियं, सेसेसु दुक्कटं ति इमा तिस्सो आपत्तियो ।

सङ्घभेदे भेदकानुवत्तकानं थुल्लच्चयं, गणभोजने पाचित्तियं ति इमा
द्वे आपत्तियो । समाचारं पुच्छिस्सं (२०६.१६) ति वुत्ते वत्तक्खन्धके
^{१०} एका दुक्कटापत्तियेव । सा सब्बवत्तेसु अनादरियेन होति । तथा पाति-
मोक्खट्टपने । भिक्खुनिक्खन्धके अप्पवारणाय पाचित्तियं, सेसेसु दुक्कटं ति^३
R. 1319 द्वे आपत्तियो । पञ्चसतिकसत्तसतिकेसु केवलं धम्मो सङ्गहं आरोपितो,
नत्थि तत्थ आपत्ती ति ।

खन्धकपुच्छावारवण्णना^४ निट्ठिता ।

१. खीयति-सी० । एवमुपरि पि । २. रोमत्थे-सी०, रो० । ३. ति इमा-सी० ।
४. ०पुच्छावण्णना-सी०, स्या०, रो० ।

७. एकुत्तरिकनया

एककवारवण्णना

B. 157

१. आपत्तिकरा धम्मा जानितब्बा (२११.१)ति आदिमिह एकुत्तरिकनये आपत्तिकरा धम्मा नाम छ आपत्तिसमुद्धानानि । एतेसं हि वसेन पुग्गलो आपत्ति आपज्जति, तस्मा आपत्तिकरा ति वुत्ता । अनापत्तिकरा नाम सत्त समथा । आपत्ति जानितब्बा ति तस्मिं तस्मिं^१ सिक्खापदे च विभङ्गे च वुत्ता आपत्ति जानितब्बा । अनापत्ती ति “अनापत्ति भिक्खु असा- 5 दियन्तस्सा” ति आदिना नयेन अनापत्ति जानितब्बा । लहुका ति लहुकेन विनयकम्मेन विसुज्झनतो पञ्चविधा आपत्ति । गरुका ति गरुकेन विनयकम्मेन विसुज्झनतो सङ्घादिसेसा आपत्ति । केनचि आकारेन अनापत्तिभावं उपनेतुं असक्कुणेय्यतो पाराजिकापत्ति च । सावसेसा ति ठपेत्वा पाराजिकं सेसा । अनवसेसा ति पाराजिकापत्ति । द्वे आपत्तिक्खन्धा दुट्ठुल्ला; अवसेसा 10 अदुट्ठुल्ला । सप्पटिकम्मदुकं सावसेसदुकसदिसं । देसनागामिनिदुकं^२ लहुकदुकसङ्गहितं^३ ।

अन्तरायिका ति सत्त पि आपत्तियो सञ्चिवीतिक्कन्ता सगगन्तरायं चेव मोक्खन्तरायं च करोन्ती ति अन्तरायिका । अजानन्तेन वीतिक्कन्ता पन पण्णत्तिवज्जापत्ति नेव सगगन्तरायं न मोक्खन्तरायं करोती^४ ति 15 अनन्तरायिका । अन्तरायिकं आपन्नस्सा पि देसनागामिनि देसेत्वा वुद्धानगामिनितो वुद्ढाय सुद्धिपत्तस्स^५ सामणेरभूमियं ठितस्स च अवारितो सगगमोक्खमग्गो ति । सावज्जपञ्जती ति लोकवज्जा । अनवज्जपञ्जती ति पण्णत्तिवज्जा । किरियतो समुद्धिता नाम यं करोन्तो आपज्जति पाराजिकापत्ति विय । अकिरियतो ति यं अकरोन्तो आपज्जति, चीवरअन- 20 धिद्धानापत्ति विय । किरियाकिरियतो ति यं करोन्तो च अकरोन्तो च आपज्जति, कुटिकारापत्ति विय ।

१. रो० पोत्थके नट्थि । २. ०गामिनी०-स्या०; ०गामि०-सी० । ३. ०सङ्गहीतं-सी० । एवमुपरि पि । ४. करोन्ती-सी० । ५. सुद्धि पत्तस्स-सी०; सुद्धिपत्तस्स-स्या०, रो० ।

R. 1320

B. 158

पुब्बापत्ती (२११.११) ति पठमं आपन्नापत्ति । अपरापत्ती ति पारिवासिकादीहि पच्छा आपन्नापत्ति । पुब्बापत्तीनं अन्तरापत्ति नाम मूलविसुद्धिया अन्तरापत्ति । अपरापत्तीनं अन्तरापत्ति नाम अग्घविसुद्धिया अन्तरापत्ति । कुरुन्दियं पन “पुब्बापत्ति नाम पठमं आपन्ना । अपरापत्ति 5 नाम मानत्तारहकाले आपन्ना । पुब्बापत्तीनं अन्तरापत्ति नाम परिवासे आपन्ना । अपरापत्तीनं अन्तरापत्ति नाम मानत्तचारे आपन्ना” ति वुत्तं । इदं पि एकेन परियायेन युज्जति ।

देसिता गणनूपगा^१ नाम या धुरनिक्खेपं कत्वा पुन न आपब्जिस्सामी ति देसिता होति । अगणनूपगा नाम या धुरनिक्खेपं अकत्वा 10 सउस्साहे नेव चित्तेन अपरिसुद्धेन देसिता होति । अयं हि देसिता पि देसितगणनं न उपेति । अट्ठमे वत्थुस्मि भिक्खुनिया पाराजिकमेव होति । पञ्जत्ति जानितब्बा ति आदीसु नवसु पदेसु पठमपाराजिकपुच्छाय वुत्तनयेनेव विनिच्छयो वेदितब्बो ।

थुल्लवज्जा^२ ति थुल्लदोसे पञ्जत्ता गरुकापत्ति । अथुल्लवज्जा ति 15 लहुकापत्ति । गिहिपटिसंयुत्ता^३ ति सुधम्मत्थेरस्स आपत्ति, या च धम्मिकस्स पटिस्सवस्स असच्चापने आपत्ति, अवसेसा न गिहिपटिसंयुत्ता । पञ्चानन्तरियकम्मापत्ति नियता, सेसा अनियता । आदिकरो ति मुदिन्नत्थेरादि आदिकम्मिको । अनादिकरो ति मक्कटीसमणादि अनुपञ्जत्तिकारको । अधिच्चापत्तिको नाम यो कदाचि करहचि आपत्ति 20 आपज्जति । अभिण्हापत्तिको नाम यो निच्चं आपज्जति ।

चोदको नाम यो वत्थुना वा आपत्तिया वा परं चोदेति । यो पन एवं चोदितो अयं चुदितको नाम । पञ्चदससु धम्मेसु अप्पतिट्ठित्वा अभूतेन वत्थुना चोदेन्तो अधम्मचोदको नाम, तेन तथा चोदितो अधम्मचुदितको नाम । विपरियायेन धम्मचोदकचुदितका वेदितब्बा । 25 मिच्छत्तनियतेहि वा सम्मत्तनियतेहि वा धम्मेहि समन्नागतो नियतो, विपरीतो अनियतो ।

१. गणनूपिका-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. विज्जा-रो० । ३. गिही०-सी० । एवमुपरि पि ।

सावका भब्बापत्तिका (२१२.३) नाम, बुद्धा च पच्चेकबुद्धा च अभब्बापत्तिका^१ नाम । उक्खेपनीयकम्मकतो^२ उक्खित्तको नाम, अवसेस-चतुर्विधतज्जनीयादिकम्मकतो अनुक्खित्तको नाम । अयं हि उपोसथं वा पवारणं वा धम्मपरिभोगं वा आमिसपरिभोगं वा न कोपेति । “भेत्तियं भिक्खुनि नासेथ, दूसको नासेतब्बो, कण्टको समणुद्देसो नासेतब्बो” ति एवं^५ लिङ्गदण्डकम्म-संवासनासनाहि नासितब्बो^३ नासितको नाम । सेसा सब्बे अनासितका । येन सद्धि उपोसथादिको संवासो अत्थि, अयं समानसंवासको, इतरो नानासंवासको । सो कम्मनानासंवासको लद्धिनानासंवासको ति दुविधो होति । ठपनं जानितब्बं ति “एकं भिक्खवे अधम्मिकं पातिमोक्खट्टपनं” ति आदिना नयेन वुत्तं पातिमोक्खट्टपनं जानितब्बं^{१०} ति अत्थो ।

B. 159,
R. 1321

दुक्कारवर्णना

२-३. दुकेसु सचित्तका आपत्ति सञ्जाविमोक्खा^४, अचित्तका नो-सञ्जाविमोक्खा^५ । लद्धसमापत्तिकस्स आपत्ति नाम भूतारोचनापत्ति, अलद्धसमापत्तिकस्स आपत्ति^६ नाम^७ अभूतारोचनापत्ति । सद्धम्मपटिसञ्जुत्ता^८ नाम पदसोधम्मादिका, असद्धम्मपटिसञ्जुत्ता नाम दुट्ठुल्लवाचापत्ति ।^{१५} सपरिक्खारपटिसञ्जुत्ता नाम निस्सगियवत्थुनो अनिस्सज्जित्वा^९ परिभोगे, पत्तचीवरानं निदहने, किलिट्ठचीवरानं अधोवने, मलग्गहितपत्तस्स अपचने ति एवं अयुत्तपरिभोगे आपत्ति । परपरिक्खारपटिसञ्जुत्ता नाम सङ्घिक-मञ्चपीठादीनं अज्झोकासे सन्थरणअनापुच्छागमनादीसु आपज्जितब्बा आपत्ति । सपुग्गलपटिसञ्जुत्ता नाम “मुदुपिट्टिकस्स लम्बिस्स ऊरुना^{२०} अङ्गजातं पिळेन्तस्सा” ति आदिना नयेन वुत्तापत्ति । परपुग्गलपटि-सञ्जुत्ता नाम मेथुनधम्मकायसंसगपहारदानादीसु वुत्तापत्ति, “सिखरणीसी^{१०}” ति सच्चं भणन्तो गरुक्कं आपज्जति, “सम्पजानमुसावादे पाचि-

१. अभब्बापत्तिका-सी० । २. उक्खेपनीय-सी०, रो० । ३. नासितो वा-सी०; नासितो व-स्या० । ४. ०विमोक्खो-सी० । ५-५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. ०पटिसंयुत्ता-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ७. अनिस्सज्जित्वा-सी० । ८. पेळेन्तस्सा-सी०, रो० । ९. सिखरणीसी-सी० ।

त्तियं” ति मुसा भणन्तो लहुकं (२१२.२१) । अभूतारोचने मुसा भणन्तो गरुकं । भूतारोचने सच्चं भणन्तो लहुकं ।

“सङ्घकम्मं वग्गं करिस्सामी” ति अन्तोसीमाय एकमन्ते निसी-
दन्तो भूमिगतो आपज्जति नाम । सचे पन अङ्गुलिमत्तं पि आकासे तिद्वेय्य,
5 न आपज्जेय्य, तेन वुत्तं “नो वेहासगतो” ति । वेहासकुटिया आहच्चपादकं
मञ्चं वा पोठं वा अभिनिसीदन्तो वेहासगतो आपज्जति नाम । सचे पन तं
भूमियं पञ्चापेत्वा निपज्जेय्य न आपज्जेय्य, तेन वुत्तं—“नो भूमिगतो” ति ।
गमियो गमियवत्तं अपूरेत्वा गच्छन्तो निक्खमन्तो आपज्जति नाम, नो
पविसन्तो । आगन्तुको आगन्तुकवत्तं अपूरेत्वा सछत्तुपाहनो पविसन्तो
10 पविसन्तो आपज्जति नाम, नो निक्खमन्तो ।

B. 160,
R. 1322

आदियन्तो आपज्जति नाम भिक्खुनी अतिगम्भीरं उदकसुद्धिकं
आदियमाना; दुब्बण्णकरणं अनादियित्वा चीवरं परिभुञ्जन्तो पन अनादियन्तो
आपज्जति नाम । मूगव्वतादीनि^१ तित्थियवत्तानि^२ समादियन्तो समादि-
यन्तो आपज्जति नाम । पारिवासिकादयो पन तज्जनीयादिकम्मकता वा
15 अत्तनो वत्तं असमादियन्ता आपज्जन्ति^३, ते सन्धाय वुत्तं “अत्थापत्ति न
समादियन्तो आपज्जती” ति । अञ्जातिकाय भिक्खुनिया चीवरं सिब्बन्तो
वेज्जकम्मभण्डागारिककम्मचित्तकम्मानि^४ वा करोन्तो करोन्तो आपज्जति
नाम । उपज्झायवत्तादीनि अकरोन्तो अकरोन्तो आपज्जति नाम । अञ्जा-
तिकाय भिक्खुनिया चीवरं ददमानो देन्तो आपज्जति नाम । सद्धिविहारिक-
20 अन्तेवासिकानं चीवरादीनि अदेन्तो अदेन्तो आपज्जति नाम । अञ्जाति-
काय भिक्खुनिया चीवरं गण्हन्तो पटिगण्हन्तो^५ आपज्जति नाम । “न
भिक्खवे ओवादो न गहेतब्बो” ति वचनतो ओवादं अगण्हन्तो न
पटिगण्हन्तो आपज्जति नाम ।

निस्सग्गियवत्थुं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जन्तो परिभोगेन आपज्जति
25 नाम । पञ्चाहिकं सङ्घाटिचारं अतिक्रामयमानो न^६ परिभोगेन^६ आपज्जति

१. मूगवतादीनि-सी०; मूगवत्तादीनि-स्या० । २. ०व्वतानि-सी०; ०वतादीनि-रो० ।
३. ०नाम-सी० । ४. ०भण्डागारिककम्मचित्तकम्मादीनि-म०; ०भण्ड० रो० । ५. पति-
गण्हन्तो-सी० । ६-६. अपरिभोगेन-म०, रो० ।

नाम । सहगारसेय्यं रत्तिं आपज्जति नाम, नो दिवा, (२१३.८) द्वारं असं-
वरित्वा पटिसल्लीयन्तो दिवा आपज्जति, नो रत्तिं । एकरत्तछारत्तसत्ताह-
दसाहमासातिक्रमेसु वुत्तं^१ आपत्तिं^२ आपज्जन्तो अरुणुग्गे^३ आपज्जति नाम,
पवारत्त्वा भुज्जन्तो न अरुणुग्गे आपज्जति नाम ।

भूतगामं चेव अज्जजातं च छिन्दन्तो छिन्दन्तो आपज्जति नाम,^५
केसे वा नखे वा न छिन्दन्तो न छिन्दन्तो आपज्जति नाम । आपत्तिं
छादेन्तो छादेन्तो आपज्जति नाम, “तिणेन वा पण्णेन वा पटिच्छादेत्वा
आगन्तब्बं, न त्वेव नग्गेन आगन्तब्बं, यो आगच्छेय्य आपत्तिं दुक्कटस्सा”
ति इमं पन आपत्तिं न^३ छादेन्तो आपज्जति नाम । कुसचीरादीनि
धारेन्तो धारेन्तो आपज्जति नाम, “अयं ते भिक्खु पत्तो याव भेदनाय^{१०}
धारेतब्बो” ति इमं आपत्तिं न^४ धारेन्तो आपज्जति नाम ।

“अत्तना व अत्तानं नानासंवासकं करोती” ति एकसीमायं द्वीसु
सङ्घेसु निसिन्नेसु एकस्मि पक्खे निसीदित्वा परपक्खस्स लद्धिं गण्हन्तो
यस्मि पक्खे निसिन्नो तेसं अत्तना व अत्तानं नानासंवासकं करोति नाम ।
येसं सन्तिके निसिन्नो तेसं गणपूरको हुत्वा कम्मं कोपेति, इतरेसं हत्थपासं^{१५}
अनागतत्ता । समानसंवासके पि एसेव नयो । येसं हि सो लद्धिं रोचेति,
तेसं समानसंवासको होति, इतरेसं नानासंवासको । सत्तं^५ आपत्तियो^६
सत्तं^७ आपत्तिक्खन्धा^८ ति आपज्जितब्बतो आपत्तियो, रासट्ठेन खन्धा ति
एवं द्वेयेव नामानि होन्ती ति नामवसेन दुकं दस्सितं । कम्मेन वा सलाक-
ग्गाहेन वा ति एत्थ उद्देसो चेव कम्मं च एकं, वोहारो चेव अनुस्सावना^{२०}
च सलाकग्गाहो च एकं, वोहारानुस्सावनसलाकग्गाहा पुब्बभागा, कम्मं
चेव उद्देसो च पमाणं ।

४. अट्ठानहीनो नाम ऊनवीसतिवस्सो । अज्जहीनो नाम
हत्थच्छिन्नादिभेदो । वत्थुविपन्नो नाम पण्डको तिरच्छानगतो उभतोव्यञ्ज-
नको च । अवसेसा थैय्यसंवासकादयो^९ अट्ठअभब्बपुग्गला करणदुक्कटका^{२५}

१. वुत्तआपत्ति-म०, रो० । २. अरुणुग्गे-सी० । एवमुपरि पि । ३. न छादेन्तो न-
सी० । ४. न धारेन्तो न-सी० । ५-५. सत्तापत्तियो-सी०, रो० । ६-६. सत्तापत्तिक्खन्धा-
सी०, रो० । ७. ०संवासादयो-सी० ।

नाम । दुकटकिरिया दुकटकम्मा, इमस्मियेव अत्तभावे कतेन अत्तनो कम्मेन अभव्वट्ठानं पत्ता ति अत्थो । अपरिपूरो (२१४.६) नाम अपरिपुण्णपत्त-
चीवरो । नो च याचति नाम उपसम्पदं न याचति । अलज्जिस्स च बालस्स
चा ति अलज्जी सचे पि तेपिटको^१ होति, बालो च सचे पि सट्ठिवस्सो
५ होति, उभो पि निस्साय न वत्थव्वं^२ । बालस्स च लज्जिस्स चा^३ ति एत्थ
बालस्स “त्वं निस्सयं गण्हा” ति आणाय पि निस्सयो दातव्वो, लज्जिस्स पन
याचन्तस्सेव । सातिसारं ति सदोसं; यं अज्झाचरन्तो आपत्ति आपज्जति ।

५. कायेन पटिकोसना नाम हत्थविकारादीहि पटिकोसना ।
कायेन पटिजानाती ति हत्थविकारादीहि पटिजानाति । उपघातिका नाम
१० उपघाता^४ । सिक्खूपघातिका नाम सिक्खूपघातो । भोगूपघातिका नाम
परिभोगूपघातो, तत्थ तिस्सो सिक्खा असिक्खतो सिक्खूपघातिका ति^५
वेदितव्वा । सट्ठिकं वा पुग्गलिकं वा दुप्परिभोगं भुञ्जतो भोगूपघातिका
ति^६ वेदितव्वा । द्वे वेनयिका ति द्वे अत्था विनये^७ सिद्धा^८ । पञ्जत्तं नाम
सकले विनयपिटके कप्पियाकप्पियवसेन पञ्जत्तं । पञ्जत्तानुलोमं नाम
१५ चतुसु महापदेसेसु दट्ठव्वं । सेतुघातो ति पच्चयघातो; येन चित्तेन अकप्पियं
करेय्य, तस्स चित्तस्सा पि अनुप्पादनं ति अत्थो । मत्तकारिता ति
मत्ताय पमाणेन करणं; पमाणे ठानं ति अत्थो । कायेन आपज्जती ति
कायद्वारिकं कायेन आपज्जति; वचीद्वारिकं वाचाय । कायेन बुद्धाती ति
तिणवत्थारकसमथे विना पि देसनाय कायेनेव बुद्धाति^९; देसेत्वा बुद्धहन्तो
२० पन वाचाय बुद्धाति । अब्भन्तरपरिभोगो नाम अज्झोहरणपरिभोगो ।
बाहिरपरिभोगो नाम सीसमक्खनादि ।

अनागतं भारं वहती ति अथेरो व समानो थेरेहि वहितव्वं
बीजनगाहधम्मज्जेसनादिभारं वहति; तं नित्थरितुं विरियं^{१०} आरभति ।
आगतं भारं न वहती ति थेरो थेरकिच्चं न करोति, “अनुजानामि भिक्खवे
२५ थेरेन भिक्खुना सामं वा धम्मं भासितुं, परं वा अज्जेसितुं, अनुजानामि
भिक्खवे थेराधेय्यं पातिमोक्खं” ति एवमादि सब्बं परिहापेती ति अत्थो ।

१. तिपिटको-सी०, रो० । २. वत्तव्वं-स्या० । ३. च याचती ति चा-
सी०, स्या० । ४. उपघातो-सी०, रो० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६-६. विनयसिद्धा-म०,
रो० । ७. उद्धाति-सी० । ८. वीरियं-म०, रो० । ९. एवमुपरि पि ।

न कुक्कुचायितब्बं कुक्कुचायती (२१६.८) ति न कुक्कुचायितब्बं कुक्कुचायित्वा^१ करोति । कुक्कुचायितब्बं न कुक्कुचायती ति कुक्कुचायितब्बं न कुक्कुचायित्वा करोति । एतेसं द्विन्नं दिवा च रत्तो च आसवा वड्डन्ती ति अत्थो । अनन्तरदुके पि वुत्तपटिपक्खवसेन अत्थो वेदितब्बो । सेसं तत्थ तत्थ वुत्तनयत्ता उत्तानमेवा ति ।

5

तिकवारवण्णना

६. तिकेसु अत्थापत्ति तिट्ठन्ते भगवति आपज्जती ति अत्थि आपत्ति^२, यं तिट्ठन्ते भगवति आपज्जती ति अत्थो । एसेव^३ नयो सब्बत्थ । तत्थ रुहिरुप्पादार्पत्ति^४ तिट्ठन्ते आपज्जति । “एतरहि खो पनानन्द भिक्खू अञ्जमञ्जं आवुसोवादेन समुदाचरन्ति, न वो ममच्चयेन एवं समुदाचरितब्बं, नवकेन आनन्द भिक्खुना थेरो भिक्खू ‘भन्ते’ ति वा ‘आयस्मा’ ति^५ वा समुदाचरितब्बो” ति वचनतो थेरं आवुसोवादेन समुदाचरणपच्चया आपत्ति परिनिब्बुते भगवति आपज्जति, नो तिट्ठन्ते । इमा द्वे आपत्तियो ठपेट्वा अवसेसा धरन्ते पि भगवति आपज्जति, परिनिब्बुते पि ।

पवारेत्वा अनतिरित्तं भुञ्जन्तो आपत्ति काले आपज्जति नो विकाले । विकालभोजनापत्ति पन विकाले आपज्जति नो काले ।^६ अवसेसा काले चेव आपज्जति विकाले च । सहगारसेय्यं रत्ति आपज्जति,^७ द्वारं असंवरित्वा पटिसल्लीयनं दिवा । सेसा^८ रत्ति चेव दिवा च । “दसवस्सोम्हि अतिरेकदसवस्सोम्ही” ति बालो अव्यत्तो परिसं उपट्ठापेन्तो दसवस्सो आपज्जति नो^९ ऊनदसवस्सो । “अहं पण्डितो व्यत्तो” ति नवो^{१०} वा मज्झिमो वा परिसं उपट्ठापेन्तो ऊनदसवस्सो आपज्जति नो दसवस्सो ।^{११} सेसा^{१२} दसवस्सो चेव आपज्जति ऊनदसवस्सो च । “पञ्चवस्सोम्ही” ति बालो अव्यत्तो अनिस्साय वसन्तो पञ्चवस्सो आपज्जति । “अहं पण्डितो व्यत्तो” ति नवको अनिस्साय वसन्तो ऊनपञ्चवस्सो आपज्जति । सेसं पञ्चवस्सो चेव आपज्जति ऊनपञ्चवस्सो च । अनुपसम्पन्नं पदसो

B. 163

R. 1325

१. ०न-सी० । २. आपत्ति-रो० । ३. एस-सी०, स्या० । ४. लोहितुप्पादा०-म०, रो० । ५. सेसं-सी० । ६. न-स्या०, रो०, म० । ७. सेसं-सी०, स्या०; सेसा आपत्ति-रो० ।

धम्मं वाचेन्तो, मातुगामस्स धम्मं देसेन्तो ति^१ एवरूपि^१ आपर्त्ति कुसलचित्तो आपज्जति, (२१८.३) पाराजिक-सुक्कविस्सट्ठि-कायसंसग्ग-दुट्ठल्ल-अत्त-कामपारिचरिय-दुट्ठदोस-सङ्खभेद-पहारदान-तलसत्तिकादिभेदं अकुसलचित्तो आपज्जति, असञ्चिच्चसहगारसेय्यादि अव्याकतचित्तो आपज्जति, यं अरहा
 5 व आपज्जति, सब्बं अव्याकतचित्तो व आपज्जति, मेथुनधम्मादिभेदमापर्त्ति सुखवेदनासमङ्गी आपज्जति, दुट्ठदोसादिभेदं दुक्खवेदनासमङ्गी, यं सुखवेदना-समङ्गी आपज्जति, तयेव मज्झन्तो हुत्वा आपज्जन्तो अदुक्खमसुखवेदना-समङ्गी आपज्जति ।

तयो पटिक्खेपा ति बुद्धस्स भगवतो तयो पटिक्खेपा । चतूसु पच्चयेसु
 10 महिञ्छता असन्तुट्ठिता किलेससल्लेखनपटिपत्तिया^२ अगोपयना^३, इमे हि तयो धम्मा बुद्धेन भगवता पटिक्खत्ता । अप्पिच्छतादयो पन तयो बुद्धेन भगवता अनुञ्जाता, तेन वुत्तं “तयो अनुञ्जाता” ति ।

६. “दसवस्सोम्ही” ति परिसं उपट्ठापेन्तो^४ “पञ्चवस्सोम्ही” ति निस्सयं अगण्हन्तो बालो आपज्जति नो^५ पण्डितो, ऊनदसवस्सो
 15 “व्यत्तोम्ही” ति बहुस्सुतत्ता परिसं उपट्ठापेन्तो ऊनपञ्चवस्सो च निस्सयं अगण्हन्तो पण्डितो आपज्जति नो बालो; अवसेसं पण्डितो चेव आपज्जति बालो च । वस्सं अनुपगच्छन्तो काले^६ आपज्जति नो जुण्हे; महापवारणाय अप्पवारेन्तो जुण्हे आपज्जति नो काले; अवसेसं काले चेव आपज्जति जुण्हे च । वस्सूपगमनं काले कप्पति नो जुण्हे; महापवारणाय पवारणा
 20 जुण्हे कप्पति नो काले; सेसं अनुञ्जातकं काले चेव^७ कप्पति जुण्हे च ।

कत्तिकपुण्णमासिया पच्छिमे पाटिपददिवसे विकप्पेत्वा ठपितं वस्सिकसाटिकं निवासेन्तो हेमन्ते आपज्जति । कुरुन्दियं पन “कत्तिक-पुण्णमदिवसे अपच्चुद्धरित्वा हेमन्ते आपज्जती” ति वुत्तं, तं पि सुवुत्तं । “चातुमासं अधिट्ठातुं ततो परं विकप्पेतुं” ति हि वुत्तं । अतिरेकमासे सेसे
 25 गिम्हाने परियेसन्तो अतिरेकडुमासे^८ सेसे कत्वा निवासेन्तो च गिम्हे

१-१. एवरूपं-म०, रो० । २. ०सल्लेखनकपटि०-सी०, स्या० । ३. अगोपना-सी० ।

४. उपट्ठापेन्तो-रो० । एवमुपरि पि । ५. न-म०, रो० । ६. काले-सी० । एवमुपरि पि ।

७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. अतिरेकद्व०-सी० ।

आपज्जति(२१ ८.२२)नाम । सतिया वस्सिकसाटिकाय नग्गो कायं ओवस्सा-
पेन्तो वस्से आपज्जति नाम । पारिसुद्धिउपोसथं वा अधिट्टानुपोसथं वा
करोन्तो सङ्घो आपज्जति । सुत्तुद्देसं च अधिट्टानुपोसथं च करोन्तो गणो
आपज्जति । एक्को सुत्तुद्देसं पारिसुद्धिउपोसथं^१ च^२ करोन्तो पुग्गलो
आपज्जति । पवारणाय पि एसेव नयो ।

5

सङ्घुपोसथो च सङ्घपवारणा च सङ्घस्सेव कप्पति । गणुपोसथो च
गणपवारणा च गणस्सेव कप्पति । अधिट्टानुपोसथो च अधिट्टानपवारणा^३
च पुग्गलस्सेव कप्पति । “पाराजिकं आपन्नोम्ही” ति आदीनि भणन्तो
वत्थुं छादेति न आपत्तिं, “मेथुनं धम्मं पटिसेवि” ति आदीनि भणन्तो
आपत्तिं छादेति नो वत्थुं, यो^४ नेव वत्थुं न आपत्ति आरोचेति, अयं वत्थुं^५
चेव छादेति आपत्तिं च ।

10

पटिच्छादेती ति पटिच्छादि^६ । जन्ताधरमेव पटिच्छादि जन्ताधर-
पटिच्छादि । इतरासु पि एसेव नयो । द्वारं पिदहित्वा अन्तो जन्ताधरे
ठितेन परिकम्मं कातुं वट्टति । उदके ओत्तिण्णेना पि एतदेव वट्टति ।
उभयत्थ खादितुं भुञ्जितुं वा न वट्टति । वत्थपटिच्छादि सब्बकप्पियताय^७
पटिच्छन्नेन सब्बं कातुं वट्टति । वहन्ती ति यं^८ ति^९ निय्यन्ति^{१०}; निन्दं वा
पटिकोसं वा न लभन्ति । चन्दमण्डलं अब्भामहिकाधूमरजराहुविमुत्तं
विवट्ठंयेव विरोचति, न तेसु अज्जतरेन पटिच्छन्नं । तथा सुरियमण्डलं,
धम्मविनयो पि विवरित्वा विभजित्वा देसियमानो व विरोचति नो
पटिच्छन्नो ।

20

अज्जेन भेसज्जेन करणीयेन^१ अज्जं विज्जापेन्तो गिलानो
आपज्जति, न भेसज्जेन करणीयेन भेसज्जं विज्जापेन्तो अगिलानो
आपज्जति, अवसेसं आपत्तिं गिलानो चेव आपज्जति अगिलानो च ।

B. 165

१-१. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । २. पवारणा-सी० । ३. सी० पोत्थके नत्थि ।
४. पटिच्छादी-सी० । एवमुपरि पि । ५. ०ताय-सी०; कप्पिया ताय-स्या० । ६-६. सी०
पोत्थके नत्थि । ७. नीयन्ति-सी० । ८. सुरिय०-म०, रो० । एवमुपरि पि । ९. करणीये-
सी०, स्या० । एवमुपरि पि ।

R. 1327

८. अन्तो आपज्जति नो बही (२१६.१४)ति अनुपखज्ज सेय्यं कप्पेन्तो अन्तो आपज्जति नो^१ बहि^१, बहि आपज्जति नो अन्तो ति सङ्घिकं मञ्चादि अज्झोकासे सन्थरित्वा पक्कमन्तो बहि आपज्जति नो^१ अन्तो^१, अवसेसं पन अन्तो चेव आपज्जति बहि च । अन्तोसीमाया^३ ति आगन्तुको आगन्तुकवत्तं^५ अदस्सेत्वा सच्छत्तुपाहनो विहारं पविसन्तो उपचारसीमं ओक्कन्तमत्तो व आपज्जति । बहिसीमाया ति गमिको दारुभण्डपटिसामनादिगमिकवत्तं अपूरेत्वा पक्कमन्तो उपचारसीमं अतिक्कन्तमत्तो व आपज्जति । अवसेसं अन्तोसीमाय^३ चेव आपज्जति बहिसीमाय^३ च ।

सति वुड्डुतरे अनज्झिद्वो धम्मं भासन्तो सङ्गमज्झे आपज्जति नाम ।
 १० गणमज्झे पि पुग्गलसन्तिके पि एसेव नयो । कायेन वुट्ठाती ति तिणवत्थारकसमथेन वुट्ठाति । कायं अचालेत्वा वाचाय देसेन्तस्स वाचाय वुट्ठाति । वचीसम्पयुत्तं कायकिरियं^५ कत्वा देसेन्तस्स कायेन वाचाय वुट्ठाति नाम । सङ्गमज्झे देसनागामिनी^५ पि वुट्ठानगामिनी^५ पि वुट्ठाति । गणपुग्गलमज्झे पन देसनागामिनीयेव वुट्ठाति ।

१०. आगाळहाय चेत्य्या ति आगाळहाय दळ्ळभावाय चेत्य्य; तज्जनीयकम्मादिकतस्स वत्तं न पूरयतो इच्छमानो सङ्घो उक्खेपनीयकम्मं करेय्या ति अत्थो । अलज्जी च होति बालो च अपकतत्तो चा ति एत्थ “बालो अयं धम्माधम्मं न जानाति, अपकतत्तो वा आपत्तानापत्तिं न जानाती” ति न एत्तावता कम्मं कातब्बं; बालभावमूलकं पन अपकतत्त-
 २० भावमूलकं च आपत्तिं आपन्नस्स कम्मं कातब्बं ति अत्थो । अधिसीले सीलविपन्नो नाम द्वे आपत्तिक्खन्धे आपन्नो; आचारविपन्नो नाम पञ्च आपत्तिक्खन्धे आपन्नो; दिट्ठिविपन्नो नाम अन्तग्गाहिकाय दिट्ठिया समन्नागतो । तेसं आपत्तिं अपस्सन्तानं अप्पटिकरोन्तानं दिट्ठिं च अनिस्सज्जन्तानंयेव कम्मं कातब्बं ।

२५ कायिको दवो नाम पासकादीहि^५ जूतकीळनादिभेदो^५ अनाचारो; वाचसिको दवो नाम मुखालम्बरकरणादिभेदो^५ अनाचारो; कायिकवाच-

१-१. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०सीमायं-सी०, रो० । ३. ०सीमायं-सी०, रो० । ४. ०क्रियं-रो० । ५. ०गामी-सी० । एवमुपरि पि । ६-६. पासकादिज्जुत०-सी० । ७. ०ळम्बर०-स्या०, रो० ।

सिको (२२१.४) नाम नच्चनगायनादिभेदो द्वीहि पि द्वारेहि अनाचारो ।
 कायिको अनाचारो नाम कायद्वारे पञ्चत्तसिक्खापदवीतिक्रमो; वाचसिको
 अनाचारो नाम वचीद्वारे पञ्चत्तसिक्खापदवीतिक्रमो; कायिकवाचसिको
 नाम द्वारद्वये पि पञ्चत्तसिक्खापदवीतिक्रमो । कायिकेन उपघातिकेना ति
 कायद्वारे पञ्चत्तस्स सिक्खापदस्स असिक्खनेन, यो हि तं न सिक्खति, 5
 सो न^१ उपघातेति, तस्मा तस्स तं असिक्खनं “कायिकं उपघातिकं” ति
 वुच्चति । सेसपदद्वये पि एसेव नयो । कायिकेन मिच्छाजीवेना ति
 जङ्घपेसनिकादिना वा गण्डफालनादिना वा वेज्जकम्मेन; वाचसिकेना ति
 सासनउग्गहणआरोचनादिना; ततियपदं उभयसम्पयोगवसेन वुत्तं ।

B. 166

R. 132g

११. अलं भिक्खु मा भण्डनं ति “अलं भिक्खु मा भण्डनं करि, 10
 मा कलहं, मा विवादं करो” ति अत्थो । न वोहरितब्बं ति न किञ्चि
 वत्तब्बं; वदतो पि हि तादिसस्स वचनं न सोतब्बं मञ्जन्ति । न किस्मि-
 श्चि पच्चेकट्ठाने ति किस्मिश्चि वीजनग्गाहादिके एकास्मि पि जेट्ठकट्ठाने न
 ठपेतब्बो ति अत्थो । ओकासकम्मं^२ कारेन्तस्सा ति “करोतु आयस्मा
 ओकासं, अहं तं वत्तुकामो” ति एवं ओकासं कारेन्तस्स । नालं 15
 ओकासकम्मं कातुं ति “किं त्वं करिस्ससी” ति ओकासो न कातब्बो ।
 सवचनीयं नादातब्बं ति वचनं न आदातब्बं, वचनं पि न सोतब्बं; यत्थ
 गहेत्वा गन्तुकामो होति, न तत्थ गन्तब्बं ति अत्थो ।

तीहङ्गेहि^३ समन्नागतस्स भिक्खुनो विनयो ति यं सो जानाति, सो
 तस्स विनयो नाम होति; सो न पुच्छितब्बो ति अत्थो । अनुयोगो न 20
 दातब्बो ति “इदं कप्पती” ति पुच्छन्तस्स पुच्छाय ओकासो न दातब्बो,
 “अञ्जं पुच्छा” ति वत्तब्बो । यो^४ पि तं पुच्छति, सो अञ्जं पुच्छा ति
 वत्तब्बो^५ । इति सो नेव पुच्छितब्बो^६ नास्स पुच्छा सोतब्बा ति अत्थो ।
 विनयो न साकच्छातब्बो^६ ति विनयपञ्चो न साकच्छितब्बो, कप्पिया-
 कप्पियकथा न संसन्देतब्बा ।

25

१. न-रो० । २. ओकासं-सी०, स्या० । ३. तिह०-सी०, रो० । ४-४. म०, रो०
 पोत्थकेसु नत्थि । ५. वत्तब्बो-सी० । ६. साकच्छितब्बो-सी०, स्या० ।

१३. इदमप्यहाया^१ (२२२.२६) ति एतं ब्रह्मचारिपटिञ्जातादिकं
 लद्धिं अविजहित्वा^२ । सुद्धं ब्रह्मचारिं^३ ति खीणासवं भिक्खुं । पातव्यतं
 आपज्जती ति पातव्यभावं पटिसेवनं आपज्जति । इदमप्यहाया^४ ति वचनतो
 5 पन तं ब्रह्मचारिपटिञ्जातं पहाय खीणासवं “मुसा मया भणितं, खमथ
 मे” ति खमापेत्वा “नत्थि कामेसु दोसो” ति लद्धिं विजहित्वा गतिविसोधनं
 करेय्य । अकुसलमूलानी ति अकुसलानि चैव मूलानि च, अकुसलानं^५ वा
 मूलानि अकुसलमूलानि^६ । कुसलमूलेसु पि एसेव नयो । दुट्ठु चरितानि
 विरूपानि वा चरितानि दुच्चरितानि । सुट्ठु चरितानि सुन्दरानि वा
 चरितानि सुचरितानि । कायेन करणभूतेन कतं दुच्चरितं कायदुच्चरितं ।
 10 एस नयो सब्बत्थ । सेसं तत्थ तत्थ वुत्तनयत्ता उत्तानमेवा ति ।

चतुर्विकारवण्णना

१४. चतुर्विकेसु सकवाचाय आपज्जति परवाचाय वुट्ठाती ति
 वचीद्वारिकं पदसोधम्मादिभेदं आपत्तिं आपज्जित्वा तिणवत्थारकसमथट्ठानं
 गतो परस्स कम्मवाचाय वुट्ठाति । परवाचाय आपज्जति सकवाचाय
 वुट्ठाती ति पापिकाय दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गे परस्स कम्मवाचाय
 15 आपज्जति, पुगलस्स सन्तिके देसेन्तो सकवाचाय वुट्ठाति । सकवाचाय
 आपज्जति सकवाचाय वुट्ठाती ति वचीद्वारिकं पदसोधम्मादिभेदं आपत्तिं
 सकवाचाय आपज्जति, देसेत्वा वुट्ठहन्तो^७ पि सकवाचाय वुट्ठाति^८ ।
 परवाचाय आपज्जति परवाचाय वुट्ठाती ति यावततियकं सङ्घादिसेसं
 परस्स कम्मवाचाय आपज्जति, वुट्ठहन्तो पि परस्स परिवासकम्मवाचादीहि
 20 वुट्ठाति । ततो परेसु कायद्वारिकं कायेन आपज्जति, देसेन्तो वाचाय
 वुट्ठाति । वचीद्वारिकं वाचाय आपज्जति, तिणवत्थारके कायेन
 वुट्ठाति । कायद्वारिकं कायेन आपज्जति, तमेव तिणवत्थारके कायेन
 वुट्ठाति । वचीद्वारिकं वाचाय आपज्जति, तमेव देसेन्तो वाचाय
 वुट्ठाति । सङ्घिकमश्वस्स अत्तनो पच्चत्थरणेन अनत्थरतो^९ कायसम्फुसने^{१०}
 25 लोमगणनाय आपज्जितब्बापत्तिं सहगारसेय्यापत्तिं च पमुत्तो आपज्जति,

१. इदं अप्यहाया-रो० । २. विजहित्वा-सी० । ३-३. अकुसलं वा मूलानि-सी० ।
 ४. वुट्ठा-रो० । ५. वुट्ठहन्ति-सी० । ६. अनत्थरतो-स्या०, रो० । ७. कायसम्फुसने-स्या०, रो० ।

पबुज्झित्वा पन आपन्नभावं जत्वा देसेन्तो पटिबुद्धो^१ बुट्ठाति (२२४.२०) ।
जग्गन्तो आपज्झित्वा पन तिणवत्थारकसमथट्टाने सयन्तो पटिबुद्धो^२ आप-
ज्जति^३ पसुत्तो बुट्ठाति नाम । पच्छिमपदद्वयं पि वुत्तानुसारेनेव वेदितब्बं ।

अचित्तकार्पत्ति अचित्तको आपज्जति नाम । पच्छा देसेन्तो
सचित्तको बुट्ठाति । सचित्तकार्पत्ति सचित्तको आपज्जति नाम । 5
तिणवत्थारकट्टाने* सयन्तो अचित्तको बुट्ठाति । सेसपदद्वयं पि
वुत्तानुसारेनेव वेदितब्बं ।

B. 168

यो सभागं आपत्तिं देसेति, अयं देसनापच्चया^३ दुक्कटं आपज्जन्तो
पाचित्तियादीसु अज्जतरं देसेति, तं च देसेन्तो दुक्कटं आपज्जति । तं
पन दुक्कटं^४ आपज्जन्तो पाचित्तियादितो बुट्ठाति । पाचित्तियादितो च 10
बुट्ठहन्तो तं आपत्तिं+ आपज्जति । इति एकस्स पुग्गलस्स एकमेव पयोगं
सन्धाय “आपत्तिं आपज्जन्तो देसेती” ति इदं चतुक्कं वुत्तं ति वेदितब्बं ।

कम्मचतुक्के पापिकाय दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गापत्तिं कम्मेन
आपज्जति, देसेन्तो अकम्मेन बुट्ठाति । विस्सट्ठिआदिकं अकम्मेन
आपज्जति, परिवासादिना कम्मेन बुट्ठाति । समनुभासनं^५ कम्मेनेव^६ 15
आपज्जति, कम्मेन बुट्ठाति । सेसं अकम्मेन आपज्जति, अकम्मेन
बुट्ठाति ।

१६. परिकखारचतुक्के पठमो सकपरिकखारो, दुतियो सङ्घिको व^७,
ततियो चेतियसन्तको, चतुत्थो गिहिपरिकखारो । सचे पन सो पत्तचीवर-
नवकम्मभेसज्जानं^८ अत्थाय आहतो होति, अपापुरणं^९ दातुं अन्तो ठपापेतुं^{१०} 20
च वट्ठति ।

R. 1330

सम्मुखाचतुक्के^{११} पापिकाय दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गापत्तिं सङ्घस्स
सम्मुखा^{१२} आपज्जति, बुट्ठानकाले पन सङ्घेन किच्चं नत्थी ति परम्मुखा
बुट्ठाति । विस्सट्ठि आदिकं परम्मुखा आपज्जति, सङ्घस्स सम्मुखा

१. परि०-रो० । २-२. सी० पोत्थके नत्थि । ३. देसनपच्चया-सी० । ४. सी०
पोत्थके नत्थि । ५. अत्थि-सी० । ६-६. ०भासकम्मेनेव-रो० । ७. सी०, स्या० पोत्थकेसु
नत्थि । ८. ०भेसज्जादीनं-सी० । ९. अवापुरणं-सी०, म० । १०. वासापेतुं-सी०; वसा०-
स्या० । ११. सम्मुख०-सी० । १२. ०व-सी० । १३. ०समथट्टाने-सी०, स्या० । १४. म०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

बुट्ठाति (२२५.२४) । समनुभासनं^१ सङ्खस्स सम्मुखा एव आपज्जति, सम्मुखा बुट्ठाति । सेसं सम्पजानमुसावादादिभेदं परम्मुखा व आपज्जति, परम्मुखा व बुट्ठाति । अजानन्तचतुक्कं अचित्तकचतुक्कसदिसं ।

१७. लिङ्गपातुभावेना ति सयितस्सेव भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया
 ५ वा लिङ्गपरिवत्ते जाते सहगारसेय्यापत्ति होति^२ इदमेव^३ तं^३ पटिच्च वुत्तं ।
 उभिन्नं पि पन असाधारणापत्ति लिङ्गपातुभावेन बुट्ठाति । सहपटिलाभ-
 चतुक्के यस्स भिक्खुनो लिङ्गं परिवत्तति, सो सहलिङ्गपटिलाभेन पठमं
 उप्पन्नवसेन सेट्टुभावेन च पुरिमं पुरिसलिङ्गं जहति, पच्छिमे इत्थिलिङ्गे
 पतिट्ठाति, पुरिसकुत्तपुरिसाकारादिवसेन पवत्ता कायवचीविञ्जत्तियो
 B. 169 10 पटिप्पस्सम्भन्ति, भिक्खू ति वा पुरिसो ति वा एवं पवत्ता पण्णत्तियो
 निरुज्झन्ति, यानि भिक्खुनीहि असाधारणानि छत्तालीस सिक्खापदानि
 तेहि अनापत्तियेव होति । दुतियचतुक्के पन यस्सा भिक्खुनिया लिङ्गं
 परिवत्तति, सा पच्छा समुप्पत्तिया वा हीनभावेन वा पच्छिमं^४ ति सङ्ख्यं
 गतं^५ इत्थिलिङ्गं जहति, वुत्तप्पकारेन^६ पुरिमं ति सङ्ख्यं गते पुरिसलिङ्गे
 १५ पतिट्ठाति । वुत्तविपरीता^७ विञ्जत्तियो पटिप्पस्सम्भन्ति, भिक्खुनी ति वा
 इत्थी ति वा एवं पवत्ता पण्णत्तियो पि^८ निरुज्झन्ति, यानि भिक्खूहि
 असाधारणानि सतं^९ तिसं च सिक्खापदानि, तेहि अनापत्तियेव होति ।

चत्तारो सामुक्कंसा^{१०} ति चत्तारो महापदेसा, तेहि भगवता
 अनुप्पन्ने वत्थुस्मिं^{११} सयं उक्कंसित्वा उक्खपित्वा ठपितत्ता "सामुक्कंसा"^{१२}
 २० ति वुच्चन्ति । परिभोगा ति अज्झोहरणीयपरिभोगा, उदकं पन
 अकालिकत्ता अप्पटिग्गहितकं वट्ठति । यावकालिकादीनि अप्पटिग्गहित-
 कानि अज्झोहरितुं न वट्ठन्ति^{१३} । चत्तारि महाविकटानि कालोदिस्सत्ता^{१४}
 R. 1331 यथावुत्ते काले वट्ठन्ति । उपासको सीलवा ति पञ्च वा दस वा सीलानि
 गोपयमानो ।

१. समानु०-रो० । २. होती ति-सी० । ३-३. इदमेतं-सी०, रो० । ४-४. पच्छिम-
 सङ्ख्यं-रो०; ०सङ्ख्यं-स्या० । ५. वुत्तप्पहारेन रो० । ६. ०विपरीता-सी०, रो० ।
 ७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. सोतं-रो० । ९. समुक्कंसा-रो० । १०. वत्थुम्हि-म०, रो० ।
 ११. वट्ठति-रो० । १२. काले दिस्सत्ता-सी० ।

१८. आगन्तुकादिचतुक्के सच्छत्तुपाहनो ससीसं पारुतो विहारं पविसन्तो
 तत्थ विचरन्तो च आगन्तुको व आपज्जति, नो आवासिको (२२७.३) ।
 आवासिकवत्तं अकरोन्तो पन आवासिको आपज्जति, नो आगन्तुको ।
 सेसं कायवचीद्वारिकं आपत्ति उभो पि आपज्जन्ति, असाधारणं आपत्ति नेव
 आगन्तुको आपज्जति, नो आवासिको । गमियचतुक्के पि^१ गमियवत्तं 5
 अपूरेत्वा गच्छन्तो गमिको आपज्जति, नो आवासिको । आवासिकवत्तं
 अकरोन्तो पन^२ आवासिको आपज्जति, नो गमिको । सेसं उभो पि
 आपज्जन्ति, असाधारणं उभो पि नापज्जन्ति । वत्थुनानत्ततादिचतुक्के
 चतुन्नं पाराजिकानं अञ्जमञ्जं वत्थुनानत्तता व होति, न आपत्तिनान-
 त्तता । सब्बा पि हि सा पाराजिकापत्तियेव । सङ्घादिसेसादीसु पि एसेव 10
 नयो । भिक्खुस्स च भिक्खुनिया च अञ्जमञ्जं कायसंसग्गे भिक्खुस्स
 सङ्घादिसेसो भिक्खुनिया पाराजिकं ति एवं आपत्तिनानत्तता व होति, न
 वत्थुनानत्तता, उभिन्नं पि हि कायसंसग्गे व^३ वत्थु । तथा “लसुनक्खादने
 भिक्खुनिया पाचित्तियं, भिक्खुस्स दुक्कटं” ति एवमादिनापेत्य नयेन
 योजना वेदितब्बा । चतुन्नं पाराजिकानं तेरसहि सङ्घादिसेसेहि सद्धि 15
 वत्थुनानत्तता चेव आपत्तिनानत्तता च । एवं सङ्घादिसेसादीनं अनियता-
 दीहि । आदितो पट्ठा^४ चत्तारि पाराजिकानि एकतो आपज्जन्तानं
 भिक्खुभिक्खुनीनं नेव वत्थुनानत्तता नो आपत्तिनानत्तता । विसुं
 आपज्जन्तेसु पि सेसा साधारणापत्तियो आपज्जन्तेसु पि एसेव नयो ।

B. 170

वत्थुसभागादिचतुक्के भिक्खुस्स च भिक्खुनिया च कायसंसग्गे 20
 वत्थुसभागता, नो आपत्तिसभागता, चतूसु^५ पाराजिकेसु आपत्तिसभागता,
 नो वत्थुसभागता । एस नयो सङ्घादिसेसादीसु । भिक्खुस्स च भिक्खुनिया
 च चतूसु पाराजिकेसु वत्थुसभागता चेव आपत्तिसभागता च । एस नयो
 सब्बासु साधारणापत्तीसु । असाधारणापत्तियं नेव वत्थुसभागता नो^६
 आपत्तिसभागता^७ । यो हि पुरिमचतुक्के पठमपञ्चो^८, सो इध दुतियो; यो 25
 च तत्थ दुतियो, सो इध पठमो । ततियचतुत्थेसु नानाकरणं नत्थि ।

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

४. चतुसु-सी० । एवमुपरि पि । ५-५. नापत्तिसभागता-सी०, रो० । ६. पठमो पञ्चो-म० ।

R. 1332

उपज्झायचतुक्के सद्धिविहारिकस्स उपज्झायेन कत्तब्बवत्तस्स
अकरणे आपत्ति उपज्झायो आपज्जति, नो सद्धिविहारिको (२२७.१४);
उपज्झायस्स कत्तब्बवत्तं अकरोन्तो सद्धिविहारिको आपज्जति, नो
उपज्झायो; सेसं उभो पि आपज्जन्ति, असाधारणं उभो पि नापज्जन्ति ।
5 आचरियचतुक्के पि एसेव नयो ।

आदियन्तचतुक्के पादं वा अतिरेकपादं वा सहत्था आदियन्तो
गरुक्कं आपज्जति, ऊनकपादं गण्हाही ति आणत्तिया अञ्जं पयोजेन्तो
लहुक्कं आपज्जति^१ । एतेन नयेन सेसपदत्तयं वेदितव्वं ।

१९. अभिवादनारहचतुक्के भिक्खुनीनं ताव भत्तगो नवमभिक्खु-
10 नितो पट्टाय उपज्झाया पि अभिवादनारहा नो पच्चुट्ठानारहा । अविसेसेन
च विप्पकतभोजनस्स भिक्खुस्स यो कोचि बुद्धतरो । सद्धिवस्सस्सा पि
पारिवासिकस्स समीपगतो^२ तदहुपसम्पन्नो पि पच्चुट्ठानारहो नो
अभिवादनारहो । अप्पटिक्खित्तेसु ठानेसु बुद्धो नवकस्स अभिवादनारहो
चेव पच्चुट्ठानारहो च । नवको पन बुद्धस्स नेव अभिवादनारहो न
15 पच्चुट्ठानारहो । आसनारहचतुक्कस्स पठमपदं पुरिमचतुक्के दुतियपदेन,
दुतियपदं च पठमपदेन च^३ अत्थतो सदिसं ।

B. 171

कालचतुक्के पवारेत्वा भुञ्जन्तो काले आपज्जति नो विकाले,
विकालभोजनापत्ति विकाले आपज्जति नो काले, सेसं^४ काले चेव
आपज्जति विकाले च^५, असाधारणं नेव काले नो विकाले । पटिग्गहित-
20 चतुक्के पुरेभत्तं पटिग्गहितामिसं^६ काले कप्पति नो विकाले । पानकं
विकाले कप्पति, पुनदिवसमिह नो काले । सत्ताहकालिकं यावज्जीविकं
काले चेव कप्पति विकाले च । अत्तनो अत्तनो कालातीतं याव-
कालिकादित्तयं अकप्पियमंसं^७ उग्गहितकमप्पटिग्गहितकं^८ च नेव काले
कप्पति नो विकाले ।

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. समीपं गतो-सी० । ३. म० पोत्थके नत्थि । ४-४. सेसं
काले चेव विकाले च-स्या० । ५. पटिग्गहितं सामिसं-सी० । ६. ०मंस-स्या० ।
७. उग्गहितकपटिग्ग-सी०, स्या०; उग्गहितकं अप्पटि-रो० ।

पच्चन्तिमचतुक्के समुद्दे सीमं बन्धन्तो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु आपज्जति, नो मज्झिमेसु (२२८.१०); पञ्चवग्गेन गणेन उपसम्पादेन्तो गुणङ्गुणूपाहनं^१ धुवनहानचम्मत्थरणानि^२ च मज्झिमेसु जनपदेसु आपज्जति नो पच्चन्तिमेसु । इमानि चत्तारि “इध न कप्पन्ती” ति वदन्तो पि पच्चन्तिमेसु आपज्जति, “इध कप्पन्ती” ति वदन्तो पन मज्झिमेसु आपज्जति । सेसार्पत्ति^३ 5 उभयत्थ आपज्जति, असाधारणं न कत्थचि आपज्जति । द्रुतियचतुक्के पञ्चवग्गेन गणेन च^४ उपसम्पदादि चतुर्विधं पि वत्थु^५ पच्चन्तिमेसु जनपदेसु कप्पति । “इदं कप्पती” ति दीपेतुं पि तत्थेव कप्पति नो मज्झिमेसु^६ । “इदं न कप्पती” ति दीपेतुं पन मज्झिमेसु जनपदेसु कप्पति नो पच्चन्तिमेसु । सेसं “अनुजानामि भिक्खवे पञ्च लोणानी” ति आदीसु 10 R. 1333 अनुज्जातकं उभयत्थ कप्पति । यं पन अकप्पियं ति पटिक्खित्तं, तं उभयत्था पि न कप्पति ।

अन्तोआदिचतुक्के अनुपखज्जसेय्यादि अन्तो आपज्जति नो बहि, अज्झोकासे सङ्घिकमञ्चादीनि निक्खिपित्वा पक्कमन्तो बहि आपज्जति नो अन्तो, सेसं अन्तो चेव बहि च, असाधारणं नेव अन्तो न बहि । 15 अन्तोसीमादिचतुक्के आगन्तुको वत्तं न^७ पूरेन्तो^८ अन्तोसीमाय^९ आपज्जति, गमियो बहिसीमाय मुसावादादि अन्तोसीमाय च बहिसीमाय च आपज्जति, असाधारणं न कत्थचि । गामचतुक्के अन्तरघरपटिसंयुत्तं सेखियपज्जत्ति^{१०} गामे आपज्जति नो अरज्जे । भिक्खुनी अरुणं उट्ठापयमाना अरज्जे आपज्जति नो गामे । मुसावादादि^{११} गामे चेव आपज्जति अरज्जे च, 20 असाधारणं न कत्थचि ।

२०. चत्तारो पुब्बकिच्चा ति “सम्मज्जनी पदीपो च उदकं आसनेन चा” ति इदं चतुर्विधं पुब्बकरणं ति वुच्चती ति वुत्तं । “छन्दपारिसुद्धि-उतुक्खानं भिक्खुगणना च ओवादो” ति इमे पन चत्तारो पुब्बकिच्चा ति वेदितव्वा । चत्तारो पत्तकल्ला ति उपोसथो यावतिका च भिक्खू कम्मप्पत्ता 25

B. 172

१-१. गणङ्गुणू-सी०; गणङ्गुणूपाहन-धुवनहान०-स्या० । २. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. वत्थु-सी० । ४. मज्झिमे-सी० । ५-५. अपूरेन्तो-म०, रो० । ६. ०सीमयं-सी० एवमुपरि पि । ७. सेखपज्जत्ति-सी० । ८. ०वादि-सी० ।

- ते आगता होन्ति, सभागापत्तियो न विज्जन्ति, वज्जनीया च पुग्गला^१ तस्मिं न होन्ति, पत्तकल्लं ति वुच्चतो^२ ति । चत्तारि अनञ्जपाचित्तियानी(२२८.२७) ति “एतदेव पच्चयं करित्वा अनञ्जं पाचित्तियं” ति एवं वुत्तानि अनुपखज्ज-
 ५ सेय्याकप्पनसिक्खापदं “एहावुसो गामं वा निगमं वा” ति सिक्खापदं, सञ्चिक्कुक्कुच्चउपदहनं, उपस्सुतितिट्ठनं^३ ति इमानि चत्तारि । चत्तस्सो भिक्खुसम्मत्तियो ति “एकरत्तं पि चे भिक्खु तिचीवरेन विप्पवसेय्य अञ्जत्र भिक्खुसम्मत्तिया, अञ्जं नवं सन्थतं कारापेय्य अञ्जत्र भिक्खुसम्मत्तिया, ततो चे उत्तरि^३ विप्पवसेय्य अञ्जत्र भिक्खुसम्मत्तिया, दुट्ठल्लं आपत्ति अनुपसम्पन्नस्स आरोचेय्य अञ्जत्र भिक्खुसम्मत्तिया” ति एवं आगता
 १० तेरसहि सम्मुतीहि मुत्ता सम्मुत्तियो । गिलानचतुक्के अञ्जभेसज्जेन करणीयेन^४ लोलताय अञ्जं विज्जापेन्तो गिलानो आपज्जति, अभेसज्ज-
 करणीयेन भेसज्जं विज्जापेन्तो अगिलानो आपज्जति, मुसावादादि उभो पि आपज्जन्ति^५, असाधारणं उभो पि नापज्जन्ति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

पञ्चकवारवण्णना

R. 1334 15

२१. पञ्चकेसु पञ्च पुग्गला नियता ति आनन्तरियानमेवेतं गहणं । पञ्च छेदनका आपत्तियो^६ नाम पमाणातिक्कन्ते मञ्चपीठे निसीदनकण्डुप्पटि-
 च्छादिवस्सिकसाटिकासु सुगतचीवरे च वेदितब्बा । पञ्चहाकारेही ति अलज्जिता, अञ्जाणता, कुक्कुच्चपकतता, अकप्पिये कप्पियसज्जिता, कप्पिये अकप्पियसज्जिता ति इमेहि पञ्चहि । पञ्च आपत्तियो मुसावादपच्चया ति
 २० पाराजिक-थुल्लच्चय-दुक्कट-सङ्घादिसेस-पाचित्तिया । अनामन्तचारो ति “सन्तं भिक्खुं अनापुच्छा पुरेभत्तं वा^७ पच्छाभत्तं वा^८ कुलेसु चारित्तं आपज्जेय्या” ति इमस्स आपुच्छित्वा चारस्स अभावो । अनधिट्ठानं ति “गणभोजने अञ्जत्र समया” ति वुत्तसमयं^९ अधिट्ठित्वा भोजनं अधिट्ठानं नाम; तथा अकरणं अनधिट्ठानं । अविकप्पना नाम या परम्परभोजने विकप्पना वुत्ता, तस्सा

B. 173

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. उपस्सुतिट्ठानं-सी० । ३. उत्तरि-सी०, स्या० ।
 ४. करणीये-सी०, स्या० । एवमुपरि पि । ५. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. आपत्ति-
 सी०, रो० । ७. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. वुत्तं समयं-म०, रो० ।

अकरणं । इमानि हि पञ्च पिण्डपातिकस्स धुतङ्गेनेव पटिक्खित्तानि ।
 उस्सङ्कितपरिसङ्कितो(२३०.२४)ति ये पस्सन्ति, ये सुणन्ति, तेहि उस्सङ्कितो
 चेव परिसङ्कितो च । अपि च अकुप्पधम्मो खीणासवो पि समानो, तस्मा
 अगोचरा परिहरितब्बा । न हि एतेसु^१ सन्दिस्समानो अयसतो वा गरहतो
 वा मुच्चति । सोसानिकं ति सुसाने पतितकं । पापणिकं ति आपणद्वारे^५
 पतितकं । थूपचीवरं ति वम्मिकं परिक्खपित्वा बलिकम्मकतं ।
 अभिसेकिकं ति नहानट्टाने वा रञ्जो अभिसेकट्टाने वा छड्डितचीवरं ।
 गतपटियागतं^२ ति सुसानं नेत्वा पुन आनीतकं । पञ्च^३ महाचोरा
 उत्तरिमनुस्सधम्मे वुत्ता^३ ।

पञ्चापत्तियो कायतो समुट्ठन्ती ति पठमेन आपत्तिसमुट्ठानेन^{१०}
 पञ्चापत्तियो आपज्जति, “भिक्षु कप्पियसञ्जी सञ्जाचिकाय कुटिं करोती”
 ति एवं अन्तरपेथ्याले वुत्तापत्तियो । पञ्चापत्तियो कायतो च वाचतो चा
 ति तत्तियेन आपत्तिसमुट्ठानेन पञ्चापत्तियो आपज्जति, “भिक्षु कप्पिय-
 सञ्जी संविदहित्वा कुटिं करोती” ति एवं तत्थेव वुत्ता आपत्तियो ।
 देसनागामिनियो ति ठपेत्वा पाराजिकं च सङ्घादिसेसं च अवसेसा ।^{१५}

पञ्चकम्मानी ति तज्जनीयनियस्सपब्बाजनीयपटिसारणीयानि
 चत्तारि उक्खेपनीयं च तिविधं पि एकं ति पञ्च । यावततियके पञ्चा ति
 उक्खित्तानुवत्तिकाय भिक्षुनिया यावततियं समनुभासनाय अप्पटि-
 निस्सज्जन्तिया पाराजिकं थुल्लच्चयं दुक्कटं ति तिस्सो, भेदकानुवत्तकादिसमनु-
 भासनासु सङ्घादिसेसो, पापिकाय दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गे पाचित्तियं । अदिन्नं^{२०}
 ति अञ्जेन अदिन्नं । अविदितं ति पटिग्गण्हामी ति चेतनाय अभावेन
 अविदितं । अकप्पियं ति पञ्चहि समणकप्पेहि अकप्पियकतं; यं वा पनञ्जं
 पि अकप्पियमंसं अकप्पियभोजनं । अकतातिरित्तं ति पवारेत्वा अतिरित्तं
 अकतं । समज्जदानं ति नटसमज्जादिदानं । उसभदानं ति गोगणस्स अन्तरे
 उसभविस्सज्जनं । चित्तकम्मदानं ति आवासं कारेत्वा तत्थ चित्तकम्मं^{२५}
 कारेतुं वट्टति । इदं पन पटिभानचित्तकम्मदानं सन्धाय वुत्तं । इमानि हि

R. 1335

१. म० पोत्यके नत्थि । २. गतपञ्चागतं-सी०; भतपटियाभतं-म० । ३-३. सी०

पोत्यके नत्थि ।

B. 174

पञ्च किञ्चा पि लोकस्स पुञ्जसम्मतानि, अथ खो अपुञ्जानि अकुस-
लानियेव । उप्पन्नं पटिभानं (२३२.७) ति एत्थ पटिभानं ति कथेतुकम्यता
वुच्चति । इमे पञ्च दुप्पटिविनोदया ति न सुप्पटिविनोदया; उपायेन पन
कारणेन अनुरूपाहि पच्चवेक्खनाअनुसासनादीहि^१ सक्का पटिविनोदेतुं
५ ति अत्थो ।

सकच्चित्तं पसीदती ति एत्थ इमानि वत्थूनि—

कटकन्दरवासी^२ फुस्सदेवत्थेरो किर चेतियङ्गणं सम्मज्जित्वा एकंसं
उत्तरासङ्गं करित्वा सिन्दुवारकुसुमसन्थतमिव समविप्पकिण्णवालिकं
चेतियङ्गणं ओलोकेन्तो बुद्धारम्मणं पीतिपामोज्जं^३ उप्पादेत्वा अट्टासि ।
१० तस्मिं खणे मारो पब्बतपादे निब्बत्तकाळमक्कटो^४ विय हुत्वा चेतियङ्गणे
गोमयं विप्पकिरन्तो गतो । थेरो नासक्खि अरहत्तं पापुणितुं, सम्मज्जित्वा
अगमासि । दुतियदिवसे पि जरग्गवो हुत्वा तादिसमेव विप्पकारं अकासि ।
ततियदिवसे वड्ढपादं^५ मनुस्सत्तभावं^६ निम्मिनित्वा पादेन^७ परिकसन्तो^८
अगमासि । थेरो “एवरूपो वीभच्चपुरिसो^९ समन्ता योजनप्पमाणेसु
१५ गोचरगामेसु नत्थि, सिया नु खो मारो” ति चिन्तेत्वा “मारोसि त्वं” ति
आह । “आम भन्ते मारोमिह, न दानि ते वञ्चेतुं असक्खि” ति ।
“दिट्ठपुब्बो तया तथागतो” ति ? “आम दिट्ठपुब्बो” ति । “मारो नाम
महानुभावो होति, इद्ध ताव बुद्धस्स भगवतो अत्तभावसदिसं अत्तभावं
निम्मिनाही” ति ? “न सक्का भन्ते तादिसं रूपं निम्मिनितुं; अपि च खो
२० पन तंसरिक्खकं पतिरूपकं निम्मनिस्सामो” ति सकत्तभावं^{१०} विजहित्वा
बुद्धरूपसदिसेन अत्तभावेन अट्टासि । थेरो मारं ओलोकेत्वा “अयं ताव
सरागदोसमोहो एवं सोभति, कथं नु खो भगवा न^{११} सोभति^{१२} सब्बसो
वीतरागदोसमोहो” ति बुद्धारम्मणं पीति पटिलभित्वा विपस्सनं वड्ढेत्वा
अरहत्तं पापुणि । मारो “वञ्चितोमिह तया भन्ते” ति आह । थेरो पि “किं
२५ अत्थि जरमार, तादिसं वञ्चेतुं” ति आह ।

R. 1336

१. वेक्खण०-सी०, रो० । २. कटअन्धकारवासी-म०, रो०; काळन्दकाळवासी-
स्या० । ३. ०पापुज्जं-सी० । ४. ०काल०-सी० । ५-५. ०पादमनु०-सी० । ६-६. पादे
परिकड्ढन्तो-सी० । ७. वीभच्च०-सी० । ८. सकभावं-सी० । ९-९. सोहि-सी० ।

लोकन्तरविहारे पि दत्तो नाम दहरभिक्षु चेतियङ्गणं सम्मज्जित्वा ओलोकेन्तो ओदातकसिणं पटिलभि । अट्ट समापत्तियो निब्बत्तेसि । ततो विपस्सनं वड्ढेत्वा फलत्तयं सच्छाकासि ।

परचित्तं पसीदती (२३२.६) ति एत्थ इमानि वत्थूनि—

तिस्सो नाम दहरभिक्षु जम्बुकोलचेतियङ्गणं सम्मज्जित्वा सङ्कार- 5
छट्ठुनि हत्थेन गहेत्वा व^१ अट्ठासि । तस्मिं खणे तिस्सदत्तत्थेरो नाम नावातो ओरुय्ह चेतियङ्गणं ओलोकेन्तो भावितचित्तेन समट्ठट्ठानं ति जत्वा पञ्हासहस्सं^२ पुच्छि, इतरो सब्बं विस्सज्जेसि । अञ्जतरस्मिं पि विहारे थेरो चेतियङ्गणं सम्मज्जित्वा वत्तं परिच्छिन्दि । योनकविसयतो चेतिय-
वन्दनका चत्तारो थेरा आगन्त्वा चेतियङ्गणं दिस्वा अन्तो अपविसित्वा^३ 10
द्वारेयेव ठत्वा एको थेरो अट्ट कप्पे अनुस्सरि, एको सोळस, एको वीसति, एको तिस कप्पे अनुस्सरि ।

B. 175

देवता अत्तमना होन्ती ति एत्थ इदं वत्थु—

एकस्मिं किर विहारे एको भिक्षु चेतियङ्गणं च बोधियङ्गणं च सम्मज्जित्वा नहायितुं गतो । देवता “इमस्स विहारस्स कतकालतो पट्ठाय 15
एवं वत्तं पूरेत्वा सम्मट्ठपुब्बो भिक्षु नत्थी” ति पसन्नचित्ता पुप्फहत्था अट्ठंसु । थेरो आगन्त्वा “कतरगामवासिकत्था” ति आह । “भन्ते इधेव वसाम, इमस्स विहारस्स कतकालतो पट्ठाय एवं वत्तं पूरेत्वा सम्मट्ठ-
पुब्बो भिक्षु नत्थी ति तुम्हाकं भन्ते वत्ते पसीदित्वा पुप्फहत्था ठिताम्हा”
ति देवता आहंसु । 20

पासादिकसंवत्तनिकं ति एत्थ इदं वत्थु—

एकं किर अमच्चपुत्तं अभयत्थेरं च आरब्भ अयं कथा उदपादि “किं नु खो अमच्चपुत्तो पासादिको, अभयत्थेरो ति उभो पि ने एकस्मिं ठाने ओलोकेस्सामा” ति । जातका अमच्चपुत्तं अलङ्कुरित्वा महाचेतियं वन्दापेस्सामा ति अगमंसु । थेरमाता पि पासादिकं चीवरं कारेत्वा 25
पुत्तस्स पहिणि, “पुत्तो मे केसे छिन्दापेत्वा इमं चीवरं पारुपित्वा भिक्षु-

१. सी० पोत्थके नत्थि ।

२. पढ्ह०—सी० ।

३. अप्पविसित्वा—म०, रो० ।

४. वासिकात्था—म०, रो० ।

R. 1337

सङ्घपरिवृतो महाचेतियं वन्दतु” ति । अमच्चपुत्तो जातिपरिवृतो पाचीन-
द्वारेन चेतियङ्गणं आरुळ्हो, अभयत्थेरो भिक्खुसङ्घपरिवृतो दक्खिणद्वारेन
चेतियङ्गणं आरुहित्वा चेतियङ्गणे तेन सद्धिं समागन्त्वा आह—“किं त्वं
आवुसो महल्लकत्थेरस्स सम्मट्ठुद्वाने कचवरं छड्ढेत्वा मया सद्धिं युगगाहं
5 गण्हासी” ति । अतीतत्तभावे किर अभयत्थेरो महल्लकत्थेरो नाम हुत्वा
गोचरगामे^१ चेतियङ्गणं सम्मज्जि, अमच्चपुत्तो महाउपासको हुत्वा
सम्मट्ठुद्वाने कचवरं गहेत्वा छड्ढेसि ।

सत्थुसासनं कतं होती(२३२.१३)ति इदं सम्मज्जनवत्तं नाम बुद्धेहि
वण्णितं, तस्मा तं करोन्तेन सत्थुसासनं कतं होति । तत्रिदं वत्थु—

B. 176 10

आयस्मा किर सारिपुत्तो हिमवन्तं गन्त्वा एकस्मि पब्भारे
असम्मज्जित्वा व निरोधं समापज्जित्वा निसीदि । भगवा आवज्जन्तो
थेरस्स असम्मज्जित्वा निसिन्नभावं अत्वा आकासेन गन्त्वा थेरस्स पुरतो
असम्मट्ठुद्वाने पादानि^२ दस्सेत्वा पच्चागज्झि । थेरो समापत्तितो वुट्ठितो
भगवतो पादानि दिस्वा बलवहिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठापेत्वा जण्णुकेहि^३ पति-
15 ट्ठाय “असम्मज्जित्वा निसिन्नभावं वत मे सत्था अज्जासि, सङ्घमज्जे
दानि चोदनं कारेस्सामी” ति दसबलस्स सन्तिकं गन्त्वा वन्दित्वा
निसीदि । भगवा “कुहि गतोसि, सारिपुत्ता” ति वत्वा “न पतिरूपं दानि
ते मय्हं अनन्तरे ठाने ठत्वा विचरन्तस्स असम्मज्जित्वा निसीदितुं” ति
आह । ततो पट्ठाय थेरो गण्ठिकपटिमुञ्चनट्ठाने पि तिट्ठन्तो पादेन कचवरं
20 वियूहित्वा व तिट्ठति ।

२२. अत्तनो भासपरियन्तं न उग्गण्हाती ति “इमस्मि वत्थुस्मि
एत्तकं सुत्तं उपलब्भति, एत्तको विनिच्छयो, एत्तकं सुत्तं च विनिच्छयं च
वक्खामी” ति एवं अत्तनो भासपरियन्तं न उग्गण्हाति । “अयं चोदकस्स
पुरिमकथा, अयं पच्छिमकथा, अयं चुदितकस्स पुरिमकथा, अयं
25 पच्छिमकथा, एत्तकं गय्हूपगं, एत्तकं न गय्हूपगं” ति एवं अनुग्गण्हन्तो पन
परस्स भासपरियन्तं न उग्गण्हाति नाम । आपत्तिं न जानाती ति
पाराजिकं वा सङ्घादिसेसं वा ति सत्तन्नं आपत्तिक्खन्धानं नानाकरणं न

जानाति । मूलं (२३२.२२) ति द्वे आपत्तिया मूलानिकायो च वाचा च, तानि न जानाति । समुदयं ति छ आपत्तिसमुद्धानानि आपत्ति समुदयो नाम, तानि न जानाति । पाराजिकादीनं वत्थुं न जानाती ति पि वुत्तं होति । निरोधं ति अयं आपत्तिदेसनाय निरुज्झति, वूपसम्मति, अयं वुद्धानेना ति एवं आपत्तिनिरोधं न जानाति । सत्त समथे अजानन्तो पन 5 आपत्तिनिरोधगामिनि^१ पटिपदं^२ न जानाति ।

R. 1338

अधिकरणपञ्चके अधिकरणं नाम चत्तारि अधिकरणानि । अधिकरणस्स मूलं नाम तेत्तिस मूलानि—विवादाधिकरणस्स द्वादस-मूलानि, अनुवादाधिकरणस्स चुद्दस, आपत्ताधिकरणस्स छ, किच्चाधिकरणस्स एकं; तानि परतो आविभविस्सन्ति । अधिकरणसमुदयो नाम अधिकरण-समुद्धानं । विवादाधिकरणं अट्टारस भेदकरवत्थूनि निस्साय उप्पज्जति; 10 अनुवादाधिकरणं चतस्सो विपत्तियो; आपत्ताधिकरणं सत्तापत्तिक्खन्धे^३; किच्चाधिकरणं चत्तारि सङ्घकिच्चानी ति इमं विभागं न जानाती ति अत्थो । अधिकरणनिरोधं न जानाती ति धम्मेन विनयेन सत्थुसासनेन मूलामूलं गन्त्वा विनिच्छयसमथं पापेतुं न सक्कोति; “इदं अधिकरणं द्वीहि, 15 इदं चतूहि, इदं तीहि इदं एकेन समथेन सम्मती” ति एवं सत्त समथे अजानन्तो पन अधिकरणनिरोधगामिनि पटिपदं न जानाति नाम । वत्थुं न जानाती ति “इदं पाराजिकस्स वत्थु, इदं सङ्घादिसेसस्सा” ति एवं सत्तन्नं आपत्तिक्खन्धानं वत्थुं न जानाति । निदानं ति “सत्तन्नं निदानानं इदं सिक्खापदं एत्थ पञ्जत्तं, इदं एत्था” ति न जानाति । पञ्जत्ति न 20 जानाती ति तस्मिं तस्मिं सिक्खापदे पठमपञ्जत्ति न जानाति । अनुपञ्जत्ति ति पुनप्पुनं पञ्जत्ति न जानाति । अनुसन्धिवचनपथं ति कथानुसन्धि-विनिच्छयानुसन्धिवसेन वत्थुं न जानाति । जत्ति न जानाती ति सब्बेन सब्बं जत्ति न जानाति । जत्तिया करणं न जानाती ति जत्तिकिच्चं न जानाति, ओसारणादीसु नवसु ठानेसु जत्तिकम्मं नाम होति, 25 जत्तिदुतिय-जत्तिचतुत्थकम्मेसु जत्तिया कम्मप्पत्तो हुत्वा तिट्ठती ति न जानाति । न पुब्बकुसलो होति न अपरकुसलो ति पुब्बे कथेतब्बं च पच्छा

B. 177

R. 1339

कथेतब्बं च न जानाति, अत्ति नाम पुब्बे ठपेतब्बा, पच्छा न ठपेतब्बा ति पि न जानाति । अकालञ्जू^१ च हौती (२३३.१४) ति कालं न जानाति, अनज्झिट्ठो अयाचितो भासति, अत्तिकालं पि अत्तिखेतं पि अत्तिओकासं पि न जानाति ।

- 5 २३. मन्दत्ता मोमूहत्ता ति केवलं अञ्जाणेन मोमूहभावेन धुतङ्गे आनिसंसं अजानित्वा^२ । पापिच्छो ति तेन अरञ्जवासेन पच्चयलाभं पत्थयमानो । पविवेकं ति कायचित्तउपधिविवेकं । इदमत्थितं ति इमाय कल्याणाय पटिपत्तिया अत्थो एतस्सा ति इदमत्थि, इदमत्थिनो भावो इदमत्थिता; तं इदमत्थितंयेव निस्साय न अञ्जं किञ्चि लोकामिसं
10 ति अत्थो ।

२४. उपोसथं न जानाती ति नवविधं उपोसथं न जानाति । उपोसथकम्मं ति अधम्मेन वग्गादिभेदं चतुब्बिधं उपोसथकम्मं न जानाति । पातिमोक्खं ति द्वे मातिका न जानाति । पातिमोक्खुद्देसं ति सब्बं पि नवविधं पातिमोक्खुद्देसं न जानाति । पवारणं ति नवविधं पवारणं न
15 जानाति । पवारणाकम्मं^३ उपोसथकम्मसदिसमेव ।

B. 178

- २५-२६. अपासादिकपञ्चके—अपासादिकं ति कायदुच्चरितादि अकुसलकम्मं वुच्चति । पासादिकं ति कायसुच्चरितादि कुसलकम्मं वुच्चति । अतिवेलं ति वेलं अतिकम्म बहुतरं कालं कुलेसु अप्पं विहारे ति अत्थो । ओतारो ति किलेसानं अन्तो ओतरणं । सङ्किलिङ्गं ति दुट्ठुल्लापत्तिकाय-
20 संसग्गादिभेदं^४ । विसुद्धिपञ्चके पवारणाग्गहणेन नवविधा पि पवारणा वेदितब्बा । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

छक्कवारवण्णना

२७. छक्केसु—छ सामीचियो^५ ति “सो च भिक्खु अनब्भितो, ते च भिक्खु गारय्हा, अयं तत्थ सामीचि,” “युञ्जन्तायस्मन्तो सकं, मा वो सकं विनस्सा ति अयं तत्थ सामीचि,” “अयं ते भिक्खु पत्तो याव भेदनाय
25 धारेतब्बो ति अयं तत्थ सामीचि,” “ततो नीहरित्वा भिक्खूहि सद्धि

१. अकालञ्जू—सी० ।

२. न जानाति—स्या० ।

३. पवारणकम्मं—सी०, रो० ।

४. दुट्ठुल्लापत्ति काय०—सी० ।

५. सामिचियो—रो० । एवमुपरि पि ।

संविभजितब्बं, अयं तत्थ सामीचि," "अञ्जातब्बं परिपुच्छितब्बं
परिपञ्चितब्बं, अयं तत्थ सामीचि," "यस्स भविस्सति सो हरिस्सती ति
अयं तत्थ सामीची" ति^१ इमा भिक्खुपातिमोक्खेयेव छ सामीचियो ।
छच्छेदनका^२ ति पञ्चके वुत्ता पञ्च भिक्खुनीनं उदकसाटिकाय सद्धिं छ ।
छहाकारेही ति अलज्जिता अञ्जाणता कुक्कुच्चपकतता^३ अकप्पिये 5
कप्पियसज्जिता कप्पिये अकप्पियसज्जिता सतिसम्मोसा ति । तत्थ
एकरत्तछारत्तसत्ताहातिक्कमादीसु आपत्ति सतिसम्मोसेन आपज्जति । सेसं
वुत्तनयमेव । छ आनिसंसा विनयधरे (२३८.१६) ति पञ्चके वुत्ता पञ्च
तस्साधेय्यो उपोसथो ति इमिना सद्धिं छ ।

R. 1340

छ परमानी ति "दसाहपरमं अतिरेकचीवरं धारेतब्बं, मासपरमं 10
तेन भिक्खुना तं चीवरं निक्खिपितब्बं, सन्तरुत्तरपरमं तेन भिक्खुना
ततो चीवरं सादितब्बं, छक्खत्तुपरमं तुण्हीभूतेन उद्दिस्स^४ ठातब्बं^५, नवं पन
भिक्खुना सन्थतं कारापेत्वा छब्बस्सानि धारेतब्बं ति^६ छब्बस्सपरमता^७
धारेतब्बं, तियोजनपरमं सहत्था धारेतब्बानि, दसाहपरमं अतिरेकपत्तो
धारेतब्बो, सत्ताहपरमं सन्निधिकारकं परिभुञ्जितब्बानि, छारत्तपरमं तेन 15
भिक्खुना तेन चीवरेण विप्पवसितब्बं, चतुक्कंसपरमं, अड्डुतेय्यकंसपरमं^८,
द्वङ्गुलपब्बपरमं आदातब्बं, अट्ठङ्गुलपरमं मञ्चपटिपादकं, अट्ठङ्गुलपरमं^९
दन्तकट्ठं" ति इति इमानि चुद्दस परमानि । तत्थ पठमानि छ एकं छक्कं,
ततो एकं अपनेत्वा सेसेसु एकेकं पक्खिपित्वा ति आदिना नयेन अञ्जानि
पि छक्कानि कातब्बानि ।

B. 179

20

छ आपत्तियो ति तीणि छक्कानि अन्तरपेय्याले वुत्तानि । छ
कम्मानी ति तज्जनीय-नियस्स-पब्बाजनीय-पटिसारणीयानि^{१०} चत्तारि,
आपत्तिया अदस्सने च अप्पटिकम्मे^{११} च वुत्तद्वयं पि एकं, पापिकाय दिट्ठिया
अप्पटिनिस्सग्गे एकं ति छ । नहाने ति ओरेनद्धमासं^{१२} नहाने^{१३};

१-१. सामीचि इति-सी०, स्या०, रो० । २. छ छेदनका-सी०, स्या०, म० ।
३. कुक्कुच्चयकतता-रो० । ४-४. उद्दिस्सठातब्बं-रो० । ५. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
६. ०परमं तं-सी० । ७. ०तेय्यकंस-रो० । ८. अड्डुलपरमं-रो० । ९. ०नियस-रो० ।
१०. अप्पटिकच्चे-रो० । ११. ओरेनद्धमासं-स्या०, रो०, म० । १२. न्हाने-म०, रो० ।
एवमुपरि पि ।

विप्पकतचीवरादिछक्कद्वयं^१ कठिनक्खन्धके^२ निद्दिट्ठं । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

सत्तकवारवण्णना

२६. सत्तकेसु—सत्त सामीचियो (२४१.५) ति पुब्बे वुत्तेसु छसु “सा च भिक्खुनी अनब्भिता, ता च भिक्खुनियो गारय्हा, अयं तत्थ सामीची”
 5 ति इमं पक्खपित्वा सत्त वेदितब्बा । सत्त अधम्मिका पटिञ्जातकरणा ति “भिक्खु पाराजिकं अज्झापन्नो होति, पाराजिकेन चोदियमानो ‘सङ्घादिसेसं अज्झापन्नोम्ही’ ति पटिजानाति, तं सङ्घो सङ्घादिसेसेन कारेति, अधम्मिकं पटिञ्जातकरणं” ति एवं समथक्खन्धके निद्दिट्ठा । धम्मिका पि तत्थेव निद्दिट्ठा । सत्तन्नं अनापत्ति सत्ताहकरणीयेन गन्तुं ति
 R. 1341 10 वस्सूपनायिकक्खन्धके वुत्तं । सत्तानिसंसा विनयधरे ति “तस्साधेय्यो उपोसथो पवारणा” ति इमेहि सद्धि पञ्चके वुत्ता पञ्च सत्त होन्ति । सत्त परमानी ति छक्के वुत्तानियेव सत्तकवसेन योजेतब्बानि । कतचीवरं ति आदीनि द्वे सत्तकानि कठिनक्खन्धके निद्दिट्ठानि ।

भिक्खुस्स न होति आपत्ति दट्ठब्बा, भिक्खुस्स होति आपत्ति
 15 दट्ठब्बा, भिक्खुस्स होति आपत्ति पटिकातब्बा ति इमानि तीणि सत्तकानि, द्वे अधम्मिकानि, एकं धम्मिकं; तानि तीणि पि चम्पेय्यके निद्दिट्ठानि ।

३२. असद्धम्मा ति असतं धम्मा, असन्तो वा धम्मा; असोभना हीना लामका ति अत्थो । सद्धम्मा ति सतं बुद्धादीनं धम्मा; सन्तो वा धम्मा सुन्दरा उत्तमा ति अत्थो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

अट्टकवारवण्णना

B. 180 20 ३३. अट्टकेसु—अट्टानिसंसे ति “न मयं इमिना भिक्खुना सद्धि उपोसथं करिस्साम, विना इमिना भिक्खुना उपोसथं करिस्साम, न मयं इमिना भिक्खुना सद्धि पवारेस्साम, सङ्घकम्मं करिस्साम, आसने निसीदिस्साम, यागुपाने निसीदिस्साम, भत्तगे निसीदिस्साम, एकच्छन्ने वसिस्साम, यथावुट्ठं अभिवादनं पच्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं सामीचिकम्मं

१. ०चीवर आदि छक्क०—सी०; ०चीवरादि छक्क०—रो० । २. कथिन०—म०, रो० । एवमुपरि पि ।

करिस्साम, विना इमिना भिक्खुना करिस्सामा” ति एवं कोसम्बककखन्धके वुत्ते आनिसंसे । दुत्तियअट्टके पि एसेव नयो, तं पि हि एवमेव कोसम्बक-
कखन्धके वुत्तं ।

अट्ट यावततियका (२४५.५) ति भिक्खूनं तेरसके चत्तारो, भिक्खुनीनं
सत्तरसके भिक्खूहि असाधारणा चत्तारो ति अट्ट । अट्टहाकारेहि कुलानि ⁵
दूसेती ति कुलानि दूसेति पुप्फेन वा फलेन वा चुण्णेन वा मत्तिकाय वा
दन्तकट्टेन वा वेळुया^१ वा वेज्जिकाय वा जङ्घपेसनिकेन वा ति इमेहि
अट्टहि । अट्ट मातिका चीवरकखन्धके, अपरा अट्ट कठिनकखन्धके वुत्ता ।
अट्टहि असद्धम्मेही ति लाभेन अलाभेन यसेन अयसेन सक्कारेन असक्कारेन
पापिच्छताय पापमित्तताय । अट्ट लोकधम्मा नाम लाभे सारागो, अलाभे ¹⁰
पटिविरोधो; एवं यसे अयसे पसंसाय निन्दाय सुखे सारागो, दुक्खे
पटिविरोधो ति । अट्टङ्गिको मुसावादो ति “विनिधाय सज्जं” ति इमिना ^{R. 1342}
सद्धिं पालियं आगतेहि सत्तही ति अट्टहि अङ्गेहि अट्टङ्गिको ।

अट्ट उपोसथङ्गानी ति—

“पाणं^२ न हज्जे^३ न चादिन्नमादिये^३, 15
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना,
रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजनं ॥
मालं न धारे न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते । 20
एतच्चिह्नं अट्टङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासितं” ति ॥

[अ० नि० १-१६८]

एवं वुत्तानि अट्ट^४ । अट्ट दूतेय्यङ्गानी ति “इध भिक्खवे भिक्खु
सोता च होति सावेता चा” ति आदिना नयेन सङ्खभेदके वुत्तानि ।
तित्थियवत्तानि महाखन्धके निद्दिट्ठानि । अनतिरिक्ता च अतिरिक्ता च ²⁵

B. 181

१. वेत्थया-सो० । २-२. पाणा न हाने-सो०; न हने-म०, रो० । ३. चदिन्न०-
सी० । ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

- पवारणासिक्खापदे^१ निदिट्ठा । अट्ठन्नं पच्चुट्ठातब्बं (२४५.१५) ति भत्तगे
 बुद्धभिक्षुनीनं, आसनं पि तासंयेव दातब्बं । उपासिका ति विसाखा ।
 अट्ठानिसंसा विनयधरे ति पञ्चके वुत्तेसु पञ्चसु “तस्साधेय्यो उपोसथो,
 पवारणा, सङ्घकम्मं” ति इमे तयो पक्खपित्वा अट्ठ वेदितब्बा । अट्ठ
 ५ परमानी ति पुब्बे वुत्तपरमानेव अट्ठकवसेन योजेत्वा वेदितब्बानि । अट्ठसु
 धम्मेषु सम्मा वत्तितब्बं ति “न पकतत्तस्स भिक्षुनो उपोसथो ठपेतब्बो,
 न पवारणा ठपेतब्बा” ति आदिना नयेन समथक्खन्धके निदिट्ठेसु अट्ठसु ।
 सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

नवकवारवण्णना

३४. नवकेसु—नव आघातवत्थूनी ति “अनत्थं मे अचरी” ति
 १० आदीनि नव । नव आघातपटिविनया ति “अनत्थं मे अचरि, तं कुतेत्थ
 लब्भा ति आघातं पटिविनेती” ति आदीनि^२ नव । नव विनीतवत्थूनी ति
 नवहि आघातवत्थूहि आरति विरति पटिविरति सेतुघातो । नवहि सङ्घो
 भिज्जती ति “नवन्नं वा उपालि अतिरेकनवन्नं वा सङ्घराजि^३ चेव होति
 सङ्घभेदो चा” ति । नव परमानी ति पुब्बे वुत्तपरमानेव नवकवसेन
 १५ योजेत्वा वेदितब्बानि । नव^४ तण्हामूलका^५ नाम तण्हं पटिच्च परियेसना,
 परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च
 छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्झोसानं, अज्झोसानं पटिच्च परिग्गहो, परि-
 ग्गहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्खा, आरक्खाधिकरणं दण्डा-
 दानसत्थादानकलहविग्गहविवादतुवंतुवंपेसुज्जमुसावादा^६ । नव विधमाना^७
 २० ति “सेत्थ्यस्स सेत्थ्योहमस्मी” ति मानादयो । नव चीवरानी ति तिचिवरं ति
 वा वस्सिकसाटिका ति वा^८ ति आदिना नयेन वुत्तानि । न विकप्पेतब्बानी
 ति अधिट्ठितकालतो पट्टाय न विकप्पेतब्बानि । नव अधम्मिकानि दानानी
 ति सङ्घस्स परिणतं अज्जसङ्घस्स वा चेतियस्स वा पुग्गलस्स वा
 परिणामेति, [चेतियस्स परिणतं अज्जचेतियस्स^९ वा सङ्घस्स वा पुग्गलस्स]

R. 1343

१. पवारण०-सी०, रो० । २. आदी-सी० । ३. ०राजी-सी० । ४. स्या०
 पोत्थके नत्थि । ५. ०मूलकं-रो० । ६. ०त्वं त्वं-सी० । ७. ०मानाती-सी० । ८. सी०
 पोत्थके नत्थि । [ ]। सी० पोत्थके नत्थि । ९. अज्जस्स चेतियस्स-रो० ।

[वा परिणामेति, पुग्गलस्स परिणतं अञ्जपुग्गलस्स वा सङ्खस्स वा
चेतियस्स वा परिणामेती] ति एवं वुत्तानि ।

नव पटिग्गहा^१ परिभोगा^२ (२४६.११) ति एतेसंयेव दानानं पटिग्गहा च
परिभोगा च । तीणि धम्मिकानि दानानी ति सङ्खस्स निन्नं सङ्खस्सेव
देति, चेतियस्स निन्नं चेतियस्सेव, पुग्गलस्स निन्नं पुग्गलस्सेव देती ति 5
इमानि तीणि । पटिग्गहपरिभोगा^३ पि तेसंयेव पटिग्गहा च परिभोगा च ।
नव अधम्मिका सञ्जत्तियो^४ ति अधम्मवादिपुग्गलो^५, अधम्मवादिसम्बहुला,
अधम्मवादिसङ्खो ति एवं तीणि तिकानि समथक्खन्धके निद्दिट्ठानि ।
धम्मिका सञ्जत्तियो^६ पि धम्मवादी पुग्गलो ति आदिना नयेन तत्थेव
निद्दिट्ठा । अधम्मकम्ममे द्वे नवकानि ओवादवग्गस्स पठमसिक्खापदनद्देसे 10
पाचित्तियवसेन^७ वुत्तानि । धम्मकम्ममे द्वे नवकानि तत्थेव दुक्कटवसेन^८
वुत्तानि । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

दसकवारवण्णना

३५-३६. दसकेसु—दस आघातवत्थूनी ति नवकेसु वुत्तानि नव
“अट्टाने वा पन आघातो जायती” ति इमिना सिद्धि दस होन्ति ।
आघातपटिविनया पि^९ तत्थ वुत्ता नव “अट्टाने वा पन आघातो जायति, 15
तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं पटिविनेती” ति इमिना सिद्धि दस वेदितब्बा ।
दस विनीतवत्थूनी ति दसहि आघातवत्थूहि विरतिसङ्खातानि दस ।
दसवत्थुका मिच्छादिट्ठी ति “नत्थि दिन्नं” ति आदिवसेन वेदितब्बा,
“अत्थि दिन्नं” ति आदिवसेन समादिट्ठ, “सस्सतो लोको” ति आदिना^{१०}
वसेन^{११} पन अन्तग्गाहिका दिट्ठि वेदितब्बा । दस^{१२} मिच्छत्ता ति 20
मिच्छादिट्ठिआदयो मिच्छाविमुत्तिपरियोसाना, विपरीता सम्मत्ता ।
सलाकग्गाहा समथक्खन्धके निद्दिट्ठा ।

R. 1344

३७. दसहज्जेहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो ति
“सीलवा होती” ति आदिना नयेन समथक्खन्धके वुत्तेहि दसहि । दस

[ ]. सी० पोत्थके नत्थि । १-१. ँग्गह-परि०-म० । २. ०पटिभोगा-म० ।

३. पञ्जत्तियो-सी०, रो० । ४. अधम्मवादी पुग्गलो-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

५. दुक्कटवसेन-सी०, रो० । ६. पाचित्तियवसेन-सी०, रो० । ७. ति-सी० । ८-८. आदि-

वसेन-सी०, स्या० । ९. प्रोदस-रो० ।

B. 183

आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने (२४६.५) राजसिक्खापदे निद्दिट्ठा । दस दान-
वत्थूनी ति अन्नं पानं वत्थं यानं माला गन्धं विलेपनं सेय्यावसथं पदीपेय्यं ।
दस रतनानी ति मुत्तामणिवेळुरियादीनि । दस पंसुकूलानी ति सोसानिकं,
पापणिकं, उन्दूरक्खायितं^१, उपचिकक्खायितं^२, अग्गिदड्डुं, गोखायितं,
अजिकक्खायितं^३, थूपचीवरं, आभिसेकियं, गतपटियागतं^४ ति एतेसु
उपसम्पन्नेन उस्सुक्कं कातब्बं । दस चीवरधारणा ति “सब्बनीलकानि
चीवरानि धारेन्ती” ति वुत्तवसेन दसा ति कुण्डीयं वुत्तं । महाअट्ठकथायं
पन “नवसु कप्पियचीवरेसु उदकसाटिकं वा सङ्कच्चिकं वा पक्खिपित्वा दसा”
ति वुत्तं ।

- 10 अवन्दियपुग्गला* सेनासनक्खन्धके निद्दिट्ठा । दस अक्कोसवत्थूनि
ओमसवादे निद्दिट्ठानि । दस आकारा पेसुञ्जसिक्खापदे निद्दिट्ठा । दस
सेनासनानी ति मञ्चो, पीठं, भिसि^५, बिम्बोहनं, चिमिलिका, उत्तरत्थरणं,
तट्टिका, चम्मखण्डो, निसीदनं, तिणसन्थारो, पण्णसन्थारो ति । दस
वरानि याचिसू ति विसाखा अट्ठ, सुद्धोदनमहाराजा एकं, जीवको एकं ।
15 यागुआनिसंसा च अकप्पियमंसानि च भेसज्जक्खन्धके निद्दिट्ठानि । सेसं
सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

एकादसकवारवण्णना

३८. एकादसकेसु—एकादसा ति पण्डकादयो एकादस । एकादस
पादुका ति दस रतनमया, एका कट्टपादुका । तिणपादुकमुज्जपादुक-
पब्बजपादुकादयो^६ पन कट्टपादुकसङ्गहमेव गच्छन्ति । एकादस पत्ता ति
20 तम्बलोहमयेन वा दाहमयेन वा सद्धि दस रतनमया । एकादस चीवरानी
ति सब्बनीलकादीनि एकादस । यावत्तियका ति उक्खित्तानुवत्तिका
भिक्खुनी, सङ्घादिसेसा अट्ठ, अरिट्ठो, चण्डकाली^७ ति । एकादस
अन्तरायिका नाम “नसि अनिमित्ता” ति आदयो । एकादस चीवरानि
अधिट्ठातब्बानी ति तिचीवरं, वस्सिकसाटिका, निसीदनं, पच्चत्थरणं,

R. 1345

१. उन्दूर०—स्या०; उन्दूरक्खायितं—सी०, रो० । २. उपचिकाक्खायितं—सी०;
उपचिकक्खायितं—स्या०, रो० । ३. अजिकाक्खायितं—सी०, स्या०, रो० । ४. भतपटियागतं—म०,
रो० । ५. भिसी—स्या० । ६. ०पादुका मुज्जपादुका०—सी०; ०पादुका मुज्जपादुका पब्बज०—स्या०;
०वब्बजपादुकादयो—सी० । ७. ०काळी—स्या०, रो०, म० । ८. अवन्दनीयपुग्गला—म०, रो० ।

कण्डुप्पटिच्छादि, मुखपुञ्छनचोळ^१, परिकखारचोळ^१, उदकसाटिका, सङ्कच्चिका
ति । न विकप्पेतब्बानी (२५०.६) ति एतानेव अधिट्टितकालतो पट्टाय न
विकप्पेतब्बानि । गण्ठिका च विधा^२ च सुत्तमयेन सद्धि एकादस होन्ति,
ते सब्बे खुद्दकखन्धके निद्दिट्ठा । पठवियो^३ पठविसिक्खापदे निद्दिट्ठा ।
निस्सयपटिपस्सद्वियो^४ उपज्झायम्हा पञ्च, आचरियम्हा छ; एवं एकादस । 5
अवन्दिद्यपुग्गला नग्गेन सद्धि एकादस, ते सब्बे सेनासनखन्धके निद्दिट्ठा ।
एकादस परमानि पुब्बे वुत्तेसु चुद्दससु एकादसवसेन योजेत्वा
वेदितब्बानि । एकादस वरानी ति महापजापतिया याचित्तवरेण सद्धि पुब्बे
वुत्तानि दस । एकादस सीमादोसा ति “अतिखुद्दकं सीमं सम्मन्नती” ति
आदिना नयेन कम्मवग्गे आगमिस्सन्ति । 10

B. 184

अक्कोसकपरिभासके पुग्गले एकादसादीनवा नाम “यो सो भिक्खवे
भिक्खु अक्कोसक-परिभासको” सब्रह्मचारीनं अरियूपवादी^५, अट्टानमेतं
अनवकासो यं सो^६ एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेय्य ।
कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति,
सद्धम्मस्स न वोदायन्ति^७, सद्धम्मेसु वा अधिमानिको होति, अनभिरतो 15
वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्ति आपज्जति, सिक्खं
वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति, गाळ्हं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा
पापुणाति चित्तक्खेपं वा^८, सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जती” [अ० नि० ४-३६४]
ति । एत्थ च सद्धम्भो ति बुद्धवचनं अधिप्पेतं । 20

आसेविताया ति आदितो पट्टाय सेविताय । भाविताया ति
निष्फादिताय वड्डिताय वा । बहुलीकताया ति पुनप्पुनं कताय ।
यानीकताया ति सुयुत्तयानसदिसाय कताय । वत्थुकताया ति यथा पतिट्ठा
होति; एवं कताय । अनुट्टिताया ति अनु अनु पवत्तिताय; निच्चाधिट्टि-
ताया ति अत्थो । परिचिताया ति समन्ततो चिताय; सब्बदिसासु चिताय 25

१. ०चोळ-सी० । २. वोठा-सी०; वोथा-स्या० । ३. पथवियो-म०, रो० ।
एवमुपरि पि । ४. ०पटिप्पस्सद्वियो-सी०, रो० । ५. अक्कोसको परि०-म० । ६. अरियुप०-
स्या० । ७. यो-रो० । ८. वोदायति-सी०, रो० । ९. वा आपज्जति-सी०, रो० ।

R. 1346

आचिताय भाविताय अभिवद्धिताया ति अत्थो । सुसमारद्धाया (२५०.१६) ति सुदु समारद्धाय; वसीभावं उपनीताया ति अत्थो । न पापकं सुपिनं ति पापकमेव न पस्सति, भद्दकं^१ पन वुद्धिकारणभूतं पस्सति । देवता रक्खन्ती ति आरक्खदेवता धम्मिकं रक्खं पच्चुपट्टापेन्ति । तुवटं चित्तं समाधियती ति 5 खिप्पं चित्तं समाधियति । उत्तरिं^२ अप्पटिविज्झन्तो ति मेत्ताभानतो उत्तरिं^२ अरहत्तं असच्छिकरोन्तो सेखो^३ वा पुथुज्जनो वा हुत्वा कालं करोन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

एकादसकवारवर्णनापरियोसाना

एकुत्तरिकनयवर्णना
निद्धिता ।

१. भद्दकं-म०, रो० । २. उत्तरि-म०, रो० । एवमुपरि पि । ३. सेखो-म०, रो० ।

८. उपोसथादिपुच्छाविस्सज्जना

आदिमज्झन्तपुच्छनविस्सज्जनवण्णना

B. 185

१-२. उपोसथकम्मस्स को आदी (२५२.१) ति आदीनं पुच्छानं विस्सज्जने सामग्गी^१ आदी^२ ति^३ “उपोसथं करिस्सामा” ति सीमं सोधेत्वा छन्दपारिसुद्धिं आहरित्वा सन्निपतितानं कायसामग्गी आदि । किरिया मज्झे ति पुब्बकिच्चं कत्वा पातिमोक्खओसारणकिरिया मज्झे । निट्ठानं परियोसानं ति “तत्थ सब्बेहेव समग्गेहि सम्मोदमानेहि अविवदमानेहि^५ सिक्खित्तब्बं” ति इदं पातिमोक्खनिट्ठानं परियोसानं । पवारणाकम्मस्स^३ सामग्गी आदी ति “पवारणं करिस्सामा” ति सीमं सोधेत्वा छन्दपवारणं आहरित्वा सन्निपतितानं कायसामग्गी आदि । किरिया मज्झे ति पवारणाजत्ति च पवारणाकथा च मज्झे, सङ्खनवकस्स “पस्सन्तो पटिकरिस्सामी” ति वचनं परियोसानं । तज्जनीयकम्मादीसु वत्थु नाम^{१०} येन वत्थुना कम्मरहो होति, तं वत्थु । पुग्गलो ति येन तं वत्थु कतं, सो पुग्गलो । कम्मवाचा परियोसानं ति “कतं सङ्खेन इत्थन्नामस्स भिक्खुनो तज्जनीयकम्मं, खमति सङ्खस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी” ति एवं तस्सा तस्सा कम्मवाचाय अवसानवचनं परियोसानं । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति

15

उपोसथादिपुच्छाविस्सज्जनावण्णना
निट्ठिता ।

१. सामग्गि-सी० । एवमुपरि पि । २-२. आदीहि-रो० । ३. पवारणकम्मस्स-सी० ।

६. अथवसपकरणावणाना

१. अथवसपकरणे—दस अथवसे (२५४.१) ति आदीसु यं वत्तब्बं तं पठमपाराजिकवण्णनायमेव वुत्तं । यं सङ्खसुट्ठु तं सङ्खफासू ति आदीसु उपरिमं उपरिमं पदं हेट्ठिमस्स हेट्ठिमस्स पदस्स अत्थो ।

R. 1347 5 अत्थसत्तं धम्मसत्तं ति आदिमिह पन यदेत्तं दससु पदेसु एकेकं मूलं कत्वा दसक्खत्तुं योजनाय पदसत्तं वुत्तं । तत्थ पच्छिमस्स पच्छिमस्स पदस्स वसेन अत्थसत्तं पुरिमस्स पुरिमस्स वसेन धम्मसत्तं वेदितब्बं । अथ वा ये दस अथवसे पटिच्च तथागतेन सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं, ये पुब्बे पठमपाराजिकवण्णनायं “तत्थ सङ्खसुट्ठुता नाम सङ्खस्स सुट्ठुभावो ‘सुट्ठु देवा’ ति आगतट्ठाने विय ‘सुट्ठु भन्ते’ ति वचनसम्पटिच्छन्नभावो, यो च B. 186 10 तथागतस्स वचनं सम्पटिच्छति, तस्स तं दीघरत्तं हिताय सुखाय होति, तस्मा सङ्खस्स ‘सुट्ठु भन्ते’ ति मम वचनं^१ सम्पटिच्छन्त्थं^२ पञ्जापेस्सामि^३ असम्पटिच्छने आदीनवं सम्पटिच्छने च आनिसंसं दस्सेत्वा न बलक्कारेण अभिभवित्वा ति एतमत्थं आविकरोन्तो^४ आह—सङ्खसुट्ठुताया” ति एवमादिना नयेन वण्णिता, तेसं इध दसक्खत्तुं आगतत्ता अत्थसत्तं 15 तदत्थजोतकानं च पदानं वसेन धम्मसत्तं वेदितब्बं । इदानि अत्थजोतकानं निरुत्तीनं वसेन निरुत्तिसत्तं, धम्मभूतानं निरुत्तीनं वसेन निरुत्तिसत्तं ति द्वे निरुत्तिसत्तानि, अत्थसत्ते आणसत्तं, धम्मसत्ते आणसत्तं, द्वीसु निरुत्तिसत्तेसु द्वे आणसत्तानी ति चत्तारि आणसत्तानि च वेदितब्बानि ।

“अत्थसत्तं धम्मसत्तं, द्वे निरुत्तिसत्तानि च ।

20 चत्तारि आणसत्तानि, अथवसे पकरणे” ति ॥

इति^५ हि यं वुत्तं, इदमेत्तं पटिच्च वुत्तं ति ।

इति समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
महावग्गवण्णना निट्ठिता ।

१-१. वचनसम्पटि०—म० । २. पञ्ज०—म०, रो० । एवमुपरि पि । ३. आबी०—सी० ।
४. सी०, रया०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

१०. पठमगाथासङ्गणिकं

१. सत्तनगरेसु पञ्चत्तसिक्खापदवण्णना

१. एकंसं चीवरं कत्वा (२५६.१) ति एकस्मि अंसकूटे चीवरं कत्वा; साधुकं उत्तरासङ्गं कत्वा ति अत्थो । पग्गण्हित्वान अञ्जलिं ति दसनख-समोधानसमुज्जलं अञ्जलिं उक्खिपित्वा । आसीसमानरूपो^१ वा ति पच्चासीस-मानरूपो विय । किस्स त्वं इधमागतो ति केन कारणेन किमत्थं पत्थयमानो त्वं इध आगतो । को एवमाह ? सम्मासम्बुद्धो । कं एवमाह ? आयस्मन्तं^५ उपालि । इति आयस्मा उपालि भगवन्तं उपसङ्कमित्वा “द्वीसु विनयेसू” ति इमं गाथं पुच्छि । अथस्स भगवा “भद्दको ते उम्मङ्गो^३” ति आदीनि वत्वा तं विस्सज्जेसि । एस नयो सब्बत्थ । इति इमे सब्बपञ्हे बुद्धकाले उपालित्थेरो पुच्छि । भगवा व्याकासि । सङ्गीतिकाले पन महाकस्सपत्थेरो पुच्छि । उपालित्थेरो व्याकासि ।

B. 187

R. 1348

10

तत्थ भद्दको ते उम्मङ्गो ति भद्दका^३ ते पञ्हा^४; पञ्हा हि अविज्जन्धकारतो उम्मज्जित्वा ठितत्ता “उम्मङ्गो” ति वुच्चति । तग्घा ति कारणत्थे निपातो । यस्मा मं पुच्छसि, तस्मा ते अहमक्खिस्सं^५ ति अत्थो । सम्पटिच्छनत्थे वा, “तग्घा” ति हि इमिना वचनं सम्पटिच्छित्वा अक्खिस्सं ति आह । “समादहित्वा विसिब्बेन्ति, सामिसेन, ससित्थकं”^६ ति इमानि तीणियेव सिक्खापदानि भग्गेसु पञ्चत्तानि ।

चतुविपत्तिवण्णना

२. यं तं पुच्छिम्हा^७ ति यं त्वं अपुच्छिम्हा^८ । अक्खित्थी ति अभासि । नो ति अम्हाकं । तं तं व्याकतं ति यं यं पुट्ठं, तं तदेव व्याकतं । अनञ्जथा ति अञ्जथा अकत्वा व्याकतं ।

ये दुट्ठुल्ला सा सीलविपत्ती ति एत्थ किञ्चा पि सीलविपत्ति^{२०} नाम पञ्हे^९ नत्थि, अथ खो दुट्ठुल्लं विस्सज्जेतुकामतायेतं वुत्तं । चतूसु हि

१. आसिसमान-सी० । एवमुपरि पि । २. उम्मङ्गो-सी० । एवमुपरि पि ।

३. भद्दिका-सी० । ४. पञ्हा-सी०, स्या० । एवमुपरि पि । ५. आचिक्खिस्सं-सी० ।

६. अपुच्छिम्हा-सी० । ७. आपुच्छिम्ह-सी० । ८. पण्हो-रो० ।

विपत्तीसु दुद्रुल्लं एकाय विपत्तिया सङ्गहितं,^१ अदुद्रुल्लं तोहि विपत्तीहि सङ्गहितं । तस्मा “ये दुद्रुल्ला सा सोलविपत्ती” ति वत्वा तमेव वित्थारतो दस्सेतुं “पाराजिकं सङ्घादिसेसो सोलविपत्ती ति वुच्चती” ति आह ।

B. 188

इदानीं तिस्सन्नं विपत्तीनं वसेन अदुद्रुल्लं दस्सेतुं “थुल्लच्चयं” ति आदिमाह । तत्थ यो चायं, अक्कोसति हसाधिप्पायो^२ (२५६.६) ति इदं दुब्भासितस्स वत्थुदस्सनत्थं वुत्तं ।

अब्भाचिकखन्ती^३ ति “तथाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामी” ति वदन्ता अब्भाचिकखन्ति ।

३. अयं सा आजीवविपत्ति सम्मता ति अयं छहि सिक्खापदेहि
१० सङ्गहिता आजीवविपत्ति नाम चतुत्था विपत्ति सम्मता ति एत्तावता “अदुद्रुल्लं” ति इदं विस्सज्जितं होति ।

इदानीं “ये च यावततियका” ति पञ्हं विस्सज्जेतुं “एकादसा” ति आदिमाह ।

छेदनकादिवण्णना

४. यस्मा पन “ये च यावततियका” ति अयं पञ्हो “एकादस
१५ यावततियका” ति एवं सङ्घावसेन विस्सज्जितो, तस्मा सङ्घानुसन्धिवसेनेव “कति छेदनकानी” ति आदिके अञ्जे अन्तरापञ्हे पुच्छि । तेसं विस्स-
ज्जनत्थं “छ छेदनकानी” ति आदि वुत्तं । तत्थ “एकं भेदनकं, एकं
R. 1349 उद्दालनकं, सोळस^४ जानन्ति पञ्जत्ता” ति इदमेव अपुब्बं । सेसं महावग्गे विभत्तमेव । यं पनेतं अपुब्बं तत्थ एकं भेदनकं ति सूचिघरं^५ । एकं
२० उद्दालनकं ति तूलोनद्धमञ्चपीठं । सोदसा ति सोळस । जानं ति पञ्जत्ता ति “जानं” ति एवं वत्वा पञ्जत्ता, ते एवं वेदितब्बा-“जानं सङ्घिकं
लाभं परिणतं अत्तनो परिणामेय्य, जानं पुब्बुपगतं भिक्खुं अनुपखज्ज
निसज्जं कप्पेय्य, जानं सप्पाणकं उदकं तिणं वा मत्तिकं वा सिञ्चेय्य वा
सिञ्चापेय्य वा, जानं भिक्खुनिपरिपाचितं^६ पिण्डपातं भुञ्जेय्य, जानं आसा-

१. सङ्गहीतं-सी० । एवमुपरि पि । २. हासा०-सी०; हस्सा०-स्या० । ३. अब्बा०-रो० । ४. सोदस-सी०, रो०, म०; सोरस-स्या० । ५. सुवि०-रो० । ६. भिक्खुनी०-सी० ।

दनापेक्खो^१ भुत्तस्मि पाचित्तियं, जानं सप्पाणकं उदकं परिभुज्जेय्य, जानं यथाधम्मं निहताधिकरणं^२, जानं दुट्ठुल्लं आपत्ति पटिच्छादेय्य, जानं ऊन-
वीसतिवस्सं पुग्गलं उपसम्पादेय्य, जानं थेय्यसत्थेन सद्धि, जानं तथा-
वादिना भिक्खुना अकतानुधम्मेन, जानं तथानासितं समणुद्देसं, जानं सङ्घिकं लाभं परिणतं पुग्गलस्स परिणामेय्य, जानं पाराजिकं धम्मं^५
अज्झापन्नं भिक्खुनि^३ नेव अत्तना पटिचोदेय्य,^४ जानं चोरि वज्झं
विदितं अनपलोकेत्वा, जानं सभिक्खुकं आरामं अनापुच्छा पवि-
सेय्या” ति ।

असाधारणादिवण्णना

५. इदानीं “साधारणं” असाधारणं” ति इमं पुरिमपञ्चं विस्सज्जेन्तो
“वीसं द्वे सतानी” (२६०.६) ति आदिमाह । तत्थ भिक्खुनीहि असा- 10
धारणेसु छ सङ्गादिसेसा ति विस्सट्ठि, कायसंसग्गो, दुट्ठुल्लं, अत्तकामं,^६
कुटि, विहारो ति । द्वीहि^७ अनियतेहि अट्ठा ति द्वीहि अनियतेहि सद्धि
अट्ठ इमे ।

B. 189

निस्सग्गियानि द्वादसा ति—

“धोवनं च पटिग्गहो, कोसेय्य सुद्धद्वेभागा ।

15

छब्बस्सानि निसोदनं, द्वे लोमा पठमो पत्तो ।

वस्सिकारञ्जकेन^८ चा” ति इमे द्वादस ॥

द्वावीसति^९ खुदका ति—

“सकलो भिक्खुनीवग्गो, परम्परं* च भोजनं ।

अनतिरित्तं अभिहटं, पणीतं च अचेलकं ।

20

विकाले^{१०} गामप्पवेसो, जानं दुट्ठुल्लच्छादनं^{१०} ॥

मातुगामेन सद्धि च, या च^{११} अनिक्खन्तराजके ।

सन्तं भिक्खुं अनापुच्छा, विकाले गामप्पवेसना^{१२} ॥

R. 1350

१. अस्सादना०-रो० । २. निहिता०-रो० । ३. भिक्खुणि-सी० । ४. ०चोदेस्सं-
सी०, रो०; चोदेय्य-स्या० । ५. साधारण-सी० । ६. ०काम-म०, रो० । ७. द्वे-म०,
रो० । ८. वस्सिका अरञ्जकेन-स्या०; वस्सिका अरञ्जकेन-म०, रो० । ९. द्वेवीसति-म०,
रो० । १०. परम्परा-स्या० । १०-१०. ऊनं दुट्ठुल्लच्छादनं-स्या०, म० । ११. व-रो० ।
१२. गामप्पवेसनं-सी०, स्या०, रो० ।

निसीदने च या सिक्खा, वस्सिका या च साटिका ।

द्वावीसति इमा सिक्खा, खुद्दकेसु पकासिता” ति ॥

भिक्षूहि असाधारणेसु पि सङ्गम्हा दस निस्सरे (२६१.१८) ति “सङ्गम्हा निस्सारीयती” ति एवं विभङ्गे वुत्ता, मातिकायं पन “निस्सारणीयं सङ्गादिसेसं” ति एवं आगता^१ दस । निस्सग्गियानि^२ द्वादसा ति भिक्षुनि-विभङ्गे^३ विभत्तानि निस्सग्गियानेव । खुद्दका पि तत्थ विभत्तखुद्दका एव । तथा चत्तारो पाटिदेसनोया, इति सतं चेव तिसं च सिक्खा विभङ्गे भिक्षुनीनं भिक्षूहि असाधारणा । सेसं इमस्मि साधारणासाधारण-विस्सज्जने उत्तानमेव ।

- 10 इदानीं विपत्तियो च “येहि समथेहि सम्मन्ती” ति इदं^४ पञ्चं विस्सज्जेन्तो अट्ठेव पाराजिका ति आदिमाह । तत्थ दुरासदा ति इमानि तेसं सप्पट्ठिभयतं दस्सेति । कण्हसप्पादयो विय हि एते दुरासदा दुरूपगमना दुरासज्जना, आपज्जियमाना मूलच्छेदाय संवत्तन्ति । तालवत्थुसमूपमा ति सब्बं तालं उद्धरित्वा तालस्स वत्थुमत्तकरणेन समूपमा । यथा वत्थुमत्त-
- 15 कतो तालो न पुन पाकतिको होति, एवं न पुन पाकतिका होन्ति ।

एवं साधारणं उपमं दस्सेत्वा पुन एकेकस्स वुत्तं उपमं दस्सेन्तो पण्डुपलासो ति आदिमाह । अविच्छेदो भवन्ति ते ति यथा एते पण्डुपलासा-दयो पुनहरितादिभावेन अविच्छेदधम्मा होन्ति; एवं पाराजिका पि पुन पकतिसीलाभावेन अविच्छेदधम्मा होन्ती ति अत्थो । एतावता विपत्तियो

20 च “येहि समथेहि सम्मन्ती” ति एत्थ इमा ताव अट्ठ पाराजिकविपत्तियो केहिचि समथेहि न सम्मन्ती ति एवं दस्सितं होति । या पन विपत्तियो सम्मन्ति, ता दस्सेतुं तेवीसति सङ्गादिसेसा ति आदि वुत्तं । तत्थ तीहि समथेही ति सब्बसङ्गाहिकवचनमेतं । सङ्गादिसेसा हि द्वीहि समथेहि सम्मन्ति, न तिणवत्थारकेन । सेसा तीहि पि सम्मन्ति ।

- 25 द्वे उपोसथा द्वे पवारणा ति इदं भिक्षूनं च भिक्षुनीनं च वसेन वुत्तं । विभत्तिमत्तदस्सनेनेव चेतं वुत्तं, न समथेहि वूपसमनवसेन । भिक्षु-

१. अगतानि सी०; आगतानि-रो० । २. निस्सग्गिया-सी० । ३. भिक्षुणी०-सी०; भिक्षुनी०-स्या० । ४. इमं-म०, रो० ।

उपोसथो, भिक्खुनिउपोसथो, भिक्खुपवारणा, भिक्खुनिपवारणा ति इमा पि
 हि चतस्सो विभत्तियो; विभजनानी ति अत्थो । चत्तारि कम्मानी (२६२.१९) R. 1351
 ति अधम्मनेनवग्गादीनि उपोसथकम्मानी । पञ्चवे उद्देसा चतुरो भवन्ति
 अनञ्जथा ति भिक्खूनं पञ्च उद्देसा भिक्खुनीनं चतुरो भवन्ति, अञ्जथा न
 भवन्ति; इमा अपरा पि विभत्तियो । आपत्तिकखन्धा च भवन्ति सत्ता, 5
 अधिकरणानि चत्तारी ति इमा पन विभत्तियो समथेहि सम्मन्ति, तस्मा
 सत्ताहि समथेही ति आदिमाह । अथ वा “द्वे उपोसथा द्वे पवारणा चत्तारि
 कम्मानी पञ्चवे उद्देसा चतुरो भवन्ति, अनञ्जथा” ति इमा पि चतस्सो
 विभत्तियो निस्साय “नस्सन्तेते विनस्सन्तेते” ति आदिना नयेन या आप-
 त्तियो आपज्जन्ति, ता यस्मा वुत्तप्पकारेहेव समथेहि सम्मन्ति, तस्मा 10
 तंमूलकानं आपत्तीनं समथदस्सन्तथं पि ता विभत्तियो वुत्ता ति वेदि-
 तब्बा । किञ्च एकेना ति किञ्चाधिकरणं एकेन समथेन सम्मति ।

पाराजिकादिआपत्तिवर्णना

६. एवं पुच्छानुक्रमेण सब्रपञ्हे विस्सज्जेत्वा इदानि “आपत्तिकखन्धा
 च भवन्ति सत्ता” ति एत्थ सङ्गहितआपत्तिकखन्धानं पञ्चेकं निब्बचनमत्तं
 दस्सेन्तो पाराजिकं ति आदिमाह । तत्थ पाराजिकं ति गाथाय अयमत्थो— 15
 यदिदं पुग्गलापत्तिसिक्खापदपाराजिकेसु आपत्ति पाराजिकं नाम वुत्तं,
 तं आपज्जन्तो पुग्गलो यस्मा पाराजिको पराजयमापन्नो सद्धम्मा चुतो
 परद्धो भट्ठो निरङ्कतो^१ च होति, अनिहते तस्मिं पुग्गले पुन उपोसथ-
 पवारणादिभेदो^२ संवासो नत्थि । तेनेतं इति वुच्चती ति तेन कारणेन एतं
 आपत्ति^३ “पाराजिकं^३” ति वुच्चति । अयं हेत्थ सङ्खेपत्थो—यस्मा 20
 पाराजिको होति तेन, तस्मा एतं पाराजिकं ति वुच्चति ।

दुतियगाथाय पि व्यञ्जनं अनादियित्वा अत्थमत्तमेव दस्सेतुं सङ्घो
 व देति परिवासं ति आदि वुत्तं । अयं पनेत्थ अत्थो—इमं आपत्ति आप-
 ज्जित्वा वुट्ठातुकामस्स यं तं आपत्तिवुट्ठानं तस्स^४ आदिमिह चैव परिवास-
 दानत्थाय आदितो सेसे मज्जे मानत्तदानत्थाय मूलायपटिकस्सनेन वा सह 25

१. निराकतो—सी०; निरङ्कतो—रो० । २. उपोसथप्पवा०—म० । ३-३. आपत्तिपारा-
 जिकं—स्या०, म० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

मानत्तदानत्थाय, अवसाने अब्भानत्थाय च सङ्घो इच्छितब्बो, न हेत्थ एकं पि कम्मं विना सङ्घेन सक्का कातुं ति सङ्घो, आदिमिह चेव सेसे च इच्छितब्बो अस्सा ति सङ्घादिसेसो (२६३.४) ।

R. 1352

ततियगाथाय अनियतो न^१ नियतो^१ ति यस्मा न नियतो, तस्मा
 5 अनियतो अयमापत्तिक्खन्धो ति अत्थो । किं करणा न नियतो ति ?
 अनेकंसिकतं पदं, यस्मा इदं सिक्खापदं अनेकसेन कतं ति अत्थो । कथं
 अनेकसेन ? तिण्णमञ्जतरं ठानं, तिण्णं धम्मानं अञ्जतरेन कारेतब्बो
 ति हि तत्थ वुत्तं, तस्मा “अनियतो” ति पवुच्चति, सो आपत्तिक्खन्धो
 अनियतो ति वुच्चति । यथा च तिण्णं अञ्जतरं ठानं, एवं द्वित्रं धम्मानं
 10 अञ्जतरं ठानं यत्थ वुत्तं, सो पि अनियतो एव ।

चतुत्थगाथाय अच्चयो तेन समो नत्थी ति देसनागामिनीसु^२
 अच्चयेसु तेन समो थूलो अच्चयो नत्थि, तेनेतं इति वुच्चति; थूलत्ता अच-
 यस्स एतं थुल्लच्चयं ति वुच्चती ति अत्थो ।

B. 192

पञ्चमगाथाय निस्सज्जित्वान^३ देसेति तेनेतं ति निस्सज्जित्वा देसे-
 15 तब्बतो निस्सग्गियं ति वुच्चती ति अत्थो ।

छट्ठगाथाय पातेति कुसलं धम्मं ति सञ्चिच्च आपज्जन्तस्स कुसल-
 धम्मसङ्घातं कुसलचित्तं पातेति, तस्मा पातेति चित्तं ति पाचित्थियं ।
 यं पन चित्तं पातेति, तं यस्मा अरियमग्गं अपरज्झति, चित्तसम्मोहकारणं
 च होति, तस्मा “अरियमग्गं अपरज्झति, चित्तसम्मोहनट्टानं^४” ति च
 20 वुत्तं ।

पाटिदेसनीयगाथासु “गारय्हं आवुसो धम्मं आपज्जि” ति वुत्त-
 गारय्हभावकारणदस्सनत्थमेव भिक्खू अञ्जातको सन्तो ति आदि वुत्तं ।
 पटिदेसेतब्बतो पन सा आपत्ति पाटिदेसनीया ति वुच्चति ।

दुक्कटगाथाय अपरद्धं विरद्धं च^५ खलितं ति सब्बमेतं “यं च
 25 दुक्कटं” ति एत्थ वुत्तस्स दुक्कटस्स परियायवचनं । यं हि दुट्ठ कतं विरूपं

१-१. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०गामीसु-सो० । ३. निस्सज्जित्वान-सो० ।
 एवमुपरि पि । ४. ०नत्थानं-सो० । ५. सो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

वा कतं, तं दुक्कटं (२६४.६) । तं पनेतं यथा सत्थारा वुत्तं; एवं अकतत्ता अपरद्धं, कुसलं विरज्झित्वा पवत्तत्ता विरद्धं, अरियवत्तपटिपदं अनारूढत्ता खलितं । यं मनुस्सो करे ति इदं पनस्स ओपम्मनिदस्सनं । तस्सत्थो— यथा हि यं लोके मनुस्सो आवि^१ वा यदि वा रहो पापं करोति, तं दुक्कटं ति पवेदेन्ति; एवमिदं पि बुद्धपतिकुट्टेन^२ लामकभावेन पापं, तस्मा 5 दुक्कटं ति वेदितब्बं ।

दुब्भासितगाथाय दुब्भासितं दुराभट्टं ति दुट्ठु आभट्टं भासितं लपितं ति दुराभट्टं । यं दुराभट्टं, तं दुब्भासितं ति अत्थो । किञ्च भिय्यो ? सङ्किलिट्टं च यं पदं, सङ्किलिट्टं यस्मा तं पदं होती ति अत्थो । तथा^३ यं च विञ्जू गरहन्ति, यस्मा च नं विञ्जू गरहन्ती ति अत्थो । 10 R. 1353 तेनेतं इति वुच्चती ति तेन सङ्किलिट्टभावेन च विञ्जूगरहनेना पि च एतं इति वुच्चति; “दुब्भासितं” ति एवं वुच्चती ति अत्थो ।

सेखियगाथाय “आदि चेतं चरणं चा” ति आदिना नयेन^४ सेखस्स सन्तकभावं दीपेति । तस्मा सेखस्स इदं सेखियं ति अयमेत्थ सङ्खेपत्थो । इदं “गरुकं” लहुकं चा पो” ति आदिपञ्चे हि असङ्गहितस्स “हन्द 15 वाक्यं सुणोम ते” ति इमिना पन आयाचनवचनेन सङ्गहितस्स अत्थस्स दीपनत्थं वुत्तं ति वेदितब्बं ।

छन्नमतिवस्सती ति आदिमिह पि एसेव नयो । तत्थ छन्नमतिवस्सती ति गेहं ताव तिणादीहि अच्छन्नं अतिवस्सति । इदं पन आपत्तिसङ्घातं गेहं छन्नं अतिवस्सति; मूलार्पत्ति हि छादेन्तो अञ्जं नवं आपत्ति 20 आपज्जति । विवटं नातिवस्सती ति गेहं ताव अविवटं सुच्छन्नं नातिवस्सति । इदं पन आपत्तिसङ्घातं गेहं विवटं नातिवस्सति; मूलार्पत्ति हि विवरन्तो देसनागामिनि देसेत्वा वुट्ठानगामिनितो^५ वुट्ठित्वा सुद्धन्ते पतिट्ठाति । आर्याति संवरन्तो अञ्जं आपत्ति नापज्जति । तस्मा छन्नं विवरेथा ति तेन कारणेन देसनागामिनि देसेन्तो वुट्ठानगामिनितो च वुट्ठहन्तो छन्नं 25

B. 193

१. आवि-सी० । २. बुद्धप्पति०-म० । ३. कथं-सी०, रो० । ४. सी० पोत्थके नत्थि । ५-५. गरुकलहुकं-म० । ६. ०नीतो-सी० । एवमुपरि पि ।

विवरेथ । एवं तं नातिवस्सती (२६४.२०) ति एवं चेतं विवटं नातिवस्सती ति अत्थो ।

गति मिगानं पवनं ति अज्झोकासे व्यग्धादीहि^१ परिपातियमानानं मिगानं पवनं रुक्खादिगहनं अरज्जं गति पटिस्सरणं होति, तं पत्वा ते
 ५ अस्सासन्ति^२ । एतेनेव नयेन आकासो पक्खिनं गति । अवस्सं उपगमनट्टेन पन विभवो गति धम्मानं, सब्बेसं पि सङ्खतधम्मानं विनासो व^३ तेसं^३ गति । न हि ते विनासं अगच्छन्ता ठातुं सक्कोन्ति । सुचिरं पि ठत्वा पन निब्बानं अरहतो गति, खीणासवस्स अरहतो अनुपादिसेसनिब्बानधातु एकंसेन गती ति अत्थो ।

पठमगाथासङ्गणिकवण्णना निट्ठिता ।

१. व्याघादीहि—सी० । २. अस्ससन्ति—सी० । ३-३. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

११. अधिकरणभेदा

उक्कोटनभेदादिवण्णना

B. 194,
R. 1354

१. अधिकरणभेदे इमे दस उक्कोटा(२६५.८)ति अधिकरणानं उक्को-
टेत्वा^१ पुन अधिकरणउक्कोटेन समथानं उक्कोटं दस्सेतुं विवादाधिकरणं उक्को-
टेन्तो कति समथे उक्कोटेती ति आदिमाह । तत्थ विवादाधिकरणं उक्कोटेन्तो
द्वे समथे उक्कोटेती ति सम्मुखाविनयं च येभुय्यसिकं च इमे द्वे उक्कोटेति,
पटिसेधेति; पटिक्कोसती ति अत्थो । अनुवादाधिकरणं उक्कोटेन्तो चत्तारो^५
ति सम्मुखाविनयं, सतिविनयं, अमूळ्हविनयं, तस्सपापिय्यसिकं^२ ति इमे
चत्तारो समथे उक्कोटेति । आपत्ताधिकरणं उक्कोटेन्तो तयो ति सम्मुखा-
विनयं, पटिञ्जातकरणं, तिणवत्थारकं ति इमे तयो समथे उक्कोटेति ।
किच्चाधिकरणं उक्कोटेन्तो एकं ति सम्मुखाविनयं इमं एकं समथं
उक्कोटेति ।

10

२. कति उक्कोटा ति आदिपुच्छानं विस्सज्जने पन द्वादससु उक्कोटेसु
अकतं कम्मं ति आदयो ताव तयो उक्कोटा विसेसतो दुतिये अनुवादाधि-
करणे लब्भन्ति । अनिहतं कम्मं ति आदयो तयो पठमे विवादाधिकरणे
लब्भन्ति । अविनिच्छित्तं ति आदयो तयो ततिये आपत्ताधिकरणे
लब्भन्ति । अवूपसन्तं ति आदयो तयो चतुत्थे किच्चाधिकरणे लब्भन्ति;^{१५}
अपि च द्वादसा पि च एकेकस्मि अधिकरणे लब्भन्तियेव ।

तत्थजातकं अधिकरणं उक्कोटेती ति यस्मिं विहारे “मय्हं इमिना
पत्तो गहितो, चीवरं गहितं” ति आदिना नयेन पत्तचीवरादीनं अत्थाय
अधिकरणं उप्पन्नं होति, तस्मियेव च नं विहारे आवासिका सन्निपत्तित्वा
“अलं आवुसो” ति अत्तपच्चत्थिके सञ्जापेत्वा पालिमुत्तकविनिच्छयेनेव^{२०}
वूपसमेन्ति, इदं तत्थजातकं अधिकरणं नाम । येना पि विनिच्छयेन
समितं, सो पि एको समथोयेव । इमं उक्कोटेन्तस्सा पि पाचित्तियं ।

१. उक्कोटे वत्त्वा-सो० । २. ०पापियसिकं-म०, रो० ।

B. 195

तत्थजातकं वूपसन्तं (२६६.४) ति सचे पन तं अधिकरणं नेवासिका वूपसमेतुं न सकोन्ति, अथञ्जो विनयधरो आगन्त्वा “किं आवुसो इमस्मिं विहारे उपोसथो वा पवारणा वा ठिता” ति पुच्छति, तेहि च तस्मिं कारणे कथिते तं अधिकरणं खन्धकतो च परिवारतो च सुत्तेन विनिच्छित्त्वा
 5 वूपसमेति, इदं तत्थजातकं वूपसन्तं नाम अधिकरणं । एतं उक्कोटेन्तस्सा पि पाचित्तियमेव ।

R. 1355

अन्तरामग्गे ति ते अत्तपच्चत्थिका “न मयं एतस्स विनिच्छये तिट्ठाम, नायं विनये कुसलो, असुक्स्मि^१ नाम गामे विनयधरा थेरा वसन्ति, तत्थ गन्त्वा विनिच्छित्त्वा निस्सामा” ति गच्छन्ता अन्तरामग्गेयेव
 10 कारणं सल्लक्खेत्वा अञ्जमञ्जं वा सञ्जापेन्ति, अञ्जे वा ते भिक्खु निज्जापेन्ति, इदं पि वूपसन्तमेव होति । एवं वूपसन्तं अन्तरामग्गे अधिकरणं उक्कोटेति यो, तस्सा पि पाचित्तियमेव ।

अन्तरामग्गे वूपसन्तं ति न हेव खो पन अञ्जमञ्जं सञ्जत्तिया वा सभागभिक्खुनिज्जापनेन वा वूपसन्तं होति; अपि च खो पटिपथं
 15 आगच्छन्तो एको विनयधरो दिस्वा “कत्थ आवुसो गच्छथा” ति पुच्छित्वा “असुकं^२ नाम गामं, इमिना नाम कारणेना” ति वुत्ते “अलं, आवुसो, किं तत्थ गतेना” ति तत्थेव धम्मेन विनयेन तं अधिकरणं वूपसमेति, इदं अन्तरामग्गे वूपसन्तं नाम । एतं उक्कोटेन्तस्सा पि पाचित्तियमेव ।

तत्थ गतं ति सचे पन “अलं, आवुसो, किं तत्थ गतेना” ति वुच्च-
 20 माना पि “मयं तत्थेव गन्त्वा विनिच्छयं पापेस्सामा” ति विनयधरस्स वचनं अनादियित्वा गच्छन्तियेव, गन्त्वा सभागानं भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेन्ति । सभागा भिक्खू “अलं, आवुसो, सङ्घसन्निपातं नाम गरुक्कं” ति तत्थेव निसीदापेत्वा विनिच्छित्त्वा सञ्जापेन्ति, इदं पि वूपसन्तमेव होति । एवं वूपसन्तं तत्थ गतं अधिकरणं उक्कोटेति यो, तस्सा पि
 25 पाचित्तियमेव ।

तत्थ गतं वूपसन्तं ति न हेव खो पन सभागभिक्खूनं सञ्जत्तिया वूपसन्तं होति; अपि च खो सङ्घं सन्निपातेत्वा आरोचितं^३ सङ्घमज्जे

विनयधरा वूपसमेन्ति, इदं तत्थ गतं वूपसन्तं नाम । एतं उक्कोटेन्तस्सा पि पाचित्तियमेव ।

सतिविनयं (२६६.७)ति खीणासवस्स दिन्नं सतिविनयं उक्कोटेति, पाचित्तियमेव । उम्मत्तकस्स दिन्ने अमूळ्हविनये पापुस्सन्नस्स दिन्नाय तस्स-पापिय्यसिकाय पि एसेव नयो ।

5

तिणवत्थारकं उक्कोटेती ति सङ्घेन तिणवत्थारकसमथेन वूपसमिते अधिकरणे “आपत्ति नाम एकं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा देसियमाना वुट्ठाति, यं पनेतं निद्दायन्तस्सा पि आपत्ति-वुट्ठानं नाम, एतं मय्हं न खमती” ति एवं वदन्तो पि तिणवत्थारकं उक्कोटेति नाम, तस्सा पि पाचित्तियमेव ।

B. 196

10

छन्दागतिं गच्छन्तो अधिकरणं उक्कोटेती ति विनयधरो हुत्वा अत्तनो उपज्झायादीनं अत्थाय “अधम्मं धम्मो” ति आदीनि दीपेत्वा पुब्बे विनिच्छित्तं अधिकरणं द्वादससु उक्कोटेसु येन केनचि उक्कोटेन्तो छन्दागतिं गच्छन्तो अधिकरणं उक्कोटेति नाम । द्वीसु पन अत्तपच्चत्थिकेसु एकास्मि “अनत्थं मे अचरी” ति आदिना नयेन समुप्पन्नाघातो, तस्स पराजयं आरोपनत्थं “अधम्मं धम्मो” ति आदीनि दीपेत्वा पुब्बे विनिच्छित्तं अधिकरणं द्वादससु उक्कोटेसु येन केनचि उक्कोटेन्तो दोसागतिं गच्छन्तो अधिकरणं उक्कोटेति नाम । मन्दो पन मोमूहो मोमूहत्ता एव “अधम्मं धम्मो” ति आदीनि दीपेत्वा वुत्तनयेनेव उक्कोटेन्तो मोहागतिं गच्छन्तो अधिकरणं उक्कोटेति नाम । सचे पन द्वीसु अत्तपच्चत्थिकेसु एको विस-मानि कायकम्मादीनि गहनमिच्छादिदिट्ठि^१ बलवन्ते च पक्खन्तरिये अभि-ज्जाते भिक्खू निस्सितत्ता विसमनिस्सितो गहननिस्सितो बलवनिस्सितो च होति, तस्स भयेन “अयं मे जीवितन्तरायं वा ब्रह्मचरियन्तरायं वा करेय्या” ति “अधम्मं धम्मो” ति आदीनि दीपेत्वा वुत्तनयेनेव उक्कोटेन्तो भयागतिं गच्छन्तो अधिकरणं उक्कोटेति नाम ।

R. 1356

15

20

25

तदहुपसम्पन्नो ति एको सामणेरो व्यत्तो होति बहुस्सुतो, सो विनिच्छये पराजयं पत्वा मङ्कुभूते भिक्खू दिस्वा पुच्छति “कस्मा मङ्कु-

१. गहनं मिच्छा०-सो०; गहण०-स्या० । एवमुपरि पि ।

भूतात्था^१” ति । ते तस्स तं अधिकरणं आरोचेन्ति । सो ते एवं वदेति “होतु भन्ते, मं उपसम्पादेथ, अहं तं अधिकरणं वूपसमेस्सामी” ति । ते तं उपसम्पादेन्ति । सो दुतियदिवसे भेरिं पहरित्वा सङ्घं सन्निपातेति । ततो भिक्खूहि “केन सङ्घो सन्निपातितो” ति वुत्ते “मया” ति वदति ।

5 “कस्मा सन्निपातितो” ति ? “हिथ्यो अधिकरणं दुब्बिनिच्छित्तं, तमहं विनिच्छिनिस्सामी” ति । “त्वं पन हिथ्यो कुहि गतो” ति ? “अनुप-सम्पन्नोम्हि भन्ते, अज्ज पन उपसम्पन्नोम्ही” ति । सो वत्तब्बो “इदं आवुसो तुम्हादिसानं भगवता सिक्खापदं पञ्चत्तं, ‘तदहुपसम्पन्नो उक्को-टेति, उक्कोटनकं^२ पाचित्तियं, ति, गच्छ आपत्ति देसेही” ति । आगन्तुके

B. 197

10 (२६६.१६) पि एसेव नयो ।

कारको ति एकं सङ्घेन सद्धि अधिकरणं विनिच्छिनित्वा परि-वेणगतं पराजिता भिक्खू वदन्ति “किस्स भन्ते तुम्हेहि एवं विनिच्छित्तं अधिकरणं, ननु एवं विनिच्छिनितब्बं” ति । सो “कस्मा पठमंयेव एवं न वदित्था” ति तं अधिकरणं उक्कोटेति । एवं यो कारको उक्कोटेति, तस्सा

R. 1357

15 पि उक्कोटनकं पाचित्तियं । छन्ददायको ति एको अधिकरणविनिच्छये छन्दं दत्वा सभागे भिक्खू पराजयं पत्वा आगते मङ्कुभूते दिस्वा “स्वे दानि अहं विनिच्छिनिस्सामी^३” ति सङ्घं सन्निपातेत्वा “कस्मा सन्नि-पातेसी” ति वुत्ते^४ “हिथ्यो अधिकरणं दुब्बिनिच्छित्तं, तमहं अब्ब विनिच्छि-निस्सामी” ति । “हिथ्यो पन त्वं कत्थ गतो” ति । “छन्दं दत्वा निसि-
20 न्नोम्ही” ति । सो वत्तब्बो “इदं आवुसो तुम्हादिसानं भगवता सिक्खापदं पञ्चत्तं, ‘छन्ददायको उक्कोटेति, उक्कोटनकं पाचित्तियं’ ति, गच्छ आपत्ति देसेही” ति ।

अधिकरणनिदानादिवण्णना

३. विवादाधिकरणं किं निदानं ति आदीसु किं निदानमस्सा ति किं निदानं । को समुदयो अस्सा ति किं समुदयं । का जाति अस्सा ति किं
25 जातिकं । को पभवो अस्सा ति किं पभवं । को सम्भारो अस्सा ति किं

१. ० भूतात्था-सी०, स्या० । २. उक्कोटनके-सी० । ३. विनिच्छिस्सामी-सी० ।

४. वुत्तो-सी० ।

सम्भारं । किं समुद्धानं अस्सा ति किंसमुद्धानं (२६६.२१) । सब्बानेतानि कारणवेवचनानियेव ।

विवादनिदानं ति आदीसु पि अट्टारसभेदकरवत्थुसङ्घातो विवादो निदानमेतस्सा ति विवादनिदानं । विवादं निस्साय उप्पज्जनकविवादवसेनेतं वुत्तं । अनुवादो निदानं अस्सा ति अनुवादनिदानं । इदं पि अनुवादं 5 निस्साय उप्पज्जनकअनुवादवसेन वुत्तं । आपत्ति निदानं अस्सा ति आपत्ति-निदानं । आपत्ताधिकरणपच्चया चतस्सो आपत्तियो आपज्जती ति एवं आपत्ति निस्साय उप्पज्जनकआपत्तिवसेनेतं वुत्तं । किच्चयं निदानमस्सा ति किच्चयनिदानं; चतुब्बिधं सङ्घकम्मं कारणमस्सा ति अत्थो । उक्खित्तानु-वत्तिकाय भिक्खुनिया यावततियं समनुभासनादीनं किच्चं निस्साय 10 उप्पज्जनककिच्चानं वसेनेतं वुत्तं । अयं चतुन्नं पि अधिकरणानं विस्सज्जन-पक्खे एकपदयोजना । एतेनानुसारेण सब्बपदानि योजेतब्बानि ।

दुतियपुच्छाय^१ हेतुनिदानं ति आदिमिह विस्सज्जने नवन्नं B. 198 कुसलाकुसलाव्याकतहेतून् वसेन हेतुनिदानादिता वेदितब्बा । ततियपुच्छाय विस्सज्जने व्यञ्जनमत्तं नानं । हेतुयेव हि एत्थ पच्चयो ति वुत्तो । 15

४. मूलपुच्छाय विस्सज्जने द्वादस मूलानी ति कोध-उपनाह-युगलकादीनि^२ छ विवादमूलानि^३, लोभदोसमोहा तयो, अलोभादोसामोहा तयो ति इमानि अज्झत्तसन्तानप्पवत्तानि द्वादस मूलानि । चुद्दस मूलानी ति तानेव द्वादस कायवाचाहि सद्धि चुद्दस होन्ति । छ मूलानी ति काया-दीनि छ समुद्धानानि । R. 1358 20

समुद्धानपुच्छाय विस्सज्जने अट्टारस भेदकरवत्थूनि समुद्धानानि, तं हि एतेसु अट्टारससु भेदकरवत्थूसु समुद्धाति, एतेहि वा कारणभूतेहि समुद्धाति । तेनस्सेतानि समुद्धानानि वुच्चन्ति । एस नयो सब्बत्थ ।

५. विवादाधिकरणं आपत्ती ति आदिभेदे एकेन अधिकरणेन किच्चाधिकरणेना ति इदं अधिकरणेसु^४ येन अधिकरणेन सम्मन्ति^५, तं 25

१. ०पुच्छा-सी० । २. युगल-म० । ३. विवादा-म० । ४. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सम्मति-सी० ।

दस्सेतुं वुत्तं, न पनेतानि एकंसतो किच्चाधिकरणेनेव सम्मन्ति । न हि पुग्गलस्स सन्तिके देसेन्तस्स किच्चाधिकरणं नाम अत्थि ।

७-८. न कतमेन समथेना (२७०.१५) ति सावसेसापत्ति विय न सम्मति । न हि सक्का सा देसेतुं, न^१ ततो वुट्ठाय सुद्धन्ते पतिट्ठातुं ।

5 ६. विवादाधिकरणं होति अनुवादाधिकरणं ति आदि नयो उत्तानोयेव ।

१०. ततो परं यत्थ सतिविनयो ति आदिका सम्मुखाविनयं अमुञ्चित्वा छ यमकपुच्छा वुत्ता, तासं विस्सज्जनेनेव अत्थो पकासितो ।

10 १२. संसट्ठादिपुच्छानं विस्सज्जने संसट्ठा ति सतिविनयकम्मवाचा-
खणस्मियेव^२ द्विन्नं पि समथानं सिद्धत्ता सम्मुखाविनयो ति वा सतिविनयो
ति वा इमे धम्मा संसट्ठा, नो विसंसट्ठा । यस्मा पन कदलिवखन्धे पत्तवट्ठीनं
विय न सक्का तेसं विनिब्भुजित्वा नानाकरणं दस्सेतुं, तेन वुत्तं “न च
लब्भा इमेसं धम्मानं विनिब्भुजित्वा विनिब्भुजित्वा^३ नानाकरणं पञ्चापेतुं”
ति । एस नयो सब्बत्थ ।

B. 199

सत्तसमथनिदानवण्णना

15 १३. किं निदानो ति पुच्छाविस्सज्जने निदानं निदानमस्सा ति
निदाननिदानो । तत्थ सङ्घसम्मुखता, धम्मसम्मुखता, विनयसम्मुखता,
पुग्गलसम्मुखता ति इदं सम्मुखाविनयस्स निदानं । सतिवेपुल्लप्पत्तो^४
खीणासवो लद्धुपवादो सतिविनयस्स निदानं । उम्मत्तको भिक्खु
अमूळ्हविनयस्स निदानं । यो च देसेति, यस्स च देसेति, उभिन्नं
20 सम्मुखीभावो पटिञ्जातकरणस्स निदानं । भण्डनजातानं अधिकरणं
वूपसमेतुं असक्कुणेय्यता येभुय्यसिकाय निदानं । पापुस्सन्नो पुग्गलो
तस्सपापिय्यसिकाय निदानं । भण्डनजातानं बहु अस्सामणकअज्झाचारो
तिणवत्थारकस्स निदानं । हेतुपच्चयवारा वुत्तनया एव ।

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. ०वाचाक्खण०-म० । ३. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
४. ०वेपुल्लपत्तो-म० ।

१४. मूलपुच्छाय विस्सज्जनं उत्तानमेव । समुट्ठानपुच्छाय किञ्चा
 पि “सत्तत्रं समथानं कतमे छत्तिस समुट्ठाना” ति वुत्तं, सम्मुखाविनयस्स
 पन कम्मसज्जहाभावेन समुट्ठानाभावतो छन्नंयेव समथानं छ समुट्ठानानि
 विभत्तानि । तत्थ कम्मस्स किरिया^१ (२७६.१८) ति अत्ति वेदितब्बा ।
 करणं ति तस्सायेव अत्तिया ठपेतब्बकाले ठपनं । उपगमनं ति सयं उपगमनं; 5
 अत्तनायेव तस्स कम्मस्स करणं ति अत्थो । अज्झपगमनं ति अज्झे-
 सनुपगमनं; अज्जं सद्धिविहारिकादिकं “इदं कम्मं करोही” ति अज्जेसनं
 ति अत्थो । अधिवासना ति “रुच्चति मे एतं, करोतु सद्धो” ति एवं
 अधिवासना; छन्ददानं ति अत्थो । अप्पटिककोसना ति “न मेतं खमति,
 मा एवं करोथा” ति अप्पटिसेधना । इति छन्नं छक्कानं वसेन छत्तिस 10
 समुट्ठाना वेदितब्बा ।

सत्तसमथनानात्थादिवण्णना

१५. नानात्थपुच्छाविस्सज्जनं उत्तानमेव । अधिकरणपुच्छाविस्स-
 ज्जने अयं विवादो नो अधिकरणं ति अयं मातापुत्तादीनं विवादो विरुद्ध-
 वादत्ता विवादो नाम होति, समथेहि पन अधिकरणीयताय अभावतो
 अधिकरणं न होति । अनुवादादीसु पि एसेव नयो । सेसं सब्बत्थ उत्तान- 15
 मेवा ति ।

अधिकरणभेदवण्णना निट्ठिता ।

१२. दुतियगाथासङ्गणिकं

चोदनादिपुच्छाविस्सज्जनावण्णना

B. 200

१. दुतियगाथासङ्गणियं चोदना (२८०.१) ति वत्थुं च आपर्त्ति च दस्सेत्वा चोदना । सारणा ति दोससारणा । सङ्खो किमत्थाया ति सङ्खसन्निपातो किमत्थाय । मतिकम्मं पन किस्स कारणा ति मतिकम्मं वुच्चति मन्तग्गहणं; तं किस्स कारणा ति अत्थो ।

५ चोदना सारणत्थाया ति वुत्तप्पकारा चोदना, तेन चुदितकपुग्गलेन कतदोससारणत्थाय^१ । निग्गहत्थाय सारणा^२ ति दोससारणा पन तस्स पुग्गलस्स निग्गहत्थाय^३ । सङ्खो परिग्गहत्थाया^४ ति तत्थ सन्निपत्तितो सङ्खो विनिच्छयपरिग्गहत्थाय^५; धम्माधम्मतुलनत्थाय सुविनिच्छित्तदुब्बि-
निच्छित्तं जाननत्थाया ति अत्थो । मतिकम्मं पन पाटियेक्कं ति सुत्तन्ति-
१० कत्थेराणं च विनयधरत्थेराणं च मन्तग्गहणं पाटेक्कं पाटेक्कं विनिच्छय-
सन्निट्ठापनत्थं ।

R. 1360

मा खो पटिघं ति चुदितके वा चोदके वा कोपं मा जनयि ।
सचे अनुविज्जको तुवं ति सचे त्वं सङ्खमज्जे ओतिण्णं अधिकरणं
विनिच्छित्तुं निसिन्नो विनयधरो ।

१५ विग्गाहिकं ति “न त्वं इमं धम्मविनयं आजानासी” ति आदि-
नयप्पवत्तं । अनत्थसंहितं ति या^६ अनत्थं जनयति, परिसं खोभेत्वा उट्ठापेति,
एवरूपि कथं मा अभणि । सुत्ते विनये वा ति आदीसु सुत्तं नाम उभतो-
विभङ्गो । विनयो नाम खन्धको । अनुलोमो नाम परिवारो । पञ्जत्तं
नाम सकलं विनयपिटकं । अनुलोमिकं नाम चत्तारो महापदेसा ।

२० अनुयोगवत्तं निसामया^७ ति अनुयुञ्जनवत्तं निसामेथ^८ । कुसलेन
बुद्धिमत्ता कतं ति छेकेन पण्डितेन जाणपारमिप्पत्तेन भगवता नीहरित्वा

१. चोदकदोससारणत्थाय-म० । २. सारणा-सी० । ३. निग्गहत्थाय-सी० ।

४. परिग्गहत्थाय-रो० । ५. परिग्गहत्थाय-सी०, रो०, म० । ६. याय-रो० ।

७. निसामेथा-स्या० रो० । ८. निसामेहि-म० ।

उपितं । सुबुत्तं (२८०.१०) ति सुपञ्जापितं^१ । सिक्खापदानुलोमिकं
ति सिक्खापदानं अनुलोमं । अयं ताव पदत्थो, अयं पनेत्थ साधिप्पाय-
सङ्खेपवण्णना—“सचे त्वं अनुविज्जको, मा सहसा भणि, मा अनत्थसंहितं
विग्गाहिककथं भणि । यं पन कुसलेन बुद्धिमता लोकनाथेन एतेसु सुत्तादीसु
अनुयोगवत्तं कथं सुपञ्जत्तं सब्बसिक्खापदानं अनुलोमं, तं निसामय तं 5
उपधारेही” ति । गतिं न नासेन्तो सम्परायिकं ति अत्तनो सम्परायेसु^२
सुगतिनिव्वर्त्ति^३ अनासेन्तो अनुयोगवत्तं निसामय । यो हि तं अनिसामेत्वा
अनुयुञ्जति, सो सम्परायिकं अत्तनो गतिं नासेति, तस्मा त्वं^४ अनासेन्तो
निसामया ति अत्थो । इदानि तं अनुयोगवत्तं दस्सेतुं हितेसी ति
आदिमाह । तत्थ हितेसी ति हितं एसन्तो गवेसन्तो; मेत्तं च मेत्तापुब्बभागं 10
च उपट्ठपेत्वा ति अत्थो । कालेना ति युत्तपत्तकालेन; अज्जेसितकालेयेव
तव भारे कते अनुयुञ्जा ति अत्थो ।

B. 201

सहसा वोहारं मा पधारेसी ति यो एतेसं सहसा वोहारो होति,
सहसा भासितं, तं मा अपधारेसि^५, मा गण्हित्थ ।

पटिञ्जानुसन्धितेन कारये ति एत्थ अनुसन्धितं ति कथानुसन्धि 15
वुच्चति, तस्मा पटिञ्जानुसन्धिना कारये; कथानुसन्धि सल्लक्खेत्वा
पटिञ्जाय कारये ति अत्थो । अथ वा पटिञ्जाय च अनुसन्धितेन च
कारये, लज्जि पटिञ्जाय कारये; अलज्जि वत्तानुसन्धिना ति अत्थो । तस्मा
एव पटिञ्जा लज्जीसू ति गाथमाह । तत्थ वत्तानुसन्धितेन कारये ति
वत्तानुसन्धिना कारये, या अस्स वत्तेन सद्धि पटिञ्जा सन्धियति^६, ताय 20
पटिञ्जाय कारये ति अत्थो ।

R. 1361

२. सञ्चिच्चा ति जानन्तो आपज्जति । परिगूहती ति निगूहति न
देसेति न वुट्ठाति ।

३-७. सच्चं^७ अहं पि जानामी ति यं तुम्हेहि वुत्तं, तं सच्चं, अहं पि नं
एवमेव जानामि । अज्जं च ताहं ति अज्जं च^८ तं अहं पुच्छामि । 25

१. सुपञ्जत्तं—रो० । २. सम्पराये—म० । ३. गतिनिव्वर्त्ति—सी०, रो०; गति निव्वर्त्ति-
स्या० । ४. एवं तं—सी०; तं—स्या० । ५. पधारेसि—म० । ६. सन्धियति—सी० । ७. सः—
म० । ८. सी० पोत्थके नत्थि ।

पुब्बापरं न जानाती (२८१.२०) ति पुरेकथितं च पच्छाकथितं च न जानाति । अक्कोविदो ति तस्मिं पुब्बापरे अकुसलो । अनुसन्धिवचनपथं न जानाती ति कथानुसन्धिवचनं विनिच्छयानुसन्धिवचनं च न जानाति ।

सीलविपत्तिया चोदेती ति द्वीहि आपत्तिक्खन्धेहि चोदेति ।
 5 आचारदिट्ठिया ति आचारविपत्तिया चेव दिट्ठिविपत्तिया च ।
 आचारविपत्तिया चोदेन्तो पञ्चहापत्तिक्खन्धेहि चोदेति, दिट्ठिविपत्तिया
 चोदेन्तो मिच्छादिट्ठिया चेव अन्तग्गाहिकदिट्ठिया च चोदेति । आजीवेन पि
 चोदेती ति आजीवहेतुपञ्जत्तेहि छहि सिक्खापदेहि चोदेति । सेसं सब्बत्थ
 उत्तानमेवा ति ।

दुत्तियगाथासङ्गणिकवण्णना निट्ठिता ।

१३. चोदनाकण्डं

अनुविज्जककिञ्चवण्णना

१-२. इदानीं एवं उप्पन्नाय चोदनाय विनयधरेण कत्तब्बकिञ्चं दस्सेतुं अनुविज्जकेना (२८३.१) ति आदि आरब्धं । तत्थ दिट्ठं दिट्ठेना ति गाथाय अयमत्थो—एकेनेको मातुगामेन सर्द्धि एकट्ठानतो निक्खमन्तो वा पविसन्तो वा दिट्ठो, सो तं पाराजिकेन चोदेति, इतरो तस्स दस्सनं अनुजानाति । तं पन दस्सनं पटिच्च पाराजिकं न उपेति, न पटिजानाति । एवमेत्थ यं तेन दिट्ठं, तं तस्स “दिट्ठो मया” ति इमिना दिट्ठवचनेन समेति । यस्मा पन इतरो तं दस्सनं पटिच्च दोसं न पटिजानाति, तस्मा असुद्धपरिसङ्कितो होति; अमूलकपरिसङ्कितो ति अत्थो । तस्स पुग्गलस्स “सुद्धो अहं” ति पटिञ्जाय तेन सर्द्धि उपोसथो कातब्बो । सेसगाथाद्वये पि एसेव नयो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

B. 203

10

चोदकपुच्छाविस्सज्जनावण्णना

३-४. चोदनाय को आदी ति आदि पुच्छानं विस्सज्जने सच्चे च अकुप्पे चा ति सच्चे पतिट्ठातब्बं अकुप्पे च । यं कतं वा न कतं वा, तदेव वत्तब्बं, न च चोदके वा अनुविज्जके वा सङ्खे वा कोपो उप्पादेतब्बो । ओतिण्णानोतिण्णं जानितब्बं ति ओतिण्णं च अनोतिण्णं च वचनं जानितब्बं । तत्रायं जाननविधि—एत्तका^१ चोदकस्स पुब्बकथा, एत्तका पच्छिमकथा, एत्तका चुदितकस्स पुब्बकथा, एत्तका पच्छिमकथा ति जानितब्बा । चोदकस्स पमाणं गण्हितब्बं, चुदितकस्स पमाणं गण्हितब्बं, अनुविज्जकस्स पमाणं गण्हितब्बं, अनुविज्जको अप्पमत्तकं पि अहापेन्तो^२ “आवुसो समन्नाहरित्वा उज्जुं कत्वा आहरा” ति वत्तब्बो, सङ्खेन एवं पटिपज्जितब्बं । येन धम्ममेन येन विनयेन येन सत्थुसासनेन तं अधिकरणं वूपसम्मती ति एत्थ धम्मो ति भूतं वत्थु । विनयो ति चोदना चेव सारणा^३ च । सत्थुसासनं ति जत्तिसम्पदा चेव अनुस्सावनसम्पदा^४ च ।

R. 1362

15

20

B. 204

१. एत्तिका—सी० । एवमुपरि पि । २. हापेन्तो—सी०, स्या० । ३. सरणा—सी० ।

४. अनुसावन०—सी०, स्या०, रो० ।

एतेन हि धम्मेन च विनयेन च सत्थुसासनेन च अधिकरणं वूपसम्पत्ति,
तस्मा अनुविज्जेकेन भूतेन वत्थुना चोदेत्वा आपत्तिं सारेत्वा अत्तिसम्पदाय
चेव अनुस्सावनसम्पदाय च तं अधिकरणं वूपसमेतब्बं, अनुविज्जेकेन एवं
पटिपज्जितब्बं । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

- 5 ५. उपोसथो किमत्थाया (२८६.१) ति आदि पुच्छाविस्सज्जनं पि
उत्तानमेव । अवसानगाथासु थेरे च परिभासती ति अवमज्जं^१ करोन्तो “किं
इमे जानन्ती” ति परिभासति । खतो उपहतिन्द्रियो ति ताय छन्दादि-
गामिताय तेन च परिभासनेन अत्तना^२ अत्तनो खतत्ता खतो । सद्धादीनं
च^३ इन्द्रियानं उपहतत्ता उपहतिन्द्रियो । निरयं गच्छति दुम्मेधो, न च
10 सिक्खाय गारवो ति सो खतो उपहतिन्द्रियो पञ्चाय^४ अभावतो^५ दुम्मेधो
तोसु सिक्खासु असिक्खनतो न च सिक्खाय गारवो कायस्स भेदा निरयमेव
उपगच्छति, तस्मा न च^६ आमिसं^७ निस्साय...पे०...यथा धम्मो तथा करे
ति । तस्सत्थो न च आमिसं निस्साय करे, चुदितकचोदकेसु^८ हि
अज्जतरेन दिन्नं चीवरादिआमिसं गण्हन्तो आमिसं निस्साय करोति, एवं
15 न करेय्य । न च निस्साय पुग्गलं ति “अयं मे उपज्जायो वा आचरियो
वा” ति आदिना नयेन छन्दादीहि गच्छन्तो पुग्गलं निस्साय करोति, एवं
न करेय्य । अथ खो उभोपेते विवज्जेत्वा यथा धम्मो ठितो, तथेव
करेय्या ति ।

R. 1363

६. उपकण्णकं जप्पती ति “एवं कथेहि, मा एवं कथयित्था” ति
20 कण्णमूले मन्तेति । जिम्हं पेक्खती ति दोसमेव गवेसति । वीतिहरती ति
विनिच्छयं हापेति । कुम्मग्गं पटिसेवती ति आपत्तिं दीपेति ।

अकालेन च चोदेती ति अनोकासे अनज्झिटो व चोदेति । पुब्बापरं
न जानाती ति पुरिमकथं च पच्छिमकथं च न जानाति ।

- अनुसन्धिवचनपथं न जानाती ति कथानुसन्धिविनिच्छयानुसन्धि-
25 वसेन वचनं न जानाति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

चोदनाकण्डवण्णना निद्विता ।

१. अवज्जं-सी०, रो० । २. अत्तना च-सी०, स्या०; अत्तनो-रो० । ३. सी०,
स्या० पोत्यकेसु नत्थि । ४-४. पञ्चायाभावतो-सी०, रो० । ५-५. आमिसं हि-सी०;
चामिसं पि-स्या० । ६. चुदितचोदकेसु-सी० ।

१४. चूळसङ्गामो

अनुविज्जकस्स पटिपत्तिवण्णना

B. 205

१. चूळसङ्गामे सङ्गामावचरेन भिक्खुना (२८६.१) ति सङ्गामो
 वुच्चति अधिकरणविनिच्छयत्थाय सङ्घसन्निपातो । तत्र हि अत्तपच्चत्थिका
 चेव सासनपच्चत्थिका च उद्धम्मं उब्बिनयं सत्थुसासनं दीपेन्ता समोसरन्ति
 वेसालिका वज्जिपुत्तका विय । यो भिक्खु तेसं पच्चत्थिकानं लद्धिं महित्वा
 सकवाददीपनत्थाय तत्थ अवचरति, अज्झोगाहेत्वा विनिच्छयं पवत्तेति, 5
 सो सङ्गामावचरो नाम यसत्थेरो विय । तेन सङ्गामावचरेन भिक्खुना
 सङ्घं उपसङ्कमन्तेन नीचचित्तेन सङ्घो उपसङ्कमितब्बो । नीचचित्तेना ति
 मानद्धजं निपातेत्वा निहतमानचित्तेन । रजोहरणसमेना ति पादपुञ्छन-
 समेन; यथा रजोहरणस्स सङ्किलिट्ठे वा असङ्किलिट्ठे वा पादे पुञ्छय-
 माने नेव रागो न दोसो; एवं इट्ठानिट्ठेसु अरज्जन्तेन अदुस्सन्तेना ति अत्थो । 10
 यथा पतिरूपे आसने ति यथा पतिरूपं आसनं भत्वा अत्तनो पापुणनट्टाने
 थेरानं भिक्खूनं पिट्ठिं अदस्सेत्वा निसीदितब्बं । अनानाकथिकेना ति
 नानाविधं तं तं अनत्थकथं अकथेन्तेन । अतिरच्छानकथिकेना ति दिट्ठसुत-
 मुत्तं^१ पि राजकथादिकं तिरच्छानकथं अकथेन्तेन । सामं वा धम्मो
 भासितब्बो ति सङ्घसन्निपातट्टाने कप्पियाकप्पियनिस्सिता वा रूपारूप- 15
 परिच्छेदसमथाचारविप्पस्सनाचारट्टाननिसज्जवत्तादिनिस्सिता वा कथा
 धम्मो नाम । एवरूपो धम्मो सयं वा भासितब्बो, परो वा अज्झेसितब्बो ।
 यो भिक्खु तथारूपि कथं कथेतुं प्होति, सो वत्तब्बो—“आवुसो सङ्घ-
 मज्झमिह^२ पञ्हे उप्पन्ने त्वं कथेय्यासी” ति । अरियो वा तुण्हीभावो
 नातिमज्झितब्बो ति अरिया तुण्ही निसीदन्ता न बालपुथुज्जना विय 20
 निसीदन्ति । अज्झतरं कम्मट्टानं गहेत्वा व निसीदन्ति । इति कम्मट्टान-
 मनसिकारवसेन तुण्हीभावो अरियो^३ तुण्हीभावो^३ नाम, सो नातिमज्झि-
 तब्बो, किं कम्मट्टानानुयोगेना ति नावजानितब्बो; अत्तनो पतिरूपं कम्म-
 ट्टानं गहेत्वा व निसीदितब्बं ति अत्थो ।

R. 1364

१. दिट्ठं सुत्तं मुत्तं-स्या० । २. ०मज्झे-सी० । ३-३. अरियतुण्ही०-सी० ।

B. 206

न उपज्झायो पुच्छितब्बो(२८६.८)ति “को नामो तुय्हं उपज्झायो”
ति न पुच्छितब्बो । एस नयो सब्बत्थ । न जाती ति “खत्तियजातियो त्वं
ब्राह्मणजातियो” ति एवं जाति न पुच्छितब्बा । न आगमो ति “दीघ-
भाणको^१ त्वं मज्झिमभाणको” ति एवं आगमो न पुच्छितब्बो । कुलपदेसो
५ ति^२ खत्तियकुलादिवसेनेव^३ वेदितब्बो । अत्रस्स पेमं वा दोसो वा ति अत्र
पुगले एतेसं कारणानं अज्जतरवसेन पेमं वा भवेय्य दोसो वा ।

नो परिसकप्पियेना^४ ति परिसकप्पकेन परिसानुविधायकेन न
भवितब्बं; यं परिसाय रुच्चति, तदेव चेतत्वा कप्पेत्वा न कथेतब्बं ति
अत्थो । न हत्थमुदा दस्सेतब्बा ति कथेतब्बे च अकथेतब्बे च सज्जाजन-
१० नत्थं हत्थविकारो न कातब्बो ।

अत्थं अनुविधियन्तेना ति विनिच्छयपटिवेधमेव सल्लवखेन्तेन “इदं
सुत्तं उपलब्भति, इमस्मि विनिच्छये इदं वक्खामी” ति एवं^५ परितुल-
यन्तेन निसीदितब्बं ति अत्थो । न च आसना बुद्धातब्बं ति न आसना
बुद्धाय सन्निपातमण्डले विचरितब्बं, विनयधरे उद्धिते सब्बा परिसा उद्ध-
१५ हति । न वीतिहातब्बं ति न विनिच्छयो हापेतब्बो । न कुम्मग्गो सेवितब्बो
ति न आपत्ति दीपेतब्बा । असाहसिकेन भवितब्बं ति न सहसाकारिना
भवितब्बं; सहसा दुरुत्तवचनं न कथेतब्बं ति अत्थो । वचनक्खमेना ति
दुरुत्तवाचं^६ खमनसीलेन । हितपरिसक्किना^७ ति हितेसिना हितगवेसिना
करुणा च करुणापुब्बभागो च उपट्ठापेतब्बो ति अयं पदद्वये पि अधि-
२० प्पायो । अनसुरुत्तेना ति न असुरुत्तेन । असुरुत्तं वुच्चति विग्गाहिककथा-
सङ्घातं असुन्दरवचनं; तं न कथेतब्बं ति अत्थो । अत्ता परिग्गहेतब्बो ति
“विनिच्छित्तुं वूपसमेतुं सक्खिस्सामि नु खो नो” ति एवं अत्ता परिग्गहे-
तब्बो; अत्तनो पमाणं जानितब्बं ति अत्थो । परो परिग्गहेतब्बो ति
R. 1365 “लज्जिया नु खो अयं परिसा, सक्का सज्जापेतुं उदाहु नो” ति एवं परो
२५ परिग्गहेतब्बो ।

१. ०भाणकोसि-म० । २. पि-म० । ३. ०वसेन-सी० । ४. ०कप्पियेना-सी०,
स्या०, रो० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. ०वाचा-सी० । ७. ०सङ्किना-सी० ।

चोदको परिग्गहेतब्बो (२६०.८) ति “धम्मचोदको नु खो नो”
 ति एवं चोदको^१ परिग्गहेतब्बो । चुदितको परिग्गहेतब्बो ति “धम्मचुदितको
 नु खो नो” ति एवं चुदितको^१ परिग्गहेतब्बो । अधम्मचोदको परिग्गहेतब्बो
 ति तस्स पमाणं जानितब्बं । सेसेसु पि एसेव नयो । वुत्तं अहापेन्तेना ति
 चोदकचुदितकेहि वुत्तवचनं अहापेन्तेन । अवुत्तं अपकासेन्तेना^२ ति अनोसटं 5
 वत्थुं अप्पकासेन्तेन । मन्दो हासेतब्बो^३ ति मन्दो मोमूहो पग्गणिहतब्बो,
 “ननु त्वं कुलपुत्तो” ति उत्तेजेत्वा अनुयोगवत्तं कथापेत्वा तस्स अनुयोगो
 गणिहतब्बो । भीरु अस्सासेतब्बो ति यस्स सङ्खमज्झं वा गणमज्झं वा
 अनोसटपुब्बत्ता सारज्जं उप्पज्जति, तादिसो “मा भायि, विस्सट्ठो कथेहि,
 मयं ते उपत्थम्भा भविस्सामा” ति वत्वा पि अनुयोगवत्तं कथापेतब्बो । 10
 चण्डो निसेधेतब्बो ति अपसादेतब्बो तज्जेतब्बो । असुचि विभावेतब्बो ति
 अलज्जि पकासेत्वा आपत्तिं देसापेतब्बो । उज्जु मद्दवेना ति यो भिक्खु उज्जु
 सीलवा कायवङ्कादिरहितो, सो मद्दवेनेव उपचरितब्बो । धम्मेषु च
 पुग्गलेसु चा ति एत्थ यो धम्मगरुको होति न पुग्गलगरुको, अयमेव
 धम्मेषु च पुग्गलेसु च मज्झत्तो ति वेदितब्बो । 15

B. 207

२. सुत्तं संसन्दनत्थाया ति आदीसु तेन च पन एवं सब्रह्मचारीनं
 पियमनापगरुभावनीयेन अनुविज्जेकेन समुदाहटेसु सुत्तादीसु सुत्तं
 संसन्दनत्थाय; आपत्तानापत्तीनं संसन्दनत्थं ति वेदितब्बं । ओपम्मं
 निदस्सनत्थाया ति ओपम्मं अत्थदस्सनत्थाय । अत्थो विज्जापनत्थाया ति
 अत्थो जानापनत्थाय । पटिपुच्छा ठपनत्थाया ति पुच्छा पुग्गलस्स 20
 ठपनत्थाय । ओकासकम्मं चोदनत्थाया ति वत्थुना वा आपत्तिया वा
 चोदनत्थाय । चोदना सारणत्थाया ति दोसादोसं^४ सरापनत्थाय^५ । सारणा
 सवचनीयत्थाया ति दोसादोससारणा सवचनीयकरणत्थाय । सवचनीयं
 पलिबोधत्थाया^६ ति सवचनीयं “इमम्हा आवासा परं^७ पि^८ मा पक्कमी” ति
 एवं पलिबोधत्थाय । पलिबोधो विनिच्छयत्थाया ति विनिच्छयं 25

१. म० पोत्थके नत्थि । २. अप्प०—सी०, रो० । ३. पहासे०—सी० । ४-४. दोसा-
 दोससारापनत्थाय—सी०; ०सारापनत्थाय—स्या० । ५. पळि०—सी० । एवमुपरि पि । ६. पदं—
 सी०; एकपदं—स्या० । ७. म० पोत्थके नत्थि । ८. विनिच्छय—स्या० ।

R. 1366

B. 208

पापनत्थाय^१ । विनिच्छयो सन्तीरणत्थाया (२६०.२२) ति दोसादोसं^२ सन्ती-
रणत्थाय^३ तुलनत्थाय । सन्तीरणं ठानाठानगमनत्थाया^३ ति आपत्तिअना-
पत्तिगरुकलहुकापत्तिजाननत्थाय । सङ्घो सम्परिग्गह-सम्पटिच्छनत्थाया ति
विनिच्छय-सम्पटिग्गहणत्थाय^४ च; सुविनिच्छितदुब्बिनिच्छितभावजान-
नत्थाय चा ति अत्थो । पच्चैकट्ठायिनो अविसंवादकट्ठायिनो ति इस्सरिया-
धिपच्चैजेट्ठकट्ठाने च अविसंवादकट्ठाने च ठिता; न ते अपसादेतब्बा ति
अत्थो ।

इदानीं ये मन्दा^५ मन्दबुद्धिनो एवं वदेय्युं “विनयो नाम किमत्थाया”
ति तेसं वचनोकासं^६ पिदहनत्थमत्तं^६ दस्सेतुं विनयो संवरत्थाया ति
१० आदिमाह । तत्थ विनयो संवरत्थाया ति सकला पि विनयपञ्चत्ति
कायवचोद्वारसंवरत्थाय । आजीवविसुद्धिपरियोसानस्स^७ सीलस्स उपनिस्सयो
होति; पच्चयो होती ति अत्थो । एस नयो सब्बत्थ । अपिचेत्थ अविप्पटि-
सारो ति पापपुञ्जानं कताकतवसेन चित्तविप्पटिसाराभावो^८ । पामुज्जं^९
ति दुब्बला तरुणपीति । पीती ति बलवा बहलपीति । पस्सद्धी ति
१५ कायचित्तदरथपटिप्पस्सद्धि । सुखं ति कायिकचेतसिकसुखं । तं हि दुविधं
पि समाधिस्स उपनिस्सयपच्चयो होति । समाधी ति चित्तेकगता ।
यथाभूतजाणदस्सनं ति तरुणविपस्सना; उदयब्बयजाणस्सेतं अधिवचनं ।
चित्तेकगता हि तरुणविपस्सनाय उपनिस्सयपच्चयो^{१०} होति । निब्बिदा ति
सिखाप्पत्ता^{११} वुट्ठानगामिनिबलवविपस्सना । विरागो ति अरियमग्गो ।
२० विमुत्ती ति अरहत्तफलं । चतुब्बिधो पि हि अरियमग्गो अरहत्तफलस्स^{१२}
उपनिस्सयपच्चयो होति । विमुत्तिजाणदस्सनं ति पच्चवेक्खणाजाणं^{१३} ।
विमुत्तिजाणदस्सनं अनुपादापरिनिब्बानत्थाया ति अपच्चयपरिनिब्बान-
त्थाय^{१४} । अपच्चयपरिनिब्बानस्स हि तं पच्चयो होति, तस्मिं अनुपत्ते अवस्सं

१. ठापनत्थाय-स्या० ।

२-२. दोसादोससन्ती०-सी०, स्या०, रो० ।

३. ठानाट्ठान०-म० । ४. सम्परिग्गहत्थाय-सी० । ५. सी-, स्या० पोत्यकेसु नत्थि ।

६-६. ०कासं पिदहनत्थमत्तं-सी०; वचनोकासपिदहनत्थं अत्थं-स्या० । ७. आजीवविसुद्धि०-सी०;

आजीववारिसुद्धिपरि०-स्या० । ८. चित्तप्पटि०-सी० । ९. पामोज्जं-सी०, रो० ।

१०. पच्चयो-सी० । ११. सिखापत्ता-म० । १२. अरहत्तस्स-सी०, स्या० । १३. ०वेक्खण-

जाणं-सी०, स्या० । १४. अपच्चय०-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।

परिनिब्बायितव्वतो ति । एतदत्था कथा (२९१.४)ति अयं विनयकथा नाम
 एतदत्था । मन्तना^१ ति विनयमन्तना एव । उपनिसा ति अयं “विनयो
 संवरत्थाया” ति आदिका परम्परपच्चयता पि एतदत्थाय । सोतावधानं ति
 इमिस्सा परम्परपच्चयकथाय सोतावधानं । इमं कथं सुत्वा यं उप्पज्जति
 आणं, तं पि एतदत्थाय । यदिदं अनुपादा चित्तस्स विमोक्खो ति यो अयं 5
 चतूहि उपादानेहि अनुपादियित्वा चित्तस्स अरहत्तफलसङ्घातो विमोक्खो,
 सो पि एतदत्थाय; अपच्चयपरिनिब्बानत्थाय एवा ति अत्थो ।

३. अनुयोगवत्तगाथासु पठमगाथा वुत्तत्था एव ।

R. 1367

वत्थुं विपत्तिं आपत्तिं, निदानं आकारअकोविदो पुब्बापरं न
 जानाती ति “वत्थुं” ति आदीनं^२ “न जानाती” ति^३ पदेन सम्बन्धो । 10

“अकोविदो” ति पदस्स “स^४ वे^५ तादिसको” ति इमिना सम्बन्धो ।
 तस्मा अयमेत्थ योजना—यो भिक्खु पाराजिकादीनं वत्थुं न जानाति,
 चतुब्बिधं विपत्तिं न जानाति, सत्तविधं आपत्तिं न जानाति, “इदं
 सिक्खापदं असुर्कस्मि नाम नगरे पञ्चत्तं” ति एवं निदानं न जानाति,
 “इदं पुरिमवचनं इदं पच्छिमवचनं” ति पुब्बापरं न जानाति, “इदं कतं 15
 इदं अकतं” ति कताकतं न जानाति । समेन चा ति तेनेव पुब्बापरं
 अजाननस्स समेन अञ्जाणेन, कताकतं न जानाती ति वुत्तं होति; एवं ताव
 नजानातिपदेन सद्धि सम्बन्धो वेदितव्वो । यं पनेतं “आकारअकोविदो” ति
 वुत्तं, तत्थ आकारअकोविदो ति कारणाकारणे अकोविदो । इति थायं
 वत्थु आदीनि पि^६ न जानाति, आकारस्स च अकोविदो, स वे तादिसको 20
 भिक्खु अपटिक्खो^७ ति वुच्चति ।

B. 209

कम्मं च अधिकरणं चा ति इमेसं पि पदानं “न जानाती” ति
 पदेनेव सम्बन्धो । अयं पनेत्थ योजना—तथेव इति^८ थायं कम्मं च न
 जानाति, अधिकरणं च न जानाति, सत्तप्पकारे समथे चा पि अकोविदो,
 रागादीहि पन रत्तो दुड्ढो च मूळहो च, भयेन भया गच्छति, सम्मोहेन 25

१. मन्तणा—सी०, स्या० । एवमुपरि पि । २. आदीनि—म० । ३-३. जानाति—सी०,
 रो० । ४-४. सचे—सी०, रो० । ५. व—सी० । ६. अपटिक्खो—सी०, स्या०, रो० ।
 ७. सी०; स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

मोहा (२६१.११) गच्छति, रत्तत्ता पन दुट्ठत्ता च छन्दा दोसा च गच्छति, परं सञ्जापेतुं असमत्थताय न च सञ्जत्तिकुसलो, कारणाकारणदस्सने असमत्थताय निज्झत्तिया च अकोविदो अत्तनो सदिसाय परिसाय लद्धत्ता लद्धपक्खो, हिरिया परिवाहिरत्ता अहिरिको, कालकेहि^१ कम्मेहि^५ समन्नागतत्ता कण्हकम्मो, धम्मादरियपुग्गलादरियानं अभावतो अनादरो, स वे तादिसको भिक्खु अपटिक्खो ति वुच्चति, न पटिक्खितब्बो न ओलोकेतब्बो, न सम्मन्नित्वा इस्सरियाधिपच्चजेट्ठकट्टाने ठपेतब्बो ति अत्थो । सुक्कपक्खगाथानं पि योजनानयो वुत्तनयेनेव वेदितब्बो ति ।

चूळसङ्गामवण्णना निट्ठिता ।

१५. महासङ्ग्रामो

बोहरन्तेन जानितव्यादिवण्णना

B. 210,
R. 1368

७. महासङ्ग्रामे—वत्थुतो वा वत्थुं सङ्क्रमती (२६३.२३)ति “पठम-
पाराजिकवत्थु मया दिट्ठं वा सुतं वा” ति वत्त्वा पुन पुच्छियमानो निघंसिय-
मानो^१ “न मया पठमपाराजिकस्स वत्थु दिट्ठं, न सुतं; दुतियपाराजिकस्स
वत्थु दिट्ठं वा सुतं वा” ति वदति । एतेनेव नयेन सेसवत्थुसङ्क्रमनं,
विपत्तितो “विपत्तिसङ्क्रमनं” आपत्तितो “आपत्तिसङ्क्रमनं” च वेदितव्वं । 5
यो पन “नेव मया दिट्ठं, न सुतं” ति वत्त्वा पच्छा “मयापेतं दिट्ठं वा सुतं
वा” ति वदति, “दिट्ठं वा सुतं वा” ति वत्त्वा पच्छा “न दिट्ठं वा^२ न सुतं
वा” ति वदति, अयं अवजानित्वा पटिजानाति, पटिजानित्वा अवजानाती
ति वेदितव्वो । एसेव^३ अञ्जेनञ्जं पटिचरति नाम ।

८. वण्णावण्णो^४ ति नीलादिवण्णावण्णवसेन सुक्खविस्सट्ठिसिक्खा- 10
पदं^५ वुत्तं । वचनमनुप्पादानं^६ ति सञ्चरित्तं वुत्तं । कायसंसग्गादित्तयं
सरूपेनेव वुत्तं । इति इमानि पञ्च मेथुनधम्मस्स पुब्बभागो पुब्बपयोगो
ति वेदितव्वानि ।

९. चत्तारि अपलोकनकम्मानी ति अधम्मेन वग्गादीनि । सेसेसु पि
एसेव नयो । इति चत्तारि चतुक्कानि सोळस होन्ति । 15

अगतिअगन्तव्ववण्णना

१२. बहुजनअहिताय^७ पटिपन्नो होती ति विनयधरेण हि एवं
छन्दादिगतिया^८ अधिकरणे विनिच्छित्ते तस्मि विहारे सङ्घो द्विधा भिज्जति ।
ओवादूपजीविनियो^९ भिक्खुनियो पि द्वे भागा होन्ति । उपासका पि उपा-
सिकायो पि दारका^{१०} पि दारिकायो^{११} पि^{१२} तेसं आरक्खदेवता पि तथेव

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. एसोव—सी० ।
४. वण्णावण्णा—सी०, रो०; वण्णो अवण्णो—स्या० । ५. विसट्ठि०—सी०; सुक्खविसट्ठि०—स्या० ।
६. वण्णमनुप्पादानं—स्या०; धनमनुप्पादानं—रो० । ७. बहुजनाहिताय—ना० सं० परि० ।
८. छन्दागतिया—सी०, स्या० । ९. ओवादुप०—स्या० । १०. दायिका—रो० । ११. दायिकायो—
रो० । १२. पि द्विधा होन्ति—स्या० ।

द्विधा' भिज्जन्ति । ततो भुम्मदेवता आदि कत्वा याव अकनिट्टुब्रह्मानो
द्विधा व होन्ति । तेन वुत्तं—“बहुजनअहिताय पटिपन्नो होति...पे०...
दुक्खाय देवमनुस्सानं” ति ।

B. 211

१५. विसमनिस्सितो (२६६.६) ति विसमानि कायकम्मादीनि
5 निस्सितो । गहननिस्सितो ति मिच्छादिट्ठिअन्तग्गाहिकदिट्ठिसङ्घातं गहनं
निस्सितो । बलवनिस्सितो ति बलवन्ते अभिञ्जाते भिक्खू निस्सितो ।

२६. तस्स अवजानन्तो ति तस्स वचनं अवजानन्तो । उपयोगत्थे
वा सामिवचनं, तं अवजानन्तो ति अत्थो ।

२७. यं अत्थाया ति यदत्थाय । तं अत्थं ति सो अत्थो । सेसं
10 सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

महासङ्गामवण्णना निट्ठिता ।

१६. कठिनभेदा

कठिनअत्यतादिवण्णना

B. 212,
R. 1369

१. कठिने^१—अट्ट मातिका (३०६.२४) ति खन्धके वुत्ता
पक्कमनन्तिकादिका अट्ट । पलिवोधानिसंसा^२ पि पुब्बे वुत्ता एव ।

२. पयोगस्सा ति चीवरधोवनादिनो सत्तविधस्स पुब्बकरणस्स-
त्थाय यो उदकाहरणादिको पयोगो करीयति^३, तस्स पयोगस्स । कतमे
धम्मा अनन्तरपच्चयेन पच्चयो ति अनागतवसेन अनन्तरा हुत्वा कतमे 5
धम्मा पच्चया होन्ती ति अत्थो । समनन्तरपच्चयेना ति सुट्ठ अनन्तरपच्च-
येन, अनन्तरपच्चयमेव आसन्नतरं कत्वा पुच्छति । निस्सयपच्चयेना ति
उप्पज्जमानस्स पयोगस्स निस्सयं आधारभावं उपगता विय हुत्वा कतमे
धम्मा पच्चया होन्ती ति अत्थो । उपनिस्सयपच्चयेना ति उपेतेन निस्सय-
पच्चयेन; निस्सयपच्चयमेव उपगततरं कत्वा पुच्छति । पुरेजातपच्चयेना ति 10
इमिना पठमं उप्पन्नस्स पच्चयभावं पुच्छति । पच्छाजातपच्चयेना ति इमिना
पच्छा उप्पज्जनकस्स पच्चयभावं पुच्छति । सहजातपच्चयेना ति इमिना
अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जमानानं पच्चयभावं पुच्छति । पुब्बकरणस्सा ति
धोवनादिनो पुब्बकरणस्स । पच्चुद्धारस्सा ति पुराणसङ्घाटिआदीनं
पच्चुद्धरणस्स । अधिट्ठानस्सा ति कठिनचीवराधिट्ठानस्स । अत्थारस्सा 15
ति कठिनत्थारस्स । मातिकानं च पलिवोधानं चा ति अट्टन्नं मातिकानं
द्विन्नं च पलिवोधानं । वत्थुस्सा ति सङ्घाटिआदिनो कठिनवत्थुस्स; सेसं
वुत्तनयमेव ।

एवं यं च लब्भति यं च न लब्भति, सब्बं पुच्छित्वा इदानीं यं
यस्स लब्भति, तदेव दस्सेन्तो पुब्बकरणं पयोगस्सा ति आदिना नयेन 20
विस्सज्जनमाह । तस्सत्थो—यं वुत्तं “पयोगस्स कतमे धम्मा” ति आदि, तत्थ
वुच्चते, पुब्बकरणं पयोगस्स अनन्तरपच्चयेन पच्चयो, समनन्तर-निस्सय-उप-

१. कठिने—म०, रो० । एवमुपरि पि । २. पल्लि०—सी० । ३. करियति—स्या०, म०;
करियति—रो० ।

B. 213

R. 1370

निस्सयपच्चयेन पच्चयो । पयोगस्स हि सत्तविधं पि पुब्बकरणं यस्मा तेन पयो-
गेन निष्कादेतब्बस्स पुब्बकरणस्सत्थाय सो पयोगो करीयति, तस्मा इमेहि
चतुहि^१ पच्चयेहि पच्चयो होति । पुरेजातपच्चये^२ पनेस उद्दिट्ठधम्मेषु एकधम्मं
पि न लभति, अञ्जदत्थु पुब्बकरणस्स सयं पुरेजातपच्चयो होति, पयोगे
सति पुब्बकरणस्स निष्फज्जनतो । तेन वुत्तं—“पयोगो पुब्बकरणस्स
पुरेजातपच्चयेन पच्चयो” ति । पच्छाजातपच्चयं पन लभति, तेन वुत्तं—
“पुब्बकरणं पयोगस्स पच्छाजातपच्चयेन पच्चयो” ति । पच्छा उप्पज्जनकस्स
हि पुब्बकरणस्स अत्थाय सो पयोगो करीयति । सहजातपच्चयं पन मातिका-
पल्लिवोधानिसंससङ्गाते पन्नरस^३ धम्मे ठपेत्वा अञ्जो पयोगादीसु एको
पि धम्मो न लभति, ते एव हि पन्नरस धम्मा सहकठिनत्थारेन एकतो
निष्फज्जन्ती ति अञ्जमञ्जं सहजातपच्चया होन्ति । तेन वुत्तं—“पन्नरस
धम्मा सहजातपच्चयेन पच्चयो” ति । एतेनुपायेन सब्बपदविस्सज्जनानि
वेदितव्वानि ।

पुब्बकरणनिदानादिविभागवण्णना

३. पुब्बकरणं किंनिदानं(३०८.६)ति आदिपुच्छाविस्सज्जनं उत्तानमेव ।
४-५. “पयोगो किंनिदानो” ति आदीसु^४ पुच्छाद्वयविस्सज्जनेसु
हेतुनिदानो पच्चयनिदानो ति एत्थ छ चीवरानि हेतु चेव पच्चयो चा ति
वेदितव्वानि । पुब्बपयोगादीनं हि सब्बेसं तानियेव हेतु, तानि पच्चयो । न
हि छब्बिधे चीवरे असति पयोगो अत्थि, न पुब्बकरणादीनि, तस्मा
“पयोगो हेतुनिदानो” ति आदि वुत्तं ।

६. सङ्गहवारे—वचीभेदेना ति “इमाय सङ्घाटिया, इमिना
उत्तरासङ्गेन, इमिना अन्तरवासकेन कठिनं अत्थरामी” ति एतेन वची-
भेदेन । कतिमूलादिपुच्छाविस्सज्जने—किरिया^५ मज्झे ति पच्चुद्धारो चेव
अधिट्ठानं च ।

७. वत्थुविपन्नं होती ति अकप्पियदुस्सं^६ होति । कालविपन्नं
नाम अज्ज दायकेहि दिन्नं स्वे सङ्घो कठिनत्थारकस्स देति । करणविपन्नं
नाम तदहेव छिन्दित्वा अकतं ।

१. चतुहि—सी० । एवमुपरि पि । २. ०पच्चयो—सी०, रो० । ३. पन्नरस—सी०,
स्या० । एवमुपरि पि । ४. आदि—सी० । ५. क्रिया—रो० । ६. अकप्पियं दुस्सं—सी० ।

कठिनादिजानितव्यविभागवण्णना

१०. कठिनं जानितव्वं ति आदिपुच्छाय विस्सज्जने—तेसञ्जेव धम्मानं (३११.५) ति येसु रूपादिधम्मेसु सति कठिनं नाम होति, तेसं समोधानं मिस्सीभावो । नामं नामकम्मं ति आदिना पन “कठिनं” ति इदं बहूसु धम्मेसु नाममत्तं, न परमत्थतो एको धम्मो अत्थी ति दस्सेति ।

B. 214

चतुवीसतिया आकारेही ति “न उल्लिखितमत्तेना ति आदीहि पुब्बे 5 वुत्तकारणेहि । सत्तरसहि आकारेही ति “अहतेन अत्थतं होति कठिनं” ति आदीहि पुब्बे वुत्तकारणेहि । निमित्तकम्मादीसु यं वत्तव्वं सब्बं कठिनवखन्धकवण्णनायं वुत्तं ।

१४. एकुप्पादा एकनिरोधा ति उप्पज्जमाना पि एकतो उप्पज्जन्ति, निरुज्जमाना पि एकतो निरुज्जन्ति । एकुप्पादा नानानिरोधा ति 10 उप्पज्जमाना एकतो उप्पज्जन्ति, निरुज्जमाना नाना निरुज्जन्ति । किं वुत्तं होति ? सब्बे पि अत्थारेन सद्धि एकतो उप्पज्जन्ति, अत्थारे हि सति उद्धारो नाम । निरुज्जमाना पनेत्थ पुरिमा द्वे अत्थारेन सद्धि एकतो निरुज्जन्ति, उद्धारभावं पापुणन्ति । अत्थारस्स हि निरोधो एतेसं च उद्धारभावो एकवखणे होति, इतरे नाना निरुज्जन्ति । तेसु पि^१ उद्धारभावं 15 पत्तेसु पि अत्थारो तिट्ठतियेव । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

R. 1371

कठिनभेदवण्णना निट्ठिता ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
पञ्चवत्तिवग्गवण्णना निट्ठिता ।

१७. उपालिपञ्चकं

अनिस्सितवग्गवण्णना

B. 215

१. उपालिपञ्हेसु कतीहि^१ नु खो भन्ते (३१६.४) ति पुच्छाय अयं सम्बन्धो । थेरो किर रहोगतो सब्बानि इमानि पञ्चकानि आवज्जेत्वा “भगवन्तं दानि पुच्छित्वा इमेसं निस्साय वसनकादीनं^२ अत्थाय तन्ति ठपेस्सामी” ति भगवन्तं उपसङ्कमित्वा “कतीहि नु खो भन्ते” ति आदिना नयेन पञ्हे
५ पुच्छि । तेसं विस्सज्जने उपोसथं न जानाती ति नवविधं उपोसथं न जानाति । उपोसथकम्मं न जानाती ति अधम्मेन वग्गादिभेदं चतुब्बिधं उपोसथकम्मं न जानाति । पातिमोक्खं न जानाती ति द्वे मातिका न जानाति । पातिमोक्खुद्देसं न जानाती ति भिक्खूनं पञ्चविधं भिक्खुनीनं चतुब्बिधं ति नवविधं पातिमोक्खुद्देसं न जानाति ।

१० पवारणं न जानाती ति नवविधं पवारणं न जानाति । पवारणाकम्मं न जानाती ति अधम्मेन वग्गादिभेदं चतुब्बिधं पवारणाकम्मं न जानाति ।

आपत्तानापत्तिं न जानाती ति तस्मिं तस्मिं सिक्खापदे निद्दिट्ठं आपत्तिं च अनापत्तिं च न जानाति ।

१५ आपन्नो कम्मकतो ति आपत्तिं आपन्नो तप्पच्चया व सङ्घेन कम्मं कतं होति ।

नप्पटिप्पस्सम्भनवग्गवण्णना

४. कम्मं नप्पटिप्पस्सम्भेतब्बं ति अयं यस्मा अनुलोमवत्ते न वत्तति, तस्मा नास्स कम्मं पटिप्पस्सम्भेतब्बं; सरज्जुको व विस्सज्जेतब्बो ति अत्थो ।

२० ५. सचे उपालि सङ्घो समग्गकरणीयानि कम्मानी करोती ति सचे समग्गेहि करणीयानि उपोसथादीनि कम्मानी करोति, उपोसथपवारणा-
दोसु^३ हि ठितासु उपत्थम्भो न दातब्बो । सचे हि सङ्घो अब्बयं देसापेत्वा

१. कतिहि—सी०, रो०, म० । २. वसनकारीनं—रो० । ३. पवारणासु—सी० ।

सङ्घसामग्गि करोति, तिणवत्थारकसमथं वा कत्वा उपोसथपवारणं करोति, एवरूपं समग्गकरणीयं नाम कम्मं होति । तत्र चे ति सचे तादिसे कम्मे भिक्खुनो नक्खमति^१, दिट्ठाविकम्मं^२ पि कत्वा तथारूपा सामग्गि उपेतब्बा, एवं विलोमग्गाहो न गण्हितब्बो । यत्र पन उद्धम्मं उब्बिनयं सत्थु^३ सासनं दीपेन्ति, तत्थ दिट्ठाविकम्मं न वट्ठति, पटिवाहित्वा^५ पक्कमितब्बं ।

R. 1372

B. 216

६. उस्सितमन्ती चा(३२१.२८)ति^४ लोभ-दोस-मोह-मानुस्सनं^५ वाचं भासिता कण्हाचो अनत्थकदीपनो^६ । निस्सितजप्पी ति अत्तनो धम्मताय उस्सदयुत्तं भासितुं न सक्कोति; अथ खो “मया सद्धि राजा एवं कथेसि, असुकमहामत्तो एवं कथेसि, असुको नाम मय्हं आचरियो वा^७ उपज्झायो वा^{१०} तेपिटको^८ मया सद्धि एवं कथेसी” ति एवं अज्झं निस्साय जप्पति । न च भासानुसन्धिकुसलो ति कथानुसन्धिवचने च विनिच्छयानुसन्धिवचने च अकुसलो होति । न यथाधम्मं^९ यथाविनये^{१०} ति न भूतेन वत्थुना आपत्ति सारेत्वा चोदेता होति ।

उस्सादेता होती ति “अम्हाकं आचरियो महातेपिटको^{११} परमधम्म-^{१५} कथिको” ति आदिना नयेन एकच्चं उस्सादेति^{१२} । दुतियपदे “आपत्ति^{१३} किं सो न जानाती” ति आदिना एकच्चं अपसादेति । अधम्मं गण्हाती^{१४} ति अनित्थानिकपक्खं गण्हाति । धम्मं^{१५} पटिवाहती^{१६} ति नित्थानिकपक्खं पटिवाहति । सम्मं च बहुं^{१६} भासती ति बहुं निरत्थककथं कथेति ।

पसय्हपवत्ता होती ति अनज्झिट्ठो भारे अनारोपिते केवलं मानं^{२०} निस्साय अज्झोत्थरित्वा अनधिकारे कथेता होति । अनोकासकम्मं कारेत्वा ति ओकासकम्मं अकारेत्वा पवत्ता होति । न यथादिट्ठिया व्याकता होती ति यस्स अत्तनो दिट्ठि तं पुरक्खत्वा न व्याकता; लद्धि

१. न खमति-सी०, रो० । २. दिट्ठावो-सी० । एवमुपरि पि । ३. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. ति उस्सादमन्तो-सी०, ति उस्सदमन्ती-स्या० । ५. लोभदोसमानुस्सनं-सी०, स्या० । ६. अनत्थदीपनो-सी० । ७. सी० पोत्थके नत्थि । ८. तिपिटको-सी०, स्या०, रो० । ९. यथा धम्म-सी०, रो० । १०. यथा विनये-सी०, रो० । ११. महातिपिटको-सी०, स्या०, रो० । १२. उस्सारेति-रो० । १३. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । १४. गण्हाती-रो० । १५-१५. धम्मपटि०-सी० । १६. बहु-सी० ।

निक्खिपित्वा अयथाभुच्चं अधम्मादीसु धम्मादिलद्धिको हुत्वा कथेता होती ति अत्थो ।

बौद्धवर्गवर्णना

८. आपत्तिया पयोगं न जानाती (३२३.२०) ति “अयं आपत्ति^१ कायप्पयोगा^१, अयं वचीपयोगा” ति न जानाति । आपत्तिया वूपसमं न जानाती ति “अयं आपत्ति^२ देसनाय^२ वूपसमति^३, अयं बुट्टानेन, अयं नेव देसनाय न बुट्टानेना” ति न जानाति । आपत्तिया न विनिच्छयकुसलो होती ति “इमस्मि वत्थुस्मि अयं आपत्ती” ति न जानाति, दोसानुरूपं आपत्ति उद्धरित्वा पतिट्ठापेतुं न सक्कोति ।

B. 217

R. 1373

अधिकरणसमुद्धानं न जानाती ति इदं^४ अधिकरणं अट्टारस भेद-
 10 करवत्थुनि निस्साय समुट्ठाति, इदं चतस्सो विपत्तियो, इदं पञ्च वा सत्त वा आपत्तिक्खन्धे, इदं^५ चत्तारि सङ्घकिच्चानि निस्साय समुट्ठाती” ति न जानाति । पयोगं न जानाती ति “इदं^६ अधिकरणं द्वादसमूलप्पयोगं”, इदं चुद्दसमूलप्पयोगं”, इदं छमूलप्पयोगं”, इदं एकमूलप्पयोगं” ति न जानाति । अधिकरणानं हि यथासकंमूलमेव पयोगा नाम होन्ति, तं सब्बं
 15 पि न जानाती ति अत्थो । वूपसमं न जानाती ति “इदं^७ अधिकरणं द्वीहि समथेहि वूपसमति, इदं तीहि, इदं चतूहि, इदं एकेन समथेन वूपसमती” ति न जानाति । न विनिच्छयकुसलो होती ति अधिकरणं विनिच्छित्त्वा समथं पापेतुं न जानाति ।

कम्मं न जानाती ति तज्जनीयादि सत्तविधं कम्मं न जानाति ।
 20 कम्मस्स करणं न जानाती ति “इदं कम्मं इमिना नीहारेन कातब्बं” ति न जानाति । कम्मस्स वत्थुं न जानाती ति “इदं तज्जनीयस्स वत्थु, इदं नियस्सादीनं” ति न जानाति । वत्तं ति सत्तसु कम्मेसु हेट्ठा चतुन्नं कम्मानं अट्टारसविधं तिविधस्स च उक्खेपनीयकम्मस्स तेचत्तालीसविधं वत्तं न जानाति । कम्मस्स वूपसमं न जानाती ति “थो भिक्खु वत्ते

१-१. ०कायपयोगा-सी०; आपत्तिकायपयोगा-रो० । २-२. आपत्तिदेसनाय-रो० ।

३. वूपसम्मति-सी० । एवमुपरि पि । ४. इमं-सी० । ५. ०मूलपयोगं-सी०, रो० । ६. ०मूल-पयोगं-सी०, रो०, म० । एवमुपरि पि । ७. इमं-सी० । एवमुपरि पि । ८. ते चत्तालीस-सी०, स्या० ।

वत्तित्वा याचति, तस्स कम्मं पटिप्पस्सम्भेतब्बं, अच्चयो देसापेतब्बो” ति न जानाति ।

वत्थुं न जानाती (३२५.१५) ति सत्तन्नं आपत्तिक्खन्धानं वत्थुं न जानाति । निदानं न जानाती ति “इदं सिक्खापदं इमस्मि नगरे पञ्जत्तं, इदं इमस्मि” ति न जानाति । पञ्जत्तिं न जानाती ति पञ्जत्ति-अनुपञ्जत्ति- 5 अनुप्पन्नपञ्जत्तिवसेन तिविधं^१ पञ्जत्तिं न जानाति । पदपच्चाभट्ठं न जानाती ति सम्मुखा कातब्बं पदं न जानाति । “बुद्धो भगवा” ति वत्तब्बे “भगवा बुद्धो” ति हेट्ठपरियं कत्वा पदं योजेति^२ ।

अकुसलो च होति विनये ति विनयपालियं^३ च अट्ठकथायं च अकुसलो होति ।

10

जत्तिं न जानाती ति सङ्खेपतो हि दुविधा जत्ति—“एसा जत्ती” ति एवं निद्दिट्ठा च अनिद्दिट्ठा च । तत्थ या एवं अनिद्दिट्ठा, सा “कम्मजत्ति” नाम होति । या निद्दिट्ठा, सा “कम्मपादजत्ति” नाम, तं सब्बेन सब्बं जत्तिं न जानाति । जत्तिया करणं न जानाती ति नवसु ठानेसु कम्मजत्तिया 15 B. 218 करणं न जानाति, द्वीसु ठानेसु कम्मपादजत्तिया । जत्तिया अनुस्सावनं^४ 15 R. 1374 ति “इमिस्सा जत्तिया एका अनुस्सावना, इमिस्सा तिस्सो” ति न जानाति । जत्तिया समथं न जानाती ति ग्वायं सतिविनयो, अमूळ्हविनयो, तस्सपापियसिका^५, तिणवत्थारको ति चतुब्बिधो समथो जत्तिया विना न होति, तं जत्तिया समथो ति न जानाति । जत्तिया वूपसमं न जानाती ति यं अधिकरणं इमिना चतुब्बिधेन जत्तिसमथेन वूपसमति, तस्स तं 20 वूपसमं “अयं जत्तिया वूपसमो कतो” ति न जानाति ।

सुत्तं न जानाती ति उभतोविभज्जं न जानाति । सुत्तानुलोमं न जानाती ति चत्तारो महापदेसे न जानाति । विनयं न जानाती ति खन्धकपरिवारं न जानाति । विनयानुलोमं न जानाती ति चत्तारो^६ महापदेसेयेव न जानाति । न च ठानाठानकुसलो ति कारणाकारणकुसलो 25 न होति ।

१. ०पि-सी० । २. पयोजेति-सी०, स्या० । ३. ०पाळियं-म०, रो० । ४. अनु-सावणं-सी०; अनुसावनं-रो० । एवमुपरि पि । ५. ०पापियसिका-म०, रो० । ६. सी० पोत्थके नत्थि ।

धम्मं न जानाती (३२७.२) ति ठपेत्वा विनयपिटकं अवसेसं
पिटकद्वयं न जानाति । धम्माम्नुलोमं न जानाती ति सुत्तन्तिके चत्तारो
महापदेसे न जानाति । विनयं न जानाती ति खन्धकपरिवारं^१ न जानाति ।
विनयानुलोमं न जानाती ति चत्तारो महापदेसे न जानाति । उभतो
५ विभङ्गा पनेत्थ असङ्गहिता होन्ति, तस्मा यं कुरुन्दियं वुत्तं—“विनयं ति
सकलं विनयपिटकं न जानाती” ति तं न गहेतब्बं । न च पुब्बापरकुसलो
होती ति पुरेकथाय च पच्छाकथाय च अकुसलो होति । सेसं सब्बत्थ
वुत्तपटिपक्खवसेन ज्ञेय्यत्ता पुब्बे पकासितत्ता च उत्तानमेवा ति ।

दिट्ठाविकम्मवग्गादिवण्णना

६. दिट्ठाविकम्मवग्गे^२—दिट्ठाविकम्मा^३ ति दिट्ठीनं आविकम्मानि^४;
१० लद्धिपकासनानि^५ आपत्तिदेसनासङ्घातानं विनयकम्मानमेतं अधिवचनं ।
अनापत्तिया दिट्ठि आविकरोती^६ ति अनापत्तिमेवापत्ती ति देसेती ति
B. 219 अत्थो । अदेसनागामिनिया ति गरुकापत्तिया दिट्ठि आविकरोति;
सङ्घादिसेसं च पाराजिकं च देसेती ति अत्थो । देसिताया ति
लहुकापत्तिया पि देसिताय दिट्ठि आविकरोति; देसितं पुन देसेती
R. 1375 15 ति अत्थो ।

चतुहि पञ्चहि दिट्ठि^७ ति यथा चतुहि^८ पञ्चहि दिट्ठि आविकता
होति, एवं आविकरोति; चत्तारो पञ्च जना एकतो आपत्ति देसेन्ती ति
अत्थो । मनो मानसेना ति मनसङ्घातेन मानसेन दिट्ठि आविकरोति;
वचीभेदं अकत्वा चित्तेनेव आपत्ति देसेती ति अत्थो ।

२० नानासंवासकस्सा ति लद्धिनानासंवासकस्स वा कम्मनानासंवास-
कस्स वा सन्तिके दिट्ठि आविकरोति; आपत्ति देसेती ति अत्थो ।
नानासीमाया ति समानसंवासकस्सा पि नानासीमाय ठितस्स सन्तिके
आविकरोति । माळकसीमाय हि ठितेन सीमन्तरिकाय ठितस्स सीमन्तरि-
काय वा ठितेन अविप्पवाससीमाय ठितस्सा पि आपत्ति देसेतुं न वट्ठति ।

१. ०परिवारमेव-म० । २. दिट्ठावी-सी० । एवमुपरि पि । ३. दिट्ठवी-सी० ।
४. आवी-सी० । ५. ०पकासनानं-सी०; लद्धिप-म० । ६. आवी-सी० । ७. दिट्ठिही-
सी०, रो०; स्या० पोत्थके नत्थि । ८. चतुहि-सी० ।

अपकतत्तस्सा (३२७.२६) ति उक्खित्तकस्स वा, यस्स वा^१ उपोसथ-
पवारणा ठपिता होन्ति, तस्स^२ सन्तिके देसेती ति अत्थो ।

१४. नालं ओकासकम्मं कातुं ति न परियत्तं कातुं^३; न कातब्बं
ति अत्थो । इधा पि अपकतत्तो उक्खित्तको^४ च^५ ठपितउपोसथपवारणो
च । चावनाधिप्पायो ति सासनतो चावेतुकामो । 5

१६. मन्दत्ता मोमूहत्ता ति मन्दभावेन मोमूहभावेन विस्सज्जितं
पि जानितुं असमत्थो, केवलं अत्तनो मोमूहभावं पकासेन्तोयेव पुच्छति
उम्मत्तको विय । पापिच्छो ति “एवं मं जनो सम्भावेस्सती” ति पापिकाय
इच्छाय पुच्छति । परिभवा ति परिभवं आरोपेतुकामो हुत्वा पुच्छति ।
अञ्जब्याकरणेषु पि एसेव नयो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति । 10

२०-२७. अत्तादानवग्गे च धुतङ्गवग्गे च यं वत्तब्बं सिया, तं
सब्बं हेट्ठा वुत्तमेव ।

मुसावादवग्गवर्णना

२८. मुसावादवग्गे—पाराजिकं गच्छती ति पाराजिकगामी;
पाराजिकापत्तिभावं पापुणाती ति अत्थो । इतरेसु पि एसेव नयो । तत्थ
असन्तउत्तरिमनुस्सधम्मरोचनमुसावादो पाराजिकगामी^६, अमूलकेन 15
पाराजिकेन अनुद्धंसनमुसावादो सङ्गादिसेसगामी, “यो ते विहारे वसती”
ति आदिना परियायेन जानन्तस्स वुत्तमुसावादो थुल्लच्चयगामी, अजान-
न्तस्स दुक्कटगामी, “सम्पजानमुसावादे पाचित्तियं” ति आगतो पाचित्तिय-
गामी ति वेदितब्बो ।

३१. अदस्सनेना ति विनयधरस्स अदस्सनेन । कप्पियाकप्पियेसु 20
हि कुक्कुच्चे उप्पन्ने विनयधरं दिस्वा कप्पियाकप्पियभावं पटिपुच्छित्त्वा
अकप्पियं पहाय कप्पियं करेय्य, तं अपस्सन्तो पन अकप्पियं पि कप्पियं ति
करोन्तो आपज्जति । एवं आपज्जितब्बं आपत्ति विनयधरस्स दस्सनेन
नापज्जति, अदस्सनेनेव आपज्जति, तेन वुत्तं “अदस्सनेना” ति । अस्सवनेना
ति एकविहारे पि वसन्तो पन विनयधरस्स उपट्ठानं गत्त्वा कप्पियाकप्पियं 25

B. 220

R. 1376

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. तस्स वा—सी० । ३. कातुं—रो० । ४. ०पि—सी० ।

५. चेव—स्या० । ६. पाराजिकागामी—सी० ।

अपुच्छित्वा वा अज्जेसं च वुच्चमानं असुणन्तो आपज्जितियेव, तेन वुत्तं
“अस्सवनेना” ति । पसुत्तकता (३४१.७) ति पसुत्तकताय । सहगारसेय्यं
हि पसुत्तकभावेन पि आपज्जति । अकप्पिये कप्पियसज्जिताय आपज्जन्तो पन
तथासज्जी^१ आपज्जति । सतिसम्मोसा एकरत्तातिक्रमादिवसेन आपज्जितब्बं
आपज्जति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

भिक्षुनोवादवग्गवण्णना

३४. भिक्षुनिवग्गे^२—अलाभाया ति चतुन्नं पच्चयानं अलाभत्थाय;
यथा पच्चये न लभन्ति, तथा परिसक्कति वायमती ति अत्थो ।
अनत्थाया ति अनत्थं कलिसासनं आरोपेन्तो परिसक्कति । अवासाया
ति अवासत्थाय; यस्मिं गामखेत्ते वसन्ति, ततो नीहरणत्थाय । सम्प-
१० योजेती ति असद्धम्मपटिसेवनत्थाय* सम्पयोजेति ।

P. 221

३५. कतीहि नु खो भन्ते अङ्गेहि समन्नागताय भिक्षुनिया
कम्मं कातब्बं” ति सत्तन्नं कम्मानं अज्जतरं सन्धाय पुच्छति ।

३६. न साकच्छातब्बो ति कप्पियाकप्पियनामरूपपरिच्छेदसमथ-
विपस्सनादिभेदो कथामग्गो न कथेतब्बो । यस्मा पन खीणासवो भिक्षु
१५ न विसंवादेति, तथारूपस्स कथामग्गस्स सामी हुत्वा कथेति, न इतरो;
तस्मा पठमपञ्चके “न असेक्खेना” ति पटिक्खित्वा दुतियपञ्चके
“असेक्खेना” ति आदि वुत्तं ।

न अत्थपटिसम्भिदापत्तो^३ ति अट्ठकथाय पटिसम्भिदापत्तो पभेदगत-
आणप्पत्तो न होति । न धम्मपटिसम्भिदापत्तो ति पालिधम्मो पटि-
२० सम्भिदापत्तो न होति । न निरुत्तिपटिसम्भिदापत्तो ति वोहारनिरुत्तियं
पटिसम्भिदापत्तो न होति । न पटिभानपटिसम्भिदापत्तो ति यानि तानि^४
पटिभानसङ्घातानि अत्थपटिसम्भिदादीनि आणानि, तेषु पटिसम्भिदापत्तो
न होति । यथाविमुत्तं चित्तं न पच्चवेक्खिता ति चतुन्नं फलविमुत्तीनं
वसेन यथाविमुत्तं चित्तं एकूनवीसतिभेदाय पच्चवेक्खणाय न पच्चवेक्खिता
२५ होति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

R. 1377

१. तथसज्जी-सी० । २. भिक्षुणी०-सी०; भिक्षुनी०-स्या०, रो० । ३. ०प्पत्तो-
सी० । एवमुपरि पि । ४. रो० पोत्थके नत्थि । *. असद्धम्मसेवनत्थाय-सी०, स्या०, रो० ।

उब्बाहिकवग्गवण्णना

३६. उब्बाहिकवग्गे—न अत्थकुसलो (३४५.२१) ति न अट्ठकथा-
कुसलो; अत्थुद्वारे छेको न होति । न धम्मकुसलो ति आचरियमुखतो अनुग्गहि-
तत्ता पालियं न कुसलो, न पालिसूरो । न निरुत्तिकुसलो ति भासन्तरवोहारे
न कुसलो । न व्यञ्जनकुसलो ति सिथिलधनितादिवसेन परिमण्डलव्यञ्जना-
रोपने कुसलो न होति; न अक्खरपरिच्छेदे निपुणो ति अत्थो । न पुब्बा- 5
परकुसलो ति अत्थपुब्बापरे धम्मपुब्बापरे निरुत्तिपुब्बापरे व्यञ्जनपुब्बापरे
पुरेकथापच्छाकथासु च न कुसलो होति ।

क्रोधनो ति आदीनि यस्मा क्रोधादीहि अभिभूतो कारणाकारणं न
जानाति, विनिच्छित्तुं न सक्कोति, तस्मा वुत्तानि । पसारेता होति नो
सारेता ति मोहेता होति, न सतिउप्पादेता^१; चोदकचुदितकानं कथं मोहेति 10
पिदहति न सारेती ति अत्थो । सेसमेत्थ उब्बाहिकवग्गे उत्तानमेवा ति ।

B. 222

अधिकरणवूपसमवग्गवण्णना

४१. अधिकरणवूपसमवग्गे—पुग्गलगरु होती ति “अयं मे
उपज्झायो, अयं मे^२ आचरियो” ति आदीनि चिन्तेत्वा तस्स जयं
आकङ्क्षमानो “अधम्मं धम्मो” ति दीपेति^३ । सङ्खगरु होती ति धम्मं च
विनयं च अमुञ्चित्वा विनिच्छिनन्तो सङ्खगरु^४ नाम होति । चीवरादीनि 15
गहेत्वा विनिच्छिनन्तो आमिसगरु^५ नाम होति, तानि अगगहेत्वा यथाधम्मं
विनिच्छिनन्तो सद्धम्मगरु^६ नाम होति ।

४२. पञ्चहुपालि^१ आकारेही ति पञ्चहि कारणेहि सङ्घो भिज्जति—
कम्मेन, उद्देसेन, वोहरन्तो, अनुस्सावनेन^२, सलाकग्गाहेना ति । एत्थ
कम्मेना ति अपलोकनादीसु चतूसु कम्मेसु अञ्जतरेन कम्मेन । उद्देसेना 20
ति पञ्चसु पातिमोक्खुद्देसेसु अञ्जतरेन उद्देसेन । वोहरन्तो ति कथयन्तो;
ताहि ताहि उपपत्तीहि “अधम्मं धम्मो” ति आदीनि अट्टारस भेदकरवत्थुनि
दीपेन्तो । अनुस्सावनेना ति “ननु तुम्हे जानाथ मय्हं उच्चाकुला पब्ब-

R. 1378

१. सति उप्पा०—सी०, स्या० । २. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ३. दीपेति
...पे०...—सी०, रो० । ४. ०गरुको—म० । ५. ०गरुको—म० । ६. पञ्चहि उपालि—सी०,
स्या०, रो० । ७. अनुसावनेन—सी०; अनुसावनेन—स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

जितभावं बहुस्सुतभावं च, मादिसो नाम उद्धम्मं उब्बिनयं सत्थुसासनं
गाहेय्या ति चित्तं पि उप्पादेतुं तुम्हाकं युत्तं, किं मय्हं अवीचि नीलुप्पल-
वनमिव सीतलो^१, किमहं अपायतो न भायामी” ति आदिना नयेन कण-
मूले वचीभेदं कत्वा अनुस्सावनेन । सलाकग्गाहेना (३५२.१४) ति एवं
5 अनुस्सावेत्वा तेसं चित्तं उपत्थम्भेत्वा अनिवत्तिधम्मे कत्वा “गण्हथ इमं
सलाकं” ति सलाकग्गाहेन ।

R. 223

एत्थ च कम्ममेव उद्देसो वा पमाणं, वोहारानुस्सावनसलाकग्गाहा
पन पुब्बभागा । अट्टारसवत्थुदीपनवसेन हि वोहरन्तेन^२ तत्थ रुचिजननत्थं
अनुस्सावेत्वा सलाकाय गाहिताय पि अभिन्नो व होति सङ्घो । यदा^३ पन
10 एवं चत्तारो वा अतिरेके^४ वा सलाकं गाहेत्वा^५ आवेणिकं कम्मं वा उद्देसं
वा करोति, तदा सङ्घो भिन्नो नाम होति । इति यं सङ्घभेदकखन्धक-
वण्णनायं अवोचुम्हा^६ “एवं अट्टारससु वत्थूसु यं किञ्चि एकं पि वत्थुं
दीपेत्वा तेन तेन कारणेन ‘इमं गण्हथ, इमं रोचेथा’ ति सञ्जापेत्वा सलाकं
गाहेत्वा^७ विसुं सङ्घकम्ममे कते सङ्घो भिन्नो होति । परिवारे पन ‘पञ्चहु-
15 पालि आकारेहि सङ्घो भिज्जती’ ति आदि वुत्तं । तस्स इमिना इध वुत्तेन
सङ्घभेदलक्खणेन अत्थतो नानाकरणं नत्थि । तं पनस्स नानाकरणाभावं
तत्थेव पकासयिस्सामा” ति, स्वायं पकासितो होति ।

पञ्जत्तेतं ति पञ्जत्तं एतं । क पञ्जत्तं ? वत्तकखन्धके । तत्र हि
चुद्दस खन्धकवत्तानि पञ्जत्तानि । तेनाह—“पञ्जत्तेतं उपालि मया
20 आगन्तुकानं भिक्खूनं आगन्तुकवत्तं” ति आदि । एवं पि खो उपालि
सङ्घराजि होति, नो च सङ्घभेदो ति एत्तावता हि सङ्घराजिमत्तमेव होति,
न ताव सङ्घभेदो; अनुपुब्बेन पन अयं सङ्घराजि वड्डमाना सङ्घभेदाय
संवत्तती ति अत्थो । यथार्त्तं^८ ति रत्तिपरिमाणानुरूपं; यथा थेरं ति
अत्थो । आवेनिभावं^९ करित्वा ति विसुं ववत्थानं करित्वा । कम्मा-
25 कम्मानी करोन्ती ति अपरापरं सङ्घकम्मं उपादाय खुद्दकानि चेव

१. सीतला-सी० । २. वोहरन्ते-म०, रो० । ३. यथा-म०, रो० । ४. अतिरेका-
सी० । ५. गहेत्वा-सी० । ६. अवोचुम्हा-सी०, स्या०, रो० । ७. गाहापेत्वा-सी० ।
८. रत्ति-सी० । ९. आवेणिवरगं-सी०; आवेणिभावं-स्या० ।

महन्तानि च कम्मनि करोन्ति । सेसमेत्था पि अधिकरणवूपसमवगो
उत्तानमेव^१ ।

सङ्खभेदवग्गवर्णना

४३-४४. सङ्खभेदवग्गद्वये—विनिधाय दिट्ठि कम्मेना (३५३.१६)
ति तेषु अधम्मादीसु अधम्मादयो एते ति एवंदिट्ठिको व हुत्वा तं दिट्ठि
विनिधाय ते धम्मादिवसेन दीपेत्वा विसुं कम्मं करोति । इति यं विनिधाय^५
दिट्ठि कम्मं करोति, तेन एवं कतेन विनिधाय दिट्ठि कम्मेन सद्धि पञ्चङ्गानि
होन्ति, “इमेहि खो उपालि पञ्चहङ्गेही” ति अयमेकस्मि पञ्चके अत्थयोजना ।
एतेन नयेन सब्बपञ्चकानि वेदितब्बानि । एत्था पि च वोहारादि अङ्गत्तयं
पुब्बभागवसेनेव वुत्तं । कम्ममुद्देसवसेन^२ पन अतेकिच्छता वेदितब्बा । सेसं
सब्बत्थ उत्तानमेव । न हेत्थ किञ्चि अत्थि यं^३ पुब्बे अवुत्तनयं । 10

R. 1379

आवासिकवग्गवर्णना

४५. आवासिकवग्गे—यथाभतं निक्खित्तो ति यथा आहरित्वा
ठपितो ।

B. 224

४६. विनयव्याकरणा ति विनयपञ्हे विस्सज्जना । परिणामेती
ति नियामेति दीपेति कथेति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

कठिनत्थारवग्गवर्णना

५१. कठिनत्थारवग्गे—ओतमसिको ति अन्धकारगतो; तं हि^{१५}
वन्दन्तस्स मञ्चपादादीसु पि नलाटं पटिहञ्जेय्य । असमन्नाहरन्तो ति
किञ्चयपसुत्तत्ता वन्दनं असमन्नाहरन्तो । सुत्तो ति निहं ओक्कन्तो । एका-
वत्तो ति एकतो आवत्तो सपत्तपक्खे ठितो वेरी विसभागपुग्गलो वुच्चति;
अयं अवन्दियो । अयं हि वन्दियमानो पादेन पि पहरेय्य । अञ्जविहितो
ति अञ्जं चिन्तयमानो । 20

खादन्तो ति पिट्ठखज्जकादीनि खादन्तो । उच्चारं च^४ पस्सावं च
करोन्तो अनोकासगतत्ता अवन्दियो । उक्खित्तको ति तिविधेन पि उक्खेप-
नीयकम्मेन उक्खित्तको अवन्दियो । तज्जनीयादिकम्मकता पन चत्तारो

१. ०मेवा ति-सी० । २. ०वसेनेव-सी०, स्या० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. सी०
पोत्थके नत्थि ।

वन्दितब्बा । उपोसथपवारणा पि तेहि सद्धि लब्भन्ति । आदितो पट्टाय च वुत्तेसु अवन्दियेसु नग्गं च उक्खित्तकं च वन्दन्तस्सेव आपत्ति । इतरेसं पन असारुप्पट्टेन^१ च अन्तरा वुत्तकारणेन च वन्दना पटिक्खत्ता । इतो परं पञ्चा उपसम्पन्नादयो (३६१.८) दस पि आपत्तिवत्थुभावेनेव अवन्दिया । ते ५ वन्दन्तस्स हि नियमेनेव आपत्ति । इति इमेसु पञ्चसु^२ पञ्चकेसु तेरस जने वन्दन्तस्स अनापत्ति, द्वादसन्नं वन्दनाय आपत्ति ।

५२. आचरियो वन्दियो ति पव्वज्जाचरियो उपसम्पदाचरियो निस्सयाचरियो उद्देसाचरियो ओवादाचरियो ति अयं पञ्चविधो पि आचरियो वन्दियो । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

कठिनस्थारवग्गवण्णना निट्ठिता ।
निट्ठिता च उपालिपञ्चकवण्णना^३ ।

१. ०रुप्पट्टाने-सी०; ०रुप्पत्थेन-स्या० । २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. ०ति-रो० ।

१८. अथापत्तिसमुद्धानं

पाराजिकवण्णना

B. 225,
R. 1380

१. अचित्तको आपज्जती (३६३.१)ति आदीसु सहसेय्यादिपण्णत्ति-
वज्जं^१ असञ्चिच्च आपज्जन्तो अचित्तको आपज्जति, देसेन्तो सचित्तको बुद्धाति ।
यं किञ्चि सञ्चिच्च आपज्जन्तो सचित्तको आपज्जति, तिणवत्थारकेन वुट्ठहन्तो
अचित्तको बुद्धाति । पुब्बे वुत्तमेव तिणवत्थारकेन वुट्ठहन्तो अचित्तको
आपज्जति, अचित्तको बुद्धाति । इतरं देसेन्तो सचित्तको आपज्जति, सचित्तको^५
बुद्धाति । “धम्मदानं करोमी” ति पदसोधम्मादीनि करोन्तो कुसलचित्तो
आपज्जति, “बुद्धानं अनुसासनिं करोमी” ति उदग्गचित्तो देसेन्तो कुसल-
चित्तो बुद्धाति । दोमनस्सिको हुत्वा देसेन्तो अकुसलचित्तो बुद्धाति,
तिणवत्थारकेन निद्दागतो व^३ वुट्ठहन्तो अब्याकतचित्तो बुद्धाति । भिसा-
पनादीनि कत्वा “बुद्धानं सासनं करोमी” ति सोमनस्सिको देसेन्तो^{१०}
अकुसलचित्तो आपज्जति, कुसलचित्तो बुद्धाति । दोमनस्सिको व^३ देसेन्तो
अकुसलचित्तो बुद्धाति, वुत्तनयेनेव तिणवत्थारकेन वुट्ठहन्तो अब्याकतचित्तो
बुद्धाति । निद्दोक्कन्तसमये सहगारसेय्यं आपज्जन्तो अब्याकतचित्तो आपज्जति,
वुत्तनयेनेव पनेत्थ “कुसलचित्तो वुट्ठाती” ति आदि वेदितब्बं ।

पठमं^३ पाराजिकं^३ कतीहि^५ समुद्धानेही ति आदि पुब्बे वुत्तनयत्ता^{१५}
उत्तानमेव ।

४. चत्तारो पाराजिका कतीहि समुद्धानेही ति आदीसु उक्कट्टपरिच्छे-
दतो यं यं समुद्धानं यस्स यस्स लब्धति, तं सब्बं वुत्तमेव होति ।

अथापत्तिसमुद्धानवण्णना निट्ठिता ।

१. ०पठजत्ति०-सी० । २. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ३-३. पठमपाराजिकं-सी०,
रो० । ४. कतिहि-म०, रो० । एवमुपरि पि ।

१६. अपरदुतियगाथासङ्गणिकं

कायिकादिआपत्तिवर्णना

B. 226

१. “कति आपत्तियो कायिका” (३६८.१) ति आदिगाथानं विस्सज्जने
 “छ आपत्तियो कायिका” ति अन्तरपेय्याले चतुत्थेन आपत्तिसमुट्ठानेन
 छ आपत्तियो आपज्जति, “भिक्षु मेथुनं धम्मं पटिसेवति”, आपत्ति पारा-
 जिकस्सा” ति आदिना नयेन वुत्तापत्तियो । कायद्वारे समुट्ठितत्ता हि एता
 ५ कायिका ति वुच्चन्ति । छ वाचसिका ति तस्मिंयेव अन्तरपेय्याले पञ्चमेन
 आपत्तिसमुट्ठानेन छ आपत्तियो आपज्जति, “भिक्षु पापिच्छो इच्छापकतो”
 ति आदिना नयेन वुत्तापत्तियो । छादेन्तस्स तिस्सो ति वज्जपटिच्छादि-
 काय भिक्षुनिया पाराजिकं, भिक्षुस्स सङ्घादिसेसपटिच्छादने पाचित्तियं,
 अत्तनो दुट्ठल्लापत्तिपटिच्छादने दुक्कटं । पञ्चसंसग्गपच्चया ति भिक्षुनिया
 १० कायसंसग्गे पाराजिकं, भिक्षुनो सङ्घादिसेसो, कायेन कायपटिवद्धे थुल्ल-
 च्चयं, निस्सग्गियेन कायपटिवद्धे दुक्कटं, अङ्गुलिपतोदके पाचित्तियं ति इमा
 कायसंसग्गपच्चया पञ्चापत्तियो ।

R. 1381

अरुणुग्गे तिस्सो ति एकरत्त-छारत्त-सत्ताह-दसाह-मासातिक्कम-
 वसेन निस्सग्गियं पाचित्तियं, भिक्षुनिया रत्तिविप्पवासे सङ्घादिसेसो,
 १५ “पठमं पि यामं छादेति, दुतियं पि ततियं पि यामं छादेति, उद्धस्ते
 अरुणे छन्ना होति आपत्ति, यो छादेति सो दुक्कटं देसापेतब्बो” ति
 इमा अरुणुग्गे तिस्सो आपत्तियो आपज्जति । द्वे^२ यावततियका ति एकादस
 यावततियका नाम, पञ्जत्तिवसेन पन द्वे होन्ति भिक्षूनं यावततियका
 भिक्षुनीनं यावततियका ति । एकेत्थ अट्ठवत्थुका ति भिक्षुनीनंयेव एका
 २० एत्थ इमस्मि सासने अट्ठवत्थुका नाम । एकेन सब्बसङ्गहो ति “यस्स
 सिया आपत्ति, सो आविकरेय्या” ति इमिना एकेन निदानुद्देसेन सब्ब-
 सिक्खापदानं च सब्बपातिमोक्खुद्देसानं च सङ्गहो होति ।

विनयस्स द्वे मूलानी(३६८.११)ति कायो चेव वाचा च । गरुका द्वे
वुत्ता ति पाराजिकसङ्घादिसेसा । द्वे दुट्ठुल्लच्छादना ति वज्जपटिच्छादिकाय
पाराजिकं सङ्घादिसेसं पटिच्छादकस्स पाचित्तियं ति इमा द्वे दुट्ठुल्लच्छाद-
नापत्तियो नाम ।

B. 227

गामन्तरे चतस्सो ति “भिक्षु भिक्षुनिया सद्धि संविदहति, दुक्कटं । 5
अञ्जस्स गामस्स उपचारं ओक्कमति, पाचित्तियं; भिक्षुनिया गामन्तरं
गच्छन्तिया परिकिखत्ते गामे पठमपादे थुल्लच्चयं, दुतियपादे सङ्घादिसेसो;
अपरिकिखत्तस्स पठमपादे^१ उपचारोक्कमने थुल्लच्चयं, दुतियपादे सङ्घादिसेसो”
ति इमा गामन्तरे दुक्कटपाचित्तियथुल्लच्चयसङ्घादिसेसवसेन चतस्सो आप-
त्तियो । चतस्सो नदिपारपच्चया^२ ति “भिक्षु भिक्षुनिया सद्धि संविदहति, 10
दुक्कटं; नावं अभिरुहति, पाचित्तियं; भिक्षुनिया नदिपारं गच्छन्तिया
उत्तरणकाले पठमपादे थुल्लच्चयं, दुतियपादे सङ्घादिसेसो” ति इमा चतस्सो ।
एकमंसे थुल्लच्चयं ति मनुस्समंसे । नवमंसेसु दुक्कटं ति सेसअकाप्पय-
मंसेसु ।

द्वे^३ वाचसिका रत्ति ति भिक्षुनी रत्तन्धकारे अप्पदीपे पुरिसेन 15
सद्धि हत्थपासे ठिता सल्लपति, पाचित्तियं; हत्थपासं विजहित्वा ठिता
सल्लपति, दुक्कटं । द्वे वाचसिका दिवा ति भिक्षुनी दिवापटिच्छन्ने ओकासे
पुरिसेन सद्धि हत्थपासे ठिता सल्लपति, पाचित्तियं; हत्थपासं विजहित्वा
सल्लपति, दुक्कटं । ददमानस्स तिस्रो ति मरणाधिप्पायो मनुस्सस्स विसं
देति, सो चे तेन मरति, पाराजिकं, यक्खपेतानं देति, ते चे मरन्ति, थुल्ल- 20
च्चयं; तिरच्छानगतस्स देति, सो चे मरति, पाचित्तियं; अञ्जातिकाय
भिक्षुनिया चीवरदाने पाचित्तियं ति एवं ददमानस्स तिस्रो आपत्तियो ।
चत्तारो च पटिग्गहे ति हत्थग्गाह-वेणिग्गाहेसु^४ सङ्घादिसेसो, मुखेन अङ्ग-
जातग्गहणे^५ पाराजिकं, अञ्जातिकाय भिक्षुनिया चीवरपटिग्गहणे निस्स-
ग्गियं पाचित्तियं, अवस्सुताय अवस्सुतस्स हत्थतो खादनीयं^६ भोजनीयं^७ 25
पटिग्गहन्तिया थुल्लच्चयं; एवं पटिग्गहे चत्तारो आपत्तिक्खन्धा होन्ति ।

R. 1332

१. ०पादेन-सी० । २. नदी०-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. दुवे-सी० ।
एवमुपरि पि । ४. ०वेणिग्गाहेसु-सी०, स्या० । एवमुपरि पि । ५. ०जातग्गहणे-सी०, स्या० ।
६-६. खादनीयभोजनीयं-म०, रो० ।

देसनागामिनियादिआपत्तिवर्णना

२. पञ्च देसनागामिनियो (३६६.३) ति लहुका पञ्च । छ सप्पटि-
कम्मा ति पाराजिकं ठपेत्वा अवसेसा । एकेत्थ अप्पटिकम्मा ति एका^१
पाराजिकापत्ति ।

विनयगरुका द्वे वुत्ता ति पाराजिकं चेव सङ्घादिसेसं च । काय-
५ वाचसिकानि चा ति सब्बानेव सिक्खापदानि कायवाचसिकानि, मनोद्वारे
पञ्चत्तं एकसिक्खापदं पि नत्थि । एको विकाले धञ्जरसो ति
लोणसोवीरकं । अयमेव हि एको धञ्जरसो विकाले वट्ठति । एका
जत्तिचतुत्थेन सम्मुती ति भिक्खुनोवादकसम्मुति । अयमेव हि एका
जत्तिचतुत्थकम्मेन सम्मुति अनुञ्जाता ।

B. 228

१० पाराजिका कायिका द्वे ति भिक्खूनं मेथुनधम्मपाराजिकं^२
भिक्खुनीनं च कायसंसग्गपाराजिकं । द्वे संवासभूमियो ति अत्तना वा
अत्तानं समानसंवासकं करोति, समग्गो वा न^३ सङ्घो उक्खित्तं ओसारेति ।
कुरुन्दियं पन “समानसंवासकभूमि च नानासंवासकभूमि चा” ति एवं द्वे
संवासभूमियो वुत्ता । द्विन्नं रत्तिच्छेदो ति पारिवासिकस्स च मानत्त-
१५ चारिकस्स च पञ्चत्ता । द्दङ्गुला दुवे^४ ति द्वे द्दङ्गुलपञ्चत्तियो,
“द्दङ्गुलपब्बपरमं आदातब्बं” ति अयमेका, “द्दङ्गुल” वा द्वेमासं वा” ति
अयमेका ।

R. 1383 20

द्वे अत्तानं वधित्वाना ति भिक्खुनी अत्तानं वधित्वा द्वे आपत्तियो
आपज्जति; वधति रोदति, आपत्ति पाचित्तियस्स; वधति न रोदति, आपत्ति
दुक्कटस्स । द्वीहि सङ्घो भिज्जती ति कम्मेन च सलाकग्गाहेन च । द्वेत्थ^५
पठमापत्तिका ति एत्थ सकले पि विनये द्वे पठमापत्तिका उभिन्नं पञ्चत्ति-
वसेन । इतरथा पन नव^६ भिक्खूनं नव भिक्खुनीनं ति अट्टारस होन्ति ।
जत्तिया करणा दुवे^७ ति द्वे जत्तिकिच्चानि—कम्मं च कम्मपादका च ।
नवसु ठानेसु कम्मं होति, द्वीसु कम्मपादभावेन^८ तिद्वुति ।

१. सो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । २. मेथुनपाराजिकं—म०, रो० । ३. म०, रो०
पोत्थकेसु नत्थि । ४. द्वे—सो०, रो० । ५. द्दङ्गुला—सो०, रो० । ६. द्वे—रो० । ७. सो०
पोत्थके नत्थि । ८. नवा—सो० । ९. द्वे—सो०, रो० । १०. कम्मपादकभावेन—म० ।

पाणातिपाते तिस्सो (३६६.१६)ति “अनोदिस्स ओपातं खणति, सचे मनुस्सो मरति, पाराजिकं; यक्खपेतानं मरणे थुल्लच्चयं; तिरच्छानगतस्स मरणे पाचित्तियं” ति इमा तिस्सो होन्ति । वाचा पाराजिका तयो ति वज्जपटिच्छादिकाय उक्खित्तानुवत्तिकाय अट्ठ वत्थुकाया^१ ति । कुरुन्दियं पन “आणत्तिया अदिन्नादाने, मनुस्समरणे, उत्तरिमनुस्सधम्मउल्लपने चा”^५ ति एवं तयो वुत्ता । ओभासना तयो ति वच्चमग्गं पस्सावमग्गं आदिस्स वण्णावण्णभासने^२ सङ्घादिसेसो, वच्चमग्गं पस्सावमग्गं ठपेट्वा अधक्खकं उब्भजानुमण्डलं^३ आदिस्स वण्णावण्णभणने थुल्लच्चयं, उब्भक्खकं अधोजानुमण्डलं^३ आदिस्स वण्णावण्णभणने दुक्कटं । सञ्चरित्तेन वा तयो ति पटिग्गण्हाति वीमंसति पच्चाहरति, आपत्ति सङ्घादिसेस्स; पटिग्गण्हाति 10 वीमंसति न पच्चाहरति, आपत्ति थुल्लच्चयस्स; पटिग्गण्हाति न वीमंसति न पच्चाहरति, आपत्ति दुक्कटस्सा ति इमे सञ्चरित्तेन कारणभूतेन तयो आपत्तिक्खन्धा होन्ति । B. 229

तयो पुग्गला न उपसम्पादेतब्बा ति अद्धानहीनो अङ्गहीनो वत्थुविपन्नो च तेसं नानाकरणं वुत्तमेव । अपि चेत्थ यो पत्तचीवरेन 15 अपरिपूरो, परिपूरो च न याचति, इमे पि अङ्गहीनेनेव सङ्गहिता । मातुघातकादयो च करणदुक्कटका पण्डकउभतोव्यञ्जनकतिरच्छानगतसङ्घातेन वत्थुविपन्नेनेव सङ्गहिता ति वेदितब्बा । एस नयो कुरुन्दियं वुत्तो । तयो कम्मानं सङ्गहा ति जत्तिकप्पना, विप्पकतपच्चत्तं, अतीतकरणं ति । तत्थ “ददेथ्य करेथ्या” ति आदिभेदा जत्तिकप्पना; “देति करोती” ति 20 आदिभेदं विप्पकतपच्चत्तं; “दिन्नं कत्तं” ति आदिभेदं अतीतकरणं नामा ति इमेहि तीहि कम्मानि सङ्गहन्ति । अपरेहि पि तीहि कम्मानि^४ सङ्गहन्ति—वत्थुना, जत्तिया, अनुस्सावनाया ति । वत्थुसम्पन्नं हि जत्तिसम्पन्नं अनुस्सावनसम्पन्नं च कम्मं नाम होति, तेन वुत्तं “तयो कम्मानं सङ्गहा” ति । नासितका तयो नाम “मेत्तियं भिक्खुनि नासेथ, 25 R. 1384 दूसको नासेतब्बो, दसहज्जेहि समन्नागतो सामणेरो नासेतब्बो, कण्टकं”

१. वत्थुका—सी० । २. वण्णभणने—सी० । ३. जाणु०—म०, रो० । एवमुपरि पि ।

४. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ५. कएडकं—रो० ।

समणुद्देशं नासेथा” ति एवं लिङ्गसंवासदण्डकम्मनासनावसेन तयो नासितका वेदितव्वा । तिण्णन्नं^१ एकवाचिका (३७०.२) ति “अनुजानामि भिक्खवे द्वे तयो एकानुस्सावने कातुं” ति वचनतो तिण्णं जनानं एकपज्झायेन नानाचरियेन एकानुस्सावना वट्टति ।

- ५ अदिन्नादाने तिस्रो ति पादे वा अतिरेकपादे वा पाराजिकं, अतिरेकमासके थुल्लच्चयं, मासके वा ऊनमासके वा दुक्कटं । चतस्सो मेथुनपच्चया ति अक्खयिते पाराजिकं, येभुत्थेन खयिते थुल्लच्चयं, विवटकते^२ मुखे दुक्कटं, जतुमट्टके^३ पाचित्तियं । छिन्दन्तस्स तिस्रो ति वनस्पति^४ छिन्दन्तस्स पाराजिकं, भूतगामे पाचित्तियं, अङ्गजाते थुल्लच्चयं । पञ्च
- १० छड्ढितपच्चया ति अनोदिस्स विसं छड्ढेति, सचे तेन मनुस्सो मरति, पाराजिकं; यक्खपेतेसु थुल्लच्चयं; तिरच्छानगते पाचित्तियं; विस्सट्ठिछड्ढेने सङ्घादिसो; सेखियेसु हरिते उच्चारपस्सावछड्ढेने दुक्कटं—इमा छड्ढितपच्चया पञ्चापत्तियो होन्ति ।

B. 231

- पाचित्तियेन दुक्कटा कता ति भिक्खुनोवादकवग्गस्मिं दससु^५
- १५ सिक्खापदेसु पाचित्तियेन सद्धि दुक्कटा कता एवा ति अत्थो । चतुरेत्य नवका वुत्ता ति पठमसिक्खापदम्हियेव अधम्मकम्मे द्वे, धम्मकम्मे द्वे ति एवं चत्तारो नवका वुत्ता ति अत्थो । द्विन्नं चीवरेन चा ति भिक्खूनं सन्तिके उपसम्पन्नाय चीवरं देन्तस्स पाचित्तियं, भिक्खुनीनं सन्तिके उपसम्पन्नाय देन्तस्स दुक्कटं ति एवं द्विन्नं भिक्खुनीनं चीवरं देन्तस्स चीवरेन
- २० कारणभूतेन आपत्ति होती ति अत्थो ।

अट्ठ पाटिदेसनीया ति पालियं आगता एव । भुज्जन्तामकधञ्जेन^६ पाचित्तियेन दुक्कटा कता ति आमकधञ्जं विञ्जापेत्वा भुज्जन्तिया पाचित्तियेन सद्धि दुक्कटा कतायेव ।

- गच्छन्तस्स चतस्सो ति भिक्खुनिया वा मातुगामेन वा सद्धि संवि-
 २५ धाय गच्छन्तस्स दुक्कटं, गामूपचारोक्कमने पाचित्तियं, या भिक्खुनी एका^७ गामन्तरं गच्छति, तस्सा गामूपचारं ओक्कमन्तिया पठमपादे थुल्लच्चयं,

१. तिण्णं-रो० । २. वत्तकते-सी० । ३. मट्टके-सी० । ४. वनस्पति-सी० ।
 ५. प-सी० । ६. भुज्जन्ता आमक-रो० । ७. एका वा-सी० ।

दुतियपादे सङ्घादिसेसो ति गच्छन्तस्स इमा चतस्सो आपत्तियो होन्ति ।
 ठितस्स वा^१ पि तत्तका^२ (३७०.१७) ति ठितस्स पि चतस्सो एवा ति
 अत्थो । कथं ? भिक्खुनी अन्धकारे वा पटिच्छन्ने वा ओकासे मित्तसन्धव-
 वसेन पुरिसस्स हत्थपासे तिट्ठति, पाचित्तियं; हत्थपासं विजहत्वा तिट्ठति,
 दुक्कटं; अरुणुग्गमनकाले दुतियिकाय हत्थपासं विजहन्ती तिट्ठति, शुल्लच्चयं; ⁵
 विजहत्वा तिट्ठति, सङ्घादिसेसो ति निसिन्नस्स चतस्सो आपत्तियो ।
 निपन्नस्सा पि तत्तका ति सचे पि हि सा निसीदति वा निपज्जति वा,
 एतायेव चतस्सो आपत्तियो आपज्जति ।

R. 1385

पाचित्तियवर्णना

३. पञ्च पाचित्तियानी ति पञ्च भेसज्जानि पटिग्गहेत्वा नानाभाजनेसु
 वा एकभाजने वा अमिस्सेत्वा ठपितानि होन्ति, सत्ताहातिक्रमे सो भिक्खु ¹⁰
 पञ्च पाचित्तियानि सब्बानि नानावत्थुकानि एकक्खणे आपज्जति, “इमं
 पठमं आपन्नो, इमं पच्छा” ति न वत्तब्बो ।

नव पाचित्तियानी ति यो भिक्खु नव पणीतभोजनानि विज्जा-
 पेत्वा तेहि सद्धि एकतो एकं कबळं^३ ओमदित्वा मुखे पक्खपित्वा परगळं^४
 अतिक्कामेति^५, अयं नव पाचित्तियानि सब्बानि^६ नानावत्थुकानि एकक्खणे ¹⁵
 आपज्जति “इमं पठमं आपन्नो, इमं पच्छा” ति न वत्तब्बो । एकवाचाय
 देसेय्या ति “अहं भन्ते पञ्च भेसज्जानि पटिग्गहेत्वा सत्ताहं अतिक्कमित्वा^७
 पञ्च आपत्तियो आपन्नो, ता तुम्हमूले पटिदेसेमी” ति एवं एकवाचाय
 देसेय्य, देसिता व होन्ति, द्वीहि तीहि वाचाहि किञ्च नाम नत्थि । दुतिय-
 विस्सज्जने पि “अहं भन्ते नव पणीतभोजनानि विज्जापेत्वा भुञ्जित्वा नव ²⁰
 आपत्तियो आपन्नो, ता तुम्हमूले पटिदेसेमी” ति वत्तब्बं ।

B. 231

वत्थुं कित्तेत्वा देसेय्या ति “अहं भन्ते पञ्च भेसज्जानि पटिग्गहेत्वा
 सत्ताहं अतिक्कामेसि, यथा वत्थुकं तं तुम्हमूले पटिदेसेमी” ति एवं वत्थुं
 कित्तेत्वा देसेय्य, देसिता व होन्ति आपत्तियो, आपत्तिया नामग्गहणेन

१. चा-सी०, रो०, म० ।

२. तत्तिका-सी०, रो० ।

३. कबलं-सी० ।

४. गलं-सी० ।

५. अतिक्कमेति-सी०, स्या० ।

६. सी० पोत्यके नत्थि ।

७. अतिक्का-
मेत्वा-म० ।

किञ्चं नत्थि । दुतियविस्सज्जने पि “अहं भन्ते नव पणीतभोजनानि विञ्जापेत्वा भुत्तो, यथा वत्थुकं तं तुम्हमूले पटिदेसेमी” ति वत्तब्बं ।

- यावततियके^१ तिस्रो(३७१.२१)ति उक्खित्तानुवत्तिकाय पाराजिकं^२ भेदकानुवत्तकानं कोकालिकादीनं सङ्घादिसेसं^३, पापिकाय दिट्ठिया अप्पटि-
 ५ निस्सग्गे चण्डकालिकाय^४ च भिक्खुनिया पाचित्तियं ति इमा यावततियका तिस्रो आपत्तियो । छ वोहारपच्चया ति पयुत्तवाचापच्चया छ आपत्तियो आपज्जती ति अत्थो । कथं ? आजीवहेतु आजीवकारणा पापिच्छो इच्छा-
 पकतो असन्तं अभूतं उत्तरिमनुस्सधम्मं उल्लपति, आपत्ति पाराजिकस्स । आजीवहेतु आजीवकारणा सञ्चरित्तं समापज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स ।
 १० आजीवहेतु आजीवकारणा यो ते विहारे वसति सो^५ अरहा ति वदति, आपत्ति थुल्लच्चयस्स । आजीवहेतु आजीवकारणा भिक्खु पणीतभोजनानि अत्तनो अत्थाय विञ्जापेत्वा भुञ्जति, आपत्ति पाचित्तियस्स । आजीवहेतु आजीवकारणा भिक्खुनी पणीतभोजनानि अत्तनो अत्थाय विञ्जापेत्वा भुञ्जति, आपत्ति पाटिदेसनीयस्स । आजीवहेतु आजीवकारणा सूपं वा
 १५ ओदनं वा अगिलानो अत्तनो अत्थाय विञ्जापेत्वा भुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्सा ति ।

- खादन्तस्स तिस्रो ति मनुस्समंसे थुल्लच्चयं, अवसेसेसु अकप्पिय-
 मंसेसु दुक्कटं, भिक्खुनिया लसुणे पाचित्तियं । पञ्च भोजनपच्चया ति
 B. 232 अवस्सुता अवस्सुतस्स पुरिसपुगलस्स^६ हत्थतो भोजनं गहेत्वा तत्थेव
 २० मनुस्समंसं लसुणं अत्तनो अत्थाय विञ्जापेत्वा गहितपणीतभोजनानि अवसेसं च अकप्पियमंसं पक्खपित्वा वोमिस्सकं ओमदित्वा अज्झोहरमाना सङ्घादिसेसं, थुल्लच्चयं, पाचित्तियं, पाटिदेसनीयं, दुक्कटं ति इमा पञ्च आपत्तियो भोजनपच्चया आपज्जति ।

- पञ्च ठानानी ति “उक्खित्तानुवत्तिकाय भिक्खुनिया यावततियं
 २५ समनुभासनाय अप्पटिनिस्सज्जन्तिया अत्तिया दुक्कटं, द्वीहि कम्मवाचाहि

१. सी० पोत्थके नत्थि; ता-स्या०, रो० । २. ०ततियका-सी०, रो० । ३. ०सेसो-सी० । ४. ०काळि०-म०, रो०; ०काळिया०-स्या० । ५-५. ....पे०...-सी०, स्या०, रो० । ६. पुरिसस्स-म०, रो० ।

शुल्लच्चयं, कम्मवाचापरियोसाने आपत्ति पाराजिकस्स, सङ्खभेदाय परक्कमनादीसु सङ्खादिसेसो, पापिकाय दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गे पाचित्तियं” ति एवं सब्बा यावततियका पञ्च ठानानि गच्छन्ति । पञ्चन्नं चेव आपत्ती (३७१.२६) ति आपत्ति नाम पञ्चन्नं सहधम्मिकानं होति, तत्थ द्विन्नं निप्परियायेन आपत्तियेव, सिक्खमान-सामणेरे-सामणेरीनं^१ पन अकप्पियत्ता 5 न वट्ठति । इमिना परियायेन तेसं^२ आपत्ति^३ न देसापेतब्बा, दण्डकम्मं पन तेसं कातब्बं । पञ्चन्नं अधिकरणेन चा ति अधिकरणं च पञ्चन्नेमेवा ति अत्थो । एतेसंयेव हि पञ्चन्नं पत्तचीवरादीनं अत्थाय विनिच्छयवोहारो अधिकरणं ति वुच्चति, गिहीनं पन अट्टकम्मं^४ नाम होति ।

पञ्चन्नं विनिच्छयो होती ति पञ्चन्नं सहधम्मिकानंयेव विनिच्छयो 10 नाम होति । पञ्चन्नं वूपसमेन चा ति एतेसंयेव पञ्चन्नं अधिकरणं विनिच्छित्तं वूपसन्तं नाम होती ति अत्थो । पञ्चन्नं चेव अनापत्ती ति एतेसंयेव पञ्चन्नं अनापत्ति नाम होती ति अत्थो । तीहि ठानेहि सोभती ति सङ्खादीहि तीहि कारणेहि सोभति । कतवीतिक्कमो हि पुगलो सप्पटिकम्मं आपत्ति सङ्खमज्जे गणमज्जे पुगलसन्तिके वा पटिकरित्वा 15 अब्भुण्हसीलो पटिपाकतिको^५ होति, तस्मा तीहि ठानेहि सोभती ति वुच्चति ।

R. 1387

द्वे कायिका रत्ति ति भिक्खुनो रत्तन्धकारे पुरिसस्स हत्थपासे ठाननिस्सज्जसयनानि कप्पयमाना^६ पाचित्तियं, हत्थपासं विजहित्वा ठानादीनि कप्पयमाना दुक्कटं ति द्वे कायद्वारसम्भवा आपत्तियो रत्ति 20 आपज्जति । द्वे कायिका दिवा ति एतेनेव उपायेन दिवा पटिच्छन्ने ओकासे द्वे आपत्तियो आपज्जति । निज्झायन्तस्स एका आपत्ती ति “न च भिक्खवे सारत्तेन मातुगामस्स अङ्गजातं उपनिज्झायितब्बं । यो उपनिज्झायेत्थ, आपत्ति दुक्कटस्सा” [पारा०-१६७] ति निज्झायन्तस्स अयमेका आपत्ति । एका पिण्डपातपच्चया ति “न च भिक्खवे भिक्खादायिकाय^७ मुखं 25

B. 233

१. सिक्खामानसामणेरिसामणेरानं म०; ०सामणेरी सामणेरानं-रो० । २-२. आपत्ति ते आपत्ति-सी०, स्या० । ३. अट्टकम्मं-म०, रो० । ४. पाकतिको-म०, रो० । ५. कप्पिय०-सी०, स्या० । ६. भिक्खु दायिकाय-रो० ।

ओलोकेतब्बं” [चु० व०-३२०] ति एत्थ दुक्कटापत्ति, अन्तमसो यागुं वा व्यञ्जनं वा देन्तस्स सामणेस्सा पि हि मुखं उल्लोकयतो दुक्कटमेव । कुरुन्दियं पन “एका पिण्डपातपच्चया (३७२.८) ति भिक्खुनिपरिपाचितं”^२ पिण्डपातं भुञ्जन्तस्स पाचित्तियं” ति वुत्तं ।

5 अट्टानिसंसे सम्पस्सं ति कोसम्बकक्खन्धके वुत्तानिसंसे । उक्खित्तका तयो वुत्ता ति आपत्तिया अदस्सने अप्पटिकम्मे पापिकाय च दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गे ति । तेचत्तालीस^३ सम्मावत्तना ति तेसंयेव उक्खित्तकानं एत्तकेसु वत्तेसु वत्तना ।

पञ्चट्टाने मुसावादो ति पाराजिक-सङ्घादिसेस-थुल्लच्चय-पाचित्तिय-
10 दुक्कटसङ्घाते पञ्चट्टाने मुसावादो गच्छति । चुट्टसपरमं ति वुच्चती ति दसाहपरमादिनयेन^४ हेट्ठा वुत्तं । द्वादस पाटिदेसनीया ति भिक्खूनं चत्तारि भिक्खुनीनं अट्ठ । चतुन्नं देसनाय चा ति चतुन्नं अच्चयदेसनाया ति अत्थो । कतमा पन सा ति ? देवदत्तेन पयोजितानं अभिमाराणं अच्चयदेसना, अनुरुद्धत्थेरस्स उपट्ठायिकाय अच्चयदेसना, वड्डस्स लिच्छ-
15 विनो अच्चयदेसना, वासभगामियत्थेरस्स उक्खेपनीयकम्मं कत्वा आगतानं भिक्खूनं अच्चयदेसना ति अयं चतुन्नं अच्चयदेसना नाम ।

R. 1388

अट्ठङ्गिको मुसावादो ति “पुब्बेवस्स होति मुसा भणित्सं” [पाचि०-५] ति आदिं कत्वा “विनिधाय सञ्जं” [पाचि०-५] ति परियोसानेहि अट्ठहि अङ्गेहि अट्ठङ्गिको । उपोसथङ्गानि पि पाणं न हनेति”
20 आदिनानयेन वुत्तानेव । अट्ठ दूतेय्यङ्गानी ति “इध भिक्खवे भिक्खु सोता च होति सावेता चा” [चु० व०-३०३] ति आदिना नयेन सङ्घभेदके वुत्तानि । अट्ठ तिथियवत्तानि महाखन्धके वुत्तानि ।

अट्ठवाचिका उपसम्पदा ति भिक्खुनीनं उपसम्पदं सन्धाय वुत्तं । अट्ठन्नं पच्चुट्ठातब्बं ति भत्तग्गे अट्ठन्नं भिक्खुनीनं इतराहि पच्चुट्ठाय आसनं

१. उल्लोकेतब्बं-ना० सं० चु० व० । २. भिक्खुनी-सी०, स्या०, रो० । ३. ०चत्ता-
लोस-सी०, स्या० । ४. ०परमादिना नयेन-सी०, स्या० । ५. हाने ति-सी०; हग्गे ति-
स्या० ।

दातब्बं । भिक्खुनोवादको अट्ठही (३७२.२४) ति अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो
भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो ।

B. 234

एकस्स छेज्जं ति गाथाय नवसु जनेसु यो सलाकं गाहेत्वा सङ्घं
भिन्दति, तस्सेव छेज्जं होति, देवदत्तो विय पाराजिकं आपज्जति ।
भेदकानुवत्तकानं चतुन्नं थुल्लच्चयं कोकालिकादीनं विय, धम्मवादीनं चतुन्नं⁵
अनापत्तिं । इमा पन आपत्तियो च अनापत्तियो च सब्बेसं एकवत्थुका
सङ्घभेदवत्थुका एव ।

नव आघातवत्थूनी ति गाथाय नवही ति नवहि भिक्खूहि सङ्घो
भिज्जति । जत्तिया करणा नवा ति जत्तिया कातब्बानि कम्मानि नवा ति
अत्थो । सेसं उत्तानमेव ।

10

अवन्दनीयपुग्गलादिवर्णना

४. दस पुग्गला नाभिवादेतब्बा ति सेनासनक्खन्धके वुत्ता दस
जना । अञ्जलि सामीचेन चा ति सामीचिकम्मेन सद्धि अञ्जलि च तेसं न
कातब्बो, नेव पानीयापुच्छनतालवण्टगहणादि खन्धकवत्तं तेसं दस्सेतब्बं,
न अञ्जलि पग्गण्हितब्बो ति अत्थो । दसन्नं दुक्कटं ति तेसंयेव दसन्नं एवं
करोन्तस्स दुक्कटं होति । दस चीवरधारणा ति दस दिवसानि¹⁵
अतिरेकचीवरस्स धारणा अनुज्जाता ति अत्थो ।

पञ्चन्नं वस्सं वुट्ठानं, दातब्बं इध चीवरं ति पञ्चन्नं सहधम्मिकानं
सम्मुखा व दातब्बं । सत्तन्नं सन्ते ति दिसापक्कन्त-उम्मत्तक-खित्तचित्त-
वेदनट्ठानं³ तिण्णं च उक्खित्तकानं ति इमेसं सत्तन्नं सन्ते पतिरूपे गाहके
परम्मुखा पि दातब्बं । सोळसन्नं न दातब्बं ति सेसानं चीवरक्खन्धके²⁰
वुत्तानं पण्डकादीनं सोळसन्नं न दातब्बं ।

कतिसतं रत्तिसतं, आपत्तियो छादयित्वाना ति कतिसतं आपत्तियो
रत्तिसतं छादयित्वान । दससतं रत्तिसतं, आपत्तियो छादयित्वाना ति
दससतं आपत्तियो रत्तिसतं छादयित्वान । अयं हेत्थ सङ्खेपत्थो—यो
दिवसे दिवसे^१ सतं सतं सङ्घादिसेसापत्तियो आपज्जित्वा दस दस दिवसे²⁵

R. 1389

१. ०एव-सी० । २-२. सी०, रा० पोत्थकेसु नत्थि ।

३. उम्मत्तखित्त०-सी०;

०वेदनाट्ठानं-म० । ४. म० पोत्थके नत्थि ।

B. 235

पटिच्छादेति, तेन रत्तिसतं आपत्तिसहस्रं पटिच्छादितं होति, सो सब्बा व ता आपत्तियो “दसाहपटिच्छन्ना” ति परिवासं याचित्वा दस रत्तियो वसित्वान मुच्चेथ्य पारिवासिको ति ।

द्वादस कम्मदोसा वुत्ता(३७३.२१)ति अपलोकनकम्मं अधम्मेन वग्गं, 5 अधम्मेन समग्गं, धम्मेन वग्गं, तथा अत्तिकम्म-अत्तिदुतियकम्म-अत्तिचतुत्थ-कम्मानि पी ति एवं एकेकस्मि कम्मे तयो तयो कत्वा द्वादस कम्मदोसा वुत्ता ।

चतस्सो कम्मसम्पत्तियो ति अपलोकनकम्मं धम्मेन समग्गं, तथा सेसानि पी ति एवं चतस्सो कम्मसम्पत्तियो वुत्ता ।

छ कम्मानी ति अधम्मेन वग्गकम्मं, अधम्मेन समग्गकम्मं, 10 धम्मपतिरूपकेन वग्गकम्मं, धम्मपतिरूपकेन समग्गकम्मं, धम्मेन वग्गकम्मं, धम्मेन समग्गकम्मं ति एवं छ कम्मानि वुत्तानि । एकेत्थ धम्मिका कता ति एकं धम्मेन समग्गकम्ममेवेत्थ धम्मिकं कतं ति अत्थो । दुतियगाथा-विस्सज्जेने पि एतदेव धम्मिकं ।

यं देसिता ति यानि देसितानि वुत्तानि पकासितानि । अनन्त- 15 जिनेना ति आदीसु परियन्तपरिच्छेदभावरहितत्ता अनन्तं वुच्चति निब्बानं, तं भगवता रज्जा सपत्तगणं अभिमदित्वा रज्जं विय किलेसगणं अभिमदित्वा जितं विजितं अधिगतं सम्पत्तं, तस्मा भगवा “अनन्तजिनो” ति वुच्चति । स्वेव इट्ठानिट्ठेसु निब्बिकारताय तादि^१, विक्खम्भनतदङ्ग-समुच्छेदपटिप्पस्साद्विनिस्सरणविवेकसङ्घातं विवेकपञ्चकं अद्दसा ति विवेक- 20 दस्सी; तेन अनन्तजिनेन तादिना विवेकदस्सिना यानि आपत्तिक्खन्धानि देसितानि वुत्तानि । एकेत्थ सम्मति विना समथेही ति अयमेत्थ पदसम्बन्धो, यानि सत्थारा सत्त आपत्तिक्खन्धानि देसितानि, तत्थ एका पि आपत्ति विना समथेहि न सम्मति, अथ खो छ समथा चत्तारि अधिकरणानी ति सब्बे पिमे धम्मा सम्मुखाविनयेन सम्मन्ति, समायोगं 25 गच्छन्ति । एत्थ पन एको सम्मुखाविनयो व विना समथेहि सम्मति, समथभावं गच्छति । न हि तस्स अज्जेन समथेन विना अनिप्फत्ति नाम अत्थि । तेन वुत्तं—“एकेत्थ सम्मति विना समथेही” ति । इमिना ताव

R. 1390

अधिप्पायेन अट्ठकथासु अत्थो वुत्तो । मयं पन “विना” ति निपातस्स पटिसेधनमत्तमत्थं गहेत्वा “एकेत्थ सम्मति विना समथेही” ति एतेसु सत्तसु आपत्तिक्खन्धेसु एको पाराजिकापत्तिक्खन्धो विना समथेहि सम्मती ति एतमत्थं रोचेय्याम^१ । वुत्तं पि चेत्तं “या सा आपत्ति अनवसेसा, सा आपत्ति न कतमेन अधिकरणेन कतमम्हि ठाने न कतमेन समथेन 5 सम्मती” ति ।

छऊनदियड्डसत्ता (३७४.२३) ति “इध उपालि भिक्खु अधम्मं धम्मो ति दीपेति, तस्मि अधम्मदिट्ठिभेदे^२ अधम्मदिट्ठि, तस्मि अधम्मदिट्ठिभेदे^३ धम्मदिट्ठि, तस्मि अधम्मदिट्ठिभेदे वेमतिको, तस्मि^४ धम्मदिट्ठिभेदे अधम्मदिट्ठि, तस्मि धम्मदिट्ठिभेदे वेमतिको^५, तस्मि वेमतिकभेदे^६ 10 अधम्मदिट्ठि, तस्मि वेमतिकभेदे धम्मदिट्ठि, तस्मि वेमतिकभेदे वेमतिको” ति एवं यानि अट्ठारसन्नं भेदकरवत्थूनं वसेन अट्ठारस अट्ठकानि सङ्खभेदकक्खन्धके वुत्तानि, तेसं वसेन छऊनदियड्डसत्तं आपायिका वेदितब्बा ।

अट्ठारस अनापायिका ति “इध उपालि भिक्खु अधम्मं धम्मो ति दीपेति, तस्मि धम्मदिट्ठिभेदे धम्मदिट्ठि अविनिधाय दिट्ठि अविनिधाय 15 खन्ति अविनिधाय रुचि अविनिधाय भावं अनुस्सावेति, सलाकं गाहेति ‘अयं धम्मो, अयं विनयो, इदं सत्थुसासनं, इमं गण्हथ, इमं रोचेथा’ ति, अयं पि खो उपालि सङ्खभेदको न आपायिको न नेरयिको न कप्पट्ठो न अतेकिच्छो” ति एवं एकेकस्मि वत्थुस्मि एकेकं कत्वा सङ्खभेदकक्खन्धका- वसाने वुत्ता अट्ठारस जना । अट्ठारस अट्ठका छऊनदियड्डसतविस्सज्जे 20 वुत्तायेव ।

सोळसकम्मादिवण्णना

५. कति कम्मानी ति आदीनं सब्बगाथानं विस्सज्जनं उत्तान- मेवा ति ।

अपरदुतियगाथासङ्गणिकवण्णना निट्ठिता ।

१. रोचय्याम—सी०, स्या० । २. ०दिट्ठि भेदे—म० । एवं सब्बत्थ । ३. धम्मदिट्ठि०—
रो० । ४-४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. वेमतिको भेदे—म० । एवमुपरि पि ।

२०. सेदमोचनगाथा

अविष्पवासपञ्हावण्णना

B. 237,
R. 1391

१. सेदमोचनगाथासु असंवासो (३७८.१) ति उपोसथपवारणादिना^१
संवासेन असंवासो । सम्भोगो एकचो तहिं न लब्भती ति अकप्पियसम्भोगो
न लब्भति, नहापनभोजनादिपटिजग्गनं पन मातरायेव कातुं लब्भति ।
अविष्पवासेन अनापत्ती ति सहगारसेय्याय अनापत्ति । पञ्हा मेसा कुसलेहि
५ चिन्तिता ति एसा पञ्हा कुसलेहि पण्डितेहि चिन्तिता । अस्सा विस्सज्जनं
दारकमातुया भिक्खुनिया वेदितब्बं, तस्सा हि पुत्तं सन्धायेतं वुत्तं ति ।

अविस्सज्जितगाथा गरुभण्डं सन्धाय वुत्ता, अत्थो पनस्सा^२ गरुभण्ड-
विनिच्छये वुत्तोयेव ।

दस पुग्गले न वदामी ति सेनासनकखन्धके वुत्ते दस पुग्गले न
१० वदामि । एकादस विवज्जिया ति महाखन्धके एकादस विवज्जनीयपुग्गला
वुत्ता, ते पि न वदामि । अयं पञ्हा नग्गं भिक्खुं सन्धाय वुत्ता ।

कथं नु सिक्खाय असाधारणो ति पञ्हा नहापितपुब्बकं भिक्खुं
सन्धाय वुत्ता । अयं हि खुरभण्डं परिहरितुं न लभति, अज्जे लभन्ति;
तस्मा सिक्खाय असाधारणो । ।

१५ तं पुग्गलं कतमं वदन्ति बुद्धा ति अयं पञ्हा निम्मितबुद्धं सन्धाय
वुत्ता ।

अधोनाभिं विवज्जिया ति अधोनाभिं^३ विवज्जेत्वा । अयं पञ्हा यं
तं^४ असीसकं कबन्धं, यस्स उरे अक्खीनि चेव मुखं च होति, तं सन्धाय
वुत्ता ।

२० भिक्खु सज्जाचिकाय कुटिं ति अयं पञ्हा तिणच्छादनं^५ कुटिं
सन्धाय वुत्ता । दुतियपञ्हा सब्बमत्तिकामयं कुटिं सन्धाय वुत्ता ।

१. ०पवारणादि-सी० । २. पनस्स-सी० । ३. ०नाभि-सी० । ४. सी० पोत्थके
नत्थि । ५. तिणच्छदनं-सी० ।

आपञ्जेय्य गरुकं छेज्जवत्थुं (३७६.११) ति अयं पञ्हा वज्जपटिच्छा-
दिकं भिक्खुनि सन्धाय वुत्ता । दुतियपञ्हा पण्डकादयो अभव्वपुग्गले सन्धाय
वुत्ता । एकादस पि हि ते गिहिभावेयेव पाराजिकं पत्ता ।

वाचा ति वाचाय अनालपन्तो । गिरं नो च परे भणेत्या ति “इति
इमे सोस्सन्ती” ति परपुग्गले सन्धाय सद्दं पि न निच्छारेय्य । अयं पञ्हा 5
“सन्ति आपत्ति नाविकरेय्य, सम्पजानमुसावादस्स होती” ति इमं मुसावादं
सन्धाय वुत्ता । तस्स हि भिक्खुनो अधम्मिकाय पटिञ्जाय तुण्हीभूतस्स
निसिन्नस्स मनोद्वारे आपत्ति नाम नत्थि । यस्मा पन आविकातब्बं न
आविकरोति, तेनस्स वचीद्वारे अकिरियतो अयं आपत्ति समुट्ठाती ति
वेदितब्बा ।

B. 238

R. 1392

10

सङ्घादिसेसा चतुरो ति अयं पञ्हा अरुणुगे^२ गामन्तरपरियापन्नं
नदिपारं^३ ओक्कन्तभिक्खुनि सन्धाय वुत्ता, सा हि सकगामतो पच्चूससमये
निक्खमित्वा अरुणुगमनकाले वृत्तप्पकारं नदिपारं ओक्कन्तमत्ता व
रत्तिविप्पवासगामन्तरनदिपारगणम्हाओहीयनलक्खणेन एकप्पहारेनेव चतुरो
सङ्घादिसेसे आपज्जति ।

15

सिया आपत्तियो नाना ति अयं पञ्हा एकतो उपसम्पन्ना द्वे
भिक्खुनियो सन्धाय वुत्ता । तासु हि भिक्खूनं सन्तिके एकतो उपसम्पन्नाय
हत्थतो गणहन्तस्स पाचित्तियं, भिक्खुनीनं सन्तिके एकतो उपसम्पन्नाय
हत्थतो गणहन्तस्स दुक्कटं ।

चतुरो जना संविधाया ति आचरियो च तयो च अन्तेवासिका 20
छमासकं भण्डं अवहरिस्सु, आचरियस्स साहत्थिका तयो मासका, आणत्तिया
पि तयो व, तस्मा थुल्लच्चयं आपज्जति, इतरेसं साहत्थिको एकेको^४,
आणत्तिका पञ्चा ति तस्मा पाराजिकं आपज्जिस्सु । अयमेत्थ सङ्खेपो ।
वित्थारो पन अदिन्नादानपाराजिके संविधावहारवण्णनायं वुत्तो ।

१. आवीकासि-सी०; आविकासि-स्या०; आविकाहि-रो० । २. वा-सी०, रो० ।

३. नदीपारं-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. एको-सी० ।

पाराजिकादिपञ्चावण्णना

२. छिदं तस्मिं घरे नत्थी (३८०.६) ति अयं पञ्हा दुस्सकुटिआदीनि^१ सन्थतपेय्यालं च सन्धाय वुत्ता ।

तेलं मधुं फाणितं ति गाथा लिङ्गपरिवत्तं सन्धाय वुत्ता ।

B. 239 5 निस्सग्गियेना ति गाथा परिणामनं सन्धाय वुत्ता । यो हि सङ्घस्स परिणतलाभतो एकं चीवरं अत्तनो, एकं अञ्जस्सा ति द्वे चीवरानि “एकं मय्हं, एकं तस्स देही” ति एकपयोगेन परिणामेति, सो निस्सग्गियपाचित्तियं चेव सुद्धिकपाचित्तियं च एकतो आपज्जति ।

कम्मं च तं कुप्पेय्य वग्गपच्चया ति अयं पञ्हा द्वादसयोजनपमाणेसु वाराणसीआदीसु^२ नगरेसु गामसीमं सन्धाय वुत्ता ।

10 पदवीतिहारमत्तेना ति गाथा सञ्चरित्तं सन्धाय वुत्ता, अत्थो पि चस्सा सञ्चरित्तवण्णनायमेव वुत्तो ।

सञ्चानि तानि निस्सग्गियानी ति अयं पञ्हा अञ्जातिकाय भिक्खुनिया धोवापनं सन्धाय वुत्ता । सचे हि तिण्णं पि चीवरानं काकऊहदनं^३ वा कद्दममक्खितं वा कण्णं गहेत्वा भिक्खुनी उदकेन धोवति, 15 भिक्खुस्स कायगतानेव निस्सग्गियानि होन्ति ।

R. 1393 सरणगमनं पि न च^४ तस्स अत्थी ति सरणगमनउपसम्पदा पि नत्थि । अयं पन पञ्हा महापजापतिया उपसम्पदं सन्धाय वुत्ता ।

हनेय्य अनरियं मन्दो ति तच्चिह इत्थि वा पुरिसं वा अनरियं हनेय्य । अयं पञ्हा लिङ्गपरिवत्तेन इत्थिभूतं पितरं पुरिसभूतं च मातरं 20 सन्धाय वुत्ता ।

न तेनानन्तरं फुसे ति अयं पञ्हा मिगसिङ्गतापससीहकुमारादीनं विय तिरच्छानमातापितरो सन्धाय वुत्ता ।

अचोदयित्वा ति गाथा दूतेनुपसम्पदं सन्धाय वुत्ता । चोदयित्वा ति गाथा पण्डकादीनं उपसम्पदं सन्धाय वुत्ता । कुरुन्दियं पन “पठमगाथा 25 अट्ठ असम्मुखाकम्मानि, दुतिया अनापत्तिकस्स कम्मं सन्धाय वुत्ता” ति आगतं ।

१. ०कुटी०-रो० । २. वाराणसि०-म० । ३. ०ऊहनं-सी०; ०ओहनं-स्या०; ०उहनं-रो० । ४. म० पोत्थके नत्थि ।

३. ०ऊहनं-सी०; ०ओहनं-स्या०;

छिन्दन्तस्स आपत्ती (३८२.३) ति वनप्पत्तिं छिन्दन्तस्स पाराजिकं, तिणलतार्दिं छिन्दन्तस्स पाचित्तियं, अङ्गजातं छिन्दन्तस्स थुल्लच्चयं । छिन्दन्तस्स अनापत्ती ति केसे च नखे च छिन्दन्तस्स अनापत्ति । छादेन्तस्स आपत्ती ति अत्तनो आपत्तिं छादेन्तस्स अञ्जेसं वा आपत्तिं । छादेन्तस्स अनापत्ती ति गेहादीनि छादेन्तस्स अनापत्ति ।

5

B. 240

सच्चं भणन्तो ति गाथाय “सिखरणीसि” उभतोव्यञ्जनासी” ति सच्चं भणन्तो गरुक्कं आपज्जति, सम्पजानमुसावादे पन मुसा भासतो लहुकापत्ति होति, अभूतारोचने मुसा भणन्तो गरुक्कं आपज्जति, भूतारोचने सच्चं भासतो लहुकापत्ति होती ति ।

पाचित्तियादिपञ्चावण्णना

३. अधिट्ठितं ति गाथा निस्सगियचीवरं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जन्तं 10 सन्धाय वुत्ता ।

अत्थङ्गते सुरिये^२ ति गाथा रोमन्थकं सन्धाय वुत्ता ।

न रत्तचित्तो ति गाथाय अयमत्थो—रत्तचित्तो मेथुनधम्मपाराजिकं आपज्जति । थेय्यचित्तो अदिन्नादानपाराजिकं, परं मरणाय चेतन्तो मनुस्स-विग्गहपाराजिकं, सङ्खभेदको पन न रत्तचित्तो न च पन थेय्यचित्तो न 15 चा पि सो परं मरणाय चेतयि, सलाकं पनस्स देन्तस्स होति छेज्जं, पाराजिकं होति, सलाकं पटिगण्हन्तस्स भेदकानुवत्तकस्स थुल्लच्चयं ।

गच्छेय्य अड्ढयोजनं^३ ति अयं पञ्हा सुप्पतिट्ठितनिग्रोधसदिसं एककुलस्स रुक्खमूलं सन्धाय वुत्ता ।

कायिकानी ति अयं गाथा सम्बहुलानं इत्थीनं केसे वा अङ्गुलियो 20 वा एकतो गण्हन्तं सन्धाय वुत्ता ।

वाचसिकानी ति अयं गाथा “सब्बा तुम्हे सिखरणियो” ति आदिना नयेन दुट्ठल्लभाणि सन्धाय वुत्ता ।

तिस्सिस्थियो मेथुनं तं न सेवे ति तिस्सो इत्थियो वुत्ता, तासु पि यं तं मेथुनं नाम, तं न सेवति । तयो पुरिसे ति तयो पुरिसे पि उपगन्त्वा 25 R. 1394

१. सिखरिणोसि-सी०; सिखरिणी उभतोव्यञ्जनं च सिखरिणीसि-स्या०; सिखरणी ति-रो० । २. सुरिये-म०, रो० । ३. अड्ढ०-सी०, रो० ।

मेथुनं न सेवति । तयो च^१ अनरियपण्डके (३८३.१४) ति उभतोव्यञ्जनसङ्घाते
तयो अनरिये तयो च पण्डके ति इमे पि छ जने उपगन्त्वा मेथुनं न सेवति ।
न चाचरे मेथुनं व्यञ्जनस्मि ति अनुलोमपाराजिकवसेन पि मेथुनं ना-
चरति । छेज्जं सिया मेथुनधम्मपच्चया ति सिया मेथुनधम्मपच्चया पाराजिकं
B. 241 5 ति । अयं पञ्हा अट्ठवत्थुकं सन्धाय वुत्ता, तस्सा हि मेथुनधम्मस्स
पुब्बभागं कायसंसगं आपज्जितुं वायमन्तिया मेथुनधम्मपच्चया छेज्जं होति ।

मातरं चीवरं ति अयं गाथा पिट्ठिसमये वस्सिकसाटिकत्थं सत्तुप्पाद-
करणं सन्धाय वुत्ता । विनिच्छयो पनस्सा^२ वस्सिकसाटिकसिक्खापदवण्ण-
नायमेव वुत्तो ।

10 कुद्धो आराधको होती ति गाथा तित्थियवत्तं सन्धाय वुत्ता ।
तित्थियो हि वत्तं पूरयमानो तित्थियानं वण्णे भञ्जमाने कुद्धो आराधको
होति, वत्थुत्तयस्स वण्णे भञ्जमाने कुद्धो गारय्हो होती ति तत्थेवस्सा
वित्थारो वुत्तो । दुतियगाथा पि तमेव सन्धाय वुत्ता ।

सङ्गादिसेसं ति आदि गाथा या भिक्खुनी अवस्सुता व^३ अवस्सु-
15 तस्स पुरिसस्स हत्थतो पिण्डपातं गहेत्वा मनुस्समंसलसुणपणीतभोजनसेस-
अकप्पियमंसेहि सद्धि ओमदित्वा अज्झोहरति, तं सन्धाय वुत्ता ।

एको उपसम्पन्नो एको अनुपसम्पन्नो ति गाथा आकासगतं
सन्धाय वुत्ता । सचे हि द्वीसु सामणेरेसु एको इद्धिया केसग्गमत्तं पि
पठवि मुञ्चित्वा निसिन्नो होति, सो अनुपसम्पन्नो नाम होति । सङ्घेना पि
20 आकासे निसीदित्वा भूमिगतस्स कम्मं न कातब्बं । सचे करोति,
कुप्पति ।

अकप्पकत्तं ति गाथा अच्छिन्नचीवरकं भिक्खुं सन्धाय वुत्ता । तस्मि-
येव चस्सा सिक्खापदे वित्थारेन विनिच्छयो पि वुत्तो ।

न देति न पटिग्गहाती ति ना पि उय्योजिता^४ देति, न उय्यो-
25 जिता तस्सा^५ हत्थतो गण्हाति । पटिग्गहो तेन न विज्जती ति तेनेव
कारणेन उय्योजिताय हत्थतो उय्योजिताय पटिग्गहो न विज्जति ।

१. म० पोत्थके नत्थि । २. पनस्स-सो० । ३. सो० पोत्थके नत्थि । ४. उय्योजिका-
म० । ५. तस्स-सो०, रो० ।

आपज्जति गरुकं (३८४.१४) ति एवं^१ सन्ते पि अवस्सुतस्स हत्थतो पिण्ड-
पातग्गहणे उय्योजेन्ती सङ्घादिसेसार्पत्ति आपज्जति । तं च परिभोगपच्चया
ति तं च पन आपत्ति आपज्जमाना तस्सा उय्योजिताय परिभोगपच्चया
आपज्जति । तस्सा हि भोजनपरियोसाने उय्योजिताय सङ्घादिसेसो होतो ति ।
दुतियगाथा तस्सायेव उदकदन्तपोनग्गहणे उय्योजनं सन्धाय वुत्ता । 5

B. 242,
R. 1395

न भिक्खुनी नो च फुसेय्य वज्जं ति सत्तरसकेसु हि अञ्जतरं
आपत्ति आपज्जित्वा अनादरियेन छादयमाना पि भिक्खुनी छादनपच्चया
वज्जं न फुसति, अञ्जं नवं आपत्ति नापज्जति, पटिच्छन्नाय वा अप्पटिच्छ-
न्नाय वा आपत्तिया पक्खमानत्तमेव लभति । अयं पन भिक्खुनी पि न
होति, सावसेसं च गरुकं आपज्जित्वा छादेत्वा वज्जं न फुसति । पञ्हा मेसा 10
कुसलेहि चिन्तिता ति अयं किर पञ्हा उक्खित्तकं^२ भिक्खुं^३ सन्धाय वुत्ता ।
तेन हि सद्धि विनयकम्मं नत्थि, तस्मा सो सङ्घादिसेसं आपज्जित्वा
छादेन्तो व^४ वज्जं^५ न फुसती ति ।

सेदमोचनगाथावण्णना निट्ठिता ।

१. सी० पोत्थके नत्थि । २-२. उक्खित्तकभिक्खुं-म० । ३. म० पोत्थके नत्थि ।
४. रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

२१. पञ्चवग्गो

कम्मवग्गवण्णना

B. 243

१. कम्मवग्गो चतुन्नं कम्मानं नानाकरणं समथक्खन्धके वुत्तमेव ।
 किञ्चा पि वुत्तं, अथ खो अयं कम्मविनिच्छयो नाम आदितो पट्ठाय वुच्च-
 मानो पाकटो होति, तस्मा आदितो पट्ठायेवेत्थ वत्तब्बं वदिस्साम । चत्तारी
 (३८६.१) ति कम्मानं गणनपरिच्छेदवचनमेतं । कम्मानी ति परिच्छिन्नकम्म-
 ५ निदस्सनं^१ । अपलोकनकम्मं नाम सीमट्ठकसङ्घं सोधेत्वा छन्दारहानं छन्दं
 आहरित्वा समग्गस्स सङ्घस्स अनुमतिया तिकखत्तुं सावेत्वा कत्तब्बं कम्मं ।
 जत्तिकम्मं नाम वुत्तनयेनेव समग्गस्स सङ्घस्स अनुमतिया एकाय जत्तिया
 कत्तब्बं कम्मं । जत्तिदुतियकम्मं नाम वुत्तनयेनेव समग्गस्स सङ्घस्स अनु-
 मतिया एकाय जत्तिया एकाय च अनुस्सावनाया^२ ति एवं जत्तिदुतियाय
 १० अनुस्सावनाय कत्तब्बं कम्मं । जत्तिचतुत्थकम्मं नाम वुत्तनयेनेव
 समग्गस्स सङ्घस्स अनुमतिया एकाय जत्तिया तोहि च अनुस्सावनाहो ति
 एवं जत्तिचतुत्थाहि तोहि अनुस्सावनाहि कत्तब्बं कम्मं ।

R. 1396

तत्थ अपलोकनकम्मं अपलोकेत्वा व^३ कातब्बं, जत्तिकम्मादिवसेन
 न कातब्बं । जत्तिकम्मं पि एकं जत्ति ठपेत्वा व कातब्बं, अपलोकनकम्मादि-
 १५ वसेन न कातब्बं । जत्तिदुतियकम्मं पन अपलोकेत्वा कातब्बं पि अत्थि,
 अकातब्बं पि अत्थि ।

तत्थ^४ सीमासम्मुति^५, सीमासमूहननं, कठिनदानं^६, कठिनुद्धारो,
 कुटिवत्थुदेसना, विहारवत्थुदेसना ति इमानि छ कम्मानि गरुकानि अप-
 लोकेत्वा कातुं न वट्ठन्ति, जत्तिदुतियकम्मवाचं सावेत्वा व कातब्बानि ।
 २० अवसेसा तेरस सम्मुतियो सेनासनग्गाहक-मतकचीवरदानादिसम्मुतियो चा
 ति एतानि लहुककम्मानि अपलोकेत्वा पि कातुं वट्ठन्ति, जत्तिकम्म-जत्ति-
 चतुत्थकम्मवसेन पन न कातब्बमेव । जत्तिचतुत्थकम्मवसेन कयिरमानं^७

१. ०कम्मदस्सनं-सी०, रो० । २. अनुसावणाय-सी०; अनुसावनाय-रो० । एवमुपरि
 पि । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. सी० पोत्थके नत्थि । ५. ०सम्मति-स्या० । ६. कठिन०-
 म०, रो० । एवमुपरि पि । ७. करीयमानं-सी०; करियमानं-रो० ।

दळ्हतरं होति, तस्मा कातब्बं ति एकच्चे वदन्ति । एवं पन सति कम्म-
सङ्करो होति, तस्मा न कातब्बं ति पटिक्खित्तमेव । सच्चे पन अक्खरपरि-
हीनं वा पदपरिहीनं वा दुरुत्तपदं वा होति, तस्स सोधनत्थं पुनप्पुनं वत्तुं
वट्ठति । इदं अकुप्पकम्मस्स दळ्हीकम्मं होति, कुप्पकम्मे कम्मं हुत्वा
तिट्ठति ।

B. 244

5

अत्तिचतुत्थकम्मं अत्ति च तिस्सो च कम्मवाचायो सावेत्वा व
कातब्बं, अपलोकनकम्मादिवसेन न कातब्बं । पञ्चहाकारेहि विपज्जन्ती
(३८६.३) ति पञ्चहि कारणेहि विपज्जन्ति ।

२. सम्मुखाकरणीयं कम्मं असम्मुखा करोति, वत्थुविपन्नं
अधम्मकम्मं ति एत्थ अत्थि कम्मं सम्मुखाकरणीयं; अत्थि असम्मुखा- 10
करणीयं; तत्थ असम्मुखाकरणीयं नाम दूतेनुपसम्पदा, पत्तनिककुब्बनं,
पत्तुकुब्बनं, उम्मत्तकस्स भिक्खुनो उम्मत्तकसम्मुति, सेक्खानं कुलानं
सेक्खसम्मुति, छन्नस्स भिक्खुनो ब्रह्मादण्डो, देवदत्तस्स पकासनीयकम्मं,
अप्पसादनीयं दस्सेन्तस्स भिक्खुनो भिक्खुनिसङ्घेन कातब्बं अवन्दनीयकम्मं
ति अट्ठविधं होति, तं सब्बं तत्थ तत्थ वुत्तनयेनेव वेदितब्बं । इदं अट्ठविधं 15
पि कम्मं असम्मुखा कतं सुकतं होति अकुप्पं ।

सेसानि सब्बकम्मानि सम्मुखा एव कातब्बानि—सङ्खसम्मुखता,
धम्मसम्मुखता, विनयसम्मुखता, पुग्गलसम्मुखता ति इमं चतुब्बिधं सम्मुखा-
विनयं उपनेत्वा व कातब्बानि । एवं कतानि हि सुकतानि होन्ति । एवं
अकतानि पनेतानि इमं सम्मुखाविनयसङ्गातं वत्थुं विना कतत्ता वत्थु- 20
विपन्नानि नाम होन्ति । तेन वुत्तं—“सम्मुखाकरणीयं कम्मं असम्मुखा
करोति, वत्थुविपन्नं अधम्मकम्मं” ति ।

R. 1397

पटिपुच्छाकरणीयादीसु पि पटिपुच्छादिकरणमेव वत्थु^१, तं वत्थुं
विना कतत्ता तेसं पि वत्थुविपन्नता वेदितब्बा । इदं पनेत्थ वचनत्थमत्तं ।
पटिपुच्छाकरणीयं अप्पटिपुच्छा करोती ति पुच्छित्वा चोदेत्वा सारेत्वा 25
कातब्बं अपुच्छित्वा अचोदेत्वा असारेत्वा करोति । पटिज्जाय करणीयं
अप्पटिज्जाय करोती ति पटिज्जं आरोपेत्वा यथादिन्नाय पटिज्जाय

१. वत्थुं—सी० ।

कातब्बं अप्पटिञ्जाय करोन्तस्स^१ विप्पलपन्तस्स बलक्कारेण करोति । सतिविनयारहस्सा (३८६.६) ति दब्बमल्लपुत्तत्थेरसदिसस्स^२ खीणासवस्स । अमूळविनयारहस्सा ति^३ गग्गभिक्खुसदिसस्स उम्मत्तकस्स । तस्स-
पापियसिकाकम्मरहस्सा^४ ति उपवाळभिक्खुसदिसस्स उस्सन्नपापस्स ।

५ एस नयो सब्बत्थ ।

B. 245

अनुपोसथे उपोसथं करोती ति अनुपोसथदिवसे उपोसथं करोति । उपोसथदिवसो नाम ठपेत्वा कत्तिकमासं अवसेसेसु एकादससु मासेसु भिन्नस्स सङ्खस्स सामग्गिदिवसो च यथावुत्तचातुद्दसपन्नरसा च । एतं^५ तिप्पकारं पि उपोसथदिवसं ठपेत्वा अञ्जस्मि दिवसे उपोसथं करोन्तो
१० अनुपोसथे उपोसथं करोति नाम । यत्र हि पत्तचीवरादीनं अत्थाय अप्प-
मत्तकेन कारणेण विवदन्ता उपोसथं वा पवारणं वा ठपेन्ति, तत्थ तस्मि
अधिकरणे विनिच्छित्ते “समग्गा जाताम्हा” ति अन्तरा सामग्गिउपोसथं
कातुं न लभन्ति, करोन्तेहि अनुपोसथे उपोसथो कतो नाम होति ।

अपवारणाय^६ पवारेती ति अपवारणादिवसे^७ पवारेति; पवारणा-
१५ दिवसो नाम एकस्मि कत्तिकमासे भिन्नस्स सङ्खस्स सामग्गिदिवसो च
पच्चुक्कट्ठित्वा ठपितदिवसो च द्वे च पुण्णमासियो । एवं चतुब्बिधं पि
पवारणादिवसं ठपेत्वा अञ्जस्मि दिवसे पवारेन्तो अपवारणाय पवारेति
नाम । इधा पि अप्पमत्तकस्स विवादस्स वूपसमे सामग्गिपवारणं कातुं न
लभन्ति, करोन्तेहि अपवारणाय पवारणा कता होति । अपि च ऊनवीसति-
२० वस्सं वा अन्तिमवत्थुं अज्झापन्नपुब्बं वा एकादससु वा अभव्वपुग्गलेसु
अञ्जतरं उपसम्पादेन्तस्स पि वत्थुविपन्नं अधम्मकम्मं होति । एवं
वत्थुतो कम्मनि विपज्जन्ति ।

R. 1398

३. जत्तितो विपत्तियं पन वत्थुं न परामसती ति यस्स उपसम्पदादि-
कम्मं करोति, तं न परामसति, तस्स नामं न गण्हाति । “सुणातु मे
२५ भन्ते सङ्घो, अयं धम्मरक्खितो आयस्मतो बुद्धरक्खितस्स उपसम्पदापेक्खो”

१. कन्दन्तस्स-सो०, स्या० । २-२. सो० पोत्थके नत्थि । ३. तस्सपापियसिककम्मा०-
म० । ४. एवं-सो०, स्या० । ५. अप्पवारणाय-सो०, रो० । ६. अप्पवारणदिवसे-सो०,
रो० । एवमुपरि पि ।

ति वत्तब्बे “सुणातु मे भन्ते सङ्घो, आयस्मतो बुद्धरक्खितस्स उपसम्पदा-
पेक्खो” ति वदति; एवं वत्थुं न परामसति ।

सङ्घं न परामसती (३८७.२) ति सङ्घस्स नामं न गण्हाति ।
“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अयं धम्मरक्खितो” ति वत्तब्बे “सुणातु मे भन्ते, अयं
धम्मरक्खितो” ति वदति; एवं सङ्घं न परामसति । 5

पुग्गलं न परामसती ति यो उपसम्पदापेक्खस्स उपज्झायो, तं न
परामसति, तस्स नामं न गण्हाति । “सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अयं
धम्मरक्खितो आयस्मतो बुद्धरक्खितस्स उपसम्पदापेक्खो” ति वत्तब्बे
“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अयं धम्मरक्खितो उपसम्पदापेक्खो” ति वदति;
एवं पुग्गलं न परामसति । 10

अत्तिं न परामसती ति सब्बेन सब्बं अत्तिं न परामसति ।
अत्तिद्वुतियकम्मे अत्तिं अट्ठपेत्वा द्विक्खत्तुं कम्मवाचाय एव अनुस्सावनकम्मं
करोति । अत्तिचतुत्थकम्मे पि अत्तिं अट्ठपेत्वा चतुक्खत्तुं कम्मवाचाय एव
अनुस्सावनकम्मं करोति; एवं अत्तिं न परामसति ।

पच्छा वा अत्तिं ठपेती ति पठमं कम्मवाचाय अनुस्सावनकम्मं 15
क्त्वा “एसा अत्ती” ति वत्वा “खमति सङ्घस्स तस्मा तुण्ही एवमेतं
धारयामी” ति वदति; एवं पच्छा अत्तिं ठपेति । इति इमेहि पञ्चहाकारेहि
अत्तितो कम्मनि विपज्जन्ति ।

४. अनुस्सावनतो विपत्तियं पन वत्थुआदीनि वुत्तनयेनेव
वेदितब्बानि । एवं पन नेसं अपरामसनं होति—“सुणातु मे भन्ते सङ्घो” 20
ति पठमानुस्सावने “द्वुतियं पि एतमत्थं वदामि, ततियं पि एतमत्थं वदामि,
सुणातु मे भन्ते सङ्घो” ति द्वुतियततियानुस्सावनासु वा “अयं धम्मरक्खितो
आयस्मतो बुद्धरक्खितस्स उपसम्पदापेक्खो” ति वत्तब्बे “सुणातु मे भन्ते
सङ्घो, आयस्मतो बुद्धरक्खितस्सा” ति वदन्तो वत्थुं न परामसति नाम ।
“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अयं धम्मरक्खितो” ति वत्तब्बे “सुणातु मे भन्ते, 25
अयं धम्मरक्खितो” ति वदन्तो सङ्घं न परामसति नाम । “सुणातु मे भन्ते
सङ्घो, अयं धम्मरक्खितो आयस्मतो बुद्धरक्खितस्सा” ति वत्तब्बे “सुणातु
मे भन्ते सङ्घो, अयं धम्मरक्खितो उपसम्पदापेक्खो” ति वदन्तो पुग्गलं न
परामसति नाम ।

B. 246

R. 1399

सावनं^१ हापेती (३८७.७) ति सब्बेन सब्बं कम्मवाचाय अनुस्सावनं न करोति, अत्तिदुतियकम्मे द्विक्खत्तुं अत्तिमेव ठपेति, अत्तिचतुत्थकम्मे चतुक्खत्तुं अत्तिमेव ठपेति; एवं अनुस्सावनं हापेति । यो पि अत्तिदुतियकम्मे एकं अत्ति ठपेत्वा एकं कम्मवाचं अनुस्सावेन्तो अक्खरं वा छड्ढेति, पदं वा 5 दुरुत्तं^२ करोति, अयं पि अनुस्सावनं हापेतियेव । अत्तिचतुत्थकम्मे पन एकं अत्ति ठपेत्वा सक्रिमेव वा द्विक्खत्तुं वा कम्मवाचाय अनुस्सावनं करोन्तो पि अक्खरं वा पदं वा छड्ढेन्तो पि दुरुत्तं करोन्तो पि अनुस्सावनं हापेतियेवा ति वेदितव्वो ।

B. 247

दुरुत्तं करोती ति एत्थ पन अयं विनिच्छयो—यो हि अज्जस्मि 10 अक्खरे वत्तव्वे अज्जं वदति, अयं दुरुत्तं करोति नाम । तस्मा कम्मवाचं करोन्तेन भिक्खुना ध्वायं—

“सिथिलं^३ धनितं च^३ दीघरस्सं, गरुक्कं^४ लहुक्कं च^५ निग्गहितं” ।

सम्बन्धं ववत्थितं विमुत्तं, दसधा व्यञ्जनबुद्धिया पभेदो” ति ॥

वुत्तो, अयं सुट्ठु उपलक्खेतव्वो । एत्थ हि “सिथिलं” नाम पञ्चसु 15 वग्गेसु पठमततियं । “धनितं” नाम तेस्वेव दुतियचतुत्थं । “दीघं” ति दीघेन कालेन वत्तव्वं आकारादि । “रस्सं” ति ततो उपड्डुकालेन वत्तव्वं अकारादि^६ । “गरुक्कं” ति दीघमेव । यं वा आयस्मतो बुद्धरक्खितत्थेरस्स यस्स नक्खमती ति एवं संयोगपरं^७ कत्वा वुच्चति । “लहुक्कं” ति रस्समेव । यं वा आयस्मतो बुद्धरक्खितत्थेरस्स यस्स न खमती ति एवं असंयोगपरं 20 कत्वा वुच्चति । “निग्गहितं” ति यं करणानि निग्गहेत्वा अविस्सज्जेत्वा अविवटेन मुखेन सानुनासिकं^८ कत्वा वत्तव्वं । “सम्बन्धं” ति यं परपदेन सम्बन्धित्वा “तुण्हस्सा” ति वा “तुण्हस्सा” ति वा वुच्चति । “ववत्थितं” ति यं परपदेन असम्बन्धं कत्वा विच्छिन्दित्वा “तुण्ही^९ अस्सा” ति वा “तुण्ह अस्सा” ति वा वुच्चति । “विमुत्तं” ति यं करणानि अनिग्गहेत्वा विस्सज्जेत्वा विवटेन मुखेन अनुनासिकं अकत्वा वुच्चति ।

R. 1400 25

१. अनुसावणं-सी०; अनुसावनं-रो० । २. ०वा-सी० । ३-३. सिथिलधनितञ्च-सी०, स्या० । ४-४. गरुक्कलहुक्कञ्च-सी०, स्या० । ५. निग्गहीतं-सी०, स्या० । ६. आकारादि-रो० । ७. ०पदं-रो० । एवमुपरि पि । ८. अनुनासिकं-सी०, रो० । ९. तुण्ह-रो० ।

तत्थ “सुणातु मे” ति वत्तब्बे त्त-कारस्स थ-कारं कत्वा “सुणाथु मे”
ति वचनं सिथिलस्स धनितकरणं नाम । तथा “पत्तकल्लं, एसा जत्ती” ति
वत्तब्बे “पत्थकल्लं, एसा जत्थी” ति आदिवचनं च । “भन्ते सङ्गो” ति
वत्तब्बे भ-कार घ-कारानं ञ-कार ग-कारे कत्वा “बन्ते सङ्गो” ति वचनं
धनितस्स सिथिलकरणं नाम । “सुणातु मे” ति विवटेन मुखेन वत्तब्बे पन 5
“सुणंतु मे” ति वा “एसा जत्ती” ति वत्तब्बे “एसं जत्ती” ति वा
अविवटेन मुखेन अनुनासिकं कत्वा वचनं विमुत्तस्स निग्गहितवचनं नाम ।
“पत्तकल्लं” ति अविवटेन मुखेन अनुनासिकं कत्वा वत्तब्बे “पत्तकल्ला”
ति विवटेन मुखेन अनुनासिकं अकत्वा वचनं निग्गहितस्स विमुत्तवचनं
नाम ।

10

इति सिथिले कत्तब्बे^३ धनितं, धनिते कत्तब्बे सिथिलं, विमुत्ते
कत्तब्बे निग्गहितं, निग्गहिते कत्तब्बे विमुत्तं^४ ति इमानि चत्तारि
व्यञ्जनानि अन्तो कम्मवाचाय कम्मं दूसेन्ति । एवं वदन्तो हि अञ्जस्मि
अक्खरे वत्तब्बे अञ्जं वदति, दुहत्तं करोती ति वुच्चति । इतरेसु पन
दीघरस्सादीसु छसु व्यञ्जनेसु दीघट्टाने दीघमेव, रस्सट्टाने च रस्समेवा ति 15
एवं यथाठाने तं तदेव अक्खरं भासन्तेन अनुक्कमागतं पवेणि अविनासेन्तेन
कम्मवाचा कातब्बा । सचे पन एवं अकत्वा दीघे वत्तब्बे रस्सं, रस्से वा^५
वत्तब्बे दीघं वदति; तथा गरुके वत्तब्बे लहुकं, लहुके वा वत्तब्बे गरुकं
वदति; सम्बन्धे वा पन वत्तब्बे ववत्थितं, ववत्थिते वा वत्तब्बे सम्बन्धं
वदति; एवं वुत्ते पि कम्मवाचा न कुप्पति । इमानि हि छ व्यञ्जनानि कम्मं 20
न कोपेन्ति ।

यं पन सुत्तन्तिकत्थेरा “द-कारो त-कारमापज्जति, त-कारो द-कार-
मापज्जति, च-कारो ज-कारमापज्जति, ज-कारो च-कारमापज्जति, य-कारो
क-कारमापज्जति, क-कारो य-कारमापज्जति; तस्मा द-कारादीसु वत्तब्बेसु
त-कारादिवचनं न विरुज्झती” ति वदन्ति, तं कम्मवाचं पत्वा न वट्ठति । 25
तस्मा विनयधरेन नेव द-कारो त-कारो कातब्बो...पे०...न क-कारो

१. जत्ती-रो० । २. जत्ति-सी० । ३. वत्तब्बे-सी० । एवमुपरि पि । ४. विमुत्ति-
सी० । ५. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

य-कारो । यथा पालिया निरुत्ति सोधेत्वा दसविधाय व्यञ्जननिरुत्तिया वृत्तदोसे परिहरन्तेन कम्मवाचा कातब्बा । इतरथा हि सावनं हापेति नाम ।

R. 1491

अकाले वा सावेती (३८७.७) ति सावनाय अकाले अनोकासे जत्ति अट्टपेत्वा पठमंयेव अनुस्सावनकम्मं कत्वा पच्छा जत्ति ठपेति । इति
5 इमेहि पञ्चहाकारेहि अनुस्सावनतो कम्मनि विपज्जन्ति ।

५. सीमतो विपत्तियं पन अतिखुद्दकसीमा नाम या एकवीसति भिक्खु न गण्हाति । कुरुन्दियं पन “यत्थ एकवीसति भिक्खु निसीदितुं न सक्कोन्ती” ति वृत्तं । तस्मा या एवरूपा सीमा, अयं सम्मता पि असम्मता, गामखेत्तसदिसा^१ व होति, तत्थ कतं कम्मं कुप्पति । एस नयो सेससीमासु
10 पि । एत्थ पन अतिमहती नाम या केसग्गमत्तेना पि तियोजनं अतिक्रमेत्वा^२ सम्मता होति । खण्डनिमित्ता नाम अघटितनिमित्ता वुच्चति । पुरत्थिमाय दिसाय निमित्तं कित्तेत्वा अनुक्कमेनेव दक्खिणाय पच्छिमाय उत्तराय दिसाय कित्तेत्वा पुन पुरत्थिमाय दिसाय पुब्बकित्तितं निमित्तं पटिकित्तेत्वा
B. 249 व ठपेतुं वट्टति; एवं अखण्डनिमित्ता होति । सचे पन अनुक्कमेन आहरित्वा
15 उत्तराय दिसाय निमित्तं कित्तेत्वा तत्थेव ठपेति, खण्डनिमित्ता होति । अपरा पि खण्डनिमित्ता नाम या अनिमित्तपगं तच्चसाररूक्खं वा खाणुकं वा पंसुपुञ्जवालिकापुञ्जानं वा अञ्जतरं अन्तरा एकं निमित्तं कत्वा सम्मता होति । छायानिमित्ता नाम या पब्बतच्छायादीनं यं किञ्चि छायं निमित्तं कत्वा सम्मता होति । अनिमित्ता नाम या सब्बेन सब्बं निमित्तानि
20 अकित्तेत्वा सम्मता होति ।

बहिसीमे ठितो सीमं सम्मन्नती नाम निमित्तानि कित्तेत्वा निमित्तानं बहि ठितो सम्मन्नति । नदिया समुद्दे जातस्सरे सीमं सम्मन्नती ति एतेसु नदीआदीसु^३ यं^४ सम्मन्नति, सा एवं सम्मता पि “सब्बा भिक्खवे नदी असीमा, सब्बो समुद्दो असीमो, सब्बो जातस्सरो असीमो” [म० व०—
25 ११३] ति वचनतो असम्मता व होति । सीमाय सीमं सम्मिन्दती ति अत्तनो सीमाय परेसं सीमं सम्मिन्दति । अज्झोत्थरती ति अत्तनो सीमाय

१. गामखेत्त०—सी० । २. अतिक्रमेत्वा—स्या०; अतिक्रामेत्वा—म० । ३. नदि०—म० । ४. या—सी०, रो; स्या० पोत्थके नत्थि ।

परेसं सीमं अज्झोत्थरति । तत्थ यथा सम्भेदो च अज्झोत्थरणं च होति,
तं सब्बं उपोसथक्खन्धके वुत्तमेव । इति इमा एकादस पि सीमा असीमा
गामखेत्तसदिसा एव, तासु निसीदित्वा कतं कम्मं कुप्पति । तेन वुत्तं
“इमेहि एकादसहि आकारेहि सीमतो कम्मानी विपज्जन्ती” ति ।

६-७. परिसतो कम्मविपत्तियं पन किञ्चि अनुत्तानं नाम नत्थि । 5
यं पि तत्थ कम्मप्पत्तच्छन्दारहलक्खणं वत्तब्बं सिया, तं पि परतो “चत्तारो
भिव्खू पकतत्ता कम्मप्पत्ता” ति आदिना नयेन वुत्तमेव । तत्थ पकतत्ता कम्म- R. 1402
प्पत्ता (३८७.२६) ति चतुवर्गकरणे कम्मे चत्तारो पकतत्ता अनुक्खित्ता
अनिस्सारिता परिसुद्धसीला चत्तारो भिव्खू कम्मप्पत्ता कम्मस्स अरहा अनुच्छ-
विका सामिनो^१ । न तेहि विना तं कम्मं करीयति, न तेसं छन्दो वा पारि- 10
सुद्धि वा एति । अवसेसा पन सचे पि सहस्समत्ता होन्ति, सचे समानसंवा-
सका, सब्बे छन्दारहा व होन्ति । छन्दपारिसुद्धि दत्वा आगच्छन्तु वा मा वा,
कम्मं पन तिट्ठति । यस्स पन सङ्घो परिवासादिकम्मं करोति, सो नेव
कम्मप्पत्तो, ना पि छन्दारहो । अपि च यस्मा तं पुग्गलं वत्थुं कत्वा सङ्घो
कम्मं करोति, तस्मा “कम्ममारहो” ति वुच्चति । सेसकम्मेसु पि एसेव नयो । 15

८. पुन चत्तारि कम्मानी ति आदिको नयो पण्डकादीनं अवत्थु- B. 250
भावदस्सनत्थं वुत्तो । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

अपलोकनकम्मकथा

१४-१५. इदानीं तेसं कम्मनं पभेददस्सनत्थं “अपलोकनकम्मं
कति ठानानि गच्छती” ति आदिमाह । तत्थ “अपलोकनकम्मं पञ्च
ठानानि गच्छति—ओसारणं, निस्सारणं, भण्डुकम्मं, ब्रह्मदण्डं, कम्म- 20
लक्खणञ्जेव पञ्चमं” ति एत्थ “ओसारणं निस्सारणं” ति पदसिलिट्ठतायेतं
वुत्तं । पठमं पन निस्सारणा होति, पच्छा ओसारणा । तत्थ या कण्टकसाम-
णेस्स दण्डकम्मनासना, सा “निस्सारणा” ति वेदितब्बा । तस्मा एतरहि
सचे पि सामणेरो बुद्धस्स वा धम्मस्स वा सङ्घस्स वा अवण्णं भणति,
“अकप्पियं कप्पियं” ति दीपेति, मिच्छादिट्ठिको होति अन्तग्गाहिकाय 25

दिट्ठिया समन्नागतो, सो यावततियं निवारेत्वा तं लद्धिं निस्सज्जापेतब्बो^१ । नो चे विस्सज्जेति, सङ्खं सन्निपातेत्वा “विस्सज्जेही”^२ ति वत्तब्बो । नो चे विस्सज्जेति, व्यत्तेन भिक्खुना अपलोकनकम्मं कत्वा निस्सारेतब्बो । एवं च पन कम्मं कातब्बं—

- 5 “सङ्खं भन्ते पुच्छामि—‘अयं इत्थन्नामो सामणेरो बुद्धस्स धम्मस्स सङ्खस्स अवण्णवादी मिच्छादिट्ठिको, यं अज्जे सामणेरा लभन्ति, दिरत्त-
तिरत्तं भिक्खूहि सद्धिं सहसेय्यं, तस्स अलाभाय निस्सारणा रुच्चति सङ्खस्सा’
ति । दुतियं पि...ततियं पि भन्ते सङ्खं पुच्छामि—‘अयं इत्थन्नामो साम-
णेरो बुद्धस्स...पे०...रुच्चति सङ्खस्सा’ ति चर^३ पिरे^३ विनस्सा” ति ।

R. 1403 10

सो अपरेन समयेन “अहं भन्ते बालताय अज्जाणताय अलक्खि-
कताय एवं अकासिं, स्वाहं सङ्खं खमापेमी” ति खमापेन्तो यावततियं याचा-
पेत्वा अपलोकनकम्मेनेव ओसारेतब्बो । एवं पन ओसारेतब्बो, सङ्खमज्जे
व्यत्तेन भिक्खुना सङ्खस्स अनुमतिया सावेतब्बं—

B. 251

- 15 “सङ्खं भन्ते पुच्छामि, अयं इत्थन्नामो सामणेरो बुद्धस्स धम्मस्स
सङ्खस्स अवण्णवादी मिच्छादिट्ठिको, यं अज्जे सामणेरा लभन्ति, भिक्खूहि
सद्धिं दिरत्ततिरत्तं सहसेय्यं, तस्स अलाभाय निस्सारितो, स्वायं इदानि
सोरतो निवातवुत्ति लज्जिधम्मं ओक्कन्तो हिरोत्तप्पे पतिट्ठितो^४ कतदण्ड-
कम्मो अच्चयं देसेति, इमस्स सामणेरस्स यथा पुरे कायसम्भोगसामग्गिदानं
रुच्चति सङ्खस्सा” ति एवं^५ तिक्खत्तुं वत्तब्बं^६ ।

- 20 एवं अपलोकनकम्मं ओसारणं च निस्सारणं च गच्छति ।

- भण्डुकम्मं (३६०.२) महाखन्धकवण्णनायं वुत्तमेव । ब्रह्मदण्डो
पञ्चसतिकखन्धके वुत्तोयेव । न केवलं पनेस छन्नस्सेव पञ्जत्तो, यो अज्जो
पि भिक्खु मुखरो होति, भिक्खू^७ दुरुत्तवचनेहि घट्टेन्तो खुंसेन्तो वम्भेन्तो
विहरति, तस्स^८ पि दातब्बो । एवं च पन दातब्बो, सङ्खमज्जे व्यत्तेन
25 भिक्खुना सङ्खस्स अनुमतिया सावेतब्बं—

१. विस्सज्जा०—सी० । २. विस्सज्जेती—रो० । ३-३ ०परे—सी०; च रविरे—रो० ।
४. तिट्ठितो—रो० । ५-५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. भिक्खुं—सी०, रो० । ७. तस्सा—स्या० ।

“भन्ते इत्थन्नामो भिक्खु मुखरो, भिक्खू दुहत्तवचनेहि घट्टेन्तो विहरति । सो भिक्खु यं इच्छेय्य, तं वदेय्य । भिक्खूहि इत्थन्नामो भिक्खु नेव वत्तब्बो, न ओवदितब्बो, न अनुसासितब्बो । सङ्घं भन्ते पुच्छामि— ‘इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ब्रह्मादण्डस्स दानं, रुच्चति सङ्घस्सा’ ति । दुतियं पि पुच्छामि, ततियं पि पुच्छामि ‘इत्थन्नामस्स भन्ते भिक्खुनो ब्रह्मादण्डस्स 5 दानं, रुच्चति सङ्घस्सा’” ति ।

तस्स अपरेन समयेन सम्मा वत्तित्वा खमापेन्तस्स ब्रह्मादण्डो पटिप्पस्सम्भेतब्बो । एवं च पन पटिप्पस्सम्भेतब्बो, व्यत्तेन भिक्खुना सङ्घमज्जे सावेतब्बं—

“भन्ते भिक्खुसङ्घो असुकस्स भिक्खुनो ब्रह्मादण्डं अदासि, सो 10 भिक्खु सोरतो निवातवुत्ति लज्जिधम्मं ओक्कन्तो हिरोत्तप्पे पतिट्ठितो, पटिसङ्खाआर्याति संवरे तिट्ठति, सङ्घं भन्ते पुच्छामि, तस्स भिक्खुनो ब्रह्मादण्डस्स पटिप्पस्सद्धि^१, रुच्चति सङ्घस्सा” ति ।

एवं यावततियं वत्वा अपलोकनकम्मेनेव ब्रह्मादण्डो पटिप्पस्सम्भेतब्बो ति ।

R. 1404

15

कम्मलक्खणञ्जेव पञ्चमं (३६०.२) ति यं तं भगवता भिक्खुनिकखन्धके^२ “तेन खो पन समयेन छब्बगिया भिक्खू भिक्खुनियो कद्दमोदकेन ओसिञ्चन्ति, ‘अप्पेव नाम अम्हेसु सारज्जेय्युं’ ति, कायं विवरित्वा भिक्खुनीनं दस्सेन्ति, ऊरुं विवरित्वा भिक्खुनीनं दस्सेन्ति, अङ्गजातं विवरित्वा 20 भिक्खुनीनं दस्सेन्ति, भिक्खुनियो ओभासेन्ति, भिक्खुनीहि सद्धि सम्पयो- जेन्ति, ‘अप्पेव नाम अम्हेसु सारज्जेय्युं’ ति । इमेसु वत्थूसु तेसं भिक्खूनं दुक्कटं पञ्जापेत्वा ‘अनुजानामि भिक्खवे तस्स भिक्खुनो दण्डकम्मं कातुं’ ति । अथ खो भिक्खुनीनं एतदहोसि—‘किं नु खो दण्डकम्मं कातब्बं’ ति । भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं—‘अवन्दियो सो भिक्खवे भिक्खु भिक्खुनिसङ्घेन कातब्बो’” ति एवं अवन्दियकम्मं अनुज्जातं, तं कम्मलक्खणञ्जेव 25 पञ्चमं इमस्स अपलोकनकम्मस्स ठानं होति । तस्स हि कम्मञ्जेव लक्खणं, न ओसारणादीनि; तस्मा “कम्मलक्खणं” ति वुच्चति । तस्स

B. 252

१. ०प्पस्सद्धि—सो० । २. भिक्खुणि०—सो० । एवमुपरि पि ।

करणं तत्थेव वुत्तं । अपि च नं पटिप्पस्सद्धिया सद्धिं वित्थारतो दस्सेतुं
इधा पि वदाम, भिक्खुनुपस्सये सन्निपतितस्स भिक्खुनिसङ्घस्स अनुमतिया
व्यत्ताय भिक्खुनिया सावेतब्बं—

“अय्ये असुको नाम अय्यो भिक्खुनीनं अपासादिकं^१ दस्सेति, एतस्स
५ अय्यस्स अवन्दियकरणं रुच्चती ति भिक्खुनिसङ्घं पुच्छामि^२, दुतियं
पि ... ततियं पि भिक्खुनिसङ्घं पुच्छामि” ति ।

एवं तिक्वत्तुं सावेत्वा अपलोकनकम्मेन अवन्दियकम्मं कातब्बं ।

ततो पट्टाय सो भिक्खु भिक्खुनीहि न वन्दितब्बो । सचे अवन्दिय-
मानो हिरोत्तप्पं पच्चुपट्टपेत्वा सम्मा वत्तति, तेन भिक्खुनियो खमापेतब्बा ।
१० खमापेत्तेन भिक्खुनुपस्सयं अगन्त्वा विहारेयेव सङ्घं वा गणं वा एकं
भिक्खुं वा उपसङ्कमित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा “अहं
भन्ते पटिसङ्खा आर्याति संवरे तिट्ठामि, न पुन अपासादिकं दस्सेस्सामि,
R. 1405 भिक्खुनिसङ्घो मय्हं खमतू” ति खमापेतब्बं । तेन सङ्घेन वा गणेन वा एकं^३
भिक्खुं पेसेत्वा^३ एकभिक्खुना वा सयमेव गन्त्वा भिक्खुनियो वत्तब्बा—“अयं
१५ भिक्खु पटिसङ्खा आर्याति संवरे ठितो, इमिना अच्चयं देसेत्वा भिक्खुनिसङ्घो
खमापितो, भिक्खुनिसङ्घो इमं वन्दियं करोतू”ति । सो वन्दियो कातब्बो ।
एवं च पन कातब्बो, भिक्खुनुपस्सये सन्निपतितस्स भिक्खुनिसङ्घस्स
अनुमतिया व्यत्ताय भिक्खुनिया सावेतब्बं—“अयं अय्ये असुको नाम अय्यो
भिक्खुनीनं अपासादिकं दस्सेती ति भिक्खुनिसङ्घेन अवन्दियो कतो, सो
२० लज्जिधम्मं ओक्कमित्वा पटिसङ्खा आर्याति संवरे ठितो अच्चयं देसेत्वा
B. 253 भिक्खुनिसङ्घं खमापेसि, तस्स अय्यस्स वन्दियकरणं रुच्चती ति भिक्खुनि-
सङ्घं पुच्छामि” ति तिक्वत्तुं वत्तब्बं एवं अपलोकनकम्मेनेव वन्दियो
कातब्बो ।

अयं पनेत्थ पालिमुत्तको पि कम्मलक्खणविनिच्छयो । इदं हि
२५ कम्मलक्खणं नाम भिक्खुनिसङ्घमूलकं पञ्चत्तं, भिक्खुसङ्घस्सा पि पनेतं

१. अपासादियं-स्या० । २. पुच्छामि अय्ये असुको नाम अय्यो भिक्खुनीनं अपासादिकं
दस्सेति, एतस्स अय्यस्स अवन्दियकरणं रुच्चती ति-स्या०, रो० । ३-३. सो०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि ।

लब्धतियेव । यं हि भिक्खुसङ्घो सलाकग्ग-यागग्ग-भत्तग्ग-उपोसथग्गेषु
 अपलोकनकम्मं करोति, एतं पि कम्मलक्षणमेव । अच्छिन्नचीवर-जिण्ण-
 चीवरनट्टचीवरानं हि सङ्घं सन्निपातेत्वा व्यत्तेन भिक्खुना यावततियं
 सावेत्वा अपलोकनकम्मं कत्वा चीवरं दातुं वट्टति । अप्पमत्तकविस्सज्जेन
 पन चीवरं करोन्तस्स सेनासनक्खन्धकवण्णनायं वुत्तप्पभेदानि सूचिआदीनि 5
 अनपलोकेत्वा पि दातब्बानि । तेसं दाने सोयेव इस्सररो, ततो अतिरेकं
 देन्तेन अपलोकेत्वा दातब्बं । ततो हि अतिरेकदाने सङ्घो सामी^१ ।
 गिलानभेसज्जं पि तत्थ वुत्तप्पकारं सयमेव दातब्बं । अतिरेकं इच्छन्तस्स
 अपलोकेत्वा दातब्बं । यो पि च दुब्बलो वा छिन्निरियापथो वा पच्छिन्न-
 भिक्खाचारपथो वा महागिलानो, तस्स महावासेसु तत्रुप्पादतो देवसिकं 10
 नाळि^२ वा उपड्डुनाळि^३ वा एकदिवसंयेव वा पञ्च वा दस वा तण्डुलनाळियो
 देन्तेन अपलोकनकम्मं कत्वा व दातब्बा । पेसलस्स भिक्खुनो तत्रुप्पादतो
 इणपलिबोधं पि बहुस्सुतस्स सङ्घभारनित्थारकस्स भिक्खुनो अनुट्ठापनीय-
 सेनासनं पि सङ्घकिच्चं करोन्तानं कप्पियकारकादीनं भत्तवेतनं^४ पि अप-
 लोकनकम्मेन दातुं वट्टति ।

15 R. 1406

चतुपच्चयवसेन दिन्नतत्रुप्पादतो सङ्घिकं आवासं जग्गापेतुं वट्टति ।
 “अयं भिक्खु इस्सरवताय विचारेती” ति कथापच्छिन्दनत्थं पन सलाक-
 ग्गादीसु वा अन्तरसन्निपाते वा सङ्घं पुच्छित्वा व जग्गापेतब्बो । चीवर-
 पिण्डपातत्थाय ओदिस्स दिन्नतत्रुप्पादतो पि अपलोकेत्वा आवासो जग्गा-
 पेतब्बो । अनवलोकेत्वा पि वट्टति । “सूरो वतायं भिक्खु चीवरपिण्डपात- 20
 थाय दिन्नतो आवासं जग्गापेती” ति एवं उप्पन्नकथापच्छेदनत्थं पन
 अपलोकनकम्ममेव कत्वा जग्गापेतब्बो ।

चेतिये छत्तं वा वेदिकं वा बोधिघरं वा आसनघरं वा अकतं
 वा करोन्तेन जिण्णं वा पटिसङ्खरोन्तेन सुधाकम्मं वा करोन्तेन मनुस्से
 समादपेत्वा कातुं वट्टति । सचे कारको नत्थि, चेतियस्स उपनिक्खेपतो 25
 कारेतब्बं । उपनिक्खेपे पि असति अपलोकनकम्मं कत्वा तत्रुप्पादतो

B. 254

१. सामि-सी० । २. नाळि-सी०, स्या० । ३. ०नाळि-सी०, स्या० । ४. ०वेत्तनं-
 स्या०, रो० ।

कारेतब्बं, सङ्घकेन पि । सङ्घकेन^१ हि^२ अपलोकेत्वा चेतियकिच्चं कातुं वट्टति । चेतियस्स सन्तकेन अपलोकेत्वा पि सङ्घककिच्चं कातुं न वट्टति । तावकालिकं पन गहेत्वा पटिपाकतिकं^३ कातुं वट्टति ।

- चेतिये सुधाकम्मादीनि करोन्तेहि पन भिक्खाचारतो वा सङ्घतो
 5 वा यापनमत्तं अलभन्तेहि चेतियसन्तकतो यापनमत्तं गहेत्वा परिभुञ्जन्तेहि वत्तं कातुं वट्टति, “वत्तं करोमा” ति मच्छमंसादीहि सङ्घभत्तं कातुं न वट्टति । ये विहारे रोपिता फलरुक्खा सङ्घेन परिगहिता होन्ति, जग्गनकम्मं लभन्ति, येसं फलानि घण्टि^४ पहरित्वा भाजेत्वा परिभुञ्जन्ति, तेसु अपलोकनकम्मं न कातब्बं । ये पन अपरिगहिता, तेसु अपलोकन-
 10 कम्मं कातब्बं । तं पन सलाकग्ग-यागग्ग-भत्तग्ग-अन्तरसन्निपातेसु पि कातुं वट्टति, उपोसथग्गे पन वट्टतियेव । तत्थ हि अनागतानं पि छन्द-पारिसुद्धि आहरियति^५, तस्मा तं सुविसोधितं होति ।

एवं च पन कातब्बं, व्यत्तेन भिक्खुना भिक्खुसङ्घस्स अनुमतिया सावेतब्बं—

- 15 “भन्ते यं इमस्मि विहारे अन्तोसीमाय सङ्घसन्तकं मूलतचपत्त-अङ्कुरपुप्फफलखादनीयादि अत्थि, तं सब्बं आगतागतानं भिक्खूनं यथासुखं परिभुञ्जितुं रुच्चती ति सङ्घं पुच्छामी”ति तिव्वत्तुं पुच्छितब्बं ।

R. 1407

- चतूहि पञ्चहि भिक्खूहि कतं सुकतमेव । यस्मि विहारे द्वे तयो जना वसन्ति, तेहि निसीदित्वा कतं पि सङ्घेन कतसदिसमेव । यस्मि पन विहारे
 20 एको भिक्खु होति, तेन भिक्खुना उपोसथदिवसे पुब्बकरणपुब्बकिच्चं कत्वा निसिन्नेन कतं पि कतिकवत्तं सङ्घेन कतसदिसमेव होति ।

B. 255

- करोन्तेन पन फलवारेन कातुं पि चत्तारो मासे छ मासे एकं^६ संवच्छरं ति एवं परिच्छिन्दित्वा पि अपरिच्छिन्दित्वा पि कातुं वट्टति । परिच्छिन्ने यथापरिच्छेदं परिभुञ्जित्वा पुन कातब्बं । अपरिच्छिन्ने याव
 25 रुक्खा धरन्ति ताव वट्टतियेव । ये पि तेसं रुक्खानं बीजेहि अञ्जे रुक्खा रोपिता होन्ति, तेसं पि सा एव कतिका ।

१-१. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । २. पाकतिकं-म० । ३. गरिड-सी०, स्या०; गरिड-रो० । ४. आहरीयति-सी० । ५. एक-म०, रो० ।

सचे पन अञ्जस्मि विहारे रोपिता होन्ति, तेसं यत्थ रोपिता, तस्मिं येव विहारे सङ्घो सामी । ये पि अञ्जतो बीजानि आहरित्वा पुरिमविहारे पच्छा रोपिता, तेसु अञ्जा कतिका कातब्बा । कतिकाय कताय पुग्गलिकट्टाने तिट्ठन्ति, यथासुखं फलादीनि परिभुञ्जितुं वट्ठति । सचे पनेत्थ तं तं ओकासं परिक्खित्वा परिवेणानि कत्वा जग्गन्ति, तेसं 5 भिक्खूनं पुग्गलिकट्टाने तिट्ठन्ति । अञ्जे व परिभुञ्जितुं न लभन्ति, तेहि पन सङ्घस्स दसमभागं* दत्वा परिभुञ्जितव्वानि । यो पि मज्जे विहारे रुक्खं साखाहि परिवारेत्वा रुक्खति, तस्सा पि एसेव नयो ।

पोराणविहारं गतस्स सम्भावनीयभिक्खुनो “थेरो आगतो” ति फलाफलं आहरन्ति, सचे तत्थ मूले सब्बपरियत्तिधरो^१ बहुस्सुतभिक्खु 10 विहासि, “अद्धा^२ एत्थ दीघा कतिका कता भविस्सती” ति निक्कुक्खेन परिभुञ्जितव्वं । विहारे फलाफलं पिण्डपातिकानं पि वट्ठति, धुतङ्गं न कोपेति । सामणेरा अत्तनो आचरियुपज्झायानं बहूनि फलानि देन्ति, अञ्जे भिक्खु अलभन्ता खियन्ति,^३ खियनमत्तमेव चेतं होति ।

सचे पन दुब्भिक्खं होति, एकं पनसरुक्खं निस्साय सट्ठि पि जना 15 जीवन्ति, तादिसे काले सब्बेसं सङ्गहकरणत्थाय भोजेत्वा खादितव्वं, अयं सामीचि^४ । याव पन कतिकवत्तं न पटिप्पस्सम्भति, ताव तेहि^५ खायितं^६ सुखायितमेव^७ । कदा पन कतिकवत्तं पटिप्पस्सम्भति ? यदा समग्गो सङ्घो सन्निपतित्वा “इतो पट्टाय भाजेत्वा खादन्तू” ति सावेति । एक-भिक्खुके^८ पन विहारे एकेन साविते पि पुरिमकतिका पटिप्पस्सम्भतियेव । 20 R. 1408 सचे पटिप्पस्सद्वाय कतिकाय सामणेरा नेव रुक्खतो पातेन्ति, न भूमितो गहेत्वा भिक्खूनं देन्ति, पतितफलानि पादेहि पहरन्ता विचरन्ति, तेसं दसभागतो^९ पट्टाय याव उपड्डफलभागेन फातिकम्मं कातव्वं । अद्धा फाति-कम्मलोभेन^{१०} आहरित्वा दस्सन्ति । पुन सुभिवखे जाते कप्पियकारकेसु B. 256

१. परियत्ति०—सी०, रो० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. खीयन्ति—सी० । ४. सामिचि—रो० । ५. येहि—सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. खादितं—सी०, स्या० । एवमुपरि पि । ७. सुखादित०—सी०, स्या० । एवमुपरि पि । ८. एको भिक्खु के—रो० । ९. दसमहागतो—सी० । १०. कम्मलोभेन—स्या०, रो० । * दसभागं—म०, रो० ।

आगन्त्वा साखापरिवारादीनि कत्वा रुक्खे रक्खन्तेसु सामणेराणं फाति-
कम्मं न दातब्बं, भाजेत्वा परिभुञ्जितब्बं ।

“विहारे फलाफलं अत्थी” ति सामन्तगामेहि मनुस्सा गिलानानं वा
गब्भिनीनं वा अत्थाय आगन्त्वा “एकं नाळिकेरं^१ देथ, अम्बं देथ^२, लबुजं
५ देथा” ति याचन्ति, दातब्बं न दातब्बं ति ? दातब्बं । अदिथ्यमाने हि ते
दोमनस्सिका होन्ति, देन्तेन पन सङ्घं सन्निपातेत्वा यावततियं सावेत्वा
अपलोकनकम्मं कत्वा व दातब्बं, कतिकवत्तं वा कत्वा ठपेतब्बं, एवं च
पन कातब्बं, व्यत्तेन भिक्खुना सङ्घस्स अनुमतिया सावेतब्बं—

“सामन्तगामेहि मनुस्सा आगन्त्वा गिलानादीनं अत्थाय फलाफलं
१० याचन्ति, द्वे नाळिकेरानि, द्वे तालफलानि, द्वे पनसानि, पञ्च अम्बानि, पञ्च
कदलिफलानि गण्हन्तानं अनिवारणं, असुकरुक्खतो च असुकरुक्खतो च
फलं गण्हन्तानं अनिवारणं रुच्चति भिक्खुसङ्घस्सा^३” ति तिव्वत्तुं
वत्तब्बं ।

ततो पट्टाय गिलानादीनं नामं गहेत्वा याचन्ता “गण्हथा” ति न
१५ वत्तब्बा, वत्तं पन आचिक्खितब्बं—“नाळिकेरादीनि इमिना नाम परिच्छे-
देन गण्हन्तानं असुकरुक्खतो च असुकरुक्खतो च फलं गण्हन्तानं अनि-
वारणं कत्तं” ति । अनुविचरित्वा पन “अयं मधुरफलो अम्बो, इतो गण्हथा”
ति पि न वत्तब्बा^४ । फलभाजनकाले पन आगतानं सम्मतेन उपड्डुभागो
दातब्बो, असम्मतेन अपलोकेत्वा दातब्बं ।

२० खीणपरिव्वयो वा मग्गगमियसत्थवाहो वा अञ्जो वा इस्सरो
आगन्त्वा याचति, अपलोकेत्वा व दातब्बं । बलक्कारेण गहेत्वा खादन्तो
न वारेतब्बो । कुद्धो हि सो रुक्खे पि छिन्देय्य, अञ्जं पि अनत्थं करेय्य ।
पुग्गलिकपरिव्वेणं आगन्त्वा गिलानस्स गामेन याचन्तो “अम्हेहि छायादीनं
अत्थाय रोपितं, सचे अत्थि, तुम्हे जानाथा” ति वत्तब्बो । यदि पन फल-
२५ भरिता व रुक्खा होन्ति, कण्टके बन्धित्वा फलवारेण खादन्ति, अपच्चा-

R. 1409

१. नाळिकेरं—सी० । एवमुपरि पि । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. सङ्घस्सा—सी० ।

४. वत्तब्बो—सी० ।

सिसन्तेन हुत्वा दातब्बं । बलक्कारेण गण्हन्तो न वारेतब्बो, पुब्बे वुत्तमेवेत्थ कारणं ।

सङ्घस्स फलारामो होति, पटिजग्गनं न लभति, सचे तं कोचि वत्तसीसेन जग्गति, सङ्घस्सेव होति । अथा पि कस्सचि पटिबलस्स भिक्खुनो “इमं सप्पुरिस जग्गित्वा देही” ति सङ्घो भारं करोति, सो चे वत्तसीसेन 5 जग्गति, एवं पि सङ्घस्सेव होति । फातिकम्मं पच्चासिसन्तस्स पन ततिय-भागेन वा उपड्डुभागेन वा फातिकम्मं कातब्बं । “भारियं कम्मं” ति वत्वा एत्तकेन अनिच्छन्तो पन सब्बं तमेव सन्तकं कत्वा “मूलभागं दसमभाग-मत्तं^१ दत्वा जग्गाही” ति पि वत्तब्बो । गरुभण्डत्ता पन मूलच्छेज्जवसेन न दातब्बं । सो मूलभागं दत्वा खादन्तो अकतावासं वा कत्वा कतावासं वा 10 जग्गित्वा निस्सितकानं आरामं निथ्यादेति^२, तेहि पि मूलभागो दातब्बो व । यदा पन भिक्खू सयं जग्गितुं प्होन्ति, अथ तेसं जग्गितुं च न दातब्बं, जग्गितकाले च न वारेतब्बा^३, जग्गनकालेयेव वारेतब्बा^३ । “बहुं^४ तुम्हेहि खायितं^५, इदानी मा जग्गित्थ, भिक्खुसङ्घोयेव जग्गिस्सती” ति वत्तब्बं ।

सचे पन नेव वत्तसीसेन जग्गन्तो अत्थि, न फातिकम्मेन, न सङ्घो 15 जग्गितुं प्होति, एको अनापुच्छित्वा जग्गित्वा फातिकम्मं वड्डेत्वा पच्चासिसति^६, अपलोकनकम्मेन फातिकम्मं वड्डेत्वा दातब्बं । इति इमं सब्बं पि कम्मलक्खणमेव होति । अपलोकनकम्मं^७ इमानि पञ्च ठानानि गच्छति ।

जत्तिकम्मट्ठानभेदे (३६०.३) पन “सुणातु मे भन्ते सङ्घो, इत्थन्नामो इत्थन्नामस्स आयस्मतो उपसम्पदापेक्खो, अनुसिट्ठो सो मया । यदि सङ्घस्स 20 पत्तकल्लं, इत्थन्नामो आगच्छेय्या ति, आगच्छाही ति वत्तब्बो” ति एवं उपसम्पदापेक्खस्स ओसारणा ओसारणा नाम ।

“सुणन्तु मे आयस्मन्ता, अयं इत्थन्नामो भिक्खु धम्मकथिको इमस्स नेव सुत्तं आगच्छति, नो सुत्तविभङ्गो, सो अत्थं असल्लक्खेत्वा व्यञ्जनच्छा-याय अत्थं पटिवाहति । यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, इत्थन्नामं भिक्खुं 25

१. दसभागमत्तं-म०, रो० । २. ०तेति-सी० । ३. वारेतब्बो-सी० । ४. बहु-म० । ५. खादितं-सी० । ६. ०सीसति-म०; ०सिसति-रो० । ७. इति०-सी० ।

बुद्धापेत्वा अवसेसा इमं अधिकरणं वृषसमेय्यामा” ति एवं उब्बाहिक-
विनिच्छये^१ धम्मकथिकस्स भिक्खुनो निस्सारणा निस्सारणा (३६०.४)नाम ।

R. 1410

“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अज्जुपोसथो पन्नरसो । यदि सङ्घस्स
पत्तकल्लं, सङ्घो उपोसथं करेय्या” ति एवं उपोसथकम्मवसेन ठपिता अत्ति
^५ उपोसथो नाम ।

B. 258

“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अज्ज पवारणा पन्नरसी । यदि सङ्घस्स
पत्तकल्लं, सङ्घो पवारैय्या” ति एवं पवारणाकम्मवसेन^२ ठपिता अत्ति
पवारणा नाम ।

“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, इत्थन्नामो इत्थन्नामस्स आयस्मतो
^{१०} उपसम्पदापेक्खो । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं इत्थन्नामं अनुसासेय्यं”
ति । “यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, इत्थन्नामो इत्थन्नामं अनुसासेय्या” ति ।
“यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं इत्थन्नामं अन्तरायिके धम्मे पुच्छेय्यं” ति ।
“यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, इत्थन्नामो इत्थन्नामं अन्तरायिके धम्मे पुच्छेय्या”
ति । “यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं इत्थन्नामं विनयं पुच्छेय्यं” ति ।
^{१५} “यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, इत्थन्नामो इत्थन्नामं विनयं पुच्छेय्या” ति ।
“यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं इत्थन्नामेन विनयं पुट्ठो विस्सज्जेय्यं” ति ।
“यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, इत्थन्नामो इत्थन्नामेन विनयं पुट्ठो विस्सज्जेय्या”
ति एवं अत्तानं वा परं वा सम्मन्नितुं ठपिता अत्ति सम्मृति नाम ।

“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, इदं चीवरं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो निस्स-
^{२०} गियं सङ्घस्स निस्सट्ठं । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इमं चीवरं
इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ददेय्या” ति । “यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, आयस्मन्ता
इमं चीवरं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ददेय्यु” ति एवं निस्सट्ठचीवरपत्तादीनं
दानं दानं नाम ।

“सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अयं इत्थन्नामो भिक्खु आपत्तिं सरति,
^{२५} विवरति, उत्तानि^३ करोति, देसेति । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं इत्थन्ना-
मस्स भिक्खुनो आपत्तिं पटिग्गहेय्यं ति । यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, अहं

इत्थन्नामस्स भिक्खुनो आपत्तिं पटिग्गहेयं” ति । तेन वत्तब्बो “पस्ससी” ति । “आम पस्सामी” ति । आर्यति संवरेय्यासी ति एवं आपत्तिपटिग्गहो पटिग्गहो (३६०.५) नाम ।

“सुणन्तु मे, आयस्मन्ता आवासिका । यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, इदानी उपोसथं करेय्याम, पातिमोक्खं उद्दिसेय्याम, आगमे काले^१ पवा- 5 रेय्यामा” ति । ते चे, भिक्खवे, भिक्खू भण्डनकारका कलहकारका विवाद- कारका भस्सकारका^२ सङ्घे अधिकरणकारका तं कालं अनुवदेय्युं^३, आवासि- केन भिक्खुना व्यत्तेन पटिबलेन आवासिका भिक्खू आपेतब्बा—“सुणन्तु मे, आयस्मन्ता आवासिका । यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, इदानी उपोसथं करेय्याम, पातिमोक्खं उद्दिसेय्याम, आगमे जुण्हे पवारेय्यामा” ति एवं 10 कता पवारणापच्चुक्कड्डना पच्चुक्कड्डना नाम ।

R. 1411

B. 259

सब्बेहेव एकज्झं सन्निपतितब्बं, सन्निपतित्वा व्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो आपेतब्बो—“सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो अम्हाकं भण्डन- जातानं कलहजातानं विवादापन्नानं विहरतं बहुं अस्सामणकं अज्झाचिण्णं भासितपरिक्कन्तं । सचे मयं इमाहि आपत्तीहि अज्झमज्झं कारेस्साम, 15 सिया पि तं अधिकरणं कक्खलत्ताय^४ वाळत्ताय भेदाय संवत्तेय्य । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इमं अधिकरणं तिणवत्थारकेन वूपसमेथ्य ठपेत्वा थुल्लवज्जं, ठपेत्वा गिहिपटिसयुत्तं^५” ति एवं तिणवत्थारकसमथेन कत्वा सब्ब- पठमा सब्बसङ्गाहिकअत्ति कम्मलक्खणं नाम ।

तथा ततो परा एकेकास्मि पक्खे एकेकं कत्वा द्वे अत्तियो इति 20 यथावुत्तप्पभेदं ओसारणं निस्सारणं...पे०...कम्मलक्खणज्जेव नवमं ति अत्तिकम्मं इमानि नव ठानानि गच्छति ।

अत्तिदुत्तियकम्मट्ठानभेदे पन वड्डस्स लिच्छविनो पत्तनिक्कुज्जनवसेन खन्धके वुत्ता निस्सारणा । तस्सेव पत्तुक्कुज्जनवसेन वुत्ता ओसारणा च वेदितब्बा ।

25

१. काले-म० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. ०वसेय्युं-म० ।

४. कक्खल-सी० । ५. गिहो पटि-सी० ।

सीमासम्मुति तिचीवरेन अविप्पवाससम्मुति, सन्थतसम्मुति, भत्तुद्देसक-सेनासनग्गाहापक-भण्डागारिक-चीवरपटिग्गाहक-चीवरभाजक-यागु-भाजक-फलभाजक-खज्जभाजक - अप्पमत्तक-विस्सज्जक-साटियग्गाहापक-पत्त-ग्गाहापक-आरामिकपेसक-सामणेरपेसकसम्मुती^१ ति एतासं सम्मुतीनं^२ वसेन
 5 सम्मुति (३९०.७) वेदितब्बा । कठिनचीवरदानमतकचीवरदानवसेन दानं वेदितब्बं ।

कठिनुद्धारवसेन उद्धारो वेदितब्बो । कुटिवत्थुविहारवत्थुदेसना-वसेन देसना वेदितब्बा । या पन तिणवत्थारकसमथे सब्बसङ्गाहिकजत्ति^३ च एकेकस्मि पक्खे एकेकं जत्ति चा ति तिस्सो जत्तियो ठपेट्वा पुन
 10 एकास्मि पक्खे एका, एकास्मि पक्खे एका ति द्वे जत्तिदुतियकम्मवाचा वुत्ता, तासं वसेन कम्मलक्खणं वेदितब्बं । इति जत्तिदुतियकम्मं इमानि सत्त ठानानि गच्छति ।

R. 1412

B. 260

जत्तिचतुत्थकम्मट्ठानभेदे पन तज्जनीयकम्मादीनं सत्तन्नं कम्मानं वसेन निस्सारणा, तेसंयेव च कम्मानं पटिप्पस्सम्भनवसेन ओसारणा
 15 वेदितब्बा । भिक्खुनोवादकसम्मुतिवसेन सम्मुति वेदितब्बा । परि-वासदानमानत्तदानवसेन दानं वेदितब्बं । मूलायपटिकस्सनकम्मवसेन निग्गहो वेदितब्बो । “उक्खित्तानुवत्तिका” अट्ठ, यावततियका अरिट्ठो चण्डकाली^४ च इमे ते यावततियका” ति इमासं एकादसन्नं समनुभासनानं वसेन समनुभासना वेदितब्बा । उपसम्पदाकम्मअब्भानकम्मवसेन पन
 20 कम्मलक्खणं वेदितब्बं । इति जत्तिचतुत्थकम्मं इमानि सत्त ठानानि गच्छति ।

१६. इति कम्मानि च कम्मविपत्ति च विपत्तिविरहितानं कम्मानं ठानप्पभेदगमनं^५ च दस्सेत्वा इदानि तेसं कम्मानं कारकस्स सङ्घस्स परिच्छेदं दस्सेन्तो पुन “चतुवग्गकरणे कम्मे” ति आदिमाह । तस्सत्थो
 25 परिसतो कम्मविपत्तिवण्णनायं वुत्तनयेनेव वेदितब्बो ति ।

कम्मवग्गवण्णना निट्ठिता ।

१. अगमत्तक-रो०; ०सम्मती-स्या० । २. सम्मतीनं-स्या० । एवमुपरि पि ।
 ३. ०जत्ति-रो० । ४. ०वत्तिका-सी०, रो० । ५. ०कालो-रो०; चण्डकाली-स्या०; ०कालि-सी० । ६. ठानपभेद०-म०, रो० ।

अत्थवसवग्गादिवण्णना

१७. इदानीं यानि तानि तेसं कम्मानं वत्थुभूतानि सिक्खापदानि, तेसं पञ्जत्तियं आनिसंसं दस्सेतुं “द्वे अत्थवसे पटिच्चा” (३६०.२४) ति आदि आरद्धं । तत्थ दिट्ठधम्मिकानं वेरानं^१ संवराया ति पाणातिपातादीनं पञ्चन्नं दिट्ठधम्मिकवेरानं संवरत्थाय पिदहनत्थाय । सम्परायिकानं वेरानं पटिघाताया ति विपाकदुक्खसङ्खातानं सम्परायिकवेरानं पटिघातत्थाय,^५ समुच्छेदनत्थाय अनुप्पज्जनत्थाय । दिट्ठधम्मिकानं वज्जानं संवराया ति तेसंयेव पञ्चन्नं वेरानं संवरत्थाय । सम्परायिकानं वज्जानं ति तेसंयेव विपाकदुक्खानं । विपाकदुक्खानेव हि इध वज्जनीयभावतो वज्जानी ति वुत्तानि । दिट्ठधम्मिकानं भयानं ति गरहा उपवादो तज्जनीयादीनि कम्मानि उपोसथपवारणानं ठपनं अकित्तिपकासनीयकम्मं ति एतानि दिट्ठधम्मिक-^{१०} भयानि नाम, एतेसं संवरत्थाय । सम्परायिकभयानि पन विपाकदुक्खानि-
येव, तेसं पटिघातत्थाय । दिट्ठधम्मिकानं अकुसलानं ति पञ्चवेरदसअकुसल-
कम्मपथप्पभेदानं अकुसलानं संवरत्थाय । विपाकदुक्खानेव पन अक्खमट्ठेन सम्परायिका^२ अकुसलानी^३ ति वुच्चन्ति, तेसं पटिघातत्थाय । गिहीनं अनुकम्पाया ति अगारिकानं सद्धारक्खणवसेन अनुकम्पनत्थाय । पापिच्छानं^{१५} पक्खुपच्छेदाया ति पापिच्छपुग्गलानं गणबन्धभेदनत्थाय गणभोजन-
सिक्खापदं पञ्जत्तं । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेव । यं हेत्थ वत्तब्बं सिया, तं सब्बं पठमपाराजिकवण्णनायमेव वुत्तं ति ।

R. 1413

B. 261

सिक्खापदेसु अत्थवसेन^३ वण्णना^३ निट्ठिता ।

१८. पातिमोक्खादीसु पातिमोक्खुद्देशो ति भिक्खूनं पञ्चविधो भिक्खुनीनं चतुब्बिधो । परिवासदानादीसु ओसारणीयं पञ्जत्तं ति^{२०} अट्टारससु वा तेचत्तालीसाय वा वत्तेसु वत्तमानस्स ओसारणीयं पञ्जत्तं । येन कम्मेन ओसारियति^४, तं कम्मं पञ्जत्तं ति अत्थो । निस्सारणीयं पञ्जत्तं ति भण्डनकारकादयो येन कम्मेन निस्सारियन्ति^५, तं कम्मं पञ्जत्तं ति अत्थो ।

१. आसवानं-स्या० । २-२. सम्परायिकअकु०-स्या०, म० । ३-३. अत्थसंवण्णना-
स्या० । ४. ओसारियति-सी०, म० । ५. निस्सारियन्ति-सी०, म० ।

१६. अपञ्जत्ते ति आदीसु अपञ्जत्ते पञ्जत्तं (३६२.६)ति सत्ता-
पत्तिक्खन्धा ककुसन्धं च सम्मासम्बुद्धं कौणागमनं च कस्सपं च सम्मासम्बुद्धं
ठपेत्वा अन्तरा केनचि अपञ्जत्ते सिक्खापदे पञ्जत्तं नाम । मक्कटिवत्थुआदि-
विनीतकथा^१ सिक्खापदपञ्जत्ते^२ अनुपञ्जत्तं^३ । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।
आनिसंसवग्गावण्णना निट्ठिता ।

5 २०. इदानीं सब्बसिक्खापदानं एकेकेन आकारेण नवधा सङ्गहं
दस्सेतुं “नव सङ्गहा” ति आदिमाह । तत्थ वत्थुसङ्गहो ति वत्थुना सङ्गहो ।
एवं सेसेसु पि पदत्थो वेदितब्बो । अयं पनेत्थ अत्थयोजना—यस्मा हि
एकसिक्खापदं पि अवत्थुस्मिं पञ्जत्तं नत्थि, तस्मा सब्बानि वत्थुना
सङ्गहितानी ति एवं ताव वत्थुसङ्गहो वेदितब्बो ।

B. 262 10

R. 1414

यस्मा पन द्वे आपत्तिक्खन्धा सीलविपत्तिया सङ्गहिता, पञ्चापत्ति-
क्खन्धा आचारविपत्तिया, छ सिक्खापदानि आजीवविपत्तिया सङ्गहितानि,
तस्मा सब्बानि पि विपत्तिया सङ्गहितानी ति एवं विपत्तिसङ्गहो वेदितब्बो ।

यस्मा पन सत्तहापत्तोहि मुत्तं एकसिक्खापदं पि नत्थि, तस्मा
सब्बानि आपत्तिया सङ्गहितानी ति एवं आपत्तिसङ्गहो वेदितब्बो ।

15 सब्बानि च सत्तसु नगरेसु पञ्जत्तानी ति निदानेन सङ्गहितानी
ति एवं निदानसङ्गहो वेदितब्बो ।

यस्मा पन एकसिक्खापदं पि अज्झाचारिकपुग्गले असति पञ्जत्तं
नत्थि, तस्मा सब्बानि पुग्गलेन सङ्गहितानी ति एवं पुग्गलसङ्गहो वेदितब्बो ।

सब्बानि पन पञ्चहि चैव सत्तहि च आपत्तिक्खन्धेहि सङ्गहितानि,
20 सब्बानि न विना छहि समुट्ठानेहि समुट्ठन्ती ति समुट्ठानेन सङ्गहितानि ।
सब्बानि च चतूसु अधिकरणेषु आपत्ताधिकरणेन सङ्गहितानि । सब्बानि
सत्तहि समथेहि समथं गच्छन्ती ति समथेहि सङ्गहितानि । एवमेत्थ खन्ध-
समुट्ठान-अधिकरण-समथसङ्गहा पि वेदितब्बा । सेसं पुब्बे वुत्तनयमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
नवसङ्गहितवग्गावण्णना निट्ठिता ।

निट्ठिता च परिवारस्स अनुत्तानत्थपदवण्णना ति ।

निगमनकथा

एत्तावता च—

उभतोविभङ्गखन्धक - परिवारविभक्तिदेसनं नाथो ।
विनयपिटकं विनेन्तो, वेनेय्यं यं जिनो आह ॥
समधिकसत्तवीसति-सहस्समत्तेन तस्स गन्थेन ।
संवण्णना समत्ता, समन्तपासादिका नाम ॥

B. 263

5

तत्रिदं समन्तपासादिकाय समन्तपासादिकत्तस्मि—

आचरियपरम्परतो, निदानवत्थुप्पभेददीपनतो ।
परसमयविवज्जनतो, सकसमयविसुद्धितो चेव ॥
व्यञ्जनपरिसोधनतो, पदत्थतो पालियोजनक्कम्मतो ।
सिक्खापदविनिच्छयतो,^१ विभङ्गनयभेददस्सनतो ॥
सम्पस्सतं न दिस्सति, किञ्चि अपासादिकं यतो एत्थ ।
विञ्जूनमयं तस्मा, समन्तपासादिका त्वेव ॥
संवण्णना पवत्ता, विनयस्स विनेय्यदमनकुसलेन ।
वुत्तस्स लोकनाथेन, लोकमनुकम्पमानेना ति ॥
महाअट्ठकथञ्चेव, महापच्चरियमेव^२ च ।
कुरुन्दिञ्चाति तिस्सो पि, सीहलट्ठकथा इमा ॥
बुद्धमित्तो ति नामेन, विस्सुतस्स यसस्सिनो ।
विनयञ्जुस्स धीरस्स, सुत्वा थेरस्स सन्तिके ॥
महामेघवनुय्याने, भूमिभागे पतिट्ठितो ।
महाविहारो यो सत्थु, महाबोधिविभूसितो ॥
यं तस्स दक्खिणे भागे, पधानघरमुत्तमं ।
सुचिचारित्तसीलेन, भिक्खुसङ्घेन सेवितं ॥
उळारकुलसम्भूतो, सङ्घुपट्ठायको सदा ।
अनाकुलाय सद्धाय, पसन्नो रतनत्तये ॥

10

15 R. 1415

20

B. 264

- महानिगमसामी ति, विस्सुतो तत्थ कारयि ।
 चारुपाकारसञ्चितं, यं पासादं मनोरमं ॥
 सीतच्छायतरूपेतं, सम्पन्नसलिलासयं ।
 वसता तत्र पासादे, महानिगमसामिनो ॥
 5 सुचिसीलसमाचारं, थेरं बुद्धसिरिह्वयं ।
 या उद्दिसित्वा आरद्धा, इद्धा विनयवण्णना ॥
 पालयन्तस्स सकलं, लङ्कादीपं निरब्बुदं ।
 रञ्जो सिरिनिवासस्स, सिरिपालयसस्सिनो^१ ॥
 समवीसतिमे खेमे, जयसंवच्छरे अयं ।
 10 आरद्धा एकवीसम्हि, सम्पत्ते परिनिट्ठिता ॥
 उपद्वा कुले लोके, निरुपद्वतो अयं ।
 एकसंवच्छरेनेव, यथा निट्ठं उपागता ॥
 एवं सब्बस्स लोकस्स, निट्ठं धम्मूपसंहिता ।
 सीधं गच्छन्तु आरब्भा^२, सब्बे पि निरुपद्वा ॥
 15 चिरट्ठितत्थं धम्मस्स, करोन्तेन मया इमं ।
 सद्धम्मबहुमानेन, यं च पुञ्ञं समाचितं ॥
 सब्बस्स आनुभावेन, तस्स सब्बे पि पाणिनो ।
 भवन्तु धम्मराजस्स, सद्धम्मरससेविनो ॥
 चिरं तिट्ठतु सद्धम्मो, काले वस्सं चिरं पजं ।
 20 तप्पेतु देवो धम्मेन, राजा रक्खतु मेदिनिं ति ॥

R. 1416

- परमविसुद्धसद्धाबुद्धिविरियपटिमण्डितेन सीलाचारज्जवमद्वादि-
 गुणसमुदयसमुदितेन सकसमयसमयन्तरगहनज्झोगाहनसमत्थेन पञ्ञावेय्यत्ति-
 यसमन्नागतेन तिपिटकपरियत्तिप्पभेदे साट्ठकथे सत्थुसासने अप्पटिहत्त-
 ञ्चाणप्पभावेन महावेय्याकरणेन करणसम्पत्तिजनितसुखविनिगगतमधुरो-
 25 दारवचनलावण्ययुत्तेन^३ युत्तमुत्तवादिना वादिवरेण महाकविना पभिन्न-

१. सिरि०-रो०; सिरिपालस्स यस्ससिनो-स्या० । २. आरब्भा-म० । ३. ०मधुरो-
 छार०-सो, स्या० ।

पटिसम्भिदापरिवारे^१ छळभिञ्जापटिसम्भिदादिप्पभेदगुणपटिमण्डिते^२ उत्तरि-
मनुस्सधम्ममे सुप्पतिट्ठितबुद्धीनं थेरवंसप्पदीपानं थेरानं महाविहारवासीनं
वंसालङ्कारभूतेन विपुलविसुद्धबुद्धिना बुद्धघोसो ति गरूहि गहितनाम-
धेय्येन थेरेन कता अयं समन्तपासादिका नाम विनयसंवण्णना—

ताव तिट्ठतु लोक्स्मि, लोकनित्थरणेसिनं ।
दस्सेन्ती कुलपुत्तानं, नयं सीलविसुद्धिया ॥
याव बुद्धो ति नामं पि, सुद्धचित्तस्स तादिनो ।
लोकम्हि लोकजेट्ठस्स, पवत्तति महेसिनो ति ॥

5

समन्तपासादिका
नाम
विनयट्ठकथा निट्ठिता ।

W120

१. सो० पोत्थके नत्थि । २. ०भिञ्जादिपभेदगुणपटि०—म०; ०पति०—सो० ।

1885

The first of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The second of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The third of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The fourth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The fifth of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The sixth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The seventh of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The eighth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The ninth of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The tenth of the year was a very wet one, and the crops were much injured.

The first of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The second of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The third of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The fourth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The fifth of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The sixth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The seventh of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The eighth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The ninth of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The tenth of the year was a very wet one, and the crops were much injured.

परिसिद्धानि

[पदानुक्रमणिका, उद्धरणसूची, गाथायो च]

विसेसपदानं अनुक्रमणिका

अ

अकटयुसं	११५६	अकुसलमूलानि	१४३०
अकतभागो	१३४३	अकुसलो च होति विनये	१४८७
अकतमल्लकं	१२८१	अकुसलं	१२७६
अकतातिरितं	१४३७	अकोविदो	१४७०
अकतं कम्मं	१४६१	अक्कदुस्स-कदलिदुस्स-एरकदुस्सानि	१२०५
अकप्पकतं	१५१२	अक्कनाळं	१२०४
अकप्पियभोजनं	१४३७	अक्कोसकपरिभासके	१४४६
अकप्पियमंसानि	१४४८	अक्कोसचण्डी मच्छरी	१४०४
अकप्पियमंसं	१४३७	अक्कोसति हसाधिप्पायो	१४५४
अकप्पियं	१४३७	अखण्डनिमित्ता	१५२०
अकम्मेन आपज्जति	१४३१	अखण्डानि	१४१५
—बुद्धाति	१४३१	अगणनूपगा	१४२०
अकरणीयो	११३४	अगतिअगन्तब्बवण्णना	१४७६
अकायबन्धनेन	१२६४	अगामके	११०६
अकालचीवरं	११६०, १४०४	अगारवा, कति	१४१२
अकालञ्जू	१४४२	अगारवो, अप्पमादे	१४१३
अकालमेघो	१००४	—पटिसन्थारे	१४१३
अकालेन च चोदेति	१४७२	—सत्थरि	१४१३
—वदति	१३८०	अगिलानो आपज्जति	१४२७, १४३६
अकाले वा सावेति	१५२०	अगुत्तं	११६०
अकालो इमं अत्तादानं आदातुं	१३७८-७९	अगोचरो	१३७०
अकिञ्चनं	१०२१	अगगनगरं	११६०
अकित्तयि	१४५३	अगगपिण्डं	१३०५
अकिरियतो	१४१६	अगसावको, सुजातत्येरो	११७४
अकिरिया	१४१३	अगगळगुत्तिविहारो	११६८
अकुप्पधम्मो	१४३७	अगगळत्थम्भो	१२८६
अकुसलकम्मं	१४४२	अगगळपासको	१२८६
अकुसलचित्तो	१४२६	अगगळवट्टि	१२८६
—बुद्धाति	१४६५	अगगळं अच्छुपेय्यं	११६७

अगगळं तुघं	११६७	अच्छकञ्जियं	११५६
अगगासनं	१३०५	अच्छवसं	११५३
अगगिका	१०४५	अच्छिददेन अप्पटिमंसेन	१३७६
अगगिदडुं	१४४८	अच्छिन्दनसिक्खापदं	१४०४
अगगिपरिचरणका	१०४५	अच्छिन्दे परिणामने	१४०३
अगगिसालवत्तादीनि	१०४३	अच्छिबद्धं	११६५
अगगिहुत्तमुखा, यञ्जा	११६७	अजपदके	१०८१
अगगोदकं	१३०५	अजपालकथा	१००२
अगघसमोधानपरिवासकथा	१२६६	अजपालनिग्रोधो	१००२-१००४,
अगघसमोधानो १२६०, १२६२, १२६७			१००७
अगयन्तरायो	१११५	अज्विसाणवट्टिकादीसु	११४७
अगयागारं उदिच्चरे	१०२०	अज्जिकक्खायितं	१४४८
अघटितनिमित्ता	१५२०	अज्जिनप्पवेणी	११४६
अङ्गजातं छुप्ति	११४८	अज्जुण्हो अगगिसरणम्हि	१०१६
अङ्गमगधवासीनं, कुलपुत्तानं	१०५७	अज्जुनरुक्खे	१०२०
अङ्गरागादयो	१२८३	अज्जुपोसथो पन्नरसो	१५३०
अङ्गरागं करोन्ति	१३८५	अज्जत्तं मनसिकरित्वा	१३८०
अङ्गवातो	११५५	अज्जभासि	१०२०
अङ्गहीनो	१४२३	अज्जभारामे उपाहनपटिक्खेपकथा	११४७
अङ्गारकटाहं	१३३०	अज्जमुपगमनं	१४६७
अङ्गिरसस्स	१०२०	अज्जमेसनं	१००६
अङ्गुलि उदके हसं	१४०१	अज्जोत्थरति	१५२०
अङ्गुलिच्छिन्नो	१०८१	अज्जनकरण्डको	१३३०
अङ्गुलिया पटिगण्हन्ति	१२८८	अज्जनिसलाका	१३२५, १३३०
अङ्गं, दसमं	१०६८	अज्जनी	१३२५
अज्जक्खुस्सं	१२६६	अज्जतूपपिसनेहि	११५४
अचित्तको आपज्जति	१४३१, १४६५	अज्जनं	११५४
—बुद्धाति	१४३१, १४६५	अज्जलिकम्मं	१४४४
अजीवरकादिवत्थु	१०७६	अज्जलिसामीचेन च	१५०५
अज्जेलकसिक्खापदं	१४०६	अज्जतित्थियपुब्बवत्थुकथा	१०४१
अज्जेलकस्स	१०४१	अज्जतित्थियपुब्बो	१०३४, १०४४
अच्चायता	११४४	अज्जतित्थिया	१०६०
अज्जुतो, गहपति	१३०५	अज्जत्र, अन्तराया	११२५
अज्जुस्सत्तं होति	१३०२	अज्जत्रपटिभोगपटिक्खेपादिकथा	१३३३
अच्चेकजीवरसिक्खापदं	१४०८	अज्जत्र, सङ्घाटिया	११७७
अच्चेकजीवरं	११६०	—सङ्घेन	११२५

अञ्जविहितो	१४६३	अट्टन्नं भिक्खुनीनं यथावुड्डं	१३८७
अञ्जातकं	११२५	अट्टपदकं कातुं	११६८
अञ्जातारो	१००६	अट्टपिताया	११०८
अञ्जापटिवेधो	१३७७	अट्टवत्थुका	१४६६
अञ्जा वा तादिसिका	१२३६	अट्टवाचिका उपसम्पदा	१५०४
अञ्जं च ताहं	१४६६	अट्टविधं	१५१५
अट्टकम्मं	१५०३	अट्टसालिनिया	१०७६
अट्टाने नहायन्ति	१२८१	अट्टसु धम्मेषु	१४४६
अट्टानं	१२८१	अट्टहङ्गेहि	१२६१
अट्ट, असम्मुखाकम्मानि	१५१०	अट्टहाकारेहि कुलानि	१४४५
—उक्खित्तानुवत्तका	१५३२	अट्टहि, असद्धम्मेहि	१४४५
—उपोसथङ्गानि	१४४५	—निमित्तेहि	१०६६
—जनेत्तियो	११७८	अट्टानिसंसा विनयधरे	१४४४, १४४६
—तित्थियवत्तानि	१५०४	अट्टानिसंसे सम्पस्सं	१५०४
—दूतेय्यङ्गानि	१५०४	अट्टारस, अट्टका	१५०७
—पाटिदेसनीया	१४११, १५००	—अनापायिका	१५०७
—पानानि	११६६, ११६७, ११६६	—भेदकरवत्थूनि	१११४, १४४१
—बोज्झङ्गा	१३६६, १३६७		१४६५, १४८६,
—मातिका	१४४५, १४८१		१४६१, १५०७
—मिच्छता	१३६६	—सम्मावत्तनवत्थूनि	१२३३
—यावततियका	१४४५	अट्टारसवत्थुकथा	१२२६
—लोकधम्मा	१४४५	अट्टारसविधं, सम्मावत्तनं	१२३३
—समापत्तियो	१०४५, १४३६	अट्टारससु वत्थूसु	१४६२
अट्टकथाचरिया	११२१	अट्टिकानि	१२८७
अट्टकथायं	१०१८, ११२६, १२२६, १३५८,	अट्टिच्छिन्ना	१२२४
	१३७३, १३८८, १४८७	अट्टिता	१०३४
	१३५८	अट्टिमयं	११५४
अट्टकभत्तं	१४४४	अट्टिमा, मातिका	१२०६
अट्टकवारवण्णना	१३८२	अट्टिल्लेन	१३८५
अट्टगरुधम्मकथा	१३६६	अट्ठेव पाराजिका	१४५६
अट्टगरुधम्मवसेन	१३६७, १३६८	अट्ठकायिकानि	१३००
अट्टङ्गिको, मंगो	१३६६	अट्ठकासियं	११८७
—मंगो, अरियो	१४४५, १५०४	अट्ठकुसिं	११६५
—मुसावादो	१२६६, १३००	अट्ठदुकं	१२६३
अट्टजुलपरमं	१२०६	अट्ठपल्लव	१३८८
अट्टचीवरमातिकाकथा	१४४६, १५०४	अट्ठमण्डलं	११६६
अट्टन्नं पच्चुट्ठातब्बं			

अड्ढयोगो	१२६८, १३१३, १३३१	अत्थापत्तिसमुद्धानं	१४६५
अड्ढयोजनं	१२०६	अत्थारस्सा	१४८०
अण्णवं	११६०	अत्थिकेहि उपज्जातं मगं	१०२३
अतिक्कन्तवरा	११८७	अत्थि नेव सरति	११२१
अतिखुद्दकनासिको	१०८३	अत्थे दिट्ठधम्मिके	११४३
अतिदिवा पटिक्कमति	१०४२	अत्थेसु जातेसु	१२२६
अतिखुद्दकसीमा	१५२०	अत्थो च वुत्तो	११४६
अतिपक्खित्तमज्जानि	११५५	—विज्जापनत्थाय	१४७५
अतिमटाहकं	१२६६	अत्थं अनुविधियन्तेन	१४७४
अतिमहती	१५२०	अथ को चरहि	१०२१
अतिमहत्तनासिको	१०८३	अथुल्लवज्जा	१४२०
अतिरच्छानकथिकेन	१४७३	अदस्सनेन	१४८६
अतिरेकचीवरादिकथा	११६७	अदिट्ठपुब्बं, पाटिहारियं	१०५८
अतिरेकद्वेमासपटिच्छन्नं	१२५४	अदिट्ठं अभतीतं	१०२४
अतिरेकप्पमाणो, करण्डो	१२२६	अदिन्नादाना, वेरमणी	१०१८
अतिरेकमासपटिच्छन्नं	१२५४	अदिन्नादाने	१०६७
अतिरेकं चीवरं	१४०१	—तिस्सो	१५००
अतिवेठेति	१२७६	आदिन्नादानं	१४०३
अतिवेलं	१४४२	अदिन्नं	१४०३, १४३७
अतिसिथिला	११४४	अदुक्खमसुखवेदना	१४२६
अत्तकामं	१४५४	अदुट्ठुल्ला	१४१६
अत्तना वा अत्तानं	१२२२	अदुट्ठुल्लापत्ति	१३६८
अत्तनो परिभोगत्थाय दिन्नं	१३८६	अदेसनागामिनिया	१२३१, १४८८
—भासपरियन्तं	१४४०	अद्धारिट्ठकवण्णा, कण्हा	११४६
अत्तादानअङ्गकथा	१२८५	अद्धानानावं पणीतं	१४१०
अत्ता परिगहेतब्बो	१४७४	अद्धानमगपटिपन्नं	१००६, १०११
अत्थङ्गते सुरिये	१५११	अद्धानसमुद्धानवण्णना	१४१०
अत्थतकठिनानं	११७२	अद्धानहीनो	१४२३
अत्थयोजना	१५३४	अधक्खगामावस्सुता	१४०२
अत्थरणानि, पञ्चमानि	११५२	अधम्मकम्मपटिक्कोसनादिकथा	१११७
अत्थवसपकरणवण्णना	१४५२	अधम्मकम्मादिद्वादसककथा	१२३४
अत्थवसवगादिवण्णना	१५३३	अधम्मकम्मे द्वे नवकानि	१४४७
अत्थवसे, दस	१३६५	अधम्मकम्मं	१११७, १२१७
अत्थसत्तं धम्मसत्तं	१४५२	अधम्मचुदितको	१४२०
अत्थसंहितेन वदति	१३८०	अधम्मचोदको	१४२०, १४७५
अत्थापत्ति तिट्ठन्ते भगवति	१४२५	अधम्मवादी	१२२३, १२७१

अधम्मिककतिकादिकथा	११३३	अधिद्वानुपोसथं	१४२७
अधम्मिकानि दानानि नव	१४४६	अधिद्वितं	१५११
अधम्मिका सञ्जत्तियो	१४४७	अधिपञ्जाय	१०४४
अधम्मियायमाने	१२२३	अधिवासना	१४६७
अधम्मैन, गण्हन्ति	१२७२	अधिसीले	१०४३
—वग्गं	१११४	—सीलनिपन्नो	१४२८
—पवारणकम्मं	११३६	अधोनाभि विवज्जिया	१५०८
—वृपसम्मति	१२७१	अनच्छरियं	१००८, १०६०
—समग्गं	१११४	अनज्झापत्ति	१४१३
—समग्गं पवारणकम्मं	११३६	अनज्झापन्नो	१०६०
अधम्मो अयं	१३६८	अनज्झिक्कटा	१११५
अधम्मो ति दीपेन्ति	१३६७	अनञ्जथाभावि	१०२१
अधम्मो, दस अकुसलकम्मपथा	१३६६	अनञ्जनेथ्यं	१०२१
अधम्मं गण्हाति	१४८५	अनञ्जपार्चित्तियानि, चत्तारि	१४३६
—धम्मो	१२२६	अनणो	१००६, १०५१
—ति दीपेन्ति	१३६६	अनतिरित्ता	१४४५
अधिकरणकथा	१२७४	अनतिरित्तं निमन्तना	१४०८
अधिकरणकारको	१२१६	अनत्तमुत्तेन	१०१३
अधिकरणनिदानादिवण्णना	१४६४	अनत्ता	१४००
अधिकरणनिरोधगामिनि पटिपदं	१४४१	अनत्थतो	१२२३
अधिकरणनिरोधं	१४४१	अनत्थसंहितं	१४६८
अधिकरणभेदा	१४६१	अनत्थो	१२३४, १४६०
अधिकरणवारो	१३६८	अनत्थं कलिसासनं	१४६०
अधिकरणवृपसमनसमथकथा	१२७७	अनधिगतं	१०६६
अधिकरणवृपसमवग्गवण्णना	१४६१	अनधिद्वानं	१४३६
अधिकरणसमुद्धानं	१४८६	अननुबोधा	११५०
अधिकरणसमुदयो	१४४१	अननुलोमिकेहि गिहिसंसग्गेहि	१२३१
अधिकरणस्स मूलं	१४४१	अनन्तजिनो, अरहसि	१०१२
अधिकरणानं, चतुन्नं १३६८, १४४१, १४५७		अनन्तरपच्चयेन पच्चयो	१४८१
अधिकरणीमुट्टिकसण्डासतुलादीनि	१३२६	अनन्तरहिताय	१०२८
अधिकरणं १४०७, १४१२, १४४१, १५३०		अनन्तरायिको	१२५२, १४१६
अधिगतं, धम्मं	१००८	अनन्तानि चैव भस्सानि जायन्ति	१२७७
अधिचित्ते	१०४४	अनपदानो	१२२०
अधिच्चापत्तिको	१४२०	अनपलोकेत्वा	१२३४
अधिद्वानपवारणा	१४२७	अनभक्खातुकामा	११६१
अधिद्वानिद्धि	१२८४	अनभिरद्धो	१०४४

अनमतगियकथं	११७१	अनिमिसचेतियं	१००३
अनवज्जपञ्चत्ति	१४१६	अनियतसिक्खापदं	१४०१, १४०३
अनवसेसापत्ति	१३६८	अनियता, तयो	१३६७
अनवस्सवाया	१४१४	—दुत्तियिका	१४०३
अनसुरुत्तेन	१४७४	—द्वे	१३६७
अनाकप्पसम्पन्ना	१०२५	—पठमिका	१४०१
अनागतं भारं	१४२४	अनियतो	१४२०, १४५८
अनागामिफलप्पत्ति	१०६३	—न नियतो	१४५८
अनागामिफले	१०६०	अनिथ्यानिककथा	१०१६
अनागामिमग्गो	१००५, १०१६	अनिवत्तिधम्मा	१०१५-१६
अनागामी	११७१	अनिस्सितवग्गवण्णना	१४८४
अनाघातं	१३८०	अनिहतं कम्मं	१४६१
अनाचारो, कायिको	१४२६	अनीकं	११४६
अनाचारं आचरति	१०३३	अनुकम्पिता	१३८१
अनाचिण्णं	१३६७	अनुकम्पं उपादाय	१०३३
अनाथपिण्डिको, गृहपति	१३०४	अनुक्खेपो	११६३
अनादरो	१४७८	अनुज्जातवासिया	१३२६
अनादिकरो	१४२०	अनुद्विताया	१४४६
अनादियन्तो आपज्जति	१४२२	अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये	१०२४
अनानाकथिकेन	१४७३	अनुत्तान्त्यवण्णनं	१३६५
अनानुवज्जो पठमेन सीलतो	१२२६	अनुद्वंसनसिक्खापदं	१४०४
अनापत्ति १०८६, १०८६, १३६८, १४१६	१४१६	अनुद्वंसितं पटिज्जानाति	११४०
अनापत्तिकरा	१४१६	अनुधम्मं	११६१
अनापत्तिपन्नरसकादिकथा	११२३	अनुपखज्जेय्याकप्पनसिक्खापदं	१४३६
अनापत्तिया दिट्ठं आविकरोति	१४८८	अनुपज्जायका	१०२५
अनापुच्छावरणवत्थु	१०६६	अनुपज्जायकादिवत्थुकथा	१०७६
अनामन्तचारो	११७२, १४३४	अनुपज्जायको	१०७६
अनामया	११६७	अनुपञ्चत्ति	१३६६, १४४१
अनाराधको	१०४२-१०४४	अनुपञ्चत्तियो, द्वे	१३६६
अनाराधनीयस्मि	१०४४	अनुपरिवेणियं	११०५
अनारोचना	१२४६	अनुपहञ्च	१०१६
अनावासाय	१०६५	अनुपादा चित्तस्स विमोक्खो	१४७७
अनावासो	११२५, १२३४, १२४४	अनुपुब्बिकथा	१००३, १३२२
अनासवो	१२६६	अनुपोसथे	११३६
अनासितका	१४२१	—उपोसथं	१५१६
अनिमित्ता	१५२०	अनुप्पत्ता	१०१६

अनुपपन्नपञ्जति	१३६६	अनुस्सावनसम्पदा	१४७१
अनुबलपदानं	१२७४	अनुस्सावनेन	१४६१
अनुभणना	१२७४	अनुपधीकं	१०२१
अनुभागं	१३०७	अनेकंसिकतं पदं	१४५८
अनुमोदनवक्तकथा	१३७२	अनोकासकम्पं	१४८५
अनुयुञ्जियमानो	१०४०, १०६६	अनोमदस्सी नाम बुद्धो	१०२५
अनुयोगवत्तं	१४६६	अन्तका	१०१४
अनुयोगवत्तं निसामय	१४६८	अन्तगाहिकदिट्ठि	१३६७, १४४७
अनुयोगो न दातब्बो	१४२६	अन्तरन्तरा कथा	१०२७
अनुयुतं भणं	१२२६	अन्तरपेय्यालं	१४१२
अनुराधपुरा	१०५३	अन्तरवासकेन	१४८२
अनुरुद्धत्थेरस्स	१५०४	अन्तरवासको	१०६५
अनुलोमपच्चयाकारपटिवेधसाधका, बोधिपक्खियधम्मा	१०००	अन्तरा अहोसि	१२६७
अनुलोमपटिलोमं	६६६, १००२	अन्तरा सत्थीनं करित्वा	१३०५
अनुलोमिकं	१४६८	अन्तराकाजं	१२६६
अनुलोमो	६६६, १४६८	अन्तराभट्टको	१३४२
अनुलोमं, विनयपालिधम्मस्स	६४११	अन्तरामगे	१४६२
अनुल्लपना	१२७४	—वृषसन्तं	१४६२
अनुवदना	१२७४	अन्तरामुत्तके	१३०७, १३०८
अनुवातकरणमत्तेन	११७६	अन्तरायिको	१०६०, १४१६
अनुवातं परिभण्डं	११६८	अन्तराये अनापत्तिवस्सच्छेदकथा	११३०
अनुवादनिदानं	१४६५	अन्तरं	१२०२
अनुवादमूलनिद्देशो	१४१४	अन्तलिखचरो	१०१४
अनुवादमूलानि	१४१२, १४१४	अन्तेवासिको	१०१७, १०३५, १०३८
अनुवादाधिकरणं	१४१२, १४६१, १४६६	अन्तोजातो	१०५२
अनुविच्चकारं	११६१	अन्तोनिमुग्गपोसीनि	१०१०
अनुविज्जककिच्चवण्णना	१४७१	अन्तोपूति	१३७७
अनुविज्जकस्स पटिपत्तिवण्णना	१४७३	अन्तोवस्सं चित्तागारं	१४०६
अनुविज्जको	१४६८, १४६६, १४७१	अन्तोवुत्थादिपटिक्खेपकथा	११५६
अनुविवट्टं	११६६	अन्तोवुत्थं	११५६
अनुसन्धितं	१४६६	अन्तोसीमाय	१४२८, १४३५
अनुसन्धिवचनपथं	१४४१, १४७०, १४७२	अन्दुबन्धनं	१०४६
अनुसम्पवङ्कता	१२७४	अन्धकटुकथायं	१०१७, १०१८, १०७३, १०६१, १०६६, १११३, ११२३, ११२६, ११६२, ११६३, ११६४
अनुसया, सत्त	१३६६	अन्धकविन्दा	११०६
अनुसासनी	१०३१		

अन्धमृगादयो	१०८६	अप्पटिच्छन्नपरिवासो	१०४१, १२३६
अन्धो,	१०८६	अप्पटिच्छन्नमानत्तं	१२४८
—जच्चन्धो	१०८५	अप्पटिबलो	१०३३
अन्वद्धं सहजीविनि, द्वे	१४०७	अप्पटिविभत्तभोगी	१४१५
अन्वाधिकं पि आरोपेतुं	११६८	अप्पटिवेक्खित्वा	११५८
अपकतत्तस्स	१४८६	अप्पणामेन्तो	१०३२
अपञ्चत्ते पञ्चत्तं	१५३४	अप्पतिस्सो	१०६५, १४१३
अपञ्चत्तं	१२६८, १३६८	अप्पनासमाधि	१४१६
अपण्णकपटिपदा	१२४२	अप्पनिग्घोसं	१०२२
अप्तकादिवत्थुकथा	१०७६	अप्पमादे, अगारवो	१४१३
अपनिधानसिक्खापदं	१४०३	अप्परजक्खजातिका	१००६, १०१०
अपमारो	१०४७	अप्परजक्खा	१००६, ११००
अपरज्जुगताय	११२७	अप्पवत्तिनिरोधो	१०२४
अपरणं	११६६	अप्पसद्दं	१०२२
अपरदुत्तियगाथासङ्गणिकं	१४६६	अप्पस्सुतो	१०४०, १०५५
अपरद्धं विरद्धं	१४५८	अप्पहरितकं	११६२
अपरापत्ती	१४२०	अप्पाकिणं	१०२२
अपरापत्तीनं अन्तरापत्ति	१४२०	अप्पेकच्चे	१०२०
अपरामद्धानि	१४१६	अप्पेव नाम अङ्गानि पि सेसेय्थुं	१३७२
अपरिपुण्णपत्तचीवरो	१४२४	अप्पोस्सुक्कताय	१००८
अपलाढनवत्थु	१०६६	अफासुकविहारकथा	११३५
अपलोकनकम्मकथा	१५२१	अब्भन्तरपरिभोगो	१४२४
अपलोकनकम्मं	१२७५, १५१४, १५२३, १५२५, १५२६	अब्भन्तरसीमा	१२०६
अपवारणाय पवारेलि	१५१६	अब्भाचिक्खन्ति	१४५४
अपस्सेनफलकं	१३२४	अब्भुस्सहनता	१२७४
अपापुरेतं	१००६	अब्भु मे	१२८६
अपारुता	१०१०	अब्भ्यत्ता	१०३४
अपासादिकं	१४४२	अब्भ्यत्तेन यावजीवं	१०५५
अपिस्सु भिक्खु पकता	१२३३	अब्भ्याकतचित्तो आपज्जति	१४२६, १४६५
अपुत्तकताय	१०२५	अब्भ्याकतचित्तो वुट्ठाति	१४६५
अपेसी	१३०३	अब्भ्याकतवारे	१२७७
अप्पकतेन	११७७	अब्भ्याकतं	१२७६
अप्पञ्चत्तो	११२७	अब्भ्यापजाधिमुत्तो	११४५
अप्पटिक्कोसना	१४६७	अब्भ्यापजं	११०५, ११४४
अप्पटिवं सन्तेन	१०२६	अब्भहाचरिया, वेरमगी	१०१८
		अब्भवो हरितत्ताय	१०८६

अभयत्येरो	१४४०	अमतस्स द्वारं	१००६, १०१०
अभयत्येरो, महत्तकत्येरो	१४४०	अमनुस्सन्तरायो	१११५
अभयत्येरं, अमच्चपुत्तं	१४३६	अमिस्सीकतं	११४५
अभयराजकुमारं	११८२	अमूला भञ्जभागिया	१४०३
अभयवरा	१०४६	अमूला मूलं गन्त्वा	१२२६
अभासितं अलपितं तथागतेन	१३६७	अमूळहविनयकथा	१२७२
अभिक्रन्ताय रत्तिया	१०२०	अमूळहविनयारहस्सा	१५१६
अभिक्रमनीयं	१०२२	अमूळहविनयो	१४६१, १४६३, १४८७
अभिक्रमन्तं वा अभिक्रमति	१२०२	अम्बकाया	११६१
अभिव्वुकावासेन च	१४०६	अम्बगं	१३२८
अभिव्वुको आवासो	१२४३	अम्बपानं	११६६
अभिजीवनिकस्स	११४७	अम्बलवुजादिचोरका	१०४८
अभिञ्जाता अभिञ्जाता	१३६२	अम्बानि, पञ्च	१५२८
अभिञ्जातानं पब्बजा	१०२५	अयथालकं	१३२५
अभिञ्जाहि, छहि	१३६५	अयं ख्वस्स कालो	११५१
अभिण्हापत्तिको	१४२०	—विवादो	१४६७
अभिदोसकालङ्कतो	१०११	अरञ्जं	१४६०
अभिधम्मपिटकं	१००३	अरञ्जि	१०२१
अभिधम्मे	१०४०	अरणिसहितं, धम्मकरको	१३२६
अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानि	१२२४	अरहता	१३६६
अभिमुखतित्थे	११०४	अरहत्तं	१०५६, १०६०, ११७१, ११८७
अभिवादनारहा	१४३४	अरहन्तघातको	१०७७
अभिवादनं	१२३६, १३८८	अरहन्तो	१०१३
अभिविनये	१०४०	अरहसि, अनन्तजिनो	१०१२
अभिसटा	११८१	अरहा	१०१६, ११७१
अभिसत्तकायो	११५६, १२८६	अरहं, सम्मासम्बुद्धो	१०६८
अभिसपनसिक्खापदं	१४०४	अरिटुवत्थु	१२३५
अभिसमाचारिकाय सिक्खाय	१०४०	अरिटो	११४०, १४४८, १५३२
अभिसम्बोधि	६६८	अरियमग्गो	१०१०, १४७६
अभिहट्ठभिक्षा	१३४६	अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो	१३६६
अमच्चपुत्तो महाउपासको	१४४०	—वा तुण्हीभावो	१४७३
अमच्चं, काळुदायि	१०५६	अरुग्गो तिस्सो	१४६६
अमञ्जरं	१२२३	अलङ्कारगन्धवासितं	१४१०
अमतदुन्दुभि आहञ्छं	१०११	अलज्जिपुग्गले	१०८६
अमतभेरि	१०११	अलजिस्स च बालस्स	१४२४
अमतमधिगतं	१०१२	अलजी	१०८६, १२७३

अलजीनिस्सयवत्थुकथा	१०८६	अविप्पवाससीमा	१२०६, १२०८
अलद्धसमापत्तिकस्स आपत्ति	१४२१	अविप्पवाससीमानुजाननकथा	११०६
अलब्भमानाय सामग्गिया	१०८६	अविप्पवासो	११०८, १५०८
अलमत्ततरा	१२३१	अविमनो	१०२०
अलसजातिका, महायेरा	१२०६, १३३६,	अविरुद्धिहधम्मा	१४५६
	१३५८	अविरुद्धी भवन्ति ते	१४५६
अलावु	११६८	अविदमाना वस्सं वसिम्हा	११७१
अलावुकुम्भं	१३३०	अविस्सजियादिवत्थुकथा	१३२१
अलावुघटो	१३३०	अवीचिनिरयं पत्तो	१३६५
अलाभाय परिसक्कति १०६५, १२३४, १४६०		अवीतिकुमो	१३६८
अलं	१००८, १०४३	अवुट्ठिताय परिसाय	११२६
—गोतमि मा ते रुद्धि	१३८२	अवुत्तं अपकासेन्तेन	१४७५
—पमेतुं	१२२७	अवृपसन्तं	१४६१
—भिक्षु	१४२६	अवेक्खिताचारो	१२२६
—संविधातुं	१०४३	अवेभङ्गियं	१३२२
अल्लिपत्तं	११६४	असङ्कच्चिका, आपत्ति	१४१०
अल्लेहि पादेहि	१३३४	असङ्कमनीयायो	११४८
अवचानि	१०४३	असङ्केतना	११०५
अवण्णभासने	१०६७	असङ्खेय्यानि, चत्तारि	१००३
अवन्दनीयकम्मं	१५१५	असङ्खम्मपटिसञ्जुत्ता	१४२१
अवन्दनीयपुग्गलादिवण्णना	१५०५	असङ्खम्मा	१४४४
अवन्दियकम्मं	१५२३, १५२४	असभागवुत्तिका	१०६५
अवन्दियपुग्गला	१४४८, १४४९	असमन्नाहरन्तो	१४६३
अवजानित्वा पटिजानाति	१४७६	असमादानचारो	११७२
अवपकासन्ति	१३६८	असम्मुखा कतं	१२३१, १२३४
अवमङ्गलवत्थं	११८५	असम्मुखाकम्मानि, अट्ठ	१५१०
अवसेसानि खुदानुखुद्धानि	१३८६	असम्मोदिकाय वत्तमानाय	१२२३
अवासाय	१४६०	असम्मोहो	११४५
अविकप्पना	१४३६	असम्मोहं च चेतसो	११४५
अविजानिबुटा	१३६०	असाधारणादिवण्णना	१४५५
अविजापच्चया सङ्खारा	६६६	असाहसिकेन भवितव्वं	१४७४
अविद्दु	१३६०	असिस्सा	१२६२
अविनयो	१३६७	असीतिगामिकसहस्सानि	११४३
अविनिच्छित्तं	१४६१	असीतिसकटवाहे	११४६
अविप्पटिसारो	१४७६	असीमा, नदी	११०६
अविप्पवाससम्मुत्ति	१५३२	असुभसञ्जं	१०१३

असुभं	१०१४	अस्सभण्डे	१०६८
असुरदन्तो	१०८४	अस्सवनता	१०१४
असुरुत्तं	१४७४	अस्सवनेन	१४८६
असूची	१२७३	अस्स साखाभङ्गं	१२२५
असेनासनानि	१३१३	अस्सा, द्वे	११८५
असेनासनिकेन	११३३	अस्सासका	१०२२
असेसविरागनिरोधा	१०००	अहतकप्पेन	११७७, ११६७
असंवरो	१३६८	अहतेन	११७७
असंवासो	१५०८	—अत्थत्तं	११७५
असंविहिता	११४२	अहिंसं	११५८
अस्मिमानस्स यो विनयो	१००५	अहिरिको	१४७८
अस्सगोपके	१०६८	अहिनागस्स	१०२०
अस्सजित्थेरस्स	१०१३	अहिमेखलिका	१३६३
अस्सजिपुनब्बसुकवत्थु	१२३३	अहिवातकरोगेन	१०५५
अस्सत्तरीरथा	१३०३	अळछित्तो	१०८१

आ

आकारअकोविदो	१४७७	आघातवत्थूनि, नव	१४४६, १५०५
आकारो	११२५	आचमनवत्थुस्मि	१३७५
आकासो पक्खिनं गति	१४६०	आचरियपरम्परतो	१५३५
आकिञ्चञ्जायतने	१०१०	आचरियवत्तकथा	१०३४
आगतपट्टिपाटिया	१३७६	आचरियसिप्पं	११८२
आगतसिक्खापदं	१४०४	आचरियो १०११, १०१६, १०१७, १०३७,	१०३८, १०४७, १०५५,
आगतं भारं	१४२४		१०८८, ११४८
आगन्तुकपेय्याले	११२४	—वन्दियो	१४६४
आगन्तुकभत्तं	१३५५	आचारदिट्ठिया	१४७०
आगन्तुकवत्तकथा	१३७०	आचारविपत्ति	१३६७
आगन्तुकवत्तं	१३१०, १४२८	आचारविपत्तिया	१४७०, १५३४
आगन्तुकाकारादीसु	११२५	आचारविपत्तो	१०४०, १४२८
आगन्तुका, भिक्खु	११२४	आचेरकम्हि च सके	१२२७
आगन्तुको	१२४२, १४३३, १४६४	आजीवको	१०४१, १०७४
आगमे जुण्हे	११२८, ११४३	आजीवविपत्ति	१३६७, १४५४, १५३४
आगमे मासे	११२८	आजीवेन पि चोदेति	१४७०
आगुविरहितं	११५१	आणत्ति	१०३६
आघातपट्टिविनया	१४४७	आतापिनो	१०००, १००१
आघातवत्थूनि, दस	१४४७		

आतापो	१०००	आपत्तिया अदस्सने उक्खेपनीयकम्मकथा	१२३५
आदानवट्ठि	११५८	—न विनिच्छयकुसलो	१४८६
आदायवारे	११८०	—पयोगं	१४८६
आदायसत्तकादिकथा	११७८	—वृषसमं	१४८६
आदिकम्मिको	१४२०	आपत्तियो	१२५६, १४१६
आदिब्रह्मचरियकाय	१०४०	—कति	१४१२
आदिमज्झन्तपुच्छनविस्सजनवण्णना	१४५१	—चत्तरसो	१४६५, १५०१
आदियन्तो	१४१२, १४३४	—छ	१४६६, १५०२
आदिस्स	१२१५	—तिस्सो	१४१७, १४१८, १५०२
आदीनवा	१४४८	—द्वे	१४१७, १४१८
आदेय्यवाचो	१३०४	—पञ्च	१४१२
आदेसनापाटिहारियानुसासनी	१३६४	—सत्त	१४१६, १४२३
आधारको	१३२६	आपत्तिवुट्ठानता	१३८१
आनन्तरिकस्स	१२१८	आपत्तिवुट्ठानपदस्स कोविदो	१२२८
आनन्द	११६८, ११६५, १३७७, १३८६	आपत्तिसङ्क्रमनं	१४७६
आनिसंसा, छ	१४४३	आपत्तिसभागता	१४३३
आनेज्जप्पत्तं	११४५	आपत्तिसमुट्ठानानि, छ	१४१६, १३६८
आपज्जति गरुक्	१५१३	आपत्तिसामन्ता भणमानो	१०२७
—यावत्तकेसु वत्थुसु	१२२८	आपत्ति, असङ्गिचिका	१४१०
आपज्जेय्य गरुक् छेज्जवत्थं	१५०६	—दुक्कटस्स	१११६, १२०१, १२३७, १२६३, १५०२
आपणं	१३८५	—परिनिवृत्ते भगवति	१४२५
आपत्ताधिकरणं	१२७६, १४६१	—पाटिदेसनीयस्स	१५०२
आपत्तानापत्ति	१४८४	—सङ्गहो	१५३४
आपत्तिअङ्गवसेन	१०४०	—सभागा	११२३
आपत्तिकरा, धम्मा	१४१६	आपत्ति आपज्जन्तो	१४३१
आपत्तिक्खन्धा	१४५७	—छादेति	१४२७
—चत्तारो	१४६७	—न जानाति	१४४०
—द्वे	१३८७, १४१६, १४२८, १५३४	आपन्नो, कम्मकतो	१४८४
—सत्त	१३६८, १४२३, १४४०, १४८७	आपायिको	१३६४
आपत्तिक्खन्धो	१४५८	आवाधपच्चया	१२८२, १२६३, १२६७
आपत्तिनिदानं	१४६५	आवाधा, पञ्च	१०४६
आपत्तिनिरोधगामिनि, पटिपदं	१४४१	आभिसेकिकं	१४३७
आपत्तिपटिकम्मविधिकथा	११२२	आभिसेकियं	१४४८
आपत्तिपत्तरसकादिकथा	११३७	आमकमंसं	११५४
		आमकलोहितं	११५४

आम	११२२	आलयसम्मुदिता	१००८
आमलकघटो	१३२६	आलयो	१००८, ११३२
आमलकतुम्बं	१३२६	आलापो	११३५
आमलकपट्टो	११४६	आलोकसन्धिकणभागा	१०२६
आमलकवट्टकपीठं	१३२८	आवत्तो बाहुल्लाय	१०१२
आमलकवट्टिकपीठं	१३००	आवसथचीवरं	१४०८
आमिसखारं	११५६	आवसथपिण्डभोजनसिक्खापदं	१४०६
आमिसगरु	१४६१	आवासपरम्परं	१२३५
आमिसन्तरो	१२०२	आवासपलिबोधो	११७८-११८०
आमिसपरिभोगं	१४२१	आवासा, सभिक्षुका	११२५
आमिसहेतु भुत्तावी	१४०३	आवासिकवगवण्णना	१४६३
आमिसं	१४७२	आवासिकवत्तकथा	१३७१
आमुत्तमणिकुण्डला	१३०३	आवासिकवत्तं	१३११
आयतनुप्पादं	११४५	आवासिकाकारं	११२५
आर्यति संवरय्यासि	११२२	आवासिकानं अनुवत्तित्वं	११२४
आयस्मतो बुद्धरक्खितस्स	१५१७	आवासिका, भिक्षू	११२३, ११२४
आयस्मा, उपालि	१२४६, १४५३	आवासो	११२०, १२४४
आयस्मा, उरुवेलकस्सपो	१०२१	आवाहमङ्गलं	१०६१
आयस्मा, सारिपुत्तो १०३३, १०६१, १०६२,	१४४०	आविञ्छनच्छिदं	१२६६
		आविञ्छनरज्जुं	१२६६
आरकण्टकं	१३२५	आवेणिकं	१३६४
आरक्खदेवता	१४५०	—कम्मं	१४६२
आरञ्जका	११७१	—परिहारं	१०४६
आरञ्जकेसु, सेनासनेसु	१४०८	आवेणिभावे करित्वा	१४६२
आरञ्जिकधुतङ्गं	१२४१	आवेसनवित्थकं	१२८८
आरञ्जिकवत्तकथा	१३७५	आसनघरं	१३१३, १५२५
आरति	१४१२	आसनपञ्चापनाणत्तियं	१११६
आरम्मणूपनिज्झानलक्खणेन	१००१	आसनपरियन्तो	१२४०
आराधको	१०४२, १०४४	आसनपटिबाहनादिकथा	१३०५
आरामगोनिसादिका	११६३	आसनसालं	१२८३, १३०५, १३३६
आरामवत्थु	१३२१	आसनाभिहारं	१२३६
आरामिकदासा	१०५२	आसनेन	१४३५
आरामो, निग्रोधसक्कस्स	१०५७	आसनं पञ्चापेतत्वं	१३७१
आरामं च पवारणा	१४०७	—सङ्कायन्तियो	१३८६
आलयरता	१००८	आसन्दिको	१२६६, १३२८
आलयरामा	१००८	आसन्दि सुत्तकन्तना	१४०६

आसन्दी	११४६	आहचपादकसिक्खापदं	१४०६
आसाळिहपुण्णिमा	१०८८	आहचपादको	१३२१
आसाळिहमासमेव	११२८	आहञ्छं अमतदुन्दुभिं	१०११
आसाळिहमासे	१०८८	आहरहत्यो	१०२०
आसित्तकूपधानं	१२६०	आहारत्थञ्च फरेय्य	११५३
आसित्तपण्डको	१०६८, १०६९	आहारो, मुखद्वारिको	१०६६
आसीसमानरूपो	१४५३	आळकमन्दा	१३०२
आसेविताय	१४४६	आळिन्दं	१३०३

इ

इक्कासं	१३०२	इत्थिलिङ्गं	१४३२
इद्धा	१०६६	इत्थीउभत्तोव्यञ्जनको	१०७८, १०७९
इट्टकगुहा	१२६८	इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पादो	१००८
इट्टकसाला	१३१३	इदमचलप्पमाणं	१०४४
इणपलिबोधेन	१०५१	इदमत्थितं	१४४२
इणायिकवत्थुकया	१०५०	इदमप्पहाय	१४३०
इणायिको	१०५०, १०५१	इद्धिपाटिहारियं	१२८४
इतिभवाभवत्तं च वीतिवत्तो	१३६३	इद्धिपादा, चत्तारो	१३६६
इत्तरो	१०५५	—तयो	१३६६, १३६७
इत्थन्तरेन	१२४८	इद्धिमयिकं	११६६
इत्थन्नामं आपत्तिं	११२२	इद्धं	१३७२
इत्थालङ्कारं	१४१०	इन्दनीलमणिमये, पत्ते	१००७
इत्थियुत्तं	११४८, १३८७	इन्द्रियाणि, छ	१३६६, १३६७
इत्थियो, मतपत्तिका	१०४२	इमे सिक्खा	१४०२
—पवुत्थपत्तिका	१०४२	इस्सरियाधिपच्चं	११४३
—रूपपज्जीविका	१०४२	इस्सरो	१५२५, १५२८
—समानपव्वज्जा	१०४२		

ई

ईसकं	११०४	ईसादन्तस्स	१२२५
------	------	------------	------

उ

उक्कपिण्डका	११५७	उक्कोटनकं पाचित्तियं	११४१
उक्कला	१००६	उक्कोटनभेदादिवण्णना	१४६१
उक्का, पञ्च	१३१५	उक्कोटा, दस	१४६१
उक्कासिकं	१२८१	उक्खित्तका, तयो	१५०४

उक्खित्तको	१४२१, १४६३	उत्तरकुरुतो	११८६, ११८७
—अवन्दियो	१४६३	उत्तरकुरुसु	११८५
उक्खित्तकं भिक्खुं	१२२६	उत्तरत्थरणं	१४४८
उक्खित्तानुवत्तका, भट्ट	१५३२	उत्तरासङ्गं	१०१७, १४८२
उक्खेपनीयकम्मं १०३०, १२२१, १२३५		उत्तराळुम्पं	११६५
उक्खेपनीयकम्मं, तिविधं	१२५२	उत्तरितुकामो	११६३
उक्खापो	१०२७	उत्तरिभङ्गं	१३५०
उग्गहितपटिग्गहणादिकथा	११५७	उत्तरिमनुस्सधम्मं	१५०२
उग्गो, गहपति	१३०५	उत्तरि अप्पटिविज्झन्तो	१४५०
उच्चकं	१२६६	उत्तिट्ठपत्तं	१०२५
उच्चवत्थुकं	१२८८	उदककटाहं	१३२६
उच्चानि	१०४३	उदककोट्टकं	११५५
उच्चावचानि	११८७	उदकगण्डुसं	१२८७
—करणीयानि	१०४३	उदकचिकखल्ले	११७१
उच्चासयनमहासयनपटिक्खेपकथा	११४६	उदकतुम्बो	११६६
उच्चासयनमहासयनानि	११४६	—दारुमयो	१३२६
उच्चासयनमहासयना, वेरमणी	१०१८	उदकतेलकेन	१२८२
उच्चिनित्वा	११६२	उदकदोणि	१३२६
उच्छङ्गे	१३६३	उदकनिमित्ते	१०६५, १०६६
उच्छिट्ठोदकं	१२८७	उदकनिस्सेकं	११२५
उच्छुरसो	११६७	उदकन्तरायो	१११५
उच्छेदो	१३६३	उदकपटिच्छको	१३२६
उज्जु मद्देवना ति	१४७५	उदकपुच्छनी	१२६०, १३३०
उज्झापतस्सिक्खापदं	१४०४	उदकमातिकं	१२६०
उट्ठापेतब्बो	१११६	उदकसङ्गहे	११७१
उट्ठेहि	१००६	उदकसाटिकसिक्खापदं	१४०६
उण्णभिसि १३०१, १३२१		उदकसाटिका	१४४६
उण्णामयत्थरणो	११४६	उदकाधानं	१२६०
उण्णामयलोहितत्थरणो	११४६	उदकुक्खेपसीमा	१२०६
उण्णामयो	११४६	उदकुक्खेपो	१११०
उण्णिगण्डा	१०४७	उदके पि परिकम्मं	१०२६
उतुकालं	११६६	उदकं १०६१, १२६०, १४३५	
उतुद्धटानं	११६७	—अच्चुगम्म ठितानि	१०१०
उतुपमाणं	१०८६	—निज्जेतब्बं	१३६२
उत्तमदमथसमथं	११५१	उदग्गो	१०४४
उत्तमपच्चत्थरणं	११५०	उदानगाथा	१००२

उदानं	१०००, १००१	उपड्डपटिवीसं	११६२
उदायित्येरो १०३४, १०५७, १२५१, १२६७		उपड्डुपड्डं	१०५१
उदायि, भिक्षु	१२५६	उपड्डं	१२०१, १३३१
उदुक्खलं	१३२६	उपतिस्सत्येरो	१३०१
उदोसितादीनि	११२८	उपतिस्सो	१०२३
उद्लोमं	११४६	उपधिविवेको, सुखो	१००५
उदुसुधं	१३०३	उपनन्दवत्थुकथा	१३१६
उद्दिस्स कत्तं	११६१	उपनन्दसक्यपुत्तवत्थुकथा	१२०१
उद्देकं दस्सति	११८४	उपनिस्सयपच्चयेन	१४८१
उद्देसभत्तादीनि	१२३७	उपरिभोजने	१०२५
उद्देसभत्तकथा	१३३५	उपरिवड्डितकण्हमत्तिका	११५१
उद्देसभत्तं	१३३५, १३४२, १३४४	उपलापेतब्बो	१११६
उद्देसाचरियो	११४८	उपसम्पदमालके	१०४५
उद्देसेन, दुत्तियेन	१३६७	उपसम्पदा	६६८, १०१२, १०१८,
उद्देसो	१०४३, ११२५		१०६२, १०६८, १०७७,
उद्दोसितो	१३८७		१०७८, १३६६
उद्लोमी	११४६	उपसम्पदाचरियो	११४८
उद्धारो	१५३२	उपसम्पदाविधिकथा	१०८८
उन्दूरक्खायितं	१४४८	उपसम्पदं अलत्थं	११५१
उन्निद्रयति	११३०	—पुच्छिस्सं	१४१७
उपकट्ठाय	११३२	उपसम्पन्नसमनन्तरा	१०३३
उपकण्णकं जप्पति	१४७२	उपसम्पादेतब्बपञ्चकादिकथा	१०३६
उपको	१०११	उपस्सयं	१३८७
उपगमनं	१४६७	—परम्परा	१४०८
उपघातिका	१४२४	उपसंहरथ	११६१
उपचारसमाधि	१४१६	उपहतिन्द्रियो	१४७२
उपचारसीमं	१२०६, १२१०, १४२८	उपादानक्खयो	११४४, ११४५
उपचिक्खायितं	१४४८	उपादाना, चत्तारो	१३६६
उपजानामेतस्स	११८३	उपादारूपानि	१०४५
उपज्झायमत्ता	११४८	उपालि	१०३४, १२२६, १२३२,
उपज्झायमूलकं, चीवरं	१०४५		१३६५, १३६८, १४८४
उपज्झायवत्तकथा	१०२५		१४६२, १४६३, १५०७
उपज्झायो	१०१६, १०२६, १०३०,	—आयस्मा	१२४६, १४५३
	१०४७, १०६६, १०६७	—दासको	१३६८
	१४३४	उपालित्येरो	१४५३
उपज्झं पठमं	१०८८	उपालिपञ्चकं	१४८४

उपालिपञ्चाकथा	१३६५	उपपन्नं पटिभानं	१४३८
उपालिपुच्छाकथा	१२१६	उपपलहत्यानि, तीणि	११८६
उपालिवत्थु	१०५५	उपपलिनियं	१०१०
उपासका कोसम्बका	१२२५	उब्बाहिलाय सम्मन्नितब्बो	१२७८
उपासको सीलवा	१४३२	उब्भतं होति, कठिनं	११७८
उपासकं	१०१६	उब्भिदं	११५४
उपासिका	१४४६	उभतोपञ्चत्तियं	१३६७
उपाहनत्यविक-पत्तत्यविकआयोगजंस-		उभतोव्यञ्जनकवत्थुकथा	१०७८
बद्धकादीनि	१२११	उभतोव्यञ्जनको	१०७८
उपाहनदण्डको	१३२७, १३७०	उभतोलोहितकूपधानं	११५०
उपाहनपुच्छनं	१३७१	उभतोविभङ्गखन्धक-	
उपाहनयुगतं	१३६०	परिवारविभत्तिदेसनं	१५३५
उपाहना	१०२६, १३२६	उभतोसङ्घस्स	१२१२
उपाहना, एकपटलिका	११५१	उभतोसुद्धिया	१०१७, १०१८
उपाहना पटिमुक्का	१०२६	उभयत्येनको	१०६६, १०७०
उपोसथकम्मस्स को भादि	१४५१	उभयमिस्सको	१०६२
उपोसथकम्मं	१११४, १४४२, १४५७	उभयस्स	१२२८
—न जानाति	१४८४	उभो नानप्पकारका	१४०५
उपोसथकारका, भिक्खू	११२५	उभोहि हत्येहि	१३७३
उपोसथखन्धकं	१०६०, ११३७	उरुवेलकस्सपो, आयस्मा	१०२१
उपोसथगारादिकथा	११०५	उरुवेलपाटिहारियकथा	१०१६
उपोसथङ्गानि	१५०४	उरुवेलवासिअग्गिपरिचारकानं, तापसानं	१०२१
उपोसथपवारणादिकरणभेदे	१०८६	उरुवेलवासी	१०२०
उपोसथपवारणादीसु	१०६६, १०७०	उरुवेलायं	६६७, ६६८
उपोसथपवारणं	१४८५, १४८६, १४६४	उरु	६६८, ६६९
उपोसथादिपुच्छाविस्सज्जना	१४५१	उलूकचम्मपरिक्खटा	११४७
उपोसथादिसङ्घकम्मकरणे	१०६५	उल्लिखितमत्तेन	११७५, ११७६
उपोसथा, द्वे	१४५७	उल्लुम्पतु मं	१४३३
उपोसथिकं	१३५४	उल्लोका पठमं ओहारेतब्बं	१०२६
उपोसथे	११४१, १२४३	उल्लोकं अकरित्वा	१३०२
—द्वे	११२६	उसभदानं	१४३७
उपोसथो	११०६, १११७, ११२०, ११२१,	उसीरपादुका	११४८
	११२२, १३६४, १३६७, १४२१,	उसीरमयं	१३००
	१४४२, १४४४, १४५१, १४६२,	उसुय्यकासीमं	१०६६
	१४८४, १५३१	उसूयपण्डको	१०६८, १०६९
उपोसथं नवविधं	१११७	उस्सङ्कितपरिसङ्कितो	१४३७

उस्सन्नं	११६१	उस्सितमन्ती	१४८५
उस्सयवादिता	१४०८	उस्सुक्कं	१०३०, १०३१, १२१७
उस्सया सन्नचयं च	१४०८	उळारं	११६८
उस्सादेता	१४८५	उळुङ्को	१३२६
उस्सावनन्तिकं	११६२	उळुम्पं	११६०
उस्साहो	११६७		

ऊ

ऊनदसवंसो	१४२८	ऊनवन्धनकस्सिका	१४०५
ऊनद्वादससम्मता	१४०५	ऊने गणे	१२४७
ऊनपञ्चवन्धनपत्तासिक्खापदं	१४०५	ऊरु	१०५०
ऊनपञ्चवस्सो	१४२५	ऊहता	१३७६

ए

एकअट्ठकथायं	१०१७	एकस्स छेजं	१५०५
एको	११५६	एकादस अन्तरायिका	१४४८
एकचङ्कमे	१२४५	—चीवरानि	१४४८
एकच्चियं	११६७	—धम्मदेसनामुट्टानानि	१४११
एकच्चो कप्पति	१३६२	—परमानि	१४४६
एकच्छन्ने आवासे	१२४४	—वरानि	१४४६
एकतो सुद्धिया	१०१७	—सीमादोसा	१४४६
एकत्तिसं, निस्सगिया पाचित्तिया	१३६७, १३६८	—पादुका	१४४८
एकन्तलोमी	११४६	एकादसवस्सिकं	१३३१
एकपटलिका, उपाहता	११५१	एकादसकवारवण्णना	१४४८
एकपट्टचीवरं	११७४	एकाधिप्पायं	१२०१
एकपण्णच्छत्तं	११६६	एकापञ्जत्ति	१३६६
एकपरियाकतं	१३८४	एकावत्तो	१४६३
एकपलासिकं	११४६	एकासने	१२४४
एकपल्लङ्केन	६६६	एकुत्तरिकनया	१४१६
एकपुग्गलपट्टिवीसो	१२१३	एकुप्पादा, एकनिरोधा	१४८३
एकभाजने	१२६१	—नानानिरोधा	१४८३
एकमूलप्पयोगं	१४८६	एकूपचारं	१३३७
एकवाचाय	१५०१	एकेत्थ, अट्ठवत्थुका	१४६६
एकसिक्खापदं	१३८६	—अप्पटिकम्मा	१४६८
एकसीममहाविहारे	११०५	—धम्मिका कता	१५०६
एकस्मि पक्खे	१२०५	—सम्मति	१५०६

एकेन सब्बसङ्गहो	१४६६	एवरूपं	१०१२
—समुद्धानेन	१३६७	एवंदिट्टिका	१०४६
एको, उपसम्पन्नो	१५१२	एसेव धम्मो	१०२४
—विकाले धञ्जरसो	१४६८	एहि अनादरि भिसा	१४०३
एकं उद्दालनकं	१४५४	एहिभिव्वूपसम्पदा	१०१२, १०२४, १०५६
—भेदनकं	१४५४	एळकचम्मं	१३२६
—वरसेय्यं	१३३३	एळकपादकपीठं	१२६६, १३२८
—समथं	१४६१	एळकलोमधोवायनं	१४०५
एकंसं चीवरं	१४५४	एळकलोमसमुद्धानवण्णना	१४०६
एणिमिगो	११५२	एळकलोमसिक्खापदं	१४०६
एतदत्था	१४७४	एळकलोमा द्वेसेय्या	१४०६
एते विभङ्गा	१२२८	एळकलोमानि	१४०१
एरकतिरां	११५१	एळालुकानि	११६८
एरगु	११५१		

ओ

ओकपुण्णोहि	११७१	ओभासना, तयो	१४६६
ओकारो	११६१	ओभासयमन्तलिखं	१००२
ओकासकम्मं	१४२६, १४७५	ओमसवादो	१४०३
ओकासो	१०८६	ओमुक्कं	११४७
ओगणेन	१०५५	ओरतो भोगं	१०२६
ओगुम्फियन्ती	११५०	ओरमत्तकं	१२७२
ओगुम्फेत्वा उल्लित्तावलितं कातुं	११८६	ओरिमवारगामे	१३४६
ओघपुण्णोहि	११७१	ओरेनद्धभासनहानसिक्खापदं	१४०६
ओणोजनं	१२३७	ओवट्टिकरणमत्तेन	११७६
ओतमसिको	१४६३	ओवट्टिकं	११६७, १२८२
ओतारो	१४४२	ओवद्वेय्यकरणमत्तेन	११६६
ओत्तिण्णानोत्तिणं	१४७१	ओवादो	१०३१, १३८४, १४०२
ओत्थरकं	१२८६	ओसधहरीतकं	१००६
ओदिस्सकं, परिहारं	१०४६	ओसारकं	१३०३
ओधानसमोधानो	१२६०, १२६७	ओसारणा	१२१६, १२२८, १५११, १५३१, १५३२
ओनीतपत्तपाणिं	१०२२	ओसारणीयं पञ्चत्तं	१५३३
ओपक्कमिकपण्डको	१०६८, १०६९	अंसबद्धको	११५४, १३६०
ओपानभूतं	११६१		
ओभगोभगं	१२२५		

क

ककुधे अधिवत्या देवता	१०२० १-३४१	कण्टकरुखो	११६४
ककुसन्धो	१३०५, १५३४	कण्ठसुत्तकं	१२८२
कक्खळत्ताय वाळत्ताय	१२७३	कण्डकनासनाय	१०६८
कह्वा	१००१	कण्डकसामणोरवत्यु	१०६७
—सोळस	१००१	कण्डकसिक्खापदवण्णनायं	१०६७
कच्चाना	११५६	कण्डरच्छिन्नो	१०८१
कच्छु	१०१५	कण्डुकसरणमत्तेन	११७६
कच्चनको	११६६, १३३०	कण्डुप्पटिच्छादि	१४४६
कटकन्दरवासी, फुस्सदेवत्यरो	१४३८	कण्डुलं	११६४
कटच्छु	१३२६	कण्डुसकं	११६७
कटच्छुपरिस्सावनं	१२८६	कण्णकितायो	१२८७
कटसारको १०२६, ११५१, १३२६, १३३४		कण्णच्छिन्नो	१०८०
कटाकटं	११५६	कण्णनासच्छिन्नो	१०८१
कटाहं	१३२१	कण्णपिलन्धनं	११५०, १२८१
कटिसुत्तकं	१२८२	कण्णभगन्दरिको	१०८३
कट्टिस्सं	११४६	कण्णमलहरणो	१३२५
कट्टुम्बो	११६६	कण्हकम्मो	१४७८
कठिनक्खन्धकं	११७१	कण्हमत्तिकुत्तरा	११५१
कठिनचीवरं	११७३	कण्हा, अहारिदुकवण्णा	११४६
कठिनत्थारवग्गवण्णना	१४६३	कण्हुत्तरा	११५१
कठिनत्थारसाढकं	११*३	कतकं	१२६२, १२६७
कठिनदानं	१५१४	कतचीवरं	१४४४
कठिनदायको	११७७	कतदण्डकम्मो	१०४६, १०५०
कठिनरज्जुं	१२८८	कतपरिकम्मचम्मच्छिद्दनकं	१३२६
कठिनसमुद्धानवण्णना	१४०७	कताकताय	१३७८
कठिनसाढको	११७४	कता, कायमानसिका	१४०२
कठिनस्स पलिबोधा, द्वे	११८०	कतापत्तिवारादिवण्णना	१३६८
कठिनादिजानितब्बविभागवण्णना	१४८३	कतापत्तिवारो	१३६८
कठिनानुजाननकथा	११७१	कति, अगारवा	१४१२
कठिनुद्धारो	१४०४, १५१४, १५३२	—आपत्तियो	१४१२, १४६६
कठिनं	११७२, १२८८, १४१७	—समुक्कट्टपदानं	१४१७
—अत्यतं	११७५	—आपत्तिसमुद्धानानि	१४१२
—अनत्यतं	११७५	—उक्कोटा	१४६१
—उभतं होति	११७८	—ठानानि	१५२१
कणिर्कारपुप्फवण्णा, पीत्तिका	११४६	—कम्मनि	१५०७

कतिकवत्तं	१२२६, १५२७	कम्बलानुजाननादिकथा	११८७
कतिकाय	१२०८	कम्मक्खन्धकं	१२३१
कतिपुच्छावारतब्बता	१४१२	कम्मञ्जा	११४४
कतिमी	१११८	कम्मदोसा, द्वादस	१५०६
कतिसतं रत्तिसतं आपत्तियो	१५०५	कम्मपादवृत्ति	१४८७
कतो न पुन पटिग्गहेतब्बो	११५६	कम्मप्पत्ता, भिक्खु	१२७७
कत्तरयट्ठि	१२२५, १३२७, १३२६	कम्मप्पत्तो	१२१८
कत्तरसुप्पे	११८१	कम्मलक्खणं	१५२१, १५२४, १५११, १५३२
कत्तरिकाय	१२६३	कम्मवग्गवण्णना	१५१४
कत्तिकचातुमासिनिया	११३८	कम्मवाचापरियोसानं	१४५१
कत्तिकपुण्णमदिवसे	१४२६	कम्मविपाको	१०४६
कत्तिकमासं	१५१६	कम्मसम्पत्तियो, चतस्सो	१५०६
कथानुसन्धि	१४६६	कम्मस्स करणं	१४८६
कथामगो	१३५५	—किरिया	१४६७
कथिनाफासुपस्सयं	१४०४	—वत्थु	१४८६
कथेतवे	१२२७	—वृपसमं	१४८६
कथं पट्टीनं	१०२१	कम्माकम्मानि	१४६२
कदलिमिगपवरपच्चत्थरणं	११५०	कम्मानि	१५१४
कद्दमोदकेन	१३८३	—चत्तारि	१४५७, १४७८, १५२१
कपणो	१३६४	—छयिमानि	१२१७
कपल्लं	११५४	—सत्त	१५३२
कपिलवत्थुवासीनं	१०५७	कम्मार	१३२६
कपिलवत्थुं	१०५६, १०५७, १०५६, १०६१	कम्मारपुत्तो, चुन्दो	११८६
कपिलसुत्तपरियोसाने	११६२	कम्मारभण्डुवत्थादिकथा	१०५४
कपिसीसकं	१२८६	कम्मारभण्डू	१०५४
कप्पियकारका	१०५३, १३१२	कम्मारहो	१५२१
कप्पियकुटि	११६२, १०६३	कम्मिका	१२३६
कप्पियभण्डं	१०५१	कम्मे, चतुरवग्गकरणे	१५३२
कप्पियभूमिअनुजाननादिकथा	११६२	कम्मं	१२३६, १३८३, १४८६
कम्मलक्खणविनिच्छयो	१५२४	—च अधिकरणं चा	१४७७
कप्पियलोहभण्डे	१३२५	—च तं कुप्पेथ्य वग्गपच्चया	१५१०
कप्पं	१३६४	—धम्मा	१२१७
कबळिकं	११५५	—नप्पटिप्पस्सम्भेनब्बं	१२८४
कमलपादुका	११४८	—वा निक्खिपति	१३७४
कम्बलपादुका	११४८	—विनया	१२१७
कम्बलमद्दनमत्तेन	११७६	—सत्थुसासना	१२१७

करकटको	१२६०	कायकम्मं, वचीकम्मं	१२२२
करञ्ज	१२५३	कायदुच्चरितं	१४३०
करणदुक्कटा	१४२३	कायपरिहारियाणि	१०७१
करणविपन्नं	१४८२	कायबन्धनानि, द्वे	११६६
करणसन्निधि	११७७	कायबन्धनं	१३६०
करणं	१४६७	कायमानसिका, कता	१४०२
करण्डो, अतिरेकप्पमाणो	१३२६	कायवचीविञ्जत्तियो	१४३२
करमरानीतो	१०५२	कायवाचसिकानि	१४६८
करवीकत्तिस्सत्थेरो	११०४, ११६५, १२४३	कायसंसग्गो	१२५६, १४०१, १४५५
करुणापुब्बभागो	१००५	कायिकवाचसिको	१२३४, १४२८
कलन्दपुत्तं, सुदिन्नं	१३६६	कायिका, कत्ति आपत्तियो	१४६६
कलहकारका, भिक्खु	१५३१	—छ आपत्तियो	१४६६
कलहकारको	१२१६	कायिकादिआपत्तिवण्णना	१४६६
कलावुकं	१२६४	कायिकानि	१५१
कल्याणवाक्करणा	१२६७	कायिकेन, दवेन	१२३३
कल्लं वचनाया	११४१	कायिको अनाचारो	१२३३, १४२६
कवाटपिटुं	१०२६	—द्वो	१२३३, १४२८
कसम्बुजातं	१३७७	—भिच्छाजीवो	१२३३, १४२६
कसावपरिभण्डं	१३१५	कायिकं उपघातिकं	१२३३
कसाहतो	१०४६, १०५०	कायूरादीनि	१२८२
कसिकम्मं	१२३६	कायेन पटिकोसना	१४२४
कसिभण्डं	१३२६	कारकसङ्घं	१४०७
कसिवणिजादीनि	११४३	कारको	१४६४
कस्सपगोत्तभिक्खुवत्थुकथा	१२१७	कारभेदको, चोरो	१०४६
कस्सपो	१३०५, १५३४	कारञ्जता	१३८०
का उसूया विजानतं	१०२५	कारो	१०४६
काकुड्डेपकं	१०५५	कालकुट्टं	१०४६
काको, दासो	११८५	कालङ्कते	१२०२
काकोखसद्दं	११६२	कालचीवरं	११६०, १४०४
काणो	१०८५	कालविपन्नं	१४८२
कामभवे असत्तं	१०२१	कालागतं	१२२७
कामवितक्कं	६६८	काले पटिगहितं	११५३
कामा	१००२	कालेन वदति	१३८०
कामानं समत्तिकम्भो	१००५	कालं सरति	१११८
कायकम्मं	१४१४	काससोससेम्हादिना	१०३३
कायकम्मं, भेत्तं	१४१४	कासिकोसलरट्टादीनं	१२०७

कासिराजा	११८७	कुटि	१४५५
कासीनं पुरं	१०११	—टङ्कितमञ्चादिभेदा	११३३
काळञ्जनं	११५४	कुटिकणो	११५०
काळुलोणं	११५४	कुटिगेहं	१०६६
काळुदायिप्पभूतयो, सक्ककुमारा	१३६२	कुटिभत्तं	१३५७
काळुदारि, अमच्चं	१०५६	कुटिवत्थुदेसना	१५१४
काळुदायी	१०५७	कुटिवत्थुविहारवत्थुदेसना	१५३२
किच्चयता करणीयता	१२७५	कुटुम्बियगणो	११८१
किच्चयनिदानं	१४६५	कुट्टजातिका	१०४७
किच्चाधिकरणं उक्कोटेन्तो	१४६१	कुट्टादयो	१०४६
किटिभदल्लुकच्छुआदिप्पभेदं	१०४६	कुट्टि	१३०६
किण्णेन पूरेतुं	१२८७	कुट्टं	१०४६
किम्पिमाया	११५८	—पदुमपुण्डरीकपत्तवणं	१०४७
किरियतो समुट्ठिता	१४१६	कुठारियं	१३२६
किरियवादिनो	१०४६	कुड्डमूलं	१०२३
किरियाकिरियतो	१४१६	कुड्डे	१४८१
किरिया मज्जे	१४५१, २४८२	कुड्डं	१०६६
किलञ्जच्छत्तं	११६६	कुणी	१०८५
किलमथो	१००८	कुण्डकमत्तिकं	१३०२
किलासो	१०४७	कुण्डिका	११६६, १३३०
किसकोवदानो	१०२१	कुत्तकं	११४६
किस्स फासु होत्ति	१०६०	कुदालो	१३२६
किन्तिदानो	१४६६	कुद्धो, आराधको	१५१२
किन्तिमित्तं, पुरत्थिमाय दिसाय	१०६१	कुन्थकिपिल्लिकं	१०६७
किपभवं	१४६४	कुप्पनसभावो	१०४५
किसमुट्ठानं	१४६५	कुप्पं करिस्सामि	१२६३
किसमुदयं	१४६४	कुमारिभूता, तिस्सो	१४०५
किसम्भारं	१४६५	कुमारि, सालवर्ति	११८१
किसुकपुप्फं	११६४	कुम्भकारिकं	१२६७
कीटागिरिवत्थुस्मि	१३२२	कुम्भण्ड	११६८
कुक्कुक्तेन	११७७	कुम्भत्थेनकेहि	१३८२
कुक्कुक्चपकतपन्नरसके	११२४	कुम्मगं	१४७२
कुक्कुसं मत्तिकं	१३८८	कुररघरे	११५०
कुञ्चिका	१३२५	कुरुङ्गमिगो	११५२
कुञ्चिकायो, तिस्सो	१२६६	कुरुन्निआदीसु	१२६६
कुञ्जरनागमासदो	१३६३	कुरुन्दि	१५३५

कुरुन्दिमहापञ्चरीसु	११६२, ११६३, ११७८, १२६४	केणियज्जटिलवत्थुकथा	११६६
कुरुन्दिं	१०६४, १०६८, १०६९, १०५३, १०७५, १०७९, १०८८, १११४, ११४६, ११६७, ११६९, ११७६, ११९३, १२३७, १२४२, १२४४, १२४५, १२५४, १२६७, १२८५, १२८८, १३०२, १३११, १३१३, १३१७, १३२८, १३२९, १३३१, १३४७, १३४८, १४२०, १४४६, १४४८, १४८८, १४९८, १४९९, १५२०	केनाभतं केरलभोगो केसहरणसत्यकं केसोरोपनं कोच्छं कोजवं कोटिअग्घनकं कोटिकण्णो कोटिसन्धरं कोटुको कोट्टासो —द्वे कोगागमनो कोधनो कोमारभच्चो, जीवको कोलञ्जा कोलट्टिमत्तको कोलाहलं कोलितो कोसम्बकखन्धकं कोसम्बकभिक्षूतं कोसम्बकविवादकथा कोसम्बका, उपासका कोसलरञ्जो कोसलेसु पच्छिमदिसाभागेरट्टं पावेय्यं कोसिया सुद्धद्वेभागा कोसेय्यं कोळिविसो, सोणो कंसमयो	१३९८ १२०७ १०१५ १०१५ १२८२, १३००, १३२८ ११८७ ११५० ११५० १३०४ १२९०, १३०४ १००२, १२१२ १३९६ १३०५, १५३४ १४९१ ११८७ १०६९ १०४७ ११९१ १०२३ १२२१ ११२६ १२२१ ११२५ ११७१ ११७१ १४०५ ११४९ ११४३ १२८५
कुरुविन्दकमुत्तिया	१२८१		
कुलपदे	१४७४		
कुलपुत्तानं, अङ्गमगधवासीनं	१०५७		
कुलमच्छरिनी	१४०४		
कुलालभाजनं	१३३०		
कुलीरपादको	१३२१		
कुलुपच्छेदाय	१०२५		
कुल्लकविहारेन	१३९०		
कुलं	११६१		
कुल्लं	११६०		
कुसचीरादिपटिक्खेपकथा	१२०४		
कुसलकम्मं	१४४२		
कुसलचित्तो आपञ्जति	१४२६, १४९५		
—वुट्ठाति	१४९५		
कुसलचित्तं	१४५८		
कुसलेन बुद्धिमता	१४६८		
कुसलेहि चिन्तिता	१५१३		
कुसलो	११४४		

ख

खज्जकं	११९२	खण्डं	१३०५
खज्जो	१०८५	खतो	१४७२
खण्डनिमित्ता	१५२०	—उपहतिन्द्रियो	१४७२
खण्डसीमा	११०१, १२०६	खन्धकपरिवारं	१४८७, १४८८

खन्धकपुच्छावारो	१४२७	खीरपासारामयानि	१३२५
खन्धकभाणकत्येरा	११७३	खीरपिठका	१०४७
खन्धकवत्तं	१३१७	खीरभक्तसलाकाय	१३५०
खन्धको	१४००, १४६८, १५३१	खुज्जो	१०८१
खन्ध-समुद्रान-अधिकरण-समथ-सङ्गहा	१५३४	खुद्कवत्थुकथा	१२६२
खरपिठका	१०४७	खुद्कवण्णनायं	११५३
खलितं	१४५८	खुद्कवत्थुखन्धकं	१२८१
खल्लकवद्धा	११४७	खुद्कसत्थकं	१३२६
खादन्तरस तिरसो	१५०२	खुद्का	१४५६
खान्तो	१४६३	—द्वावीसति	१४५५
खारिकाजं	१०२०	खुद्के विहारे	१३३०
खीणकिलेसं	११५१	खुद्को	१३२५
खीणकोलञ्जो	१०६६	खुदानुखुद्कसिक्खापदकथा	१३८६
खीणपरिब्वयो	१५२८	खुरभण्डं	११६८
खीणासवो, भिक्खु	१४३०, १४६०	खुरसिपाटिकं	१२६३
		खेळासकस्स	१३६३

ग

गग्गभिकखुसदिसस्स, उम्मत्तकस्स	१५१६	गति मिगानं पवनं	१४६०
नगराय, पोक्खरणिगातीरे	१२१७	गतिं न नासेन्तो सम्परायिकं	१४६८
गङ्गामहियाय	११४८	गन्धचुण्णो	१०१६
गङ्गाय नदिया	१२४८	गन्धव्वहत्थकेन	१२८१
गणङ्गरुपाहना	११४६, ११५२, १३६६	गब्धिं पायन्तिया	१४०४
गणतूपगं	११५२	गमनसिक्खापदं	१४०६
गणपवारणा	१४२७	गमिकवत्तकथा	१३७२
गगपूरको	११७३	गमिकादिनिस्सयवत्थुकथा	१०८७
गणबन्धिकं	१०३४	गमिको	१४३३
गणभोजनं	११७२	गमियभत्ते	१३५५
गणमज्जे	१४२८	गमियवत्तं	१०५६
गणविकालसन्निधी	१४०६	गम्भीरे आणविसये	१०२४
गरुपोसथो	१४२७	गयं	१०११
गणो	१४२७, १०४७, १२४७	गरुकरणो	१४१४
गणं विभङ्गं दुब्बलं	१४०४	गरुका	१३६८, १४१६, १४२०
गण्ठिका	१३३०, १४४६	गरुकापत्ति	१४६७, १५१८
गण्डुमत्तिकं	१३०२	गरुको होति	११६८
गण्डो	१०४७	गरुभण्डं	१२०३
गतपटियागतं	१४३७, १४४८	गलगण्डी	१०८१

गवाघातनं	११४४	गिलानस्स छत्तं	१२६२
गहननिस्सितो	१४६३, १४८०	—पतिरूपं	१३०५
गहपति	११६३	गिलानुपट्टाकभत्तं	१३५६
—अचुतो	१३०५	गिलानुपट्टाको	१२०३, १२०४
—अनाथपिण्डको	१३०४	गिलानो	११६८, १२२७, १२४३, १४२७,
—उगो	१३०५		१४३६
गहिपतिचीवरं	११८७	गिलानं पटिवेदेय्यं	११८१
गहपति, पुनब्बसुमित्तो	१३०४	गिहिगन्धं	१०१६
—सिरिवड्ढो	१३०४	गिहिपटिसंयुत्तं	१२७४, १४२०
—सुदत्तो	१३०५	गिहिपरिक्खारो	१४३१
—सुमङ्गलो	१३०५	गिहिपरिभुत्तं	११६४
—सोत्थिजो	१३०५	गिहिपारुत्तं	१२६४
गहितागहितं	११८६	गिहिलिङ्गं	१०७१
गाथावत्तं	१२८३	गिहिसंसट्ठो	१२१६
गामकावासं	१२०१	गिहीनं अनुकम्पाय	१५३३
गामखेत्तसदिसा	१५२०	गिहीनं बुद्धस्स अवण्णं	१२३४
गामघातं	१०४८	गीतं	१२८३
गामनिगमनगरअभन्तरउदकुक्खेपसीमा	१२०७	गीवेय्यकं	११६६
गामन्तरे चतस्सो	१४८४	गुणकं	१२६४
गामबन्धनं	१०४६	गुत्तागुत्तं	११६०
गाममुद्वा	१२८१	गुत्तं	११५१
गाममोद्वा	१२८१	गुहा	१२६८, १३१२
गामसीमा	१२०६	गुळकभत्तं	१३५८
गामसीमादिकथा	११०८	गुळादिअनुजाननकथा	११५६
गामूपचारो	११०७	गूळहकं	१२७८
गामो	११०७, १४३५	गेरुको	११५४
गारवो, धम्मे	१४१३	गेहसम्भाररूपं	१३२६
—बुद्धे	१४१३	गेहसितं पेमं	१०३२
—सद्धे	१४१३	गोकण्टकहत्ता	११५१
गिम्हे	१४२६	गोखायितं	१४४८
गिरगसमज्जं	१०२३	गोघंसिकाय	१२८६
गिरं नो च परे भरोय्या	१५०६	गोचरगामो	११५०
गिलानभत्तं	१६५६	गोचरो	१३७०
गिलानभेसज्जं	१५२५	गोतमस्स, समगस्स	११६६
गिलानवत्थुकथा	१२०२	गोत्तेन	१०८८
गिलानस्स गुळं	११५६	गोथना	१०४७
		गोधा	११५७

गोधापिट्टिसदिसचुण्णओकिरणकसरीरं	१०४६	गो-महिस-सस-विळारादयो	११५२
गोनको	११४६	गोरक्खकम्मं	१२३६
गोनिसादिका	११६३	गोरसे, पञ्च	११६६
गोपानसियो	१२६०, १३३०	गोलोमिकं	१२६३

घ

घटको	१३२५	घट्टनमुगारो	१३२८
घटपिधानादि	१३३०	घनपुप्फको	११४६
घटिकटाहं	१२८६	घरदासिया, पुत्तो	१०५२
घटिकपालं	१२८६	घरमङ्गलं	१०६१
घटिका	१२८६	घरावासत्थं	१३६२
घट्टनफलकं	१३२८	घरूपचारो	१३३७

च

चक्कलिकं	१२६६, १३३४	चतुक्कवारवण्णना	१४३०
चक्कवट्टकं	१२६०	चतुचत्तालीस सिक्खापदानि	१४१०
चक्कवाळसीमा	१२०६, १२०७	चतुत्थज्झानं	१०५८
चक्खुकरणी	१०१२	चतुद्दिसा	१००७
चङ्कमनभिसि	१३०१	चतुन्नं, अधिकरणानं	१३६८
चङ्कोटकं	१३२६	—कम्मनं	१०७८
चण्डकालिकाय भिक्खुनिया	१५०२	—देसनाय	१५०४
चण्डकाळी	१५३२	—विपत्तीनं	१३६७, १३६८
चण्डालकाली	१४४८	चतुपारिसुद्धिसीलं	१०६७
चण्डो निसेधेतब्बो	१४७५	चतुब्बिधो, परिवासो	१२३६
चतस्सो, आपत्तियो	१४६५, १५०१	चतुब्बिधो समयो	१४८७
—कम्मसम्पत्तियो	१५०६	चतुब्बिधं, पुब्बकरणं	१४३५
—तिणजातियो	११५१	—मानत्तं	१२४८
—नदिपारपच्चया	१४६७	—सङ्खकम्मं	१४६५
—परिसा	१३८२	—सम्मुखाविनयं	
—भिक्खुसम्मुत्तियो	१४३६	चतुभित्तिथेलेरो	१०६६
—मेथुनपच्चया	१५००	चतुभूमकधम्मं	१०११
—विपत्तियो	१४४१, १४८६	चतुमहापदेसकथा	११६८
—विभत्तियो	१४५७	चतुरङ्गुलमतो	१३२६
चतुअरियसच्चधम्मा	१०००	चतुरङ्गुलं कण्ठां	१०२८
चतुकण्णकं	१२६४	चतुरस्सकं	१२६३
चतुक्कभत्तं	१३५८	चतुरस्सपीठं	१२६६

चतुरेत्य नवका वृत्ता	१५००	चत्तारो पटिगहे	१४६७
चतुरो जना संविधाया	१५०६	—पाटिदेसनीया	१४५६
चतुवगगकरणादिकथा	१२१८	—पातिमोकबुद्देसा	१११५
चतुवगगकरणं	१२१८, १५३२	—पाराजिकां	१११५, १३६७, १४६५
चतुविपत्तिवण्णना	१४५३	—पाराजिका धम्मा	१३६७
चतुवीसतिया आकारेहि	१४८३	—पाराजिका, विनयपरियायेन	१३६८
चतुसच्चधम्मा	१००१	—पुब्बकिच्चा	१४३५
चतुस्सालभत्ते	१२३८	—मग्गा	१०६४
चतुसु, कप्पियभूमीमु	११६४, ११६५	—महापदेसा	११६८, १४३२, १४६८,
चतुसु, दिसासु	१०६४		१४८७, १४८८
—पासाणकेसु	१३७२	—रसा	११६७
—मग्गेसु	६६६	—सत्तिपट्टाना	१३६६, १३६८
—पहापदेसु		—समये	१४६१
चतुहि यच्चहि	१३७२	—सम्मपधाना	१३६६, १३६७
—पच्चहि दिट्ठि	१४८८	—सामुक्कंसा	१४३२
चत्तारि, अधिकरणानि	१४४१, १४५७, १५०६	चत्तेन	११८०
—अनञ्जपाचित्तियानि	१४३६	चन्दकिन्नरीजातकं	१०६१
—अपलोकनकम्मानी	१४७६	चन्दनगण्ठि	१२८४
—असङ्ख्येयानि	१००३	चन्दनं	११५४
—कम्मनि	१४५७, १५२१	चन्दमण्डलं	१४२७
—आणसतानि	१४५२	चम्पेय्यके विनयवत्थुस्मि	१३६२
—पाराजिकानि	१३८६, १४३३	चम्पेय्यक्खन्धकं	१२१७, १२३२
—भत्तानि	१३४४, १३५८	चम्मकार	१३२६
—महाभूतानि	१०४५	चम्मक्खन्धकं	११४३
—महाविकटानि	१४३२	चम्मखण्डं	१२६०
—सङ्घकिच्चानि	१४४१, १४८६	चम्मत्थरणं	१३६६
—सिक्खापदानि	१३६६, १४१०	चम्मानि, अत्थरणानि	११५२
चत्तारो, आपत्तिक्खन्धा	१४६७	चयनिट्टिका	१३३०
—इट्ठिपादा	१३६६	चरियाय	१०१२
—उपादाना	१३६६	चलकानि	१२८७
—थेरा	१४३६	चाटि	११३३, ११५५
—दासा	१०५२	चातुद्दसिको	१११४, ११३६
—निस्सया	१०३४	चातुद्दसे	१०६१, ११२४
चत्तारोनिस्सयादिकथा	१०८६	चातुमासं निसीदनेन	१२६०
चत्तारो, पत्तकला	१४३५	चावनाधिप्पायो	१४८६
—पत्ते	१००७	चिण्णमानत्तो	१२४६

चित्तकम्मकतं	१३२०, १३३४	चीवरं उपज्झायमूलकं	१०४५
चित्तकम्मदानं	१४३७	—रज्जन्तेन	१०३२
चित्तको	११४६	चुण्णं सन्नेतव्वं	१०२६
चित्तागारं	१४०६	चुत्तिकाले	१०७६
चित्रा	११४७, ११५०	चुदितको	१४२०, १४७५
चिपिटनासिको	१०८३	चुद्दस परमानि	१४४३
चिपिटहनुको	१०८४	चुद्दसपरमं ति वुच्चति	१५०४
चिमिलिका	१३००	चुद्दस, भत्तानि	१३५७
चिमिलिकायो, द्वे	११७६	चुद्दसमूलप्पयोगं	१४८६
चिरपटिका	१०२०	चुद्दस, मूलानि	१४६५
चीनपट्टं	११६६	—सङ्घादिसेसा	१३६७
चीवरकम्मं	१३७१	चुन्दकार	१३२६
चीवरक्खन्धकं	१०४६, ११८१	चुन्दो, कम्मरपुत्तो	११८६
चीवरदण्डसत्थकादिकथा	१२८७	चुल्लमाता	१०७६
चीवरधोवनफलकं	१३२८	चुल्लमातामहामातादयो	११८१
चीवरधोवनरज्जनादीनि	१०४३	चुल्लवग्गो	१२३१
चीवरनिदहकं	११८६, ११९०	चुल्लमुद्धन्तो	११५६
चीवरपटिग्गाहकसम्मुत्तिकथा	११८८	चूळसङ्गामो	१४७३
चीवरपटिग्गाहकं	११८८	चेतियकिच्चं	१५२६
चीवरपटिवीसं	११९२	चेतियधरं	१२४४, १३१३
चीवरपलिबोधो	११७८, ११७९	चेतियङ्गं	१३७१, १४३६
चीवरपेसनवत्थूनि	१२०५	चेतियट्ठानं	१४१३
चीवरभिंसि	११९६	चेतियपूजं	१२१४
चीवररज्जनकथा	११९४	चेतियं	११४०, १३१०, १३१५, १३५३
चीवरविकलकं	११९४	चेलकण्णो	११८५
चीवरविचारणमत्तेन	११७६	चेलपडिकं	११९१
चीवरविप्पवासो	११७२	चेतियमहापासादपटिसङ्खरणादीनि	१०४३
चीवरविभङ्गं	१४०४	चेतिये, सुप्पतिट्ठे	१०२०
चीवरसंयुत्ते	१४१७	चोचपानं	११६७
चीवरानि, छ	११६६	चोदकचुदितकपटिसंयुत्तकथा	१३८०
—नव	१४४६	चोदकपुच्छाविसज्जनावण्णना	१४७१
चीवरुप्पादो	११७२	चोदकेनउपट्टायेतव्वकथा	१३८०
चीवरं	११७३, ११८८, १२१६	चोदकेनपञ्चवेक्खितव्वधम्मकथा	१३७६
—अतिरेकं	१४०१	चोदको	१४२०, १४७५
—अनुबन्धना	१४०७	चोदना	१४६८
—आदाय	११७८	—सारणत्थाय	१४६८, १४७५

चोदनाकण्डं	१४७१	चोरो कारभेदको	१०४६
चोदनाकथा	१११७	चोळकपादपुञ्छनं	१२६६
चोदनादिपुञ्छाविस्सज्जनावण्णना	१४६८	चोळकं	१२८५, १३३४
चोदनाय को आदि	१४७१	चोळपट्टादीसु	१३८५
चोरन्तरायो	१११५	चोळभिसि	१३०१
चोरवत्थुकथा	१०४८	चोळभोगो	१२०७

छ

छ, आनिसंसा	११६२, १४४३	छत्तमुट्टिपणं	१३२६
—आपत्तियो	१४४३, १४६६, १५०२	छत्तसलाका	१३२७
—आपत्तियो, कायिका	१४६६	छत्तानि, तीणि	११६६
—आपत्तिसमुद्धानानि	१४१६	छत्तिसं समुद्धाना	१३६७
—इन्द्रियानि	१३६६, १३६७	छत्तुपाहनं	१४१०
—ऊनदियड्डसत्ता	१५०७	छत्तं	१५२५
—कम्मानि	१४४३, १५०६, १५१४	—यानं च सङ्घाटि	१४१०
—चीवरानि	११६६, १४८२	छदनिट्टिका	१३३०
—छेदनकानि	१४५४	छन्ददानादिकथा	११२१
—ठनानि	११४४	छन्ददायको	१४१८, १४६४
—परमानि	१४४३	छन्दपवारणं	१४५१
—नलानि	१३६६, १३६७	छन्दपरिसुद्धि	१५२६
—मातिकापदानि	१२७१	छन्दपरिसुद्धिउत्तुक्खानं	१४३५
—मूलानि	१४६५	छन्दागति	१४६३, ११८८
—वाचसिका	१४६६	छन्दारहो	१५२१
—वोहारपच्चया	१५०२	छन्दं	११२१, १४०४, १४०७, १५१४
—सङ्घादिसेसा	१४५५	छन्दं उज्जिघिका द्वे च	१४०६
—सण्पट्टिकम्मा	१४६८	छन्नमतिवस्सति	१३७७, १४५६
—समथा	१५०६	छन्नवत्थुस्मि	१२३५
—समुद्धानानि	१४६७	छन्नस्स भिक्खुनो	१५१५
—सामीचियो	१४४२, १४४३	छन्नं, आपत्तिसमुद्धानानं	१३६८
—सिक्खापदानि	१३६७, १५३४	छप्पञ्चवरिसकं	१६३१
छकरणं	११५४, ११६४	छप्पञ्चसलाका	१३५१
छक्कवारवण्णना	१४४२	छब्बग्गिया	१११३
छत्तालीसु सिक्खापदानि	१४३२	छब्बस्सानि निसीदनं	१४०५
छत्तकुट्टिका	११३३	छमूलप्पयोगं	१४८६
छत्तदण्डो	१३२७	छयिमानि, कम्मानि	१२१७
छत्तमङ्गलं	१०६१	छवकुट्टिकाय	११३३

छसक्यपब्बजाकथा	१२६२	छिन्दन्तस्स आपत्ति	१५११
छहाकारेहि	१४४३	—तिस्सो	१५००
छहि, अभिञ्जाहि	१३६५	छिन्नकचीवरानुजाननकथा	११६५
छादेन्तस्स, तिस्सो	१४६६	छिन्नग्गानि	१२२५
छायानिमित्ता	१५२०	छिन्निरियापथो	१०८५
छाया, मेतब्बा	१०८६	छेज्जं सिया मेथुनधम्मपच्चया	१५१२
छारत्तं १२४६, १२४८, १२४९, १२६८		छेदनकायिवण्णना	१४५४
छिद्दसाठको	१४१५	छेदनकानि, छ	१४५४
छिन्दन्तस्स अनापत्ति	१५११	छेदनके पाचित्तियं	१३६२
		छेदनमत्तेन	११७६

ज

जघनं	१६८५	जरगवो	१४३८
जङ्घेय्यकं	११६६	जरादुब्बलो	१०८५
जच्चन्धो, अन्धो	१०८५	जरामरणं, कतमं	१००१
जटिला भणन्ति	१०२०	जहितवत्थुका	११६४
जतुमट्ठं	१४०२	जातककथा	१३६७
जनपदकल्याणी	१०६१	जातकवत्तं	१२८३
जनपदबन्धनं	१०४६	जातरूपरजतपटिग्गहणा, वेरमणी	१०१८
जनपदसीमा	१२०६, १२०७	जातस्सरसमुद्देशु	१११०
जनपदा	१२०७	जातस्सरो	११०६, १११२, १११३
जनपदे, मगधनामके	१०४६	जातिदासो	१०५२
जना, तिण्णा मेधाविनो	११६०	जानाति	१२७२
जनिका	१०७६	जालवातपानं	१२६६
जनेत्तियो, अट्ठ	११७८	जिगुच्छति	१०७५
जन्ताघरपटिच्छादि	१४२७	जिण्णचीवरो	११७३
जन्ताघरवत्तादिकथा	१३७५	जिनो	१५३५
जन्ताघरवत्ते	१३७५	जीवको ११८२, ११८३, ११८६, १४४८	
जन्ताघरसाला	११२८	—कोमारभच्चो	११८७
जन्ताघरं	११२८, १२६०	जीवककोमारभच्चकथा	१०४६
जन्तु	११५१	जीविकतन्तरायो	१११५
जनं उस्सारेत्वा	११८४	जीवकवत्थुकथा	११८१
जम्बुकोलचेतियङ्गणं	१४३६	जुण्हे आपजति	१४२६
जम्बुदीपे ११६८, १२०७, १३०६		जेगुच्छं मे सप्पि	११८४
जम्बुपानं	११६७	जेतबने, विहारे	१३०४
जयसुमनपुष्पवण्णा, लोहितिका	११४६		

झ

भायतो	१०००	भायितुं च विपस्सितुं	१२६८
—ब्राह्मणस्स	१००१		

ञ

अत्ति कम्मट्ठानभेदे	१५२६	अत्तिया वृपसमं	१४८७
अत्तिकम्मं	१२७५, १५१४, १५३१	—समयं	१४८७
अत्तिकिच्चानि	१४६८	अत्तियो तिस्रो	१५३२
अत्तिचतुत्थकम्मउपसम्पदा	१०३३	—द्वे	१५३१
अत्तिचतुत्थकम्मट्ठानभेदे	१५३२	अत्तिसम्पदा	१४७१
अत्तिचतुत्थकम्मवाचामत्तं	१०३३	अत्ति	१४४१, १४८७, १५१७
अत्तिचतुत्थकम्मं	१२७५, १५१४, १५१५	आणसत्तानि, चत्तारि	१४५२
अत्तिचतुत्थेन कम्मेन	१०६२	आणं	१०१०
अत्तिदुत्तियकम्मट्ठानभेदे	१५३१	आतमनुस्सानं	११६१
अत्तिदुत्तियकम्मं	१२१४, १२७५, १५३२	आतिभिक्खु	१३३६
अत्तिया अनुस्सावनं	१४८७	आतिभूतपुब्बा, देवता	१००६
—करणा दुवे	१४६८	आतिसालोहिता देवता	१००६
—अत्तिया करणं	१४४१, १४८७		

ट

टङ्कितकण्णो	१०८३	टङ्कितमन्त्रादिभेदा, कुटि	११३३
-------------	------	---------------------------	------

ठ

ठपनं जानितव्वं	१४२१	ठानानि, सत्त	१५३२
ठपितं होति पात्तिमोक्खं	१३७७	ठितधम्मो	१३७७
ठपेत्वा सागारं	१३८७	ठितो	११४५, १५०१
ठानानि, नव	१५३१		

ड

डाकरसं	११६७	डाकं	११६८
--------	------	------	------

त

तक-तकपत्ति-तकपणियो	११५३	तगरादीनि	११५४
तक्कसलाकं	१३५०	तचजहनकाले	१०७६
तक्कसिलतो	११८२	तच्छित्तिनिद्वितो	१३३०

तच्छित्तमद्वं	१३२६	तयो तुम्बा	११६६
तजनीयकम्मकथा	१२२०, १२३१	—धम्मा	१४२६
तजनीयकम्मादीनं	१५३२	—नासितका	१४६६, १५००
तजनीयकम्मं	१२१६	—पटिक्खेपा	१४२६
तजनीयं	१०३०	—पाराजिका	१३६७
तट्टकार	१३२६	—पुग्गला न उपसम्पादेतब्बा	१४६६
तट्टिकायो	११५१, १३३४	—सत्तिपट्टाना	१३६६, १३६८
तण्हक्खये विमुत्तो	१०११	—समये	१४६१
तण्हक्खयो	११४५	—सम्मपधाना	१३६६, १३६७
ततियवन्दना	१०५८	तरुणदारको, पञ्चसिखो	१०५४
ततो नीहटं	११५७	तरुणविपस्सना	११४२, १४७६
ततो सम्मन्ति मेधगा	१२२४	तरुणसमयो	११४२
तत्थ केवलस्स	१०००	तलघातकं	१४०२
तत्थगतं	१४६२	तलमद्वं सुद्धिका	१४०२
तत्थजातको	१३२७, १३२८, १४६१, १४६२	तस्मा छत्रं विवरेथ	१४५६
तत्थजातकं वृपसन्तं	१४६२	तस्स अवजानन्तो	१४८०
तत्थ न दक्खो	१०४३	—दिट्ठिया	१०४४
तथायं सम्भावत्तना	१०२६	—भिक्षुनो निक्खन्ते	१०७५
तत्रुपायाया	१०४३	—सत्थुनो	१०४४
तथागतो	१००७, १०२४, १४३८	तस्सपापिय्यसिका	१२२०, १४६१, १४८७
तथासञ्जी	१४६०	तस्सपापिय्यसिकाकथा	१२७३
तदहृपवारणाय	११३७	तस्सपापिय्यसिकाकम्मं	१२८०
तदहृपसम्पन्नो	१४६३	तस्सपापिय्यसिकाविनयकथा	१२७६
तन्तिबद्धो	१२१७	तस्सा पब्बजिताया	१३८७
तपुस्सभल्लिका, वाणिजा	१००६	तादिनो	११४६
तपुस्सो	१००६	तापसपण्डरङ्गादिकस्स	१०४१
तमोखन्धेन आवुटा	१००८	तापसा	१०४५
तम्बपण्णिदीपे	११०७	तापसानं, उरुवेलवासिभग्गिपरिचारकानं	१०२१
तम्बलोह्यालकं	११६६, १३२५	तापसो, सरदो	१०२५
तम्बलोहमयो पत्तो	१२८५	तालफलानि द्वे	१५२८
तयो, अनियता	१३६७	तालमूलकपब्बते	११००
—इद्धिपादा	१३६६, १३६७	तालवण्टकं	१२६४
—कम्मानं सङ्गहा	१४६६	तालवण्टं	१२६२, १३२६
—गब्भे	१३०२	तालवत्थुसमूपमा	१४५६
—अनरियपण्डके	१५१२	तावकालिको	१०५३
		तार्वातिसपरिसं	११६१

तावर्तिसेहि	११५६, ११६०	तिपटला	११४६
तावदेव उपोसथो	१२२६	तिपिटकपरियत्तिप्पभेदे	१५३६
— छाया	१३८७	तिपुकोट्टक	१३२६
तावदेव	१०८६	तिपुच्छेदनसत्यकं	१३२६
ताळानि, तीणि	१२६६	तिपुसफलं	११६८
ताळं	११६८, १३२५	तिव्वच्छन्दो	१०४३
तिकभोजनं	१३६४	तियोजनपरमं	११०२
तिका	१२३५	तिरच्छानकथं	१४७३
तिक्खिन्द्रिया	१०१०	तिरच्छानगतवत्थुकथा	१०७५
तिगुणा	११४६	तिरच्छानगतो	१०७६, १३६६, १३६७
तिचीवरपरिक्खारो	१२०४	तिरच्छानविज्जा, द्वे	१४१०
तिचीवरपरिवारो	१३४२	तिरच्छानविज्जं	१४१०
तिचीवरविप्पवासपरिहारं	११०६	तिरीटकं	१२०५
तिचीवरानुजाननकथा	११६६	तिलकक्केन अत्यो	११५५
तिचीवेरन	११०७, ११०८, १४४८	तिलक्खणं	१०४५
तिणजातियो, चतस्सो	११५१	तिलसक्खलिका	१२३४
तिणपादुका	११४८	तिलसङ्कुळिका	१२३४
तिणभिसि	१३०१	तिवस्सन्तरो	१३२०
तिणवत्थारकसमथं	१४८५	तिविधसलाकगाहकथा	१२७८
तिणवत्थारकादिकथा	१२७३	तिविधो, थेय्यसंवासको	१०७०
तिणवत्थारको	१२७३, १४६३, १४८७	— पब्बतो	१०६२
तिण्णन्नं एकवाचिका	१५००	तिविधं, उक्खेपनीयकम्भं	१२५२
तिण्णमञ्जतरं ठानं	१४५८	— पञ्जर्त्ति	१४८७
तिण्णा, मेधाविनो जना	११६०	तिस्सत्थेरो	१०८८, ११६५, १४१५
तिणं	१३२७	तिस्सदत्तत्थेरो	१४३६
तिण्णं भिक्खुनं	१२३२	तिस्समहाविहारचित्तलपब्बतादीसु	१३५८
— मे वस्सानं अच्चयेन	११५१	तिस्सित्थियो मेथुत्तं	१५११
तित्तिरपत्तिका	११४७	तिस्सो	११३७, १४१७
तित्थियपक्कन्तककथा	१०७४	तिस्सो, आपत्तियो	१४१७, १४१८, १५०२
तित्थियपक्कन्तको	१०७४, १०७५	— कुञ्चिकायो	१२६६
तित्थियपरिवासो	११४१, १२३६	— कुमारिभूता	१४०५
तित्थियलिङ्गे	१०४५	— जत्तियो	१५३२
लित्थियवत्तानि	१४५५	— दहरभिक्खु	१४३६
तित्थियसमादानं मृगव्वतं	११३५	— पटिच्छादियो	१२६०
तित्थिया	१०४५	तिस धुत्ता	१०१६
तित्थियो	१०७४	— निसग्गिया पाचित्तिया	१३६७

तीणि, उप्पलहत्थानि	११८६	तुवटं चित्तं	१४५०
—कोसेयस्सानुलोमानि	११६६	तूलपुण्णिका	११४७
—छत्तानि	११६६	तूलिका	११४६
—ताळानि	१२६६	तूलोनद्धमञ्चपीठं	१४५४
—धम्मिकानि दाक्षानि	१४४७	तूलं निसीदनकण्डु च	१४४६
—परिहीनानि	११२८	तेचत्तालीस, वत्तानि	१२३५
—पाराजिकानि	१४०७	तेचत्तालीसविधं, वत्तं	१४८६
—भत्तानि	१३५७	तेचत्तालीस सम्मावत्तना	१५०४
—सिक्खापदानि	१४००	तेत्तिस, मूलानि	१४४१
तीरं वाहेति	१३७७	तेपञ्जास, सेखियसिक्खापदानि	१४०२
तीसु नासनासु	१०६७	तेपञ्जासा, सेखिया	१४०१
—मग्गेसु	१०६७	तेपिटको	१४२४
तीहङ्गेहि समन्नागतस्स	१४२६	तेभूमकधम्मं	१०११
तीहि, ठानेहि सोभति	१५०३	तेरस, धुवङ्गानि	१३१६
—विज्जाहि	१३६५	—सङ्घादिसेसा	१३६७
—सत्ताहेहि	११८४	—सम्मुत्तिपो	१२७५
तुङ्गहारो	११६४	तेरससु, सम्मुत्तीसु	१२४०
तुट्टस्स	१००५	तेरसहि, सङ्घादिसेसेहि	१४३३
तुण्डिलजातके	१०१६	तेरसा, धुतङ्गानि	११७१
तुण्डिलोवादं	१०१६	तेलनाळिकत्तरदण्डादीनि	१३१०
तुम्बकटाहं	१२८६	तेलपरिभोगेन परिभुञ्जितुं	११५३
तुम्बा, तयो	११६६	तेलपाकं	११५५
तुम्ह ख्वत्था	१०७६	ते लभन्ति	१०६०
तुरीवेमभस्तादि	१३२६	तेलं मधु फाणितं	१५१०
तुलयित्वा	११६२	तेवीसत्ति, सङ्घादिसेसा	१४५६
तुलाधारमुण्डको, सुवण्णकारपुत्तो	१०५४	तेसञ्जेव धम्मानं	१४८३
तुलं	१२६०		

थ

थम्भतुलासोपानफलकादीसु	१३२६	थुल्लच्चयं	१२७४, १४१७, १४१८, १४२०,
थम्भे	१२८१		१४३७, १४५४, १४५८, १४७१,
थविकं	११५४		१४६६, १४६६, १५००, १५०२,
थालकं	१२८५		१५०३, १५०५, १५०६, १५११
थुल्लकुमारिका	१०४२	थूपचीवरं	१४३७, १४४८
थुल्लच्चयगामी	१४८६	थूपिका	१३३०

थेय्यचित्तो	१५११	थेय्यसंवासको	१०६६, १०७०, १०७२,
थेय्यदेसनचोरिं	१४०१		१०७३, १०७४
थेय्यसत्यसमुद्धानवण्णना	१४११	थेरा, चत्तारो	१४३६
थेय्यसत्यो	१४०१, १४११	थेरो, पटिसम्भिदाप्पत्तो	१०२४
थेय्यसंवासकवत्थुकथा	१०६६	—भिक्षु	११०६

द

दक्खा	११६८	—आघातवत्थूनि	१४४७
दक्खिगगिरित्तो	११६६	—उक्कोटा	१४६१
दज्जाहं	११३०	—कुसलकम्मपथा, धम्मो	१३६६
दण्डकठिनं	१२८८	—दसचीवरधारणा	१४४८
दण्डकथालकं	११६५	—दानवत्थूनि	१४४८
दण्डकम्मवत्थु	१०६५	—पुगला नाभिवादेतब्बा	१५०५
दण्डकम्मं	१०६७	—पुगले न वदानि	१५०८
दण्डपरिस्सावनं	१२८६	—पंसुकूलानि	१४४८
दण्डमुगरो	१३२८	—रतनानि	१४४८
दण्डसत्यकं	१२८७	—विनीतवत्थूनि	१४४७
दण्डाधारको	१२६१	दसकम्मपथविदू	१०२२
दण्डो	१३२६	दसकवाखण्णना	१४४७
दत्तो	१४३६	दसघनकं	११६२
ददमानस्स तिस्रो	१४६७	दसधम्मविदू	१०२२
दन्तकट्टच्छेदनगण्ठिका	१३२८	दसन्नं, दुक्कटं	१५०५
दन्तकट्टं	१०२६, ११६२, १४४३	—मंसं	११५८
दण्डकम्मं	१५२३	दसमं, अज्झं	१०६८
दन्तकासावानि	११६५	दसवत्थुकथा	१३६०
दन्तगीतं	१२८३	दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि	१४४७
दन्तपोनसिक्खापदं	१४०६	दसवस्सिकं	१३३१
दन्तपोनेन चेलका	१४०६	दसवस्सो	१४२५
दन्तमयं	११५४	दसवासो	१०२२
दन्तं	११५१	दससीलानि	१०६७
दब्बमल्लपुत्तथेरदिसस्स खीणसवस्स	१५१६	दससु, सिक्खापदेसु	१०६५
दब्बसम्भारमण्डं	११३०	दसहज्जेहि समन्नागतो भिक्षु	१४४७
दमका	११५७	दहरभिक्षु, तिस्रो	१४३६
दस, अकुसलकम्मपथा अधम्मो	१३६६	दहरसामणोरो	१०७२
दस अत्यवसे	१३६५, १४५२	दळ्हीकम्मकरणमत्तेन	११७६

दंढहीकम्मं	११६७	दीघलोमको, महाकोजवो	११४६
दानानि, तीणि धम्मिकानि	१४४७	दीघहनुको	१०८४
दानं	१५३०	दीघावुकुमारं	१२२४
दारुअट्टको	१२४४	दीपकपल्लिका	१३३०
दारुअट्टो	१३१३	दीपको	११०५
दारुगुहा	१२६८	दीपबन्धनं	१०४६
दारुभण्डपटिसामनादिगभिकवत्तं	१४२८	दीपरुखको	१३३०
दारुभण्डे	१३२८, १३७२	दीपसीमा	१२०६, १२०७
दारुमयो, उदकतुम्बो	१३२६	दीपिच्छापो	११५०
दासको, उपालि	१३६८	दुक्कारवण्णना	१४२१
दासवत्थुकथा	१०५२	दुक्कलं	११६६
दासा, भट्टिपुत्तकगणादीनं	१०५२	दुक्कटगामी	१४८६
—चत्तारो	१०५२	दुक्कटवत्थु	१२३६
दासो	१०५२	दुक्कटापत्ति	१२३६
—काको	११८५	दुक्कटं	१०७६, १०८७, १०६०, ११०६,
दिगुणादिउपाहनपटिक्खेपकथा	११४६		१२८६, १३८६, १३८६, १४१८,
दिगुणं, सङ्घाटि	११६७		१४३७, १४५६, १४६६, १५००
दिट्ठधम्मिकानं अकुसलानं	१५३३	दुक्खखयाय	१४१६
—भयानं	१५३३	दुक्खखन्धस्स	१०००
—वज्जानं संवराय	१५३३	दुक्खवेदनासमङ्गी	१४२६
—वेरानं—	१५३३	दुक्खहानिं	१४००
दिट्ठधम्मिके, अत्थे	११४३	दुग्गही	१४०४
दिट्ठमङ्गलिको	१००४	दुच्चरितानि	१४३०
दिट्ठाविकम्मवग्गादिवण्णना	१४८८	दुट्ठगहणिको	११५६
दिट्ठाविकम्मा	१४८८	दुट्ठुल्लच्छादनापत्तियो	१४६७
दिट्ठाविकम्मं	१२७४	दुट्ठुल्ला अत्तकामिनं	१४ ३
दिट्ठिविपत्ति	१३६७, १४७०	—पठवी खणे	१४०३
दिट्ठिविपत्तो	१०४०, १४२८	दुट्ठुल्लापत्ति	१३६८
दिन्नपरिवासो	१०४५	दुट्ठुल्लं	१४५५
दिब्बचक्खुं	१००२	—आपत्ति	१४३६
दिब्बा	१०१४	दुत्तियगाथासङ्गणिकं	१४६८
दिवसभागो	१०८६	दुत्तियपाराजिकसमुट्ठानवण्णना	१४०३
दिसङ्गमिकादिवत्थुकथा	१११६	दुत्तियमारकथा	१०१६
दिसापामोक्खो	११८२	दुत्तियवन्दना	१०५८
दिसासु, चतुसु	१०६४	दुत्तियेन, उद्देसेन	१३६७
दीघफलकं	१३२८	दुपट्टचीवरस्स	११७४

दुष्पटिविनोदया	१४३८	देसनाविधि	११२३
दुष्परिहारं सत्थं	११५७	देसिताय	१४८८
दुब्बणो द्वे देसनिका	१४०६	देसिता गणनूपगा	१४२०
दुब्भासितवत्थु	१२३६	दोणि	११५५
दुब्भासितापत्ति	१२३६	दोसविनयो	१३६७
दुब्भासितं दुराभट्टं	१४५६	दोसागति	११८६
दुमासिकं वा दुवङ्गुलं वा	१२८२	दोसारितो	१२१६
दुरासदा	१४५६	द्वङ्गुला दुवे	१४६८
दुरुत्तं	१५१८	द्वाकारा	१०१०
दुरोपयो, वणो	११५७	द्वादस, निस्सग्गियाति	१४५५, १४५६
दुविञ्जापया	१०१०	—पाटिदेसनीया	१५०४
दुविधं, नामं	१२५५	—मूलप्पयोगं	१४८६
—पवारणाठपनं	११३६	—मूलानि	१४६५
दुस्सपट्टेन	१३८५	द्वारकोट्टको	१२४४, १३१३
दुस्सवट्टिया	१३८५	द्वारं	१३७५
दुस्सवेणिया	१३८५	द्वीसति, खुद्का	१४५५
दूतेन	१२४३	द्वित्रं चीवरेन च	१५००
दूतेय्यकम्मेसु अलं	१२२७	—रत्तिच्छेदो	१४६८
दूतेय्यङ्गानि अट्ट	१४४५	द्विपटला	११४६
देड्डुभकं	१२६४	द्वीहि, अनियतेहि अट्ट	१४५५
देवता, ककुधे अधिवत्था	१०२०	—सङ्घो भिज्जति	१४६८
—अत्तमना	१४३६	—समयेहि	१३६७
—आतिभूतपुब्बा	१००६	—समयेहि सम्मति	१३६७
—आतिसालोहिता	१००६	द्वे अत्तानं वधित्वान	१४६८
देवत्थेरो	१४१५	—अत्थवसे पटिच्च	१५३३
देवदत्तो १०७८, १३६४, १३६५, १५१५		—अनियता	१३६७
देवदत्तियं	११६६	द्वे, अनुपञ्जत्तियो	१३६६
देवरञ्जो	११८३	—अन्वद्धं सहजीविनि	१४०७
देवराजानं, सक्कं	११५६	—अस्सा	११८५
देवसिकं १०६१, १३५४, १३७५		—आपत्तिक्खन्धा	१३६७, १४१६, १४२८, १५३४
देवं	१००५	—आपत्तियो	१४१७, १४१८, १४४१
देसना	१५३२	—उपोसथा	११२६, १४५६, १४५७
देसनागामिनितो	१०४०	—एकानुस्सावने	१०८८
देसनागामिनिदुक्कं	१४१६	—कायबन्धनानि	११६६
देसनागामिनीयादिआपत्तिवण्णना	१४६८		
देसनागामिनियो १४३७, १४६८			

द्वे कठिनस्स पलिबोधा	११८०	द्वे पुगललहुका गरू	१४०६
—कायिका रत्ति	१५०३	—ब्राह्मणा	११५६
—कोट्टासा	१३६६	—भिक्षुवारएकादसकादिकथा	१२७०
—कायिका दिवा	१५०३	—महागिलाना	११५३
—चिमिलिकायो	११७६	—मासपटिच्छन्नं	१२५४
—अत्तियो	१५३१	—मासपरिवासकथा	१२६६
—तालफलानि	१५२८	—मूलानि, विनयस्स	१४६७
—तिरच्छानविज्जा	१३१०	—यावततियका	१४६६
—दुट्ठल्लच्छादना	१४६७	—वाचिकादिपवारणाकथा	११३६
—नाळिकेरानि	१५२८	—वाचसिका दिवा	१४६७
—निस्सारणा	१२१८	—वाचसिका रत्ति	१४६७
—निस्सारणादिकथा	१२१८	—विघासा साटिका च	१४०६
—पटा	११६६	—वेनयिका	१४२४
—पत्ता	११६६	—सङ्घिका, महाज्जनिका	१४०६
—पनसानि	१५२८	—सद्दा	१४०६
—परिवासा	१२५६	—सच्चानि	१०२४
—पवारणा	१४५६, १४५७	—सेनासनानि	१३३२
—पाराजिका कायिका	१४६८	—संवासभूमियो	१४६८

ध

धज्जबन्धो	१०४८	धम्मदेसनासमुद्धानादिवण्णना	१४११
धज्जफलरसं	११६७, ११६८	धम्मदेसनासमुद्धानानि, एकादस	१४११
धज्जं निमन्तिता चेव	१४११	धम्मपरिभोगं	१४२१
धनक्कीतो	१०५२	धम्मपालजातकं	१०६०
धनितं	१५१८	धम्मरक्खितो	१५१६, १५१७
धम्मकथिको	१२०१	धम्मवादि, पुगलं	१२७१
धम्मकम्मे द्वे नवकानि	१४४७	धम्मविनयो	१४२७, १४६८
धम्मकरको, अरणिसहितं	१३२६	धम्मसङ्गहट्ठकथायं	१०७६
धम्मक्खन्धसरीरस्स	१३६५	धम्मसङ्गाहकत्थेरा	११६८, ११६९
धम्मगरुको	१४७५	धम्मसम्मुखता	१४६६, १५१५
धम्मचक्कपटिलाभाय	१०११	धम्माग्रापत्तिकरा	१४१६
धम्मचक्कपवत्तनादीनि	१०१२, १०५६	धम्मा	१२१७
धम्मचक्कं	६६८	—तयो	१४२६
धम्मचक्खुं	१०१६, १०२२	—पन्नरस	१४८२
धम्मचोदकनुदितका	१४२०	—बुद्धत्तकरा	१००३
धम्मचोदको	१४७५	—सारणीया	१४१२

धम्मादिलङ्घिको	१४८६	धम्मं अधम्मो	१३६८
धम्मामुलोमं न जानाति	१४८८	—अधिगतं	१००८
धम्मिकपातिमोक्खट्टपनकथा	१३७८	—न जानाति	१४८८
धम्मिकाधम्मिकपातिमोक्खट्टपनकथा	१३७८	—पटिवादति	१४८५
धम्मिका	१४४४	—भासन्ति	१०६०
—सञ्जत्तियो	१४४७	—मेयुनं	१३६७, १३६६
धम्मिकं पटिस्सधं	१२३४	धुतङ्गानि, तेरस	११७१, १३१६
—सामग्गि	१३७८	धुतङ्गं	१२११, १५२७
धम्मि, कथं	११७१	धुरभत्तं	१३५७
धम्मेन वगं	१११४	धुवकारा	१२०६
—पवारणकम्मं	११३६	धुवनहानं	१३८६
—वृपसम्मति	१२७१	धुवनावा	११०३, ११०४
—समगं	१११४	धुवसेतु	११०३, ११०४
—समगं पवारणकम्मं	११३६	धूमकालिकं	१३३०
धम्मेसु अट्टसु	१४४६	धूमदानकं	१३३०
—च पुग्गलेसु च	१४७५	धूमनेत्तं	१२८६
धम्मो	१४७१	धोतपादका	१३३४
—दस कुसलकम्मपथा	१३६६	धोवनमत्तेन	११७६
—सारणीयो	१४१४	धोवनं च पटिग्गहो	१४०५

न

न अकामा दातब्बा	११२४, १३०७	न कुम्मग्गो सेवित्तब्बो	१४७४
—अत्थकुसलो	१४६१	नक्खत्तपदानि	१३७५
—अत्थपटिसम्भिदापत्तो	१४६०	नगन्तब्ब-गन्तब्बवारकथा	११२५
—अनलसो	१०४३	नगरनिगमसीमासु	११०८
—अनुवादो	१२४०	नगरबन्धनं	१०४६
—आगमो	१४७४	नगरसीमा	१२०६
—आचमनसरावके	१३७६	न गिहिद्धजो	१२३५
—आयतकेनेव पपातो	१३७७	—गिहिपटिसंयुत्ता	१४२०
—आरञ्जिकङ्गं	१२४१	नगपरिब्बाजकस्सेव	१०४१
—आसादेतब्बो	१२३५	न च आसना वुट्ठातब्बं	१४७४
—उपज्झायो पुच्छित्तब्बो	१४७४	—गतिगतं	१२७२
—उपसम्पादेतब्बं	१०३६	—ठानाठानकुसलो	१४८७
—ओकासो	१२४०	—तप्पच्चया	१२४१
—कुक्कुचायितब्बं	१४२५	—निस्साय पुग्गलं	१४७२

न पुष्पापरकुसलो	१४८८	न पच्चेस्सं	११७८
—भिक्षादाधिकाय	१३७४	—पटिभानपटिसम्भदण्णत्तो	१४६०
—यथादिट्ठिया	१२७३	—पुष्पाजोतब्ब-द्वत्तिसवारकथा	१०८०
—सरित्तसारित्तं	१२७२	—पुष्पापरकुसलो	१४६१
न चाचरे मेथुनं व्यञ्जनस्मि	१५१२	न पुंसकपण्डको	१०६८, १०६९
न च्चगीतवादितविसूकदस्सना, वेरमणी	१०१८	न पुंसका	१०४२
न छमायं निसिन्हे	१२४४	नप्पटिप्पस्सम्भनवगवण्णना	१४८४
—जाति	१४७४	नप्पटिप्पस्सम्भेतब्बअट्टारसकादिकथा	१२३३
—जीरन्ति	११६२	न फस्सेन कट्टेन	१३७६
नज्जा, नेरञ्जराय	६६७	—व्यञ्जनकुशलो	१४६१
नटगीतं	१२८३	—भगवा उस्सहति	११५८
न ताव थेरेन भुञ्जितब्बं	१३७४	—आयतकेन	१२८३
—तित्थियद्वजो	१२३५	—नच्चं वा	१२८३
—तित्थियादिपदत्तयं	१२३५	—भिक्षुनि नो च फुसेय्य	१५१३
—तेनानन्तरंफुसे	१५१०	—भिक्षूहि सम्पयोजेतब्बं	१२४०
नत्तमालं	११५३	नमतकं	१२८७, १२९०
नत्थुदानं	१३२५	न यथादिट्ठिया	१४८५
न थेरे भिक्षू अनुपखज्ज	१३७३	—यथाधम्मो यथाविनये	१४८५
—दन्तकट्ठं रवादन्तेन	१३७६	नयं, पुष्पागतं	१३६५
नदियां गङ्गाय	१२८४	न रत्तचित्तो	१५११
नदियां समुद्वातास्सरे	१५२०	—लभस्सामि संदिट्ठे सम्भत्ते भिक्षू	१३७६
न दिसा पक्कमितब्बा	१०३१	नलाटे	१०५०
नदी	११०६	नव, अधम्मिकानि दानानि	१४४६
—असीमा	११०६	—आघातवत्थूनि	१४४६, १५०५
—नातिदीघा	१११०	—चीवरानि	१४४६
नदीनिमित्ते	१०६५	—ठानानि	१५३१
नदीपारं	११०३, ११६८	—तण्हामूलका	१४४६
नदीसु जग्गतो	१३६४	—पटिग्गहा परिभोगा	१४४७
न देति न पटिग्गहाति	१५१२	—परमानि	१४४६
—धम्मकुसलो	१४६१	—पाचित्तियानि	१५०१
—धम्मपटिसम्भदायत्तो	१४६०	—महाफलानि	११६८
—निरुत्तिकुसलो	१४६१	—विधमाना	१४४६
—निरुत्तिपटिसम्भदायत्तो	१४६०	—विनीतवत्थूनि	१४४६
—निस्सयो दातब्बो	१०३८	—सङ्गहा	१५३४
नन्दराजकुमारस्स	१०६१	—सिक्खापदानि	१३०६
नन्दिमुखिया रत्तिया	१३७७	नवकम्मदानकथा	१३३०

नवकम्मिको, भिक्खु	१३३१	नानावत्थुकायो	१२५६
नवकम्मं	१३७१, १३८७	नानासीमाय	१२१८, १४८८
नवङ्गिको, मगो	१३६६, १३६८	नानासंवासकस्स	१४८८
नवमुण्डो	१०५४	नानासंवासकादिउपोसथकरणं	११२५
नवमंसेसु दुक्कटं	१४६७	नानूपचारं	१३३७
नववस्सिकं	१३३१	नाममत्तं	१४००
नवविधा, पवारणा	१४४२	नामरूपं	१०४५
नवविधं, उपोसथं	१११७	नामलिखितके, थम्मे	१२०७
नवा	११४७	नामं, दुविधं	१२५५
न विकप्पेतब्बानि	१४४६	—नामकम्मं	१४८३
—विनिच्छयकुशलो	१४८६	नालं ओकासकम्मं	१४२६, १४८६
—वोहरितब्बं	१४२६	नासच्छिन्नो	१०८०
—सङ्कोन्ति सङ्गभत्तं कातुं	१३३५	नासनासु तीसु	१०६७
—सङ्घाटि ओत्थरित्वा	१३७३	नासितकसामणेरसम्भोगसिक्खापदं	१४०३
—सम्मावत्तनादिकथा	१०३२	नासितका, तयो	१४६६, १५००
—सम्मावत्तन्ति	१०३२	नासितको	१४२१
—सवचनीयं कातब्बं	१२४०	नासंवासकं	१४२३
—साकच्छातब्बो	१४६०	नाळगिरि, हत्थी	११८५
—सुसानं गन्तब्बं	१०३१	नाळिकागम्भो	१३०२
—हत्थमुद्दा दस्सेतब्बा	१४७४	नाळिकेरफलेन	११६६
नहानतित्थं	१०१५	नाळिकेरानि, द्वे	१५२८
नहानविलेपनादिकथा	१२८१	नाळिकेरारामो	१३२२
नहानसाटकवट्टिया	१२८१	नाळिकेर	११६८, ११७०, १५२८
नहाने	१४४३	नाळियावापकेन	११६८
नळकार	१३२६	निकामयमानो	११४५
नळमयादयो	११५४	निकुसावो	१००४
नागयोनिया अट्टीयति	१०७५	निक्खन्ति	१०७६
नागराजा, मुचलिन्दो	१००५	निक्खमन्तो	१४२२
नागहतस्स	१३६३	निखादनं	१३२६
नागो	११५१, १२२५	निगण्ठादीसु	१०५४
नाटकजनेसु	१०१४	निगमबन्धनं	१०४६
नात्तिदीघा, नदी	१११०	निगमसीमा	१२०६
नाधिमत्ता, भावना	१०३२	निगगहत्थाय सारणा	१४६८
नाधिमत्तं पेमं	१०३२	निगगहितवचनं	१५१६
नानाजनपदा	१०१४	निगगहितं	१५१८
नानादिसा	१०१४	निगगहो	१५३२

निगमनकथा	१५३५	निमन्तनभक्तघरतो	१३४५
निग्रोधसङ्कस्स, आरामो	१०५७	निमन्तनं	१३४४
निग्रोधो	१०६३	निमन्तितभिक्षु	१३४६
निचयसन्निधि	११७७	निम्मितबुद्धं	१५०८
निज्भक्तिया च अकोविदो	१४७८	नियतो	१४२०
निज्भायन्तस्स एका आपत्ति	१५०३	नियस्सकम्मकथा	१२३३
निट्ठानं परियोसानं	१४५१	नियस्सकम्मं	१२३२, १३८३
निट्ठुभन्तो	१२८३	नियस्सं	१०३०
निदाननिदानो	१४६६	निय्यानिककथा	१३१७
निदानपरियापन्नं	१३६७	निय्यानिका	१४१६
निदानवत्थुप्पभेददीपनतो	१५३५	निरयं गच्छति दुग्धेधो	१४७२
निदानसङ्गहो	१५३४	निरूपधि	१३०४
निदानोपधं	१३६७	निरोधसच्चं	१०२४
निदानं	१११४, १४८७	निरोधो	१०००, १०२४, १४४१
—सम्मुखाविनयस्स	१४६६	निल्लिपत्तं	११६४
निद्धापेतब्बं	१३६२	निल्लेखं	१२६०
निपन्नस्सा पि तत्तका	१५०१	निवत्तन्तेन	१३७४
निप्पात्तिता	१३६२	निवत्थकासायस्स	१०७३
निब्बत्तकाळमक्कटो	१४३८	निवासनं	१०१६
निब्बत्तबीजं	११५७	निसदपोत्तकं	११५३
निब्बानपच्चवेक्खणवसेन	१००२	निसदपोतो	१३२६
निब्बानपदं	१०२१	निसदं	११५३, १३२६
निब्बासङ्गातस्स	१००१	निसिन्नपरिसाय	११२६
निब्बानारम्मणो	११४६	निसीदनं	११६०, १२४०, १३६२
निब्बानं	१००१, १००८, १०११, १०१२, १०२३	निस्सगियवण्णनायं	११५३
—अनन्तं	१५०६	निस्सगियानि, द्वादस	१४५५, १४५६
—अरहतो गति	१४६०	निस्सगिया पाचित्तिया, एकत्तिस	१३६७, १३६८
निब्बिदा	१४७६	—पाचित्तिया, तिस	१३६७
निब्बुतो	१०११	निस्सगियेना ति रत्तिनिस्सगियेन	११७७
निब्बेठेन्तं	१२७६	निस्सगियं	११७७, १४५८, १५१०
निमित्तकतेन	११७७	—पाचित्तियं	१४१७
निमित्ता, कित्तेतब्बा	११०५	निस्सजित्वान देसेति	१४५८
निमित्तेहि, अट्ठहि	१०६६	निस्सयदायको	१०३६, १०८८
निमित्तं	११२५	निस्सयकरणीयो	१०८७
निमन्तनभक्तकथा	१३४४	निस्सयपच्चयेन	१४८१

निस्सयपटिप्पस्सद्विकथा	१०३५	नीला	११६१
निस्सयपटिप्पस्सद्वियो	१४४६	नीलिका, उमापुष्कवण्णा	११४६
निस्सया, चत्तारो	१०३४	नीवरणा, पञ्च	१३६६
निस्सयाचरियो	११४८	नीहटभत्तो	१२४१
निस्सयो १०३६, १०३८, १०६७, १०८७,		नेक्खम्मपारमि	१०४६
१०८८, १२३८, १४२४		नेक्खम्माधिमुत्तो	११४४
निस्सयं अलभमानेन	१०८७	नेक्खम्मं	११४४, ११४५
निस्सामिकदासो	१०५३	नेगमो	११८१
निस्सारणा १५२१, १५३०, १५३१, १५३२		नेत्तिवस्सानुलोमिकं	१४११
निस्सारणा, द्वे	१२१८	नेत्थारं वत्तन्ति	१२३३
निस्सारणीयं पञ्चत्तं	१५३३	नेरञ्जराय, नजा	६६७
निस्सितजप्पी	१४८५	नेरञ्जरायं भगवा	१०१६
निस्सीमट्ठो	११७७	नेरयिको	१३६४
निस्सीमे छित्तस्स	१३०७	नेव सुत्तं आगतं	१२७८
निस्सेणि	१२८८	नो अधिकरणं	१२७७
निह्वुद्धो	१००४	—उपज्झायो	१४३४
नीचचित्तेन	१४७३	—परिसकप्पिकेन	१४७४
नीयमानानं	१०२५	—सद्विविहारिको	१४३४
नीलकवट्टिका	११४७	—सुत्तविभङ्गो	१२७८
नीलवण्णा	११६१		

प

पकत्तस्स	१२१८	पक्खगणनादिउग्गहणानुजाननकथा	१११८
पकत्तत्ता कम्मप्पत्ता	१५२१	पक्खपण्डको	१०६८, १०६९
पकत्तत्तानं भिक्खुनं	१२३६	पक्खमानत्तं	१२४८, १२६७
पकत्तिमण्डलं	१२८५	पक्खसङ्कत्तेसु	१०३४
पकासनीयकम्मादिकथा	१३६३	पक्खस्सेवेतं	१२०५
पकासनीयकम्मं	१५१५	पक्खहतो	१०८५
पक्किण्णकं	१०७०	पक्खिकभत्तादिकथा	१३५४
पकुटं	१३०३	पक्खिकं	१३५४
पकुटं	१३०३	पगुणो	१२२७
पक्कजाकरसं	११६७	पग्गणिहत्त्वान अञ्जलि	१४५३
पक्कमनन्तिको	११७८	पग्गवं	११५३
पक्कमन्तेन व दुवे	१४०८	पग्गहारहो	१२२६
पक्का पि मुग्गा	११५६	पघनं	१३०३

पञ्चगवे	१००७	पञ्च, गोरसे	११६६
पञ्चत्यरगगतिकं	१३२६	—छडितपञ्चया	१५००
पञ्चत्यरणं	११६०, १४४८	—छेदनका आपत्तियो	१४३६
पञ्चत्यका येन वजन्ति	१२२७	—ठानानि	१५०२, १५०३
पञ्चन्तिमचतुक्के	१४३५	—देसनागामिनियो	१४६८
पञ्चन्तिमेसु, जनपदेसु	१३६६, १४३५	—नीवरणा	१३६६
पञ्चन्तिमं	११६२	—पण्डका	१०६८
पञ्चन्तं उच्चिनथा	१०४७	—पाचित्तियानि	१५०१
पञ्चन्यथ पदमसोकं	१०२४	—पुगला नियता	१४३६
पञ्चयधातो	१४२४	—बलानि	१३६६
पञ्चयाकारपञ्चवेक्खणवसेन	१००२	—भिसियो	१३०१
पञ्चयाकारं	६६६	—भेसज्जानि	१५०१
पञ्चादियति	१३७८	—भोजनपञ्चया	१५०२
पञ्चुक्कड्डना	१५३१	महाचोरा	१४३७
पञ्चुट्टानारहो	१४३४	—महामङ्गलानि	१०६१
पञ्चुट्टानं	१२३६	—यथाबुद्धं	१२३७
पञ्चेकट्टायिनो अविसंवादकट्टायिनो	१४७६	—रोगा	१०४६
पञ्चेकबुद्धो	११४३, ११८५	—लोणानि	१४३५
पञ्छा उपसम्पन्नादेयो	१४६४	पञ्चकम्मानि	१४३७
पञ्छा पि अविप्पटिसारकरं	१३७६	पञ्चकवारवण्णना	१४३६
पञ्छाजातपञ्चयो	१४८१, १४८२	पञ्चगोरसादिअनुजाननकथा	११६६
पच्छि	१३२६	पञ्चट्टाने मुसावादो	१५०४
पच्छिमयामे	१००२	पञ्चनाळिमत्तं	१३२४
पच्छिमविकप्पनुपगचीवरादिकथा	११६८	पञ्चसं अधिकरणेन च	१५०३
पच्छिमस्मि, आपत्तिक्खन्धे	१२६६	—अप्पहिते पि अनुजाननकथा	११२६
पच्छिमा, जनता	१२८३	—चेव अनापत्ति	१५०३
पज्जोतराजवत्थुकथा	११८४	—आपत्ति	१५०३
पज्जोतो, राजा	११८५	—वस्संबुट्टानं	१५०५
पज्जं अभिसङ्खरितुं	११५५	—वृषसमेन च	१५०३
पञ्च, अम्बानि	१५२८	पञ्चभेषजकथा	११५३
—आचारविपत्ती	१३६७	पञ्चवग्गियकथा	१०१०
—आपत्तियो	१४१२	पञ्चवग्गिये	१०१३
—मुसावादपञ्चया	१४३६	—भिवखु	१०१२
—आवाधा	१०४६	पञ्चवग्गो	१५१४
—इन्द्रियानि	१३६६	पञ्चवत्थुयाचनकथा	१३६४
—उक्का	१३१५	पञ्चवस्सो	१४२५

पञ्चसतिकखन्धकं	१३८६	पटिकुट्टकतं	१२१७
पञ्चसतिकसङ्गीति	१४७६	पटिक्खित्तं	१३६०
पञ्चसिक्खापदानि	१४०५	पटिगणहन्तो	१४२२
पञ्चसिखो, तरुणदारको	१०५४	पटिगणहपरिभोगा	१४४७
पञ्चसंसर्गपच्चया	१४६६	पटिगणहे, चत्तारो	१४६७
पञ्चहाकारेहि	१४३६, १४६१, १५१५	पटिगणहो	१४४८, १५१२, १५३१
पञ्चापत्तिक्खन्वा	१३६८, १५३४	पटिघं	१४६८
पञ्चापत्तियो	१४३७, १४६६	पटिच्चकम्मं	११६२
पञ्चाबाधवत्थुकथा	१०४६	पटिच्चसमुप्पादो	६६६, १००२, १००८
पञ्चाहिका सङ्क्रमणी	१४०८	पटिच्छन्नपरिवासो	१२३६, १२५१
पञ्चेव, उद्देशा	१४५७	पटिच्छन्नमानत्तं	१२४८, १२५८
पञ्जत्तपवरबुद्धासने	१०५७	पटिच्छादनीयेन	११५६
पञ्जत्तं	१३६८, १३६५, १४२४, १४६८, १५३४	पटिच्छादि	१४२७
पञ्जत्तानुलोमं	१४२४	पटिच्छादियो, तिस्सो	१२६०
पञ्जत्ति	१३६६, १४४१, १४८७	पटिञ्जाकरणेन	१३६७
—एका	१३६६	पटिञ्जानुसन्धितेन कारये	१४६६
—जानितत्वा	१४२०	पटिञ्जाय करणीयं	१५१५
पञ्जत्तिकालं	१३६५	पटिञ्जा लज्जीसु	१४६६
पञ्जत्तिवारवण्णना	१३६५	पटिनिस्सज्जेता	१२१६
पञ्जत्तिवारो	१३६६	पटिपदाय	१०१२
पञ्जत्तिविनयो	१३६७	पटिपुगलो	१०११
पञ्जत्तेतं	१४६२	पटिपुच्छाकरणीयं	१५१५
पञ्जाचक्खुं	१०१२	पटिपुच्छा ठपनत्थाय	१४७५
पञ्जासयोजनिका	११८४	पटिबुद्धो	१४३१
पञ्जासाय च रत्ति गच्छति	११८१	पटिभागपुगलो	१०११
पञ्हा मेसा कुसलेहि	१५०८	पटिभानचित्तं	१३०२
पटिगि	१२६६	पटिभानेय्यका	११६८
पटिङ्गमण्डकस्सेव	१०८४	पटिमुक्का उपाहना	१०२६
पटपोट्टलिकं	११४६	पटिलोमो	६६६, १०००
पटलिका	११४६	पटिलोमं	१००२
पटाकं परिहरेथ्युं	११६१	पटिविभत्तभोगी	१४१५
पटा, द्वे	११६६	पटिविरति	१४१२
पटिका	११४६	पटिवेक्खी	११५८
पटिकुटितो	१३६३	पटिसन्धारे, अगारवो	१४१३
		पटिसन्धारं	११३५
		पटिसन्धिकाले	१०७६

पटिसम्भिदाप्पत्तो, थेरो	१०२४	पणञ्छत्तं	११६६
पटिसत्त्वानसारुपं	१०२२	पणत्तिवजसिक्खापदे	१२३६
पटिसारणीयकम्मकथा	१२३४	पणभिसि	१३०१
पटिसोत्तगार्मि	१००८	पणसन्धारो	१४४८
पट्टिका	११६६	पणसूचि	१३२५
पट्टिकाय	१३४७	पतिरूपे गाहके	१२०५
पट्टिकं, सूकरन्तकं	१२६४	पत्तकटाहं	१३३०
पठमगाथासङ्गणिकं	१३५३	पत्तकल्ला, चत्तारो	१४३५
पठमतं	१०२८	पत्तकल्लं	११२२
पठमपाराजिकसमुद्धानवण्णना	१४०१	पत्तकुण्डोलिका	१२८६
पठमपाराजिकवत्थु	१४७६	पत्तकोट्टाससमो	१२१२
पठमपाराजिकं	१३६८, १४०१	पत्तपरियापन्नं	१०२७
पठमयामे	१००२	पत्तबन्धकानं	१३२६
पठमवन्दना	१०५८	पत्तमाळकं	१२८५
पठमसिक्खापदं	१४०८	पत्तसलाकभत्तं	१३५३
पठमस्स, भानस्स	१०८०	पत्तहत्येन	१२८६
पठमिका, अनियता	१४०१	पत्ता, द्वे	११६६
पठमाभिसम्बुद्धो	६६७, ६६६	—लुजन्ति	११६८
पठमा, सेना	१००२	पत्ताधारकं	१२८५
पठमं केसमस्सुं	१०४१	पत्तुणां	११६६
—उपज्झं	१०८८	पत्ते इन्दनीलमणिमये	१००७
—पाराजिकं	१३६६, १४६५	—चत्तारो	१००७
—भत्तभेसज्जं	१४०७	—मुग्गवण्णसिलामये	१००७
पठवियो	१४४६	—मुग्गवण्णसेलमये	१००७
पठविसन्धारकउदकपरियन्तं	१०६७	—सेलमये	१००७
पणवसण्ठानो	११०१	पत्तो	१३२५
पणामना-खमापनाकथा	१०३५	—तम्बलोहमयो	१२८५
पणामितकथा	१०३२	—सोवण्णमयो	१२८४
पण्डकवत्थुकथा	१०६८	पत्तं थविकाय पक्खिपित्वा	१३७५
पण्डका, पञ्च	१०६८	पत्थद्वेन, कायेन	१३६३
पण्डको	१०४२, १०६८	पदक्खा	११८१
पण्डितो	१०१०, १२६८, १४२६	पदञ्जत्र असम्मता	१४१०
पण्डुकलोहितका	१२३१	पदत्थतो	१५३५
पण्डुपलासवण्णा	११४६	पदपच्चाभट्टं न जानाति	१४८७
पण्डुपलासो	१०६६, १४५६	पदवीतिहारमत्तेन	१५१०
पण्डुमत्तिकाय	११६४	पदसोधम्मसमुद्धानवण्णना	१४१०

पदसोधम्मो	१४४१	पब्बतो, सप्पफणसदिसो	११०१
—लोमानि	१४०१	पब्बवातो	११५५
पदीपकरणो	१११६	पब्बाजनीयकम्मकथा	१२३३
पदीपो	१४३५	पमुखो	१०१६
पदुमकणिका	१०४७	पमुञ्चन्तु सद्धं	१०१०
पदुमपुण्डरीकपत्तवणं, कुट्टं	१०४७	पमुत्तो	१०५६
पदुमपुप्फवणा	११४६	पयोगस्स	१४५१
पदुमवणं	११५०	पयोगं	१४५६
पदुमुत्तरो, भगवा	११७४	परचित्तं	१४२६
पदं	१०२१	परदत्तवुत्तो	१३६२
पधानधरमुत्तमं	१५३५	परपरिक्खारपटिसञ्जुत्ता	१४२१
पधानपहितत्तं उपट्टहिंसु	१०११	परपुग्गलपटिसञ्जुत्ता	१४२१
पधानविभन्तो	१०१२	परमधम्मकधिको	१४५५
पनसरुक्खं	१५२७	परमानि	१४४६
पनसानि, द्वे	१५२८	—नव	१४४६
पन्थदूहनं	१०४८	परम्पराभतं	१३६८
पन्नरस, धम्मा	१४८२	परम्मुखा	१४३१
पन्नरससीमा	१२०६	परलोकवज्जभयदस्साविनो	१०१०
पन्नरसिकवारे	११३७	परवाचाय	१४३०
पन्नरसिका	११३६	परसमयविवजनतो	१५३५
पन्नरसिको	१११४	परस्स भासपरियन्तं	१४४०
पन्नरसो	१०६१, ११२४	परिकथाकतेन	११७७
पपञ्चसूदनिया	१०१२	परिकम्मकता, भित्ति	१३३४
पपातनामके, पब्बते	११५०	परिक्खारचोळं	१४४६
पपाते, पब्बते	११५०	परिक्खारो	१०३१
पब्बज्जितालयं	१०७१	परिचिताया	१४४६
पब्बज्जुपसम्पदाकथा	१०१४	परिणामनसिक्खापदं	१४०४
पब्बजा	६६८, १०१८, १०६६, १०७०, १०७७, १०७८	परित्ताणकिटिकं	१३०३
पब्बजाकथा	१०१३	परित्तं	१२६६
पब्बजाचरियो	११४६	—पायेय्यं	११८३
पब्बतमत्थके	११००	परिदरसी	११५१
पब्बतसण्ठाना	११०५	परिनिब्बुतो	१३०३
पब्बते, पपातनामके	११५०	परिपुच्छाय	१०४३
पब्बतो	१०६१	परिबाहिरा	११४२
—तिविधो	१०६२	परिब्बाजको, पसूरो	१०३४
		—सारिपुत्तो	१०२३

परिभण्डकरणमत्तेन	११७६, १३३०	परिष्ठाहवेगाभिभूता	१०४२
परिभण्डन्ते	१२८५	पलम्बकसुतं	१२८२
परिभण्डं	१३७५	पलालपीठं	१३२८
परिभवा	१४८६	पलिघो	१३०३
परिभोगा	१४३२	पलिबोधत्याय	१४७५
परिभोगेन आपजति	१४२२	पलिबोधा	११७६
परिभोजनीयो	१३७१, १३७५	पल्लङ्केन, निसीदन्ति	१३८८
परिमुखं	१२६३	पल्लङ्को	११४६
परिमुट्टा	१२२३	पवत्तमंसं	११५८
परियत्तिधम्मो, तिविधो	१३१६	पवनन्तो	१२६४
परियादियेय्यं	१०१६	पवरपञ्चत्थरणं	११५०
परियोदातसिप्पा	११६८	पवारणकम्मं	११३७
परिवत्तननयो	१३२२	—अधस्मेन, वगं	११३६
परिवारो	११७४, ११७५, ११७७, ११७८, १३२२, १३६६, १३६५, १४६८	—समगं	११३६
		—धस्मेन, वगं	११३६
		—समगं	११३६
परिवासकथा	१२५०	पवारणसङ्गहो	१०८७
परिवासकिच्चं	१०४५	पवारणा ११३५, १२३७, १२४३, १३६७, १४२१, १४४२, १४६२, १५३०	
परिवासदानादीसु	१५३३	पवारणाकथा	१३८७, १४५१
परिवासा, द्वे	१२५६	पवारणकम्मं	१४४४, १४५१, १४८४
परिवासो	१०४१, १०४५, १०४६, १२४६, १२५१, १२५६, १४५७	पवारणाक्खन्धकं	११३५
—चतुब्बिधो	१२३६	पवारणावत्ति	१४५१
परिवितक्कमज्जाय	१००७	पवारणाठपनकथा	११३६
परिवितक्को	१००७	पवारणाठपनं, दुविधं	११३६
परिवुत्थपरिवासो	१२५८	पवारणादानानुजाननादिकथा	११३६
परिवेणं	१०२७, १०८६, १२६७	पवारणा, द्वे	१४५७
परिसद्वसको	१०८२, १०८५	—नवविधा	१४४२
परिसा, चतस्सो	१३८२	—पन्नरसो	१५३०
परिसाविपत्ति	१३६७	पवारणाभेदकथा	११३६
परिसुद्धिउपोसथो	११३८	पवारणासङ्गहकथा	११४२
परिहारो	१०३६, १०८६	पवारणासामग्री	११३६
परिहारं, आवेणिकं	१०४६	पवाहितो	१३०५
—ओदिस्सकं	१०४६	पविवेकाधिमुत्तो	११४५
परिहीनानि, तीणि	११२८	पविवेको	११४४, १४४२
		पविसन्तो आपजति	१४२२

पसतेन	११८३	पाटङ्कि	११४६, १३८७
पसदमिगो	११५२	पाटलिगामवत्युआदिकथा	११५६
पसयूपवत्ता	१४८५	पाटिकाय निमुजित्वा	११४३
पसाखे आसने चेव	१४०८	पाटिदेसनीया	१४५८
पसादजनकं	११५१	—अट्ट	१४११, १५००
पसादनीयं	११५१	—चत्तारो	१४५६
पसारेता होति, नो सारेता	१४६१	—पत्ति	१२३६
पसुसकता	१४६०	पाटिपदिकं	१३५४
पसुत्तो	१४३०, १४३१	पाटिहारियं	१०२२, १०५८
पसुसंवासं	११३५	—अदिट्टपुब्बं	१०५८
पसूरो	१०४१	पाणभूतेसु संयमो	१००५
—परिव्वाजको	१०३४	पाणातिपाता, वेरमणी	१०१८
पस्सतो	१००५	पाणातिपाते, तिस्सो	१४६६
पस्सद्विनिनयो	१००५	पाणिना	१०२०
पस्सावपादुकं	१२६७	पातब्भतं	१४३०
पहट्टकण्णवालो	१३६३	पातिते कुसे	१२००
पहरणी	१२६७	पातिमोक्खट्टपनकस्स	१३७८
पहानाय वायमेय्याथ	१४१४	पातिमोक्खट्टपनक्खन्धकं	१३७७
पहिते गन्तुं	११२८	पातिमोक्खसवनारहकथा	१३७७
पहितेयेवअनुजाननकथा	११३०	पातिमोक्खसीले	१०४३-४४
पहसञ्जी	१२५२	पातिमोक्खुद्देसकअञ्जेसनादिकथा	१११७
पहू	१२५२	पातिमोक्खुद्देसकथा	१११४
पळिबोधानिसंसा	१४८१	पातिमोक्खुद्देसयाचनकथा	१३७७
पळिबोधो, विनिच्छयत्थाय	१३७५	पातिमोक्खुद्देसा, चत्तारो	१११५
पाचित्तियगामी	१४८६	पातिमोक्खुद्देसो	१४४२, १५३३
पाचित्तियथुल्लच्चयसङ्घादिसेस-		पातिमोक्खं	१०४१, ११०५, १११४,
पाराजिकापत्तीसु	१२३६		१२३७, १३७८, १४२४,
पाचित्तियवण्णना	१५०१		१४४२, १४८४, १५३१
पाचित्तियसिक्खापदं	१४०४	पातेति कुसलं धम्मं	१४५८
पाचित्तियादिपञ्चावण्णना	१५११	पायेय्यं	११६६
पाचित्तियानि, नव	१५०१	पादकथलिकमण्डलं	१३२६
—पञ्च	१५०१	पादकथलिकं	१२३६
पाचित्तियेन दुक्कटा	१५००	पादकोच्छं	१३८५
पाचित्तियं	१०६७, ११२३, १४०८,	पादकं	१२६२
	१४१७, १४१८, १४५५,	पादखीलाबाधो	११४८
	१४५८, १४६१, १४६६,	पादगण्हनकतेलनाळि	१३२७
	१५०२, १५०३, १५०६		

पादगण्हनकतो	१३२६	पाराजिकवण्णनी	१४६५
पादधंसनं	१२३७	पाराजिकवत्थु	१०६८
पादच्छिन्नो	१०८०	पाराजिकविपत्तियो	१४५६
पादतलेसु, लोमानि	११४३	पाराजिकसङ्घादिसेसा	१४६७
पादपुञ्छनभिसि	१३०१	पाराजिकसामन्तं	१२७६
पादपधानं	११५०	पाराजिका कायिका, द्वे	१४६८
पादो	१३२४, १३८५	—चत्तारो	१११५, १३६७, १३८६,
पादोदकं	१२३६		१४३३, १४८५
पानकं	११७०	—तयो	१३६७, १४०७
पानागारं	१३८५	—धम्मा, चत्तारो	१३६७
पानानि, अट्ट	११६६, ११६७, ११६६	पाराजिकादिआपत्तिवण्णना	१४५७
पानीयभाजनं	१३०३	पाराजिकं	१३६६, १३६६, १४२७, १४३७,
पानीयमाळो	१२४४, १३१३		१४५४-१४५६, १४६६, १५००,
पानीयसङ्घपानीयसरावकानि	११६६	—पठमं	१५०२, १५०५, १५१२
पानीयसङ्घो	१३२६	पारिवासिकखन्धकं	१३६६
पानीयसरावकं	१३२६	पारिवासिकचतुत्थो	१२३३, १२३६
पानीयं आचिक्खितब्बं	१०२६, ११११,	पारिवासिकचत्तकथा	१२१८, १२४६
	१३७०, १३७१	पारिवासिका	१२३६
पाकटा	१२६०	पारिवासिको	१२४४, १२४६
पापकं, सुपिनं	१४५०	पारिसुद्धि	११२०
पापणिकं	११७८, ११६७, १४३७, १४४८	पारिसुद्धिउपोसथं	१११४, १२३७, १४२७
पापरोगी	१०८२	पारिसुद्धिदानकथा	११२०
पापिकं नो आवुसो कतं	१३६०	पारिसुद्धिहारकस्स अनापत्ति	११२१
पापिच्छानं पक्खुपच्छेदाय	१४३३	पारिसुद्धि	१११४
पापिच्छो	१४४२, १४८६	पारुपनं	१०१६
पापिटतरा	१२३६	पालिअनुसारेन	१२२०, १२७०
पापुराणकोट्टासो	१२१२	पालिआरुळ्ळमेव	११७८
पामङ्गदसा	१२६४	पालिकाय	१३५३
पामङ्गं	१२८२	पालिगुण्ठिमा	११४७
पामुजं	१४७६	पालिधम्मे	१४६०
पामोक्खो	१०१६	पालिनयेन	१०३६
पारतो अन्तं	१०२६	पालिपरियापुराणे	१०४३
पारमि	१०४६	पालिबद्धं	११६५
पाराजिकगामी	१४८६	पालिमुत्तकनयेन	१०३६
		पालिमुत्तकरत्तिच्छेदविनिच्छयो	११३०

पालिमुत्तकविनिच्छयो	११३७, १३८५	पिण्डचारिकवत्तकथा	१३७४
पालियोजनक्कम्मतो	१५३५	पिण्डपातिकधुतङ्गं	१२४१
पालियं	१०१७, १०१८, ११२६, ११६६, १२१८, १२३७, १२५०, १२६०-१२६२, १२६७, १३००, १३०७, १३२४, १३५५, १३७८, १४०६, १५२०	पिण्डपातिका	१३४२, १५२७
पालिलेय्यकगमनकथा	१२२५	पिण्डपातो	१०२३, १०२८
पालिलेय्यको	१२२५	पिण्डोलभारद्वाजपत्तवत्थुकथा	१२८४
पालिवसेन	१२७६, १३६८	पितुघातके	१०७७
पालि	१२६७	पित्तुम्मारो	१०४७
पावारसदिसो	११८७	पिप्पलको	१३२५
पावारो	११८७	पियकरणो	१४१४
पावेय्यका	११७१	पियरूपाभिनन्दिनो	१३६०
पावेय्यरट्टवासिनो	११७१	पिलोतिकाय	११७७
पावेय्यं, कोसलेसु पच्छिमदिसाभागे रट्टं	११७१	पिसनपोतो	११५३
पासाणकटाहं	१३२६	पिसनसिला	११५३
पासाणचुण्णं	१२८७	पिसाचिल्लिका	११३२
पासाणत्यम्भं	१३३४	पिळका	१०१५
पासाणदोणि	१३२६	पीठअटनी	१३२६
पासाणनिमित्ते	१०६२	पीठकसिविकं	११४६
पासाणफेणको	१२६२	पीठपादो	१३२६
पासादिकसंवत्तनिकं	१४३६	पीठभिसि	१३०१
पासादिकेन, अभिक्कन्तेन	१०२३	पीठभिसिबिम्बोहनेसु	१३२४
पासादिकं	११५१, १४४२	पीठिका	१२६६, १३२८
पासादो	१२६८, १३१३, १३३१	पीठं	१३२१
पाळि	१११२, १११३	पीतिका, कणिभारपुप्फवण्णा	११४६
पिचुत्ता	११८३	पुगलगरुको	१४७५
पिट्ठखलि	१३०२	पुगलगरु	१४६१
पिट्ठखादनीयं	११६८	पुगललहुका गरु, द्वे	१४०६
पिट्ठमद्दं	१३०२	पुगलविकलकं	११६४
पिट्ठितो	१३०५	पुगलसङ्गहो	१५३४
पिट्ठिपासाणो	१११२	पुगलसन्तिके	१४२८
पिट्ठि मे भागिलायति	१३६४	पुगलसम्मुखता	१४६६, १५१५
		पुगलस्स, अत्थारा	११७७
		पुगलस्सेव कप्पति	१४२७
		पुगलिकठपने	११३६
		पुगलिकपरिवेणं	१५२८
		पुगलिकभत्तपच्चासा	१२३७
		पुगलिकविहारं	१३३२

पुगलो	११४१, १२१६, १३६७, १४५१	पुरतो	१२४०
—अधम्मवादी	१२७१	पुरत्थिमा, वातपाना	१०३०
—आपज्जति	१४२७	पुरम्हाकं	१११७
—धम्मवादी	१२७१	पुराणकुलपुत्तो	१०६६
पुगलं तुलयित्वा ओकासं	१११७	पुराणमल्ली	१३८६
पुच्छाविस्सज्जनावण्णना	१४१७	पुरिमस्सि	१२६६
पुटबद्धा	११४७	पुरिमाहि, वण्णनिभाहि	१०२०
पुटभेदनं	११६०	पुरिसउभतोव्यञ्जनको	१०७८, १०७९
पुत्तचित्तं उपट्टपेस्सति	१०२६	पुरिसगुत्ति	१०४६
पुत्तो, घरदासिया	१०५२	पुरिसन्तरेन	११४८
पुथुज्जना कामेसु वीतरागा	११६७	पुरिसपुगलो	१४०४
पुथुज्जनो	११७१	पुरिसव्यञ्जनं	१३८६
पुथुपाणिकं	१२८१	पुरिसयुत्ते	११४८
पुथुसद्दो	१२२३	पुरिसयुत्तं, हत्थवट्टकं	११४८
पुथुसिला	१०८६	पुरिसलिङ्गं	१४३२
पुनब्बसुमित्तो, गहपति	१३०४	पुरेजातपच्चयो	१४८१, १४८२
पुप्फाभिकिण्णोसु	१२६०	पुरे पच्छा विकाले च	१४०८
पुप्फारामो	१३२१	पुरेसमणेन वा पच्छासमणेन वा	१२४१
पुब्बकम्मं	१०१६	पुस्सफल	११६८
पुब्बकरणनिदानादिविभागवण्णना	१४८२	पूवपच्चयजोति च	१४०६
पुब्बकरणानुजाननकथा	१११८	पेक्खेति अनुपेक्खेति	१२७१
पुब्बकरणं	११२१, १४८१	पेमं गेहसितं	१०३२
—किंनिदानं	१४८२	—नाधिमत्तं	१०३२
—चतुब्बिधं	१४३५	पेलवो	११७४
—पयोगस्स	१४८१	पेसकारादिभण्डं	१३२६
पुब्बकिच्चा, चत्तारो	१४३५	पोक्खरणिथा तीरे, गगगराय	१२१७
पुब्बकिच्चं	११२२, ११३७, ११३६	पोक्खरणि	१३१३, १४०६
पुब्बागतं, नयं	१३६५	पोटकितूलं	१३००
पुब्बानुपुब्बकानं	१०१३	पोत्थको	१२०४
पुब्बापत्ति	१४२०	पोत्थनिकं	११५८
पुब्बापत्तीनं अन्तरापत्ति	१४२०	पोराणकगामं	११०७
पुब्बापरं	१४७०, १४७२, १४७७	पोराणको	११०६, १११३
पुब्बूपपरिपाचिता	१४०१	पोराणविहारं	१५२७
पुब्बेनिवासादीहि	१३६५	पोरिसियं	१२६६
पुब्बेनिवासं	१००२	पोसा	१३६०
पुरक्खत्वा	१२६१	पोसावनिका, माता	१०७६

पंसुकूलकतो	११६८	पंसुकूलिको	११८७
पंसुकूलपरियेसनकथा	११८८	पंसुकूलेन	११७७
पंसुकूलानि, दस	१४४८	पंसुगुहा	१२६८
पंसुकूलिकङ्गं	१२११		

फ

फणकेन	१२८२	फाति कातुं	११६६
फणहत्यको	१०८१	फालितपादो	११५५
फरसु	१३२६	फासुका नमेन्ति	१३८४
फरसेन वदति	१३८०	फासुकामो	१०२०
फलकं	१३२८	फासुविहारो	११४२
फलतुम्बो	११६६	फासु होति	१०८७
फलारामो	१३२१, १५२६	फुल्लं	१३०५
फातिकम्मत्थाय	१३३३	फुस्सदेवत्येरो	१३०१
फातिकम्मं	१५२८, १५२६	—कटकन्दरवासी	१४३८

ब

बधिरो	१०८६	बहिमीमे ठितो	१५२०
बन्धनमत्तेन	११७६	बहुजनग्रहिताय पटिपन्नो	१४७८
बन्धनमत्तं	१२६३	बहुतरा, भिक्खू	१२७८
बन्धनरज्जुं	१३८६	बहुस्सुतो	१०५५
बन्धनविधि	१०६८	बहूपकारा	१०११
बन्धना	१०८६	बाराणसियं ६६६, १०१४, १०३३, १०६२	
बलवच्छन्दो	१०४३	बाहन्तं	११६६
बलवनिस्सितो	१४६३, १४८०	बाहितपापधम्मताय, ब्राह्मणो	१००४
बलवाबलवं पटिमन्तेथ	१२३१	बाहिरलोमिं, उण्णि	१२८४
बलानि, छ	१३६६, १३६७	बाहुल्लिको	१०१२
—पञ्च	१३६६	बिदलमञ्चकं	१२६६
बहि, आपज्जति	१४२८, १४३५	बिम्बिसारमहाराजस्स	११८२
—ठितेन	१३७०	बिम्बिसारसमागमकथा	१०२०
बहिनिक्खन्तदन्तो	१०८४	बिम्बिसारो	११८६
बहिमीमगतस्स	११७८	बिम्बोहनं	१३२१
बहिमीमाय	१४२८	बिलं	११५४

बिळालमूसिका	११५७	बोधियङ्गणं	१४३६
बिळालसङ्घलिकपारिसुद्धि	११२०	बोधिरुक्खमूले	६६७, ६६६, १००२, १००३
बुद्धपम्बजितं, सुभद्	१३७६	बोधिरुक्खे	१३१२
बुद्धघोसो	१५३७	बोधिरुक्खो	६६६
बुद्धत्तकरा, धम्मा	१००३	बोधिसत्तं	१०५६, १०६२
बुद्धचक्खु	१००६	बोधि	६६६, १०११
बुद्धत्तं	१००३	व्यग्घचम्मभोनद्धं	१३२८
बुद्धरुक्खितो	१०१७, १५१८	व्यञ्जनच्छायाय अत्थं पटिवाहति	१२७८
बुद्धवचनं	१४४६	व्यञ्जनपरिसोधनतो	१५३५
बुद्धवंसो	१०६०	व्यत्तो	१०१०, १०३३
बुद्धसावका	११६०	— पटिबलो, भिक्खु	१११८
बुद्धसिरिह्वयं	१५३६	व्याकरणारहं	१२२७
बुद्धारम्मणं	१४३८	व्याकरणं	१३६१
बुद्धो	१०१२, १०१७, १०१८,	व्यापादवितक्कं	६६८
	१०५६, १५३७	व्यूहेन सत्तमा	१४४१
—अनोमदस्सी	१०२५	ब्रह्मचरियन्तरायो	१११५
—भगवा	६६७, १४८७	ब्रह्मञ्जं	१००४
बुन्दिकावद्धो	१३२१	ब्रह्मदण्डस्स दानं	१५२३
बोज्झङ्गा, अट्ठ	१५६६, १५६७	ब्रह्मदण्डो	१५१५, १५२१, १५२२
—सत्त	१३६६	ब्रह्मदत्तं	१२२४
बोधिकथा	६६७	ब्रह्मपुञ्जं	१३६४
बोधिघरं	१२४४, १३१३, १५२५	ब्रह्मयाचनकथा	१००७
बोधिचेतियादीनि	१०६८, १३५२	ब्रह्मलोकूपगा	१४५०
बोधिद्वानं	१४१३	ब्रह्मवादं	१००४
बोधिपक्खियधम्मा, सत्तातसं	१३६६	ब्राह्मणस्स	१००१
बोधिमण्डस्स	१०११	ब्राह्मणा, द्वे	११५६
बोधिमण्डे	१०६१	ब्राह्मणो, बाहितपापधम्मताय	१००४

भ

भगवतो एतदहोसि	१००६	भगवा, पदुमुत्तरो	११७४
—पुरतो पातुरहोसि	१००६	—बुद्धो	६६७, १४८७
भगवा	१००२, १००८, १०१०, १०१२-	—समन्तचक्खु	१००६
	१०१४, १०४३, १०४४,	भङ्गोदकं	११५५
	११७८, १३६५, १३६६	भङ्गो	११८३, ११८७

भट्टिपुत्तकगणादीनं, दासा	१०५२	भल्लिको	१००६
भट्टकटिको	१०८५	भवनेत्ति समूहता	११६०
भण्डनकारकवत्थुकथा	११४१	भवो	१३६३
भण्डनकारका, भिक्खु	१५३१	भस्सकारका, भिक्खु	१५३१
भण्डनकारको	१२१६, १२२०, १२३५	भस्सकारको	१२१६
भण्डसाला	१३८७	भाजनसिक्खापदं	१४०४
भण्डागारसम्मुत्तिआदिकथा	११६०	भाजनीयभण्डानि	१३२८
भण्डागारिको	११६०, ११६१	भाजनीयं	१३२६
भण्डागारं	११६०, ११६१	भाजिताभाजितं	११६२
भण्डिकाटुपनमत्तेन	१३३०	भागको	१३२१, १४७४
भण्डुकम्मकथा	१०४५	भारयादो	१०८२
भण्डुकम्मं	१०१५, १०४५, १०५४, १५२१, १५२२	भावना, नाधिमत्ता	१०३२
भण्डं, छेदापितं	११३०	भाविताय	१४४६
भत्तकिच्चं	१०४३	भासानुसन्धिकुसलो	१४८५
भत्तगवत्तकथा	१३७३	भासितपरिक्कन्तं	१२७२
भत्तवेत्तनभटो	१०४८	भिक्षुग्गेन	१३६०
भत्तवेत्तनं	१०४८	भिक्षाचारो	१०५६
भत्ताच्छादकेन	११५३	भिक्षापञ्जत्तिया	१२०६
भत्तानि, चत्तारि	१३५४, १३५८	भिक्षु, अपटिक्खो	१४७७, १४७८
— चुहस	१३५७	— उदायि	१२५६
— तीणि	१३५७	— उम्मत्तको	१४६६
भत्तिकम्मं	१३०२	— खीणसवी	१४६०
भत्तुद्देसको, दायकानं नामं	१३५१	— थेरो	११४६
भत्तं	१२३८	— दसहज्जेहि समन्नागतो	१४४७
— विहारट्टकं	१३५३	— नवकम्मिको	१३३१
भट्टको ते उम्मङ्गो	१४५३	— व्यत्तो पटिबलो	१११८
भट्टपीठं	१२६६, १३२८	— सञ्जात्तिकाय	१५०८
भट्टवगियकथा	१०१६	— सामन्तो	११२३
भट्टवगियत्थेरानं	११७१	भिक्षुउपोसथो	१४५६
भट्टवगिया	१०१६	भिक्षुगतिको	११३०
भट्टियत्थेरस्स	१०१३	भिक्षुदत्तियं	१२११
भन्ते	१०२२	भिक्षुनिउपोसथो	१४५७
भब्बापत्तिका	१४२१	भिक्षुनिकखन्धकं	१३८२
भयागतिं	११८६	भिक्षुनिचतुत्थो	१२१८
भयूवरा	१०४६	भिक्षुनिपवारणा	१४५७
		भिक्षुनियो	१०४२, १४२१

भिक्षुनियोजपसम्पादेतुं	१३८३	भिक्षुहि असाधारणा	- १४५६
भिक्षुनिविभङ्गवण्णनायं	१३८४	भित्ती, परिकम्मकता	१३३४
भिक्षुनिविभङ्गे	१३८६	भिन्दिवालो	१३२५
भिक्षुनीउपसम्पदानुजाननकथा	१३८३	भिन्नो, भिक्षुसङ्घो	१२२२
भिक्षुनीदूसको १०६८, १०७७, १०७८		भिय्योसोमत्ताय	११४४
भिक्षुनीनं अनुपखजा	१२७४	भिसिबिम्बोहनं	१३२४
भिक्षुनीहि सद्धि सम्पयोजेन्ति	१३८४	भिसियो, पञ्च	१३०१
भिक्षुनोवादकसम्मुति	१२३६	भिसं घसानस्स	१३६४
भिक्षुनोवादको, अट्टहि	१५०५	भिसि	११५१, १३२१
भिक्षुनोवादवगवण्णना	१४६०	भीरु अत्सासेतब्बो	१४७५
भिक्षुपेसुञ्जं	१४०३	भुम्मत्थरणभिसि	१३०१
भिक्षुसभागतं	१०८६	भुम्मत्थरणं	१३२६
भिक्षुसम्मुतियो, चतस्सो	१४३६	भुसा	११४५
भिक्षु अञ्जातको सन्तो	१४५८	भुसिका उद्धरापेतब्बा	१३६२
—आगन्तुका	११२४	भूतगामवग्गे	१४०८
—आवासिका	११२३, ११२४	भूमिगतो	१४२२
—उपोसथकारका	११२५	भेदकरवत्थूनि	१४१२
—कम्मप्पत्ता	१२७७	—अट्टारस	१४१४, १४४१, १४६५, १४८६, १४८९
—कलहकारका	१५३१	भेदपुरेक्खारपत्तरसके	११२४
—पञ्चवग्गिये	१०१२	भेसज्जक्खन्धकं	११५३
—बहुतरा	१२७८	भेसज्जानि, पञ्च	१५०१
—भण्डनकारका	१५३१	भेसज्जं ११८५, १२१६, १३६५, १३७१	१३७१
—भस्सकारका	१५३१	भेस्मा	१३६५
—मूलायपटिकस्सनारहा	१२४५	भोगूपघातिका	१४२४
—विवादकारका	१५३१	भोजनसालं	१०१८, १३१५
—सङ्घे अधिकरणकारका	१५३१	भोजयागुं	११५६
भिक्षुनं, तिण्णं	१२३२		
—पादे वन्दापेत्वा	१०१७		

म

मकचिमयो	१२०४	मक्खं	१०६१
मकचिवाकनाळिकेरहीरा	१३२७	मगधनामके, जनपदे	१०४६
मकसकुटिका	१२८६	मगधनाळिया	१३२४
मकसवीजनी	१२६२	मगधरञ्जो	११५६
मक्कटिवजिपुत्तकवत्थूनं	१३६६	मगधानं गिरिब्वजं	१०२५
मक्कटिवत्थु	१५३४	मगधेषु	१०४६

मगा	१३६०	मञ्जुका	११६८
मग्गमियसत्यवाहो	१५२८	मञ्जुसा	१३२६
मग्गनिमित्ते	१०६४	मणिकार	१३२६
मग्गपच्चवेक्खणवसेन	१००२	मणिमयो	१२८५
मग्गा, चत्तारो	१०६४	मण्डपो	१३१३
मग्गेसु, चतुसु	६६६	मण्डलिकं	१२८६
—तीसु	१०६७	मण्डलं	११६६
मग्गो	१३१३	मतपत्तिका, इत्थियो	१०४२
—अट्ठङ्गिको	१३६७, १३६८	मतसन्तकथा	१२०३
—नवङ्गिको	१३६६-१३६८	मतिकम्मं	१४८६
—सम्पापको	१०२४	मत्तकारिता	१४२४
मङ्कुण्डकं	१०६७	मत्तिका	१३२८
मङ्गलत्थाय याचियमानेन	१२६१	मत्तिकाथालकं	११६६
महुसा	११५७	मत्तिकापत्तो	११६६
मच्छरी, अक्कोसचण्डी	१४०४	मत्तिकाभण्डं	१३३०, १३७२
मच्छवाळकं	१२६४	मत्थलुङ्गं	११८४
मजपाने	१०६७, १०६८	मद्दवीणं	१२६४
मजार	११५१	मधुकपुष्परसं	११६७
मजारना	११५१	मधुगोळकं	११५६
मज्झतो	१४७५	मधुपानं	११६७
मज्झिमटुकथायं	१०१२	मधुपिण्डिकं	१००७
मज्झिमदेसे	१३६६	मधुरफलो, अम्बो	१५२८
मज्झिमभागकादयो	१३३६	मधुसिन्धुकेन	१२८७
मज्झिमभागको	१४७४	मनुस्सन्तरायो	१११५
मज्झिमयामे	१००२	मनुस्सराहसेय्यकं	१०२२
मज्झिमेसु, जनपदेसु	१४३५	मनुस्सित्थिभूता, माता	१०७६, १०७७
मञ्चअटनी	१३२६	मनुस्सो करे	१४५६
मञ्चके निपातेसुं	१२०२	मनोकम्मं	६६८
मञ्चपटिपादकं, अट्ठकुलपरमं	१३००	मनो मानसेन	१४८८
मञ्चपादो	१३२६	मनोसिलिकाय	१२८३
मञ्चभिसि	१३०१	मन्तनासु	१२२६
मञ्चभिसिं पीठे सन्थरन्ति	१३०२	मन्थेन च मधुपिण्डिकाय च	१००६
मञ्चो	१३२१	मन्थं	१००७
मज्झिटुवण्णा, मज्झिटिका	११४६	मन्दत्ता मोमूहत्ता	१४४२, १४८६
मज्झिटिका नाम रोगजाति	१३८२	मन्दामुखियो	१०२०
—मज्झिटुवण्णा	११४६	मन्दो हासेतब्बो	१४७५

मनं ब्रूहो	११०६	महाथेरस्स	११७४
ममानुकुब्बं	१३६४	महाथेरा, अलसजातिका	१२०६, १३३६,
मरियादबद्धं	११६५		१३५८
मलमत्तं	१२६३	महाथेरो	१३१४
मलिनसाटको	११७३	महादन्तो	१०८४
मल्लमुट्टिका	१२८१	महानामत्थेरस्स	१०१३
मसारकादीनयेव	१३२१	महानामरत्ता, सम्भिन्नवण्णा	११४६
मसारको	१३२१	महानिगमसामी	१५३६
मस्सुं कप्पापेन्ति	१२६३	महापच्चरियं	१०८५, १०६८, १११४,
—बड्ढापेन्ति	१२६३		११६३, ११६४, ११७२,
महतो तळाकस्स पटिकच्चेव आळि	१३८२		११७६, १२०६, १२३७,
महत्तरी	१३२६		१२३८, १२४४, १३१४,
महत्थिको	१२२६		१३१५, १३१६, १३२५,
महत्त्वके	१३३१		१३५५, १३५६, १५३५
महाअट्टकथायं	१०६८, १०८५, ११६६,	महापजापतिगोतमीवत्थुकथा	१३८२
	१२०५, १२४४, १२८५,	महापजापतिया	१३८३
	१३२८, १४४८	महापदुमत्थेरो	१०६७, ११०३, १११०,
महाअनिसदो	१०८५		१२५०, १२५७, १२६१,
महाउपधानं	११५०		१३१४, १३४१
महाऊरुको	१०८५	महापदेसा, चत्तारो	१४३२, १४६८,
महाकच्चानस्स पञ्चवरपरिदस्सनाकथा	११५१		१४८७, १४८८
महाकत्तरि	१३२६	महापरिसो	११७३
महाकन्तारो	१०६५, १०७१	महापिप्फलकं	१३२६
महाकस्सपत्थेरस्सेव	१३७६	महापेळभत्ते	१२३८
महाकस्सपत्थेरो	१४५३	महाफलानि, नव	११६८
महाकस्सपस्स	१०८८	महाभूतानि, चत्तारि	१०४५
महाकोजवो, दीघलोमको	११४६	महामङ्गलानि, पञ्च	१०६१
महाखन्धकं	६६७, १२३६	महामच्चा	११५६
महागिलाना, द्वे	१३५६	महामण्डलअद्धमण्डलानि	११७७
महागिलानो	१३५६	महामत्तो	१०४७
महाचेत्तियं	१४३६, १४४०	महामाता	१०७६
महाचोरा, पञ्च	१४३७	महामुखो	१०८४
महाजनकराजा	१२२४	महामेघवनुब्जाने	१५३५
महाजानियो	१०१०, १०११	महामोग्गल्लानत्थेरो	१०२५, १०६२, ११८६
महाजानुको	१०८५	महारङ्गरत्ता, सतपदीपिट्ठिवण्णा	११४६
महातेपिटको	१४८५	महारजक्खा	१०१०

महावग्गो	६६७	माता, पोसावनिका	१०७६
महावराहस	१३६४	—मनुस्सित्थिभूता	१०७६, १०७७
महाक्कञ्जं	१३७५	मातिका	११७८, १२५१, १४००
महाविकटानि, चत्तारि	१४३२	—अट्टिमा	१२०६
महाविभङ्गे	१०५५, १०८६, ११३३, १३८२, १३६६	मातिकानं च पलिवोधनं	१४८१
महाविहारवासीनं	१५३७	मातिकापदानि, छ	१२७१
महाविहारो	१०५४, १५३५	मातिकाविभङ्गवसेन	१०४१
महावीरा	१०२५	मातुघातकादिवत्थुकथा	१०७६
महावेलायं	६६८	मातुघातको	१०७६
महासण्डासं	१३२६	मानत्तचारिकवत्तकथा	१२४७
महासत्तनिकायो	१०२३	मानत्तारहो	१२५८
महासमणो	१०२४	मानत्तं	१२४६, १२४८, १२४९, १२६८
महासयनं	११४६	—चतुब्बिधं	१२४८
महासीमा	१०६८	मानस्सिनो	१३६२
महासीमासम्मुत्तिकाले	१०६८	मानुसा	१०१४
महासीवत्थेरो	११६५, १२०८	मारसेनं	१००२
महासुद्धन्तो	१२५६, १२६०	मारो	१४३८
महासुम्मत्थेरो	१०६७, ११०३, १११०, १२५०, १२५७, १२६१, १३१४, १३४१	मालागन्धविलेपनधारणविभूसनट्टाना, वेरमणी	१०१८
महासेदं	११५५	मासगता	११२७
महाहनुको	१०८४	मासपटिच्छन्नं	१२५४
महिच्छता असन्नुट्ठिता	१४२६	मासे आगमे	११२८
महिं विकुब्बतो	१३६४	मिगचम्मे	११५२
महेसिनो	१५३७	मिगमातुको	११५२
मळोरिकं	१२६०	मिच्छता, अट्ट	१३६६
मा एकेन द्वे	१०१४	मिच्छादिट्ठि	१३६७
—जातु कोचि लोकस्मि	१३६५	मिच्छादिट्ठिके	१०६८
—भगवन्तं सीतं	१००५	मिच्छादिट्ठिको	१५२१, १५२२
—भण्डनं	१२२३	मिच्छादिट्ठी, दसवत्थुका	१४४७
माघातो	११५८	मिड्डकं	१२६६
मातङ्गरज्जे व नागो	१२२५	मिड्डन्ते	१२८५
मातङ्गो	१२२५	मिड्ढि	१२६६
मातरं चीवरं	१५१२	मिथु यथावुड्डं	१२३७
मातापितृहि	१०६३	मिस्सकभत्तं	१३५६
		मिस्सकयागुं	१३५६
		मिस्सकसमोधानो	१२६०, १२६२, १२६७

मिस्सकं	१२७०	मूलानि, द्वादस	१४६६
मुखद्वारिको, आहारो	१०६६	मूलायपटिकस्सनारहचतुर्थो	१२४७
मुखपुच्छनचोळं	११६०, १४४६	मूलायपटिकस्सनारहवत्तकथा	१२४७
मुखवट्टियं	१३५३	मूलायपटिकस्सनारहादयो	१२३६, १२४६
मुखोदकं दातव्वं	१०२७	मूलायपटिकस्सनारहा, भिक्खु	१२४७
मुखं आलिम्पन्ति	१२८३	मूलं	१४४१
मुग्गवण्णसिलामये, पत्ते	१००७	मेण्डकवत्थु	११६६
मुग्गवण्णसेलमये, पत्ते	१००७	मेण्डविसाणवट्टिका	११४७
मुचलिन्दकथा	१००४	मेत्तचित्तो वक्खामि, नो दोसन्तरो	१३८०
मुचलिन्दमूला	१००६	मेत्तापुब्बभागो	१००५
मुचलिन्दो, नागराजा	१००५	मेत्ताभावना	१०३२
मुञ्जकेसो च	११८५	मेत्तियं	१४२१
मुञ्जवब्बजमयं	१३००	—भिक्खुनि	१४६६
मुट्ठिसम्मुज्जनीयो	१३१५	मेत्तं कायकम्मं	१४१४
मुट्ठिसम्मुज्जनी	१३२६	—नु खो मे चित्तं	१३८०
मुण्डच्छदनगम्भो	१३०३	—मनोकम्मं	१४१५
मुण्डवट्ठी	१२६६	—वचीकम्मं	१४१५
मुत्तहरीतकं	११५६	मेथुनं	१४०१
मुदिङ्गसण्ठानो	११०१, ११०५	—धम्मं	१३६५-१३६६, १४२७
मुट्ठिकपानं	११६७	—सुकसंसग्गो	१४०१
मुट्ठिका	११६७	मेदगण्डो	१०४७
मुरजं	१२६४	मेधावी	१०१०
मुसलं	१३२६	मोग्गलिपुत्तत्तिस्सत्थेरस्स	१३७६
मुसा, ओमसपेसुणा	१४०३	मोग्गल्लानो	१०२२
मुसावादवग्गवण्णना	१४८६	मोघसुत्तकं	१२८८
मुसावादा, वेरमणी	१०१८	मोचपानं	११६७
मुसावादो	१०६७, १४०३	मोरगु	११५१
—अट्ठङ्गिको	१४४५, १५०४	कोरगुत्तिणं	११५१
मूगवत्तं तित्थियसमादानं	११३५	मोरपिच्छपरिसिन्धिता	११४७
मूगसूकरा	१०६०	मोहविनयो	१३६७
मूगो	१०८६	मोहा	१४७८
मूलभागो	१५२६	मोहागतिं गच्छति	११८६
मूलादिभेसज्जकथा	११५३	मोहो अमूलकेन च	१४०४
मूलानि, बुद्दस	१४६५	मोळिगल्ले	१०६८
—छ	१४६५	मंसं, दसन्नं	११५८
—ते तिसं	१४४१		

य

यक्खुस्मारो	१०४७	यागुया वा	१२१५
यञ्जा, अग्निगृह्तमुखा	११६७	याचितकेन	१०८०
यद्विस्मृज्जनियो	१३१५, १३२६	याचियमानेन	१०८७
यतत्तो	१००४	यानादिपट्टिक्खेपकथा	११४८
यथाधम्मं	११४०, ११५६, १२६७	यानि चाचरं	१२२८
यथापञ्चत्तं	१०२६	यानीकताया	१४४६
यथापतिरूपे आसने	१४७३	यानुग्धातेन	११४६
यथाभत्तं निक्खित्तो	१४६३	यायं दिट्ठि	१४१६
यथाभिरन्तं विहरित्वा	१२२५	यावततियका	१४४८
यथाभूतजाणदस्सनं	१४७६	यावतिका भिक्खू कम्मप्पत्ता	१२७७
यथारत्तं	१४६२	यावततियके तिस्सो	१५०२
यथावुड्डं	१२३७, १३८७	—पञ्च	१४३७
यदग्गेन	११५६	यावदत्थचीवरं	११७२
यदा हवे	१०००	याव बाहागहरणा पि नाम	१३७७
यदा निब्बेमतिको	११२३	याव सो दारको विञ्जुतं पापुणाति	१३८७
यदेको रमती वने	१२२५	याविच्छन्ति मुखायामं	१२२४
यदेव सा विव्वन्ता	१३८८	यिट्ठे न हृते	१०२१
यन्तकं	१२६६	ये च तत्थ विज्जानन्ति	१२२४
यमकनत्थुकरणिं	११५५	—तं उपनयन्ति	१२२४
यमकपाटिहारियसदिसं	१०५८	ये दुट्ठुल्ला सा सीलविपत्ति	१४५३
यमकपाटिहारियं	१००३	—धम्मा हेतुप्पभवा	१०२४
यसआदीनं	१०१३	येभुय्यसिकाकथा	१२७२
यसोजो	११६२	येभुय्यसिकाय वृपसमेतुं	१२७२
यस्सन्तरतो न सन्ति कोपा	१३६२	योनकउपाहना	११४७
यागुआनिसंसा	१४४८	योनकविसयतो	१४३६
यागुमधुमोळकादिकथा	११५६		

र

रक्खितवनसण्ढे	१२२५	रज्जसीमा	१२०६, १२०७
रज्जखल्लि	११६२	रज्जुबन्धनं	१०४६
रजनकसटं	११५४	रज्जो सिरिनिवासस्स	१५३६
रजनकोलम्बं	१४६५	रट्टसीमा	१२०६, १२०७
रजनदोणि	१३२८	रतनघरचेतियं	१००३
रजननिप्पक्कं	११५४	रतनघरं	१००३
रजनुळुळं	११६५	रतनचङ्कमचेतियं	१००३
रजोहरणसमेन	१४७३	रतनचङ्कमे	१००३

रतनत्तयं	१०६८	राजायतनकथा	१००६
रतनपरिसिम्बितं	१३२८	राजायतनमूला	१००७
रतनानि, दस	१४४८	राजायतनं	१००६
रतनं सूचि मन्त्रो च	१४०६	राजा व रट्टं विजितं	१२२४
रत्तकुट्टं	१०४६	राधब्राह्मणवत्थुकथा	१०३३
रतिच्छन्नं च ओकासं	१४११	राधब्राह्मणवत्थुस्मि	१०३३
रत्तो दुट्टो च मूळ्हो	१४७७	राहुलकुमारो	१०६१, १०६२
रथत्यरे	११४६	राहुलमाता	१०५६, १०६१
रसञ्जनं	११५४	राहुलवत्थुकथा	१०५६
रसवती	११२८	रुक्खच्छल्लिमयं	१२०५
रसा, चत्तारो	११६७	रुक्खतूलं	१३००
रहो, भिक्खुनिया सह	१४०१	रुक्खत्यम्भं	१३३४
रागरत्ता	१००८	रुक्खनिमित्ते	१०६३
रागविनयो	१३६७	रुक्खमूलं	१३१३
राजगहतो	११०६	रुक्खविटभिया	११३३
राजगहसेट्ठिवत्थुकथा	११८४	रुक्खसुसिरे	११३२
राजगहादीसु	६६८	रूपियप्पटिग्गहणसिक्खापदं	१४०५
राजगहो	१०५६, १०५७, १३६२	रूपपजीविका, इत्थियो	१०४२
राजजातका	१३६३	रोगजाति, मज्झिट्टिका नाम	१३८२
राजन्तरायो	१११५	—सेतट्टिका नाम	१३८२
राजभटवत्थुकथा	१०४७	रोगा, पञ्च	१०४६
राजभटवत्थुस्मि	१०४७	रोजमल्लादिवत्थुकथा	११६८
राजभटो	१०४७, १०४८	रोमन्थकस्स	१२६२
राजागारं	१४०६	रोहरो	१०५३
राजा, पज्जोतो	११८५	रोहितमिगो	११५२

ल

लक्खणाहतकसाहतलिखितकेसु	१०८२	लद्धसमापत्तिकस्स आपत्ति	१४२१
लक्खणाहतो, कतदण्डकम्मो	१०५०	लबुज	११६८
लक्खणरूपनिज्झानलक्खणेन	१००१	लसुणसिक्खापदं	१४०६
लङ्कदीपं	१५३६	लसुणुपत्तिट्टे नच्चना	१४०६
लङ्कपादकं	१३०३	लहुका	१०३०, १४१६
लट्ठिवने	१०२०	लहुकापत्ति	१३६८, १४२०
लतातूलं	१३००	लहुकं	१४३४, १५१८
लद्धपक्खो	१४७८	लहुभण्डं	१२०३

लाबुकटाहं	१२८६	लोणानि, पञ्च	१४३५
लाभसङ्कारसिलोकं	११४५	लोणी	१११३
लाभसीमा	१२०६, १२०७	लोहं	११६४
लिखितको	१०४६	लोमानि, पदसोधम्मो	१४०१
लिङ्गत्येनको	१०६६	लोमं पातेन्ति	१२३३
लिङ्गनासना	१०६७	लोहकटाहं	१३२४
लिङ्गपातुभावेन	१४३२	लोहकुट्टि	१३२५
लिङ्गादिदस्सनकथा	११२५	लोहकुम्भी	१३२१, १३२४
लिङ्गं	११२५	लोहकूटो	१३२५
लिच्छविनो	१५०४, १५३१	लोहगुळो	१३२५
लिच्छविपरिसं	११६१	लोहतुम्बो	११६६
लेणत्थं	१२६८	लोहथालकं	११६६
लेसकप्पेन	१३०६	लोहपत्तो	११६६
लोकनाथेन	१५३५	लोहपासादे	१००५
लोकवज्जे	१२३६	लोहपिण्ड	१३२५
लोकायतं	१२६७	लोहभाणकादीसु	१३२१
लोकियधम्मो	१०४५	लोहभा गकं	१३२४
लोकियसमाधिभावनाय	१०४४	लोहवारको	१३२४
लोकुत्तरदायजस्स	१०६१	लोहितिका, जयसुमनपुष्पवण्णा	११४६
लोके	१००५	लोहितुप्पादको	१०७८
लोणसक्खरिकाय	११५५	लोहितेन फुटो होति	११४४
लोणसोविरकं	१४६८	लोहितं मोचेतुं	११५५

व

वग्गा, गण्हन्ति	१२७२	वच्चपादुकाय	१२६७
वग्गावग्गसञ्जिपन्नरसके	११२४	वच्चित्तो	१३७३
वग्गा, समग्गसञ्जिनो	११२३	वजादीसुवस्सूपगमनकथा	११३१
वड्डफलकं	१३२८	वज्रो	११३१
वचत्थं	११५३	वज्जनीयपुग्गलसन्दस्सनकथा	११२६
वचनक्खमेन	१४७४	वज्जानुवत्तिगहरणा	१४०७
वचीभेदेन	१४८२	वज्जीनं पटिवाहाय	११५६
वचो	१२२७	वड्डकिसाला	१३१३
वच्चकुटि १०२७, ११२८, १२४४, १३१३,		वड्डमंसं	११५५
वच्चकुटिवत्ते	१३७६	वड्डस्स	१५३१
	१३७६	वणिप्पथो	११६०

वणो, दुरोपयो	११५७	वस्सानेचारिकापटिवखेपादिकथा	११२७
वण्णावण्णायो कत्वा	१२७८	वस्सावासिकं	१३१२
वण्णावण्णं कत्वा	११६२	वस्सावासो	११३३
वत्तक्खन्धकं	१३७०	वस्सिकसङ्केतं	११६८
वत्तभेददुक्कटं	१२४३, १२४४	वस्सिकसाटिकसिक्खापदं	१४०५
वत्तानि, तेचत्तालीस	१२३५	वस्सिकसाटिका	१४४८
वत्तानुसन्धितेन कारये	१४६६	वस्सिकसाटिकं	११६०
वत्तं, तेचत्तालीसविधं	१४८६	वस्सूपनायिकक्खन्धकं	११२७
—निक्खिपामि	१२४६	वस्सूपनायिकदिवसे	१२१५
वत्थिकम्मं	११५७	वस्सूपनायिका	११२७
वत्थुकताय	१४४६	वस्सूपनायिकानुजाननकथा	११२७
वत्थुठपनादिकथा	११४०	वस्से आपजति	१४२७
वत्थुनानत्तता	१४३३	वस्सं अनुपगन्तब्बट्टानानि	११३२
वत्थुविपन्नो	१४२३	—उक्कड्ढितुकामो	११२८
वत्थुविपन्नं	१४८३	—वुत्था, ओवादं	१४०२
—अधम्मकम्मं	१५१६	वस्संवुट्टसङ्घस्स देति	१२१४
वत्थुसङ्गहो	१५३४	वाकभिसि	१३०१
वत्थुसभागता	१४३३	वाचसिका, छ	१४६६
वत्थुसभागा	११२३	वाचसिकानि	१५११
वत्थुं कित्तेत्वा देसेय्य	१५०१	वाचसिकेन	१४२६
वनट्ठं पोखरट्ठं	११५७	वाचसिको, अनाचारो	१४२६
वननिमित्ते	१०६३	—द्वो	१४२८
वप्पमङ्गलदिवसे	१०५८	—मिच्छाजीवो	१२३४
वप्पस्स	१०१३	वाचा	१५०६
वम्मिकनिमित्ते	१०६४	वाचागोचरभाणिनो	१२२३
वयञ्चस्सानुपस्सति	११४५	वाचा पाराजिकातयो	१४६६
वरयाचनकथा	११८७	वाचाय आपजति	१४३०
वरसेय्या	१३७६	—वुट्ठाति	१४३०
वल्लि	१३२१	वाणिजा, तपुस्सभल्लिका	१००६
वल्लिआदीसु	१३२६	वातण्डिको	१०८५
वल्लिआदीहि	११६०	वातपानभिसिकं	१२६६
वल्लिका	१२८१	वातपानं	११६०
ववत्थिता, सम्भिन्ना	१२७०	वातमिगो	११५२
वदत्थितं	१५१८	वादितं	१२८३
वसीकरणपानकसमुट्ठितरोगो	११५६	वानचित्रो	११४६
वस्सकारो	११५८	वामनो	१०८१

वारकभक्तं	१३५७	वितानसण्ठानो	११००
वारको	१३२१	विदलकं	१२८८
वारगामतो	१३४६	विद्धं	१००५
वारगामसलाका	१३५२	विधमाना नव	१४४६
वारेय्यं	११२८	विधवा	१०४२
वालिकरासि	१०६२	विधूपनं	१२६२
वासभगामियत्थेरस्स	१५०४	विधूपयं तिष्ठति	१००२
वासि	१३२१, १३२६	विनन्धनरज्जुं	१२८८
—फरसुआदीनं	१३२६	विनन्धनसुत्तं	१२८८
वासेतुं	१२६६	विनन्धित्वा चीवरं सिब्धेतुं	१२८८
वाहो	११४६	विनयग्रन्थेषु	१२२६
वाळन्तरायो	१११५	विनयकम्मानं	६६८
वाळमिगा	११५२	विनयकम्मं	१२३७-१२३६, १२४३, १२५५, १२६०, १२६४
वाळरूपपरिक्खितं	१३२८	विनयकथं	१०१२
विकण्णो, होति	११६८	विनयगरुका, द्वे वुत्ता	१४६८
विकण्णं उद्धरितुं	११६८	विनयधरपञ्चमेन	११५२
विकत्तिका	११४६	विनयधरपामोक्खो, करविकत्तिस्सत्थेरो	११६५
विकप्पं रज्जो विकाले	१४०८	विनयधरे अट्टानिसंसा	१४४६
विकलके तोसेत्वा	११६४	विनयधरो	१२११, १४६२, १४६८
विकालभोजनपाचित्तियं	१३६१	विनयपञ्चर्त्ति	१३६५
विकालभोजना, वेरमणी	१०१८	विनयपरियायेन चत्तारो पाराजिका	१३६८
विकासिकं	११५५	विनयपालिधम्मस्स, अनुलोमं	१४११
विकुब्बनिद्धिपाटिहारियं	१२८४	विनयपिटकं	१०३३, १३६८, १४८८, १५३५
विगतअलाहकं	१००५	—सकलं	१४६८
विगगुत्तरि	१४०३	विनयपुच्छन-विस्सजनकथा	१११७
विगगाहिकं	१४६८	विनयपुच्छा	१४१२
विघासादा	११५७	विनयपुरेक्खारता	११३५, १३८१
विच्छिक्काळिका	११४७	विनयव्याकरणा	१४६३
विजनपातं	१०२२	विनयसम्मुखता	१४६६, १५१५
विजनवातं	१०२२	विनयस्स, द्वे मूलानि	१४६७
विजनवादं	१०२२	विनया, कम्मं	१२१७
विज्जाहि, तीहि	१३६५	विनयात्तिसारे दुक्कटं	१३६२
विजितसङ्गामो	१००६	विनयानुलोमं न जानाति	१४८७, १४८८
विजोत्तलती	१२६२	विनयो	६६७, ११३५, १२१७, १२७८, १३६७, १३६८, १४१२, १४२६, १४६८, १४७१, १४८७, १४८८
विज्जाणनिरोधो	१०००		
विज्जूपरिसं	१२२७		

विनयो न साकच्छातब्बो	१४२६	विरहं	१४५६
—संवरत्यामा ति	१४७६	विलीवेन पट्टेन	१३८५
विनिच्छयकथा	१३२२	विलोमा	१०४५
विनिच्छयेसु	१२२६	विवटं नातिवस्सति	१३७७, १४५६
विनिच्छयो, सन्तीरणत्याय	१४७६	विवटं	११६६
विनिधाय दिट्ठि कम्मेन	१४६३	विवादकारका, भिक्खु	१५३१
विनीतवत्थुनि	१४१२	विवादकारको	१२१६
—नव	१४४६	विवादनिदानं	१४६५
—दस	१४४७	विवादमूलानि	१४१२
विनेतुं न पटिबलो	१०४०	विवादाधिकरणस्स किं मूलं	१२७६
विपच्चताय वोहारो	१२७४	विवादाधिकरणं	१४१२, १४६१, १४६६
विपत्तियो, चतस्सो	१३६७, १३६८, १४४१,	—आपत्ति	१४६५
	१४८६	—किं निदानं	१४६४
विपत्तिवारो	१३६८	—सिया कुसलं	१२७६
विपत्तिसङ्क्रमनं	१४७६	विवित्तं	१२२६
विपत्तिसङ्गहो	१५३४	विवेकदरिसना	१५०६
विपस्सना	१०४५, १०८७, १३०४, १४३६	विवेचापेतब्बं	१०३०
विपस्सिस्स भगवतो	१३०४	विसभागजीविका	१०६५
विप्पकतभोजने	१३०५	विसमनिस्सितो	१४६३, १४८०
विप्पकतं	१३३०	विसमा	१२८८
विप्पवासो	१२४६	विसय्हा	१२२६
विबभन्तको	१०५४	विसाखावत्थु	११६७
विभङ्गनयभेददस्सनतो	१५३५	विसाणकतुम्बं	१३३०
विभङ्गे द्वोसु	१४०१	विसिब्बे दुक्खिताय	१४०७
विभत्तियो, चतस्सो	१४५७	विशुद्धपञ्जो	१०१६
विभवो	१३६३	विशुद्धिमगगतो	६६६, १०००
—गति धम्मानं	१४६०	विसेसकं	१३८५
विमलेनानुबुद्धं	१००६	विस्सज्जेतब्बं	१३७०
विमुत्तवचनं	१५१६	विस्सज्जेय्यं	१०२०
विमुत्तिमुखपटिसंवेदो	६६६, १००४	विस्सट्ठकम्मट्टाने	१०८७
विमुत्ती	१४७६	विस्सट्ठनिहोक्कमनकाले	१०७६
विमुत्ते	१०२४	विस्सट्ठि	१४५५
विमुत्तं	१५१८	विस्सट्ठो निहं	१०७५
विमोक्खो	१४७७	विस्सरमकासि	१०७६
विरति	१४१२	विहारगोणिसादिका	११६३
विरद्धिकोविदो	१२२७		

विहारद्वकं, भत्तं	१३५३	वेत्तमन्त्रं	१२६६
विहारपञ्चन्ते	११८६	वेदन्तगू	१००४
विहारपच्छायायं	११४४	वेदानं	१००४
विहारपरियन्तो	१२४०	वेदिकावातपानं	१२६६
विहारपूजं	१३५८	वेदिकं	१५२५
विहारभत्तं	१३५८	वेधको	१३२५
विहारवत्थु	१३२१	वेमतिकपन्नरसकं	११२४
विहारवत्थुदेसना	१५१४	वेय्यायिकं	१३०४
विहारसीमापरिच्छेदतो	११०५	वेरञ्जायं	६६७
विहारानुजाननकथा	१२६८	वेरमणी	१४१३
विहारे, जेतवने	१३०४	—अदिन्नादाना	१०१८
विहारो ११६०, १२६८, १३१३, १३२३		—अब्रह्मचरिया	१०१८
१३५५, १४५५		—उच्चासयनमहासयना	१०१८
—महा	१०५४	—जातरूपरजतपट्टिगहणा	१०१८
विहिंसावितक्कं	६६८	—तच्चगीतवादिद्विसूकदस्सना	१०१८
वीजनी	१२६२, १३२६	—पाणातिपाता	१०१८
वीणाय तन्तिस्सरे	११४४	—मालागन्धविलेपनधारण-	
वीतरागता	११४५	विभूसनट्टाना	१०१८
वीतिक्कमो	१३६८	—मुसावादा	१०१८
वीमंसाया	१०४३	—विकालभोजना	१०१८
वीरियसमतं	११४४	—सुराभेरयमज्जपमादट्टाना	१०१८
वीरो	१००६	वेला	६६८, ६६९, १४१३
बुच्चमानसिक्खापदं	१४०३	वेसालिका वज्जिपुत्तका	१४७३
बुद्धातब्बं निमन्तेतब्बो	१२४४	वेसिया	१०४२
बुद्धानगामिनितो	१०४०	वेसियागोचरो	१०४२
बुद्धानमस्स आगमेतब्बं	१०३१	वेसिं बुद्धापेत्ति	१३८५
बुद्धतरेन	१२४५	वेस्सन्तरजातकं	१०५८
बुत्तपासाणदीपकप्पदेसो	११११	वेस्सभुस्स	१३०५
बुत्तं अहापेत्तेन	१४७५	वेहासगतो आपज्जति	१४२२
बुसितब्रह्मचरियो	१००४	वेळुगुम्बो	१३१३
बूपकासापेतब्बो	१०३०	वेळुनाळिका	११५८
बूपसमनधम्मपुच्छा	१४१२	वेळुविलीवेहि	१२६६
बूपसमो, विनयो	१४१२	वोहरन्तेन जानितब्बातिवण्णना	१४७६
बूपसमं न जानाति	१४८६	वोहारपच्छया, छ	१५०२
वेज्जसिण्णं	११८१	वोहारवग्गवण्णना	१४८६
वेत्त-तिन्तिणिक-मातुलुङ्ग-कपित्थ-कोसम्ब-		वोहारविनिच्छये	१०४७
करमन्दादिषुहकफलपानानि	११६६		

स

सउत्तरच्छदं	११५०	सङ्गहवारो	१३६८
सकचित्तं पसीदति	१४३८	सङ्गहा, नव	१५३४
सकटपरिवट्टं	११६२	सङ्गहेतब्बो	१११६
सकण्णजप्पको	१२७८, १२७९	— अनुगहेतब्बो	१०३१
सकदागामि-अनागामि-अरहन्तो	१०८७	सङ्गामावचरेन भिक्खुना	१४७३
सकदागामिफले	१०६०	सङ्गामावचरो नाम यसत्थेरो	१४७३
सकदागामिमग्गो	१०१६	सङ्गामो	१४७३
सकनिरुत्तिअनुजाननादिकथा	१२६७	सङ्गीति	१०८६
सकपरिवखारो	१४३१	सङ्घकम्मं	१४२२, १४४४
सकलं विनयपिटकं	१४८८	— चतुर्विधं	१४६५
सकवण्णं	१००५	सङ्घकरणीयेन	११३०
सकवाचाय	१४३०	सङ्घकिञ्चानि, चत्तारि	१४४१, १४८६
सकसमयविसुद्धितो	१५३५	सङ्घगरु होति	१४६१
सकाय निरुत्तिया	१२६७	सङ्घट्टनजानुको	१०८५
सकुन्तका	११२७	सङ्घपवारणा	१४२७
सक्को	१००२	सङ्घप्पत्तो	११२०
— सुद्धोदतो	१०६२	सङ्घभत्तादिअनुजाननकथा	१३३५
सक्कं देवराजानं	११५६	सङ्घभेदककथा	१३६४
सक्खरा	१२६२	सङ्घभेदकक्खन्धकवण्णना	१४६२
सक्यकुमारा, काळुदायिप्पभुतयो	१३६२	सङ्घभेदकक्खन्धकं	१३६२
सगारवा सप्पतिस्सा	१०२६	सङ्घभेदकवग्गद्वयवण्णना	१४६३
सगुणं कत्वा	१०२७	सङ्घभेदको	१०७८
सगमिह कायमिह	११६७	सङ्घभेदे अनापत्तिवस्सच्छेदकथा	११३१
सग्गा ते आरद्धा	११५६	सङ्घमज्जे आपजति	१४२८
सङ्कच्चिका	१४४६	सङ्घमहा दस निस्सरे	१४५६
सङ्कन्तो	१०४४	सङ्घराजि होति	१४६२
सङ्कसादिससन्ति	११२७	सङ्घसम्मुखता	१४६६
सङ्किलिट्ठं	१४४२	सङ्घसामग्गि	११२६, १४८५
सङ्किलिट्ठं च यं पदं	१४५६	सङ्घसेनाभयत्थेरो	१२४३
सङ्खतधम्मानं	१४००	सङ्घस्स किञ्चेसु	१२२६
सङ्खयालकं	१३२६	सङ्घाटिया	१४८२
सङ्खलिकवन्धनं	१०४६	सङ्घाटी	१०२७
सङ्खारनिरोधो	६६६-१००१	सङ्घातनिकं	१०४४
सङ्गरं अकंसु	११६८	सङ्घातं आपादेन्ता	११२७

सङ्घादिसेसगामी	१४८६	सचे वुट्टापेति	१३०६
सङ्घादिसेसा चतुरो	१५०६	सच्चानि, द्वे	१०२४
—बुद्धस	१३६७	सच्चे च अकुप्पे च	१३८१, १४७१
—छ	१४५५	सच्चं अहं पि जानामि	१४६६
—तेरस	१३६७	सच्चं भगन्तो	१४२१, १५११
—तेवीसति	१४५६	सजातिया	१०७६
सङ्घादिसेसापत्ति	१२३६	—मेथुनकाले	१०७६
सङ्घादिसेसेहि, तेरसहि	१४३३	सजातिसाधारणं	१२५५
सङ्घादिसेसो	१२५६, १४३७, १४४४,	सञ्चरित्तसमुद्धानवण्णना	१४०५
	१४५४, १४५८, १४६६,	सञ्चरित्तानुभासनं	१४०१
	१४६८, १४६९, १५०१,	सञ्चरित्तेन वा तयो	१४६६
	१५१२	सञ्चिच्चा	१४६६
सङ्घिककिच्चं	१५२६	सङ्खेय्यानि	१०२५
सङ्घिकचीवरुप्पादकथा	११६६	सञ्जत्तिया	१२७८
सङ्घिकमञ्चपीठं	१३३४	सञ्जापेति	१२७१
सङ्घुपोसथादिकथा	११२१	सञ्जाविमोक्खा	१४२१
सङ्घुपोसथो	१४२७	सण्ठपेसुं	१०१२
सङ्घे अधिकरणकारका, भिक्खू	१५३१	सत्तपदीपिट्ठीवण्णा, महारङ्गरत्ता	११४६
—भिन्ने चीवरुप्पादकथा	१२०५	सति उदके	१३७५
सङ्घेन उपट्ठातब्बो	१२०२	सतिपट्ठाना, चत्तारो	१३६६-१३६८
सङ्घो	१२०१, १२०५, १२०६,	—तयो	१३६६, १३६८
	१४२७, १५२१	सतिविनयकथा	१२७१
—आपज्जति	१४२७	सतिविनयस्स दानानि	१२७१
—किमत्याय	१४६८	सतिविनयारहस्स	१५१६
—आपेतब्बो	१०३३, १५३१	सतिविनयो	१२२०, १४६१, १४६३,
—परिगहत्थाय	१४६८		१४६६, १४८७
—भिज्जति	१२०५	सतिसम्मोसा	१४६०
—भिन्नो	११३१, १२०५, १४६२	सत्त अधम्मिका	१४४४
—सम्परिगहसम्पटिच्छनत्थाय	१४७६	—अनुसया	१३६६
सङ्घं अपलोकेतुं	१०५४	—आपत्तिक्खन्धा	१४२३
—न परामसति	१५१७	—आपत्तियो	१४१६, १४२३
सचित्तको	१४३१, १४६५	—ठानानि	१५३२
सचीवरानि	१२००	—परमानि	१४४४
सचे उस्सहति	१०२६, १३७०	—बोभङ्गा	१३६६
—लभेथ	१२२४	—समथा	१४१६

सत्त सामीचियो	१४४४	सद्धम्मगरु	१४६१
—सिक्खापदानि	१४०६	सद्धम्मो	१४४६
सत्तक्खत्तुं भोगेहि परिकिखपित्वा	१००५	सद्धामत्तकं	११४५
सत्तङ्गो	१२६६, १३२८	सद्धिविहारिकवत्तकथा	१०३१
सत्तट्ठवस्सिकं	१३३१	सद्धिविहारिका	१०३२
सत्तत्तिस, बोधिपक्खियधम्मा	१३६६	सद्धिविहारिको आपज्जति	१४३४
सत्तधञ्जरसानि	११६८	सनच्चं	१३८५
सत्तनगरेसु पञ्जत्तसिक्खापदवण्णना	१४५३	सनन्तनो	१२२४
सत्तन्नं अनापत्ति	१४४४	सनिदानं सनिद्देसं	१४१७
—आपत्तिक्खन्धानं	१३६८, १४४०,	सन्तचित्तस्स	११४६
	१४८७	सन्तानकं	१०२६
—कम्मानं	१५३२	सन्तिन्द्रियं	११५१
—सन्ते	१५०५	सन्तीरणं ठानाठानगमनत्थाया	१४७६
—समथानं	११६८, १४६७	सन्तं	१०२१
सत्तरसहि आकारेहि	१४८३	सन्थतसम्मृत्ति	१५३२
सत्तवलिकं	१२६४	सन्दिट्ठिपरामासी	१४१४
सत्तविधं आपत्ति	१४७७	सन्धावितं	११६०
सत्तसतिकक्खन्धकं	१३६०	सन्निधिकतेन	११७७
सत्तसतिकसङ्गीति	१३७६	सन्निधिं	१३८६
सत्तसमथनानात्थादिवण्णना	१४६७	सन्निपातानुजाननादिकथा	१०६०
सत्तसमथनिदानवण्णना	१४६६	सन्निवत्तो	११२८
सत्तहत्थिकं च अनीकं	११४६	सपुग्गलपटिसञ्जुत्ता	१४२१
सत्तहि, समयेहि	१४५७	सप्पटिकम्मदुकं	१४१६
सत्तानिसंसा विनयधरे	१४४४	सप्पटिकम्मा, छ	१४६८
सत्ताहकरणीयानुजाननकथा	११२८	सप्पफगसदिसो, पब्बतो	११०१
सत्ताहकरणीयेन गन्तुं	११२८	सप्पिकुम्भा	१३५६
सत्ताहवद्दलिका	१००४	सप्पि पायेत्वा	११८५
सत्थकम्मं	११५७	सब्बकालं पटिवाहन्ति	१३०७
सत्थरि, अगारवो	१४१३	सब्बचम्मपटिक्खेपादिकथा	११५०
सत्थवाहो	१०७१	सब्बञ्जहो	१०११
सत्थुसासना, कम्मं	१२१७	सब्बञ्जुत्तञ्जाणं	१०१०
सत्थुसासनं १२१७, १४४०, १४७१, १४६२		सब्बत्थ पञ्जत्ति	१३६६
सत्थे वस्सं उपगन्तुं	११३२	सब्बधि दन्तो	१०२२
सत्थं, दुप्परिहारं	११५७	सब्बनीलकादिकथा	१३८५
सद्दा, द्वे	१४०६	सब्बनीलकादिपटिक्खेपकथा	११४६

सव्वनीलिका	११४६	समयानं, सत्तत्तं	१३६८, १४१६, १४६७
सव्वपीरयत्तिवरो	१५२७	समये, चत्तारो	१४६१
सव्वपासण्डियभत्तानि	१०७१	—तयो	१४६१
सव्वपीतिका	११४६	समयेहि, द्वीहि	१३६७
सव्वपंसुकूलिकेन	१२८६	—सङ्गाहितानि	१५३४
सव्वबुद्धा	१०४६	—सत्तहि	१४५७
सव्वविदू	१०११	समयो	१०८७
सव्वसङ्गाहिका	११३५	—चतुद्विधो	१४८७
सव्वसन्थरि	११५६	समयं, एकं	१४६१
सव्वसाधारणं	१२५५	समनुभासना	१५३२
सव्वा भासत्तियो छेत्वा	१३०४	समनुभासनासमुद्धानवण्णना	१४०६
सव्वानि तानि निस्सगियानि	१५१०	समन्तचक्खुना	१३६५
सव्वाभिभू	१०११	समन्तचक्खु, भगवा	१००६
सव्वालङ्कारं तुय्हं होतु	११८४	समन्तपासादिका	१५३७
सव्वेसु धम्मेषु अनुपलित्तो	१०११	—नाम	१५३५
सव्वेहेव एकज्झं	१२७३	समन्ता योजनं	११८३
सव्वं पासादपरिभोगं	१३२०	समन्नाहरन्ति	११४४
सव्वं वणपटिकम्मं	११५५	समपटिवीसो	११६३
सभागधम्मनं	१४००	समलेहि चिन्तितो	१००६
सभागवुत्तिनो	१०२६	समाचारं पुच्छिस्सं	१४१८
सभागा आपत्ति	११२३	समादाने	१२४६
सभावपातुकम्मं	१०७६	समादियन्तो आपज्जति	१४२२
सभिव्खुका, आवासा	११२५	समाधिसंवत्तनिकानि	१४१६
सभोजने रहो द्वे च	१४०१	समानजीविका	१०६५
समकं सम्पादेहि	१३७३	समानपब्बज्जा, इत्थियो	१०४२
समजनो	१२२३	समानसंवासकदिट्ठि	११२५
समजदानं	१४३७	समानसंवासकसीमं	१०६७, १०६८
समणकप्पकथा	१२८४	समानसंवासको	१२२२, १४२१
समणचीवरेन	१४०६	समानसंवाससीमा	१२०६
समणचीवरं ददेय्य	१४०६	समापत्तियो, अट्ठ	१०४५, १४३६
समणधम्मं	१०५४	समुक्कट्टपदानं, कति आपत्तियो	१४१७
समणस्स, गोतमस्स	११६६	समुग्गहो	१२२७
समत्तिसविरेचनकथा	११८६	समुच्चयक्खन्धकं	१२३६, १२४८
समथक्खन्धकं	१२७१	समुच्चयवारो	१३६८
समथवारो	१३६८	समुद्धाननियमो	१४००

समुद्रानपुच्छा	१४१२	सम्मन्नति	१३६३
समुद्रानवारो	१३६८	सम्मपधानविरियवतो	१०००
समुद्रानसीसवण्णना	१४००	सम्मपधाना, चत्तारो	१३६६, १३६७
समुद्रानस्सुद्धानं	१४००	—तयो	१३६६, १३६७
समुद्राना, छत्तिस	१४६७	सम्मा चित्तं विमुच्चति	११४६
समुद्रानानि, छ	१४६७	सम्मादिट्ठि	१४४७
समुद्रानेन सङ्गहितानि	१५३४	सम्मावत्तनवत्थूनि, अट्टारस	१२३३
समुद्रानं, नियतोक्तं	१४००	सम्मावत्तना, तेवत्तालीस	१५०४
समुदयनिरोधसङ्ख्यातो	१००१	सम्मावत्तनं, अट्टारसविधं	१२३३
समुदयं	१४४१	सम्मासम्बुद्धेन	१३६६
समुद्जातस्सरेसु	११०६	सम्मासम्बुद्धो	१४५३
समुद्दे पि	१११२	—अरहं	१०६८
समोदकं ठितानि	१०१०	सम्मासम्बुद्धं, ककुसन्धं	१५३४
समोधानपरिवासकथा	१२६८	—कस्सपं	१५३४
समोधानपरिवासो	१२३६, १२५१, १२५६,	—कोनागमनं	१५३४
	१२६०	सम्मुखाकरणोयं कम्मं	१५१५
समोधानमानत्तं	१२४८, १२६७	सम्मुखाविनयकथा	१२७१
सम्पज्ज्ञानमुसावादे	१०६०	सम्मुखाविनयेन	१३६७
सम्पदारहं उपसम्पादेति	१२२०	सम्मुखाविनयो	१४६१, १५०६
सम्परायिकभयानि	१५३३	सम्मुखीभूतेन	११६१, १२०६
सम्परायिका अकुसलानि	१५३३	सम्मज्जनिअट्टो	१३१३
सम्परायिकानं वज्जानं	१५३३	सम्मज्जनियो	१३१५
—वेरानं पटिघाताय	१५३३	सम्मुति	१५३०, १५३२
सम्परिवत्तकं	१०३०	सम्मुतिका	११६४
सम्पापको मग्गो	१०७४	सम्मुतिपरियोसाने	११०४
सम्पं च बहुं भासति	१४८५	सम्मुतियो	१४३६
सम्बन्धं	१५१८	—तेरस	१२५०, १२७५
सम्बहुला थेरा	१२०१	सयं अभिञ्जाय	१०११
सम्बाधे लोमं	१२६३	सरकुत्ति	१२८३
सम्भारसेदं	११५५	सरजा	१३६०
सम्भिन्नवण्णा, महानामरत्ता	११४६	सरणगमनं	१५१०
सम्भेदं निदानं	१४००	सरदो नाम, तापसो	१०२५
सम्भोगो एकञ्चो	१०५८	सरभञ्जं	१२८४
सम्मज्जनवत्तं	१४४०	सरवती	११४४
सम्मज्जनी	१४३५	सरामि खो अहं आबुसो	१२७६
सम्मज्जनीअट्टको	१२४४	सरित्तकं	१२८७

सरित्कं परिभ्रजति	१२८७	सादियनसिक्खापदं	१४०५
सरितासिपाटिकं	१२८८	साधारणपञ्जति	१३६६
सरोसपन्तरायो	१११५	साधुकं	१३७३
सरं	११६०	साधुगीतं	१२८३
सलाकग्गाहा	१४४७	साधु	११६१
सलाकग्गाहेन	१४६२	सानुवादो	१२७३
सलाकभक्तकथा	१३४७	सामग्गी	१०८६, १४५१
सलाकभक्तगतिकं	१३५७	सामग्गीउपोसथो	१२२६
सलाकभत्तं	१३४८, १३५१, १३५२,	सामग्गेरभूमियं	१०१८
	१३५४	सामग्गेरो	१०१६, १०३४, १०६७,
			११७३, १२३६
सलाकभाजनट्टानं	१०१८		
सलाकवातपानं	१२६६	सामन्ता आवासा	१११८
सलाकाय	१३४७, १३५०	—द्वङ्गुला	११५७
सलाकोधानियं	११५४	सामन्तो, भिक्खु	११२३
सलाकं	१२८८	सामीचि	१५२७
—गाहेति	१३६५	सामीचिकम्मं	१२३६, १४१४
सल्लापो	११३४	सामीचियो, छ	१४४२, १४४३
सवचनीयं नादातब्बं	१४२६	सामुक्कंसिका	११६१
सवरभयं	१११५	सामुद्दं	११५४
सहाजातपच्चयेना	१४८१	सामं गहेत्वा	११५६
सहाजातपच्चयं	१४८२	—दासव्यं उपगतो	१०५२
सहधम्मिको, वादानुवादो	११६१	—पक्कं	११५६
सहधम्मिकं विलेखा	१४०३	—वा धम्मो	१४७३
सह नेत्तिया	१३६०	सारणा	१४६८
सहवासो	१२४६	—सवचनीयत्थामा	१४७५
सहसा वोहारं	१४६६	सारणीया, धम्मा	१४१२
सहसेय्यसिक्खापदानि	१४०६	सारणीयो, धम्मो	१४१४
सहस्सिकसङ्गीति	१३७६	सारतो पञ्चागच्छन्तो	११४५
सहेतुधम्मं	१००१	सारदिकेन आवाधेन	११५३
सा आगता न उपसम्पादेत्तब्बा	१३८८	सारिपुत्तत्थेरो	१०२५
—आपत्ति	१२३६	सारिपुत्तमोग्गल्लानपब्बजाकथा	१०२२
साकस्सुखो	१०६४	सारिपुत्तमोग्गल्लाना	१०२२
साकियानियो, महापजापत्तिया	१३८३	सारिपुत्तो	१०२२, १०२३
साट्ठकं	१३१२	—आयस्मा	१०३३, १०६१, १०६२,
साट्ठकयं	१०३३		१४४०
सात्तिसारो, उपज्झायो	१०३२	—परिब्बाजको	१०२३

सालरुक्खो	१०६४	सिक्खापदानि, सत्त	१४०६
सालवर्ति, कुमारि	११८१	सिक्खापदानुलोमिकं	१४६६
सालुकपानं	११६७	सिक्खापदेसु, दससु	१०६५
सालोके तिठुन्ति	१३८५	सिक्खापदं	१४०१
सावकपारमिञ्जारो	१०२४	सिक्खाय असाधारणो	१५०८
सावजपञ्जत्ति	१४१६	सिक्खासम्पुत्ति	१०४५
सावत्थिया	१३६१	सिक्खपघातिका	१४२४
—सुत्तविभङ्गे	१३६०	सिङ्गिबेरनाळिकेरखण्डानि	१२८७
सावत्थि	११६६, १३०४	सिङ्गिबेरं	११५६
सावनमासं	११२८	सिङ्गीनिक्खसुवण्णो	१०२२
सावनं हापेत्ति	१५१८	सिङ्गाटकबद्धं	११६५
सावसेसा	१४१६	सित्थतेलकेन	१२८२
सावसेसापत्ति	१३६८	सित्थतेलकं	१३०२
सासङ्कसिक्खापदं	१४०८	सित्थानि	१३०५
सासपकुट्टं	१३०२	सिथिलं	१५१८
सासपकुट्टेन	११५५	सिद्धत्थकुमारो	१०५८, १०५६
सासपबीजका	१०४७	सिन्धवं	११५४
सास्स यथाधम्मं पटिकता	११४०	सिनेरुप्पमाणो	१०६२
साहारं दज्जेय्याथ	११६१	सिघ्नं होति	१०२८
सातिसारं	१४२४	सिप्पिनियं	११०६
साहू ति वा	१०२६	सिप्पं सिक्खेय्यं	११८१
सिक्का	१२६२	सिद्धिर्नि विनामेत्वा	११८४
सिखिड्डस्स नाम, सेट्ठिनो	१०२५	सिया आपत्तियो नाना	१५०६
सिखिड्डो	१०२५	सिरिपालयसंस्सिनो	१५३६
सिखिस्स	१३०४	सिलागुहा	१२६८
सिक्खमान सामणेरीसु	१०७८	सिविकागम्भो	१३०२
सिक्खापत्तो	१०५८	सिविकं	११४६
सिक्खापददण्डकम्मवत्थुकथा	१०६५	सिविरट्ठे	११८५
सिक्खापदपञ्जत्त अनुपञ्जत्तं	१५३४	सिसिरे चा पि वुट्ठियो	१२६८
सिक्खापदविनिच्छयतो	१५३५	सिसिरो	१२६८
सिक्खापदानि, चत्तारि	१३६३, १४१०	सोत्थिजो, गहपत्ति	१३०५
—चतुचत्तालीस	१४१०	सीतवातदुट्ठिनी	१००४, १००५
—छ	१२६७, १५३४	सीतालुका	११६७
—छचत्तालीस	१४३२	सीतालोल्लि	११५६
—तीणि	१४००	सीतिभूतो	१०११, १३०४
—नव	१४०६	सीतुदका	११६५

सीपदी	१०८२	सीहलदीपे	१३२४
सीमट्टो	११००	सुक्कविस्सट्ठसिक्खापदं	१४७६
सीमन्तरिकं	१११४	सुक्कविस्सट्ठि	१२३६, १२५६, १४०१
सीमप्पमाणं	११०१	सुक्कसंसग्गो, मेथुनं	१४०१
सीमानुजाननकथा	१०६१	सुरवत्थं	१२६८
सीमापगवसण्ठाना	११०५	सुखवेदनासमङ्गी	१४२६
सीमामण्डलं	११०१	सुखा विरागता	१००५
सीमामालके	११०१, ११०२	सुखो, उपधिविवेको	१००५
सीमाय देति	१२०६	—विवेको	१००५
सीमाय सीमं सम्भिन्दन्ति	१११३	सुग्गहो ति सावेत्तच्चं	१२७६
सीमासङ्करं	१११४	सुचरितानि	१४३०
सीमासमूहनं	१५१४	सुजातत्थेरो, अग्गसावको	११७४
सीमासम्मुति	१५१४, १५३२	सुजाताय	१००६, १००७
सीमोक्कन्तिकपेय्यालकथा	११२४	सुतधम्मस्स	१००५
सीमं	१११४	सुत्तन्तकथं	१०१२
सीलव्रतपरामासं	११४५	सुत्तन्तपरियायेन	१३६७
सीलभेदं	१०६७	सुत्तन्तवत्तं	१२८३
सीलवा उपासको	१४३२	सुत्तन्तिकत्थेरा	१५१६
सीलविपत्ति	१३६७, १४५४	सुत्तन्तिको	१२२१
सीलविपत्तिया	१३७८, १५३४	सुत्तविभङ्गे	१३६०-१३६२
—चोदेहि	१४७०	सुत्तलूखं कातुं	११६८
सीलविपन्नो	१०४०	सुत्तानुलोमं न जानाति	१४८७
सीलसामञ्जगतो	१४१६	सुत्ते विनये	१४६८
सीलस्स उपनिस्सयो	१४७६	सुत्तो	१४६३
सीवधिकं	११८५	—न आरोचेति	११२१
सीवेय्यकदुस्सयुगकथा	११८५	—न जानाति	१४८७
सीवेय्यकं	११८५	—संसन्दनत्थाया	१४७५
—दुस्सयुगं	११८७	सुदिन्नकण्डे	१०२३
सीसच्छवि उप्पाटेत्वा	११८४	सुदिन्नत्थेरादि	१४२०
सीसप्पमाणं	१३००	सुदिन्नं, कलन्दपुत्तं	१३६६
सीसूपधानं	११५०	सुद्धकोसेय्यं	११४६
सीसं ओकम्पेत्वा	१०१२	सुद्धकं	१२७०
सीहम्मपरिक्खटा	११४७	सुद्धन्तपरिवासो	१२३६, १२५६,
सीहमंसादीनि	११५८		१२६०, १२६६
सीहसेत्तापतिवत्थुआदिकथा	११६१	सुद्धपासाणपब्बतो	१०६२
सीहलट्टकथा	१५३५	सुद्धपंसुपब्बतो	१०६२

सुद्धिका, तलमट्टं	१४०२	सूचिका	१२८६
सुद्धोदनमहाराजा	१०५६-१०५८, १०६२,	सूचिकं	१२८६
	१४४८	सूनं ठपेन्ति	१३८५
सुद्धं ब्रह्मचारि	१४३०	सूपविज्जापनेन च	१४११
सुधम्मत्थेरस	१४२०	सूपस्स ओकासो	१३७३
सुधम्मवत्थुस्मिं	१२३४	सूपोदनविज्जति	१४११
सुनखमंसं	११५८	सूकरन्तकं	१२६४
सुनीधवस्सकारा	११५६	सूकरन्तं	११६६
सुनीधो	११५६	सेवखसम्पुति	१५१५
सुपरिगहितं	१२७७	सेखियपज्जति	१४३५
सुप्पतिट्ठे, चेतिये	१०२०	सेखियवत्तं	१३१७
सुप्पवत्तीनि	१०४१	सेखियसिक्खापदानि, तेपज्जास	१४०२
सुप्पं	१३२६	सेखिया, तेपज्जासा	१४०१
सुभहं पुड्डपब्बजितं	१३७६	सेट्ठिनो, सिरिवड्डस्स नाम	१०२५
सुमङ्गलो, गहपति	१३०५	सेट्ठिपुत्तो, सोणो	११८६
सुमनत्थेरो	१०८८	सेट्ठिभरियादिवत्थुकथा	११८३
सुमानसो	१०२०	सेतच्छत्तं	११६६
सुरापानसिक्खापदं	१४०६	सेतट्टिका नाम रोगजाति	१३८२
सुरामेरयमज्जपमादट्टाना, वेरमगी	१०१८	सेतत्थरणो	११४६
सुरियमण्डलं	१४२७	सेतभित्ति	१३३४
सुरियो	१००२	सेतवच्चं	११५३
सुलसिपण्णानि	११५६	सेतवित्तानं	११५०
सुवण्णकार	१३२६	सेतु	१४१३
सुवण्णकारपुत्तो, तुलाधारमुण्डको	१०५४	सेतुथालो	१४१३, १४२४, १४४६
सुवण्णच्छेदनसत्थकं	१३२६	सेना, पठमा	१००२
सुवण्णयट्ठिसन्थरेन	१३०५	सेनासनवखन्धकं	१२६८
सुवण्णरजतमयपानी यघटपानीय- सरावानि	१३२०	सेनासनवत्तकथा	१३७५
सुवण्णहत्थिपदसन्थरेन	१३०५	सेनासनगाहापकसम्पुतिकथा	१३०६
सुवण्णिगट्टकसन्थरेन	१३०४	सेनासनगाहो	१३०८
सुविज्जापया	१०१०	सेनासना ओतरितब्बं	१३७५
सुवुत्तं	१४६६	सेनासनानि, द्वे	१३३२
सुसम्बुद्धो	१००८	सेनासने वा	१२१६
सुसमारद्धाया	१४५०	सेनासनेसुआरज्जकेसु	१४०८
सुसिरदण्डकं	११५४	सेनासनं	१३०६, १३७२
सूचि	१३२५	—गहेत्वा	१३०७
		—पज्जापेसि	११५१

सेनोसिकानि	११५३	सोभगं	१२६४
सेय्यग्गेन	१३०६	सोमारपट्टं	११६६
—गाहेन्ता	१३०७	सोवगिकं	११६७
सेय्ययापि तित्थिया	१०७६	सोवण्णमयो पत्तो	१२८४
सेय्यसकवत्थुस्मिं	१२३३	सोसव्याधि	१०४७
सेय्या	१३०६, १३०७	सोसानिकं	१४३७
सेय्यापरियन्तो	१२४०	सोसो	१०४७
सेय्याभिहारे	१२३६	सोळस, कङ्खा	१००१
सेलमये, पत्ते	१००७	सोळसकम्मादिवण्णना	१५०७
सेले	१००६	सोळसन्नं न दातब्बं	१५०५
सोकनुदं	११६७	सोळसमहावारा	१३६५
सोणकुटिकणवत्थुकथा	११५०	स्वाकारा	१०१०
सोणकोळिविसवत्थुकथा	११४३	स्वाक्खातो	१०६८
सोणस्स पब्बजाकथा	११४४	स्वागता	१२२८
सोणो	११५०	संवासत्थेनको	१०६६
—कोळिविसो	११४३	संवासभूमियो, द्वे	१४६८
—सेट्ठिपुत्तो	११८६	संवाससिक्खापदं	१४०३
सोतञ्जनं	११५७	संवासो	१०७०
सोतापत्तिफलं	१०६०	संविदहितुं	११६५
सोतापत्तिमग्गनां	१०२२	संवेल्लियं निवासेन्ति	१२६५
सोतापत्तिमग्गो	१०१६	संसट्ठा	१४६६
सोतापत्तिमग्गं	१०४५	संसरणकिटिको	१३०३
सोतापन्नता	१०४७	संसरितं	११६०
सोतापन्नो १०४५, १०८७, ११७१, ११८७		संसितं	११६०
सोतं	१०१२	संहरन्	१२६१
सोदसा	१४५४		

ह

हत्यकोच्छं	१३८५	हत्यवट्ठकं, पुरिसयुत्तं	११४८
हत्यच्छिन्नादिवत्थुकथा	१०८०	हत्यविलङ्घकेन	११३५
हत्यच्छिन्नो	१०८०	हत्यिकलभेहि	१२२५
हत्यत्थरग्रस्सत्थरा	११४६	हत्यिगोपके	१०६८
हत्यपरामासं करोन्ति	१२२२	हत्यिच्छापेहि	१२२५
हत्यपादच्छिन्नो	१०८०	हत्यिनरवकं	१३२०
हत्यफणकेन	१२८२	हत्यिनागो	१२२५
हत्यभत्ति	१३०२	हत्यिभण्ढे	१०६८

हृत्विमंसादिपटिकलेपकथा	११५८	हितपरिसक्किना	१४७४
हृत्विमसोण्डकसकुणा	११८५	हितेसि	१४६६
हृत्विमसोण्डकं	१२६४	हितेसिता	१३८१
हृत्वी, नाळागिरि	११८५	हिन्तालपादुका	११४८
हृत्वेसु पिण्डाय चरन्ति	१०७६	हिमवन्तकूटे	११८५
हृत्वं कोट्टापेन्ति	१३८५	हिमवन्तपण्डितसदिसो	१०८४
हृदये दरं	१३०४	हिमवन्तं	१४४०
हृनेय्य अनरियं मन्दो	१५१०	हिरोत्तपं	१०७४
हृम्मियगम्भो	१३०३	हुपेय्यावुसो	१०१२
हृम्मियं	१२६८, १३१३	हुहुक्कजातिको	१००४
हरितालवण्णं	११६४	हुहुक्कजातिको	१००४
हरीतकपक्किं पकिणन्ति	१३८५	हेट्ठापासादो	१३३१
हलिदिच्चुण्णेन	१०१६	हेट्ठा विवटे उपरि पटिच्छन्ते	१३८८
हलं	१००८	हेतुनिदानं	१४६५
हसधम्मसिक्खापदं	१४०१	हेतुनिदानो पच्चयनिदानो	१४८२
हस्साधिप्पायताय	१०६७	हेतुपच्चयवारा	१४६६
हिङ्गु करण्डको	१३३०	हेमन्ते आपज्जति	१४२६
हिङ्गु-हिङ्गुजतु-हिङ्गुसिपाटिका	११५३	होति यथा च वुट्ठिति	१२२८

1120

२. उद्धरणसूची

अनालपन्तो मनुजेन केनचि, वाचागिरं नो च परे भरोय्य (परि०—३७६) १०६०	न च, भिक्खवे, भिक्खादायिकाय मुखं ओलोकेतव्वं (चु० व०—३२०) १५०३-४
अनुजानामि, भिक्खवे, इमेहि तीहि सरणगमनेहि पव्वज्जं उपसम्पदं (म० व०—२४) ६६८	न च, भिक्खवे, सारत्तेन मातुगामस्स अङ्गजातं (पारा०—१६७) १५०३
अनुजानामि, भिक्खवे, दसहज्जेहि समन्नागतं सामरोरं नासेतु (म० व०—८६) १०१६	न सङ्घो कठिनं अत्थरति, न गणो कठिनं अत्थरति... (परि०—३१३) ११७५
अनुजानामि, भिक्खवे, सामरोरानं दस सिक्खापदानि, तेसु च सामरोरेहि सिक्खित्तुं (म० व०—८७) १०१८	निट्ठानन्तिको कठिनुद्धारो वुत्तो आदिच्चवन्धुना... (परि०—३१३) ११७६
आपज्जति गरुक्ं सावसेसं, छादेति अनादरियं पटिच्च (परि०—३८४) १२५२	पक्कमनन्तिको कठिनुद्धारो, वुत्तो आदिच्चवन्धुना... (परि०—३१३) ११७८
इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च होति सावेता च (चु० व०—३०३) १५०४	पञ्चहि, उपालि, अङ्केहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतव्वं निस्सयो दातव्वो... (परि०—३१७) १०३४
उत्तिट्ठे नप्पमज्जेय्य, धम्मं सुचरितं चरे (ध० प०—३३) १०६०	पण्डुकलोहितका (चु० व०—३२) १२३१
त्तिण्णं, भिक्खवे, भिक्खूनं आकस्समानो सङ्घो तज्जनीयकम्मं करेय्य (चु० व०—६) १२१६	यो भिक्खवे अञ्जो पि अञ्जतित्थियपुव्वो... (म० व०—७३) १२३६
तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति (म० व०—३.१) ६६७	यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसक- परिभासको... (अ० नि० ४-३६४) १४४६
दससतं रत्तिसतं, आपत्तियो छादयित्वान (परि०—३७३) १२६२	यं तेन भगवता...पे०... पञ्जत्तं (परि०—३.१) १३६५
द्विन्नं पुग्गलानं अत्थतं होति कठिनं (परि०—३०५) ११७५	विनिधाय सञ्जं (पाचि०—५) १५०४
धम्मं चरे सुचरितं, न नं दुच्चरितं चरे... (ध० प०—३३) १०६०	सन्निट्ठानन्तिको कठिनुद्धारो, वुत्तो आदिच्चवन्धुना (परि०—३१४) ११७६
	सब्बा, भिक्खवे, नदी असीमा, सब्बो समुद्दो... (म० व०—११३) १५२०
	समणकप्पकथा (सं० पा०—७७४) १२८४
	सो च सब्बददो होति, यो ददाति उपस्सयं (सं० नि० १—३०) १२६८

३. उपमायो

यथा भञ्जस्मि पुरिसे.....	१३८७
यथा उदकं सब्बट्टाने समं होति	१३६२
यथा च अन्तेपुरिकायो अक्खितारकमत्तं दस्सेत्वा.....	१२६५
यथा च एकच्चे परिव्व्राजका उरं विवरित्वा.....	१२६५
यथा च एकसाटका मनुस्सा निवत्थसाटकस्स एकेन अन्तेन.....	१२६५
यथा च कस्सका खेत्तकुटिं पविसन्ता.....	१२६६
यथा चक्खुमा पुरिसो समन्ततो जनकं पस्सेथ्य.....	१००६
यथा च पालिकारको भिक्खु एकंसपारुपनेन पारुत्तं.....	१२६६
यथा च पालिलेथ्यको	१२२५
यथा च ब्राह्मणा उभिन्नं उपकच्छकानं अन्तरेन.....	१२६६
यथा च मत्तिकाभण्डे; एवं च लोहभण्डे पि कुण्डिका.....	१३३०
यथा च महाजेट्ठा दीघसाटकं निवासेत्वा.....	१२६५
यथा च सुरासोण्डादयो साटकेन गीवं परिक्खपन्ता.....	१२६५
यथा रजोहरणस्स सङ्किलिट्ठे वा असङ्किलिट्ठे वा.....	१४७३
यथा सेतपटा अद्धपालकनिगण्ठा पारुपन्ति	१२६५
यथा हि मातुपोसको मातङ्गनागो अरञ्जे एको चरि, न च पापानि अकासि	१२२५

४. गाथायो

अंनलपन्तो मनुजेन केनचि...	१०६०	पुब्बेवस्स होति मुसा भणित्तं	१५०४
अनुत्ताना न ते यस्मा...	६६७	बुद्धमित्तो ति नामेन...	१५३५
अविस्सजियं अवेभङ्गियं...	१३२२	व्यञ्जनपरिसोधनतो...	१५३५
आचरियपरम्परतो...	१५३५	मक्कटो काळमीहो च...	११५२
आपज्जति गरुक्कं सावसेसं...	१२५२	महाअट्ठकथञ्चेव...	१५३५
इति पञ्चहि रातीति	१३२१	महानिगनसामी...	१५३६
एवं सञ्चस्स लोकस्स...	१५३६	महामेघवनुय्याने...	१५३५
उत्ताना चेव ये अत्था...	६६७	मानुगामेन सद्धि च...	१४५५
उत्तिट्ठे नप्पमजेय्य...	१०६०	मालं न धारे न च गन्धमाचरे...	१४४५
उपद्वाकुले लोके...	१५३६	यथा च वण्णना एसा...	१२२८
उपोसथो यावतिका च भिक्खू...	११२२	या तेसं वण्णना एसा	१३६२
उभतोविभङ्गखन्धक...	१५३५	याव बुद्धो ति नामं पि...	१५३७
उभित्तं पातिमोक्खानं...	६६७	यं तस्स दक्खिणो भागे...	१५३५
उळारकुलसम्भूतो...	१५३५	यं तस्स दानि सम्पत्तो...	६६७
चिरं तिट्ठतु सद्धम्मो...	१५३६	राजदुब्भिकखकन्ता...	१०७०
चिरट्ठितत्थं धम्मस्स...	१५३६	विसुद्धपरिवारस्स परिवारो ति सासने...	१३६५
छन्दपारिसुद्धिउत्तुक्खानं...	११२२	वेसालिया राजगहे...	१४००
ताव तिट्ठतु लोकस्मि...	१५३७	सकलो भिक्खुनीवग्गो...	१४५५
दससत्तं रत्तिसत्तं...	१२६२	सङ्गहं यो समारुळ्हो	१३६५
द्विवग्गसङ्गहा वुत्ता...	१३६२	सब्बस्स आनुभावेन...	१५३६
द्विसङ्गहानि द्वे होन्ति	१३२१	समधिकसत्तवीसति...	१५३५
द्विसङ्गहा वुत्ता	१३६२	समवीसतिमे खेमे...	१५३६
धम्मं चरे सुचरितं...	१०६०	सम्पस्सत्तं न दिस्सति...	१५३५
धोवनं च पटिग्गहो...	१४५५	सम्मज्जनी पदीपो च...	११२१
निट्ठानन्तिको कठिणुद्वारो...	११७६	सिथिलं धनितं च दीघरस्सं	१५१८
पदभाजनिये अत्था...	६६७	सीतच्छायतरूपेतं	१५३६
पाणं न हज्जे न चादिन्नमादिये...	१४४५	सुचिसीलसमाचारं	१५३६
पालयन्तस्स सकलं...	१५३६	संवण्णना पवत्ता	१५३५
पालि अट्ठकथञ्चेव	१३६०	संवासं ताविवासेति	१०७०

